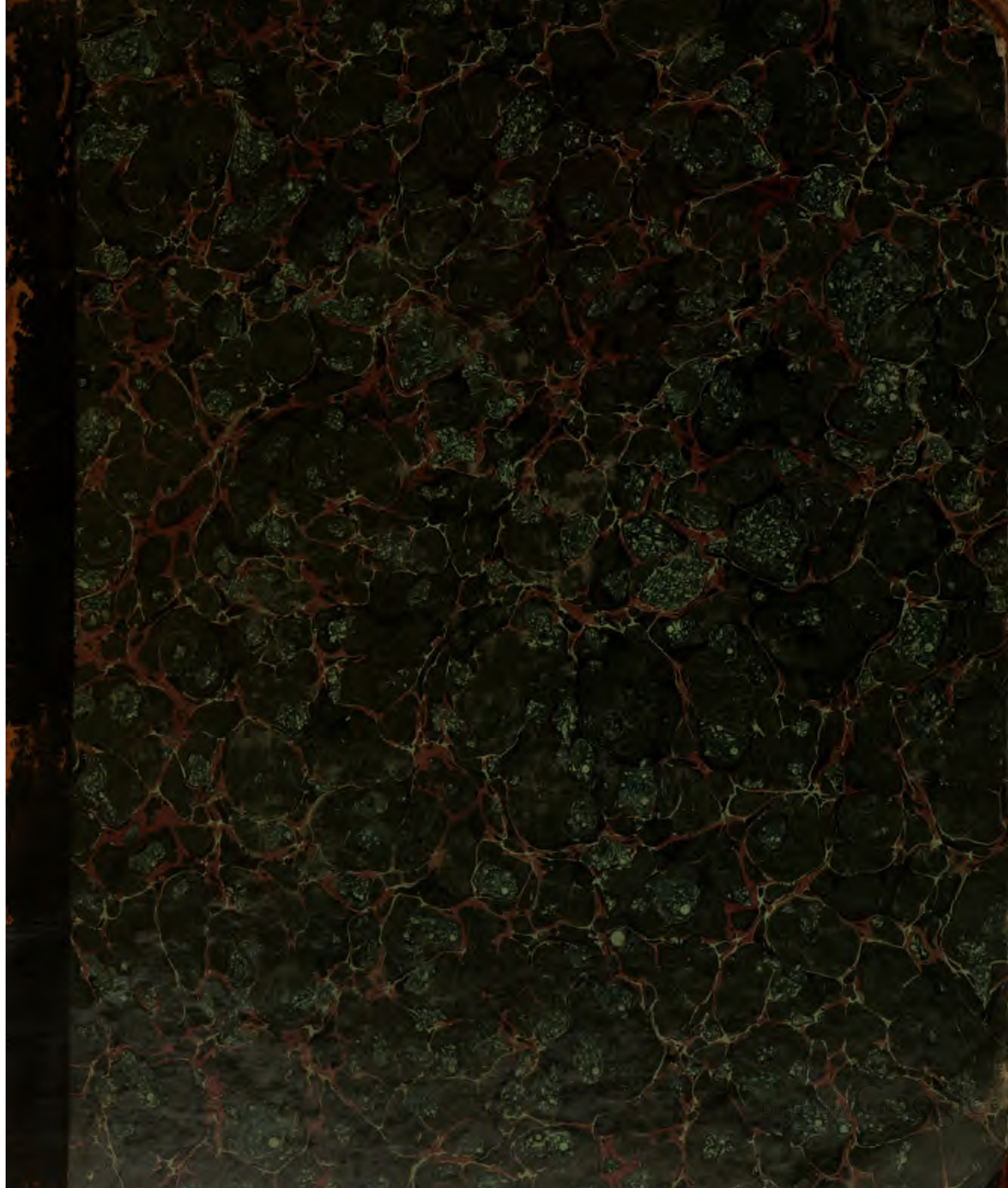
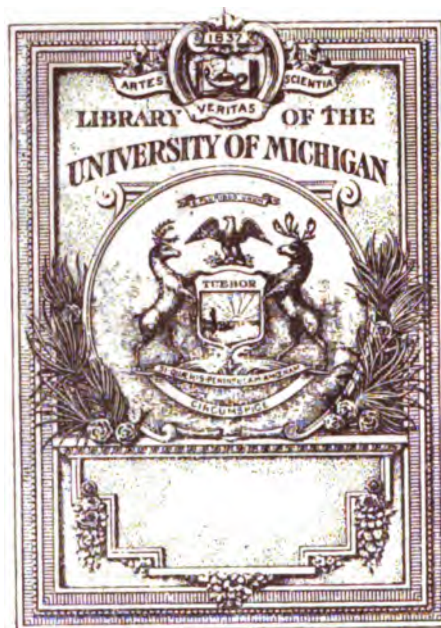

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

Archief voor kerkelijke en wereldlyke geschiedenissen van Nederland

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

ONDER BEGUNSTIGING VAN Z. MAJEST. DEN KONING

DOOR

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

MET EENE VOORREDE

VAN

HERM. JOH. ROYAARDS,

THEOL. DOCT. EN HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

IIIe Deel.

UTRECHT,
N. VAN DER MONDE,
1843.

Het Kronijkje, waarmede dit derde deel van het Archief begint, is afgedrukt geworden naar een Transsumpt, genomen over het origineel door BONDAM. Ik ben daarna in de gelegenheid gekomen, om het oorspronkelijke zelf in te zien, en heb gevonden, dat zich de gezegde Geleerde in het overbrengen, mijns oordeels althans, ten beste van zijne taak heeft weten te kwijten, en dat hij ook daar, waar het schijnen mogt zulks minder het geval te zijn geweest, het origineel getrouwelijk heeft terug gegeven.

Van de daarna volgende *Articuli*, die ten aanzien der latiniteit aan de *epistolae obscurorum virorum* herinneren, vond ik in het Archief der Oud-Roomsche Catholijke Klerezie hier ter stede copie, die stellig gezegd mag worden met de gebeurtenis, die zij behelst, gelijktijdig te zijn vervaardigd. Dezelve was weleer het eigendom van GYSB. LAP VAN WAVEREN, gelijk dit door hem op dezelve eigenhandig is te kennen gegeven. Aangaande den tijd geldt hetzelfde van de stukken bladz. 39—48. De Instructie, of liever Commissie, voor A. YEMANSZ., bladz. 49, is genomen naar het origineel, geschreven op perkament. Het een en ander wordt mede in het gezegde Archief gevonden.

De Documenten, bladz. 50—68, zijn getrokken uit de Registers van den Hove Provinciaal van Utrecht, en deelen dus in de authenticiteit van deze boeken. Ik moet hierbij aanmerken, dat ik ten tijde, als deze stukken werden gedrukt, nog niet den toegang had tot het Archief van dat hooge collegie, en dat ik mij van afschriften moest bedienen, door anderen genomen. Maar thans, mij deze toegang door den Heer President Mr. A. G. SMITH op de minzaamste wijze vergund zijnde, heb ik niet nagelaten, die registers op dat stuk na te gaan, en meen ook hier te mogen verzekeren, dat men, in zoo verre, in den gegeven tekst wel mag berusten.

De bescheiden over de Zoutnering hier te lande, zijn medegedeeld uit de *Adversaria*, welke in de voorgaande deelen van dit Archief door mij genoegzaam zijn gekenmerkt, zoo dat ik meen mij te mogen ontslagen achten, er hier nog verder over uit te wijden.

Wat de deductie aangaande de Jurisdictie van Sint Jan en de daartoe behoorende bewijsstukken betreft, zoo als mede de daarna volgende verdere historische bescheiden dat capittel rakende, zoo geloof ik, van achteren beschouwd, dat ik misschien beter zou hebben

gedaan, met onder of bij elk stuk afzonderlijk op te geven, uit welke bron die hier aan den dag zijn gebragt. Doch, dit zoo niet geschied zijnde, houd ik het nu voor het doelmatigste, deze stukken hier, naar gelang der zaak afzonderlijk op te sommen, en er telkens de bron bij aan te wijzen, waaruit zij gevloeid zijn. Dus

1. De deductie zelve, is gegeven volgens copie, blijkbaar geschreven in het laatst der XVI. eeuw, en zeer waarschijnlijk, zoo als het geheel, vervaardigd ten gerieve van het capittel, en op last van den Proost MONTSIMA.

2. De bewijsstukken, behoorende tot deze deductie, loopende tot aan bladz. 152, waren uitstekend fraai geschreven, en degenen van dezelve, welke de *signatuur* van LAMSWEERDE dragen, waren door hem eigenhandig *gevidimeerd*. Het lag in den aard der zaak, dat hier moest worden gegeven een of ander *editum*, hoezeer dit eigenlijk tegen mijn plan aanloopt; maar dit zijn van den eenen kant kleine, weinig plaats beslaande documenten, en van den anderen gelieve men in aanmerking te nemen, dat ik, om dit en zoodanige afwijkingen goed te maken, in elk deel van mijn Archief, en vooral in dit derde, veel meer heb gegeven, dan waartoe ik mij, naar inhoud van het programma, meen te hebben verpligt.

3. Het *Testament* van RUMELAER, notariele copij.

4. De *Extracten* uit de Protocollen van S. Jan waren uit het oorspronkelijk, (nog in het Archief van dat Capittel voorhanden,) zoo ik meen te mogen zeggen, geschreven door VAN DER STEEN, in het laatst der XVII. eeuw.

5. De *Bul* van LEO X, een afschrift op papier, uit de XV. eeuw.

6. Het daarna volgende *Registrum*, gehouden door LIEVERJAN, blad. 173—183, zoo als mede de *Computus* van denzelfden, bladz. 185—187, zijn gegeven naar het origineel.

7. De verdere documenten tot en met bladz. 193 waren gelijktijdige notariele copien, terwijl weer de stukken, pag. 194—202, uit de *originalia* zijn afgedrukt geworden.

Alle deze, het Capittel van S. Jan betreffende bescheiden, worden bewaard in het Archief der Oud-Roomsche Klerezie hier ter stede.

De *Excerpta*, uit de Stads-Kameraars-Rekening, over de XVI. en XVII. eeuw, voorzeker niet het minste gedeelte van dit boekdeel uitmakende, zijn getrokken uit de *originalia*, nog heden ten dage in het Stads-Archief voorhanden. Het is hier, dat ik niet mag nalaten, om gewag te maken van de hulp, mij door Jonkh. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK op de heuschste wijze bewezen, zonder welke hulp deze arbeid wel niet tot stand ware gekomen. Men zou kunnen vragen, waarom ook niet de rekening over de XV. eeuw aldus is gegeven geworden. Daarvoor bestonden bijzondere redenen, waarover ik mij nader zal verklaren, wanneer ik de uitkomst, ook in deze reeds verkregen, in een volgend deel van dit werk mede ter beschikking stelle.

De *Depenses faites par* TILMAN VOSMER, bladz. 327 sq., de daarna volgende brieven aan Bisschop FILIPS, zoo als mede die der Utrechtsche Gecommitteerden ter Generaliteit in 1628 bladz. 371—400, zijn uit de oorspronkelijke brieven medegedeeld.

Ik kom eindelijk tot de *Statuta* des Capittels van S. Marie, bladz. 337—370. Deze, bevattende het *jus scriptum* en *consuetudinarium* van het Capittel, blijkbaar zamen gesteld ten dienste van deszelfs bestuur, zijn afgedrukt geworden naar een Fol. HS. op papier, geschreven in het begin der XVI. eeuw. Ik heb den afdruk doen staken, als ik uit den mond van iemand, van wien ik meende te mogen vooronderstellen, dat hij van de zaak kon onderrigt zijn, vernam, dat het Domein-Archief, eindelijk met dat der Provinciale Staten stond te worden vereenigd; waardoor ik dan oordeelde, dat er wel gelegenheid zou zijn, om van vele, hiertoe behoorende oorkonden, de *originalia* of althans betere afschriften te gebruiken, dan mij in het genoemde papieren handschrift ten dienste stonden. Dat is nu weer maanden geleden, en nog is er in deze geene verandering geschied noch te bespeuren, en wat de beoefenaars der geschiedenis zich hieromtrent mogen voorspellen, daarover ben ik niet in staat, iets naders in het midden te brengen. Maar, dat meen ik wel te mogen zeggen, dat, zoo het gebeurt, men in den Heer P. J. VERMEULEN, opzigter van het Staten-Archief, een' man zal hebben, die de belangen der wetenschap kent en voorstaat.

Het laatstvermelde Handschrift berust dan weer, zoo als zoo veel van het overige, nader gekenmerkt materiaal in dit deel geleverd, in het Archief der Oud-Roomschen hier ter stede, onder het bijzonder beheer van den Wel Eerw. Heer Pastoor A. S. v. WERCKHOVEN. Ik heb mijne gewaarwordingen omtrent dien vriendelijken man, telkens in de voorreden van dit mijn boek aan den dag gelegd, en verzoek, dat men dezelve hier wil houden voor herhaald. Ja, ik voeg er met de volste overtuiging bij, dat ik aan den Heer Pastoor v. WERCKHOVEN niet alleen te danken heb het grootste gedeelte van het tot dus verre medegedeelde materiaal van geheel mijn boek, maar dat het in de eerste plaats en vooral Pastoor v. WERCKHOVEN is geweest, die de lust en liefde in deze dingen in mij heeft doen ontstaan, en die ze heeft aangekweekt en onderhouden.

J. J. DODT v. FL.

Geschreven in October 1842.

TIJDREKENKUNDIGE OPGAVE

VAN DEN

INHOUD.

DIT IS'T BOEC DER GHESCIENISSEN.

Den avont ende morghen zyn niet even vroet,
Den morghen moet sorghen, dat den avont verdoet.
Cost den avont zorghen, als den morghen doet
Daer zouder menich ryden, die nu gaet te voet.

Wye seyt, dat hy es goet,
Die besye die wercken, die hy doet.

Heymlicke nyt, eyghen profyt, jonghen raet
Doet, dat alle ryke vergaet.

Vreest Godt, houdt syn ghebodt
Dat is van alle boecken 't slodt. —

1417. Item, anno M. IIII ende XVII, doe bleef die heer van Arckel doot in die stryt tot Gorckum in die Born steech.

1421. Item, anno M. IIII ende XXI, doet brak die souten weert in op Sinte Elisabethen nacht.

1456. Item, anno M. IIII LVI, doe lach hertoch Philips voor Deventer ende maeckte David zyn zoon bisschop van Utrecht.

1464. Item, anno M. IIII ende LXIIII, doen was Sinte Matheus wynt.

1467. Item, anno M. IIII ende LXVII, zoe sterf hertoch Philips, ende Kaerl zyn zoen wert heer van al zyn lant ende anno LXVI soe spoelgeerden ende bornenden die Ghelders Yselsteyn.

1468. Item, anno M. IIII ende LXVIII, doe trouwede hertoch Karel des conincks dochter van Enghelant.

1473. Item, anno M. IIII ende LXXIII, soe sterf hertoch Aert van Ghelre, ende lach zes jaer ghevanghen van Adulf zyn zoen. Op dat selve jaer lach hertoch Karel voor Nimweghen ende want ende wart ghehult heer van Ghelre.

1474. Item, anno M. IIII ende LXXIIII, lach hertoch Karel voor Nymegen.

1477. Item, anno M. IIII ende LXXVII, soe bleef hertoch Karel doot voor Nansy vanden Zwitsen ende mit haer toestanderen.

1479. Item, anno M. IIII ende LXXIX, soe heeft Claes van Haeften, drossaert van Leerdam, dat lant van Arkel ontseet, ende hebben dat gheboernt ende beroeft ende desghelyx soe hebben die van Gorckum metten .... dat lant van Leerdam weder af gheboernt, daer vel quaet nae ghesciede.

1479. Item, anno M. IIII ende LXXIX, doe wart dat verdinch ghemaect tusschen dat lant van Arkel ende Leerdam, van den welcken verdinch dat lant van Arkel gaf VIII dusent rynsche gulden, om vry te wesen al die vee wt ende quamen daer over dat verdinch ende bornenden voer die Casspoert al die huys af, ende braken dat verdinch, beseghelt van die stat van Nyemweghen, Boemel, enz., ende geschiede op sunte Clemensdach.

1480. Item, anno M. IIII ende LXXX, doe quam die roemsche coninc Maximiliaen te Gorckum, om goet te doen teghen die van Leerdam, daerin geschieden veel quader wercken op sunte Aechten dach.

—— Item, anno M. IIII ende LXXX, doe wan die roemsche coninc Asperen op Sunte Desideriusdach.

1481. Item, anno M. IIII ende LXXXI, doe wan heer Jan van Egmont met die van Gorckum die stat van Dortrecht, ende gheschiede den VI. dach inden April.

—— Item, anno M. IIII ende LXXXI, doe soe wart Hoernaer ghebornt van die van Leerdam ende besloghen dat kerkhof, mer die ghebur, die hielden die kerck mit macht, ende geschiede op die oct. van alre Kynder dach.

1483. Item, anno M. IIII ende LXXXIII, doe lach die roemsche coninc met die Hollanders voor Utert ende want, enz.

1487. Item, anno M. IIII ende LXXXVII, doe nam jonker Frans in Rotterdam, daer veel quaets nae geschiede.

1489. Item, anno M. IIII ende LXXXIX, soe deden die vuerysers V st. ende eenen ouden Philps st. ende Kaerels st. deden III st., ende enen gouden gulden dede III r. gl., ende ander payement daernae; ende wart doe op dat selve jaer, in die weeck voor Corsavont, afgeset den gouden gulden voir XIX st. ende een vyryser min dan II st. ende die Phlps ende Karelsst. min dan een st. ende bleef zoo gheset.

1492. Item, anno M. IIII ende XCII, doe kwam hertoch Karel van Gelre wt die vanghenisse wt Franckryck etc. anno XV°. ende XXXVIII, den III. dach july, is hy ghestorven tot Arlem.

1493. Item, anno M. IIII ende XCIII, doe lach die hoeffmeyster vanden lant van Ghelre voer dat Hooghe huys, ende doe wart Ghysbert Pieck gevanghen etc. ende tot Bommel gherecht.

1496. Item, anno M. IIII ende XCVI, doe soe nam Zueuwyn maerschalck slants van Ghelderen in Leerdam etc., ende geschiede den XII. dach in octobri.

—— Item, anno M. IIII ende XCVI, doe was inghebroken tot Hagesteyn, dat water aen die Zuwendyck quam, enz. ende geschiede den XVI. dach in februario.

—— Item, anno M. IIII ende XCVI, soe is in ons kerck gemaect gheweest die orghel, ende coste tot loen sonder stof off alrehand reescap XVIII r. gl., ende anno ses ende dertich is si weder afghebroken; ende wederomme anno XV^{c} LIII soe is daer een ander nieuwe orgele gemaect geworden, ende speelden alder eerst inden wynter op Sinte Martensdach, ende worde meest by goede gebueren van Hoernaer betaelt, ende coste in als omtrent I^{c}. XLI r. gl.

1497. Item, anno M. IIII ende XCVII, doe soe brak die dyefdyck in, ende was op dat hoechste water opet ghemein acker bi IX voet diep etc., ende gheschiede op Sinte Pontiaens avont.

—— Item, anño M. IIII ende XCVII, doe kwamen die Ghelres over die Linghen, ende bornenden Blocklant af, ende roefden veel beesden, ende gheschiede den anderden dach in Augusto.

—— Item, anno M. IIII ende XLVII, doe lach die hertoch van Sassen voer Leerdam met dat lant van Arckel ende want enz., ende gheschiede in Octobri.

1503. Item, anno XV^{c}. ende III, doe is hertoch Philips wt Spaenghien te Mechelen binnen gecomen met grooter macht op Sint Meertens avont inden wynter.

1505. Item, anno XV^{c}. ende V, soe heeft die roemsche keyzer met syn soen Philips ghe-

wonnen Arlem, ende is doe den Peys ghemaect tusschen die Ghelders ende die Burgoens, dat die hr. van Ghelder over gaf Arlem, Boemel, Tiel, ande meer andere steden, enz.

1504. Item, anno XV^c. ende IV, doe was die hertoch van Ghelre voor dat Blochuys ter Mey etc., ende geschiede II. voor St. Mertyn inden wynter.

1506. Item, anno XV^c. ende VI, soe is hertoch Philips weder ghetoghen in Spaenghien, ende is in datselve jaer in Spaenghen gestorven.

—— Item, anno XV^c. ende VI, soe heeft heer Vrederik van Ysselsteyn met syn hulpers ghewonnen dat Blochuys tot Ravesway etc., ende gedestrueert, ende geschiede den derden dach in September.

1507. Item, anno XV^c. ende VII, soe heeft heer Jan van Egmont als stadtholder van Hollant ghelegen voor Poeyeroeien, ende daer schendelik off gheruimt, etc. ende geschiede den XII. dach in September.

1508. Item, anno XV^c. ende VIII, soe heeft die ghreef van Anen Poeyeroeyen ghewonnen, ende destrueert etc., ende gheschiede den X. dach in Junio.

1511. Item, anno XV^c. ende XI, soe hebben die van Utert op Noerdeloes ghebornt Scouten huys ende ander luyden ghevanghen, ende namen veel peerden ende beesten, ende geschiede op onser liever vrouwen lichtmis avont 's nachts.

—— Item, anno XV^c. ende XI, soe syn die van Utert weder ghecomen op Noerdeloes op des heilighe Cruysdach inden Mey, ende hebben afgebornt die kerchoff, waermede afbornende dat choer vander kerken.

—— Item, anno XV^c. ende XI, soe hebben die van Utert Yselsteyn beleghen metten hertoch van Ghelre ende syn hulpers, enz.

—— Item, anno XV^c. en XI, soe heeft heer Florys van Yselsteyn ontset Yselsteyn, ende geschiede den eersten dach in Junio, enz., als van die van Utert ende Ghelresche.

—— Item, anno XV^c. ende XI, op ons liefs Heren Hemelvaerts avont, soe hebhen die Ghelders weder inne genomen Bommel, ende daerna Thiel ende Arlem, etc.

—— Item, anno XV^c. ende XI, soe hebben die Ghelresche ingenomen die stadt van Worichem, ende geschiede op Sinte Brictius dach.

1512. Item, anno XV^c. ende XII, op den heylighen jaersdach, soe hebben die van Worichem ghebornt tot Arkel een deel huysen, waerom dat lant van Arkel in verdinch viel, ende gave tot verdinch dat heel lant met oncosten en al, bie nae XVIII hondert Phlps gulden, mer XI weecken lanck, ende elcken watermolen gaf XX Phlps gulden me in die som gerekent.

—— Item, anno XV^c. ende XII, den anderden dach inden Meerte, soe hebben die Ghelresche Worchem gheruymt.

—— Item, anno XV^c. ende XII, soe hebben die Ghelresche Hoekelem bestormt ende ghebornt, ende lieten daer veel volks, ende niet bejaghet, ende geschieden op Sunte Valentyns dach, etc.

—— Item, anno XV^c. ende XII, den VII. dach in Februario, soe hebben die van Worichem afgebernt die voerstat buten die Casen poort.

—— Item, anno XV^c. ende XII, den VIII. dach in Februario, soe hebben die van Worichem afghebornt Gouweriaen, Ottelant, leegh Blocklant, Ghybelant, etc.

—— Item, anno XV^c. ende XII, op Sinte Pontiaensdach, soe hebben die van Worichem binnen over die Linghen aen die Parrick overghecomen, ende binnen doer ghereyst over dat ys op Hardichvelt, ende hebben dat afghebornt, ende wel hondert ende LXXX ghevanghen van die ryeste van Hardichvelt, ende Oukerk, ende Slyerecht, ende Papendrecht, Wyngaerden ende Ghyesendam, ende veel ruteren mede, etc.

—— Item, anno XV^c. ende XII, soe hebben die Ghelders op Bloclant ghebornt twe

of drie huysen, ende gaven voert tot brantscatting LXXV Phlps gulden, ende namen heer Corsten me te pant, ende geschiede op Sunte Jan Evangelisten dach 's nachts in die Corsheylighen daghen, etc.

1513. Anno XVc. ende XIII, den IX. dach inden Apr. op eenen Saterdach, soe hebben die Ghelders van Bommel of gecomen met platte schepen doer die Merwen, ende hebben Schelvesloot opghescheept, ende van Vianen oeck tot Nikerk ghecomen, ende hebben afgheboront Schelven ende die leech Ghysen ende Hoernaer, Bloclant ende den Botsloet met die Donck, ende Milant ende Leerbroec met VI watermolens, tusschen die Schelven ende den ouden dyck, ende noch V Milantsche molens ende die kerk op Hoernaer ghewonnen, ende veel luyden daer wt ghevanghen ende peert ende veel beesten gheroeft etc., ende geschiede des Saterdaechs na beloken paesschen.

—— Item, anno XVc. ende XIII, op Sunte Jacobsdach, soe hebben die Ghelders doer Nikerk ghecomen ende hebben afgheboront Gouweriaen, Poeloch, Ottelant, Blocklant, ende Molenaersgrave, Ghyblant, Bleskengrave met haer kerk ende Albras, Streeflant, met meer dorpen daerby, ende bornende me wel XXVIII watermolens, ende roefden veel peerden ende beesten, etc.

—— Item, anno XVc. ende XIII, op Sunte Lauwerens avont, soe is dat bestant tot Gorchum af gelesen, etc.

—— Item, anno XVc. ende XIII, doe seyden alle menschen meest die hueren vanden lant op ende niet te bruken, ende anno XVc. ende XIIII ende XV, doe soe liefden dat lant weder, dat daer gheen lant weder te crighen en was, etc. In dat jaer XVc. ende XIIII starf Ariaen Jan Jacobsz. wyf.

1516. Anno XVc. ende XVI, op Sunte Jan decollationis avont, soe hebben die Ghelres ingenomen die Nypoort, ende waren daer in tot onse lieve vrouwendach nativitas, ende rumenden 's nachts daerwt, ende lieten daer veel reyseghaers ende knechten, etc.

1517. Item, anno XVc. ende XVII, op die octave van ons lieve vrouw visitatie dach, soe hebben die Ghelders of anderen ruteren Asperen ghewonnen, ende hebben daer meest al die borgheren doot geslaghen, ende oeck veel wiven ende kynderen, Got betert, enz.

—— Item, anno XVc. ende XVII, daech na S. Lambert, soe zyn die ruteren weder uit Asperen gherumet, ende doe is daer vre ende bestant gemaect gheweest, ende afgeroepen saterdaechs nae Sunte Lambert anno XVII.

1519. Item, anno XVc. ende XIX sterf die roemsche keyser Maximiliaen, ende Karel van Burghoenghen, coninck van Castilie etc., die wort keyser ghecoren vanden roemschen ryck.

—— Item, anno XVc. ende XIX, soe hebben die van Gorchem eenen wal gheleet by die Dalempoert, ende elx dorp vanden lant van Arkel mosten hem helpen dycken, ende op dat selve jaer, zoo viel een groet eind muren in die graft, ende doe lieten syt varen, moeghelick wast, etc.

1520. Item, anno XVc. ende XX, soe lach die keyser Karel met zyn hulpers voer Aken omtrent alre heylighen.

—— Item, anno XVc. ende XX, daer voer omtrent anno XIII ende XIV begosten, ende daerna, soe was daer grote kettery onder dat christenvolk, als van meyster Martin Luter, die daer een oerspronck af was, daer veel quaets uit geschiede onder die geesteleycheyden ende waerelycken, ende van den welcken een eersame vrouw plach te wesen, woenende to Gorchum, genoemt Arioen Glimmers, opten Parrick begraven wordt anno XXII.

—— Item, anno XVc. ende XX, soe hebben die Milanders ende Leerbroec gheleet enen nuyen duker inde Milantsche vliet by dat wyndaes, ende gheschiedde omtrent Sunte Martyn inden wynter, ende is II duim ondieper ende enen duim smalre, dan den ouden was, etc.

1520. Item, anno xvc. ende xx, soe is Sunte Kunera dat huys gemetselt opten den Kruyswech, omtrent Sinte Jans mis inden somer, ende 's jaers daerna op die selve tyt, is dat met layen gedeckt, ende heeft gecost zoe in als by vyftich scilden, sonder binnen te repareren, mit tymeren ende plasteren alst behoort. Ende weder anno LXXI, (!) doent water van boven quam, ist metten water omgeslagen, ende gesciede den XIII. february.

1521. Item, anno xvc. XXI, soe isser een gheboot ghecomen wten Haech, dat men alle die waghens heeft moeten wyen ende een ander spoer te maken, int lant van Arkel, oeck mede in Delflant ende ter Gou ende Dortrecht, Schoenhoven, etc.

—— Item, anno xvc. ende XXI, omtrent bamiss, soe coft men een scepel rogghen om IX of X st., ende eer S. Meertens merct quam, coft men een scepel rogghen om XX stuyvers, ende een scepel weits om XXIIII st., ende omtrent Corsmis doe sloech weder wat aff, elcx scepel III of IIII st., mer nae Corsmis soe reest weder omtrent II st. off III st. dat scepel; ende was duer tyt van al dat men behoefde. Op die zelven wynter nae darthiendach begostet te snuwen ende te vriezen; anno XXII, dat sneeuw bleve liggen, datmen opte Linghen ende Zeerick ende optie Ghiesen by ons molens ende anders veel ael ende vis scupten ende vinghen, tonnen ende vivers vol, *Deo gracias*, amen.

1522. Item, anno xvc. ende XXII, den anderden dach in Augusto, soe is meyster Ariaen van Utrecht, te Romen in synen pauselyken stoel geset, daer hy toe ghecoren was by de gratie Goods, tot jubileering ende vroechden al Almannien, etc.

—— Item, anno xvc. ende XXII, soe heeft die drossaert van Gorinchem, in beveel van myn gen. heere doen maken in't lant van Arkel groote draaybomen voer hoelen ende andere weghen, om te verhoeden scade ende perikel, die daerdoer geschien mocht, etc.

1523. Item, anno xvc. ende XXIII, op 's heilichs Sacraments avont, snachts tot XI uren, doe was op dat jaer S. Bonifaes dach, daechs nae 's heil. Sacr. dach, doe viel om onsen toern vander kerken, die op't choer stont, ende dede grote scade aen de autaren ende heilighen, ende misghewade, ende andere ornamenten.

—— Item, anno xvc. ende XXIII, den XVIII. dach in Junio, op eenen donderdach des after middaechs nae noen omtrent III uren, zoe is die eerste steen gheleet aen ons choer ende cruiswerck vanden fundament, ende was omtrent onder dat gat, daer dat heylich sacrament in zal staen.

—— Item, anno xvc. ende XXIII, soe zyn die Ghelders, die in Vrieslant laghen, over ghecomen te Vianen, te peert ende te voet, op Sunte Mauritii dach, ende quamen den dyck wt in Ammers graeflant, ende bornden dat aff, ende zyn weder om gereyst tot Nikerk, soe zyn hem ghevolcht meest al die dorpen, om te verdinghen, soe dat lant van Arkel, te weten Arkel, Keken, Oesterwyck, Milant, Bloclant, Hoernaer ende Scheluwen, daer loefden XXVIIc. goude guldens, behalven al d'onkost, ende namen mede in die geyselingh Jan Woutersz. van Arkel, ende Aert Dircksz. van Bloclant.

Item, noch soe zyn dieselve Ghelders weder overgecomen in dat selve jaer, daechs nae Sinte Lucia dach, ende kwamen tot Merkerk lighen ende quamen opden selven dach op enen maendach, 'savonts tot VI uren, tot Gorchem, ende bornden buten die Casenpoert al af op wat cleinder huis ende bergh, ende vinghen voer die poert veel luiden met haer goede, dat sy ghevloecht hadden, ende toghen weder tot Nikerk, ende bleven daer ligghen, om te brandscatten ende toghen 's anderen daechs in Gouweriaen, ende bornden dat af, ende daechs daerna bornden zy Langhersack af, waerom ons voerscr. dorpen wederom seynden broeder Jan van Nimeghen, observant tot Nikerk, om weder te verdinghen, ende loefden vanden dorpen weghen XIIIc. gouwe guldens, XI weeken lanck, behalven alle ander oncost, ende namen mede in die ghyselinghe voer die penninghen Arien Hubertsz. van Bloclant, ende

Gielis opten Enghe, van Keken, ende die oncost was van elken hondert gouwe guldens XIX gouwe guldens.

1524. Item, noch soe zyn die selve Ghelders weder tot Vianen overgescheept in dat jaer XV°. ende XXIIII, op ons liefs heren hemelvaerts avont, dat was dat jaer daechs nae inventione sanctae crucis, ende quamen in die leegher ter Amey, ende verdestrueerden al den hoep, ende vinghen die hoofdman jonker Willem Torck ende ander voel knechten, ende mede veel doot bleven aen beyden syden, ende reisden voert door Langhersaec ende bornden dat gans al af, ende voert inder Nupoert ende bornden die oeck al gans af met die kerken ende Ghelkenesse met dat ver voir Schoenhoven, ende quamen weder tot Amey, ende bornden dat wel half af, ende toghen voert tot Nukerk, ende wolden dat lant van Arckel afgebornt hebben, mer God gaf die gracy, dat heer Florys van Yselsteyn ende andere heren tot Gorchem waren, ende seynden ten Bos ende anderwaert, daer die knechten laghen; ende dat vernamen die Gheldersche, ende reisdan metter haest wederom daer of, gheloeft moet weesen Jesum.

1525. Item, anno XV°. ende XXV, omtrent ons lieve vrouw assumptio, soe coft men een scepel weits om XIII st, den eenen maendach, en den anderen 's maendaechs coft men om XII st. even goet, ende bleef in die coep.

—— Item, anno XV°. ende XXV, in februario, soe is er een slach gheboert voer Pavien tusschen den keyserl. Majestaet ende die coninck van Vranckryck, dat daer die coninck van Vranckryck ghevanghen wert, met vele van synen heeren, ende oec vele doet bleven aen beyden syden, ende daernae anno XV°. ende XXVII, soe hebben hem ons den sevenden dach van Mey keyserl. Majestaet gesterckt, ende zijn door ghetoghen nae dat roemsch ryck, ende hebben Romen soe benauwt, ghewonnen stormenderhant, ende hebben't ghespolgieert ende ghevanghen. Ende die paeus met zynen adherenten, die op Enghelenborch gheweeken waren, die hebben zy ghevanghen ende gheslaghen, ende voert haren wil bedreven, dat wel scrivens ende onthoudens weert is. *Haec mutatio dextrae excelsi*, dat voerwaer soe wel te gheloven is.

1526. Item, anno XV°. ende XXVI, op Sunte Apollonien avont, doe waeydent zoe zeer, dat veel huis ende berch ende molens om waeyden, ende groeten scaey deden aen dyken ende andersins, oeck mede veel willighen ende appelboem, die over die weghe laghen, dat mense ryden noch lyden en mocht.

1527. Item, anno XV°. ende XXVII, op Sinte Benedictus dach in den vasten, namen die van Utrecht in dat huis *ter Nuetx*.

—— Item, anno XV°. ende XXVII, soe is weder die eerste misse ghedaen in ons nu cruiswerck opten beloken pinxteren dach den XVI. dach Junius.

1528. Item, anno XV°. ende XXVIII, den VI. dach inden Meert op eenen vrydach, soe hebben die Ghelresche met hulp vandie van Utrecht inden Haegh gheweest, ende die ghespoelgieert, ende beroeft met brantscatting ende gevanghen ende groet van goet van anderen silverwerk ende gelt ende cleeder, ende namen mede Jacob Smit ende Huigh Ariensz ende Jan Arientz voor XX^m. gouwe guldens vandie brantscattinghe, die sy gheloeft hadden ende laghen tot Arlem lanch in geyselingh voor die penninghen.

—— Item, anno XV°. ende XXVIII, in profesto visitationis Mariae virginis, soe hebben die parthy vanden bisscop van Utrecht, die binnen Utrecht waren ontboden, die ruteren ende andere knechten, die optie vaert ende anderwaert laghen, ende hebben hem die poert inden weert gheopent, ende zyn malcanderen te baten ghecomen, ende hebben die Ghelres met die tegen den bisschop waren, wt ghejaecht ende ghevanghen ende doot gheslaghen, ende gheschieden groet molestatie binnen Utrecht, etc.

1528. Item, anno XVᵒ. ende XXVIII, soe hebben heer Florys van Yselsteyn ende Joris Schenck ghewonnen Hattem ende Harderwyck, ende quamen daerna voer Tiel, ende worden tweedrachtich ende scheiden daer oneerlick af op Sunte Ypolitus dach.

—— Item, anno XVᵒ. ende XXVIII, den VI. dach in October, op eenen dinxdach, soe is den vree ende zoen afgheroepen tot Gorchem als van den keyserlyken Majestaet ende die heere van Ghelre met Utert ende Overyssel ende andere landen, *Deo gracias*.

—— Item, anno XVᵒ. ende XXVIII, doe was't een muysjaer, ende 's wynters daer nae anno XXIX, soe was daer alreweghen groet ghebrek voeyers voer die beesten, dat men een vim hoeys coft eerst om X of XII st., nae om XVI ende XVII stuyvers, after nae om XX st., ende daernae en was daer gheen voeyer meer te crighen om ghelt, ende hadden die luyden gheen rys of anderen top die beesten ghegheven, daer hadden veel van hongher moeten sterven, ende dier ghelyck dack ende ander groen biezen, dat die luiden ghecrighen konnen; ende is wel onthoudens weert.

1529. Item, anno XVᵒ. ende XXIX, soe is er van boven afgecomen een nu ziekte, onder den mensche geheyten *die Engelsche Zweet*, daer veel menschen roekeloes af storven, die som in XII uren doot waren ende som langher leefden, ende oeck daeraf vel opstonden, die hem waerm ende wel wachten, oeck daer't in een stat ofte dorp quam, dat er XXX ofte XL in een atmael ziek wart, of oec min, nae dat zy groet waren die plaetsen, ende quam tot Gorchem eerst omtrent sinte Lambert, ende voert tot Leerdam, ende alle deze landen doer; ende quam soe van Nimweghen af ende voert tot Bommel, ende nederwaert, datter op Sunte Dyonysavont in die heerlicheyt van Noerdeloes over die vyftich in haer sacramenthen laghen.

1530. Item, anno XVᵒ. ende XXX, soe was't alsoe vroegheren tyt, dat die pruimboem in't eerst vanden Meert begosten te bloeyen, ende ander boem daernae, dat met VI off VII weeken voor Mey die beesten te veyen sloech ende wel eerder.

—— Item, anno XVᵒ. ende XXX, op Sunte Leonardus avont, op eenen saterdach, begosten te onweren met reghenen ende waeyen wtten noertwesten, alsoe zeer, dat dat water begost te rysen, dat allesyns over die dyken liep, datter waren in Leckerlant ende Papendrecht VII gaet inden dyck, ende opten Wolferensche over liep, ende last had, datmen houden mocht; ende anderswaert in't lant van Altenae oeck inbrak ende vele luden ende beesten verdronken, ende voert tot anderen weeghen vele scade dede, dat welck wel scrivens ende onthoudens weert is, om elck hem daerop voersichtich te wesen, op anderen tyden, of dat boerden; daer God, ons Heer, ons voer behoeden wil.

Ende oeck mede soe was't inghebroken dat lant vanden Daegh ende in Stryen in Zelant ende in Vlaenderen tot alre weeghen, daer veel luiden ende beesten verdronken ende huis ende bergh over dycken vielen, ende groten jamer ende verdriet in alle plaetsen was. Ende men woude segghen, dat te Romen oock dierghelike gheschiede.

Item, opten selver wynter voersc. soe was alsoe grote ghebreck voeyers voer den beesten in Brabant ende in Zeelant, ende daer omtrent, dat men dat hoey by den pondt vercoft. Men wolde segghen, dat pont een blanc of eenen halven stuver goud, daeromtrent, ende oec niet te crighen en was, mer hier te landt, en was't soe duer toe niet.

1532. Item, anno XVᵒ. ende XXXII, inde weeck voor Pinxteren, soe is ons heylich Sacramentshuys volmaect geworden, ende heeft in als gecost met loet, yserwerk ende ander reetscap hondert L. R. guldens.

—— Item, anno XVᵒ. ende XXXII, op alre heylighen nacht, tusschen alre sielen nacht begosttet waeyen wtten noertwest alzoe zeer, dat in Papendrecht een gat inden dyck quam ende alreweeghen groet scade dede.

1532. Item, anno xv°. ende xxxii, soe is er een ghebot ghecomen wten Hoef, dat men in gheen dorpen, kermis oft kerwyenghe en moest houwen, anders dan op eenen dach, die by den hoef genoteert was, ende dan alle dorpen op dien dach kermis of kerkwyinghe te houwen, op peyn ende boeten daertoe gheordineert.

—— Item, anno xv°. ende xxxii, soe isser een nu sieckte ghecomen onder den menschen, daer veel luden of storven, ende oeck veel luiden aff opstonden, ende en conden niet lichtelyken weder becomen.

1533. Item, anno xv°. ende xxxiii, soe was't alzoe avontuerlike jaer om voeyer te winnen totten beesten, dat men al dat jaer doer hoeyden tot alreheilighen toe, ende twee of driemael, soe regghende dat lant onder, ende weeder quam't weeder op, ende sommighe menschen aen geen voeyer en costen geraken, ende vele hoeys ende gras, dat daer ghemaeyt lach in't velt, bleef, ende menighen bedrukten mensche maecte.

—— Item, anno xv°. ende xxxiii, den tweeden dach Decembris, ende was den derden dach vanden advent ons Here, is Jan Wouter Katten met sinen bruyt inghelet ende ghetrout *contra consuetudinem ecclesiasticam, qua nuptiae prohibentur celebrari ab adventu usque ad epiph. octav. exclusive, item a septuagesima usque in octavam Paeschae inclusive; item a prima die rogationum, quae est secunda feria ante ascensionem Dni usque ad octavam pentecostes inclusive, ut no. in ca. Capellanus de fe.*

1534. Item, anno xv°. ende xxxiv, doe lach men voer Munster, ende dat duerde een jaer, dat zy daer voer quamen, eer dat zy dat ghewinnen consten, ende anno xv°. ende xxxv, op Sint Jan Baptisten dach te midsomer, soe wart ghewonnen.

1535. Item, anno xv°. ende xxxv, opten Pallemavont, soe is op Noerdeloes eenen rebaut of dief gherecht gheweest optie kerchoef, ende wardt op een radt gheset in dat hoflant aen die molenweech, om alle quade menschen tot exemple, ende was op die tyt groete noeit, want goede luiden wter steden ende wt alle landen ende dorpen dorsten niet reysen of keren, zy wisten niet, of sy vermoert of beroeft souden worden, als op die tyt oeck gheboerden, ende die huysluyden moesten des nachts waken, soe stolen zy, ende dorsten 's nachts wt den huus niet gaen, zy meynden vermoert off beroeft te worden.

—— Item, anno xv°. ende xxxv, soe is te Gorchem by die Lazarus, buten die Casen poert, over die Milantsche vliet, een nu steenen hoel gheleet over die graft, die tot die cleinkae dient, ende op dat zelve jaer is oeck bepaelt ende bescoten met planken van die kae af tot die bollenchs toe, ende die straet nu verstraet, daer te voeren qualiken plach te ligghen, met planken, brugghen ende quade straten; op die tyt anno xxxiv, soe is die Milantsche sluis op Wolferen ghedamt.

—— Item, anno xv°. ende xxxv, soe is ons kermis verleet, sonnendaechs nae sunte Bartholomeus dach, die te voren langhe jaren plach te ligghen, sonnendaechs nae Sunte Jans dach te midsomer, ende gheschiet, om dat om die tyt veel vasteldaghen comen, ende oeck mede dat byden herft een bequamer tyt is voor cost ende anders, dat men behoeft.

1536. Item, anno xv°. ende xxxvi, den seventienden dach in April, 's maendaechs nae beloken paeschen, soe bornende tot Gorchem bi die leegh Arkel poert in die Arkelstraet, ende daer omtrent, veel huizen ende berghen mit die rosmolen, ende maecte menighe arme menschen, ende op die tyt soe langhe droech was, dat mens niet wel keren en mocht.

—— Item, anno xv°. ende xxxvi, opten heilich cruis dach inden Maey, gheschiede te Delf in Hollant groten schaey, dat daer verbornden twee prochykerken, ende bynae heel die stede, ende maecte menich arm man, ende omtrent ix^{m}. (!) huisen.

1537. Item, anno xv°. ende xxxvii, soe zyn gheset gheweest die eykel boemen op dat kerkhoef, ende die leynden boemen voer den roester ende kerkhoef; op dat zelve jaer,

soe zyn die grote candelaren op dat hoech altaer ghecomen; op dat selve jaer, soe is opten lieven vrouwen altaer den back vergult ende vandie schilderey ghemaect gheweest, ende heeft ghecost xx R. guldens.

Op dat zelve jaer soe is dat yserwerck voor 's heilichs sacramentshuis ghestoffeert gheweest; op dat zelve jaer soe is dat uerwerck weder ghestelt ende ghemaect gheweest; op dat zelve jaer soe is die nu zuete vrou op onser lief vrouwen altaer ghesneden gheweest.

1537. Item, anno xv^{c}. ende XXXVII, doe en vroert niet tot jaersdach toe, datter een voegel op dat ys mochte gaen, ende voert verm naeden tyt was, ende voert van jaers dach af anno XXXVIII, soe en vroert oeck niet, dat die pruimboem in die zul begosten te bloeyen ende haren voertganck hadden.

1538. Item, anno xv^{c}. ende XXXVIII, soe hebben die Bloclanders gheset een nu molen, daer die cleyn molen plach te staen vanden bempt.

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXVIII, soe hebben die van Noerdeloes die papegaey gescoten opter nu molen, inden grote weert, sonnendaechs voor ons vrou Visitationis Mariae.

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXVIII, profesto visitationis Mariae, sterft die hertoch van Ghelre, Karolus, die deze lande ende andere lande veel verdriets aen ghedaen heeft, ende oeck zyns zelf lande mede, van die mael, dat hy wt Vranckryk quam, in sine lande, dat was anno M. CCCC. XCII., soe wast altyt orgel ende onvrede in dese lande, ter tyt toe dat hy sterf, sommels een jaer of twe, soe dat men veilich dorst reysen of keren, ende altyt op en ny, ende dat duerden alsoe langh, als hy leefden omtrent XLVI jaer, vele watermolens ende dorpen ghebornt worden by zynen tyden.

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXVIII, doe was hier ende alre weghen redelyken veel gheseyt, ende dat coern wies wel, ende alsoe mals, dattet in veel jaren niet soe ghewassen en was, ende in den zomer quam die roey in dat coern, soe wel in dat winter coern, als in die haver, ende in den herfst, doen men dien haver meyden solde, soe quam daer een quade wint met reghen, ende sloech dat coern neder, ende die haver bleef alsoe licht vandie roey ende onweder, dat zy niet docht ende luttel af quam, ende dat weyt en docht oeck niet, dat die ghemeyn lieden qualick quam; ende oeck den rossemeyt ende ander oncruyt soe zeer in't lant wies, datmen van sommighen lant niet off en had. Anno xv^{c}. ende XXXIX, doe en had men daer gheen ghebreck off.

1538. Item, anno xv^{c}. die winter XXXVIII tusschen XXXIX, soe en mocht men dat ys noch die weech niet bruken, soe aventuerlike als't vroer, dat men die doeden moest dragen ter kerken, hoe veredt dat zy woenden, dat men Antho. Ger. Jacopsz. moest van daer hy woenden, draghen ter kerke, ende in Slinghelant moest men Hub. Jan Hermansz. draghen op Noerdeloes ter kerke, ende voert meer andere, etc.

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXVIII, soe woende een man ende wyf, een moerdenaer, met zyn huisghezin tot Dortrecht in Hollant, omtrent die Wilepoert, ende hadde veel jaren ghetapt, ende vermoerden veel luden, eer men't ghewaer worden, ende begroef ze in zyn zelfs huis, ende wort mit zynen huisghezin een smadelyke doot aengedaen, dat wel recht was.

1539. Item, anno xv^{c}. ende XXXIX, op Sinte Severynen dach, den derden dach nae die XI^{m}. megheden dach, sterff Heer Florys van Ysselsteyn, die Greef van Buren op dat slot te Buren. *Requiescat in pace.*

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXIX, soe is die nu rosmolen tot Ghorichem gheset gheweest by dat slot.

—— Item, anno xv^{c}. ende XXXIX, daechs nae alder Kynderen dach, op enen manen-

dach, doe was soe onverbolghen weer van donder ende blixem, of midsomer had gheweest, van welken donder ende blixem inden Haegh in Hollant verbornde die kerk ende noch wel xxx husen, ende dede groten scade.

1540. Item, anno xv^c. ende XL, die *infra octava Epiphaniae Domini obiit commendat. de Scheluven Pauli.*

—— Item, anno xv^c. ende XL, opten Scortelwoensdach in die heilighe weeck, sterff myn heer van Boechoven, Johan vander Aa, die omtrent xxx jaer drossaert was tot Gorchem ende des lants van Arkel. Een pater noster voerdie ziele; ende zyn huisvrou sterf indie maent Augusto daernae in dat selve jaer.

—— Item, anno xv^c. ende XL, doe was een sieckt onder dat ghemeyn volck van koersten ende ander quaei ghebreken daer onder ghemencht, dat daer veel menschen af storven, alre weghen.

—— Item, anno xv^c. ende XL, soe is tot Gorchem die Visbrugh vernieut ende breeder ghemaect, dan sy te voren was, want dat volk daer doer een niet en mochten comen, dat zy te smal was, dat wel ghemaect is.

—— Item, anno xv^c. ende XL, soe is die grient af ghecooft teghen die slinckhoef in Slinghelant teghens ons molens, waeraf eenen scepenbrief af is onder die waersman Willem Matthysz.

—— Item, anno xv^c. ende XL, soe was ons Keyzer Karolus afghecomen in Hollant ende voert tot Utrecht ende weder om te trecken, soe is hy ghecomen tot Gorchem ende bleef daer enen nacht, ende reet, om die stat te besien, die ghebreken, poerten ende muren, ende reysde na den Bos.

—— Item, anno xv^c. ende XL, des nachts nae Paesdach, soe is op Noerdeloes die kerck beroeft van dieven off onghelovighe ketters, dat zy namen een kistken met een kosteliken monstrantie ende privilegien van brieven, met kelken ende andere ornamenten, dat grote goet weerde was, dat te beclaghen is.

1541. Item, anno xv^c. ende XLI, in September, soe is op Hartichfelt die kerck beroeft van dieven off onghelovighe ketters, van kelken ende ander ornamenten, ende oeck brieven ende silverwerk, die boeken ende brieven ghescheint, dat groet scade was.

—— Item, anno xv^c. ende XLI, soe is die Broeders kerk tot Gorchem op gheresen tien voet hoogher dan sy was te voeren, ende een nu choer daeraen begonnen te maken, dat veel costen.

—— Item, anno xv^c. ende XLI, soe is ons Sacristy ghemetselt ende ghetimmert gheweest omtrent midsommer.

1542. Item, anno xv^c. ende XLII, soe hebben die van Gorchem een gat ghegraven doer den Gallich weert, om den stroem te leyden aen die stede, X roeyen wyt ende IX voet diep, dat veel costen, ende jaers daer nae hebben sy een blochuys gheleet voor die Dalenpoert.

—— Item, anno xv^c. ende XLII, soe is een gallig gheset gheweest in Dalem, ende een wyf daere aen ghehanghen den VI. Juny.

—— Item, anno xv^c. ende XLII, soe is daer gecomen een groten hoep volk wt Vranckryck in Brabant, ende laghen daer ende gaerden, namen al aen, die ghelt wolden winnen, ende men wyst niet, wat zy in zin hadden, after nae begosten zy te bornen ende vanghen ende te spannen, ende grote verdinghe te nemen zonder ontsighen, dat deerlick was ende onbehoerlick, ende die hertoch van Cleef metten Ghelders hielden die hand daeraen, waerom die Borghoes weder veel vollicks vergaerden, ende toghen totten hoep van Vrancryck, ende voert inden lande van Cleef ende Guilick, ende deden, als die van Vranckryck

ghedaen hadden, waerom een groet oerlogh af quam; ende ghesciede omtrent S. Jan inden zomer, doe zy in't lant quamen, etc.

Item, op dat selve jaer, omtrent Katerina, op enen manendach, soe hebben die van Bommel of die Ghelders geweest voer die kerk te Scoenrewaerd, ende hebben die bestormt, mer die buer hieldense metter macht.

Item, op die selve dach, dat was in dat jaer xv^c. ende XLII, op den manen dach wart verslaghen Eaphoern (!) met al zyn vollick.

In datselfde jaer was inghebroken de Dalemdyk.

1543. Item, in't jaer ons Heeren xv^c. ende drie ende veertich, doe begostet te vriesen ende te snuven, dat allen diepen vast laghen, doe zyn die Ghelders over die Linghe ghecomen, ende bornden vyf of zes huysen te Kekum omtrent Agnieten dach, ende 's anderen daechs ende derden daechs waren sy in Middelcoep ende in Leerbroec ende in Nowelant ende bornden daer oeck des ghelick ende brantscatten daer groot goet wt die derpen, waer om dat lant van Arkel in verdinghe viel, ende verdinchden elx dorp bi hem selven.

—— Item, anno xv^c. ende XLIII, omtrent acht daech voer ons vrouwen Lichtmis, soe is ons dorp van Hornen in verdinghe gevallen, ende loefden van verdinghe elf weken durende hondert Jochem dalers ende vertich, behalve allen oncost, ende gheen water molens en gaven in desen som, ende Bloclant tweehondert, ende voert die ander dorpen van't lant van Arkel elx nae advenant, dat sy's machtich waren te gheven.

—— Item, int jaer ons Heren xv^c. ende XLIII, omtrent den twee ende drie ende twyntichsten dach in Augusto, soe is die Keyser van Romen, Karolus, ghecomen van Romen af van bovenen af met grote zwaer vollick met veel Spaengers ende ander Italiaenschen knechten, ende oec met veel ghescuts inden lande van Gulick; ende op dienselven tyt lach die prins van Orengien, als stathower van Hollant ende Brabant oeck, met groote vollick, daer by die lant van Gulick, ende zyn doe samender hant ghetoghen voor Duren ende hebben dat stormender hant ghewonnen, ende al dat in die ste was doet gesmeten, behalve wat wyf ende kynderen na, ende voert gethoghen naer Rennen die stat toe, ende die oec opgegheven op dat pas, ende voert ghereyst voer Venlo die stat, ende daer hoer legher voer gheslaghen, ende daer voer legghende twe off drie daghen, soe is die haertoch van Cleef in des Keysers legher gecomen met al zyn Edelen, ende is doe die Peys ghemaect gheweest tusschen die Hertoch van Cleef ende Keyser, ende voert die Ghelders, dat zy ghelickeliker hant in Keysers macht ghghaen zyn, ende syn keysers gheworden. *Deo gracias.*

—— Item, int jaer ons Heren xv^c. ende XLIII, soe hebben die Ghelders Amersfoert inghenomen, omtrent den eersten dach July, ende hebben daer groot goet wt gheschat, ende dat doer party ende tweedracht, die binnen die stadt was onder die borghers.

—— Item, anno xv^c. ende XLIII, doe is er weder een oploop off een remoer ghecomen, als van die Gelders, dat si op comenden weech in dezen lant waren, omtrent den VIII. dach July, soe zyn dees dorpen weder in verdinghe ghevallen, te weten: Arken, Kekum, Oesterwyk, Bloclant, Lerbroec, Noudelant ende Noerdeloes, mer Hornen ende Schelven op dat pas niet.

—— Item, ando xv^c. ende XLIII, doe is er een ghebot of scattinck ghecomen gheweest als van die Keyserl. Majestaet, of het hof, dat een yegelyck den thienden penninck moest gheven van zyn goet van lant, daer hy woenden. Insghelyk most men den X. penninc gheven anno xv^c. ende LIII ende LXIII.

1546. Item in't jaer ons Heren xv^c. XLVI, opten 12. dach January, daechs na sinte Agnieten dach, doe begost dat water voor den dyefdyk te comen ende was dyep opten ghemeinen acker XII voet, ende waert daervoor ghehouden noch in dit zelfde jaer, zynde opt Hoekelumsche velt twee nyeve....

1546. Anno xv^c^. ende XLVI, soe was een sulken duren tyt, dat men alle die wynter door coft een schepel waeyts voor XXIII of XXIIII st., ende een schepel rogh voor XVII of XVIII st.

(*Sine anno*) was sulken duren tyd, als dat men coft een scepel rocke voer XXVII off XXVIII st., ende een scepel waeyts voer XXXVI ofte XXXVII st. (Insgelyk soe coft men den roghe ende taruwe anno XLVI omtrent Korsmisse ende daernae, te weten den roghe XXXIIII of XXXV ende den taruwe II gl. Anno xv^c^. ende LXXII, omtrent als voren.)

1548. Item, anno xv^c^. ende XLVIII, nae dees voerscr. jaer, soe heeft er weder een goede tyt gheweest, dat men een scepel terwen weder coft, om neghendalve stuyver, een scepel rogghen VII st.

1549. Item, in't jaer ons Heren xv^c^. ende XLIX, omtrent Sinte Mychiel, soe is te Gorchem binnen ghecomen den prins van Spaengien, ende is voert ghereyst in Dortrecht, ende is daer gehult ende voort in allen steden.

1550. Opte XXIX. dach Juny, in't jaer ons Heren xv^c^. ende L, op Sinte Peter ende Pauls dach, doen soe hebben die van Noerdeloes die Papegaey gheschoten, ende mostense eenen nacht overlaten staen, dat zy ze nyet af cryghen en costen.

Item, in't zelfde jaer van vyftich, omtrent Sinte Jacob, soe is volmaect gheweest het houtwerck vanden cap opten toern van Noerdeloes.

Item, anno xv^c^. ende L, soe hebben die van Bloclant ghetimmert een nieu choer.

1551. Item, inden jaere xv^c^. ende LI, opten XXIIII. dach van Februariis, ende was op Sint Matthys avont, doe begost dat water van boven voor den dyefdyk te comen, ende was diep opten ghemeynen acker XIII of XIV voet, dwelck den ghemeynen huysman wt Godts gracie vromelyc met ghewelt hielden, ende was datselve jaer een nat jaer van reghen ende groote opwateren.

1552. Item, in't jaer ons Heren xv^c^. ende twee ende vyftich, daechs voer Sinte Pontiaens avont, 's avonts omtrent tusschen acht ende neghen uren, begostet te donderen ende blixemen, groote slaghen, of't in't heetste vanden somer hadde gheweest; ende mede soe waeydent wten noertwesten, ende 's anderen daechs, op Sinte Pontiaens avont, dat noeyt mensche sulken wynt beleeft heeft, waerdoer veel landen zyn inghebroken, God betert. Ten eersten het lant van Altenae, daer veel luyden ende beesten ende peerden verdroncken syn, dat nyet scryvens of wetens en is, soe dat dat water te twee of drie steden inghebroken was, ende quam malcanderen te moet, dat die luyden dat nyet overcomen en mochten, ende oeck mede soe was't inghebroken in Crimpen, soe dat dat water doer die landen quam ende liep om Scoenhoven; ende buten Ter Gou wast mede inghebroken, ende die prochykerk van Ter Gou ghebornt vanden blixem; ende voert in Zeelant mede veel landen ende dorpen mede ingebroken, etc.

1553. In't jaer ons Heren xv^c^. drie ende vyftich, soe heeft die E. Heere, Heer Cornelis van Berghen, here tot Zoevenberghen, Noerdeloes enz. die molen laten zetten op die gemeynte in de heerlicheyt van Noerdeloes, waer aff die gote gegraven worden den eersten dach in Martio, ende wert daer dagelix an ghevrocht tot datse volmaect ende ganckbaer was.

1555. In't jaer ons Heren duysent vyfhondert vyff ende vyftich, op Sinte Gregorius dach, den XII. Marty, soe worde 't gevel van d'ouwe kerk alhier op *Hoernaer* afghebroken, navolgende den XXIX. Marty worden 't fondament vanden thoern gegraven, ende daer nae den III. Apr. op eenen Woensdach, smiddaechs omtrent te XII uren, soe worden den eersten steen van den thoern gheleyt by Dionys Adriaensz. van Muyllwyck, doen ter tyt oud wesende omtrent XV jaren; van welken toern meester af was enen genaempt mester Cornelis Frederickxz. vander Gouda, die doen ter zelfder tyt mede meester was vande kerke van Vianen; ende hier voertyts ghemaect hadde 't choer mitten cruyswerk alhier. Tzelfde is ghedaen by kerkm.

Jacob Jansz., Jan Geritsz., Huybert Aertsz. ende Willem Dircksz. henluyder adjonct. Desen toern was volmaect (God heb loff) van 't steenwerck op Sint Bartholomeus dach anno LVI; ende luyden die clocken daerinne alder eerst op alre heylighen dach daer aen.

1556. Anno XV. LVI, soe was droghen somer, dattet nooit en reghende, datmen zegghen mocht, dattet ghereghent had, van Palmen aff tot nae S. Jacob, alsoe dat die beesten zeer weinich gaven.

—— Inden zelfden jaer van LVI, soe vrost zoe vroech, dat men Crispini ende Crispiniani liep over de Giessen.

1557. Anno XV°. zoeven ende vyftich, beginnen Jaersdach ende oeck wel een maent daer voir, wast groten duren tyt in alderhande coorn, tzy taruwe, rog, garst, haver, boonen ende boeckweyt, te weten, dat men omtrent den voorn. Jaersdach voer ende nae most gheven voer aen scepel taruwe, Gorchumsche maet, XXXVII st., een scepel rog XXVII st., een scepel haver XV st., boonen XXX st., ende den boecweyt 't scepel XXIX, ende den taruwe ende rog liep altemet meer op, alsoe dat men voer een scepel rog moest geven XL st., een scepel taruwe III Karolus guldens, een weyte broot van VIII pont IX st.; maer worde van stonden aen een ghebot ghegeven, dat men't niet duerder most geven dan VI stuv. Tot Schoenhoven most men geven voer VI pont weyts broots XV stuyv. Dit gheschiede opten Pinxter avont. Daernae begondet te wyken ende die groote vloot quam over, omtrent Petri ende Pauli; ende omtrent VIII daghen *post visitat. Mariae*, coft men te Gorchum een scepel taruwe voer XXX stuyvers, een scepel rog XX, ende nam te met meer ende meer af.

ULTRAJECTUM.

ECCLESIASTICA.

I.

Articuli ex parte C. M. exhibiti commissariis D. Traject. et Arch. abusus, exactiones, concussiones et injusticias officiariorum ecclesiasticorum ejusd. episcopatus Traj. in comitatibus Holl., Zeel., et Frisiae continentes, una cum responsionibus R^mi^. in Christo patris et illustriss. principis et Dni, Dni Henrici, Dei gratia. Electi Trajectensis, Comitis palatini Rheni et ducis Bavariae ad articulos ex parte C. M. super assertis abusibus, exactionibus, concussionibus et injusticiis officiariorum ecclesiasticorum in comitatibus Holl., Zeel, et Frisiae exhibitos coram commissariis per illustrissimam dominam Margaretam deputatis nomine suo et ecclesiae suae Trajecten. proponendis.

In primis, etsi de jure episcopus ex debito officii et ut bonum pastorem decet, debeat singulis annis per se vel suos suffraganeos visitare sibi in spiritualibus commendatos et subditos eisdem administrare sacramenta confirmat. et ordinis, in aliqua parte dictorum comitatuum, nec non ecclesias, capellas et altaria consecrare, recipiendo duntaxat procurationem; etsi quid gratum absque pacto offeratur, nihilominus nonnulli praedecessores dicti domini Traject. in praemissis defectuosi fuerunt, ita, ut aliqui subditi C. M. magno suae vitae et bonorum periculo coacti sint etiam per medios hostes vel eorum insidias exire jurisdictionem dictorum comitatuum pro tonsura & ordinibus Trajecti recipiendis. Quapropter necesse est ordinari et observari, quatenus de cetero episcopus aut suffraganeus singulis annis bis aut ter in praedictis comitatibus veniat, dictas confirmationes, consecrationes et ordinationes administraturus, prout juris est et observatur in dioec. Camerac. et Tornac., ut sic cesset dictum periculum et exactio, quam hucusque passi sunt subditi C. Maj., praesertim cum ob dilationem suffraganei praepositus Westfrisiae inhibuit illis de Medenblick, qui ecclesiam a Gelrensibus arsam reparaverant, et illis de Berchout, qui partem novam ad suam ecclesiam junxerant, ne in illis ecclesiis celebrarentur divina, donec per suffraganeum conse-

crarentur aut sibi magnam pecuniae summam solverent, qua per unam earundem soluta, dedit illis licentiam in illa etiam ante consecrationem divina celebrare.

Et primo ad primum articulum respondet, quod nunquam visum est, ordines generales extra civitatem Traject. nisi in summa necessitate ob periculum guerrarum celebrari. Quo ad visitationem dioec., quia patriam suam invenit desolatam, de praeteritis sibi non venit imputandum, et pro futuro curabit, quod suus suffraganeus singulis annis, quantumcunque poterit, circuibit et visitabit dioec., facturus ea, quae ad officium suum pertinent. Quo ad querelam Westfrisiae, dicit, quod anno praeterito suffraganeum suum ad partes Frisiae misit, qui suum exercere officium per commissarios C. M. prohibitus & ad multos dies detentus et tandem, re infecta, dimissus fuit, in praejudicium et gravamen suum; et quo ad factum eccles. de Medenblick et Berchout, dicit ex relatione decani Westfrisiae, quod ecclesia de Medenblick nondum erat consecrata, et quod pro licentia celebrandi in portatilibus, nullam unquam pecuniae summam recepit; et quod super taxa procurationis pro consecratione ecclesiae de Berchout actum fuit ad discretionem et taxam magistratus opidi de Hoern.

Secundo, licet de jure sacramenta debeant gratis ministrari, et quod per concordata Rodolphi quondam episcopi Traject. cum, bo. me., Philippo tunc duce Bourgundiae, Holl., Zeel. et Frisiae comite, ac aliis eorum praedecessoribus declaratum sit, non debere augeri taxam consuetam; attamen pro sacro crismate infra triennium aucta est taxa ad duplum, ita, ut provisores, qui episcopo aut ejus vicario duplum praestant, similiter ultra taxam consuetam exigunt a rectoribus parochialium ecclesiarum suae jurisdictionis, et, nisi solvatur, retinent vasa argentea in pignus.

Ad secundum artic. respondet, quod non credit contenta articuli vera, et, si qua per aliquem ex provisoribus et decanis sint praestita gravamina, curabit, ut tollantur.

Similiter, ubi pristinis temporibus pro suscipienda simplici tonsura dati sunt quatuor stuferi, exinde auctum est ad septem stuferos, et pro literis accolitatus, subdyaconatus et dyaconatus solvi consueverunt novem stuferi, pro decreto aut defectu tituli LI. st., coguntur de praesenti subditi C. M. dictos ordines accepturi multo plus praestari, ita, ut compertum sit, plures pro simplici tonsura fuisse coactos solvere XVIII aut XX st., pro singulis literis accolitatus, subdyaconatus et dyaconatus XXI st., pro legibus admissionis ad presbyteratum IX, X aut XII flor. ad voluntatem domini vicarii, et de facto quidam, qui ob paupertatem dictas summas solvere non potuerunt, ad sacerdotium admissi non sunt, quae omnia cedunt in gravamen subditorum C. M., contra omnem aequitatem et antiquam observantiam, quare providendum est, uts.

Item compertum est, quod plures sunt promoti ad presbyteratum sine titulo vel sub titulo ficto, qui est abusus contra juris dispositionem, et ex hoc multi sacerdotes coguntur mendicare, in opprobrium cleri.

Ad III^m. et IV^m. artic. respondet, quod nihil amplius percipitur, quam per suos praedecessores intellexit esse perceptum. Et, si forsan pro decreto admissionis ad titulum patrimonialem, vel aliorum bonorum non mortificatorum aliquid ultra recipiatur, quod hoc fit ad restringendum et secludendum titulos fictos, quos laici promovendis assignant, et post susceptos ordines literas lacerant, ita, quod ob culpam laicorum et non suam aut suorum officiatorum, nonnulli sic promoti egestate laborant.

Insuper indifferenter ad dictos ordines sacerdotii admittuntur corpore viciati, indocti, illiterati, qui vix sciant legere, dummodo suos defectus magni redimant; nec habetur respectus ad scandala, quae proveniunt ex multitudine clericorum, cum tamen de jure determinatus debeat esse numerus clericorum.

Ad quintum articulum respondet, quod corpore viciati ad ordines non admittuntur, nisi legitima causa, nec etiam illiterati, nisi ad importunam nobilium et officiatorum instantiam.

Admittuntur etiam utplurimum indocti et illiterati ad praedicandum verbum Dei, ex quo populares male aedificantur et in dies errores et scandala oriuntur, quapropter necessarium erit, quatenus Dom. Traject. in hoc provideat, ut de cetero non nisi discretos et doctos admittat ad annuntiandum verbum Dei, cum in hoc summum vergat periculum. Provideat etiam, ut confessores, praesertim in claustris monialium sint viri senes, docti et experti, ut cesset omnis suspicio; quodque singuli confessores admittant ad munus semel in anno discretos senes sacerdotes seculares, quibus dictae moniales libere, si velint, confiteri possint ea, quae forte suis confessoribus regularibus dubitant propalare.

Ad sextum et septimum articulos respondet, quod ad contenta in illis omnino inclinatus est, et jam, quantum in se est, providit et cum tempore magis providebit, nisi per exemptos et curiam secularem impediatur.

Ne de cetero nova indicantur festa publice omnibus celebranda, ymo tollantur nonnulla festa simplicia, maxime in Julio et Augusto occurrentia, saltem, ut, audito officio, in dictis festis laicus impune possit ad officium suum mechanicum pro victu et vestitu uxoris et prolium recurrere, potius, quam totis postprandiis tabernis insidere, unde proveniunt ebrietates, rixae, pugnae, homicidia et infinita alia mala.

Ad octavum respondet, quod ad contenta articuli inclinatus est et fecit desuper concipi certas ordinationes, quas in proxima synodo, mense Octobri, faciet publicari.

Licet ecclesia per modicam sanguinis effusionem, praesertim, quae secrete fiat, non polluatur, et ubi per sanguinis effusionem fuisset polluta, deberet reconciliari per episcopum expensis delinquentium, et non ob id molestari communitas; attamen infra mensem decanus Westfrisiae in ecclesia de Berchout ob id, quod custos cum capellano soli, prandio facto, in ecclesia rixantes, eundem offendisset ad nasum, ita, ut nonnullae sanguinis guttae inde effluxisse dicantur, inhibuit divinorum ministrationem, nisi per communitatem ejusdem villagii, ejus rei insciam et insontem, sibi certa magna pecuniae summa soluta fuisset; quo facto, putabat reconciliationem pecuniae datione fieri, quae et absurda sunt et concussionem sapiunt. Quare illi decano inhibeatur a vexatione dictae communitatis desistere, et provideatur, ne similia ab eo vel ab aliis de cetero contingant.

Ad nonum articulum respondet, quod, quo casu polluatur ecclesia, relinquit dispositioni juris communis et statutorum provincialium et synodalium, et quod tales delinquentes plerumque aufugiunt, ita, quod ordinariis durum foret tales prosequi. Sed, quia parochiani hoc facilius possunt, fit cessus, donec ordinario deliberentur, non autem interdictum ponitur. Quo ad factum ecclesiae de Berchout, dicit ex informatione dicti decani, quod fuit notabilis et copiosa sanguinis effusio in ecclesia; et quod ipse ob id interdictum non posuit, sed vicecuratus et altaristae, scientes ecclesiam pollutam, in vim statutorum provincialium et synodalium, cessarunt a divinis, motu proprio, nec ipse decanus causa relaxationis aut reconciliationis interdicti aliquid recepit, sed curia Hollandiae mandato saeculari in praejudicium jurisdictionis ecclesiasticae mandavit capellanis et altaristis in ecclesia sic polluta celebrare et divina reassumere, licet ad illius cognitionem non spectaverit, an ecclesia fuerit violata nec ne.

Contra jus commune, bullam Leonis et concordata hucusque saepius est attemptatum, ut subditi C. M. in prima instantia traherentur extra dictos comitatus; provideatur igitur, ne de cetero subditi C. M. laici aut clerici in prima instantia trahantur Trajecti extra jurisdictionem C. M.

Ad decimum artic. respondet, quod jure communi ecclesiastici et laici in causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, possunt etiam in prima instantia trahi ad curiam Trajecten., et quod nulla unquam fuerunt aut sunt concordata, in quibus episcopus et archid. Traj. et eorum officiales pro tempore in causis majorum excessuum ...., aut quando agitur ad concessionem privilegii per episcopum prohibeantur subjecti comitatus Holl., Zeeland. et Frisiae, in quacunque instantia trahi ad Trajectum; et quod bulla Leonis Papae in nullo jurisdictioni ordinariae praejudicat, referens se ad illius tenorem ac declarationem abbreviatorum, qui eam judicarunt.

Provideatur etiam, ne de cetero molestentur judices provinciales C. M. aut subalterni, ob id, quod jurisdictionem Caesaris tuentes, exequntur jus commune, concordata Rodolphi a tempore memoriam hominum excedente observata, vel aliquam ex bullis Leonis, quae pro intimatis habeantur.

Ad undecimum respondet, quod judices provinciales et subalterni jurisdictionem C. M. defendentes, non molestantur nec molestabuntur, modo ipsi jurisdictionem ecclesiasticam non perturbent; et ad concordata Rodolphi episcopi respondetur, quod personalia fuerunt et cum personis extincta.

Cum hoc tempore magis expediat populum ad divinum cultum exhortari, quam retrahere, tollatur abusus, per quem ob debitum personarum privatarum ponitur interdictum generale, vel, ut vocant, personale, sed fiat prosecutio contra eum, qui deliquit, ut sic delicta suos sequantur auctores et non insontes, cujus tamen contrarium actum est per interdictum in Delff temere positum ob id, quod per aliquas personas privatas executor justitiae in ecclesia de Delff fuit prosecutus et inde violenter ejectus; et per interdictum temere in Rotterdammis positum ob id, quia duo fratres administrabant bona et personam sui agnati sacerdotis frenetici; et in Goes ob homicidium commissum per quendam in personam presbyteri, qui ultra adulterium cum illius uxore perpetratum, eundem occidere minatus fuerat; et in Veenhuysen, ob verba cujusdam privati injuriose custodi in ecclesia dicta; et in Berchout, ob id, quod in cimeterio ibidem sepulti fuerunt aliqui executi per justiciam; qui sunt abusus non tollerandi.

Ad duodecimum artic. respondetur, quod interdicta non ponuntur, nisi ex determinatione juris ac statutorum provincialium, quae mutare non est in potestate sua, et in casibus articulatis interdicta fuerunt posita juxta determinationem juris et statutorum praedictorum, et indebite et temere per Judices laicos impedita; quo ad casum de Berchout, dictus decanus Westfrisiae dicit scriptorem errasse.

Tollatur abusus, quo officiarii D. Traj. et archid. conantur impedire temporalem jurisdictionem C. M., quo minus extrahantur et justitia fiat de homicidiis voluntariis, per insidias et aliis, confugientibus ad ecclesiam, qui extrahi possunt de jure vel ex dictis concordatis Rodolphi, a tempore memoriam hominum excedente observatis, cum hoc bono publico et reipublicae expediat et juri divino non repugnet, ymo consonet, nec debeat sub praetextu immunitatis ecclesiae limitate concessae justicia, quae summum bonum est, extra terminos indultae immunitatis impediri.

Ad decimum tertium respondet, quod ipse et archid. non intendunt impedire extractionem in casibus jure permissis, sed quidem cognito, an ad ecclesias confugientes debeant gaudere privilegio vel ne; idcirco non debeant extrahi, antequam per judicem seu judices ecclesiasticos declaratum sit, eos non debere privilegio gaudere.

Cum bona patrimonialia clericorum et sacerdotum, nec non ea bona, quae ipsi sua industria acquisierunt, etiam de jure canonico debeantur heredibus ab intestato, abstineant de cetero judices ecclesiastici, ea bona, clericis ab intestato decedentibus, apprehendere aut se intromit-

tere de regimine aut administratione bonorum temporalium et personarum ecclesiasticarum, quae per aetatem vel morbum se regere non possunt; sed id permittant proximioribus agnatis; cujus contrarium gravissimo duorum fratrum cujusdam sacerdotis insensati agnatorum malo temere attemptarunt judices ecclesiastici, et perfecissent, nisi curia Hollandiae id legitime impedivisset.

Ad decimum quartum respondet, quod bona patrimonialia sacerdotum ex successione et eorum industria, non intuitu ecclesiae, acquisita, debentur heredibus ab intestato, nisi aliter per eos dispositum fuerit, et constito de illo, per judicem ecclesiasticum heredes non impedientur, sed, eis viventibus et insensatis vel prodigis existentibus, ut curatore indigeant, quia accessorium sequitur naturam principalis, curatoris datio ad judicem ecclesiasticum pertinet, et propterea proximioribus agnatis in articulo specificatis recte inhibitum, et illegitime per curiam Hollandiae impeditum, ne curator per episcopum deputatus insensati curam gessisset.

Cum corpora defunctorum, in commun. ecclesiae decedentium, non debeant post sepulturam a cymeterio extrahi, cessent de cetero ecclesiastici ejus contrarium sub poenis et censuris mandare, prout jamdudum mandavit decanus Westfrisiae illis de Opmeer, aut exhumare corpora fidelium defunctorum ob id, quod .... justiciae executio facta fuisset, aut magnam sibi summam pecuniarum solvere.

Ad decimum quintum respondet ex relatione dicti decani Westfrisiae, quod iste articulus per aemulos jurisdictionis ecclesiasticae est excogitatus, et quod simile, prout articulatur, nunquam in facto accidit.

C. M. et sui praedecessores ab antiquissimo tempore habuerunt et habent cognitionem possessorii, etiam in beneficiis sub sua jurisdictione existentibus; cessent igitur judices ecclesiastici de cetero vexare ecclesiasticos ob id, quod in possessoriis beneficiorum egerunt coram consilio Hollandiae; cujus contrarium factum est per archid. Traject. contra dominum Feyonem de Zeyll; cum id tendat in perturbationem jurisdictionis C. M., quam servari cupit illaesam.

Ad sextum decimum respondet, quod possessorium in beneficialibus non potest fundari, nisi praecedente canonica institutione; male ergo fecit curia Holl. concedens domino Feyoni manutenentiam, non visa nec habita institutione canonica, ymo, ubi adversarius fuit per sententiam officialis archid. canonice institutus possessione subsecuta, ex qua non fuit evictus, et propterea dominus archid. bene et juste contra eundem Feyonem processit; tollantur ergo similes abusus, ne curia Holl. manutenentias concedat, nisi primitus visa institutione canonica, prout juri et rationi consonum est.

Cum subditis sua privilegia et antiquae consuetudines, quae vim privilegiorum obtinent, sint servanda, ac ipsis liceat quibuscunque mediis ea tueri et defendere, cessent igitur judices ecclesiastici, directe vel indirecte infringere privilegia et antiquas consuetudines subditorum C. M., neve, si subditi illa sibi observari desiderant, ob id in eos, ut contumaces, per fulminationem censurarum procedant, ut factum est contra illos de Waterlant, Purmereynde et Purmerlant.

Ad decimum septimum respondet, quod justa privilegia et laudabiles consuetudines observare et observari facere intendit, et quod illis de Purmereynde et Waterlant nulla privilegii infractio facta sit, sed juxta antiquam consuetudinem processum, et quod propterea minus juste ex parte illorum querulatur.

Si judices ecclesiastici praetendant, per officiarios C. M. jurisdictionem ecclesiasticam impediri aut libertatem infringi seu violari, ante omnia ipsi Caesari de tali officiario conquerantur, vel superiori ejus, quem praetendant deliquisse aut ecclesiasticam jurisdictionem laesisse, ut ejus Majestas, aut dictus superior, causa cognita, litem dirimat et puniat delinquentem, si crimen commisisse comperiatur.

Ad decimum octavum respondet, quod licet unicuique judici, jurisdictionem suam defendere, ac turbatores impetere, corrigere et debita mulcta punire.

Ne de cetero praelati aut judices ecclesiastici quid jubeant aut inhibeant laicis, sub poena pecuniaria sibi applicanda, sed sint contenti suis poenis ecclesiasticis, et, si quis justis eorum praeceptis non obedierit, brachium saeculare, si petitum fuerit, ipsis non deerit; cujus contrarium multum indiscrete anno XV^c.XXI per offic. curiae et archid. Traject. factum fuit, cum curiae Hollandiae et certis personis privatis, C. M. subditis, communiter et divisim inhibitio facta fuit, sub poena multum exorbitanti, scil. ducentorum millium florenorum aur., ne cognoscerent de certa actione reali per sacerdotem contra laicum intentata.

Ad decimum nonum respondet, quod licitum est de jure ecclesiasticis judicibus, laicis et aliis quibuscunque sub poenis et censuris etiam pecuniariis inhibere, et quod ita a tempore memoriam hominum excedente practicatum et observatum fuit, et quod nulli injuriam facit, qui suo jure utitur.

Quia jura canonica suas poenas canonicas criminibus statuerunt, quodque impositio poenae pecuniariae non ecclesiasticis sed temporalibus judicibus admissa est; tollatur abusus, per quem ob delictum laicorum a judicibus ecclesiasticis imponitur poena pecuniaria, tum ob evitandam suspicionem avaritiae, tum, ne plus in foro conscientiae liceat ditioribus, quam pauperibus.

Ad vicesimum artic. respondet, ut ad praecedentem, et quod de jure illa poena venit imponenda, quam judex putat magis fuisse timendam.

Quia hucusque judices ecclesiastici in suis citatoriis et monitorialibus literis, etiam ad partes remotiores et in gravioribus causis sub poenis censurarum maximarum solum statuere consueverunt terminum trium aut sex dierum, duos pro primo, duos pro secundo etc., Aliqu. unum pro primo, alterum pro secundo, contra juris dispositionem; provideatur, ut posthac dilationes tales non angustentur, sed in singulis terminis peremptoriis statuatur tempus competens et dentur ad minus decem vel plures dies, praesertim, si commissiones dirigantur in partibus remotioribus.

Ad vicesimum primum respondet, quod circa contenta in eodem articulo non credit fuisse defectum, quia tales dilationes moderantur juxta causae et personarum qualitatem ac locorum distantiam.

Ut judices ecclesiastici, notarii, advocati, procuratores, cursores et ceteri sint contenti sallariis ab antiquo institutis, juxta concordata Florentii, Frederici et Rodolphi episcoporum Traj.; et, ne ob id a subditis C. M. de cetero amplius exigatur, ordinetur, ut quantocius curiae Hollandiae per dictos judices ecclesiast. transmittatur taxa cujusquam consistorii.

Ad XXII^m. respondet, quod quaelibet curia habet suam taxam, habita consideratione causarum et personarum, et quod curiae Holl. tanta non competit majoritas, ut possit a judicibus ecclest. taxam suarum curiarum exigere, et quod ipse ac praelati eccles. Trajecten. de taxa curiae Holl., quae, ut fertur, valde excessiva est, non immiscet, quare merito curia Hollandiae a similibus cessaret.

Tollatur abusus, per quem judices eccles. attemptant capere vel incarcerare laicum, non petito placet vel assistentia judicis laici, et ubi brachium saeculare invocandum est, etiam contra personam ecclesiasticam, id invocent ab officiariis principis, non a privatis personis, quibus gladii potestas non est data, ne, si contra fiat, detur causa tumultus vel commotionis aut seditionis popularis, ut factum fuit in Brouwershaven, cum jussu judicis ecclesiast. auxilio privatarum personarum conatum est, ut dns. Johannes Martini Pansyser caperetur, ex quo multa mala verisimiliter evenire potuissent.

Ad XXIII^m. respondet, quod nec ipse, nec praedecessores sui attemptarunt capere laicum, nisi in casibus a jure permissis, et quod ipse ac sui officiati capere ecclesiasticas

personas et incarcerare exigentibus eorum demeritis, ubi et quando opus fuit, non invocato auxilio brachii saecularis, prout semper fuit practicatum et observatum, referens se desuper ad dispositionem juris, tollatur ergo abusus curiae secularis talia impedientis.

Ne de cetero unico contextu decernantur executiones vel censurae cum mandato citatationis, sed demum causa cognita vel parte contumace, postquam constiterit, citationem, continentem causae cognitionem, ad notitiam contumacis pervenisse; quod si contrarium actum erit, habeatur, prout de jure censeri debet, pro infecto et nullo.

Ad XXIV^{m}. respondet, quod non credit censurarum declarationem cum prima citatione in unico mandato decretam, quare praesens articulus est supervacuus, cum simile nunquam acciderit.

Cum jurisdictio ecclesiastica nullo jure debeat esse venalis, ut vitetur crimen symoniae, provideatur, ne posthac loco provisoris et decani ordinanda persona officium illud teneat in arrendam vel sub annuo censu, ne judicet in causa propria, prout hucusque actum est contra juris dispositionem.

Ad XXV^{m}. respondet, quod provisores servierunt et serviunt ad computum et singulis annis rationem de emolumentis reddunt.

Item, quod in qualibet jurisdictione ponatur unus providus et discretus vir canonista, timens Deum, et qui oderit avaritiam, qui utrique officio provisoris et decani deserviat et qui pro eodem officio non sollicitaverit aut quicquam solverit aut promiserit juxta concordata Frederici et Rodolphi praedictorum.

Ad XXVI. respondet, quod una cum Archid. omnem adhibebit diligentiam, quod in qualibet jurisdictione aptiores et doctiores deputentur ad officia, et quia ab antiquo aliqua competunt soli episcopo et aliqua ad .... soli archid., et propterea necessarium fuit et est, quod duae personae, prout hactenus observatum est, deputentur.

Ut in citationibus, monitionibus et excommunicationibus de cetero inseratur nomen et qualitas personae querulantis et causa querelae et petenti Reo tradatur copia mandati et citationis cum relatione nuntii, expen. petentis; alias citatio, monitio et excommunicatio habeantur, pro ut de jure habentur, pro nullis.

Ad XXVII^{m}. respondet, quod judices sciunt, quomodo in causis juxta determinationem juris procedent; et credit, quod non sit in ea parte defectus.

Ne persona locum provisoris et decani de cetero obtinens, notarii, advocati, procuratores et cursores, posthac plus a subditis C. M, exigant, quam tempore concordatorum dictorum trium episcoporum solitum est praestari, quodque ex quolibet consistorio vel provisoria infra tres menses transmittatur curiae Hollandiae taxa praestari solita, ne de cetero fiat exactio.

Ad XXVIII^{m}. respondet, prout supra responsum est ad XXII^{m}. articulum.

Ne subditi C. M. de cetero molestentur ob ferias non servatas tempore messis, maxime in mensibus Julii et Augusti, vel ob reparationem aggerum, aquaeductuum vel ob alias causas necessarias acceleratione indigentes, juxta concordata Rodolphi et jura scripta.

Ad vicesimum nonum respondet, quod tempore necessitatis judices non denegarunt, nec denegabunt licentiam, modo petita fuerit.

Ne passim ob debitum pecuniarum fulminent censuras, praesertim in causis parvis et pauperum, qui non nunquam jus dicenti non obtemperant, ex penuria potius, quam ex contemptu judicum vel censurarum.

Ad XXX^{m}. artic. respondet, quod nunquam fulminantur censurae, nisi pro contumacia compareant, ergo pauperes et doceant de penuria vel impedimento, et non fiet contra eos processus ad censuras.

Quia compertum est, provisores et decanos antehac comminatos fuisse subditis C. M. ob

delicta ecclesiastica non notoria nec publice commissa, indicere velle poenitentiam, ut eo medio majorem ab eis extorquerent pecuniam; ordinetur, ne posthac de delictis notorie non commissis indicatur publica poenitentia, et, si qui publice in gravioribus peccaverint, poenitentiam publicam canonicam indicant, et non pecunialiter condempnent vel componant, maritatas autem cum viris suis commorantes, licet de adulterio sint diffamatae, non accusent vel accusari faciant, nisi delictum sit notorium, juxta concordata Frederici et Rodolphi.

Ad XXXI^m. respondet, se non credere, quod provisores et decani ob crimina secreta publicas imposuerunt poenitentias, et quod contra infamatas ad purgationem procedere possunt, nec credit aliter fuisse processum.

Ne persona in locum provisoris et decani ordinanda de cetero impediat extructionem vel reparationem ecclesiarum vel altarium, sub eo praetextu, quod vetera rumpi vel dirui sine sua licentia non posse asserat, ut sic pecuniam extorqueat, prout actum est per decanum Westfrisiae.

Ad XXXII^m. artic. respondet, quod ecclesiae vel capellae non possunt dirui aut demoliri sine auctoritate ordinarii, qui habet cognoscere, an expediat vel ne, et an facultates suppetant ad reaedificationem etc., Igitur talis licentia merito impetrari debet.

Item, ut ille, qui de cetero geret vices provisoris et decani, sit contentus suis visitationibus et juribus consuetis, nec plus capiat in anno bisextili quam in aliis annis praecedentibus, cum in hoc multum excedere sint consueti.

Ad XXXIII^m. respondet, quod provisores et decani visitant extraordinarie certa loca in annis bisextilibus, prout solitum est fieri ab antiquo, absque tamen notabili subditorum gravamine, in Kenemaria, Balivi capiunt duplum ac vocatur *dat Hoen Jaer;* ita etiam fit in Purmereynde.

Item generaliter serventur concordata et pacta inter praedecessores C. M., comitis Hollandiae ac episcopos Traject. hactenus inita.

Ad XXXIIII^m. respondet, quod ipse ac praelati ecclesiae suae intendunt servare pacta et concordata legitime edita, modo ea pacta ipsis serventur.

Et quia diversi articuli ex pluribus opidis et partibus jurisdictionis Caesaris, ad concilium Hollandiae transmissi sunt, continentes intollerabiles abusus, vexationes et exactiones suorum subditorum, quibus de facili remediari non posset, praesertim cum subditi Caesaris ob has et singulas causas accedere non possunt Episcopum aut ejus officialem; quodque dicti officiales in hiis nonnullam habent culpam, necessarium erit in hiis providendum, quatenus Dns Trajecten. et archid. communi concordia ordinent unum officialem in comitatu Hollandiae et dominio Frisiae, et alterum in comitatu Zeelandiae, qui in causis appellationis et querelarum cognoscant de causis ecclesiasticis, prout fit in Brabantia, Flandria et aliis dominiis C. M., et nisi in hoc provideatur, recurrendum erit ad Reverendissimum dominum Archiepiscopum Coloniensem, legatum natum, aut ad Romanum Pontificem, et sollicitandum, ut in hiis comitatibus ordinetur delegatus, qui per viam simplic. querelae, appellationis et nullitatis cognoscet de omnibus abusibus, gravaminibus, iniquitatibus, quos, quae vel quas subditi C. M. proponere seu deducere coram eo voluerint, ut sic semel sit pax, et unicuique, quod suum est, reddatur.

Ad ultimum, quo ad judices appellationum in tribus locis deputandos, respondet, quod ipse, qui princeps natus est et frater principis Electoris et promotor C. M. ad imperium, merito non debet censeri minoris auctoritatis aut deterioris conditionis, quam fuerunt sui praedecessores; et quod non vult, quod jura ecclesiae et sponsae suae, ad quorum intertentionem et defensionem juramento astrictus est, suo tempore diminuantur.

Concludendum igitur dicit idem Reverendissimus dns. Electus, nomine suo et dictae eccle-

siae suae Traject., quod praemissa per modum amicabilis communicationis proponit, nec ea occasione cum ea occasione vel officiatis C. M. super jurisdictione praedicta amplius disceptare velit, cum talis inquisitio et exactio articulorum per eos propositorum nullo jure eis competat; et quod petit, ut sibi et ecclesiae suae ordinariam jurisdictionem ecclesiasticam integram et illaesam permittant, prout de jure tenentur; et, si qua praetendant vera esse gravamina, seu, ut ipsi baptizant, abusus, exactiones, concussiones et injusticias, ut illas coram Reverendissimo dno. archipiscopo Colon., metropolitano, aut Summo Pontifice, tanquam superioribus, proponant, quibus de jure similium cognitio, correctio et reformatio competit; et quod per eos seu eorum alterum fuerit decretum, insequantur, neo motu aut vi propriis aliquid contra exercitium jurisdictionis ecclesiasticae moliantur seu attemptent, cum mens et intentio C. M. sit, non velle jurisdictionem et libertatem ecclesiasticas manu laicali infringi permittere, sed potius illas tueri ac defendere, prout ad Romanum spectat imperatorem et sui praedecessores fecerunt.

Alia gravamina particularia, exactiones seu abusus ecclesiasticorum, per rectores opidorum et Ballivatuum Holl., Zeel. et Frisiae exhibita, in quibus petitur remediari, una cum responsionibus deputatorum Reverendissimi dni. nostri Electi Traj. ad alia gravamina particularia super exactiones seu abusus ecclesiasticorum, per rectores opidorum et balivatuum comitatuum Holl., Zeel. et Frisiae exhibita.

Interdicitur per officiarios d. Traj. & arch. pastoribus ac curam animarum habentibus, ne de casibus episcopalibus absolvant, et, ut de casibus episcopalibus absolvant, coguntur pastores pecunia redimere, et, si id negligunt, puniuntur, ut factum est cum pastore de Wyck; coguntur etiam jurare, si coram illis veniat casus restitutionis de bonis injuste acquisitis, quod illa faciant converti ad fabricam Sancti Martini Traject.

Item ad primum respondent deputati, quod in casibus episcopalibus nullus inferior absolvit, nisi episcopus, ergo necesse est, ut pastores habeant auctoritatem absolvendi pro commoditate subditorum, nec pastores jurant, prout articulatur, nec constat, quod pastor in Wyck sit correctus.

Per provis. & decanos inhibetur curatis, ne solemnisationem faciant matrimonii, nisi contrahentes jurent, se non contraxisse, ut sic certiorari possunt de clandestinis et petere pro jure absolvendi pecuniam ab iisdem.

Ad secundum dicunt, quod boni medici est inquirere de salute animarum et ideo tali modo bene proceditur.

In Hairlem is, qui ob adulterium publicum per vicecurat. destitutus erat a capellanatu seu vicariatu, ordinatus est decanus Kenemariae, licet ex parte burgimagistrorum ordinans fuisset desuper avisatus.

Item, ad tertium articulum cum sequen. referunt se deputati ad superiores articulos, et quia tangunt particulares personas et casus, loquentur cum provis. et decanis, et quantum poterunt, si preces veritati nitantur, et emendatione egeant, facient et fieri curabunt, prout de jure.

Provisor & decanus ibidem pugnis & gladio invaserunt quendam Theobaldum Gheraerdi, ex eo, quod idem de regimine dicti decani, mediante justitia, coactus, dedisset testimonium,

Quendam, qui jocose dixerat inter compotandum: *iok brenghe u myn wyff toe*, coegerunt componere ad XLVIII flor., ac si commisisset delictum capitale.

Incitant suos fiscales, ut etiam insontes accusent, ut saltem ex sententia absolutoria lucrentur sportulas XXX st.

Incitant stupratas, ut coram se petant reparationem virginitatis, paciscentes partem emendae.

Notarius, de quibuslibet compositionibus cum provisore factis, ultra pecuniam permissam, cogit partes sibi solvere decimam partem ejus, quod per compositionem est promissum; similiter et in visitationibus, quas facit cum provisore, ad suam voluntatem capit XVIII, XXIIII aut XXXVI st., ubi quondam nichil solebat recipere; in hiis provideatur et similiter, ut notarius officii sit vir discretus et expertus in suo officio.

Si puerpera in Gorcum moriatur, canonici, qui habent jus curati, nolunt illam sepeliri, nisi alia mulier loco puerperae purificetur, offerendo cum vicinis, ne perdant oblationem.

Fossor sepulchorum ibidem, secundum diversitatem locorum, plus capit pro suis laboribus in ecclesia, quam in cymeterio, plus a dextra quam a sinistra.

Decanus in Amsterd. quendam *lastmannum*, de cujus fide matrimonioli agebatur coram eo et provisore, parte non consentiente nec vocata, permisit contrahere cum alia, recipiendo novem flor., et hoc praeter consensum provisoris seu conjudicis.

Faciunt in villagiis extingui candelas ante venerabile sacramentum, ut custos cadat in pecuniam ad commodum cursoris.

Decanus in Amsterd., similiter in Westfrisia, protulerunt diversas sententias venales cum expressa conditione per decanum in Westfrisia addita, nisi pars solveret quatuor lib. gross. Flandriae, daret sententiam pro parte adversa.

Ne cogant villanos seu rusticos plus solvere pro absolutionibus, dispensationibus et aliis actis, quam opidanos.

Sub tributo permittunt concubinatum, in quarto, ymo in tertio gradu, et ipsos conjugatos, si dent pecuniam, separant.

Pastores in Enchuysen amplius, ut solet, non audent concedere subditis diebus festis agere res suas necessarias et perituras, cum ipsi ob id a decano fuerunt correcti ad summam XV Philippeorum.

Decanus Westfrisiae ultra visitationem et procurationem debitam suffraganeo de consecrandis ecclesiis vel altaribus paciscitur suam quotam, alias interdicit sacramentalia.

Item impedit, ne rectores ecclesiarum aliquid vendant ex bonis ecclesiae pro conservanda vel reparanda ecclesia, nisi sibi quid detur, licet prius, quod ecclesia reparetur, ordinaverit.

Item decanus in visitationibus ecclesiarum ordinat et jubet, ut in singulis ecclesiis aliquid novi construatur, scil., ut faciant fieri novum altare, organa, cruces, domum pro venerabili sacramento et similia etiam ultra posse parochianorum, et ad id eos cogit per censuras, nisi pecuniis vel aliis donis id redimant.

Item punivit laicos ob simplicem fornicationem.

Item decanus Westfrisiae, etsi nichil certi habeat ex officio, tamen idem suum officium habet in arrendam pro magna summa, scil. ultra VII^{c}. flor. excedente, ita, ut ex hoc de facili possit conjecturari, quam exactionem faciant in subditos Caesaris.

Appellan. a sententiis vel gravaminibus decani vel provisoris non habent expeditionem in Trajecto, vel, si habent, et juste dicitur appellatum, tamen nunquam a memoria hominum tales provisores et decani, praesertim in Westfrisia, fuerunt in expensas condemnati.

Item Decanus Westfrisiae dispensavit super bannis, et post contractum matrimonium sponsa inventa est monacha, quod, bannis factis, potuisset impediri.

Reus, etiam actore nichil probante, non absolvitur, nisi decano detur, praesertim in causis matrimonialibus, in quibus recipit pro sententia, II, III, V aut VI L. gross. monetae Flandriae.

Item Decanus Westfrisiae pro institutione vicariae recipit plus quam medios fructos, ymo pro una institutione quinquaginta floren.

Non admittit, ut partes juvantur vel habeant procuratorem in causa fiscali, nisi de sua licentia.

Pro institutione curati capit de qualibet L. gross. XV sol. monetae Flandriae.

Proclamationes, quae quondam gratis solebant fieri, jam taxatae sunt ad XLVII st.

Aliquando pro sententia ferenda recipit X aut XII L. gross. monetae Flandriae.

Item vexat subditos de contractibus initis ad vitam, dicens eos esse usurarios, et pro compositione coegit quendam solvere XII flor.

Provisores et decani cum multis familiaribus et ad magnas expensas singulis annis visitant ecclesias contra morem antiquam.

Cogunt rectores ecclesiarum, ut debitores suos et laicos trahant coram se in judicio ecclesiastico.

Provis. et decani recipiunt a laicis promissiones sub poenis camerae, et non declarant, quid illa verba important, ita, ut laici inscii saepe incidant in excommunicationem.

Adhuc traditae sunt curiae Holl. duae requestae, quibus conqueritur de officiariis dni Traj., hic affixae, quibus etiam petitur provideri.

Item decanus Amst. solus sine provisore in taberna et extra locum solitum, protulit suam sententiam in causa testamentaria.

Dispensatur ibidem inter a. & b., quos talis nominabit, ut simul contrahant sine alia nominum expressione.

Dispensatur per supradictos, ut aliqui, conjuncti in quarto gradu, contrahant, dummodo solverentur XII L. gross.

Decanus ibidem concessit clandistine contrahi, salvo, quod sponsa illum ad concubitum admitteret, et post matrimonium contractum, illam, recusantem concumbere, ita vexavit, ut ipsa cum marito cogeretur recedere ab opido.

Indixit cuidam mulieri poenitentiam publicam ob parvum delictum, quam eidem praesentavit remittere, si voluisset admittere concubitum.

Cum de hiis notificatum esset Trajecti, ne talis ad officium continuaretur, responsum est, decanum multas exposuisse pecunias pro jurisdictione, et ergo non potuisse deponi, antequam easdem recepisset.

Sacerdotem excommunicatum praeter consensum . . . . relaxant et permittunt celebrare.

Procuratores fiscales habent partem in nonnullis arrendationibus provisoratus et decanatus.

Cognoscunt de adulterio et aliis criminibus mixti fori, postquam judices saeculares de eisdem cognoverunt et puniverunt, ita, ut subditi ob idem delictum bis puniantur.

Volunt, quod redimatur ab eis, quod rectores ecclesiarum diebus festis possunt petere elcemosinam a subditis pro reparatione ecclesiarum.

Innocentes secrete in camera decani et provisoris accusantur, quo facilius inducantur ad compositionem.

Pastores inveniunt novos modos quaestus, ut de bis aut ter eodem die offerando, et, ut quicunque fuerit, ad sacram communionem si moriatur, tenebuntur heredes solvere XII st., pro debito mortis, alias *doetschult*, aut aliud quid pro anniversariis.

Statuunt, ne virgines nisi crinibus pendentibus et longo amicorum ductu nubant, quo oblatio sit major; aut pompa redimatur pecunia.

Si defunctus petiit in loco majorum sepeliri, non admittunt, nisi id magni redimant et omnia officia in parochia habitationis faciant fieri.

Si pars citata petat procuratorem, ne ei derogetur, neve ob id quicquam a parte capiatur, alias, quicquid sequitur, sit nullum, cujus contrarium faciunt provisores, nec aliquem per procuratorem admittunt, nisi habita pecunia.

Citatis coram provisore & decano non denegetur terminus ad deliberandum vel respondendum, et sententia ante responsionem et litiscontestationem lata nullius sit effectus, prout de jure.

II.

Querelae Reverendissimi dni. Episcopi ac Reverendi dni. Archidiaconi Traject., contra officiatos C. M. in comitatu Hollandiae, Zeelandiae et Frisiae super turbatione jurisdictionis ecclesiasticae, una cum responsion. deputatorum Caesaris ad articulos quosl. domini Traject. et Archidiac. super praetensa violatione immunitatis ecclesiae.

Infringit curia saecularis emunitatem ecclesiasticam.

In primis, cum nuper Franciscus de Hoechstraten, Scultetus Haerlemensis, quendam Jacobum de Vuecht, clericum, de cujus clericatu sufficienter constabat, per eum carceratum, requisitus per provisorem et decanum Kennemariae, tradere recusavit, processerunt contra eum ad censuras; tunc curia Hollandiae minutam absolution. eisdem judicibus cum mandamento poenali mittendo compulit, ut absolverent eundem balivum, qui metu confiscationis bonorum, cum *om die cluvers te souven*, ipsum absolverunt. Et sic idem clericus remansit captivus.

Ad primum respondetur, quod Jacobus de Vuecht, de quo in articulo, fuit captus in flagranti crimine, sine habitu et tonsura clericali, et confessus est, se non esse clericum, et, ut laicus, de furto et aliis criminibus composuit.

Etiam immiscuit se servis insequen. guerras; nec unquam constitit, illum fuisse clericum. Quare nec de jure nec secundum concordata episcopi Rodolphi dictus Jacobus debuit remitti, et non debuit judex ecclesiasticus petere a sculteto remissionem; et curia Hollandiae juste praecepit ecclesiasticis, ne ultra procederent.

Item, quod, cum alius quidam homicida ad ecclesiam Hagensem confugisset, curia Hollandiae mandavit illum extrahi; et extractus fuit absque eo, quod per judicem ecclesiasticum declaratum esset, an gaudere deberet emunitate ecclesiastica, an vel ne; et condempnavit eum ultimo supplicio.

Ad secundum, quod ille, de quo in articulo, ab ecclesia, jussu consilii Hollandiae, fuit extractus, quia commiserat homicidium ex proposito et per insidias, quare licite potuit extrahi, nec fuit opus declaratione ordinarii de jure nec secundum concordata; attento, quod non fuit infracta emunitas, qua extractus non debet gaudere.

Item, pariformiter, cum alius quidam Joannes Westphaling propter homicidium ad ecclesiam de Hoichenkerspel confugisset, fuit similiter de facto, absque declaratione judicis eccle-

siastici, extractus, et, postquam per mandata Dni R^mi^. et Archid. Trajecten. nonnulli de consilio Hollandiae cum fisco sub censuris et poenis requisiti essent, ut eum restituerent, hiis non attentis, ad ultimum supplicium processerunt.

Ad tertium de Johanne Westphaling, quia fuit casus similis, respondetur, uts.

Item, scultetus et consulatus Gaudensis in principio aestatis anni praesentis captivarunt quendam clericum, quem diris carceribus mancipanunt; et, licet literis et monitione officialis sancti Salvatoris charitative moniti et requisiti fuerint, ut eum relaxarent, et judici suo ecclesiastico corrigendum traderent; nihilominus eum tamen minime relaxari curaverunt, sed, quod pejus, ipsi castellano Gauden. tradiderunt, qui eundem adhuc in carceribus detinet, in vilipendium et praejudicium ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad quartum, is, de quo in articulo, repertus est sine habitu et tonsura, consuetus delinquere, et sic potuit judex saecularis eum capere et contra ipsum procedere, tam de jure quam secundum concordata; nihilominus ante hanc querelam fuit relaxatus.

Impedit curia saecularis exercitium jurisdictionis eccIsiasticae et ejus libertatem.

Item, quod, sepulto nuper in cimeterio parochialis ecclesiae de Vuylpoert quodam leproso, qui in communione fidelium decessit, scultetus Dordracen. eundem exhumari et in loco prophano sepeliri fecit; et, cum ob talem excessum procurator fiscalis curiae Trajecten. contra eum processisset, curia Hollandiae mandavit officiali, ne procederet.

Super praetensa violatione jurisdictionis ecclesiae et ejus libertate.

Super primo respondetur, quod casus non est talis, ut in articulo ponitur, sed veritas est, quod, quia ferebatur dictus leprosus sibi mortem conscivisse, scultetus ex debito officii se desuper informavit et ad certiorem veritatis inquisitionem ex inspectione corporis sumendum, fecit eum exhumari, et, reperta veritate, quod ille se interimerat, fecit eum extra cimeterium inhumari, de consilio utriusque Camerae Hagen., quia talia corpora solent ad aliorum terrorem in furcis suspendi; et, quia officiales Trajecten. male informati, ob id factum fecerunt citari scultetum extra patriam, contra bullam Leonis et concordata, merito super hoc potuit provideri per curiam Hollandiae.

Item, cum nuper domicellus Wilhelmus Turck, certos agrorum cultores in Goylant partium Hollandiae commorantes coram eorum judice competente in jus vocasset, asserens terras per eos cultas fore decimabiles, et sic agens in petitorio decimarum coram eodem judice et usque ad litiscontestationem processisset, curia Hollandiae inhibuit eidem sub certis poenis, ne in eadem contra easdem partes procederet.

Super secundo, quia cultores, de quibus in articulo, dicebant se XL annis citra, de suis praediis non solvisse decimas petitas, et, quod per edictum et ordinationem Caesaris, judicibus ecclesiasticis prohibita est de illis cognitio, ne subditi indebite vexarentur de decimis a tanto tempore non solutis; et fuerunt citati in locum, qui est limitrophus nec consuetus ad judicium servandum, quare a curia Hollandiae juste fuit facta inhibitio, de qua in articulo.

Item, similiter, cum antedictus Wilhelmus Turck certos suos debitores in villagio de Broekelen, patriae Trajecten., arrestari fecisset, et contra eosdem in vim arresti processisset, curia Holl. inhibuit eidem, ne in eadem causa contra easdem partes procederet.

Ad tertium respondetur, quod laicus, subditus C. M., non potest ex consuetudine praescripta, maxime in prima instantia, trahere laicum subditum vel facere arrestari extra patriam, et, si contrarium fecerit, curia Holl. est in possessione inhibendi.

Item, quod magistratus Leydensis edicto publico inhibuit, quod nemo testamentum coram notario et testibus conderet, sed solum coram secretario opidi, alioquin esset invalidum.

Ad quartum respondetur, quod non comperietur tale statutum, ut in articulo, esse

in Leydis editum vel factum; et dato, quod ita esset, tum propter abusus repertos in instrumentis, confectis per notarios, plerumque inhabiles et incognitos, ad vitandum falsitatem et pro utilitate communi, potuissent Leydenses statuere, prout in articulo, et esset rationabile; etiam negotium istud non tangit jurisdictionem ecclesiasticam, cum per legem prohibeatur testamentum publicari coram episcopo, sed solum coram defensore civitatis; et, ut domini commissarii certiorentur de veritate facti, comperietur, ultra memoriam hominum in opido Leyden., ad evitandum abusus exheredation., statutum fuisse, quod neque coram notario et testibus, neque coram scabinis illius opidi posset condi testamentum, quo aliquis exheredaretur ab hereditate debita, nisi cum causae cognitione coram burgimagistris et omnibus scabinis tale testamentum esset approbatum.

Item, quod, licet provisores et decani de usu, more et legitime praescripta consuetudine sint in possessione seu quasi pacifica cognoscendi de bonis clericorum, beneficiorum, officiorum ecclesiasticorum, monasteriorum, hospitalium, mensae S. Spiritus contuberniorum, leprosorum et miserabilium personarum, nec non de esu et potu, de mercede laboris, salariis medicorum, cyrurgicorum et pretio medicinalium, expensis juris funeralium et exequiarum, nec non de pactis et redditibus ultra annum cessis; nihilominus plures balivi et sculteti, in antedictis provisorem et decanum adeuntes, in certa poena mulctarunt et indies mulctant, et jurisdictionem ecclesiasticam impediunt, sicuti Arnoldus Boel, balivus Hagensis, correxit ancillam magistri Bartholomaei cap^ni. Hagensis et alias duas pauperculas.

Ad quintum respondetur, quod de petitoriis beneficiorum et actionibus personalibus contra clericum seu personam ecclesiasticam intentan. seu de aliis actionibus mere spiritualibus contra quoscunque non impeditur jurisdictio ecclesiastica; sed, si sit quaestio super possessorio etiam beneficiorum aut de actione reali vel mixta, et, ubi clericus aut persona ecclesiastica in personalibus vult convenire laicum, cognitio hactenus spectavit et spectat Caesari et suis judicibus tam de jure quam de consuetudine; et, si quid in contrarium actum est, quod ad curiam Holl. seu officiariorum Caesaris notitiam pervenit, curia semper inhibuit et similiter alii officiarii inferiores, mulctantes subdictos dictae curiae, qui contra fecerunt.

Item, quod provisor et decanus Amstelod. soliti sunt sedere pro tribunali, in et sub parochia, ubi reus moratur, sub primo termino; et, si ex tunc causa decidi non poterit, solent partes ulterius comparere ad certum consistorium in Amsterodamis; praemissis non obstan., illi de Purmereynde et Purmerlant recusant comparere, praetendentes se exemptos et desuper querelam coram consilio interposuerunt; petitur ergo, quod consilium permittat eisdem exercitium jurisdictionis, prout consuetum est observari.

Ad sextum respondetur, quod illi de Purmerlant et Purmereynde a tempore memoriam hominum excedente, fuerunt in possessione, ne traherentur extra territorium suum, et, quia secus actum est, curia inhibuit, et poterit haec querela cessare, ponendo tribunal in illo territorio.

Item, licet in comitatu Hollandiae correctiones adulterii et incestus ab antiquo a centum annis citra spectaverunt ad judices ecclesiasticos, nihilominus a paucis annis citra, balivi et alii officiati, praesertim in Rynlant, hujusmodi excessus corrigere nituntur, et de facto correxerunt, impedien. provisor. in hujusmodi correctionibus.

Ad septimum respondetur, quod Caesar et ejus officiarii possunt cognoscere de criminibus in articulo specificatis, per praeventionem. Sunt enim de jure delicta mixti fori, et ita hactenus observatum est, quae consuetudo est per concordata Rodolphi approbata.

Item, similiter correctiones perjurii, violationis festorum et emunitatum ecclesiasticarum, et qui negligunt eorum proles infra eorum septennium, quod in aqua vel igne pereunt,

spectant ad judices ecclesiasticos. Et tamen in hujusmodi correctionibus per judices laicos impediuntur, qui eas praecipue tentarunt et tantant.

Ad octavum articulum, qui continet quatuor membra, respondetur ad primum, quod crimen perjurii est mixti fori. Quo ad crimen violationis festorum et immunitatis ecclesiarum, serventur concordata; et quo ad quartum, de negligentia parentum circa proles infra septenium aqua vel igne pereuntes, si non est culpa parentum, non est addenda afflictio afflicto; si sit culpa, cognitio spectat ad curiam saecularem, non ad ecclesiasticam.

Item, quod bona decedentium clericorum et presbyterorum illegitimorum, qui alia non habent, quam ea, quae intuitu ecclesiae obtinuerunt, officiati laici tollere nituntur tanquam saecularium illegitimorum, prout nuper actum est quo ad bona defuncti quondam pastoris in *Coerndyck*.

Ad nonum respondetur, quod comes Hollandiae est in possessione memoriam hominum excedente recipiendi bona illegitimorum indifferenter, nisi ab eo obtinuissent legitimationem, quam infiniti bastardi sacerdotes obtinuerunt.

Item, quod redditus perpetui ad beneficia sive officia ecclesiastica assignati et per dominum Reverendissimum mortificati, de mandato sive auctoritate C. M. redimuntur sine consensu dni., in diminutionem cultus divini.

Ad decimum respondetur, quod iste articulus non concernit episcopum aut ejus jurisdictionem, sed subditos Caesaris, qui propter utilitatem reipublicae in eo providit; et quo ad bona sita in jurisdictione Caesaris, ei soli pertinet jus amortizandi et statuendi circa redemptionem redituum in suo territorio consistentium, et non episcopo.

Item, quod provisor et decanus Delflandiae fecerunt arrestari bona domini Gerardi Joannis, interfecti, et quidam mgr. Cornelius Arnoldi et Busch Joannis violarunt arrestum, unde do. provisor et decanus, juridice contra dictos violatores procedendum inhibiti sunt per curiam Hollandiae.

Ad undecimum respondetur, quod officiarius Caesaris praevenit provis. et dec. Delflandiae in arrestatione bonorum ad instantiam creditorum, et pro conservatione juris principis; quare male processum fuit per provisorem et decanum contra creditores, attenta violatione arresti, et juridice per curiam inhibitum.

Item, quod quidam Adrianus Michaelis in Westcapellis et nonnulli alii officiati saeculares in Zeeland. abstrahunt literas citator. et monitoriales et alias literas a provisoribus et decanis emissas, impedien. exercitium jurisdictionis ecclesiasticae.

Ad duodecimum respondetur, quod provisor et decanus Walachriae non possunt ad instantiam civium Middelburgens. laicorum vocare incolas opidorum de Veris, Westcapellis et Vlissing. laicos subditos dni. de Veris, nisi Middelburgen. praetenderent habere privilegium a comite, quod privilegium est litigiosum et pendet desuper lis in magno consilio Caesaris, et eo praetextu dicti subditi domini de Veris, dicentes, se tueri possessionem suam antiquam, abstrahunt literas citator. et monitoriales, de quibus in articulo, ut informata est curia.

Item, quod in Vlissingen factum est publicum proclama auctoritate laicali, quo inhabitatoribus et subditis inhibetur, ne praesumant etiam vocati et citati ad tribunal provisoris et decani comparere, similiter in Coorgeen et Veris.

Ad XIII^m, respondetur, quod iste articulus dependet ex privilegio supra proxime mentionato.

Et, quamvis in concordatis Zeelandiae perpetuis inter C. M. ac fe. re. dominum Fredericum de Baden, olim episcopum ac modernum praepositum et archid. expresse caveatur,

quod provisores et decani insequen. antiquissimam consuetudinem debeant ac possint, etiam inter laicos cognoscere de esu ac potu ac mercede laboris, nihilominus decima nona Junii anno XXIIII. balivus et scabini in Cortgen per publicum proclama sive statutum sub poena trium lib. nigrorum inhibuerunt, ne laicus laicum super esu et potu aut mercede laboris coram provisore et decano conveniret.

Super fine articuli decimi tertii et XIIII articulo habeatur communicatio cum domino Comite de Bueren et officiariis suis in Cortgeen et visitentur concordata Zeelandiae.

Item, quod in causa decimarum venerabilium dominorum majoris et Sancti Salvatoris ecclesiarum Trajecti contra Do. de Brederode, primo per officialem curiae episcopalis Traj. fuit sententia diffinitiva in favorem dictarum ecclesiarum et contra dictum do. de Brederode rite lata, a qua pro parte ejusd. dni. de Brederode fuit appellatum, et in vim appellationis fuit causa hujusmodi pro parte dicti domini de Brederode commissa domino Decano Sancti Jacobi Lovanien., qui in hujusmodi causa rite procedens, tulit pro dictis ecclesiis sententiam confirmatoriam, a qua pro parte dicti dni. de Brederode denuo fuit appellatum, causaque posterioris appellationis commissa venerabili viro Dno Joanni Cotman, decano Mescheden. Coloniae residenti; qui tertiam conformem pro dictis ecclesiis et contra dominum de Brederode tulit et promulgavit diffinitivam sententiam; adeo, quod per tres sententias, conformiter latas, jura appellare ulterius non permittunt; praemissis non obstantibus, procurator generalis curiae Hollandiae ad sinistram informationem dicti Domini de Brederode, impedivit dnos. decanos et capitula, quominus dictas tres sententias, conformiter latas, possent executioni demandari facere.

Ad XV^{m}. artic. respondetur, quod procurator generalis juste se opposuit executioni sententiarum, de quibus in articulo, quia Caesar, ut comes Hollandiae, est dominus directus decimarum litigiosarum, et dominus de Brederode vasallus decimarum, de quarum proprietate actum est coram judicibus ecclesiasticis, qui non erant judices competentes super proprietate feudi.

Item, licet de jure inquisitio, apprehensio et relaxatio hereticorum et de heresi suspectorum, spectet et pertinet ad judicem ecclesiasticum, nihilominus tamen, cum filia custodis in Woerden, nomine Cornelia nuper esset per judicem ecclesiasticum, puta dominum nostrum Reverendissimum, auxilio castellani in Woerden, ad hoc requisiti, ut suspecta de heresi, carceri mancipata, certi commissarii consilii Holl. contra dictam filiam de et super heresi inquirere et in vim dictae inquisitionis eandem a carcere relaxare, auctoritate eorum laicali non erubuerunt, et contra plures alios, ut notorium est.

Ad XVI^{m}. artic. respondetur, quod male est narratus casus, sed veritas se habet, quod Cornelia in articulo nominata, ut suspecta de heresi, jussu consilii Hollandiae, ad denunciationem officialium Trajecten. incarcerata in Woerden, ubi comparuerunt officiales Trajecten. et contra eam processerunt in praesentia unius consiliariorum Holl., sed noluerunt contra eam ad sententiam in patria procedere, sed extra patriam contra privilegium patriae, et, ex quo illa erat praegnans et proxime partui, fuit per consilium Hollandiae sub cautione idonea relaxata, de aliis causis in dicto articulo specificatis, ignoratur, quo tendant.

Item, cum nuper de mandato dicti dom. nostri Re^{mi}. quidam dominus Symon, presbyter, propter suspicionem hereseos per scultetum de Amsterdam apprehensus et carceri mancipatus esset, antedicta curia praefato sculteto, ne eundem dominum Symonem ad manus provisoris deliberaret, inhibuit, ipseque scultetus et postea requisitus tradere recusavit, et similiter quidam magistr. Gerardus Peelt ex opido Hoerne, auctoritate laicali ad eorum carceres deductus est, ... certis ex causis praeexpressis auctoritate ecclesiastica antea captus fuisset.

Ad XVII^m., qui habet duo membra, respondetur ad primum, quod do. Symon, presbyter, ob suspicionem hereseos de mandato curiae Hollandiae fuit captus per scultetum Amstelodamensem, et significatum officiariis domini Trajecten., quod procederent contra eum, tanquam suspectum de heresi Lutherana; qui detrectarunt contra eum procedere in patria, sed voluerunt eum trahere extra patriam, quod permissum non fuit per curiam, ex quo fuisset contra privilegium patriae, et tandem de consensu provisoris sub cautione relaxatus est. Qui dominus Symon, ut fidejussores suos liberaret, postea obtulit stare juri etiam coram officialibus Trajecti in patria: et quo ad dominum Gerardum Peelt, presbyterum, veritas se habet, quod curia noluit permittere, eum duci extra patriam contra privilegium patriae, sed intra patriam curia obtulit magistro nostro Jacobo de Hoechstraten et aliis officiariis dni. Trajecten. omnem assistentiam.

Item, dicit, quod, licet de consuetudine inviolabiliter observatum fuit et est, quod provisor et decanus jurisd. dominii de Voern soliti sunt cognoscere et cognoscunt in tantum etiam, quod nunquam fuit nec est locus praeventioni de criminibus adulterii, perjurii, sacrilegii, usurae, violat. festorum, et similium; nihilominus tamen curia Hollandiae, cum de iis juxta antiquam consuetudinem cognoscere incipiunt et cognoscunt, prout de jure debent, eosdem impedit ac sub certis poenis inhibet, ne desuper cognitionem capiant, et Balivi dicti loci praefat. dominos provisorem et decanum in dictis criminibus adeuntes, certa mulcta pecuniaria puniunt; et, quod pejus est, provis. et decanum per apprehensionem bonorum suorum compulerunt desistere.

Super XVIII articulo respondetur, satisfactum esse articulo per responsiones ad diversos articulos praecedentes, nec constabit de possessione in articulo allegata privative ad judicem saecularem et quo ad casum particularem, quia provisor voluit punire semel punitum per balivum de criminibus in articulis expressis, quae sunt mixti fori, et quia traxerat vel trahi fecerat balivum in prima instantia extra patriam, curia dedit provisionem debitam pro conservatione jurisdictionis saecularis.

Item, vacante vicaria S. Anthonii Leydensis, orta fuit lis inter dominum Nycolaum Theobaldi ex una, et quendam dominum Feyonem Petri de Zyll incolas opidi Leydens. partibus ex altera in discordia praesentatos coram officiali dicti domini Archidiac. majoris, servatis servandis et visis actitatis et actis causae, tulit sententiam diffinitivam pro dicto Nycolao et illum instituit, qui possessionem hujusmodi vicariae acceptavit, unde dictus Feyo, dimisso judicio spirituali, forte diffidens de jure suo, adiit curiam saecularem, et obtinuit de facto quandam praetensam provisionem cum institutione a C. Maj., et se de facto intrusit, dictum Nicolaum in sua possessione turbans, unde fiscus dicti Archid. attendens jus domini sui per talia media multipliciter laedi, obtinuit sibi per officialem dicti archidiaconi decerni monitorium contra dictum dominum Feyonem, ut a tali processu coram judice vetito desisteret, quod non fecit, propter quae idem fuit excommunicatus, unde praefatus Feyo fecit citari et inhiberi, auctoritate laicali, tam dict. dom. Archid., quam suo fisco et ipsi Nycholao contra formam juris canonici.

Ad XIX^m. artic. respondetur, quod actum fuit in curia Holl. possessorie super quodam beneficio per dominum Feyonem, de quo in articulo, et ob id non debuit conveniri vel vexari per Archid, tanquam coram judice vetito egisset, et ideo per Caesarem juste fuit data provisio, cum causae possessoriae et etiam in beneficialibus spectent ad curiam Caesaris.

Item, quidam dns. Johannes Colyn, presbyter, vacante ecclesia de Mare, partium Hollandiae *Zuytbevelant*, illam occupat de facto, auctoritate saeculari altae curiae sine institutione canonica, in praejudicium dicti domini Archidiaconi..

Ad xx^m. artic. respondetur, quod super possessorio ecclesiae, de qua in articulo, pendet quaestio in curia Hollandiae, cujus decisio expectari debet.

Item, facta permutatione coram vicario Reverendissimi dni. Traject. etc. ecclesiae de Lexmonde pro ecclesia de Laren partium Goylandiae, literis desuper, ut moris est, in forma obtentis, ac possessione ecclesiae de Laren subsecuta, quidam Domino Reinerus Gerardi presbyter, cum quadam nuda et frivola cedula praesentationis, absque institutione aut proclamationibus praeviis, in possessionem supradictae ecclesiae de facto se ingessit ac ad curiam Hagen. pro manutenentia dictae suae frivolae possessionis confugit, et se manuteneri petiit; et litteras sibi desuper tradi obtinuit, licet surrepticiae etc. et possessorem hic coram consulatu Hollandiae in litem traxit ac indebite molestat, in vilipendium et praejudicium jurisdictionis praedictae, etc.

Ad xxi^m. artic. respondetur, uts. praeceden. articulo.

Item, collatio personatus de Neerden alternatis vicibus cum abbatissa de Elten spectat ad praepositum S. Joannis Traject. Jam comes Hollandiae dictum personatum contulit de facto cuidam Henrico Ban, qui illum obtinet sine possessione canonica, et anno millesimo quingentesimo decimo octavo fuerunt deputati ex parte C. M. scil. mgr. Vincentius Cornelii et Albertus Uyter Loco, commissarii, petierunt videre literas autenticas de jure dicti praepositi S. Joannis, quae illis Trajecti in domo Ernesti de Amerongen .... fuerunt, quibus visis, responderunt, se velle illud reportare dominae Illustrissimae, et facere, quod dictus dns. praepositus suo jure non fraudaretur, de qua re nichil hucusque actum est.

Ad xxii^m. artic. respondetur, quod comes Hollandiae est dns. de Goylant, ex translatione facta per abbatissam de Elten, a qua comes Hollandiae dominium tenet in censum perpetuum; nec abbatissa in translatione ejusdem dominii collationem dicti personatus sibi reservavit et sic transivit cum universitate bonorum, et est comes in possessione conferendi, et quantum ad literas ..... magistris Alberto et Vincentio, de quibus in articulo, illae reperiuntur rasae et sine data, et sic suspectae.

Item, balivus dicti praepositi cepit quendam captivum ex temporali jurisdictione dicti praepositi, cujus amici accesserunt curiam Hollandiae, et curia arrestavit bona praepositi in Hollandia existentia.

Ad xxiii^m. artic. respondetur, quod injuste praepositus fecit capi illum, de quo in articulo, cum jus exigendi subsidium in illo loco pertineat ad comitem Hollandiae et non ad praepositum, quare juste curia Holl. providit.

Cum de anno xv^c. xxi mgr. Cornelius Henrici Reus citatus fuisset coram officiali curiae Traj., super quodam beneficio in Zeelant, ad instantiam dni. Cornelii Lucke actoris, et comparuisset, atque procuratorem et advocatum pro defensione sua habuisset, datique fuissent pro parte actoris articuli et ad provocandum admissi; et quidam Cornelius Maeseyck, notarius deputatus fuisset commissarius pro examine testium, et in opido de Ziericzee existens pro implenda commissione sua, fuit per fratrem rei, apparitorem in dicto opido, captus, incarceratus et diu detentus, et tandem extra dioecesin Traject. et provintiam Colon., ad opidum Mechlien., Camerac. dioec., deductus, ubi in carcere detentus et contra eum ad instantiam procuratoris generalis C. M. servatus processus, et, quamvis per sententiam declaratus fuisset innocens, nihilominus expensis carceris solvere coactus fuit.

Ad xxiiii^m, artic. respondetur, quod, quia ille, de quo in articulo, attemptavit contra privilegium et jus patronatus comitis Zeelandiae, juste fuit captus et ductus Mechliniam nec solet fiscus solvere expensas captivorum relaxatorum.

Cum postea dictus magr. Cornelius Reus supradict. Cornelium Lucke actorem, coram domino decano Mechlien., tanquam judice apostolico, in causa praetensae appellationis citari

fecisset et ibi comparuisset procurator generalis, ipsum tanquam maleficum comprehendi et incarcerari, et per sex septimanas in carcere detineri fecit, et cogebatur literas apostolicas per eum impetratas dare ad manus consilii, antequam posset relaxari.

Ad xxv^m., patet responsio ex praecedenti responsione.

Item, curia Holl. impedivit provis. et decanum Reynlandiae, ne de validitate testamenti dni. Petri Buytenwege, confessoris conventus S. Agathae, dum vixit, cognoscerent in dioecesi.

Ad xxvi^m. artic. dabitur responsio, cum producta fuerit provisio per consilium Hollandiae.

Item, non obstante, quod ordinarius habet opinionem suam fundatam de jure communi, ut posset quemcunque suum subditum, in causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, ad Trajectum evocare facere, nihilominus curia Holl. impedit, quominus R^mus. dns. noster suos subditos ad Trajectum in prima instantia vocari facere possit.

Ad xxvii^m. artic. respondetur, quia per privilegium comitatus Holl. subditi in prima instantia non debent trahi extra patriam, juste facta est inhibitio, si secus attentatum fuit.

Item, curiae seculares decernunt mandata poenalia *op temporeel* contra R^mum. dominum nostrum et suos archid. ac alios praelatos, jurisdictionem habentes, ut coram suis deputatis laicis et curia laica compareant.

Ad xxviii^m. artic. respondetur, quod articulus est generalis, et nihilominus verum est, quum judices eccles. aliquid attentant contra jurisdictionem temporalem Caesaris, solitum est decernere provisiones, per quas eorum temporalia arrestantur, donec et quousque impedimentum sit sublatum, et in casu oppositionis citantur, et sic hactenus pro conservatione jurisdictionis temporalis observatum est.

Cum tempore, bonae memoriae, dni. Philippi episcopi, decretum fuisset monitorium contra duos opidanos Roterodam. et ob non paritionem contra eosdem ad censuras processum fuit, sub nomine C. M. mandamentum sub bonis ex temporalibus extorquendis contra dom. Traj. decretum, ut absque expensis revocaret, quod scandalose fuit in opido de *Oudewater* publicatum; et citatus episcopus Traject. in eventum non paritionis, ad comparendum coram consilio Hollandiae.

Ad xxix^m. artic. responsum est supra proxime.

Item simile mandamentum fuit ad instantiam cujusdam domini Feyonis, presbyteri contra do. praepositum et archid. Traject. decretum et eodem tempore publicatum.

Ad xxx^m. artic. respondetur, uts.

Et aliud simile contra praepositum S. Joannis Traject.

Ad xxxi^m. artic. responsum est proxime.

Item, quod ad Zeel., petunt dns. R^mus. et Archid., ut concordata serventur, quae, quantum poterunt, observari facient.

Ad ultimum, serventur hincinde concordata, tam in Holl. et Frisia occidentali quam in Zeelandia.

Concludendo petit dns. R^mus., ut placeat Illustrissimae dominae antedicta impedimenta et similia tolli facere, et permittere, ut ecclesiastica jurisdictio de cetero exerceatur, prout de jure et antiqua consuetudine solitum est exerceri.

Quare concluden., ex praemissis constat, nihil fuisse attentatum contra jurisdictionem et libertatem ecclesiasticam, sed e converso plura fuisse facta pro usurpanda jurisdictione temporali et violat. privilegiorum comitatus, in maximum gravamen subditorum Caesaris, a quibus, si officiarii ecclesiastici abstineant, nulla deinceps erit justa causa querelae.

Sequuntur articuli additionales Rmi. d. Traject. una cum responsione ex parte C. Maj. facta ad articulos additionales.

Quidam diffamatus et convictus de heresi, incola patriae Trajectensis, ruptis carceribus, fugit ad opidum de *Amsterdam*, et ex prosecutione d. n. Rmi. ibidem per provisorem captus et nomine do. Revmi. incarceratus est in carceribus opidi, et scultetus requisitus, ut captivum restitueret, id tamen facere recusavit, et citatus ad audiendum sentent. manet adhuc captivus in Amsterodamis.

Ad primum artic. respondetur, quod quidam presbyter, de quo in articulo, subditus C. M., ob infamiam ab aemulis, ut asserit, proceden. fuit Trajecti incarceratus et processum contra eum, qui, reperiens carceres apertos, aufugit ad opidum Amst., ubi denuo per scultetum Amst. fuit captus, et praesentavit se coram inquisitore generali C. M., in hiis patriis a summo pontifice impetrato vel suis subdelegatis purgare de criminibus objectis, super quo tam verbis quam scriptis petitum est, ut subdelegatis darentur articuli ac informationes existentes contra eundem fugitivum, ut illi cum ordinario simul potuissent procedere in patria, quod hucusque est recusatum. Nec debuit per scultetum tradi fiscali, volenti eum ducere extra patriam, tum etiam, quia officiarii Traject. similiter recusarent sculteto Amsterd. tradere quendam parricidam fugitivum, quem ipse ad territorium Traject. prosecutus fuerat.

Item, quod ex parte C. M. prohibetur, ne causas appellat. in civitate Trajecten. auctoritate apostolica commissas partes prosequi possunt.

De secundo articulo latius specificetur et doceatur de inhibitione, ut sciatur, inter quos causae cognitio sit inhibita.

Item scultetus in *Enchuysen*, cum jam dudum quendam sacerdotem cum tribus beguttis apprehendisset, et per decanum Westfrisiae, ut eosdem in manus ordinarii traderet, requisitus, idem id facere recusavit; et cum decanus jurisdictionis contra eundem, prout debuit, processisset usque ad censuras inclusive, curia Hollandiae mandavit eidem decano, ut censuras tolleret, in praejudicium ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad tertium respondetur, quod scultetus in *Enchuysen*, anno elapso, obediens mandatis Caesaris, quendam religiosum de *'s Gravesande* et tres moniales sive beguttas in habitu laicali repertas et Bremam versus tendentes apprehendit, idque illico illorum superioribus exemptis intimavit, decanus autem Westfrisiae, capturam audiens, statim interrogavit scultetum, si non invenisset aliqua bona, et habito responso, quod non, petiit a sculteto, quid doni cuperet, ut eos fugitivos sibi daret, aut quid vellet sibi decano dare, ut illos captos retineret, et quia scultetus in neutram partem voluit declinare, praesertim, cum mendax reperiretur adversus dictos superiores, quibus scripserat, ut suos subditos e manibus suis auferrent, dictus decanus, ne sibi quid lucri decresceret, putavit scultetum per excommunicationem cogere ad traditionem vinctorum, de qua excommunicatione pendet lis in causa injuriarum, et insuper scultetus de ea conquestus est dominis de consilio Holl., qui mandarunt illi a tam iniqua vexatione desistere aut coram eis dicere causam, quare non, in quo curia juste egit ad conservationem mandatorum C. M., et ut debuit.

Cum nuper inhabitatores villae de *Bieselingen* ex certis apparentibus causis in jure fundatis petierunt capellam eorum a matrice ecclesia de *Capella* separari et in parochialem ecclesiam erigi, Dominus noster Rmus., capta informatione ac facta clara oculari inspectione, illos

de Capella ad dm. contra informationem et inspectionem praedict., ex officio, prout de jure debuit, ad Trajectum vocari fecit, curia Holl. ad sinistram informationem, ut creditur, illorum de Capella, misit *cluvers int goet* inhabitatorum de Bieselingen, et compulit eos illo medio et vi inordinata illos de Bieselingen ab actione eorum et prosecutione illius desistere, in praejudicium ecclesiasticae jurisdictionis.

Ad quartum de Bieselinghen respondetur: ex articulo constat, illos de Bieselinghen egisse et prosecutos fuisse divisionem et separationem ab ecclesia de Capella, quod sub maximis poenis et per tres sententias conformes in *Rotha* eisdem fuit inhibitum, praesertim proms (!) non vocatis et dissentien. Quare, cum ageretur de inobedientia subditorum contra mandata C. M., licite potuit curia Holl. providere, prout in articulo, quod illi de Bieselinghen recognoscentes renunciarunt impetrationibus et actionibus in Trajecto et extra patriam coeptis, ita, quod causa jam cessat.

III.

Acta super petitiones C. M., quo ad abusus in jurisdictione ecclesiastica, quae de materiis communicando intervenerunt.

Praesent.: Archidiaconus, J. Anxtrens, Male, Jasper, Zuggerode, Rutgerus, Pels, Goch, Jo. de Bovinia, decanus Frisiae.

Super exemplis in fine primi articuli de decano Westfrisiae declarabitur tempus, sub quo decano factum est. — Super secundo fiat, ut in responsione. — Super tertio cogitetur et quarto. — Super quinto, curabitur, ne fiat de cetero. — Super sexto et septimo fiat secundum responsionem. — Ad octavum fiat, ut in responso. — Ad nonum cogitetur. — Ad decimum cogitetur. — Ad xj. xij cogitetur. — Ad xiij faciunt contra possessionem nostram opponen. de facto in Dordraco, ubi cognoverunt de quodam de Does, an gauderet. Item quod fuit clericus et ejectus et degradatus. — Ad xiiij, xv, xvj, xvij, xviij, xix, xx cogitetur. — Ad xxj, provideatur, ut in articulo. — Ad xxij transmittentur ordinationes taxarum hincinde. — Ad xxiij cogitetur. — Ad xxiiij, nec est factum contrarium. — Ad xxv & xxvj cogitetur. — Ad xxvij providebitur. — Ad xxviij, fiat, ut supra. — Ad xxix cogitetur. — Ad xxx cogitetur. — Ad xxxj & xxxij cogitetur. — Ad xxxiij cogitetur. — Ad xxxiiij fiat, ut in articulo, et referent D. Traj., an velit servari pacta Rodolphi. — Ad xxxv cogitetur.

xv. Septembris.

Super contentis dom. Trajecten. Praesen.: Archidiaconus, Jo. Anxtrens, Jaspar, Officialis, Rutgerus, Pels, Goch.

Ad primum. Articulus iste indiget decisione pro tempore futuro, an clericus non beneficiatus, non incedens in habitu et tonsura clericali et servis se immiscens, debeat gaudere immunitate; Posito, quod ille de Voecht, de quo in articulis, fuerit clericus.

Ad ij et iij, cogitandum de futuro.

Ad quartum, opus est declaratione in futurum.

Ad primum super jurisdictione ecclesiastica etc., bonum esset, prius avisari alteram curiam, si alia vel earum judices subalterni quid faciant contra alterius jurisdictionem, antequam procedatur rigorose.
Ad secundum videatur Carolina et declaratio desuper facta, quae videtur Carolinam limitare, ut non habeat locum in novalibus.
Ad tertium, non potest Hollandus Hollandum arrestare in jurisdictione Traj., sed Traj. Hollandum arrestare potest in Trajecto et e contra.
Ad quartum inquiratur veritas statuti. — Ad quintum cogitetur. — Ad sextum cogitetur.
Ad septimum doceatur, quod judices ecclesiastici soli habuerunt cognitionem de delictis in articulo specificatis, cum sint mixti fori.
Ad octavum cogitetur et videantur concordata. — Ad nonum cogitetur.

Die xvi. Sept., praesentibus ut supra.

Ad x cogitetur, viso edicto Caesaris. — Ad xj cogitetur.
Ad xij, si ecclesiastica jurisdictio credatur laedi, agant in patria contra laedentes, si partes conquerentur curiae, non fiet inhibitio judicibus ecclesiasticis, nec procedatur per ecclesiastic. cum delictore, nisi utrumque sine magna dilatione scribatur.
Ad xiij ad idem uts. proxime. — Ad xiiij. serventur concordata.
Ad xv summarie videatur negotium principale et tunc decidetur de principali aut de expensis, ut justum videbitur.
Ad xvj artic., in simili materia, cum judices ecclesiastici volunt procedere, petant auxilium a judice saeculari, fiet eis assistentia.
Ad xvij uts., et confessus est procurator fiscalis sibi per curiam Hollan. factam assistentiam, donec per Dominam Illustrissimam fuit facta inhibitio, et cum ob id accessisset ad dominum de Hoechstraten, ille promisit, se venturum in patria et daturum assistentiam, et jam fit.
Ad xviij, inquiratur, an ecclesiastici habuerunt jurisdictionem, ut soli cognoscerent de delictis in articulis specificatis, et non judices temporales.
Ad xix, satis fuit supradictum in aliis articulis, quia curia habet notitiam in possessoriis beneficiorum.
Ad xx & xxj fiet expeditio justitiae per curiam.
Ad xxij, videantur literae hincinde, ut dictum est in articulis Caesaris.
Ad xxiij, de hoc est querela facta ex parte Caesaris, dum ecclesiastici referent officiali praepositi, et quia causa tangit praepositum, quod in futura dieta commissarii mittendi habeant procuratorium sufficiens de causa et aliis, quorum causa erit tractanda.
Ad xxiv, xxv, disputabitur latius cum super requesta a parte data, cujus commiss. Traj. habent copiam, agetur, et interim cessabitur.
Ad xxvj docebitur de causa querelae.
Ad xxvij, xxviij, xxix, xxx, xxxj, si deinceps fuerit quaestio de jurisdictione, hincinde transcribitur, nec sic partes vel mandatis vel excommunicationibus vexentur.
Ad xxxij serventur hincinde concordata.
Ad primum addit., concordatum est, ut captus adducatur in Haga, ubi processus ejus visitabitur ab inquisitore ordinario, et judicabitur, prout juris.
Ad secundum, quia dies serviet diei, xviij hujus mensis dni commissarii facient coram curia proponi jucunditatem (!) mandati, fiet brevis justicia.
Ad tercium cogitetur. — Ad quartum cogitetur.

Sequitur nunc avisamentum provisoris et decanorum super querelis additionalibus C. M.

1. Apparet omnibus, consuetudinem antiquam fore observandam, tamen provisor Amsterod., dixit laicos scandalizari, quod extorquetur annua pecunia; alii dicebant, quod pecunia datur pro literis et aliql. stipendio vitae; item dixerunt omnes, quod nullus pastor coactus fuit convertere bona injusta et restituenda fore in usum fabricae majoris ecclesiae.

2. Dixit decanus Haerlem., consuetudinem ibi esse, quod volentes solemnizare solent confiteri, et tunc scitur, an clandestine contraxerint vel ne, sic capellani habent membranas a provisore et decano ad absolvendum, et absolvunt.

3. Fiscus processit contra decanum et defecit in probationibus; Decanus habet documenta in contrarium, et ipse fiscus renunciavit actioni.

4. Provisor et decanus negant simpliciter, contenti desuper stare juri.

5. Non est actum tempore modernorum; audiverunt, quod quidam vendidit uxorem suam pro quadam petia terrae, in delusionem sacramenti, et quod propterea fuit punitus; et apparuit omnibus, quod talis excessus fuit juste correctus et veniret corrigendus.

6. Negant omnes simpliciter, et dicunt, se nunquam simile vidisse.

7. Negant omnes simpliciter.

8. Notarius Haerlem. fuit frater provisoris et sic favebat sibi, quare decimam partem aliq. recepit, loco sallarii, et injunctum fuit provisori et decano, ut secundum qualitatem excessuum personarum et laborum taxabunt ejus salarium; quando visitatur, notarius solitus est dare magistris fabricae monitorium generale contra debitores fabricae, et ratione illius solvuntur, aliq. quatuor aut sex stuf.; provisores facient diligentiam pro notariis expertis.

9. Queratur a D. Weze et Wale.

10. Concernit praefectos fabricae, qui sunt laici. Respondeant ipsi.

11. Decanus negat, factum, et vult se purgare per alium super quo . . . manus . . .

12. Dixit decanus, semel joco fuisse actum, ut diligens adhiberetur custodia, et nulla fuit poena inflicta.

13. Decanus Amsterod. negat simpliciter, et dicit, quod nunquam docebitur.

Ad petitiones.

14. Non cogunt rusticos plus solvere quam opidanos.

15. Negant omnes.

16. Dicit decanus, quod est falsum et excogitatum, quod decanus libenter concedit pastoribus auctoritatem laborandi diebus feriatis, prout in ultima visitatione curato ecclesiae sancti Pancratii in Enchuysia gratis dedit.

17. Decanus dicit, quod tempore suo non fuerunt factae consecrationes.

18. Potest de jure fieri, ut pro laboribus, quod superintendunt, ne quid fiat in praejudicium ecclesiae, aliquid solvatur, ex quo absque licentia superioris non possunt.

19. Est officium visitat. curare, quod ecclesiae habeant ad cultum divinum necessaria, et, si sint defectus, ut mandent fieri reparationes, et ea occasione non receperunt pecuniam.

20. Ita debet de jure fieri.

21. Est generalis, specificentur duo, tres aut plures casus, si sciant, ymo contrarium patet in provisore et decano Schielandiae, qui fuerunt condemnati in xxx flor. aut eo circa in causa inter....

22. Decanus non dispensavit, nisi capta informatione per testes, quod essent liberae personae et clandestine contraxerunt.

23. Dicit decanus, quod non est verum, et etiam, qui absolvitur, parum dat pro legibus judicis, et quod in matrimonialibus non diffinit, sed mittit pro consultatione ad Trajectum; tunc recipit pecuniam, quam mittit jurisperitis.

25. Non invenietur, quod unquam recepit usque ad medios fructus inclusive.

26. Est falsum, quia nullus procurator fuit prohibitus servire contra fiscum; et, si omnes denegarent, ipsi ex officio compellerent.

27. Ecclesiae sunt taxatae ad libr., et pro qualibet libra ab antiquo solvitur nobile anglicanum, quod valet tres florenos S. Andreae; et decanus pro libra recepit tres florenos aureos, quare minus juste culpatur.

28. Non creditur fuisse aut esse defectus, specificetur, in quibus ecclesiis sit taxa, quae articulatur.

29. Doceatur de facto, et fiet provisio.

30. Erratur in casu, quia presbyter ab indigenti recepit pro mutuo XIII flor. duos in anno, et habuit instrumentum, fuit tanquam usurarius damnatus, et pro redemptione pecuniae solvit duas libras.

31. Negant omnes, et dicunt, se non excedere consuetudinem antiquam.

32. Non cogunt.

33. Negant omnes, et dicunt, quod non posset specificari casus.

34.

35. Negat decanus, et provisor fatetur, tempore suo non fuisse actum, de quo scit.

36. Ignorant provisor et decanus casum, sed fatentur, quod semel magnae personae petierunt, per confessorem sic fieri.

37. Provisor et decanus negant factum.

38. Decanus negat simpliciter.

39.

40. Respondet officialis arch., quod veritati pepercerunt, qui hoc suggesserunt; sed verum est, quod Magister Petrus Colyn et Heymannus, qui destitutionem provisoris sollicitaverant, petierunt ab officiali destitutionem decani, et respondet, quod decanus haberet commissionem et cum illa recessit, et darent defectus, si quos contra eum haberent in scriptis, et non fuit factum.

41. Detur factum et respondebitur.

42. Negant omnes.

43. Non est locus praeventioni per totam Hollandiam et Frisiam in criminibus adulterii et certorum aliorum mixti fori, et sic juste puniuntur per judicem ecclesiasticum, ad quem spectat correctio, non obstante, quod per saecularem, qui non est judex competens, fuerunt puniti.

44. Est apertissimum mendacium.

45. Ponatur factum, et respondebitur.

46. Non sciunt neque audiverunt, quod postores transgressi fuerunt consuetudinem antiquam; si sit defectus, specificetur.

47. Postores non statuunt neque jus habent statuendi, nec provisores aut decani similia statuerunt.

48. Nemo scit, super articulatis fuisse querelam.

49. Negant omnes, sed consuetudo est, quod pro constitutione procuratoris solvitur provisori st. (!) et decano similiter, et pro illo datur sigillum, si petatur.

50. Dicunt, non fuisse defectum, et volunt observare.

Ad responsiones deputatorum.

Ad j. Provisor et decanus dixerunt, doctum fuisse sufficienter de clericatu, et quod curia saecularis recepit ab eo pecuniam, ut fertur, trecentos flor., camera duas partes et scultetus tertiam.

ij. Declaratio, an quis debeat gaudere privilegio emunitatis; spectat ad judicem ecclesiasticum, ergo contra abstrahentes debet procedi.

iij. Ut supra, dicit curia saecularis, quod bene, et curia ecclesiastica, quod male.

iiij. Satis recognoscunt, clericum, postquam de clericatu constiterit, debere remitti, per quod patet de insufficientia responsionum praedictarum, ex quo clericatus et privilegium emunitatis pari passu ambulant.

v. Propria auctoritate non potuerunt ob privilegium loci; et in priori responsione curia recognovit, scultetum male egisse.

vj. Super decimis Torck.

vij. Quia Hollandus non potuit arrestare bona Hollandi extra patriam, et Torck fuit castellanus in Yselsteyn, cessimus.

viij. Publicatum fuit sabbato, ult. Sept., placatum, quod debeant in singulis locis notarii tres, quatuor aut plures pro qualitate locorum et examinari atque approbari per curiam Hollandiae, videatur, si curiae ecclesiasticae fiat praejudicium.

Ante annum fuit publicatum statutum in Brielis, quod non valeret testamentum, nisi esset factum coram secretario loci et scabinis.

ix. Referatur ad responsionem scriptam.

x. Cessat querela, quia manent provisor et decanus in possessione.

xj. Responsum fuit, quod provisores et decani essent in possessione; et fuit eis dictum, quod manerent in possessione.

xij. Satis responsum.

xiij.

xiiij.

xv. Dixerunt provisor et notarius, quod non fuit doctum de praeventione.

xvj. Debent provisor et decanus procedere et continuare, possessione non obstante....

xvij. Concernit D. de Ysselsteyn.

xviij. Curia non impediet executionem trium sententiarum contra Dominum de Bred. quo ad litis expensas, sed quo ad feudum; fiet ocularis inspectio, an sit feudum.

xix. Est de hereticis.

xx. Etiam de duobus presbyteris, de heresi notatis, fuit in Haga officialis admissus ad cognoscendum cum inquisitoribus.

xxj. Brielis.

xxij. De causa Feyonis.

xxiij. Ecclesiae de Mare.

xxiiij. Laren.

xxv. De personatu in Neerden.

xxvj. Est de praepositura S. Joanis.

xxvij. Hic (!) damnant articulum, in quo dicunt, quod fiscus judicis ecclesiastici non condemnatur in expensas.

xxxviij.

xxxix.

xxx. Est de bulla Leonis.

xxxj. Est de mandamentis per saeculares contra ecclesiasticos.
xxxij. Dicunt, se posse facere, pro conservatione juris Caesaris.
xxxiij. Contra praepositum et archid.
xxxiiij. Contra praepositum S. Jo.
xxxv. Sacerdos fugitivus fuit Amsterod. per provisorem et decanum captus & datus sculteto in custodiam.
xxxvj.

IV.

Extract uuyte reekening vande geestelycke subsidie van een half jaer vruchten, geheven in Hollant ende Zelant, inden jare XV^c.XLVI, opte termynen van Kersmisse XLVI. St. Jan ende Kersmisse XLVII. ende St. Jan XLVIII., rustende inde rekencamere inden Hage; ende dat vande contributie, gedaen byde Geestelicheyt van Utrecht van haere goeden, die zy in Hollant ende Zelant voorsz leggende hebbende, als hier naer volcht, in ponden van XL groeten Vlaems 't pont.

Eerst in Noertholland.

Die vanden Capittele van den Dom tot Uuytrecht beloepen hare voern. perceelen van goeden onder Noortholland gelegen, ter somme van II^c. LIIII L. XIX s., compt voer de helft I^c. XXVII L. IX s. VI d.; maer alsoe naderhant byden commissarissen geordonneert ter tauxatie vanden subsidie bevonden es geweest, dat enighe van huere goeden inde voersz. verclaringhe begrepen onder 't Sticht, ende nyet onder Hollant geleghen syn, bedraghende voor 't halve jaer LXI L. XII s., die desen Rentmeester geordonneert zyn, hunluyden te corten, alst blyct by acte, voerden voorn. commissarissen gepasseert, met missive vanden rekencamer hier overgelevert. Ende blyft huerluyder portie nyet mer dan . LXV L. XVII s. VI d.

Die vanden Capittele van Oudemunster tot Uuytrecht beloepen huere gueden onder Noertholland, volgende de voersz. verclaringhe, de somme van VI^c. XII L. VI s., compt voer de helft III^c. VI L. III s., onder welcke perceelen van goeden begrepen es die thesaurie van Oudemunster, uytbrengende LXVII L. XV s., die dese Rentmeester by myn heren vanden rekeningen geordonneert zyn hunlieden te laten inhouden, soe dat huerlieder portie hier nyet meer en blyfft dan . . . . II^c. LXXII L. V s. VI d.

Die vanden Capittele van Sinte Pieters beloepen huere goeden, onder Noertholland geleghen, volgende voersz. verclaringhe, ter somme van I^c. LXXXII L. VIII s., compt voer de helft XCI L. IIII s.

Die vanden Capittele van Sinte Marien tot Uuytrecht, beloepen huere goeden onder Noertholland geleghen, volgende de voersz. verclaringhe, ter somme van XXXV L. XI s., compt voer de helft . . . . XVII L. XV s. VI d.

Die Domproest tot Uuytrecht XLVII L. XIX s., compt voer de helft XXIII L. XIX s. VI d.
Den deeken van Oudemunster LXXXIX L. V s., compt voer de helft XLIIII L. XII s. VI d.
Den abt van Sinte Pauwels t'Uuytrecht XLVIII L. XI s., compt voer de helft XXIIII L. V s. VI d.
De abdisse van Sinte Servacs tot Uuytrecht XLVI L. XIII s., compt voer de helft ter somme van . . . . XXIII L. VI s. VI d.
Die abdisse van Outwyck tot Uuytrecht I^c. XXXIX L. IIII s., compt voer de helft LXIX L. XII s.
De Wittevrouwen tot Uuytrecht LVI L. XVII s., compt voer de helft XXVIII L. VIII s. VI d.
Sinte Agnieten Zusterhuys tot Uuytrecht XXI L. V s., compt voer de helft X L. XII s. VI d.
'T Convent vanden daele tot Uuytrecht XI L., compt voer de helft . . V L. X s.
De regulieren tot Uuytrecht I^c. L. VII s., compt voer de helft L L. XIII s. VI d.; maer alsoe hier onder begrepen syn drie merghen lants, getauxeert op II L. XIIII s., gelegen te wesen in NoertholIant ende bevonden zyn te leggen in Cameryck, 't welck Stichts es, daeronder zyluyden gecontribueert hebben, blyckende by certificatie met brieven van kennisse uuyt machte vanden welcken zy dese rentmr. gecort hebben, beloepende XXVII s., soe dat dese somme hier nyet meer en blyft dan . . . . XLIX L. VI st. VI d.
De Regulieren tot Amersfoort V L. IIII s., compt voer de helft . . II L. XII s.
'T Convent van Jherusalem tot Uuytrecht LXI L. X s., compt voer de helft XXX L. XV s.
Sinte Cecilien convent tot Uuytrecht XXXII L. XVIII s., compt voer de helft XVI L. IX s.

Beneficien t Uuytrecht.

'T Beneficie inden Dom tot Uuytrecht op Sinte Pieters outaer, daer possessoir off es heer Vrederick van Gendt XXV L. VIII s., compt voer twee decimen . . V L. IX d.
'T Beneficie tot Oudemunster, genoempt *Hasekin* XXXVI L. VIII s., daeroff possessoir es . . . . compt voor twee decimen . . . . VII L. V s. VI d.
'T Beneficie t'Oudemunster op Sinte Christoffels outaer, daer possessoir of es heer Pieter Peelt XXXIII L. XII s., compt voer twee decimen . . . . . VI L. XIIII s. IIII d.
'T Beneficie tot Oudemunster opt heylighe cruys outaer, daer possessoir off es heer Corn. Vranck XXII L. XIII st., compt voor twee decimen , , , , , IIII L. X s.
'T Beneficie tot Sint Marien in Sint Joris capelle, daer possessoir of es Jan Tieman XLII L. X s., compt voer twee decimen . . . . VIII L. X s.
'T Beneficie Sinte Marien op Sinte Philips ende Jacobs outaer, daerof possessoir es mr. Jan van Amerongen XXXII L., compt voer twee decimen . . . . . VI L. VIII s.
'T Beneficie in Sint Jacobs gasthuys tot Uuytrecht, daer possessoir of es heer Jan de Coninck XXII L. X s., compt voor twee decimen . . . . . . IIII L. X s.
Twee Beneficien tot Sinte Cathrynen tot Uuytrecht daer voren, dat die heren aldaer heffen uytten Demeynen van Woerden XXXVII L. X s., compt voer twee decimen VII L. X s.

I^a. S. VIII^c. XXVII L.

Zuythollandt.

'T Capittel vanden Dom t'Uuytrecht getauxeert int zelfue quoyer opte helft, wesende tgundt zy betalen tot III^c. V L. I s. VI d. van LX groeten tpondt; maer alsoe zy in't selve quoyer aengebrocht hebben goeden, die bevonden zyn te liggen in't Sticht van Uytrecht, daer't different aff bedraecht voer de helft XVI L. XVII s., ende nooh by negligentie aengebrocht hebben zekere VIII partien van incomen, geleghen in Haestrecht ende daer omtrent, beloepende s'jaers voer de helft V L. IX s., daer aff zy affirmeren in hondert jaeren nyet ontfangen te hebben, soe zyn hen byden rentmeester deselve II portien laeten inhouden, be-

loepende XXII L. VI s., blyckende byde missive deser camere met copie vande acte, daer in geroert ende brieven van kennisse hier tsamen overgelevert, ergo hier noch de somme van II^c. LXXXII L. XV s. VI d.

Die vanden Capittele van Oudemunster tot Uuytrecht zyn in't zelve quoyer voer de helft getaxeert wesende, soe veele zy inde subsidie betaelen ter somme van III^c. XXXVIII L. I s.

Die vanden Capittele van Sint Jans t'Uuytrecht hebben betaelt heuren taux inden zelven quoyer begrepen voer de helft beloepende . . . . XV L. XV s.

Die vanden Capittele van Sinte Marien tUuytrecht hebben betaelt heuren taux inde zelve quoyer begrepen voer de helft beloepende . . . . I^c. LIX L. IX s.

Den proest van Oudemunster es in't zelve quoyere getaxeert voer de helft wesende zyne quote die hy betaelt . . . . II^c. VI L. II s.

Den abt van Sinte Pauwels t'Uuytrecht es in't zelfve quoyere getauxeert voorde helft op LXXXIII L. XIII s., ende overmits zy aengebrocht hebben in den zelfven quohiere, goeden, behoerende in't quaertier van Noerthollant, die Jan Hanneman ontfanghen heeft, beloepende XII L. II s. VI d., als blyck by copie vande quitantie deszelfs Hannemans, hier overgelevert, zoo en heeft dese rentmeester nyet meer ontfanghen dan LXXI L. X s. VI d.

Den abt van Oestbroeck, buyten Uuytrecht, is voer de helft getauxeert tot VIII L. XV s.

De Carthusers, buyten Uytrecht, zyn in't zelve quoyere getaxeert voer de helft opte somme van . . . . VII^c. II L. V s.

De regulieren binnen Uuytrecht, zyn in't zelve quoyer getaxeert voer de helft op XI L. II s. VI d. van XL groeten tpondt, ende heeft de prior desen rentmeester noch aengebrocht zekere renten, by hem gecoft zedert de leste geheven contributie, als opt voersz. quoyer geteyckent staet, beloepende al te samen de somme van . . . . . XLVI L. VI s. VI d.

De regulieren tot Amersfoert, zyn in't voersz. quoyer voer de helft getauxeert op XIII L. II s.

'T Convent van Bethlehem buyten Uuytrecht, is in't voern. quoyer getaxeert voer de helft XXXVII L.

Sinte Cicilien convent binnen Uuytrecht, es getaxeert voer de helft tot XXVI L. I s.

De beneficie inden Dom, op Sinte Andries ende Pancras autaer, possessoir heer Adriaen Ryck, in't zelfve quoyer voer twee decimen geset op . . . VI L. XVII s. IIII d.

II^m. s. XIX^c. XIII L. XIX s. X d.

Kennemerlant ende Vrieslant.

Vandie vanden Capittele van Sint Jans tot Uuytrecht, over hoere portie in dese subsidie vande voersz. hoere goeden . . . . LIX L. XII s. VI d.

Vande regulieren binnen Uuytrecht over hare portie in desen van haere voern. goeden . . . . III L. XII. s.

Van't convent van Bethlehem buyten Uytrecht over haere portie in desen van haere voern. goeden . . . . XII L. X s.

Van't beneficie, leggende tot Haerlem op't autaer vanden Heylighen Geest inde groete kerke aldaer, over die portie van dien vande voern. goeden in dese subsidie VII L. XII s.; daer af altyts inde twee voergaende subsidien in rekening onder't capittel vande beneficianten goeden vanden voern. quartieren verantwoert es geweest, blyckende by inspectie van dien, hoe wel nochtans die possesseur vandien es woenachtich t'Uuytrecht, soe oeck gedaen wordt hiervoorn fol. XVII; daeromme alhier nyet van't beneficie op Vreelant over die prochie van dien in dese subsidie vande voern. goeden. . . . . . V L. XIII s.

III^m. s. LXXXI L. VII s. VI d.

VOORNE. · *Nijet.*

BEWESTERSCHELT.

Vandie vanden capittele van Oudemunster binnen Uuytrecht, over de helft van huerluyden goeden genoemt *Cheijnssen* ofte *Pencien*, die zy liggende hebben in't voersz. quartier van Bewesterschelt, ende brengen jaerlix, uuytgenomen op een VIe. deel van zes jaeren III^c. I L. XII s. fac. de helft . . . . I^c. L L. XVI s.
Vandie vanden capittele van Sinte Pieters binnen Uuytrecht, de somme van elf ponden vier scellingen, munte voersz., over de helft, die 't voersz. capittele jaerlicx competeert vandie van Sinte Pieters binnen Middelburch, dus hier de voersz. . . XI L. IIII s.
Vandie vanden capittele van S. Jans binnen Uuytrecht, de somme van neghen ende dertich ponden eenen scellinck zes penningen, over de helft van sekere thiende pensie, die zy jaerlicx trecken uyt de voersz. lande van Zeelant, beloepende jaerlicx aen omtrent LX cleyne parteykens boven zes ponden voer't gaderen ter somme van LXXVIII L. III s., compt daerof de helft als voren XXXIX L. I s. VI d., maer alsoe die van S. Jans voersz. haere penningen jaerlicx ontfanghen binnen der stede van Zierickzee, moet de rentmeester van Beoisterschelt daeraf verantwoerden, daeromme hier . . . . . . *nyet.*
Vant beneficie ter Capelle in Zeelant, possesseur heer Jan Amerongen, ende alsus getranslateert Sinte Lysbetten gasthuys tot Utrecht, de somme van VI L. VI s. IX d. over de twe decimen vanden vruchten van sekere gemeten lants, leggende in't voersz. quartier van Bewesterschelt, ancommende den selven beneficie, van welcken vruchten jaerlicx commen XXXI L. XIIII s., compt voer de twee decimen de voerscreven VI L. VI s. IX d.

IIII^a. s. I^c. XVIII L. V sc. IX d.

BEOISTERSCHELT.

De proest van Sinte Marien over zekere thiende pensien in Schouwen, beloepende 's jaers I^c. L. van XL groeten, daer uuyt hy betaelt die vanden capittele, aldaer blyckende op't articule vande selve capittele in Zuythollant LI L. XII sc., blyft zuyvers XLVIII L. VIII s., compt daeraff d'een helft voer subsidie hyer in ontfange . . . . XXIIII L. IIII s.
Den abt van Sinte Pouwels t'Uuytrecht aen thiende pensien in Zeelant, 's jaers boven't loen vanden rentmr. LXXXVII L., fac. de helft voer subsidie XLIII L. X s., daeraf desen rentmr. nyet ontfangen heeft, doer dien dat deselve thiende pensien onder Beoisterschelt nyet ontfanghen worden, dus hier . . . . *nijet.*
De regulieren binnen Uuytrecht, over tgundt dat zy jaerlicx heffen uuyten jaerschote van Poertvliet, bedragende XXII L., fac. de helft voer subsidie, hier in ontfange . XI L.

V^a. s. XXXV L. IIII s.

TOTALIS somme van alle, dat de geestelicheydt van Utrecht van huer goeden, gelegen in Hollant ende Zeelant, inde subsidie vanden jaere XLVI gecontribueert hebben
II^m. IX^c. LXXV L. XVIII s. IX d.
van XL groeten.

V.

Instructio pro deputatis quinque ecclesiarum Trajectensium ad illustriss. ducissam Parmensem, Placensem etc., Reg. et gubernatricem istarum ditionum, etc., ad exhibenda gravamina adversus bullam Pii IV., qua erigit in Archiepiscopatum, episcopatum Ultrajectens., in multis Germaniae concordata laedens et infringens.

Imprimis, quod praelati et capitula praedictarum quinque ecclesiarum Traj. post humillimam suarum ecclesiarum, personarum, bonorum, jurium et privilegiorum commendationem, deputarunt R. et venerabiles viros dominos Joannem de Vecht, decanum majoris, et Ludovicum Schore, canonicum S. Salvatoris ecclesiarum respective Traject., ad allegandum et exhibendum certa gravamina, quae suis ecclesiis et ipsarum cuilibet videntur posse inferri ex concessione assertae cujusdam bullae apostolicae per P. papam modernum R. Dno. D. Archiepiscopo Trajecten., (uti vago relatu intellectum est) anno supra sesquimillesimo sexagesimo nuperrime elapso concessae.

Intellexerunt enim praelati et capitula praedicta in assertis illis bullis contineri multa, quae tam directe, quam indirecte, plane tendunt in praejudicium et enervationem suarum exemptionum, privilegiorum, statutorum, jurium et antiquarum consuetudinum, hactenus inviolabiliter observatorum.

Quae quidem omnia jura et privilegia antedicta Caes., fel. record. primo ac deinde ipsamet reg. Maj., solemni adhibito juramento, suis ecclesiis salva et illibata perpetuo fore sacro sancte promiserunt.

Ac postremo, cum jam rumor esset constans de divisione et erectione novorum archiepiscopatuum et episcopatuum, ac jam pro archiepiscopo ecclesiae Trajecten. nominatus esset per Maj. regiam, R. in christo pater ac Dominus, D. Fredericus a Tautenborch;

Ac praedictae ecclesiae suis et suarum ecclesiarum privilegiis multis de causis metuerent et ad electionem archiepiscopi procedere, non sine causa detrectarent, donec et quousque ipsis ad plenum de indemnitate per Maj. regiam esset cautum et satisfactum;

Ita, ut tandem coacti sint, mittere suos legatos ad illustriss. Ducissam Parmensem etc., gubernatricem, etc.

Tantum apud Excellentiam illustrissimae Ducissae effecerunt, ut ipsius Celsitudo generosissima praelatis et ecclesiis praedictis certo addixerit et promiserit, horum novorum Archiepiscopatuum et praesertim istius Trajectensis erectionem sine aliqua laesione, praejudicio aut offensione ecclesiarum Trajecten. bonorum, jurisdictionum, privilegiorum et jurium quorumcunque etc. futuram;

Prout latius ex ipsis originalibus literis aut earundem autentica copia videre licet.

Confirmavit et illud idem, Regia Majestas anno xv°. sexagesimo primo, ultima Januarii, ac certo addixit praedictis praelatis et ecclesiis, ex erectione novi istius Archiepiscopatus Trajectensis nihil laesionis et praejudicii in jurisdictionibus, bonis, privilegiis, et juribus quibuscunque accessurum; quemadmodum et id liquido constat ex antedicta Regiae Majestatis confirmatione, ipsius propria manu subscripta.

Protestati quoque sunt praelati et capitula, antequam ad electionem sui novi archiepiscopi

procederetur, quod per hanc electionem futuram nullo modo intenderent praejudicare suis et suarum ecclesiarum jurisdictionibus, privilegiis aut juribus.

Quae protestatio postquam suae R. P. ante electionem suam per notarium in praesentia testium esset intimata, respondit, se non solum contentis hujus protestationis satisfacturum, verum etiam plus praestiturum, quam sui praedecessores olim fecerunt.

Ac, insequendo tenorem hujusmodi protestationis et responsionis desuper subsecutae, electione facta, praefatus Rev. archiepiscopus, antequam in possessionem induceretur, medio juramento pro more solemniter praestito, promisit, se jura ecclesiae suae conservaturum illibata, libertatem exemptionis hactenus habitam et observatam per civitatem et dioecesim Trajectensem nunquam infracturum, nulla importuna petitione ecclesias suas gravaturum et unumquemque in suis privilegiis et libertatibus conservaturum;

Quemadmodum haec omnia ex actis et munimentis clare dinoscuntur constare.

Ut autem Celsitudini Ducissae Parm. clare constare possit, per praetensam concessionem assertae hujus bullae praelatos et ecclesias Trajecten. admodum laedi et gravari;

Videtur R. Domino D. archiepiscopo Trajecten. (uti vago relatu audiverunt, bullam enim aut ipsius copiam non viderunt,) per concessionem harum literarum, in singulis ecclesiis Traject., in quibusvis etiam mensibus ordinariis collata et, quod plus est, archiepiscopatui (uti asseritur) incorporata, prima praebenda vacatura, sive per cessum, resignationem vel permutationem alicujus vacare possit, idque cum clausulis (uti ajunt) multum exorbitantibus;

Quod etiam R. dns. archiepiscopus possessionem hujusmodi praebendarum posset libere propria auctoritate acceptare et retinere;

Quod vocem quoque, jura capitularia et locum super decanum et canonicos singularum ecclesiarum habere et exercere tanquam capitularis posset;

Quod quoque a die primae receptionis omnes fructus, jura et emolumenta ad instar capitularium integre absque ulla prorsus diminutione primo anno reciperet.

Praeterea promittuntur tribus theologis, tribus juristis et tribus nobilibus singulis singulae primae vacaturae praebendae, in ecclesia Trajectensi, adjecta simili ut supra clausula, etiamsi per cessionem aut alias per viam permutationis vel jus devolutum vacent.

Et quod praedictas primas praebendas, tam ordinarie quam apostolice vacaturas, non obstantibus concordatis Germaniae, nemini in posterum alii conferri poterit, quam praedictis theologis, juristis et nobilibus;

Et quod hujusmodi novem praebendarum collatio ad neminem spectabit, quam ad archiepiscopum duntaxat, ut asseritur.

Multa quoque alia feruntur in dicta praetensa concessione inserta, sed quia literae nec ipsarum copia per dictos praelatos aut ecclesias visa est, non possunt speciatim singula referri; quodsi asserta ista bulla R. dno. archiepiscopo Traject. concessa, effectum sortiretur, sequeretur, omnes (quoquot sunt canonici) plane alligatos fore suae praebendae, ita, ut libere suas praebendas nec resignare, nec permutare possent, quod est contra omnem juris rationem et aequitatem.

Quandocunque enim quis praebendam suam, licet ex causa nudae permutationis, resignaret, mox eandem tanquam vacantem posset R. D. archiepiscopus Trajecten., in vim hujusmodi bullarum (uti asseritur) propria auctoritate apprehendere, ac in possessionem se introduci facere, idque contra expressum jus scriptum, in ca. I°. de rerum permut. VI°. et Cle. uni eod. tit.

Esset quoque praedicta hujus assertae bullae concessio directe contra concordata Germanicae nationis;

Archiepiscopo enim Trajecten. datur libera facultas, in quovis mense etiam ordinario apprehendendi possessionem primae vacaturae praebendae;

Concordata autem Germanicae nationis expresse hoc habent, ut ordinariis collatoribus relinquantur de singulis praebendis sui menses ordinarii.

Et quod Summus Pontifex per quamcunque aliam reservationem expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma quomodolibet factam vel faciendam non impediet, quo minus de illis per ordinarios in sex mensibus suis ordinariis libere possit provideri et disponi.

Quae quidem concordata, cum vim pacti habeant, per Summum Pontificem derogari non possunt, nisi de partium consensu, cum explorati juris sit, pactis et iis, quae sunt juris gentium, omnes principes stare debere, nec super illis cadere aliquam derogationem aut dispensationem.

Praedicta quoque concordata sunt per fel. rec. Carolum V. Caesarem confirmata et approbata ad instantiam R^mi^. pro tempore Episcopi et quinque ecclesiarum Trajectensium;

Ac expresse vetitum est omnibus suarum provinciarum, regionumque praefectis, praesidibus et judicibus, ne super ullis bullis pontificiis, quae aliquo modo directe vel indirecte vergere possent in praejudicium et adversus tenorem et substantiam praedictorum concordatorum, placetum concedant aut admittant.

Imo, quod plus est, quod si per errorem, inadvertentiam, aut alias importunitatem supplican. aliquo modo concessum sit super hujusmodi bullis placetum, quod illud pro se suisque successoribus revocet, casset et annullet, ac pro revocatis, cassatis et annullatis habere vult et intendit;

Quodque super hujusmodi bullis contra concordata Germaniae aliquo modo concessis, ac placeto etiam desuper subsecuto, non vult justitiam contra eadem concordata administrari;

Imo expresse praecepit, ut, non obstantibus hujusmodi bullis et placetis, ordinarii collatores libere uti et frui possint suis collationibus ordinariis, ac ut possessores beneficiorum sibi in vim concordatorum Germaniae collatorum in possessione manutenerentur.

Esset quoque multum alienum a consuetudine, hactenus inviolabiliter apud ecclesias Trajecten. observata, R. archiepiscopum Trajecten. in ecclesiis Trajecten., quibus praeest, habere in singulis ecclesiis singulas praebendas, quum singulae fere ecclesiae habeant praebendas episcopales, quae sub nomine episcopi deserviuntur.

Sed multo magis praejudicaretur ecclesiis, si, quod, ut ajunt, bulla habet, R. D. archiepiscopus primo anno a die adeptae possessionis, posset esse capitularis et gaudere omnibus redditibus, fructibus et emolumentis, non aliter atque si residens esset capitularis.

Nam, si statim primo anno receptionis ad possessionem quis admitteretur ad universa jura et emolumenta capitularia, multum praejudicii accederet, tam canonicis defunctis, qui annis suae gratiae privarentur, quam fabricae ecclesiarum, quae ex aliquot similiter annis carentiae, ut vocant, sustentantur.

Plurimum autem novitatis induceret, quod idem D. R. quotidie posset capitula frequentare, et super decanis et ecclesiarum singularum canonicis locum vocem et jura capitularia haberet et exerceret.

Quandoquidem si R. D. archiepiscopo permitteretur perpetuo liber accessus ad singularum ecclesiarum capitula vocemque et locum haberet super Decanos et ipsa capitula, nulla prorsus remaneret jurisdictio, immo vilesceret penitus omnis auctoritas Decanorum et ecclesiae; ita, quod ex hujusmodi nunquam visa novitate, plus dissensionis et incommodi quam fructus essemus spectaturi.

Simili vitio laborat, quod fertur in ecclesia Trajecten. per R. D. archiepiscopum conferendas esse novem praebendas novem personis, ut supra relatum est, in bullis denominatis, idque, nulla habita ratione vacationis, sive in ordinario sive in apostolico mense, per resignationem sive permutationem.

Nam eo modo ecclesia quoque Trajecten., quantum ad novem illas praebendas attinet, una cum decima archiepiscopatui incorporanda, jus conferendi in mensibus suis ordinariis deperderet. Quod esset quoque directe contra nationis Germanicae concordata, consuetudines et privilegia ecclesiarum hactenus inviolabiliter observata et jam frequenter per Majestatem confirmata et approbata.

Esset quoque durum, ita suae praebendae alligatum esse aliquem, ut, quovis modo illam resignare vellet, sive via resignationis sive permutationis, statim esset affecta in usum alicujus ex illis novem, donec et quousque singulis de praebenda provisum esset.

Esset quoque contra expressas constitutiones juris, quibus expresse cavetur, beneficia per viam permutationis resignata, censeri non vacare, ideoque nec sub gratiis expectativis cadere juribus supra allegatis.

Quare, cum contenta hujus bullae praetensae tendant, non solum indirecte sed etiam directe, in praejudicium et laesionem enormem privilegiorum et jurium ecclesiarum Trajecten., nec non sint contra concordata Germanicae nationis, sed quoque contra tam frequentes promissiones Majestatis solemni juramento ecclesiis factas, contra quoque juramentum ipsius R. D. archiepiscopi diu post datam, ut ajunt, concessionem bullae praestitum; saperentque omnia in bulla contenta pro majore sui parte novitatem, ex qua nihil fructus, sed plus incommodi sperari posset;

Supplicant humiliter praelati et ecclesiae praedictae, ut vestra Celsitudo pro sua solita erga ecclesias Traject. clementia, ad R. D. Archiepiscopum Trajecten literas dare dignetur, quibus ipsum inducat, ne quicquam contra fidem datam, juramentum praestitum, contra concordata Germanicae nationis, per Maj. Caes. confirmata et approbata, contra omnem denique et juris et rationis aequitatem, in vim hujusmodi praetensae saepe dictae bullae attemptet, sed, si forsan, quod absit, placetum super hujusmodi praetensa bulla sit impetratum, et obtentum, illud cassare, annullare, aut ad minus, in quantum contravenire aliquo posset Caes. primo, ac Reg. Maj. postea subsecuto juramento, nec non vestrae Celsit. promissioni, et regiae Majest. desuper subsecutae confirmationi, ipsiusque R. D. nostri Archiepiscopi expresso juramento, dignetur vestra Cels., ita dictum placetum moderari et limitare, ut in praelatorum et ecclesiarum praefatarum praejudicium, laesionem et offensionem, nullo modo dici posset esse obtentum.

De mandato Rorum. et Venerab. Dominorum praelatorum et capitulorum quinque ecclesiarum Trajectensium.

LAMSWEERDE, Sbst.

Instructio pro deputato, nomine V. ecclesiarum Trajecten. apud Magnificum D. praesidem Viglium, praepositum S. Bavonis Gandavensis.

In primis, quod suae Magnificentiae commendabit praelatos et capitula quinque ecclesiarum Trajecten.

Item, quod S. M. refert ea, quae ratione Bullae Pianae hic cum Rev. Domino nostro archiepiscopo Trajecten., vita ipsius Revmae. P. durante, tractata, conventa et conclusa sunt, idque pro redemptione fructuum quinque praebendarum Trajecten. pro sua R. P. ejusque successoribus affectatum.

Item, quod praefati praelati et capitula affectuose suam R. Magnam. requirant, quatenus

dignetur suum officium ac beneficium pro ecclesiis Trajecten. apud Sereniss. D. ac invictiss. Regem nostrum catholicum interponere, atque in ea parte negotium ecclesiarum Trajecten. promovere, ut concordia cum R. Domino nostro archiepiscopo Trajecten., modo quo supra, inita, possit etiam extendi ad suae P. R. successores et sic in posterum censeri perpetua.

Sic videl., ut suae P. R. successoribus ex nunc in perpetuum per ecclesias Trajecten. provideatur de annua praestatione mille octingentorum florenorum, salvo, quod toties quoties archiepiscopatum vacare contingat, tempore realis possessionis solvent consueta vinalia ad usum fabricae applicanda, nec non, quod carebunt uno anno gratiae; quodque Sereniss. Rex catholic. in hoc ipsum consentire dignetur, ac curare, ut postea auctoritate pontificia confirmetur.

Pro indictione autem praemissorum utetur sequentibus rationibus atque argumentis:

Inprimis considerandum esse, quod suae P. R. successores semper habebunt, ratione praefatae concordiae, certam solutionem, idque in certis terris, absque eo, quo tenebuntur exspectare computationes aliquas camerariorum, quae aliquando suspenduntur ad duos vel ad tres annos, prout vel sterilitas vel fertilitas fuerit annorum; ita, quod suae P. R. successores habebunt plenam solutionem, antequam alii canonici tertiam partem praebendarum suarum a camerariis percipiant.

Item, quod praefatam annuam praestationem semper habebunt liberam, absque aliquibus oneribus atque absque aliqua fructuum deductione ratione supran. alicujus damni et commodi.

Item, quod sive sit aggerum irruptio aut belli publice indictio, unde ecclesiarum bona et terrae pacifice coli non possunt, semper ipsis de integra praestatione cautum erit.

Item, quod, etsi ut plurimum bona ecclesiarum tanquam pro majori parte existentia in decimis sint incerta, obque eam causam ipsarum praebendarum fructus saepius diminuantur, interim tamen archiepiscopus Trajecten. ratione praemissorum nihil discedere possit.

VI.

Doleancien, byden Domdeken ende andere der Keys. Majt. overgegevenen van wegen die Goedtshuysen tot Utrecht metten appoinctementen, doer beveel van Syne Majt. daer op gegeven. (1531).

Dat die Stadthouder den XVII. Aprilis ende daernae den XXIV. Mey laestleden, den Provoest met Hellewaerdiers ende Cluyvers in't huys vanden Domdeecken gesonden heeft, die zeyden last te hebben daer te blyven, tot dat antwoirde byden Domdeecken ende kercken gegeven soude wesen op't registreren vanden eedt vanden Bisschop, etc.

> Alsoe die Keyser by't scryven vanden heer van Bourgnival, by relatie vanden eersten raedt ende anders geadverteert is, dat die domdeecken tot diversche stonden gesommeert synde, omme Syne Majt. belieft te volcomen, des onwillich geweest is, heeft men jeghens hem van dese executie moeten useren, nyet te min en es die meninghe vande K. M. nyet, dat gelycke executien geuseert zullen worden teghens die Geestelicheyt in allen anderen zaecken, ende meent oeck wel, dat syl. in toekomende tyden daertoe geen occasie en sullen willen geven.

Aangaende, dat die suppleanten, hem beclagen, dat inder communicatie vanden questien tusschen den Domproest ende 't capittel, den Domdeken ende andere rudelick toege-

sproken souden wesen, dat zy hem met menterye behelpen met meer andere diergelyke spytige woerden etc., ende dat een mainctenue tot versoecke vanden Domproest gegeven soude wesen op een simpel deurwaerder, nae dat partheyen op dese byden Keyser bescreven waren, etc.

Die Keyser verstaet, dat die woerden, by den suppleanten verhaelt, daer zy hem af beclaghen, sulcx nyet gesproken en zyn, noch tot dien fyne, als by hemluyden verhaelt wort, ende soe die mainctenue simpel is, ende in gevalle van oppositie dach, die men op deurweerders gewoentelick is te expedieren, en hebben gheen redenen hem daeraff te beclaghen, want indien zy byden Commissaris vanden Keyser van haer geschillen nyet geaccordeert en worden, zullen in rechten tot hare defensie al moghen allegeren, dat hem goet duncken sal.

Roerende, dat geen respect byden Stadthouder ende Raet genomen en wordt op Gods eere, ende dat doer haer beveel, die provoest die vaenkens vanden cruyce vanden aflaeten aff gedaen heeft.

Nae dat die Keyserl. Majesteit geadverteert is geweest van seekere swaricheyden inde bullen vanden aflaten gestelt, is bevolen van Syne Maj. weghen die aflaten neder te leggen, sulcx als in't heymelikste gedaen is geweest.

Daer geclaecht wordt, dat prelaten ende andere vande geestelycheyt dickwyls byden provoest ende deurwaerder ontboden worden, sonder excusatie, ende dat die Bisschoppe in persoen inden capittele quamen, als zy metten selven te doen hadden, ende dat die Keys. Maj. als Hartoghe van Brabant ende Grave van Hollant inde steden van Bisschop gecomen is, *quare*, etc.

Hierinne sal byden Stadthouder ende raet discretie gebesicht worden, ende is wel een ander ding vanden Keyserl. Maj., in wyen alle temporaliteyt gedevolveert is, ende van een Bisschop in voerleden tyden, die sonder 't capittel luttel machts hadde.

Daer voerts in alle die andere artikulen clachte gedaen wordt byden supplianten, over die instructie vander justitie byde Keyserl. Majest. gemaeckt voer syn Stadthouder ende Raden van Utrecht, ende, dat dieselve inhoudt, dat men gheen bullen apostolique, sonder placet te wercken leggen sal, ende dat Stadthouder ende Rade daeraff blycke, dat die vanden rade boven placet hebben willen, dat men van heml. neme attache;

Dat men gheen procuratien toelaten en sal, dan voor Stadthouder ende raden gepasseert;

Dat gheen prelaten ofte geestelycke personen en sullen wesen inden raedt, noch als advocaet oft procureurs moghen dienen;

Dat in't XXIII. articule vande instructie, den Raedt geautoriseert wordt onder andere kennisse te nemen van injurien, geestelyke ofte andere gepriviligeerde personen gedaen in materien possessoir van beneficien, van privilegien, ondersaten ende vreemde gegeven, van alle verjaerde criminele saecken, van materie van purge, van actien reel ende personeel, etc.

De instructie is byde Keis. Majes. wel rypelyk doen maecken, welcke Syne Maj. wil, dat achtervolcht wort, ende en meynt byden selven den supplianten nyet te cort gedaen te hebben, in't gundt dat heml. toebehoert, ende indien contrarie gebuert, sullen dat reverentelick by request, als't behoert, te kennen moghen gheven, omme gemodereert te worden.

Dup^te. Overgelevert by bevele van mynheren van den secreten Rade, den VII. dach Augusti anno XV^c.XXXI, by my onderteeckent, HERDINCK

Gecollt. tegens seeckere papiere cedulle, gescreven, onderscreven ende ondert. als voren, is bevonden opten VIII. Marty XV^c.LXXII daermede t'accorderen by my uts. onderscr., over alle Co. Maj. landen van herwaertsover geadmitteert. JOO. F. DECKERS, Nts.

VII.

INSTRUCTIE VOOR ANTHO. YEMANSZ., ALS PROVISOIR VAN KENNEMERLANT. 1540.

Georgius de Egmondt, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Trajectensis, universis et singulis, tam de clero quam de populo utriusque sexus, per terminos et limites provisoriae nostrae jurisdict. Kennemariae constitutis, salutem in dno sempiternam, Noveritis, quod de discreti viri magistri Anthonii Yemanni experta providen. quam plurimum confiden. ipsum per dictae provisoriae terminos et limites facimus et constituimus nostrum provisorem, dantes et concedentes eidem plenam, generalem et liberam potestatem ac mandatum speciale, inter clericos et laicos, universitates et collegia, de criminalibus, civilibus et mixtis, pecuniariis et aliis quibuscunque causis, in quibus archidiaconus Trajectensis de jure aut consuetudine suum una nobiscum habeat interesse cognoscendi, diffiniendi et exequendi, ecclesias, parochias et personas ac loca ibidem visitandi, praedicandi, synodos exercendi super quibuscunque criminibus, culpis et delictis ac negligentiis quarumcunque personarum seu universitatum ibidem ex officio vel ad partis instantiam inquirendi, corrigendi et diffiniendi, in personas, universitates, ecclesias, parochias et loca, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et alias poenas canonicas fulminandi et infligendi, et per ipsum inflictas et fulminatas absolvendi, suspendendi, relaxandi et tollendi, nec non matrimonium clandestine contrahentes et eisdem interessentes corrigendi, et ab hujusmodi excommunicationis sententia, quam propter hoc inciderant, absolvendi, et generaliter omnia et singula faciendi et exercendi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint vel quaelibet oportuna, etiam si mandatum exigant magis speciale, et quae ad dictum spectant officium, de jure vel consuetudine, beneficialibus cum omnibus et singulis suis incidentibus, emergentibus, annexis et connexis, et matrimonialibus causis, nec non correctionibus et absolutionibus occisorum et mutilatorum clericorum, ecclesiasticarum personarum ac violatorum emunitatum ecclesiarum, cimeteriorum aliorumque locorum sacrorum, et contrahentium matrimonium in gradu prohibito, duntaxat exceptis alium vel alios idoneum vel idoneos loco sui substituendi et deputandi ac eosdem revocandi, ac alium vel alios loco illius vel illorum substituendi et ordinandi, totiens quotiens ipsi visum fuerit expedire. Quare vobis omnibus et singulis suprascriptis in virtute sanctae obedientiae, ac sub suspensionis et excommunicationis poenis districte praecipientes, mandamus, quod eidem provisori nostro obediatur in omnibus et singulis et intendatur reverenter. Alioquin sententias, quas ipse rite tulerit in rebelles, faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari, praesentibus post dominicam Cantate proxime futuram minime valituris. Datum sub sigillo nostro ad causas, anno dni millesimo quingentesimo quadragesimo, feria tercia post dominicam Cantate.

Jo. Beyer, Sbst.

ULTRAJECTUM.

SAECULARIA.

I.

UYTSPRAECK DOOR BISSCHOP DAVID, TUSSCHEN DE CAPITTELEN VAN OUDEMUNSTER EN S. MARIE, EN FREDERICK UTEN HAM.
(XIV^c. LXVIII. *Dec.* 20).

Wy David van Bourgongien, by der genaden Gods Bisscop, ende Giesebrecht van Bredenrode, domproost t'Utrecht ende proost van Mastricht, maken condt allen luden, also tusschen den eerbaren, deekenen ende capittelen onser kercken tot Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over ene, ende Frederick Uten Hamme, hare Vredricx sone saliger gedachten, ende Fredrick Uten Hamme synen soon, over d'andere side, langen tyt schelingen ende tweedrachten geweest syn, heercomende van afterstallige pachten, landen, gewelden, costen, scaden, hynder ende moeyenissen, des hem die dekenen ende capittelen voorsz., ende des gelycx van vanghenisse, banninghe, maledictien, scade ende afterwesen, des hem Vrederic ende Vrederic voorsz. beclagende waeren, van welcken twisten, questien, geschele ende gebreeken voorsz., mit al dat daer ane cleven ende uytspruyten mach, voort van allen opseggen ende schelen, die zy onder malcanderen hebben mogen, hoe ende in wat manieren die gelegen zyn, beyde de parthyen ende elck bysonder, geheel ende al aen ons gebleven zyn, ende de voorsz. Vrederic Uten Hamme, Vrederic sone na dode syns vaders voorsz., onlancx geleden, hem oock alleene ende alse principael geset heeft, in stede van synen vader, ende gelooft hebben beyde deze parthyen stede ende vaste ende onverbrekelyck te sullen houden, alsulcke uytsprake ende seggen, als wy daer of rechterlyck ende gevoechelyck, woe ons believen ende beste duncken sal, uytspreeken ende wysen sullen, op die peene van duzent goude Engelsche nobels, nae uytwysinge des compromis ende eens anderen briefs, gelyck die beyde van woorde tot woorde hiernae een volgende bescreven staen: Wy deekenen ende capittelen der kercken van Oudemunster ende Sint Marien op die eene syde, Vredric Uten Hamme, heeren Vredricx sone, ende Vredric Uten Hamme Vredricx sone voorsz., knapen, op die andere zyde, doen condt allen luyden, alsoo eenighen tyt herwaerts seekere schelen ende twist, tusschen ons luden geweest hebben, ende nooh syn, roerende van sekere afterstadighe pachten, gewelden, costen, moeyenissen, hynder ende scaden, die wy deekenen ende capittelen voersz. op Vrederic voorsz. hebben, ende ons beclagende syn, 't sy van 't geene onsen capittel aengaet, ofte die thesaurien ofte ander offi-

cien, in onser kercken, ende dergelycx van vangenissen, banninghen, malediotien, schaden ende afterwesen, die wy Vrederic ende Vrederic voorsz. aen den voorsz. deken ende capittelen ons beclagende syn, soo is't, dat wy parthyen voorsz., ende elck byzonder van allen twisten, questien, geschelen ende gebreeken voorsz., met allen datter aen cleven ende uytspruyten mach, ende voort van allen opseggen ende scheelen, die wy op malcanderen hebben moegen, hoe ende in wat manieren die gelegen zyn, ons geheel ende al gesubmitteert hebben ende gebleven syn, ons submitteren ende blyven, aen den eerwaerdigen in Gode Vader onsen genadigen lieven heere, heeren David van Bourgongien, bisschop, ende heeren Giesebrechs van Bredenrode, domproost t'Utrecht, om van desen voorgaenden, gebreeken ende geschelen haer uytspraecke te doene, rechtelick ende gevoechelick, hoe hem dat gelieve ende naeste duncken sal, tusschen dit ende die eerste ses weken na der wedercompste ons genadigen heeren van Utrecht voorsz. hier in synre Genagen lant, behoudelicken sulcken gelden ende schulden, dat sy bevinden sullen, dat die oude Vrederic voorsz. van afterstadigen pacht, den voorsz. dekenen ende capittelen sculdich is, onvermindert te bliven, maer tot wat tyden Vredric voorsz. sulcke gelden en afterstadigen pacht betaelt, ende wat cautie ende seekerheyt by den voorsz. heeren dan daer voor doen sal, dat sal staen tot verclaringe myns genadigen heeren van Utrecht, ende myns heeren des domproost voorsz., behoudelic oock, dat Vredric ende Vredric voorsz. hoer hant terstont trecken, ende voort meer houden sullen van allen sulcken goeden ende erven, als ons dekenen ende capittelen voorsz. ofte enich van ons behoren, ende sy ende hore erfgenamen en sullen hemluden der goeden ende erven door hem selven ofte yemant anders tot geenen tyden meer onderwinden in eeniger wys, buyten willen ende consent der deekenen ende capittelen voorsz., maer die genen, die zy die verhuyren ende laten gebruycken, sullen daermede rustelick ende vredelic laten bewerden, sonder hem daer enich letsel oft moeyenisse in te doen ofte te laten geschieden in eeniger manieren, ende daer voor sulck cautie ende seekerheyt doen, alse myn genadige heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. redelyck duncken ende uytsprecken sullen; ende also ick Vrederic heren Vrederics sone voorgenoempt, my beclagende ben, dat die voorsz. dekenen ende capittelen van Oudemunster ende van Sinte Marien voorgenoempt ofte enich van hem luden, seeker coorn ende vruchten van mynen lande, dat ic van hem in pachte hadde, boven reden ende recht, tegen mynen wil hebben doen wech voeren, so wes daer van bevonden sal worden, sy my daer ane beschadigt hebben, dat sy myn dair af, soo veel het dragen mach, corten sullen, van't gene ick hem sculdich ben, so veel myn genadigen heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. redelyck duncken sal, ende voort elck den anderen beteringe doen, van't gene die voorsz. mynen genadigen heere, ende mynen heere den domproost in der waerheyt bevinden, wy malcanderen bescadicht ende veronrecht hebben, tot goetduncken ende seggen van denselven, ende wy dekenen ende capittelen voorgenoempt op die eene, ende Vrederic ende Vrederic voorsz. voor ons, onse erven ende nacomelingen op die andere zyde, hebben gelooft ende geloven in desen brieven alle alsulcke uytspraeck ende seggen, alse by mynen genadigen heere van Utrecht, ende myn heere den domproost voorsz. binnen der tyt voorsz. ofte anders by onser beyder parthyen consent ende speciael believen verlanget, uytgesproken sal worden, in allen punten stede, vaste ende onverbreekelyck te houden, op die pene ende verbeurenisse van dusent goude Engelsche nobelen, soo dicke ende menichwerve te verbeuren, als enich vanden partyen voorsz. tegens die uytspraecke deden, 't een derde deel tot behoef myns genadigen heeren voorsz., ende dat anderde deel tot behoef myns heeren des domproost, ende dat derde derdendeel, tot behoef der parthyen, die de uytspraecke hielden, ende die uytspraecke nochtans altoos in hoer volcomen macht ende waerde te bliven,

ende wy parthyen voorsz. begeeren ende bidden, dienstelicken aen die voorsz. onsen genadigen heere van Utrecht ende den domproost, dit tegenwoordige ons verblyf aen te willen nemen, ende hoer uytspraecke daer op te doen, naer inhout ende manieren boven geschreven, ende of het saecke ware, dat sy haer uytspraeck binnen den voorsz. tyt hier op niet en deden, dan so sullen parthyen voorsz. alsulck recht, als nu ter tyt voor onsen genadigen heere van Utrecht voorsz. tusschen ons beyden hangende is, weder mogen aennemen, in allen schyn als't nu voor syn genade hanget, ende voort vervolgen een yegelick tot synen besten, in kennisse der waerheyt, hebben wy deeckenen ende capittelen voorsz. onser kercken, ende wy Vrederic ende Vrederic voornoemt, voor ons, onse erven, ende nacomelingen onse segellen hier aen gehangen, ende om meerre soo hebben wy Vredrick ende Vrederick voorgenoemt gebeden, die eersamen Dirck van Zulen ende Alpher vander Mye, knapen, dit mede over ons aldus te bezegelen, ende wy Dirck van Zulen ende Alpher vander Meye, knapen, hebben om beden wille Vrederics ende Vrederics voorgenoempt, onse segellen hier mede aen gehangen, ende deser brieven syn drie, alleens sprekende van woorde te woorde, daer den eenen 't capittel van Oudemunster, den anderen 't capittel van Sinte Marien, ende den derden Vrederic ende Vrederic voorsz. of heeft. Gedaen in't jaer ons Heeren M. CCCC. LXVIII, op onsen Lieven Vrouwen avont visitationis. David van Bourgongien, by der genaden Gods, Bisschop t'Utrecht, maken condt allen luden, alsoo tusschen den eerbaren deeckenen ende capittelen onser kercken t'Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over ene, ende Vrederic Uten Hamme, heere Vrederic sone saliger gedachten over die andere side, schelingh ende tweedracht lange tyt geweest is, daer sy onlangs geleden, gecompromitteert ende des alinge ende al aen ons, ende den edelen onsen lieven neve ende getrouwen raet, heren Giesebrecht van Bredenrode, domproost onser kercken ten Dom t'Utrecht etc., op sekere penen gebleven syn geweest, uyt te sprecken, nae uytwysinge des compromis; ende soo dan die voorsz. Vrederic Uten Hamme aflivich geworden is, eer die uytspracke geschiet waer, is op dach datum des briefs, voor ons ende voor onse mannen gecomen Vrederic Uten Hamme, synen soen, ende heeft hem mit synen vryen moetwille over gegeven, geset ende gestelt van allen gescelen ende twisten, wesende tusschen den heere ende synen voorsz. vader, ende van alle 't gene voorsz. compromis aen dragen mach, in die stede van synen vader alleen ende als principael, ende voor al, ende daer op heeft hy aen onsen handen getast, gelooft, gesekert ende gewilcoert by den penen in den compromis begrepen, voor hem ende synen erfgenamen, datselve compromis ende sulcke uytspracke, alse wy ende onsen lieven neve voorsz. daervan doen ende uytsprecken sullen, na te gaen, te voldoen, ende te onderhouden, in allen schyn, ghelyck syn vader sculdich hadde geweest te doen, indien hy in levende lyve hadde gebleven, behoudelicken, dat dit selve compromis uytgestelt sal syn ende wesen, tusschen dit ende Sint Martyns dach naestcomende. Hier waren over ende ane Aernt van Yselsteyne, Johan vander Meye, Jan Uten Hamme, onse mannen ende meer goeder luden. In oirconde des briefs besegelt mit onsen seghel. Gegheven in onse stadt van Wyck, in't jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. LXVIII, opten eersten dach September, soo hebben wy dit verblyf ende compromis voorsz. aengenomen, ende dat noch by consent van beyde parthyen, verlengt van St. Martens daghe voorsz. thent St. Thomas daghe apostels daer naistvolgende, ende ons daertoe ledich gemaeckt, ende die scriften, rechten, bewys ende bethoen aen byden siden ontfangen, doorsien ende geëxamineert, ende naerstelyck byden geleerden wysen doctoren, ende anderen onsen rade doen ende laten doorsien, ende laten examineren, ende bearbeyt dese scelinge voornoemt neder te leggen, ende die parthyen minlycken ende vrientlycken te vereenigen, ende als wy des wys geworden syn, hebben wy op St. Thomas avont voorsz. voor ons doen verdagen ende comen die gedeputeerden onser

kercken t'Oudemunster ende Sinte Marien t'Utrecht over eene, ende den voorsz. Vrederic over andere side, hem te kennen gevende, dat wy reede waeren, omme sententie ende uytspraecke hier of te doen ende te pronuntieren, maer wantet na den sonnen onderganck was, omme dan alle twyffel of te doen, hebben die gedeputeerden ende Vrederic voornoemt belieft ende overgegeven, dat wy dat niettegenstaende voortvaren ende onsen uytspraeck pronuncieren wouden, in allen schyn. of dat voor den sonnen onderganck gesciet ware, ende daerop hebben sy noch aen ons handen getast ende geloeft, by den voorsz. penen, te aftervolgen ende te onderhouden, gelyck die compromissen voornoemt dat innehouden, ende wy David, Bisschop, ende Ghysbrecht, domproost voorsz., hebben alle dese gebrecken voorsz. uytgesprocken, gewesen, gepronuntieert ende geconsenteert, uytsprecken, wysen, pronuntieren ende sententieren mit desen onsen brieven voer een minnelyck gevoech byder penen van duyzent nobelen voorsz., dat die voorsz. Vrederic Uten Hamme den voorsz. dekenen ende capittelen eerst tot Oudemunster uytreyken ende betalen sal, twee hondert vier en veertich Vrancrycsche schilden ende negen stuyvers, ende Sinte Marien twee hondert acht ende tachtentich oude Vrancrycsche schilden en XIII stuyvers voorsz., sullende die heeren van Sinte Marien den voorsz. Vrederic afcorten XL Vrancrycsche scilden van alsulcke scaden ende overweeninghe, alse sy Vrederic in syn cooren gedaen mogen hebben, aldus so sal Vrederic den heeren voorsz. van Sinte Marien betalen CC. XLVIII Vrancrycsche schilden en XIII stuyvers, ende Vrederic voorsz. sal dese somme voorsz. uytreycken ende betalen binnen ses jaren, te weten: Sinte Peter ad Cathedram naestcomende in't jaer van LXX dat eerste termyn, St. Peter ad Cathedram in't jaer LXXI, dat twede termyn, ende soo voert achtervolgende, duerende die ses jaeren voorsz., alle jaer hondert ende vyf en twintich out scilden drie stuyvers, acht wit (!!), daer af sal elcke kercke ontfangen nae syn beloop, ende Vrederic sal daer of den voorsz. heeren wisheyt ende seekerheyt doen, soo hier nae in dese onse uytspraeck geschreven staet, voort so seggen wy, wysen ende uytsprecken ende pronuntieren byder voorsz. penen, dat Vrederic Uten Hamme, terstont syne handen trecken ende doen sal, van allen erven, landen ende goeden, beyde den kercken voorsz. ofte enich van hem toebehorende, die Vrederic voornoemt syn vader ende voorvaderen vander kercken voorsz. gebruyct hebben, ende van den erfpacht by Vloeten gelegen, den welcken Zuerbier te gebruycken plach, ende toebehorende is den heeren van Sinte Marien voorsz., ende Vrederic noch syne erfgenamen en sullen hem dese erve, landen, goeden ende erfpacht voorsz., voortaen niet meer onderwynden, buyten wille ende witaftigen consent mit segel ende brieven vanden voorsz. heeren, tot horen wille, rustelick ende vredelic, ongelet ende ongehindert, sonder oick daer omme horen pachteren, boulieden ende dienaers, ofte eenich van hem, eenige moeyenisse, hynder ofte letsel daer inne te doen, ofte doen doen, ofte te laten geschien, heymelick ofte openbaer, in eeniger wys, ende soe dan die van Oudemunster hem beclagende syn, vander eenre hoeven van achtien mergen after 't huys te Vloeten gelegen, dewelcke gemeen syn tot XX mergen ende anderhalf hont, ende die van Sinte Marien hem beclaegen van omtrent VIII, gelegen in hoer drie hoeven, soo sullen beyde die kercken die voorsz. landen noch doen meten, daer wy onse gedeputeerden by schicken willen, ende sullen dan die heeren hierof hoer bewys dan bybrengen, tusschen dit ende den Paesdach nu naestcomende, dat wy dan verclaren sullen, nae dat bevonden sal worden; Item noch seggen wy, uytsprecken, ende pronuntieren byder voorsz. penen, soo Thiman de Baure, scout tot Vloeten; Adriaen Dircks Kepincsoene, Gerrit Buerman, ende Johan Gerritszone geslaghen, gequetst ende gewont syn geweest, sal Vrederic de voorsz. gequesten te hulpe ende voor haer smerte geven, tusschen dit ende Laetari Jerusalem naestcomende XXV postulaets guldens, daeraf Adriaen Dircs Kippincsoene, want hy meest gequest is geweest,

die x sal hebben, ende die andere elck vyf, ende hier mede sullen sy te vrede wesen, ten ware dat sy mit recht spreken wouden; voort van allen anderen gebreeken voorsz., geweldeu, costen, scaden, moeyenissen, gevangenissen, banninghe, maledictien ende afterwesen, dewelcke die partyen voorsz. aen beyden syden gehadt, geleden ende malcanderen gedaen hebben, ende wes daer aen clevende is, tot desen daghe toe, daer of wysen wy, pronuntieren ende uytspreeken byder voorsz. penen, dat die altesamen gecompenseert, ende 't een tegens 't ander staen ende bliven sullen, sonder d'een d'ander eenige rechtinge, verstoringe, beteringe ende wedergevinge daer af te doen ofte te laten geschien, meer dan voorsz. staet, behoudelic oick, dat die voorsz. Vrederic eenen bedevaert sal doen met enen ponde wassche t' 's Gravensande, ende daeraf den heeren voornoemt certificatie brengen, dat hy die gedaen sal hebben, tusschen dit ende St. Jan Baptisten daghe te midsomer naestcomende, mede behoudelyck ons David, Bisscop voorsz., onse brueeken; item noch wysen wy, uytsprecken, pronuntieren ende sententieren by der voorsz. pene, dat met dese onse uytspracke, minnelyck gevoech ende uytdragende sententie by den partyen voorsz. ende elck byzonder, sullen al minlick ende vrientlick gesceyden, vereenicht, gevredet ende alle rechtvorderingen aen beyden syden doot ende te niet, ende van geener waerden wesen; ende waer't, dat sy noch hieromme onder hem schelich ende kyvich werden, dat houden wy noch tot onse verclaringe op die pene voorsz.; mede wysen wy, uytsprecken ende sententieren by de voorsz. pene, dat beyde die partyen voorsz. ende elck bysonder loven ende seckeren sullen in onsen handen, dat sy desen onsen uytdragende uytspraeken, sententie ende minnelyke vereeninge, ende alle die punten voorsz. ende elck bysonder nagaen, voltrecken, volcomen ende volbrengen sullen, van punte te punte, by voorsz. pene van dusent nobelen, die te verbeuren ten behoef, als in't compromis gedeclareert is, tot allen tyden, alse tegens dese onse uytspracke ende minlyck gevoech ofte in elck point bysonder eenich gebreck, heymlick oft openbaer, by den parthyen voorsz. oft enich van hem geschiede, ende dair voor sal die voorsz. Vrederic Uten Hamme alle syne goeden, die hy nu heeft oft hebben sal, heerlyck ende eygen, roerende ende onroerende, verwilcoeren in onsen Davids voorsz. handen, voor hem ende synen erfgenamen, ende daer wy dese onse uytspraecke ende minnelyck gevoech oft in elck poinct bysonder enich gebreck, heymelick ofte openbaer, vallende, uytgesprocken, gewesen, gepronuntieert ende gesententieert hebben, syn over ende ane geweest onse lieve ende getrouwe vicarius ende rade, mr. Dirck Uten Weer; heer Evert Soudenbalch; mr. Willam Paedze, in den Dom; mr. Gerrit van Killensteyn, onser kercken St. Johans canonicken; mr. Willem, pastoor van Noertwyck; Gerrit van Zuylen van Blickenborch, onsen dingweerder; Cornelis Foeck, ende meer goeder luden. Gegheven in onser stadt van Utrecht, op onsen hove, in't jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. LXVIII, opten XX. dach in December, ende des anderen daechs opten XXI. dach derselver maent, is voor ons David, Biscop, gecomen ende voor onsen mannen hiernae bescreven die voorsz. Vrederic Uten Hamme, ende heeft verwillecoert by der voorsz. pene, voor hem ende voor synen erfgenamen, ende tot enen onderpande geset in onsen handen alle syne goeden, roerende en onroerende, heerlyck, eygene, gewonnen ende ongewonnen, ende omme daer ane altyt te verhalen ende mede te voldoen, opdat in dese onse uytspraecke voorsz. ende elck punt byzonder, by hem ofte synen erfgenamen ende nacomelingen enich gebreck geschiedde, gelyck daer voor al gedeclareert ende beschreven staet, sonder argelist. Hier waeren over ende ane, onse lieve ende getrouwe raden, Johan van Amerongen, onse schout t'Utrecht; Gerrit Mulert, maerschalck ons Overstichts; Gerrit van Zulen van Blickenborch, onsen dingweerder; Johan Utem Hamme, onsen mannen, ende meer goeder luden; ende want deze uytspraecke ende minnelyck gevoech by ons ende die saecken voorsz. al voor ons als voorsz. gesciet syn, in kennisse

der waerheyt, soo hebben wy, David Bisschop, ende Giesebrecht domproost voorsz., elck onse segelen hier ane doen hangen; ende deser brieven, zyn drie alleens ludende, daer af onse kercke t'Oudemunster den eenen, onse kercke van Sinte Marien den anderen, ende Vrederic voornoemt den derden of hebben. Gegheven op onsen hove t'Utrecht voornoemt, in't jaer ende opten dach voorsz.

II.

GELRESCHE TRACTAET MET ONSEN GNEDIGEN HEERE ENDE DEN VAN OVERYSSEL. *Dec.* 21. 1510.

Wy Frederic, van Goits gnaden Bisscop t'Utrecht, geboren Markgreve van Baden, maken kont allen luden, alsoo een tytlanck herwerts twist ende schelinge, krige ende oirloge, tusschen den hoiggeboren fursten, heren Kairle, hertouch van Gelre ende van Gulich ende greven van Zutphen, unsen oehem ende onsen beider landen, steden, luden ende ondersaeten geweest, dair uet roiff, brant, doitslach ende verderfnisse der landen gecomen is, bekennen wy Frederick bissoop voirs., dat wy ter eren ende love des Almachtigen Goits, tot glorie syner gebenedider moeder, ende weerdicheit alre heiligen ende verblidinge des hemelschen hersch.

Oick ter vlitiger beden ende begeerten unser drie staten unses Nederstichts van Utrecht, alle alsulcken onwille, twist, krige ende oirloge, als tot desen dage toe, tusschen onsen oehemen van Gelre ende ons ende onser beider landen, steden, luden ende ondersaten vedeplichtich wesende, geweest is, ganss, alinge ende geheel van ons gestalt hebben, ende stellen, vermits desen onsen openen brieff, aan tween onpartyelyken geestlike ofte weerlyke fursten, die onse oehm van Gelre ende wy, te weten elx eenen fursten daertoe kiezen ende noemen sullen, binnen der tyt van tween maanden nae datum van desen brieff naist volgende; Alsoe dat alsdan die genoempten van onss beiden geestlyke of wereltlyke fursten, van onsen drien staten voirs., doir hare deputaten versocht, bynnen eenen maent dair nae frintlick vervolcht ende gebeden sullen werden, omme 't voirs. verblyff aen te willen nemen, die twist ende scelinge voirs. te verhoren ende daervan gebuerlyke wtsprake te doen, 't welck alsoe gedaen ende aengenomen synde, sullen bynnen tween maenden, naist dair navolgende, onse oehem van Gelre ende wy unse actie, redene ende aensprake schryftelyck getripliciert, een yegelyck in synes gekoren fursten handen oversanden, opdat die gecoren furst, synen mede gecoren fursten, die ene, ende der wederpartyen, die ander copyen oversenden sullen mogen; ende in deser selver manieren sullen onse oehem van Gelre ende wy, bynnen tween maenden excipieren; oik soe nae twee maenden dairna repliciesen, ende nae twee maenden dairna duplicieren, ende in desen sess maenden sullen alle segelen ende brieven, ofte dairvan copyen autentyck, daermede onse oehem voirs. ende wy, ons behelpen sullen willen, ingelacht ende overgegeven werden; ende oft oik van onsen oehem voirs. ofte ons eenige levende konden toe producieren ende te beleiden weren, sullen dairtoe die gecoren fursten eenige van hem deputieren bynnen eene behoirlyke tyt, die onsen oehem voirs. ende ons, verwittigt sal werden; ende dit aldus geschiet ende gedaen wesende, ende indien dairop alle 't gene als voirs. is, die gecoren fursten sich te beraden ende sich vorder te bekonden hadden, soe sullen sy dairtoe twee maenden ende nyet langer tyts ne-

men mogen, ende dan tendens den tween maenden, bynnen sess maenden dairnaest volgende, eene wtsprake doen, waer't oik dat beide gecoren fursten, dese wtsprake nyet eens werden konden, soe sullen sie den hochwerdichsten, hoeggeboern fursten, unsen lieven hern ende oehemen, hern Philips, eertsbysscop tot Cölne, koirfursten etc., die onse oehem van Gelre ende wy, dairtoe, met unser beider wille kiezen ende nemen, tot eenen overman hebben, ende wes sy alsoe mit malkander gesamender hant ofte dat meesten deel van hem, wtsprekende werden, sullen wy by unser furstlyker eren, truwen ende geloven, soe voele ons ofte enigen van onsen steden ende ondersaeten aentreffen ende beroeren sall of mach, holden, naegaen, vollentrecken ende volbrengen. Ende ten yersten unses oehems van Gelre ende unse brieve hierop besegelt ende overgelevert syn, sullen alle viantscappen, achterdencken ende rancoir van herten affgestalt, ende voirtmeer ten ewigen dagen rust, vrede, vrindscap, ewige zwoene ende guede nabuerscap tusschen unsen oehem van Gelre ende onss, ende onser beiden landen, steden ende luden, ganselyk syn, wesen ende blyven, ende mit deser zwoenen sullen alle gevangen krychsluden quyt wesen, behalven die gevangene, die geloift ende nyet gehalden hadden, die welke staen sullen tot erkantenisse des hoichgeboren fursten unses lieven vetteren, hern Weryens, hertogen toe Saxen, lantgreven in Doringen, marckgreven toe Mysen etc. Ende wat van synen liefde op alsulcke geloften ende wederreden gehoert, erkent werdt, salmen halden ende alsulcke erkentnisse voldoen. Oick alle geloften ende onbetaelde gelden, 't zy in verscryvinge, zegele brieve, borchtochten ofte anders die diegene bynnen unse stad Oldensaill laegen, van tyden der inneminge t'hent zy die weder opgaven, vervorderen ofte manen mochten, en sullen sy niet vorderen ofte manen, dan die oik laeten staen, ende cessieren tot erkantenisse des voirs. unses vetteren hertogen toe Saxen etc. Oick wes Thomaes van Heynsbergen boeven, hyer en boven betaelt mach hebben, sal oick staen tot erkantenisse unses vetteren, hertoigen toe Saxen voirs. Dessgelycken sal Hermann van Keppell nu terstont verborcht worden op synen vryen voeten te comen, ende oick staen tot erkantenisse des voirs. unses vetteren, hertogen toe Saxen, etc. Ende dese voirs. erkantenisse sullen geschien bynnen sess maenden. Ende oft sake ware die voirs. unse vetter van Sachsen bynnen den voirs. sess maenden nyet in desen Nederlanden en quaeme, soe sullen unse oehem van Gelre ende wy, bynnen drien maenden dairnae, mit allen bescheide aen den voirs. unsen vetteren, hertogen toe Saxen etc., schicken, omme die erkentenisse te vorderen, ende alle overgrepen sal men vorderen ende vervolgen muegen, nae olden gewoenten, ende sullen oik in middeler tyt alle tractaten tusschen unser beider landen gemaickt, onverbrekelyk in hoerre werden blyven, ter tyt by onsen oehem voirs. ende ons ende onser beider landen anders verdragen sall werden; oick en sullen wy beide fursten die eene des anderen straten, landen ende stromen nyet violeren noch beschedigen laeten in eeniger manieren; ende oick en sullen wy beide fursten, die ene des anderen vianden, moert berners ende andere ondaeders in unsen landen, steden, noch sloeten nyet verholden, op ten anderen toe schedigen, dan die bynnen sess daegen dairnae, dat ons sulx verwittigt wurde, daer bueten verwysen, oft sullen wy die selve, die ene in des anderen lande doen moegen beclagen ende vervolgen, ten naisten gerichte, soe sulx gelegen sal syn, daer over recht laeten wederfaeren, sonder wederstant van ons ofte den onsen in enigerwys; waer't oick sake, dat enige vanden gecoren fursten middeler tyt der wtsprake aflivich worde, dat God verhoede, soe sall die furst, die den affgestorven furst gekoren had, enen anderen fursten kiezen, bynnen drien maenden; die welke mitten andern furst, noch in leven werende, die saken voert verhoren, wtspreken ende termyneren sullen, als voirs. staet; ende die gekoren fursten sullen oik die tyt der sess maenden, die bynnen die wtsprake geschien sal, doir redelyke ende billike oirsaken, drie maenden lanck eens moegen verlengen ende

vorder nyet buten consent unser beider fursten. Oick sullen alle dieners, ondersaeten ende verwanten, hulperen ende hulpers hulperen, die onses oehems van Gelren ofte unse parthie geholden hebben, in desen tractaet van vreden begrepen wesen, ende insunderheit die Edele ende waelgeborn unse lieve neve, here Florys van Egmont, hern toe Ysselstyn, tsant Mertensdyck, etc., mitten edelen unsen neven Jacob van Bronchorst, hern toe Batenborch, etc., ende andere syne verwanten van wegen der Ro. Keis. Maj. vander tyt aen unse oehem voirs. unse stat Oldensaill innegenomen heeft. Ende hyerop geloeven wy Frederick, Bisscop t'Utrecht voirs. alle dese voirs. puncten, ende een ygelick bysunder uprechtich, furstelich ende eerlick toe achtervolgen ende toe holden, by alsoe dat ons van onsen oehem van Gelre voirs. dessgelycken brieff van woerde tot woerde alleens holdende, gegeven, ende die voirs. puncten van syne liefde ende van synre liefden wegen ons ende den onsen oik voltogen ende oprichtich gehalden werden, die ene omme die andere; ende terstont daernae, dat sulcke brieve van onsen oehem van Gelre ende onss overgelevert ende ontfangen syn, zullen wy desen vreden ende pays wt doen roepen ende verkondigen laten in allen onsen steden, landen ende gebieden. Alsoe dat die ondersaten ende dienres unsser beider fursten landen ende steden onder malkanderen wandelen, kieren ende verkieren, op 't hoir t'komen, t'blyven ende te besitten, haere nerynge ende comenschap veilich ende ongeleth handelen, dryven ende suecken sullen, gelyck sy te doene van olts plegen; ende dat wy ende die ondersaten van onss beide fursten hoer guedere, renthen, pachten, thynsen ende anders nu voirtaen wederomme rustelick ende vredelick gebruken moegen, ende aenfangen in alsulcken state, alsmen die vynden sall, als voir dese veheden geschiet is, ende alle sculde ende versegelinge, lofnisse voert schaden voir deser veheden geschiet, salmen moegen vervolgen als behoeren sall; allet voirs. sonder argelist. Ende des tot oirkonde hebben wy Frederick, Bisscop t'Utrecht voirs., desen brieff mit unsen segell doen besegelen. Gegeven in onsse stat van Deventer, in't jaer ons Heren dusent v^c. ende x, opten xxi. dach in Decembri.

III.

UTRECHT aen Hertoch CAREL v. GELRE.

***Jan.* 21. 1523.**

Hoochgeboren, vermogende vorst, genadige heere, uwer furstel. genade brieff met ingelachte supplicatie van Gysbert van Broichusen, Jan van Selbach, Frederic Mom, en Joriaen van Hoevelick, uwer furstel. gen. dienaren, beroerende Lambert Snoey, haren neve ende swager, ter eenre, ende Gerart Sas, onsen borger, ter andere syden, ons nu lest gesant vanden date den 17. Jan. lestleden, daer inne verhaelt worden uwe furstel. gen. voorschriften, oock met ingelachte supplicatien, denselven parthyen voorsz. beroerende, daer wy ten vollen, vermits absentie onses secretaris ende andere commotien, Godt betert, niet op geantwoordt en hebben, hebben wy met wyderen inhalt vandien oetmoedelyk ontfangen, gelesen ende verstaen. Daer uwe furstel. genade op believen sullen te weten, dat wy uwer furstel. gen. voor ende naeschriften met ingelachten supplicatien voorgenoemt, Gerrit Sas onsen voorsz. borger, ende mede raetsvrent, als een rechte enighe oom, ende oock den anderen magen ende vrunden van Emma, Gysbert Pauwen, onses zal. borgers dochter, voer hebben doen houden, ende hemlieden daerop verhoort. Dewelck ons nu, als oock te vorens,

clachelick daerop ter antwoerde ende te kennen gegeven, ende daer vertoont hebben, dat eenen genoemt Steven van Suylen vander Haer, Emma haer nichte voorsz. des vrydaechs voor St. Martensdach inden winter, anno 1521 den VIII. November lestleden, wesende daer te voren op St. Dominicus dach den V. August. oock lestleden, eerst elf jaer out, ende seer onosel, met een schuyt wt onse stat ende op syn huys Ter Haer heeft laten brengen in syn gewelt ende bewaren, buiten wil ende consent van haren eenighen oom ende rechten erfgenaem voorsz., hoewel Steven van Suylen vander Haer, noch maech, noch swager, noch momber geset ofte gecoren, als recht is, daer of was, noch en is, dat men, als't is, ter waerheyt also bevinden sal; ende dat, hoewel Geryt Sas voorsz. als enighe oom ende erfgenaem ten eersten selvers met syne schriften, daer na door clachte van hem metten anderen magen ende vrunden, met schriften van onse stat, ende ten lesten door clachten voornoemt, ende onse byschriften, met schriften onses gen. heere van Utrecht den voorn. Stev. van Suylen genoech versocht ende vervolgt heeft gehadt, omme dat onmundich ende onnosel kint weder leveren binnen onser stadt, in handen, daerse van rechtswegen behoorden, heeft hy nochtans sulcx al veracht ende niet gedaen, maer is in middel van tyden haestelik van omtrent Doorniok alhier by den sommigen ontboden geworden Lambert Snoey voorsz., aen den welcken Steven voorsz., hoewel des onmachtich, dat voorsz. onmundich, ende omme trouwe te geven, des onbequaem kint, ten houwelyck gegeven, ende soe uyt syner bewaringhe laten gaen heeft, hemselven oock voortvluchtich alhier uyt den lande maeckende; ende, hoewel Lambert Snoey voorsz., dit al wel wetende ende, van't kint voorsz. te restitueren, genoech versocht wesende, heeft nochtans dat onmundich kint van hier uyt den lande verbracht in't lant van Cleef, binnen Calcar, by synre moeder, ende al tot wederwillen van den oem, rechten erfgenaem, ende maghen ende vrienden voorsz., seggende voorts, dat men alle als sulcke supplicatien, alse uw furstel. genade nu van wegen Lambert Snoey voorsz. overgegeven syn, ende Lambert Snoey voorsz selve 't jaer verleden de Keys. Maj. van Romen, als synre gen. dienre ende man van wapenen vander ordonnantie onder den hr. van Ravensteyn . . . . . . ende daerna oock den hertoghe van Cleve, als synen geboren lantfurst van gelycke supplicatien oock overgegeven heeft, niet bevinden sal waerachtich te wesen, als men uyt den redenen voorsz. wel claerlicken voelen ende mercken mochte; ons daeromme aenroepende ende aensoeckende, want sulcx tegens rechten ende gewoenten van onse stat geschiet waer, wy hem tot haren rechten ende gewoenten van onse stat voorstaen ende voordeelen wouden nae behoren. Ende want dan, gen. hr., wy immers onsen voorsz. borgeren behooren tot horen rechten ende redenen voor te staen, te voorderen ende te promoveren, ende gemerckt ons door clachte ende voorgeven onser borgeren voornoemt, genoech vertoont ende kennelyk gemaeckt is geworden, waerachtich te wesen, die antwoerde by Geryt Sas, oem ende erfgenaem, oeck die maegen ende vrienden des onmundigen kints voorsz., ons, gelyck voorsz. staet, gegeven, bevinden oock naer onsen rechten ende gewoonten waer te wesen, indien een joncfrou haer selven mannet (1), tegens wille ende goetduncken haers mombaren ofte haeren magen, die verbeurt alle dat goet, dat sy bynnen Utrecht heeft, ende dat men haer sculdich is, op die tyt, ende dat goet ende erffenisse, die haer aencomen mach binnen Utrecht, ende dat goet ende erfnisse sal comen op haer rechte erfgenamen, gelyck of sy gestorven waer op deselve tyt; ende dat hyer inne onse stadt de erfgenamen behoort te sterckén. Soo, genedige heere, hebben wy 't jaer verleden, den 3. Maert, der Keyserl. Maj. op syne gen. schriften, door requeste van Lambert Snoey, synen dienaer, als voorsz. geschiet, ter antwoorde geschreven, 't geen voorsz. staet, ende omme alsulcx inden besten te mogen verhoeden, ende andere luyden geen oorsaecke te geven, onmundige, onnosele kinderen, als dit toch was, om haer goets wil te nemen, te ver-

voeren, ende buyten haeren rechten mombaren ofte magen, uyt te hylicken, ende te geven, contrarie die rechten ende gewoonten vanden lande; aenriepen daeromme, van wegen onse burgeren, syne Kyserl. Maj., alse een furst van justitie, biddende dat syne genade daerinne gebuerlicken wilde doen versien, etc. Daer die Keyserl. Maj. ons wederomme ter antwoorde hebben doen op schryven den XV. dach in Meert anno XXI lestleden, dat syne Keyserl. Maj. onser wel te vreden ware, dat meer is, begeerden ende ons bevalen, dat wy den poorters ende ingesetenen van onser stadt recht ende justitie doen ende administreren souden, daerinne observerende ende achtervolgende die rechten, gewoonten ende usantien van derselver onser stadt, begeerende alleen op ons, dat wy den voorgenoemden Lambert in't lanck hooren souden, etc. Item, van gelycken hebben wy den Hertoge van Cleve op synre genade schriften, door supplicatie van Lambert Snoey, syn geboren ondersaet voorsz., aen ons oock geschiet, ter antwoorde geschreven, ende soo veel meer, dat wy achtervolgende schriften ende bevelen van de Keyserl. Maj. in meeninge waren, die saecken in corten toecomende tyden te vertoonen in onsen raede out ende niewe, ende, om niemant aen geenen syden te vercorten, uyt denselven raede, goede verstandige, onpartydige mannen daertoe te schicken, parthyen aen beyden syden in't lange te verhooren, ende haer vermeten in't geschrifte t'ontfangen, omme daerna by denselven Raede out ende nywe te decideren, ende te doen, als't na recht ende redenen behooren sal, begeerende, dat syn furstl. gen. 't selve oeck den voorsz. Lambert Snoey voorsz. te laten weten wilde, tot seeker meeninge, dat Lambert voorsz. selver, indien hy onschuldich was, van alle feyten ofte criminele saken, alhier mochte comen, ofte anders syne gemachtigde schicken, om syn wederpartye te verhooren, ende voort alle saecken, redenen ende bescheyt by hem mede behelpen soude willen, soo wel montlyck als schriftelyck te openen, ende in te brengen, als recht is. 'T welck, genadige heere, wy uwe furstl. gen. oeck voor goetlyck antwoorde geven, ende verwittigen mits desen; ende want Lambert Snoey voornoemt, noch nye binnen onse stadt geweest, noch syn volmachtigen, om te doen, gelyck voorsz. staet, geschickt en heeft gehadt, bidden ende begeeren daeromme ootmoedelyck, dienstelyck ende vruntlyck, dat uwe furstl. gen. den voornoemden Lambert Snoey ende syne neven ende swagers, uwer furstl. gen. dienaers, 't geene voorsz. staet, oeck omme te doene, gelyck voorsz. is, weten willen laten. Wy willen ons altyt als goede onpartydige rechters daer so inne bewysen, dat uwe furstl. gen. geen actie noch redenen na recht sullen mogen hebben, den voornoemden Lambert ende synen neven ofte swagers voorsz., oft oock anders ymant te gunnen, onsen borgeren oft ondersaten aen lyve oft aen goede te laten molesteren, ende, hoewel wy gantschelyck verhopen, dat uwe furstl. gen. deser onser antwoorde te vreden sullen syn, bidden nochtans, om enen genedigen weder geschreven antwoorde, ons ende onsen borgeren inden besten daer naer mogen weten te richten van uwer furstl. gen., die Godt tot langen tyt salich, vroolick ende gesont behoeden ende bewaren moet. Geschreven opten XXI. dach in Januar. anno 1523.

IV.

INSTRUCTIE VOOR DE GEDEPUTEERDEN DER DRIE STATEN, DIE BY ONSEN GENADIGEN HEERE VAN UTRECHT OP DUYRSTEDEN GESCHICKT SYN. *Oct.* 23. 1523.

Inden yersten sullen die gedeputeerden van wegen den drie staten sich ootmoedelick ende dienstelyck recommanderen, ende gebieden tot syne furstl. genade.

Ende syne furstl. genade ootmoedelyck openen ende te kennen geven 't rapport ende afgescheyt, 't geen onse gedeputeerde vrinden by den raden van Gelre, opter dachvaert tot Nimmeghen, opten onbillicken voornemen des fursten van Gelre, wedervaren is.

Ten anderen, soe die welgeboren grave van Hoechstraten aen de stat Utrecht doen scriven hebben, als dat onses genadige heeren huysluyden vanden dorpen, in dewelcke deels Keyserl. Majesteyts luyden gelogeert syn, omme hoir gelt t'eten noch drincken geven en willen ende sommige vanden huysluyden hem absenteren, mit begeerten van daerom hemluyden voer haeren penninck t'eten ende te drincken toe te laten voeren wouden; ende eenige Keyserl. Maj. luyden, paspoort van hoeren hoofdluyden hebbende, omme victalie oft anders hoeren nootdruft binnen uwer genaden stat Utrecht uyt te mogen halen, comen laten wouden. Gelyck wy verstaen, syne Edeleyden oock der uwe furstel. genade doen scryven hebben, ende soo veel meer, dat uwer genaden stat Utrecht, Keyserl. Maj. luyden, voorder stadt comende, omme aldaer te copen, wes sy behoeven, weygeringe geven ende die poorten doen sluyten hebben. Op welcke des graven scriften, die staten onses genadigen heere van Utrecht, seer ootmoedelick adverteren ende te kennen geven; ende yerst, waeromme syne genade arme ondersaten merckelicke reden hebben, sich te absenteren, is dese: want Keyserl. Maj. luyden niet alleen niet te vreden syn, mittet geene die arme ondersaten hebben, maer dwingen sy noch, ende al sonder yet te betalen, te moeten halen ende coopen, 't geen hemluiden believet, ende dat noch 't archst is, slaen sy syner genaden armen ondersaten stoelen, bancken, kisten, teystren (!), wagenen ende ploegen an twee, ende die voert verbarnende, al contrarie oude tractaten ende goede nabuerscap, oock in synre genaden arme huysluyden grooten merckelycken schaden ende afterdeel.

Ende opte begeerte des graven voorsz., om Keyserl. Maj. luyden voer hoeren penninck eten ende drincken toe te laten vueren, etc., hebben synre genade staten sulcx noch niemant verboden. Dan, dieghene daer mit provande ende anders geweest syn, mochtmen soo tracteert hebben, dat sy wel weder comen waren.

Ende op't leste punt, omme by Keyserl. Majs. luyden van hoeren hooftluyden paspoorten hebbende, victalie oft andere nootdruft, binnen synre genaden stadt Utrecht te mogen comen halen, etc. Dunct synre genaden staten insonderheyt dat niet nutliken gedaen, gemerct hier uyt andere fursten quaden aenheve ende consequentie vernemen mochten.

Als aengaende die schriften des graven van Hoechstraten aen onsen genadigen heere gesant, dat synre genaden stat Utrecht Keyserl. Majests. luyden om haer gelt weygeringe gedaen soude hebben, victalie buyten de poerte te copen, selmen mit waerheyt niet bevinden.

Dit alles wel aengemerckt, bidden ende begeeren syn furstl. gen. staten seer ootmoedelick, dat syne genade alleen ofte wy t'samentlyck mit syne genade, als syne gen. dat best gelieven sal, tot verschoninge synre gen. arme ondersaten, die doch mit sonderlinge groote uytsettinge ende last van watersnoot beswaert syn, aen den grave van Hoechstraten seer ernstlick

doen scriven willen, mit vermaninghe tot onderhoudinghe der goede oude tractaten, so men vermogens dien dus in synre genaden Sticht niet te logeren, maer stracx daer deur te trecken behoort, omme synre genade arme ondersaten van deser belastinge ontslagen mogen werden. Want in Keyserl. Majs. landen bequamen steden ende plaetsen, om victalie te copen, syn.

Vorders aengaende die bewaernisse synre genaden stadt Renen, begeeren die staten synre genaden goede meyninge, of die selfde stadt Renen genoech mit vesten ende knechten bewaert, dan of men daer meer knechten inne schicken, ende waermen die penninghen mit die deputatien ende costen, op de dachvaerden tot Renen ende Wageningen geschiet, hiertoe best vinden sal. Oick mit begeerte, dat syne furstl. genade, omme goede toesicht ende bewaernisse tot synre genaden stadt Renen te dragen, enen goeden bequamen Stichtser hooftman daer inne doen ordineren ende scicken willen, gelyck synre genaden staten sich des ende alles goedes gantschlicken vertrouwen tot synre genaden, die God behoeden wil in langh welvaren.

Oick mede dat syn furstl. gen. synre genaden stadt Renen te doen sommeren wille, als dat sy die ondersaten aen dese syde der Lecken geseten, alle nacht dair inne doen bieden. Ende indien sulcx niet en geschiede, soldemen dese knechten weder van daer doen vertrecken, *ad terrorem*, omme so veel te bet toesicht te dragen.

V.

COPIE VANDEN BRIEVEN, DIE GELICHT SYN BYDEN GRAVE LALAING, GOUVERNEUR. *Oct.* 5. 1533.

Ick Vincent Cornelisz., (gecommitteert ter financie vanden Keysere ende bewaerder vanden charteren in Hollandt), bekenne mits deesen, dat myn heere die domdeecken metten anderen prelaten ende capittelen vanden vyff Goodshuysen t'Utrecht, my tot behoeff vande Keyserl. Maj., ende by ordonnantie van myn heere die grave van Hoechstraten, stadthouder van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, ende de landen van Utrecht voorsz. gelevert hebben dese naevolgende brieven, de temporaliteyten vande landen van Utrecht beroerende, omme die te stellen byden anderen brieven van Keyserl. Maj. aengaende, waer of my, als bewaerder vanden voorsz. charteren, die bewaernisse bevoolen is. Ten eersten: brieven van sententie van Keyser Frederick, tegens den grave van Gelre, van geen tollen tot Aernhem, Oosterbeecke, Loebede ofte andere eenige plaetsen opten Ryn te nemen, van date II non. Januarii XI°. indictione, mit eenen ronden witten segel. Ten anderen: brieven van Coninck Frederick, die twede tot den eertsbiscop van Colen, om te verbieden den grave van Gelre, geen tollen opten Ryn inde voorsz. plaetsen te statueren, van date tot Vranckefoert in 's Coninex Hoff, II cal. May, mit eenen witten segele opten rugge gedruckt, daer van noch deese kleen stucken vanden seegel aen den rugge vanden brieve hangende syn. Ten darden: brieven van inhibitie van denselven Coninck Frederick die Twede, tegens den grave van Gelre, aengaende dieselve voorsz. tollen, ende der minuten van date tot Franckevoert II kal. May, sonder segel. Ten vierden: brieven van confirmatie Keyser Kaerls die Vierde, vander gifte der stadt Groeningen, von date M. CCC. LIX, mit enen ronden witten segel. Ten vyfden: brieven Biscops Jans van Arckel, vander erectie vander collegien op't

huys Ter Horst, van date M. CCC. XLVII, mit segelen biscops Jans van Arckel, 't capittels ten Dom, here Sweder Wter Loe ende heere Johans van Nieuenaer. Ten sesten: brieven vande stadt Amersfoert, vander temporael jurisdictie vanden Randenbroeck, van date M. CCC. LVII, mit eenen groenen segel. Ten sevenden: brieven van arbitraele sententien, opten tholl tot Rienen, tusschen heeren Floris van Wevelinchoven, biscop t'Utrecht aen d'eene syde, ende heeren Willem, heere tot Abcou ende Duersteden, op d'ander syden, van date M. CCC. LXXXII, mit seven seegelen. Ten achtsten, brieven van arrendatie van tholl ende gruyte tot Amersfoert, van date M. CCC. XC. IX, mit eenen groenen segel. Ten negenden: brieven van recognitie, Zweeders van Montfoert, van d'eerste verlydinge van 't dyckgraefschap des Leckendycks, van Schoonhoven totten Nyendam, van date M. CCCC. V, mit eenen groenen segel. Ten thienden: brieven heere Jacobs van Gaesbeeck, vander vercoopinge ende eener gift der stad Wyck ende der huyseren Duyrsteden ende Abcoude, van date M. CCCC. XLIX, mit segelen heeren Jacobs van Gaesbeeck van Abcou, etc., noch mit segelen heeren Johans van Lannoy ende der stadt Wyck. Ten elfden: brieven des heeren van Abcoude vanden tholl tot Rienen, van date M. IIII^{c}. XXXI, mit eenen transfix ende IX segelen, ende bevint men die gecancelleert. Ten twaelfde: brieven pronuntiatie heeren Aernts van Hoern, biscop tot Ludick, op seeckere twisten ende differentien, tusschen heere Florens, biscop t'Utrecht, ende heeren Hendrick, burchgrave van Montfoort, van date M. III^{c}. LXXXVII, mit XIII segelen. Ten derthienden: brieven van recognitie heeren Sweders, burchgrave tot Montfoort, opte voorsz. pronunciatie, van date M. IIII^{c}. V, mit eenen groenen segel. Ten veerthienden: brieven van recognitie heeren Johan, borchgrave tot Montfoort, opte selve pronunciatie, van date M. IIII^{c}. XIII, mit eenen groenen segel. Ten vyftienden: brieven van recognitie heeren Sweders, borchgrave tot Montfoort, daer inne hy bekent hem geen hooge heerlickheyt binnen Montfoort toe te behooren, van date M. IIII^{c}. XLV, mit vier segelen. In kennisse van deesen, soo hebbe ick Vincent myn hantteycken hieronder geschreven opten V. dach in October XV^{c}. drie en dertich. *Was onderteekent:* VINCENT CORNELISZ.

Wy Anthonis van Lalaing, grave van Hoochstraten, heere van Montigny, Culenborch, etc., stadthouder-generael van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, der stadt, steden ende landen van Utrecht, bekennen mits desen, dat wy by last ende van wegen Keyserl. Maj. aen den prelaten ende capittelen der vyff Goodtshuysen t'Utrecht versocht hebben, dat sy alsulcke brieven, als sy in heure archieve hebben mochten, de temporaliteyt der landen van Utrecht aengaende, overleveren souden willen tot behoeff vande Keyserl. Maj. Achtervolgende 't welck sy die brieven, boven verclaert, by onsen weten ende ordonnantien, gelevert hebben in handen van Vincent Cornelisz., meester vande rekeningen, tresorier vanden Keyser ende vanden charteren in Hollandt, omme die te bewaren ende te bestellen byden anderen brieven, die de Keyserl. Maj. in syne landen van Hollandt, Seelandt, Vrieslandt, Utrecht ende Overysel aengaende, hebben, daer aff hy den last heeft, omme t'ontfangen. In kennisse van desen, soo hebben wy onse hantteyken hier onder gestelt, ende tot een meerder kennisse, onsen segel daer aen doen hangen, opten dach ende jare als boven. Ende was met grootachtige letteren geteeckent aldus, ende met een root wthangende segel besegelt.

A. LALAING.

VI.

SENTENTIE BY DEN HOVE v. UTRECHT, ROER. SEKERE HUISINGE VAN GOERT v. VOERT HENRICXSZ. *Maart* 19. 1535.

Inder saecke, hangende voer den hove, ende tusschen die weduwe ende erff. van wylen Gerrit Knyff, als aengenomen hebbende d'arrementen van processe, begonnen byden selven Gerrit Knyff, impt., ter eenre, ende schout, borgemrs., scepenen ende raedt der stadt Utrecht, die ged. ter andere zyden, d'impet., seggende, hoedat een seeckeren tyt geleden die regierders der stadt etc. opgeslaegen hebben, omme te vercopen seeckere huysinge etc., gelegen etc. inder oudelle by die Brigitten, daer Goert van Voert Henricxsz. nu ter tyt inne woent, ende daer Jan Regelinck boven ende die H. van Montfort etc. beneden naest gelant zyn, etc. welcke huysinge wylen Gerrit Knyff, als meest daer voiren biedende, by de ged. vercoft is geweest, voer de somme van 1575 gull. en 16 st., anno 1526, naer S. Jacob etc., waerop by de ged. geantwoort is, dat inden jaere 1525 laestleden, omtrent St. Marcus dach, een oploep ende oproer binnen Utrecht gecomen is, en gedurende by de derdalve jaer, binnen welcke tyt in Utrecht veel ondeugdelicheyt ende ongeregeltheyt geschiet, ende onder andere is't gebeurt, dat op den dach Petri ad Vincula 1525 een deel vander lichter gemeente een anderen raedt vander stadt hebben wilden, als sy, die gilden vergaderende, eenen nieuwen raedt coeren, stellende Geryt Knyff tot een soepen-borgermr., welcke gedaen zynde, wilden zy rekening hebben van alle der stadt goederen, vanden jaere van elfven aff, en ordonneerden daertoe eenighe geschicten van haren consorten, dewelcke, avontuerlycke rekeninge maeckende, wilden vande oude borgermr. en andere regenten ende cameraeren opgeleyt hebben, allet geene dat zy ter eeren en welvaert vander stadt wtgegeven ende betaelt hadden, by believen vanden raedt; onder anderen hebben zy Goert van Voerdt Henricsz., die buyten der stadt was, ende vermits die oplopen niet binnen comen en dorste, genoteert en gecauseert, waer omme d'impt. metten geschicten des raedts, doer vreese daertoe gebracht heeft, dat men deszelven Goerts huys opslaen ende al verdestrueren soude, ende is selfs gegaen in't voern. huys, seggende tot die lichte gesellen: dit is voor u, ende wert 'tselve huys doen ter tyt gans gedestrueert, gespolieert, deuren, venstren en glazen aen stucken geslaghen, ende bleeff dat soe menigen tyt open ende desolaet staen, soe dat die verckens daer wt ende in liepen; waernaer wilde de voersz. Gerrit Knyff mitten geschicten, dat die raedt vander stadt 'tselve huys wthangen ende vercopen souden, 'twelck soe gebeurde, ende heeft d'impt. 't selve huys gecoft, nemende daervan possessie, ende heeft dat wel twee jaeren rustelyck bezeten, maer die ged. en hebben hem dat niet geloeft te vryen ende te waeren, als erffcoep recht is, noch en weten vander betalinge niet, ende d'impt. en sullen nimmermeer konnen bewysen, dat die penningen inder stadt oirbaer gekeert zyn, soe daervan noyt rekeninge noch reliqua gedaen is, hoewel synen brieff sulcx en meer diergelycken schynt te vermelden, den welcken tot voerdele van d'impt niet te geloven en is, want Gerrit Knyff deselve heeft doen maecken tot zynen voerdele, soe hy borgerm. was, latende deselve wel drie ofte vier mael hermaecken, hebbende der stadt segel in zyne bewaernisse ende tot zynen beste, soe die anderen zyn vennoten wt vreese hoers lyffs, daer niet tegen seggen en dorsten; 't en doet oeck niet, dat alle der gilden segelen daer aen hangen, want men niet bevinden en sal, dat die segelen by 't believen vande gemeen gildebroeders daeraen gehangen zyn, als dat naer usantie der stadt Utrecht soe behoerden te geschien, maer

sal blycken, dat een sloten van een kiste, daer een gildesegel inne lach, affgeslagen ende 't segel daer wt genomen wert, om den voersz. brieff daer mede te besegelen; ende genomen, dat die stadt of gilden hun waeringe geloeft hadden, als zy niet en deden, soe en competeerde den impt. noch ter tyt ghene actie *de evictione* tegens den ged., gemerckt hy rustelycke possessie gehadt heeft vanden huyze voernoemt, ende daer met recht niet wt gewonnen en is; oeck en doet niet, dat d'impt. seggen, dat Goert van Voerdt 't voersz. huys occupeert, gemerckt hy d'impt. daer met sententie niet wt gewonnen en heeft, soe die vercoper den coper niet voerder schuldich en is te vryen, dan alleen van't geenre, dat hun met recht ende sententie aff gewonnen is, ende niet jegens occupatie, ten waere, dat die vercoper hem sulcx by expres belooft hadde, van violencien ende anderen occupatien te vryen, 't welcke niet geschiet en is; concluderende mits desen die ged., dat etc., ende waer op by de impt. gerepliceert is, dat nimmermeer blycken en sall, dat de impt. ofte die geschickten doer vrese den raedt daertoe gebrocht hebben, dat sy Goert van Voerdts huys opslaen ofte destrueren souden, maer sall blycken, dat 't selve tegens des voersz. Gerrit Knyffs weeten, ende buyten zyn consent geschiet is, oeck is 't selve huys, wt crachte van executie, omdat die stadt voldaen soude werden vande pen., daerop hy genoteert was, vercoft, alsmen andere gepande goeden vercoept, ende als men 't selve vercopen soude, werde gemaeckt een ontwerp, op wat conditien ende voerwaerden men dat vercopen wilde, als men altyt pleecht ende gewoenlicken is van doene, ende soe hun sommighe lieten duncken, en waeren die conditien ende voerwaerden, daerinne begrepen, niet sterck genoech, waeromme daer niemant gadinghe inne hadde om te copen, ende en mocht die helft vande waerde niet gelden, soe dat die stadt den slach aen hem hielt; waernae is by den raede ende geschickten voersz. enen ander ontwerp gemaeckt, gelyck d'impt. brieven nu zyn, en is vercondicht, dat men sulcke brieven geven soude, ende is 't selve huys weder opgeslagen ende vercocht den meest daervoer biedende, en is Gerrit Knyff voert inden meesten en laesten bode gebleven, ende heeft 't huys gecoft ende betaelt, ende mede is kennelycken, dat die pen. van voersz. coep inder stat oerbaer gekeert zyn, want Gerrit voirsz. by de voersz geschickten inde papcamer te comen ontboden was, ende bevolen die pen. te betalen ofte opter poerten te gaen, ter tyt toe sy voldaen hadde, ende 't soude oeck nieuwelick luyden, dat deselve Gerrit, die maer een persoen en is, alle die gilden gedwongen soude hebben om te segelen, ende 't sal blycken dattet segel vander stadt by den oversten der kerckmr. van Buyrkerck ende den secretaris vander stadt, daert inde Buyrkerck leyt, ende met goede deliberatie aende brieff gehangen is, ende genomen, sonder toe te laeten, eene gilde sloth opgeslagen waere geweest, om desen brieff te besegelen, dat en mocht d'impt niet prejudicieren, want hy dat niet opgeslagen en heeft, dan mach geschiet zyn by de gilden ofte den oudermans, vermits dat den sloetel mogelyck vermist ofte 't slot verroest was, soe dat men 't selve anders niet en heeft moghen openen, ende al is't, dat een vercoper niet gehouden en is, indien die coper geexpuleert wert, mitter daet, en mach 't zelve den gedaechden niet suffrageren, want sy in haer brieven expresselicken belooft hebben, dat sy alle aenspraecke, crodt, hinder, letsel en moeyenisse, die Goert van Voerdt ofte de synen den impt. voer eenighe gerichten ofte anderswaer dede, dat zy dat den impt. offhouden sullen tot hoeren coste, persisteerende etc.; waerop by den ged. geduplicecrt is, dat sy ontkennen, dat die pen., die Gerrit Knyff voer des voersz. huys gegeven heeft, in der stadt oirbaer gekeert zyn, ofte, dat die goeden by den impt. gementioneert, daer mede gelost zyn, soe die geschickten op dier tyt veel meer gelts gebeurt hadden van diversche personen ende der stadt incommen, dan zy van Gerrit Knyff ontfangen hadden etc., maer 't is wel te presumeren, dat Gerrit voersz. 't gelt, dat hy voer dat voerz. huys gegeven hadde, met sommige vande gemeenten te syne huyze

verbrast, verdroncken ofte elders voer gekeert hebben, gemerckt hy die lichte gesellen dickwyls t'synen huyze, en sonderlinge by avont te gast hadde, daer zy den wyn overvloedelicken droncken, 't welck groet gelt coste, 't welck hy op synen buydel niet gedaen en heeft, etc. Ende 't voorsz. hoff, gesien etc., ende condemneert mits desen de ged. die voorgen. weduwe en erffg. te restitueren, 't voorsz. huys ende erven wylen Gerrit Knyff vercoft ètc. ofte weder te restitueren 1180 guld. current, ende aldus gedaen t'Utrecht 1535, Martii 19.

VII.

APPROBATIE ENDE COMMISSIE VAN WEGENS DEN KEYSER, OP'T ACCOORT MET JOOST GERRITSZ. AENGEGAEN. *Apr.* 30. 1553.

Caerle, byder gracien Goeds, roomsche Keysere etc., allen dengenen etc., Wy hebben ontfangen die oetmoedige supplicatie van onsen well beminden, die schout, burgemeesters, schepenen ende rayden onser stadt Utrecht, inhoudende, hoe dat eenen Dirck van Suylen, voor sekeren tyt, bedient heeft 't secretarisampt vande justitie derselver stadt van Utrecht. Ende also hy by onderdom ende sieckte onbequaem geworden is, omme 't voorsz. officie langer te bedienen, so hebben sy suppleanten, by consente nochtans vanden voorsz. van Suylen, 't selve officie, op onsen goet behagen, ende by advyse van onsen lieven ende getrouwen neve, ridder van onsen ordene, admirael generael ende stadthouder van Hollant ende Utrecht, die here van Beveren, gegunt ende gegeven eenen Joost Geritsz., als nut ende bequaem zynde, om 't selve officie te bedienen, alles na vermogen van sekere privilegien of ordonnancien, by ons inden jare xv^{c}. xxix lestleden, onser voorn. stede van Utrecht verleent, by dewelcke expresselyck geseyt is, dat sy voorsz. stadtsampten, diensten ende officien, als die verschynen, tot stadts proufyte souden mogen vercopen, personen daertoe nut wesende, volgende dwelcke sy ter cause van't selve officie metten voorn. Joost Geritsz. overcomen ende geaccordeert syn, naer uytwysen van seekere schrifte, daer off gemaeckt, daer van 't inhouden van woorde te woorde hier nae volcht:

Myn heren die schout, burgemeesteren, scepenen ende raedt der stadt Utrecht, syn, overmits sekere merkelyke redenen, hen daertoe moverende, tot profyte vande voorsz. stadt, veraccordeert met Joost Geritsz., gesworen clercq ofte substituut van Dirck van Suylen, schepen-secretaris, also dat hy na dodelyke afganck van Dirck van Suylen, schepen-secretaris voorsz., indien hy deselve beleeft, ende hem de coadjuterie ende wachte vandien by myn genad. here van Beveren, als stadthouder-generael etc. van wegen Keyserl. Maj. gegost ende gegeven wort, dese stat daer voor jaerlix uytreyken ende responderen sal, de somme van hondert Carolus gulden van xx st. 't stuck, durende soo lange hy 't voorsz. schepen-secretarisampt bedient, ende boven desen sal hy noch jaerlix betalen, 't gene dese stadt jaerlicx betalen moet Gysb. vande Voert met Corn., Ysbrant ende Gysbert, syne drie voorkinderen, te weten sjaers de somme van 100 gelyke Carolus gulden, ende dat voor de oversettinge ende quytscheldinghe van't clercqampt vande oudermannen gerechte, dat Gysb. vande Voert tot synen lyve gecoft hadde, allen breder vermogens die segele ende brieven, die Gysb. voorsz. met syn kinderen daer off gegeven syn, 't welck deur ordonnancie Keyserl. Maj. inder nieuwer ordonnantie van dese stadt ende schepengerechte geannexeert is der schepen-secretaris ampt, met conditien, indien Joost Geritsz. voorsz. langer leefde, of't schepen-secretarisampt voorsz. bediende, dan Gysb. of eenige van syn drie kinderen voorsz. leefden, soe zal hy

gevryt ende ontlast syn, te betalen alsulcke somme ende lyfrenten, als die aflossinge uyt saecke als voren versegelt is geweest. Actum den XXIII. Dec., a°. XVᶜ. een ende vyftich. Aldus onderteeckent: JA. VAN VOORT.

Ende, want 't selve privilegie voorts inhoudt, dat die persoon, die versien soude worden, ons oock bequsem ende agreable sou moeten syn, hebben wy, 't geen des voorsz. is, onsen voorn. neve, den heere van Beveren, te kennen gegeven, versouckende, dat hy 't voorsz. accoort zoude willen approberen ende ratificeren; maer, also onsen voorn. neve, den heere van Beveren, by limitatie, soo verre als 't in hem is, ende also niet absolutelyk, zyn aggreatie geinterposeert en heeft, soo hebben zy suppleanten, t'haerluyder meeste verseekertheyt, ons oetmoedelyck versocht ende gebeden, dat ons gelieven wilde, 't voorsz. accoort ende overcompste met de voorsz. Joost Gerritsz. gemaeckt, te approberen ende te ratificeren; ende hemluyden daer op verlenen onse behoorlicke opene brieven, daertoe dienende; doen te weten, dat wy, de saecken voorsz. overgemerckt, ende hebbende 't voorsz. accoort ende overcompste voor bequaem, hebben 't selve by deliberatie van onser seer lieve ende beminde sustere, die Coninginne douaigiere van Hungarien ende van Bohemen, ende voor ons Regente ende Gouvernante in onsen lande van herwaerts over, geratificeert, geaggreëert ende geapprobeert, ratificeren, aggreëeren ende approberen by desen, ende by denselven, soo verre des noods sy, hebben wy den voorn. Joost Geritsz. gestelt, geordineert ende gecommitteert, stellen, ordineren ende committeren in't voorsz. officie van secretaris onser voorsz. stede van Utrecht; omme 't selve te houden, exerceren ende bedienen inde plaetse vanden voorn. Dirck van Suylen, tot sulcken wedden, rechten, vryheiden, profyten ende vervallen, daertoe staende ende behorende, ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die hoofpresidenten ende luyden van onsen secreten ende groten raide, stadtholder, president ende luyden van onsen rade t'Utrecht, schout aldaer, ende allen anderen onsen rechteren ende officieren, dien dit aengaen sal, dat sy den voorn. v. Utrecht, suppleanten, van dese onse tegenwoordighe ratificatie, aggreatie ende approbatie, inder voegen ende manieren boven geinsereert, doen laten ende gedogen rustelyk ende vredelyk genieten ende gebruycken, sonder hem te doene noch te laten geschien enich hinder, letsel oft moeyenisse ter contrarien, want ons also gelieft. Des t'oirconde, soe hebben wy onsen segel hier aen doen hangen. Gegeven in onse stadt van Brussele, den lesten dach van April, in't jaer ons Heren dusent, vyfhondert LIII, van onse Keyserricke 't XXXIIIᵉ. ende van onsen ryken van Castilien ende d'andere 't XXXVIIIᵉ. Op't plycke stondt: byden Keyser. Ondt. D'OVERLOOPE. Ende was besegelt met een groot root uythangent segele, in dobbelen staerte.

VIII.

BETREFFENDE DE VERDIEPING DER EEM.

1554. *Meert* 24.

Onsen lieven ende getrouwen, die stadthouder, praesident ende luyden van onsen rade t'Utrecht, saluyt ende dilectie.

Also overlange t'onser kennisse gecomen is, dat die riviere vander Eem, haer beginsel ende oorspronck nemende van ende uyt die beeken boven onser stadt van Amersfoort, suwerende inder Zuydersee, seer ondiep ende vervuylt is tusschen die stadt van Amersfoort ende die Mullum, tot groot achterdeel, hinder ende schade vande navigatie ende aenbrengen van

de schepen tot onser voorsz. stadt, ende in toecomende tyden apparent is, meer te vervuylen, ende eindelyk geheel te niete te gaen, als ons, by informatie, daerop genomen, wel gebleeken is, daer uyt veel ende diverse inconvenienten ende schade opten landen boven Amersfoort ende omtrent derselver stadt gelegen, dagelycx rysende syn, so eys't, dat wy, hierinne willende voorzien, hebben geordineert ende ordineren by desen, dat die voorsz. riviere vander Eeme verdiept zal worden tot den ouden bodem ende wyden tusschen die voorsz. stadt ende plaetse van Mallum, ende dat 'tselve gedaen sal werden met afdammingen, graven metter schuppe ende uytwerpingen vander eerde, ende want wy verstaen, de voorsz. vervullinghe meest te procederen van't sant ende eerde, comende uyt die beecken boven Amersfoort, vallende inde buyten- ende binnengraften derselver stadt, ende zoo voorts inde Eme; wy hebben oock geordineert ende ordineren by desen, dat d'selve beeken, buyten ende binnengraften verdiept sullen worden, na geleghenheid vanden plaetsen, willende ende begerende, dat 't sant uyt de voorsz. beecken, graften ende riviere geworpen, ende gebracht sal worden seven of ses voeten vanden oppercanten vanden water, ende dat de bruyckers vande landen, naest de voorsz. canten gelegen, ende soe verder als heur lant streckende is, gehouden sullen syn, deselve canten met groene goede sooden wel ende dicht te besteecken ende beleghen, ende 't selve also te onderhouden, op pene, dat by heurlieden gebreecke de officier vander plaetse 't selve sal doen maecken, tot dubbelden costen van dengenen, die des in gebreecke sullen bevonden worden. Voorts ordineren wy, sekere schuttinghe gestelt te werden, besonder omtrent der stadt Amersfoort, inde riviere, hooch omtrent een halve voet boven den gront, om 'tsant te schutten ende te stuyten, ende dat 't selve sandt drie ofte viermael 's jaers uytgeworpen ende gesuyvert sal worden, verbiedende oock een yegelyck, eerde, vuyl ofte vuylicheyt inde voorsz. wateren te werpen of te storten, op peene, van t'elcker reyse te verbeuren twaalf stuyvers, d'een helft tot proufyt vanden aenbrengher, ende d'andere helft tot proufyt vanden officier vander plaetsen; ende om die voorsz. verdiepinge te becostigen, ende het werck ende de gravinge te doene, ordineren wy, dat daer inne contribueren sullen dieghene, ende sulcx hier nae volcht; te weten: Gillebert van Schoonbeecke, voor hem ende syn compagnie, seven hondert gulden, ende noch d'selve Gillebert drie hondert gulden voor d'ingesetenen van Gelrelant, leggende boven op die beecken, als: die van Lunteren, Scherpenseel ende Hoevelaken, Bennecum, Barnevelt, Voorthuysen, ende die stadt van Amersfoort tien hondert guldens, welcke penningen sullen geemployeert worden inde wercken, die aldaer van noode sullen wesen gemaeckt te worden, ende voorts tot betalinghe van arbeyders ende grevers, nae ordonnantie ende discretie vande personen, in't regiment vande voorsz. verdiepinge hier inne by ons gecommitteert, ende indien datter totten werken meer penningen van noode waren, sullen die opbrengen, elck na rate vanden voorsz. penningen, dattet werck niet imperfect en blyve. Voorts sal die vryheit van Amersfoort tot die verdiepinge contribueren ende uytschicken dertien grevers, tot lasten derselver vryheyt, ende die van Leusden met Lochorst seven grevers, die van Hamersfelt ses grevers, die van Snorrenhoeff ende Santbringh twee grevers, Stoutenborgh seven grevers, Donckelaer twee grevers, Maren enen grever, Meersbergen twee grevers, Asschat vier grevers, Reynswoude ses grevers, Woudenberch ende Henschoten tien grevers, Duyst ende Haer twaelf grevers, Hoochlant ende Overseldert tien grevers, Emelaer, Seldert ende Slaech acht grevers, Yssel enen grever, Birckt, Zoest ende Nederseldert met die Venen tien grevers, Eemenesse binnen dyks vier grevers, Eembrugge ses grevers, Emenesse buytendyks vyftien grevers, Bunschoten sestien grevers, Baern, die Vurse met die Venen vyf grevers, Ginckel met die Venen, leggende onder Eemlant, drie grevers, alle welcke grevers, gehouden sullen wesen totte voorsz. verdiepinge neerstelyck te wercken ende ar-

beyden, 't sy by smaldeelinghe ofte andersins na discretie, bevel ende ordonnantie van denghenen, die 't regiment daer af hebben sullen, ende achtervolgende die costumen, in gelyke saken binnen dieselve landen geobserveert ende geuseert, committerende totter directie ende regiment vande voorsz. verdiepinge, onsen lieven getrouwen Vincent vander Houve, schout der voorsz. stadt van Amersfoort, ende noch twee, byden President ende raedt van Utrecht daer toe te ordineren, so verre ghy des van node bevint te wesen, dewelcke drie personen ramen ende ordineren sullen, hoe ende in wat manieren inde voorsz. verdiepinghe ende wercken gebesoygneert sal werden, ende hoe die voorsz. penningen geemployeert sullen werden tot meeste vorderinghe van diere, ende opten tyden ende termynen van deselve penninghen op te brenghen of te lichten, ende totten ontfanck ende uytgeven derselver penningen, hebben wy gecommitteert ende committeren by desen onsen voornoemden schout van Amersfoort, die gehouden wort, goet ende rechtveerdighe reekeningh, bewys ende reliqua te doene van denselven synen ontfangst ende administratie, in praesentie van sulcke commissarissen, als by u daertoe geordineert sullen werden, ende andere die saecken roerende, die daerby oft over sullen willen wesen, ende soo verre alse voert het vinden vanden penninghen, byde voorsz. stadt Amersfoort te contribueren, sullen die mogen vinden by sulke maniere ende middelen, als den regierders derselver stadt best ende oerbaerlickst duncken sal, ende soo verre hem yemant teghens de voorsz. verdiepinghe ende contributie opposeren wil, sal tot dien fine supplicatie aen u moghen overgeven, wel verstaende, dat d'selve verdiepinghe ende contributie altyts voortganck hebben sal, nietteghenstaende enighe oppositie ofte appellatie, totter tyt, dat daer inne anders geappoincteert sy, ende sonder praejudicie derselver oppositie ende appellatie; des te doene met 't gheen desen aencleeft, geven wy u ende den voorn. schout van Amersfoort, mitsgaders die ghene, die by u gecommitteert sullen werden, volcomen macht, auctoriteyt ende sonderling bevel by desen, ontbieden ende bevelen enen yegelyck, dat sy u ende hem, doende 't gene des voorsz. is ernstelick verstaen ende obedieren, want ons also gelieft. Ghegeven in onser stadt van Antwerpen, onder onsen contre-seghel hierop gedrukt, in placcate, den XXIV. dach van Meerte, in't jaer vier ende vyftich, ende stont onderschreven: By den Keyser, ende onderteykent D'OVERLOPE. Onderstont noch geschreven: Gecollationeert jegens syn principael placcaet, ende is bevonden t'accorderen, ende is 't selve gepubliceert by voorgaende clockluydinghe ende assistentie vanden schout ende enighe vanden gerechte binnen der stede van Amersfoort, opten 6. Juny 1555, ende nadien 't selve by my gepubliceert is geweest, hebbe ick my gevonden by ende den personen van Corn. Volckertsen en Ja. van Westrenen, borgermeesters inder tyt, ende oock aen enighe vanden gerechte van Amersfoort, ende deselve volgens 't voorsz. placcaet, ende deur 't bevel ende commissie van mynheer Leo Gyskens, raedt; Vincent vander Houve; ende Roeloff van Wykersloot, maerschalck van Eemlant, als gecommitteerde, bevelende, dat sy souden opbrengen in handen vanden voorsz. Vincent vander Houve, tusschen nu ende sonnendaghe toecomende, vyfhondert Carolus gulden voor d'een helft, ende noch vyfhondert guldens binnen veerthien daghen daerna, ofte by gebreecke vandien, dat syluyden ende elck van hem souden comen in geyselinghe, binnnen Utrecht, ten huyse van mr. Jan van Montfoert, op't oude kerkhof, op pene van inobedientie, te verbeuren jeghens de Majesteyt vanden Keyser, elcx van hem hondert gouden realen. Oireondt myn handschrift hier ondergestelt ende by my onderteykent: GEROENSEN. Onder stont: geextraheert uyt het register vande placcaten, ordonnantien etc., gepubliceert binnen Amersfoort, beginnende den 18. Dec. XV^c. XLIV, ende is naer collatie bevonden t'accorderen, by my secretaris, onderteykent: JAN HAMEL.

STUKKEN,

RAKENDE DEN

ALUIN-, SALPETER- EN ZOUTHANDEL

HIER TE LANDE,

IN EN OMTRENT DE EERSTE HELFT DER XVI. EEUW.

(Cf. het *Archief* II. bladz. 265.)

II. Betreffende den ZOUTHANDEL en de ZOUTNERING. (*).

I.

Salinarum proprietatem olim, jure Romano, tam privatorum quam Principum fuisse constat, sed ita, ut, cum ad privatos salinae pertinerent, tamen vectigal semper ad fiscum ferebatur, usque adeo, ut, si quis vel vendere vel emere sine persona mancipium, i. e., publicanorum et salinarum conductorum, auderet, sales ipsos cum pretio amitteret, quo jure hodie fere ubique terrarum etiam adhuc utimur. Salinarum enim proprietas vel ad privatos vel ad principes pertinet, sic, ut certum vectigal principibus ipsis semper a vectoribus et mercatoribus pendatur. Non tamen vectigal omnibus locis uniforme est, sed gravius uno loco quam aliis. Quinimo nec apud Gallos (ubi reges inde maximum et quasi tyrannicum quaestum exercent) privati excluduntur, quominus suis salinis utantur, sed tantummodo permittitur illis uti ad certam mensuram, ex qua etiam in singulos modios vectigal praestant, redeunte ferme toto lucro ad reges ipsos Francorum, sic, ut parum absit, quin hujusmodi negociationis forma, monopolium regum ibi dici possit. Quod quidem onus adeo ipsis Gallis (quantumvis longa regum suorum tyrannide oppressi, omnem libertatem amisisse videntur) intolerabile visum est, ut saepius ea de causa in suos reges arma sumpserint, variasque et gravissimas seditiones moverint, videlicet temporibus Philippi Valesii, qui primus hoc munus introduxit anno 1345, et paulo post ejus exercitus funditus ab Anglis deletus est, eaque de causa fere regno pulsus est. Recruduit etiam hoc malum temporibus Ludovici II., Francisci I., et his annis superioribus, regnante Henrico, ut haec omnia ex Annalibus et Chronicis Francorum constant. Iidem tumultus acciderunt aliquando in Italia, tam adversus Pontifices quam alios Italiae regulos, ut ex Historiis clarissimum est. Quare vix quisquam est sani judicii, qui his malis et periculosis temporibus (ubi vix populus bonis artibus in officio continetur, utpote tot et tam gravibus exactionibus quasi exhaustus) non videat, hanc novam salinarii quaestus inventionem esse periculi

(*) Men kan hierbij vergelijken: Joncius, *de jure Salinarum*, *etc.* Gött. 1743. Quart.

plenam, et maxime hominum animos turbaturam, quandoquidem verum et certissimum est, hoc commentum nihil aliud esse quam salis monopolium, quo omnes ab eo mercimonio excludante, ejusque tractatio certis tantum viris relinquitur, si ad omnes porrigitur, eo citius et gravius animos hominum exasperabit, considerantes etiam, de sua libertate jam actum esse; nam hactenus sibi omnes in his regionibus placebant, quod nondum suam circa salis usum libertatem (quemadmodum Galli ipsi fecerunt) amiserunt; atque vix est, quod quis illos possit docere, hanc inventionem novam ex usu et commodo publico esse, quandoque suspectam habebunt mercatorum amicitiam, suspectum istum totum quaestum aerarii regii, qui jam proponitur, et maxime timebunt pericula et incommoda omnia, quae monopolium secum solet afferre; jam experti his annis superioribus, suo magno malo, charitatem et penuriam alluminum, et fere artes omnes lanificas perdiderunt, propter reservationes et monopolia, quibusd. mercatoribus concessa, quamvis initio dixerit Princeps, se nihil inde plus quaerere, quam publicam populi sui utilitatem, et ut viliori pretio venirent in his regionibus, quod secus accidisse vidimus; atque, ne idem de sale contingat, providendum est.

Verum, quia in tanta publicae pecuniae necessitate, quaerenda sunt multa remedia, et tam gravi malo, nisi aliquo extraordinario modo, mederi non potest, non tenute rejiciendum est, quod hi mercatores ea de re in publicum commodum dicunt se afferre, quamvis prima fronte haec parum probabilia videantur; unde necessarium est, ut totam hanc novam, quam habent, inventionem ingenue et aperte proferant, ut intelligatur, quid sibi permitti velint, quibus modis putent se posse prodesse, quomodo tollere hanc, quam dicunt nos pati, salis charitatem, quomodo viliori pretio putent se posse vendere et tantum quaestum facere, quid amplius sint facturi, quam faciunt nostri alii mercatores, quid remedii inveniatur adversus pericula, quae hujusmodi monopolia adferre solent. Haec omnia in scriptis redigantur, fiatque, sub beneplacito et reformatione statuum, aliqua contractus ineundi formula, quae, si probabilia aliquo modo appareant, videaturque magna ad populum commoditas venire, aut saltem, sine illius magno damno, magnum redire quaestum ad aerarium regium, in sublevamen pauperum; atque ita super iisdem rebus consulendi sunt provinciarum consiliarii, quid illis in re tam gravi videatur; quod si haec illis probentur; tum etiam convocandi sunt status, et docendi omnes, quanta inde utilitas ad omnes redeat, atque eam esse expeditissimam inveniendae pecuniae publicae viam, posseque hoc modo ceteras exactiones in posterum aut quiescere aut saltem minui, ut intelligant omnes, in ea re nihil magis quaeri, quam publicum commodum et praesentibus malis remedium. Quodsi haec probari possint publicis statibus, tum decernantur et fiant contractus ad annos aliquos, de communi omnium consensu, veroque, si haec omittantur, et populus intelligat, hanc rem novam quosdam moliri, non . . . . cognita sua utilitate, non parum magnarum turbarum periculum est, et, ne vulnus aliquantisper obductum ad primum hunc acerbiorem cont...tum recrudescat, ac inde tales tumultus oriantur, ut, nisi magna ruina et status mutatione, vix tolli possint, quae regi ipsi ac his, qui publicae administrationi praesunt, maxime cavendum est.

II.

La difficulte du contract du sel gist en ce, quest chose nouvelle, non usitee pardecha, et que semblera une servitude, de prendre tout le sel des mains d'ung marchant ou d'une compagnie, contre l'anchienne liberte et franchise, que le roy a permis et jure a ses subjects et pays a sa joyeuse entrée.

Aussy, que beaucoup de gens craindront, que comme se faict de lallung et a ceste heure se feroyt de sel, que cy après se fairoyt le mesme dautres especes de marchandise, sy comme du bled d'Ostlande, de draps de soye, draps de layne estrangiers et semblables.

Par dessus ce, le peuple estimera, que, sy ce contract se faict, la subjection, qui est en France, se pouroyt aussy icy praticquer, que chacun seroyt tenu d'achetter desd. marchands certaine quantite de sel, fut, que lon en eust beaucoup besoin, ou non, ou que lon y mectroyt cy apres quelque impost dessus.

Davantage, il sera difficile, voires quasi impossible, de faire intendre aud. peuple, que led. contract soyt profitable à la republique, car puisque les marchans contractans offrent 15 ans durans bailler IIIᶜ. mille florins à sa Majeste, que montera à VI millions d'or pour lesd. annees, ils entendront de retirer ce, quils debourseront et encoires prendre ung grand gayng, pour tenir pannes et hazard, sur lad. marchandise et par consequent sur le commun, qui sera de ce charge, pardessus aultres charges grandes, quil a a supporter. Car il est certain, que lesd. marchans ne vouldront riens perdre, et ont faict le compte d'y gaigner, comme font tous aultres marchans.

Finablement les docteurs en droict parlans de ceste matière, signament de la regale du sel, disent, que le sel peult appartenir et se peult vendre par toutes personnes privees et particulieres, *l. magis puto, D. de rebus eo., Inno., Hostiens et Jo. And. in cap. super quibusd. de Verbor. Signif.* et ce, que les princes font en aulcunes pays, est une usurpation, quils introduisent, *Andreas de Isern., et post eum Alvarot., quae sint regalia*, nest que la coustume soyt au contraire, *l. si quis Cod. de vect. et commiss. l.* I. *pr.* D. *quod cujusque universitatis nomine.*

Neaulmoins, veu la grande necessite, que sa Majeste a, de recouvrir argent, le grand prouffyt, quil en tireroyt, et que lesd. marchans offrent de donner le sel ung tiers meilleur marche, que communement il vault, par quoy led. contract redonderoyt au bien et prouffyt de la republique; semble, soubs correction, que lon pourroyt entendre, en ayant prealablement les advys des consaulx en Brabant a Malines, Hollande, Flandres, d'Arthois, en advertissant aulcuns principaulx personnaiges du pays, mesmes les. estats desd. pays, et bien faisant led. contract de telle sorte, que le commun en eust ung tiers meilleur marche *re ipsa* et non point par parolles, comme semble, que lesd. marchans vueillent faire, d'aultant, que, en ayant lesd. advys et obtinant le consentement desd. estats, toutes les raisons, au contraire alleguees, cesseront, car *volenti et consentienti non fit injuria neque dolus.*

Ioynct, que sa Majeste en beaucoup de lieux de sesd. pays, ne recognoyt le superieur, et, par tant, a droict de regale, mais sans lesd. advys et advertissements des estats, seroyt chose dangereuse d'y entrer.

III.

MEMOIRE DU PRIX DU SEL, PREMIEREMENT DE CELLUY D'ESPAGNE ET DEPUIS CELLUY DE PORTUGAL. (1558.)

Faict premierement scavoir, que en Espagne on vent le sel par chayses et les 28 chayses font vng cent du gros sel. Le prys d'ung chayse est divers à cause de la diversite des

annees, comme en une annee, quand le sel est bien addresse, une chayse du sel ne couste que 3 reaulx de 7 gros la piece, en une aultre année coustera VI. VII. VIII. IX et X reaulx, et aulcune fois ung ducat, dont le prennant au moyen du plus hault et plus bas, et par ainssy au pris de 6 reaulx la chayse, reviendront à ce pris les 28 chayses environ V L. de gros, et selon que lon le prendra plus bas, a tant moins, comme a III et IIII L., que lon entend estre le commun achat.

Le sel de Mariepoort et S. Lucas, qui sont tous deux d'Espagne, sont assez d'une pris et valeur, et lon paye pour la voycture d'Espagne jusques en Zelande pour chacun cent VIII ou IX lib. de gros, en temps de paix, et X liv. de gros, en temps de guerre; de sorte, que communement en temps de paix le cent dud. sel vient a couster en Zelande, tant pour l'achapt, que la voycture, environ XI ou XII L. de gros, et en temps de guerre environ XIII ou XIIII desd. livres.

Les despens pour affiner et blanchier ung cent dud. gros sel, viennent en communes années a VII ou VIII liv. de gros, parceque par le boullissement vng cent de gros sel revient communement a cent et XL mesures en blancq sel et pour le moins a cent et XXXV ou XXXVI mesures.

Ces VII ou VIII liv., faisant la calculation au pris convenu aveoq les rebouilleurs, par lequel ils nont du blancq sel d'icelluy d'Espagne que IIII liv., et d'icelluy de Portugal que V liv., semble, que debvroient estre reduycts a VI et VII livres, et selon ce, estre diminue le pris d'ung cent de sel blancq a l'advenant, a scavoir, d'une ou deux livres, selon la diversité du sel; mais a l'encontre de ce gist en consideration, que, selon led. convenu ou contract, les marchans ou apaltateurs perdent le surcrois et sont obligés l'achapter des rebouilleurs au pris de 24 livres, que semble aggraver la despence dud. raffinement ou bouillissement du sel.

Tellement, que ung cent du gros sel vient a couster, tant en achapt que voycture, comme aussy bouillissement, le prennant a plus hault, selon les communes années, a 30 livres de gros en temps de paix et a 22 livres de gros en temps de guerre, dont comme, selon que dict est, ung cent de gros sel d'Espagne, vient pour le bouillissement, rapporter ou excrescer jusques a cent et XL, ou pour le moins, cent et XXXV, ou cent et XXXVI mesures, et par ainsy largement d'ung tiers, convient, faisant la calculation du pris et coustaige du sel blancq des XII et XIIII L., a quoy revient le coustaige, comme dict est, du gros sel, respectivement en temps de paix et de la guerre, et ce, tant en achapt que voicture, en hoster et deduyre la tierce part, et par ainsy des XII, IIII lib. et de XIIII, IIII½ lib., lesquelles deduictes et rabattues desd. sommes de 20 et 22 lib., que couste l'achapt, voicture et bouillissement dud. sel, y vient a rester XVI et XVIII lib. ou XVI et XVII½ lib., qui est, a quoy revient, selon icelle calculation le sel blancq, estant le pris, que selon la commune estimation, le sel blancq vault es communes années.

De maniere, que, comme il appert, l'enthière d'espence d'achapte, voicture et bouillissement, monte, selon ceste estimation, a environ XVI lib. de gros de chacun cent du blancq sel, sans que l'affineur ou *panneman* soit salaire de son travail, vsaige de salines et utensiles, et aussy des deniers, par luy debourses pour les tourbes et aultrement; a raison de quoy ne doibt ledict *panneman*, selon l'estimation de plusieurs, moins profiter que III lib. de gros de chacun cent de blancq sel, en consideration, que pour le terme de six moys, que dure la saison ou *teelt*, comme disent, de bouiller une *panne*, ne peult ouvrir (!) plus que XX[e]. dud. blancq sel; et quant a celuy de Lisbonne etc., vues, que sont de Portugal, il y a peu de difference, tant en achapt que voicture, mais le surcrois ou excrescure, cause du bouillissement, nest pas si grande, comme est du sel de Mariepoort et de S. Lucas, a XII, XIII, XIIII ou XV mesures dud. sel blancq ....

Et selon ceste calculation, qui est a lendroyt des raffineurs, lon peult calculer le faict des marchans ou apaltateurs selon la, mectant le pris de l'achapte et voycture dud. gros sel a XII et XIII liv. a la mesure, selon distinct. que dessus, du temps de paix et de guerre, et les despens du boulissement a IIII ou V liv., selon la distinction faicte au contract entre le sel d'Espagne et Portugal, suivant lequel le boulissement du sel d'Espagne est mis a IIII, et celuy de Portugal a V liv., dont viendroyt le sel d'Espagne couster auxd. marchans, tant en achapt que voicture, comme aussy boulissiment, a XVI liv. en temps de paix, et XVIII liv. en temps de guerre, et celuy de Portugal une livre d'avantage.

Et ne viennent icy en consideration les III ou IIII et IIII½ liv., dont en la calculation que dessus, concernant le faict des raffineurs ou *pannemans*, a cause que suyvant le contract faict entre les marchans et raffineurs, le surcrois ou excrescence vient au proufyt des raffineurs, selon que les marchans sont tenus l'achapter deulx, au pris de 24 liv. le cent, et par ainsy ne se ayt a compter la despence du mesme surcroix ou excrescance auxd. marchans, comme ayant estre portée par le raffineur, qui en a le prouffyt, comme aussy le mesme surcroix se recompense du peu, quil a ou pourroyt prendre . . . ., pour le raffinement ou boulissement a cause des despens extraordinaires, comme usaige d'utensiles, deboursement des deniers et aultres choses, taxes comme dessus a III liv. pour le cent.

IV.

ADVYS DE MESS. SCEPPERUS ET LONGIUS, SUR L'IMPOST DU SEL.

Sur le point, concernant le sel, de mectre es pays de pardeça sur icelluy impost, Scepperus et Longius ont trouvé, que ce seroyt une petite chose pours les pays de pardeca de consentir, que lon mist certain impost sur led. sel, a scavoir, vng pattart de Flandres sur chacune mesure du sel gros, a estre paye par les saliniers et cuyseurs dud. sel gros en l'achaptant.

Et apres que led. sel gros sera affine, vng aultre pattart, a estre icelluy payé par ceulx, qui achapteront desd. saliniers; en quoy convient considerer, que lesd. saliniers font d'un cent dud. sel gros en le cuisant CXXV. CXXXX ... liv., et il n'y a menasge de pardeça, qui scauroyt eschiller plus hault de 4 au 5 mesures par an, qui est chose sy petite, que personne ne se peult sentir et . . . . ., que icelluy impost, leve indifféremment sur tout sel, arrivant de pardeca, tant celluy, que les saliniers, demeurans de pardeca, achapteront, pour le cuyre et distribuer pardeca, que aultre, que lon menera vers Engleterre, Norweghe. Danemarcque, Sweede et Oostlande, montera par estimation a plus de II^{c}. mille florins par an.

Fault aussy a noter, que en lieu, que le Roy de France leve par impost en son royaulme sur chacun cent de sel CXXV escus d'or, led. impost ne monteroyt pardeca que environ XXXV ou XL florins au plus hault tauxe, estimant le cent du sel a IIII^{c}. IIII mesures.

Sur lequel impost il y a marchant Resseaut residant en Anvers, qui offre C mille florins argent comptant, a raison de X pour cent par an, iceulx a rachapt du bon plaisir de sa Majesté et non aultrement; et il y a encoires aultres marchans, presentants de bailler a finance sur led. impost semblables cent mille florins, a raison de dix pour cent, moyennant bonnes obligations de recepveurs de l'Empereur et lettres de sureté pour son asseurance.

Et comme depuis, par ordonnance de la royne, le dict S^{r}. Deecke sest en Zelande enqueste,

sil ne seroyt practicable, qu'on mist ung impost sur le sel, venant de dehors, fut sel gros ou blancq, le mectant en avant par forme de devises, il a trouve les opinions en ce fort diverses.

Les ungs soustenoyent, qu'on debvroit mectre deux patarts sur la grande mesure, dont le cents font vng cent de brouaige, et non plus sur la petite mesure, dont le IIIIc. et quatre, font ung semblabe cent de brouaige, desquels deux pattars le marchant en payeroyt lung, est le saulnier ou cuysseur de sel l'aultre, que monteroyt x Carolus sur le cent de lad. grande mesure. Les aultres soubstenoient, que jamais ne les marchans, ne les cuyseurs, y vouldroyent entendre, et sy on les vouldroyt efforcher, lesd. marchans se deporteroyent de venire en Zelande, ains tireroyent vers Amsterdam, ou ils ne payent riens, ou yroyent tout droict en Dannemarcke et Oostlande, sans toucher le pays de l'Empereur, par ou sa Majeste perderoyt beaucoup en son tonlieu accoustume, qui porte 12 patars, que l'estrangier paye sur le cent du sel, et les cuysseurs de sel et saulniers ne trouveroyent a cuyre, et leur conviendroyt mesmes laller chercher a gros despens, au lieu que presentement on le leur amesne a leurs maisons, oultre ce, que, ainsy faisant, lon banneroyt les Bretons, faisans le bon marche dudict sel. Et trouvera led. Scepperus la pluspart de ceulx, avecq lesquels il a communique, estre de cette opinion, mesme aulcuns adjoustoyent, que lon ne seroyt fonde de pardeca, de mectre impost, veu que les Angloys, Oosterlings et aultres sont privileges et exemptes de tel impost, en vertu de traictes particulieres, quon a avecq eulx. Y joinct, que ce seroyt, presques le quatriesme de la valeur dud. sel, en tant, que led. grand cent de sel de brouaige ne vault souvent, que 7, 8 ou 9 liv. de gros, et mectant sur le x Carolus d'impost, il ne fauldroit guerres dudict quatriesme de ce, que selon ce, quil a peu entendre, ce moyen seroyt difficilement a conduyre.

V.

Pour de la part du MARQUIS de la VERE, bien entendre et enfoncer l'affaire du SEL, sera besoing scavoir du Sr. de BONAVENTE l'interpretation des points cy apres declaires.

1. Auquel pris entend mectre le gros sel, tant de Portugal, Espagne etc. chiascun distinctement.

Responce du Sr. de Bonavente. Il payera le gros sel, estant pour le present es pays de pardeça, celuy de France a XII liv. gr., de Portugal XIII liv. gr., d'Espagne XIIII liv. par cent, ou aultant plus ou moins, que semblera audict. S. Marquis.

2. Comment il entend accorder avecq les mes. des hulcques d'Hollande, Oosterlings, qui amesnent journellement le sel gros desd. lieulx.

3. Semblablement avecq les Bretons, qui amesnent en temp de paix grande quantité du sel de Brouage es Pays Bas, le vendant 7 à 8 liv. gr. le cent.

4. Et les Oosterlings et Hollandois donnent le sel d'Espagne pour 9 et 10 liv. gr.

Il dict, que tout le sel, que doresanavant se amenera par les maronniers, subjects a sa

Majesté, lequel sera tenu tout prendre, se payera, celuy de France, VI L. gr., de Portugal VII L. gr., d'Espagne VIII L. gr. en temps de paix et trefves, et en temps de guerre ung tiers plus, l'ung et l'aultre, aux aultres comme Oosterlands, Bretons, non subjects à sad. Majesté, le sel de France V L., de Portugal VI, de Espaigne VII L. gr., en temps de paix, et en temps de guerre ung tiers plus, n'entendant estre tenu, de prendre desd. estrangiers, non subjects a la dict Majeste, plus que luy en sera besoing, remectant le tout à l'arbitraige dudict Marquis.

5. Comment il entend conveuir et accorder avecq les affineurs du Pays Bas de sad. Majeste.

Il dict, que le sel gros se baillera aux affineurs, en payant tous despens aux laboureurs, tourbes et aultres quelconques necessaires et accoustumes et 6 florins pour chascun cent ou conviendra led. Bonavente avecq les proprietaires des salines, pour le faire affiner ou achetter leurs . . . , . ou aultrement, comme pour ung mieulx, pourront convenir, le remectant au surplus a l'arbitraige dud. Sr. Marquis.

6. S'il n'entend recepvoir et livrer le dict sel, tant gros que blancq, selon la mesure, accoustumée en Zelande.

Il entend achepter et vendre, tant gros que blancq sel par cent, accoustumé du pays de Zelande.

7. Comme il entend plus vendre le blancq aux estrangiers, que aulx subjects de sa Majeste.

Il remect a mondict S. le Marquis du plus, quil pourra vendre aux estrangiers que aulx subjects de sa Majeste.

8. Item, comme les petites navires transportent ledict sel gros et blancq d'une ville et pays en aultre, lesquelles ont certain pris et gaiges pour le present, pour chacun cent, sil entend, quelles serviront au pris accoustumé, ou s'il entend faire nouveau pris avecq eulx.

Respond, quil payera aux marronniers a l'accoustume, vers ou et duquel lieu ils viennent.

9. Sil entend, livrer ledict sel, tant aux subjects de sa Majeste, que estrangiers les 15 années durantes, soyt guerre ou payx pour ung certain pris, quil sera convenu avecq eulx.

Le pris ne se changera les XV ans durans, ne en lung ne en laultre, ains le pris mis une fois, demeurera tant en temps de guerre que de paix, ne fut que luy Bonavente fist aulcun aultre marche avecq aulcuns aultres estrangiers.

10. Et comme le blancq sel a este vendu les 10 années precedentes l'une parmy l'aultre a 16 et 18 liv. gr. per cent, et quil mect en avant les 15 annees, de donner vng tiers moins et meilleur marcher, semble que le debvroit donner pour 10 ou 12 l. gr. le cent.

Dict, quil se vendra en telle sorte, quil en a offert a sadicte Majeste et a son Alteze a ce referant.

11. Sil entend de tenir le staple dud. sel gros et blancq en plusieurs places et en quelles

Il remect l'effect de celuy a bon plaisir dud. S. marquis et quon mect les estaples, ou plus sera necessaire et commode, tant pour le pays que marchans.

12. Sil entend de recepvoir et livrer led. sel gros et blancq, par pois ou mesure, et avecq quel pois ou mesure, d'aultant que les pois. et mesures des Pays Bas de sadicte Majeste sont divers.

Dict estre assez respondu par la responce precedente faicte sur le 6e. et 10e. articule.

13. Aussy sil entend, que les subjects a sad. Majeste, ayans achapte le blancq sel de luy, ne le pourront revendre en menu aux particuliers subjects et en faire leur prouffyt.

Dict aussy que depuis les subjects de sad. Majeste l'auront achapte des appaltateurs, quils le pourront revendre, ou leur plaira en Pays Bas de sa Majeste, a tel pris, quils vouldront, ou pourront a l'accoustume, saulff, quils ne le vendent a l'estrangiers pour le mener hors dudict Pays Bas.

14. Semblablement aux estrangiers.

Par la responce du president article dict estre assez respondu.

VI.

COPIE VAN SEKER OCTROY, ENDE PRIVILEGIE VOOR CASPAR SELER ENDE FRANCHOYS BERTY, OM GROFF ENDE WIT ZOUDT TE MAECKEN. *Oct.* 12. 1562.

Philips, etc. Allen dengenen, die dese teghenwoordighe syen sullen, salut. Wy hebben ontfangen die ootmoedighe supplicatie van Gaspar Seler ende Franchoys Berty, inhoudende, hoe dat sy gevonden ende geinventeert hebben zekere kunste ende maniere, om groff ende (!) wit zoudt te maecken, van zeewater, zonder daertoe ander zoudt te menghen, ofte enighe vyer te gebruycken, 't welck sy in groote abundancie ende quantiteyt souden maecken, dat onse ondersaten ende ingesetenen van onse landen van herwaertsover, daer van volcomelyck voor hun behouff ende gebruyck, in allen tyden, gerieft ende gedient zouden worden, sulcx dat hem van gheene noode en zoude wesen, in tyde van oorloge, tot heuren groten costen, buyten onsen voorsz. landen van herwaertsover zoudt te moeten halen. Oock soude 't zoudt, dat de voornoemde inventeurs binnen denzelven landen maecken, tot myndere pryse vercocht worden, dan 't selve tegenwoordelycke herwaertsover geldende is. Daer by gevoucht, dat, stellende de voorsz. inventie ten effecte, boven 't profyt, dat wy daer deur zouden moghen genieten, zoude de neering ende comanschappe in onse voorn. landen grotelyck daerby vermeerdert ende verbetert worden. Ende soude oock daerenboven veel schamel luyden, die men met groten getale hierinne zoude employeren, den cost daervan winnen, ende daerop moghen leven; welcke inventie, indyen ons geliefde, hem sulcx toe te laten, de voorn. inventeurs geerne souden te wercke stellen ende effectueren. Maer alsoo zy, om totte opregte kennisse vande voorsz. konste te geraken, over lange jaeren daertoe groten cost ende moeite gedaen hebben, ende dat om die selve conste in practyque te stellen, zy als noch grote costen te draghen sullen hebben, om die gereetscap, werckplaetse, winckel, instrumenten, ende andere notelyckheden, daertoe dienende, te doen maecken ende timmeren, hebben zy ons daeromme zeer ootmoedelicken gebeden, dat 't zelfde

aengesien, ons gelieven wille, hem te gunnen ende octroyeren, dat zy die voorsz. inventie alleene zouden moghen in practyque stellen ende gebruycken, in ende over alle onse voorsz. landen van herwaertsover, soe hetzelve goet duncken soude, ende dat voor een tyd ende termyn van 20 jaeren, ende ten dien eynde verbyeden ende interdiceren eenen yegelyck, de voorsz. inventie te moghen contrefeyten off naevolghen, de voorsz. 20 jaeren lang geduyrende, ende hem daerop doen expedieren, onse opene brieven van octroye ende privilegie in sulcke saecken dienende, Doen te weten, dat wy, 't zelfde aengesien ende hyerop gehadt 't advys van onsen lieven ende getrouwen, die hoofden, tresorier-generael ende gecommitteerden van onse demeynen ende financien, genegen wesende ter bede ende begeerte vande voorn. inventeurs, ende begerende hem daerinne te gratifieren, opdat zy van hunne voorsz. inventie enich proufyt zouden mogen hebben ende genyeten, ende sonderlinghe tot vorderinge vande gemeyne welvaert, ende omme onse goede ondersaten te verlichten vande groote reysen, arbeyt ende costen, die zy moeten doen, ende dangier van heure lyfve, om 't voorsz. zoudt in verre ende vreemde landen te gaen halen, hebben dezelve inventeurs, by deliberatie van onse zeer lieve ende zeer beminde zustere, die Hartoginne van Parma ende Plaisance, voor ons regente ende gouvernante in onse voorsz. landen van herwaertsover gegunt, geoctroyeert ende geaccordeert, gunnen, octroyeren ende accorderen wt onse sonderlinghe gracien by desen, dat zy, heure hoirs ende erfgenamen, gedurende den voorsz. tyt ende termyn van 20 jaeren naestcomende ende achtereenvolgende, beginnende op huiden datum van desen, voorsz. konste ende inventie alleene in practyque ende te werke sullen stellen moghen, in ende over al onse voorsz. landen van herwaertsover, daer ende alsoo hem 't selve goet duncken ende gelieven sal, verbiedende, ende interdicerende wel ernstelic by desen allen onsen ondersaten, ende anderen binnen denselven onsen landen, van herwaertsover verkerende ende frequenterende, de voorsz. inventie, den voorsz. tyt gedurende te conterfeyten ofte na te volgen, op verbeurte van alle die instrumenten, ende 't zoudt, dat zy daernae gemaeckt zullen hebben, tot behoeff vande voorsz. inventeurs, hoer voorsz. hoirs ende erffgenamen, ende voorts op arbitrale peyne ende correctie, welcke peyne geappliqueert sal worden, een derde deel t'onsen proufyte, d'ander derden deel tot proufyte vanden aenbrenger, ende 't derde derdendeel tot proufyte vanden officier, die d'executie daervan doen sal, behoudelyck dat dese konste nu eerstmael gevonden ende in onse landen hyer te voren nyet gepractiseert ende te wercke geleyt en es geweest, ende oock, dat deselve dese onse voorsz. landen in 't generael nyet hinderlic ofte nadeelich sal wesen, noch insgelycx in 't particulier yemants grouds ofte erve daerby beschadicht worde, maer zullen de voorsz. inventeurs gehouden syn, te veraccorderen ende overcomen mette proprietarissen vande gronden ende erven, die zy daertoe zullen willen employeren ende gebruycken. Ontbiedende daeromme, ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die hooft presidenten ende luyden van onsen secreten groten raden, cancellier ende luyden van onsen rade in Brabant; gouverneur, president ende luyden van onsen rade te Luxemburch; stadholder, cantzler ende luyden van onsen rade in Gelrelant; gouv., pres. ende luyden van onsen rade in Holl., Vriesl. ende Utrecht; stath., cansler ende raden in Overyssel; gouv., pres. ende luyden van onsen rade van Namen, gouverneur van Ryssel, Douway ende Orchies, rentmrs. van Zeel. bewest- ende beoosterscheldt, baillu van Doernyken, prevost van Valenchiennes, schoutet van Mechelen ende alle andere onsen rechteren, officieren ende ondersaten, dyen dit aengaen sal, dat sy de voorn. inventeurs, mitsg. hore voorsz. hoirs & erfgenamen van desen onsen jegenwoordighen octroy ende consent voor den tyt ende op de conditien & inderwoeghen ende manieren boven verhaelt, doen, laten ende gedoghen, rustelyck, vredelyck & volcomelyc genyeten ende gebruyken, sonder hem te doen noch laten geschien enich hinder, letsel ofte moeyenisse ter contrarie. want ons alsoe gelieft. Des t'oir-

eonde, etc. Gegeven, etc. President du prive conseil, nous vous ordonnons faire seller lettres patentes, selon la minute cy dessus.

Faict Bruxelles, soubs nostre nom le XII. jour de Octobre, l'an 1562, ainssy soussigne MARGUERITE. Plus bas: Collationné a la minute originale par moy, D'OVERLOPE.

VII.

DECLARATIE VANDE VISSCHERYEN IN HOLLAND, ZEELAND ENDE VLAENDEREN, MITSGADERS VANDEN SOUTE, DAT MEN JAERLICX TOTTEN ZELVEN VISSCHERYEN IS BEHOUVENDE.

Inden eersten, soe es te weten: dat in Holland, Zeeland ende Vlaenderen zyn twee visscheryen, die men nyet doen en mach sonder wit sout ende grof sout, daer aff d'eene genoempt is: *den theelt vanden haring*, dat es te seggen, den tyt ende saysoen, dat men den harinck vangende es, beginnende denselven tyt van Sint Jansmisse midsoemer, ende gedurende tot Sinte Katheryne daghe den XXV. November, binnen welken tyt die schepen, genoempt *buyssen* ende *boots*, moghen doen drye reyssen, datze wtter zee met visschen ende harinck geladen comen moghen.

Voorts soe es te wetene, dat die schepen, genoempt *buissen* ende *boots*, in Holland, Zeeland, Vlaanderen ende alomme over alle dese Nederlanden zyn in grooten getalle, die wel omtrent XI^c. tsamen wtbrenghen souden moghen, daeraff die aldergrootste buyssen moghen voeren XLVI last harincx, die alleene zoe groot in Holland zyn, ende die grooste buyssen in Zeelant ende in Vlaenderen moghen voeren XXVIII last harincx enighe enighe myn; ende die cleyne buyssen met die schepen, die genoempt syn *boots*, die moghen voeren X last harincx.

Welcke buyssen, groot ende cleyne, met de boots alsamen, men mach wel reduceren tot VII^c. schepen ofte buyssen, daeraff elck schip ofte buysse voeren sal moeghen ende brenghen uytter zee, telke reysse XX last harincx, die cleyne buyssen met die boots jegens die grootte gecompenseert.

Ende es te weten, hoe dat die lasten vanden harinck overal in Holland, Zeeland ende Vlaenderen zyn even groot in getal van harinck, al is't, dat in Vlaenderen es gerekent op XII tonnen, ende in Hollant ende oock op enighe plaetsen in Zeelant op XIIII tonnen, ende in enighe plaetsen in Zeelant op XV tonnen, procederende deze differencie deur dyen, dat die in Vlaenderen den harinck geleyt ende gepact wordt anders ende nauwer dan in Holland, ofte Zeeland, daerom die XII tonnen maken XV tonnen, ende in Holland zyn die tonnen meerder dan in Zeland, daeromme, dat mede die XIIII tonnen wtbrengen XV tonnen, maeckende een last.

Noch soe es te weten, dat op dese reductie van VII^c. schepen ofte buyssen, soe zyn in Vlaenderen wel hondert buyssen, ende die reste es in Holland ende Zeeland, daeraff Holland wtbrencht die twee deelen van dezelve reste, ende Zeeland een derdendeel.

Item, genomen den voet op't getal van VII^c. schepen ofte buyssen, die jaerlicx om harinck te vanghen varende zyn, in alle deze Nederlande, soe behouft elck buysse voor den geheelen teelt ende saisoene, dat men den harinck es vanghende, ten minsten twee hondert wit soudts, ende moet zelffde soudt gesoden soudt wesen ende nyet gebraden soudt, beloopende over de voorsz. VII^c. buyssen zulcx tsamen tot hondert ende XL duysent wit soudts.

De andere visscherye, die in Zeeland, Holland ende Vlaenderen gebuert, omme cabiliau, lenghen, coelen ende diergelyke visch te vanghen, die doet men met cleyne schepen, genoempt *boots*, daeroff 't getal over alle dese Nederlanden tesamen mach wesen omtrent 100 schepen ofte boots, ende wordt dese visscherie gedaen inden winter naer Kersmisse.

Tot deze visscherye moet men hebben groff Maripoort soudt, ende egeen wit soudt, ende behoeft elck schip oft boot, doende een reyse inde wynter, ende noch een reyse inden somer, nae Paesschen, 60 tonnen groff soudts, daeraff die hondert ende 60 tonnen wtbrengen ende maecken een hondert groff soudts, naer de mate van Ziericzee ofte Middelborgh.

Noch soe esser ene visscherye, die inden somer begonnen wordt, naer Paeschen, by de boots ende cleyne schepen, ende wordt alleen gedaen in Zeeland, te weten: Ter Veere, Vlissinghen, Zoutelande ende Domburg, wtbrengende tesamen omtrent vyftich schepen oft boots, daeraf dat elck schip ofte boot behouft 50 tonnen groff soudts, ende dat die 50 schepen, inde somer varende, behouwen op elck schip ofte boot vyftich tonnen soudts; ende de hondert schepen, varende soe inde wynter als inden somere, nyet meer en behouven dan tzestich tonnen, procedeert wt dyen, dat die boots varende inden somer, alsdan naer den saisoen, den visch, die vet is, meer soudts behouft tot zynder conservatie, dan inden wynter. Beloopt op dese voet die menichte ende getal vanden groven soute, tot dese twee visscheryen, ende eerst over die visscherye die gedaen wordt inden winter, ende oock inden somere, tot twee reysen met hondert boots, tot elcke boot 60 tonnen, facit 6 duysent groff soudts. Ende over die visscherye, die gedaen wordt inden somer met 50 schepen, elck schip tot vyftich tonnen groff sout, fac. tweeduysent ende vyfhondert groff soudts Maripoorts; compt samen, dat die visscherye inden wintre ende inden somere behouwende zy, tot acht duysent vyffhondert groff soudts Maripoorts.

Ende alsoe de hondert XVI tonnen, die de visschers gelevert worden tot dese visscherye, voor een hondert soudts, als maer XXIX tonnen voor elck quartier in alle plaetse nyet juyste wt en brenghen een hondert groff soudts, soe dat gelevert wordt Tharmuyden byder maete van Middelburg, bedragende die zelve mate van Middelbourg, voor elck quartier voor XXXIII gelycke tonnen groff soudts, soe zonde men van het geheel getal van VIII^{m}. V^{c}. wel moghen aftrecken seeckere quantiteyt, dewelcke om die diversiteyt vande plaetse overal ende cleyn interest van desen, hyer nyet gedaen en wordt.

Ende omme voorts inde generaliteyt vanden soute te comen, van't soudt, dat wit gemaect wordt in't zyeden ende braeden, vanden groven soute, comende wt Spaengien ende Vranckryck; soe es te weten, dat in alle dese Nederlanden syn omtrent vier hondert pannen oft keeten, seer luttel min ofte meer, daeraff jaerlix wel een derde part vande zelve panne stille staen, ende geen wit sout en affineren off maecken, ende soude een panne, die wel toegereet es, jaerlix moghen wtleveren ende affineren ende maecken wit soudt vanden grove soute XXI, XXII ende XXIII hondert soudts, maer want dat over die 4 pannen nyet gedaen en kan worden, overmits diverse beletselen, soe van gebreecke van soute, versterfte vande panneluyden ende werckluyden, soo wordt hier die voet genomen, dat elck panne in't getalle van vyer hondert genomen, jaerlicx affinerende ende wit maeckende es, elcke panne tot XV hondert soudts, belopende op dese voet het getal van seshondert duysent wit soudts.

Van dese seshondert duysent, soe behouwen die buyssen ende schepen, varende totter visscherye vanden harinck, hondert vertich duysent souts. Rest dan vande geraffineerde ende witte soute voor die provisie vanden lande van herwaertsover, ende dat men daer wt voerende es in andere plaetse, vier hondert sestich duysent souts.

Item, om die neringhe vandie visscherye te vorderen, dat die mochte meerder wassen in

die plaetse, daer men die doende es, by goede ordre ende regele opte soute gestelt, soe zoude wel goet wesen, dat die panneluyden, die van groff sout wit sout maecken, nyet en souden vermoghen enighe ordinancie te maecken onder malckanderen, vande tyt, dat men de neringe vanden soute in't affineren ende zyeden oft braden vandyen nyet beginnen en zoude, dan tot zekere ende prefixe daghen by hemluyden gestatueert, daer deur, dat d...gel. gebuert, dat by monopolie vande selve panneluyden 't sout ten tyde, dat men den harinck theylt, beginnende es, ende oock inden slachtyt vanden beesten, 't soudt zeer excessivelyk rysende es, ende dat dye visschers ende andere goede luyden moeten betalen XXVIII, XXX, XXXII ende somtyts XXXV, XXXVI ende XL L. groten; datmen daertoe soude moghen statueren ende versyen, dat een ygelyck zoude moghen zyeden ende braden, als't hem believen ende goet duncken zoude, afdoende alle andere verbonden, die zy met malcanderen ter contrarie gemaect ende gesloten moghen hebben, zulcx, dat by dese die visscherye een hondert wit souts zoude moghen inne copen voor XX L. groten, ende zulken prys hebbende, en zoude zy egheensins geinterresseert syn, al waret oock, dat men in andere plaetsen 't voorsz. wit sout tot veel mindere pryse copende ware.

Ende indyen de Majesteit, ofte yemandt van zynentweghen zoude willen doen leveren tot zulcke prise, als voorsz. es, ofte moghelyck redelyker prys, den visschers dat soudt, dat sy tot de visscherye behouwende zyn, zoo zoude oock syne Maj. dat moghen doen, midts daer wt genietende die betalinge wt die reyse vande visschers, naer die costumen ende rechten, die zy daeraf hebben, die diversch zyn, maer meest overal, dat, soo wanneer die visschers veel gevischt hebben, dat den harinck vang ofte grove visch soe goet is, als alle die oncosten, die men in't toereden van dezelve reyse gedaen heeft, dat alsdan die penningen, die men vande soute schuldich es, mede gereet betaelt moet worden; ende als die vanck van diezelve reyse soe goet nyet en es, dat daeraff die wtreeders vande buysse nyet en connen betaelt worden, een yegelyck vandat men hem schuldich is, soe werdt den voorsz. harinck oft visch vercocht, ende die penning, daeraff comende, gesmaldeelt tusschen die wtreeders, pondt ende pondts gelyk, sonder enighe preferencie daer in te genieten, dan vande huyre vande bootsgesellen, die backers, wagenaers ende 's heren demeynen, die hier geprefereert worden alle andere; te weten dengenen, die gelevert hebben soudt, gaern, coern, tonnen, halve tonnen, houpen, boter, kaes, keerssen, teere, peck, mitsgaders tymerlieden ende de andere oncosten van buyssen heesschende zynde, soo dat overal gecostumeert ende voor recht gehouden ende geobserveert wordt.

Ende wat schult dat verjaert wordt, die en mach men nyet eysschen, 't en sy by de laetste theylt enighe verhouwinge daeraff es; want die nywe schult altyts gepreferéert wordt, den ouden, wesende verjaert, deur redenen, indyen dat zulcx nyet ware, nyemant en zoude metten visschers toereeden, indyen die oude ende verjaerde schult worde gepreferéert.

VIII.

Comme Gaspar Seler et Francoys Berty, ayant remonstre a madame la duchesse de Parme et Plaisance etc., qu'ils desyeroyent mectre en oeuvre et execution certain art, par eulx trouvé et inventé a faire de la marine du (!) gros, blancq sel, sans admixtion d'autre sel, lequel sel au moyen de lad. invention ils pourroyent faire en sy grande quantite et abondance, que non seulement, les subjects et manans desd. pays de pardeça en seroyent servys et accommodes abandonnement pour quelconque leur usaige, tant de table, que chalure

de chaire, poisson, harencq et tnyrs, et en tout temps; de manière, que, en celuy de guerre, ne seroyt besoing, de tirer le sel a grandes frais de Brouaige ou d'ailleurs hors lesd. pays de pardeça, mais aussy, pour en fournir a tous estrangiers, sy comme Oosterlings et d'aultres, accoustumes, d'aller querir aud. Brouaige et en aultre pays, lesquels, s'entrouvans servys pardeça, ne se mectroyent en cousts, hazard, danger et perte de temps, d'aller querir ailleurs, mesmes, attendu, que le sel, que se feroyt par lesd. inventeurs pardeça, se vendroyt a moindre pris, qu'il ny vault presentement; y joinct, que par l'execution de lad. invention, oultre le grand proufyt, que lad. Majeste en pourroyt tirer, la negociation s'augmentoyt grandement en cesd. pays, et beaucoup de pauvres gens, qui seroyent employes en ceste operation en grand nombre, s'en nouriroyent et entretiendroyent. Et pour ce, que iceulx inventeurs ont mis grands frais, despens et travaulx par longues annees, pour parvenir a la vraye notice dud. art, et que avant l'effectuer leur conviendroyt encoires supporter grands cousts, tant des bastimens, instrumens et aultres choses, a ce necessaires, ils ont tres humblement supplye et requis a son Alteze, qu'il plust a icelle, au nom de sad. Majeste, leur octroyer, de pouvoir eulx seulx mectre en effect leurd. invention en lesd. pays de pardeça, et qu'il fust interdict et deffendu a tous aultres, de contrefaire ou imiter icelle invention, endedans le temps et terme de 30 ans, et, que durant iceluy terme, il soyt permis auxd. inventeurs ou a leurs hoirs et heritiers, de pouvoir jouyr et user dud. octroy et privilege plainement et paisiblement, sans que en ce leur soyt faict aulcun empeschement ou desturb...., directement ou indirectement, par ou ils pourroient estre frustres de l'effectuelle jouyssance d'icelluy, et moyennant ce lesd. inventeurs seroyent contents, pour recognoissance dud. octroy et privilege, donner part a sad. Majeste du vingtiesme du sel, qu'ils feroyent, pourveu, qu'ils ne payeront led. vingtiesme en la premiere année, qu'ils mectent en train lad. invention, enfin qu'ils se puissent tant mieulx renbourser les despens, qu'ils debvroient porter pour l'erection des bastimens des comparatoirs, officines, ouvroirs et d'aultres choses a ce requises, mesmes, attendu, que pour lad. premiere annee n'estant encoires en *bruyct* et train led. sel, la traicte et eschillement d'icelluy ne sera sy grand, quil pourra estre apres que la chose sera mieulx recognue; et pouroyt sad. Majeste, oultre lad. recognoisance, mectre quelque gratieulx impost sur led. sel, mais, le mectant grand et excessif, la traicte et eschillement d'icelluy pourroyt estre diverty, et par consequent lesd. inventeurs frustres de leur prouffyt, requirans pourtant leur estre promis, quil ne se mectra impost sur led. sel, que par leur communication & participation; et, que au surplus leur fut aussy promis, que, si apres lexspiration dud. temps sad. Majeste endendyt bailler en ferme la facture du sel ou aultrement en contracter, iceulx inventeurs ou leurs hoires et heritiers seroyent en ce preferes a tous aultres, pour recompense et remuneration du benefice, qu'ils avoient faict a lesd. pays.

Sad. Alteze, ayant ouy le rapport de la remonstrance et requeste susd., et sur ce faict tenir diverses communications avecq les inventeurs susd., apres avoir faict mectre lad. affaire en deliberation de conseil es finances de sad. Majeste, desirant avancher le prouffyt d'icelle et le bien desd. pays de pardeça et aussy gratifier lesd. inventeurs, a ce, quils puissent jouir du fruyct de lad. invention, a sur icelluy affaire resolu et accorde en la sorte et maniere que s'ensuyt:

Et premiers leur a, au nom et de la part de sa Majeste royalle, consenty et octroye le privilege par eulx demande, pour le temps et terme de 19 ans prochainement venans, a commencher aujourdhuy, date de cestes, avecq clause d'inhibition et interdiction a tous aultres, de pouvoir contrefaire, imiter ou ensuyvre led. art en facon, que ce soyt, en faisant du sel de l'eau de la marine sans adjoinction d'aultre sel; de la quelle adjoinction l'on a use

pardeça jusques a present, et de pouvoir apporter, vendre, distribuer ou exposer a vente es pays de pardeça aulcun sel, faict par led. art, imitation ou contrefacture; sur telles peines et sy grandes, que de droict ou par l'authorite de sad. Majeste sy pourroyt apposer; et leur en faira depescher lettres patentes d'octroy et privilege, en tel cas pertinentes.

Pourveu, que, en recognoissance dud. privilege, lesd. inventeurs seront tenus payer au prouffyt de sad. Majeste la quatrieme part de la mesure du sel, que suivant led. privilege sera par eulx faict, au lieu de vingtiesme, quils en ont presente et ce doibs, quils mectront en train leurd. invention, laquelle ils debvront mectre en train dedans lan dores la date de cestes. Et quant a l'impost sur led. sel, lequel sa Majeste pourra mectre sus, oultre lad. recognoissance, dont lesd. inventeurs ont faict mention par leur requeste, soyt d'ung pattart sur le tonneau ou plus, icelluy ne se mectra sus jusques a ce, que ladicte invention sera en train, et lors en sera faict et ordonne avecq communication desd. inventeurs, comme se trouvera convenir au plus grande prouffyt de sad. Majeste, au bien de ses pays de pardeça et a l'advancement de lad. negotiation, laquelle lon ne chargera davantaige, quelle ne puisse bonnement porter.

Et en cas, que, apres l'expiration desd. 19 ans, sad. Majeste desire prendre a soy lad. negotiation, et que par avant lon nayt faict aultre accord avecq lesd. inventeurs de la part de sad. Majeste, icelle les aura ou leursd. hoires et heretiers pour recommandes et preferes a tous aultres, sy avant qu'elle veuille mectre lad. negociation a ferme ou collectation.

Le tout neaulmoins a condiction, que lad. invention soyt nouvelle et auparavant non practique es pays de sad. Majeste, aussy, quelle ne soyt prejudicable en general auxd. pays, ny en particulier au fond de heritaige d'aulcun, mesmes, quils debvroient accorder desd. heritaiges, qu'ils vouldront a ce employer, avecq les proprietaires, et au mesme pris, quils en seront accordees avecq lesd. proprietaires, sad. Majeste sera contente reprendre lesd. heritaiges, a l'expiration dud. terme de 19 ans, ensemble les edifices pour ce construites, et prise de gens, sy entendans, si avant que icelle vueille retenir a soy ladicte negociation.

Et au surplus, pour ce que, mectant en oeuvre de pardeça lad. invention, le secret desd. inventeurs en icelluy endroyt pourroyt apparentement estre decouvert et mis en practique ailleurs es pays voisins, lesd. inventeurs, pour en ce empescher tous aultres et obvyer a leur dommaige, se pourront accorder avecq les princes voisins, ou y pourroyt estre apparence de faire semblable negociation du sel de la marine, comme dessus, en prejudice de lesd. pays, comme en Engleterre, Escosse, Danemarcque, Suede, Embde et les villes marines d'Oisterlande, ou aultres lieux maritimes, ou leur semblera convenir et plaira mectre en practique la susd. invention.

A condition que, pour demonstrer, que leur intention est, de faire leur train principal dud. sel esd. pays de pardeça, ils payeront au prouffyt de sad. Majeste le centiesme de tout le sel, que eulx mesmes feront esdicts pays, villes et aultres lieulx maritimes. Et sy d'aulcun prince maritime, communaulte ou ville maritime la, ou lesd. inventeurs mesmes ne voulsissent exercer ladicte invention, mais pour lenseigner ou apprendre, ils recenssent(!) quelque gratuite ou recognoissance, en ce cas ils seront tenus payer au prouffyt de sad. Majeste ledict centiesme de ce, qu'ils recevront pour icelle gratuyte ou recompense, dont ils feront creuz, et lon sen refera a leur affirmation et exhibition du compte ou calculaire tenu esd. lieulx, ou certification en cas de la gratuite susd. Et pardessus ce, que lesd. inventeurs soyent aussy tenus de s'obliger bien et deuement, quils renvoyeront pardeca nul sel, faict esd. aultres pays, et aussy, qu'ils ne contracteront ny feront contracter, pour faire delivrances dud. sel es pays dessus nommes et autres pays, au prejudice de la negotiation de pardeça.

Toutes lesquelles conditions et restrinctions ont de la part desd. inventeurs esté acceptées

en la forme et maniere, que dict est, soubs promesse sur ce faicte, tant du coste de sad. Majeste, que desd. inventeurs, que le contract susd. se observera et entretiendra inviolablement en tous les poincts et articles susd., sans aulcune fraude ou malingnite.

Faict a Bruxelles, le 18e. jour de Febr., l'an 1563.

IX.

REMONSTRANCE, QUE SA MAJESTE FAICT AULX ESTATS GENERAULX DE SES PAYS PARDEÇA, QUANT A L'AFFAIRE DU SEL.

Que sa Majeste, ayant faict visiter plusieurs moyens et concepts advises et mis en avant par aulcuns esprits inventiffs, pour subvenir aux necessités publiques, ou ses pays se retrouvent presentement, et pour furnir aux despens de la guerre et aultres frais et charges, sans lesquelles l'estat de la republique ne se peult bonnement entretenir, mesmes pour promptement recouvrir l'argent, qu'est l'enthier fondement de la guerre, à la moindre foulle et laesion du pays et des communs subjects d'icelluy; et apres que le tout a été mis en deliberation de conseil, a finablement este d'advis, d'entendre a certain moyen et invention, touchant le sel, comme estant le plus facile, convenable et de moindre grieff et charge de la commune, signament attendu, que ceulx, qui misent en avant lesd. moyens, donnoyent à recognoitre, que par ce le sel se mectroit a moindre pris, quil estoit par avant. Ce neaulmoins, sad. Majeste ny riens voullu resoudre, sans preallablement en communicquer aulx estats.

Et pour iceulx tant mieulx informer du tout, sad. Majeste leur a bien voulu donner à cognoistre la sourche de cestuy affaire, ascavoir, comment aulcuns natyffs de pays d'Italie, se monstrans affectiones au service de sa Majeste, considerans la necessité, penure et disette, en laquelle se retrouvoyt, pour furnir aux frais et despens de la presente guerre, sestoyent, selon l'esperience, qu'ils avoient de la conduicte de plusieurs pays, royaulmes et provinces ..... d'aulcuns moyens, par lesquels sa Majesté, sans aulcune charge ou foulle de ses pays, peuple et communaulte de pardeça, se pourroyt expliquer d'icelle necessite et penure, et abondamment fournir a ce, que seroyt de besoing, pour soutenir la presente guerre, a la seurete, preservation et deffence comme de sesd. pays.

Et desquels, comme donnoyent a cognoistre, il y avoit entre aultres celluy, qui cognoissoit l'affaire du sel, alendroyt duquel sestans esmerveilles de la manière usee es pays de pardeça, quant au mesme sel sestans aussy donné garde du desordre, exces et abus de ceulx, qui jusques ores avoyent eu la negotiation du mesme sel, ils avoient trouvé party, par lequel, vueillant sa Majeste prendre et reserver a soy la vente et distribution de tout le sel, qui annuellement se consume et revende es pays de pardeça, et la donner à ferme ou ammodiation a aulcuns marchans, que denommeroyent, et ce pour l'espace de 15 ans, ils furnyroyent et payeroyent annuellement au prouffyte de sa Majeste ou de sa royale chambre, la somme de IIIc. mille florins, revenans pour ledict terme de 15 ans à la somme de trois millions des-cus, et ils revendroyent et eschilleroient ledict sel, ung tiers meilleur marche, que il n'avoit valu par avant es communes annees, si comme que en lieu de quatre livres ou de IIII½ livres, que lon en auroyt donne en Anvers, Bruxelles et ailleurs pour vng patart, ils en donneroyent six livres, et tiendroyent le pays fourny.

Donc, ayant sa Majeste depute aulcuns commis, pour enfoncer leurdict offre et intention plus avant, ont persiste en leur premiere declaration, quant au susd. meilleur marche, lequel touttefoys disoient entendre, quant aux subjects et non pas estrangiers, lesquelles entendoient, que lachapteroient et payeroient aultant, comme avoit valu a temps de ladicte remonstrance, offre et presentation, que fut environ Noel dernier 1557, par ou attendu la distinction ou diversification du pris entre les subjects et estrangiers, ils entendoyent, que ne seroit loysible a d'aulcun subject de pardeça, de revendre le sel blancq, signament aux estrangiers, mais seulement auxd. marchans ou fermiers, ou leurs agens et facteurs, et que a cet effect, ils tiendroyent leurs estaples non seulement es lieulx accoustumes, comme de Hollande et Selande et ailleurs, ou que lon cuyt et raffine le sel, mais aussy en toutes aultres villes de Brabant, Flandres, Haynault et Arthois, ou que lon est accoustume de revendre et escheller le mesme sel.

Et quils prendroyent à eulx toutes les salines, et entreprendroyent eulx mesmes le faict de bouillir et affiner le sel, meetans en oeuvre les ouvriers, hommes et femmes, accoustumes esdicts salines, avecq plusieurs aultres particularites declairees allors pardevant lesdicts commis, comme entre aultres d'aller querir out faire venir eulx mesmes le gros sel de tels lieulx et pays, que bon leur sembleroyt, ou, le laissant amesner a d'aultres, leur payer telle sallaire, comme seroyt dict et arbitre par sa Majeste ou ses commis, et aultres choses semblables, concernantes ledict affaire du sel.

Que sa Majeste ayant entendu ceste ouverture, voyant la concerner la negociacion du sel, les salines et boulleries, la navigation, les pecheries et aultres affaires et negoces, traictes es pays d'Hollande et Selande, ait este d'advis, remecter et envoyer le tout au feu Marquis de la Vere, comme de son vivant gouverneur et lieutenant des mesmes pays, afin d'enfoncer plusavant les mis en avant desd. remoustrances, et s'informer pareillement sur l'interest et prejudice de ceulx, qui vraysemblablement en pourroyent estre interesses, tant desd. pays et villes d'iceulx en general, comme d'ung chacun en particulier; et que icelluy Marquis, apres avoir entendu le tout, s'etant informe sur led. interest et prejudice, ait trouve ce mis en avant selon le pied, que avoient prins et donne a cognoistre iceulx Remonstrans, n'estre aulcunement practicable, important, comme sembloyt, trop d'interest et prejudice, tant en general que particulier, au regard desd. pays d'Hollande et Selande et aultres, ou lon faict le train dudict sel, si comme que lon faisoit la revente du sel blancq au pois ou livre, selon lequel se sembloyt fonder le meilleur marche, et que la mesme revente seroyt des marchans ou fermiers, tant seullement, et que a cest effect ils tiendroyent leurs estaples en toutes les villes closes des pays de pardeça, et quils entreprendroyent le faict de rebouilleurs au affineurs, les deboutans ainsy de leur train et gaignage accoustumee, et que eulx seuls feroient la revente, privans aussy de leur train tant les revendeurs, qui sont accoustumés de revendre sel, comme les navires, qui le vont querir en Hollande et Selande et ailleurs, ou que l'on le cuyt ou raffine, pour lamesner apres es lieulx, ou lon le revend ou eschelle. Item, quils feroyent eulx mesmes amesner le gros sel, chose ... trop prejudiciable a la navigation et train de marchandise.

Et que, ce leur estant remonstre, ont este contents de continuer la negociation sur ung aultre pied, par lequel en effect lon delaisserait a ung chacun son train et stil accoustume, comme aulx navires et voicturiers, tant grandes que petites, laller querir et l'amesner tant du gros que blancq sel.

Item, aulx revendeurs la revente du sel blancq, pour le revendre en gros ou par le menu ou detaille, et ce, tant aux estrangiers que subjects l'avoir achette unefoys desd. marchans ou fermiers aulx lieux des estaples accoustumes, comme de Brabant, Flandres, Hollande et Selande, ou lon cuyt le sel et affine.

Donc ny restant aultre, si non ce, que concernoyt lesd. rebouilleurs ou affineurs, pour accorder avecq eulx du pris du mesme rebouiller ou affiner, et ce que en dependoyt, et entant, que, allant le party avant, ils debvroyent rebouiller ou raffiner le mesme sel au prouffyt desd. marchans ou fermiers, les recompenser du dommaige et interest, quils pourroyent pretendre, d'abandonner leur train accoustumee de la negociation du sel, tant en achapt que vente, a finablement, apres plusieurs assemblees et communications, tenues avecq iceulx affineurs de la part et par moyens d'aulcuns commis de sa Majeste, este faict et dresse avecq eulx vng traicte ou capitulation tant sur led. pris, comme aussy sur la recompense du dommaige et interest, que pourroyent pretendre a la cause que dessus, et ce soubs le bon plaisir et aggréation de sad. Majeste.

Par ou, que, estant l'intention de sa Majeste, de ne prejudicier a aultruy, quelque necessite que le pressa, ne en general, ne en particulier, ou estant prejudicie le recompenser, sestans ses commis donne garde de l'empeschement, prejudice ou interest, que par led. mis en avant ou innovation des choses, pourroyt estre infere a la pescherye, chose de tres grand moment et importance pour lesd. pays de Hollande et Selande, y ait este prins tel respect et est advise tel moyen, que vraisemblablement passant oultre au contract, que entendoyent iceulx remonstrans, led. train de pescherye n'en seroyt aulcunement recule ou empesche, mais aussy grandement avanche et soulage.

Tellement, que, le tout considere, n'y restant aultre chose, que d'achever avecq lesd. marchans ou fermiers, ou ceulx, qui auroyent mis en avant lad. party, quant au pris, que leur seroyt prefige de la revente dud. sel, lequel demandoyent estre mis aultant plus hault, a cause, que, comme disoyent, par les changemens et innovations, faictes de leur premier offre, la negotiation estoyt grandement empiree, et venoyt a deceder beaucoup a leur concu gaignage, declinans aussy en effect du premier offre, qu'ils avoyent faict de meilleur marche; la majeste a differe, de prendre aulcune resolution en ceste matiere, non seulement, quant a ce, que concernoyt iceulx marchans, mais aussy en ce que aultrement pourroyt disposer dudict sel, jusques a ce que auroyt adverty lesd. estats de ladicte negotiation, pour scavoir et entendre d'eulx, s'il y auroyt aultre moyen, de subvenir a la presente necessite a moindre foulle, charge et interest de la republique et communaulte, leur ayant par ce bien voulu donner a recognoistre, n'avoir en ceste matière aultre object ne chose, a laquelle elle preferoit si non la conservation, bien, repos et tranquillite desd. pays, afin de les pouvoir soustenir en ceste extreme necessite avecq la moindre foulle et charge d'eulx et de tous bons subjects, que faire se peult.

Sy avant, que non obstant, que sa Majeste ayt este presse grandement, de la part desd. marchans, pour leur accorder lad. ferme ou admodiation, et quelle eust aussy bien grandement besoing d'argent, pour furnir aux apprests et appareils de la presente guerre; tellement, que lad. offre et furnissement des deniers ne luy fut venu, que tres a poinct.

Sy est ce touttefois, que, ayant sa majeste faict enfoncer le secret de ceste negociation, et faict calculer la mise et despence, a quoy revenoyt le sel blancq, ayant trouve le pris, que l'avoyent demande, estre mis a la revente excessiff, que apparentement causeroyt rencherissement du sel, a la charge et foulle de la commune, ayant besoing d'icelluy sel, et ne s'en pouvant aulcunement passer, luy estant en tant suspect led. offre et mis en avant d'iceulx marchans, affectans, comme sembloyt, trop grand gaignage, n'en ay voulu passer oultre avecq eulx d'aulcune chose, ne de contract ne d'aultre, que premierement n'eust communique et propose le tout aulx estats, pour assentir et entendre deulx, sy par aultre boult ou moyen elle pourroyt encheminer l'aide et secours ou renfort des finances, que sa Majeste en ceste necessite vouldroyt tirer de ceste espece du sel, comme l'on scayt de

toute anchiennete plus subjecte et appropriee aux ordonnances et despositions des princes ou republiques, que nulle aultre sorte ou espece, dont y a aulcun commerce; si comme sa Majeste reserva a soy la revente et distribution dudict sel et la bailla en ferme ou admodiation par voye de licitation et a plus offrant, ou que la fist administrer par aulcuns agens, facteurs ou procureurs, a ce, que le prouffiyt, que en pourroyent tirer fermiers ou conducteurs, le donnant a ferme ou admodiation, demeura a sa Majesté, pour par ce bout avoir tant moins d'occasion d'aultre nouvelle ou ulterieure charge, ou que fust sur lad. espece de sel introduict et mis sus pour droict et impost, la somme de 50 florins pour chacun cent, et ce au support desd. charges, ou aultant plus ou moins, que lon trouvera icelles charges requerir, par moyen du quel semble, que ne seroyt de besoing d'innover aulcune chose, ne donner cause d'aulcun divertissement au alteration a personne, demeurant vng chacun en sa premiere liberte, stil et train accoustumé.

En quoy sa Majeste a ceste confidence auxd. estats, quils feront tout leur effort non seulement, de la bien adviser, de ce, que leur semblera le plus convenable et de plus facile conduycte et direction en ceste matiere, mais ausy d'y prester toute ayde, faveur et assistance, a bien imprimer ceulx, avecq lesquels le leur fauldra communicquer, afin de le pouvoir guyder et conduyre a bon effect, soyt par l'une voye ou l'aultre, celle, que lon trouvera mieulx convenir, dont le l'une ne l'aultre leur debvroyt sembler estrainge, veu les grandes et extremes necessites, ou les pays presentement se retrouvent, pour soustenement desquelles en rejectans moyens, fauldroyt prendre le refuge a d'aultres de beaucoup plus grand grieff et charge, desquels, comme dict est, elle les desire soulaiger, en tant, que aulcunement faire se peult, d'aultant plus, que sa Majeste nentend mectre en practique aulcun moyen, soyt celuy de la reserve ou de l'impost, a aulcun prejudice, charge ou detriment de la republique, en mectant en avant chose, qui fut prejudiciable a la navigation, train ou cours de la marchandise ou aultres affairés ou negoces, par lesquels se maintiennent les pays, villes, peuples et communaultes d'icelles, ains de laisser le tout en sa premiere et pristine liberte, sans donner occasion d'aulcun divertissement ou alteration desd. affaires et negoces, en tant, que aulcunement faire se peult.

Et comme quant a la reserve, en cas, que la resolution se y a donna, sa Majeste nentend prendre a soy la negociation ou distribution dudict sel, fust, pour la donner en ferme, ou la faire administrer par aulcuns procureurs, agens ou commis, en usurpant aulcune chose sur les navieures (!), ceulx qui sont accoustumes aller querir le gros ou blancq sel, ne aussy les revendeurs, qui sont accoustumes revendre le sel, soyt en gros ou par le menu, ains, que ung chacun demeure en son vieulx stil et train accoustume, es mesmes termes, qui sont declaires cy devant a l'endroict de la negotiation entrevenue avecq lesd. marchans ou leurs agens, ayans demande lad. ferme et y faict loffre cy dessus declaire.

Et comme insistans au mesme pied a lendroict des rebouilleurs ou affineurs du sel, entend aussy, au mesme cas, ensuyvre le traicte ou capitulation de la part et soubs le bon plaisir d'elle dressee avecq eulx, au moins en tant, que concerne le pris, rebouillissement ou affinement d'icelluy sel, les salaires, competement de leur paine, travaulx, frais et despens, que leur y convient faire, et pareillement aussy leur faire recompense condigne et raisonnable du domaige et interest, que pourraient pretendre a cause, que ne leur seroyt possible de vendre le sel a leur prouffyt, et par ainsy debvroyent abandonner leur train accoustumee, scavoir a la negociation dud. sel, ès mesmes termes, que ait este declaire cy devant, a l'endroict de ce, que ayt este negocie avecq lesd. marchans. Par ou semble, que, prenant icelle voye, nulle n'avroit raison de se plaindre, n'estant en aulcune chose prejudicie ou interesse, ou y pouvant pretendre aulcun prejudice ou interest, en estant bien et deuement et de son

gre propre satisfaict et recompense, ny entrevenant aussy changement ou innovation de chose aulcune, si non que en vertu dudict traite ou capitulation, sa Majeste sur ce ..... au droict desd. rebouilleurs ou affineurs, tellement, que, comme vers iceulx jusques ores a este la revente et negociation dud. sel, elle seroyt mainten. vers sa Majeste, comme en ayant acquis le droict par la cession et remuneration des mesmes rebouilleurs ou affineurs, et comme jusques ores ils ont rebouilly et affine le sel a leur prouffyt propre par la distribution et revente, qu'ils en ont eu, ils le feroyent mainten. au prouffyt de sa Majeste, comme sestans de leur gre et consentement obliges en son service, et ayans aussy mis en son pouvoir, tant les salines, cest a scavoir, quant a l'usage, comme de sel que lon y feroyt, pour en disposer, comme de chose propre et appartenant a luy, signament veuillant accepter led. traicte, il y a de leur part arreste et accorde, a raison duquel lon ne le pourroyt inculper ne aussy redarguer d'aulcune usurpation, que selon le droict lon pourroyt dire injuste et indeue, ainsy, que selon la regle commune, a icelluy, qui scait et consente, lon ne fayt tort ne injustice. Et si est ce, que, cessant led. traicte, sa Majeste se pourroyt ayder d'aultres moyens importans le mesme effect, signamment en ceste espece de sel, et ce es mesmes termes, que le droict le permect et luy pourroyent suffrager les exemples de tant d'aultre villes et republiques, et d'aultant plus, estant et procedant le gros sel, qui s'affine de pardeça, pour la pluspart des pays et royaulmes d'Espagne, subjects a sa Majeste, et pour aultant de la que deca plus subject a ses constitutions et ordonnances.

Mais comme nest l'intention de sa Majeste d'encheminer ceste affaire pour aulcune aigreur, ne aussy user en lung ou lautre moyen d'aulcune extremité de puissance, nest de besoing d'insister a faire plus ample deduction ne remonstrance, combien avant quelle se puisse extendre, mais de regarder tant seulement combien ceste republique des pays de pardeça aye affaire d'estre secourrue, pour ne laisser perdre et ruyner enthierement, affin de se renger au moyen, que semblera le plus convenable a icelluy effect, et adapter et proportioner remede a l'exigence du mal, en quelle se retrouve.

Et ores que au regard de ce bien cheroyt en consideration, combien un prince souverain, presse de telle necessite, comme s'offre presentement, pourroyt pretendre en semblable espece comme de sel, touttefoys nest besoing icy en tenir plus loing propos, pour aultant, que sa Majeste nest resolue et determinee de attribuer ou approprier en ceste part aulcune chose, ains de mectre et conferer le tout au bien, utilite et benefice de la republique, tant pour la necessaire deffence, tuition et preservation d'icelluy comme aussy le sousten. des necessités publiques, que leur ont este declaires par la derniere proposition.

A rayson de quoy, ne leur debvroyt ce moyen de reserve estre suspect d'aulcune indeue practicque ou machination, comme lon entendroyt de faire haulcer excessivement le pris du sel, a aulcune change, foulle ou destriment de peuple et communaulte, pour en tirer aultant plus de prouffyt, a cause, que par le contenu de la dicte proposition, signamment en l'article concernant le sel, leur debvroyt estre exime tant scrupule, et venir a cesser ceste impression, par ce que sa Majeste leur promect en cas, qu'ils veuillent la levee et recepte du mesme sel, oultre ce, que estant ce moyen destine, comme dict est, au bien et conservation de la republicque et communaulte, y ny gist telle ou semblable imagination de le vouloir detorquer ou convertir a la fin contraire, et sy ne debvroyt elle avoir lieu, que sa Majeste, de laquelle ils ont par tant de foys cogneu le bon zele, quelle a toujours eu, a les sublever et soulaiger en tout ce, que luy ait este possible, de tant moins, que les vouldroyt maintenant en tant d'aultres charges laisser charger, ou fouller oultre ce, que la necessite porte, se pouvans en tant assurer, que passant oultre avecq ce moyen, sa Majeste entend de tellement regler et moderer le pris de la revente dud. sel, et y mectre sy bon ordre et

police, qu'ils ne se appercevront d'aulcun haulcement ou rencherissement dud. sel, du moins tel, dont avecq raison ils se pourroyent resentir ou plaindre, mesmes au regard du pris, qu'ils ont achepte par cy devant en l'achettant. Encoires lesd. raffineurs, lesquels sestans seulx entremesles de ceste negotiation, ont trouve moyen de tenir la provision du sel sy restraincte, que la revente est toujours demeure a hault pris, non obstant l'abondance, que le temps a parfois donne dudict sel, tellement, que quant ores a l'occasion de ceste reserve, ou de ce, que par moyen d'icelle viendroyt prouffyter sa Majeste, led. sel se vint aulcunement haulcer ou rencherir au pris, ils n'en debvroyent prendre aulcun resentiment ou alteration, non plus qu'ils ont faict du pris, ayans eu cours au temps passe, estant la revente ou distribution du sel es mains desd. affineurs, mais s'en contenter d'aultant mieulx, considerans ce, en quoy s'employeroyt le prouffyt, que en reviendroyt a sa Majeste.

Et comme de semblable tombant la resolution sur aultre moyen, que est de . . . impost a mectre, comme dict est, sur led. sel; sa Majeste n'entendroyt aulcunement user du mesme impost, en le mectant sy raisonable et modere et ... proportion cy devant, en donnant aussy sy bon ordre a la distribution et revente, que lon ne auroyt a craindre aulcun desordre, ne aussy aulcun notable haulcement ou rencherissement du pris du sel, au moins au regard de la derniere vente ou achapte, par lequel vng chacun du peuple ou communaulte se pourveoit de ce, dont a de besoing ou pour son usaige, ains que le tout demeureroyt au vieulx cours et pris ordinaire, au plus pres que faire se pourroyt, tellement, que y entrevenant aulcun changement, le mesme seroyt de sy peu, que nul n'en debvroyt prendre fondement d'aulcune opposition ou contradiction, ne aussy en estre mal imprime, considerant ce, a quoy lon entend employer, ne redondant par ce a aulcune charge ou foulle du peuple ou subjects, ains au bien, repos, seurete et tranquillite d'iceulx et de tout le pays. Par ou estant ceste necessite publicque telle, que ung chacun doibve mectre la main pour la secourir, sa Majeste a ceste confience en eulx, qu'ils ny seront moins prompts ne voluntaires, que icelle, ains que selon l'obligation et respect, qu'ils doibvent avoyr a leur propre salut, et celle de leur patrye, y ayant sa Majeste mis tout ce que luy a este possible lun ce, qu'ils ont entendu de ses aultres pays, royaulmes et provinces charge son demaine jusques au boult, ils ne defauldront aulcunement de leur coste signament estans en ceste extreme necessite les choses reduictes en tel termes, que lon puisse esperer avecq layde de Dieu pouvoir une foys donner fin a tant de maulx, calamites et dangers, desquels se trouve longuement affligee ceste masse des pays, sesvertuans en tant par tous moyens possibles et excogitables, pour ne deffaillir a la societe, que sa Majeste desire avoir avecq eulx en ceste occurence du temps present, a ce que par main commune et d'une vray mutuelle et reciproque intelligence soyt porte non seulement l'insuportable faix de ceste presente guerre, mais aussy a tant d'aultres extremes necessites, que leur sont este declaires, adhibe le remede a sy bon fin, comme au soustenement de ceste republicque, la tuition et deffence de ces pays et preservation generale desd. estats et de tous aultres bons subjects lon trouvera convenir.

A quoy, sa Majeste, pour conclure, ne requiert auxd. estats d'aultre, comme elle faict bien affectueusement, si non, que a leur prochain rethour avecq la responce sur les aultres poincts de la proposition, ils vueillent rapporter semblablement leurs advys du moyen et expedient, que leur semblera le plus convenable, pour encheminer et conduyre cest affaire, conforme a lad. proposition, affin, que sa Majeste, avant que la necessite viengne surprendre davantaige, quelle puisse prendre quelque bonne resolution et touttes longeurs et difficultes forcloses .... (si ainsy sera trouve convenir) de jouir l'effect, quelle desire a si bonne et louable fin, que dessus il a este au long declairee.

X.

CONCEPT PRINS POUR ACCORDER AVECQ LES AFFINEURS DE SEL DE CES PAYS BAS, ET SE POURRONT (!) FAIRE EN LES MANIÈRES, QUE SENSUYVENT.

Premiers, que les marchans livront auxd. affineurs le gros sel la moictye d'Espagne et de Portugal et l'aultre de Bruaige, si bon leur semble, et ce pour le pris de 16 L. gros le cent lung parmy l'aultre.

Lequel sel ils pourront bouillir et affiner, en rendant le sel blancq aux marchans ou aux commis de sa Majeste pour 20 liv. gros pour le cent, et sera auxd. affineurs et a leur prouffyt la supremesure, quils bouilliront ou rostiront davantage que cent de cent.

Par ainsy proufiteront lesd. affineurs sur chacun cent de sel 4 livres de gros et lad. supremesure, sur quoy lesd. affineurs seront tenus d'avoir leurs salines payelles et tous aultres utensiles, quon a besoing pour cuyre ou bouillir led. sel., ensemble serviteurs et servantes a tout ce quil en depend, a leurs despens, et sans les despens desd. marchans ou deputes de sa Majeste. Aussy seront lesd. affineurs tenus ..... querir led. gros sel a Armuyde ou aultre part en Selande, ou il sera a leur despens, aussy le faire mectre dedans lesd. salines sans despence quelconque desd. marchans ou de sa Majeste, pourveu, que par sad. Majeste soyt mis ordre sur les marronniers et aultres ouvriers, que lesd. affineurs soyent toujours servys a ung pris raisonable, comme sa Majeste ordonnera. Et quant led. sel sera affine blancq et mis en sa place, quon nomme vulgairement le ....., que lesd. marchans ou commis seront tenus recepvoir led. sel en dedans trois sepmaines ou plustost, y ayant vng cent et demy du dict sel sur led. ....., et payeront lesd. affineurs les despens de mesurer, rompre, mectre dedans le sacq, et de la en avant seront tous les despens, qui suiveront, aux despens desd. marchans.

Item, sil advenoyt par secheresse de temps ou aultrement, que les tourbes ne pourroient flotter ne venir, parcequon les amesne par petites eaulx croissantes et decroissantes selon le temps secq. ou trop de pluye, que chacun porteroyt son interest et dommaige, tant les marchans que lesd. affineurs, et quadvient aulcunefoys de telle sorte, que ce, quils achaptent ce temps pour VII L. gros, quil fauldroient bien bailler la meictye d'avantage et plus, que vient a considerer.

Aussy, que, si ladvenoyt, que par fortune de feu ou inondation et haulx flux d'eau perissoyent avecq le sel, y estant dedans enthierement ou en partye, que chacun portera son interest, les marchans de leur sel, et lesd. affineurs de leurs salines, tourbes et aultres utensiles; et aussy que se trouve aulcune foys, que le sel, tant de Portugal, d'Espagne que de Brouaige venant d'ung pays et lung cent beaucoup meilleur que l'aultre, que lesd. marchans seroyent tenus de repartir egalement led. gros sel de chacune desd. contrees, que sera possible de faire auxd. affineurs.

Et a considerer, que le sel de Portugal nest si bien convenable a faire rostir que le sel d'Espagne, et fauldroyt, que lesd. marchans fussent toujours furnis de gros sel pour entretenir lesd. salines en ouvrage, qu'ils pourront bouillir et cuyre depuis Pasques jusques a S. Martyn; il semble, soubs correction, quant au poinct de distribuer le sel, que les affineurs entre eulx mesmes, auroyent de leurs gens, comme ils ont presentement, quon nomme doyens, qu'avroyent la charge de la dicte distribution.

Offres faictes, de par les marchans appaltateurs du sel a sa Majeste.

Ils ont offert et offrent de nouveau furnir les pays de sa Majeste de sel l'espace de xv annees ensuyvant.

Et comme en temps de lad. offre on vendoyt la mesure, contenante livres iv et demye de sel, vng pattart, ils offrent en donner vi L. pour le mesme pris.

Ils offroyent aussy payer pour le droict de sa Majeste les xv annees durantes ivᶜ. mille florins par an, le terme desd. xv annees; a condition, touttefois, que sa Majeste, consenteroyt auxd. marchans, appeltateurs, que personne ne pourroyt vendre ny achetter sel, si non eulx ou leurs commis ce terme de xv ans durans.

Et sont contens lesd. marchans appeltateurs, que les mesmes affineurs du sel, quont affine jusques au present, affineront les xv annees durantes, en leur baillant le gros sel pour affiner, payans aussy tous despens de travailleurs, tourbes et aultres quelconques necessaires pour led. raffinement et oultre six florins pour chacun cent au prouffyt des affineurs.

DE

UTRECHTSCHE CAPITTELS.

SINT JAN.

BEWYS VAN ALLE GERECHTICHEDEN, PRAEËMINENTIEN, JURISDICTIEN ETC. INDE PROSDYE S. JANS, MET DE BEWIJSSTUKKEN.

Nadien dat de Con. Majest. heeft belieft, by sententie interlocutoire in zynen secreten raede, den XXIII. in Decembri XV^c. LXII ghegeven, (volgende hetghene dat die Coninghinne van Hongrien, hoogher memorien, in't jaer XV^c. XLVI ghedelibereert hadde) t'ordineeren dat voir u lieden, eerweerdighe ende mogende heeren, ende in u lieden handen zouden gedient wezen, zoo wel die stucken die in de zaeke, hangende inden secreten raede, tusschen die proost van Sint Jans kerke t'Utrecht (nopende eenen Melchior Willemsz., die de procureur generael gevangen houdt) suppleant ter eender zyde, ende de voorsz. procureur generael aldaer ter andere, zyn overghegheven, als andere die de voirsz. partyen daerenboven noch zullen willen dienen ende overgheven, opdat al 't ghene, dat die parthyen *hinc inde* zullen willen overleggen, ter justificatie van hunnen gepretendeerde rechten, jurisdictien, hoocheyden ende preëminentien zoude moghen by uwer eerweerdicheyden gesien ende gevisiteert werden, ende endelick gedefinieert wezen die differenten, die hier voortyts dickwils tusschen die voirsz. partyen verresen zyn, om dieselve sententie ende ordinantie te voldoene, zoo doet heer Bucho van Montzima, jegenwoordich proost van Sint Jans kercke t'Utrecht, oidtmoedich vertooch van die hoocheyden, preëminentien, prerogativen, auctoriteyten, jurisdictien ende rechten derselver proostien, die welcke gebruyckt, gheuseert ende onderhouden zyn geweest byden proosten van derselver proostien ende hueren officieren inder tyt geweest zynde, geleden c. II^c. III^c. jaeren ende veel meer tyts, soo 't hiernaer breder verclaert zal worden, supplicerende als in d'eynde van desen.

1. In den eersten, zoe doet te noterene, dat die voirsz. proostie in haer comprehendeert deze heerlicheden ende plaetsen, als: Midrecht, Wilenis, Achtienhoven, Cudelstert, Tamen ende Zevenhoven, ende suclx werden dieselve heerlicheden ende plaetzen genaempt *die proostie van Sint Jans tot Uytrecht*, soo hier naer insgelycx breeder sal vertoocht werden.

2. Om dan *ab exordio* te bewysene, hoe die voirsz. proostie ten voirsz. hoocheden, preeminentien, prerogativen, jurisdictien, rechten ende possessien geraect is, soe bevindt men, dat wylen Otto, als Coninck van Roomen, gegunt ende gegeven heeft Balderico, doen biscop van Utrecht, die hoocheyt van te mogen munte slaen, verbiedende eenen yegelyck van eeniger auctoriteyt, 't selve te mogen beletten, noch eenigen tol oft anderen last daervan te

nemene, maer wes daervan geheven oft gelicht soude mogen werden, 't selve heeft by Coninck Otto gansselyck ende geheelyck den voirsz. bisscop met volder macht overgelaten, breeder blyckende by synen brieven, gesegelt ende met synen handteyken geconfirmeert in date des jaers ons Heeren IXᶜ. XXXVI, by copie alhier getoocht, beginnende in *nomine Dni Jesu Christi, etc.*

3. Daer naer dezelve Coninck Otto, willende den voirsz. bisscop Balderico noch meer begunstighen, heeft al 't gene dat by synen voirsaten der kercke van Utrecht verleent hadde geweest, ofte oock van yemanden anders, als onder anderen het thienste deel van allen den regalien, soe wel van der munten als den tollen, die men inden bisdommen van Utrecht lichtende was, mitsgaders vanden tributen, genaempt *cogschult*, ende oick dat men tot Duyrstadt, nu genaempt *Wyck*, ende generalyck in allen plaetsen, totter zee toe, ende oock in den eylanden daeromtrent, dat men den Keyzer oft den Coninghen van Roomen plach te geven, volgen soude den bisscop van Utrecht inder tyt wezende, verbiedende 't zelve eenichsins te stoorne, maer 't selve inder eeuwicheyt sulcx te gedoogen, als breder blycken mach by deszelfs Coninck Otto brieven, besegelt ende met synen ringhe geteeckent, in date des jaers onzes Heeren IXᶜ. ende XLIX, daervan hier oic copie geëxhibeert wordt.

4. Deselve Coninck Otto, Keyser van Roomen geworden zynde, heeft aldes voorsz. is, vernyeuwt, verleent ende geconfirmeert, merckelyck die hoocheyt, auctoriteyt ende regale van munte te slaene, breeder blyckende by synen brieven, in date des jaers ons Heeren IXᶜ. LXXV, hier oock by copie overgeleyt.

5. Ende in 't selve jaer van IXᶜ. LXXV, zoe heeft deze voersz. Keyzer Otto den voirsz. bisscop Balderico ende der kercken van Utrecht verleent, al 't gene dat hy hadde van hoocheden inder stede van *Amuda*, mitsgaders den tol aldaer liggende, voirts die visscherien in *Almere*, ende alle het recht ten beyden zyden vande rivier, genaempt *de Vecht*, soe van landt, bosschen, wateringen, waterloopen, staande wateren, vyvers ende andersins, dat den voorsz. Keyzer Otto, als regal toebehoort hadde, als breder blycken mach by copie vande brieven daervan zynde, in date anno LXXV voirseit, *idus* VIII *Juny*, mitsgaders by een copie van een andere brieve van derselver date.

6. Alsoe die voirsz. rechten, preëminentien, faculteyten, hoocheden en jurisdictien der voirsz. kercken ende bisdom van Utrecht gegont ende verleent als voren, heeft die Keyser, Henricus die Tweede, regierende omtrent den jaere ons Heeren duysent ende vyftich, ten tyde vanden bisschop Willem van Utrecht geconfirmeert, ende oic, voir alsoe veel als 't noot is, gegont ende verleent.

7. Naer dezen, te wetene inden jaere ons Heeren duyzent ende LXXXV, wezende doen tot Utrecht bisscop Coenraet, doende deselve bisscop een zekere permutatie met Ancelmo, proost van St. Jans voirsz., in dier tyt, naerdien dezelve proost den voirsz. bisscop Coenraet opgedragen ende getransporteert hadde sekeren thol in d'uytsluysen, mitsgaders zekere andere goeden ende boschagen, gelegen in Wambeke.

8. Soo heeft dieselve bisscop Conraet, daer voren ende in recompensie, sekere kerke, gelegen in *Fernake*, met haeren toebehooren, mitsgaders zeker mourlant in *Everkestoope*, alsoe 't selve gelegen was, met oic een seker quartier, genaempt *die* XL *hoeven*, nu geheeten *Wilnis* ende het landt van Mydrecht gelegen in zekere bepalinghe met sulcke conditien, ende besproken, dat zoo wanneer die voorsz. landen, doen ter tyt mourlanden zynde ende onbewoont, geraecten bewoont te werdene, die thienden allen rechten ende justicien van dien, soe wel geestelick als weerlick, soude alleenlicken toebehooren de voorsz. proostie van St. Jans ende nyet anders, als breder blycken mach by d'inhouden van derselver ghiften Conradi, beseghelt by den voirsz. bisscop Conraet, in tegenwoordicheyt van veelderhande personagien,

soe geestlick als weerlick, inden voirsz. jaere duyzent LXXXV geinsereert in sekere confirmatie van Guydo oic bisscop van Utrecht, hiernaer te mentionerene.

9. Daer by dat blyct, alle hoocheden, preëminentien, prerogativen, jurisdictien ende andere rechten, soo wel gheestelicke als weerlicke by den voirsz. bisscop vercregen, als voren gededuceert staet, getransfereert, overgedragen ende gegeven te zyne by den voorsz. bisscop van Utrecht, inder proostien oft den proost van Sint Jans, die daervan oic geuseert, gepossesseert ende gebruyct hebben, oyt sedert dier tyt by hem selven, ende hueren officieren, sonder eenich belet ofte conditie, *qui usus est optimus interpres diotorum titulorum.*

10. Ende soe wanneer yemant hem vervoirdert heeft, den proosten van Sint Jans eenich hinder, turbel ofte molestatie daer inne te doene, zoe zyn zylieden hem daer jegens voirzien by justitie ende andere behoirlycke middelen, soe insgelycx hiernaer breder verclaert, ende met goeden bewyse betoocht zal worden.

11. Men bevindt noch, dat sekeren tyt, naer dat voorsz. staet gesciet is, Keyzer Fredericus, d'eerste van dien naeme, ingselycx geconfirmeert heeft gehad., alle die voorsz. ghiften by synen voirsaten gedaen, ende merckelick by den voorsz. Keyzer Otto die Tweede, deselve by hem Frederico, oic geconcedeert ende verleent, breder blyckende by sine brieven, in dato vanden jaere ons Heeren XIc. LXXI, daerby oic te meer gevesticht is, die voirsz. ghifte van Conradus, bisscop, den voirsz. Ancelme, proost van Sint Jans, gedaen.

12. Van gelycke Keyzer Sigismundus wel geinformeert zynde, van allen den voorsz. hoocheden, auctoriteyten, preëminentien, prerogativen, jurisdictien ende andere rechten, der voirsz. kercke van Utrecht met de possessie van dien, heeft bisscop Frederic van Blanckenhem, doen ter tyt presideerende tot Utrecht, voirsz. daerinne geinvesteert, ende verleent deselve approberende, lauderende ende ratificerende, dat meer is, ende het welcken sonderlinge te noteeren staet, deselve rechten, noemende onder anderen *regalia*, als breeder vermelden syne opene brieven, gegont ende gegeven tot Nymegen, bisdom van Cuelen, in den jaere ons Heeren XIIIIc. XVI, XVII. dach Novembris,

13. Nyet te min 't es gebeurt, dat de grave Wilhelm van Hollandt, ende Coninck van Roomen, twistich geworden zynde jegens den proost ende capitle van Sint Jans t'Utrecht voirsz., aengaende der possessien ende rechten vanden landen, jurisdictien ende thienden in Ovendrecht, Cudelstert ende Westvene, mitsgaders in andere plaetsen, daeromtrent gelegen zynde, in effect die proostie van St. Jans voirsz., die voirsz. partien huerlieder geschillen deur tusschenspreken van eenige personnagen, gestelt ende gecompromitteert hebben, in't zeggen ende verclaeren van heer Willem, doen ter tyt abt van St. Truyen, naer inhout der brieven van requisitien ende submissie, zoe wel vande voirsz. Coninck Wilhelm als den proost van St. Jans voorsz., als oock vanden cardinaal Hughe, mediateur tuschen denselven partien.

14. Ende uyterlycke, soe heeft die voorsz. abt Wilhelm van Sint Truyen die voorsz. saecke, naer rype ondertastinghe ende inquisitie terminerende, verklaert, gevonden te hebbene die possessie ende 't recht vande voorsz. jurisdictien ende thienden der voorsz. plaetzen, ende van andere daer omtrent gelegen, den voirsz. proost ende capittule van Sint Jans te competeeren in vollen rechte, ende dat zylieden, ende huere voirsaten van soe seer langen ende oude tyden, daer van geweest zyn in paisible possessie, dat gheen memorie ter contrarien en was, hoewel nochtans eenige baillouwen van Hollandt, begeerende te extendeeren die limiten van hueren heeren, gepoocht gehadt hadden eenige plaetzen inde voorsz. proostie te invaderen ende occuperen, nochtans ondeuchdelyck ende onrechtveerdelyck tot huerder ende huerder heeren groote onsalicheyt ende pericle, daeromme die voorsz. posses-

sie ende recht vande voorsz. jurisdictien over allen den voirsz. plaetzen vander proostien, den voirsz. proost adjudiceerende, breeder blyckende byder sententie arbitrale, des voirsz. heeren abts van Sint Truyen, in date duyzent IIc. LXIIII, den V. February, al gebeurt by wille, weten ende consente des bisscops van Utrecht, doen inder tyt wezende.

15. Van gelycke alsoe inden jaere XIIIc. IIII questie gevallen was, tusschen den eerweerdigen vader in Christo, heere Guydo van Hennegouwe, bisscop van Utrecht, ter eendre, ende den proost van Sint Jans voorsz. ter andere zyden, op ende aengaende die hooghe jurisdictie, waeromme ter instantien vanden voorsz. bisscop, vergadert ende gecelebreert wierde het capitle van Utrecht, inden plaetzen daertoe gedeputeert, ende die saecke geventileert wezende, wiert verclaert, nyemanden inden landen van Utrecht hooghe jurisdictie, dan de proostie van St. Jans t'Uytrecht, aldaer te hebben.

16. Maer dieselve bisscop Guydo, met dyen nyet te vreden wezende, dede vergaderen alle vassalen van zynen hove, metten ridderscap ende edelen, met oic den capitle, 't welck men heet die *Maelstadt*, versoeckende van hemlieden verclaringhe ende sententie vande voorsz. hooghe jurisdictie, sulcx dat uyterlyck by haerlieder alle consent wierdt geconcludeert, ende van weghen van hemlieden allen daer jegenwoordich zynde verclaert ende met sententie gepronuntieert, deur den mondt van heere Ghysbrecht, heer van Goy, dat nyemandt behalven de proost vander kercke van St. Jans t'Uytrecht, hadde hooghe jurisdictie, inden lande aldaer, breeder blyckende by de voorsz. verclaeringhe ende sententie, in date als vooren.

17. Hetwelck die voirsz. heere bisscop Guydo zedert naerder verstaen hebbende, willende, voir soe vele als in synder macht was, den proost van Sint Jans t'Uytrecht recompenseren, *motus conscientia*, (als wel te presumeeren staet) heeft die voorsz. brieven van bisscop Conraet zyn voirsate, by hem gezien ende bevonden gans, gave, ongecancelleert ende gheensins gevicieert, besegelt met deszelfs bisscops Conraets segele, soe hem heer Guydo claerlyc gebleken was, geapprobeert, geratifficeert ende geconfirmeert, doende tot dien fine dieselve brieven van bisscop Conraet insereren van woorde te woorde, inde voorsz. syne confirmatie als voirsz. is, breeder blyckende by denselven brieven van confirmatien, in date des jaers onses Heeren XIIIc. XI, den tweeden dach naer Paesschen.

18. Dat zedert, te weten inden jaere van XIIIc. LXXXII oft daeromtrent, wederomme questie geresen is geweest, tusschen heer Floris van Wevelinchoven, als bisscop van Utrecht ter eendre, ende heer Peeteren vanden Velde, doen ter tyt proost van St. Jans voirsz., aengaende die hooghe jurisdictie der voorsz. plaetsen, maekende die proostie van St. Jans voirsz., soe syn beide partyen gecommen in proces, ende hebben heml. gesubmitteert in't seggen vanden prelaten ende capitlen vande anderen vier godshuysen, te weten: vanden Dom, van Sinte Salvatoris, van Sinte Peeters ende Sinte Marie.

19. Welcke prelaten ende capitlen gedeputeert hebben vier eerlycke ende geleerde mannen, huerlieden medecanonicken, om die waerheyt vander saeken te ondertasten ende ondersoeken, met te doene informatie, soe by getuygen, munimenten als andersins, om, deselve gedaen weesende, te bringen onder den voirsz. heeren prelaten ende capitlen, zoe die voorsz. vier gedeputeerde oic gedaen hebben, nemende zeer ampele ende breede informatie, als wel ampelic mencionneert het instrument dair van zynde, beginnende *ad perpetuam rei memoriam.*

20. Ende die voirsz. gedeputeerde, doende die voirsz. informatie, hebben bevonden den proost ende capitle van Sint Jans te competerene die voirsz. hoocheyt, preëminentie, jurisdictie, rechten, ende des daer aen cleeft metten possessie van dien, als onder anderen by specificatie, van te moghen punieren oft te remitteren alderhande delicten, ende sonder-

linghe van dieghene, die gebeuren binnen de voirsz. plaetzen, limiten ende districten, genaempt *die proostie van St. Jan*, die vooren breder gementioneert staen.

21. Als van dootslagen, quetsueren, simple oft by mincken, item van crachten ende gewelden, soe wel die by daege als by nachte gebeuren mogen, item van diefte, van valsche mate, van brandtstichten ende van alderhande andere delicten, exercerende generalyck van allen saeken, hooghe jurisdictie concerneerende, elck proost successivelyk in synder tyt, by hem selven ofte heuren officieren, breeder blyckende byder informatien daerop gehouden, met XIIII getuygen op XXXIIII ar[len]. dies aengaende van wegen des voorsz. heeren Peeteren vanden Velde, als proost van St. Jans, in handen vande voirsz. gedeputeerden geëxhibeert.

22. Ende sonderlinge byder depositien, gedaen op 't dyerste XXVI. XXVII. ende XXIX. der voorsz. ar[len]. die welcke, al is't, dat zy *prima facie*, schynen alleenlycken te comprehenderen, Wilnis ende Achtienhoven voorsz., nochtans soe is vande voorsz. hooghe jurisdictien by de voorsz. proosten geuseert geweest, soe wel in't voorsz. Blocklandt, Cudelstert, Thamen, Mydrecht ende andere plaetsen, die voirsz. proostie van St. Jans makende, zoewel in Wilnis, als in Mydrecht voirsz., specialyck blyckende byden voirsz. XXVII. ende XXIX. ar[len]. ende oic dat Wilnis in voirtyden genaempt is geweest *die XL houven*, dair voren mencie af gemaect werdt, oic mede dat het landt ende venen, gelegen inde voorsz. plaetsen, bysondere in Mydrecht ende Wilnis, schuldich zyn en betaelen den proost van Sint Jans *chyns*, als wesende heurliedere chynsgoeden, soe inhoudt het XXXI. ar[le]. al in tecken van hoocheden, blyckende byder depositien, gedaen op den XXVIII. ar[le]. des quoyers, wesende een seer oud geschrifte, houdende date vanden jaere XIII[c]. LXXXI.

23. Ende noch by andere depositie, gedaen op andere naervolgende ar[len]. totten getaele van XIIII, daerop gehoort zyn XII getuygen, blyct insgelycx, dat die voirsz. proost van Sint Jans heeft alle hoocheyt, jurisdictie ende rechten, metter possessie van dien, merckelicken in Achttienhoven, ende dat in allen saeken, excessen, crymen, hoedanich die hebben mogen wezen, soe hier boven eensdeels vermaent staen.

24. Ende nyet alleene aengaende die hoocheyt ende preëminencie op't landt, maer oick vande wateren ende rivieren, daer omtrent loopende, als onder andere, dat die gemeynte vande steden van Utrecht, by tyde van wylen heere Aernt Louff, in zynen leven proost van St. Jans voirsz. nyet en hebben mogen leyden die rivieren, genaempt *de Vecht*, doen wezende by Dael inder weerlicke jurisdictie des proosts ende capitle van St. Jans, alders wert, als buyten de burch van Weerde, aldaer deselve riviere noch hueren loop heeft inde jurisdictie des voorsz. proost, dan by synen expressen consenten.

25. Ende tot dien fine, soe cocht die voorsz. gemeynte van Utrecht vande voorsz. proost ende caple het lant, hemlieden daertoe bequaem ende notelyck, daer deur de voorsz. riviere vande vecht noch heuren loop heeft, behoudelycken altyts die hoocheyt ende jurisdictie des voorsz. proosts, zoo wel op't lant als in't watere, soe breeder blycken mach by de depositien, gedaen op IIII[de] voirsz. ar[le]. daer by ende des voorsz. is, genouch blyct vande hoogen jurisdictien des voirsz. proost.

26. Als't oic doet van meer andere, gelyc van die doode lichamen te scouwene ende daermede voirts te doene naer ordonnantie ende believte vande proost oft synen schout ende officier, blyckende by der depositien op 't VIII. ende IX. ar[le]. gehoort.

27. Ende soe wanneer die selve schoudt yet gedaen heeft, oft wilt doen, daervan men hem sonde willen beclaghen, zoe wert van hem geappelleert alleenlyck aen den proost, als aen den oversten, ende geenssins aen den bisscop, noch acte van hem hebbende, breder blyckende by der depositien, gedaen opten XII[e] ar[le].

28. Ende vande delicten, gebeurt buyten de jurisdictien vander voorsz. proostien binnen

den lande van Utrecht, ende waervan metten bisscop oft zynen maerscalc by den delinquanten gecompeseert waeren, soe zyn die proosten in der tyt geweest in paisibelycke ende vredelycke possessie, dat gheen memorie van menschen ter contrarien en gedinct te stellen, yemanden last hebbende, oft zynen officiael, om die soenpenningen te versekeren, als breder blycken mach by der depositien, gedaen op het XIIIIe ar^le, al te zamen begrepen inde voorsz. oude quoyere van dispositie ende hier gelaten breeder verhaelt te worden, uyt cortheden.

29. Het welcke by den voorsz. gedeputeerden zoe ampele bevonden zynde, ende den voorsz. prelaten ende capitlen aengebracht synde, die welcke bevindende het schoen claer recht vanden voorsz. proosten metten possessien van dien, hebben in presentie van partyen, te wetene, den voirn. bisscop Florens van Wevelichoven ter eendre, ende den voorsz. proost Peetere vanden Velde ter andere, by monde vande decken vanden Dom t'Uytrecht verclaert by sententie diffinitive, dat zylieden den proost ende capitle van Sint Jans t'Uytrecht voirsz. bevonden te wezen, in volcomen possessie vander hoogher jurisdictien voirsz., 't zelve verclaerende met duytschelicke (!) woorden, te weten in een volcomen besit des hooghen gerechts.

30. Ende daer en boven, om die voorsz. possessie noch meer te justificeeren, soe wierde verclaert, dat die voorsz. proost Petrus vanden Velde met synen capitle souden affirmeren met VII stoolen in gewoonlicker maniere, dat zy deselve possessie hadden met goeder saeken, ende soe verde sy 't zelve refuseerden te doene, soe soude die voorsz. bisscop Florens deselve possessie, die hy seide te hebben, affirmeeren mit VII stoolen.

31. Naer welcke pronuntiatien die voorsz. proost, op staende voet heeft doen haelen VII stoolen uyter sacristie vanden Domp t'Uytrecht voirsz., en hy dien (!) aengedaen hebbende, heeft gezworen, dat hy ende syne voirsaten, proosten ende capitlen van St. Jans voirsz., altyts geweest hadden soo sy noch waeren, in vredelicke possessie vander voirsz. hooghe jurisdictie, behalven vanden turbel doen gedaen, zoe diezelve proost oic wel weten mochte, gesien hebbende al het voorsz. besceet, hier voren breder verhaelt, ende sulcx, soe hebben ter selver tyt oic gedaen sesse canunicken van Sint Jans voorsz., affirmeerende dat zylieden, vastelicken geloofden den voorsz. proost die waerheyt gezworene te hebben, al naer der waerheyt ende oude costume in sulckdanige saeken geobserveert.

32. 'T welck gedaen zynde, heeft die voorn. proost versocht aen den voorn. heer bisscop, daer jegenwoordich zynde, dat hy zyn maerschalc inthimeren zoude, in toecomende tyden hem nyet meer te onderwindene vande voorsz. hooghe jurisdictie, noch des daer aen clevende is, welcke bisscop, hoewel hy vande voorsz. pronunciatien in den beginsele nyet wel te vreden en was, nochtans verclaerde, dat hy zynen maerschalc 't zelve zoude inthimeeren ende daerinne wel voorzien, al breder blyckende by der acten ende der voorsz. instrumenten van sententie, gedaen ende gebeurt in de voorsz. generale capitle der voorsz. kercke van Utrecht, den XXI. Marty a°. XIIIc. LXXXII, alhier by copie geëxhibeert.

33. Ende hoewel by der voorsz. sententie, onder anderen den voorsz. heer bisscop gereserveert zoude zyn, syn recht, indien hy eenich pretendeeren wilde, in't petitorio, om den voorsz. proost te vervolgene voir alsulcke competenten rechteren, als hem goetduncken zoude, soo en heeft denselven bisscop Florens van Wevelichoven noch zyn naervolghers, emmers totter tyt van bisscop David, hoewel daer tusschen byde geweest zyn vyff ofte sesse bisscoppen, gheen vervolgh van 't selve petitoir gedaen in alsulcke vuegen, dat hetzelve pretens recht van petitorie in allen gevalle jegens den bisscop, al hadde hy daertoe eenige apparentie gehadt, dat neen, gepreseribeert soude syn metter tyt van omtrent LXXX jaeren meer dan suffis. om geestelicheyt jegens geestelicheyt te mogen prescriberen, als kennelicken is naer rechte.

34. Ende dat meer is, die voorsz. heer bisscop David volcomelyck geinformeert wezende van al, des voirsz. is, ende merckelyck vanden voirn. ghiften des voirsz. bisscops Conraet, heeft inden jaere XIIIIc. LXI, den eersten dach van Julio, in tegenwoordicheyt van zynen vicaris generael, dieselve brieven van bisscop Conraet gezien hebbende, ende dat dezelve in geender wys gecanceleert, geraseert noch geenssins gecorrumpeert oft suspect, maer gansselyck, geheel ende gave, metten seghel des voirsz. bisscop Conraet, soe hier boven noch geseyt is;

35. Heeft deselve brieven geapprobeert, geratificeert ende geconfirmeert, van synder auctoriteyt, ende die voorsz. commutacie ofte mangelinge, die de voorsz. Conradus gedaen hadde vande voorsz. parceelen metten parceelen wederomme by den voorsz. proost van St. Jans gelaten, van weerden gehouden, daerinne begrepen zyn die voorsz. partien ende stucken van landen, makende die voorn. prostie, in voirtyden oic andere naemen gehadt hebbende, dan die zedert gecregen hebben, ende mogelick noch souden moghen gecrigen.

36. D'welck oic nyet te verwonderen en staet, gemerct dat in voirtyden die stucken van den landen metter voirsz. mangelinge den voirsz. proost van St. Jans by den bisscop gelaten, mit allen hoocheyt, soe voirsz. is, waeren wouste, wilde landen, onbewoont, eensdeels maress, anders mourlant, ende som mogelick bosch ende diergelycke, nyet gecultiveert noch in achtinghe zynde, zoe die selve zedert by lanckheyt van tyden allencxkens geworden syn, blyckende by d'inhout vanden voirsz. brieven van ghiften ende confirmatien van dien, ende bysondere by der voirsz. mangelinge van bisscop Conraet, ende der voorsz. confirmatie van bisscop David.

37. Deselve confirmatie, inhoudende by expres, dat overmits tusschen den voirsz. partien van landen, noch eenige parceelen waeren, onbewoont zynde, dat zoo wanneer deselve bewoont soude worden, soe souden die thienden ende beden ende andere hoocheden, genaempt *placita*, ende alle justicie ende hoocheit, soe wel gheestelick als weerlick, die in de voorsz: plaetzen vande proostien vallen souden, toebehooren den proost ende kercke van St. Jans voorsz., alleen ende nyemandt anders.

38. Hetzelve sulcx (als oic begrepen staet inde voirsz. mangelinge, met bisscop Conraet gedaen), by den voirsz. bisscop David expresselyck van nyeuwes, verclaerende ende decreterende, dat die voorsz. proosten van Sint Jans, dair van souden mogen ende behoren vryelyck te gebruycken, sonder wederseggen van yemanden, al naer inhout van zyne voirsz. confirmatie ende ghifte vande voorsz. eersten July anno XIIIIc. LXI.

39. Nyetemin alsoe dieselve heer bisscop David, vyff ofte zesse jaeren daernaer, als omtrent den jaere XIIIIc. LXXI nyet indachtich zynde synder voirsz. approbatie, confirmatie ende concessie, maer quaelick ende sinisterlick geinformeert zynde, hem vervorderde heeren Jan Nyss, doen proost van Sint Jans voorsz., te turberen oft laeten geturbeert oft gemolesteert te worden in zyne voorsz. hoocheden, auctoriteyten, preëminentien, jurisdictien ende possessien van dien, soe is't denzelven heere Jan Nyss, proost, van noode geweest hem daer jegens met recht te voorzien, ende heeft tot dien fine syne suplicatie gepretenteert onsen heyligen vader den Paus, verwervende provisie in behoorlicke vorme aen heeren Peeteren de Farrera, auditeur vander saeken van synen paleyse.

40. Voir welcken heeren Peeteren, soe verde geprocedeert is geweest tusschen den voorsz. heere Jan Nyss, proost van St. Jans t'Utrecht, claegere ende aenleghere ter eendre, ende den voorn. heere bisscop David, verweerdere ter andere zyde, aengaende der voorsz. hoghe ende laeghe jurisdictie, *meroque et mixto imperio*, die deselve proost heeft in zyn voorsz. plaetsen ofte deurpen van Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Thamen, Cudelstert ende Sevenhoven, ende die urbatien ofte spoliatien daerinne gebeurt, met allen dysser aencleven mochte, dat de voirn. heere Petren, auditeur, by synder sententie diffinitive verclaert heeft;

41. Dat de voorsz. spoliatien ende turbatien der jurisdictien ende hoocheden by den voorsz. bisscop jegens den voorsz. proost gedaen, geseyt te wezene ondeuchdel., onbehoorlick ende onrechtveerdich, als metter daet gedaen, ende daeromme denselven bisscop verstekende vande voorsz. hooghe ende laaghe jurisdictie *merique ac mixti imperii* voirsz., ende exercitien van dien, ende hem daervan amoveerende, ende den voirn. proost inder reëele corporele en actuele possessie, mitsgaders d'exercitie ende gebruycke vande voorsz. hoghe ende laghe jurisdictie *ac meri et mixti imperii*, herstellende ende reintegrerende;

42. Condemnerende voirts den voirsz. heer bisscop David alle die vruchten ende profyten ende emolumenten, gecommen wesende vande jurisdictien der voirsz. plaetzen ende deurpen by hem oft zynen officialen gedurende den tyt vande voorsz. turbatien oft spoliatien den voorsz. proost te restituerene, mitsgaders inden costen vanden processe, zoe die voorsz. sententie vande voorn. heeren Peetere de Farrera breder is vermeldende.

43. Van welcker sententien die voirsz. bisscop David hem gedragen is als appell. tot twee reysen respectivelick, ende heeft voir d'eerste reyse die saeke van appellatie doen committeren heeren Johan Anthoniss, bisscop van Alexandrie, ende voir die tweede reyse heer Johan, bisscop van Nucerin., oic auditeur vande voirn. saeken des voorsz. palais, maer is deselve bisscop David, in beyde den voirsz. appellatie vervallen, ende is die voorsz. eerste sententie tot twee mael geconfirmeert, met condempnatie van restitutie van vruchten, proffyten ende emolumenten, ende oic van costen, daerop oic verleent zyn geweest executoriale brieven, met comminatie van te procedeeren by excommunicatie, aggravatie, reaggravatie ende invocatie *brachii secularis*, ingevalle van resistentie oft geen furnissement, ten voorsz. drie conforme sententien, breeder van allen dien blyckende byden processe daerop gefulmineert, ende alhier by copie vertoocht vanden date XIIII^c. LXXXII beginnende *gloriosissimo et invictissimo principi, etc.*

44. Maer heeft die voirsz. bisscop David tot allen dien gefurneert, reintegrerende ende restituerende den voorsz. proost, heer Jan Nyss, in allen zynen voirsz. hoocheden, jurisdictien, auctoriteyten, preëminentien, prerogativen ende andere rechten, vooren breder gededuceert, die welcke daervan syn, ende synder voirsaten possessie gecontinueert ende onderhoaden heeft, soe oick altyt gedaen hebben syn nairsaten, tot dat die Keyzerl. Mat., hoogher gedachten, gecommen is aen die temporaliteyt der jurisdictien van 't Sticht van Utrecht, dat men wylen heere Alberto Piggio, proost der voirsz. proostie, begonnen heeft molestatie daerinne te doene, ende daernae heeren Kaerle Perrenot, voirsait inde selver proostie vanden jegenwoordigen heeren proost.

45. Den welcken heere Kaerle Perrenot, ten fyne van noch nadere die waerheyt vander saeken ende rechten van zynder kercken, die welcke hy met verbont van eede schuldich is voor te staene, preserveren ende onderhouden, naerder te wetene ende onbekendelyck gheen onredene te sustineren, heeft by synen baillui ende officier verstaen, hebbende die voorsz. rechten ende possessien gedaen, stellen by specificatie in gescrifte ten getale van XII articlen, die welcke hiernaer geinsereert worden.

46. In den eersten, dat die proosten van Sint Jans in dier tyt, alleer die K. M^t. geworden is erfheere des lants van Utrecht, rustelic, vredelic, ende vry onbecroont van yemant langher dan eenighen menschen memorie is ter contrarien, gebruyct hebben, in die heerlyckheyt der proostie voorsz., alle jurisdictie, hoghe, laghe ende middele.

47. Dat die bisscoppen van Utrecht 't gebruick oft exercitie der voorsz. jurisdictie noyet onderwonden, noch den proosten voirsz. oft hueren officieren, daeromme gheen belet gedaen en hebben, oft indien zulcx gebeurt geweest is, 't zelve by wegen oft remedie van justicie afgedaen is, alsoe dat die voorsz. proosten in deuchdelyck bezit der voirsz. jurisdictie altoos gebleven zyn.

48. Dat het gewysde in allen saeken criminelen by den hooghen gerechte van die proostie altoos 't leste ende daervan gheen provocatie oft appellatie toegelaten, maer 't selve altoos ter executie oft tot des proosts ghenade gestelt is geweest, ende van alsulcke gratie ofte genade te geven, oft ter justitie te doen stellen, die proost in possessie is.

49. Dat vande sententien, gewezen in saeken civil by die lege banck vande proostie, appellatie toegelaten is geweest, totten proost, t'Uytrecht residerende, ofte synen stadhoudere ende leenmannen, ende dat nyet jegenstaende eenighe leenmannen denselven lege bancken consultatie ofte advis gegeven hadden, blyckende by acte *in judicio contradictorio*, gegeven inden rade t'Utrecht den XXVIII. Juny LVII.

50. Dat de proosten inder tyt ende heuren predecesseuren, *ab immemoriali tempore*, eer de K. M^{t}. geworden is erfheer 's lands van Utrecht, in rustelycke ende vredelycke bezit geweest zyn, by sich selven oft syn officieren accisen ende imposten te lichtene, ende oick beden, subventien ofte precarien te eysschen ende te ontfangen, sonder regard van yemant ende 't zelve wel wetens ende aensiens des landtsheeren van Utrecht inder tyt.

51. Dat die proost als voren in rustelycke possessie geweest is, *restitutie in integrum* gracienselick te geven oft te verleenen, van allen versuymen, negligentien, verloop van tyt, versteck, tyt van te interponeren appellacie gebeurende in allen saeken, hangende voir een yegelick vanden leeghen gerechte synder proostie.

52. Oick mede, dat die proost als boven in rustelicke ende vredel. possessie geweest is, remissie te gevene van alle crimen, in syne voirsz. jurisdictie ende heerlycheit geschiet.

53. Dat die proosten zyn in rustelicke possessie van geleyde te geven in heurer proostien heerlicheyt.

54. Dat die proosten voirn. altyts geweest zyn in possessie, keuren, breuken ende mulcten te nemen van alle excessen, inder proostien gebeurt.

55. Dat die proosten mede syn in possessie, hantvesten ende ordonnantien te maken ende te gheven zynen ondersaten inder proostie, waer naer zy hen moeten weten te rechten.

56. Dat die proost inder tyt ende zyne predecesseuren in possessie zyn vande visscheryen, thienden ende 't veer, dat men in rechte soe mach noemen *ripatica*.

57. Dat de ondersaten van Achtienhoven in gewoonte zyn geroepen te wordene, in cleyn saken, voir den officiael des proosts van Sint Jan, ende nyet voir den officiael des bisdomps van Utrecht, ende oft gebeurde, dat dieselve ondersaten, geroupen worden voir de officiael van Utrecht, dat zy gewoonliek zyn daervan te declineren *forum*.

58. Op alle welcke rechten ende possessien die voirsz. baillue inder qualiteyt voirsz., volgende d'ordinantie vande Conninghinne by besloten brieven, in date den XXV. Juny a°. XLVI, by den procureur generael overgeleyt, informatie heeft gedaen houden, tamelick ende behoirlick, voir notaris public persone, ende zyn bevonden warachtich te wezen, breeder blyckende by der voirsz. genomen informatie, ondertekent: JACOBUS *de nova porta nots* alhier vertoocht, daerinne bevonden worden achte deposanten conformelyck getuygen, ende blyct 't zelve noch by meer andere munimenten, hier vertoocht.

59. Noch wordt bevonden, dat den proost voorsz. oft zynen baillou, remis gegeven heeft in't jaer XV^{c}.I, Heyndrick Jacobs, vanden nederslach by hen geperpetreert inde persone van Jan Geritz, soe hy oick in't jaer XV^{c}.XXI gedaen heeft Pieter Ariaensz., ende in't jaer XV^{c}. XXXIIII Jan Suve, Claes Willemsz. ende Huych Willemsz., ende in't jaer XV^{c}. XXXIX Ghysbrecht Seymoensz., ende in't jaer veertich Dierick Joosten, ende in't jaer XLV Hans Sebastiaensz., al van diversche nederslagen, respectivelyck by heml. inde proostien voorsz. heerlickheyt geperpetreert.

60. Item, dat in't jaer XV^{c}.XIX gevangen zynde in Achtienhoven, by Barnart Verhare,

baillou vande proost, drye misdadigen, ende deselve deur hem quaede feyten ende dyverie verwezen zynde by den scout ende scepenen ter doot, deur d'intercessie ende bedinghe van sommighe luyden van eere, heeft denselven baillou de voorsz. misdaders ende verwesens het lyff gegeven inden naem des proosts voorsz., behoudelick dat deselve gegeesselt ende gebannen hebben geweest uytter proostie voorsz.

61. Is oick al kennelick ende notoir, dat die proost van St. Jans inder voorsz. plaetzen van zynder proostien heeft recht ende is in possessie van die gemeynen weghen, die men heet die *Herstraten*, die welcke hy doet scouwen by zynen scout ende officier, als overheere in denselven plaetze.

62. Heeft oick in zyn voorsz. lant seker rivier, genaempt *de Meyert*, daer deure men vaert tot Leyden, Ter Gouwe ende Amsterdamme in Hollant, in welcke riviere, mitsgaders op den ouver van dien ter beyde zyde, die voorsz. proost heeft jurisdictie, ende is in possessie van dier, daerinne is een ponte, die gebruyct wert tot gerieve vande volcke, om heml. over ende wederover te vouren voir sekeren penningen, die de proost van St. Jans in pachte uytgheeft.

63. Is oock kennelic ende notoir, dat die voorsz. proost heeft recht ende is in possessie van te hebbene, behoudene ende profiterene die goede vande gecondempneerden, als geconfisqueerde goeden.

64. Syn oick d'ondersaten van denselven proost sculdich ende gehouden tot diversche servituyten, die men in rechte heet, *angariarum et plaustrorum praestationes*, ende in een teken van dien moeten graeven die grachten, omtrent den huyze van Mydrecht, ende hem dienen met peerden ende plouch, als zy des versocht worden.

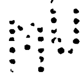
65. Noch heeft die voirsz. heer proost recht ende is in possessie van te maeken, creeren ende institueeren wet van schout ende scepenen met andere wethouderen, in drye dorpen zynder proostien, om aldair justicie te administrerene, soe wel in't crim. als in't civil, naer die maniere vanden lande.

66. Voirts heeft die voirsz. heere proost recht ende is in possessie van diversche visscherien, ende die proffyten daervan te trecken, ende onder andere soe heeft hy een zeer groote visscherie, wezende lanck drye quartiers myls, ende een halve myle breet, daerinne deselve proost oic exerceert allerhande jurisdictie.

67. Ende in teeken van dien, zoe is't noch binnen zekere jaeren herwaerts gebuert, dat eenige borgheren van Amsterdamme gecommen zyn in deselve visscherie, ende aldaer bevonden, dat zy vougen ende naemen eenighe zwaenen ende visschen, waeromme zylieden gemulcteert wierden, ende waeren hun afgenomen huerlieden scepen ende schuyten, mitsgaders huerlieden waterhonden ende voetbogen, oft andere instrumenten, al by den scout ende officier vande voorsz. proost, maer deur bede van eenige heeren van Amsterdamme, soe wierden zy heuselyck getracteert, ende werde heml. 't voorsz. goet gerestitueert, mits beloofte nochtans, dat zy nyet meer van gelycken doen en zouden.

68. Heeft noch die voorsz. proost, in diversche plaetsen van synder jurisdictie recht ende is in possessie van te hebbene het beste hooft oft pant, welck men heet *bona curmedalia*, dat men vindt in't huys vanden ghenen, die sulcken goeden, ghenoempt *curmedalia*, bezittende is.

69. Men zoude oick bevinden, ende die gemeene faeme ende name is sulcx, ende t'anderen tyden gebuert soude syn, dat ingevalle men vonde inde voirsz. jurisdictie vande proostien eenigen scat, oft dat yemandt aldaer woonende, geraecte afflivich te wordene, sonder erfgenamen achter te laeten, dat indien gevalle die voorsz. heer proost van St. Jans aenveerden soude het goed ende successie van denselven overleden.

70. Noch en is nyet te verwonderen, dat die voorsz. heer proost alsulcken rechten, ende veel meer anderen competeren, die men qualicken alle te zamen hier soude konnen geëxpresseren, alsoe die nyet ter memorien en occureren, oic synder dingen, die tot allen stonden nyet en gebeuren, maer tot somstonden ende daerom in rechte geheeten worden *actus discontinui*, want zoe hier voiren breder gededuceert staet, met depositie ende tytlen daerop dienende, geverifficeert wordt, soe competeren den voorsz. proost noch veel meer grooter ende andere rechten van hoocheden, preëminentien ende jurisdictien, als van thollen te lichten, munte te slaen, ende andere diergelycke, vooren gespecificeert.

71. Waerom naer alle rechten moet gepresumeert worden, dat den voorsz. heer proost competeren andere dinghen van mindere jurisdictie, oick hiervoren eensdeels verclaert metten anderen, die men nyet al en kan bedincken, noch geëxpresseren, zoe voirsz. is.

72. Ende om noch naerdere in't particulier te tooghen die voorsz. rechten der voirn. proostien, ende merckelyck die possessie ende gebruyck van dien, soo word onder andere bevonden, dat overmits t'anderen tyden die maerscalc ende officier vande bisscop van Uytrecht deden molestatien den proost van St. Jans, in't doen leyden ende vueren huerliedea gevangen, deur 't landt ende gerechte vanden bisscop.

73. Soe heeft in't jaer XIIIc. XX, Jan, bisscop van Uytrecht, mit zynen brieven bekent, meester Peeter vanden Velde, doen proost van St. Jans, oft synen bode, die hy daertoe setten soude, te mogen zyn gevangen (die uyt zyne proostie waeren) doen voeren duer des voorsz. bisscops landt ende gerechte, dat meer is; dezelve daerinne gevangen te houden, ende andere lieden, die in eenige syne gerechte misdeden, vanden eenen synen gerechte totten anderen te voeren duer zyn Sticht, doende zyn officieren deffensie daerinne, der voorsz. proostie eenich belet te doene, bekennende alsoe die voorsz. bisscop die jurisdictie vande proostie gesepareert te wezen vanden zynder.

74. Die voorsz. possessie werdt bethoont by seker instrument, in date anno XIIIIc. LXXIX, derden Octobris, aldaer die ondersaten van Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven, Cudelstert ende Sevenhoven, kennen heer Jan Nyss, proost van St. Jans, voir hueren heere ende oversten, merckelyck inde temporaliteyt, hebbende hem belooft tot seker termyn te betaelen syn gewoonl. precarie ende rechten, den voirsz. prooste competerende, ende aencommende uyt saeke van des zyn ondersaeten sculdich waeren ende altyts geweest hebben, zoe zy oick noch zyn, inden jaere die men heet *bissextilis etc.*

75. Van gelycken soe wordt bevonden, dat wylen heere Steven van Rumeler, docteur in beyden den rechten, proost vande voorsz. kercken, met zyn ondersaten vander voirsz. plecken ende duerpen, ordonnantie gemaect heeft aengaende den goeden, toebehoorende den buytenlanders, dat die nyet gevryt en souden syn, maer contribueren gelyc die binnenlanders, breder blyckende by den acten, beginnende: »Wy Steven van Rumeler," in date VII Febr. a°. 1501.

76. Item, alsoe bisscop Frederic van Baden, successeur van bisscop David, hem vervoirderde te molesteren heer Jan Ingewinckel, proost van St. Jans, hem willende doen betaelen mergengelt, soe heeft Paus Julius, *motu proprio*, daer inne versien ten voirdele van denselven Ingenwinckel, in zekere peine ende excommunicatien, blyckende by zynen bullen, in date anno XVc. XII, V *idus Julii.*

77. Item, deselve Ingenwinckel heeft, ter cause van syne blyde incompst geheyst ende geobtineert zyn precarie, die zyn ondersaten hem geaccordeert hebben, beloopende tot CL ouden schilden, soe blyct by instrument, gedateert den XXIX July XVc. XXIII.

78. Item, deselve ondersaten hebben hem belooft te betaelen syne precarie vanden jaere *bissext.*, als blyct by den instrument, gedateert XXVII. Juny, anno XVc. XXIX.

79. Ende insgelyex heere Alberto Pygio synen success. ende noch daernaer den voirnoemden heeren Kaerle Perrenot, merckelyck blyckende by die reckeninge uytten capitle van ontfange.

80. In confortatie van des voorsz. is, ende merckelyck van die hooghe jurisdictie der voirn. proostie van St. Jans metter possessie van dien, ende by consequentie te bethoogene, dat die nyet gemeyns en heeft met yemandt anders, soe wordt bevonden by declaratie ende attestatie, in't jaer XVᶜ. XXXIIII, XXVIII Aprilis, dat die ghene, die hemlieden beclaegen willen vanden vonnisse, gegeven ende gepronuncieert by den wetten der voorsz. proostie, heml. daeraf draegen ende constitueeren als appellanten, oft heml. andersins daeraf beclaegen voir den proost van St. Jans oft zyne leenmannen, houdende huere jurisdictie op Sint Jans kerkhoff t'Uytrecht, onder die linden, ende voir gheen andere rechteren, breeder blyckende by der certificatien, beginnende: »Corls Adriaensz." in date als voiren.

81. Noch soe blyct vande voorsz. rechten, hoocheden ende preëminentie by andere certificatie ende attestatie, beginnende: „»allen den ghenen die desen brief," in date vanden XIX. Decembris, anno XVᶜ. XXXVI.

82. Ende in teeken van dien, merckelycke om te bewysen die separatie ende diversiteyt der jurisdictien des bisscops ende der voorsz. proostien, ende dat zylieden daervan useren respectivel. ende besundere die voorsz. proost, sonder ter cause van derzelver jurisdictie gestaen te hebbene onder den bisscop, soe wert bevonden, dat in allen segchelingen vande prelaten, vande vyff godshuysen van Utrecht, die bisscop metten proost van Sint Jans drucken ende geven over huerlieder seghelen in rooden was, dewelck beteeckent hoocheyt inder temporaliteyt, aldaer die vier godshuysen alleenlick seghelen met gruenen wasse, als gheen hoocheyt in temporaliteit hebben, soe zy oic metter waerheid doen.

83. Noch meer soe sel blycken, dat geresen zyn sekere questie tusschen wylen heere Albrecht Pigius, proost van St. Jans, tegen den schout, burgemeesters ende regeerders der stad van Utrecht, die uit crachte van seker octroy verbieden wilden den ingesetenen vande heerlycheden, toebehoorende de voorsz. proostie, ende woonende binnen duyzent roeden naer derselver stadt, bier oft wyn te mogen tappen, daer de voorsz. proost hem met zyne ondersaten tegen opposeerde.

84. Dat hierop gecommitteert zynde commissarissen, om partien te hooren, ende hebbende rapport aen de Maᵗ. vande Coninghinne gedaen, dieselve Maᵗ. dat gehoort hebbende, heeft geordonneert d'ingesetenen vande voorsz. heerlicheyt der proostien, notoirelyck toebehorende binnen derselver heerlicheden, souden mogen tappen ende slyten bier ende wyn, gelyck zy deden voir 't vercrighen van 't zelve octroy, behoudelyck dat die borghers van Utrecht op zekere penen verboden souden worden, in deselve proostie binnen duysent roeden nae derzelver steden nyet te drincken oft converseren, alsoe 't selve blyck by zekere acte, in date vanden derden augusty anno 1539, ondertekend by de Coninghinne ende den audiencier Verreyken, by dewelcken in effect genoech blyct ende bekent wordt, dat deselve proostie ganselick distinct ende geseparéert is vande jurisdictie ende heerlycheden des landts ende stede van Utrecht.

85. Ende is gheen aenschou te nemen tot achterdeele vande voorsz. proost, oft men jegens hem zoude willen allegieren die sententie, gegeven inde groten rade, inden jaere XVᶜ. XXXVIII, want dieselve sententie is grootelycx ten voordeele vanden proost, alsoe by die verclaert is, denzelven proosten zynen naecomelingen, proosten van Sint Jans t'Utrecht voirsz., te competeren ende toe te behoren die jurisdictie, hooghe, middele ende leeghe, mitsgaders die vruchten en prouffyten van dien inde voorsz. dorpen ende heerlycheden, met hueren toebehooren, sulcke, als heeren, hebbende hooghe justicie, competeert en toebehoort, condemp-

nerende den voorsz. procureur generael, denselven proost ende zynen nacomelingen daer van te laeten ende gedoogen peyselick genyeten ende gebruycken.

86. Ende dat die voorsz. sententie voirts soude onder andere inhouden, dat aengaende die overheyt ende regalien gepretendeert ende geheyst by den proost Pigius, hy verclaert soude syn nyet ontfanckelyck inde vorme ende manieren, zoe hy geconcludeert ende zynen heysch gedaen ende genomen hadde, en is daerop gheen regard te nemen;

87. Want 't zelve gesciet soude syn, overmits die groote generaliteyt sonder naervolgende specificatie by hem Pigius gedaen, alsoe hy concludeerde, dat inde proostien hem toebehoirden ende competeerden, alle overheyt, hoogheyt, jurisdictie ende regalen, sonder eenige reservatie, ende daerom is hy verclaert geweest nyet ontfanckelyck, zoe voren geseyt is.

Ende want het different, daer nae ghereesen tusschen den voorsz. heere Kaerle Perrenot, des jegenwoordighens-proosts voirsaet ende den procureur generael van Utrecht, ter cause van Melchior Willems, alsnoch gevangen in u lieden eerweerdighe heeren handen, gefurniert is, zoo schynt van geen nooden te wezen, hier dien aengaende breder verhael te maken, maer alsoo aengaende die voorsz. hoocheyden, jurisdictien, preëminentien, authoriteyten, prerogativen ende andere rechten, mitsgaders vander possessie van dien, claerlick, promptelick ende volcomelick blyct met 't gene dat voirsz. is, om dat hiernamael alle differenten souden cesseren, soe bidt die voirsz. jegenwoordighe heere proost in alder reverentie ende oitmoet, dat u lieden, eerweerdighe heeren, believe van weghen des Con. Ma[ts]. ende in den name deszelfs hem ende synen successeuren, in die voirsz. possessie te bewaeren, styven ende onderhouden, sonder hemlieden eenige molestatie daer inne te laeten geschiedene, oft eenich voerder process, daeromme hemluyden aengedaen te wordene, maer hetzelve zyne Ma[ts]. dieneren ende officieren te verbieden, etc.

L.

In nomine dni nostri Jhesu Christi, summe divinitatis nutu disponente, Otto Rex. Cunctorum fidelium noverit universitas, qualiter nos interventu dilecte conjugis nostre Edgide nec non et fidelis nostri Kiselberti, ducis Lothariorum, licentiam concedimus, monetam fiendi in civitate Trajecten., in qua modo venerabilis vir, Baldericus, episcopali officio fungi dinoscitur, et, ut nullus comes neque alia judiciaria potestas licentiam habeat, teloneum vel aliud quodlibet deditum (!) sive quesitum ex ipsa moneta exigendi nostre serenitatis regia auctoritate omnino interdicimus, sed quicquid inde exigendum erat (!) ad integrum episcopo predicte urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi et in eleemosynam nostri simul et dive memorie patris nostri Heinrici, serenissimi regis, damus et concedimus; et ut hec concessio veracius a fidelibus nostris credatur, et firmiorem sui tenoris stabilitatem in futuras populorum successiones obtineat, preceptum hoc inde conscribi jussimus, et annuli nostri impressione illud sigillari precepimus, manuque nostra propria illud confirmavimus. Signum domini Ottonis, serenissimi Regis, Adaldagus notarius ad vicem Rodberti Archi-capellani recognovi, anno regni ejus v., anno incarn. D. CCCC. XXXVI. indict. X. Actum Brugheim curte regio in nomine Dei feliciter. Amen.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., reposito et servato in parvis archivis ecclesiae praefatae, registratum folio decimo nono facie prima, per me

LAMSWEERDE, notarium ecclesiae praedictae.

II.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina propitiante clementia, Rex, ecclesiasticis profectibus, cunctos opere pretium est, religiosorumque fideles precibus obtemperare virorum, pro hinc venerabilis sancte Trajectensis ecclesie Balderici presulis rogatui annuentes, omnia a predecessoribus nostris Regibus eidem collata ecclesie, seu etiam a ceteris quibuslibet fidelibus, videlicet decimam partem omnium regalium prediorum et monetarum et theloneorum, que intra sui episcopatus terminos exiguntur, insuper et tributorum que *huslata* et *cogsculd* dicuntur, res etiam in villa, que quondam Dorstadt, nunc autem *Wik* nominata, et in ceteris omnibus locis a predicta villa usque ad mare, et in insulis ceterisque mari contiguis provinciis ab imperatoribus vel regibus tradita prescripte Trajectensi ecclesie, hoc immunitatis nostre precepto firmavimus, precipientes, ut nullus habeat potestatem aliquid horum auferendi, sed perpetua firmitate inconvulsa permaneant; et, ut hec nostre concessionis auctoritas firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu nostra firmavimus, et annullo nostro signari precepimus. Signum dni Ottonis invictissimi Regis, Brun, cancellarius ad vicem Rodberti archi-capellani recognovit. Data cal. apr. anno dominice incarnation. D. CCCC. XLVIIII. indict V., regnante pio Rege Ottone anno XII. Actum Quidilingeburgh in domino feliciter. Amen.

Extract. ex antiquo registro intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten. reposito et servato in parvis archivis ecclesiae praefatae registratum folio undecimo, facie prima, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

III.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina favente clementia, imperator Augustus, noverit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et per futura tempora succedentium industria, qualiter nos ob remedium beate memorie genitoris nostri simul et anime nostre, et interventu dilectissime conjugis nostre Theophanu atque venerabilis Geronis, archiepiscopi, rogatu, licentiam ab antecessoribus nostris regibus vel imperatoribus jam antea datam, renovavimus atque concessimus, monetam faciendi in civitate Trajecten., in qua modo venerabilis vir, Baldericus, presulis officio fungi dinoscitur, et, ut nullus comes neque alia quelibet judiciaria potestas licentiam habeat theloneum vel aliud quodlibet debitum sive questum ex ipsa moneta exigendi, nostre serenitatis regia auctoritate omnino interdicimus; sed quicquid inde exigendum erit, ad integrum episcopo predicte urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi, tradidimus atque concessimus, et ut eadem concessio perpetuum obtineat vigorem, jussu nostro conscriptam atque signatam manu nostra cartam hanc subtus notavimus. Signum domini Ottonis imperatoris Augusti, Folcmarus, cancellarius, ad vicem Villigisi archi-capellani recognovi. Data VIII idus Juny anno domini D. CCCC. LXXV. ind. III, anno regni domini Ottonis XIIII, imperii autem VIII. Actum Erpesfort.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., servato in parvis archivis ejus ecclesiae, registratum folio vigesimo, facie secunda, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

IV.

In nomine sancte et individue trinitatis, Otto, divina preveniente clementia, imperator Aug. Noverit omnium fidelium nostrorum presentium, nec non et futurorum sollertia, quod nos interventionibus dilectissime conjugis nostre Theophanu, atque Keronis, archiepiscopi, nec non pro remedio anime nostre atque pro regni nostri statu, quasdam res juris nostri ad ecclesiam sancti Martini, que est constructa in loco *Threc* vocato, ubi episcopus Baldericus preesse dinoscitur, in proprium concessimus, id est, quicquid in villa *Amuda* habere videbamur, theloneum quoque ad eandem villam juste pertinens, quod Waldgero jam olim in beneficium concessum habuimus, ad prelibatam ecclesiam perpetualiter donavimus, omnem vero piscationem, quam in *Almere* ad nostram regalitatem habuimus pertinentem, jure perenni illuc relaxavimus; insuper etiam terram, quam Atto, comes in Lona, habuit, firmiter illuc delegamus. Quin etiam quicquid in utraque parte fluminis habere dinoscimur, quod dicitur *Fech*, cum omni integritate transfundimus, terris, silvis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus et stagna et lacus, que ex eodem flumine derivantur. De cetero terram, quam Hatto in loco *Eki* habere videbatur, ad nostrum regale jus judiciario more pro sui ipsius commissu fiscata erat, ad sepedictam ecclesiam tradidimus, que etiam sita est super ripam fluminis Reni, prelibato quippe episcopo licentiam, in prescripto loco *Trec* nominato, monetam faciendi concedimus, et ut nullus comes neque alia quelibet persona judiciaria potestatem habeat, theloneum vel aliud quodlibet debitum sive quesitum ex ipsa moneta exigendi nostre auctoritatis regia serenitate omnino interdicimus, quicquid autem inde exigendum erit, ad integrum episcopo predicte urbis et ecclesie eidem potestative in posterum habendi concessimus. Et ut hec nostre concessionis auctoritas firmius veriusque a fidelibus nostris in Dei nomine credatur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, annuloque nostro sigillari jussimus, signum domini Ottonis imp. Aug. Folmarius, cancellarius, ad vicem Willegisi, archi-cappellani, recognovi. Data VIII id. Juny, anno domini D. CCCC. LXXV., ind. III, anno vero regni Ottonis XIIII, imperii VII. Actum Erpesfort.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., reposito in parvis archivis ejusdem ecclesiae, registratum folio vigesimo primo, facie prima et secunda, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

V.

In nomine sancte et individue trinitatis, Henricus, divina favente clementia, Rex. Si erga loca divinis cultibus consecrata bonam voluntatem habuerimus, id ad eternam beatitudinem nobis profuturum liquido credimus. Quocirca omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum noverit industria, qualiter Wilhelmus, Trajecten. ecclesie venerabilis episcopus, que est consecrata in honorem sancti Martini, obtulit obtutibus nostris quasdam auctoritates constitutionum regum antiquorum, in quibus continebatur, quod ipsi ad prefatam ecclesiam quasdam res juris sui in proprium concessissent, id est, quicquid in villa *Amutha* habere videbantur, theloneum etiam juste pertinens ad eandem villam, quod Waldgero jam olim in beneficium concessum fuerat, omnem vero piscationem in Almere, quam ad suam regalitatem habuerunt pertinentem; insuper etiam terram, quam Otto, comes in Lona, habuit; quin etiam, quicquid in utraque parte fluminis, quod dicitur *Fech*, habere dinoscebantur, cum omni

integritate, terris, silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, stagna etiam et lacus, qui ex eodem flumine *Fech* derivantur; de cetero terram, quam Atto in loco *Eki* habere videbatur, et ad regale jus judiciario more pro sui ipsius commisso fiscata erat. Ob firmitatem tamen rei, ut ista verius credantur, firmius recolantur, postulavit nos predictus episcopus, ut antecessorum regum morem exequentes, hujuscemodi nostre auctoritatis preceptum, ob amorem Dei et reverentiam sancti Martini, circa ipsam ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitionibus et nos, pro divine retributionis desiderio et patris nostri Henrici et avi nostri Conradi imperatorum remedio, nec non ob interventum nostre dilecte matris Agnetis, imperatricis Auguste, libentissime acquiescentes, precipimus firmiterque jubemus, ut ab hac die ac deinceps, sicut antecessores nostri reges seu imperatores ecclesiis Dei concesserunt, ita et per nostre regalitatis auctoritatem in omnibus prenominatis rebus prefate ecclesie sit concessum ac jure perpetuo delegatum; et, ut hec auctoritas firmior sit, manu nostra illam firmavimus et sigillo nostro insigniri jussimus.

Extract. ex antiquo registro, intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., servato in parvis archivis ejusd. ecclesiae, registratum foliis XXXIIII. facie 2ª. et XXXV facie prima, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

VI.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Cognoscant fideles tam futuri quam presentes, quod Anselmus prepositus et reliqui fratres ecclesie beati Johannis Baptiste in Trajecto constituti, mihi Cunrado ejusdem loci episcopo, theloneum in Smithusen, duos quoque mansos cum quinque mancipiis, silvam etiam, quam *forest* vulgo nuncupant, in loco Wanbeke nominato, cum omnibus appenditiis dederunt. Pro istis autem dedi eis ecclesiam in *Fronakre* cum tribus appenditiis capellis, liberam a circatu, a censu, a denariis, quos *oblationes* vocant, et terram palustrem in *Everekestorpe* tante latitudinis superius, quante erat terra eorum inferius, in longitudine pertingentem usque ad *Trenscoten* et *Fure*, prout secundum positionem locorum saltus hos habuerit oppositos; aliam quoque, quam vulgari nomine vocant *quadraginta hovas*, terram palustrem in *Midrecht* dedi eis, hujus discrete longitudinis, ut ex uno latere ipsi et habitatores de *Abecenwalde* palustrem illam terram ex equo dividant et ad se invicem nullo intervallo collimitent, ex altero vero latere predicte terre palustris idem sit terminus, qui fuerit terminus episcopatus et comitatus, et item sicut a superiori latere nullo intervallo usque ad terminum comitatus, ipsi fratres terram illam possideant. Has vero terras tali pacto dedi eis, ut, si quando inhabitentur, decime et placita et omnis ecclesiastica ac laycalis justitia ad eos solummodo pertineat. Hujus quoque rei testes subscripsimus, Lanzonem majorem domus sancti Martini prepositum Trajecti, Adelhardum prepositum sancti Salvatoris ibidem, Rudolfum prepositum sancti Petri in Trajecto, Liebertum prepositum in Audensele, Ecgebertum decanum, Lambertum, Engelbertum prepositum, Wezelmum decanum, Theodericum comitem Hollandie, et, ut inconvulsus contractus iste permaneat, sub anathemate firmavimus et sigilli nostri impressione signavimus, et cartam hanc testem futuram sub predictis presentibus testibus dedimus, anno dominice incarnationis millesimo octuagesimo quinto, indictione octava, anno presulatus mei octavo, regnante Henrico, imperatore quarto.

Collationata praescripta copia cum certo libro, continente varia jura ecclesiae sancti Johannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

VII.

In nomine sancte et individue trinitatis, Fredericus, Dei gratia Romanorum imperator Augustus. Si ecclesias Dei amplificamus et earum jura regali auctoritate tuemur et firmamus antecessorum nostrorum piorum regum vel imperatorum exempla sequentes, hoc nobis et ad regni nostri prosperitatem et precipue ad anime nostre salutem profuturum non ambigimus. Ea propter tam futurorum quam presentium noverit industria, quod nobis apud Novimagium considentibus et de pace atque de statu regni tractantibus, fidelis noster Godefridus Trajecten. ecclesie venerabilis episcopus, ante presentiam nostram venit, et instrumenta privilegiorum bone memorie Ottonis secundi nobis presentavit, in quibus continebatur, quod ipse pro remedio anime sue ac suorum parentum quasdam res juris sui ad prefatam ecclesiam sancti Martini in proprium tradiderit, videlicet, quicquid ipse in villa *Muda* habuerat, theloneum quoque ad eandem villam juste pertinens eidem ecclesiae perpetualiter donaverit, et insuper addidit omnem piscationem, que in *Almere* ad suam regalitatem pertinebat, et terram, quam Otto, comes in Lona, habuit, et preterea, quicquid in utraque parte fluminis quod *Veoht* habebat, cum omni integritate sibi delegaverit, scilicet cum terris, silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, stagnis et lacubus ex eodem flumine derivantibus, terram quoque, quam Otto in loco *Eki* vocato possiderat, sed pro commissis ipsius id regale jus judiciario ordine fiscata erat, sepememorate ecclesie libere donaverit, et episcopo monetam in Trajecto faciendi potestatem concesserit, et quod omnino regali auctoritate interdixerit, ne aliquis comes seu alia quelibet persona judiciaria potestatem haberet theloneum vel aliud quodlibet debitum sive quesitum ex ipsa moneta exigendi, sed ipse episcopus ex integro hec omnia potestative possideret; idem itaque presul Godefridus regalitatem nostram suppliciter efflagitavit, ut hujus regie donationis munificentiam Majestatis nostre auctoritate confirmare et privilegii nostri attestatione renovare et stabilire vellemus. Cujus petitioni, interventu dilecti ac fidelis nostri Arnoldi, Treverensis metropolitani, aliorumque fidelium nostrorum, et precipue spe superne remunerationis, annuentes, presentis pagine sigilli nostri impressione insignite testamento id confirmavimus, et perpetua stabilitate observandum, sicut prescriptum est, ab Ottone donatum decernimus. Acta sunt hec coram . . . . . idoneis domino Philippo Colon. metropolitano et domino Cristiano Mogunt., et domino Arnoldo Treveren., Luodulpho Leodien. ep., Boscelmo camerario, Ottone Egberto de Amestel et aliis quampluribus. Signum domini Frederici, Romanorum imperatoris invictissimi, ego Henricus cancellarius . . . . . Mogunt. archiepiscopi et archicancellarii recognovi. Anno dominice incarnation. M°. C. LXXI., indictione IIII^a, regnante domino Frederico, Romanorum imperatore invictissimo, anno regni eius XX°., imperii vero XVIII. Datum Aquisgrani, IIII idus Octobris feliciter amen.

Extractum ex antiquo registro intitulato: Liber continens donationes imperiales, factas in prima fundatione ecclesiae majoris Trajecten., reposito in parvis archivis ejusd. ecclesiae, registratum foliis LXVI°. facie 2^a. et LXVII°, facie prima, per me

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

VIII.

In nomine sancte et individue trinitatis feliciter, amen. Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungarie, Dalmatie, Croacie, Servie, Gallicie, Lodo-

merie, Comanie, Bulgarieque Rex, ac Marchio Brandenburgen., nec non regni Boheınie et Lucemburgen. heres, ad perpetuam rei memoriam. Et si imperialis preheminentie generosa sublimitas erga fideles et devotos sacri Romani imperii, et precipue inclitos principes, qui ad ipsius decus et gloriam adornantur, jugiter nos moneat esse sollicitos, ad honorem tamen omnipotentis Dei, cujus providentia nos quamquam immeritos sue bonitatis dignatione in apicem dignitatis Cesaree collocavit, erga principes ecclesiasticos et ipsorum ecclesias ac loca divino cultui mancipata, cordis nostri et mentis intentio ferventius inflammatur, ut illis submoveamus incommoda, profectus procuremus, et commoda pacis ac quietis compendia ministremus, justisque et rationabilibus eorundem principum et ecclesiasticarum personarum petitionibus annuamus et votis. Sane venerabilis et illustris Fredericus de Blanckenhem, episcopus Trajecten., princeps et consiliarius noster et sacri imperii devotus fidelis, dilectus, ad nostram accedens presentiam, personaliter nostre Ma^{ti}. cum devota modestia supplicavit, ut ipsum et ecclesiam suam Trajecten. de omnibus et singulis regalibus, feudis, bonis mobilibus et immobilibus ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine censeantur, a nobis et sacro Romano imperio dependentibus, ad ipsumque et ecclesiam suam predictam spectantibus, investire, illaque sibi de novo infeudare et concedere; quodque omnia et singula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, observantias, bona, proprietates et possessiones, emunitates, jura, statuta, consuetudines jurisdictiones et concessiones sibi et ecclesie sue predicte tam a divis imperatoribus sive regibus Romanis nostris predecessoribus et precipuo, beate recordation., Karolo quarto, Romanorum imperatore, domino et genitore nostro carissimo, data sive datas, concessa sive concessas innovare, approbare, ratificare et ex certa nostra scientia de solite imperialis celsitudinis clementia, confirmare gratiose dignaremur. Nos igitur ad gloriam et reverentiam Dei omnipotentis et sublimis, qui nos monarcham sue sacrosancte monarchie militantis, sola sua misericordia dignatus est preficere, ecclesias Christi et ecclesiasticas personas singulari fovere desideramus patrocinio pietatis. Quapropter prefati Frederici episcopi et principis nostri virtuosam industriam, constantiam fidei et sincere affectionis puritatem, quibus ipsum virtutum meritis, verbis, operibus et exemplo clarere limpidius experimur, quoniam etiam precedente fame celebris preconio de ipso fuerit vox testata, nec non pure ipsius sinceritatis affectum, quoad imperatorie majestatis honorem, locis et temporibus oportunis, omni benevolentie studio promptum se reddidit hactenus sollertem, placidum et acceptum, et ut ipsum in antea pro nostris et sacri imperii beneplacitis fortius animemus, suis justis et rationabilibus supplicationibus annuentes ipsum episcopum et ejus ecclesiam Trajecten. de omnibus et singulis regalibus, feudis, bonis mobilibus et immobilibus, ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine censeantur, a nobis et sacro Romano imperio dependentibus, ad ipsumque episcopum, principem nostrum et ejus ecclesiam Trajecten. ab antiquo de jure justisque titulis spectantibus investimus per presentes, illaque sibi de novo infeudamus et concedimus gratiose, nec non universa et singula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, concessiones, emunitates, jura, statuta, consuetudines, jurisdictiones et observantias, bona, proprietates et possessiones, de verbo ad verbum in omnibus eorum sententiis, punctis, clausulis, ac si ipsorum privilegiorum, jurium, jurisdictionum et literarum, indultarum, libertatum, gratiarum, emunitatum, statutorum, consuetudinum et observantiarum, donorum, proprietatum et possessionum tenores presentibus essent inserti et totaliter expressati, sibi et ecclesie sue predicte, ut premittitur, concessas et concessa, sive dictus Fredericus episcopus suique predecessores eis hactenus violentia prepedienti usi fuerint sive non, animo deliberato, non per errorem aut improvide, sed sano principum, comitum et procerum nostrorum accedente consilio, ex certa nostra scientia ac de nostre imperialis potestatis plenitudine, concedimus, innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus et presentis scripti patrocinio, sicut rite processerunt, et proinde confirmamus et communimus, nostris et sacri

imperii ac aliorum juribus in aliis semper salvis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre investiture, infeudacionis, concessionis, innovationis, approbationis, laudationis, ratificationis, confirmationis et communitionis paginam infringere, aut ei quovis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, nostram et sacri imperii indignationem ac penam centum librarum puri auri, quarum medietatem imperialis nostri erarii sive fisci, residuam vero partem injuriam passorum usibus decernimus applicari, se noverit irremissibiliter incursurum, presentium sub nostre majestatis sigilli appensione testimonio literarum. Datum Novomagii. Colonien. dioc., anno dni millesimo quadringentesimo sextodecimo, die decima septima mensis Novembris, regnorum nostrorum anno, Hungarie etc. tricesimo, Romanorum electionis septimo, coronationis vero tertio. Super plicam erat scriptum: ad mandatum domini regis, Johannes de Strigonio, prepositus et vicecancellarius.

Collationata praesens copia cum originalibus literis, sigillatis sigillo magno subimpenso sericeis cordulis rubei et blavei colorum, concordat, per me,

LAMSWEERDE, ntm. eccles. praedictae.

IX.

In nomine domini, amen. Universis presentibus et futuris, Wilhelmus, Dei gratia, abbas sancti Trudonis, ordinis sancti Benedicti Leodien. dyoc. salutem in domino cognoscere veritatem. Ea, que judicio vel concordia terminantur, firma debent et illibata persistere, et, ne in recidive contentionis scrupulum relabantur, scripturarum convenit presidio communiri. Hinc est, quod universitati vestre tenore presentium innotescimus, quod, cum inter serenissimum principem, dominum Wilhelmum, Dei gratia, clare memorie, quondam regem Rom. illustrem ex una parte, et viros venerabiles prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis in Trajecto ex altera, super possessione et proprietate terrarum, jurisdictionum et decimarum apud *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westfene*, nec non et super aliis locis vicinis orta dudum fuisset materia questionis, tandem in presentia venerabilis patris, domini Hugonis tituli sancte Sabine, presbyteri cardinalis, tunc in partibus Alemannie apostolice sedis legati, accedente utriusque partis consensu, in nos extitit compromissum, prout in literis ipsius domini Regis, nec non prepositi et capituli ecclesie sancti Johannis predicte, ac Reverendi patris dni Hugonis, cardinalis predicti, plenius continetur, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus duximus inferendum. Forma itaque literarum domini regis est talis: Wilhelmus etc. Datum Colonie IIII. kl. Novembr., indict. XI. anno domini M. II°. quinquagesimo secundo. Forma vero literarum prepositi et capituli sancti Johannis talis est: Viro religioso etc. Actum Colonie etc. uts. Forma etiam literarum domini Hugonis etc. talis est: Frater Hugo etc. Actum et datum Colonie etc. uts. Nos vero super premissis, recepto in nos onere et auctoritate arbitrandi seu statuendi secundum formam superius expressam, ad loca predicta personaliter accedentes, scilicet *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westvene* et ad loca vicina, de premissis diligenter inquisivimus, instrumenta examinavimus, testesque juratos recepimus, et eorum dicta in scriptis redegimus, vivente adhuc quondam predicto domino Rege, bone memorie, et specialiter hoc volente, nec non et venerabili patre predicto, domino Hugone, presbytero cardinali, apostolice sedis legato adhuc infra legationis sue terminos existente; et sic deligenter inquisita veritate et examinato de plano et summatim negocio, invenimus, possessionem jurisdictionum ac decimarum dictorum locorum et aliorum vicinorum, ad prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis predicte, pleno jure, pertinere, nec non et ipsos et antecessores eorum a longis retroactis temporibus, de quibus non extat

memoria, in predictorum possessione pacifica extitisse, licet quque ballivi Hollandie, dominorum suorum terminos extendere cupientes, aliqua de premissis invaserint et occupaverint minus juste, in salutis sue et dominorum suorum grave periculum et jacturam. Inferiorum enim culpa non solum ipsis sed et superioribus suis non injuste retorquetur in penam, quorum se auctoritate non recte tuentur. Considerantes autem, quod predictus dominus Rex, clare memorie, karissimus quondam dominus noster, predictam causam in examen nostre conscientie ponens, ipsam ex speciali fiducia fidei nostre commisit, fidelitatis debito non cogente, Desideramus ex corde ipsius animam relevari a pena, et heredes ejus expiari a culpa, pro certo sperantes, ipsos ex hoc in melius prosperari, si predictam corrigentes injuriam, beatissimos Johannem Baptistam et Johannem Euangelistam, pratronos predicte ecclesie gloriosos, acquirere sibi studeant apud districtum judicem Jhesum Christum, non adversarios contra se graviter conquerentes, sed pios potius advocatos pro salute sua efficaliter exorantes. Nos igitur tam predicti domini regis, pie recordationis, Karissimi quondam domini nostri, quam heredum suorum, teste Deo, zelantes salutem, habito jurisperitorum et multorum proborum consilio, pietate suadente, caritate urgente, justitia exigente, et virtute obedire nos ad hoc finaliter compellente, preposito et capitulo supradictis, possessionem jurisdictionum et decimarum de *Ovendrecht*, *Cudelstert* et *Westvene*, nec non et locorum vicinorum cum juribus et pertinentiis suis, per sententiam diffinitivam in hiis scriptis adjudicamus supradicto domino v. Regi, pie memorie, suisque heredibus et successoribus super eisdem per eandem nostram sententiam, perpetuum silentium imponentes, ordinantes etiam, quod ejusd. dni Regis heredes et successores, prepositum et capitulum superdictos de predictis decimis usque ad medietatem *Venne inculte*, ex nunc in antea in pace gaudere promittant, nec ipsos super eisd. perturbent aliquatenus vel molestent, sed pocius predictam nostram sententiam et ordinationem observent bona fide et faciant inviolabiliter observari. Ordinamus etiam, humiliter supplicantes, ut prepositus et capitulum supradicti illatas sibi injurias predicto dno Regi devote remittant et in libris ecclesie sue diem sive obitus conscribentes, anniversarium ejus in missis, vigiliis et in aliis suffragiis Karitatis in ecclesia sua celebrantes observent et faciant annuatim a suis successoribus in perpetuum observari, ut si quid ex humane corruptionis fragilitate remansit, in eo purgatorii acerbitate purgandum per hec et alia fidelium pia suffragia dignetur remittere et penitus extinguere, magna valde .... salvatoris. In quorum omnium testimonium si noticiam pleniorem, presens scriptum fieri fecimus, et sigilli nostri munimine roborari. Datum anno dni M. CC. sexagesimo quarto, mensi Febr., feria quinta post festum beati Mathie apostoli, continuata a die precedenti.

X.

Anno domini M. CCC. IIII, orta questione inter Reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Guidonem, episcopum Trajecten. ex una ac prepositum et fratres ecclesie sancti Johannis Trajecten. partibus ex altera, super alta jurisdictione etc. et ad instantiam episcopi memorati celebrato et indicto capitulo in domo capitulari majoris ecclesie Trajecten., ac vocatis vocandis, conclusum est et judicatum per capitul., neminem habere in terra Trajecten. altam jurisdictionem preter prepositum et fratres ecclesie sancti Johannis Trajecten., deinde memoratus Rdus. in Christo pater et dominus Guido episcopus fecit convocari omnes et singulos pares curie sue ac militares et nobiles feudales et vasallos, et desuper capitulum vulgariter dictum *Maelstadt* servari et celebrari peten. per memoratos militares pares curie ac feudales super alta jurisdictione hujusmodi concludi et sententiari; tandem de omnium eorum consensu conclusum fuit, et nomine presentium omnium per os strennui militis domini

Ghysberti, domini de Ghoye, sententialiter pronunciatum est, videlicet, quod nemo preterquam prepositus ecclesie sancti Johannis Trajecten., haberet altam jurisdictionem in terra Trajecten., nisi talis posset docere per privilegia aut literas patentes.

Collationata prescripta copia cum registro seu libro statutorum ecclesiae sancti Joannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

XI.

Guido, Dei gratia, episcopus Trajectensis, universis et singulis christifidelibus, ad quos presentes nostre litere pervenerint, notum facimus, quod nos sub anno dni millesimo trecentesimo undecimo feria fecunda post festum pasche, in curia domus nostre Trajecten. vidimus literas Conradi, episcopi Trajecten., predecessoris nostri, non abolitas, sigillo ipsius Conradi episcopi sigillatas, prout sequitur:

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Cognoscant fideles, tam futuri quam presentes, quod Anselmus, etc.

Quam donationem a dicto Conrado, episcopo Trajecten., factam, nos Guido, episcopus Trajecten. predictus, approbamus et ratificamus, ac auctoritate nostra ordinaria, in hijs *scriptis* confirmamus. In cujus rei testimonium et munimen, Nos Guido, episc. Trajecten. predictus, sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum et actum, anno dni millesimo trecentesimo undecimo, feria secunda post diem Pasche.

Collationata praescripta copia cum libro statutorum ecclesiae sancti Johannis Trajecten., ex quo extracta est, concordabat cum eodem.

XII.

Ad perpetuam rei memoriam habendam, sciendum est, quod anno M. CCC. LXXXII, indictione quinta, mensis Martii die vicesima prima, hora quasi tercia, reverendo in Christo patre ac dno, dno Florentio de Wevelichoven, episcopo Trajecten., nec non venerabilibus viris dnis Lubberto Bolle decano, Michaele Moliart, Everardo Foeck, Johanne Albo, Wilhelmo Buser, Johanne de Tuyl, Johanne de Boesichem et Arnoldo de Campen majoris, Everardo Foeck decano, Johanne Vtenleen, Bartholdo de Ruwenhoven, Gerardo Byerwisch, Gerardo de Bronchorst, Erenberto Vtenleen et Ghysberto Hoeyer sancti Salvatoris, Rodolpho de Doetinchem, Johanne de Compostella, Huberto Wyse, Johanne de Arnhem et Ghiselberto Pape sancti Petri, Frederico de Maern, Jacobo de Aelrehorst, Fredrico Veltman, Johanne de Zande, Wilhelmo de Wyck, Geverdo de Westrenen, Wenmaro ten Goey, Nicolao Scatter et Wilhelmo Zuermont sancti Johannis, magistro Petro vanden Velde preposito sancti Johannis, Jasone, Gunpardo Henpone, Arnoldo Voss et Henrico de Monyouwen sancte Marie ecclesiarum Trajecten. canonicis generali capitulo ad infrascripta specialiter indicto in loco capitulari ecclesie Trajecten., ad hoc capitulariter congregatis, dictus dominus decanus Trajecten. tunc palam et publice in loco capitulari dictis dominis presentibus retulit hec verba vel similia in effectu, videlicet, quod alias nonnullis discordijs, controversiis et dissentionibus super alta jurisdictione in *Wilnis* et in *Achtienhoven* inter dictos dominum Trajecten. tunc presentem asserentem altam jurisdictionem in *Wilnis* et in *Achtienhoven*, ad se et ecclesiam suam Trajecten. pertinuisse et pertinere, et ipsum ac suos antecessores episcopos Trajecten. in plena possessione hujusmodi jurisdictionis fuisse et esse parte ex una, et prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. asserentes de contrario et dicentes, quod jurisdictio alta in

locis antedictis a tanto tempore, quod de contrario ejus memoria hominum non existit, pertinuit et pertinere consuevit, et adhuc pertinet ad ecclesiam S. Johannis ac ad prepositum et capitulum dicte ecclesie S. Johannis nomine ejusd. ecclesie, et quod eisdem temporibus et per eadem tempora ecclesia, prepositus et capitulum ecclesie sancti Johannis predict. continue fuerunt et esse consueverunt et sunt in plena et pacifica ac quieta possessione jurisd. hujusmodi, salva turbatione presenti ex altera parte habita et orta, iidem domini episcopus et prepositus et capitulum ecclesie sancti Johannis partes predicte, volentes tandem super hiis absque magnis dispendiis partium amicabilem dictis controversiis et dissentionibus finem imponi, super hujusmodi controversiis et dissentionibus sedandis, prelatis et capitulis videl. majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri et sancte Marie dictarum ecclesiarum Trajecten. et eorum super hiis inquisitioni, discussioni et determinationi submiserunt, vigore cujusmodi submissionis prelati et capitula dictarum quatuor ecclesiarum Trajecten. quatuor viros honestos et peritos suos concanonicos infra descriptos dictarum ecclesiarum, deputarunt ad recipiendum super premissis a partibus hincinde informationes, quas eedem partes tam cum instrumentis et literis quam testibus, quelibet pars pro jure suo, infra certa tempora tunc temporis partibus ad hec deputata, facere vellent, et quod tales informationes hujusmodi deputati, si quas reciperent ad noticiam dictarum ecclesiarum deducerent et in generali capitulo referrent; qui vero deputati juxta ordinationem premissam informationes ab ambabus partibus tam literis et instrumentis quam testibus hincinde productis et exhibitis receperunt, et hujusmodi informationes dictis deputatis factas, iidem deputati anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo secundo, indictione quinta, mensis Martii die vicesima prima, hora quasi tercia, supradict. in dicto capitulo generali ad hoc indicto, dominis episcopo ac preposito et capitulo ecclesie sancti Johannis partibus predictis extra dictum locum capitularem de mandato seu jussu aut rogatu dicti domini decani majoris ecclesie existentibus seu forsan extra idem capitulum ad modicum tempus se tenentibus aliis dominis prelatis et capitulis ac canonicis aliarum ecclesiarum in dicto loco capitulari remanentibus recitarunt, quibus vero informationibus sic (ut premittitur) per dictos deputatos recitatis, dicte partes fuerunt iterum ad locum capitularem revocate et ad eundem locum redierunt. Quo facto ad instantiam ambarum partium antedictarum super premissis dissentionibus et discordiis ad invicem habitis pronunciari, declarari et finem imponi tunc petentium, dictus dominus Lubbertus Bolle, decanus majoris ecclesie nomine suo et aliorum prelatorum et capitulorum ecclesiarum Trajecten. predictarum, quorum discussioni pronunciationi et declarationi super premissis controversiis et discordiis sedandis et pro eis terminandum, dicte partes se (ut premittitur) submiserunt, tunc temporis in dicto capitulo generali pronunciavit palam et publice in hunc modum: Attentis et consideratis ac pensatis omnibus et singulis instrumentis et literis ac depositionibus seu attestationibus testium et formationibus super premissis per dictos deputatos in loco capitulari predicto, dictis prelatis canonicis et capitulis dictarum quatuor ecclesiarum Trajecten. exhibitis et productis ac lectis et recitatis, prelati et capitula predicti invenerunt prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. nomine ejusdem ecclesie fuisse et esse in plena possessione alte jurisdictionis in *Wilnis* et *Achtienhoven* locis antedictis, vulgariter teutonice dicen., *in eenen volcomen besit des hogen gerechts te Wilnis ende Achtienhoven*, et ex super habundanti ad justificandum magis hujusmodi possessionem, idem decanus eodem tempore pronunciavit, quod dictus prepositus dicte ecclesie sancti Johannis, Petrus de Velde, et capitulum ejusdem ecclesie dictam possessionem tenerent seu tenere deberent, cum septem stolis sub juramentis in hoc fieri solitis et consuetis, quod si facere recusarent, ex tunc episcopus antedictus possessionem, quam ipse asseruit se habuisse et habere, cum septem stolis teneret et firmaret, salvo semper domino episcopo in premissis jure suo, si quod haberet, in petitorio

in quo idem dominus episcopus posset, si vellet, coram judice competente prepositum et capitulum ecclesie sancti Johannis Trajecten. in posterum convenire. Qua pronunciatione sic facta, prepositus sancti Johannis statim, eodem capitulo generali durante, per Macharium, nuncium capituli ecclesie Trajecten., septem stolas ex sacristia ejusdem ecclesie Trajecten. afferri fecit, et prepositus stola indutus, manu sua dextra ad pectus suum apposita, tunc ibidem in capitulo generali juravit, quod ipse et sui predecessores prepositi et capitulum dicte ecclesie sancti Johannis semper fuerunt et esse consueverunt et adhuc sunt in possessione pacifica et quieta jurisdictionis alte in *Wilnis* et in *Achtienhoven*, sic eum deus juvet et omnes sancti ejus, salva turbatione, de qua nunc tactum est. Deinde statim sex canonici dicte ecclesie sancti Johannis, dextra manu cujuslibet super pectus suum posita, juraverunt et juramenta sua in talibus debita et consueta prestiterunt, quod crediderunt prepositum verum jurasse. Quo facto, ipse prepositus dominum episcopum tunc presentem requisivit, ut ipse maerscalco suo intimaret, quod ipse ex parte sua de cetero se non intromitteret de alta jurisdictione in *Wilnis* et *Achtienhoven* locis antedictis seu de illis, que concernerent altam jurisdictionem in locis predictis. Qui vero dominus episcopus, licet de hujusmodi pronunciatione non fuit bene contentus, respondit finaliter, quod istud maerscalco suo intimaret et de hoc bene provideret. Quatuor deputati per quatuor ecclesias predictas, de quibus supra fit mentio, fuerunt isti, magister Johannes de Tule majoris, magister Bartoldus de Ruwenhoven sancti salvatoris, magister Johannes de Arnhem sancti Petri, et dominus Gerardus Vrencke sancte Marie canonici ecclesiarum Trajecten. Sex compurgatores, qui post juramentum a dicto domino preposito prestitum, sua juramenta fecerunt, de quibus supra fit mentio, fuerunt isti, Fredericus de Maern, Johannes de Zande, Fredericus Veltman, Gerardus de Westrhenen, Wilhelmus Musch, et Wilhelmus Zuermont, canonici ecclesie sancti Johannis Trajecten. antedicte. Acta fuerunt hec in loco capitulari ecclesie Trajecten., anno, indictione, mense et hora, quibus supra, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Urbani pape sexti anno suo quinto.

Collationata praesens copia cum suo originali, transsumpto manu et subscriptione discreti viri magistri Wilhelmi Buser, alias Byndop, clerici Traject. publici imperiali auctoritate notarii etc. (uti apparebat) subsignato, inventa est concordare cum eodem.

XIII.

Isti sunt articuli, dati per prepositum et capitulum sancti Johannis, contra dominum nostrum episcopum Trajecten., concernentes altam jurisdictionem de *Wilnis* et *Achtienhoven*, super qua ex utraque parte compromiserunt in generalem ecclesiam Trajecten., sicut inferius describitur. Et isti sunt ad hoc deputati per ecclesiam, scilicet: Johannes de Tule sancti Martini, Bertoldus de Ruwenhove sancti Salvatoris, Johannes de Aernhem sancti Petri et Gerardus de Vrencke beate Marie Trajecten. ecclesiarum canonici, An°. domini millesimo tricentesimo octuagesimo primo in Octobri.

j. In primis prepositus et capitulum sancti Johannis prefati dicunt, quod alta secularis jurisdictio de *Wilnis* a tempore, quo villa de *Wilnis* fuit in rerum natura et quo ibi homines inhabitabant, semper spectavit et adhuc spectat ad ecclesiam sancti Johannis prefat., et prepositus pro tempore ac sui officiales illa usi sunt illamque exercuerunt nomine ecclesie prefate in omnibus casibus, excessibus et delictis, altam secularem jurisdictionem concernentibus, qui ibidem contigerunt et perpetrati sunt.

ij. Item, tempore prepositi Arnoldi Loef, dum ipse erat prepositus, Gerardus Yde interfecit in *Wilnis* Ysbrandum filium Henrici Hazen, de quo prepositus justiciam fecit in *Mydrecht*.

iij. Item, Wilhelmus de Leen occidit in *Wilnis* Gerardum de Ryser, de quo prepositus Arnoldus Loeff fecit justiciam in *Mydrecht*.

iiij. Item, idem prepositus Arnoldus Loef fecit justiciam in *Mydrecht* et intromisit se de omnibus causis seu delictis in *Wilnis*, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore contingentibus, sine contradictione cujuscumque et istud fuit ultra quadraginta annos.

Prepositus Henricus de Reno.

v. Item, tempore prepositi Henrici de Reño et eo tempore, quo ipse fuit prepositus, Johannes filius Mensen vulneravit letaliter Egbertum Egberti in crure cum balista in *Wilnis*, de quo fecit justiciam dominus Henricus prepositus prefatus.

vj. Item, Henricus Theo^{ci}. mutilavit Henricum Hazen in *Wilnis*, de quo justiciam fecit prepositus Henricus prefatus.

vij. Item, Gerardus Dyde vulneravit Johannem Mattensse letaliter in *Wilnis*, de quo prepositus Henricus prefatus justiciam fecit in *Mydrecht*.

viij. Item, Block de Vinckeveen cum suis filiis occidit in *Wilnis* Croec filium Gerardi Ghysbrandi, et Moen Leydensis, scultetus prepositi, captivavit eos et duxit illos in castra prepositi in *Mydrecht*, de quo prepositus prefatus justiciam fecit.

ix. Item, Johannes de Wilde et Petrus Onpays habuerunt contenciones pro quadam muliere in *Wilnis*, et eodem tempore Johannes interfecit Petrum in *Wilnis* et Johannes fuit captus ex parte prepositi Henrici et ductus in *Mydrecht* in castra prepositi et ex parte prepositi Henrici fuit facta justicia cum gladio et fuit decollatus.

x. Item idem prepositus Henricus fecit justiciam et intromisit se de omnibus causis seu casibus in *Wilnis*, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore sine contradictione cujuscunque.

Prepositus Petrus vanden Velde.

xj. In primis Korte Peter conquestus est preposito, quod Gerardus Yden noctis tempore violenter aperuisset domum suam in *Wilnis* et fuerunt ambo missi in cippis prepositi in *Mydrecht* et prepositus desuper justiciam fecit.

xij. Item, Gerardus Egberti in *Wilnis* dixit Korte Petro, quod ipse noctis tempore cepisset equum suum, et fuerunt ambo capti ex parte prepositi, et prepositus de illo fecit justiciam.

xiij. Item, Wilhelmus Egberti in *Wilnis* conquestus est, quod Gerardus Cristiani fecisset sibi malam mensuram, de illo idem prepositus justiciam fecit.

xiiij. Item, Johannes de Spengen, Wilhelmus Johannis, Theodoricus Johannis de Spengen, Johannes Moye, Mathias Hillenz., Johannes Mathie, Walterus Moye et Wilhelmus de Lisse, interfecerunt in *Wilnis* Henricum den Gronen, et vulneraverunt Hermannum Arnoldi usque ad mortem, et ambo, tam occisus quam vulneratus, fuerunt portati in *Mydrecht* et prepositus desuper justiciam fecit.

xv. Item, Wilhelmus Croeck dictus Cortoes interfecit in *Wilnis* Smedekyn Arnoldi, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xvj. Item, fuit commissa violencia in *Wilnis* in domo Gerardi Ysers per decem homines, de quo idem prepositus justiciam fecit et ibi eciam interfuit Nicolaus Egberti.

xvij. Item, isti fecerunt violenciam ante domos in *Wilnis* Theodorus Tyne, Walterus Erkenraden junior, Reynerus Wilhelmi, Rotardus Wilhelmi et Rotardus Henrici, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xviij. Item, filii Meynardi Egberti interfecerunt in *Wilnis*, Moey Leyden., scultetam prepositi in *Wilnis*, et fuit mortuus portatus in *Mydrecht* ex parte prepositi, de quo prepositus fecit justiciam.

xix. Item, uxor Coman Jacobi incendit domum Nicolai vander Laen in *Wilnis*, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xx. Item, Theodorus vander Aer, Hollandrinus, cum sociis suis attemptarunt bis in *Wilnis* nocte tempore violenter intrare domum Nicolai Jacobi, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xxj. Item, Nicolaus Jacobi committendo latrocinium occidit in *Wilnis* Wilhelmum Croken et cepit pecunias, quas secum habebat et fuit desuper ex parte prepositi in *Mydrecht* facta justicia et dampnatus ad rotam, et fuit ibi stracionatus seu tractus per terram et positus in rota.

xxij. Item, fuit in *Wilnis* captus quidam fur cum bonis furatis, qui fuit de Hamborch, et fuit ex parte prepositi in *Mydrecht* suspensus patibulo.

xxiij. Item, Johannes de Ryke mutilavit in *Wilnis* Reynaldum vander Steghe, custodem in *Wilnis*, in pollice, de quo tam prepositus justiciam fecit.

xxiiij. Item, filia Jacobi Magher Heyne projecit filio Wilhelmi Rotardi duos dentes ex capite, de quo prepositus justiciam fecit.

xxv. Item, Wilhelmus Ondgod percussit uxorem Jacobi Magher Heyne, in *Wilnis* vulnus letale in capite et fuit ex parte prepositi captus et ductus in *Mydrecht* in castra prepositi et sedit ibi multo tempore in cippis, et de illo prepositus justiciam fecit.

xxvj. Item idem prepositus magister Petrus de Velde, suo tempore et eo tempore, quo fuit prepositus, exercuit omnem jurisdictionem et intromisit se de omnibus casibus altam jurisdictionem concernentibus in *Wilnis* perpetratis, sine contradictione cujuscunque.

xxvij. Item prepositus pro tempore omnes excessus altam jurisdictionem concernentes perpetratos in *Wilnis*, *Blocklandt*, *Cudelstert* ad latus aggeris *Thamen*, *Uuthoirn* et *Mydrecht*, que loca et ville vocantur ville et loca perpositure sancti Johannis, correxit seu de illis justiciam fecit in *Mydrecht* tanquam in principali loco seu membro locorum predictorum.

xxviij. Item, quod *Wilnis* ante tempora nuncupari solet et adhuc etiam vocatur *quadraginta hoven*.

xxix. Item, prepositus sancti Johannis pro parte sua ecclesie sancti Johannis exercuit altam jurisdictionem in *Wilnis* ita pacifice, sicut exercuit altam jurisdictionem in *Mydrecht* in vim, modo ut prescriptum est.

xxx. Item, quod *Mydrecht* et *Wilnis* est terra contigua et indivisa et palustris dicta *vene*.

xxxj. Item, quod terra et vene in *Mydrecht* et *Wilnis* preposito et ecclesie sancti Johannis censum tribuunt et sunt eorum bona censualia.

xxxij. Item, quod *Mydrecht* et *Wilnis* sunt divise de Outhusen cum quadam fovea trudendo in septentrione versus antiq. reparium (!) et versus borealem plagam cum terris domini de *Abcoude*.

xxxiij. Item, quod dominus de *Abcoude* habet inferiorem jurisdictionem in *Outhusen* et episcopus Trajectens. altam jurisdictionem.

xxxiiij. Item, quod ecclesia de *Wilnis* est situata in *Outhusen* et non in villa de *Wilnis*.

In *Achtienhoven*.

j. Item, dicit prepositus et capitulum sancti Johannis predict., quod alta secularis jurisdictio de *Achtienhoven* semper a tanto tempore, de cujus contraria hominum memoria

non existit, fuit et spectavit ad prepositum et ecclesiam sancti Johannis prefat., et prepositus sancti Johannis, qui pro tempore fuit et adhuc est, nomine ecclesie tamquam prepositus (!), fuerunt semper in plena possessione ejusdem jurisdictionis absque contradictione seu impedimento cujuscunque, et ipse prepositus et sui officiales ejus nomine illam exercuerunt et se de illa intromiserunt de omnibus causis, excessibus et maleficiis altam secularem jurisdictionem concernentibus, que ibidem contigerunt et perpetrata sunt, sicut inferius describitur.

ij. In primis tempore prepositi Arnoldi Loeff, dum ipse fuit prepositus, fuit suspensus Jordanus Lamberti Sceelwerts in *Achtienhoven*, ex parte prepositi propter furtum per eum commissum.

iij. Item, fuit abscisa auricula filie Petri Ghelincs in *Achtienhoven* ex parte prepositi propter furtum.

iiij. Item, communitas civitatis Trajecten. de consensu prepositi Arnoldi Loeff prefati et capituli sancti Johannis duxit aquam dictam *Vecht*, que tunc erat prope *Dael* in seculari jurisdictione prepositi et capituli sancti Johannis predicti extra burgum dictum *Weerde*, ubi est de presenti in eadem jurisdictione prepositi ecclesie predicti, et emerunt a preposito et capitulo terras ad hoc oportunas, ubi dicta aqua *Vecht* nunc habet cursum suum, salva semper jurisdictione prepositi per terram et aquam, prout constat ex literis per civitatem et communitatem preposito et capitulo desuper datis, et istud preteriit quadraginta tribus annis.

v. Item, tempore prepositi Henrici de Reno et eo tempore, quo ipse fuit prepositus, Gerardus de Bilwyck furatus est unam vaccam in aggere *Brodyck*, quam vaccam ipse duxit in *Achtienhoven*, et ibi ex parte prepositi Henrici de Reno prefati fuit suspensus patibulo.

vj. Item, Arnoldus Loeff et Henricus de Reno prepositi fecerunt justiciam et intromiserunt se quilibet in tempore suo de omnibus causis et maleficiis sive excessibus, altam jurisdictionem concernentibus, que eorum temporibus in *Achtienhoven* perpetrate fuerunt, sine contradictione cujuscunque.

Item tempore moderni prepositi Petri vanden Velde.

vij. Item, in primis quidam saltavit in aquam seu flumen *Vecht* et submersit se in jurisdictione prepositi prefati, qui fuit ex parte prepositi apprehensus et tractus sive stratiouatus super certis fransschis cancellatis et demum sepultus in campis.

viij. Item, quedam mulier cecidit in slusam prope *Vecht* innocenter et submersa est in jurisdictione prepositi et ecclesie sancti Johannis in *Achtienhoven*, quem prepositus apprehendit et fecit ipsam aptari et voluit ipsam sepeliri in ecclesia sancti Jacobi, in qua jam parata fuit sepultura, quam prepositus parentibus restituit per eos rogatus.

ix. Item, quidam dictus Wilhelmus Zelander fuit occisus in *Achtienhoven*, quem prepositus fecit duci in *Mydrecht*, ubi prepositus fecit ipsum sepeliri, ubi adhuc jacet, de quo fuit facta emenda preposito.

x. Item, Nycolaus Gheylinc percussit unico ictu in *Achtienhoven* Gerardum de Paeschen in genu et fecit sibi magnum vulnus, de quo diu male habuit, de quo idem prepositus justiciam fecit.

xj. Item, Wilhelmus de Ysendyck percussit in *Achtienhoven* Petrum den Dorscher in pollice et mutilavit ipsum, de quo prepositus justiciam fecit.

xij. Item, quod appellatur a sculteto prepositi ad prepositum, tamquam ad superiorem dominum, et a preposito appellatur ad imperatorem et ad nullum alium.

xiij. Item, consuevit prepositus prefatus de homicidiis extra jurisdictionem suam perpetratis seu factis in patria Trajecten., super quibus compositum fuit cum domino episcopo aut ejus marescalco, reo homicide dare mandatarium sive alium officialem suum in *Achtienhoven* ad pignorandum denarios consanguinitatis.

xiiij. Item, prepositus pro tempore de omnibus causis, excessibus et delictis, altam jurisdictionem concernentibus, suo tempore perpetratis sive commissis in *Achtienhoven* se intromisit et de illis justiciam fecit usque in hodiernum diem, sine contradictione cujuscunque.

XIV.

David de Bourgondia, Dei et apostolice sedis gratia, episcopus Trajecten., universis et singulis presentes nostras literas visuris et audituris, notificamus per presentes, quod nos sub anno dni XIV^c. sexagesimo primo, primo die mensis Julii, in domo habitationis V^l^s. et circumspecti dni Johannis Militis, canonici nostri ecclesie Trajecten. ac vicarii nostri generalis, literas quondam dni Conradi, episcopi Trajecten. nostri predecessoris, non abrasas, non abolitas, non cancellatas, non viciatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vicio ac suspitione carentes, sigillo ejusdem dni Conradi sigillatas, vidimus hujusmodi sub tenore: »In nomine etc. Cognoscant, etc. Anno dominice incarnationis millesimo octuagesimo quinto etc." Hujusmodi vero bonorum et terrarum commutationem, quam quondam dns Conradus fecisse dicitur, et de quibus in literis suis prescriptis mentionatur, et ecclesie in *Fronakre* cum tribus capellis appendiciis, ac terre palustris in *Everekestorpe*, que hodie *Achtienhoven* vocatur, et terre palustris tunc vocate *quadraginta hoeven*, que nunc *Wilnis* nuncupatur, et terre palustris in *Mydrecht*, donationem et assignationem per dictum dn. Conradum, pro theloneo in Smythusen, quod pro nunc est situatum in *Embrica*, cum ceteris bonis in literis dicti dni Conradi nominatis, sub pacto et conditione, ut, si quandocunque dicte terre inhabitentur, quod ex tunc decime, placita et omnis ecclesiastica et laicalis justicia ad prepositum et ecclesiam nostram sancti Johannis predictam solummodo pertineant, ipsi preposito dicti nostri ecclesie factam, approbavimus, ratificavimus, confirmavimus atque auctoritate nostra ordinaria presentibus approbamus, ratificamus et in Dei nomine confirmamus, decernentes eadem nostra auctoritate, quando terre palustris antedicte dudum inhabitate fuerunt et modo inhabitantur, quod decime, placita et omnis ecclesiastica et laicalis justicia in locis et terris antedictis, solummodo ad prepositum et ecclesiam nostram sancti Johannis supradictum spectaverunt et pertinuerunt et hodie spectant et pertinent, ipsosque hujusmodi juribus libere uti posse et debere, absque contradictione cujuscunque; nostrarum testimonio literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum anno dni XIV^c. sexagesimo primo, primo die mensis Julii.

Collationata praescripta copia cum certo libro, continente varia jura ecclesie S. Joh. Traj., ex quo extracta est, inventa est concordare cum eodem.

XV.

Sententia prima.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum Deum pro oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu ferimus, in hiis scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa et causis, que coram nobis inter venerabilem virum, dominum Johannem Nys, prepositum et ar-

chidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten., ex una, et reverendum patrem, dominum David, episcopum Trajecten., de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus dominus prepositus et archidiaconus in locis sive villis de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet seu eorum spolio rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius expressis partibus ex altera, in prima instantia pendet indecisa, spoliationem et intrusionem jurisdictionis et imperii predictorum per dictum episcopum contra Johannem prepositum et archidiaconum prefatum factas, fuisse et esse temerarias, illicitas, indebitas, injustas et iniquas ac de facto presumptas, eundemque dominum episcopum ab intrusione et detrusione jurisdictionis alte et basse merique et mixti imperii predictorum, ac exercitio et usu jurium predictorum, tollendum expellendum et amovendum fore, ac tollimus, expellimus et amovemus, nec non dominum Johannem, prepositum et archidiaconum antedictum, in et ad realem, corporalem et actualem possessionem ac exercitium et usum jurisdictionis alte et basse ac meri et mixti imperii predictorum reponendum, restituendum et reintegrandum fore, ac reponimus, restituimus et reintegramus, ipsumque dominum David episcopum in fructibus, emolumentis et proventibus ex jurisdictione villarum et locorum predictorum illiusque exercitio et usu per eundem dominum episcopum seu eius officiales a tempore spolii predicti perceptis, ac in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannis Nyss, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis legitime factis, condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciavi ego Petrus de Ferrera, auditor.

Sententia secunda.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum deum pre oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu ferimus, in hiis scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa, que primo coram reverendo patre, domino Petro de Ferrera, coauditore nostro, inter venerabilem virum, dominum Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten. ex una, et reverendum patrem dominum David, episcopum Trajecten., de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus prepositus et archidiaconus in villis seu locis de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet, seu ipsorum spolio rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius deductis partibus ex altera, in prima versa fuit et nunc coram nobis in secunda vertitur instantia, per prefatum reverendum patrem, dominum Petrum de Ferrera, coauditorem nostrum, bene fuisse et esse processum, sententiatum et diffinitum, et ab ipso domino Petro de Ferrera auditore ejusque processu et diffinitiva sententia hujusmodi pro parte ipsius reverendi patris, domini David, episcopi Trajecten., male fuisse et esse provocatum et appellatum, processumque et diffinitivam sententiam prefati domini Petri auditoris confirmandam fore et confirmamus, nec non ipsum reverendum patrem, dominum David, episcopum Trajecten., in fructibus, emolumentis et proventibus ac jurisdictione villarum et locorum predictorum, illiusque exercitio et usu per eundem dominum episcopum seu suos officiales a tempore late dicte diffinitive sententie ipsius domini Petri auditoris ac citra perceptis seu extortis, ac in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannis, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis factis legitime condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciavi ego Johannes Anthonius, episcopus Alexandrinen.

Sententia tertia.

Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes et solum Deum pre oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de dominorum coauditorum nostrorum consilio et assensu ferimus, in hiis scriptis pronunciamus, decernimus et declaramus, in causa, que primo coram reverendo patre, domino Petro de Ferrera, sacri palatii apostolici causarum auditore, inter venerabilem virum, dominum Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten. ex una, et reverendum patrem, dominum David episcopum Trajecten. de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod dictus prepositus et archidiaconus in locis sive villis de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., habet, seu ipsorum spolio, rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius expressis, partibus ex altera, in prima, et deinde coram reverendo patre, domino Johanne Anthonio episcopo Alexandrin. unius ex auditoribus dicti palatii locumtenente in secunda versa fuit, et nunc coram nobis in tertia vertitur instantiis, per reverendum patrem, dominum Johannem Anthonium, episcopum Alexandrinen. locumtenentem et judicem prefatum bene fuisse et esse processum, sententiatum et definitum, et ab ipso domino Johanne Anthonio episcopo Alexandrinen. locumtenente ejusque processu et diffinitiva sententia pro parte ipsius domini David episcopi Trajecten., male fuisse et esse provocatum et appellatum, processumque, et diffinitivam sententiam prefati domini Johannis Anthonii episcopi Alexandrinent. locumtenentis confirmandam fore et confirmamus, nec non ipsum dominum David, episcopum Traject. in fructibus, redditibus, proventibus et emolumentis ac rebus et bonis per ipsum dominum David, episcopum Trajecten., aut suos officiales seu stipendiatores a tempore late sententie ipsius domini Johannis Anthonii episcopi Alexandrinent. locumtenentis, et citra habitis, ablatis et perceptis, nec non in expensis in hujusmodi causa pro parte dicti domini Johannes Nyss, prepositi et archidiaconi, propterea coram nobis legitime factis, condemnandum fore et condemnamus, quarum expensarum taxationem nobis in posterum reservamus. Sic subscripta: ita pronunciavi ego Johannes, episcopus Nucerin.

Collationatae diligenter prescriptae tres copiae contra certum registrum seu librum, continentem diversa jura prepositurae ecclesiae sancti Johannis Traj., ex quo extractae sunt, concordabant cum eodem.

XVI.

Processus fulminatorius.

Gloriosissimo et invictissimo principi et domino, domino Frederico, divina favente clementia Romanorum imperatori semper Augusto, ac Austrie, Carinthie et Carniole duci comitique etc., imperii sacri, ducatuum ac comitatuum ceterorumque divinorum vestrorum felicis prosperitatis augmentis, nec non reverendissimis in Christo patribus et dominis, dominis Dei et apostolice sedis gratia Colonien., Treveren. et Moguntinen. archiepiscopis, ac Leodien., Tornacen., Cameracen., Monasterien., Osnabrugen. et Minden. episcopis eorumque et cujuslibet ipsorum in spiritualibus et temporalibus vicariis et officialibus generalibus, nec non curie causarum camere apostolice generali auditori ejusque vice auditori seu locumtenenti, universis quoque et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis, scholasticis, cantoribus, custodibus, thezaurariis, succentoribus, sacristis, tam cathedralium quam collegiatarum canonicis, parochialium-

que ecclesiarum rectoribus seu locatenentibus, eorundem plebanis, viceplebanis, capellanis, curatis et non curatis, vicariis perpetuis, altaristis ac eciam monastoriorum quorumcunque generalibus provincialibus, ministris, vicariis, prioribus, guardianis, monachis, custodibus et signanter sancti Johannis Jherosolomitan. et beate Marie Theutonicorum magistris commendatoribus et preceptoribus eorumque, nec non predicatorum, minorum, heremitarum sancti Augustini et beate Marie carmelitarum ac aliorum ordinum quorumcunque domorum et conventuum fratribus, regularibus et conventualibus, exemptis et non exemptis, ceterisque presbyteris, clericis, notariis et tabellionibus publicis quibuscunque, et fructuum, reddituum et proventuum camere apostolice debitorum collectoribus et subcollectoribus pro parte existen. quibuscunque per sacrum Romanum imperium dictorumque dominorum archiepiscoporum et episcoporum provincias, civitates et dioc. ac alias ubilibet constitutis et eorum cuilibet in solidum, ac illustrissimis illustribusque principibus dominis, dominis Maximiliano, etiam divina favente clementia, Austrie, Bourgondie, Brabantie et Lutzenburgie duci, ac Flandrie, Hollandie, Zelandie, Arthesii etc. comiti, sacri imperii Marchioni, Frisie, Salinarum et Mechlinie domino, ac Wilhelmo Juliacen. et Monten., Adolpho Cliven. nec non Gelrien. ducibus, ducatuum comitatuum, ceterorumque dominorumque virorum felicis prosperitatis augmentis, ceterisque dominis ducibus marchionibus, lantgraviis, comitibus; vicecomitibus, baronibus, militibus, militaribus, nobilibus armigeris gentium armorum conductoribus, rectoribus, gubernatoribus, prioribus, marescallis, senescallis, capitaneis, castellanis, proconsulibus, magistris civium seu burgimagistris, scabinis, comitatibus, universitatibus, civibus, opidanis, incolis civitatum, opidorum, castrorum, villarum, villageorum urbium, suburbium et aliorum locorum quorumcunque advocatis, judicibus, presidibus, justiciariis, servientibus, clientibus, civibus, preconibus et officialibus ceterisque dominis et personis quibuscunque, jurisdictionem temporalem et ordinariam per se vel alium seu alios, mediate vel immediate, per sacrum imperium dictorumque principum dominia ipsorumque archiepiscoporum et episcoporum provincias, civitates et dioceses ac alias ubicunque pro tempore exercentibus et constitutis, et eorum cuilibet, et presertim Reverendo in Christo patri et domino, domino David de Bourgondia, episcopo Trajecten., ex adverso principali, infra ex adverso principaliter nominato in jurisdiction. et imperiis locorum sive villarum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc., spoliatori et incenso (!) omnibusque aliis et singulis in eadem jurisdictione forsan intrudendis, nec non universis et singulis colonis, censuariis, pensionariis, arrendatoribus, reddituariis agricultoribus, reddituariis vindemiatoribus, receptoribus, debitoribus et detentoribus ac subditis in dictis locis sive villis morantibus, ad quos datio sive solutio fructuum, redditunm sive proventuum, ratione jurisdictionis dictorum locorum communiter vel divisim spectat et pertinet, omnibus aliis et singulis, quorum interest vel intererit, quosque infrascriptum tangit negocium seu tangere poterit quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus censeantur aut quacunque prefulgeant dignitate, universis quoque et singulis christifidelibus et presertim Alemanice nationis, JOHANNES Dei et apostolice sedis gratia episcopus Nucerin. unus ex reverendis principibus, dominis sacri palacii apostolici causarum auditoribus locumtenens, executor unicus ad infrascripta, auctoritate apostolica specialiter deputatus, salutem in domino et nostris hujusmodi ymo verius apostolicis firmiter obedire mandatis. Noveritis, quod nuper sanctissimus in Christo pater et dominus noster dominus Sixtus, divina providentia papa quartus, quandam commissionis sive supplicationis cedulam reverendo patri, domino Petro de Ferrera, utriusque juris doctori, decano Aurien., capellano suo et ipsius sacri palacii apostolice causarum coauditori, per certum suum cursorem presentari fecit, hujusmodi sub tenore: Beatissime pater, licet jurisdictio alta et bassa merumque et mixtum, tam in spiritualibus quam temporalibus,

in villa seu parochia in ***Achtienhoven*** archidiacon. sancti Johannis Trajecten. a tempore et per tempus, quo dicta villa prius inhabitari ceperat, ad ipsos prepositum et archidiaconum sancti Johannis, jure directi dominii spectaverit et pertinuerit, prout spectat et pertinet de presenti, nichilominus tamen reverendus pater, dominus David, episcopus Trajecten., nescitur, cujus seu quorum suasu aut consilio ductus seu informatus, ipsos prepositum et archidiaconum dicte ecclesie super hujusmodi jurisdictione et dominio multipliciter molestavit, perturbavit seu molestari et perturbari per quendam suum marescallum fecit et permisit, a quibus molestationibus, perturbationibus et impedimentis fuit pro parte ipsorum prepositi et archidiaconi et capituli ad sedem apostolicam appellatum, prout in appellatione desuper interjecta continetur. Dignetur igitur Sanctitas vestra, causam et causas appellationis et appellationum hujusmodi una cum toto negocio principali, alicui ex reverendis patribus, dominis vestri sacri palacii apostolici, causarum auditoribus, committere audiendas, cognoscendas et fine debito terminandas, cum omnibus et singulis earum incidentibus, dependentibus, annexis et connexis, cum potestate, Reverendum patrem, dominum episcopum, omnesque alios et singulos, quorum interest et in executione citationis nominandos, in Romana curia et extra, totiens, quotiens opus fuerit, citandi et inhibendi, non obstante, quod cause seu causa hujusmodi non sint forsan ad sedem apostolicam legitime devolute, neque in ea de sui natura aut juris necessitate tractande seu finiende non existant, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque hujusmodi. Namque commissio in ejus fine sic signata fuit, de mandato domini nostri Pape: »Audiat magister Petrus, citet, ut petitur, et justitiam faciat"; in extremitate vero ejusdem commissionis sive supplicationis cedule talis continebatur signatura: »Placet domino nostro Pape, Pe. Tirasium; hujusmodi siquidem commissionis vigore citationi legitime una cum inhibitione inserta, pro parte venerabilis viri, domini Johannis Nyss, prepositi et archidiaconi, ac capituli ecclesie sancti Johannis Trajecten., contra et adversus prefatum dominum David, episcopum Trajecten., ex adverso principalem, eciam per edictum publicum, in vim specialis desuper facte et presentate commissionis, constito, quod ad eundem omnesque alios et singulos sua interesse putantes, tutus non patebat accessus, per eundem dominum Petrum de Ferrera, coauditorem nostrum, in forma solita et consueta, decreta et concessa, ac in causa et causis hujusmodi inter easdem partes, seu verius earum procuratores, aliquali continuato processu, subsequenter memoratus dominus noster Papa quandam aliam commissionis sive supplicationis cedulam eidem domino Petro de Ferrera, auditori, per unum ex suis cursoribus presentari fecit, sub hac verborum forma: »Dignetur Sanctitas vestra Reverendo patri, domino Petro de Ferrera, vestri sacri palacii causarum auditori, coram quo nonnulle cause inter devotum oratorem vestrum, Johannem Nyss, prepositum et archidiaconum ecclesie sancti Johannis Trajecten., actorem ex una, et dominum David, episcopum modernum Trajecten., reum, de et super jurisdictione alta et bassa meroque et mixto imperio, quam et quod idem prepositus et archidiaconus orator, in locis seu villis de ***Mydrecht***, ***Wilnis***, ***Achtienhoven***, ***Thamen***, ***Cudelstert*** et ***Sevenhoven***, Trajecten. dioc., dicte prepositure et archidiaconatus prefat. habet, rebusque aliis in actis cause hujusmodi latius exprimendis et ipsorum occasione, partibus ex altera, domino Petro, auditori, ne continent... causarum hujusmodi . . . . . . committere audiendas, cognoscendas, decidendas et fine debito terminandas, cum omnibus et singulis earum incidentibus, dependentibus, emergentibus et connexis, et cum potestate, dictum dominum David, episcopum ac omnes alios et singulos sua communiter vel divisim interesse putantes, in executione citation. hujusmodi vigore decernende nominandos, si oportunum fuerit, in Romana curia et extra, quotiens dicto oratori placuerit, citandi ac sibi et quibusvis judicibus et personis inhibendi, etc.; non obstante, quod causa seu cause hujusmodi non fuerint forsan ad sedem apostolicam legitime devolute, neque in ea de sui

natura aut juris necessitate tractande seu finiende non existant, juribus, legibus, stilo palacii ceterisque non obstantibus quibuscunque. Hujus autem commissionis hec extitit signatura, de mandato domini nostri Pape: »Audiat idem auditor, citet, ut petitur, et justiciam faciat." Pretextu namque commissionis hujusmodi idem dominus Petrus, auditor, in causa et causis hujusmodi in Romana curia et coram eo debite introductis, rite procedens, servatis servandis, in cognitis per ipsum hujusmodi cause meritis, suam diffinitivam in scriptis tulit et promulgavit sententiam, in hunc, qui sequitur, modum: »Christi nomine invocato pro tribunali etc." (*Hic insertae tres praecedentes sententiae.*) »Ita pronunciavi, ego Jo. episc. Nucerin.". Cumque ab hujusmodi nostra diffinitiva sententia, que tertia conformis in hac causa lata et promulgata fore dinoscitur, nemini licebat de jure appellare, prefatus dominus noster Papa quandam aliam commissionis sive supplicationis cedulam, nobis per unum ex dictis suis cursoribus presentari fecit, quam nos similiter cum ea, qua decuit, reverentia recepimus, tenoris subsequentis: Beatissime pater, alias lite seu causa coram Reverendo patre, dno Petro de Ferrera, sacri palacii apostol. caus. auditore, inter devotum oratorem vestrum, Jo. Nyss, prepositum et archid. ecclesie s. Jo. Trajecten. actorem ex una, et Rev. patrem, dn. David, de Bourgondia, episc. Traj., de et super jurisdict. alta et bassa meroque et mixto imperio villarum s. locorum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Traj. dioc. etc., ex altera, in prima instantia penden., idem dns Petrus, auditor, unam in favorem ipsius oratoris cum fruct. et expens. condempnatione, et contra dn. David, episc., sententiam promulgavit diffinitivam, a qua pro parte dicti do. David episc. ad Sanctitatem vestram appellato, causa appellationis hujusmodi Rdo. patri do. Johanni Anthonio etc. extitit commissa, qui sententiam pref. dni Petri de Ferrera, audit., cum simili fructuum et expensarum condempnatione per suam sententiam confirmavit diffinitivam, a qua pro parte dicti dni David, episc., iterum appellato, causa hujusmodi secunde appellationis Rdo. P. do. Johanni de Ceretanis, episc. Nucerin., et jam unius ex dicti pallatii apostol. caus. auditoribus locumtenenti, commissa extitit, qui sententiam dni Jo. Antonii, episc. Alex. cum simili fruct. et expens. condempnatione per suam diffinit. sentent. confirmavit; et sic orator tres conformes diffinitivas sententias de et super jurisdict. seu ejus spolio cum fruct. emolumentorum et expensarum condempnatione obtinuit. Et quia, beatiss. Pater, parum prodesset, sententias ferre et promulgare, nisi debite executioni demandarentur; dignetur igitur eadem Sanctitas vestra prefato domino, Johanni episcopo Nucerin. aut in ejus locum forsan surrogato seu surrogando auditori seu locumtenenti, committere et mandare, ut omnes et singulas tam coram Petro auditore in prima et domino Johanne Anthonio, episcopo Alexandrinen. locumtenente, in secunda, quam coram eo in tercia instantia, pro parte dicti oratoris, factas, et in quibus dictus do. David, episc., condempnatus extitit, taxet et moderet, sententiasque predictas sub excommunicat. late sententie (!) aliisque sententiis, censuris et penis ecclesiasticis et aliis juris remediis, contra dictum dn. David ep., omnesque alios et singulos in dicta jurisdictione forsan intrudendos, exequatur ac per se vel alium seu alios in Romana curia vel extra, eam executioni debite demandet et demandari faciat, cum potestate, dn. David episc., omnesque alios et singulos, vigore literarum hujusmodi decernendarum monendos, sententias, censuras et penas predictas incurrisse et invadisse declarandi, illosque aggravandi et reaggravandi, ecclesiasticumque interdictum ponendi et auxilium brachii secularis invocandi, executoriales quoque literas suo sub sigillo, etiam per edictum publicum, constito summarie etc. de non tuto acessu, ceteraque omnia alia et singula faciendi, exercendi et mandandi, que ad plenariam hujusmodi executionem quomodolibet sint oportuna, constitutionibus et ordinationibus apostolicis et cancellarie regulis, illis presertim, quibus caveri dicitur, quod litere hujusmodi alias quam sub plumbo expediri nequeant, stilo dicti palacii

et aliis forsan in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. In fine vero commissionis antedicte scripta erant de alterius manus litera superiori litere ipsius cedule penitus et omnino dissimili et diversa, hec verba, videl.: De mandato dni nostri Pape, taxet et exequatur idem episcopus, eciam per edictum, constito de non tuto accessu, ut petitur, declaret, aggravet, etc., eciam cum invocatione, si et prout de jure et justitia faciat. Post cujus quidem ultime commissionis sive supplicationis cedule presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premittitur, factas, nos ad supradicti dni Johannis Nyss, principalis, in preinsertis commiss. et sententiis principaliter nominati instantiam, providum virum, magistrum Nicolaum de Parma, in Romana curia causarum a provido viro magistro Nicasio Militis, etiam in Romana curia causarum, et supradicti dni Davidis, episcopi Trajecten., procuratore constituto, procuratorem substitutum, prout de ipsorum tam constitution. quam substitution. procuratorum procurationum mandatis, in et ex actis cause hujusmodi legitimis constabat, prout constat documentis, ad dicendum et excipiendum, quicquid verbo vel in scriptis, contra preinsertam ultimam nobis factam et presentatam commissionem, dicere sive excipere volebat, nec non ad videndum et audiendum preinsertas diffinitivas sententias et expen. condemnat. infrascriptam exequi et executioni debite demandari, literasque s. processus execut. desuper necessarias et oportunas in forma solita et consueta decerni et concedi, vel dicendum et causam, si quam habeat rationabilem, quare premissa fieri non debeant, allegandi, per certum peremptorium terminum competen., videl., ad diem et horam infrascriptas. Quibus advenientibus, comparuit in judicio legitime coram nobis dns Jo. Nyss principalis predictus, principaliter pro se ipso, citra tamen quorumcunque procuratorum suorum, per eum quomodolibet hactenus constitutorum, revocationem, et dicti magistri Nicolai de Parma ex adverso procuratoris non comparentis, contumaciam accusavit, ipsumque contumacem reputari et in ejus contumaciam omnibus et singulis expen., tam coram Petro de Ferrera, auditore in prima, Jo. Anthonio episcopo Alexandrin. in secunda, quam coram nobis in hujusmodi causa in tertia instantia, pro parte dicti dni Jo. Nyss principalis successive factis, et in quibus prefatus dns David, episc., ex adverso principalis, sententialiter condempnatus extitit ad nonaginta novem floren. auri de camera, boni et justi ponderis, per nos, provida moderatione previa, ... taxatis, nonnullisque testibus fide dignis ad informandum animum nostrum, de et super in dicta ultima preinserta nobis facta et presentata commissione contentis, et presertim non tuto accessu ad prefatum dn. David episc., ex adverso principalem, et alios, in jurisdictione locorum sive villarum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, predictorum, forsan jam intrusos et in posterum intrudendos pro presentibus nostris literis in propriis eorum personis ac domibus seu locis consuetis exequendum et publicandum, coram nobis exhibitis atque productis, ipsisque per nos in forma juris receptis, juratis et diligenter examinatis et interrogatis, sententias diffinitivas et expensarum taxationem supradictas, exequi et executioni debite demandari, literasque sive processus executoriales desuper oportunas, juxta et secundum dicte ultime preinserte commissionis vim, formam et tenorem decerni et concedi, per nos debita cum instantia postulavit. Nos tunc Johannes episc., locumtenens et executor prefatus, attendens postulationem hujusmodi fore justam et consonam rationi, quodque parum prodesset sententias ferre et expensas taxare, nisi debite executioni demandarentur, volensque dictam ultimam nobis factam et presentatam commissionem reverenter exequi, ipsamque ad effectum debitum deducere; et quia ex dictis et depositionibus testium predictorum comperimus, ad prelibatum dn. David, episc. Traject., ex adverso principalem, aliosque intrusos et intrudendos predictos, pro presentibus nostris literis, in eorum propriis personis ac domiciliis seu locis consuetis, ut prefertur, exequendum et publicandum, prefato dno Johanni Nyss, principali, vel alicui alteri ejus no-

mine, tutum non patere accessum; idcirco, auctoritate apostolica nobis commissa, et, qua fungimur in hac parte, per hoc presens publicum edictum, in Romana curia predicta in audiencia publica literarum contradictarum dni nostri Pape, legendum ac basilice principis apostolorum de urbe et audientie causarum apostolice, nec non extra eandem curiam et in partibus in cathedrali Trajecten. ac parochiali beate Marie Amersforden., Trajecten., dioc. ecclesiarum valvis affigendum, exequendum et publicandum sententias diffinitivas et expensarum taxationem prenarratarum exequendum et executioni debite demandandum fore decrevimus et decernimus per presentes has nostras literas sive processus executoriales, desuper nostro sub sigillo conceden., sub modificatione infrascripta. Que omnia et singula premissa ac preinsertas commissiones et diffinitivas sententias et hunc nostrum processum, nec non quecunque in eis contenta, vobis omnibus et singulis supradictis, quibus presens noster processus dirigitur, intimamus, insinuamus et notificamus, ac ad vestram et cujuslibet vestrum noticiam deducimus et deduci volumus per presentes, vosque nihilominus et vestrum quemlibet, auctoritate predicta, tenore presentium requirimus et monemus, primo, secundo, tercio et peremptorie, ac vobis et vestrum cuilibet, in virtute sancte obedientie et sub infrascriptis sententiarum penis, districte precipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spacium post hujusmodi nostrarum literarum sive processuum executorialium in audientia publica literarum contradictarum dni nostri Pape predict. lectionem, affixionem et executionem in locis et valvis predictis factas, immeditate sequent., quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, et reliquos duos dies vobis universis et singulis supradictis et vestrum cuilibet, pro tercio et peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, eundem dn. Jo. Nyss, principalem, vel procuratorem suum, ejus nomine et pro eo, in et ad realem, corporalem et actualem possessionem ac exercitium et usum jurisdict. alte et basse ac meri et mixti imperii locorum sive villarum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, Trajecten. dioc. juriumque et pertinen. omnium eorundem ratione jurisdictionis et imperii hujusmodi, in qua ante tempus et tempore spoliationis per dictum dn. David, episc. ex adverso principalem, facte, erat, reponatis, restituatis et reintegretis ac defendatis repositum, restitutum et reintegratum, ac reponi, restitui et reintegrari faciatis. Amotis exinde dicto dno David in eadem jurisdictione intruso seu aliis in eadem forsan intrudendis, quos nos, in quantum possumus, amovemus, et per presentes denunciamus amotos, dictoque domino Jo. Nyss, etc., de fructibus etc., respondeatis etc., et vos arrendatores, reddituarii, coloni, laboratores, decimatores, subditi et alii predicti, omnes et singulos fructus, emolumenta, redditus et proventus, per vos aut alterum vestrum, ratione jurisdictionis hujusmodi aut alias qualitercunque solvendos, dicto dn. Johanni Nyss, principali, tanquam vero et indubitato possessori ejusd. jurisdictionis, vel procuratori suo legitimo predicto pro eo et nulli alteri persolvatis, respondeatis et de eisdem satisfactis, et ab aliis, quantum in vobis fuerit, responderi et teneri faciatis, et quilibet vestrum, qui super hoc requisitus fuerit, persolvat, respondeat, teneat et satisfaciat; et vos, dne David, episcope, ex adverso principalis, in dicta jurisdictione intruse, et alii forsan in eadem intrudendi predicti, infra sex dierum spacium sive terminum, possessionem dicte jurisdictionis, cum omnibus fructibus, emolumentis ipsiusque exercitium eidem dno Johanni, principali, vel procuratori suo legitimo pro eo vacuam, liberam et expeditam dimittatis et relaxetis ac quilibet vestrum dimittat et relaxet realiter et cum effectu, sine contradictione et rebellione quibuscunque. Monemus insuper, modo et forma premissis, ac sub eisdem infrascriptis sententiarum penis, per vos, dn. David, episc. Traj., ex adverso, principalem predictum, quatenus infra triginta dies post lecturam, affixionem, publicationem et executionem nostrarum literarum antedict., quorum triginta dierum decem pro primo, decem pro secundo

et reliquos decem dies tibi pro tercio et peremtorio termino ac monitione canonica assignamus, eidem dno Jo. Nyss, principali, vel procuratori suo legitimo pro eo, ad hoc sufficiens mandatum habenti, de fructibus, emolumentis et proventibus ex jurisdict. villarum et locorum predictorum, illiusque exercitio et usu per vos seu vestros officiales, a tempore spolii predicti, perceptis, ac nonaginta novem flor. auri de camera predicti, ratione expensarum litis et cause hujusmodi, ut premittitur, taxatis, nec non quatuor aliis flor. auri de camera similibus, ratione expensarum, pro presentis nostri processus executorialis expeditione factarum, ad quos hujusmodi expensarum, provida moderatione previa, taxavimus et taxamus per presentes, integre satisfaciatis, debitamque et condignam satisfactionem et solutionem impendatis, aut interim cum dno Jo. Nyss, principali, vel procuratore suo etc., super premissis amicabiliter componatis et concordetis; inhibentes nihilominus vobis omnibus et singulis supradictis, per simile edictum et generaliter quibuscunque aliis, cujuscunque etiam dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existant, et specialiter officialibus dicte dni David, ex adverso principalis, quibuscunque, ne prefato dno Johanni, principali vel procuratori suo, quo minus possessionem jurisdictionis dictorum locorum cum omnibus et singulis juribus et pertinentiis supradictis pacifice assequatur, sibique de illius fructibus, emolumentis et proventibus universis, plenarie et integre respondeatur, ac de predictis digna satisfactio et solutio impendatur, omniaque alia et singula supra et infra scripta suum debitum consequantur effectum, impedimentum aliquod prestetis, aut impedien. ipsum Johannem principalem vel procurat. suum, super premissis in aliquo detis auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quesito colore vel ingenio, alioquin, si premissa omnia et singula non adimpleveritis, mandatisque, monition. et requisition. nostris hujusmodi, ymo verius apostolicis, non parueritis cum effectu, Nos in vos omnes et singulos supradictos, qui culpabiles fueritis in premissis, et generaliter in contradictores quoslibet et rebelles ac impedientes dict. dn. Johannem Nyss, princ., vel procurat. suum super premissis in aliquo ac ipsis inpedien., dantes auxilium, consilium vel favorem, cujuscunque dignitatis etc. existant, ut prefertur, singulariter in singulos, dicta canonica monitione premissa, etc., execution. in capitula vero, conventus et collegia quecunque in his forsan delinquentia suspen. a divinis, et in ipsorum delinquentium et rebellium hujusmodi ecclesias, monasteria et capellas interdicti sententias ferimus in his scriptis et eciam promulgamus; vobis vero R^dissimis et R^dis patribus dnis archiepisc. et episc. prefatis ac etiam dno David, episc. Traj. etc., quibus ob reverentiam vestram pontificalium dignitatum deferimus, in hac parte, si contra premissa vel aliquod premissorum, per vos vel submissas personas feceritis, predicta sex dierum canonica monitione premissa, ingressum ecclesie interdicimus in his scriptis. Si vero hujusmodi interdictum per alios sex dies dictos duodecim dies immediate sequentes, sustinueritis, vos in his scriptis, ead. monit. canonica precedente, suspendimus a divinis. Verum si hujusmodi interdicti ac suspensionis sententias per alios sex dies prefat. duodecim dies immediate sequentes, animis, quod absit, induratis, sustinueritis, vos in his scriptis, simili canonica monit. precedente, ex nunc prout ex tunc et e contra, excommunicationis sententia innodamus. Ceterum, cum ad executionem premissorum nequeamus, quoad presens, pluribus aliis ordinis in Romana curia legitime prepediti negociis, personaliter interesse, universis et singulis dnis abbatibus etc., super ulteriori executione dicte ultime nobis facte et presentate commissionis et contentorum in eadem facienda, auctoritate predicta, tenore presentium, committimus plenarie vices nostras, donec eas ad nos duxerimus revocandas, quos et eorum quemlibet, eisdem auctoritate et tenore, requirimus et monemus, primo, secundo, tertio et peremptorie, ipsis et eorum cuilibet, in virtute s. obedientie et sub excommunicationis pena, quam in eos et eorum quemlibet, etc., ferimus in his scriptis, nisi fecerint, que manda-

mus, districte precipiendo mandantes, quatenus infra tres dies post requisitionem ipsis seu alteri ipsorum, pro parte dicti do. Johannis Nyss, principalis, vigore presentium desuper factam, immediate sequentes, quos tres dies ipsis etc., assignamus; ita tamen, quod in his exequendis unus eorum alterum non expectet, nec aliter pro alio se exigat, ad vos omnes etc., quibus presens noster processus dirigitur, personasque alias et loca alia, de quibus ac ubi, dum, quando et quotiens expediens fuerit, personaliter accedant et hujusmodi nostros processus ac quecunque in eis contenta, vobis communiter vel divisim legant, intiment, insinuent, notificent et publicari procurent, nec non prefat. do. Jo. Nyss, in et ad realem etc. possessionem et exercitium et usum jurisdictionis alte et basse etc., locorum etc. predictorum restituant etc., amovendo exinde dicto do. David etc., et aliis in eadem forsan intrudendis, quos nos, ut premittitur, amovemus et denunciamus amotos, dictoque do. Johanni, principali, de fructibus et emolumentis ex jurisdictione villarum etc., predict. illiusque exercitio etc., provenientibus etc., responderi ac de predictis etc. perceptis expensis etc. satisfactionem et solutionem impendi faciant, infra terminos superius annotatos, et si forsan, quod absit, do. David etc., ac intrudendi prediti etc., monitionis etc., mandatis nostris etc., infra terminos etc., obedire etc., recusaverint, penas, sententias et censuras etc., damnabiliter incurrendo, ex tunc subdelegatis nostris, sub dicta excommunicationis pena, committimus et mandamus, quatenus diebus dominicis et aliis festivis in suis ecclesiis, monasteriis et capellis, infra missarum et aliarum horarum divinarum solempnia, populi multitudine inibi ad divina hujusmodi audienda seu alias legitime congregata, ac alias, ubi, quando, et quotiens, pro parte dicti do. Jo. Nyss etc., requisiti fuerint, etc., prefat. do. David, episcopum etc., interdictum et suspensum, ac eundem nec non intrudendos etc., excommunicatos publice denuncient, debitis dilationibus precedentibus, et ab aliis, quantum in eis fuerit, denunciari et ab omnibus christifidelibus arctius evitari faciant, tam diu, donec et quousque aliud a nobis vel superiori nostro desuper receperint in mandatis. Si vero dn. David etc., ac intrudendi etc., dictam excommunicationis sententiam, per decem dies etc. sequentes, pertinaciter sustinuerint, nos ex tunc, quia crescente contumacia etc., merito crescere debeat et pena, ne facilitas pene audaciam tribuat delinquentibus, processus nostros hujusmodi aggravamus, dictis subdelegatis nostris sub excommunicationis pena mandantes, quatenus diebus dominicis et festivis etc., infra missarum etc., solemnia, dictam excommunicationis denunciationem reiterando et invocando, eosdem dn. David etc., excommunicatos et denunciatos nominatim, campanis pulsatis, candelis accensis et demum extinctis, et in terram projectis, cruce erecta et religione induta, aquam benedictam aspergendo ad fugandos demones, qui eos detinent sic ligatos et laqueis suis catenatos, orando: quod dn. noster, Jhesus Christus eos ad catholicam fidem et sancte matris ecclesie gremium reducere dignetur, et, ne eos in talibus perversitate et duritia dies eorum finire permittat, cum decantatione responsorii: Revelabunt celi iniquitatem Jude etc., et Psalmi: Deus laudem meam ne tacueris etc., cum antiphona: Media vita in morte sumus totaliter; et his finitis, ad januas ecclesiarum suarum una cum clericis et parochianis accedendo; et ad terrorem, ut ipse dn. David etc., eo citius ad obedientiam redeant, tres lapides versus domos habitationum suarum projiciendo, in signum maledictionis eterne, quam Deus dedit Thore, Dathan et Abisron, quos terra sustinere non potuit, sed justo Dei judicio illos vivos absorbuit, ut in infernum descenderent viventes, etiam post missam et in vesperis et aliis quibuscunque horis canonicis, sermonibus et predicationibus publicis solemniter publicent et denuncient, ac ab aliis, etc., publicari et denunciari ac ab omnibus Christifidelibus arctius evitari faciant, donec et quousque a nobis aliud etc., habuerint in mandatis. Verum si praefati denunciati et aggravati per alios decem dies etc., denuntiation. et aggravation. ad ipsorum noticiam deductis, animis, quod ab-

sit, induratis, sustinuerint, Nos ex tunc, quia perversorum audacia presumptiva id exigit, ut unica pena non contenti, fortioribus arceantur penis, ne fides illorum ledatur, qui superioribus suis obedientiam semper impenderunt, processus nostros hujusmodi reaggravamus, supradictis subdelegatis nostris, sub dicta excommunicationis pena, mandantes, quatenus, dicta auctoritate apostolica, omnes et singulos christifideles utriusque sexus homines, et presertim familiares et servitores ipsorum denunciatorum et aggravatorum hujusmodi, modo et forma premissis, moneant et requirant, primo etc., ac ipsis et eorum cuilibet, sub excom. pena, et in virtute s. obedientie, districte injungant, prout nos etiam injungimus eisdem, quatenus infra sex dierum spacium etc.; quos sex dies ipsis etc., pro omni dilatione etc., assignant, prout nos eisdem assignamus, a participatione, communicatione et familiaritate et servitio ipsorum denunciatorum et aggravatorum penitus et omnino desistant et quilibet eorum desistat, nec cum eisdem denunciatis etc., loquendo, stando, sedendo, ambulando, salutando, hospitando, comedendo, bibendo, molendo, coquendo, sitim, potum, aquam vel ignem ministrando, aut aliquo humanitatis solatio, praeterquam in casibus et personis a jure premissis, communicare presumant vel presumat. Et si in contrarium fecerint, nos in eos etc., excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis, et etiam promulgamus, dictis subdelegatis nostris etc., districte precipiendo mandantes, quatenus, diebus dominicis et festivis, quotiens expedierit, in suis monasteriis etc., infra missarum etc. solempnia, prefatos christifideles etc., qui cum dictis denunciatis etc., rebelliter participaverint, excommunicatos tam diu publice denunciant, et ab aliis, etc., arctius evitari faciant, donec etc. aliud a nobis etc. habuerint in mandatis. Preterea, si prefati denunciati etc., reaggravationem nostram hujusmodi per alios decem dies etc. sustinuerint, Pharaonis duriciam imitando ad modum aspidum surdarum aures suas obdurantium, ne voces audiant incantantium, nos etc. lapsis terminis antedictis, omnes et singulas civitates, terras, opida, castra, villas, alia quecunque loca, in et sub quibus, seu ad que dictos denunciatos etc., morari, declinare seu devenire contigerit, quam diu ibidem fuerint etc. ecclesiastico supponimus interdicto, mandantes omnibus etc., subdelegatis nostris etc., quatenus etc., quam diu iidem denunciati etc., in locis predictis fuerint etc., cessent et ab aliis cessari faciant apertis janius a divinis, quam quidem cessationem etiam per tres dies continuos post ipsorum denunciatorum etc., abinde recessum, observent et continuent et ab aliis etc., observari et continuari faciant et permittant; ita et taliter, quod hujusmodi, stante interdicto, nulla ecclesiastica sacramenta, in et sub eisd. locis ministrent, nisi penitentia et baptismus omnibus indifferenter, eucharistia infirmis tamen et matrimonium sine ecclesiastica solemnitate contrahatur inibique et sub eisd. locis decedentibus ecclesiastica denegetur sepultura; demum vero, si prefati denunciati etc., hujusmodi interdictum per alios decem dies etc., quod Deus avertat, sustinuerint, Nos ex tunc, quia mucrone non perficiente ecclesiastico, temporalis ei gladius non immerito suffragetur, auxilium brachii secularis duximus invocandum, ut, quos Dei timor a malo non revocat, temporalis saltem coharceat severitas ecclesiastice discipline. Hinc est, quod Vos gloriosiss. et invictiss. Principem, vibratorem et justicie zelatorem, ac illustriss. et illustr. principes etc., in Dno exhortamur, vosque nihilominus etc. requirimus et monemus, primo, secundo, tertio et peremptorie etc., nisi feceritis, que mandamus, districte precipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spacium etc., vos omnes et singuli domini temporales etc., quorum etc., super hoc auxilium brachii secularis invocamus, quotiens et quando pro parte supradicti dni Jo. Nyss, fueritis requisiti etc., in juris subsidium contra prefatos denunciatos etc., dicta auctoritate apostol. per captionem, invasionem, incarcerationem et detentionem personarum, corporum, rerum et bonorum ipsorum insurgatis, invadatis, incarceretis et in custodia teneatis etc.; super quibus omnibus et

singulis vobis et vestrum cuilibet licentiam plenariamque potestatem concedimus per presentes, dictosque denunciatos etc., ita et taliter constringatis et compellatis potent. etiam manu forti, absque tamen gravi lesione corporum eorundem, usque ad integram satisfactionem et solutionem ac paritionem omnium et singulorum premissorum, dicto dno Jo. princip. inpenden., ac donec et quousque dominus David, episc. etc., ac intrudendi etc., prefati, possess. dicte jurisdictionis villarum s. locorum predictorum etc., eidem Joh. Nyss etc., vacuam, liberam et expeditam dimiserint etc., nec non de etc. fructibus etc. levatis, nec non singulis florenorum summis, ratione expensarum etc., taxatis, satisfaciant realiter et cum effectu; nec non ab occupatione, detentione etc. predictis, penitus et omnino destiterint et ad sancte matris ecclesie gremium redierint beneficiumque absolutionis a sententiis etc. meruerint obtinere.

Quodsi forte Vos, gloriosiss. et invectiss. Princeps et Dns, domine imperator, antedicte executor justicie, presentis nostri processus ac mandatorum nostrorum, ymo verius, apostol. hujusmodi transgressor, contradictor et neglector fueritis, quod tamen vestre Magestatis praefulgide, jam dudum per totum orbem demulgate, obedientia suspicari non sinit, procul dubio etiam justi judicis judicium offenderetis, et premium alias vobis pro executione justicie a Deo paratum nihilominus amitteretis, licet vos hujusmodi nostris sententiis sic ligari voluerimus, vobis ob reverentiam vestre Imperialis majestatis non immerito deferentes, intuitu tamen justicie et ob sancte sedis apostol. dictique dni nostri Pape reverentiam vestram imperialem Majestatem ad prefat. executionem efficaciter adimplendam, prout ad eandem spectat etc., in Dno exhortamur; et generaliter dicti subdelegati nostri omnia etc., in hac parte commissa, plenarie exequantur juxta dicte ult. commissionis vim etc.

Mandamus tamen copiam fieri de premissis, eam petentibus et habere deben. peten., quibus sumptibus et expensis, absolutionem vero omnium et singulorum, qui prefat. nostram excommunicationis sententiam incurrerint etc., nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus, loca vero audientie publice literarum contradictarum et valvarum s. portarum predict., tamquam publica et idonea pro presentibus nostris literis exequendis, ad instar edictorum publicorum, que olim in albo praetorio scribebantur, duximus eligenda per hujusmodi nostram diffinit. sententiam et expensarum taxationem literasque s. processus executoriales, suo quasi sonoro preconio et patulo judicio publicabunt, in quibus has nostras literas, modo premisso, decrevimus etc. affigendo publicandas, ne dicti dn. David etc., de premissis ignorantiam aliquam etc., valeant etc., allegare etc.

In quorum omnium etc., fidem etc., presentes nostras literas etc., exinde fieri et per notarium publicum nostrumque etc., scribam infrascriptum subscribi et publicari mandavimus nostrisque sigilli jussimus et fecimus appensione cummuniri.

Datum et actum Rome in ecclesia S. Eustachii, pro loco audientie causarum apostol. specialiter deputato nobis inibi, mane, hora audien. causarum consueta ad jura reddenda et causas audiendas, in loco nostro solito et consueto pro tribunali sedent., sub anno a nativitate dni, millesimo quadringintesimo octuagesimo secundo, indict. xv, die vero lune tertia mensis Junii, Pontif. pref. sanctiss. dni nostri Sixti, Pape quarti, anno undecimo, presentibus ibidem discretis viris magistris Jo. Tonteti et Ulryco Mayx, notariis publicis scribisque nostris, clericis Morinen. Augusten. dioc., testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et Ego Conr. Wicht, cleric. Paderburn dioc., publ. apost. et imp. auct. nts etc., hoc presens publicum instrumentum etc. confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque etc.

XVII.

Op huyden compareerden voorden hove van Utrecht Adriaen van Mierlo, als procureur v. Will. Cruyff, impetr. in appel, die had doen verdachvaerden ende presenteren op ende jegens die wed. Bruno Foeck, ged., om eysch te doen, ende concludeerde pertinentelic in cas d'appel, employerende in plaets van eysch acte *prioris instantiae* ende verificatien; ende Govert v. Amerongen, als procureur vd. proost van S. Jan voor hemselven ende voorde ged. sustineerde, dat de zake, by appel immediate, niet en behoorde voor desen hove te comen, maer eerst voor die leenmannen vanden voorsz. proost, verzoekende de zake aldaer gerenvoyeert te worden. Waerop de voorsz. Mierlo seide, dat hy contenteerde tot niet ontfanckelic, zoe die sententie in questie byden leenmannen vanden voorsz. proost, gewesen is. Ende de voorn. Amerongen seide, dat die proost te vreden is, by ander leenmannen 't proces v. appel te doen visiteren ende termineren. Ende de procureur generael vd. voorn. hove, horende tracteren van dezer zake, seide, die leenmannen heur officie gedaen te hebben, mits consulerende in de zake, sustinerende daerom, dat die zake alhier te hove bliven soude. Ende die voorn. Amerongen, inden naem, als boven, seide, dat hy persisteerde by zyn versochte renvoy, bekennende de bailliu vd. voorn. proost ende enige leenmannen over die zake in questie geconsuleert te hebben. Finalic heeft 't voorn. hoff, uytende huer advys, de zake gerenvoyeert ende renvoyeert by desen voor de voorn. proost ende zyn leenmannen, die inde zake niet geconsuleert te hebben, ende compenseert de costen van desen in inciden. om redenen. Actum t'Utrecht, den XXVIII. Juny, 1557. Ondert.

Scryvers.

XVIII.

Dit is alsulck Lantrecht, als gemaect ende overdragen is byden proost van St. Jans Utrecht, *ende zynre proostyen ondersaten tot* Mydrecht, Wilnis, Achtienhoven *etc. Anno M. CCC. XCVI.*

Inden eersten, off een man dootgeslagen worde inder proostye off daer buyten, ende die hantdadige geruymt ware, die onschuldige magen inder proostie zouden den heere ofte zynen boode eenen vreede doen hebben, off zy des begeerden ende verborgen wouden byden heere te geven ende te nemen, als zy geboden waren. Ende waer 't, dat die hantdadige woonde inder proostie, ende metter verscher daet nyet begrepen en ware, ende verborgen woude aen des heeren handt, ende hem swaer genoech maeckte, den dooden te zoenen byden heere, den zoude die heere een geleyde geven van zynre heerlicheyt, ende van synen vyanden eenen vreede doen hebben, maer een vierdel jaers zoude die hantdadige blyven wter proostye, ten ware, dat dye tyt gecort ware byden heere ende den ghenen, dye 't verlyes hadden, ende dye heere en soude hem geen zoen seggen, ten ware byden ghenen, dye 't verlyes hadden.

Item, off dye heere off zyn boode eenen hantdadigen vingen van eenen doode, buten des dooden magen, die zoude staen tot des heeren genade.

Item, off dye vyanden eenen hantdadigen van eenen doode vingen, buyten den heere ofte zynen boode, ende den heere leverden, ende daer rechts aen begeerden, des zouden zy gewaert zyn vanden heere, ende dat recht soude staen aenden magen, ten waer, off dye heere, mitter vyanden wille, dyen doodslach zoenen mochte.

Item, off die vyanden van eenen hantdadigen dyen belyepen inder proostye, ende recht daer aen begeerden, ende hy gevangen worde by toedoen des heeren offte synen boode ende der vyanden, dat recht zoude staen aen hem beyden; ende des gelycx van leemten ende koerwonden.

Item, dye kuere van eenre leemte staet den heere op XX L. goets gelts, ende dye 't verlyes heeft, salmen 't beteren byden heere ende zynen magen, dye 't verlyes heeft.

Item, dye kuere van eenre kuerwonde is den heere X L. goets gelts, ten ware, off hy vredeloos geclaecht worde, ende dye heere zynre machtich warde, dat waer 's heeren genade; ende desgelycx van leemten.

Item, off huys stotinghe geschyede inder proostye by daghe, waer X L. goets ghelts, ende by nacht XX L. goets gelts.

Item, off yemant die huysbreeck dede, een huys opstyet ofte braecke, off daer yemant inne quetste of vreesde, dat waer 's heeren genade, ende dat zalmen verwinnen mitter volre balien.

Item, off een vechtelick ofte kyff worde inder proostye, yemant, dye zynen booge spande ende loede, een mess of een zweert tooch, een pyecke sencte, off desgelycx, ofte mit een steen ofte kanne worpe, off des gelycks, dat waer III L. goets gelts.

Item, die myt een booge schote, waer III L. goets gelts, een vuysten slach waer een boet.

Item, off yemant gansen, hoenre, endten, room oft enige ware name wt yemants huys, ofte hofstede, datmen vereyschen conde, die dat naem verbuerde aenden heere een L. goets gelts, ende die den schade hadde, soude men beteren dubbelt byden heere ofte schout, ten waer, off hy alsoe veel stael, daer hy zyn lyff oft oor mede verbuerde.

Item, off een loop viel inder proostye, ende die heer ofte zynen schout yemant aenteech, dat hy eenige kueren verbuert hadde, nae inhout deser cedulen, dyes messaecken woude, wanneer dye heer dat ondervynden konde by twee goede knapen, by hoeren eede voor zynen schout ende twee goede knapen, zoe mocht dye schout daeromme panden zonder eenich wederseggen.

Item, off yemant beruft worde myt enighe kueren, die in dese cedule zyn, daer die heere off zynen boode hem een getuych off vermate, die mocht dye heere zetten tot hoeren eede, ende en wouden zy hem nyet ontschuldigen myt hoeren eede, zoe mocht die heere daer aen verpanden, als voorsz. is.

Item, oft noot ofte behoeff waer, eenige vreede te maecken inder proostye, van eenige vechtelick oft onruste, zoe mocht die heer off zyn boode, off een buyrman, oft der heeren boode nyet by en waer, een vrede eyschen den partyen voor buerluyden, ende waer 't, dat yemandt weygerde, dye des nyet en gave, dat waer eerst III L. goets gelts, anderwerff vyff pondt goets gelts, ende derdewerff X L. goets gelts, ende van elcx zalmen betugen.

Item, off des heeren boode off yemants, dye een vreede maecken woude, ende dye geeyscht hadde, als voorscreven is, ende nyet gegeven en worde, dyen mocht men een vreede leggen vlucht voor zyn voet, ende dye waer in alre maeten, off hy gegeven ware myt hande ende myt monde.

Item, off een vechtelick geweest hadde, ende die vreede wtginck, ende die heere, zyn boode, oft yemants, die de vreede maecken zoude, den man nyet gevynden en const, die vreede te bestemmen, als voorsz. is, 't waer, dat hy hem selven verlore oft nyet by handen en ware, dyen mochtmen een vreede leggen op zyn dorpel, ende dat waer des heeren vreede in alre maten, off hy gegeven waere myt hande ende myt monde.

Item, off yemant een vreede eyschede, ende des heeren vreede, dye VI weecken staet, nederleggen woude, myt eenen corten willigen vreede, dat mach hy doen, maer die willige vreede en zoude nyt corter staen dan drye weecken.

Item, off yemant woonachtich waer inde proostye, in die tegenwoordicheyt des proosts oft anders misdede aen zynre heerlicheyt, yet gebruect ofte gewelt gedaen hadde, ende die proost hem bruecken aenteech, dye zoude hy voor hem ontbyeden ende beschuldigen, ende waer 't, dat hy myt hem nyt en overdroech, die zoude dan weder thuys gaen op zyn zelffs geleyde.

Item, off yemant vanden bueren eenige gast inde proostyen becommerde, ende dye gebuere den gast then eersten rechtdaghe nyet aen en sprake, dye gast mocht hem selven ten eersten rechtdage quyt dingen, off hy woude.

Item, yemandt die den anderen loegende voorden heer off voor 't gerechte, dat waer een boete.

Item, alle recht ende gewoonte inder proostie, die in dezer cedule nyet begrepen en zyn, zellen blyven, als zy te vooren waren, ten waer, off zy verleecht off vermaeckt worden byden heere ende den gebueren.

Gecollationeert deze voorsz. copie tegens zeeckere registre, inhoudende verscheyden *jura* ende munimenten der proostyen van Sint Jans Utrecht aengaende, is die selve copye mitsgaders die date daer voor gestelt, daer mede t'accorderen gevonden.

Alzoe grote twist ende scheel verresen is geweest tusschen onsen baeliu ende gemeen bueren ende ingesetenen van onzen proostyen, te wetenen: Myert, Wilnis ende Blocklandt, heercomende vanden boeten ende kueren vanden zelven, in zeecker misbruecken geëyscht ende ....., zoe is 't dat wy, heeren Aelbrecht proost Sint Jans ende heer der voorsz. plaetsen, tot eendrachticheyt ende welvaren derzelver onsen ondersaten, mitten zelven eerst communicatie geholden, haer geschelen gehoordt ende op als rype deliberatie geholden, hebben geordineert, als hyer nae volcht, ende ordineren mits desen:

Inden eersten, zoe wye den anderen mit een vuyst slaet, dye sal verbueren thien stuvers.

Item, zoe wye een zweert off messen treckt, een boghe spande ofte loede, ofte een spyes sinct, ofte een kan werpt, die zal desgelycks oock thien stuvers verbueren.

Item, van een koerwonde, gehouden off gesteken, dyeper ofte breder, die verbuerden thien Carolus st., nae oude gewoonten.

Item, soe wye den anderen enighe lemten gheeft ofte smyt, die zal verbueren tot 's heeren behouff, eenen ouden schilt, behoudelicken, dat hy oock die ghene, dye hy lemte, zyn leemte verstoren ende beteren zel byden heer, nae gelegentheyt der zaken, ende waer 't saecke, dat yemant by daghe huysstotinghe deden, dye verbuerden, tot 's heeren behouff, twee oude schilden, ende waer 't zaecke, dat yemant 't selve by nachte dede, die verbuerde, tot 's heeren behouff, vyer oude schilden.

Ende waer 't saecke, dat yemant enighe huysbrekinge, eenich duer opstyet ofte brake, off daer yemant in vreesde ofte quetste, dat sel staen tot 's heeren genaede, ende dat salmen dan voort mit volre rechten (verwinnen).

Item, off yemant enighe ghansen, hoenre, entden off yet anders naem ofte haelden van yemants hofstede, dye verbuerde tot 's heeren behouff, eenen ouden schilde; ende dye ghene, die 't selve doet, zellen den ghene, dye hy 't dede, zyn schade dubbelt verstooren ende oprechten byden heer ofte zynen bailiu off dyenre, behoudelicken, ten waer, dat hy zoe veel stael ofte naeme, dat hyder zyn lyff, oor of anderz. mede verbuerde, dat salmen corrigeren naer behooren, behoudelicken, dat hyer inne nyet brueckich en zellen zyn jonghe ge-

zellen op behoerelicke dagen, te weten: alsser bruloft is, meydach, pinxterdach ofte nacht, ende sint Jans dach ofte nacht; ende waer 't, dat yemandt dede op anderen tyden, dye zel gecorrigeert worden, als voorsz. is.

Item, offer een loop vyel inder proostyen, ende dye heer ofte zynen boode yemant anteech, dat hy enighe kueren verbuert hadde, nae inhout van deser ordonnantie, dye 't missaecken woude, ende waer 't, dat die heer ofte zynen boode anders ondervinden conde mit twee goede knapen, dye dat tugen wouden, als recht is, zoe zalmen dat wtpanden sonder eenich wederseggen.

Ende ofter yemandt beruft worden mit enige kueren, dye in dezer ordinantie begrepen zyn, daer dye heer ofte zynen boode getuycht off vermaet, zellen zy 't selve doen mit twee goede getuygen, ende is 't, dat zy 't zelve nyet bewysen en conden, zoe zellen dye heer ofte boode daer nyet af hebben.

Item, oft noot ofte behoeff waer eenige vreede the maecken oft te leggen van enich vechtelick ofte onruste, dat mach die heer, zynen boode ofte schout doen, ende waer 't, dat daer dan yemandt over dede, dat zel staen tot 's heeren genade.

Item, als des heeren boode ofte schout enige vrede leggen woude, ende eyste, als voorsz., ende gheen vreede geven en woude, ende dye zoudemen een vreede leggen vlucht voor zyn voeten, ende die waer in alre manyeren, off die gegeven waer myt hande ende myt monde.

Item, off een vechtelick geweest hadde ende die vrede wtghinge, ende die heer off zynen boode die vreede maken zoude, ende men die man nyet gevynden en conde, die vreede te bestemmen als voorsz., zoe zalmen dye vreede leggen op zynen dorpel, ende dat waer in alre maten, ofse gegeven waer mit handt ende mondt, want 't is een 's heeren vreede.

Ende oft men vreede eyschte off 's heeren vreede, dye staet zes weecken, ende waer 't zaecke, dat parthien 't selve neder leggen wouden mit een corten willigen vreede, dat mach geschieden, mer die zelve vreede moet ten minsten staen veerthien daghen.

Item, off yemandt, in tegenwoordicheyt des proosts ofte zynen boode misdeden, aen zynre heerlicheyt, gebrueckt ofte gewelt gedaen hadde ofte bruecken aenteech, dye zoude hy voor hem ontbyeden ende beschuldigen hem, ende waer 't, dat zy mitten andere nyet overdragen en conden, zoe zoude, dye gebruect hadde, thuys gaen zonder gevangen te werden, ende zoude hem te recht stellen voor dye hooch banck van Myert.

Item, off yemant doot geslagen worde inde gerechte ende heerlicheden voorsz. off daer buten, ende dye hantdadige geruymt waer, die onschuldighe magen soude die heer ofte zynen boode een vreede doen hebben, indyen zy 't begeren, ende zy heur verborgen wouden anden heer te geven ende the nemen, als zy gebooren (!) zyn.

Ende waert 't saecke, dat die hantdadige opter verscher daet nyet gegrepen ofte gevangen en worde, ende hem verlydende ende verborchde, aen des heeren handen, des doden magen te zoenen, zoe zoude die heer van zyn heerlicheytswegen den hantdadige geleyde moghen gheven, ende een vreede leggen tegen zyne vyanden, behoudelicken, dat die misdadige een vierdel jaers wt dye proostye eerst geweest zel hebben, ten zy by des heeren ende des vrunden wil ende consent, ende dye heer en sel gheen zeggen hebben in enighe zoenen, dan by wil ende consent van des dooden vryenden.

Item, off die heer off zynen boode een handtdadiche vingen, dye yemants dootgeslagen hadde, buten des dooden magen, dat zal staen tot 's heeren genade.

Item, off die vyanden vanden dooden een handtdadighe vingen buyten den heer ofte zynen boode, ende in handen vanden heer leverden, ende daer recht aen begeerden, dat zouden zy gewaert zyn vanden heere, ende dat recht zoude staen an die magen, nae recht ende behooren, ten waer die heer mitten viande, die doot sloech, zoenen conde ende mochte.

Item, off die vyanden eenen hantdadigen beliepen inde proostyen, ende hy gevangen worde by toedoen van des heeren ofte zynen boode ende der vyande, dat recht zoude staen aen beyde zyden; ende desgelycx oock van lemten.

Item, ofter yemant vechtelick begost, die buyten der proostyen woonachtich waer, die zoude gehouden wesen sulcke kueren te gheven, als proosten luyden doen, ter plaetsen, daer die zelve woonachtich zyn.

Item, soe wye eerst aenvecht, die zal die kuer ende wederkuer te samen betalen.

Item, voort zullen schout ende schepenen die buytenluyden zulck recht doen ende laten weerfaren, alze die proosten luyden tot hoere plaetsen geschyeden zoude.

Item, voort en sel nyemant mogen appelleren beneden der sommen van acht Carolus gulden, maer indyen iemant dunckt, dat die scepenen qualicken wysen, 't selve zellen partyen den heer ofte zynen boode te kennen geven, omme alsdan daer inne the doen, als behooren ende recht wesen zal, behoudelicken, soe wye appelleert ende inden onrechten valt, dye zel verbueren drye Carolus gulden, tot 's heeren behouff.

Ende wy gebieden daeromme allen onsen officieren, ondersaten ende inwoonders van Myert, Wilnis, Blocklandt ende Thamen, dat zy dese voorsz. puncten ende ordinantie ten ewigen dagen alzoe onderhouden, ende doen onderhouden, alle dinck zonder arch ende list. Des t'oorconde, zoe hebbe ick myn zegel aen desen bryeff gedaen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duysent vyffhondert negen ende dartich, opden tweeden dach in April.

Copie vanden Lantrecht inder Proostie van Sint Jans Utrecht, *geëxtraheert wt zeeckere Register, inhoudende verschei-dene* Jura *der zelver proostie.*

Overcomen, geordineert ende ghemaeckt byden eerbaren ende vromen Beernt vander Haer, baeliu in dye proostye van Sint Johans t' Utrecht, ende andere, alzoe datmen van nu voort aen schepen recht houden sal tot Mydrecht, in dye proostye voorsz., ende dat recht altyt te beghinnen by climmender zonnen, ende dat dan voort te eynden zonder enich vertreck inder formen ende manyeren nabeschreven:

Inden eersten, zoe zel die baeliu inder tyt van die proostye voorscreven, vyff schepen, die aldaer by goet duncken vanden baeliu off des schouten, vanden baeliuis wegen ende byde oude schepen gecoren sellen werden van jaer te jaere, to eeden te schouwen (!) nae ouden heercomen, oirdele ende vonnisse te wysen, tusschen tweermannen dingtael, nae alle forme, maniere ende gewoonte, alsmen doet in die schepen banck vanden Achtienhoven, oock in dye proostye voorsz., ende soe wye aldus daer toe geroepen ende schepen gecooren wordt, dye en zel dat nyet mogen weygeren noch hem daer nyet op mogen weeren, by een brueck van vyff ende twyntich gouden ouden Vranckrycksche schilden, tot 's proosts voorscreven behouff.

Item, in dye open dagen des jaers, zoe en selmen nyemant byeden, dan by 't kerck geboth, ende zoe wye dan daer nyet en compt, die verbeurt eenen halven hollansche stuver; ende zoe wye dan aldaer voor 't gerecht aengesproken wordt, ende hem nyet en verschynt, indyen hy geëyscht wordt, hy is daer tegenwoordich off nyet, zoe zel hy verbueren eenen ban, te weten, een Hollantsche stuver, ende den eysscher zell gheven den scryver van teyckenen een Holl. oortken, mer die schuldenaer zel in 't eynde dat teyckengelt voorsz. betalen.

Item, soe wanneer iemandt voor 't gerecht geboden wert buyten dye open dagen, ende nyet te recht en coempt, zel verbueren eenen stuver, ende van teyckenen ende bot gelt, elcks een oortgen van een stuver, all Hollants, ende dat zellen hem die schout ende gerecht wt mogen doen haelen, sonder yemants becrone off wederseggen, ende daer van sel die schout hebben soe veel als twee schepen, ende het ander sellen dye schepen hebben, die daer dan the recht coemen.

Item, zoe wye ten anderen boede nyet en coempt, dye zelmen panden; ende pantmen aen 't ruerende goet, soe zelmen mer een bot aenbrengen, ende dan eygenen; ende is 't, datmen pant aen leggende erff off staende timmer, zoe zelmen twee booden aenbrengen ende dan eygenen. Ende dese rechtdagen sellen wesen, te weten van 't onruerende goet, van XIIII daghe te XIIII daghe, ende van 't ruerende goet, van acht dagen tot acht daghen.

Item, soe wanneer yemandt geëygent wordt aen 't ruerende goet, soe mach die schout van wegen die baeliu binnen dye eerste XIIII dagen daer nae, dye gelden ofte schult, daer hy voor geëygent waer, opleggen ende betalen op zyn gewinne, the weten, den derden penning meer, ende indyen die schout die schult binnen dye XIIII dagen voorscreven nyet op en leyt, zoe zel alsdan dye ghene, die daer aen geëygent is, hem dat zelve goet byden gerechte laten leveren mit den darden penning meer, alsoe dye heer gedaen zoude hebben, mit dye gerechtelycke oncosten, ende dat zelve goet dan byden gerechte vercopen, ende den schuldenaer van te betalen in manyeren voorsz.

Item, van eygenschappen, geworven op leggende erff off staende timmer, zel die schout op moeghen leggen om den derden penning meer, binnen die eerste zes weecken, ende indyen dye ghene, die dat selve erff off staende timmer off geëygent is, binnen noch VI weecken, dat's te weten, binnen XII weecken nae dye date vanden eygenschap, die schult voldoet met den derden penninck meer, ende mit die gerechtelycke oncosten, zoe zelmen hem die eygenschap wederomme over gheven, als 't behoort ende recht is, ende indyen hy dat nyet en doet binnen die twaelff weecken voorschreven, zoe blyft dat zelve goet ende eygenschap daer 't behoort, als 't voorsz. is.

Item, alle rechtvorderinge, dyemen aenleyt ende beghint op open dagen, zelmen voort vorderen ende eynden moghen over dwers nacht, te weten des anderen daechs een bot aen te brengen, ende des derden daechs the eygenen, zoe veer als den voorganger opten zelven derden dach nyet wt en doet.

Item, alle rechtvorderinghe van arbeyts loon, van teringhe, lyff schout, ende luyden van buten, zelmen oock mogen vorderen over dwers nacht, zy zyn aengeleyt op open daghen ofte ander daghen, in manyeren voorscreven.

Item, alle plechten, willekueren ofte loften, dye voor 't gerecht geschyen, zelmen teyckenen inder schepenen boeck, ende daer van zellen die schout ende schepenen hebben van elck eenen stuver, ende den scryver eenen halven stuver, ende wat alsoe nyet geteyckent en wort, en zel 't gerecht gheen recht over doen dorven.

Item, alle oirdelen, die daer voor 't gerecht gedongen werden, ende dye schepenen opten staenden voet nyet en wysen, mer hoor stede daer op nemen, zellen die schepenen all in 't scrift begheren van beyde die parthyen, welcke dingtalen partyen inbrengen zellen ten naesten recht, ende zoe wes parthye meer in zyn dingtale set, dan hy gedongen heeft, zel 't gerecht kennisse off dragen, ende kent het gerecht dan, datter meer in die dingtael gescreven is, dan gedongen, dye verbuert een boet van thyen Hollantsche stuvers, tot des heeren behouff, soe dicke als 't geschyede, ende die dingtael weder vermaecken, ende ten naesten recht overleveren off vellich the wesen, ten waer, off daer weder yet wt gekent worde in manyeren voorsz., ende zoe wes oordel 't gerecht aldaer nyet wys en is, noch wys en

konnen worden, zellen zy hem op beraden, mit 's proosten voorscreven leenmannen, wonende binnen Utrecht, op des gheens cost, die inden onrechten valt, ten waer, off den heer aenghinck, zellen zy 't breder bevragen, ende en willen parthyen die gelden tot den oncosten nyet wtleggen, zoe zel 't dye schout van des heeren wegen wtleggen opten derden penninck meer.

Item, wanneer die baeliu hooch recht houdt, dat zel hy doen met vyff schepenen van Mydrecht voorsz., ende mit die twee outste schepenen van Wilnis, mit dingtaelen, in manyeren voorsz.

Item, zel die schout tot allen tyden recht mogen houden, als 't gewoonlick is, ende recht daghe zyn mit dat meerderdeel vanden schepenen, ende die schout mach tot alre tyt opstaen ende weder gaen zitten, als 't hem belyeft.

Item, soe wye lant coopt, in 't zelve gerecht voirsz. gelegen, ende die naecoop heeft vanden heer, zel 't ontfangen gerechtelyck voor dye schout ende ten minsten voor twee schepenen, ende laten 't teyckenen in 't schepenen boeck, ende zoe wye daer van gerechtelycke zegele ende bryeve begeert, zelmen dye gunnen op zynen cost, ende van elcke ghift, alsoe geschiedende, zel dye schout hebben eenen stuver, elcke schepen eenen halven stuver, ende den scryver een halve stuver, ende van elcke eygen, dyemen ontfangt, desgelycx.

Item, soe wanneer eenen boedel gescheyden wordt ende zy van malcanderen vertyen, zoe menich persoon als daer vertyt, zellen dye schout, schepenen ende dye klerck off hebben elcks als voorscreven staet, ende zegele ende brieve mogen nemen, als voorsz. staet.

Item, oock zellen alle parthyen, dye aen den recht te doen hebben, zy ofte hoeren voorspraeck, mit recht mogen spreken ende antwoorden, zonder hem aenden recht off vanden recht te dorven bedingen, zonder enige bannen, boeten, bruecken ofte yet te verbueren, behoudelycken, dat zy duechdelycken ende mit recht spreken zellen.

Item, voort en sellen voor dit gerecht voorsz. gheen eygen overgaen, ten zy saeck, dat den ontfangher looft ende laet teykenen in 't schepen boeck, dat zy mede zellen helpen betalen des proosten voorsz. beede nae advenant des lants, zy ontfangen, nae ouder gewoonten.

Item, alle die ghene, dye gepant hebben aen eygen off staende timmer mit die zeuene, dat noch nyet wt gerecht en is, ende daer 't recht om neder gedongen is, dat zel off ende te nyet wesen, ende zy zellen 't op 't nyeuw weder met dye schepenen beginnen moghen.

Item, zeeborchgelt ende enige andere ongelden, die opten lande mogen comen te gelden, zelmen wt mogen halen, als des excys.

Item, alle dese voorscreven puncten, ende een ygelick punt bysonder, gebyet die baeliu van wegen myn heer die proost voorsz., te onderhouden ende t'achtervolgen, ende daer nyet tegen te doen mit woorden noch met wercken, by 't verbueren van een brueck van vyff ende twyntich goeden ouden Franckryckschen schilden, tot des proosten voorscreven behoeff, ende noch te staen tot 's heeren correctie, zonder yemant des the verdragen.

Item, voort off daer enighe punten vergeten off the verbeteren waren, dat zelmen tot alre tyt mogen doen byden baeliu, schout ende gerecht voorsz.

Item, off yemant hoger off voor meer pande, dan men hem schuldich waer, ende men dat over bewysen ende overkennen konde, off dat hy dat mit zynen eede, dye hy doen moet, eermen hem eygent, nyet houden en dorste, die verbuert een boete tot 's heeren voorsz. behoeff, ende die pandinghe voorsz. en waer dan van geenre weerden, ende mach dan weder op nyeu beghinnen.

Item, wat comenschap van ruerende goet geschyet by twee goede geloofflycke, waerachtige tugen, daer inne zel des aenleggers bewys gaen voor den voorgangers eedt.

Item, van wederwerck, van sloten, van lantscheringhe, van schouwinge, zal wesen nae ouder gewoonten.

Gecollat. dese voorsz. copie tegens den register, inde titule der zelfde copie gementioneert, is daer mede t'accorderen gevonden.

XIX.

Allen den ghenen etc., doe wy verstaen Zweed. v. Rumelaer, bail. v. Meyert, ende Folp. Meynertss, als segsluyden vd. nederslach v. Jan Gerritsz., ende Oentgen Claesz. ende Will. Jacobsz. als zegsl. v. Henr. Jacobsz. wegen hantdadighe v. Jan Gerritsz. voorsz., dat voor ons gekomen zyn Will. Toenesz. ende Dirck Claesz. als vierendeelen van Jan Gerritsz. vader wegen, ende Dirck Joostensz. ende Ysbrant Gerritsz., als vierendeelen van Jan Gerritsz. moeder wegen, mitten gemeynen magen, ende hebben dezen nederslach, gebleven aen deze vier zegsl. voorscr., ende Henr. Jacobsz, als hantdadige, dat mede gedaen by eenre penen van vyftich gouden Vranckryckscbe schilden, dat zeggen te houden, welcke zeggen wy zeggers eendrachtelicken ut gesprocken hebben; soo syn die vier vierend. voorsz. gecomen voor ons zegsl., ende hebben daer bekent, dat Henr. Jacobsz. dye zoene achtervolcht ende den lesten penninck mitten yersten wel betaelt heeft, ende geloofden voor ons, voor hem ende voor horen magen Henr. Jacobsz. ende zyne magen the staen ende te waeren nae allen zoenen recht, ende hebben Henr. Jacobsz., daer quyt off geschouden. Hyer hebben over geweest Will. Ghysbertsz., schout tot Meyert, ende Jan Dircksz. ende Meynert Willemsz., als buerluede tot Meyert; soe hebben wy vyerendeelen ende Henr. Jacobsz. als hantdadige, Will. Ghysbertsz., schout, Jan Dircksz. ende Meynert Willemsz. als buerlude, ende wy segslude voorsz. gebeden Zwed. v. Rumelaer, bail. v. Meyert, deze bryeff voor ons te willen bezegelen, dat ick Zwed. v. Rumelaer etc. gedaen heb. Gegeven xv^{c}. I, opten XI. dach in Meerte. Ick Zweder van Rumelaer bekenne oock betaelt te weesen van des heren wegen.

Ick Beernt vd. Haar, bail., v. wegen hr. Jo. Ingenwinckel, proost S. Jans t'Utrecht etc., doen kondt etc., alzoe P. Ariaensz., God betert, eenen nederslach gedaen heeft in dye proostye voorsz. aen Claes Jansz., zal. ged., daer mede hy verbeurt hadde ende gevallen was tot 's proosten voorsz. behoeff, in een bruecke, als gewoontelick en recht is in die proostye voorsz., soe belye ick bailiu van wegen des proosts voorsz., dat my Peter Adriaensz., off zoe hy mit recht genoemt, Van die Broecke, tot behoef des proost voorsz., wel te vreden gestelt heeft, zoe dat ick des zynre, soe veer als 't die proostye aengaet, een goet genoegen hebbe, bekenne hem daer aff remissie ende quytscheldinge, behoudelicken anders die zuene van denzelven nederslach gemaeckt ende gededinckt, in volcomenre machte te blyven etc., in kennisse der waerheyt, zoo hebbe ick etc., mynen zegel aen dezen bryeff gedaen. Gegev. xv^{c}. XXI, opten 18. dach in Meert.

Ick Dyrck van Wulven, bael. v. Mydrecht etc., van wegen des hr. Jo. Ingenwinckel, proost S, Jans t'Utrecht, ende heeren van Mydrecht etc., doe kondt, alsoe Jan Snuc, gewont ende gesteecken heeft Pet. Janssoon, in myn h. heerlycheyt, daer hy aen gestorven is, ende soe by my blyct, dat Jan Snuc, den vrynden vande doden versoent heeft, soe is 't, dat ick D. v. Wulven, bail., vergeven ende remytteert hebbe etc., ut sonderlinge gratie,

myts dezen, den dootslach etc., mytsg. alle peyne, coerporelle, cryminelle ende civyle, daerinne hy ter cause voorsz. tegens my als bail. myns h. ende zynre justicie verbeurt mach hebben, ende heb hem als daer off wederom gestelt ende gerestitueert etc. tot zynder goeder fame ende name, ende tot alle der heerlycheden ende landen myns E. h. ende tot synen onverbuerden goeden, indyen hy eenige heeft, gelyck ende alsoe hy was voor den voorsz. dootslach, imponerende hyerop een ewich swygen, allen schouten ende anderen officieren myns E. h. voorsz,, dye dit aengaen sel, satisfactie ende beterynge yerst ende al voer gedaen der perthye geintresseerde, indyen dye noch nyet gedaen en syn etc. In kennisse der waerheyt etc. xv^c. xxxiv, 20 Oct.

XX.

Ick Adam Ram, bail. myns E. h. Kaerle Perrenot, proost der kercken S. Jans t'Utrecht, ende vryheer tot Mydrecht etc., doen kondt allen etc., dat ick ontfangen hebbe dye ootmoedige supplicatie van Hans Sebastiaenssoon, wonende op Scholpen, inden gerechte van Achtienhoven, in myns E. h. voorsz. jurisdictie ende heerlicheyt, inhoudende, hoe dat zekere jaeren geleden, eenen Joost Wynantsz., omme zeekere delicten, hem opgeleyt, by myn h. Jo. v. Culemborch, ritter, schout der stadt Utrecht, geapprehendeert ende incarereert is geweest, zoe is des suppleants huisvr., ghen. Anna, als doen wonende binnen Utrecht, van weghen des schouten voorn., omme informatie vd. saecke te hebben, gerechtel. geboden geworden, the compareren aldaer voorden gerechte, ende der waerheyt getuychenisse te geven van eenighe fortsten, tot hoeren huyse, by denselven Joost Wynantsoen gedaen, 't welcke te doen, des suppl. huysvr., overmits rigueur van justicie, nyet en heeft cunnen weygeren, nyettemyn ende heeft Joost nyet belast, mer merckelicken geëxcuseert, als myn h. schout ende gerechte der stadt Utrecht kennelicken is, ende blycken mach by de depositie, by haer gedaen, waeromme Joost Wynandtsz. op die tyt ontslagen is geweest, ende hoewel dieselve Joost, in 't gundt voorsz. is, nyet te kort geschyet en was, waeromme hy geoorsaeckt mocht wezen, den armen suppliant, noch zynder huysfrouwen yet te misdoen, des nyettegenstaende, 't heeft belyeft denzelven Joost voor hem te nemen ende tot diverschen tyden ende luyden nuchterens monts dick ende menichmael te zeggen, hoe hy eertyts gevangen was geweest, doer oersaecke van Anna des suppliants huysfrouw, ende dat hy daeromme den suppl. duersteecken zoude, ofte die suppl. zoude hem duersteecken; op welcke woorden eenige luyden, daer present wezende, zeyden tot Joost, dat hy zoude schuwen des suppl. gezelschap ende huys, daer Joost voornoempt mit strengen woorden weder op zeyde: ick en zel 's nyet doen, mer het valt cort of lanck, ick sal hem duersteecken off hy zel 't my doen, soe is 't gebuert des maenendaechs nae Pinxteren lestleden, dat die voorn. Joost gecomen is ten huyse vanden suppl., suekende alle commoditeyt, om zyn quaet voornemen ten effect te brengen. Ten laesten, zyende Joost den suppl., die met anderen den cloot geschoten hadde, thuys comen, en staende buyten den huyse, heeft synen degen van scheyde getoegen, slaende ende houdende naer den suppl., soe heeft die suppl., overdenckende 't quaet opset vande voorn. Joost, denselven ontweecken ende geloopen in zyn huys ende voorts in syn slaapcamer, staende binnen den huyse voorsz., alwaer Joost den suppl. nagelopen is mitten bloten degen in zyn handt hebbende, slaende tot meermalen ende zonder ophouden nae den suppl., ende zyn aldaer eenighe vrouwen mede inde camer gelopen, dye de camerduer aen smeten, om vechtens ende 't quaet, daer wt comen mochte, te schuwen. Dye voorn. Joost Wynantsz. nyet willende cesseren noch vrede gheven, mer persevererende in syn boosheyt ende quaet opset, is voor die camerduere, daerinne die suppl. ontweecken was, blyven staen, houdende

den bloten deghen in syn handt. Dye suppl., zyende, dat hy nyet ontloopen ende wycken in zyn zelfs huys ende slaepcamer nyet voldoen noch volstaen, ende dat hy oock wt zyn camere nyet comen en mochte, zonder duersteecken ofte dootgeslagen te worden, als die voornoemden Joost voor hem genomen ende opgezet hadde, heeft wt verhitheyt van bloede ende mogende alsulcke fortse ende overdaet in syn huys ende slaepcamer nyet langer verdragen, gecregen een geweer, gelick als Keyz. Ma[ts]. trouwanten, genaempt een *goedsge*, ende daer mede tusschen den camerdoer uytgesteecken, ende daer mede den voorn. Joost (die mitten bloten deghen voor die camer stondt, om den suppliant te duersteecken) geraeckt in zyn borst, zoe is Joost voorn., mitten bloten deghen in zyn handt hebbende, wtten huyse geloopen ende nedergevallen, ende van derselver quetsuer deser werelt overleden, wyens zyele Godt Almachtich genadich zy; welcken nederslach den suppl. hartelyck leet is, ende heeft daeromme seer ootmoedel. doen versuecken ende diversche daghen doen houden, omme te versoenen mitten vrunden ende maghen vanden nedergeslagen, ende wel ende souffisantelick doen presenteren, nae de gelegenheyt vande saecke ende faculteyt van synen goederen, mer en can mitten selven nyet accordeeren, overmits hoeren excessiven eysch, nyet willende aenmercken, het quaet voornemen ende opset vanden nederslagen, ende dat die suppl. 't feyt verwerens lyffs heeft moeten doen. Ende hoewel 't selve feyt alsoe gescheyet voor geen doodtslach en behoort geacht te worden, heeft nochtans die suppl., vresende rigueur van justicie, hem getransporteert, wt uwer myn heeren landen, in anderen vreemden heerlicheyden ende bedryven, daer hy moet gaan doolen in grooter armoede ende miserien, ende en soude daer inne nyet weder derven comen, converseeren noch frequenteeren, tot grooter prejudicie van zynen creditueren ende schuldenaers, dye in sulcken gevalle van hueren schulden gansselicken gefrustreert souden blyven, then ware hem suppl. hyer inne versyen ende verleent en worde van U myn heeren gratie ende remissie voor riguer van justicie etc., my Adam Ram, bail., daeromme zeer ootmoedel. om Gots wille biddende; Soe is 't, dat ick Ad. Ram, bail., die saecke voorsz. aengemerckt, ende hyer op gehadt advys van leenmannen myns E. h., den suppl. Hans Sebastiaenssoon, genegen wezende t' zynre beede ende willende hem in dit stuck gratie ende ghenade prefereren voor rigeur ende strenckheyt van justitie, hebbe ick Adam Ram, bail. voorsz. in dyen gevalle vergheven etc., wt sonderlinge gracie, mits desen 't feyt ende dootslach boven geruert, mitsgaders alle peyne ende bruecken, corporelle ende criminelle, dye hy ter cause van dyen, mit dieser aencleeft, jegens my als bail. ende dye justicie mesdaen, gebruyckt ende verbuert mach hebben, etc. Des t'oirconde, soe hebbe ick Ad. Ram, bail. voorscreven, myn zegel aen dezen brief gedaen. Gegev. XV[c]. XLV, 1 Spt.

XXI.

Kaerle, etc. Den eersten onsen deurwaerder, of sergeant van wapenen, hierop versocht, saluyt. Van wegen de proest van S. Jans, binnen onser stede van Utrecht, ende synder baillìu vander selver prostie mitsgaders, Hans Sebastiaensz., jegenwoordichlyck gevangen binnen onser stede van Utrecht, elck in syn respect, is ons verthoont etc. geweest, hoe dat de voorsz. proest heeft ende hem toebehoort in zyndre heerlicheden der voorsz. proostyen, als Eversdorp, nu genaempt *Achtienhoven*, *Miert*, *Wilnis* ende *Bloclant*, met hueren toebehoren, alle hoecheyt ende jurisdictie, hoedanich die wesen mach, ende merckelyk, van te geven remissye ende pardoen van alrehande delicten, daervan die voorsz. proest ende zyn voorsaten zyn ende hebben geweest in etc. possessie van soe langen tyde, dat gheen memorie ter contrarien ende gedinck, genoech zynde, om prescriptie vercregen te hebben, jegens een yegelycke. Ende dien achtervolgende is gebeurt, dat alzoe de voorsz. Hans Sebastiaensz.,

wonende op Schulpen, in de prostye v. S. Jans, zekere tyt geleden, een nederslach gedaen hadde, soe heeft hem de voorsz. baillu, v. wegen etc. zynen meester, remissie ende pardoen gegeven etc. Ende hoewel nyemant geoorlooft en is, den voorsz. proest etc. inde selve syne rechten etc. eenich turbel of molestatie te doene, 't heeft nochtans belieft de substituten v. onsen proc. generael t'Utrecht, ende v. onsen schout aldaer, de voorsz. H. Sebastiaensz., opten 2. dach v. April lestled., met hueren dienres, op Schulpen voorsz. te doen vangen, ende binnen onser voorsz. stadt v. Utrecht, op Vredenborch, buyten de jurisd. vd. voorscr. proestye te doen brengen, ende aldaer te doen leggen, in meynonge zynde, tegens hem criminelick te procederen, al uyt dien, dat de voorsz. proc. gen. ende schout verstaen die voorsz. proost etc. sulke auctoriteyt, als van remyssie ende pardoen te mogen geven, nyet te hebben, onder 't decxel, dat onder anderen, by de sententie gepronuncieert, in ons. groten rade, op zekere geschil, hebbende aldaer gehangen tussch. ons. proc. gen. ende wyl. Mr. Albertus Pigge, doen proost v. S. Jan, gezegt zoude syn, dat, aengaende die overheyt ende regalen, gepretendeert etc. by de voorsz. wyl. proost, hy verklaert werde nyet ontfanckelyck, inder vorme ende manieren, soe hy geconcludeert etc. hadde, willende sustineren, remissie ende pardoen te geven, gecomprehendeert te zyne tusschen die regalien, ten welcken nochtans (genomen het sulcx ware) ende bysunder ter specien van remissie ofte pardoen te geven, men naer rechten wel vermach te prescriberen, zoe ongetwyfelt byden proest v. S. Jans, inder tyt zynde, gedaen is geweest, gemerct heurl. immemoriale possessie, ende wel te presumeren staet, sulcx by onsen etc. president ende luyden v. onsen grooten rade bevonden geweest te zyne, verclarende den voorsz. wyl. proest, diesaengaende nyet ontfanckelyck *inder vormen ende maniere* etc., want anders souden hem *absolutelyck* verclaert hebben, nyet ontfanckelyck noch gefundeert. Waeromme, gemerckt 't selve zoude grootelyck redonderen tot achterdeel vd. thoonders, soe hebben sy ons oitmoedelyck gebeden, dat wy hem hier inne souden willen versien, met onse behoerlyke provisie ende remedie v. justicie; Soe is 't, dat wy de zaken voorsz. overgemerckt, u ontbieden ende bevelen, daertoe committerende by dezen, dat, zoe verre u blyct, van 't gene des voorsz. is, zoe veele dat 's genouch zy, ghy in sulcken gevalle, ten versoucke vd. voorsz. suppl., doet scerp bevel, van onsent wegen, den voorsz. substituten van onsen voorn. proc. gen. ende van onsen schout v. Utrecht etc. op sekere groote peynen jegens ons te verbueren, dat sy terstont ende sonder vertreck den voorsz. Hans Sebastiaensz., gevangen, stellen ter plaetsen ende in sulcken staet, als hy was ter stonden, als zyluyden hem geapprehendeert hebben etc., ende nyet vordere tegens hem en procederen, heml. ende elcken v. hem daer toe bedwingende by allen wegen ende manieren v. bedwange, redelycke ende tamelycke, ende in gevallen v. oppositie etc.

Gegeven inde stadt van Bins, den v. der maent van Junio, in 't jaer ons Heren, xv^c. sess ende veertich, van ons. keyzeryke 't xxvii., ende v. ons rycke van Castil. en andere 't xxxi.

Aldus onderscreven: Byden Keyser, in zyne rade, ende onderteyk.. Vlierden.

Dit jegenwordich mandement es geëxecuteert geweest by Henr. Ingersmitten, eersten deurwaerder vd. camer 's hoofs v. Utrecht, aenden persoon van Mr. Marcelis van Alendorp, substitut vd. proc. generael, ende aen Dirc van Wulven, substitut vd. schout v. Utrecht, soe blyckt by zynen relatie, geteckent, den xiii. Jul., anno xv^c. xlvi.

XXII.

In nomine Dni Amen. Cunctis pateat evidenter etc., quod anno Dni xv^c. decimo nono,

ind. VII, etc. prima mensis Dec. etc., ego nts public. infrascriptus pro parte etc., prepositi, decani et capituli eccl. S. Joannis Traj. requisitus et versus locum *Achtienhoven* jurisdict. eorund. Dominorum ad infrascripta notandum et conscribendum missus et destinatus etc., comparuit etc. validus vir, Bernardus Verhaer, armiger, dicti prepositi balivus, ibidem supra pontem tres malefactores super furto per eos commisso accusatos, juxta certos articulos, per eund. Balivum malefactoribus publici lectos et per ipsos malefactores et eorum quemlibet, coram Ricoldo Lubberti, pref. dominorum Sculteto, nec non Wilhelmo Gerardi, Jo. Joannis, Ghysb. Frederici, Henr. Gerardi, Gerardo Byl, Jo. Ghysberti et Corn. Adriani, scabinis in *Achtienhoven* confessatos, in utriusque sexu hominum multitudine, ibidem ad hoc congregata, in medium produxit; qui quidem scabini, maturis deliberationibus super articulis lectis et confessatis prehabitis, tandem per eorund. sententiam prefatos malefactores et fures adjudicarunt morti. Qua sententia lata, illico prefati scult. et scabini, flexis genubus, dictum bailivum humiliter et propter Deum rogarunt, quatenus, pro hac primaria vice, misericordiam cum dictis malefactoribus propter eorundem malefactorum juvenilem aetatem facere velit et dignetur. Qui quidem balivus, petitionibus antedictorum sculteti et scabinorum condescendens, dictis tribus malefactoribus, morti adjudicatis, vitam donavit et facinus per ipsos commissum remisit, pia tamen correctione, videl.: flagellatione per spiculatorem civitatis Traj. ibidem publice facta, juramento finaliter per dictos malefactores et eorum quemlibet prestito de non vindicando per se vel alium ullo unquam tempore in aliquem mortalium, neque revertendo ad illum locum, neque ad unum milliare prope, sub pena mortis, recepto uno albo pane per scultetum unicuique illorum provrecto, illinc abierunt, et sine mora ante solis occasum, juxta mandatum etc. recesserunt, plurimas gratiarum actiones dictis Bailivo, sculteto et scabinis de misericordia ipsis concessa referentes. Super quibus etc., ego Notarius etc. Acta sunt hec in *Achtienhoven*, super ponte ibidem, sub anno etc. presentibus Wilh. de Kessel et Petro de Muers, civibus Traj. testibus etc. Sic. subscriptum: Et ergo Ar^dus Zelam (!) de sancto Trud. clericus etc.

XXIII.

In nomine Dni Amen. Anno a Nativ. ejusd. XIV^c. septuagesimo nono, ind. XII, die vero dom. tercia mens. Oct. etc., in mei Notarii etc. presentia, personaliter constitutus vir, magist. Jo. Nyss, prepos. etc. S. Jo. Traj., villarum et locorum de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Achtienhoven*, *Thamen*, *Cudelstert* et *Sevenhoven*, in spirit. et temporalibus dominus, convocatis omnibus suis vasallis et subditis dict. villarum, exposuit, quod cum dicti subditi locorum et villarum predict. alias pretendebant, quod ex antiqua consuetudine nullam precariam ipsi dno preposito etc., eorum in spirit. et temp. domino pro tempore existenti, dare aut concedere tenerentur, nisi personaliter ad exigendum illam in *Mydrecht* comparuit. Et preterea, cum prefat. dn. prepositus quendam, Gerardum Mulert de Hasselt, de et super certis injuriis et violentiis ac dampnis sibi et suis subditis illatis, traxisset in causam; et pro defensione dicte cause aut alias forsan circa preposituram vel jurisdictionem hujusmodi contingen. tuitione, ac certis aliis de causis animum suum moventibus, ad Romanam curiam se personaliter conferre haberet, preterea si ipsum forte in annis, scil. bisextilibus, quibus juxta antiquam et hactenus observatam consuetudinem, dn. preposito dicte ecclesie pro tempore existenti precariam ipsam solvere consueverint, ut tenentur ad petendum ipsam precariam amplius in loco predicto comparere non contigerit, quod ex tunc prout ex nunc, ipsi dno preposito dict. precariam in terminis consuetis, si supervixerit, solvere essent obligati; qua quidem barones, incolae de *Mydrecht*, subditi et vasalli dicti dni prepositi ibi-

dem congregati, totam communitatem representantes, dicto dno, preposito precariam consuetam, in annis bisextilibus futuris, quibus se pro defensione dicte cause aut bonorum prepositure s. jurisdictionis tuitione vel aliis certis de causis antedictis absentare contigerit, in terminis consuetis, videl., in sancti Martini et sancti Petri ad cathedram festivitatibus cujuslibet anni bisextilis, sine contradict. aut exceptione aliqua solvere, unanimiter promiserunt, consuetudine predicta non obstante; deinde, eod. die, idem dn. prepositus se ad villam de *Wilnis* personaliter conferens, ibidem similiter, convocatis baronibus etc. petitioni dni prepositi simili modo annuerunt, ac precariam etc. solvere promiserunt etc. super quibus omnibus etc. Dn. Jo. Nyss etc. fieri petiit instrumentum etc. Acta fuerunt hec successive in dictis villis de *Mydrecht* et *Wilnis*, in *Mydrecht* in loco, dicto vulgariter: *den dincxstal*, et in *Wilnis* in platea publica etc. sub anno etc. uts, presentibus ibid. etc. magistro Florentio Bevelant et Nic. Petri Noenkyns, clericis ac Theod. de Suylen, balivo dni prepositi etc. Sic erat subscriptum: Et ego, Goeswinus Veecken de Clivis etc. uts etc.

XXIV.

Wy Steven v. Rumelaer, doctoir in beyden rechten, proest der kercke St. Jans t'Utrecht etc., bekennen, dat onse ondersaten onser dorpen Mydrecht etc., ons clachtelick te kennen hebben doen gheven, hoe dat zy mit die beede ende anderen ongelden, zy ons ende proesten inder tyt, te geven plegen, groffelick beswaert werden, overmits dat die buytenlieden, borgeren t'Utrecht, tot Amsterdam ende anderswaer wonende, vanden erven, sy liggende hebben in onse proestye te Mydrecht ende te Wilnis voorsz., nyet willich en syn te betalen, gelyck onse andere ondersaten voorsz., van hueren erven, aldaer geleghen, gewoonlick zyn te doene, nyet tegenstaende dat d'selve onse ondersaten ons mede te kennen gegeven hebben, dat zy van hueren voerolderen gehoort ende wel verstaen hebben, dat die beede, dye zy horen heeren, proosten inder tyt, voor heur ende heuren erven gegondt ende belieft hebben, in zeeckeren jaren, te weten, dat scrickeljaer, te betalen, behoort the kerven op allen erven, daer inder proostye gelegen, ende op alle andere goede, reden ende onreden, den voorscreven ondersaten toebehorende. Ende want dan die buytenlieden nyet willich en zyn, mede te betalen, werden onse ondersaten besweert, die beede alleen the betalen, begerende, dat wy daer op versyen wilden inden besten. Ende want dan dese clachte onser ondersaten den reden gelyck zyn, soe hebben wy onse ondersaten voorscr., voir heur ende heuren erven overdragen die puncten, hier nabescreven. Item, inden eersten, oft yemant vanden ondersaten voorsz., enyge erve, inder voorsz. proostye gelegen, bruken oft pachten wolden van eenyge buytenlyeden, waer off op wat plaetse, oft in wat steeden oft landen, die selve buytenlyeden woonachtich oft geseten waren, soe zal die pachter geheel ende volcomelick betalen den penninck, daer dat lant op gezet zal worden, ende men sal dat landt kerven gelyck buerlandt, ende waer 't, dat yemant vanden buytenluyden voorsz., die zyn landt daer voir aff gehuyrt is, zelff bruycken wolde, dan en salmen geen behulp oft vordernisse doen in geenre manyeren, ten waer dat hy betaelden gelyck ander ondersaten. Voorts soe zal nae desen daghe gheen landt, inder proostye gelegen, dat buyten vererft, vercoft oft verandert worden, in oft aen wat handen dattet quame, oft aen borgeren, oft aen yemant oft mit yemant anders, oft in wat manyeren dat comen mochte etc., vry wesen, 't en sal gehalden wesen mede te gelden; ende soe en sellen wy oft onze nacomelingen, geen goeden mit onssen bryefven vryen, die nabuyren en zullen die in onse sommen moghen zetten, ende ons nae beloop der sommen betalen, sonder erch ende list. Ende deser bryefven syn twee alleens sprekende. Ende op dat dit steede ende vast blyve,

zoe hebben wy onsen zegel aen desen brieff doen hangen, ende wy gemeyne buyren ende ondersaten van Mydrecht, Wilnis, Thamen ende Blocklandt, hebben gebeeden Zweeder v. Rumelaer, onsen baillin, ende Willem Ghysbertsz., schout van Mydrecht, Willem Jansz., schout van Wilnis ende Jan Willemsz., schout van Blocklandt, desen brieff mit den proost voorsz., over ons te willen besegelen, dat wy baillin etc. Gegeven duysent vyffhondert ende één, den sevenden dach in Febr. Onder stont gescreven: Gecopieert, gecollationeert ende bevonden concorderende mit syn originael, wthangende mit een root zegel, ende drie groen zegelen besegelt. By my ondert. JACOBSZ.

XXV.

Julius, episcopus, servus servorum etc. Sane accepimus, quod, licet jurisdictio alta et bassa merumque et mixtum imperium etc. in villis *Mydrecht* etc. spectaverit etc., ad prepositum pro tempore existentem ecclesie S. Johannis Traj., ac quondam Jo. Nyss, tunc prepositus etc., contra, bone memorie, David, episcopum Traj., super jurisdictione et imperio predictis etc. litigando tres conformes diffinit. sententias pro se etc. reportaverit etc.; idemque Johannes et alii prepositi dicte ecclesie etc. in possessione etc. jurisdictionis etc.; nihilominus etc., intelleximus, quod Vis frater noster, modernus episc. Traj., seu ejus officialis nec non regentes patrie Traj. ac nonnulli alii, a quorum oculis Dei timor abcessit etc., dilect. filium, mgstr. Jo. Ingenwinckel, ntm et scriptorem ac familiarem continuam commensalem nostrum, modernum preposit. dicte eccles., super jurisdictione etc. predict., incolis et habitatoribus dict. villarum exactiones et contributiones, presertim *mergengelt* nuncupatas, et alia omnia indebita et inconsueta imponendo, et ab eis illa exigendo et petendo, s. ad hoc consilium, auxilium vel favorem prestando, molestare non verentur, in gravem laesionem prepositure etc. Nos igitur etc., motu proprio, non ad ipsius Joannis Ingenwinckel etc., instantiam etc., episcopum, sub suspensionis a divinis et interdicti ingressus ecclesie etc., officiales etc., predictos etc., ac quoscunque alios etc., etiamsi pontificali, ducali etc. dignitate prefulgeant etc., sub excommunicationis majoris etc. sententiis etc., requirimus etc., quatenus etc. ab impositionibus, exactionibus etc. abstineant etc. et que indebite extorserunt, integre restituunt etc., ac pref. Jo. Ingenwinckel, etc. jurisdictione, etc., frui ac gaudere sinant. alioquin, etc., episcopum etc., a divinis et interdicti ingressus, ceteros etc., qui culpabiles fuerint, alias sententias etc. invadisse etc., declaramus; illi vero, qui etc. hujusmodi sententiis innodati erunt, et illas, animo, quod absit, indurato, etc., sustinebunt etc. reaggravati etc. esse censeantur; et nihilominus etc. preposito S. apostt. Colon., nec non S. Mart. Embric., Traj. dioc. et S. Cuniberti etiam Colon. eccles. decanis etc. mandamus, quatenus, etc. pro parte Jo Ingenwinckel, etc., episcopum suspensum etc. publice nuncient etc., donec etc. relaxationem meruerint obtinere etc. Datum Romae, apud S. Petrum, anno incarn. Do. millesimo quingentesimo duodecimo, v. id. Junii, pontif. nostri anno IX.

Erat subscriptum: QUESTENBERG.

XXVI.

In nomine Dni Amen. Anno a nativ. ejusd. XVc. XXIII, die vero Lune penult. mens. Junii, nona decima vel quasi ante meridiem etc. constitutus Rdus P. D. Jo. Ingenwinckel, s. sed. apost. prothonot., preposit. etc. s. Jo. Traj. etc. Dn. temporalis dominiorum, districtuum etc., *Mydrecht* etc., in loco ibidem dicto *opten Dingtael*, presentibus etc. Venerab. etc. viris Wilhelmo Heda, decano eccles. pred., ac Stephano de Zuilen de Nyevelt, commendatori pro-

vinciali balivie Traj. hospit. b. Mariae Hierosolym. ord. Theutonic. etc., per os validi viri Bernardi vd. Haer, balivi paternitatis sue, proponi fecit, quod ipse etc., Jo. Ingenwinckel, preposit. etc., hesterna die etc. edictum publicum etc. in ecclesiis de *Mydrecht* etc. proclamari etc. fecerit, ut incolae etc. hora octava diei presentis ante meridem, in isto loco presentialiter atque compareant, exhibeant R. P. D. prepositum cum omni reverentia et honore debitis in propria sua persona, ut et tanquam ipsorum verum, unicum, indubitatum etc., dominum temporalem recipiant, ipsum tanquam talem recognoscant. Ac deinde juxta antiquam etc. consuetudinem, solitum fidelitatis et obedientiae juramentum atque homagium etc., ut decet, et ad quod astricti sunt, praestandum etc., demandavit. Quibus etc. intellectis, formaque juramenti etc. prelecta atque etc. intellecta, omnes etc., videl. Henr. Jacobi in *Mydrecht*, etc. tanquam principaliores pro se ipsis, et similiter omnes etc. subditi etc., tam senes quam juvenes, hilaribus et pronis affectibus, erectis digitis etc. homagium praestiterunt etc., unde praf. R. P. et D. prepositus etc. regratiando promisit, se erga eosdem, quemadmodum gratiosum decet dominum erga suos subditos, semper exhibiturum. Quibus etc. peractis, R. P. D. prepositus etc. postulavit etc. precariam sui jacandi introitus atque personalis exhibitionis in dominium suum proprium etc. de presenti. Petiit igitur etc. R. P. et D. etc. juxta debitum et consuetudinem de eod. precario ad summam ducentorum scutatorum aureorum antiquorum monete Regis Franciae etc. responderi Unde prefati subditi etc. aliquantulum et paulisper se divertentes atque consilium etc., inter se habentes etc., discrepantibus altercationibus etc., tandem etc., pacem et concordiam c. pref. R. P. et D. etc., amplecti cupientes etc., de communi omnium seu saltem sanioris et majoris partis etc. consensu concordarunt ac dare decreverunt atque promiserunt per eorum ad hoc deputatos, etc. qui etc. recognoverunt se obnoxios atque etc., eidem R. P. et D. preposito etc., fore obligatos in centum quinquaginta scutatis antiquis monete Reg. Francie etc. De et super quibus etc. Acta fuerunt hec successive in villa de *Myert* etc. presentibus etc. Wilhelmo Heda, decano etc., Stephano de Suylen etc., nec non Gu. Suggerode, S. Salvat., Jo. Drolshagen et Henr. Ben majoris, Theod. Lieverjan, Barthol. Knyff, Ja. de Lichtenberch, Jo. de Wael S. Jo. Traj. ecclesiarum canonicis etc. testibus etc.

Et ego Joh. de Platea, clericus etc. nts.

XXVII.

Anno xv^c. xlix, die xxix. mensis Maji, camparuit coram me notario etc. Ven^lis Jo. de Amerongen, can. ecclesie b. Mariae Traj., aet. sue lxiv aut eo circiter etc. dixitque, et, medio suo juramento rite prestito, deposuit, quod ante certis annis fuisset aliquando notarius capituli ecclesie predicte, et exercendo notariatus hujusmodi officium, sepius fuerit presens cum clavigeris eisdem ecclesie, in sigillandis literis vel statuum patrie vel quinque ecclesiarum Traj., in ibidemque admirando frequenter interrogaverit a predictis clavigeris et aliis senioribus dn. canonicis, qua de causa quatuor ecclesie, cathedralis videl., S. Salvatoris, S. Petri et b. Marie Traj., in sigillando hujusmodi vel alias literas *viridi*, sola vero ecclesia S. Johannis Traj. *rubea cera* pro sigillis uterentur. Ad que iidem clavigeri et predicti seniores etc. responderunt, solam ecclesiam S. Johannis id ex antiqua consuetudine habere, idque ea de causa, quod prepositus ejusdem ecclesie ab antiquo habeat altam jurisdictionem, cognitionem item et correctionem in casibus criminalibus, qualem jurisdictionem altam relique quatuor ecclesie predicte ab antiquo non haberent, etc.

Eod. die et anno Magister Jo. Boelen, uts. capituli b. Mariae etc. uts.

Die xxx Maji anno uts. Dns Godefr. Boelen presbyter animarum etc. uts.

In Dei nomine Amen. Florentius, Dei gratia episc. Traj., universis etc. In quorum omnium testimonium, sigillum nostrum duximus presentibus appendendum. Supplicantes nihilominus et exhortantes R. in Christo P. et D. nostrum Fredericum, archiepiscopum metropolitanum nostrum predictum, ac Ven^les viros, capitula majoris, S. Salvatoris, S. Petri, S. Joannis, S. Marie, ecclesiarum etc., ut in testimonium veritatis efficax rei geste per suorum sigillorum appensionem dignentur literas munire. Datum anno Dni XIIIc. octuagesimo tertio, mensis Febr. die IV. Et nos Fredericus, Dei gratia archiepisc. Colon. etc.

Extract. ex certis literis patentibus repositis in parvis archivis ecclesie cathedralis Traject., sigillatis semptem sigillis impendentibus, quorum primum erat parvum rotundum ex cera *rubea*, secundum vero, tertium, quartum et quintum ex cera *viridi*, et sextum existens magnum rotundum sigillum ex cera *rubea* erat sigillum capituli S. Johannis predicte, cujus circumferentie impressum erat: *secretum capituli ecclesie S. Johannis Traject.*, ultimum vero omnium erat ex cera *viridi* etc.

Per me, LAMSWEERDE, ntm. etc.

Wy Jacob v. Poelgeest, byder gratie Godts, abt, prior ende convent des cloosters S. Pauwels t'Utrecht etc. Ende t'oirconde, hebben wy etc. ons convents zegele aen dezen brief doen hangen. Ende om die meerder vesticheyt, soe hebben wy etc. de E. heeren prelaten ende capitulen der kerke van Oudemunster, S. Peter, S. Jans ende S. Marie t'Utrecht, ende burgemeesteren, schepenen ende rade der stadt v. Utrecht gebeden, desen brieff over ons etc. mede te besegelen etc. Gegeven etc. XIIIIc. drye ende vyftich, opten XV. dach v. Nov.

Geëxtraheert wt een open brief, rust. inde cleynen archiven vd. cathedr. kerke t'Utrecht, besegelt met zeven middelbare zegelen, waarvan de eerste in 't *root wasch*, de tweede, derde ende vierde in *groen wasch*, ende die vyfde wederom in *root wasch* gedruct waren, ende was 't selfde vyfde segel, 't secreet vd. collegiale kerke S. Jans voorsz., als bleeck wter circumferentie van 't zelve zegel, houdende aldus: *Secretum capituli ecclesie S^ti Johannis Traj.*, ende de seste was wederom in *groen wasch*, de sevenste ende lesten in *root wasch* gedruckt.

By my, LAMSWEERDE, nts. etc.

XXVIII.

Op dye requesten, ghepresenteert inden secreten rade des Keysers, onses alregenadichsten heere, by meester Aelbrecht Pighius, proost van S. Jans kercke t'Uytrecht, canonick ende thesorier vande cathedrale kerke aldaer, by denwelcken hy hem beclaecht heeft van diversche griefven ende ongelycken, die hy zecht hem aengedaen te zyn geweest, te weten, byden *eerste* requeste, van zekere appoinctement, gewesen byden grave van Hoechstraten, stathouder van Hollant ende Utrecht, tot zynen achterdeele ende ten proeffyte van Jan van Swoll, opten XXVII. dach van Julio XVc. zes ende dertich, ende byder *tweeste* requeste, vandat de procureur generael van Utrecht hadde doen arresteren den penninck, die de ingesetenen vande heerlicheden der voersz. proestdye hem geconsenteert hadden tot zyn blyde incomste,

ende dat men wilde bedwinghen by rigoureuse executien de ingesetenen vander voirsz. heerlicheden, te comen graven ende wercken, tot versterckinghe vander voirsz. stede van Utrecht, zeggende geappelleert te hebben vanden voirsz. arresten ende executien, ende versoeckende relieff van appell met die clausulen van inhibitien ende verboden, ende *committimus* inden groten rade geordonneert tot Mechelen, aengesien, dat hy die vanden rade t'Uytrecht hielt voir suspect in dese materie; ende byder *derde* requeste, vandat de voirsz. procureur generael van Utrecht hadde doen daghen den voirsz. proest, voir dye voirsz. vanden rade t'Uytrecht, ende teghens hem genomen conclusie van grooten boeten, ter causen, dat hy gelogeert hadde zyn nichte, zonder dat by den capiteynen vande voirsz. stede te kennen te geven, navolgende 't statuyt, hyerop gemaekt, ende oick, dat hy mainteneerde, dat die voirsz. suppleant zoude weerstaen hebben den panders ofte executeurs vanden voirsz. rade van Utrecht, versoeckende, dat den voirsz. vanden rade ende procureur generael geordonneert zouden wesen, nyet meer jeghens hem te procederen, maer, wilde men hem yet eyschen, dat men dat doen soude voer 't hoff ende die luyden vanden secreten rade of vanden grooten rade te Mechelen, voir dewelcken hy praesenteerde te rechte te staen. Op welcke requesten was geordonneert heeren Gerrit van Assendelft, ridder ende yersten raedt vanden rade in Hollant, dat hy hem transporteren zoude tot Utrecht, ende communiceren dye voirsz. requesten den stadthouder ende dye vanden voirsz. rade tot Utrecht, ende vynden enich goet expedient, om dese voirsz. geschillen te neder leggen, ende appoincteren, want moghelyk, indien niet, dat hy hem informeren zoude, waerdt noodt, ende daernae 't selve communiceren dye vanden rade in Hollant voirsz., om daerop te hebben haerluyder advys, ende al tesamen wederomme senden den voirsz. vanden secreten rade; totten welcken de voirsz. heere van Assendelft heeft voldaen. 't Voirsz. hoff ende luyden vanden secreten rade, gesien hebbende dye voirsz. requesten, 't gebesoigneerde vanden voirsz. commissaris, ende all 't gunt dat voir hem geëxhibeert es geweest, mitsgaders 't advys vanden voirsz. vanden rade in Hollant, verclaren, dat de voirsz. Pighius niet en es gegraveert by 't voirsz. appoinctement vd. XXVII. dach van July lestleden, ende dat daeromme hy behoert des te vreden te wesen, niet min, wylt hy hebben provisie van justicie in materie van injurie, mits verclarende den persoon, teghens wyen hy begeert de voirsz. provisie, 't hoff zal daerop appoincteren, als 't behoren zal, ende dat de processen, geintenteert byden procureur generael van Utrecht, teghens den voirsz. Pighius, zullen met alder neersticheyt, ende zoe haest als doenlyck zal zyn, geinstrueert worden voorde voorsz. vd. rade v. Utrecht, ende dye geinstrueert, ende in state van wysen (!) gestelt wesende, sullen gesonden wesen inden voirsz. secreten rade, omme aldaer getermineert te worden, als 't behoren sal. Ende aengaende dat hem de voirsz. Pighius beclaecht by zyn tweede requeste, vanden executien, die die van Utrecht doen doen inder heerlicheyden van synder proostyen, zellen hem geëxpedieert worden, opene brieven, om hem te sien ontfanghen als appellant met *committimus* inden voirsz. secreten rade, omde redenen, begrepen inde voirsz. requeste.

Aldus gedaen ende geordineert inden voirsz. secreten rade te Brussel, den VII. dach van April, XV^c. zeven ende dertich; nae Paeschen.

XXIX.

Kaerle, byder gracien Gods, roemschen Keyser, altyts vermeerder des rycx, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Majorche, van Sardaine, vanden eylande van Indien ende vaster eerder vande zee oceane, eertsherthoghe van Bourgoinge, van Lothr., van Brabant, van Limburch, van Luxemburch

etc., grave van Vlaenderen, van Artois, van Borgongien, palsgrave ende van Henegouwen, van Namen etc., prince van Zwaven, marckgrave 's heylichs rycx, heere van Frieslant, van Salms, van Mechelen, vander stadt, steden ende landen van Utrecht ende van Overyssel, dominateur in Asie ende Afryke, den eersten, onsen deurwaerder of sergeant van wapenen, hyerop versocht, saluyt:

Wy hebben ontfaen dye ootmoedige supplicatie van onsen beminden meester Aelbert Pigge, proest van S. Janskercke, canoninc ende tresorier vanden Dom in onser stede van Utrecht, inhoudende, hoe dat den voirn. suppl., ter cause van zyner voorsz. proostdye, onder anderen toebehooren zekere dorpen, te weten: Achtienhoven, Mierte, Wilnis ende andere, gelegen inden lande vande voorsz. proostdye, inden welcken dorpen de voorn. suppl. ende zyn voorsaten, proosten der voorsz. kercke van S. Jan, zyn ende hebben geweest souvereine heeren, nyet alleenlick hebbende hooghe, middele ende laghe jurisdictie, maer oock diversche andere rechten ende preëminentien, ende onder andere regalien, als te moghen eyschen huyrluyder blyde incompste ende oick tot elcken jare bysextil subventie, waeraff de voorsz. suppl. ende syn voorsaten zyn geweest in vredelicke possessie, als opperheeren vande voirsz. dorpen ende alle andere rechten ende preëminencien van dyen, met seclusie *vanden bisschoppen* van Utrecht ende allen anderen, ende daeroff gebruycken zoe langhen tyt, dat geen memorie en gedunckt ter contrarie, zulcx dat dye bisschoppen van Utrecht, die geweest zyn souvereyne heeren vanden lande der voorsz. proostdye, voir dye translatie vande temporale jurisdictie, maer nyet gehadt en hebben enighe jurisdictie off hoecheyt inde voorsz. dorpen, of den inwoenderen van dyen, maer alleenlyk die suppleant ende zyn voirsaten, proosten der voirsz. kercke. Ende soe wanneer enighe bisschoppen hebben willen attempteren te usurperen, enighe jurisdictie of souvereyniteyt inden voirsz. dorpen of subventie, die voirsaten vanden suppl. hebben 't selve geresisteert, met rechte gecreghen hebbende diversche vonnissen, ende bysondere lestwerf teghen wylen heren David van Bourgoengien, bisschop van Utrecht, drye vonnissen conforme gegeven in rota in 't hoff van Romen, in welcke vonnissen dye voirsz. proosten zyn wedergestelt ende gerestitueert in heure oude vryheyt ende possessien der voirsz. souvereyniteyt, jurisdictie ende vryheyt voiren verclaert. Nu es 't, dat dye inwoenderen vander voirsz. dorpen hebben binnen zekeren tyde herwaerts den suppl. als proost geconsenteert zeekere *beede* ofte subventie, volgende dye oude possessie voirsz., ter cause vande welcke onse procureur generael tot Utrecht heeft teghens den suppl. proces geintenteert voir onsen lieven ende getrouwen, den stadthouder, eersten ende anderen luyden van onsen rade aldaer, ende by onsen pander of executeur, doen arresteren dye penningen, den suppl. geaccordeert byden voirsz. inwoonderen, by welcken arreste de suppl. hem bevindt grotelick beswaert in zyn jurisdictie ende hoocheyt, die hy heeft als proost vanden voirsz. dorpen, in denwelcken geen andere here en mach executeren enich acte van jurisdictie, alsoe 't selve oick noyt gesien en es geweest; ende so wel mits desen den suppl. nyet en behoirt gedepossesseert te wesen, maer blyven in syne possessie vanden rechten ende hoocheyden, hem toebehorende inden voorsz. dorpen, zoe syn voorsaten gehadt hebben, ten minsten ter tyt toe, dat hy bye sententie in 't petitorie verwonnen zy, daer ende alsoe 't behoirt, desen nochtans nyet tegenstaende, sonder weten of consent vanden voorn. suppl. is bevolen geweest den inwoonderen vanden voorsz. dorpen, te comen graven inde grachten onser voirsz. stadt van Utrecht, ende want zy 't zelve niet en volbrachten, zoe zyn oeck daertoe nyet verbonden en zyn, soe heeft onze schout van Utrecht in heurluyder plaetse gestelt andere personen, tot coste vanden derden penning, ende daerop verwonnen brieven executorialen tegens den inwoenderen vanden voirsz. dorpen; doende beveel doen by een executeur, op zekere grote penen, den voirn. inwoenderen, dat zy compareren souden in gyselinghe, tot

sekeren daghe, binnen onse voirsz. stadt van Utrecht, in een huys, ende aldaer blyven, tot dat sy betaelt souden hebben die somme van vyftich Carolus gulden, 't welck attemptaet is jegens supplts hoocheyt ende jurisdictie, gemerckt, dat nymant anders, dan hy, als proost, en toebehoert te bevelen; mits welcken de suppl., tot conservatie van zyn rechten ende hoocheyt ende oude possessie, heeft geappelleert, vanden voirsz. ongelycken, hem ende den voirsz. inwoenderen geinfereert, te meer, gemerckt, dat in tyden van oorloghe, sy, noch heure goeden en moghen beschermpt ende gepreserveert zyn in eenigher manieren, van onser voorsz. stadt van Utrecht, dan alleenlyck by die van onser stadt van Amsterdam, mitten welcken dyeselve inwoonderen gehouden zyn te onderhouden die dycken vander zee, tot heuren grooten costen. Ende, al is 't, dat dye suppleant tot meer stonden, 't gundt des voirsz. es, verthoont heeft, den voorsz. van onsen rade tot Utrecht, versoeckende gehoert te zyne in justitie jeghens onsen procureur generael, aldaer ende allen anderen roerende die voorsz. executien ende tot dyen eynde hem geëxpedieert te zyne, brieven van appel mit clausulen van inhibitien ende surceance, off brieven van maintenue, tot conservatie van zyns voorsz. possessie; Nochtans dieselve van onsen rade en hebben hem 't selve niet willen consenteren, dan simpel provisie ende mits nantiserende de somme van hondert vyftich Carol. gulden, dat meer es, onse voorsz. proc. gen. heeft dairnae so verre geprocedeert, dat die voorsz. inwoonderen, deur vreese van vangenisse ende knechten geleyt te werden inden voorsz. dorpen, als te voren geschiet is, hebben opter XXIII. dach van Octobris, tot acht of neghen toe gegyselt geweest, al tot groten achterdeel vanden voorsz. suppleant ende synre proosdye ende inwoenderen van dyen, alsoe hy seyt, ons versoeckende om provisie; Soe is 't, dat wy, die saecke voersz. over gemerckt ende hyer op gehadt 't advys van onsen lieven ende getrouwen, den eersten ende anderen luyden van onsen rade in Hollant, ontbieden ende committeren by desen, dat gy, tot versoecke vanden voorsz. suppl., dachvaert onsen proc. generael ende anderen, is 't noot, te compareren tot eenen seeckeren tamelicken daghe, voir onsen lieven ende getrouwen, den hoofden ende luyden van onsen secreten rade, om denselfden suppl. te sien ontfangen als appellant tegens de voorsz. arresten, gyselinghen, executien ende acten van jurisdictie, gedaen in syn proostdye ende heerlicheyden voorsz., ende anderen griefven voiren verclaert, ende breeder te verclaeren, is 't noot, t'antwoerden ende voirts te procederen, als behoiren sall, overscryven ten selven daghe den voirn. van onsen secreten rade, wes sy hyr inne gedaen sullen hebben, denwelcken wy bevelen ende committeren by desen, dat sy partyen gehoert, doen ende administreren goet, cort recht ende expedicie van justicie; ende op sulcken versoeck, als dye suppl. sall willen, voir hemluyden doen, ten dage dienende ten eynde dat hem verleent worden die clausulen van inhibitien, gewoenlick in materie van appel voersien, daerop partyen gehoirt, als 't behoiren sall; want ons also gelieft, niet tegenstaende enighe brieven sureptivelyk vercreghen of te vercrygen ter contrarien.

Gegeven in onse stede van Brussele, den XXI. dach van April, in 't jaer ons Heeren duysent vyffhondert ende seven en dertich, naer Paeschen, van onsen keyserryke XVIII, ende van onsen rycke v. Castilie ende andere XXII.

XXX.

Aen myn hooch edele, vermoghende heeren, Stadhouder, President ende Raden vanden Hove provinciael t'Utrecht.

Geeft te kennen heer Albert Pigge, proest S. Jans t'Utrecht, hoe hy suppl., te verschou-

wen allen twist ende disordre, dye tusschen hen, den officieren der K. Ma., als erfheer der landen van Utrecht, ende hem ofte zyne officieren in toecomenden tyden verrysen souden moghen, inde executie vande jurisdictie ende souvereyniteyt vande heerlicheyt, landen ende dorpen synder proestye toebehoerende, als onlancx gebuerdt es, doe myn heeren, die stadthouder den inwoonders der voorsz. heerlicheyt heeft willen constringeren, te comen graven aender stadts graft van Utrecht, ende 't gene dat daeraff gevolcht is, waerteghens de suppl., tot conservatie van syne ende synre proostyen gerechticheyt ende oude possessie geopposseert heeft, ende van alsulcken griefven, hem geinfereert, ende noch geinfereert mochten worden, heeft die Coninginne belieft diezelve zake te committeren heuren secreten rade, omme aldaer, de procureur van desen hove ende allen anderen, die 't van node sal zyn, tot enen betamelycken daghe verdachvaert zynde, die suppl. voorsz. zyne gerechticheyt ende possessie, die hy pretendeert gededuceert ende verclaert te werden, dyselve t'antwoerden ende te procederen, als 't behoren sal, omme dat een yegelyk verclare (!) syne gerechticheyt mitte selve te vreden zy, sonder den anderen in 't syne turbel ofte molestie te doene, blyckende byden brieven, hier aen gehecht. Soe dan die voorsz. suppl. die voorsz. commissie ende bevele hier niet te werk mach leggen, sonder uw, myne heeren, consent ende attache, teghenstaende d'ordonnancie van desen hove, soe versoeckt daeromme dieselve believen te consenteren, omme deselve brieve ende commissie naer haerder formen ende inhoudt te moghen te werck stellen ende executeren etc., ende dit doende etc.

'tHof van Utrecht, soe veel in hem is, consenseert dit mandement, byden deurwaerder ofte pander eerst versocht, ter executien gestelt te worden, relaterende zyn wedervaren den hoofden ende luyden vanden secreten rade Ko. Majest. Alsoe gedaen t'Utrecht, den VIII. Juni anno XXXVII.

XXXI.

Eerwaerdighe Vader in Gode, edele, vrome, hoochgeleerde, wyse ende voirsichtighe heren. Naer alle oetmoedighe ende onderdanighe eerbiedinghe, zal gelieven te weten UE. ende L., dat ick Gerrit van Dichteren, pander 's hooffs van Utrecht, uyt machte van sekere mandemente, daeraen dese myne relatie gehecht is, ende volgende 't consent ende attache desselven hoofs, tot versoecke myns E. heere mr. Albert Pigge, proost S. Jans t'Uytrecht, *den XI. Junio anno XXXVII*, gegaen aen mr. Cornelis Henricksen, raet ende proc. generael 's hoofs voorn., ende aen Jan van Culenburch, schoudt, Goert Bol, Jan van Wyck, burgemeesters, ende den gerechte der stadt van Utrecht, collegialiter vergadert zynde; ende hebben deselve *den VI. Julio* nu naestcomende, off tot andere gecontinueerde rechtdach, daeraen volgende, te compareren ofte gemachtichde te senden, voer UE. vrome, hoochgeleerde, wyse ende voorsichtige heren, verdaechvaert, omme den voorn. proost suppl. te sien ontfangen als appellant teghens den voorsz. arresten, geyselinghe, executien ende acten van jurisdictie in syn proostdye ende heerlicheyt voorsz., inden mandemente, hyer aen gehecht, breeder verclaert, ende breeder te verclaren, es 't noot, t'antwoorden ende voirts te procederen, als 't behoren sall, daerop den proc. generael voor hem selven, Jan van Culenborch, schout der voorsz. stadt van Utrecht, voir hem selven ende mede voorde burgermeesters ende gerechte der stadt Utrecht voorn. my op voor antwoordt gaven, dat den voorn. rechtsdach of den gecontinueerde rechtsdach daeraen volgende, waergenomen zoude werden, behoudelyk haerluyder exceptien. All zus geschyet te zyne, certificere ick UE. ende L., onder myn gewoenlyke hantteyken, gestelt ten daghe ende jare als boven.

XXXII.

In nomine Dni Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo tricesimo octavo, indictione undecima, mensis Augusti die penultima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, dni Pauli, divina providentia Papae tercii anno quarto, Reverendiss. dns magister Albertus Pighius, praepositus ecclesiae sancti Joannis Traj., coram venerabilibus et egregiis viris, dominis decano et capitulo dictae ecclesiae, in domo ipsa capitulari de mane hora consueta capitulariter congregatis, inque notariorum nostrorum et testium infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum praesentia, personaliter constitutus, exposuit et publice ibidem narravit, quod effluxis novem vel decem diebus, eisdem dominis decano et capitulo exposuisset, quod cum varie quaestiones et controversiae inter ipsum exponentem ex una, et procuratorem generalem Cae. Ma. curiae provincialis Trajecten., ratione ditionis et jurium dictae suae praeposuturae, ex altera partibus, exortae fuissent, ipse dominus exponens nullis parcens laboribus aut expensis, nullius dampni aut incommodorum ratione habita, anno integro absens a domo sua, omni diligentia possibili, jura praepositurae suae tuitus fuisset, ut publicum et notorium esse asseruit, dicto capitulo suo non solum nullum sibi afferente auxilium, sed magis impediente, ne ea posset tueri debite, ex eo, quod anno superiori, ipse ea causa tunc proficiscens ad curiam Cae. Ma. istarum partium inferiorum, petensque a suo capitulo, ut, adjunctis uno, duobus vel tribus dominis capitularibus coram eisdem omnium jurium et munimentorum praeposituram suam concernentium, quae in archivis dictae ecclesiae reservabantur, visionem et lectionem permitterent, quo ex eis posset eligere, quae sibi ad tuenda jura dictae suae praepositurae, viderentur necessaria; sed hoc sibi negatum fore. Nihilominus tamen defensioni eorundem jurium, totis, ut potuit, viribus incumbens, cum quaestio ex commissione a dominis de magno concilio Mechliensi partim esset decisa et partim indecisa mansisset, ad evitandum gravamina et dispendia ulteriora, cum antedicto procuratore fiscali, nomine dictate Cae. Maj., concordiam quandam praepositurae suae utilem et necessariam pro se et suis successoribus, sub beneplacito tamen et consensu eorundem dominorum decani et capituli sui iniisset et conclusisset, eandemque concordiam eisdem dnis primum verbo exposuisset et deinde scripto exhibuisset, et, ut eandem suo consensu comprobare vellent, petiisset, ut factam in evidentem utilitatem dictae suae praepositurae, quemadmodum evidentibus rationibus eisdem dominis demonstrasset, nisi viam aliam scirent et haberent praepositurae suae ejusque ditioni utiliorem, quam orasset, ut oravit, ut proponerent, aut, si nullam aliam scirent, eis necessariam utilitatem non impedire, sed praetactas literas concordiae approbare et sigillo capituli confirmare vellent. Super quibus cum semel et iteratis vicibus eosd. dominos requisivisset, sed nullum desuper responsum hactenus obtinuisset, et, cum jam ipse dominus exponens necessario intendat proficisci penes Illustriss. dominam Reginam, Regentem et Gubernatricem et de contentu dictae concordiae tractare, propterea petiit et instanter praefatos dominos, decanum et capitulum interpellatus fuit, ut dictam concordiam tanquam rationabilem et praepositurae utilem approbare ac sigillo capituli confirmare vellent, quam quidem concordiam ad eum effectum ibidem per secretarium dicti capituli legi fecit, cujus tenor talis est:

Wy Albert Pigghe, proost Sint Jans t'Utrecht, allen den geenen, die desen onsen briefven sullen sien, saluyt, doen te weten, dat alsoe questie ende geschil gevallen is, tusschen den procureur generael vande Keys. Maj. inden lande van Utrecht, inden name van deselve Maj. als erffheer van denselven lande, ter eendere, ende ons ende onsen officiers ter andere syde, wt oirsaeke vande hoicheyt, jurisdictie ende gerechticheyt, die de voorsz. Maj. als erfheer vanden voorsz. landen van Utrecht, ende wy respectivelick pretendeeren, ons toebehooren

inde heerlycheyden van Mydrecht, Wilnis, Cudelstert, Thamen, Sevenhoven ende Achtienhoven, ons ende onsen proostdyen voorsz. toebehoorende, dat wy, om deselven questien ende geschillen neder te leggen, ende ander ende meerder voir den toecomenden tyt te verhueden, syn mit zyn Maj. voorsz., inden naem als boven, geaccordeert ende overcomen, by forme van transactie ende minnelycke vereeninge, inder manieren naervolgende: Inden eersten, dat wy ende onsen nacomelingen, proosten van Sint Jans bynnen Utrecht, inder tyt wesende ende onsen officiers, inder heerlycheyden voorsz., ons ende onsen proostyen toebehoorende, zullen hebben, behouden ende exerceeren alle jurisdictie, hooge, middele ende lage, in allen zaecken, zoo wel crimineel als civiel, ende genieten ende ontfangen alle baten, vruchten ende proufyten, daertoe staende ende behoorende, wtgenomen in zaecken ende misbruycken hiernae volgende, te weeten: in ketterye of misbruyck tegens 't heylige Kersten gelove, daer van zyne Maj. kennis sal mogen hebben by preventie, in misbruyck gequesder Maj. of tegens denselven, van valsche munte, van commotie, van gebrocken vrede of sauvegarde, ende van gebroecken of gedaen te hebben tegens d'ordonnancien ende placcaten, die deselve Maj., als erfheer vanden lande van Utrecht, bynnen denselven lande generalick zullen doen verkundigen, wtroepen, publiceren ende onderhouden, ende oick behoudelick dat dieselve Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren des landts van Utrecht, inde voorsz. onse heerlycheyden zullen hebben ende behouden die overheyt ende souverainite, ende dat die ondersaten vanden selven onse heerlycheden, ende allen anderen van ons, onsen nacomelingen, bailuwen ende mannen sullen mogen appelleren, ende hore appellatie vervolgen aende voorsz. Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren vanden lande van Utrecht, ende hare rechters bynnen denselven landen, ende dat dieselve Maj. ende hare nacomelingen, erfheeren vanden lande van Utrecht, die inwoonders ende ondersaten vande voorsz. onse heerlycheyt sullen bescudden ende beschermen, voor alle buten gewelt ende violentie, gelyck hoeren anderen ondersaten des landts van Utrecht. Des sellen de inwoonders ende ondersaten der voorsz. onse heerlicheden mede gelden, contribueren ende betalen in alle lasten, impositien ende contributien, die byde gemeene staten des landts van Utrecht geconsenteert syn of sullen worden, tot versoeck ende profyt vander Maj. voorsz., als landtheer van Utrecht, gelyck andere ondersaten vanden lande, ende als aengaende van andere lasten vanden lande, om die welcke te vervallen, men eenige sommen omstellen sal, nyet comende tot prouffyt vanden heere van Utrecht, sullen d'ondersaten van onse heerlycheden voorsz. doen, gelycken sy gewoonlicken zyn van doene. Item, dat wy ende onse nacomelingen, proosten van St. Jans, nadat die byden capittel van St. Jans kercke voorsz. ontfangen zullen syn, tot possessie van die proostdye, bynnen die voorsz. onse heerlycheden, tot onse blyde incompst sullen mogen ontfangen ende nemen den eedt vande inwoonders van denselven onsen heerlycheyden van hem t'ontfangene ende t'houdene van hore heere, hebbende hoghe, lage ende middele justitie ende jurisdictie, ende van hem begeren ende versoecken, ten tyde van onser incompst ende alle scrickel jaeren ons te consenteren een gracelycke somme, nae olde gewoonte, ende die te mogen ontfangen, sonder wederseggen van ymandts, 't gene dies ons byden inwoonders derselver onser heerlicheden, gewillichlycken geconsenteert sal worden. Item, aengaende alle andere rechten, jurisdictien ende gerechticheyden, die wy sullen mogen ende willen pretendeeren inde voorsz. onse heerlycheden, boven 't gene dat ons toegewesen is, ende boven gespecificeert staet, zullen wy by goede specificatie ende declaratie overgeven in 't geschrift voir zyne Maj. raet van Utrecht, welcke geschrifte gecommuniceert sal worden den proc. gener. synre Maj. voorsz. van Utrecht, omme daerop te antwoorden bynnen een maent daer naevolgende; ende syn antwoordt gesien, sullen voirts daer inne doen ordineren ende procederen, gelycke nae recht ende redene behoiren sal, alle welcke puncten ende articulen inde maniere

voorsz. Albrecht Pigghe, proest voorsz., voor ons ende onsen nacomelingen wy proosten inder tyt voorsz., hebben geaccepteert ende geratificeert, accepteren ende ratificeren mits desen, belovende die te onderhouden ende achtervolgen. In oirconde van dien, zoo hebben wy onsen zegel hier onder aen doen hangen, ende hebben begeert aen onsen decken ende capittel voorsz., dat sy dese brieven mede willen bezegelen, mit hoeren capittelzegel; ende want wy decken ende capittel voorsz., aengesien onser proostyen oirbaer totter voorsz. transactie ende minnelick overcomen, in alle haere puncten ende articulen voorsz., onse consent gegeven hebben, zoo hebben wy dese brieven mede doen besegelen mit onsen capittelzegel, tot meerder vesticheyt. Gegeven in 't jaer ons Heeren, duysent vyf hondert acht en dertich, opten etc.

Quaquidem litera concordiae lecta, antedicti domini, decanus et capitulum, praehabita inter eos super praepetitis deliberatione, praefato dno praeposito exponente, responderunt et protestati fuerunt, prout in cedula, quam per eorum secretarium ibidem publice legi fererunt, cujus cedulae tenor sequitur talis:

Op 't versoeck ende begheren by Uwe W., den heren deken ende capittel, op huyden, den dertichsten dach in Augusto, anno etc. XXXVIII voorgegeven, betreffende d'approbatie ende bezeghelinghe van zeker concordie, aengaende de jurisdictie ende hoicheyden, hoer kerke ende hoer kerke prostye toebehorende, myt Keyserl. Maj., als erfheer der landen van Utrecht by Uwe W., in forme van transactie ofte minlick accoordt, gemaect nae luyt ende breeder inhoudt Uwer W. brieven, daervan ons geëxhibeert, antwoorden die heren deken ende capittel voirn., alzoe Uwe W. die voirsz. concordie overdraghen ende opmaect heeft myt Keys. Maj., sonder enighe weten, advys ofte requisitie van hemluyden, ende die selve concordie in haer forme, soe veel die heren voorn. bemercken ende die perpenderen konnen, zoude tenderen tot groote praejudicie der kerken, der proostyen, Uwer W. persone ende Uwe W. inder selver proostyen successoren, dat sy daeromme nyet en moeghen, eer ende eedts halven, dieselve approberen ende beseghelen, dan vermeynen Uwe W. des eedts, onsen hayllighe vader den Pauws ende hoer capittel, in tyden van admissie totter selver prostye gedaen ende bezegelt, indachtich te zyn, ende in gevalle Uwe W. ter contrarye hoirs eedt deden ende hoir kerke, hoir kerken proostye ende hoir schay ende letsel daerby geviel ende gebuerde, protesteren deken ende capittel, die in tyden ende stonden aen Uwer W. mit recht te willen recupereren ende verhalen.

Sic subscriptum: JA. DE NOVA PORTA, notarius capituli praedicti, absst.

Ad quam quidem responsionem praenominatus dnis praepositus replicando dixit, ut domini decanus et capitulum sibi aperirint causas et rationes, quare antedicta concordia non cederet in evidentem utilitatem suae praepositurae, et, si quid scirent aut haberent medium, per quod commoditati dictae praepositurae magis consuli posset, quam esset comprehensum in praeinserta concepta concordia, sibi publicari et significari petiit, ut suis impensis laboribus jura dictae praepositurae defendere posset et tueri. Antedicti vero dni decanus et capitulum in praetacta eorum responsione perstiterunt, nolentes aliter vel plus desuper respondere. Unde idem dictus praepositus expresse protestatus fuit pro se et successoribus suis, quod per praemissa satisfecerit honori, quem tenetur suo capitulo deferre; et casu, quo propter praedictae responsionem et denegationem et non sigillationem antedictae conceptae et conclusae concordiae aliquid dampnum sibi aut successoribus suis in futurum illatum fuerit aut emerserit, de dampno et interesse hujusmodi, quod ea occasione passuri sint, quod majoris aestimat omni ministratione, ad quam eadem praepositura dicto capitulo tenetur, et quam ea ratione nihil unquam eidem capitulo esset ministraturus, antedictis dnis decano et capitulo suis responsioni et protestationi praeinsertis firmiter inhaerentibus.

De et super quibus praemissis, tam praefatus dns praepositus, quam decanus et capitulum, supradicti, sibi a nobis notariis publicis infrascriptis fieri atque confici petierunt atque eorum quilibet petiit instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt haec Trajecti, loco et tempore praenarratis, praesentibus ibidem discretis viris Goswino de Riebeeck, cive Trajecten., et magistro Joachim Toll, familiari dicti domini praepositi, testibus ad praemissa vocatis et rogatis.

Et ego Jacobus Stoop de Roterodamo, clericus Trajectensis dioc., publicus apost. et imperiali auct. notarius ac venerab. curiae Trajecten. caus. scriba juratus, etc.

Et ego Johannes Boelen de Breda, clericus Leodiensis dioc., publicus sacris apost. et imperiali auct. notarius et insignis curiae Trajecten. causarum scriba juratus, etc.

XXXIII.

Alsoe die Coninginne, douaigiere van Hongrien, van Bohemen etc., regente ende gouvernante van 's Keysers erflanden, verstaen hebbende, questie ende geschil te wesene tusschen den proosten van S. Janskercke bynnen Utrecht ter eendre, ende den schout, burgermeesters ende regierders der stadt van Utrecht ter ander zyden, uyt oirsake van seker octroye, by die van Utrecht verworven, byden welcken zy verbieden willen den ingesetenen vande heerlicheden, toebehoirende der voirsz. proestie, ende wonende bynen duysent roeden naer dieselver stat, *bier ofte wyn te mogen tappen*, geordonneert hadde zekere commissarissen, omde voirsz. partyen haerl. geschil te horen, ende die te vereenighen ende te accorderen, indien het doenlyk ware, off anders, van als hare Maj. rapport te doene, om voorts daerinne geordonneert te worden, gelyk na redenen behoiren zal. Ende alsoe de voirsz. commissarijssen dye parthyen nyet en hebben connen vereenigen met hem gedragen aengaende 't voirsz. geschil, aen de Coninginne, haer Maj. gehoirt hebbende 't rapport vande selve commissarissen, willende verhueden alle questien ende processen, heeft geordonneert ende ordonneert mits desen, dat, nyet tegenstaende 't voirsz. octroy, d'ingesetenen vande voirsz. heerlicheyden der proostyen notorelyk toebehorende, wonende binnen derselver heerlicheyt, sullen moghen *tappen ende sliten bier ende wyn*, gelyck zy deeden voir 't vercrygen vanden selven octroye, behoudelyck, dat die van Utrecht zullen mogen verbieden huere burgers, daer *nyet te drincken* oft te *converseren*, onder sulcke kuren, als hem, tot welvaren ende prouffyt vander stadt, oirberlicxst duncken sall, ende dat de Keyser, erfheer vanden lande ende stadt van Utrecht, daer inne anders sal moeten versien, gelyck nae redenen behoiren sal. Ende mits dezen sullen doot ende te nyeten zyn alle processen, uyt deze oirsake tusschen partien hanghende ongedecideert.

Aldus gedaen tot Utrecht, den III. dach van Augusto, in 't jaer XV^c. XXXIX.

Gecoll. teghens 't register vande acten vanden jare als boven, berustende onder my,

D'OVERLOEPE.

ALIA DOCUMENTA ECCLESIAM S. JOANNIS TRAJ. SPECTANTIA.

I.

TESTAMENTUM *STEPHANI DE RUMELAER*, PRAEPOSITI S. JOANNIS TRAJECT., 1504.

In nomine dni amen. Anno millesimo quingentesimo quarto, indictione septima, die vero octava mensis Augusti, pontificatus Smi dni nostri dni Julii, divina providentia Papae II. anno ejus primo, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad haec specialiter vocatorum et rogatorum, praesentia, personaliter constitutus ven. vir, dns Stephanus de Rumelaer, ecclesiae S. Joannis Traj. praepositus ac ecclesiae Traj. canonicus etc., sanus mente, licet corpore languens, perpendens mortis tempus incertiss., mortem vero cunctis viventibus certam, cupiens de rebus sibi a domino Deo collatis et conferendis testamentaria ordinatione disponere. Et ne videatur intestatus decessisse, idem testator revocando priora, si reperiantur per eum facta testamenta, suum testamentum sive ultimam voluntatem, ut infra, fecit et ordinavit in modum, qui sequitur, voluitque testamentum hujusmodi valere debere, jure testamenti vel codicillorum, aut cujuscunque ultimae et extremae voluntatis.

In primis, commendavit animam suam omnipotenti Deo ac illius immensae misericordiae, beatae Mariae Virgini et beato Johanni et Andreae apostolis totique curiae celestium civium. Insuper idem testator petiit sepeliri Tr. in eccl. S. Joannis Tr., prout hoc executores ejusd. judicaverint.

Item, legavit idem testator primo dno archiep. Coloniensi unum florenum aureum Ren. semel.

Item, legavit idem testator primo dno Traject etiam unum flor. Ren. aureum semel.

Item, legavit ad fabricam ecclesiae Colon. unum flor. similem.

Item, ad fabricam eccles. Traj. similem flor. unum.

Item, ad fabricam eccl. S. Andreae Colon. decem flor. renenses.

Item, ad fabricam ecclesiae S. Jo. Traj. decem flor. aur. Ren.

Item, legavit cuilibet ex familiaribus sibi mortis tempore servientibus, si per duos menses sibi serviverint, novam vestem lugubrem c. caligis, wambosio, et, sex flor. aur.

Item, dominae Catherinae de Bochout, electae in abbatissam de Foresto, quadraginta quatuor florenos similes.

Item, voluit idem testator, quod ante omnia satisfiat creditoribus suis, de quibus constare poterit.

Item, voluit, quod exigantur omnia debita sua, meliori modo, quo fieri poterit.

Item, voluit idem testator, quod omnia et singula bona mobilia et immobilia, in Trajecto et extra Trajectum et ubicunque existentia, vendantur et ex illis omnibus primo deducantur solvanturque debita et expensae.

Et voluit idem testator, quod Arnoldus de Rumelaer, filius quondam Zwederi de Rumelaer, primo et ante omnia levabit et accipiet ducentos flor. aureos, et, illis levatis et per eundem Arnoldum perceptis,

Idem Arnoldus erit aequalis cum fratribus suis in omnibus bonis inter eos dividendis, dummodo tamen praedicti succedendi partes illas propter Deum et amorem dni nostri Jhesu Christi accipere velint.

Quartam vero partem cedent aliis viris Christi pauperibus, ita tamen, quod primo et ante omnia de omnibus bonis simul nuncupatis capiantur necessaria pro expensis funeralibus ac aliis necessariis, ut praedictum est. Residuum vero superexcrescens converteretur in usus predictos.

Item, voluit idem testator, si aliquis ex legatariis praesenti testamento se quovis modo opposuerit, ex tunc erit ipso facto hujusmodi legato privatus, et poterunt disponere executores testamenti infrascripti de illa parte, ut voluerint.

Item, legavit executoribus infrascriptis, cuilibet valorem octo floren. aur. Renens.

Item, legavit idem testator filio Zwederi de Rumelaer naturali 25 florenos Ren. aureos semel.

Legavit quatuor mendicantibus, ut faciant exsequias testatoris, ut decet, cuilibet unum florenum aureum Renens. semel.

Item, legavit sororibus S. Mariae Magdalenae, vulgariter: *die bekeerde susteren*, unum florenum Renensem aureum semel.

Item, legavit dno Henrico Post capellano suo ac familiari 10 florenos Renenses aureos.

Item, legavit dno Johanni Pauli, vicario in ecclesia sancti Joannis, 10 florenos aureos.

Item, legavit idem testator pro anima ejus et domicellae Christinae de Rumelaer, amitae suae, inter celebrandum sociis (!) in ecclesia S. Joannis Trajecten., ad emendos perpetuos redditus, 25 florenos aureos Renenses semel.

Item, legavit idem testator Theodoricae, quondam ancillae amitae suae, 10 flor. Renenses.

Item, legavit conventui sanctae Agnetis, propter amorem, neptis suae Aleydae nomine, 50 florenos aureos Renenses semel.

Item, in universitate Parrisiensi, tempore, quo idem testator studuit et ab inde recedens, mansit debitor dno et magistro Joanni Wallis, qui praesidebat collegio Lexoviensi, in quo erat tunc versatus, coronas aureas quindecim vel circiter, quas petiit exsolvi, meliori modo, quo fieri poterit. Sed verebatur, quod difficile esset disponere, quia fuerunt fere 30 anni elapsi etc. Quare petiit idem testator disponi meliori modo, ut supra, quo fieri poterit.

Insuper vero idem testator ordinavit et deputavit suos viros certos legitimos et indubitatos sui testamenti s. ult. voluntatis praescriptae executores, videlicet, venerabiles et egregios viros, dominos et magistros Hermannum de Lochorst s. Salvatoris; Johannem . . . . . . s. Joannis Trajectensis ecclesiarum decanos; Theodoricum Lieverjan et Henricum Post, praefatae ecclesiae s. Joannis canonicum et vicarium, nec non Aleydem, uxorem quondam Zwederi de Rumelaer, et quemlibet eorum in solidum; ita tamen, quod dicti executores praesentes, et dicta Aleyda absente, ultimam voluntatem s. testamentum praefatum exequi possint et valeant, cum clausula, si quis executorum praedictorum onus praeinsertum suscipere recusavit, ex tunc rogat eos idem testator propter Deum, ut saltem aliis assistant consilio, auxilio et favore et nihil omnino recipiant legatum, ats.

Item, rogavit eosd. executores suos, quod de memoria sua et psalterio secundum consuetudinem ecclesiarum disponant.

Postremo voluit testator antedictus omnia et singula suprascripta ordinari, fieri et executioni debitae demandari.

Item, idem testator, modo quo supra, elegit suum executorem in Colonia venerabilem dominum Nicolaum Hecster, canonicum majoris ecclesiae Coloniensis, ad vendendum omnia bona sua, mobilia et immobilia, domum, vina, utensilia, existentia et ad eundem testatorem spectantia, ac debita de pecuniis, provenientibus ex praedictis bonis, solvat; et pecunias superexcrescentes executoribus Trajecti respondeat, nec non testamentum praeinsertum meliori modo, ut supra, exequatur. Legavit ergo eidem executori, ut debite praemissa adimplere dignetur, octo florenos Renenses aureos. Super quibus omnibus et singulis praemissis idem

testator sibi a me notario publico infrascripto unum vel plura publicum seu publica fieri petiit atque confici instrumentum et instrumenta.

Acta fuerunt haec Trajecti in domo ejusdem testatoris, situata infra emunitatem praedictae ecclesiae S. Joannis, anno, indictione, die, mense et pontificatu, quibus supra, praesentibus ibidem honorabilibus viris, dominis Joanne Pauli, Henrico Post sancti Joannis, et Petro Calslager sancti Petri Trajecten. ecclesiarum vicariis, et Joanne de Platea, clerico Osnabrugensis dioc. testibus ad praemissa vocatis atque rogatis.

Insuper vero anno et pontificatu, quibus supra, die decima octava mensis Septembris, idem testator ratificando et approbando praeinserata, voluit et ordinavit, ac legavit Arnoldo de Rumelaer, filio fratris sui praedicti, ducentos florenos, quos praefatus dominus Hermannus de Lochorst una cum domino decano ecclesiae S. Joannis ac ceteris executoribus ad se recipere debeant, ac pro illis infra annum, vel quam cito poterunt, curare debeant redditus vitales vel perpetuos in usum ipsius Arnoldi.

Item, legavit domino Henrico de Compostelle, unum crusibile argenteum cum coopercula argentea ponderis 12 unciarum vel circiter.

Item, voluit testator, quod omnia et singula sua bona per eum relinquenda, quae ipse per industriam suam aut alias acquisivit, demptis illis, quae sibi ex hereditate provenerunt, et demptis bonis feudalibus, postquam omnia debita et legata soluta fuerint, dividantur in quatuor partes aequales, quarum tres partes recipient haeredes dicti testatoris, si, et, in quantum illi haeredes, qui sunt filii et filiae fratris ejusdem testatoris, velint illa bona recipere propter amorem ac contemplationem dni nostri Jesu Christi crucifixi, et non alias neque alio modo.

Quarta vero pars dividatur ac distribuatur inter viros Christi pauperes, secundum quidem hoc videbitur executoribus praefatis expedire.

Item, legavit idem testator domicellae Aleydae, relictae quondam Zwederi de Rumelaer, 25 florenos aureos auri in auro semel tantum.

Item, legavit Aleydae, quae moratur cum Ghysberto Brants, quatuor flor. aureos.

Item, legavit domicellae Aleydae, relictae quondam fratris sui praefati, meliorem vestem nigram ex panno nigro, quam habuit testator, et cum hoc legavit eidem subducturam, vulgariter, *dat fluynen voeder*, quae subducta est vesti violeti coloris.

Item, legavit dictam vestem violeti coloris, sub qua nunc est dicta federa, domicellae Elisabet de Rumelaer, filiae fratris ejusd. testatoris.

Item, legavit Alberto Scuyrsack medium florenum Renens. aureum.

Item, legavit Juttae, famulae quondam Alberti Vogels, florenos Ren. aureos quatuor.

Item, legavit Borch, famulae suae mantellum suum nigrum et flor. Ren. aureum.

Item, legavit Corneliae, famulae suae, florenum Renensem aureum unum.

Item, legavit cuilibet ex servitoribus suis, videlicet, Henrico, Wilhelmo, Andreae, floren. Ren. aureos sex, ut orent pro anima ejusdem testatoris.

Item, legavit in .... in ecclesia sancti in Aernhem, coronam auream unam.

Item, legavit domino Petro de Vollenho annulum parvum, vulgo *een hoep*, ex puro auro fabricatum.

Item, legavit domino Petro Calslagher et similiter dno Petro Peelt, decani S. Salvatoris prefati capellano, cuilibet unum flor. Ren. aureum.

Item, legavit Joanni de Platea florenos aureos tres.

Item, legavit Alberto Wilhelmi, famulo suo, florenos Renenses aureos octo, sex pro veste lugubri, alios duos pro legato.

Item, legavit ecclesiis de *Mydrecht*, *Wilnis*, *Sevenhoven*, *Achtienhoven*, *Eck*, *Marick*,

Thamen, cuilibet flor. Renens. aureum, ita tamen, quod quaelibet vigilias et missam celebrari procurat pro anima ipsius testatoris.
Item, legavit ecclesiae in *Elst* florenos Rhenenses aureos decem.
Item, legavit ecclesiae in *Monster* florenos Ren. aur. decem, ita tamen, quod celebrari faciat vigilias, missam ac alias rogationes juxta ordinationem vice pastoris.
Item, legavit M. Henrico Craft, Coloniae, florenos Renenses aureos decem.
Item, legavit domino Henrico Langenberch, florenos aureos sex.
Item, dno Christiano Cynsburchen flor. aureos sex, et solventur isti 22 flor. ex pecuniis Coloniae apud dominum Nicolaum Heester, vel apud dominum Christianum existentibus.
Item, legavit dno Nicolao Heester *eenen gulden roemer met een decsel heel vergult*, ut oret et orari faciat pro anima ejusdem testatoris.
Item, legavit domino Wesselo de Merchem, vicario in Zwollis, sex florenos aureos.
Item, legavit dno Andreae, pastori in Yselmuden, similiter sex florenos aureos.
Item, legavit sorori ad sanctam Mariam Magdalenam, vulgariter, *de bekeerde susteren*, duos florenos aureos, ut oret pro anima ejusd. testatoris.
Item, legavit domino Woltero Gysberti, decano in Bommel, quatuor florenos aureos, ut oret pro anima ejusdem.
Extremo vero, die dominica decima nona, anno, etc. ut supra:
Item, testator confirmando, approbando et ratificando omnia et singula praeinserata, voluit et ordinavit per praesentes suis executoribus testamenti sui praescripti continuari et notificari et ad memoriam deduci,
Quod egregius Vir, dominus Ludolphus de Veno, utriusque juris doctor, dudum, de anno millesimo quingentesimo primo, in quadragesima, recepit ex fructibus praepositurae suae S. Joannis, videlicet ex decimis in Wageningen a Theodorico de Cruyff et Wilhelmo de Wys 150. florenos Ren. auri in auro in levi pondere, quos quidem 150. florenos levis ponderis sibi testatori per praefatum dominum decanum deberi narravit, et dixit: *ita Deus adjuvaret eum et omnes sancti ejus.*
Item, legavit Margaretae Frederici *te Meyert*, florenos Renenses monetae Trajectensis octo, ita tamen, quod ipsa debeat et teneatur sufficienter sub excommunicationis poena ex praedio, quod quondam Zwederus de Rumelaer emit ab ea, juxta consuetudinem patriae effuscare (!) seu renunciare ad domicellam Elisabeth, filiam fratris ejusdem testatoris in illo firmare, et in eventum, quo facere nolit, nihil habebit, attamen per censuras ecclesiasticas, in quibus jam ligata est, procedetur, et observet ea, quae promisit coram septem probis viris.
Item, legavit magistro Nicolao de Zweten, medico suo, 25 florenos aureos.
Item, legavit filiae fratris ejusd. testatoris, florenos Renenses aureos 25.
Item, legavit Domicellae de Oestrum, uxori Johannis, quatuor florenos aureos.
Item, Domicellae de Blochoven, priorissae in *Outwyck* decem florenos aureos.
Item, legavit magistro Goswino, presbytero ad sanctam Mariam Magdalenam, duos florenos aureos.
Item, Johanni familiari suo, duos florenos aureos.
Item, in ecclesia Elstensi, pro una casula fienda, legavit florenos aureos 25.
Item, voluit et ordinavit ac mandatum generale et speciale dedit suis executoribus praescriptis, in eventum, quod legata essent nimis excessiva, possint et valeant diminuere et augere, prout eis et cuilibet eorum videbitur pro salute animae ejusdem testatoris expedire. De et super quibus omnibus et singulis praemissis, idem dominus testator sibi a me notario publico infrascripto unum vel plura etc.
Acta fuerunt haec, ut supra, praesentibus ibidem, dno Henrico Post, vicario ecclesiae

sancti Joannis, Andrea de Holt et Wilhelmo de Lewe, cleric. Traj. dioec., testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis.

Infra erat scriptum: Et ego Petrus Jacobus de Vollenho, etc.

Extractum ex libro, qui inscribiter vel intitulatur: *liber testamentorum*, cujus exemplar registratum reperitur fol. primo ejusd. et sequentibus usque ad fol. sextum exclusive, incept. per me, notarium Jo. de Wael, anno millesimo quingentesimo quarto, 22. mensis Septembr., et praecedente collatione facta cum testamento registrato, repertum est consonare, teste me notario infrascripto, per curiam provincialem Trajecten. jurato et admisso, Ultraj. residente.

ANT. VAN DEUTECUM, nts. 1582.

II.

EXTRACTA EX PROTOCOLLIS CAPITULI ECCLESIAE S. JOANNIS TRAJECT., SAEC. XVI.

1503. In profesto S. Willebrordi, syn die vanden gerechte der stadt Utrecht genootsaekt geweest een, Jan Gysz., gevangen op S. Jans kerchoff, te relaxeren, ende wederom te brengen ter plaetse van 't zelve kerchoff, daer zy hem eerst hadden geapprehendeert.

1506. Mart. 8. Benediotio campanarum facta.

1508. Juny 2. Fundatio novi chori facta.

1519. Oct. 24. Assignatur schulteto pensio pro equo.

1529. May 20. Dns Jo. Ingenwinckel, praepositus et archidiaconus hujus ecclesiae protestatur super desolatione domus de *Mydrecht*.

—— May 31. Deputat Fra. de Nyenrode in Balivum suum.

1530. Fbr. 14. Consentiuntur Caesarae Majestati 80,000 flor.

—— July 11. Rdus dns Tho. de Nykerken, decanus et canonicus, admissus est ad plenitudinem prebendae.

—— Dec. 22. Minor camerarius presentabat mulierculas ad eleemosynas, diebus dominicis, erogandas.

1531. Mart. 23. Consentitur in contributione, per dn. de Hoochstraten facta.

—— Juny 18. Sumitur a decano de Nykerken mutuo, ad reparationem novi chori, mille fl. Phil.

—— Sept. 28. Declaratur et ampliatur statutum de promotione per rigorosum examen in artibus etc., quod canonici emancipati et in studio exeuntes, ac deinceps emancipandi, possint studere ac promoveri in facultate artium, medicinae vel juris, seu qualicunque alia.

—— Oct. 6. die veneris, obiit mgr. Jo. Taets de Amerongen, canonicus senior omnium quinque ecclesiarum Trajecti. Fundavit egregium officium ecclesiasticum in altari S. Catharinae hujus ecclesiae.

1534. Fbr. 3. Wilhelmo de Alcmaria, procuratori generali, conceditur licentia habitandi infra immunitatem ecclesiae ad 7 annos.

1535. July 23. obiit dns ac magister Jo. Ingenwinckel, Romae, praepositus et archidiaconus hujus ecclesiae.

—— Sept. 10. De denariis praediorum in Beusichem et Solmonde applicatis ad reparationem oppidi de *Bueren*.

—— —— 17. Deputantur receptores restantiarum praepositurae vacantis et oeconomus.

1536. Jan. 24. Datur possessio praepositurae dn. Alberto Piggio.

1536. Mart. 13. Conceditur dno decano de Nykerken sarcophagum quoddam.
1540. Dec. 27. ipso die b. Joannis Evangelistae, circa vesperam, facta sunt et contigerunt magna tonitrua, contra naturam temporis; et subsecuta est aestas calidissima et fertilissima, qualem nemo vidit in hisce partibus nec audivit a multis annis citra. Fruges fere erant maturae in medio aestatis, vina fuerunt valde pinguia, quae ob virtutem singularem manebant delicata per triennium.
1541. Apr. 12. Wilhelmus de Schayck acceptatur in organistam, daturque illi salarium in quolibet mense duo flor.; (cui successit Dec. 18 magister Joannes de Velsen, cui 18 Jul. successit Thomas de Gouda.)
1542. Dec. 17. Die van Beusichem tot die brantscattinge vd. Geldersche gesubvenieert met 70 gl.
—— —— 29. ante prandium, obiit Rdus dn. Albertus Pighius, praepositus.
1543. Juny 11. Carolus Perrenot admittitur ad possessionem praepositurae.
1546. In principio anni, datum est in civitate Trajecten. aureum vellus, cum magna celebritate, conventu multorum principum ac procerum, per invictiss. Principem et dn. Carolum V., Ro. Imp.
1556. Aug. 16. Inungitur dns decanus de Nykerken, et perlata est ejus cista in archivas capituli, in presentia et de consensu dni Lubberti Richoldi, executoris dni decani.
—— —— 19. die mercurii, fato functus est Rdus Pater ac nobilis dominus Tho. de Nykerken, ecclesiae S. Joannis decanus, sub horam quintam pomeridianam, qui praeclara nominis sui in ecclesia praedicta reliquit monumenta, condito testamento in usum ecclesiae et pauperum longe piissimo.
—— Spt. 10. Venlis et eximius vir, dns de Bocholt, admissus est ad possessionem decananatus hujus ecclesiae. (In vita decani de Nykerken fuit Bocholt provisus eo decanatu et prebenda tanquam coadjutor, tam per bullam Papae quam per nominationem et praesentationem Ces. Majestatis, sed quia obiit mense capit., turnario cessit prebendam, et Bocholt solum de decanatu provisus fuit.)
—— Spt. 13. Praedictus dns decanus petiit et obtinuit potestatem ad tres menses se absentandi ac interea res suas et negocia componendi.
—— Oct. 22. hora sexta, vita functus est exim. J. U. doctor M. Steph. de Rumelaer, ecclesiae S. Jo. can. et Rmi dni episcopi Trajecten. officialis.
1557. Mart. 5. Consentitur magistro fabricae in *Mydrecht* venditio certorum agrorum ad structuram novae turris. — 1559. Dec. 15. Ita in *Thamen.*
1558. Spt. 13. Regia Majestas exigit centesim. et quinquagesim. denarium cujuslibet bonorum.
1559. Jan. 22. Dns Wilhelmus de Boecholt, decanus, praesentavit dominis, Danielem Verheyde, curiae provincialis Traj. advocatum, petens, quatenus dni ipsum ad decanatum suum una cum prebenda admittere dignarentur, percunctatusque est dominos, ut ipsum Verheyde pro grato acceptare vellent. Domini unanimiter responderunt, personam praedicti Verheyden ipsis esse longe gratissimam.
—— Jan. 25. Insinuatur capitulo et decano inhibitio a curia provinciali Traject., ne quid super decanatu resignando tractent absque beneplacito regiae Majestatis.
—— Febr. 1. Verheyden admittitur ad possessionem praebendae vacantis per resignationem dni decani de Boecholt.
—— Oct. 21. Dns et magister Dan. Verheyden admittitur ad possessionem decanatus vacantis per resignationem dni Wilh. de Boecholt, et hoc cum beneplacito regiae Majestatis.
—— Oct. 23. M. Jo. de Renesse assignatur annua pensio causa studii.
—— Nov. 2 et 3. Pyll obtinuit remissionem a profectione Parisios facienda, causa quaerendi literas testimoniales studii sui biennalis.

1561. Nov. 8. In causa electionis archiepiscopi.
—— Dec. 18. Dispensatur super loco studii magistri Joannis de Renesse, propter ejus adversam valetudinem.
1562. Jul. 31. Dns Bucho a Montsima admittitur ad possessionem praepositurae hujus ecclesiae, vacantis per resignationem dni Caroli Perrenot. — Aug. 4. Disponitur de vinalibus.
1563. May 14. Consentitur mgro Joanni de Renesse posse intermittere tantisper studium, quousque subdiaconatus ordinem in quatuor temporibus pentecostalibus acceperit.
1564. Mart. 24. Decanus Verheyden, elapsis annis expectantiae suae, videl. 5 annis et 2 mensibus, petiit admitti ad capitulum et jura capitularia, quod ipsi ob nondum soluta vinalia dni denegarunt. — May 19. admissus est.
—— Jul. 28. Subjicitur Assuerus de Rumelaer, vicarius, curatelae capituli. — 1566. Fbr. 25. Item Wilh. de Lochorst.
1565. May 28. Obiit dns decanus Verheyden, et eodem die eligitur et praesentatur in decanum dns Adrianus de Suylen.
1566. Oct. 2. De nocturnis excubiis per canonicos et vicarios faciendis.
—— Nov. 12 et 19. De xv fl. xii st. annuis per Aleyd. Bevelandt in usum xii pauperum fundatis.
—— Dec. 1. 3. 5. 7. 1567. Fbr. 4. Duces novae religionis requirunt locum a capitulo, in quo exerceant suas praedicationes.
1567. Apr. 18. Praesentiae matutinales propter tumultus non distributae.
—— Jul. 31. Joannes de Renes et Arnoldus Esch deputati commissarii ad inquirendum super haeresi.
—— Oct. 15. Promittitur vitrum hospitali St. Quirini.
—— —— 31. De causis statuum.
—— Nov. 27. De negligentibus officia divina.
1568. Fbr. 13. Ministri dominorum agunt bacchanalia.
1569. Jan. 4. Den bailliu der proostye v. S. Jan geconsenteert een plaetse opde Caets, tot een gevangenisse.
—— —— 18. Literae testimoniales studii Berck in universitate Lovan. leguntur.
1570. —— 3. In causa centesimi denarii.
—— Apr. 26. May 15. De praesentatione Duci Albano facienda.
1571. Oct. 3. Auctoritas curare confratres suas amovere concubinas non videtur pertinere ad capitulum. — Oct. 29. Procurator fiscalis R^{mi} monuit omnes et singulos dominos et vicarios, ut amoveant concubinas et suspectas personas, si quas domi habeant, earumque commercium fugiant, alioquin ipse contra delinquentes procedet acerrime, secundum poenas in decretis concilii Tridentini expressas. Etiam 1572. Apr. 25.
1572. Aug. 16. Apostasia Zwederi de Rumelaer; Berck asserens, ad suam noticiam pervenisse dictum Rumelaer presbyterum abjecisse et transtulisse se ad *gueseos*, nostrae religionis hostes, ac per hoc commisisse crimen laesae Majestatis divinae et humanae, ac praeterea vicariatum vacare, et jus suum nolens negligere tanquam in suo turno vacantis.
1572. — 82. Vande contributien ende schattinghen, die de capitulen affgevordert werden.
1573. July 18. Dns Albanus civitat. Ultraj. ingressus.
1574. —— 13. Die capittels gevangenhuysen, staende boven het pant, en heeft den proost geen actie op, en mach geen gevangens daer setten, sonder speciael consent vd. capittele.
—— Nov. 12. Den Blaser habet pro apertura sepulchri scutum antiq., et pro collocatione pulvinarii simul 28 st. Declararunt dni ulterius, quod eidem competat quarta pars panni videl. 4 uln. panni nigri, quando usurpatur pannus; item pro apertura sepul-

chri in ambitu ecclesiae competit 14 st.; salvis infantium aut parvulorum sepulcris, quorum habenda est ratio.

1575. Jan. 26. 't Capit. neempt van een seker Spangiaert op renten de somme v. 220 gl., om die Minderbroeders alle jaer daerwt te reycken XI gl., voir sekere missen te doen.

—— Mart. 6. De mortuis et laesis in tumultu per Hispanos orto.

1577. Aug. 30. De tumultibus militum in fortalitio Vredenborch et ejus demolitione.

1578. Fbr. 14. fuit per capitulum juramentum praestitum senatui civitatis in hac forma:

Wy praelaten, dekenen, canoniken, vicarissen ende gemeen suppoosten der kerke St. Jans, als inwoonders der stadt v. Utrecht, geloven ende sweren, dat wy v. de here schout, borgermrs etc. vd. stadt Utrecht, noch vande gemeen borgers ende ingesetenen van dien, geestelyk noch werelyk', edel noch onedel, nyet en sullen scheiden noch afwyken, maer met henluyden eendrachtelyck ende gelykelyk, tot behoeff Co. Maj., onsen alregen. here ende den prince van Oranje, als stadthouder, dese stadt Utrecht sullen bewaeren jegens Don Jan v. Oostenryk, alle Spangaerden ende haer anhanck, ende tegens alle deser anhanck, ende tegen alle deser stadt ende des gemeene vaderlands vyanden, lyff, goet ende bloet by malkanderen opsetten, goede correspondentie ende eendracht houden, by den anderen blyven; soe helpt ons Godt ende alle syne heilighen.

Domini et vicarii sequentes praestiterunt juramentum: Decanus Suylen, Hamstede, Rumelaer, Wteneng, Renesse, Castro, Greve, Rengers, Esch, Bogaert et Crap, canon. Item: Verborch, Vroynesteyn, Boon, Schyff, Dreuweck, Visser, Verschuyr, Lyster, Corn. Joannis, Vic.; Rodius secret., Schoolmr, Jacob succentor. Restant: Knoop et Strengh, ... et Zevender vicar., Helias succentor, absentes.

—— ult. Fbr. is geresolveert, dat men een staet sal concipieren, om eenigh silverwerk ende juweelen vande kerk te employeren, tot voldoeninghe vd. schulden der kerke; overmits te bevresen is, dat deselve die capittelen sullen worden afgehaelt. Cf. Febr. 27. Mart 24. Apr. 12 ende 30 Mey 1578. It. 1580. Febr. 29. Mey 6. Dec. 21.

—— in fine anni et in principio anni 1579. Van de 7 provincien in een verbond te brengen. Item van vereeniginghe inde religie, 1578. 1579.

1580. Mart. 7. Die lunae, sub noctem, saeviente populo, ejectae sunt omnes imagines et altarium tabulae, in hac S. Joannis, uti in omnibus aliis ecclesiis Trajecten., sic, ut deinceps cessare debuerunt omnia ministeria et ceremoniae juxta institutionem Romanae ecclesiae hactenus observatae.

—— Augusti 25. mortuus est R^mus^ et Ill^mus^ dns Fri. a Tautenborch, archiepisc. Traject., sepultus 30 Aug. a parte boreali majoris ecclesiae.

—— Dec. 9. Concessum Jacobo Verheyden, ad se recipere altaris tabulam, ex parte patris sui, decani Verheyden, piae mem., factam, et reparari curare, ea tamen conditione, quod, si quando reparentur ecclesiae, petierintque domini eandem iterum collocare, teneatur restituere, salva sibi restitutione expensarum in reparatione factarum, quod et promisit juxta manum suam in meo manuali sive memoriali inde datam. Actum 9 Dec. 1580.

1581. die penult. Jan. et Fbr. 3. Placuit capitulo dividi ornamenta ecclesiae in XV portiones pro XV capitularibus. Die veneris 10 Fbr. 1581. capitulo per juramentum specialiter ad infrascripta indicto, concensum et resolutum fuit; posteaquam rectores civitatis voluerunt ordinaruntque capitulis, ornamenta ecclesiarum convertenda in coemptionem frumenti, sic tamen, ut, si capitula suam taxam praeparent, tunc liberum illis esse, ornamenta ejusmodi usurpare pro libera sua voluntate. Et cum capitulum nostrum jam bonam quantitatem

siliginis praeparaverit et communi eorum pecunia emerit, ideo nunc ornamenta ecclesiae nostrae inter xv capitulares dividenda, salvo, quod cuilibet ad ulteriorem siliginis emptionem debet numerare, aut camerarius pro eo respondere, 25 flor., antequam portionem sibi sorte obtingentem ad se recipere posset; commissique dni, decanus, Knoop et Berck ad divisionem hujusmodi concipiendam. Act. in capitulo, praesentibus decano Suylen, Hamstede, Rumelaer, Knoop, Wtenengh, Renesse, Rengers, Esch, Berck et Crap; absente Pyll et reliquis 4, sc. Castro, Greve, Strengh et Bogaert.

1581. Fbr. 24. Facta est divisio ornamentorum per sortes, more divisionis cauponum.

—— — 10. Placuit sollicitare pro nostra ecclesia organum, quod nuper collocatum est in templo minoritarum, quod (ut apparet) volunt demoliri, si gratis obtinere queamus, salva etiam permissione per civitatem abbati et conventualibus in *Oostbroeck* (unde attulerunt) facta. Et deputati Berck et secret. ad sollicitandum. Cf. Fbr. 17. May 9.

—— Mart. 8. Is den tempel vercoft by die vande stadt, die gestaen heeft aen 't St. Jans kerchoff, aen 't hoeck vd. Minnebroederstraet. Cf. Jun. 19.

—— Aug. 21. Videtur, quod scholastria S. Mariae spectat ad collationem R^mi^ archip. Traj.

—— — — 17. Spt. 11. 22. Van 't abandonneren 's Conincx van Spanje ende het aennemen van een nieuw hooch-overheyt.

1584. Fbr. 14. Vande leverantie der boeken aenden magistraet, met het stellen vande bibliotheek in 't choor van S. Jans.

1586. Mart. 8. De raedt ordonneert Jan v. Medenblick, deurwaerder, om die dekenen vd. vyff capittulen de weet te doen, dat si alle de reliquien, altaren ende beelden, voorts sacramentshuysen ende diergelyke, noch in haer kerken ende portalen wesende, ruymen, ende die plaetsen van dien witten nae behoren, binnen 3 daghen, op poene van 25 goude Realen, de eene helfte tot behoeff vd. armen, ende d'ander helfte tot behoeff vd. officier, die d'executie doen sal aende dekenen vd. capittelen, die in gebreke gebleven sullen syn. Onderstont: G. vd. Voort.

1590. Nov. 17. 20. Het present aenden Prince van Orangien, gedaen anno 90 den 10. Nov., beloopt 500 gulden, was ons capittele te vreden te betalen *pro rata*, volgende die oude repartitie, als te weten, die vanden Dom cronen v. 40 st., Oudemunster 35 st., S. Marie 30 st., S. Peters 25 st., S. Jans 20 st., oft naer advenant als sy geven tot onderhout vd. predicanten. Het present was vyff silver vergulde bekers, belopende ongeverelyk 468 gl., behalven die costen daer op gevallen. Is 't capittel te vreden geweest, om dat het propyn synen voortganc moest hebben, 68 met die oncosten, ende d'ander 4 capittelen, elk hondert gl.

1593. Jan. Febr. et Mart. Dispuyt van 't orgel, tusschen den rentmr. of administrator ende 't capittel.

1594. Febr. 6. post meridiem, subito obiit dns Bucho a Montsima, praepositus et archidiaconus ecclesiae S. Joannis, in domo sua claustrali ecclesiae. Requiescat in pace, amen. Ideo, quod prepositura jam vacat, et dicta vacante ad decanum et capitulum pertinet jurisdictio, ut ab antiquo.

—— — 8. Tako a Montsima versoeckt vd. capittele continuatie van 't bailliuschap der prosdye v. S. Jans. De heren committeren den voorn. Tako by provisie tot wederseggens, ende geëxpedieert sullen worden brieven v. commissie, onder 't segel vd. capittele in forma, Actum, 8 Fbr., 1594.

—— — 12. Omme te voldoen de costume vande kerke, vertoonen die vrunden vd. proost Montsima, den voorn. proost executoren genomineert te hebben. Gecommitteert Renesse als een mede executeur vd. testamente wyl. den proost Montsima, om te doen inventa-

riseren alle alsulcke brieven, pampieren, reckeningen ende anders in den voorsz. sterfhuyse berustende, tot die voorsz. prostye behorende, omme die tot dieselve bewaert te worden.

1595. Sept. 5. Overmits de deken Suylen eenighe jaren herwaerts zeer weinich in 't capittele heeft gecompareert, ende doordyen veele zaken nyet wel gedirigeert en werden, ende d'een voor d'andere nyet wil aennemen, ende den ondanck daervan verdienen, om 't woordt te voeren in 't capittele, soe hebben 't capittele geresolveert te kiesen twee vice-dekens, die *per vioes* sullen bedienen die plaetse vd. deken, waertoe den deken behoirt toe te leggen een vierde paert van zynre decanye inkomen, boven hetgene, dat het capittele den vice-dekens heeft laten genieten, dobbele praesentien ende dobbele voorvallende accidentien; ende zyn daertoe gecoren Rumelaer senior ende Renesse.

—— —— — hebben die heeren vd. capittele een insinuatie gedaen aen den deken Suylen, om op 't voorgenoemde te antwoorden binnen 14 dagen, peremptoorlyk, alwaer hy wel wat deurgenomen ofte gescropt wordt van syne negligentie ende onbeleeftheyt.

—— —— 19. Noch geinsinueert, om de vice-dekens met een eerlyck *honorarium* te versien jaerlycx, anders te procederen tot provisie.

—— Jan. 24. Hebben die h. vd. capittele geprocedeert tot elect. v. een' nieuwen proost, (aleerst hebbende diverse capittelsdagen daerop gehouden); overmits het *jus* was gedevolveert aen 't capittele, doordien die h. staten binnen die 6 maenden nyemant aen 't capittel hadden gepresenteert (die het *jus* vanden paus rechtevoort gebruiken, ende den paus te voren het recht hadde, 't capittele te presenteren een persoon binnen die 6 maanden, ende nae die expiratie v. die 6 maenden, nymant by den paus gepresenteert synde, worde het recht byden capittele genomen, als ordinarisse collateurs, als van outs altyts die coustume is), hebben *per majora vota* geëligeert Steven van Rumelaer, den jongen, op alsulke conditien, als in 't protocolle breeder te sien is. Ende omme het accoordt te voldoen, 't welck byde staten gemaect is met den prince van Oraengien, om 3 personen te presenteren, waer den prince als stadhouder een eligeert, hebben die vd. capittele daerbeneffens genomineert Renesse ende Rengers. Dan die staten hebben andere genomineert.

—— — 31. Is requeste gepresenteert aen die h. staten, om approbatie te hebben vande voorsz. electie, alwaer 't capittel wyt ende breet vertoont haer goet recht, om eenen nyeuwen proost te stellen.

—— Oct. 24. Is byden deken Suylen, met believen vd. capittele, als vice-deken gestelt Esch, om die zaken, de decanie incumberende, waer te nemen.

1596. Mey 25. Hebben die heren staten 's lants v. Utrecht geprocedeert tot nominatie van een' proost, niet tegenstaende diverse remonstrancien ende advysen v. acht rechtsgeleerden ende vermaerde practisynen, *unanimiter* sustinerende, dat die heren staten voor dit mael van haer recht waren vervallen etc.; ende die staten by meerendeel van stemmen genomineert wt den capittele S. Jans Hamstede ende Moermont, ende daerenboven noch een, die geen *membrum* deszelfs capittele en is, noch oick eenich geestelyck goet possideert, te weten Jor Jo. v. Renesse vd. Aa junior; soe is 't, dat het capittele haer hiertegen opposeert ende die saken syner Excell. te remonstreren.

—— Jun. 4. Staen die conditien, den proost voor te houden, alleer hy geadmitteert wordt totte possessie der prostdye; staen in 't lanck by articulen; dan zyn naderhant verandert.

—— — 11. Syn die voorgen. articulen vd. proost byde gedep. vande staten ende vanden capittele geconcipieert ende gestelt ende *in margine* deselve geappostilleert.

—— — 15. Is 't capittele te vreden, den proost die possessie te verleenen, mits aenne-

mende, onder form van eedt, alle die conditien, hem voorgehouden ende by hem ingewilligt. Hier tegen Rumelaer jun. protesteert.

1596. Jun. 16. passeert Jo^r Jo. v. Renesse vd. Aa procuratie op m^r. Jo. v. Renesse, canon. S. Jans, van wegen Ter Aa, te versoeken vanden capittele geadmitteert te worden. — Compareren den voorgem. toecomende proost, vergeselschapt met zyn broeder ende meer andere adelyke personen, zoo geestelyke als wereltlyke, als oock vd. raedt der stadt van Utrecht, ende versoekt geadmitteert te worden.

—— Nov. 20. versoekt de proost geadmitteert te worden totte stricte residentie. De h. vd. capittele admitteren denselven tot die stricte residentie, *ad quindenam*, *more praelatorum*, *statutis*, *legibus et consuetudinibus ecclesiae semper salvis*.

—— Dec. 10. versoekt de proost geabsolveert te worden vd. stricte residentie vd. 15 daghen, gedurende geresideert ende nooyt wter stat Utrecht gepernocteert hebbende, *more praelatorum*. Wordt geabsolveert, *salvis legibus*, etc.

1598. Jul. 19. Die van Beusichem versoeken de clock te vergieten, reparatie des toorns etc. op des capittels costen.

1599. Nov. 25. Obiit D. Adrianus de Suylen, decanus hujus ecclesiae, qui electus est 28 Mart. 1565.

—— De electie tot eenen nyeuwen deeken is opgehouden 3 maenden, overmits een misverstand opgerezen was tusschen den proost ende het capittele, den proost sustineerende stemme te hebben tot die electie van een deeken, ende dat meerendeel bewysende *ex statutis camerae*, of *compilatio* Vuystinghii, soe die ettelyke noemen, 't capittele sustineert, by alle voorgaende oude tyden, statuten ende gewoonten, nyet gebruykelyk geweest, dat den proost gestempt heeft tot een nywen deken.

Die heren vanden capittele hebben alle hare bewys ende stucken gefourneert ende in handen vande gecommitteerden vande heeren staten gelevert, omdat deselve zouden jugeren 't recht tusschen het capittele ende den proost.

Datselve lang aenlopende, ende die 3 maenden bykans omme, soe dat die staten lichtelyk het *jus devolutum* aennemen souden, ende 't capittele gefrustreert soude zyn van heurl. electie, zoe vont het capittele geraetsaem, een requeste te presenteren aende staten, dat, solange het different ongedecideert honge voor gedeputeerden, dat daer gheen versuym en soude moghen vallen. De apostille daer over was:

> De staten verclaren, gheenen tyt lopen en sal, omme van de electie van eenen deken geëxcludeert te worden, also langhe, als by de staten ofte derselver ordinaris gedeputeerden, nyet gedecideert en sal wesen het different; middelretyt het capittele sal diligenteren de wtsprake, ende alsdan totte electie vande vacerende decanye te procederen, een persoon daertoe gequalificeert, die staten aengenaem, professie doende vande Christelyke gereformeerde religie, mitsgaders des vaderlandts ende der gemeente zaken beminnende, als conform d'ordonnantie ende goede intentie vande staten; ende by gebreke van dien, verstaen die staten, nopens die voorsz. decanye zelfs te voorzien.

Saec. xvii. (— 1650).

1600. Febr. 25. 't Capittele geraetsaem vindende nyet te myn te procederen tot electie, om alle swaricheden voor te komen, ende hebben in besloten brieven haer *votum* overgegeven, soe presenten als absenten, volgens sekere concept opten 23. Febr. 1600, ende geprocedeert tot publicatie vd. stemmen opten 25. Febr. 1600, alwaer Renesse heeft

gehadt vier stemmen, wesende de meeste, sonder des proost stemme, die nyet aengenomen worden. Berck ende Rengers versochten te procederen volgens die apostille vd. staten, maer de publicatie vande electie heeft de vice-deken. Rumelaer gehoort hebbende, dat die meeste stemmen op den voorgen. Renesse gevallen syn, verclaert, dat hy soo voor hem selven, als van wegen 't gheheel capittele deselve Renesse kiest tot haren deken, seggende latine: *Ego tanquam vice-decanus*, *nomine meo et totius capituli eligimus te*, *in nomine patris et filii et spiritus sancti in decanum ecclesiae nostrae*, al ten aenhoren vande voorgen. capitularen oyck m[r]. Nicolaes van Berck, sonder dat iemant daertegens gereclameert ofte gecontradiceert heeft.

Hierna heeft den voorn. Renesse alle die heren hoghelyck bedanckt, wenschende, dat den dienste mochte corresponderen met die goede meeninghe, die sy van hem hadden; dan, dat het aen syn goeden willen, na alle syn vermogen ende gelegenheyt syns ouderdoms, soo wel voor het capittele in 't generael, als elk here in 't particulier niet en soude ontbreken; ende soo het is een *officium oneris*, versoekt hy termyn van een maent, de electie naer rechten toegelaten, *vel infra*, om middelertyt syn selven te beproeven ende te besien, off hy die lasten, dezer officie incumberende, wel soude konnen supporteren, ende off syn persoon de heren staten zouden agreabel vallen, ende off hy elect oock bequamelyck de onkosten, die syns bedunkens, naer het schynt deselve begroot te worden, wel excederen souden (als die meeninghe ende eere vd. capittele nae behoren voltoghen soude worden) de somme van 700 gl., die ten daghe vd. possessie, gemenelyk gedeburseert worden, promptelyk konnen fourneren, waertegen den incomen sober, ende het verbyden, eer men genieten kan, lange vallen; welken termyn hem byden voorgen. heeren vergost is. Act., 25 Febr., 1600.

1600. Mart. 12. heeft Renesse geaccepteert de electie vd. decanye, ende is byden capitule requeste gepresenteert aen de heren staten, om aggreatie.

1602. Jun. 15. Gecommitteert Castro ende Nane, omme met Gysb. v. Suylen, secr. vd. raet v. staten, in communicatie te treden nopende die mortificatie van memorie, *pallium* ende andersins, daerinne zyn vader, hr Adr. v. Suylen, deken in zyn leven gehouden was, te doen.

1603. Oct. 26. Marten de Leuw heeft ontfangen vd. fabryckmr., door bevel vd. capittele, 35 gl. 15 s., gecomen van sekeren silveren kelk, die by zyn voorsaet is vercoft, mits dat hy deselve zal restitueren. Daervoor borge geworden Fred. Monier.

1604. Mart. 30. Collonel Loon is begraven in 't grafstede van zyn oom, mits mortificerende een half out schilt. Item wort geconsenteert Anthonio de Loon, raet t'Utrecht, begraven te worden in deselve grafstede, mits gevende 28 gl. Cf. 1606. Mey 7.

1605. Febr. 8. Heer Christiaen Loon, vic. derselve kerke, wordt gegost een sepultuer ende sarksteen daerop, omtrent 't heylich cruys altaer voor 't choor, mits dat hy deselve simpelyk met syn wapen ende naem sal moghen laten behouwen, ende geven eens tot een memorie 30 gl.

—— Mey 21. 't Capittele verleent Rumelaer, dat hy zyn ouders zal mogen laten begraven inde grafstede van zyn sal. oom, den proost, mits conditie, wat tyden Rumelaer heden off morghen quame tot betere staet, dat hy alsdan voor de sepulture van syn ouders ende voor 't consent derselver, aen 't capittele sal doen alsulke vereeringhe, daerinne hy meent 't capittel een goet genoegen sal hebben.

—— Dec. 2. Is te zien, dat Renesse heeft bekomen d'aggreatie vd. heer staten opten 9. Nov. 1605, vd. electie totte decanye, in plaetse van Suylen, die gestorven was 25 Nov. 1595. Ende Renesse was byden capittele gepubliceert tot deken 25 Fbr. 1600. Ende

7 Jan. 1606 geadmitteert tottie possessie in 't bywesen vd. dekens v. S. Peter ende S. Marien, ende heer v. Renesse can. tot Oudemunster, ende Jo. van Mathenesse, canon. inden Dom, mitsg. de heren van Oudemunster. Desgelyck oock te zien is, inde possessie vd. proost, alwaer enighe treffelyke personen, soo canoniken als vreemden by geweest zyn.

1606. Jan. 5. 't Capittele heeft collonell Cecil .... zyn dochterken, out 4 jaren, zal begraven worden in 't cruyswerk aende zuydzyde onder een kelder, daer Boschuysen onder leyt, mits betalende eens 30 gl. It. opten 10. Mey 1606 noch een dochterken van 2 jaren, gevende als boven.

—— Fbr. 14. Geordonneert de fabrykmr. te betalen aen Rumelaer 14 st. 12 s., ende dat wt sake van 't repareren ende renoveren van sekere schilderye, 't capittele toekomende, synde *eenen cruysdrager*, van waterverve, ten huyse van myn heer Esch hangende. Dit hankt nu tot Rumelaers huys, 't welck 't capittel hem vergost heeft tot revocatie.

—— Fbr. 7. is er een requeste gepresenteert aen 't capittele, opden naem vande gemeene dienaers ende maechden van myn here vanden capittele, also sy suppleanten alle vyff ofte zess jaren een eerlyke vergaderinghe pleechden te houden van een maeltyt, omtrent des vastelavonts, ende dat wt sekere nutschappen ende profyte als haer suppleanten toegelaten worden deur het nemen vd. possessie vd. praelatuerschappen, prebenden, vicarien ende officianten deser kerken, als oock vd. vercopinghe der huysinghen, behorende onder de immuniteyt dezer kerke, te weten een proost 3 oude schilden, een deken 2 oude schilden, canon. in 't nemen vd. possessie een oude schilt, vicaryen ende officien een half oud schilt; ende soo het nu wel 26 jaren geleden is, dat dieselve byeenkomste deur het verloop van deze geveerlyke tyden lest gedaen, ende voorts achtergebleven is, souden nu wel deselve willen renoveren, daertoe versoekende v. E. licentie ende aggreatie, om sulks te geschieden.

Appostille: De here deken ende capitt. licentieren den suppleanten hare versoeke, in desen gementioneert, ende wordt goedgevonden, dat Nicolaes v. Velpen geauthoriseert wordt, die personen, hierinne plichtich synde, te manen, ten eynde zyl. respectivelyk in syn handen haer achterwesen betalen, volgens die cedule, die hem daervan gelevert sal worden; als welke gedaen ende vertogen synde, alsdan byden capittele op sekeren bequamen dach daertoe geordonneert zal worden. Act., 7 Fbr. 1606.

—— Maert 21. wordt belieft, dat die sarcksteen opde grafstede, daer onder zal. heer Jo. Crap leyt begraven, behouden sal worden met syn wapen, ende die inscriptie van synen naem ende overleyden.

—— Spt. 18. Die weduwe van collonel Edmond heeft in S. Stevens capelle gecoft een grafstede voor haer zal. man, kinderen ende kindskinderen, ende verder nyet; ende dat voor de somme van 200 gl. eens, mits dat sy een sarcksteen sal copen vd. capittele, wt die kerke, alles tot hare costen.

—— Dec. 30. Wordt de vr. v. Moncheau verleent een sepulture in St. Antho. capelle, voor 100 gl. eens, mits dat hare erffgenamen sullen mortificeren een out schilt, soe syl. daerinne begraven willen wesen.

1610. Aug. 9. Het silverwerk, berustende onder Esch, is vercoft ter somme v. 500 gl. 8 s. wtgenomen het verguide, geëmailleerde lieve-vrouwe beelt, 't welk Esch heeft gemynt voor den 12. Oct. 1610, voor 82 gl. Act. 9 Mey 1610. — Oct. 19. is het gelt gecomen vd. vercofte silverwerk, geëmployeert tot behoeff vd. fabryk de anno 1608, in 't maken vd. nieuwe woninge vd. *Caets*.

1610. Oct. 12. is Esch vergost de sepulture ende sarcksteen, daer den ouden Esch leyt begraven, tot syn behoeve te gebruyken ende te doen behouden, ende dat ten reguart van sekere oncosten, die den ouden Esch gedaen heeft aen 't repareren van 't voorsz. silverwerk, mits dat oyck Esch eertsdaghes mortificeren ende vestigen zal, die twee out schilden jaarlyks, by syn oom zal. deser kerke gemaect ende belooft, ingaende Vict. 1610 verleden.

1612. Maert 6. Jr. Philips Godyn is vergost een grafstede sonder kelder ofte steen, op sodanighe conditien als d'Oublyn, mits betalende *in promptis* 125 gl.

1613. Spt. 22. Die inden capittele compareren droncken, en sullen nyet genieten die presentien, ende daerenboven wt den capittele geëxcludeert worden sekeren tyt, naer arbitrage.

—— Oct. 1. Dec. 10. 17. Des capittels van S. Jans croon, hangende inden Dom, die heeft gecost 845 gl. 9 st. 3 d.; als oyck des capittels van Oudemunster ende S. Peters.

1615. Maert 17. Die ghene, die enighe crakelen, woorden ofte ondachticheyt souden komen te gebruyken opte maeltyt van *Laetare*, zullen verbeuren 25 gl.

—— Dec. 15. Hebben 't capittel van S. Jans geconsenteert te contribueren voor 't maken vande wysers aenden Domstoorn, eene somme van 404 gl,, volgens die quotisatie vande v collegien, ende alsdan zouden die v collegien daerin dragen 4040 gl.

1618. Jul. 17. Versocht D. Rynevelt, wt name van Huggens, te mogen geadmitteert worden *ad capitulum*, alsoo die twee jaren nae syne gedane emancipatie, zyn geëxpireert. 't Capittele geeft voor antwoordt, dat Huygens is gehouden door goede certificatie te doceren, te hebben geweest twee jaren lanck in dienste van syne princelyke Excell., volgens d'acte, hem tot dien eynde verleent, in plaetse hy hadde moeten wesen in eene fameuse universiteit. Den 18. Spt. 1618 is het capittele vertoont die certificatie, subsigneert byde eygen hant vanden prince Maurice, dat Huygens is twee jaren lanck als domestieke dienaer geweest van syne Excell., waerover geadmitteert *ad capitulum et jura capitularia*, sonder 't selve te trecken in consequentie.

1619. Aug. 10. Is D. Antonius Hessels geëligeert tot deken vanden capittele, Coevoorden seggende latine: *Nos omnes, dn. Hessels eligimus, in decanum hujus ecclesiae, in nomine patris, filii et spiritus sancti, amen.*

—— Aug. 17. is de heer Hessels geadmitteert tot die possessie vande decanye.

—— —— — is te zien het accoort der 4 collegien met de heren staten ende die Boetselaers als erffgen. vd. eertsbisschop Schenck v. Toutenborch. Item te zien Dec. 23. 1619.

1620. Mey 19. 't Capittel heeft Rumelaer een schilderye, hangende in 't capittelhuyse, wesende *een cruysdrager* van waterverve, laten volgen, onder recepisse, mits hetselve te restitueren, tot vermaninghe.

1621. Fbr. 9. 16. Is geconsenteert by de v collegien die contributie van 32,000 gl. eens, tot subventie vanden aenstaenden oorloch. Enighe capitt. te voren is te zien, hoe dat die staten versocht vanden capittele, te contribueren alle jaer 15,000 gl. Dese contributie is geconsenteert voor deze reyse, mits de heren staten acte sullen geven, 't selve in geene consequentie te sal getoghen worden.

—— Aug. 18. Is te zien, dat het cleyn huysken, staende op het kerkhoff, daer den tempel gestaen heeft, is gedestineert ende geerigeert tot een godscamer vermogens het bescheyt ende accoort daervan synde. Ziet 14 Dec., waar belooft wordt byde weduwe vanden ouden Canter, dat het huysken sal bewoont worden byden armen, als die kinderen vanden jongen Canter tot hare mondighe jaren sullen gecomen syn.

1623. Jul. 14. Wordt Wouter van Gelder organist, toegeseyt byden capittele organist te wesen na dode van Willem van Duynkerken.

1624. Aug. 20. Is angenomen voor orgalist Wouter van Gelder, ende dat door 't overlyden van mr. Willem van Duynkerken, op 't tract. van 50 gl. jaerlyx, ingaende 17 Oct. 1624, volgens de instructie.

1625. Oct. 7. Is den capittele versocht, by attestatie vanden Rector Universitatis van Leyd., dat Jo. Heurnius opten 7. Oct. 1625, *stilo novo*, is ingeschreven als student aldaer.

1626. Mart 3. Is mr. Jan de Cock aenbesteedt de maeltyt van *Dominca: Laetare* deselvighe te doen twee daghen lanck voor 20 personen, op syn eyghen costen, alles te bestellen, vis, botter, broot, bancket, servietten, tafelaken, tinnen etc., wtgenomen wyn, bier, ende brandt, ende dat voor de somme van 80 gl.

—— May 5. is geordonneert die fabrykmr. Culenborg te betalen anden antyksnyder de som van 8 gulden, voor die twee gesneden leuwen op die . . . . die zullen staen aen 't hecken, tot Velthuysen.

—— Juny 9. is geresolveert byden capittele, sich conform te maken met den anderen capittelen, van wegen die schenckagie, die de capittelen zullen doen aenden prince van Oraengien, als stadhouder van Utrecht.

—— July 7. gecommitteert den deeken ende Berck, om te spreeken met Dr. Gall ende meester Baltus, van wegen die quetsuyre van Rynevelt.

—— —— 28. Is geordonneert den secretaris, te tellen wt die penningen onder hem, aen Dr. Gall ende Mr. Baltus van Putten, chirurgyn, de somme van 200 gl., in 't betalinghe van 't gene syl. hebben verdyent aende quetsuyr, geinfligeert den heere Rynevelt van eenen Jelis Couwenhoven. Item, den apotheker Straten, de medicamenten aen Rynevelt voorsz. gelevert, naer gissinghe 15 gl.

—— Oct. 20. Op 't versoek vd. tresorier v. S. Marien, de Goyer, vergunt een glas op syn huys.

—— Nov. 10. Is gecommitteert den deken Hessels, om beneffens de gedeputeerden vanden andere capittele te presenteren aenden prince Hendrik van Nassauw, prince van Oraengien, het present byde 5 capittelen gecoft, wesende den prins Maurits, synen broeder, sittende te peert, wegende omtrent aen silver 100 Spaensche matten; ende 't selve is wt een stuk gesmeet, sonder eenigh soudeersel.

1627. Mart 2. Den secretaris Bruninck van S. Pieter vergost twee glasen onder en boven te stellen met 't capittels wapenen, in syn huys, staende by St. Hieronymus school.

—— Aug. 24. De predicant van 't Wael vergost twee glasen te stellen in zyn pastorye huysinghe aldaer ende dat tot 18 gl.

—— Dec. 7. Vd. Steen van 't capitt. vergost een glas, boven ende beneden in zyn huys, staende op S. Jans kerkhoff.

1628. Apr. 25. Is Lodew. van Renesse, can. tot Oudemunster, vergost te moghen stellen een glas met de wapens vanden capittele in syn 's ouders huysinghe, staende inde Hamburgerstraet.

—— Jul. 11. Geordonneert 36 gl. voor een glas, 't welk is gestelt in de kerke van Linschoten, met 't capittels wapenen.

—— Oct. 17. Des orgelmakers tractement is verbetert van 2 scut. tot 3 scut aur.

1629. May 1. Is geconsenteert Jan Gerritsz., steenhouwer, tusschen die twee pilaren van 't choor ende de sacristie deser kerke, te synen coste te moghen doen maken een huysken, by provisie tot revocatie.

1630. Nov. 26. Den deken Hessels vereert in syn huysinghe, elk een glas vd. respective capitularen.

1631. Jan. 24. Die kerke van Zeyst vereert met een glas met 't capittels wapene.

—— July 1. Geordonneert den rentmeester Berck, te betalen aen Will., glasemaker voor 't

maken van 16 glazen inde huysinghe vanden deken Hessels, met der respective capitularen wapenen vereert, de somme 124 gl., ende deselve te brengen inden uitgeef van Gelderlant, de anno 1630.

1631. July 1. Is den capittele gebleken, dat den deken Hessels heeft genomineert tot syn executoor over syn geestel. incomen den here Rynevelt, by acte gepasseert 6 Jan. 1631, dewelke deken is overleden den 8. (!) July 1631, savonts te thien ure.

—— July 28. is geëligeert tot deken van desen capittele Mr. Nic. Berck.

—— —— 29. heeft Mr. Nic. Berck die possessie genomen vanden decanye, mits byden capittele eerst gezien zynde de approbatie vande heren staten, de dato 28 July 1631.

1632. Jan. 6. Jo. van Eyck wordt aengenomen, om te speelen op des capittels clocken, alle sondaghen ende vrydaghen een ure voor den noen, te 11 uure, ende alle sondach na den middach een uur. Item, van Mey aen tot Dom's kermis inclusive een uur alle daghen, 's avonts nae den eten, ende dat voor een tractement van 80 gl. jaarlycx, ingaende 17 Jan. 1632.

—— Fbr. 23. 't Beyerwerk wordt vermaekt.

—— Apr. 6. Jac. Geritsz., steenhouwer, werdt vergost te mogen timmeren een huys aende kerke, welk huys sal in huren gebruyken hy ende syn erffgenamen, den tyt van 60 jaren, ende dat voor 6 gl. jaerlyx, ende nae expiratie vd. 60 jaren, sal noch 20 jaren huer hebben, ende voor 7 gl. jaerlix vry gelt, ende sal het huys aen niemand mogen verhuren, dan den personen den capittele aengenaem, ende nae expiratie vd. 80 jaren, sullen 't capittele het huis naer haer moghen nemen, mits betalende twee derde part vd. weerde.

1632. Aug. 10. Is met den clockgieter Meurs overcomen te gieten 2 clocken, wesende suyver, sonder enighe bytonen, ende voor 't pont genieten 30 st. ende die oude clocken weder aen te nemen 't pont voor x st.

—— Spt. 7. die van Amerongen vereert 25 gl. om te stellen een glas met des capittels wapenen in 't raethuys van Amerongen.

1633. Jan. 18. Voor 't uitsoucken vande clocken ende deselve t'accorderen, sal Aert v. Meurs hebben 50 gl.

—— Fbr. 8. Aert v. Meurs toegeleyt, boven die 50 gl., noch 12 gl. voor 't accorderen vd. clocken.

—— Apr. 22. De proost Renesse soekt te resigneren, ten behoeve vanden grave van Solms; 't capittel remonstreert aen de heren staten.

—— Apr. 26. Deken Berck doet rapport van 't gepasseerde ter vergad. der heren staten.

Hier eyndigt het protocol van den secr. Tho. Heurnius, overled. 1 Mey 1633, 't navolgende is genoteert by deszelfs clerq Elias Joachimi.

1633. Mey 2. Jo. Aelb. Gr. v. Solms, geassisteert met Adr. Ploos, ridder, hr. v. Tienhoven etc., Fred. v. Suylen v. Nyevelt, v. Moersbergen, Aert Foiyt ende Dirc v. Velthuysen, borgermeesters, versoekt admissie tot de prosdye ende archidiaconye, mits afstandt v. Renesse vd. Aa, hr. v. Schonouwen etc. Geadmitteert mits praesent. ende provisie by syn Excell., ende na gedane eeden ende conditien, geteekend, tot de actuelle ende reele possessie toegelaten.

—— Mey 24. Geordonneert 24 gl. voor een glas, met des capittels wapen, in de huysinghe van den heer van Brakel. — Do. vd. adv. vd. Burg. — Jul. 19. Do. Jor. Fri. Ruysch. — Aug. 30. Voor de glasen ten huyse van Dirck Mode, can. S. Marie 20 gl. — Jan Monier, can. inden Dom, een dubbelt glas in syn huysinghe.

1634. Fbr. 28. is de pred. Bryerius geaccordeert te mogen stellen een glas met het capittels wapen in syn huysinghe.

1634. Mey 2. Versoekt de heer Monier, dat een ieder vanden heren vande capittele hem soude vereeren met een glas, met hare respective wapenen, in syn huys, staende over die Runnebaen. Wordt geconsenteert. — Oct. 3. Geordonneert te betalen 157 gl. voor die glasen, vereert in de huysinghe vanden heer Monier.

—— Nov. 21. Jo. van Eyck is aenbestaedt, op syn costen ende perykel, die grote clock deser kerke te verhangen, opdat den toorn nyt meer ofte weinich zal beven, ende daertoe doen alle yserwerck, daertoe dienende, behalve de metsel. en tymering, ende dat voor 70 gl.

1635. Fbr. 27. is byden capittele geresolveert, van nu voortaen nyemant gheen capittels glasen te vereeren, dan met communicatie metten anderen 4 collegien, ende in gevalle maer een capittele vande vier anderen is, die 't selve weygert te consenteren, soe sullen die heren van desen capittele oyck weygeren ende afslaen etc.

1636. Fbr. 19. De kerk van Montfoort een glas met des capittels wapenen. — Nov. 4. is die van Harmelen vanden capittele vergost een glas in hare kerke, met des capittels wapen, daervoor te betalen 50 gl.

1637. Jan. 20. Geordonneert te betalen aenden glasschryver Both 60 gl., voor een glas, vereert met des capittels wapen, in de kerke te Montfoort. — Mey 12. Gysb. vd. Woerdt versoekt een glas met het capittels wapen in zyn huysinghe, staende op S. Jans kerkhof. Geconsenteert. — Mey 19. Geordonneert te betalen een glas aen den glasmaker Jan Geritz. 50 gl., vereert in de kerke van Hermelen.

—— —— Den predikant van Beverwyk toegeleyt 32 gl. voor zyn gepresenteert boek aenden capittele, genaempt: *Anti-Machiavelli.*

—— Sept. 8. is goetgevonden te planten lindeboomen, streckende vanden huysinghe vanden burgermeester Holck aff tot de brugghe. staende tegens Ledenberchs huysinghe over, etc.

—— Oct. 20. Die predicanten is toegeleyt 80 gl. voor de presentatie vanden nieuwen reduseerden bybel.

1639. Dec. 13. Op 't versoek vanden domdeken Rede, om enich subsidie te mogen hebben, tot optimmeren van een kerke tot Renswoude, hebben de heren vanden capittele denselven toegeleyt 600 gl. eens, in regard van zyn goede diensten, den capittele bewesen.

—— Spt. 6. 20 gl. voor een dobbel glas, vereert in de huysinghe vanden domheer Muylaert. — Een glas met des capittels wapen in de kerk te Baren. — Nov. 15. vergost die predicant Bergeus tot Wyck een glas met des capittels wapen, tot 12 gl. — 1640. Apr. 17. een dobbelt glas tot 20 gl. vereert aen 't dolhuis. — Jul. 10. den heer van Beusichem een glas in zyn huysinghe. Item den domheer Nellesteyn een glas tot 20 gl.

1640. Aug. 7. compareerde schout, predicant etc. van Beusichem etc., in vrientschap te willen accorderen ende de helfte te gelieven te betalen in de costen van 't vergieten vd. clock aldaer, hebbende die voorsz. gecommitteerden van Beusichem geëyscht voor de helfte vande copen in 't vergieten vande clock 350 gl. Daerop niet eindelyk geresolveert.

—— Oct. 23. Die subsidie versocht by die van Breda, omme op te rechten een gasthuis, is byden capittele afgeslagen.

1641. Apr. 9. De regierders der stadt versoeken te mogen maken een deure ende inganck aen de overside van 't choor, omme op de bibliotheek door te konnen, 't welk den capittele heeft geconsenteert etc.

1643. Dec. 14. Den drucker Van Doorn toegeleyt voor 't dedicoeren vd. boeken van Beda, Heda ende Hortensius, die by hem zyn herdrukt, de somme van 40 gl.

—— —— 16. Vereert byden capittele inde kerke vanden Bagynhoff een glas. Item in 't apostelgasthuys. Item in 't huys vanden predicant Breierius. — 1644. Jan. 19. Item in de

huysinghe vanden burgermeester Nypoort. — Mart 1. Den rentmeester Ryckewaert 19 glasen, met de wapens vande heren in syn huysinghe tot Beusichem.

1643. Dec. 6. Geresolveert het camerken tot de schout Molman te doen becleden met goude leeren, wordt versocht den heer Welens, dat tot meeste oorbre vanden capittele te copen.

1645. Jan. 24. Den secret. Haeften een glas in syn huysinghe. — Juny 16. Jonck. v. Buyren vereert een glas in hare huysinghe. — Juny 27. Heer Renoer vereert 19 glasen in syn huysinghe.

—— Spt. 18. Geordonneert den secretaris Heurnius te betalen aen Adam Willaerts 90 gl., voor een schilderye, die hy gemaect heeft voor des capittels schorsteen.

—— —— 19. te betalen aende kerkmeesters van Oostveen 50 gl., voor een glas, vereert in hare kerke. — Nov. 28. Den heer Van Amerongen vereert een glas op syn huys tot Amerongen. — Dec. 5. Voor 19 glasen den heer Reuver geordonneert 178-10

—— Dec. 5. Geordonneert te betalen aen Jelis van Thiel 100 gl., voort dat hy het capittele heeft geschildert.

1646. Oct. 16. Den lantmeter Diepenheim heeft aengenomen te meten ende te maecken een caerte vanden blocke thynder den capittele toebehorende, gelegen onder Buyren ende Culenborch.

1649. Meert 2. te betalen aenden heer Van Loenresloot 20 gl., voor een dobbelt glas in syn huysinghe van Loenresloot, met des capittels wapenen.

—— May 17. Jo. van Eyck gecontinueert, zyn tractement van 80 gl. tot 100 gl. geaugmenteert, mits dat hy de wandelende luyden op 't kerkhof somwylen 's avonts met het geluyt van syn fluytgen vermake.

—— —— Insgelyk m^r. Wouter van Gelder in zyn officie gecontinueert, mits spelende somwylen woensdaechs nae de predicatie, in plaetse van sondaechs.

—— Juny 22. Den heer Joannes Wtenbogaert vereert een glas met des capittels wapen, in zyn huysinghe, aen de achterweteringe. — Oct. 5. Den domheer Godyn een glas met des capittels wapen in zyn huysinghe binnen deze stadt. — Het versoek van Vrelant, om te hebben een glas in hare kerke, afgeslaghen. — Het versoek aende v capittelen, omme te vereren in S. Catryne kerke eene copere crone, afgeslaghen. — Nov. 2. In de v capitt. geresolveert, aen niemant meer te betalen voor een dobbelt glas als 12 gl., ende voor een enkel 6 gl.

1650. Fbr. 15. J^r. Dirck Ruys inde vroetschap, een glas mette capittels wapens, in dese stadt. — Fra. Wtenbogaert 20 gl., voor een glas in syn huysinghe. — Spt. 13. Een glas in de kerke te Beusichem, mette capittels wapenen.

III.

BULLA INDULGENTIARUM *LEONIS X.*,

1519.

Leo, episcopus servus servorum Dei, universis Christifidelibus praesentes literas inspecturis, salutem et apostolicam benedictionem. Regis eterni, cujus manifestissima pietas tanta nobis divinae gratiae dona profudit, quod ad vitae supernae gloriam vocandis mortalibus, non solum prophetarum oracula ac praecedentium patrum exempla pariter et documenta praebuerunt, sed et ipsa veritas ejus, sanctus unigenitus filius, dominus noster, Jhesus Christus, de summis coelorum ad ima pro generis humani salute descendens, mortalitatis nostrae carne assumpta, visibilis et corporalis apparuit, eoque nascente, numerum, quos sua justificaverat

gratia, ampliare dignatus est, vices (licet inmeriti) gerentes in terris, ac pia ipsius officia et actiones imitantes, ad illa curis vigilamus assiduis, studiisque indefessis innitimur, per quae, nostrae provisionis ope, universi orbis ecclesiae, praesertim ad ejus, qui de sterilis matris utero natus, a Deo missus fuit, cui nomen erat Johannes, et quo (juxta verbum Domini) inter natos mulierum nullus surrexit major, quique ipsum dominum digito mirifice monstravit, laudem dedicatae reparentur, et nova ejus in coepta aedificia perficiantur; Universis quoque curae nostrae creditis, talia favorabiliter concedimus, per quae in praesenti vita, piis intenti operibus, puris mentibus, Altissimo gratum reddere famulatum, et ad eternae claritatis sine fine visionem fideliter valeant pervenire, ac ea, quae propterea sunt concessa, ut firma perpetuo et illibata persistant, libenter cum a nobis petitur, apostolico munimine roboramus. Cum itaque, sicut accepimus, ecclesia sancti Johannis Traj., cujus dilectus filius Johannes Ingenwinckel, literarum apostolicarum de majore praesidentia abbreviator et familiaris noster, praepositus existit, et quae ante quadringentos quinquaginta annos, per, bonae memoriae, Barnoldum (!), tunc episcopum Trajectensem, fundata extitit, prae nimia vetustate facta sit penitus ruinosa, et dilecti filii, decanus et capitulum ejusdem ecclesiae, nuper ad illius restaurationem intendentes, novum chorum inceperint in illa aedificare; sed ipsius ecclesiae facultates, etiamsi omnes ad ejus fabricam converterentur, ad dictae ecclesiae debitam restaurationem, et dicti chori perfectionem, vix et forsan nequaquam suppetant; sintque propterea Christofidelium subsidia ad praemissa plurimum necessaria, et in inchoatione dicti novi chori, in concavitate summi altaris in antiquo choro inventa sit quaedam cistula plumbea, in qua quamplures et diversae Sanctorum reliquiae reconditae erant, et quam, bonae memoriae, Fredericus etiam tunc episcopus Traj., per venerabilem fratrem nostrum, Jacobum, episcopum Ebronensem, suum in pontificalibus vicarium, solemniter ac decenter aperiri fecit, ac dictas reliquias, more aliarum reliquiarum coli ac venerari, auctoritate ordinaria decrevit, nec non omnibus christifidelibus vere poenitentibus et confessis, qui ad usum fabricae dicti novi chori, seu ad ornamenta dictarum reliquiarum quoquomodo manus porrigerent adjutrices, quotiescunque et quandocunque hoc facerent, indulgentiam quadraginta dierum concessit; Nos decretum et indulgentiam Frederici episcopi hujusmodi, nec non quascunque alias indulgentias et gracias dictae ecclesiae, tam apostolica, quam dicta ordinaria authoritatibus quomodolibet concessas, eadem apostolica authoritate, tenore praesentium confirmantes et approbantes, ac cupientes, ut dicta ecclesia, ad quam, sicuti etiam accepimus, dictus Johannis, qui etiam notarius et scriptor, ac continuus commensalis noster existit, singularem gerat devotionis affectum, ad Dei laudem debite restaurari, et dictus chorus ad perfectionem deduci celeriter possit, ipsaque ecclesia et reliquiae congruis frequententur honoribus, et a christifidelibus in debita veneratione habeantur, et fideles ipsi eo libentius devotionis causa ad eandem confluant et ad restaurationem ac perfectionem hujusmodi manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono caelestis gratiae uberius se conspexerint refectos, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus authoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus undecumque existentibus, vere poenitentibus et confessis, seu confitendi propositum habentibus, qui in nativitatis et decollationis S. Johannis Baptistae, ac dedicationis dictae ecclesiae festivitatibus, a primis vesperis usque ad secundas vesperas festivitatum earundem inclusive, nec non quadragesimalibus, aliisque cujuslibet anni temporibus et diebus stationum Basilicarum et ecclesiarum almae urbis, ecclesiam S. Johannis praedictam devote visitaverint, et ad praemissa manus adjutrices porrexerint, ut omnes et similes indulgentias ac peccatorum remissiones, etiamsi plenariae existant, aliasque gratias spirituales, tam pro se ipsis vivis, quam per modum suffragii pro defunctis, pro quibus et quotiens id fecerint, consequantur, quas consequerentur et consequi possent, si

singulis stationum diebus et aliis temporibus, singulis etiam septem principales et b. Mariae de Populo intra et extra muros facerent, quae ad lucrandum indulgentias hujusmodi requiruntur, auctoritate apostolica praefata, earundem tenore praesentium indulgemus.

Et ut Christifideles ipsi divinae Majestati acceptiores et ad indulgentias et remissiones hujusmodi consequendas aptiores fiant, decano pro tempore existente dictae ecclesiae S. Joannis et capitulo praefatis, quoscumque presbiteros saeculares, vel quorumvis etiam mendicantium ordinum regulares in quorumcunque numero, de quo eis videbitur ad audiendum confessiones dictorum Christifidelium, ad eandem ecclesiam sancti Joannis pro hujusmodi indulgentiis consequendis confluentium et confiteri volentium, singulis festivitatibus illarumque vigiliis, ac aliis diebus et temporibus praedictis deputandi, ipsisque presbiteris sic pro tempore deputatis eorundem Christifidelium confessiones audiendi, eosque et eorum quemlibet ab omnibus et singulis excommunicationibus, suspensionibus, aliisque sententiis, censuris ac poenis, de jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, nec non sacrilegiis, incestibus, adulteriis, poenitentiarum injunctarum, jejuniorum et divinorum officiorum omissionibus, aliisque eorum peccatis, criminibus, excessibus et delictis quantumcunque gravibus et enormibus, etiamsi talia forent, propter quae sedes apostolica merito esset consulenda, et eorum absolutio eidem sedi reservata foret (casibus in bulla, quae singulis annis in die cenae Domini solemniter legitur, contentis, duntaxat exceptis) plenarie absolvendi, ac eis pro commissis poenitentiam injungendis; Nec non vota quaecunque per eosdem Christifideles pro tempore emissa (ultramar. visitationum liminum apostolorum Petri et Pauli praedictorum, ac sancti Jacobi in Compostella, nec non castitatis et religionis votis duntaxat exceptis) in alia pietatis opera ad subventionem fabricae dictae ecclesiae S. Joannis convertendi, commutandi, ac juramenta quaecunque, sine juris alieni praejudicio, eis relaxandi, ordinarii loci et cujusvis alterius licentia desuper minime requisita, plenam et liberam, authoritate apostolica et tenore praesentium, facultatem concedimus; districtius inhibentes eidem ordinario, nec non quibusvis abbatibus et conventibus et cathedralibus aliarumque ecclesiarum capitulis et personis, nec non parochialium ecclesiarum rectoribus ceterisque personis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis aut praeminentiae existentibus, et quacumque dignitate fulgentibus, in virtute sanctae obedientiae et sub excommunicationis latae sententiae in eorum singulos poena, a qua nonnisi a nobis et successoribus nostris, Romanis pontificibus canonice intrantibus (praeterquam in mortis articulo constituti) et satisfactione praevia absolvi possint; ne Johannem et decanum, capitulum, confessores et christifideles praefatos in praemissis aut circa ea quovis modo impedire, seu de illis se intromittere quoquo modo praesumant; et nihilominus universis venerabilibus fratribus nostris, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, archidiaconis et aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, nec non cathedralium ecclesiarum canonicis, et eorundem archidiaconorum et episcoporum, officialibus per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi aut aliquis eorum, dum et quoties fuerit pro parte Johannis, decani et capituli praedictorum desuper requisiti per se, aut alium seu alios, eisdem Johanni et decano et capitulo in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes non permittant ullos super praemissis quomodolibet molestari seu impediri; contradictores quoslibet et rebelles authoritate nostra per censuras ecclesiasticas et alia juris oportuna remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii saecularis et insuper legittimis per eos super his habendis servatis processibus, ut eos, quos censuras hujusmodi per eos pro tempore latas incurrisse constiterit, illas damnabiliter incidisse declarare, et contra eos censuras hujusmodi, quotiens opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare, eadem authoritate apostolica nostra, procurent.

Ceterum, si per summariam informationem super his, per eos habendam eis constiterit, quod ad loca, in quibus contradictores et rebelles hujusmodi pro tempore morari contigerit, pro inhibitionibus, monitionibus vel citationibus eis faciendis, tutus non pateat accessus, vel eorum copia commode haberi nequeat, archiepiscopis, episcopis et aliis praedictis, quatenus citationes, inhibitiones et monitiones quaslibet, etiam per edicta publica locis affigenda publicis et partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum citandorum, inhibendorum seu monendorum notitiam pervenire valeant, exequantur et exequi faciant, authoritate apostolica et tenore praesentium indulgemus ac volumus, et praefata authoritate apostolica decernimus, quod citationes, inhibitiones et monitiones hujusmodi sic factae, perinde ipsos citatos, inhibitos et monitos existent, ac si eis personaliter insinnatae et intimatae extitissent praesentibus, quas sub quibusvis similium vel dissimilium indulgentiarum et facultatum suspensionibus, revocationibus, limitationibus et modificationibus per quascunque alias indulgentias, facultates et gracias, etiam in favorem fabricae Basilicae principis apostolorum de Urbe, seu expeditiones contra infideles, vel pro quibusvis aliis etiam magis piis usibus, etiam cum quibusvis, etiam derogatoriarum derogatoriis clausulis irritantibusque et aliis decretis ac declarationibus, per nos et sedem praedictam hactenus concessas et in posterum concedendas, aut constitutiones apostolicas et cancellariae apostolicae regulas nunc et pro tempore editas, factis et faciendis nullatenus comprehendi; et illis non obstantibus dictis christifidelibus omnino suffragari debere decernimus perpetuis temporibus valituris; non obstantibus, fe. re., Bonifacii papae VIII. praedecessoris nostri, qua cavetur, ne aliquis extra suam civitatem et dyocesin, nisi in certis tunc exceptis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine suae dyocesis ad judicium evocentur; seu, ne judices et conservatores a sede deputati praedicta, extra civitatem et dyocesin, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, aut alii vel aliis vices suas committere praesumant, et de duabus dietis in concilio generali edita, quodque non nisi archiepiscopi, aut alii superiores in dignitate ecclesiastica constituti in conservatores deputari possint, et aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus ac dictae ecclesiae S. Johannis confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus contrariis quibuscunque, aut, si aliquibus communiter aut divisim a dicta sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romae apud S. Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo, quingentesimo decimo nono, tertio kalendas Martii, pontificatus nostri anno septimo. Sic subscriptum: JOHANNES LERVIA. Item in plica sic erat subscriptum: J. QUESTENBERCH. Item in dorso sic erat scriptum: pro ecclesia S. Johannis Traject., anno 1520 prima Maji.

IV.

REGISTRUM *THEODORICI LIEVERJAN*, IN FABRICA, SUPER ANNO XV°. VICESIMO SECUNDO.

RECEPTA IN OFFICIO STRUCTURAE PER ME *THEOD. LIEVERJAN*, SUP. AN. 1522, REMIG. INCHOANT. USQ. REMIG. AN. REV., Z. V. CROMST. PRO LB'. COMPUTATIS.

. . . . .

Item recepi ex *cista indulgentiarum* in ecclesia nostra, inchoan. a festo Remigii ann. praesentis usque Remigii anno revol., de tribus extractionibus juxta cedulam notarii simul 91 L. 8½ sc.

monetae Trajecten. current., inde abstracto pro R^do^ dno Jo. Ingenwinckel, praeposito ecclesiae nostrae, sexto denario, qui se extendit ad 15 florenos 4 st. 9 alb. ejusd. monetae currentis et usualis; manet pro fabrica 76 flor. 3 st. 9 alb.

Et ista participatio pro eod. domino nostro praeposito durabit duntaxat ad decem annos, et annus etc. vicesimus fuit primus.

Item recepi, die undecima mensis Decembris, de vinalibus dni Gerardi Comans, admissi vigore praesent. imperialium ad possessionem canonicatus et praeb. vacan. per mortem dni Egidii de Leeuwen, qui decesserat ex humanis, die prima mensis Junii etc., per manus dni Henrici Beyer, canonici ecclesiae beatae Mariae Trajecten., procuratoris dicti dni Gerardi Comans, quadraginta scuta Franciae, scuto aestimato pro 43½ st. Holl., fac. 860 L.

Item loco *specierum* et vini *malvatici*, recepi 30 st. Holl., fac. 15 L.

Item recepi ab executoribus testamenti praedicti dni Egidii de Leeuwen, confratris nostri, loco *pallii* et pro memoria sua simul juxta concordata de consensu capituli nostri summam septuaginta flor. monetae Traj. current., quae pecunia applicata est de beneplacito ejusd. capituli, ut postea patebit in expositis, ad *virgam argenteam*, deferendam per scultetum ecclesiae nostrae, more aliarum trium ecclesiarum etc., fac. 560 L.

Praeterea recepi ex *argenteo confracto* recollecto ex sacristia, mediam marcham, taxatam per Abell, *aurifabrum*, ad octo flor., fac. 64 L.

Item recepi ab Ernesto de Ameronghen, *camerario aggeris Leocae*, sexaginta flor. monet. Holland., quos capit. nostrum alias accommodaverat, quemadmodum alia capitula fecerunt, ad reparationem *rupti aggeris* praedicti, et hoc de pecunia dni Arnoldi Knoep, confratris nostri pro suppletione reddituum suorum redimibilium, quos habet ab ecclesia nostra, fac. 600 L.

Item, recepi *de legatis* ecclesiae nostrae per Annam filiam Gerhardi, quondam famulam dni Nicolai Noenkyns, b. me., centum flor. monet. Traject. current., fac. 800 L.

Item, recepi per manus domicellae de Lieuwendael de legatis ad fabricam ecclesiae nostrae per personam, cujus nomen non expresserat, tres flor. cur. et 6 alb. usuales, fac. 24 L. 4 sc.

Item, recepi a dno Anthonio, procuratore sancti Anthonii pro memoria Reverendi dni Theodori de S. Chamundo, abbatis monasterii S. Anthonii, ordinis S. Augustini Viennen. dioec. post obitum ejusdem abbatis in ecclesia nostra singulis annis celebranda, summam triginta scutorum Franciae, quae scuta propter venditionem meliorationis domus dicti dni abbatis, stantis infra emunitatem ecclesiae nostrae etc., solvere anticipavit pro 43½ st. Holl., fac. 442 L. 10 sc.

Item, pro praedictis triginta scutis Fra. jam receptis, capitulum nostrum respondebit post mortem praedicti dni abbatis, pro memoria sua anniversaria, ad usum canonicorum atque sociorum in ecclesia nostra unum scutum Fra. aureum, sing. annis ministrandum.

Idem, adhuc recepi a praedicto procuratore S. Anthonii, juxta condictum sive concordiam, factam per dominos deputatos nostros, decanum nostrum M. Wilhelum Heda, D. Marcum de Weess, praepositum Culemburgensem, Knyff, Lichtenberg, Waell, occasione venditionis praedictae meliorationis domus nostrae caustralis etc. quindecim flor. Renens. cur., flor. aestimato ad 29 monetae Holl., fac. 217 L. 10 sc.

. . . .

De diversis bonis.

. . . .

Item, magister Johannes de Goch, olim dns Amelgardus Petri, de domo sua claustrali, quam de gracia dominorum inhabitat, ad *calceos coralium*, ex testamento dni Gerardi de Killesteyn, unum scutum Fra., fac. 11 L. 4 sc.

Item, M. Balthasar Vroye, olim dns Gerlacus de Amerongen, de *cameris super Caetzam* usque ad revocationem dominorum, sex flor. ren., fac. 48 L.

De areis, extractis ex minori camera.

Item, Henr. Gerardi Nobell, olim Theod. Zass, de una area prope *de Volrebrug* dicta *die Trouwe*, 2 L, 11 sc. 4 g,

Praedictae duae domus commutatae pro domo, dicta *'t kyndekyn* cum Ghysb. Thomae, secr. civitatis.

Item, Ghysb. vander Haer, olim *Nicolaus Ketelaer*, de domo sua *in die oleyn Jacopinen straet* 2 loot, argent., 't loot hoc anno pro 11 st. 1 d., fac. 11 L. 2 sc. 5 g.

Item, Elysab., relicta Adriani vd. A, olim relicta Petri Block et relicta Wilhelmi Reyneri, de domo sua dicta *Mutzenborch by die corenmarct* etc., 21 L.

De areis in civitate et pane sab^no (!), et primo de areis in *Novo Campo* juxta *plateam albarum dominarum* in *die Middelstraet*, a parte orientali.

Item, dns R^mus Trajecten. de stabulo suo, 3 L. 12 sc.

Item, Fraterculi S. Willebrordi, olim Johannes vander Borch, 39 L. 17 sc. 6 g.

Item, dno Jo. Purtyck, olim dns Gerlacus Brunonis, etc., 4 L. 16 sc.

Item, conv. dom. alb., olim Alphardus de Liesvelt, vic. eccl. b. Mar. etc. 11 L. 2 sc. 6 g.

Item, relicta Anto. Hoechstraten, olim M. Splinter Crabbe, etc., 4 L. 16 sc.

De areis ab occidentali parte praedictae plateae.

Item, dns Johannes Gruter, *vicarius ecclesiae majoris Trajecten.* de *domo quondam septem sororum* etc., 32 sc.

Item, dicta domus quondam septem sororum jam reparata et reaedificata propriis sumptibus et expensis dicti domini Johannis Gruyter; concessa est per literas capituli dicto domino Jo. ad vitam suam, et, post mortem suam, ad vitam Johannis et Mariae, prolium suarum naturalium, et Henrici, filii Rodulphi de Gruyter, et, post mortem istarum quatuor personarum, dicta domus devolvetur ad usus pauperum, secundum dispositionem capituli nostri.

De areis, situatis in *Novo Campo*, retro areas S. Petri, ab occident. parte praedictae plateae in *die Soeidelstraet*.

Item, Nycol. Engberti, olim Ja. *die beeltsnyder*, etc. 8 sc.

De areis, situatis *in die Ambochtstraet*, a parte occidentali.

Item, Hospit. *S. Barbarae* et Christina vander Heyde, olim cubicularius dni archidiaconi Traj., 20 s. civ., fac. 32 sc.

De areis inter *plateam officii* et *novum fossatum*.

. . . .

De areis, situatis *in platea Minorum* prope *capellam S. Joannis*.

Item, Jacobus Loy, olim Egidius de Rover, de domo, dicta: *die Duve*, 10 sc.

De areis, situatis intra emunitatem nostram et portam albarum dominarum.

Item, dns Joannes de Renesse de Wulven, miles, olim Theod. de Zuylen, miles, de censu domus suae etc., 1 L.

De areis super *Oudtvicam.*

. . . .

De areis super *Oudtvicam* a parte occidentali.

. . . .

De areis, situatis extra *portam albarum* dominarum ab aquilone *viae lapideae.*

. . . .

De areis in vico S. Johannis, retro dictas areas.

Item, Zanderus Henrici, pistor, et Gher. Ysaacx, molendinarius, olim Theodoricus de Vyanen et Corn. Wilhelmi, de molendino, *metten molenwerff*, et cum una portiuncula terrae in agro, in opposito s. Crucis, etc., 22 L. 5 sc.

De areis, situatis juxta dictam viam ad *Singulum austral.*, ante portam Alb. dom.

. . . .

De areis, situatis inter terras dominorum S. Petri superius et inferius *in stricta via* descendendo a *via lapidea* ad *Singulum.*

Item, Henricus Mom, *apothecarius*, olim Johannes Boemhouwer hered., 11 L. 2 sc. 6 g.
Item, Jo. Wilhelmi, *in die Aep*, *apothecarius*, olim Wilhelmus pater ejus hered. 16 L. 13 sc. 9 g.
Item, Nic. Wemmer, *apothecarius*, olim Anto. Bleeflant etc. 13 L. 18 sc. 1 g.
Item, Henr. Wouw, *die clockegieter*, olim relicta *Wilhelmi de clockegieter* de duabus areis, dictis, *clockehuys*, hered. etc., 36 sc. 5 d.

De areis, situatis in dicta via a parte orientali.

Item, Phil. Gothofridi olim Henr. Jacobi de areis dictis *Enghelenborch* etc., 77 L. 17 s. 6 d.

De areis, situatis *in lata via* S. Joannis a parte occidentali descendendo a *via lapidea* versus *Singulum.*

Item, *Hospitale Sanctorum Stephani* et *Sebastiani* de quinque areis etc. 44 L. 10 s.

De diversis bonis *in Veno* et alibi.

. . . .

De bonis prope *Gillenbrugghe.*

. . . .

Exposita de praemissis.

Item, ad vestimenta *novem choralium* ac M. Jo. Voss, *succentoris*, simul 51 ulnas panni viridis coloris, qualibet ulna computata ad 21 s. Holl., fac. 535 L. 10 sc.
Item, pro rasura panni praedicti de qualibet ulna sex alb. usuales, fac. 10 L. 4 sc.
Item, pro *foderatura* btaardi M. Jo. Voss, succentoris nostri, septem ulnae panni lanei albi, quaelibet ulna empta pro novem stuferis monetae Traj. curren., fac. 25 L. 4 sc.
Item, pro foderatura tabardorum *novem choralium* hoc anno ex gracia dominorum ex

panno albo simul 26 ulnas cum quartario, qualibet ulna computata pro novem st. monetae suprad., fac. 94 L. 10 sc.

Item, Brunoni, sartori, de factura *tabardorum* ac *caputiorum* cum *liripendiis* novem choralium ac de factura tabardi succentoris praedicti, de quolibet quinque stuf. monetae nostrae Traj., fac. 20 L.

Item, solvi D. Jo. Ghysberti, succentori dextri lateris, et Henrico Nobell, organistae, cuilibet eorum loco tabardi sex flor. R. curren., fac. 96 L.

Item, post electionem *camerariorum*, loco *refectionis*, ministravi canonicis praesentibus, videl. Amerongen, Lieverjan, Knyff, Ni. Medenblick, Lichtenberch, Doernick, Knoep, Gerlaco, Insulis, Kunretorff, Balthazar, Waell, Ja. Medenblick, Haerlem, Hellinck, Roeck et secret. capituli, cuilibet unam quartam vini Ren., quarta pro 4 st. monetae nostrae curren., fac. 17 L. 4 sc.

Item, *portatoribus* et *tenentibus saccos* una cum cerevisia, 14 L. 8 sc.

Item, chori sociis et officiantibus numero 18, videl.: Jo. Petri, Graeff, Bylaer, Maern, Frie. de Waell, Jo. Ghysberti, Portyck, Lantscroon, Breda, Jacobo Johannis, Zulen, Heycop, Custodi, Rectori, Voss succentori, organistae, Rycoldo et Kessell, scultetis nostris, pro quolibet praescriptorum mediam quartam vini Ren., quarta computata, ut supra, fac. 13 L. 8 sc.

Item, solvi Brunoni, sartori, pro novo *vexillo dedicationis*, *van root laken ende witte vesteyn*, juxta cedulam etc., 27 st. 9 d., fac. 11 L. 2 sc.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calcifici, 9 paria calceorum choralium ecclesiae nostrae, de festo dedicationis, pro quolibet pari 3½ st., fac. 12 L. 12 sc.

Item, in profesto 1100 Virginum capitulum nostrum invitatum in domo Antonii Beeflant, solvit vinum ibi potatum in prandio 6 (?) et 15 quartas vini Renen., quarta 4 st., fac. 24 L.

Item, pro quibusdam ramis quercinis ad festum dedicationis ecclesiae nostrae, per Lamb. Henrici Loeffridi hac vice dispositis, etc., 20 sc.

Item, in eod. festo dedicationis Rdus pater D. Jacobus Ridder, episc. Ebronensis, cantavit *summam missam* in ecclesia nostra, unde postea propinatae fuerunt P. suae ex parte capituli nostri sex quartae vini Ren. etc., 9 L. 12 sc.

Item, solvi *den geelgieter* de purificatione candelabrorum et aliorum vasorum aeneorum in festo praedicto, etc. 4 L.

Item, ultima Octobris, solvi *novem choralibus* etc., 54 L.

Item, Joanni Ghysberti, succentori, etc. 20 L.

Item, Joanni Voss, succentori, etc., 15 L. 8 sc.

Item, Henr. Nobell, organistae, 30 st. fac. 12 L.

Item, altera mensis Novembris, in die animarum, solvi pro mingelino vini Malvatici, potato tempore sacrificii in summa missa, tres stuf. Holl., fac. 30 sc.

Item, solvi *custodi* ecclesiae nostrae pro compulsatione semel facta ex commissione capituli nostri pro domino Arnoldo Bokelaer, canonico majoris ecclesiae, 15 st., fac. 6 L.

Item, ministravi quatuor *senioribus choralibus* ecclesiae nostrae de psalterio M. Arnoldi Bockelaer, praedicti, quatuor phillippos, fac. 26 sc. 8 d.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calceatori, 9 paria calceorum novem choralium nostrorum de festo *sancti Nicolai*, pro quolibet pari 4½ st., fac. 12 L. 12 sc.

Item, *episcopo choralium* pro legibus suis ex parte praebendarum *Kyespenninck* et *Miletis* de qualibet praebenda 2 st., fac. 32 sc.

Item Wesselo, uni ex inferioribus famulis civitatis, de pensione sua pro *custodia cimeterii* per totum annum, 6 L.

Item, solvi Aleidi Clivis, praesente custode ecclesiae nostrae, de multis cingulis diversi

generis, magnis et parvis ad *albas* ornamentorum, tam dominorum quam etiam aliorum ministrorum et servientium in sacristia etc., 10 L. 16 sc.

Item, solvi *clamatoribus* vini, die Lunae post festum epiphaniae dni, juxta antiquam consuetudinem etc., 20 sc.

Item, dno Petro de Haerlem, qui in octava epiphaniae cantavit in aquila evangelium: *Qui fuit*, una quarta *vini musti Ren.*, 36 sc.

Item, die 12 mensis Februarii, assignavi Henr. Textori, nuncio, qui accepit literas a capitulo nostro deferendas Rdo nostro praeposito, dno Jo. Ingenwinckel in Colonia etc., 3 L.

Item, *den pynres op die Backerbrugge*, pro eorum carnisprivio, juxta consuetudinem etc., 20 sc.

Item, in festo sancti Matthiae apostoli, solvi cuidam nautae, qui adduxit ex *Leiderdorp* centum *arbores novellas quercinas*, plantandas in cimiterio nostro, 8 L.

Item, ex beneplacito capituli solvi postea cuidam fratri laico conventuali regularium in *Leiderdorp* pro praedictis centum arboribus quercinis, de qualibet unum stuf. monetae Holl., ad usum praescripti conventus et pro bibali dicti fratris laici effodientis, 6 st., fac. 53 L.

Item, solvi Wilhelmo de Kesell, sculteto nostro, misso pro praedictis arboribus in *Leiderdorp*, de dietis suis et de aliis requisitis, vulgariter *van staken mettie planken aen die bomen geset op ons kerkhof, om te moghen bliven staen*, juxta cedulam suam etc., 30 L.

Item, Henr. Loeffridi, qui effodit foveas, atque plantavit dictas arbores ad aliquot dies in cimeterio nostro una cum adjutoribus suis, etc., 11 L. 2 sc.

Item, die 14 mensis Martii, misi per Jo. de Platea ad manus M. Theodorici de Malsen, *nuncii* capituli nostri, ad usum M. Anto. Venroidt, qui mittebatur ex parte trium statuum *ad ducem Gelriae* in factis ruterorum ejusd. ducis, devastantium villagia hujus patriae nostrae inferioris etc., tres flor. Holl., fac. 30 L.

Item, exposui ad *meyngeldt* in venditione unius arboris in cimeterio nostro, prope murum noviter constructum per Anto. Beeflant in area sua etc., 2 L. 18 sc.

Item, solvi duobus laboratoribus, qui laboraverant circa dictam arborem, antequam exponeretur venditioni, ut evellerent eam radicitus e terra etc., 6 L.

Item, martis post judica, missus fuit Henr. Loeffridi, nuncius, cum literis capituli nostri deferendis dno *decano in Antverpia* existenti, quatenus comparere vellet hic apud nos, ad recipiendum dn. nostrum praepositum ex urbe Roma venientem etc., et dictus nuncius noster fuit absens pluribus diebus, unde solvi eidem pro ista reysa sua, duos flor. 12½ st. Holl., fac. 26 L. 5 sc.

Item, M. Anto. Venrodt, can. b. Mariae Traj. denuo missus fuit apud Ducem Gelriae in facto ruterorum, ut supra, unde pro qualibet ecclesiarum juxta cedulam Wilh. de Trajecto utr., 39 st. Holl., fac. 19 L. 10 sc.

Item, pro 12 quartis vini Renen., potatis sub officio mandati in coena domini; item, *seniori canonico* presbytero in absentia decani, lavanti pedes; item, *canonico hebdomadario*, cappa serica induto *diacono legenti sermonem* evangelii hodierni, *subdiacono portanti crucem;* item, *provisori chori*, et duobus canonicis ecclesiae nostrae, qui ornati *dalmaticis* affuerunt hodie in *consecratione crismatis*, pro quolibet una quarta vini Ren., quarta computata hoc anno pro 3½ st., fac. 26 L. 12 sc.

Item, *nova virga argentea*, ex mandato capituli nostri *per Abell, aurifabrum*, fabricata, deferenda per scultetum nostrum, more aliarum trium ecclesiarum, ponderans in argento, tres marcas et unam unciam, marca computata pro sedecim floren. monetae nostrae Traj. curren., habet etiam in auro in locis suis, ubi dicta virga argentea deaurata est, duo nobilia Anglicana Regis Henrici, facientia undecim flor. et quinque stuv. monetae praedictae.

Item, pro factura istius virgae, ad manus *Abell*, aurifabri praescripti, M. Ja. de Lichtenberch, ad hoc opus deputato, viginti septem flor. et quinque stuf. ejusd. monetae curren. fac. simul 703 L.

Item, solvi ad manus custodis, pro *figura columbae* ex ligno formata, ad festum S. Spiritus in ecclesia nostra, 10 st., fac. 4 L.

Item, solvi pro nonaginta sepibus, vulgariter *voor 90 tuynen* ad novellas arbores quercinas in cimiterio nostro plantandas, pro qualib. sepe, 1 st. et 9 alb., fac. 63 L.

Item, adhuc pro tribus sepibus, vulgariter *voor 3 tunen aen die doornboomtjes*, de qualib. sepe, ut supra, 2 L. 2 sc.

Item, solvi Egidio Henrici de octo dietis suis, quibus laborando aequavit et mundavit *cimiterium* etc. 11 L. 4 sc.

Item, solvi Eg. Henrici, qui mundavit ante festum paschae ecclesiam nostram superius et inferius, nec non totum *ambitum*, *domum capitul.*, *sacristiam* et *librariam*, 6 L.

Item, solvi *den scoorsteenveger, sonder ledderen*, qui purgavit *caminum* in domo, 16 sc.

Item, *in coena domini*, pro 40 magnis *panibus albis*, *mandatis dominorum* vocatis etc., 130 L.

Item, pro *parvis panibus albis*, *s. cuneis* ad usum choralium et scolarium etc., 13 L. 5 sc. 4 d.

Item, fratri Francisco, ord. praed., pro sermone facto ad populum in nocte parascheves de passione, et in die sanctae paschae de resurrectione domini, in ecclesia nostra, ex institutione dni Theoderici de Wassenaer, quondam praepositi nostri, unum scutum antiq. fra., 21 L. 15 sc.

Item, solvi cuidam fratri laico, misso per priorem Carmelitarum in Trajecto ad habendum more antiquo, 3 L.

Item, dominica *Jubilat.* capitulum nostrum dono misit per Wilh. Kessell, cuidam *succentori*, in ecclesia majori celebranti primitias suas, unum flor. etc., 6 L.

Item, dominica *Cantate*, ipso die inventionis S. crucis, capitulum nostrum misit per Kessell, scultetum, ad primitias in ecclesia praedicatorum, unum flor. etc., 6 L. 10 sc.

Item, in S. penthecostes, ultima mensis Maji, capitulum nostrum propinavit in coena R^do^ dno, Jo. Ingenwinckel, praeposito nostro, primo adventanti apud nos et apud ecclesiam suam, quatuor amphoras capitulares vini Ren., contin. duodecim quartas, qualibet quarta computata ad quatuor st. monetae nostrae Traj., fac. 19 L. 4 sc.

Item, quarta mensis Junii, in die Venerabilis sacramenti, capitulum nostrum habuit R^dum^ dominum nostrum praepositum in prandio invitatum, in domo domini nostri senioris de Amerongen, ubi aderant omnes capitulares nostri, D. Henricus Ben, can. majoris ecclesiae, et omnes, qui fuerunt de familia dni nostri praepositi. Aderat etiam validus et strenuus vir, Henricus de Massereel, vasallus censualis domini praepositi de *bonis in Balgoy*, una cum conjuge sua et filia, et sic de aliis. Erant paratae quatuor mensae quadratae, tres mensae in aula et una in camera pro invitatis ad quadraginta personas. Mensae quoque replebantur semper usque ad summum multis atque diversis ferculis preciosis, arte et industria magnifice Anto. de Bevelant subordinatis, de consilio dominorum magistrorum coquinae Lichtenberch et Kunretorff. Propinatum etiam fuit in fine convivii vinum, vulgariter dictum, *Ypocras mit Tregy ende Suykerkoeken* etc. Item, in coena venerunt invitati omnes vicarii atque officiati ecclesiae nostrae; et, coena facta, reliquiae ministratae fuerunt pauperibus etc. Unde solvi, de scitu magistrorum coquinae, ex voluntate dominorum. pro singulis habitis in praedicto solenni convivio omnia juxta tenorem cujusdam cedulae, pro majori parte de manu uxoris Antho. Bevelant conscriptae, una cum centum et novem quart. vini Renen., in prandio et in coena potatis, nec non pro laboribus domicellae Aleydis, filiae praedicti Anto., et pro aliis

curialitatibus in coquina ac pro Wilhelmo *coco*, *ende voor die stadtrompers*, qui triumphando luserant ad singula *Viminia* (?) etc., simul octuaginta septem floren. et novem stuv. monetae nostrae Traj. usuales, fac. 699 L. 12 sc.

Item, sub praedicto convivio fuit per dominum nostrum seniorem de Amerongen, astantibus magistris coquinae praescriptis, nomine totius capituli exhibitus *quidam cyphus* argenteus, in locis suis deauratus, cum insigniis Ingenwinckel, habens in pondere argenti quatuor marcas, sex uncias et 12½ Engels, qualibet marca, computata pro sedecim florenis monetae Traj. curren., et in auro tenuit tria nobilia Anglicana Regis Henrici cum uno equite comitis Holl. de pondere, facientia decem et novem flor. et decem stuv. monetae curren. supradictae. Item, pro factura praedicti cyphi ad manus Abell, aurifabri, viginti quatuor flor. et quindecim stuv. ejusd. monetae. Et praedictus cyphus donatus fuit per capitulum nostrum Rdo dno nostro praeposito praescripto pro multiphariis benefactis atque servitiis ecclesiae nostrae impensis etc., quem cyphum plenum vino idem dns praepositus laetus ebibit et singuli invitati post eum. Et similiter factum fuit in coena per vicarios et officiatos. Facit pro toto cypho simul centum vigint. et unum flor. cum 10 st. praedictae monetae Traj. curren., facien. ulterius 972 L.

Item, solvi Wilhelmo, *vaginifici* pro custodia, sive coopertorio praedicti cyphi ex corio aptato, 23 st. Holl., fac. 11 L. 10 sc.

Item, *noch betaelt in die Wittevrouwenstraet* 3½ L. *speks*, *by meester Willem*, *ons cock*, *aldaer doen halen ende indie maeltyt voorscr. verbesicht ende in die cedule nyet gescreven*, *en was voor elke pont* 1 st., fac. 28 sc.

Item, dominica octava trinitatis, septima Junii, capitulum propinavit *domicellae de Heukelum* in *conventu S. Servatii* prandenti, quatuor amphoras capitulares, continentes 12 quartas vini Renensis, quarta de 4 st., fac. 19 L. 4 sc.

Item, die dominica, 14 hujus mensis, de beneplacito dominorum, Wilh. de Kessell, scultetus noster, deputatus ad primitias unius *succentoris* in *ecclesia S. Salvatoris*, obtulit ex parte capituli nostri etc. 6 L. 10 sc.

Item, dedi *campanario* nostro pro compulsatione, semel duntaxat facta, ex beneplacito dominorum, in die sepulturae et exequiarum honestae domicellae, Nicolaae, filiae Adriani de Gheer, uxoris Anto. de Bevelant etc., 6 L.

Item, solvi *den gheelgieter* pro mundatione candelabrorum et vasorum aeneorum in ecclesia nostra circa diem fest. nativit. S. Joannis Baptistae, patroni nostri etc., 3 L.

Item, solvi Paulo Latomo, vicino nostro, de reparatione pontis nostri prope domum Luchtesteyn circa aquas pro se et famulo etc., 4 L.

Item, mulieri, dictae *ketelmoeder*, quae extraxit urticas ex cimiterio *ende mede die straet ghewiet heeft*, etc. 20 sc.

Item, in vigilia nativitatis beati Johannis, patroni nostri, solvi ad manus custodis pro *ramis quercinis* etc., 3 L.

Item, altera nativitatis beati Joannis, in domo nostra capitulari praesentibus M. Jacobo de Lichtenberch et Wilh. de Kessell, solvi dno priori conventus in *Yselstyn*, ord. cisterc., pro uno vitro, in ambitu ecclesiae per capitulum nostrum alias donato, 10 flor., etc., fac. 100 L.

Item, capitulum nostrum propinavit dno officiali Coloniensi, coenanti infra emunitatem ecclesiae b. Mariae Trajecten. apud D. Albertum *ducem Passoviae*, praepositum Coloniensem et canon. Traj., sex quartas vini Ren., quarta de tribus stuv., fac. 9 L.

Item, octava Julii, solvi deputatis per consulatum Traj. pro mundatione fossati infra emunitatem ecclesiae nostrae, solitas leges etc., 12 L.

Item, cuidam laboratori, qui mundavit capellam sanctae crucis in ecclesia nostra, propter

positionem lapidis super sepulchrum senioris Nicolai de Bazyn, fratris Reverendi Patris domini episcopi Caesariensis etc., 16 sc.

Item, ead. die, ministravi quatuor choralibus senioribus de psalterio dni Abrahae de Lewenberch, can. maj. ecclesiae Traj. etc., 26 sc. 8 d.

Item, in festo stationis nostrae, R^dus Pater, dns Jac. Ridder, episc. Ebronensis, cantavit summam missam in ecclesia nostra, et, quia Paternitas sua fuit hodie in prandio cum praelatis ac superioribus trium statuum, in magno numero apud R. D. nostrum praepositum, sic postea alio die propinatum fuit P. suae ex parte capituli nostri vinum dari consuetum, de sex quartis, quarta de 4 stuv., fac. 9 L. 12 sc.

Item, septem dormientium, M. Johannes de Waell, confrater noster, exposuit in mensa R^di dni nostri praepositi, de consensu et beneplacito dominorum capitularium ibidem praesentium, ad usum cujusdem Juvenis, e familia dni decani nostri, dicti *Lantgen*, ad mensam cantantis atque ludentis, in ornamentum *almucii* sui, unam coronam regis Franciae, fac. 20 L.

Item, in festo b. Mariae Magdalenae, conclusum fuit in capitulo generali, quod deputati trium statuum proficiscerentur in *Rhenen*, ad dietam conceptam cum Gelrensibus, in facto invasionis patriae nostrae Transysulanae etc., unde exposui ex parte ecclesiae nostrae ad manus dni Anto. de Venrode, duos flor. Philip., flor. computato ad 25 stuv. Holl., fac. 25 L.

Item, altera Magdalenae, solvi, Balthasar, famulo dni nostri, senioris de Ameronghen, de vino potato per invitatos in domo dni sui, ultra vinum propinatum, propter processionem per consulatum Traj., et cum bibali dicti famuli, simul 13 stuv., fac. 5 L. 4 sc.

Item, dns Fre. die Coninck, deputatus cum aliis ex parte et de gremio trium statuum, ad secundam dietam in opido de *Renen* cum deputatis ducis Gelriae, ibi conceptam, adhuc in priori negocio invasionis patriae Transysulanae, recepit a qualibet quinque ecclesiarum, duos flor. Phil. aur., fl. computato ad 27 stuv. Holl., fac. pro ecclesia nostra, 27 L.

Item, dominica, die nona mensis Augusti, Wilh. de Kessell, scultetus noster, deputatus per dnos ad primitias unius *succentoris* in ecclesia Traj., filii Hermanni Vterwyc, obtulit in altari, nomine capituli nostri, duos flor., etc., fac. 12 L.

Itam, die 12. mensis Augusti, donavi, nomine capituli, nuncio *Sagittariorum* extra portam *Albarum dominarum*, *deferenti caputium* etc. 4 st., fac. 2 L.

Item, in die S. Barthol., apostoli, quando praedicti sagittarii fuerant cum rege eorum in prandio etc. M^r. Balthasar Vroye, can. noster deputatus, nomine ecclesiae nostrae, donavit ibidem duos flor. etc. quolib. de 13 st. Holl., fac. 13 L.

Item, ad reformationem *solarii*, s., *testudinis*, in camera super *Caetzam*, quae consuevit esse ad usum notarii capituli nostri, pro requisitis et dietis simul 19 st. 6 wit, fac. 11 L. 16 sc.

Item, capitulum nostrum donavit cuidam *fistulatori* et *joculatori*, virgifero ecclesiae sanctae Victoris Xanctensis, qui dicebatur Joannis Galli, quoddam monile argenteum, ymagine b. Jo. Baptistae ac literis impressum, vulgariter, *een sulveren span op zyn borst*, juxta exemplar dominorum capituli S. Petri Trajecten., qui eidem fistulatori, simile monile argenteum per ..... ob honorem R^di Patris Jo. Ingenwinckel, praepositi nostri, donaverant etc., fac. juxta cedulam Abell, aurifabri, 4½ loot argenti cum medio quartario ac pro auro et factura simul 7 gl. 6½ stuv. curren., fac. 58 L. 12 sc.

Item, solvi ad manus uxoris Wilhelmi de Jutfaes, vitrificis, de tribus vitris per capitulum nostrum donatis extra portam Albanarum dominarum, quorum duo vitra stant in cameris aedificatis in fundo nostro in *opposito S. crucis*, et tertium vitrum in domo noviter aedificata super aream nostram, olim vocatam *Engellenborch*, prope cingulum, quam aream in pactu habere consuevit Philippus Godefridi etc., quolibet trium vitrorum aestimato ad 15 stuv., cur., fac. 18 L.

Item, Wilhelmo filio Hermanni *inden Anker*, de redditibus suis vitalibus, ex parte quinque ecclesiarum Traj., pro jucundo ac laeto nuncio electionis dni Adriani de Trajecto, card. Derthus. in summum pontificem, juxta tenorem literarum, sigillis quinque ecclesiarum praedictarum sigillatarum etc., solvi pro rata ecclesiae nostrae duos flor. monetae Holl., fac. 20 L.

Item, die veneris, quarta mensis Septembris, ex beneplacito dni nostri Senioris, instante confratre nostro *Doernick* etc., donavi cuidam *monacho Indiano*, ord. S. Benedicti, petenti eleemosynam, propter Deum etc., 28 L.

Item, solvi pro mundatione amphorarum capitularium futuro officiato fabricae assignandarum etc., 20 sc.

Item, solvi conventui Albarum dominarum solitas leges annuas etc., 20 sc.

Item, duobus heemradis aggeris Leccae ex parte ecclesiarum Traj. ad annuam pensionem pro quota ecclesiae nostrae, duo scuta etc., fac. 43 L. 10 sc.

Item, solvi custodi ecclesiae nostrae de pulsu ad primam missam, singulis diebus post matutinas et de appensione vestium in 40ª, et sic de aliis, quae ordinarie ex fabrica annue levare consuevit, juxta cedulam etc., 22 L. 13 sc. 3 d.

Eidem custodi de extraordinarie per eum expositis pro restibus et corrigiis campanarum ad pulsandum et baurizandum, pro lampadibus et sic de aliis, juxta cedulam etc., 16 L. 3 sc.

Item, solvi Henrico Loeffridi, calcanti *organa*, de pensione sua per totum annum tres florenos, fac. 24 L.

Item, pro *oblatis* per totum annum, juxta cedulam et dicam 6000, quolibet millenario 8 st., fac. 19 L. 4 sc.

Item, pro vino celebrantium per totum annum allato ex domo Anto. Bevelant, simul 91 quartas, juxta dicas diversi pretii etc., quarta taxata ad quatuor stuv., etc., fac. 145 L. 12 sc.

Item, *matronae choralium* ecclesiae nostrae de salario suo annuo ac de lotione *albarum mapparum* et sic de aliis, juxta cedulam suam decem flor. etc., fac. 74 L. 16 sc.

Item, Nicolao Egberti, pro mundatione domus Venerabilis Sacramenti, hoc anno 15 st., fac. 6 L.

Item, solvi Theodoro Nicolai, ligatori librorum, de nova ligatura registrorum ecclesiae nostrae per industriam M. Joannis die Waell, confratris nostri, quondam secretarii capituli, et pro ligatura libri provisionis choralium, juxta cedulam etc., 53 L. 11 sc.

Item, postquam feci computationem meam in fabrica de anno elapso vicesimo primo, venerunt domini mei invitati ad prandium in domo mea una cum notario et sculteto, et potatae fuerunt in vino musto viginti duae quartae etc., 35 L. 4 sc.

Item, pro scriptura hujus registri, 16 L.

Exposita in factis indulgentiarum, anno XXII. Remigii intrante.

Item, assignavi Henrico Loeffredi, nuncio nostro, qui affixit viginti cedulas impressas *indulgentiarum* nostrarum, una cum *insigniis Leonis X*. valvis ecclesiarum et portis civitatis, pro laboribus suis ac expensis *farinae pulmentariae* simul quinque st. Holl., fac. 2 L.

Item, custodi ecclesiae nostrae, juxta ordinationem capituli pro pulsatione *magnae campanae ac baurizatione* de mane post matutinas et de sero post completorium in stationibus urbis Romae, quae observantur in ecclesia nostra, cum erectione crucis etc. per totam quadragesimam, in festo paschali, pentecostes, in adventu dni, in singulis quatuor temporibus, quatuor flor. 10 st. curren., fac. 36 L.

Item, die Sabbati post dominicam: *Esto mihi*, assignavi ad manus Joannis de Platea, cum cedulis deferendis ad ecclesias parochiales et ad conventus mendicantium nostrae civitatis tres stuv. Holl., fac. 30 sc.

Item, tradidi ad manus dicti Henrici Loeffridi pro quinque portariis civitatis *Tollensteghe dubbelt*, pro quolibet unum stuv. Traj., fac. 2 L.

Item, ex commissione capituli propinatae fuerunt 28 quartae vini Ren. in tribus conventibus mendicantium, videl. 10 quartae in conventu fratrum minorum, 9 quartae in conventu fratrum praedicatorum et octo quartae in conventu fratrum Carmelitarum in Trajecto, pro eorum sermonibus per vices in ecclesia nostra, tam in adventu dni, quam etiam in quadragesima proclamatis, qualibet quarta computata pro 4½ stuv., fac. 50 L. 8 sc.

Item, R^do^ Patri Jacobo Ridder de Kalkar, episcopo Ebronensi, suffraganeo R^mi^ dni episcapi Traject., de quinque sermonibus in ecclesia nostra quinque feriis sextis in 40ma post dominicam: *Invocavit*, de mane, hora septima, pro P. sua ad populum declamatis, etc. tres flor. monetae Holl., fac. 30 L.

Sequentia ministrantur annuatim ex fabrica minori camerario capituli nostri.

Item, pro memoriis dni Amelgardi Petri de Haerlem, can. et Lamberti Theodorici ejus nepotis, vicarii, c. praesentiis de undecim antiphonis etc., 63 L.

Defalcationes.

Item, Lambertus Johannis defalc. de 6 jug., de quolib. de *nova slusa vanden Hynderdam*, etc. 4 L.

Exposita de praemissis.

Item, *rectori scolarium* de provisione chori, de vicaria S. crucis, quinque stuf., fac. 2 L.
Item, assignavi ad manus D. Symonis pro foederatura novae diploidis suae etc., 10 L.

V.

Clemens, episcopus, servorum servus Dei, dilecto filio, Alberto Pighio, Campensi, rectori parochialis ecclesiae de *Overschie*, Trajecten. dioc., magistro in artibus, cubiculario secreto et familiari nostro, salutem et apostolicam benedictionem. Grata familiaritatis obsequia, quae nobis hactenus impendisti et adhuc solertibus studiis impendere non desistis, nec non literarum scientia, vitae ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita, quibus personam tuam etiam fide dignorum testimoniis juvari percepimus, nos inducunt, ut tibi reddamur ad gratiam liberales, dudum siquidem omnia beneficia ecclesiastica, cum cura et sine cura, et tum in May et certis aliis tunc expressis mensibus, donec generalis expeditio gratiarum expectativarum per nos concedendarum fieret, aliaq., per resignationem extra Romanam curiam vacatura, collationi et dispositioni nostrae reservamus, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super hiis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contingeret attemptari. Cum itaque postmodum parochialis ecclesia de *Overschie* et perpetua cap^nia^ in parochiali ecclesia in *Noortwyc*, Traj. dioc., quas quondam Martinus Dorpius, ecclesiae de *Overschie* rector et in ecclesia de *Noortwyc* perpetuus capellanus, dum viveret, obtinebat, per obitum dicti Martini, qui de mense Maji ultimo praeteriti, extra Romanam curiam, diem clausit extremum, vacaverint et vacent ad praesens, nullusque de illis praeter nos hac vice disponere potuerit sive possit, reservatione et decreto obsistentibus suprascr.; Nos tibi, qui etiam continuus commensalis noster et in theologia baccalaureus formatus existis, et asseris, dilectum

fratrem, Johannem de Campis, qui se gerit pro clerico, ecclesiam de *Overschie* et capellaniam praedictas, nullo titulo nullove juris adminiculo sibi desuper suffragante, per certum tempus, citra tamen annum, detinuisse et detinere indebite occupatas, praemissorum obsequiorum et meritorum tuorum intuitu, specialem graciam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, cum cura vel sine cura, quae obtines et expectas, ac in quibus et ad quae jus tibi quomodolibet competit, quaecunque, quotcunque et qualiacunque sint, eorumque fructuum, reddituum et proventuum veros annuos valores, ac hujusmodi dispositionum tenores praesentibus pro expressis habentes, ecclesiam de *Overschie*, ac, quae sine cura est, capellaniam praedictas, quarum . . . . . fructus, redditus et proventus, viginti marcharum argenti puri, secundum communem extimationem, valorem annuum, ut etiam asseris, non excedunt, sive praemisso sive alio quovismodo, aut ex alterius cujuscunque persona, seu per liberam resignationem dicti Martini vel cujusvis alterius, de illis in dicta curia vel extra eam, etiam coram notario publico et testibus sponte factam, et dictam ecclesiam de *Overschie*, per constitutionem, felicis recordationis, Johannis Papae XXII, praedecessoris nostri, quae incipit: Execrabilis, vel assecutionem alterius beneficii ecclesiastici, quavis auctoritate collati, vacent, etiamsi tanto tempore vacaverint, quod earum collatio, juxta Lateranens. statuta concilii, ad sedem apostolicam legitime devoluta, ipsaeque ecclesia de *Overschie* et capellania dispositioni apostolicae specialiter vel alias generaliter reservatae existant, et super eis inter aliquos lis, cujus statum praesentibus habere volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo eorum dispositio ad nos hac vice pertineat, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, apostolica tibi auctoritate, conferimus et de illis etiam providemus. Quocirca venerabili fratri episcopo Casertan. et dilectis filiis sanctae Gudulae Bruxellen. et sancti Petri Lovaniensis oppidorum Cameraren. et Leodien. dioc. ecclesiarum, decanis, per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, vocatis dicto Johanne et aliis, qui fuerint evocandi, per se vel alium seu alios, te vel procuratorem tuum tuo nomine, in corporalem possessionem ecclesiae de *Overschie* et capellaniae juris ususque et pertinentiarum praedictorum inducant, auctoritate nostra, et defendant inductum, amotis dicto Johanne et quibuslibet, de illius et ecclesiae de *Overschie* praedictorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus et obventionibus universis integre responderi, contradictores, auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo, non obstantibus, piae memoriae, Bonifacii Papae VIII, etiam praedecessoris nostri, et aliis apostolicis constitutionibus contrariis quibuscunque; aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus, speciales vel generales dictae sedis vel legatorum ejus literas impetrarint, etiam si per eas ad inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quibus omnibus te in assecutione ecclesiae de *Overschie* et capellaniae praedictarum volumus anteferri, sed nullum per hoc eis, quoad assecutionem beneficiorum aliorum praejudicium generari, seu, si venerabili fratri nostro episcopo Trajectensi, vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur, et ad id compelli, aut quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint; quodque de hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, praesentationem seu quamvis aliam dispositionem, conjunctim vel separatim spectantibus nulli valeat provideri per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem et qualibet alia dictae sedis indulgentia, generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel

totaliter non insertam, effectus hujusmodi gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis.

Nos enim, prout est, irritum decernimus et inane, si secus super hiis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter attemptatum forsan est hactenus vel in posterum contigerit attemptari; nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae absolutionis, collationis, provisionis, mandati, voluntatis et decreti infringere, vel ei, ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum, ejus se noverit incursurum.

Datum, Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo quinto, quinto kl. Junii, pontificatus nostri anno secundo.

VI.

COMPUTUS, DE FRUCTIBUS ETC., PRAEPOSITURAE ECCLESIAE S. JO. TRAJ., SUPER ANNO, 1527.

RECEPTA PER ME *TH. LIEVERJAN*, PROCURATOREM R[di] PATRIS DNI *JO. INGENWINCKEL*, PRAEPOSITI ECCLESIAE S. JO. TRAJ., DE FRUCTIBUS ETC. EJUSD. PRAEPOSITURAE SUAE SUPER ANNO ETC. VICESIMO SEPTIMO.

Summa omnium receptorum 736 gl. 2 st. 1 d.

EXPOSITA DE PRAEMISSIS.

. . . . .

Item, pro cyrothecis ministratis in vigilia nativitatis Christi, chorisociis et officiantibus etc., una cum bibali, 2 gl.

Item, episcopo choralium eccl. nostrae in festo S. Nycholai, pro solitis legibus suis etc., 8 st.

Item, Petro de Harlem, *qui in festo palmarum cantavit pro dno praeposito* in summa missa passionem dni, duas quart. vini Ren., fac. 6 st.

Item, de expositis per me, quando d. Abel arrestatus fuit ac etiam citatus super obligatione per eundem facta pro magistro Kempone, commissario in Frisia, 1 gl. 12 st.

Item, quando satellites invaserunt domum D. Commendatoris Theutonicorum in *Maersen*, comparuit apud me, diversis vicibus, ballivus d. praepositi una cum uxore, filio et nauta, ad communicandum super conservatione domus in *Mydrecht*, in praesentia Wilhelmi Kessel, sculteti etc., 1 gl. 12½ st.

Item, solvi Jac. Hermanni, rectori scholarum in ecclesia nostra, de quibusdam scripturis, 6 st.

. . . . .

EXPOSITA ANNO XXVII, IN GWERRIS.

Item, lunae, 19. mens. Aug., presente Wilhelmo de Kessell, pro duobus sociis ex *sub[t]. vanden Achtienhoven*, ituris altera die versus *Mydrecht* apud balivum pro custodia domus ibidem, duos flor. Phil., pro quibus emeret arma defensoria, fac. 2 gl. 10 st.

Item, die sabbati, ultima Aug., solvi per Wilhelmum de Kessell, ex concordia facta per eundem cum quodam Henrico de Doirn stipendiario, acceptato ad custodiam dictae domus in *Mydrecht* cum balivo nostro, propter incursiones Rutherorum, hinc inde et post paucos dies

ipse Henr. de Doirn exclusus fuit a domo per dictum balivum, cum quadam injuria (ut dicebat), unde expediebat et consultum videbatur amicis, propter causas cum eodem concordare, unde recepit quatuor flor. Phil., fac. 5 gl.

Item, eod. die, solvi Johanni famulo balivi et cuidam Adriano ex *Wilnis*, venienti ex castro de *Mydrecht*, pro quibusd. necessariis, 8 st.

Item, solvi pro pluribus vigiliis observatis in curia d. n. R^mi^ in civitate Trajecten. ex ordinatione quinque ecclesiarum, pro personis earundem tam absentibus quam praesentibus, juxta cedulam pendentem in choro, fac. pro d. n. praeposito, 22 st.

Item, Anthonio filio Wilhelmi Kessell, qui missus fuit cum literis patris sui ad balivum in *Mydrecht* pro custodia domus ibid., 6 st.

Item, Johanni famulo balivi, venienti ex *Mydrecht*, dedi pro portatura quorundam instrumentorum ferreorum in penu circa *puteum* et supra portam pro munimine domus sil. et pro expen., 37 st.

Item, 19. mensis Sept., Ghysbertus, nuntius civitatis Trajectensis, missus fuit versus terram Cliven. et ad Coloniam c. literis meis, una cum copiis literarum dni nostri Trajectensis, ad subditos praepositurae S. Johannis directarum cum minuta cujusd. supplicationis conceptae dirigendae per procuratores et amicos dni praepositi in terra Clivensi existentes ad eund. d. n. R^mum^ in praedicto negocio subditorum praepositurae, et rediit sext. Oct. praedict. nuntius ex Colonia, deferens secum literas a d. praeposito sanctorum apostolorum et dno Henrico Ben, unde ego assignavi eidem Ghysb. nuntio etc., 20 st.

Item, solvi diversis vicibus, dno Lamberto Jo., presbytero eccl. nostrae, misso tam in *Wyck*, apud d. R^m^ cum supplicationibus pro defensione subditorum, quam in *Mydrecht*, una cum magistro Hardino, vicecurato ibidem, qui in eod. negotio etiam venit cum literis per capitaneos et castellanos d. Reverendissimi ad scultetos et burones, ibidem missis, unde exposui pro singulis, tam expensis quam dietis simul, juxta manuale meum, 4 gl. 6 st.

Item, venit M. Hardinus, vicecuratus in *Mydrecht*, in vigilia Symonis et Judae in negotio quorundam subditorum, ibidem captivorum per illos de *Apcoude*, pro expensis factis in favorem captivorum, 12 st.

Item, altera Symonis et Judae, dns Adrianus Doncker, capellanus, dni decani, nomine missus fuit in *Wyck* c. informatione apud d. n. R^m^ in negotio dictorum captivorum, et quia petebatur contributio nomine d. R^mi^ a subditis praepositurae, unde solvi dicto d. Adriano, 1 gl. 8 s.

Item, M. Jo. Voss, curatus in *Wilnis*, venit, die sexta mensis Novembris, referens conditiones captivorum super Abcauda, et eod. die supervenerunt illi de *Achtienhoven*, subditi praepositurae, cum novis literis a dno R^mo^ missis super nova impositione, et postea in profesto Catherinae dictus m. Jo. Voss iterum venit ex *Wilnis*, nuntians quaedam sibi commissa a Ghysberto vd. Aa, castellano in *Mydrecht*, unde nuntio habui solvere expens., insimul 1 gl. 5 st.

Item, 9. Decemb., misi Everardum nuntium (quia praedictus nuntius Egidius non audebat intrare opidum *Wyck*) c. literis R^m^ D. praepositi datis Coloniae ad D. n. R^m^, et iste Everardus absens fuit per tres dies expentans responsum, quod tamen literaliter non fuit datum, unde solvi eidem, 12 st.

Item, postquam Gelrenses dictam domum de *Mydrecht* offerebant dimittere, sub conditione, quod eadem domus taliter custodiretur, ne ab aemulis eorundem invaderetur, primo missus fuit Quirinus, nuntius civitatis, cum literis capituli ad R^dum^ dn. praepositum Xanten. de mense Januarii anno 28, et fuit absens per octo dies, quolibet die quinque stuy. Holl., fac. 2 gl.

Item, postea, die ultima mensis Januarii, missus fuit Wilhelm. Kessell, equester, cum literis credentialibus, capituli nostri nomine, apud dn. praepos. tam in Embrica, quam in Xanctis

pro conservatione dictae domus, et fuit absens quatuordecim diebus, unde etc. juxta cedulam, quae nondum adhuc est reperta.

Item, die ultima Februarii dns Lambertus Jo. missus fuit cum literis credentialibus ad do. decanum nostrum in Amsterodammis ad impetrandum *een stylzaet* pro dicta domo in *Mydrecht* etc., 1 gl. 10 st.

Item, in praedicto negotio *van die stylzaet*, tam pro domo, quam pro subditis praepositurae, missus fuit Ever., nuntius civitatis c. liberis capituli ad do. Georg., altaristam in *Wilnis*, quod ipse dictas literas praesentaret domino decano nostro in Holl. et fuit absens per duos dies, etc., 10 st.

Item, die 26. mens. Martii, anno quo supra 28, d. Jacobus de Medenblick concanonicus noster, deputatus una cum aliis ad custodiendam dictam domum de *Mydrecht*, postquam Gelrenses eandem dimiserunt, recepit in aere 25 gl.

Item, penultima mensis Marcii, duo nautae, qui eorum periculo navigio detulerunt quaedam victualia, videl., panes pistos unius modii et farinam duorum modiorum tritici, duo vasa cerevisiae, unde receperunt dicti nautae pro eorum sallario juxta conventionem cum ipsis factam, 2 gl.

Pro istis tribus modiis tritici et duobus vasis cerevisiae receperunt pistor et braxator siliginem de soll. Wilh. Kessell, quae siligo spectabat ad dominum praepositum.

Item, Nycholaus, nuntius civitatis, missus fuit cum literis capituli nostri, ad d. decanum nostrum in Leydis in negotio *van die stylzaet ende sauvegarde*, impetran. a dno de Hoechstraten, unde recepit 25 st.

. . . . .

Summa expositorum in Gwerris 72 gl. 17 st.

VII.

In nomine domini Amen. Anno a nativitate ejusdem dni millesimo quingentesimo trigesimo quinto, indictione nona, die vero dominica, vigesima tertia mensis Januarii, hora primarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Pauli, divina providentia, Papae tertii anno secundo, in Reverendi venerabiliumque ac circumspectorum virorum, dominorum, Thomae de Nykerken, decani, Bartholomaei Knyff, Jacobi de Lichtenberch, Wilhelmi de Doirnick, Stephani de Rumelaer, Arnoldi Knoep, Johannis ex Insulis, Jacobi de Medenblick, Gerardi Comans, Theodrici Geyen, Adriani Bevelant, Wilhelmi Burchgraeff, Conrardi ten Duynen et Cornelii Palinck, canonicorum capitularium ecclesiae sancti Johannis Traj., capitulum ejusdem ecclesiae facientium et repraesentantium, in eorum domo capitulari, capitulo ad hoc per me notarium infrascriptum specialiter indicto, capitulariter congregatorum meique notarii publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum praesentia, personaliter constitutus, venerabilis et circumspectus dns, magister Albertus Pighius, canonicus et thesaurarius majoris ecclesiae Traj., habens ac tenens suis in manibus quasdam literas apostolicas praefati sanctissimi domini nostri Pauli P. tertii, sanas, integras, non cancellatas nec rasas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio ac suspicione carentes, cum cordula canapis, more Romanae curiae dependente, bullatas, provisionem ac gratiam de et super canonicatu et praebenda ac praepositura ecclesiae sancti Joannis supradictae, per mortem Reverendi patris, domini Johannis Ingenwinckel, ultimi possessoris eorundem seu alias quovismodo vacan., per praefatum Sanctissimum Dominum nostrum sibi factam et gratiose concessam ac alia in eisdem

literis expressa, continentes, quas ibidem produxit et exhibuit, dictisque dominis decano et capitulo, quantum melius et efficacius potuit, exhibuit, insinuavit et publicavit, ac in vim earundem literarum se ad realem, actualem et corporalem possessionem dictorum canonicatus et praebendae ac praepositurae juriumque et pertinentiarum omnium eorundem admitti petiit ac instanter requisivit et postulavit. Unde dni praedicti, habita prius inter ipsos super praemissis modica deliberatione, et supradicto domino Alberto Pighio, super certis articulis, praedecessoribus suis praepositis semper in admissione eorum proponi solitis, videl. de deputando sculteto praepositi ac officiali ex eorum capitulo, tribus juramentis per ipsum praestandis, ac ministratione, more solito sibi facienda de fructibus praebendae praepositurae incorporatae sufficienter praeavisato, et ipso, non plus vel minus circa praemissos articulos velle facere, quam praedecessores sui fecerunt, respondente, eundem dominum Albertum per organum praefati domini decani Thomae de Nykerken, ad praedictos canonicatum et praebendam ac praeposituram sic (uti praemittitur) vacan., salvis juribus, statutis et consuetudinibus dictae eorum ecclesiae, nec non juramentis duobus in latina et tertio in vulgari linguis, per praedecessores suos praepositos praestari et sigillis eorum communiri solitis, et quarto adhuc juramento, per Sanctmum Dominum nostrum saepedictum jam noviter ex Urbe transmisso per ipsum praestandis, admiserunt, in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et in signum verae, realis, actualis et corporalis possessionis canonicatus et praebendae ac praepositurae praedictorum, praefatus dominus Thomas de Nykerken, decanus, dictum Reverendum patrem, dominum Albertum Pighium, praepositum, religione indu. ad chorum ejusdem ecclesiae ducens, eundem in sinistro latere dicti chori in supremo loco instituit et installavit, super quibus omnibus et singulis dns Albertus praepositus supradictus petiit sibi a me notario publico et infrascripto unum vel plura publicum vel publica fieri, confici atque tradi instrumentum et instrumenta.

Acta sunt haec Trajecti, in locis respective supradictis, sub anno, indictione, die, mense, hora et pontificatu praescriptis, praesentibus ibidem venerabilibus et discretis viris dominis Adriano de Renesse, majoris, et Arnoldo Buyser, sancti Salvatoris ecclesiarum Traj., canonicis et scolasticis, testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Jacobus de Novaporta, clericus Trajectensis dioecesis, sacra apostolica auctoritate notarius praefatorumque venerabilium dominorum decani et capituli scriba juratus, etc.

VIII.

Paulus, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, Carolo Perrenot, praeposito ecclesiae sancti Johannis Traj., salutem et apostolicam benedictionem.

Nobilitas generis nec non laudabilia tuae puerilis aetatis indicia, ex quibus, prout fide dignorum testimoniis accepimus, verisimiliter concipitur, quod succedentibus tibi annis te in virum debeat producere virtuosum, nos inducunt, ut tibi reddamur ad gratiam liberales. Cum itaque, sicut accepimus, praepositura ecclesiae sancti Johannis Trajecten., quam quondam Albertus Piggius, ipsius ecclesiae praepositus, dum viveret, obtinebat, per obitum ejusdem Alberti, qui extra Romanam curiam de mense Decembri proxime praeterito diem clausit extremum, vacaverit et vacet ad praesens, Nos tibi, qui, ut asseris, in duodecimo vel circa tuae aetatis anno constitutus et dilecti filii, nobilis viri, Nicolai Perrenot, dni in temporalibus loci de Granvelle, Bisunt. dioec., et charissimi in Christo filii nostri Caroli, Romanorum Imperatoris semper Augusti primi consiliarii, natus existis, ac pro quo charissimus in

Christo filia, Maria, regina relicta Hungariae illustris, pro eodem Carolo imperatore in partibus illis gubernatrix, nobis super hoc humiliter supplicavit, praemissorum indiciorum intuitu, specialem gratiam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, sine cura, quae obtines, ac cum cura et sine cura, quae exspectas, nec non, in quibus et ad quae jus tibi quomodolibet competit, quaecunque, quotcunque et qualiacunque sint, eorumque fructuum, redituum et proventuum veros annuos valores, praesentibus pro expressis habentes, praeposituram praedictam, quae in majori Traj. non tamen post pontifical. major (!) et in dicta S. Joannis ecclesiis principalis dignitas existit, ac cujus et archidiaconatus ac aliorum illi forsan annexorum fructus, redditus et proventus ducentorum ducatorum auri de camera, secundum communem existimationem, valorem annuum, ut etiam asseris, non excedunt, sive, ut praemittitur, sive alias quovis modo, quem etiamsi ex illo quaevis generalis reservatio, etiam in corpore juris clausa, resultet, praesentibus haberi volumus pro expresso, aut ex alterius cujusdam persona seu per liberam resignationem dicti Alberti vel cujusvis alterius de illa in eadem curia vel extra eam, etiam coram notario publico et testibus sponte factam, aut constitutionem, felicis recordationis, Johannis P. P. XXII. praedecessoris nostri, quae incipit: Execrabilis, vel assecutionem alterius beneficii ecclesiastici, quavis auctoritate collati, vacet, etiamsi tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio, juxta Lateranensis statuta concilii, ad sedem apostolicam legitime devoluta, ipsa praepositura dispositioni apostolicae specialiter, vel ex eo, quod dignitas principalis existit, ut praefertur, generaliter reservata existat, et ad illam consueverit quis per electionem assumi, eique animarum ac etiam jurisdictionalis et fori contentioni contentiosi (!) cura immineat, et super ea inter aliquos lis, cujus statum praesentibus haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo tempore datae praesentium non sit in ea alicui specialiter jus quaesitum cum archidiaconatu et annexis hujusmodi ac omnibus juribus et pertinentiis suis, apostolica tibi auctoritate conferimus et de illa etiam providemus. Quocirca venerabili fratri nostro, episcopo Varentin. et dilectis filiis, archidiacono ecclesiae Atrebatens. ac officiali Trajectens., per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi vel duo aut unus eorum, per se vel alium seu alios, recepto prius a te, nostro et Roman. ecclesiae nomine, fidelitatis debitae solito juramento, juxta formam, quam sub bulla nostra mittimus introclusam, vel procuratorem tuum nomine tuo, in corporalem possessionem praepositurae, archidiaconatus et annexorum juriumque et pertinentiarum praedictorum inducant auctoritate nostra et defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, facientes te vel, pro te, procuratorem praedictum, ad eandem praepositaram, ut est moris, admitti, tibique de illius et eorundem archidiaconatus ac annexorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus et obventionibus universis integre responderi, contradictores auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo; non obstan., piae memoriae, Bonifacii P. P. VIII., etiam praedecessoris nostri, et aliis apostolicis constitutionibus, ac majoris et sancti Joannis ecclesiarum praedictarum juramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus nec non quibusvis privilegiis et indultis apostolicis, majori et S. Joannis ecclesiis praedictis ac dilectis filiis illarum capitulis super electione seu alia dispositione de dicta praepositura per eos facienda, sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus et aliis decretis, etiam motu proprio et ex certa scientia etiam per nos et sedem praedictam, in genere et in specie, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis et innovatis, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus,

specialis, specifica, individua et expressa ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, inserti forent praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, contrariis quibuscunque; aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis, de dignitatibus ipsarum majoris et S. Joannis, ecclesiarum speciales vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus generales dictae sedis vel legatorum ejus literas impetrarint, etiam si ad eas, per inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum; quibus omnibus te in assecutione dictae praepositurae volumus anteferri, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem dignitatum vel beneficiorum aliorum praejudicium generari; aut si episcopo Traject. et capitulis praefatis vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneantur, et ad id compelli, aut, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint; quodque de dignitatibus majoris et sancti Joannis ecclesiarum, hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, electionem seu quamvis aliam dispositionem, conjunctim vel separatim spectantibus, nulli valeat provideri, per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, et qualibet alia dictae sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus hujusmodi gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis, seu, si praesens non fueris ad praestandum de observandis statutis et consuetudinibus majoris et sancti Joannis ecclesiarum praedictarum solita juramenta, dummodo in absentia tua per procuratorem idoneum, et, cum ad ecclesias ipsas accesseris, corporaliter illa praestes. Nos enim tecum, ut praepositutam praedictam vigore praesentium recipere et retinere libere et licite valeas, defectu aetatis praemissae, quem ad hoc pateris in illius anno praedicto vel circa constitutus, ut praefertur, ac Lateranen. concilii et quibusvis aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus, ut praefertur, roboratis, nec non privilegiis et indultis supradictis caeterisque contrariis nequaquam obstantibus, dicta auctoritate apostolica, tenore praesentium, de specialis dono gratiae, dispensamus, proviso, quod praepositura praedicta, debitis propterea non fraudetur obsequiis, et animarum cura in ea, si qua illi immineat, nullatenus negligatur, et insuper ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae absolutionis, collationis, provisionis, mandati, derogationis voluntatis, dispensationis et decreti infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli, apostolorum, ejus, se noverit incursurum. Datum Romae, apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, sexto Februarii, pontificatus nostri anno nono.

IX.

In nomine dni, amen. Anno a nativ. ejusd. dni xv^{c}. sexagesimo secundo indict. v^{a}. die veneris, ultima mensis Julii, pontificatus sanctiss. in Christo patris ac dni nostri, dni Pii, divina providentia, Papae quarti anno tertio, in praesentia ven^{lium} et egregiorum virorum, dn. et magistrorum, Danielis Verheiden, decani, Barthol. Knyff, Adriani Bevelant, Heinr.

Ruysch, Adriani de Suylen, Jasp. ab Haemstede, Joannis de Breda, Stephani de Rumelaer, Wilh. Pyll, Gerardi Knoop et Bern. Wtenengh, canonicorum capitularium ecclesiae S. Jo. Traj., capitulumque ejusd. ecclesiae facientium etc., in eorum domo capitulari etc. congregatorum ac coram me notario publico et testibus infrascriptis etc., personaliter constitutus, Revus et magnificus dns ac mgr Johannes de Vecht, metropolit. ecclesiae Traj. decanus, tanquam procurator et, eo nomine, eximii atque egregii viri, dni ac mgri Buchonis a Montsima, praepositi et archidiaconi ecclesiae S. Joannis Traj., prout de suae procurationis mandato, per quoddam publicum instrumentum, manu et signo, uti apparuit, Joannis le Begge, clerici cameracen. dioc., etc., notarii signatum, satis constitit, non vi, dolo, metu, fraude aut aliqua alia sinistra machinatione etc. circumventus, sed sponte, libere ac animo bene (uti apparuit) deliberato, tactis per eum scripturis sacrosanctis, ac manu sua dextra, more sacerdotum, ad pectus suum posita, duo diversa ac immediate sequentia, in animam sui principalis, praestitit juramenta, unum videlicet fidelitatis ac de observandis statutis et consuetudinibus ecclesiae, in latina, et alterum in vulgari lingua, de fortalitio et ejus castellano in *Mydrecht*, quorum juramentorum tenores hic sequuntur et sunt tales:

»Ego Joannes de Vecht juro in animam principalis mei, per haec sancta Dei evangelia, quae manu mea tango, quod idem principalis meus jura ecclesiae S. Joannis et libertatem ipsius pro posse suo conservabit, honestas consuetudines hactenus observatas observabit, capitulo suo praebendas, canonicorum et aliorum officiatorum ac alia, quae ipsi capitulo ac canonicis et officialis praedictis tenetur, temporibus debitis sine diminutione sive protractione ministrabit, vocatus ad capitulum a decano seu capitulo, veniet, nisi praepeditus fuerit legitima praepeditione, bona ecclesiae nunc habita et in posterum habenda, non alienabit, alienata pro posse suo recuperabit, in incorporationem praepositurae suae nullum consensum dedit neque dabit, temporales jurisdictiones nemini in pactum concedet neque alienabit, sine consensu et consilio decani et capituli sui, nec ibidem judicem damnosum ecclesiae suae constituet, decanum et capitulum, ac bona capituli in jure suo pro posse suo conservabit, vasallos et ministeriales suos liberos non dimittet, bona praepositurae de novo non infeudabit, munitiones in bonis praepositurae aut capituli sine consensu capituli non aedificabit, bona ad capitulum spectantia sibi non usurpabit, et omnia praedicta firmiter et fideliter observabit, sic eum Deus adjuvet et omnes sancti ejus."

»Ik Johan vande Vecht, als procuratoir vanden weerdighen heeren, heere Bucho v. Montsima, proost ende archi-diaken der kerke S. Johans tot Utrecht, maecke kenlick alle luyden, dat ick in 't capittelhuyse van S. Johans etc. gelooft hebbe, love ende seekere by eere, trouwe ende sekerheyt myns principaels voorn., ende hebbe myn hant op myn borst leggende lyfflicken ten heilighen gesworen, aen handen des w. hr. dekens ende capittels v. S. Jans voorsz., alse dat myn principale tot geenre tyt opten huyse tho Mydrecht den casteleyn aldaer versetten en zal, voor die tyt, dat die ander, die daerop comen sal, mit syne besegelde brieve gelooft heeft, dat hy 't huys voorsz. nyet versetten noch versellen en sal, noch geenerhande commer noch schoude daerop maecken, noch tot geenre tyt vande voorsz. kerke ende capittele ontferren, vervreemden noch veranderen en zal, in geenrewys, ten zy by wille, toedoen ende consent myns principaels, ende des gemeens capittels der kerke voorsz., 't welck ik in alle manieren voorsz. van wegens myns principaels voorn. mede gelovet hebbe, volcomelick ende onverbreckelyck te houden. Ende des tot eene oirconde, heb ick desen brief by mynen principaele doen bezegelen."

Quibus quidem juramentis sic, uti praemittitur, per praefatum dn. decanum etc. praestitis, idem dns decanus domum capitularem una cum supranominatis dnis capitularibus exiens, chorum dictae ecclesiae S. Joannis adiit et intravit, atque ibidem in sinistra summi altaris

parte, qua evangelium canitur, tactis scripturis sacrosanctis, ac manu etc. ad pectus posita; sequens in animam principalis sui praestitit juramentum:

»Ego Jo. de Vecht, tanquam procurator et eo nomine dni Buchonis a Montsima, praepositi etc. juro, etc., quod dictus principalis meus concordiam olim inter venerabiles et egregios viros et dn. Jo. Nyss praepositum pro se et in dicta praepositura praepositos successores suos ex una, et decanum et capitulum supradict. eccl. S. Joannis Traj. ex altera partibus, conceptam, initam, amplexatam, apostol. auct. approbatam, in omnibus, per omnia ac omnia et singula in literis etc., desuper editis et fulminatis narrata, descripta et contenta, quam, quas, quos et quae hic pro expressis habet et haberi ac teneri vult, quamdiu praepositus hujus ecclesiae existit et permanet, integraliter et sine diminutione servabit etc. ac servanda sub sigillo suo proprio confirmabit et ratificabit, ac nullo unquam tempore contravenire jurat et promittit, sic eum Deus etc. De et super quibus etc. Actum Trajecti, anno etc. suppradict., praesentibus ibidem honestis viris Everardo de Schayck, ludimagistro, et Helia Henrici fil., custode ecclesiae S. Joannis praedictae, testibus etc.

Et ego Rodolphus Streng etc., notarius etc.

X.

Nos decanus et capitulum ecclesiae S. Joannis Trajecten., provida deliberatione praehabita, cupientes ecclesiae nostrae saluti prospicere, infrascripta perpetuis temporibus observanda duximus statuenda, decernenda et ordinanda, prout statuimus, decernimus et praesentium per tenorem ordinamus.

In primis prohibemus omnibus et singulis canonicis, vicariis, chori sociis omnibusque aliis nobis subjectis, ne divinorum tempore, quo sacra peraguntur, in ecclesia nostra ambulent aut vagentur, idque sub poena privationis praesentiarum octo dierum, toties committenda, quoties moniti circa praemissa culpabiles reperti fuerint, salvo tamen, quod contra monitos et non obedientes, rigorosius, tanquam contra rebelles, ultra poenam praescriptam, justitia mediante, absque strepitu et figura judicii procedi possit.

Considerantes insuper, conveniens esse, ut clerici nobis subjecti maxime, qui in sacris ordinibus constituti aut beneficiati existunt, nulla personarum habita ratione, virtutum ac morum splendore ceteris praefulgeant atque in habitu et vestitu gravitatem et morum honestatem, quae ipsos decet, prae se ferant, statuimus, decernimus et ordinamus, quod omnes et singuli canonici, vicarii et chori socii, habitum clericalem induant, atque illo induti cum debita atque congrua tonsura, calceis, caligis et thoracibus non scissis, neque gladiis accincti, die vel noctu, vagationis causa, incedent; ita, ut a vestibus et habitu laicorum omnino differant; idem de barbis censentes, nisi legitima excusatione coram nobis se excusent, quo casu non apliorem, quam forcipe adimi possit, gerere poterunt; idque sub poena, post monitionem factam, duodecim florenorum Caroli, ad usus fabricae ecclesiae nostrae, irremissibiliter applicandorum; qui, si modo, quo supra, moniti, nostris statutis, decretis et ordinationibus non obediant, poenam suspensionis fructuum beneficii sui ad integrum mensem ultra poenam praescriptam pro secunda monitione, noverint se incursuros; declarantes ex nunc dictas poenas fore et esse duplicandas, toties, quoties post tertiam monitionem, statutis nostris non obediant, corrigendique preterea arbitrarie ad discretionem nostram, vel secundum sanctiones, canones et statuta ecclesiae tanquam mandatis nostris minime obedientes atque rebelles.

Cum quoque, pro dohlor, non sine scandalo plurimorum auribus innotuit, quod nonnulli forsan ecclesiae nostri subditi, animarum suarum curam minime habentes, carnisque

lubricum non vitantes, fornicarias ac concubinas in aedibus suis detinere non verentur, aliaque committunt, quae divinae offendunt oculos majestatis, sintque aliis propter scandalum perditionis exemplum; statuimus, decernimus et ordinamus, ne quis, sive praelatus, sive canonicus, vicarius, chori socius, nobis subjectus, de cetero concubinam vel focariam in aedibus suis publice detineat, mandantes, ut easdem, quas nunc forsan habent, infra unius mensis spacium realiter et cum effectu a se amoveant, idque sub poena inobedientiae et viginti quinque florenorum pro prima, quinquaginta pro secunda, et suspensionis omnium fructuum beneficiorum suorum pro tertia monitione irremissibiliter dictis poenis ad fabricam in ornamentorum ecclesiae nostrae usus applicandorum, donec nostris mandatis pareant.

Verum, quoniam frustratorium est, jus dicere vel statuere, nisi executioni demandetur, sitque rediculum quid mandare, nisi paritio subsequatur; Hinc est, quod circa praemissa exequenda, monemus et requirimus ecclesiae nostrae syndicum', ut circa praemissa exequenda, suam adhibeat diligentiam, omnesque et singulos ad observantiam praemissorum, juxta canonicas sanctiones coerceat atque ad poenas, in dictis nostris statutis expressas, justitia mediante, secundum omnium illorum vim et formam procedat, idque infra unius mensis spacium post publicationem praesentium. Actum in domo capitulari ecclesiae nostrae, anno XV^c. LXV, die XXII *mensis* Maji.

Ro. Streng, nts subst., 1565.

XI.

TESTAMENTUM *BUCHONIS A MONTZIMA.*

In Dei nomine amen.

Ego Bucho à Montzima, diaconus et theologiae doctor, praepositus ecclesiae S. Joannis Trajectensis, salubri meditatione humanae vitae conditionem finemque mecum perpendens, ac, quantum in me est, praecavere cupiens, ne, cum omnipotenti Deo videbitur, me ab hac luce evocare, de bonis mihi per ejus benignitatem in hoc saeculo concessis, discordia ac lis aliqua exoriatur, consulto me facturum sum arbitratus, si juxta facultatem, quam mihi leges et consuetudo permisere, atque alias omni meliore modo et forma, quibus de jure seu consuetudine aut secundum aequitatem juris facere possum, testamento de ipsis mature deliberateque disposuero. Ideoque quaecunque alia testamenta vel schedulas voluntatem meam ultimam continentes, quae ante hoc tempus me fecisse aut scripsisse forsitan comperta fuerint, revocans, eam, quae hac charta continetur, supremam ultimamque voluntatem meam esse declaro:

In primis, in manus omnipotentis et misericordis Dei spiritum animamque meam humillime commendo. Corpus vero, si Trajecti moriar, in ecclesia Mydrechtana, in loco, ubi fratres elegerint, nisi vivus ipse aliquem designavero, sepeliatur.

Funeris autem mei curam fratribus committo, eosdem rogans, ut omnibus sumptibus superfluis et non necessariis abstineant.

Rev^do dno praeposito, successori meo, fideliter reservari ac tradi volo omnes literas, documenta, computus et rationes bonorum immobilium.

Pastori, sacellano et ministris ecclesiae Mydrechtanae lego reditum octo florenorum et quinque stuferorum super molendino ejusdem loci.

Pauperibus s. mensae S. spiritus Mydrechtanae relinquo reditum sex floren. annuatim ex terris, quas colit Catharina, vidua Stoelmans, quem redimere haeredes poterunt centum florenorum.

Progrediendo ulterius ad reliquorum bonorum meorum dispositionem et inprimis fratribus

meis Taconi et Folcardo, qui de jure vel consuetudine haeredes mei sunt, relinquo legoque omnia mea bona, quae tempore mortis meae mihi competere comperientur, tam mobilia, quam immobilia;

Ita tamen, ut suppellex omnis linea, lanea, stannea, ferrea aereaque Taconi cedat, D. Folcardo vero papyracea et quidquid ad eam pertinet.

Argenteam inter se dividant, ita tamen, ut *cyphus* ille magnus deauratus, quem mihi dono dedit illustriss. et reverendiss. dns archiepiscopus Fredericus a Toutenberch, una cum optimo annulo et duabus pateris deauratis cum suis pertinentiis, post mortem fratrum, relinquantur possessori possessionis Montzimanae; poterunt tamen sub fideicommisso haec nepoti, ordini ecclesiastico adscripto, relinquere, si velint.

Et, quia neptis mea Rintzia, Bauciae, sororis meae, filia ex Paulo Breckero, Grietmanno in *westersyde des Pasens* haereditate, per consuetudinem patriae, excidit et successione privata est, illi ejus loco lego relinquoque mille ducentos florenos, quos fratres vel in pecunia numerata vel in redditu, dare poterunt, hac tamen conditione, ut, si illam sine liberis decedere contingat, dicta summa s. redditus ad fratres denuo redeat, et, si illi non superfuerint, ad possessorem Montzimanae possessionis devolvatur.

Sic subscriptum erat:

Ego Bucho a Montzima, manus meae supscriptione declaro, hoc scripto manus meae propriae contineri testamentum et ultimam voluntatem meam.

Actum Traject., a°. a nativitate dni 1591 trigesima die mensis Martii.

Et subsignatum: B. MONTZIMA.

XII.

Den XXIX. Martii 1595, heeft myn heere Folcaerdt van Montzima, deeken t'Oudemunster t'Utrecht, als erfgenaem ende mede-executoer van wylen heer Bucho van Montzima, proost der kerke S. Jans, t'Utrecht, overgelevert aen myn heren Rengers, Esch ende Rumelaer junior, als gecommitteerden vanden capittele der kerken S. Jans, dese naervolgende munimenten, boecken ende andere brieven:

Inden eersten, een boeck in parkement gebonden, geintituleert: *Liber feudorum praepositurae S. Joannis Traj.*, beginnende: *In capite 1525. Tabula* etc.

Noch een ander boeck, in parkement gebonden, beginnende: *Tabula Schepenrecht tot Mydrecht, Wilnes, Uythoorn. Anno 1521.*

Noch een ander oudt boeck, in franchyn gescr., beginnende: *De pace facta inter Wilhelmum regem Romanorum illustrem et decanum et capitulum ecclesiae nostrae de decimis nostris sitis apud Overdrecht* etc.

Noch een oudt boeck, in franchyn gescr., beginnende als voren: *De pace facta*, etc.

Noch een boeck, in pampier gescr., beginnende: *Dat syn die articulen, die den proost ende dat capittel van S. Johans overgegeven hebben teghens onsen heere den bisschop van Utrecht.*

Noch een kleynder boecxken, in pampier gescr., beginnende: *Copia prothocolli magr. Joannis die Wael, notarii et scribae jurati coram officiali praepositi S. Joannis Traj.*

Noch een lang boexken, in pampier gescr., beginnende: *Recepta per me Th. Lieverjan, de fructibus et emolumentis praeposituræ ecclesiae S. Joannis, de anno 1516.*

Een cohier, beginnende: *Dit is alsulcke Leengoet, als men vande proost van S. Jan t'Utrecht te leen houdt*, etc.

Litterae concordiae inter episc. et praepositum super jurisdictione Frisiae de data 1327.

Sententia . . . sive literae comitis Holl. Florentii de decimis in *Cudelsteert.*

Bulla Sixti IV[ti] oppressionis et hostilitatis factae per incolas et oppidanos Amstelodamenses de *Woerden*, *Oudewater* et *Leyden*, anno 1483, 3 id. Juny.

Literae juris devoluti ecclesiae parochialis de Rotterdam., pro D. Jo. Ingenwinckel, de data 1516, 13 Marty.

Conservatoria pro D. Jo. Ingenwinckel, 1505. 12 kl. Spt.

Procuratorium domicellae Ulde de Curti de Balgoyen etc., de data 1383.

Een verleybrieff by juffr. Mabilia, wed. heren Alerts van Bueren, tot behoeve van haren soen Lambert van Bueren, in data 1344, feria 2ª. post festum Gertrudis.

Een ander brieff van verlydinghe van Balgoye, ten behoeve van Lambert heren Alerts, here van Bueren soene, in data 1344, ipso die Valentini.

Noch een ander verlybrieff vande selve heerlicheyt van Balgoyen, ten behoeve van Alert ende Otto van Bueren, in data, 1364. die 13. Martii.

Noch een ander verleybrieff vande selve heerlicheyt, ten behoeve van Wilhelm van Oy, in data 1440, feria 6ª. post festum S. Pauli.

Noch een ander vande selve heerlicheyt, ten behoeve van heer Lambert de Vriese, in data 1311, sabbati post misericordiae.

Noch een ander verlybrieff vande heerlicheyt, ten behoeve van Herbernus van Oy, in data 1406, ipso die exaltationis S. crucis.

Citatio Theodorici Uyter Weerdt, praepositi Elsten. et vicarii generalis episcopi Traj., contra alienatorem bonorum spectan. ad curtim de Balgoye, in data 1475, 4. Aprilis.

Sententie provisioneel vanden secreten rade, nopende die differenten vande hooghe heerlicheyt vd. proostye S. Jans t'Utrecht, teghen den proc. gen., in data 1564, den 20. Oct.

Forma juramenti Caroli Perenot, praepositi etc.

Forma juramenti D. Buchonis a Montzima, praepositi etc.

Oprechtinghe vande schutterye van Achtthienhoven.

Sententie vanden hove provinciael, teghen Ghysb. vander Aa, bailliu, data de VIII[e]. Mey 1532, sonder seghel.

Copia testamenti praepositi Ingenwinckel, in papyro.

Noch een mandement van Keyserl. Maj., in data XV[c]. XXXVII, den XXI. Aprilis, met attache 's hoofs van Utrecht, ende relatie vanden deurwaerder daer aen gehecht.

Forma juramenti pro D. Piggio, sub bulla plumbea expedita.

Instrumentum quoddam in causa precariarum pro D. Jo. Nys, praepositi, 1479.

Aliud in eadem.

Acte vanden hove van Utrecht, vandat die tot Wilnis gevangen waren, niet en souden gerestitueert worden in handen vanden bailliu; nochtans sonder praejudicie vande proost, in data III. Spt., anno XXX°.

Eenen besegelden brieff van Frederich wten Ham, aengaende deselve zaken, in data 1512, op S. Lucas dach.

Monitorium quoddam pro praeposito S. Joannis.

Bulla Leonis X., pro praepositura S. Joannis, de precariis annorum bisextilium etc. in dato 4°. kl. Jan., 1513.

Item, bulla Julii II. pro dicta praepos. dat. 1512, 5 id. Jul.

Noch een acte vanden secreten raet tot Brussel, onderteykent L. DE ZOETE.

Item, const. Ingenwinckel ad absolvendos incolas dictae praepositurae ab excommunicat. etc. Subst. a JACOBO HUBERTI DE LOEMEL, nto.

Instrum. promiss. precar. pro anno bisextili a°. videl. 1528, in data 1529.

Aliud instrum. conc. eand. materiam, subscr. per GOESVINUM VERRCKENS, ntm., in data 1474, III Oct., recept. dat. 1476, XXV May.

Procuratie met 2 seghelen besegelt vanden bueren in Achtienhoven, dat. 1538, X Nov.

Item, verscheidene andere scrifturen, beroerende de jurisdictie vd. proostdye, soe teghens den proc. gen., als oock teghens die drie staten van Utrecht, met noch ander chartebellen etc., synde twee bundelen byden anderen gebonden, waer op de groote staet aldus: twee antwoorden vande stadt Utr., ende op d'andere: memorien aengaende de jurisdictie vande Vecht, met diversche stadtbrieven ende contracten.

Item, noch een sack, daerop gescreven staet: H. Bucho van Montsima, proost ende archidiaken etc., impt., in cas van complaincte nopende alle de excysen, vallende ter plaetsen contentieus tegen de regierders der stadt Utr. gedaechd. Gefurneert den 27. Fbr. 1577.

Noch een sack, daerop staet aldus: voor Mr. Albert Pighius, proost van S. Jans t'Utrecht, impt. teghens die drie staten van Utr.

Noch een ander sack, daerop gescreven staet: proost van S. Jans, daerinne verscheyden stucken tusschen Claes Aelbertsz. opde Vuers ende 't gerecht van Achtienhoven.

Alle welcke voorsz. regrn., reekeninghe ende pampieren byden voorsz. heren Rengers, Esch ende Rumelaer junior, uyt handen van myn E. here Folcaerdt van Montsima, deeken t'Oudemunster voorsz., ontfanghen syn, ten tyde voorn. In kennisse van my,

Jo. RODIUS, nts.

XIII.

Wy onderscreven, Claes Corneliss., alias Keesz., ende Gerrit Cornelisz., opgesetenen van Mydrecht, mitsg. Corn. Egbertsz. ende Jo. Aelbertsz., opgesetenen van Wilnis, bekennen by desen gesamender hant, dat de here Mr. Geraert vander Steen, can. S. Jans t'Utrecht, als executeur vanden testamente van zal. den heer Pompejus a Montzima, in zyn leven canonik ende thesaurier der kercke van Oudemunster, t'Utrecht ons gelyckelyck gerestitueert ende ter handen gestelt heeft, eerstelyck, zeeckere hooge silvere remonstrantie met zynen toebehoren; item, een silvere vergulde kelck met een patena; mitsgaders een root damaste casuvel met een geborduyrt cruys, ende daer toe een silvere lepel met een corte steele, die volgens seeckere memorie, daerby leggende, die kercke van Mydrecht alleen soude competeeren, alle welcke andere parcelen ons luyden ofte onse gemeenten in 't gemeen, zoo men voor als noch nyet beter en weet, zyn competerende, zonder dat d'een off d'ander door deze nochtans enichsins zall wesen geprejudiceert. Bedancken voorts denselven here Vander Steen van syne getrouwe bewaringh ende goede overleveringe, ende belooven elck een voor

all ende als principaele voor ons ende onsen erffgenamen onder die renuntiatie der exceptien van excussie ende divisie 't effect ende de crachte vandien, wel verstaende ende ons soe veel noodich, beduyt synde, den gemelden here Vander Steen te bevryden van alle namaninge ende hem aftehouden allen ende eenen yegelyken, die hem in ofte buyten rechten, ter saecke voorsz., eenighe onlust, hinder ofte moeyenisse zoude moghen aendoen; daertoe verbindende onse respective personen ende goederen, jeghenwoordighe ende toecomende, deselve submitterende den E. hove ende gerechte van Utrecht, mitsgaders allen anderen heren, hoven ende gerechten. Ten oirconde hebben wy deze onderteekent.

Actum t'Utrecht, deze XXV. October XVI^c. zeven ende dartich.

CLAES CORNELISZ.
GERRIT CORNELISZ.
CORNELIS EGBERTSZ.
Geth. by + JAN AELBERTSZ. voorn.

My present,
HENR. RUYSCH, nts. 1637.

Op een ander blad:

Wy onderscr. bekennen by dezen, elcx zoo veel ons zoude mogen aengaen, geconsenteert te hebben ende te consenteren by dezen, dat here Ger. vander Steen, executor vanden testamente van zal. heer Pompejus van Montzima, in zyn leven thesaurier ende canonick vanden capittele t'Oudemunster t'Utrecht, aen die van Mydrecht off Wilnesse, off die van henl. daertoe gerechticht, te restitueren een remonstrantie met zyn toebehoren, ende beloven, dat wy denselven Vander Steen, ter saecke vandyen, noch oock ter cause van enich verschot, dat by den heere proost Montzima, off yemants anders daer op gedaen soude moghen zyn, nyt en sullen molesteren, in recht noch daerbuyten. 'T oirconde is by ons onderteekent: PHILIPS VAN OPRODE. B. VAN SCHROEISTEYN.

Op een derde blad:

Ick juffrou Barbara van Montzima, verclare, met overstaen ende gelieve van jonker Christiaen van Lathem, myns mans, dat ick ben gunnende ende gevende, gelyck ick gunne ende geve mits desen aende kercke van Wilnes, alsulcke deel ende recht, als my mach competeren inde penninghen, die myn oem, de heer proost van S. Jan, zaligher, mach gedaen hebben aen de kerkmeesters van 't voorsz. dorp Wilnes, opde remonstrantie van deselve kercke, sonder my in dese te bemoeyen of aen te dragen het deel, dat het sterfhuys van wylen myn broeder den thesaurier inder selve mach competeren, als hebbende 't selve sterfhuys geheelyk geabbandonneert ende gerepudieert, latende daermede begaen de heren executeurs, of wel diegene, die 't selve sterfhuys willen aenvaerden. In teeken der waerheyt, hebbe ick dit met myn voorsz. man onderteekent dezen X. Oct. 1637, *stilo veteri.*

BARBARA VAN MONTZIMA. C. VAN LATHEM.

Op een vierde klein papiertje:

Ick onderscr. consentere, dat myn heer Vander Steen mach overleveren aendie van Mydrecht ende Wilnes een silvere monstrantie, kelck ende casuyfel et cetera, die tot noch toe ten huyse van men heer Popho van Montsima, canonik ende thesaurier, bewaert zyn geweest. PHILIPS VAN OPRODE.

XIV.

Arnoldus van Esch, geboren op het huys tot Bergeyck, heeft gehadt drie broeders, als:

1. Jan van Esch, scholtus van Kempelandt, en commissarius vande vivres wegens zyn catholyke Majesteit, is ongetrouwt gestorven, anno 1587, den 13. Juny.

2. Petrus van Esch, pastoor tot Eersel, gestorven 7ber 1688 (!).

3. Dirck van Esch, possesseur van 't huys Bergeyck, heeft nagelaten drie kinderen, als: Theodorus, Lucia en Ida van Esch.

   1. Theodorus, gewezene canonik van S. Jan t'Utrecht, is naderhand getrouwt.
   2. Lucia van Esch, getrouwd aen Gerard vd. Steen, luyten. drossaert van allen den landen van Grevenbroucq, Hamont etc., vader en moeder van Gerard vd. Steen, can. S. Jan t'Utrecht.
   3. Ida van Esch, getrouwt Nicol. Streng, rentmr. van het capittel S. Jan en heemraat 's lants van Vyanen, vader en moeder van Theod. Streng, gewezene canonick S. Jans t'Utrecht, en naderhand can. en scholaster in onse Lieve Vrouwe, genaampt *'t Munster tot Aken*, aldaer gestorven 1 October 1669.

Arnoldus van Esch, can. en domheer S. Jans t'Utrecht, by resignatie vanden grave van Rennenborgh, heeft lange jaren de bestieringe ende administratie gehadt van alle de goederen van 't capittel, zoo van groote als cleyne cameren en fabryck, gelyk te zien is uyt de rekeningen, die noch in bewaringe syn. Is in de eerste troublen gecommitteert geweest met sekeren Schade, can. inden Dom, om onderzoek te doen wegens de vyff capittelen, wie besmet mocht wezen met ketterye. Eenigen tyt daerna, inde eerste troublen, is hem, benefFens verscheide anderen, de stadt ontseit om de religie, maer corts daerna weder ingeroepen. Siende, de Gereformeerde nu geheel de overhand hadden, ende de capittels oock begosten te vervallen, en den publyquen Godsdienst was ontseyt, soo resolveerde met syn confraters alle d'ornamenten te deylen, en heeft de portiën van verscheiden canoniken (die al gereformeerd waren) gecoft; ook zyn de portiën van eenige catholyken aen hem geschonken, en zyn aen hem in bewaringe gegeven verscheiden reliquien, daeronder den Albe van St. Bernulphus en twee napiens van S. Odulphus etc., dewelcke altemael na het overlyden van Arnoldus van Esch, op den 28. Fbr. 1610, zyn gekomen in handen van Theodorus van Esch, can. S. Jan, zyn neve, en gestelden eenighen erfgenaem.

Denzelven heeft alle die ornamenten en daer beneffens den albe van S. Bernulphus, beslooten in twee kisten, gebragt op een landhuis van zyn zuster, genoemt *Kasbergen*, tot Lexmond, en heeft zyn prebende geresigneert op zyn neve Ger. vanden Steen, op den 6. Nov. 1611, in resolutie zich inden houwelyken staet te begeven. Door perykel vanden tyd, zyn deze kisten aldaer gebleven tot den 29. Oct. 1622, wanneer die heer Ger. vanden Steen, tot zyn verzoek zyn ter handen gesteld en overgegeven, die dezelve ornamenten heeft aen diverse kerken uytgedeylt, en corts voor zyn overlyden den albe van S. Bernulphus doen behandigen aen den Eerw. here, mynheer Codde, met bevel zyn pampieren (die ten deele vd. voorn. here Arnold van Esch, en die andere van tyd tot tyd curieuselick hadt vergadert, by gelegenheden, als hier zal volgen, ook veele by hem zelfs zyn geannoteerd en geschreven) naar zyn dood, by absentie van zyn Hoogw., ook te behandigen aen myn heer Codde.

Ger. vanden Steen, geboren anno 1590 in Jan., en can. en domh. S. Jan, door resignatie van Theodorus van Esch op den 6. Nov. 1611 is geadmitteert tot den capittele, als capitulaer den 12. Nov. 1613. Is gestorven den 7. Oct. 1680, *ergo* 69 jaer can. geweest ende 67 capitulaer, en sedert 1651 vice-deken. Is groot camelaer, fabryk ende cleyn camelaer

geweest tsedert den jare 1637 tot 1668, dat is tusschen de dertich en vertich jaren. Item, gecommitteerde vande vyff capittelen ende heemraad vanden Leckendyk, in de dertich jaren patronaat van Goeylant; executoir vd. here N. a Montsima, deeken ende canonik inden Dom; item, van zyn Excellentie den grave van Solms, proost S. Jan en gouverneur van Maestricht; vanden deken Berck gecommitteerd inde staten; van here deken Borre van Amerongen, gecommitteerd inde staten generael; vanden boedel vanden here deken Renesse; item, van verscheide canoniken, als: Jo. Mammuchet, Jo. de Boodt, vander Weerdt, van Muyden, etc.

Den here Ger. vanden Steen is mede geëmployeert geweest tot middelaer, om d'erfgenamen vanden heer Ledenberg inder minne van malcanderen te helpen scheyden inde deylinge der goederen, by welke occasie aen hem zyn gegeven al de pampieren vanden heer Gillis van Ledenberch, secretaris vande staten, etc.

Ondert. Maria vander Steen.

XV.

Dese navolgende specien heb ick ontfangen den 29. Oct. 1622, besloten in twee verscheide kisten, komende van Casberg, tot Lexmond, van myn moeje Ida van Esch, alwaer die kisten wel acht of negen jaren hadden gestaen, ende die sleutel vande kiste heb ick ontfangen van myn oeme, Mr. Dirck Esch, enighe maenden van te voren.

Veertien goutlakene pellen op root fluweele, allegader met wapenen, wtgenomen datter van dry pellen de wapenen syn afgetornt, rontsomme met swarte fluweele slysten, wesende die halve breedte van het fluweele, dewelcke zyn lanck in goutlakenen gerekent:

Inden eersten, een pelle, lanck in 't goutlaken vyff ellen ende een halve.
Een twede, lanck vyff ellen ende een vierendeel.
Een derde, vyff ellen ende een sestiendendeel.
Een vierde, vier ellen en drie talven.
Een vyfde is lanck vier ellen min een half vierendeel.
Een sesde, *ut supra*,
Een sevende, *ut supra*,
Een achste, vier ellen, } waervan een is gebroken tot een antependium, an. 1637.
Een negenste, vier ellen,
Een thiende, oyck vier ellen,
Een elfde, van vier ellen min dry talven of 16 deel.
Een twaelfde, derdalf ellen ende een half vierendeel.
Een dertiende, een elle ende een halff vierendeel.
Een veertiende, *ut supra*.

Dry vesper cappen, van een fatsoen, van blaeu fluweel, met breede geborduerde randen voor ende beneden rontsomme smale geborduerde boorden met blaeuwe zyde franjen; item, met geborduerde blaesbalken op root fluweel. Op d'eene is geborduert S. Jan Bapt. do-

pinghe, d'ander S. Jan Bapt. onthoofdinge, op de derde die maeltyd van Herodes, alwaer die dochter compt met S. Jans hooft inde schotel.

Een blaeu fluweel carsuffel met goude geborduerde cruycen, achter ende voor, ende rontsomme smalle geborduerde boorden of lysten.

Item, twee stoelen, met goude geborduerde beelden, op blaeu fluweel.

Item, dry manipels, geborduert als boven.

Dry alben, met goude geborduerde lappen op blaeuw fluweel, achter ende voor, ende syn wel een half elle in 't vierkant groot, ende beneden rontsomme met blaeuwe fluweelen geborduerde boorden, mits dry amicten, oick met geborduerde goude lappen op blaeu fluweel.

Nota: die blauwe corsufel is door syn oudheyt gebroken, ende het geborduerde cruys op een nieuw carsufel gestelt, van half root ende gheel damast, anno 1638. Item, van de geborduerde lappen, gestaen hebbende op de drie alben, is gemaect een antependium, anno 1637. Vande stoelen, seer versleten synde, is verbrant, ende 't silver, daer van gecomen, met meer andere dingen, syn imployeert tot die nieuwe vergulde kelk, gemaect anno 1637, ende gecost omtrent 130 gulden.

Een smalle geborduerde stole, met enighe wapenen daerop.

De albe v. S. Bernulphus, beneden rontsomme met een goude lakense boort, breet omtrent een half elle ende een half vierendeel, mits boven ende besyden enighe goudelakense boorden ofte lysten.

Daer toe een goutlakense stole, omtrent een half vierendeel breet ende met beelden gewrocht, als oyck een manipel gelyck de stole.

Noch een gout- ende silverlakense stole, omtrent een sestiendendeel breet.

Tot die voorgaende albe twe syde platte gevrochte gordels, half wit ende root.

Vier groene fluwelen vespercappen, waeraff twe kleyner. 't Schynt voor die choralen geweest te syn, maer heel versleten.

Een oranje vesper cappe, oyck seer oudt ende gescheurt.

Dry rode camelotte dalmatiken voor die choralen, maer gelapt ende heel versleten.

Item, noch dry anderen, heel versleten, van gebeelt stoff, oick voor die choralen.

Twe swarte fluwelen corsufels, heel versleten, met goudelakenen cruycen, oyck seer gescheurt.

Item, noch twe swarte corsufels met rode cruycen, seer slecht.

Een corsufel van root taff, seer slecht.

Een root goutlakense corporaeldoos, mits enighe corporael doeken ende enighe kelkdoecxkens ende sacxkens, maer de korporaeldoeken ende kelkdoeken meyne te wesen van myn oeme, heer Aert van Esch kerckgoet.

Twe ronde copere instrumenten, met glase nageconterfeyte diamanten ingeset, diemen boven op die stocken plach te setten, daer men die vanen aen honch inde processie.

Een coper overgulde stuck, om voer aen die vespercap op die borst te hanghen.

Witte oude damaste stucken, eertyts geweest aen twe dalmatiken of dienrocken, mits root linnen onder die dalmatiken gevoedert.

Twe rode behangsels.

Vyf witte aermosyne lappen, aen alben geweest.

Twe swarte lappen.

Een sylvere kelk, toebehorende aende vicarye, die heer Adam gepossideert heeft.

Een ander silvere overgulde kelk, toebehorende aen sekere broederschap, waervan die memorie, die boven op die kelk is gespelt, is half van de muysen opgegeten.

In margine: Dese silver vergulde kelk, met die kelk die een koperen voet heeft, is anno 1637 geëmployeert tot een nyewe vergulde kelk, doordien dezelve nyet bruykbaer en waren, om te celebreren, als gereeten ende gespleten.

Item, een silvere vergulde kelk met een koperen voet, wesende seer kleyn.
Item, noch een kopere overgulde kelk, wesende seer gelapt ende ongestelt, dewelke ick hebbe ontfanghen van myn moeye Ida van Esch, die se heeft laten gebruyken te haren huyse om dyenst te doene.
Item, een groene satyne corporaeldoose, boven hebbende een passement, doorluchtich van vals gout, met syn toebehoren daer binnen, ontfanghen van myn moeye voorsz.
Ses rode satyne croonen, met verscheyde zyde blommen verciert.
Een groet agnus Dei, in een houte tafereele geset.
Vyff alben.
Dry amicten.
Een lanck wit altaercleet van cruysbeelt, aen beyde afhanghende kanten gebeelt en wtgereyffelt.
Item, noch een altaercleet, geheel met die naelt op het doec gewerkt, heel slecht ende oudt.
Noch enighe brede ende smale dwelen, zeer slecht, mitsgaders enighe autaer drochdoecxkens.
Twe cruysbeelden gordynen.
Een cruysbeelden antependium.
Een groen cleyn fluwele cussen, heel versleten ende cleyn.
Een cleyn autaer cussen, om het boec op te leggen, van damast, den grond met oranje syde overleyt, ende die blom wit gaern.
Item, noch een kussen van groff gebloemt stoff, gecomen van Ida, moeye.
Een kistje, hetwelck ik heb doen halen wt het Cecilie kloester, alwaer verscheydene reliquien in syn, eertyts wt den brant wtgeraept ende vergadert, hebbende gestaen een goeden tyt in 't choor van S. Jan.

In Augusto 1629, heeft den here Joost de Voocht van Rynevelt my ter handt gestelt tot bewaringhe, dese navolgende ornamenten, S. Jans kerke t'Utrecht competerende, die hy hadde ontfangen van juffrou Mechteld van Hacfort, welcke juffr. voorsz. deselve hadde gevonden onder den boedel van zal. heer Johan van Renesse, deken S. Jans t'Utrecht in syn leven, welke ornamenten den deken hadde begeert wederomme gebruikt te werden, in die kerke voorsz., als het geoorloft sal wesen, 't selve te mogen doen:

Een goutlaken carsufel met een schoon gebeelt cruys.
Item, 2 dergel. goutlakense dalmaticae of dyenrocken, een voor den diaken ende d'ander voor den subdiaken.
M. S. *Dese sijn teghenwoordich op onse kerk.*

XVI.

Dese navolghende specien heb ick ontfangen van Anto. van Haeften, op den 21. Mart. 1623, waervan recepisse hem gegeven.

Eerst een out swart fluwelen casufel, met een geborduerde cruys van gout ende syde, seer fray, hetwelck ick heb overgelevert aen confrater Rynevelt, op den 29. Meert 1623, dewelke het sal met root syde damast laten becleden; 't is een zeer costelyck geborduert cruys, nyt versleten, met opgaende tacken. Op het cruys achter is geborduert een cleyn cruys,

waeraen hancht onsen Salichmaker, aen d'eene syde onse Lieve Vrouwe, aen de andere Sint Jan Evangelista; onder die wtgestoken armen, zyde ende voeten vligen engelen geborduert, hebbende kelken in haer handen, daer zy het heylich bloet ons Heren in versamelen. Beneden het cruys, op de rugge, staet Sint Andries geborduert; besyden het cruys, op het swart fluweel, staen die wapen van den deken Nykerken; voor op die borst staet oyck een geborduert cruys, met opgaende takken; beneden het cruys staet S. Peter; op die rechter zyde der tacken des cruys staet het beelt van S. Jacob major; op die slinker zyde S. Margareta; beneden aen die voeten S. Catharina. Die casufel is met blaeu lyenwaet gevoedert.

Een blaeu fluwele lappe met gouden boort, onderom ende besyden geborduerde beelden, en op die blaesbalck is Palmsondach geborduert.

Item, een groen fluwele cappe, met gouden boord onderomme ende voorop, ende groen ende roy frangen onderaen.

Noch een oude oranje fluwele cap, met een syde boort daeraen, ende voorop, wesende zeer versleten, met groene sye frangen.

Noch een oude roye fluwele cappe, met een boort onder ende voorop, met groen sye frangen onderaen.

Twe blaewe fluwele dalmatiken of dienrocken, met goude boorden onder ende aen die hals, ende van boven tot beneden . . . dobbele geborduerde beelden, met grauwe franjen aen die besyden stucken.

Een goudelakense corporael does.

Een tameyte fluwele corporael does, met gout lint omgecoort.

Dry oude roye cammelotten lappen met een roy camelotte manipel.

Twee groene stoelen, seer slecht.

Een slechte oude swarte manipel.

DE

STADS-KAMERAARS-REKENINGEN,

DIENSTBAAR GEMAAKT AAN DE

GESCHIEDENIS,

VOORNAMELIJK DIE DER BESCHAVING IN HARE RUIMSTE BETEEKENIS.

I. UIT DE XVI. EEUW.

1502. —

Eerste steen. Item, geseynt den oversten etc., eenen Hoerns gulden, die zy onder den eersten steen leyden, doen men den nyen muer begonst te maken after de Wittevrouwen, 3 L. 15 s.

Luitslager. Item, gegeven etc. den luteslager hertoch Philips van Bourgoengen, eenen Badens gulden.

Schilder. Item, gegeven Willem Florisz., soe hy die scilden gemaeckt heeft ende dat tavereel, dat hanghen sell inden Haghe, daer die wapen van Utrecht in gemaelt was, ende dat voor die herberch v. Colen hengen sall, daer die raet hem voor belieft heeft 6 R. gl.

Gogchelaar. Item, gegeven etc., eenen guygelaer ende coste spuelen optie luyt ende quam vanden hertoghe van Gelre, nae der gewoenten, een Hoorns gulden.

Salpeter. Item, die stadt heeft laten brueeken by hoeren salpetermayker een huys, gelegen achter Lepelenborch, toebehorende Aernt Cluetinck, te somer verleden, etc. — It., gegeven Ja., die cueper, dat hy gemaict heeft aen tobben ende tonnen tot behoef ons nyen salpetermeyster, etc.

1503. —

Oor-afsnijden. Item, gegeven mr. Aelbert, surgyn, dat hy een wyff verbonden heeft, die haer oer afgesneden was, etc.

Veenbrand. Item, de clock te slaen, toen die veen barnde, etc.

Pijpers. Item, gegeven ons stads pypers, hoere tabbaerden, onder heur vier, 16 ellen paers, een vierendeel roots, een half el karmen optie mouwe te maken mitter stadt wapen.

Soherpregter. Twee ende een half el root lakens, twee ellen wits, vier ellen voeyerdoeks.

1504. —

Klokgieter. Item, gegeven mr. Willem, die clockgieter, ses gulden, die hem die raet toegesleten heeft voor syn oncost, die hy gehadt heeft van syn cloc-oven te verzetten.

1505. —

Uurwerk. Item, gegeven Herman, sloetmaker, dat hy dat uerwerc te Buerkerk vermaect heeft, 3 gulden.

Silverwerk. Item, gegeven om twe silve-

ren kannen, die de stadt mynh. den domproest scencte, 200 guld. — It., gegeven om eenen silveren overdect croesen, dat die stadt mynh. van Vyly scencte, 115 guld. — It., om die credency-cop, die de stadt mynheer den bisscop van Trier scencte, 95 Phil. guld.

Organist. Meyster Peter, organyst.

1506. —

Uurwerk. Item, Olof Jansz., coster op S. Meertens toorn, heeft dat oerwerc te Buurkerk gestelt, daer hy voor hebben soude 't geheel jaer 50 pondt.

Schakel. Item, Dirc Scaey, goutsmit, heeft gemaect voor eenen, geheten Wolfaert, een scakel, wt bevel vanden oversten, woech twee oncen ende drie engelen, met sulver ende maken 5 gl. 2½ st.

Gebakken glazen. Item, Jan Weyman heeft die stadt van Utrecht vier gebacken glazen gemaect totten Domdeken, elc glas twee guld.

Trompers. It., gegeven tot vier bannieren, aen die trompers schalmeyen ende trompen, vier ellen root taffetaff, elc om een Ph. gl., noch elf ellen wit sloeyers, aen frengien ende quasten mitten snoeren, syen lint, etc.

1507. —

Gedicht. Item, soe Wolfert, die scryver, een gedicht gemaect heeft, hanghende op 't raethuys, soe is hem gescenct wt beveel vd. oversten drie Phil. gulden.

Zeehont. Item, onse overste hebben Herm. Jacobsz. wtgesent mit eenen levenden zeehont, om dien myn vrouw van Savoyen te schencken, by onsen gescicten, die toen te Antwerpen waren, etc.

Glazen. Item, gescenct den glaesmakers knecht, die de glasen inden Haech maecte, 5 st. — It., Claes Weyman heeft der stadt gemaect twee glasen, ende staen inden Haghe, cost sess gulden. — It., die stadt van Utrecht heeft gescenct meyster Aryaen Florisz, deken te Loven, vier glasen in zyn capel in zyn ny husinge, costen acht R. guld. Ende die dubbelde houten laey, daer men die glasen mede brocht tot Loven, cost tien stuv. — Item, Heynric noch geseynt inden Haghe mitten glasen, ende heeft eenighe by hem ghehadt, die hem holpen 15 gl. 10 st. — It., noch geweest acht daghen tot Loven etc., mitten glasen, die de stadt scencte den deken aldaer.

Vroedvrouw. Opten lesten dach Augusti heeft die raet aengenomen Katryn Moyer, vroeyvrou, ende heeft haer wekelyk toegevoegt 15 st.

1508. —

Scherpregter. Item, Willem, die greefmeester, heeft een te raey gebracht, die gerecht was, alsoe die scerpregter dat nyet selve doen en dorste, drie pont.

1511. —

Bannier. Item, gecoft van Gysb. Henricksz. seven ellen ende twee ende een half viertel damasch, daer die nyé banner of gemaect is, de el om drie gl. — It., gegeven een bode, die dat wit damas van Antwerpen brocht, 6 st. — It., gegev. Peter, die scutterboey, om die frangien, die totten bannier gegeven syn 2½ R. gl. — It., van die bannier te maken, ende dat linnen laken boven om die stok etc. 36½ st. — It., vanden spies te maken ende vandat yserwerc daeraen 9 st. 5 wit. — It., om twe ellen lynnen laken, daer een sak off gemaect is, die men om die bannier doet voor stoff ende vulnisse, d'el 3 st.

Scuttervaentjes. Item, gegev. Gysb. Henricksz. ende die W... onder die Gaert voor 64 ellen sloeyerdoecs, daer die twe scuttervaentgen of gemaect syn, van elc el 3½ st. — It., Henr. v. Linderen vande scuttervaentgens te maken, 2 gl. 15 st. — It., vd. scaften tot de vaentgen 15 st. — It., Dirc Henricsz. v. Oudheusden, die scilder, vanden bannier ende twe scuttervaentgens te scilderen 4 Ph. gl.

Vernegelen. Item, noch ter banc gehadt een ghesel, die de bussen in 't heer vernegelen wilde.

1512. —

Munt. Item, Ghysb. Jacobz. heeft geseten tot Daniël vd. Heyde, ende heeft die penningen helpen stempelen, drie weken min 2 daghen 54 st. — It., soe heeft Ja. Splintersz., die scilder, doe dat gelt ofgezet worde, die braspenningen geconterfeit op beyden syden, die men voor Hasenberg wthing, om te weten, welke men voer braspenningen boeren soude ofte nyet, in twee tafelkens, te weten een dubbeld papier vol ende een enkel, daeraen verdient 25 st. — It., Henr. v. Ravenswaey heeft gemaect Dan. vd. Heyde twaelf stempelen, dat stuc vier st., om dat gelt mede te teykenen, ende hem een aenbeelt verhuert om acht stuv. — It., soe heeft Dan. vd. Heyde geseten 25 weken, om 't gelt te stempelen, doe 't geset was, om te mogen kennen die braspenningen ende die 13½ witgens, van elke weke, nae overdracht 20 st., maect 25 gl.

Tortuur. Item, mr. Albert de Rover, die stadt chirurgyn, heeft gegaen over Claes Mull, die gerecht is, want hy seer gewont was, drie daghen ende nacht, ende elke atmael twewerff verbonden, 3 pont. — It., noch te cost geleyt drie mingelen wyns, versoden tot drank, noch 4 stuyvere aen laxatyff ende steeckpillen, 5 pont.

Stad-swaard. Item, Will. Henricksz. vd. stat wegen te peerde te Montfoort geweest, om der stadt sweert te halen etc., 3 L.

Netteboeven. Item, Henr. v. Arnhem ende Henr. Willemsz., 2 netteboeven, zyn gevangen.

1513. —

Eerste steen. Item, donred. na Cantate, den 28 Apr., heeft Egbert v. Grevenberch, als een scepenborgermr ende eerste kerkmr. daertoe versocht wesende, den yersten steen geleyt vd. zielbrueders-capelle te Buerkerk, ende daeronder geleyt eenen Hoorns gulden.

Munt. Item, Herm. v. Ravenswaey heeft gemaect 10 stempelen, daer Will. Bonert dat gelt mede geteykent heeft vd. stadt wegen, daeraen verdient dat stuk 5 stuv. — It., des woensd. na S. Lucasdach heeft die raet sommige penningen ofgeset, daer die stadt aen verliezen most, want opten selven dach brochten die cysmeysters hoer weeckgelt, ende die stadt heeft verloren aen half blancgen, corte cruysgens, half swaentgens ende knapkoeken, tes. 12 gl. 6 st. 6 wit.

Kettery. Item, den 12. dach inden Apr., doe heeft ons borgermr. vd. vyff ende zyn vennoten, den doctoer vande predikers ende die pastoer van S. Geertruyt, gebeden te komen by dat wyff, datter gevangen was, om ondersoek te doen van ons kersten gelove, ende hadden aen kost twee R. guld. sestien stuv. — Item, noch soe is die kettermeyster by dat wyff geweest, ende de borgermr heeft zyn Liefden gescenct 2 tak wyns, fac. 16 st. — It., soe heeft Goeyert v. Voerde, borgermr. vd. viven ende zyn vennoten, met Lysbet Petersdochter doen spreken byden doctoer te predikers, ende pastoer van S. Gertruyt, ende oick naderhant gewacht na den kettermeyster, gheheyten Olyslagher, die se onschuldich gewesen ende gekent hebben, alse dat den steenweerder Lisbet voersz., die tyt zy daer gelegen heeft, wt beveel vd. borgermeyster vd. viven, gegeven ende gedaen, soe zy een sieke crancke vrouwe was, hare behoeften van eten ende drinken, onder ende over, vure ende licht, ende alsdaer by hem houden liggen, daer hy armoede ende onlede off gehadt heeft, welke Lysbet voorsz. naderhant, des donred. voor Mey anno XIII. vry afgesleten is, doe zy daer gelegen had 18 weken ende drie dagen, waervan den steenweerder belieft is 14 gl. 14 st.

Bussen. Item, des manend. na Jaersd. soe hebben die oversten ende een deel scutten, vd. rade geweest byde busmeesters van Amsterdam, alsoe sy bussen gelevert hadden opter stadt cost, ende hem meer bussen aenbestaet synde, soe hebben de busmeysters verteert etc. sestien R. gl. acht stuv.

1514. —

Bertgen. Item, gegev. den dienres, die scoenden in die Buurkerk ende beuaerden dat

graft van Bertghen, suster, mit hore witte roeden, dingsd. nae S. Jan, ses pont.

Geschut. Item, doe men die yseren cameren vd. bussen den meyster weder leverde, omdat zy daertoe nyet en dienden, etc.

Toverye. Item, noch van oncosten, gegev. v. dat wyff van Groll, dat men meende dat een tovenares was, ende van examineren, ses gl. It., die doctoer Wynant, die dat wyff belas, die getovert soude hebben, 10 stuv., ende doen men Neel hore ooren afsneet, van de kaec wt te setten, een pont. Ende van hoer op de kaek te setten 3 L., ende van die oren af te snyden, van elc oor, drie pont.

Vercrachten. Ende noch gegev. van oncosten, doe men twee appelbrekers vervelden, die een vrouw vercracht hadden, drie gl.

Oor-afsnyden. Item, verteert, doe men dat Hueshaens (!) meeghen ooren afsneet, etc.

Pestilencie. Item, gegeven mr. Aryaen, vandat hy die pestilency-lude laet, syn pensy van 21 weken, ter weke 15 st.

1515. —

Schakel. Item, gescenct myns Gen. heeren van Utrecht tromper een silveren scakel mitter stads wapen, twee gl. tien stuv.

Krankzinnig. Item, des donred. nae Remigii, enen man, dol of dwaes wesende, alhier van Amsterdam, is wederom aldaer geseynt, scuythuere 20 st.

Busgieter. Item, mr. Jan Pietersz., bussgieter, vier Ph. gl., om te reysen tot Mechelen aen den busmaker, ende bracht die voorwaerde, daer hy die bussen op aennemen woude, 31 pont 5 st.

Tapezerie. Item, gegev. den deken van S. Peters t'Utrecht, voir dienst, die hy die stadt van Utrecht gedaen, een cleet v. tapeserie werk, metter stat bannier ende die stadt wapen, ende coste dertien Ph. gl.

Toverye. Item, belieft byden scepenen etc., dat men Frerik Verwoerden's weduwe geven sel van Margariet v. Zwertssen, die van tovery beruftichs was, te houden 52 dagen lanck, dartien gl. cur. — It., ter bank gehadt een vrouwe, die men seyde, dat een tovernaerster was, 10 st.

Aflaet. Item, omtrent ons lieuwe vrouwe assumptio, heeft die stadt v. Utrecht gescenct den legaet vd. roemsche aflaet twe aeme acht taken ryns wyns, de sys daeraf belopende 6 fl. 18 st.

1516. —

Tapezerie. Item, alsoe de raet voortyts belieft heeft te scenken den deken v. S. Peters t'Utrecht, voor sekre trouwen dienst, die hy der stadt dicwyle gedaen, een tapezerie-cleet in zyn zaele, in die stede van sekere glase, dyen de stadt, indien zy daer staen hadden moghen, gescenct sou hebben, ende soe daer noch an reste 27 Ph. gl., is daerinne belieft.

Cruitmolen. Item, inde weke voir midvasten, is mr. Herm., busse scieter, vd. stat wegen gescict tot Amsterdam, om een cruytmolen te besien etc., vyf pont.

Buscloten. Item, Will. v. Deyl met syn gesellen, die de ses buscloten vonden, ende daerna gewaert hadden, van elke cloot, een gl.

Krankzinnig. Item, Herm. van Huesden, borgermr. vd. viven, heeft, wt bevel vand. oversten, eenen besuycten man, die hier by der straten ghinc ende dicwyls besuyct wert, bestelt in een scuyt, ende lyet hem voeren te Leyen, 3 pont 7 s. 6 p.

Nootslang. Item, word die nootslange andermael gescoten twee reysen, gegeven van 2 cloten weder te sueken, 10 L.

Beeltsnyder. Item, Henr. Henricxsz., die beeltsnyder, heeft dat slootwerc ander bussen helpen maken etc., ses pont.

Hagelsoot. Item, geweest by Stev. Scragen, om buscloten ende hagelscot van hem te copen, etc.

Lubeck. Item, omtrent Bamis merct, is sekeren gedeputeerden v. Lubec gescenct voir Tollesteghe poirt, want sy nyet langher bliven en wouden etc., aen cost ende wyn, vier R. guld. twaelf st.

S. Hieronymus. Item, gescenct de fratres, die den pater te Sinte Hieronymus gecoren

hadden, op S. Meertensdach inden wynter, 24 kan. wyns, 18 L.

Spotnaam. 't Vyfde kynt.

1517. —

Stoffagie. Item, doe myn Gen. hr. v. Utr., Phil. v. Bourgoingien inquam, ist op 't raethuis behangen mit laken, ende die stads wapen opgescildert, 32 st.

Artillery. Item, Lamb. Jansz. vd. Bosch brocht brieven vd. artilrymeester vd. Keyser aende stadt van Utrecht, 5 L. 12 sc. 6 p.

Bom. Item, soe hebben Herm. Dirckz. ende zyn vennoten, tromslagers geweest, om myn Gen. hr. v. Utrecht in te halen, vervelt ende vernyet een nye bom, ts. 9 pont.

Rector. Item, sonnendaech nae S. Maerten dach inden wynter, soe hebben ons overste met meer vd. rade geweest te gast tot des secret. huys, byden deurweerder des hoghe hoofs, ende den anderen daghen byden rectoer v. Alcmaer, die hier binnen was gecomen ende synen dienst gepresentiert, des die overste eens deels vd. wyn gescenct hebben, te weten 20 kan, etc.

't Regael. Item, doe men Herm. Henricxsz. gerecht hadde, alsoe myn Gen. hr. 't regael noch nyet en hadde, soe hebben die scepen, stadtdienres ende anderen, die daerby waren, verteert in cleyn-Lichtenberch 70 L.

Tromper. Item, eensdeels vand. oversten geseten tot Elewaert met eenen nywen tromper ende die gesellen vd. cuynst, ende voort gescenct den prekers aen salm ende snoek, ts. 15 L.

1518. —

Vroetvrouw. Item, die gescioten vd. rade hebben een vroetwyff, die haren dienst presenteerde, laten eximiteren by mr. Jan, een medicus, hem gegeven 15 st.

Mismaect. Item, omtrent paeschen is een mismaect vroupersoon wtter stadt doen leyden, daeraf 3 L. 15 sc.

Speelluden. Mr. Mathys, de spuelman, 3 Ph. gl., ende noch meer andere spuelluden 1 gl.

Tafereel. Item, Herm. Jansz., gemaect een tafereel, op Hasenberch, daer 't oordeel in staet, etc.

1519. —

Trompers wt Polen. Item, die oversten gescenct den jongen scutten op hoer stacy dach vier Berchs gulden, den seven trompers wt Polen gescenct enen Berchs gulden, ende vd. goedspenning vd. salpeter 5 st., ts. 3 gl. 15 st.

Rethorykers. Item, Mart. Henricxsz., die bonetmaker, met syn medewerkers, een retoryckspuele gespuelt, doe die oude scutten gescoten hadden, ende ter eere myns Gen. heren ende der scutten, daeraff belieft 30 L.

Cantileen. Item, gescenct op S. Mertyns avont inden wynter, den scoolkynderen van S. Hieronymus, die hoer cantileen songhen opte plaets, 6 pont.

Bussen. Item, alsoe Symon Gelisz., bussgieter te Mechelen, van wegen Geryt Sterk, coopman van Antwerpen, vier bussen, salpeter ende swevel, van onser stads wegen t'Antwerpen gecoft, wesende bynnen onser stadt gelevert, soe heeft hy inden Hulk verteert, soe hy een seker tyt na vestenisse der renten wachten moest, 4 gl. 16 st. — It., der stat clerck gescreven ende doen scriven 't overcomen vanden raet, van Gerit Sterk, coopman van vier metalen bussen, salpeter ende swevel, losrenten den pening 19., by consent vande gemeyne gilden, etc. — It., noch gescreven ende gegeven in elke gilde segel ende brief, daerin die raet, die gemeyne gilden geloeft heeft, die voorsz. bussen noch geen andere bussen, cruyt, cloten, noch gheene, datter totter bussen behoort, nyet wech te geven, wt te lenen, noch weerloos te werden, buyten toedoen, beliefstenisse, wil ofte consent vande gemeyne gilden, fac. mitter minuyt 22 brieven, van elc een pont, belieft 22 L. — It., Ysbr. Ysbrantsz., overste ouderman, vander stat wegen gereyst tot Antwerpen, mit mr. Hans, bussegieter, om die bussen, salpeter ende swevel te besien, etc.

Glas. Item, Claes Weyman, gemaect een

glas totten Carthusers buyten Utrecht, dat die stadt gescenct heeft, hondert voet, fac. 125 ponden.

Toverye. Item, die stadt gescreven aen den hertoch van Cleve, om zyn scerpregter, genoemt meyster Symon, om een vrouw, genoemt Luyt Blancks, van toverye alhier gevangen, te examineren, die welke gebarnt worde op sinte Andries avont; den mr. gegeven 12 goud. gulden van gewichte. — It., doe Luyt gevangen sat, ende men hoer barnen soude, soe heeft Corn. Goesensz., wt bevel vanden oversten, op S. Katryne poort die priesters, minrebroeders, cellebroeders, stat ende scoutendienres, vier daghen lanck, 's middaechs ende avonts t'eten ende drinken gegeven, soe die scout die cost optie tyt nyet en dede, ende hebben in alles verteert ses gl. tien stuv. — It., doe men die soen van Luyt Blancks socht, hebben die vive verteert, an cost ende bier vier gl. — It., doe die vive in 't Veen waren, om die potten vande toverye te halen, ende tuychnisse meer te horen, ende waren wt met hore dienres etc. — It., doer bevel vanden scerpregter is die tovernaerster andere clederen gecoft, daervoer gegeven drie gl. viertien stuv. — It., op S. Katrynen dach syn die viven geweest indie Westbroec met hore dienres, doe die tovernaerster beleden had, dat sy 't heilich sacrament ontfangen, wt horen mond genomen ende daer op een steen geleyt hadde, om dat te sueken etc., vyf gl. negen st. — It., doer bevel vanden rade hebben die vive die soen vande tovernaerster gesocht, gevangen op S. Katryne poert, ende voort geëxamineert, verteert vyf gl. sestien stuv.

Scakel. Item, die raet heeft gescenct die lackey myns Gen. heren v. Utrecht een sulvere scakel, die gecost heeft 6 gulden.

Gebarnt. It., Lamb. Woutersz. ende Corn. Goesensz., stadsdienres, hebben op S. Katrynen poert gewaect by 't wyff die gebarnt worde, 4 daghen ende vier nachten, acht pont.

Ryndyk. Item, Henr. de Jonge den Ryndyk doen maken, soe de oversten alle daghe grote clachten hoerden, alse dat nyemant met wagen of peerden van 't Gheyn te Utrecht comen en mocht, hetwelc gecost heeft etc., ses gl. vier stuv. ses wit.

Caerte ofte figure. Item, omme ons recht tegens den here v. Brederode, aengaende den stroom vander Lecke te bewysen, is gescict geweest wten rade, out ende nywe, om een caerte ofte figure te doen maken, die welke tot twe reysen daerom vergadert zyn geweest, ende verdroncken hebben negen quart wyns.

Copien wt een out boec. Item, Henr. Verborch verleyt, om vier brieven te copieren wt een boec, leggende te Oudemunster, aengaende de saeck vanden heer van Brederode, 1 pont 5 scell.

Metalen hoorn. Item, Henr., cloegieter, heeft een metalen hoorn gegoten, op Tollensteegh poort met te blazen, twee gulden.

Raeybraeoken. Item, soe heeft mr. Rovers den man verbonden, die geraeybraect worde, drie pont.

Krankzinnig. Item, die borgermr. vandie viven met syn vennoten, hebben geweest opten pinxteravont met hore dienres ende die sackedraghers van 't overeint, ende hebben een dolle vrouw, wonende in Rosendael, vast geleyt, tien pont.

Adriaen VI. Inden yersten meyster Aryaen Florisz., cardinael, op 70 pont, op elc pont 1½ stuv.

1521. —

Onweer. Item, doe den brant, God betert, door den blixem ende donder, in Seger Geretz berch quam, ende 't vandaer voort op 't Baghynhoff barnde, soo syn aenden brande geweest, om water te halen, die sackedraghers etc.

Krankzinnig. It., soe hebben Heinr. Scout, Herm. Scoll, Cryn Henricxsz. ende anderen, tot seven toe, wt bevel vande viven gehaalt Heyltgen Eelges dr., Ja. van Noerden suster, die nyet wel by haer sinnen en was, ende brochten se op Tollesteegh poort, belieft 6 L.

Trompers. Item, soe hebben Joost van Scroeyesteyn ende Goesen van Scawyck, wt bevel vanden oversten doen maken vier bridsen voir die trompers, met acht ende twin-

tich letteren op die mouwen, wegende 15½ marck, drie ons 1½ engels, elc marck 12 gl. 8 st. Holl.; noch aen gout, tot vergulden, 40 engels, den engel 18 st., ende van maken 52 goude Phil. guld. 17 st. 6 wit etc.

Adrianus VI. Item, alsoe die negen leghe dienres, alle die tyt, doen men die triumphe van onsen heilighen vader, die paeus, doen soude, wt bevel vanden oversten, die beveel hadden vroech ende laet, nacht ende dach gelopen, ende al gedaen, dat men hem hiete, etc., negen pont. Item, gegeven Dirc van Suylen etc., gescicten, om die triumphe optie brugghe ende die vueren te besien, wye den prys hadde, opten bruggen, dertich pont. — It., soe hebben die borgermr vd. vive, met syn vennoten, om die triumphe te volgen, of daer eenich twyst off gescheel gevallen hadde, gehuert 54 ghesellen, die met hem omgingen ende 's nachts mede waecten, ts. aen cost, wyn ende bier 12 gl. 17 st. 6 wit. — It., doe men die Paus omdroech ende processie hielt van ons alreheilichsten vader, den Paus van Romen, soe hebben die overste met die vive gewaect, ende hebben met sommighe vanden rade geteert ende gedronken, ende hebben gehadt aen cost etc. 4 gl. 3 st. — It., gescenct inden triumphe ons heilichsten vaders, des Paus van Romen, meyster Aryaen van Utrecht, 29 kannen wyns.

Glasen. Item, des donred. na XIII dach, heeft die stadt gescenct een glase, tot meyster Christiaen, can. tot Oudemunster t'Utrecht, in syn husinghe, ende coste 8 R. gl.

Sermoenen. It., op S. Anto. av., is ons scepenborgermr geweest byde pastoren v. S. Jacobs eten, ende scencte den wyn, omdat die pastoren 't gemeen volk, aengesien den laetsten duren tyt ende anders, in sermoenen ende anders troosten souden inden besten, beliep die wyn 3 gl.

Hamborch ende Lubeck. It., den 25. Aug. gescenct die heren van Lubeck ende Hamborch inden Olifant, ts. 12 stad. kan. wyns.

Conink v. Denemarken. Item, op S. Mergriet. dach, den bischop van Dronten vier stat. kan. wyns, ende des manendaechs daerna den cancellier vd. koninc v. Denemarken, 3 st. kan.

Spotnaam. 't Kynt van Delft.

Kinderkoper. Item, noch ter banc gehadt een cremer, die de kinderen gecoft hadde, 10 st.

1522. —

Tabbaert verset. Item, gegeven Jan van Haeften, priester, zyn tabbaert te lossen, die hy verset had, belieft 1 gl.

Adrianus VI. Item, gegeven des deken v. Eindoven dienaer, die hier de tyding brocht, dat de Paeus te Rome gecomen was, 3 Keizers gl. — It., doen bakken 3000 broden door beveel vd. oversten, om te deylen die ermen, tot loff God van Hemelryk ende eer ende welvaert mr. Aryaens, van Utrecht geboren, ende Paeus v. Romen gecoren, 75 gl. — It., doe men de 3000 broden den ermen deylde, ter eeren Gods ende ons heilichs vaders, des Paus van Romen, zyn die geschicten vanden rade ten huyse heren Melis v. Nyevelt byde geschicten vd. godshuysen gaen eten, ende soe dan der kerken ende gescicten dienaern, die 't broot gedeylt hadden, daer nyet en bleven, scicten sy se elx toe 1 L. — It., belieft Venraes dienaer, alsoe hy die eerste tyding brocht, dat die Paeus mr. Aryaen te Rome gecroont was, 5 Keys. gl., elx 21 st. — It., onse stad trompers hebben gespuelt in die processie ende alle avont op Hasenberch, ter eeren ende triumphe, dat onse alreheilichste vader, die Paeus Adrianus sextus, te Rome gecroont was geworden, belieft 4 gl.

Rhetorykers. Item, die retorykers gesellen, die de stomme personage speelden, op S. Mauritius dach, ter eere van onse heilighe vader, de Paeus, belieft 15 L.

Scherpregter. Den scherprechter, mr. Frederik, een nye palsrok van root laken ende wit, waertoe 3½ ellen roots ende 3 ellen wits, ende 7 ellen geels tot voersel., ts. 13 gl. 18 st. It., tegen S. Meerten heeft die raet belieft den scerprechter, mr. Henrik, enen palsrok te laten maken van root ende wit, onderlinge gedeylt, gecost 't laken, sceren ende maken 14 guld. 6 st. 6 wit.

Stad-gek. Item, tegen S. Meerten heeft

die raet belieft, dat men Pierken, die stadgek enen nyen palsrok ende hosen laten maken solde van root ende wit, onderlinghe gedeylt, gecost 't laken, sceren ende maken, ende S. Meerten op te berduren, ts. 12 gl.

Pays. Item, is geseynt een deurweerder inden Hulk, om goet cier te maken, also hy den oversten tyding van Pays brocht, als hy seyde, verteert 2 gl. 7½ st., ende alsoe dieselve doerweerder, eer men 't hem gaf, an sulverwerk na hem genomen heeft, die weerde van 21 gl. 10 st., is Sander 't selve weder belieft, ts. 23 gl. 17½ st.

Gebarnt. Item, doe Geertruyt Cuypers gebarnt worde, hebben die vive, als Goyert die Coninc met syn vennoten veel onlede gehad, tsamen blyvende, verteert 8 gl. — It., soe heeft mr. Frederik, scerpregter, ter bank gehadt Geertgen Cuypers driemael, van elke reys 10 st.; verleyt aen touwen, die op die bank gebesicht syn, 10 st., noch van deselve Geertgen te bernen, ende van voorsprake voor 't gerecht, elx 12 st.

Voor den cruys gaen. Item, Jan Robbertsz. ende Henr. Scout, statdienres, hebben mettet vlaswyff om 't kerkhoff voor den cruis gegaen, 1 L.

1523. —

S. Meerten. Item, Roeloff Heynricxz., schilder, heeft verlicht ende gestoffeert S. Meerten voor Hasenberch, hem aenbestaet, om 20 L. It., Gysb. Lap, gelevert tot S. Meerten voer Hasenberch mede te stofferen, aen 7 vierendeel geslegen gouts ende 1 vierendeel silvers etc., 3 gl. 3 st. 9 wit.

Stad-gek. Item, soe heeft Peter Vocking, snyer, gemaect die cledinge vd. stat-gek Pierken, ende de scerpregter met syn hosen, verdient 3 gl. 5 st. 3 wit. — It., gegev. Pieter Boll, van 't borduersel te maken v. Pierken die stad-gek, van twe jaren, alse XXII ende XXIII, tes. 3½ gl.

Tortuur. Item, alsoe die vive andermael bevolen is te continueren Jan v. Tyen metter pynen, om te doen lyden, daeromme sy groet cost gedaen ende den oversten aengeroepen, om met hem raets te nemen, alse den overste denselven Jan met mr. Aryaen doen examineren ende mit pinen tot lyden gebrocht hebben, daeromme dat die vive tot dancberheyt den oversten te gast gehadt hebben, an oncosten 75 L. — It., die vive hebben hem by consent gesterct met 14 mannen, mit bussen ende ander geweer, doe men Jan van Tyen, mr. Aryaen ende Cornelis den Brabander doet onder 't gerecht brocht, etc. It., Jan v. Tyen, van Campen, is gevangen geweest ende gerecht, 3 L.; soe heeft Thomas Jansz., den voorn. Jan t'eten ende te drinken gegeven, 20 weken ende 5 daghen; ende alsoe Jan seer gepinicht ende verleemt was, dat men hem het eten, als een kynt, in syn mont steken, ende bavenen most, 6 weken lanck, soe is hem daeromme belieft, 's daags 2½ st., ts. 93 L. 10 sc. — It., Jan v. Tyen 2 mael ter bank gehadt by Roeyenborchs tyden, ende noch 10 mael by Heynrick van Amerongen, ter banck, opte leeder ende opte rol gehadt, van elx 10 sc. — It., twemael enen, genoemt Arent, ter banc gehadt ende twemael bereydt ende eens mit gaerden versocht, 3 L. Denselven opte caeck geset ende der stat brant in syn wang gegeven. — It., hebben die viven doen examineren Jan van Tyen, op sekere sacrilegie, hy de kerke berooft hadde, ende hebben denselven met pynen ondersocht, ende gecontinueert dagelyx, acht dagen lanck, ende, soo 't scheen, dat hy den vyant te baten had, hebben sy gewillicht here Franck v. Heusden, hem van sulx te beprueven, daeromme de vive grote cost gedaen ende geen arbeit gespaert en hebben etc. 8 daghen lanck, 56 L. 10 sc.

Cantileen. It., gegeven op S. Meertyns avont, S. Hieronymus clercken, die de cantileen songen opde plaets, doe de oversten wt den Dom quamen, 6 L.

1524. —

Rechten metter lynde. Item, doe Geryt v. Zutphen gerecht soude worden metter lynde, is hy op Vleyschuys gebrocht, daer des nachts

by bleven 4 stadsdienres, 2 cellebruers, ende des morgens 2 minrebruers, met meer anderen, die daerby waren, hebben verteert 6 L. 10 sc.

Tortuur. Item, mr. Aelbert, stad surgyn, heeft enen, genoemt Geryt Willemsz., wt Loosdrecht gemeystert die [illegible]ten, die onder syn voet gepinicht waren, 6 L.

Trompers-vaentjens. Item, gegev. Goyert de schilder, vd. trompers vaentjens, S. Meerten aen elke zyde inne te zetten, van gout ende zye, ende vande scuttervaentgens van gout te maken, 13 gl. 15 st. — It., gecoft vd. stad wegen tot Gysb. Henricxz., sloeyerdoek tot 2 scuttervaentgens, ende tafftaff tot 4 trompervaentgens, noch floers tot dwylen over die crusens, die myn Genad. heer gescenct warden, ende oic aen frangien v. gout, ende an zye ende zye frangiens totte trompers vaentgens, 26 gl.

Stad-gek. Item, doe myn Gen. heer inquam, heeft Pierken, der stad-gek, ter eeren vande stad v. Utrecht, onsen Gen. heere in 't gemoet gereden mit een sotternye, belieft 1 gl. 15 st. — It., tottie bridse van Pierken is toegegaen, behalve dat gelt, dat biscop Philips daer toe gegeven had, aen sulver vergult, tfatsoen, ts. 4 gl. 6 st. 3 wit.

Sulverwerk. Item, mr. Tyman Goesensz. heeft gemaect die twee custodye, daer 't sulverwerk in staet, dat myn Gen heer geschonken worde, daer voor belieft 4 Ph. gl. 25 st. — It., gegeven Geryt ende Pieter, Hubert Pauwen soenen, vd. XII vergulden cruysen, die de stadt onsen Gen. heere, den Elect gescenct heeft, 1160 gl.

1525. —

Stads-glas. Item, alsoe voortyts die stadt gegeven heeft 't convent vd. Brigitten een goet glas in hoer kerk, daer S. Meerten met die vier oversten ende die stander inne staet, 't welc Claes Weyman wt beveel vd. oversten gemaect heeft, waeraen verdient 55 gl. cur.

Rechten metten vier. It., alsoe 's donred. voor S. Meertensd. inden wynter, een van Antwerpen metten vier gerecht worde, ende daer seker vrese inne opstont, ende die scherprechter daerdoor gewont worde, tot eer vande stat ende die justitie voort te gaen, is Jacob, die greefmr., voort gegaen in meere dienst, dan syn dienst vermocht, 3 gl.

Stads-gek. Item, gegev. Corn. vd. Goude, van 't borduerwerk te maken voor Pierken, der stadsgek, 2 gl. 15 st.

Sulverwerk. Item, heeft G. Hubertsz., die goudsmit, een coninclyk cop ende prys vd. papegay, van sulver gemaect, wegende 24 oncen 11 engels, 52 gl. 3 st. 9 wit, 't fatsoen 3 Phil. gl. — Item, gescenct mr. Herdinck, secret. vd. greeff v. Hoechstraten voor sekere diensten, hy voortyts ende oic nu gedaen heeft ende oic noch meer doen mach, een sulver overdect cruysen, 16 gl. 7 st.

Kettery. Item, soe heeft mr. Aelbert, stadt surgyn, wt beveel vd. viven eenen, genoemt Jacob van Antwerpen, die verbarnt worde, verbonden inde gevangenis, alsoe hy gaters in syn hooft gevallen hadde doer syn besuectheydt, daer hy over gegaen heeft 6 daghen, 5 L. — It., soe hebben die vive menichwerf op S. Katryne poort geweest byden kuper, mitten kettermrs ende andere geleerden, den enen dach byden anderen, ende mit hem gehadt ende mede genomen enen scriver, die alle die articulen ende punten scriven most, dieselve verdient 5 L., ende an cost mitten scriver, 17 L. — It., soe heeft Peter Geritsz. v. Merenborch, borgermr vd. vive, met syn vennoten in 't yerste gevangen gehadt enen, ghenaemt Jacob Rutten, ende was van Antwerpen, die overmits onnatuerlyke dingen hy bedreven, ten brant is gewesen, soe hebben sy dicwyls daerom op de poort moeten gaen, eer sy hem tot lyden konden brengen, ende mit veele vd. rade ende geleerden beraden, soe hy mit menichvuldighe siekten besuyct was, daer sy omme grote neersticheyt gedaen hebben, tot twe reysen, mitten geleerden verteert 28 L.

Rhetorykers. Item, gegeven den ghemene ghesellen vander rhetoryken bynen Utrecht, vandat sy ter eeren vd. stadt 't verleden jaer gespeelt hebben 2 of 3 spuelen, 3 Hoerns gl.

27*

1526. —

Silverwerk. Item, noch wt geweest etc., met een overdecten cop aen jonker Willem Torck, dewelcke de stadt hem scencte, etc.

Batement. Item, soe als die clercquen v. S. Hieronymus een sulverlic batement op S. Marie Magdalenen dach opte plaets speelden, heeft hem die raet daertoe belieft 6 L.

Toverye. Item, soe heeft mr. Aelbert de Rover, stad chirurgyn, wt beveel vd. viven, 't vroumens, dat opte poort lach, alle hoer haer overal off gescoren, daeraen verdient 4 L. It., mr. Aelbrecht die Rover, heeft Nysgen wt die Leech Wey hore haer overal afgescoren, doe men se pinighen soude, 4 L. — It., mr. Aelbert etc., heeft, doe die boel vanden Bosch alhier gecomen was, die drie vrouwen, van toverye beruftlicht, anderwerf gescoren, van boven tot beneden, waeraen hy wel verdient heeft, van elk 4 L. — It., mr. Aelbert voorn. heeft Nysgen wt die Leech Wey gemeystert, soe als sy deerlyke vanden mr. vd. Bosche, mitten vier gepinicht was, vier grote gaters aen hoer beyde eersbillen ende diën, waer hy over te meysteren gegaen heeft drie weken, 10 L. — It., Jan Aertsz. met twee wagens geweest inde Leech Weyde, ende gehaelt Nysgen met haer dochter, die beruftlicht waren van toverye. — It., noch gegev., om brandewyn ende peper, daer die vrouwe, van toverye beruftlicht, mede gepinicht worde, 28 st. — It., alsoe ten huyse Peters, weerdt inden Sleutele, de borgermr vd. vive etc., geweest hebben, om aldaer zeker te wesen ende te bewaren Goert, den toverman ofte waersegger etc., 2 gl. 6 st. 3 wit; hier is oic mede in gerekent den brandewyn ende gaerden, die men optie poert besichde etc., ts. 11 L. 11 sc. 3 d. — It., op S. Sixtusd. is Nysgen wte Leech Wey gevanghen ende die steenwaerder heeft hoer 26 weken op S. Katrinenpoerte t'eten ende te drinken gegeven etc., 52 L. — It., mr. Heynric, heeft verdient aen Nysgens dochter, van examineren, 1 L. — It., soe heeft hy voor Nysgen die banc bereyt. op die leder twemael geleyt, ende eens op de leder gehangen, 2 L. — It., noch deselve inde wanne geseten, ende dapperlyc gegeselt, daeraen verdient nae ouder gewoonten, 3 L. — It., des nademidd. derselven die banck bereyt ende eens opte leder, 6 L. 10 sc. — It., op onser Lieve Vr. avont assumptio, soe heeft die scerprechter noch driemael ter banc ghehadt Nysgen inde Leech Wey, 2 L. — It., noch hoer inde wanne geseten, wel gegeselt, 3 L. — It., mr. Heynrik, die scerpr., heeft mitten oversten opte poort geweest ende die banc bereyt voor die dry tovernaersters, 1 L. 10 sc.

Speelluiden. Item, Claes v. Heyndersteyn, gegeven omtrent S. Jacob, die drie speelluyden van Wessel, die hier quamen spelen mit hoer trompetten ende scalmeyen, etc.

Waersegger. Item, Peter Petersz. heeft verwaert die waersegger anderhalve dach ende twee nachten buten sloets, 2 L.; ende die borgermr vd. viven ende syn vennoten hebben in die camer ontbeten aen herinc, broot ende bier, doen sy hem examineerden, 5 st.; ende die waersegger heeft verteert, an cost ende drank, metten dienres, die of ende aen quamen, 11 st.

Cruys draghen. Item, die 't cruys droech, doe Joost vd. Bosche gehangen worde, 1 L.

Wapens. Item, opten 5. dach Novembr. heeft Peter van Ingen gelevert 15 wapenen, alse 't sticht, der stadt ende myns Gen. heren wapen, doe syn Genaden die confirmatie toonde opten huyse, om aldaer te hangen, 6 L.

Stoffagie van het stadhuys. Doe myn Gen. here syn eede dede, soe heeft Gysb. Henricsz. het raethuys gestoffeert, ende met gouden ende damasten lakenen behangen etc., 10 L.

Rechten metter lynde. Item, saterd. nae S. Meertensd. inden winter, heeft die stadt justicie gedaen ende een gesel vd. Bosch doen rechten mitter lynde, ende doe heeft het gherecht, tot 41 personen toe, geteert etc. 82 L.

Succentoeren ende schoolmeesters vd. Dom. It., die stadt heeft gescencт, sonnendaechs voor Palmen, doe men processie hielt, die 4 suc-

centores mitten schoelmeester vanden Dom, elx 1 quaert wyns.

Scerpregter. Item, die scerpregter vanden Bosch heeft met die hy by hem had, verteer tot Meerten v. Scerpenseel:

Inden eersten, aen wyn 12 gl.

Aen Hoemborch 2 gl. 12 st.

Aen koeyt 13 st.

Aen maeltyden, 6 gl. 6 st., behalve syn ontbyten, des voor- ende nademiddaechs, mit degenen, die by hem waren, noch ongerekent wesende.

Item, aen brandewyn 7 st.

Munt. Item, alsoe inden jare xxvi licht gelt ginc, alsoe die snaphanen voor 7 stuv. Holl., een zweertgen voor 15 witgens. ende alle ander gelt na advenant, welc gelt des donred. na de heil. paesdag, anno xxvii, ofgeset worde, te weten die snaphanen op 6 stuv., ende die sweertgens op 12 witgens etc.

1527. —

Toverye. Item, des woensd. na S. Valent., soe heeft mr. Aelbert drie vrouwen, als: Nysgen wter Leech Wey, Beatrix in't Veen ende Lysb. de Roey, elc bysonder alle hoer haer van boven tot beneden afgesneden. voer elx 16 st. — It., soe heeft die selve mr., nadat die vrouwen gepinicht waren, grote gaten in hoer neersbillen tot de waeyen toe, daghelyx twe mael verbonden, ende grote oncosten daeraen gedaen, 2 guld. 6 stuv. — Item, soe syn Nysgen, Beatrix ende Lysbet etc., metten brande ter justicie gebracht, etc. — It., mr. Jan van Balen, scerpr. vd. Bosch, drie tovernaersters ter justicie gebracht metten viere, van elk persoon te rechten 3 gl.

Loterye. Item, Laurens Pet. Petersz. gescreven inde loterye 2850 namen, prosen ende advysen, van elc dusent 14 st.

Vierendeelen. Item, soe is Thys gevierendeelt; van elk vierendeel verdient 12 stuv. It., mr. Coenraet heeft nog eenen priester opter leder ghehadt, 4 st.

Tortuur. Item, alsoe Jan v. Woerden deerlyk inde stadsgevangenisse gepinicht was, alsoe dat mr. Aryaen Lambertz. daerover gegaen ende genesen heeft etc., 2 Phil. gl.

1528. —

Tortuur. Item, gegeven wt bevel v. doct. Affensteyn, als stadhalder, enen arbeider, die de banc v. S. Katrynenpoort overdroech, doe men die gevangen op 't hoff examineren soude, 4 st.

Wapens. Item, Jan Block van een bort te scilderen mit wapenen, dat men sette, daer men die paspoorten haelde, 17½ st. — It., gegeven Jan Hubertsz., goutsmit, van een wapen op een yser te zetten, daer met die paspoerten mede teykende, 6 st. — It., gegeven Peter van Ingen van 8 wapenen v. K. Maj. te scilderen, die in de triumphe gebesicht worden, 't stuk voor 6 st. Holl.

Triumphe. Item, gegeven om 8 scouwen torfs, die indie triumphe, doe die K. Maj. ghehult worden, opte plaets, opte Noede ende anders waer, tot Z. Maj. eren, verbrant worden, elcke scou 28 st. — It., 28 pektonnen, 3 gl. 9 st.

Vreeborch. Omtrent S. Cecilien dach, soe hebben die drye gesworen vd. stadt ende die lantmeter mettes secretaris zoon geweest achter S. Jacobs op de erven, daerinne die K. Maj. een sterckte ordineren soude, ende hebben die erven gemeten etc., belieft 7 gl. 12 st. — It., op S. Katryn. avont, worde byden stadhouder etc., gescict Lubert van Alendorf, Peter Ruysch ende Valentinus, secret., tot Culenborch, by myn hr. v. Hoochstraten ende meer anderen des K. Majs. gecommitteerden, om treffelyke saken, beruerende die erven, daer men die sterkte achter S. Jacobs maken soude ende meer anderen, ende hadden aen oncosten 20 Kar. gl. 18 st. 1 blanck.

Rhetorykers. It., gegeven de rethorisynen naer vermogen harer supplicatie, voor batementen ende speelen, die sy tot loff ende eere der K. Maj. ende die stadt van Utrecht gespeelt hebben, belieft 7 gl. 10 st.

Kruitmolen. It., byden schout, burgermrs etc., doen aenbrengen Dirc de Goyer ende

Herman v. Doeyenborch, Corn. Jansz. Olyslager, van buscruyt te maken mit syne molen, 15 daghen, 's daechs 16 st., na dat ons Gen. heer ende de K. Maj. de stadt weder ingenomen hadden, ts. 15 gl.

Zweertdansers. It., des dingsd., an. xxix, doe die stadhouder, scout, burgermrs ende meer andere goede vrunden, waren ten eten ten huyse van Valentyn, secretaris, soe syn aldaer ten huyse gecomen die zweertdansers der stede van Amsterdam, spelen ter eren ende recreatie vd. weertscap, waervoer hem doen scenken is 12 st.

1529. —

Wapens. Item, soe hebben Ot v. Gemen etc., metselaers etc., aen S. Katrynen poert dat Pauws wapen wtgenomen ende weder 's Keysers wapen inne geset, belieft 3 gl. — It, Aernt Pop met enen wagen v. S. Katrynevelt gevoert te Minnebroers een putsteen, op de Nuede, ende steygerhoudt aen die poorten van 's Keysers wapenen te setten, 2 gl. 8 st. It., gegeven Jan v. Zwoll, tinnegieter, van 't loet tottes Keysers wapens tot die putte inder Nuede, boven op 't raethuys ende op Wittevrouwen poort, 35 gl. 18 st. 1 d. — It., bey tusschenspreken v. Goeyert van Roeyenborch, als een overman, mr. Rembout van Mechelen ende mr. Claes Meertensz., loedsmr inden Dom, als dedingsluiden, syn vd. stads wegen bestaet aen mrs Claes v. Oestbroec, de Keiserl. wapenen voorder stads poorten, ende oic voor Hasenberch, te weten, dat hy hebben sel, van elke vande voorsz. wapenen, tot viven toe, 't stuk 28 Phil. gl. — It., noch mr. Claes gemaect 2 wapenen opte Vaert, 't stuc 3 Phil. gl.

Krankzinnig. Item, soe hebben Peter van Moers wt die stadt geleyt Reintgen v. Deventer, die dol was, 16 st. It., soe is mr. Aelb. de Rover, stad surgyn, gehaelt by eenen, gheheten Reintgen v. Deventer, die dol was, ende beneden in 't gat op 't Vleyshuys lach, om quaet been, dat vervuilt was, te genesen, 12 st.

Groote bus. Item, gegev. Geryt Woutersz. by S. Katr. poort, van een nywe as in die grote busse opter Nuede met een nywe disselboom te maken, 17 st.

Ketterye. Item, gegeven Pieter Michelsz., bode der Keiserl. Maj., van sekere mandementen, gebracht wten hooghe hove v. Mechelen, beruerende die Lutheranen, ende 't bestant tusschen die Keis. Maj. ende Con. van Vrancryk, 12 st.

Vreeborch. Item, gecoft daghes na alre Siel. d., wt beveel vd. stadh. ende borgermrs, thyen nywe bedden, 't stuc 6 gl., ende gepresenteert op Vredenborch, 60 L.

Geschenk. Item, soe hebben ons oversten doen copen 4 ossen, voir 162 goud. gl. van gewichte, ende hebben gestaen mesten vande slachtyt tot nae Lichtmis, ende syn gescenct, drie den heere van Hoechttraten, ende een ons here van Bourgnival, stadh. etc.

Rhetorykers. Item, die stadt heeft gescenct ende belieft te geven den retorykers voer hoeren dienst van een stomme personage ende batement gedaen tot triumphe vd. peys, belieft 10 Karol. gl.

Lotery. Item, alsoe Geryt Hubertsz 't sulverwerk vd. loterye gelevert heeft, hetwelc hy met drie of vier wtslaghen ontfangen, ende den luiden met veel wtslaghen weder aengewoghen heeft, belieft 15 gl. — It., welke sulverwerc Gheryt, op synen anxt inder cassen bewaert, ende die kasse 's morgens op- ende 's avonts toegesloten heeft, waerdoor hy twe cruysens gemist heeft, voor welke bewaernisse ende moeyenisse belieft is 10 gl.

Gezelen. Item, soe heeft mr. Heinrick, scerpr., een jongen vd. Bosch, door bevel vd. stadh. gegeselt, alle die stad door, op alle bruggen, 16 st.

Tortuur. Item, mr. Henr. heeft te paert gehadt een, ghenoempt Joost v. Cortryck, 2 st.

1530. —

Comedie. Item, noch gescenct den rector der kynderen v. Marie op S. Petersd. ad cathedram, soe alse speelden aen die plaetse comedie, tot drincgeld 12 st.

Vredenborch. Item, des woensd. 20 d. in July, heeft die greefmr. die caec wt- ende ingeset, doe de man met een hand daerop geset worde, ende noch vande tonne te halen op Vredenborch, ende weder te brengen, ende daer denselven man mede wtginc, daeraen verdient 4 st.

De minderbroeder Ger. v. Zutphen. Item, gegeven broeder Geryt v. Zutphen, te minrebroers, soe hy menich jaren der stadt van Utrecht vroech ende laet gedient heeft, als men hem van doen hadde byden misdadigen, als allen menschen wel kennelyc is, 8 gl.

Rhetorykers. Item, gegeven die camer vd. retorisynen bynen Utrecht, soe als hemlieden gepraesenteert was by enen bode der cameren van rethoryken vande stadt van Leyden, een kaert van derselve camere van Leyden nae vermogen der supplicatie, belieft 21. st. It., noch Evert gemaect dat scavot opte plaets, om te spelen die batementen, 8 st.

Uitvaert. Item, des donred. na S. Thomas dach apost., soe hebben die oversten aen Will. Boemert bestaet te leveren, dat was totter wtvaert van myn Gen. vrouwe van Savoye, zal. me., 20 gl. — It., soe heeft Splinter van Nyenrode, bastert, ende Peter van Yngen aengenomen te maken 86 wapenen van myn vrouwe van Savoyen, om in de wtvaert te besigen, 5 gl. 10 st. — It., noch hebben sekere wantsnyers gelevert, om inde wtvaert te besigen, 277 ellen swert laken etc., met heml. gecomponeert, d'elle 1 oirt, ts. 7 gl. 9 st. 1 oirt.

Wapens. Item, gegeven Heynr. Gysbertsz., metselaer, van off te breken aen Wittevrouwen poort, om des Keiserl. Maj. wapenen te stofferen. It., gegeven Jan Block, om des Keisers wapenen, te weten voor de 4 poorten ende voor Hasenberch te stofferen. Item, noch die putte opte Nuede te stofferen, mit twee keisers wapenen opte Vaert. It., noch gestoffeert drie ossen, die den heere v. Hoechstraten gesconken waren, ts. 95 Phil. guld., daer in 't verleden jaer of betaelt syn 60 Ph. gl.

Processie. Item, soe hebben die hoornblasers, tot 14 reysen toe, alsmen processie omme der stadt hielt, gelevert die stads dienres die roeyen, om byden oversten inder processie te gaen, 't volk daermede op te slaen, voor elke reyse 1 st.

Bruiloftgeschenk. Item, noch geschenct op paeschavont, die president opte bruloft van syner dochter, 2 aem wyns, ende was half frens wyn, die aem 13 gl., 26 gl.

Speelluiden. Item, vanden steygher te maken, opte plaetse, daer de speelluiden op speelden, 8 st.

1531. —

Rhetorykers. Item, gegeven den retorykers van 6 vaten byers exchysvry by twee supplic. belieft 3 Karol. gl. 18 st.

Coning v. Denemarken. It., Jan v. Zwoll, tinnegieter, betaelt 5 st., voor tien pont loets, ende een halve stuver, ende daeroff gegoten haeck-bussen loey, doe die Co. van Denemarken omtrent Utrecht was etc., 5 st. It., die cameraer heeft betaelt een bode 53 stuv., wt sake, dat hy gereist is tot Schoonhoven, omme een tonne buscruyts, welke sy ons seynden, soe als die Co. van Denemarken mit veel knechten inden lande van Utrecht quam, ende dit om syn teeringe etc., 23 st.

Subventie. Den pater van S. Hieronymus ende Jan Berentsz., boecprynter, betaelt te samen die somme van 20 Carol. gl., wt sake een Lat. boeczken, beruerende een goede ordinantie van onderhoudinge vande erme menschen, te translateren in Duytsche ende daer boekxkens off te prenten, waervan gegeven den pater voorsz. 2½ gl. ende J. Berentsz. 7½ gl.

Heidenen. Item, Willem, der stat rydende bode, betaelt die somme van 16 stuv., wt sake dat hy gereden is tot Maersen, om die Heidens, die daer lagen, wt het lant v. Utrecht te doen gaen ende rumen, ende insgelyken des anderen daechs gereden in die Loesdrecht, die selve Heydens wt het lant te gebieden te trecken etc., 16 stuv.

Epitaphium voorde Smeetoorn. It., Gooyert van Roeyenborch betaelt de som van 25 gl., wt sake dat hy, door bevel van mynh. die stadthouder ende die oversten, laten vergroo-

ten ende doen stofferen heeft, dat epitaphium vande Keiserl. Maj., staende voor der Smeetoorn by St. Berthelemeus gasthuys, blykende by beliefteniße 's raets etc., 25 gl.

1532. —

Gecoornt cruyt. Item, Ev. Henricksz. betaelt 57 L. 6 sc. 6 p., wt sake dat hy gelevert heeft totter stat behoeff 2 tonnen buscruyt, te weten een ton haec-buscruyt, ende een ton cleyn gecoornt cruyt, etc.

Veltgeschut. Item, Joost vd. Bosch 1 L. 8 sc., voor twee leere zakken, om buscruyt inne te doen tot halfslangen ender ander veltgeschut, etc.

1533. —

Stad-swaard. Item, de wed. van Bernt van Hoppenem, scerpregter, belieft 5 L., wt sake van coop van een justicie-sweert ofte regt-sweert, die de weduwe voorn. deser stadt vercoft heeft nae dode van hoer man, sa. ge., die doetgeslegen ende geworpen worde, etc.

1534. —

Schilderwerk. Item, Ja. Nobell, schilder, betaelt 3 L., wt seke hy anno XV^{c}. XXXV, in Sept., gewrocht heeft aenden toorn, gelegen achter dat Bagyn-hoff, te weten aenden leuw, buyten inde voorsz. toorne staende, ende heeft die geschildert ende mit gout ende olyverwe beleyt ende oick die epitaphye ende scrifturen, daeronder staende, beloopt van 't gout, oly ende verven, ende arbeyt etc., 3 L.

Scerpregter. Item, Oloff van Hindersteyn, 4 sc., wt sake hy in May van Leyden mede gebracht heeft der stad-sweert, dat die scerpregter aldaer gelaten had, ende soe hy 't selve sweert byder weg nyet en dorste dragen, heeft hy op eenen waghen ghereden, 4 sc. — It., die cledinghe vanden scerpregter, te weten 8 ellen ende 1 vierendeel ruwaens, ende nog 6 ellen ende 3 vierendeele papegaey-gruen voeyerlaken, etc.

Rhetorykers. Item, Corn. Sandersz. ende Reynier Pauwelsz., rethorykers, betaelt de som van 18 L., wt sake anno XV^{c}. XXXV, des donredaechs altera Mathiae, den 25 Febr., belieft is byden rade, dat men die rethorykers geven sal voer hore verleyde ende verscoten penningen, die sy op Hasenberch aende trap ende aende camer te cost geleyt hebben, 12 gelyke ponden, te betalen aen handen, die de penningen verscoten hebben, ende hiertoe noch ses gelyke ponden voorsz. voor die gemeen rethorykers voer hoer batementen ende andere diensten, die sy tot hiertoe gedaen hebben gehad, te betalen Jacobi etc., 18 L.

1535. —

Musyk-instrumenten. Item, belieft, dat men deser stads speelluyden tot horen instrumenten, diese nu vernyet ende cost om gedaen hebben, scenken sal eens, 3 pont groet, mit conditien, off dieselve speelluyden, off enich van hem van hier vertrekken sonde willen, ende d'instrumenten mede nemen wonden, die sonde syn aenpaert van 3 pont groet voorsz. deser stadt weder betalen; off sterfft iemant vande speelluyden, die erfnamen sellen dat oick doen., als voorsz. etc.

Maeltyt. Sandryn, waerdinne inden Hulk, betaelt 23 L. 11 sc., wt sake anno XXXV, op S. Meertensdach inden wynter, 's avonts in-Hulk gelogeert zyn geweest sekere ambassaten, metten grave van Rennenberch, als deputaten der Keiserl. Majest., die gecomen waren vanden Oosterschen steden, ende soe syn ter selver tyt by hem comen teeren, mynheer die president ende andere raden vanden hove, enighe prelaten ende heren vande vyff godshuysen, enighe vande ridderschappe, schout, borgermrs, scepenen, in getale van XX personen toe, aen een groete tafel, ende dan noch XXXIII personen, aen drie verscheiden tafelen, vanden ambassaten, hoere familie, jonkeren, hoeftluyden ende andere gasten, die daer mede geroepen waren; ende die stadt scencte hem dat gelach; ende beliep in 't yerst aen cost ende teeringe voor den ambassaten ende andere heren daerby voor hore

maeltyt, elc 3 sc., ende die andere jonkeren ende familie hoer maeltyt, elc 2 sc., maect tsamen 6 L. 6 sc. Ende ter selver tyt hebben sy gehadt aen wyn 61 quaerten, die quaert 3 sc. Noch voer die heren doen halen inde apteek, als bancquet, cruyt, suker ende anders, tot het banckct dienende, tsamen belop. 3 L. 10 sc. Ende des morgens, doen die ambassaten reysen souden, hebben sy metten grave van Rennenberch ende hoir familie gehadt, aen cost ende wyn tsamen 4 L. 12 sc., belop. tsamen 23 L. 11 sc. — It., Goeyert v. Gelre betaelt 6 L. 6 sc. van 12 stadkan. wyns, die hy geschoncken heeft 9 Nov. XXXV, den ambassaten ende den raet mitten heren, die gecomen waren wt Denemarken, daer die hr. van Rennenborch, die president van Utrecht ende meer andere heren oick by waren, ten huyse vanden Hulck, ende maecken 36 quarten, elc quaert 3 sc. 6 p. etc.

Blyde incomst vd. bisschop. It., 3 aem myn 4 tack wyns, welke die stadt van Utrecht, anno XXXVI, geschonken heeft mynheer den bischop van Utrecht, nadat hy syn bisdom alhier ontfangen hadde, tot zynder eerweerdighe, edelen ende waelgeboren blyder acceptatie ende incompste etc., 42 L. 9 sc.

Stad-swaard. Item, Henr. van Rawesway, eerste cameraer, 4 L. 4 sc., wt sake hy door consent vanden oversten van stadswegen, een mesmaker, wonende tot Cuelen, doen maken heeft een recht- ofte justicie-sweert, daer voor gegeven is 3 goude gulden. It., een nywe casse, die nu op 't raethuys hanckt, daer men der stads justicie-sweert in setten sel etc., 25 sc.

S. Hieronymus-huis. Item, syn anno XXXVI, den 4. Aug., geschonken die visitatoirs vd. huyse van S. Hieronymus, die welke by scout ende burgermrs vergadert waren, byden pater ende gemeen scoelmeesters van S. Hieronymus, in hoer convente, omme aldaer 't scoel ende studenten of leerkynders van S. Hieronymus alhier te visiteren, 12 quaert wyns, elc quaert van 3 sc., etc.

Schilderwerk. Item, Ja. Nobell, scilder, betaelt 7 L. 8 sc., wt sake hy XXXVI gewrocht, gescildert ende driemalen over gelicht heeft dit nabescreven: Inden yersten, aende nyewe leuwen-toirn after die lauwers, noch dat yserwerk met die weerhaen, fermilioen roet, ende noch in die papcamer etc., ende hiertoe gelevert aen groen verwe, slecht ende schoen, drie ponden, noch aen lynsaetoly 1 L. 5 sc., noch aen loetwit 15 sc., noch aen lichten aker 6 sc., noch aen meny root 4 sc., noch aen fermilioen roet 6 sc., noch heeft hy die leuwe geholpen, daer aen te cost gehadt 4 sc.

Willem van Noert, steenhouwer, 40 L., diewelke hem oic door ordonnancye van mynh. die grave van Hoochstraten toegevoecht syn, te hebben, ende dat wt sake, hy diversche diensten gedaen heeft deser stadt van Utrecht, in 't visiteren der gebreken vande metselrye, omme die stadt wesende, oick in 't meten der borchwallen ende in 't opnemen der werken, den huysluyden toegevoecht te graven inde stadt grachten, ende in 't offsteken der borchwallen, van diversche patronen, dienende tot een nywe poort, te maken aen Tollesteech etc.

Beelthouwer. Item, Joost Trant, twee stukken steen, daerin gemaect is dat scrift, bynen ende buyten vande Leeuw-toorn, etc. It., van dese twee stukken te bereyden ende 't scrift er in te maken 1 L. 10 sc. It., gemaect een capiteel, daer die leeuw op staet etc., 12 sc. It., gemaect een leeuw van Benthemer steen, lang 3 voet ende een quartier etc., 30 sc.

Sacraments-capell. Item, Henr. van Raweswaey, van weghen 't heilich sacraments broederscap op 't singhel byde Weert, betaelt die somme van twe hondert ende vyff pont, wt sake den cameraer tot behoef van deser stadt, daer voor van Hubert die Lauwer, als procuratoer met enighe vanden brueders van 't heilich sacraments bruederscap voorsz. gecoft heeft, met consent vd. oversten, alle die steen, die aende capell ende 't camertgens van 't heilich sacrament op 't singel voorn. staende, ende die capell voorsz. toebehorende, omme daermede te funderen die mueren vander Lauwerslach etc., 205 L.

1536. —

Legaet. Item, 24 stadskan. wyn, gesconken den legaet van Romen, ten huyse van mynhere dye Domdeken, Johan v. Voorst, 3 L.

Batement. Item, betaelt Ev. Wyersz., de somme v. 5 L., wt sake hy daervoor aengenomen ende hem aenbestaet is voor Magdalene anno XXXVII te maecken een groote tardeys opte plaets voer de Waelsche scoelmr., omme hy syn discipulen ende anderen daerop een batement te spuelen.

1537. —

Toorns. It., Corn. Alertsz. 3 L. 9 sc. 6 p., vandat hy anno XXXVIII gelevert heeft 2 loeye bloemen, d'een op 't waechuis *de bonte Cree*, ende d'ander opte *Raven* etc. — It., Jan Jaspersz., cuepersleger, 9 L. 9 sc., wt sake hy anno voorsz. gelevert heeft die weerhanen mitten appel opten Boc-toorn, ende die weerhanen metten appel op die Vosse-toorn, etc.

Comedie. Item, Jan Spruyt, getapt 12 quaert wyns, die de stadt op S. Lambertsdach, doe die clercken van S. Hieronymusscoel hoer comedie ende spuel gespuelt hadden, die meysters van S. Hieronymus mitten clercken voorsz. sconcken, elke quaert 3 sc. 6 p.

Scilderwerk. Item, Gerit Jansz., scilder, aengenomen ende opgemaect die scilderye in 't raethuys van Lichtenberch 31 L. 12 sc. It., noch heeft Gerit voorsz. twee weerhanen, opter stat nye toornen staende, yerst geteyckent ende daer na ofgeset — It., Willem Roelofsz., die scilder, gemaect die scilderye vanden Boc-toorn. te weten die boc gestoffeert, mit het schrift buyten inden toorn staende etc., 14 L. 10 sc. — It., die scilderye vande Vosse-toorn, te weten die vos ende het scrift etc., als voren. — It., 't waechuysgen, gheheten *die Valok*, etc. — Item, noch twe waechuysgens, alse: *die bonte Cree* ende *die Raven*, ende 't scrift buyten aende voorsz. waechuysen gestoffeert etc. — It., noch den beer mettet scrift, geverwet ende gestoffeert. — It., noch der stadt wapen boven 't heck vande Plompentoorn gestoffeert.

1538. —

Munt. Item, Corn. Aertz., anno XXXVIII geschikt geweest totten muntmeester van Antwerpen, omme aldaer van hem te ontfangen ende te halen, die doytgens, die hem van deser stadt wegen bevolen waren te doen munten, soe is 't, dat hy van oncosten vande yseren vande munt ende andere verleyt ende verscoten heeft, als nabescreven: Inden yersten vande yseren, die de muntmr doen maken hadde, omme die doytgens daermede te munten, 6 L.; noch 56 pont doytgen te munten, 't pont 2 sc.; noch voor een tonnetgen, omme die doytgens inne te beslaghen, 3 sc. 6 p.; noch van se te brengen tot Antwerpen, 1 sc. 6 d.; noch van sciphuer van Antwerpen tot Gorcum, van Gorcum tot Viane ende voort tot Utrecht, ts. 11 sc., ende noch van vacatien 2 L. 10 sc.

Uitvaert. Item, Corn. Gerbrantsz., verwer, anno XXXIX, opte wtfaert van onse alregenad. vrouwe, die Keyserinne, gelevert 247 ellen swert lakens, die gehangen worden inden Dom, elc elle 3 p., ts. 5 L. 1 sc. 9 d. — Item, Gerit Jansz. van Wytfelt, scilder, 10 L. 10 sc., wt sake hy na Pynxteren van stadwegen tegens die wtfaert van onse alregen. Keyserinne, hoechl. mem., die inden Dom gehouden worde, gescildert ende gemaect heeft, ts. 70 wapenen etc. — Jan Jansz. wte Nypoort aen spelden, om die wapens te bevestigen, 1 sc.

Silvere letters der stads dienaers. Item, Jan van Meerten, goudsmit, voor pinxteren van stadwegen gemaect voorde 7 stads leghe dienaers, seven silveren woorden van UTRECHT, by Italiaansche letteren geordonneert, om opter lufter mouwe vande voorsz. dienaers, ter eeren vande stadt, alsoe die stryp daermede offgeordonneert ende geset is, gedragen te worden, ende belopen tesamen 49 ytaliaensche letteren, in als 14 loot 3 engels, waervan by desen cameraer voorsz. die voorsz. Jan v. Meerten gelevert is vander stadt sulver 3½ loot scerp, ende noch aen sulver penningen, wesende fyn silver, ts. belopende aen gelt 8 L. 14 sc.; ende Jan v. Meerten heeft verdient van 't pa-

troen vande letteren voorsz. te ordonneren ende 't fatsoen vande voorn. 49 ytal. letteren in silver te werken, ts. 3 L. etc., ts. 11 L. 13 sc. — It., Willem van Hindersteyn, eerste camerarer der stad van Utrecht, myn vennot, ende Jan v. Meerten, betaelt 61 L. 10 sc. 9 p., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe heeft Will. van Hindersteyn voorsz. in presentie vd. cam. Herm. van Leeuwen, wtgereykt ende verscoten in handen van Jan van Meerten voorsz., aen penningen van Engelsche stoters, scrickelborgers ende slapers, die deser stadt overgelopen waren, door de afsettinge vande payemente, ts. totter somme van 50 L., van welcke voorsz. penningen gemaeckt syn sekere silvere letteren tot behoef vande hooghe ende leeghe dienaers deser stadt voorsz., wegende in als aen silver 29 oncen. Ende hier tegen heeft Jan van Meerten voorsz. Herman van Leuwen voorsz. weder gelevert aen sulver 23 namen van 't woord UTRECHT, soe groet als cleyn, elc naem van 7 letteren, wegende in als met een loet lakens tot syne behoeff, 29 oncen 4 engels, etc. Ende Jan voorsz. heeft verdient, vande namen ende letteren voorsz. te maken ende te werken, te weten vande 8 grootste namen, voor de 8 hoochste dienaers ende officianten, van elke naem, alsoe hy daertoe tot syne coste een nye patroen heeft moeten laten maken, 12 sc., ende vande 15 namen voor de andere leghe officianten ende dienres, ts. 6 L. 8 sc. 9 p.

Caerte. Item, Jan de Bruyn van wegen nabescreven betaelt de somme van 3 L. 13 sc., wt sake Henr. vd. Borch, Henr. v. Rawesway, Ev. v. Schayck, schildere, Jan de Bruyn, deurweerder, na Odulphi, wtgereyst syn, tsamen 3 reysen, ende daer na deselve, sonder alleen Henr. v. Rawesway, noch een reyse, omme die vryheit van Utrecht te doen bescriven ende ontwerpen, omme daer van een chaerte te maken, ende hebben die drie voorsz., soe se laet inquamen ende moede waren, inden *Hollandschen Tuyn* verteert aen cost ende wyn, 1 L. 11 sc. 6 p. Ende omme die wterste ende bepalinge vande vryheyt te weten, soe hebben sy dese nabescreven daertoe gehad, die se hem wesen, te weten: Jan Jansz., ganscoper opten Noert, Jan Jansz., buyten Wittevrouwen, elx 2 daghen, Will. v. Deyll, Jan Jansz. te Abstede, ende Aerntge Pot, buyten Tollesteech, elx 1 dach, daervan aen elx betaelt is voor hore vacatien 1 kan wyn van 3 sc. 6 pen. Noch hebben deselve gehadt Pous, aende Kauhorn, met een wagen, alse opten eersten dach, daervan hem betaelt 8 sc. - It., dese cameraer heeft, wt sake nabescreven, betaelt 8 L. 6 sc. 6 p., inden yersten, 's woensd, 9 July, soe hebben H. vd. Borch, Willem Goesensz., scep., Ja. vd. Voort, secr., in absentie van Jan de Bruyn, deurw., Anto. Egbertsz., stadsdien., Ev. v. Schayck, scilder, ende Ja. Luytgensz., greefmeester, van stadswegen gereden ende gegaen, omme ende bynnen der vryheyt van Utrecht, aldaer by dese stad op sekere benoemde plaetsen ettelicke personen geboden ende verdaecht waren, omme getuychnisse te doen van 't gesceyt ende gelegenheyt deser vryheidt vande stadt v. Utrecht, ende dat nae een bestek ende chaerte, die by Ev. van Scayck, scilder voorsz., gemaect wesende, den getuygen in 't deposeren, elck bysonder getoent werde, waerop de voorsz. scepenen de getuychnisse doen bescryven ende gehoert hebben, ende hebben hierover geweest van 's mergens vroech tot vyff uren tot naden middach toe: ende alsoe sy vandien dach nyet gegeten en hadden, hebben sy, wtgenomen Will. Goesensz., ts. geteert gehadt ende, de maeltyt ongerekent, t'oncost gehadt, aen wyn, 6 kannen, de kan 4 sc. Noch heeft H. vd. Borch met Evert voorsz., omme gelyke saken, ende de chaerte te recht te bestellen, wtgeweest, ende hebben doe 's middaechs gebleven *ten Dael*, daer t'oncost gehadt 3 kannen wyns, de kan 2 sc. Ende opden voorn. 29. July syn gehoort 29 getuygen, ende saterdach daerna 4 getuyghen, elx 3 sc.

Beeltsnyder. Item, Fra. Jansz., beeltsnyder, 2 sc. 6 p., wt sake hy nabescreven namen, vande nywe waeckhuysgens, alse: *Castylie*, *die Valk*, *die Raven* ende *die bonte Cree*, elks in een bordeken, gesteken ende gesneden heeft, etc.

Scilderwerk. Item, Will. Roelofsz., scilder, 12 L., wt sake hy dese nabescr. werken gedaen heeft: Inden eersten, aenden Berentoorn van bynen 2 vaentgens mitten appelen, die daerboven op staen, gestoffeert. — It., gestoffeert die wolf anden Wolf-toorn ende dat scrift, daeronder met 2 dueren. — It., den hont, met 2 dueren gestoffeert mittet scrift. — It., die waechuysen die door gegroent, met het veynstertgen ende dat schrift, genoemt: *die Nachtegael.*

Stad-segel. Item, Dirc Roelofsz., metselaer, 14 sc., wt sake hy anno XXXVIII gearbeyt heeft inden stadhuys van Lichtenberch, ende daer een gat gebroken, om dat stadsegel daerinne te bewaren.

Triumph-boog. Item, Jan van Eley, kistemaker, betaelt die somme 2 L. 13 sc. 6 p., wt sake hy tegens die incompste van onse Gen. vrouwe Coninginne etc., voorde Lyndmerct aende aentycksche poirte tot triumphe ende eere der stadt, boven hetgene dat die stadt daer aen lyet tymeren. te cost geleyt heeft vande wapens der Keiserl. Maj., de Coninginne, deser stadt met noch andere figuren ende scrifturen, ende daervoor betaelt 1 L. 16 sc. Noch voor een boec lombertspapier, 4 sc.

Gulde poert. Item, Ev.Weyersz. etc., aen de gulde poert gelevert 7 kerksperren, etc.

1539. —

Meyster Balthasaer, Ital. architect. Item, Jan vd. Haer etc., 9 Sept. aenden Keis. Maj. tot Brussel synde, ende hebben met hem gehadt in 't ginsen reysen etc. meyster Willem van Oirdt, etc., ende noch is hem in 't weder komen beygescict, wt Keyserl. Maj. bevel, enen, genaemt meyster Balthasaer, wesende een Italiaensche architect, omme die gelegenheyt, sterkte ende tymeradge alhier tot Utrecht te besien, etc.

Tafel van 't oordeel. Item, Ev. Wyertsz. etc., die tafel van 't oordeel ofgenomen ende in Lichtenberch weder opgehangen, etc.

1540. —

Willem v. Noert, als stads-metselrie-meester aengenomen. Mr. W. v. Noert, deser stad metselrie-meester, betaelt 20 L., voor syn pensie ende loen, die hem Remigii, anno 1541 verschenen was, wt sake hy als daertoe byden rade deser stadt, den 26. Mey 1540 aengenomen wesende, deser stadt desen jaer als metselrie-meester gedient heeft, te weten in 't ordineren deser stads nye poorten ende muren, oick bruggen ende anders, omme te allen tyde dieselve te visiteren, ende die gebroken daervan, dan die oversten ofte cameraers aen te brengen, ende voort alle daerinne syn levenlanc gedurende te doen, dat een goed getrouwe metselrie-meester schuldich is ende behoort te doen, waervoor hem jaerlicx tot syn pensie toegevoecht is te hebben dese voorsz. somme, ende daertoe noch gecleet te worden ende syn wyn te hebben, soe wanneer ende in manieren, als deser stads deurweerders gecleet worden ende hore wynen hebben, alles breder na inhoud syner ordonnancy ende anneminghe, copie hierby getoont ende quitantie daertoe dienende, inhoudende de voorsz. somme van 20 L. — It., Jan van Meerten, goutsmit, 5 L. 16 sc. 9 p., wt sake hy mr. W. v. Noert, als metselrie-meester, ende mr. Jan Tolhuys, clockegieter, als mr-bus-scut van deser stadt gemaect, ende elcx gelevert heeft 't woort UTRECHT, in silvere letteren, tsamen makende 14 letteren, wegende aen silver in als 3 oncen 2½ engels, d'once 1 L. 10 sc. Voor syn arbeyt 1 L. 4 sc.

Bus-scut-meester. Mr. Jan Tolhuys, clockegieter, deser stads meester-bus-scut aengenomen, etc.

Caerte. Ev. van Scayck, scilder, 32 L., wt sake naebescreven: Inden eersten, in July 1539 mette gescicten geweest opde wterste bepalinge ende geleghenheyt van alle deser stads vryheden, omme deselve te besichtighen ende op een caerte te stellen, nae ordinancie, opdat die stadt voor toecomende memorie, die bepalingen daervan soude moeghen weten, waerover hy gevaceert heeft tsamen tot ver-

scheyden tyden, 5 daghen, ende heeft noch tot perfectie vande vryheyt voorsz. een caerte daeroff gemaect, naer 't compasse, soe veele moghelyc was, op papier, omme die vryheit voersz., daer mede myn heer van Hoechstraten, zal. mem., ende synder Gen. raet te bewysen ende te tonen, soe daer questie omme voer de heren van Utrecht hanghende was, waerop hem, 21 Maert anno 40, byden rade belieft is, op rekening van syn arbeyt voorsz., te geven 18 L., ende dat hy noch by goeder ordonnancie een chaerte op een tafel, van olyverwe, scilderen ende maecken soude, om die op deser stads raethuys, tot een memorie, te hanghen, 't welc hy alsoe gedaen ende volbracht heeft, waerinne hy groote moeyenisse, omme die opte wynden ende op de steek naer behoren ende gelegenheyt van dien, te stellen, gehadt heeft; alsoe dat hy daeraen verdient en hem voorts belieft is, te hebben, boven die 18 L. voorsz., alles vermogens die belieftenisse 's raets, in date des donred., den 15. Sept. XLI, ende quitancy daertoe dienende, de voorsz. somme van 32 L. — It., Jan Pousz, kistemaker, 4 L. 5 sc., wt sake van dat houtwerk, daer die kaert op gescildert is vande limiten ende gesceyt van dese stad vryheyt, buyten deser stad poerten gelegen, die daer off, inde raetcamer van Lichtenberch, voor een toecomende memorie, gehangen is, etc.

Register. Item, Sander van Bommel, notaris vande domkerke t'Utrecht ende secret. vande staten 's lants van Utrecht, betaelt 34 L. 2 sc. 6 p., wt sake hy van stadswegen ende tot deser stadts behoeff tot toecomende memorie gecopieert heeft die prothocollen vande staten voorsz., tractaten ende communicatien, gehouden mette gedeputeerden vanden lande van Gelre etc., nopende de recuperatie vande Geldersche goederen vanden jare XXXIIII off, tot desen teghenwoordigen jaer XLI inclusive, wesende in 2 boeken gebonden, tsamen groot wesende 455 bladeren, verdient van elken blade van 't copieren ende 't bynden, 1 sc. 6 p. In date des donred. 15 Sept., ende quytancy daertoe dienende, de voorsz. somme van 34 L. 2 sc. 6 p.

Scilderwerk. Item, Will. Roelofsz., scilder, 2 L. 16 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, heeft hy in des pensionaris huys die wyeltrap gedrenct twee mael met oly, 6 sc. It., heeft hy gescreven inde tafelen beneden die beelden in Lichtenberch die namen ende afcomste etc., 2 L. 10 sc.

Scavot. Item, Goeyert Geritsz., steenh., 17 sc., wt sake hy gewerct heeft, omme die gaters te maken voor Hasenberch ende den herden steen daer inne geset ende voort dat yserwerk ende crammen inne gegoten, omme scavot daerinne te leggen ende te vestigen, dat er nye gemaect wordt, etc.

Waec-cloc. Item, mr. Jan Tolhuys, clocgieter, 134 L. 11 sc. 3 p., wt sake hy nae Pynxteren gelevert heeft volgoten den nywen waec-clok, hanghende boven inde Buerkercktoorn, die hy aengenomen had te volgieten, welke voorsz. clocke wegende is 929 pont, van elc 100 pont te gieten, 2 L. 10 sc. Noch 904 pont klocspise gecoft tot Amsterdam, voor 't hond. pont, 11 L. 15 sc. Noch daertoe gelevert 25 pont tinne, elx pont 3 sc. 3 p. etc.

1541. —

Stads-meester-gieter. Item, mr. Jan Tolhuys, clock- ende busgieter, deser stat mr-bus-scut, betaelt de som van 20 L., en dat voor syn pensie, wt sake hy daervoor desen geheelen jaer als mr-bus-scut gedient heeft, soe hy daertoe van stads wegen, door 't belieftenisse vanden rade, geschiet 18 Oct. anno XLII, by nywe accoert ende conditien aengenomen is syn levenlanck sekerlyk gedurende, te weten:

Dat hy deser stadt dienen sal in tyde van noode, als hy vanden oversten ende raet van deser stadt daertoe versocht ende vermaent sel werden, omme alle gescut, groot ofte cleyn, off te scieten ende oick te besuecken ende te beproeven. Ende voert sel hy syn levenlanck binnen deser stadt ter woon blyven, ende syn ambacht van bussen ende clocken te gieten doen ende hantieren. Dan, sal wel buyten deser stadt moghen trecken ende reysen

alleene, om syne bootscappen ende coopmanscap te doen, ende oic werc aen te nemen, om die bynnen deser stadt te gieten. Ende hier voir is hem van deser stadt jaerlyx geloift ende toe versegelt, te hebben tot syn pensie ende wedde de voorn. somme van 20 L., verschynende opten lesten dach Septembris; ende sel oick noch gecleet worden, in manieren, als deser stads deurweerders gecleet worden, ende sell oick met hoer gelyke rasoenen ende wynen hebben, ende oick waecvry syn. Ende voirt, waer 't sake, dat hem van deser stadt sekere busschen ofte anders te gieten aenbestaet werden, daervan sell hy nyet onredelyk eyschen ende nemen, ende sell, hetgene hem aenbestaet wordt, getrouwelyk ende spoedelyk hem moghelykste synde, maecken. Ende als hy in deser stadt saken by den oversten ofte den rade buyten deser stadt gescict wordt, daer van sel hy tot synen daggelde betaelt worden, in manieren als deser stads deurwaerders gedaen wordt, als sy buyten deser stadt in stads saken reysen. Ende omme, van 't gundt voorsz. is, deser stadt mede versekert te wesen, soe heeft mr. Jan voorsz. daerof in segele ende brieven beloftenisse gedaen. Alles breder na vermogen derselver accoorde ende seghele ende brieven, in date voorsz. te beyden syden gegeven synde, waeromme alhier de voorgen. somme van 20 L.

Stads-meester-bus-scut. Item, Willem v. Snellenberch, als deser stads bus-cut-meyster, betaelt de somme van 4 L. 16 sc., wt sake hy sedert den eersten Augusti, tot S. Remigii dach toe, belopende den tyt van 8 weken, deser stadt als bus-cut-mr gedient heeft, soe hy vd. rade der stadt voorsz. daertoe aengenomen is, gedurende tot deser stads wederseggen, op conditien nabescreven:

Inden eersten, sel hy alle tochten helpen doen, bynnen ende buyten deser stadt, daer hem die oversten gebieden sellen, ende hy sell altyt het gescut regieren, ende doen als een goet bus-scut-mr toestaet te doen, ende nyet wt deser stadt te benachten, 't en sy by consent vanden oversten.

Item, noch sell hy alle jaer, twe off drie mael alle deser stads gescut, datter nu is off komen sell, op alle toornen ende plaetsen, daer 't is oft geordonneert sell worden, visiteren, ende van alle gebreken houden in behoerlyke ordonnancy, dat men daerinne geen gebrek en sel vynden, in tyden ende wylen, als men die behouwen sell, 't sy van maten, stampers, loet, cretsers ende desgelyx, op deser stads cost ende tot last vanden voorsz. bus-scut-mr.

Item, noch soe sell hy alle deser stads buscruyt maken, te weten, 't salpeter fineren, 't swevel breeken, 't hout cloven, 't selve hout tot kolen barnen, ende 't selve soe opter stads cost tot buscruyt maken, daer hy voort toe doen sell, syn selfs cruytmolen ende andere reetscap, daertoe dienende, welke cruytmolen ende reetscap hy daer toe onderhouden sell.

Item, soe sel hy hebben voor syn persoon, als hy te deser stadt dyenst buscruyt maect, ende 't gene daertoe dient, voor syn arbeyt, 's daechs vier stuvers, ende voor syn knechts, tot tween toe, die hy daertoe huren sel, overmits hy den arbeyt alleen nyet machtich en is, elx des daechs 3 stuv. Ende voort soe sel dese stadt hem byden anderen cameraer van deser stadt noch doen wtreyken, voor syn verbonden dyenst, in manieren voorsz., tot syn pensie, ter weke 12 stuv., daervan d'yerste dach ingaende is geweest in date voorsz. Alles breder blykende byde wtgesneden (!) cedule, die daervan door overcomen ende belieftenisse vanden rade gemaect is, daer van synde, met quitancy vande voorsz. 8 weken, die welke beloopt 4 L. 16 sc.

Gek vanden Pr. v. Oraengien. Item, Bertelemeus van Wede, die goutsmit, 14 L. 15 sc. 9 p., wt sake hy gemaect heeft een scakel van gout, die gesconken is die sot van myn Gen. heere, den Prince van Oraengien, als stadhouder, etc.

Herm. v. Borculo, boecprinter. It., Herm. van Borculo, boecprinter, wt sake hy omtrent Petri ad Vincula, doe Meerten van Rossem met ruteren ende knechten in Brabant was, ende alhier binnen deser stadt tydinge was, dat Meynert vd. Ham oic groete vergaderinge

maecte van ruteren ende knechten, ende omme de waerheyt daervan te weten, gereyst is, secretelyk, over die Veluwe t'Arnhem, t'Zutphen, inden gestichte van Monster ende daeromtrent, om autentyke besceyt mede te brenghen, ende heeft hem daeromme by groete personagien gevoecht ende grote oncosten gehadt, 10 L. 15 sc.

Willem v. Noert. Item, W. v. Noert, gelevert dat achtkant vande Ross-toorn. — It., gemaeet 't peert mitten letterstuk, daer 't peert op staet, etc.

Glasscryver. Item, Peter wte Weert, glasscryver, etc.

1542. —

Triumphe. Item, 39 L. gesconcken den geburen, die oncosten gedaen hebben gehadt in 't vueren ende den triumphe vande nywe tydinghe, alse dat die Keyserl. Majesteyt, ons aller Gen. heere, gesonts lyffs, tot Genue aengecomen was, myts oick, die de pryse gewonnen hadden van 't scoonste ende herelycste vuer, ts. 47 vaten biers, elc van 17 sc., ende noch voor 2 scouwen torfs mitten oncosten daer een vuer off gemaect wordt op Nuede, etc.

Waec-huizen. Item, Will. Roelofsz, scilder, 5 L. 2 sc., wt sake hy aenden Ros-toorn dat ross mettet scrift buyten aenden toorn gestoffeert; noch twee waec-huysgens, alse: *die Coolmees* ende *die Oyenvayer*, die letterstukgens buiten aen gestoffeert heeft; noch die nywe wage gedrenct met oly.

Caerte. Item, mr. Will. van Noert, betaelt 90 L., wt sake nabescreven: Inden yersten heeft hy, deur bevel vanden oversten, een chaerte van dese stadt geordonneert, die welke hy opten compasse heeft moeten stellen op hoere wynden, alle die rechten, cromptem, hoecken, wt- ende inlopingen derselver stads mueren, ende daerby wederom gemeten ende mettet compasse ofgesien die wytte vander stadtgraften ende noch daerby gemeten die distancy tusschen die stads mueren van bynnen ende die particuliere borgers erven, gelyk men wt die swerte lynen in deselver caerte geteykent, verstaen mach. Ende heeft noch dieselve caerte gestelt op huer seker mesure van voete tot voete, alsoe dat men perfectelicken daerwt weten mach alle die distancien, ende brengen op huer mate, alsoe dat men daerwt metselen ende werken mach, Ende heeft mede daerby gevoecht inder selve chaerte die nywe bolwerken ende mesecouwen ende die nywe veranderinge deser stads poerten, mette noetlike vernywinge deser stads mueren, met wtgravinge der cingelen rontsomme die bolwerken ende met dié dicte der wallen, daerby van bynnen aen gestelt, gelyk men inder selve chaerte, duer die linien, met roode verwe getooghen, verstaen mach; 't welc al gemaect is, om een voerscrift ende onderwysinghe te geven alle die regierders, die na comen sellen, om daerna die timmeragie, wt eendre handt op 't bequaemste, profitelycste ende stercste te volbrengen moghen; ende oeck 't nootlicste eerst metten oncost, fatsoen ende arbeyt overleggen mach, eer dat men die timmeragie beginnen sel; van welke chaerte deser stadt, hy noch een dubbelt maken ende leveren sall. Ende heeft noch een caert gemaect, omme daerna die muelen, opten Peerdevelt-merct te setten. Ende noch 2 verscheyden caerten vande situatie des vaerts, ende daer een derde noch bygevuecht. Ende heeft oec noch daghelyx overgesien gehadt, in 't aenleggen der nywre wallen, mesecouwen inde weert ende andere extraordinaire werken. In alle welke werken voorsz. hy onledich geweest is sedert Pynxteren tot Remigii toe, ende soe hy groete hoofdbreken, moeyte ende anders hierinne gehadt heeft, alles breder na vermogen synder supplicacy, die hy daervan met goeder ende breder specificatie overgelevert heeft, soe is hem daervoor belieft 90 L.

Geschut. Item, W. v. Noert noch 2 serpentynnen vormen, om cloten in te gieten, etc. — It., Ev. Wyersz, gelevert drye stucken houts, daer van gemaect die micken, daer men die bussen op leyt, etc. — It., J. Antonisz., twee nye bus-stellen mette raeyen, daer men die serpentynen op leyt. — It., A. Laurensz noch een smal vat, om bus-cruyt inne te doen. —

It., noch 6 kyntgens, om bus-cruyt inne te doen, etc. — It., Jan Jaspersz., 20 cruytmaten tot haecbussen, etc. — It., desen cameraer heeft ontfanghen gehadt van Meerten Jansz., slootmaker, wonende tot Amsterdam, sedert Sept. tot 23 Febr., in 5 off 6 verscheyden reysen, tsamen 23 serpentynen, groot ende clein, ende tot elke 2 kameren van eenre groote ende wyte, ende tot sommighe vande grootste drie cameren van eenre groote ende wyte, die hem van deser stadt wegen, ende tot deser stadt ende gilde costen doen maken waren, tot fortificatie van deser stadt, wegende tsamen 12,565 pont ysers, voor 't pont 1 sc. — It., Ev. Wyersz gemaect een banc, daer men die yseren bussche op borende is. Noch houten scragen, daer men die serpentynen op sciet.

Cloc-huys. Item, mr. Jan Tolhuys, 288 L. 1 sc., overmits die regierders ende raet van dese stadt mit hem overcomen es, dat hy syn clochuys, staende buyten Wittevrouwen poort, ofbreken, ende weder een ander clochuys bynnen deser stadt alhier, after syn huys, opmaeken ende tymeren soude, omme aldaer inne syn busschen ende clocken ende andere instrumenten te gieten, waertoe dese stadt hem met leeninge van sekere penningen te bate soude komen, ende welke penningen dese stadt hem weder corten soude aende yerste artilrywerken, ofte anders, dat sy hem souden laten gieten, etc.

Munt. Dese kameraer wtgereict 25 L. 4½ p., wt sake nabescreven: Inden yersten de muntmeester van Dortrecht, voor 't cueper, dat hy vermunt heeft, door begeerte vande regierders ende raet van dese stadt, anno XXXVII, pond gr. Vlaems aen wytgens de som v. 22 L. 10 sc., van 40 gr. 't pont, alsoe de voorsz. muntmr die wytgens of doytgens niet munten en woude, of men moest syn cueper buyten of betalen, etc.

1543. —

Groote bus. Item, Ev. Wyersz. noch een scael, daer men dat wicht in set, daer die groete busch mede gewogen wordt.

1544. —

Landmeter. Wilhelm Tonisz., lantmeter.

Tortuur. Item, Ev. Wyersz. noch verdient vande pynbank, die van buiten gekomen was, te zetten ende een soey weder inne te maken, die verloren was. Noch die maier leger gemaect vande pynbanc ende die yser verslagen etc. — It., heer Jo. van Culenborch, ridder, schout deser stadt Utrecht, heeft den 27. Jan. doen maken inden Hage een pynbanc, stoelsgewyse, die welke gecost heeft 13 L. 12 sc.

1545. —

Meester Donaet, artilrie-mr. It., mr. Donaet, artilrie-meester, 57 L., wt sake hem in 't lest vande maent July toegevoecht ende geordineert syn, door ordon. van mynheer v. Praet, stadhouder etc., by manieren van recompensie ofte gratuiteyt te scenken etc. die somme van 30 goude kroonen, elk croone tot 38 stuv. — It., mr. Will. van Noert 22 L., wt sake hy maend. nae Oculi, gereist is geweest tot Bins, aen mr. Donaes, volgende die Majt. vande Co., die van Bins vertoech, die frontieren langs tot Landersyn, Cameryk, Valencyn ende meer andere steden, wachtende nae myn Gen. heer v. Praet, stadhouder, die aldaer toen nyet en quam, ende heeft doen voorts alleen gereyst tot Bergen in Henegouwen, ende aldaer aenbestaet te maken sess blauwe pylaers, die men aen Hasenberch besighen soude, etc. Ende van daer voerts gereyst op Brussel ende Loven, om naer Namen te reysen ende aldaer te bestaden seker blauw steen, tot behouff van 't nye werk ende weerdt, etc.

Stads-werk. Item, mr. Will. van Noert, of te breken ende weder gelyks Lichtenberch op te maken 't nye werk van Hasenberch, naer bestek daervan bescreven, ende 't patroon daervan geconcipieert, etc. — Item, Ev. Wyersz, inde losementen vande Keiserl. Maj. ende die Coninginne, alse, aen gangen, omme inde Keiserl. Maj. camer te gaen, als oick inde Duyschenhuys steech, met noch een

groet voetscemel inde stoeff, daer die Keiserl. Maj. op etende was, etc. — It., Ev. Wyersz, inde losementen, die gemaect ende gestelt worden tot behoeff vande Keiserl. Maj. ende die Maj. vande Ko., soe hier nae volgt: In 't eerste tot een cleyn cueken etc., noch op de groote sael 11 borden totte voetscemel, daer die Keiserl. Maj. op eten soude etc., noch aen de gangen, omme inde stoeff te comen etc.; noch gelevert inde losementen vande Maj. vd. Co., tottet bescot inde steech, omme inde Duytsche huys kerk te gaen ende oock totte kuecken after Reynesteyn, die daer nye gemaect is. — It., Jan Philipsz. v. Ooy, kistemaker, in het losement vande Keiserl. Maj. ten Duytschen huyse, te weten: opte groote stoeff, die kisten op gebroken, ende in beide die kameren die bedsteden, koetsen, veltbedden etc. opgebroken etc.; opte cleyne camer een scerm opten heerd etc. Noch 2 scermen, die men voor 't vuur set, als men aen tafel sit. Noch een pulmeter, daer die sangers op singen, op een voet, die men omdraeyt. Noch in 't losement vande Co. een scorsteen becleet voer den rook. Noch inde camer vd. Co. gelevert een scerm, van 6 voet hoech. Noch tottet hemel voorden scoorsteen boven die eettafel vande Co., 3 sperren etc.

1546. —

Muzyk-instrumenten. Item, Will. Jansz., deser stads tromper, van wegen Hans, die draeyer ende pypmaker, 17 L. 17 sc. 6 p., wt sake etc. Inden yersten, heeft hy voor Corsmisse vercoft ende gelevert, omme gebruyct te worden by deser stads trompers, tot eere ende triumphe deser stadt, een coppel toeseynen van vier stucken, tsamen 10 L. Hier toe is laten maken een koecker, die mit laecken bynen gevoeyert is, ende mede buten doen betrekken, etc.

Patriarch van Jerusalem. Item, mr. Claes van Berghem, van wegen Joannicius Guarde, als bode vanden Patriarch van Jerusalem ende bescermer vanden heil. grave, betaelt die som van 5 L. 14 sc., ende dat voor 3 goude croonen van 38 stuv. 't stuck, die de bode voorn. byden rade deser stad is gesconcken tot een aelmoese, tot behoeff vanden patriarch voorn., omme daermede hem subventie te doen totte lossinge vande juwelen ende cleinodien, die de patriarch voorsz., den Turc te betalen sess dusent ducaten, verset soude hebben, allet breder nae inhouden synder supplicatie, etc.

Caerte. Item, Ryck Spies die somme van 3 L. 18 sc. 10½ p., wt sake hy gereyst is geweest den 15. Mey, ende die nacht mede gereyst aen myn Gen. heer den stadhouder met sekere caerte, omme deselve synre Genade te praesenteren, 't welc hy gedaen heeft tot Turnhout. — It., Ev. v. Scayc, scilder, de som v. 2 L. 2 sc., wt sake hy deur ordon. van myn Genad. heer van Praet, stadhouder, ende beveel vanden oversten op franchyn ontworpen heeft die chaerte vande limiten ende sceytsel vande vryheydt van dese stadt, omme deselve over te leveren mynheren vanden hooghen rade, ende inde griffie gehanghen te worden.

De Leck. Will. v. Noert etc., Ev. v. Scayck, scilder, ende Dirc Top, castell. opte Vaert, 19 L. 7 sc., hebbende gemeten den coers vd. stroem der Lecke, beginnende v. Aeslyc totte wip toe, neffens den Hanendyk van Vianen over; ingelyks oock gemeten die weerden met de killen, gelegen boven ende voorde Vaert, aen beyden syden vande Lecke, mitte killen, daer duer lopende, omme daer duer clarelike te verstaen die gelegenheid des stroems, op dat men weten soude, hoe men best die stroem voor de vaert crygen ende brengen soude mogen, daer toe syl. onledich geweest syn aldaer opte vaert, 5 daghen, ende hebben hiertoe noch by hem behulp genomen vier mannen met een schuyt, die telkens die baecken gesteken ende met de ketenen gemeten hebben.

Munt. Item, Ja. van Beusichem, yerste cameraer, betaelt 28 L., wt sake hy duer begeerte vanden raet, 28 Juny, gereyst geweest is inden Hage, ende aldaer betaelt heeft die pensie vd. stads tolrechten, verschenen Paeschen, ende van daer gereyst voorts tot Dortrecht ende aldaer betaelt ende gelost voor 403 gulden nye gemunte doytgens, ende is wederom gecomen den yersten July etc. Betaelt

den muntmeyster van 't cueper vande doytgens, etc.

Mr. Donaet, architect. It., Jan Both noch betaelt de somme van 1 L. 7 sc., wt sake van 2 stadkan. wyns, die den 27. July anno XLVI getapt ende voorts van stads wegen geschonken syn mr. Donaes, ordonneermeyster ende architect.

Tortuur. Item, den 8. Aug. een tau tottet gewynt, daermen mede pinicht, wegende 12 pont, etc.

1547. —

Kunste v. vliegen. Item, Jeronymo Rytzo Venetiano, Matheus Holl ende Paulo Salvoto Venetiano, alle dry wesende Italianen vande conste van vliegen ende springen, wtgereyct ende gegeven die somme van 11 L. 8 sc., wt sake die raedt deser stadt dieselve somme geschoncken heeft tot eene gratuityt, vandat syluyden die raet ende oic gemeente deser stadt hoer konste voorsz. getoont hebben, alles breder blyckende by beliefteniss des raets, in date des donred. den 16. Aug., anno XLVIII. — It., Ev. Wyersz. noch met drie knechten, omtrent Magdalena voorde Italianen, die op de lynde reden ende spuelden, die lynde aen die Plompentoorn gevesticht ende vast gemaect, dat men die wynden mocht, etc.

Sulverwerk. It., Pauwel Adriaensz., goutsmit, betaelt de somme van 24 L. 8 sc., wt sake hy deser stadt gemaect heeft twee sulververgulde overdecte coppen, wegende 6 marc 6 oncen 5 engels, bedragende 84 L. 2 sc.; ende daerop 't sulver vergult, 23 ducaten belopende, 48 L. 6 sc., verdient van 't maken ende fatsoen, 21 L. — It., noch verdient van twe deser stads wapenen, die opte coppen geset zyn, 20 sc., welke voorsz. coppen deser stadt gesconken heeft mynheer die president van Utrecht, mr. Adriaen vd. Borch, ende dat voer syn groote diensten, die hy in 't reformeren ende corrigeren van 't concept vande nywe ordonnancie op dese stadt- ende scepenrechte, ende voorts veel andere versceyde saecken, die hy deser stadt gedaen heeft, etc.

Schilderwerk. Item, Goesen Jansz. ende Gysb. Roelofsz., scilders, betaelt de somme van 140 L., ende dat voor haer costen ende arbeytsloon, die syl. gedaen hebben inde vercyeringe te doen vanden nywen gevel van Hasenberch, die sy heel tot driemael toe gedronken hebben in loetwit, totte glanse toe, ende die pylers in olyverwe, steensche wys, ende die wapenen, met alle ander cyeraedgen van candebabres, friesen, capitelen, hoofden ende anders, vergult met fynen goude, etc.

1548. —

Scerpregter. Item, Willem Boll, beduerwerker, 2 L., wt sake hy deser stads wapen met een sweert beduert heeft, op deser stads scerpregter cleedinghe.

De ysere Eechde, alias den Moll. It., Jan Lambertz., betaelt 18 sc., wt sake hy 2 Jan. XLIX mit een missive gereyst is geweest bynnen de stede van Gorcum, beruerende, omme geleent te hebben die ysere eechde, alias den moll, daer mede syl. haren waterganc, comende wte Meeruwe, eensdeels gediept hadden.

Comedie. Item, Ryck Verhorst, 5 L. 2 sc., wt sake van 8 stadkan. wyns, gesconcken den 30. Spt. den rectoer v. S. Hieronymus, mitten meysteren, die spulen gespeelt hadden, 4 kan, ende noch den 11. Oct. die visitatoren vande paters van S. Hieronymus, wesende in 't convent voorsz., oick 4 stadkannen.

Zegelen. Item, Philip Jansz. v. Oey, 6 L., wt sake hy inden sommer XLIX gesneden heeft: inden yersten, op metale, aen beyden syden, optie eene deser stads wapen ende opte andere syde een hoefyser, dat men in sulker vuege nyet hebben en woude; soe heeft hy noch drie verscheyden andere ysers v. metale gesneden, opte een deser stads wapen ende opte andere syde V. T.; dat tweede, op't een twee letteren, alse V. T., ende opte andere syde V.; noch het derde segel gesneden, opte een syde V. ende opte andere syde T. Ende noch gesneden twee pypysers, opte een twe letteren V. T. ende opte andere syde V., welke segelen dagelyx gebruict worden byde weerdyns totte besegelde lakenen, etc.

Geschut. Item, Christoffel Daller, boven op Lichtenberch scoen gemaect 5 dubbelde busschen ende 6 cameren, die van S. Servaes heck gehaelt waren; noch 13 dubbelde haecken, die vanden Plompentoorn gehaelt waren; noch 8 dubbelde haecken, die vande Weerpoort gehaelt waren; noch 16 haecken, die van beyde de Tolsteechpoorten gehaelt waren. It., scoen gemaect 16 serpentynen, die staende syn op raderen in 't Vleyshuys, met 37 cameren, dieselve buten ende bynnen scoen gemaect, geveecht ende gesmeert, ende voort opte stellingen geordonneert, dat men se gebrucken mach. Ende noch soe heeft hy 5 serpentynen met hoeren cameren, oic scoen gemaect ende gesmeert, etc.

Teekenen voor d'arme lieden. Item, Jan Loefsz. 5 L. 2 sc., omme die teykenen voor die arme luyden, diese opte borst souden dragen, alse gaen bidden, te gieten ende de teykenen op te slaen; noch aen wit laken gelevert, daer die teykenen op gesleghen syn.

Stadboeken. Item, mr. Will. van Noert, een nyewe scorsteenmantel met syn toebehoren, ende daertoe twee haecsteenen, daer dat cueper decxel inde scorsteen ingaet, omme daerinne te vueren, opdat deser stads boeken ende secreten daerinne droech blyven moghen.

Model vd. Visbrug. Item, mr. Willem van Noert gelev. die model ofte patroon in steen, daer men in toecomende tyden die Visbrug nae maken soude. Noch gemaect drie steene vormen, daer men die segelen in gegoten heeft vande lakenen. Noch heeft hy inde vorm gegoten 96 loeye segels.

Instrumenten om te diepen. Item, Aryaen Willemsz., etc., gearbeyt mit hueren lyven, peerden ende scepinge, omme die grond vd. ouder killen voer de Vaert ende daeromtrent mitten hooghen water, doen wesende, ende den sterken stroem, mitte instrumenten, alse d'ysere ploegen ende yseren lepelrat te verdiepen, soe hier nae volcht: alse yerst Aryaen voorsz. gevaceert mit syn twee peerden, die een samorose mitten voorsz. instrumenten voerts duer 't water ende den grond toghen, omme 't sant alsoe te breken ende te verdryven etc. Noch Peter Vermoelen, omme die samorose in 't water te besturen, ende mit crachte van 't lant inde diepte te houden. Noch Aryaen voorsz. gedient met een scuyte, daer die andere ploech ende 't derde instrument aen hinc, ende Will. Berensz. met een peert, die de voorsz. scuyt metten instrument duer den gront toge, etc.

1549. —

Diepmeester van Dansick. Item, mr. Ja. Didericxsz., van Danswyck, betaelt die somme van 400 ponden, wt sake die hem toegeseyt syn voor 't verdiepen van deser stads ondiepten ende wateringen, ende voor 't openbaren van synre conste der verdiepinge, voortaen te doen ende te besigen van synre gereetscap, totter verdiepinge voorsz. dienende, ende noch van allen aencleven vandien, ende ditselve al breder nae inhouden der voorwaerden, contract ende overdrachte, die de regierders deser stadt ende mr. Jacob voorsz. den 28. Jan. anno L. tsamen gemaect ende gecontracteert hebben, etc.

Watermolen. Item, Corn. Scram, v. Amsterdam, 18 L., wt sake hy den 12. Oct. XLIX. deser stadt vercoft ende gelevert heeft een watermolen, daer mede men water opmaelt, met hoer ketenen, twee pompen, alle syn yserwerk ende voorts met allen toebehoren, etc.

Cleefs schip in de Leck gezonken. It., Jan de Ryck 7 L., wt sake hy daer voor deser stadt vercoft heeft een Cleefs schip, een *beytel* genoemt, ende dit den 2. Spt. anno L., omme boven die Vaert inde Lecke gesonken te worden, 't welc gedaen is voorde Wterweert, aen den inganck van Mytgeshaven.

1550. —

Scerpregter. Item, Willem Boll, 2 L., wt sake hy deser stads scerpregter gemaect heeft een beduersel van leverye, als een scildeken van deser stads wapen ende een sweert.

Meyen. Item, Dominicus Aertsz. v. Honthorst, 18 sc., van wegen die gemeen buren vande plaets, wt sake de bueren voorsz. die

voorsz. somme toegevoecht zyn, omdat syl. den tyt van 3 jaren opte Buerkerk kermisse dach mede betaelt hebben voor deser stadt die meyen, die opte plaets voor deser stads huysinghe gehanghen zyn geweest, etc.

Macropaedius. It., broeder Georgius Macropaedius, rectoer van S. Hieronymus scole bynnen deser stadt, wtgereykt die somme van 2 L., wt sake dese cameraer bevolen was die selve somme te scenken van stadswegen den voorn. rectoer, ende dat voor syn arbeyt, van 't concipieren ende maecken van twe Lat. versen ofte carmen, die geteykent zyn, *onder den morgenster*, ende geset in harden steen, voor 't nywe bolwerc inde Weert.

Caerte. Item, mr. Willem van Noert 13 L. 6 sc., wt sake hy gereyst is geweest aen myn Gen. heer v. Beveren, stadhouder, ende heeft syn Gen. vertoont deser stads cleyne chaerte mit die patronen, waerna men soude maken die bolwerken, gelegen d'een omtrent de Weerpoort, ende d'ander after St. Servaes, ende noch die ordon. optie groote caerte gestelt.

1551. —

Geschut. Item, mr. Jan Tolhuys, clocgieter, deser stads buscutmr, betaelt 13 L. 4 sc., wt sake hy den 22. Apr. mit brieven van credentie ende instructie, aengaende van seker stucken geschut, die de Maj. vande Co. geordonneert heeft by deser stadt te doen gieten, gereyst geweest is tot Brussel aen myn here van Praet, ende heeft daeroff syn beveel ontfangen ende oock bescreven antwoordt, die hy den oversten gelevert heeft, ende is oick deur beveel v. mynheer v. Praet voort gereyst geweest ter Sluys, omme een stuck geschut te besien, ende 't patroon daerof te nemen. — It., Aryaen Hendricxsz., cueperslager, betaelt 1827 L. 14 sc., wt sake nabescreven. Inden yersten heeft hy, omme t'achtervolgen die overdrachte ende voerwaerden, die hy gemaect hadde den 21. Apr. anno LII. mitte burgermeesters deser stadt, omme deser stadt te leveren 15,000 pont bus-cruyts, goet coopmansgoet, tot seggen vd. burgermeesters voorsz., ende mr Jan Tolhuys, clocgieter deser stadt, gelevert in handen van mr Jan Tolhuys voorsz. sedert den 14. Juny anno LII. totten 22. Dec. daernaest volgende, ts. 17,143 pont bussespys, omme georbert te worden tottet gieten van vier groote busschen, die overslagen worden te samen te belopen tot omtrent 17,000 pont in gewichte. Ende die vier bussen syn bevonden tesamen swaer te wesen in gewichte 15,559½ pont, etc. Ende alsoe Aryaen voorsz. vermogens die leveringe voorgen. 1583½ pont busse-spys overgelevert heeft, daeromme hy groote costen ende moeyten gehadt ende gedaen heeft, omme te kopen ende te leveren, opdat dese stadt by 't gieten vande bussen voorsz. nyet te cort comen ende scade lyden en soude, overmits 't voorsz. bus-spys nyet wel te crygen en was ende onder de hand opsloech, is hem daervoor belieft 15 L. — It., mr. Jan Tolhuys, 505 L. 10 sc., omme deser stadt te gieten 4 stucken groot gescut, etc., inden yersten den 20. Spt. anno LII., een stuck, den 8. Fbr. LIII. noch de andere drie groote stucken gescuts, ende dat opte Gansmerct in de wage, welke 4 stucken bevonden zyn te weghen 15,559½ pont. — It., mr. Will. van Aller, 32 L., wt sake hy gelevert heeft 't hout, daeroff vier bus-laeyen ende die calveren metten toebehoren gemaect zyn, omme daerinne te legghen die vier groote stuks gescut. — It., Claes Willemsz., gemaect, omme gebruykt te worden totte 4 groote bussen, 8 raeyen mit 4 assen. Noch tot behoeff ende behulp vd. 4 groote bussen gemaect een voorstellichgen etc. — It., mr. Jan Tolhuys, 11 L. 17 sc., omme een driebock, metten toebehoren, te doen maecken, tot behoeff vander stads gescut, etc. — It., Len. Parys, 36 L., van leveringe van 399 ysere buscloten, tot behoef vande 4 groote stucken, etc.

Stads-wapen. Item, Gysb. Knyff, messesteecker, betaelt 8 sc. 9 p., wt sake hy in Sept. op vyff deser stads beckens in 't midden gesteecken deser stads wapens ende daeronder 't woort UTRECHT. Noch heeft hy op vyff speyten desgelyx als voren gesteken die stads wapens, ende daeronder UTRECHT.

Eerste steen. Item, Jan Lambertsz., die stads metselaer, etc., 3 L., wt sake die raet deser stadt heml. dieselve geschoncken heeft, omme tesamen te verdrincken, ende dat voor een drincpenning, heml. competerende voor 't leggen vd. eersten steen ende 't setten vande meyboom op 't nyewe bolwerc after S. Servaes.

Morgensterre. Item, Goesen Jansz., scilder, 2 L. 10 sc., wt sake hy in Octobri, anno LI, die morgensterre, die geset is aen 't nywe bolwerk byde Weertpoort, *die morgensterre* genoemd, gestoffeert heeft met goud, blauw ende rood, nae den eysch, etc.

1552. —

Ambassadeur v. Polen. It., Laur. v. Bree, 6 L. 6 sc., v. 12 kan wyns, die hy getapt heeft 23 Jun. van stadswegen gesooncken den ambassadeur vanden Co. van Polen, burgermr van Lubeck, wesende ten huyse van mr. Henr. van Essesteyn.

Beeltsnyder. Item, Colyn de Nole, beeltsnyder, 2 L., wt sake hy gelevert heeft een patroon, waerna hy presenteerde een schorsteen-mantel te maken inde nye camer van cleyn Lichtenberch.

Manen- en Sonnenborch. It., Goes. Jansz., 3 L. 10 sc., wt sake hy aen 't nywe bolwerc *Manenborch* genoemt, gestoffeert heeft die maene met syn eygen gout, silver ende verve, ende mede 't letterstuk daer onder ofgeset, etc. — It., mr. Will. v. Noert, gelevert inden fundamente van 't nywe bolwerc byde Tollesteechpoort, genoemt *Manenborch*, 156 blecken Sichgenaer steen. — It., Goes. Jansz., scilder, 6 L., wt sake etc.: Inden yersten heeft hy gestoffeert die twee waeckhuysgens mit verscheyden verwen, mitte twe weerhanen ende die vergult. Noch heeft hy gemaect die groote sonne aen Sonnenborch, ende die vergult ende after offgeleyt mit blauw, ende den datum, dat men daeronder gestelt, gestoffeert ende uytgevult. Ende noch aen Sonnenburch bynnen inde stadt, oick een sonne, die gemaect was voor die poorte, insgelyx gevult ende gestoffeert, metten datum, als vooren.

Geschut. It., Aryaen Evertsz., deser stads meester bus-cut, 2 L. 17 sc., hebbende gehaelt tot Gerit van Rynevelt 18 pont lynsaet oly, daermede hy gesmeert heeft thien rayen, groot ende cleyn, vande nywe busschen mitten laeyen van dien; noch 12 cameren vd. yseren bussen, op 't nye bol-werc achter S. Servaes doen brengen die hy afgescoten heeft, doe myn Gen. heer die stadh. 't selfde werk quam besien, etc. — It., Aryaen Evertz. 5 L., wt sake hy gelevert heeft aende vier nye busschen aen elx een slot after aende laetgaten, verdient van 't stuck 5 sc., noch gemaect vier sloten voor inden mond van elke busse voorn., 't stuck 12 sc.; noch gevaceert, omme buscruyt, leggende opte Smede-toorn, te droghen.

1553. —

Manenborch. Item, Goesen Jansz., scilder, 1 L. 10 sc., wt sake hy inden harvest gestoffeert 't waechuysgen, staende op Manenborch, mit olyverwe van blaeu, groen, roet ende anders, soe 't werk eyschte. Die weerhaen daerop vergult, versulvert ende die mane syn verff gegeven naden eysch. Ende noch heeft hy geschildert 't patroen, dat mr. Will. v. Noert gemaect heeft vande ordon. vd. Tollesteech poort, mette bolwerken, omme getoont te worden myn Gen. heere, die stadhouder.

1554. —

Uitvaert. Item, Jan Jansz. van Nypoert, 1 L. 7 sc. 6 p., wt sake hy, omme d'uitvaert vande moeder vande Keyserl. Maj. ons alregened. heren, doen gebeden heeft alle die vd. Geestelicheyt, oic mynh. die president, hoghen raet, ridderscappen, de wethouderen ende oic die treffelyke borgeren, mitten rycdom vande weduwen ende jofferen, waervan die manspersonen vergadert geweest zyn opte plaets, ende die weduwen metten joncfrouwen ten huyse van hr. Jo. v. Goch, can. t'Oudemunster; ende is die solempnisatie gehonden, yerst des nademiddaechs opte vigilie ende des anderen daghes op 't offere ende vd. misse. —

It., Lamb. de Ryck, 10 L. 10 sc., wt sake hy tegens de wtfaert vande Co. van Spaengien, wesende die moeder vande Keyserl. Maj. etc., die inde Domkerke gehouden is, 800, ende 9 July gemaect heeft 70 wapenen, die aen 't lyk, die toortsen, ende aen swert laeyken, daer die mede bynnen behangen was, gevesticht ende gestelt zyn geweest, etc.

Willem v. Noert. Item, W. v. Noert gemaect die antycxsche poert, daer men inde Doelen gaet; noch op 't huys vd. Doelen, daer men in sciet, 6 kantelen ende 12 lysgens v. Sichgemaer steen; noch twee teyten met 2 kantelen, ende 2 kapetelen vermaect op 't huys van Manenborch, etc.

1555. —

Scakel. Item, Christoffel v. Langerac, goutsmit, betaelt 3 L. 4 sc., wt sake hy gemaect ende in handen van Balthasar de Cock gelevert heeft een sulvere scakel, die de overste opte maeltyt van Lichtmisse dach gesconcken hadden.

Architect. Item, den 9. July mr. Sebastiaen van Noey, architect, ten huise v. synen vader, twe stad-kan. wyns, etc.

't Beeldt v. Mars. Item, Will. Roelofsz., 5 L. 16 sc., wt sake hy aen 't nyewe bolwerc, after die Bylhouwers-toorn, verguldt heeft 't beeldt van Mars, daer aen hy verdient heeft 4 L., etc.

Doelen. It., gecoft bynnen Amsterdamme, *inde drie Rosemarynen*, lynde-boomen, die gestelt zyn in deser stads Doelen, elc voor 8 sc.

1556. —

Willem v. Noert. Item, mr. Henr. v. Noert, van wege sal. mr. Willem v. Noert, in syn leven der stads architect ende metselrie-mr, betaelt de somme van 50 ponden, ende dat voor syn vaders pensie.

Doctor Sonnius. Item, Ja. van Jaersvelt, dienaer van mr. Nic. de Castro, betaelt 20 sc., wt sake hy deser stadt gelevert heeft gescreven 2 copien, d'een in 't Latyn gescreven, wesende 't bevel ende deputatie des machts ende commissie van subdelegatie, geëxpedieert van wegen ons alregen. vader, den Paeus; ende d'andere in't Duytsche, wesende die confirmatie ende autorisatie v. wegens die Co. Maj. etc., geexpedieert op doctor Sonnius, can. inden Dom, ende mr. Nic. de Castro, can. S. Marien t'Utrecht, groot wesende ts. 18 bladen.

Pestilency. Item, Corn. Pyll, bode van Gorcum, 10 sc., wt sake hy een copy vande contract vd. pesthuyse tot Gorcum alhier overgebracht hadde. — It., mr. Jan van Dam, berbier, 21 L., wt sake hy sedert 16 Aug LVII. tot 25 Spt. als gesworen later, in tyde voorsz. gelaten heeft 42 personen, besmet wesende vander peste ofte 't roode buycuyvel, die soe arm waren, dat sy die macht nyet en hadden hem te loonen.

Muzyk-instrumenten. Item, Floris Lubbertsz., sceymaecker, 1 L. 4 sc., wt sake hy voor de stadtstrompers die coecker vd. cromhoorn geheel verstelt ende op nyws geleert, mitsgaders 't decsel vande handpypen oeck vernywet heeft ende verleert, etc.

1557. —

Pestilency. Item, mr. Jan v. Dam, berbier, 10 L., voor syn pensie, verschenen 1 Aug. LVIII, alsoe hy den 16. Aug. LVII. aengenomen is, syn levenlanck te moeten gaen tot alle burgeren ende inwoenderen huysen, die suspicie hebben, geinfecteert te zyn vande peste, soe wanneer hy daertoe versocht wordt, om deselve ter ader te laten, sonder yemants, hy sy ryk ofte arm, te mogen wygeren, ende daeroff hebben 10 stuver voor syn loon, des sal men hem van stadswegen, op syn aenbrengen ende waerachtighe verclaringe betalen vande arme personen, mits dat hy die naem van dien mitte huysen ende straten, daer sy wonen, in scrift overleveren sell. — It., Peter van Oostrum, die bode van S. Joost gasthuis buyten by Utrecht, inde Ganssteghe, 6 L., wt sake dese stadt aen haer genomen heeft 't voorsz. gasthuys, omme daerinne te logeren alle sieke personen, besmet mette pestilency

ende roode buyckeuvel, waerdoor die bode van 't selfde gasthuys, die syn huyshuyr daervan hadde, heeft moeten ruymen, etc. — It., br. Rutger van Amersfoort, pater vande cellebroeders, 3 L. 12 sc., vandat hy met syn brueders sedert 5 July LVIII. tot 16 Aug. volg. opgehouden hebben haer ommeganc, wekelyx voor die gueder luyden dueren te doen, overmits de sterfte, ter weke 12 sc.

Fortificatie. Item, mr. Marc. Aelbrechtsz., 25 L., van dienste deser stadt gedaen, in 't maecken van verscheiden patronen ende concepten, getogen op papier, waernae dese stadt tot haer versekerheydt ende sterkte soude moghen doen maken die nye poorte, geordineert, omme te leggen op 't bequaemste tusschen beyde die Tholsteghe poorten, mitsgaders vd. nywe brugge over 't water. — It., oncosten vande nywe fortificatie, genaemt *Stoutenborch*, byde Bylhouwers-toorn, mette nywe husinghe daerop gestelt. *In margine:* Dat alle dese groote nywe werken, gemaect syn geweest totte fortificatie vande voorsz. stadt, volgende ende conform dat patroon, ende die ordonnancy van Keiserl. Maj., daertoe dat men jaerlyx geordonneert heeft, geëmployeert te worden, de somme van 5000 L. van 40 gr.

Scutters. Item, Jan van Noert, gesworen bode, 2 L. 2 sc., wt sake hy geweest is tot Dortrecht, omme d'ordonnancie vande scutteren, aldaer in gescrifte ende by copie te mogen vercrygen.

1558. —

Henr. v. Noert, by provisie stads-architect. Item, mr. Henr. van Noert, 20 L., voor een pensie, wt sake hy als aengenomen wesende deser stads metselrye-mr. by provisie, sedert Jacobi XVº. LVIII.

Jan Tolhuys weduwe. Item, Antonia, mr. Jan Tolhuys wed., 10 L., voor een half jaer pensie van sal. mr. Jan Tolhuys.

Vroedvrouw. Alyt Jansdr. v. Ewyck, vroetvrouwe, voor haer selven ende voor Magdalena, Geryt die sakedragers huysfrou, haer medehulpster, 60 L., voor een jaer pensie, verschenen den lest. Sept. LIX, vandat syl. daervoor dese stadt als vroetvrouw. gedient hebben, achtervolg. die voorwaerden, byden rade deser stadt, met Alyt Jansdr. voorsz. gemaect, ende hierna geinsereert, anno LVIII, Sept. 26:

Die raet heeft aengenomen Alyt Jansdr., als vroetvrouw te wesen, met nog een, bequaem tot haer hulp, in maniere ende conditien nabescreven:

Item, soe sel Alyt Jansdr voorsz. gehouden syn, haer leven lanck die stadt van Utrecht te dienen voor vroetwyff, ende daertoe nog een bequaem vroetwyff tot haer nemen ende presenteren voor den raet.

Item, soe sel Alyt voorn. ofte haer medehulpster gehouden syn te moeten gaen tot allen borgeren ende inwoenders huysen, staende in deser stadt, daer sy oft haer hulpster toe versocht sellen worden, sy zyn ryk ofte arm, nymant uytgesondert, een ryken te dienen om redelyk loon, die middelbare personen nae advenant, ende die miserabele om Gods wil.

It., noch sel Alyt gehouden zyn haer hulpster te moeten seynden, des versocht zynde, tot alle sieke personen, bevrucht zynde, ende in arbeyt ofte noet van baren gaende, die welke soude moeghen besmet zyn met pestilency, 't rode buykuvel, pocken ofte andere miserabele ziekten, nyet uytgesondert, ende daervan ontfangen van ryken haer loen, ende den armen te dienen om Gods wil.

It., voorts soe sel Alyt voorsz. ende hare hulpster gehouden zyn, eedt te doen voer den raet, nyet uyt deser stadt te reysen om geenderley saken, hoe dat die oick moghen zyn, ende dat op 't verbueren van haren dienst, ende nummermeer daer weder naer te staen ende meeneedich te zyn, indien 't soe geviel.

Ende hiervoor sel Alyt voorsz. hebben, ingaende den eersten dach Octobri naestcomende, tot haer lyeve, voor haer selven 35 gl. ende noch voor heer hulpster 25 gl., die men haer tot tween termynen 's jaers betalen sell.

Ende Alyt voorsz. heeft gepresenteert Magdalena, Geryt die sackedragers huysfrouw,

ende hebben hierop horen eedt gedaen, den 10. Oct.

Onderteekent: JA. VD. VOERT, waeromme alhier allet vermogens die beliefteniss des raets voorsz., ende quitancy daertoe dienende, de voorgen. somme van 60 L.

Peys. Item, Frans Petersz, bode, 12 L., overmits hy die eerste tydinge van peys ende daernae die principael brieve vande publicatie vande peys overgebracht heeft,

Scuttery. Item, Jan Struys, 2 L. 7 sc., omdat hy in 't claer gescreven heeft 't concept vande ordonnancie vd. scuttery deser stadt.

Wapens. Item, Roelof Willemsz, scilder, 19 L. 5 sc., vandat hy inde uytvaert vande Keiserl. Maj., die inde Domkerke gehouden is, gelevert 12 groote wapens, ende noch 66 cleyne wapens, omme aende boorten omme het lyk ende die lakenen te hechten.

Schenkelwyn by 's Princen v. Oraengien eerste comste bynnen Utrecht. Item, Jan v. Roel, 34 L. 17 sc. 6 p., van 62 kan. wyns, die hy den 11. Sept. getapt heeft, waerof de heren ende personen, hierna bescreven, wesende geassocieerd ende vande familie van myn Gen. heere, den Prince v. Oraengien, in syn yerste incomste, als stadh. generael, van stads wegen geschonken zyn, soe als hierna volcht:

Die grave van Nassauwe, 16 kan wyns.
Die grave van Swertsenborch, 4 kan.
Mynheer van Elderen, 4 kan.
Mynheer van Werffuze, 4 kan.
Mynheer van Boxtel, 4 kan.
Die twee hofmeesters van mynh. den Prince van Oraengien, ts. 4 kan.
Die 3 raetsheren v. myn Gen. heere, ts. 6 kan.
Mynheer van Virrey, 2 kan.
Mynheer van 'T Swaerts, 2 kan.
Mynheer van Trasseles, 2 kan.
Mynheer van Barchon, 2 kan.
Mynheer die bailliu inden Haghe, 2 kan.
Mynheer van Meere, 2 kan.
Mynheer den drossaert v. Breda, 2 kan.
Mynheer die bailliu van Chalon, 2 kan.
Mynheer die bailliu van Ysselsteyn, 2 kan.
Mr. Pennans, secret. van myn Gen. heere, 2 kan.

Item, een voeder deelwyns, houdende ses amen ende acht viertel over landts, maect 590 quart., geschonken myn Genadighe heere die Prince v. Oraengien, in syn eerste incompste als stadhouder.

1559. —

Meester-bus-gieter. Item, mr. Antonis Henricxz, clock- ende bus-gieter wesende, deser stads mr. bus-cut, 10 L., voor een jaer pensie, vandat hy aengenomen is geweest in stede van sal. mr. Jan Tolhuys, etc.

Muzyk-instrumenten. It., mr. Peter Weyborch, stadstromper, 119 L. 10 sc., wt sake hy in 't eerste van February geweest is tot Antwerpen, omme te copen sekere instrumenten van vyolen mit een bombaerde, 't welc hy gedaen ende daervoor mitte oncosten betaelt heeft, als hier nae volcht:

Inden yersten, gecoft van eenen, genoemt Pietro Lupo, coopman, een kist mit vyff violen, ts. 72 L. — It., noch betaelt vande voorn. vyolen te proberen mitte wyncoop, 6 L. — It., noch gecoft van eenen, Guillaume Elmo, een bombaerde met syn coker, ts. voor 32 ponden. Noch voor vracht 3 L. 10 sc. — It., Corn. Jansz. v. Berck, 2 L., vandat hy 8 Nymweysche dubbelde ducaten, 't stuc voor 4 L. 4 sc.; noch 3 Portugesen, 't stuk voor 4 L. 18 sc.; noch 2 Nymegsche ducaten, 't stuc voor 2 L. 2 sc. 6 p.; noch een daler, voor 1 L. 10 sc. 6 p., die dese cameraer tot Antwerpen gesonden hadde, by mr. Peter v. Weyborch, tot opcopinge van sekere instrumenten, musicalien, gewaert, ende daervoor ander gelt inde stede gegeven heeft.

Trompers-bannieren. Item, betaelt 39 L. 19 sc. 6 p., van doen maken 4 bannieren, om te hangen aen deser stads trompetten, ende daertoe gecoft, soe hiernae volcht: Inden yersten gecoft tot Jacob *in Abrahams schoot*, 5 ellen root gecarmosyt damast, ende 5 ellen wit damast, d'elle 2 L. 10 sc.; noch 7 loet ende 1½ vierendeel root gecarmosyt zyde, 't loet 12 sc.; noch 11 loet min een vierendeel witte zyde, 't loet 6 sc.; noch an root zyde

lynt voor 12 sc.; noch Marigen Hagen van 17 ellen frangien te slaen, voor d'elle 6 pen.; noch voor 12 coorden met de quasten, 't stuc 2 sc.; noch Dorothea, Corn. van Berks die trompers huisfrou, van 't maken vd. voorsz. 4 bannieren, 1 L. 16 sc.

Gecommitteerden v. Danzick. Item, op den 18. Spt., de borgermr. ende gecommitteerd. van Danswyck, 8 stads-kannen wyns.

Water-speyten. Item, Alit, Ariaen Henricsx, die cueperslagers weduwe, 19 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe heeft sy van stadswege doen vermaecken, twee groote speyten, hanghende boven op Hasenberch by de cipier, daer aen verdient 10 sc., ende noch soe heeft sy vermaect 3 water-speyten, daeraen verdient 9 sc.

Tollesteech poort. It., mr. Henr. v. Noert, 37 L. 10 sc., vandat hy gemaect heeft, van der stads Benthemer steen, twe leuwen metter stads wapen, 't welc geset is boven den inganc vande nywe Tolstege brug boven 't water, ende 't selve oick vier voet breder ende twee voeten hoogher gemaect, dan hem aenbestaet was. — It., Corn. Dircx, 431 L., vandat hy gemaect heeft die ysere baillye, staende aen beyde syden van de nywe Tollesteghe brugge, welke baillye tsamen wegende is 6276 pont ysers, 't pont, mit arbeyt, 1 sc. 4 p.

1560. —

Monstrum. Item, 3 L. gegeven eenen Hans Thaltenbroen, van Overkerch, gelegen onder 't bisdom Strasborch, die welke een monstrum ofte wassinghe van een kynt aen syn buyck hadde, ende mynheeren vd. gerechte nyet hebben en wilden, dat hy 't selve bynnen deser stadt in 't openbaer thonen soude.

Trompers-vaentje. Item, 14 L. 3 sc. 6 p., vandat dese cameraer in Oct. LX. gelevert heeft tot een vaen aen de trompet van mr Gelis dit nabescr. sydewerk: 1½ elle wit damast, d'el 3 L.; noch 1½ el root gecarmeseyt damast, d'el 2 L. 15 sc.; noch 5 loet witte syde; noch 5 loet root gecarmeseyt syde, tot frangien; noch vd. coerden, frangien ende die vaen te maken met die knopen. — It., Ot Sem, goutsmit, 6 L. 3 sc. 6 p., vandat hy gemaect heeft vd. vyfden tromper, die silvere letter etc.

Muzyk-instrumenten. It., mr. Corn. Jansz. v. Berck, stads tromper, 56 L. 16 sc., vandat hy in Dec. gecoft heeft van eenen coopman tot Antwerpen twe bassetten met een schalmye ende een cromme cornet. — It., Jan Gysbertsz., scheymaker, 4 L. 7 sc., vandat hy gemaect heeft ende overtogen met calfsvellen alle deser stads coeckers, daer de stads trompers deser stads instrumenten inneleggen.

Comedie. It., Corn. Jansz., clercq-schryver, 3 L. 4 sc. 6 p., wt sake nabescr.: Inden eersten, soe heeft hy te Magdalen, doe die clercque van S. Hieronymus, voor deser stads husinghe opte plaets speelden, gedaen ende geleent, zeylen over 't redeys, daervan hem comt 1 L. 8 sc.; noch heeft hy gedaen 14 ellen, die versneden syn aende clederen, daervoor hem comt 17 sc.; noch verdient vande clederen te verwen 10 sc. 6 p. Ende noch comt hem, van leye ande toorn gelevert, 9 sc. — It., brueder Johan van Huls, pater van S. Hieronymus binnen deser stadt, wtgereykt 10 L., die hem byden rade deser stadt toegevoecht zyn tot een geschenk, wt sake die clercken van S. Hieronymus schole voorsz. inden ommeganc van Magdalen, anno LXI, voor deser stads huysinghe v. Lichtenberch, tot eere van dese stadt ende recreatie van een yegelijk, gespeelt hebben een tragoedie met een comoedie.

Sluis. Item, Anto. Foeyt etc., 28 L. 11 sc., wt sake nabescr.: Inden eersten, soe zyn sy den 17. Apr. gereyst tot Amsterdam ende oock tot Leerdam, omme oculaer inspectie te nemen van sekere sluisen aldaer, ende te ondervragen vande gelegenheyt der fonderingen van dien, mitsgaders die nutticheyt vanden grauwen ende blauwen steen. — It., mr. Henr. van Noert, architect, Bern. Stevensz, tymerman, Corn. van Berck, tromper deser stadt, 106 L. 19 sc., wt sake naebescreven: Inden eersten, soe syn sy 23 Dec. LX. geweest tot Antwerpen, omme te besien die spoeye tot Antwerpen, ende heml. mit sekere meesters aldaer

vande gelegenheyt derselver ende andere speyen te informeren ende rapport te doen, mitsgaders noch, om aldaer te copen sekere nye instrumenten voor deser stads trompers, 't welc sy gedaen hebben. — It., noch voor een houten model inden rade getoont, wesende een open spey, met een treckdeur, byde voorn. meesters van Antwerpen overgesonden, 4 L. 10 sc. — It., mr. H. v. Noert, is opten 11. Dec. LX. geweest ter Goude, omme aldaer te halen etlyke patroenen van speyen ende sluysen, die hy myn heren alhier gethoont heeft gehadt. — It., mr. H. v. Noert, 49 L. 8 sc., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe is hy den 4. Aug. geweest ten Dam ende ter nyer Sluis in Vlaenderen, ende heeft aldaer gevisiteert ende besichticht die sluysen, aldaer gemaect, ende daervan informatie genomen; ende is van daer voorts gereist tot Namen, ende heeft aldaer gevisiteert tien off twaelf plaetsen, daer men deser stads gecofte blauwe steen, dienende tot die nywe sluyse opte Vaert, bereiden ende houden soude. Ende oic aen drincgelt ende schenkelpenningen, die hy heeft moeten geven, soe die bewaerders vande voorsz. sluysen, omdat sy hem die werken lieten sien, als oic die wercgesellen ende steenhouwers tot Namen, opdat sy te bat ende neerstiger arbeiden souden etc.

Stads-schrifturen. Item, Ger. Pot, burgermeester, 35 L. 4 sc., wt sake nabescr.: Inden eersten, soe is hy duer schicking 's raets geweest, den 24. Juny, met sekere brieven v. credentie ende instructie aenden hove van Hollant, omme openingh te moghen crygen vande kisten, daer deser stads schrifturen ende munimenten inne gesloten souden zyn, die in bewaring geweest zyn van sal. mr. Peter de Sancto Petro, ende heeft daervan requeste overgelevert gehadt ende geappoincteert vercreghen, sonder tot effecte te moghen komen, van syn geheel versoek. Ende noch soe is hy andermael, den 22. August., geweest in den Haghe, ende naden secretaris Ja. de Jongh, die buyten was, gewacht, die daerna hem openinghe vande inventarisse der scrifturen inde kisten van sal. mr. Petro de Sancto Petro rustende, gedaen heeft, dan en heeft tot geen copien vandien alsdoen moghen geraken, vermits die president ende die meestendeel vande raden buyten waren, ende hem te lang gevallen soude zyn te wachten. — It., Corn. vd. Maeth, etc., 27 L. 2 sc., vandat sy den 2. Spt. inden Haghe geweest syn, omme aenden hove v. Hollant te solliciteren, copien uyt sekere schriften ende monumenten, leggende inde kiste van sal. mr. Petro de Sancto Petro, deser stadt dienende, inder sake teghen die vande geestelicheyt, waeroff mr. Ja. de Jonghe aldaer beveel hadde vande selve kisten, etc.

1561. —

Trompers. It., Corn. Jansz. v. Berck, Fra. Tonisz. Fitz, Peter Wyborch, Gelis Hompe ende Ja. de Coninc, alle vyf deser stads trompers 180 L., ende dat voor hoer pensie, wt sake syl. sedert 21. Jan. LXII. tot Remigii naestvolgende, deser stadt met spelen, tot eere van deser stadt ende recreatie van eenen yegelyken, voor 't heil. weerdighe sacrament in die processie, voerts nae 't vrouwen loff des heilighen avonts, ende inde Buerkerk des avonts op Buerkerk-toorn, ende inde vrye markten, des middaechs voor deser stads huisinghe van Lichtenberch gedient hebben. — It., Ot Sem, goutsmit, 112 L. 13 sc., wt sake hy gemaect voor de vyfde deser stads nye aengenomen tromper, een britse, daer toe gegaen is aen sulver 4 marc 1 loet 7 engels, 't marc 13 L. 12 sc.; noch is totte britse gegaen aen gout, daer dieselve britse mede dubbelt vergult is, 24 L. 10 sc. Voor arbeyt ende 't fatsoen 31 L. Voor een custodye, daer de voorsz. britse inne gesloten ende bewaert wordt, 1 L. 6 sc.

Muzyk-instrumenten. Item, Corn. Jansz. van Berck, 8 L., vandat hy inden herfst, anno LXI, te Antwerpen, tot deser stads behoeff gecoft heeft van enen Gregorius de Coninc, eenen dubbelden cornet. — It., Dirc Jaspersz., 3 L., vandat hy mit cueper beslaghen heeft gehadt alle d'instrumenten van

deser stads trompers, te wetene een bombaerde, met 2 basetten ende drie schalmeyen, ts. 7 instrumenten.

Stads-glas. It., Anto. Jansz., glas-schryver, 2 L., vandat hy inde vasten van deser stads wegen, gemaect ende gestelt heeft ten huise van hr. Joachim van Oprode, pastoer vande halve portie te Buerkerken, een glas met deser stads wapen, 't welc de raet den voorn. pastoer geschonken hadde.

De minrebroeder Jo. Herentals. Item, brueder Jo. Herentals, president vande minrebroeders binnen Utrecht, betaelt 12 L., die hem belieft zyn in recompense van sekere diensten, die hy die gemeine borgeren deser stadt, den tyd van sestien jaren lang gedaen heeft, administrerende deselve 't woort Gods ende voorts mede voor de diensten, hy der justicy bewesen heeft in tyde voorsz., in 't vertroosten met Gods woort die miserabele patienten, totter doot gecondemneert wesende.

Aertsbisscop. Item, Jo. Boteycking, 21 L., vandat hy 28 stad-kan. wyns getapt heeft, waeroff van stadswegen geschoncken zyn de 12. Jan. ons eerweerd. heere, de eertsbisscop van Utrecht, doe syn E. gewyt ende geconsacreert worden tot eertsbisscop van Utrecht, 16 kan, en den 20. July de heer van Moryme ten huyse van Schore, can. tot Oudemunster, 12 kan.

1562. —

Spoeye aende Vaert. Item, desen cameraer, mr. H. v. Noert, meester Bernt etc., 90 L., wt sake nabescreven: Inden eersten, soe syn sy, 29 Nov. LXII, geweest tot Brussel ende Wilvoerden, omme informatie ende oick oculair inspectie te nemen van twe speyen, die gemaect staen opte nye grift van Brussel, alwaer syl. oock mette meesters, die die speyen aldaer geordonneert, gemaect ende toesicht op gehadt hadden, tot twe daghen toe telkens mede geweest zyn, ende vande meesters ontfanghen alle aenwysinghe ende geleghenheyt des werks etc., ende daernae mede modellen inden rade vertoont hebben, ende alsoe sylieden in 't nemen vd. informatien ende inspectien voorgen. gebesicht hebben mr. Jacob, architect Co. Ma^ts, mr. Pauwels, principael mr. vande speyen voorgen., beyde wonende tot Brussel, ende mr. Joost ten Bosch, oick werc-mr. vande speyen, wonende tot Wilvoerden, elx den tyt van 5 daghen, etc. Noch soe is mr. Joost ten Bosch geschonken voor syn moeyte 3 L., ende alsoe mr. Berent gevaceert heeft in 't maken van 't houte patroon vande nywe speye, soe is hem daervoor toegeleyt 6 L. — It., opten 4. Jan. LXIII, syn dese cameraer, mr. H. van Noert, mr. Bernt, etc., gereyst opte Vaert, ende hebben dat bestek vande derde speye geordonneert, ende met palen afgeteykent, ende doen verteert inden *Heilighe Geest* 1 L. 10 sc. — It., gecoft omtrent 1100 masten, tot fonderingh ende heydinghe van 't grond-werc vd. derde speye. Noch te Amsterdam gecoft 700 masten, etc. Noch 106 pont ruessels, gebesicht aende moelens, daer men 't water mede uytmaelde, om die daermede te smeren ende rat te maken; 444 pont soolleers, daer leeren off gemaect syn, die gesteeken syn aende kettens, daermen 't water tusschen die damme opte Vaert mede uytgemalen ende uytgepompt heeft, elc pont 5 sc. 9 p. — It., voor 't leer te snyden tot ronde leeren, naer den eysch, ende die ronde gaters daerin te boren, etc. — It., Corn. Dircksz., 2 L., vandat hy, als men die molens ende pompen aende vaert gebesicht heeft 14 weken, by nacht ende ontyden, hoe quaet weder, dattet oec was, heeft moeten opstaen ende repareren, 't gunt aende muelen ende pompen gebroken was, opdat die peerden nyet leech staen ende wachten souden. — It., mr. H. van Noert, stads architect, 14 L., om te fonderen die nye speye, ende alsoe in 't selve fonderen, die gront soe quaet viel, ende 't werc seer verdronken worde, door diversche wellen, soe heeft hy etc. oock 's nachs moeten vaceren, om, als die wellen opbraken, daertegens te resisteren, met malen, pompen ende andere maniere, te meer, also die wallen door groot regenwater instorten ende die huysen in perikel

waren te volgen, etc., 't welc overnacht most geschieden, omme die perikelen, daervan inminerende, ende heeft gevaceert acht ende twyntich nachten, sonder bequamelyke te mogen rusten ende hem oncleden. — It., Corn. Frederiksz. v. Montfoert, 89 L., vandat hy den 13. April aengenomen heeft gehadt de kolk opte Vaert, soe groet als sy aldaer afgedamt was, drooch te maken ende drooch te houden, alsoe lange als dat van noode was, ende soe diep drooch te houden ende te maken, als dat eyschen soude, te weten, ten langsten voor S. Martyns avont, doen naestcomende, incluys, ende dat met sulke instrumenten, als hy mit syn verstant daertoe te werk stellen soude, waervoor hem dese stadt betalen soude 225 L. Ende nadien Corn. voorsz. syn werk volmaect ende die colck droech uitgemalen hadde, soe is de heer v. Brederode met syn volc gecomen geweest opte Vaert ende heeft dateliken 't werc mette instrumenten v. Corn. voorsz. in stucken gesmeten ende inde Lecke geworpen, alsulx, dat Corn. voorsz., deur dien syn werk heeft moeten laten, sonder hetselve weder te durven beginnen ende aengrypen, omme syn schade ende verlies, ende vrese van sulx weder gedaen te worden. Ende alsoe Corn. voorsz. ontfangen hadde 189 L., soe is den 2. Dec. LXIII. veraccordeert met Dirc Cornelisz., van wegen syns vaders voorn. ende als syn burge, dat Corn. Frederixsz. voorn. voer syn gedane werken ende arbeyt, mitsgaders voer syne cunst, vd. 189 L. behouden soude 89 L.

1563. —

Chaldaeën. Item, dese cameraer heeft betaelt Andries ende Christoffel, inder geestel. oirde diakenen ende goede Kersten-menschen, Chaldeusche, geboren vande stadt van Babylonien, onder den Coninc van Persien gelegen, die somme van 2 L., die heml. den 22. Jan. LXIV. geschoncken syn tot hoer nootdrufticheyt ende vracht, om nae hoerl. vaderlant weder te moghen reysen, soe sy om saken, in hoerl. requeste verhaelt, pelgrimagie gedaen hadden tot Jerusalem, tot S. Jacob in compostelle, tot Romen ende tot Colen.

Comedie. Item, opten 12. Fbr. anno LXIV. gelevert 78 Myborchsche deelen, tottet redeys, op deser stads plaetse, daer men op speelde.

1564. —

Prins v. Orange t'Utrecht. Item, dese cameraer 6 L. 1 sc., vandat hy opten 12. Spt. gehuert heeft 11 schuyten, die den Vorst v. Cleve ende myn Gen. heere den Prince van Orangien, met anderen graven ende heeren ende hoer huisgesin gevuert hebben vande Vaert alhier t'Utrecht, elke schuyt 10 sc. — It., Jan van Haeften, 47 L., vandat hy betaelt heeft 14 schippers voor vracht, vandat sy den deurl. Vorst ende Hertoch van Cleve ende den Prince van Oraengien, stadh. etc., ende andere heren ende huer edelluyden, dienres, huysgesin ende bagagie van hier tot Amsterdam gevuert hebben, die 12 scippers elx 3 L., ende die 2 andere scippers, die den Voerst van Cleve ende de Prince van Oraengien mette overdecte schuyten vuerden, ts. 7 L. 10 sc. Noch voor de peerden, die de schuyten toghen, opdat sy binnen Amsterdam van desen avont comen souden, 2 L. 13 sc. — It., Corn. Petersz. etc., 6 L. 5 sc., soe sy syn gebleven byde schuyten, daer de Voerst van Cleve ende de Prince van Oraengien mede voeren na Amsterdam ende voerts na Haerlem, om te sien, dattet laken, daer die schuyten mede becleet waren, nyet vermist en soude worden. Noch hebben syl. die twee schuyten met lakenen toegestelt ende genaeyt gehadt, daer aen sy verdient hebben 6 sc. — It., opten 23. May, een toelast wyns, houdende 3 amen 6 viertel, moesel, grootyck, makende Utrechts drie amen geraden, f. 3 hondert en vyftien quaerten, geschonken myn Gen. hr. de Prince v. Oraengien, stadh., gelogeert op Vredenborch, etc.

Subventie. It., dese cameraer, 5 L. 5 sc., vandat hy deselve somme, den 22 Maart uytgereikt hadde, enen, Hans Henninck, gecommitteert vande stadt van Weffenstadt (!),

die duer den blixem inde laetste somer geheel verbrant was, tot een subventie ende aelmisse vande gemeente aldaer.

De Turc voor Maltha. Item, de cameraer, 1 L. 15 sc., gesconken een bode, gecomen v. Bruessel, die tyding brocht, dat die armee vanden Turc voor Maltha verslegen was.

Model van een craen. Item, Jan Taets van Amerongen, 7 L. 10 sc., omme dieselve voorts te seynden tot Breda, voor 't maken ende brengen van een houte modelle v. een craen, dewelke by een timmerman van Breda alhier gesonden was.

1565. —

Altaer door de Geusen vernietigd. Item, Lauw. v. Wyck, steenh., 10 L., wt sake hy gerepareert, gemaect ende wederom vernywet heeft het altaer, staende inde raetscapelle te Buerkerk, datter bedorven ende in stucken gesleghen was bydie vande nywe religie.

Comedie. Item, mr. Hubrecht v. Breveer, tot behoeff vande scoolmeesters van S. Hieronymus alhier t'Utrecht, 8 L., wt sake voorscreven scoolmeesters inde vastelavont, anno LXVI, op deser stads plaetse een spuel doen spelen hebben. — It., Henr. v. Criekenbeeck, tot behoeff vande schamele klercken *in domo pauperum* S. Hieronymus t'Uytrecht, 7 L., ende dat voor een ton goede herincs, omdat sy oic een comedie op deser stadt plaetse gespuelt hebben.

Schenckelwyn: Jan. 27. Heinr. v. Bochoff, ridder, burgermeester van Zutphen, 2 kan.

Mart. 22. Mr. Steven vd. Bergh, raet vanden Prince van Oraengien, 4 kan.
— 25. Jor. Karel van Gelre, 4 kan.
— 27. Jo. Snoek ende Henr. v. Sevenberghen, burgermrs v. Zutphen, 4 kan.
Apr. 29. Mr. Adr. Numan, rekenmr Ko. Maj. in Hollant, 2 kan.
Mey 7. Herm. van Noortwyk, burgermr van Deventer, 2 kan.
— 14. Jor. Philips vander A, 2 kan.
— 16. Mr. Nic. Persyn, rentmr. vd. exploict. inden Haghe, 2 kan.
Mey 19. Jor. Karel v. Lienden, amptm. van O. en N. Betuwe, burgermeester van Nymeghen, 4 kan.
— 27. Jor. N. van Warenborch, capt. op Vredenborch, 8 kan.
— 29. Varick, drost tot Bueren, 6 quaerten.
Jun. 9. Mr. Ch. Roest, abt van Ostbroec op syn stacy van syn wydinge, 8 kan.
— — Christo. Roest, abt, geconfirmeert tot Oostbroece, 8 kan.
— 25. Mr. Aryaen de Pro..t, raet vanden Prince van Oraenglen, 2 kan.
— 26. Jor. Herm. van Westerholt, 2 kan.
Jul. 23. Jan Dircksz. 't Hoen, burgermeester van Goude, 2 kan.
Aug. 6. Jor. Willem van Duetecum, edelman vd. Grave v. Hoochstraten, 4 kan.
Oct. 1. Jo. Colyn, hooghe raet Ko. Majts. te Mechelen, 4 kan.
— 25. Will. van Linden, biscop van Remunde, 8 kan.
— — N. Drusius, biscop van Leeuwaerden, 4 kan.

1566. —

Caerte. Item, Melchisedech van Hoorn, prentsnyder ende scilder, betaelt die somme van 18 L., wt sake vande belieftenisse des raets, hiernae volgende:

Anno XVc. LXVI, den 13. Nov., die raet der stadt Utrecht gesien hebbende, protracture ende contrefeytinghe, die eenen Melchisedech van Hoorn, geboren burger van Antwerpen, prente-snyer ende scilder van syn ambacht, den raet vertoont heeft, geconterfeyt nae 't leven, op syn stick ende mate, vande situatien van deser stadt, ende die omleggende voorsteden, huisinghen, cloosteren ende landen, rontsomme in die vryheden van deser stadt gelegen, soe hy dese stadt merkelick bevonden heeft van schone situatie ende voirts mede van triumphante structuren vande collegien, cloosteren ende conventen, mitsgaders van andere edificien vandien, ende hierby mede verstaen hebbende syn versueck ende presentatie, te wetene, dat Melchised. voorsz.

presenteert, dese stadt met syn toebehoren, noch die helfte grooter ende breder in forme te amplieren, opte behoirlyke proportie, stick ende mate, mits dat die stadt hem soude gelieven te recompenseren van syn getrouwen arbeyt ende dienst, die hy, op hope van recompense, alrede gedaen heeft, ende noch vorder presenteert te doen, omme syn voorsz. inventie ende werc vermogens die chaerte voorgen., inde helft breeder ende grooter forme, in copere ofte hout te snyden, ende dit al tot kennisse ende arbytrage vandie vanden raet voorsz.

Soe is 't, dat die raet die voorsz. caerte doen visiteren hebbende by meesters van kennisse ende geschicten des raets, ende daerop gehoort huerl. rapport, ende mede aenmerckende, dat die uytdrukselen van deselve voorn. chaerte wesen soude tot een eere van deser stadt ende memorie derselver, heeft belieft, dat de anderde camereer inder tyt voor de yerste inventie ende vertooninge vande voorsz. chaerte wtreicken sel de somme van 18. gulden. Des soe sal Melchisedech gehouden syn voor de maent van September anno xv^c. seven ende sestich, deser stadt gemaect te vertonen die copere ofte houte plate, gesneden nae syn vertonende chaerte, ende dat inde helfte vandien grooter ende breeder, mits daerby voegende de situatie vande conventen vande Carthusers ende Dael, ende die lande daerby, naer de proportie, ende daerby overleveren 40 geprente chaerten totter stads behoeff, omme, onder die wet gedeylt te worden, waervoor hem alsdan noch van stads wegen wtgereickt sellen worden 24 Karolus gulden, ende hiervoor sel Melchisedech voorsz. gehouden syn burge te stellen deser stadt, voor de somme van 18 gulden voorsz., die hem gereet betaelt sellen worden, omme deselve deser stadt te restitueren, by soe verre Melchisedech voorn. syn voorgen. presentatie nyet en voldede als voorn. Burge Dirc Pieck, voorde voern. 18 guld., te restitueren, by gebreke als voren.

Ende was ondertey̆kent: Ja. vd. Voort.

Jesus-school. Item, do^r. Balthasar v. Blyenborch, medicus, betaelt de somme v. 20 L., wt sake de raedt deser stadt belieft ende desen cameraer geordonneert heeft te betalen de voorsz. 20 L., ende dat tot subventie vd. boeckgens, *Catechismi* genaempt, die nye geprint syn, die men in Jesus-school de arme kynderen sal doen leren om Godswil, etc.

Bus-cruyt. Item, Will. Lambertsz, buscruytmaker, 20 L., voor buscruit ende loot, etc. — It., Dirc Willemsz, 10 L. 2 sc., wt sake nabescr.: een cruytsak, daer men die Walen bus-cruyt in gaf, 12 sc. — It., Will. Lambertsz heeft ontfanghen 931 pont meelcruyts, waeroff hy gemalen ende gemaect heeft corncruyt, 't 100 pont te malen 4 L.; noch gelevert 101½ pont corncruyts, 't 100 voor 35 L.

Maeltyt. Item, Dirc Willemsz, 213 L., 16 sc. 6 p., wt sake hy tegen Oct. 25, lxvi. verleden, bereyt ende becosticht heeft gehadt een costelike maeltyt, daer die regierders deser stadt myn Gen. heere, die Prince van Oraengien, stadh., met andere heren prelaten ende edelluyden op te gast hadden, waerom die gecofte spys, van alrehande visch, mit de speceryen ende bancquetten, voorts boter, bier, broot ende de wynen, opte selve maeltyt ende oock daechs daer na by myn heere vanden gerechte gedronken, ts. etc. — It., Dirc Willemsz, 329 L. 1 sc. 10 p., wt sake hy tegen 20 Apr. lxvii. verleden, bereyt heeft een maeltyt van alrehande vleysch ende wiltbraet, daerop die regierders deser stadt myn Gen. heer de Grave van Meghen te gast genoeyt hadden, mit andere heren prelaten ende edelluyden, ende overmits myn Gen. here van Meghen voorn. mit alle syn regiment wt deser stadt vertooch, om die Guesische knechten, die wt Vianen in 't lant v. Utrecht gecomen waren, te vervolgen, ende syn wedercompste te lang verliep, soe hebben myn heren vd. gerechte ende rade deser stadt daerop byden anderen geweest, ende die spysen verteert; ende de Grave wedercomende tegen den 17. Mey, anno uts, soe heeft Dirc Willemsz noch een maeltyt bereyt, etc.

Schenkelwyn:

Jan. 18. Jo^r. Kaerel van Weerdenborch ende

die gesamenlike jonkeren vande bende vande Prince v. Oranien, 8 kan.

Jan. 19. Den cantselaer wten lande v. Bruynswyc, genaemt Jor. Henr. van Salt, 4 kan, in *den Wildeman.*

Fbr. 6. Jor. Steven van Rossem, heer van Poeroyen ende Karel van Lienden, amptm. van O. Betuwe, ts. 4 kan.

Mart. 12. De gr. van Meghen, stadh. van Gelderlant, een voeder deel wyns.

—— 21. Heer commiss. Sygona ende De la Torre, secr. vanden secr. rade Ko. Majts. te Brussel, ts. 6 kan.

Apr. 25. Den gr. van Arenborch, stadh. van Vrieslant, 8 kan.

Mey 12. Tho. Gramaye, 2 kan.

—— 13. Mr. Anto, Delaualle, raet tot Leeuw. 2 kan.

—— 24. Ja. v. Dam, rekenmr inden Haghe, 2 kan.

Jun. 1. Mr. Philibert de Bruxellis, raet Ko. Majts. in syn secr. rade te Brussel, een voeder met een vaetken rynsche deelwyns.

—— 12. Pet. Decama, raetsh. tot Leeuw., 4 k.

—— 28. Lancelot, commiss. vanden tresaur. gen. vanden oorlog, 2 kan.

Aug. 20. Mr. Jan Outruys, commissaris van Mechelen, 4 kan.

Oct. 14. Heer van Ghystele, 4 kan.

—— 17. Coebell, raet inden secr, rade Ko. Majts. tot Brussel, 4 kan.

—— 19. Jan Claesz. v. Hoppen, burgermeest., Piet. Bicker, scep., mr. Jan v. Bloclant v. Amst., 4 k., in *de drie Cronen.*

—— 18. Mynh. mr. Phil. Coebell, raet 's Co. Majt. ende commiss. tot Brussel, 4 k.

Nov. 27. Alex. Turck, hopman vande haecscutters vd. Pr. v. Oraengien, 4 kan.

Dec. 11. Mr. Reynier Verduyn, raet vd. hove van Hollant, 2 kan.

—— 16. Mr. Aert Coebell, rentmr generael van Hollant, 2 kan.

1567. —

Caerte. Item, Melchisedech van Hoern, printsnider ende scilder, betaelt de somme van 24 ponden, hem byden rade beloeft ende toegeseyt voor de protracture ende contrefeytinge vande situatie ende gelegenheit van dese stadt ende d'omliggende voorsteden, huysinghe, cloosteren ende landen, ende voor 40 geprinte caerten derselver, onder de wet gedeylt, alles breder vermoghen de beliesfte-nisse des raets, van date den 13. Nov., anno LXVI.

Wtvaert. Item, Maurits de Leeuw, 4 L. 13 sc. 6 p., wt sake hy opte wtfaert van, hogh. mem., Carolus, sone van ons alregen. heren, den Co. Majt. van Hispanien, 't laken gehanghen heeft rontsomme inde Domkerke, belopende tes. 484 ellen, elk el 3 pen. — It., Roel. Willemsz., scilder, 18 L. 18 sc., wt sake hy op die wtfaert vanden Prince van Spaengien, hoochl. mem., gelevert heeft 69 cleyne ende 12 groote wapens, etc.

Alva, etc. Item, Jan Willemsz. van Ryn, gelevert ten tyde d'Exc. vanden hertoch van Alva, gouv. gen., binnen deser stadt was, 96 ellen seyldoec, voor 4 sacken, voorde soldat., die de wacht hielden in 't losement van syn Exc. — It., Gelis van Hoboken, van tymeren ten behoeve van Don Frederico de Toledo, sone vande Exc. vanden hert. van Alva, omme bequaemlyk van des greffiers huys, door den hof ende erve van Schuring te comen in 't paleys ten Duytschen huyse, 13 L. 12 sc. 6 p.— It., Fra. Both, eerste cam., 102 L. 1 sc. 9 p., van alsulke oncosten, als hy inde maent van Aug., ten tyde d'Exc. vanden hert. v. Alva alhier was, ende weder van hier vertooch, verschoten voor 't laken, daer de schuit mede becleedt was, daer syn Exc. inne sat, schenckagie gedaen die hoffmr. ende archiers ende andere officianten van syn Exc., etc. — It., Goesen vd. Voert, 16 L. 16 sc., wt sake hy inde maent v. Augusto verschoten heeft 12 L., die geschonken worden de foriers van syn Exc.; noch 4 L. 4 sc. den huyssiers *de la salette* v. syn Exc., ende 12 sc. die huyssiers vd. rade van state. — It., Jo. Back, etc., 4 L. 10 sc., wt sake sy 5 daghen lang gedient hebben, om van 't nye bolwerc Sonnenborch te haelen

20 bussen ende 38 camers ende van Vreborch vier metalen stucken, ende deselve tesamen te brengen tot een triumphe tegens d'incompste vande Exc. vanden hert. van Alva. — It., dese cameraer heeft betaelt verscheiden scippers ende andere arbeiders, die inde maent van Augusto anno LXVIII, het hof ende train vande Exc. vanden hert. van Alva ende mynh. vanden rade van staten, secreten ende financien, die binnen deser stadt waren gevoert ende gebracht hebben eensdeels van hier op Dort, eensdeels op Sinte Geertruidenberch ende eensdeels op 's Hert. Bossche, ts. 84 L. 12 sc. — It., Gerit Claesz. 6 L. 5 sc. 6 p., wt sake hy den 12. Aug. gelevert heeft aende schuten, daer d'Exc. vanden hert. van Alva mit andere heren ven hier gevaren syn acht delen; noch hebben Bart Luyten, etc., tot 7 toe, gewrocht ande schuten van 's middaechs tot 's nachts omtrent 12 ure, etc.

Jesus-school. Item, Agneta betaelt de som van 8 L., wt sake sy inden jare LXVI. verleden ende oic tyde deser rekeninghe, maeckende tsamen twe jaren, die bancken voor de schoolkynderen in Jesus-school, des heilighen daghes voortgeset ende daerna weder opgehemelt ende opgesloten heeft, daertoe die raet deser stadt jaerlicx uyt laet reycken 4 L.

Schenkelwyn:

Jan. 14. N. v. Bossu, coadjutor vanden domproest, 4 kan.
—— 22. Jor. Hieron. Keegel, commiss. Ko. Majts. ende Paul Blancwalt van Ceulen, ts. 4 kan.
—— 26. Mr. Euborch v. Oogenbrecht, comm. v. Mechelen ende mr. Jo. Leesen, raet vanden hove van Hollant, 4 kan.
Fbr. 7. Claes Vygh, amtpm. v. Thiel, 2 kan.
—— 15. Jor. Gerit van Couwenhoven, burgermeester van Schoonhoven, 2 kan.
—— 22. Jor. Jan vd. Does, heer van Noortwyc, 2 kan.
Apr. 8. Snouckaert, rekenmr inden Haghe, 2 kan.
—— 24. Hoofdm. Will. Joostensz, 2 kan.
May 16. Amelys v. Mynen, raet v. Gelrel., 2 k.
—— 27. Mr. Berent v. Schouwenburch, capt. ende overste van 't regiment knechten, leggende te Amsterdam, 8 kan.
Jul. 16. Pompilius, deurw. vanden secr. rade Co. Majts., 4 kan.
—— — Mynh. van Eeck, commiss. vande provand. Co. Majts., 4 kan.
—— 23. Jor. Werner van Lennip, 2 kan.
Aug. 8. De Excell. vd. hert. v. Alva 1 voeder deelwyns, ten Duytsch. huyse.
—— — Den heer v. Bossu, stadh., 1 toelast deelwyns, by mevr. v. Wulp.
—— — Den hert. v. Aerschot, 1 toelast.
—— — Mynh. van Barlaymont, 1 toelast, byden domdeken.
—— — Don Frederico de Toledo, oudste zone vd. hert. v. Alva, 1 toelast, totten greffier.
—— — Den presid. Viglius, 1 toelast.
—— — Den here v. Noircarmes, 1 toelast, by Dirc Scarp.
—— — Den grand prior, sone vd. Duc D'alve, 1 toelast, in S. Catrine.
—— 11. Den ambass. v. Vrankryk, 6 kan.
—— — De heer Dassonville, secr. raet Co. Majts., 6 kan.
—— — Doctor Hermes, secr. raet Co. Majts., 6 kan.
—— — Dr. Micault et Doctr. Bruxelles, secr. rad. Co. Majts., elck 6 kan.
—— — Mr. Aelbr. v. Loo, commiss. vd. Fin. 6 kan.
—— — Bapt. vd. Berghe, commiss. v. Mart. vd. Berghe syn oom, gecom. vande financ., 4 kan.
—— 12. Liew. Woutersz., ontf. gen., 6 kan.
—— — Den confesseur vanden hert. v. Alva, 4 kan.
—— — Mynh. Albornoz, secr. Co. Majts., 4 kan.
—— — Mynh. Berty, secr. vanden rade v. stat. en secr. Co. Majts., 4 kan.
—— — Mynh. Courteville, secr. als voren, 4 kan.
—— — De secr. Scharrenberger, 4 kan.
—— — Den griffier Ringoult, 4 kan.
—— — Mynh. v. Grobbendoncq, tres. gen., 8 kan.

Aug. 12. Mr. Joost Damhouder, commiss. vd. financien, 6 kan.
—— — Den audiencier, 4 kan.
—— — Den secr. vd. hert. v. Alva, 4 kan.
—— 13. Den capellaen vd. heren vd. fin., 2 k.
—— 25. Speel, prevoost. gen. vanden hert. van Alva, 4 kan.
Spt. 19. Mr. Vincent v. Pinsen, prior v. Florence, commiss. vd. roemschen stoel ende gen. vd. pred. oerde, wesende in 't convent vande predikers, 4 kan.
Oct. 20. Mr. Reyer vd. Does, rekenmeester inden Haghe, 2 kan.

1568. —

Wtvaert. Item, Jan vd. Berch, wantsnider, 4 L. 13 sc. 6 p., wt sake hy opten 1. Dec. LXVIII. opte wtfaert, hoochl. mem., der Coninginne van Spaengien, 't laken gelevert ende doen hangen heeft inde Domkerke, dienende totte wtfaert voorsz., ts. 474 el, voor d'el 3 pen. — It., Anto. van Honthorst ende Roeloff Willemsz, betaelt 19 L. 14 sc., wt sake sy gelevert hebben opte wtfaert, ho. me., der Coninginne van Hispanien, 71 cleyne wapens, alse: het wapen van Spaengien ende Vrankryk by malkanderen, mitter crone daer boven, van 't stuc verdient 4 sc. Noch 13 grote wapens, 't stuc 8 sc. Noch deselve wapens doen hangen inden Dom, elc op syn oort, 4 sc.

Caerte. Item, desen cameraer hemselven betaelt 8 L., wt sake hy gehantreyckt heeft eenen bode, die overgebrocht heeft die caerte van enen mathematicus van Breslau, deser stadt overgesonden, tot een kenisse ende eere, die somme van sess ponden, tot behoef vanden inventeur, ende noch betaelt inde *3 Heringen* voor de teeringe vanden bode, ts. 2 L. — It., Jan Willemsz, lantmeter, gemaect een chaerte van 't Scutterlant tot Achthoven, deser stadt toebehorende, etc. — It., Aelb. Petersz, cipier op Hasenberch, 3 L., wt sake hy mr. Melchisedech van Hoern, in 't volmaken vande platen vande caerte vande situatie van dese stadt mitte straten ende steghen in syn coste gehadt heeft 12 daghen lanck, 's daechs 5 sc. — It., Corn. vd. Maeth, eerste burgermr, ende Fra. Both, eerste cameraer, 4 L. 18 sc. 6 p., wt sake sy opten 8. Oct. 68. deur commissie des raets gereyst syn in 't Goy, ende hebben aldaer oculare inspectie genomen vande 2 stucken lants, aldaer gelegen, deser stadt toebehorende, ende voorts gesien na de groote ende situatie van 't selve lant ende een caerte daerof gemaect, etc.

Herm. van Borculo. Item, H. van Borculo betaelt 5 L., wt sake hy in Aug. LXIX. gedrukt voorde stadt sekere ordinancie van service voor de Spangiaerts ende deser stadt daeraff gelevert 200 stuck ende daeraen verdient 3 ponden. Noch heeft hy gemaect een stad-wapentge, in hout gesneden, ende daermede gedrukt omtrent 3000 bilgetten ende daeraen verdient 2 L.

Stads-registers gecopieert. Item, Ja. vd. Voort, secr. deser stadt ende Gosen vd. Voort, syn soon, 23 L. 8 sc., wt sake sy in Nov. ende Dec. LXVIII. in 't believen des raets ende duer scryven vande Excellentie vanden hert. van Alva, gouv. gen., by copie wtgescreven, gecollationeert ende geautentiseert hebben, tegen d'originale leggers ofte registers, rustende inde secretarie vande stadt van Utrecht, alle deser stads erffrenten, loss- ende lyfrenten, die dese stadt jaerlicx schuldich is ende betalen moet; ende alt 't selve in Jan. LXIX. by Peter Schouw, gesworen bode 's hoofs van Utrecht overgesonden ende gelevert in handen vd. raet neffens syn Exc., wesende tot Brussel, belopende dese boecken an langformige bladeren aen beyde syden geschreven, alse yerst de erff-, los- ende lyfrenten, staende by gemeen Karol. guld., 126 bladeren, ende andere van lyf-renten, staende by L. van gr. Vl. 't pont, 108 bladeren.

Schenkelwyn:
Oct. 24. Myn vrouw van Opmeer, 2 kan.
Nov. 22. Jor. Stev. Bentinck, burgermeester van Zutphen, 2 kan.
Jan. 9. Jor. Anto. vd. Noot, griffier van Brabant, 2 kan.

Jan. 28. Conr. Schetz, 2 kan.
— 31. Hr. v. Cabauw ende mr. Witte Wittensz., raet inden Haghe, 4 kan.
Fbr. 20. Jor. Henr. van Bercum, burgermr v. Antwerpen, 2 kan.
Apr. 24. Jor. Meerten van Rossum, heer tot Waeyesteyn, 2 kan.
May 21. Jehan de la Rea, commissaris, 2 kan.
— 29. Jor. Jan van Rossum, heer van Broechuysen, 2 kan.
Jun. Heer N. van Bossu, protonotarius & coadjutor vanden domproest, 4 kan.
— 10. Hertoch Frans van Sassen vd. Lauwenborch, 16 kan.
Aug. 3. Mr. Jan Noort, momber 's vorstend. Gelre ende Robbrecht van Lienden, capt. tot Culenborch, ts. 4 kan.
— 12. Auditeur Scribani, 2 kan.

Geschut. Item, Adr. Evertsz., busmeester deser stadt, gelevert:

Vier stampers metten cratsers, om de haecken mede schoon te maken, 12 sc.; twe haecken die steerten in gemaect, 1 L. 4 sc.; vyf haecken nye hantvaten aen gemaect, 15 sc.; een slot gemaect inde mond vande groote busse, 12 sc.; twe kleyn sloetgens aende laetgat, 8 sc.; al der gilden haecken schoon gemaect, wtgebrant ende gesmeert, die bassen ende camers schoon gemaect, ts. 10 L., daertoe 18 pont raep-oly, 't pont 7 sc.; inde metalen stucken verbesicht 2 pont boom-oly, 7 sc.; gebrant ende schoon gemaect twe haecken van 't brouwergilt ende haer merk daerop gestelt, daervoor de stadt te betalen quam, soe sy deselve besicht, 20 sc.

Segelen. Item, Oth Sem, goutsmit, 12 L., wt sake hy gesneden ende gemaect heeft voor de weerdyns, 2 nye segelen, alse een, omme de baeyen te segelen ende het andere omme die Utrechtsche rosen (?) mede te besegelen.

Guesen. Item, Henr. Pietersz., kistemaker, 44 L. 10 sc., wt sake hy de gestoelten ende ander houtwerk, dat in 't koor vd. predikaren ende minre-broers byden guesen ende rebellen gebroken was, gerepareert ende verstelt heeft.

1569. —

Geschenk van peerden. Item, Dirc Helling, 5 L. 15 sc., wt sake hy in huer gedaen heeft Corn. Claesz. een peert, daer hy mede in 't land gereden heeft, om sekere peerden te kopen 5 daghen, 'sdaechs 8 sc. It., gelevert 2 halters mit strengen, tot die peerden, die gecoft waren, 1 L. It., 2 overgorde, 5 sc. It., twe monstertoomen van root tryp ende witte beendertgens daerop met trenssen ende bussen daerop, naer behoren, 2 L. — It., Corn. Claesz. ende Gosen Valk, paerden-bereyder, 72 L. 16 sc. 6 p., wt sake syl. inde maent October ende Nov. LXIX. geweest syn rontsomme in 't lant van Utrecht ende gesien na twe schoone peerden, die men geschoncken heeft d'Exc. Don Frederico ende deselve peerden voorts gebrocht van hier op Bruessel.

Ossen aende Coninginne en den Hertoch geschonken. Item, dese cameraer heeft wtbetaelt 45 L. 3 sc. 9 p., omme eenen grooten osse, die van deser stads wegen geschoncken is de Maj. vande Co., mitsgaders noch 2 andere ossen, d'Exc. vanden hertoch van Alva, te brengen te Nymegen, etc. — It., Claes Geritsz. van Ryn 110 L., van twe schone ossen, geschonken de Exc. vanden hertoch van Alva, etc. — It., dese cameraer, hemselven, wt sake hy den XV. Aug. met verscheyden wiltbraet, by hem gecoft, gereyst is tot Nymegen ende 't selve gepresenteert den hofmeester vd. Exc. vanden hertoch van Alva, tot behoeff synder Exc., heeft mede waergenomen den groten metten 2 anderen ossen, ende die helpen presenteren de Maj. vande Co. ende de Exc. vanden hertoghe, etc. — It., Henr. de Voicht van Rynevelt, eerste burgermeester etc., 44 L., wt sake sy 16 Aug., met hem nemende mr. Floris Thin, advoc., gereyst syn tot Nymegen, ende hebben aldaer van deser stads wegen de Maj. vd. Coninginne van Hispanien gecongratuleert, dese stadt gerecommandeert ende voorts haer Maj. beschoncken mit enen excessiven, grooten ende vetten osse, hebben voorts d'Exc. vanden hertoch van Alva, oock beschoncken met een paar goede ossen ende

voorts syn Excell. deser stads saken gerecommandeert.

Monument inde Buerkerk. Item, Henr. Petersz, 38 L., wt sake hy de Spaensche soldaten ende bevelhebberen tot syne coste gelevert heeft alle hout, yserwerk, seylen, koorden ende arbeyt, omme te maken ende stellen, tegens die Goeden Vrydach een monument, soe sy dat ordineren souden inde Buerkerc, in 't heilich cruys-choor, ende 't selve weder nae Paeschen of te breken ende te ruymen.

Caerte. Item, Jo. van Haeften 7 L. 4 sc., van een caerte vande contrefeytinghe vande stadt, die hy, ter begeerte vande regierders deser stadt gelevert ende gedaen heeft, die capt. Valdez, in plaetse van welke hy een ander gecoft heeft.

Schenkelwyn:

Oct. 2. Capt. Mesa, 4 kan.
— 4. Mr. Will. Cryp, raet inden hove van Hollant, 2 kan.
— 21. N. Till, raet Co. Maj. in Overyssel, 6 kan.
Spt. 1. Dr. Georg. Rataller, president vanden hove, 4 kan.
— 6. Claes Fransz., burgemr van Schonhoven, 2 kan.
Nov. 14. Den heer van Ville, 4 kan.
Fbr. 8. Ger. van Coudenhoven, burgermeester van Schoonhoven, 2 kan.
— 22. Mr. Aert de Bye, burgermeester van Bommel, 2 kan.
Fbr. 25. Mr. Aelbr. van Loo, commiss. vande financien, Co. Maj. te Brussel, 4 kan.
Mart. 16. Mr. Jan van Merode, heer van Petersum, 6 kan.
Apr. 4. Jo. Rataller, Co. Maj. grietman in Vrieslant, 2 kan.
— 23. Jo., abt van Moermont, 4 kan.
Mey 7. Mynheer van Hees, soon vd. heer van Gaesbeec met syn 2 broers, 8 kan.
— 11. Boudewyn van Loo, remtmr gener. Co Maj. in Vrieslant, 2 kan.
— 22. Heer Christo. Schenck, 4 kan.
— 25. Mr. Bruninck v. Wyngaerden, raet ende rentmr gen. Co. Maj. v. Beosterschelt in Zeelant, 2 kan.
July. Will. van Wyckersloot, officier van Syne Majest., ½ aem 1½ tak.
Aug. 9. Die grootmr vd. Duytsche orde, 5 aem.

Schenkelwyn aende Spaengiaerden:

Oct. 4. Fra. de Valdez, capiteyn ende Sergento major vd. Terze v. Lombardie, 1 aem 2 tak.
Nov. 3. Don Hernando de Toledo Maestro de Campo vd. Terze v. Lomb., 2 aem 4 t.
Mart. 22. Capt. Don Rodrigo Capata, 1 aem min 2 tak.
Aug. 9. Capt. Arnaudo Pachieco, 1 aem.
— 17. Charl. Longin, commiss. vande Co. Maj., etc.
Spt. 11. Don Francisco de Vargas, 1 aem 3 tak.

1570. —

Herbergen: Montfoort, de Wildeman, de Keysercroon, de Zwaen by 't Vleyshuys, *de Zwaen* inde Coestraet, *de Hulck, de Veltcater, de Struis, de Coelsche Dom, de Halve Maen* in Tollesteech, *die Witten Wynthont, het Vergulde Verken, de Zwarte Ruyter, het Doornboompje, de Ram.*

Buscruyt. Item, Will. Lambertsz., buscruyt-maker, 11 L. 15 sc. 6 p., wt sake hy ontfangen heeft 229 pont cruyt, ende 't selve gemalen ende gemaect tot corncruyt, ende weder overgelevert 193 pont corncruyts, ende de rest is gelaeckt, ende verdient van 't hondert pont te vermalen 4 L. 15 sc.

Biechtvader van Alva. It., Dirc Willemsz. 35 L. 10 sc., wt sake de regierders deser stadt, tegen den 23. Fbr. anno LXXI, in 't convent vande Minrebroeders doen bereyden hebben een eerlyke maeltyt, daer die regierders deser stadt den biechtvader vande Exc. vanden hertoch van Alva, ende mit andere heren by hem wesende te gast op gehadt hebben.

Joach. v. Oprode. Item, Geschoncken tot een vereeringe, den Eerw. in Gode ende hooggeleerden heer, heer Joachim v. Oprode, doct. inde Godheydt ende bisschop van Ebron, op syn stacy, nadat syn E. als biscop voorn. gewyt was, 16 kannen wyns.

Spaensch hospitael. Item, Joach. Adriaensz.

16 L., wt sake sy 16 May de sieke Spaensche soldaten mit hore doctoren, chirurgynen, hospitaelmeester, etc., hore bagagien, medicamenten, mit schuyten gevoert hebben tot Delft, etc.

Schenkelwyn:

Nov. 6. Willem van Wyckersloot, officier vd. Co. Maj., 1½ aem 1 tak.
— 5. Heer van Baertwyc, rekenmr. inden Haghe, 2 kan.
— 14. Mevr. van Moncheau met noch andere heren, 4 kan.
Jan. 4. Dr. Desid. T Sestich, raet van syn Co. Maj. raet in Brab. met syn adjunct, 4 kan.
— 30. Boudewyn Jacobsz., raet Co. Maj. tot Mechelen, 2 kan.
Fbr. 22. De biechtvader vande Exc. vd. hertoch van Alva, 2 kan.
July 3. Mr. Jan Roda, raetsh. tot Spiers, 2 k.
Spt. 22. Aernt te Boscop, burgermr. te Campen ende Jan vander Horst, burgermr tot Zwoll, 4 kan.

1571. —

Spaensch hospitael. Item, Henr. Cornelisz. 13 L. 7 sc. 5 p., van verscheyde coperwerc, by desen cameraer van hem gecoft, 't welc voorts gebrocht is in 't gasthuys van juffr. v. Rutenborch, daer die Spaengiaerden haer hospitael van gemaect hebben.

Schenkelwyn:

Oct. 27. Ja. Godyn, auditeur vande rekenk. vande Co. Maj., 2 kan.
Apr. 7. Jor. Ysbrant van Merode, heer tot Zoeterwoude, 2 kan.
— 21. De nywe procureur generael 's hoofs van Utrecht, 2 kan.
— 25. Mr. N. vd. Borch, raet Co. Maj. te Mechelen, 2 kan.
— 30. De jonge gr. vd. Berge, 4 kan.
— 25. Mr. Ja. de Castanie, cappellaen van Don Fra. de Valdez, capt. ende sergento majore, 2 kan.
Juny 15. Jor. Alb. Leoninus, 4 kan.
— 16. De heer van Groesbeeck, vande Co. Maj. gecommitteert tot het gouv. deser stadt, 1 aem 2 tak.
Juny 16. Dr. Tho. Zosius, 1 aem.

1572. —

Vendelen. Item, Berent Stevensz, 12 L., wt sake hy, ten tyde men de burgeren deser stadt onder de vendelen brocht, deser stadt gelevert heeft twe vendelen, by hem eertyts, als vendrecht in dienste Co. Maj. verovert, voer welke twe vendelen, alsoe die stadt die aen haer gehouden heeft, hem toegevoecht syn 12 L.

Victorie van Haerlem. Item, Henr. van Zyll, Ger. Splinter ende Alph. Hermansz, 6 L., voer hoer materialien, alse: hout, folie papier ende verve, mit horen arbeyt ende anders daertoe verschoten, gegaen ende verbesicht in 't maken van sekere dingen, henl. geordonneert, ende gestelt op de plaetse, den 16. July LXXIII, tot een triumphe vande victorie ende 't innemen van Haerlem. — It., Hans van Mansvelt, 3 L. 1 sc., ende dat voor alsulc papier ende cley, als hy verbesicht, ende arbeytsloon, als hy met syn adherenten gedaen heeft, in 't maken ende stellen voer deser stads huysinghe opten 16. July voorsz. sekere lanteerntgens aldaer, wt sake als boven, tot een triumphe gestelt.

Caerte. Item, Fra. Both, eerste cameraer, 2 L. 16 sc., wt sake hy op den 27. Juny, ten tyde als myn heer de commissaris Gryspere was in *loco contensioso*, omme die limiten vande stads vryheyt te doen designeren, ende, volgende 't verbael, aldaer gehouden, te verifieren, inde sake vande stadt tegen den proost van S. Jan verschoten heeft hetgene hier nae volcht: schuythuer 15 sc., twe arbeiders, om een groote planc te dragen, daer men mede over de sloten mocht comen, 12 sc., Corn. Jansz Olyslager etc., voor hoere vacatien, vandat sy als getuygen rontsomme die designatie vande stads vryheid deden, ende 't verbael, aldaer byden commissaris gehouden, verifieerden, elx 6 sc. — It., Jan van Barck, 4 L. 16 sc., wt sake hy den 1. July geweest

is omtrent Carthusers, ende aldaer genomen die situatie vande vryheydt van dese stadt, ende dat deur autorisatie van mr. Anto. van Gryspere, raet inden hove van Utrecht ende commissaris inde sake vande stadt contra den proost van S. Jan, ende van 't gunt voersz. is een chaerte gemaect, etc.

Maeltyt. Item, den 15. July LXXIII. eene heerlyke maeltyt in *den Sleutel*, met alrehande visch, gebakken, gebraden ende gesoden, mit marcepeynen, taerten, vlaeyen ende andere syn toebehoren, toen mynheren te gast hadden heer Jo. Bapt. de Tassis, commissaris vande Co. Maj., hem alsdoen, alhier gedragende als gouverneur van dese stadt nae doode vanden heer van Groesbeeck, ende voerts mynheer den presidenten van Holland ende Utrecht, ende d'andere heeren, etc. coste volg. de specificatie daervan inden rade overgelevert 55 L. 5 sc. 6 p., ende syn opte selfde maeltyt gedronken 78 quaert wyns, 't quaert 6 sc.

't Leger v. Neerden. Item, N. van Suylen van Drakenborch, schout, etc., betaelt 27 L. 10 sc., wt sake sy den 1. Dec. LXXII. gereyst syn in 't leger voor Neerden, ende aldaer van deser stads wegen de congratulatie gedaen hebben ande Excell. van Don Frederico, den grave van Bossu, stadh., den heer Noircarmes ende Don Hernando de Toledo, coronel vd. Terze van Lombardie, ende voorts ande selve de saken van deser stadt gerecommandeert, etc.

Schenkelwyn:

Mart. 29. Mr. Jan Havelmans, raet van Brab. ende mr. Michiel Pigius, raet van Breda, 12 quaert.
—— — Den grave van Richebroeck, 4 kan.
Juny 13. Don Francisco de Toledo, cap. vd. archiers van synder Excell., 4 kan.
—— 19. Mynheer van Loutre, coronel van 5 vendels Walen, 4 kan.
July 20. De Exc. vanden hertoch van Alva, 5½ aem 4 tak min fyn.
—— — Don Scipio Vitelli, marq. de Cetous, 3 aem 9 tak min fyn.
—— — Mynheer de grave van Barlaymont, 3 aem 8 tak min fyn.
July 20. Den ambassadeur van Vrankryk, 6 k.
—— 25. Ritmeester Schenck, 8 kan.
—— — Controlleur vande munitie N. Vuesels, 4 kan.
—— 26. De heer van Fronsberch, 8 kan.
—— — De grave van Oversteyn, 8 kan.
—— — Stephano di Barras, secr. van Don Frederico, 1½ aem 5 tak min.
—— — Bapt. Barty, secr. Co. Maj., 6 kan.
Aug. 2. Jor. Jan vanden Clooster, 2 kan.
—— 3. Mynheer Gramay, 2 kan.
Spt. 2. Mynheer Dideric van Groesbeeck, metten heer van Ghilain, 8 kan.

Overdecte Schuyt. Item, M. de Leeuw, 9 L. 2 sc., wt sake hy deser stadt gelevert heeft dertien ellen roots laken, daer men mede overdecte de schuyt, daer Don Frederico de Toledo met te Amsterdam gevoert wordt, d'el 3 sc. — It., Ja. Splinter, wt sake hy deser stadt in huere gedaen heeft 78½ ellen root lakens, daer die schuyten mede becleet syn, daer de Exc. vanden hertoch van Alva, den heer van Barleymont, ende capt. Vitelli mede van hier op Amsterdam gevoert syn, elke el voor 2 sc., soe 't selve laken noch eens gebesicht was aende schuyten, maer niet mede uitgevaren, etc. — It., Goes. vd. Voert, subst. secr., 65 L. 1 sc., wt sake hy deur bevel vd. regierders deser stadt, den 7. Aug. gelevert heeft 26 cleyne schuyten, die d'Exc. vd. hertoch van Alva, mit andere grote heren ende heuren dienaers, guarden ende hellebardiers ende diergelyke, dat an 't hoff behoort, den 8. Aug. gevoert hebben van hier op Amsterdam; noch gehuert een groote schuyt voor de hellebardiers.

Geschut. Item, Adr. Eversz, busmr etc., 3 L. 14 sc. 9 p., wt sake sy gearbeyt hebben aen de 4 metalen stukken vande stadt, omme die op 't Vreborch te brengen; noch verleyt an 4½ pont seep, om. de raderen mede te smeren; noch an 4 lunsen ende een rybaut 10 sc.

Ev. van Scayck gestorven. Item, Ev. van Scayck's weduwe, etc.

Chirurgyn. Item, mr. Jan vd. Burch, chirurgyn, 120 L., wt sake hy by veel ende ver-

scheide patienten, wesende lansknechten, die voor Scoonhoven gescoten ende gequetst ende volgende de begeerte van myn Genad. heer, den stadh., alhier in Leeuwenberchs gasthuis ontvangen worden tot 25 toe in 't getal, gecureert ende genesen heeft. Heeft noch genesen een soldaet, die gescoten was met een basse, ende noch een, die met een loet deur syn arm gescoten was.

1573. —.

Musyk inde Buerkerk. Item, mr. Ger. Knoep, can. S. Jans, als proc. vande broederscap vande *Heil. Geest* inde Buerkerk, 50 L., die de raet den 1. Febr. LXXIII belieft heeft, de voorn. broederschap voor dit jaer, etc., tot vorderinge vanden dienst Gods, die in musyke gedaen wort inde voorsz. kerke, etc.

Generael pardon. Item, Claes Bartsz., scutemaker, 12 L. 18 sc., wt sake hy gelevert heeft 86 pectobben, die verbrant syn op deser stads bruggen, sond. den 27. Juny, nadat men processie gehouden hadde ter cause van 't pardon generael, gegeven, soe byde heilicheit vanden Paeus, als de Maj. vd. Co.

Veltteykens. Item, Meert. van Sypesteyn, cremer, 16 L. 8 sc. 6 p., wt sake van verscheyden veltteykens, soo van root canifas als casiant ende sloeyer, by hem, in Dec. LXXII, mynheren de burgermeesters gelevert, die vd. stadt wegen in 't leger soo voor Neerden als voor Haerlem gesonden worden.

Charters, It., Peter Schouw, bode 's hoofs van Utrecht, 1 L. 10 sc., wt sake hy inde maent van Julio, wesende te Brussel, vanden domheer Montsima daer wesende sekere besloten missive ontfangen heeft, an mr. Flor. Thin, advocaet, mit sekere andere missiven, address. an mynheer die stadhouder, den gr. van Roche, by syn Exc. an syn Gen. gescreven, beroerende de restitutie vande chartres ende privilegien van deser stadt, t'andere tyden byde capitein Valdez deser stadt offgehaelt, etc.

Schenkelwyn:

Juny 19. Mynheer van Champagny, gouv. v. Antwerpen, 6 kan.

Aug. 9. Burgermeester van Antwerpen, Hanpaert, 4 kan.

1574. —

Jesus-school. It., Corn. v. Wely, priester, betaelt die somme van twyntich ponden, ende dat tot onderhoudt van 't cleyn seminarium, anders genoemt *Jesus-school*, te wetene, omme geëmployeert te worden tot copinge van boucgens voor die arme jonge kynderen, die in 't selve schoel om Gods wil geleert worden, etc.

Maeltyt. Item, Dirc Willemsz., bewaerder vande stads wynkelder, 241 L. 2 sc. 9 pen., wt sake etc. Inden iersten, soe heeft hy tegen den 14. Jan. LXXV. bereyt ende gereet gemaect een eerlyke ende kostelyke maeltyt, van alrehand visch, gesoden, gebraden ende gebacken, met een heerlyk banket van alrehand suyker, marchepeynen, geleyen, sukeryen, etc., daerop de regierders ten voorn. dage te gast hebben gehadt myn Gen. heere, die vryhere van Hyrges, stadh., etc., met mynvrouw, syn Gen. gesellinne, ende andere, prelaten ende goede heren ende vrunden, mitsgaders den here van Floyon ende die principaelste vande familie van syn Genade ende myn vrouw voorn., welke maeltyt ende bancquet tsamen gecost heeft 67 L. 12 sc. 9 p. Noch soe heeft hy ten selve daghe, des middaechs ende des avonts, doen de heer van Floyon gecomen was, uyt syn kelre getapt tsamen 185 quaert wyns, by myn heren over tafel, mitsgaders by alle de dienres van syn Genade ende andere heren gedronken, de quaert 6 sc. Ende soe is Dirc voorn. voor de moeyte, linne ende tinne, daertoe gelevert, betaelt 18 L.

Schenkelwyn:

Nov. 19. Dor. Rhemer, burgermeester tot Deventer, 2 kan.

— — Till, burgermr v. Zutph., 12 quaert.

Spaensch hospitael. Item, Jo. Mart. d'A-

storga, administratmr. van 't hospitael vande Spaensche soldaten binnen Utrecht, wesende etc.

1575. —

Jan Crabbe, prior der Augustynen v. Dort. Item, broeder Jan Crabbe, prior vande Augustynen te Dortrecht, betaelt de somme van 18 L., hem byden rade toegevoecht in recognitie van verscheiden sermoenen, die hy die gemeente deser stadt, den tyd van anderhalf jaren lang, gedaen heeft, alles vermogens de beliefstenisse des raets, in date den 13. Jan. XV^c. LXXVI. etc.

Adr. Herm. vd. Ameyde, priester. Item, heer Adriaen Hermansz vd. Ameyde, priester, betaelt de som van 16 L., hem byden rade toegevoecht tot syn rysgelt in anschouw van diensten, die hy de gemeente deser stadt noch soude connen ende mogen doen, soe hy byde Excell. vanden commandeur-major van Castilie, gouv. gen., verscreven ende geroepen was, omme syn Excell. capellaen te syn.

Harnas-slagher. Item, Peter v. Putten, harnas-slegher, betaelt de som van 7 L., hem byden rade toegeleyt, om syn singulier konste, om syn burgerscap mede te betalen, etc.

Comedie. Item, de clercken ende studenten van S. Hieronymus school, betaelt de somme van 8 L., hem byden rade geschonken tot hoer oncosten, soe sy *Medeam* SENECAE ende *Heoastum* PHILIPPI MORI opte plaets geageert hebben. — It. Henr. Petersz, 7 L., voor de huyr van 't redeys ende seylen, daer die studenten op gespeelt hebben ende enighen tyt opte plaets staende gebleven was.

Subventie. Item, Bernt Balser van Munster, 3 L., hem byden rade by manier van leeninge toegevoecht, om mede na huys te moghen trecken, soe hy tusschen Amsterdam ende hier deerlik gespolieert ende ofgeset was.

Ja. Jacobsz v. Honthorst. Item, Ja. Jacobsz van Honthorst heeft drie wapenen, staende voor S. Katryne poort, te weten 's conincx wapen ende twe vande stadswapenen geschiert mit schilderen, daer voor hy bedongen hadde 16 L.; noch heeft hy afgeset het coperwerk vande dak vande craen, mit den appel daer boven op staende, al leysgewys ende de bogen van S. Katryne poert geblauwt, steensgewys, 22 L.

Een wynt. Item, Corn. van Aelst, busmaker, ende Henr. Henricxsz, slootmaker, 20 L., wt sake sy de regierders deser stadt overgedaen hebben een wynt, omme geschut mede op te wynden.

Schenkelwyn. Mynheer Christo. Schenk, vryheer tot Toutenborch, 18 quaert.

Bus-cruyt. Item, Will. Foeyt, 282½ pont bus-cruyt, wesende fyn corn-cruyt, 't pont 5 sc. 9 p. — Item, deselve 308 pont bus-cruyt, 't pont 4 sc. 6 p. — It., Juny 7, Henr. van Nymegen, te Nuys 1322 pont bus-cruyt, 't hond. pont voor 32 L. — It., 3 Sept., Jan Kedsgens, 762 pont bus-cruyt, 't hond. pont voor 26 L. — It., Sept. 12, Will. Lambertsz, bus-cruyt maker, 200 pont, 't hond. pont voor 26 L. — It., Jor. Nic. van Suylen van Drakenborch, 144 pont bus-cruyt, 't pont 5 sc. 6 p. — It., Henr. van Nuys, 90 L. 18 sc., van 298 pont bus-cruyts.

1576. —

Subventie. Item, dese cameraer betaelt aen 2 Ungersche edelluyden 9 L., ende dat tot subsidie ende vervallinghe van haer rantsoen, als vanden Turc gevangen geweest hebbende.

Comedie. Item, de scholieren van S. Hieronymus schole alhier, betaelt 7 L., heml. toegevoecht tot hore gedane oncosten van het theatrum ende andere appenditien, gebesicht in 't exhiberen v. sekere tragico-comoedia ende een batement-spuel etc. — It., Huych van Enschede, tot behouff van ettelyke jonge borgers kynderen, betaelt 17 L., heml. byden rade toegevoecht tot haer oncosten, gedaen in't ageren in *Duytsche* een tragie-commedie ofte spel van sinnen opte woorden staende *Deuteronomion*, in 't XVIII. capittel.

Bysonder trompet. Item, Hub. Sprenkel, trompetter, 4 L. 10 sc., wt sake hy op Meyavont gereden is met meer andere burgeren, omme te verdryven de rebellige soldaten, buten

Tollesteech, daer toe gebrukende syn trompet, ende met sulx hemluyden meer ververende; ende voorts denselven nacht met meer andere gereden heeft buyten Wittevrouwen, opte steenstraet naerde Bilt, Seyst ende Doorn, altyts stekende syn trompet, ten eynde de voorsz. rebellige soldaten te meer verveert ende verlopen souden.

Burger-vendelen. It., Ja. Cornelisz v. Helmont, syden laken coper, 126 L. 17 sc. 6 p., ende dat voor de stoffe, alse 23 ellen ende 2½ vierendeel root armeseyn mit 19 pypen silverdraets ende 18 knopen, verbesicht an 18 veltteykens, met het maken vandyen, welke veltteykens voorts van deser stads wegen geschonken syn de 8 burger hopluyden ende vendragers van deser stadt ende andere hooghe officianten, alles breder vermogens syne cedule. — It., alle de bevelhebbers vande 8 vendelen burgers, wtgesondert de hopluyden ende vendrichs, betaelt 72 L., wt sake elks van hemluyden tot een veltteyken geschonken is, elx 1 L. 10 sc. — It., de 8 hopluyden vande burger vendelen deser stadt, 91 L. 4 sc., voor 24 vaten biers, alse elc vendel 3 vaten, heml. geschonken, wt sake sy de processie 's daechs na S. Mar. Magd. dach vereert hebben, gaende tesamen mit haer gewere in goeder ordonnancy, voor deselve processie.

Schenkelwyn:

Dec. 9. Dor. Elb. Leonino, 12 quaert.
Jan. 10. Dirc Jansz Lonc ende Ger. Kegeling, gecommitteerd. vander Goude, 12 quaert.
— 12. Duyk ende Geniets, gecommitt. van Delft, 12 quaert.
— 22. Borchgr. van Eschenu, heer van Argenteaux, 12 quaert.
— 31. Den heer van Noortwyc, 12 quaert.
Mart. 6. De studenten, geageert hebbende tragicomedie, 8 quaert.
— 10. Nyvelt, burgermeester van Arnhem met Vincent Syo, gecommitt. vanden rade van state, 12 quaert.
Apr. 20. De Princesse v. Arenberge, 24 quaert.
Mey 1. Arent Dorp ende Pauli, gedepp. van syn Excell., 12 quaert.
July 25. Brecht, gouv. van Geertrudenberch, 6 quaert.
— — Den admirael Treslong, den heer van Tempel ende mr. Marquette, 18 q.
— 19. Hofmr. Neuman met 4 andere edelluyden van syn Exc. den Prince van Orange, 24 quaert.
— — Hopman Anto. de Ridder met syn bevelhebbers, 26 quaert.
— — Hopman Jan van Leemput met etc., 26 quaert.
— — Hopman Corn. van Kessel met syn bevelhebbers, 28 quaert.
— — Hopman Ysbra. Lang, met syn bevelhebber, 28 quaert.
— — Hopman Paul Schorel, met syn bevelhebbers, 26 quaert.
— — De geweld. provoost, 4 quaert.
— — Hopman Bernt Stell ende bevelhebb. met de gerechts weiffel vande 8 vendels, 28 quaert.
— — Hopman Math. Hensberch en bevelhebbers, 28 quaert.
Sept. 9. Den vice-admirael van Hollant (?).

Caerte. Item, Jan van Barck, geometer, 7 L. 10 sc., wt sake hy 11. Apr. gevaceert heeft omtrent die Carthusers opte wterste limiten vande stads vryheidt ende aldaer genomen die situatie van dyen, om daerna een caerte te maken. Noch heeft hy vande voorsz. situatie 2 kaerten gemaect, 6 L.

Geschut. Item, mr. Tho. Both, busmr., 13 L. 16 sc., vandat hy gewerkt heeft met drie knechts, den 22. Maert etc., 't geschut vande plaetse te brengen op de bolwerken, 7 L. 4 sc.; 2 vande stads stukken te brengen op Manenborch, ende aldaer op bedden te zetten; noch 2 halve slangen op Sterkenborch ende 5 hele ende halve slangen in 't Vleyshuys te brengen; alle die clooten van 't Vreborch, die totter stads stukken behoorden, gebragt in 't oude Vleyshuys. — It., Willem Lambertsz, 396 L. 10 sc., voor gelevert buscruyt, 't hond. pont voor 31 L.; noch 269 pont. — It., Aert Aertsz, keescoper, 747 pont bus-cruyt aende vendelen gedistribueert.

1577. —

Geschut. Item, mr. Tho. Both, canonier ende busgieter, 4 L., ende dat voor een vat biers, syn knechten geschonken in 't gieten vande vier stads stucken geschut.

Minrebroers. Item, M. Murincx, tot behoef vande gardiaen ende gemeen broeders vande Minrebroers, 48 L., heml. byden gerechte toegevoecht tot hoer reysgelt, soe die gemeente hoerl. alhier niet langer lyden en wilde.

Adriaen Antonisz van Alcmaer, fortificatiemeester. Item, Pieter van Sypenes, 34 L. 15 sc., ende dat wt sake van alsulke teringe, als tot syn huyse gedaen syn by mr. Aryaen Antonisz van Alcmaer, alhier ontboden synde, omme met hem te consuleren, hoe men die drie eerste bolwerken soude aenleggen ende afpalen, ende dit inde maenden van Febr. ende Majo 1578, ende was deselve teringe van stads wegen afgesproken. — It., P. van Sipenes noch 26 L. 6 p., wt sake van alsulke teringe, tot syn huyse gedaen by mr. Adr. Antonisz, ende die hem quamen vergeselschappen in Maert ende December LXXVII., doe hy hier ontboden was, omme met hem te mogen communiceren opte fortificatie deser stadt. — It., mr. Adr. Antonisz. van Alcmaer, 30 L., hem byden rade toegevoecht voor sekere dienste by hem deser stadt gedaen in 't maken vande bestekken van enighe bolwerken ende aviseren opte fortificatie deser stadt, ende dat al boven syn teringe.

Henr. v. Noert, architect. Item, mr. Hend. Willemsz van Noert betaelt 100 L., wt sake hy aenden rade gedoleert heeft, hoe dat hy sedert vele jaren herwerts, deur bevel der regierders, in elker tyt vele, diversche, grote ende cleyne caerten, bestekken ende patroenen gemaect heeft gehadt, soe van speyen ende colken opte Vaert, van Tollesteghe poert, vande stadt mit de straten, steghen ende huysen vandien, die men van hem begeert heeft, daervan de principaelste ende swaerste syn gelevert geweest, soe aen de Excell. van mynheer den Prince van Oraengien, als den heere van Hyrges, oick gebesicht inden processe jegens den heere van Brederode, sonder van al 't selve enich loon genoten te hebben, dat hy voorts voor deser stads huyse een wtsteeksel gemaect heeft, daer de stads trompers op spelen, daeran bevonden worde, dat hy meer verdient hadde, dan hy bedongen hadde 75 L. etc.

Fortificatie. Item, Bernt Stell, 2 Febr., 18 L. 6 sc., als cameraer met sommighe vd. wethouderen ende burgerhopluyden met de ordineermeesters van Hollant, dese stadt besichticht hadden opde fortificatien van dien. — It., Jan Willemsz, 14 L. 9 sc., van verteringe gedaen by twe architecten, gecomen wt Hollant, ter presentie van mr. Henr. van Noert ende Alert van Hoboken, stadtmrs. — It., Peter van Sypenes 31 L. 15 sc., van oncosten, reysende in Aug. met mr. Henr. van Noert ende syn sone aende Exc. v. mynh. den Prince van Oraengien, tot Haerlem, om mit syn Excell. te communiceren op de fortificatie deser stadt, etc. — It., Laur. Henricsz., 50 L., opgeruymt hebbende den singeldam van 't suyteynde ende voort voor de casematten tot ande barm. — It., mr. Henr. van Noert, deser stads architect, ende Willem syn soon 282 L. 4 sc., gevaceert hebbende, om te aviseren opte fortificatien deser stadt, ende daervan verscheydene patronen ende bestekken te helpen maken.

Duyfhuys. Item, Aert Dircsz v. Leyden, eerste burgermeester ende mr. Gysb. Thin, secret., 24 L., wt sake sy opten 30. Juny LXXVIII, ter begeerte vanden rade gereist syn tot Dortrecht ende van daer op Rotterdam, an mr. Hub. Duyfhuys, pastoer van S. Jacob alhier, aldaer zynde, om denselven te induceren, dat hy weder binnen deser stadt wilde comen, etc. — It., mr. Hubert Duyfhuys, pastoer vande halve portie van S. Jacob alhier t'Utrecht, 187 L. 10 sc., wt sake hy sedert den 10. Jan. XV^c. LXXVIII. totten 10. Oct. daerna volgende, volgende 't accoordt byden rade met hem gemaect, de gemeente deser stadt gedient heeft met goede sermonen, leeringen, vermaningen ende troostingen, voor

welken dienst hem toegeleyt was tot syn onderhout voor een jaer 250 L. — It., mr. Hub. Duyfhuys voorn. noch 50 L., voor synen dienst, de gemeente deser stadt gedaen mit prediken ende leeren voor date vande voorsz. acte. — It., mr. Hub. Duyfhuys voorn. noch 64 L., voor syn schade ende oncosten by hem geleden ende gedaen in 't opbreken, ende weder herwerts te comen met alle syn huysraet ende huysgesin.

Schenkelwyn:

Nov. 21. Jan Strik, weert inden Hulk, 50 L. 12 sc., wt sake de gecommitteerden der stadt van Brussel, die alhier twe cartouwen haelden, opten 21. Nov. verteert hebben, ende opten 22. Dec. hebben mynh. de burgermrs vande stadt mitten heere v. S. Aldegondis met enighe heren vande staten ende gecommitteerden van Groeninghen verteert 23 L. 10 sc.

Dec. 22. De heer v. S. Aldegondis, 24 quaert.
Jan. 2. Mr. Will. van Nyvelt, schout van Dortrecht, 6 quaert.
— 12. Jor. Adr. vd. Does ende Will. Hanneman, rentmr. v. Holl., 12 quaert.
— 26. Den heer van Persingen, 6 quaert.
Fbr. 5. Den overste Bartel Entes, 8 quaert.
— 24. Jo. Brecht, commiss. van Antwerpen, 6 quaert.
Jun. 20. Den cemerling vanden eertshertoch Mathias, 4 quaert.
July 17. Lutenant v. Lazarus Molre, 2 quaert.
— 23. Mr. Paul Buys, raet van synre Exc. ende adv. van Hollant, 6 quaert.
Spt. 19. Jor. Aert v. Dorp, 2 quaert.
— 20. Monsr. Muys, 2 quaert.

Caertgens. Item, Jo. van Barck, 8 L., voor vacatien tot nemen van pertinente mate vande geëerfden, gelegen inde twe nywe bolwerken achter S. Marien ende buten de Wittevrouwen poert, ende van deselve 3 caertgens te maken, mitgaders noch een caerte van 't bolwerc aende Wittevrouwen poert met de situatie vande heilighe cruys.

Ammunitie, (nu bysondere rubryk). Item, Will. Lambertsz, buscr. maker, 35 L. 19 sc., den 1. Oct., voor een tonneken fyn corncruyts, gedeylt onder die burgerye. — It., 208 L. 19 sc., den 13. Nov. LXXVII; den 24. Febr. LXXVIII. voor 624 pont buscr., gedistrib. onder de 8 vendelen. — It., B. Bartholomeusz., raeymaker, 69 L. 10 sc., voor: een as aen een vande slangen, twe assen aen twe halve slangen, twe assen aen twe valckenetten, 4 paer halve slang-raeyen, twe paer raeyen tot valkenetten, etc. — It., Jan Vinck, 336 L. 17 sc. 6 p., voor: beslaghen 6 halve slangraderen; 6 valckenet-raderen met hoer ringe ende toebehoren, etc. — It., 376 L. 7 sc. 6 p., voor: aen 't nye geschut twe halfslang-laeyen met twe valckenet-laeyen met 4 ysere schenen; 8 dumen met sloot opde oude metalen stucken; beslaghen twe valck.-laeyen met twe yseren schenen; 4 halve slang-layen beslaghen met 4 schenen; daertoe 22 kettentgens mit hoer spien om de bovenplaten mede te sluiten, met 22 crammen. Tot dese laeyen 106 treckscheren met 52 schyven, om onder te sluten, etc.

1578. —

Ontfanck wt de reserven vande munte, so de stat. van Utrecht, als deser stat toecomende, mitsgaders vande restanten van 't fluweelgelt.

Van mr. Henr. Joostensz. van Dompselaer, muntmr. te Utrecht ontfangen deur ordonnantie des raets, 5,500 L., om deselve te employeren ter fortificatie behouff deser stadt, ende syn gecomen vande reserven de stat. v. Utrecht toecomende, van hoer munte binnen Utrecht ende dat op afcortinge van 't gene dese stadt aen denselve staten ten afteren is. Noch wt de reserve vande munte deser stadt toecomende 1075 L. 3 sc. 4 p. t'employeren, als voren.

Sarcerius ende Sasbout. Item, dese cameraer, heeft wtgereikt aan mr. Joh. Sarcerius, alhier gepresenteert hebbende sinen dienst als rectoer van S. Hieronymus schoole, daervan hy bedanct is, tot syn teringe ende rysgelt 10 L. 4 sc.; ende noch wtgereickt aen Mathias Jodocus Sasbout, mede gepresenteert

hebbende sinen dienst als rectoer voorsz., 6 L. — It., mr. Math. Sasbout, de somme van 6 L., hem byden rade toegevoecht tot syn costen, gedaen tot een *vocabularium gallico-latinum*, by hem geconcipieert ende uytgegeven.

Munt. Item, dese cameraer hem selven betaelt 30 L., wt sake den raet deser stadt tot een prouve hebben doen maken twe ysers, om daermede te munten sekere stadsdaelders, ende heeft dese cameraer, in presentie van myne heren de scout, burgermeesters ende andere, doen munten sekere dalers, ende daervan te oncost gehadt, als hier nae volcht:

Inden yersten, doen smelten 50 Hollantsche daelders, waeraf gemaect ende gecomen syn 48 Utrechtsche dalers, ergo, verloren 2 dalers, bedragende 3 L. 8 sc.

Noch de muntgesellen in 't munten geschonken an gelde 2 L. 4 sc., ende aen bier 12 sc.

Ende alsoe nyet geraden gevonden worde, met het munten vanden daeler voort te gaen, soe heeft deselve cameraer, by kennisse van mynheren, vande gemunte stucken verschonken vierthien dalers, yeder gerekent tot 1 L. 14 sc., fac. 24 L. 16 sc., ende beloopt 't voorsz. tesamen, blykende by belieftenisse in date den 13. July 1579, de voorsz. somme van 30 L. — It., de gedeputeerden vande stadt, gevaceert hebbende in 't ontvangen vande stuvers, te doen cloppen ende die weder te restitueren, betaelt 26 L. 13 sc. 6 p., by heml. vermist of verloren in 't ontfangen ende uytgeven vd. voorsz. stuvers, etc. — It., dese cameraer an handen vande voorsz. gedepp. 13 L. 4 sc. voor alsulke gebroken, quade ende blecke stuvers, als sy in 't verwisselen ontfangen hadden, ende nyet en dochten ende hem by desen cameraer vergoet syn. — It., dese cameraer, stelt alhier hem selven betaelt 39 L. 16 sc., wt sake hy op den 2. July 1579, ten tyde de Holl. oirtgens by publicatie geseth worden de ses op een schelling, op syn contoir gehadt heeft ende gebrocht syn vande exchyns mrs., den yersten cameraer ende andere, de vier oirtgens voor een schelling gerekent, ter somme van 119 L., daeraf het verlos, wesende den derden penning, de raet belieft heeft, dat dese stadt draghen soude, etc. — It., dese camer. hemselven 7 L 16 sc., wt sake hy tyde deser rekeninge in der stadts munte, omme de yseren vande munte inne te leggen, gelevert heeft 26 canisas saecken, etc. It., Alert v. Hoboken, inde munte gemaect een huysgen voor de muntgesellen, die stuvers, halve stuvers ende oirtgens van stadswegen munten, mette sitplaetsen, daertoe behorende, boven gedect mit pannen.

Henr. v. Noert. Item, Henr. van Noert, deser stads architect, 50 L., voor een jaer pensie, hem als architect verschenen Lichtmisse 1579, soe hy den 10. Nov. LXXVIII. byden rade deser stadt tot een architect aengenomen es opde voerwaerde ende conditien, t'anderen tyden met syn vader gemaect.

Caerte. Item, Jo. van Barck, geometer, 6 L., voor vacatie ende arbeyt, gedaen in 't meten vande bolwerken, aende noortside vd. Wittevrouwen poert, ende sekere andere landen, mitsgaders voor twee caerten te maken van deselve bolwerken. — It., H. van Noert, architect, 12 L., LXXIX. voor 't afspalen vande nywe bolwerken, soe te lande als te water.

Deventer verovert. Item, Peter Foeyt, 21 L. 5 sc., wt sake hy gereyst is nae Deventer, ende vervoordert heeft restitutie van 't geschut, kuegels ende andere ammunitie, die v. Overysel opten 3. July LXXVIII. geleent. — It., Henr. Spyker, in Nov. LXXVIII. gelevert 120 pecktobben, verbrant opde stadbruggen ende andersins inde triumphe vd. veroveringe v. Deventer, 18 L.

Schenkelwyn:

Mart. 5. Hans Casimir, palsgr. opten Rhyn, etc., 1 toelast.
Apr. 3. Den gr. van Herdech, ritmr., 6 kan.
—— — Henr. van Brunswyck, 4 kan.
—— — Bar. van Coursbach, 4 kan.
July 12. Den grave van Passauw, 18 quaert.
Aug. 15. Myn heren met den artillerymr. van Amsterdam, op de coop vande clooten, verdronken, 6 L.
—— — Heuvelmans, D^r. Basius, Pighius, raden van syn Exc. den Prince van Oraengien, 6 kan.

Model van een sluyse. Item, Ja. Celynsz.

de Nole, steenhouwer, 50 L., voor syn moeyte, gedaen voer het maken van een model van steene, die doren ende brug van hout, met een bestek daerby, waerna men sou moghen maken een nywe sluyse, naer belieftenisse, de dato 3. Spt., LXXIX.

Minderbroeders kerk. Item, Corn. Geertsz, inde kerk vande Minderbroeders gelevert een bancke, voor de gemeente op te sitten, 9 L. 16 sc. 6 p.; noch gemaect 6 banken, 3 boven den anderen, 15 L.; noch 2 bancken van 4 boven den anderen, 6 L. 10 sc. — It., Allert ende Gelis Hoboken, 29. Dec. LXXVIII. die Minrebroeders kerke met de uytlaten geeffent ende verleyt, ende, daer estricken gebreck waren, gevult, mitsgaders die mure, staende in 't pant, duergaens afgebroken, die deele geëffent, de cruysraempten ende deurraempten toegeleyt, ende noch an beyden siden van het pant een muyr opgemetselt tot boven aen de solder toe, voorts den inganc vergroot, de cellen, opte solder staende, deurgaens afgebroken, 30 L. — It., Alert ende Gelis voornoemt, Apr. LXXIX, de poorten ende inganc, responderende v. S. Jans kerkhof, tot inde sale vd. bontgenoten te gaen ende die dure inde sale, mitsgaders allanges de gange, een nye muur gemaect ende opgehaelt, 80 L. — It., Alert van Hoboken, de wieltrap te Minnebroers, in 't pant staende, opgebroken ende weder gestelt, ende met steen becleet ende gemetselt besiden den ingang vande kerk, om also opte nye segelcamer te comen, etc., 75 L.

Corn. Blommert. Item, Corn. Blommert, steenhouwer, twe piedestalen onder een schoorsteenmantel gelevert inde camer vande gedeputeerden, 10 L.

Onderhoud der predikanten. It., mr. Hub. Duyfhuys, volg. accoort, 10 Oct. LXXVIII. tot 10 Oct. LXXIX, de gemeente gedient met goede sermoenen, leeringen ende andersins, 300 L.

It., Nic. Sopingius, predicant, aengenomen byden rade, om de gemeente vande Geref. religie te dienen, een jaer gagie, Victoris verschenen, 250 L.

It., Wernerus Helmichius, mede aengenomen als predicant ende dienaer vande Geref. religie, voor een half jaer pensie ofte onderhouts voer sinen dienst, verschenen Vict. LXXIX. etc., 150 L.

It., Erasmus Backer, mede aengenomen als predicant ende dienaer in S. Jacobs kerke, de gemeente vande Geref. religie te dienen, voor een vierendeel jaers, pensie ofte onderhoudts voor sinen dienst, verschenen Jacobi, blyk. by ordon. vanden rade, vanden 26. July ende 2. Nov. LXXIX, 62 L. 10 sc.

Ammunitie. Item, Joost Joostensz., 14 Mart. LXXIX. gelevert aen cloten, elx van 6 pont, 4614 pont cloten, waerjegens hem gelyke gewichte aen andere sware cloten gelevert is, etc. — It., Will. Lambertsz., buscruitmaker, 6000 pont buscruit, 't hond. pont 39 L. — It., Claes van Glabbeecke, vercoft ende doen beschieten 150 roers, elk roer beschoten 2 L. 14 sc. — Ger. Tonisz., Dec. LXXVIII. gelevert 8 lepels tot de nywe halve slangen, 't stuk 1 L. 2 sc., 4 lepels totte valckenetten, 't stuc 14 sc. — It., Ger. Knoop, van moeite in 't soeken van een metalen stuc geschut, dat afgeschoten ende gestort was vd. huysinghe van Couwenhoven, ende te brengen in 't artilleriehuys, 12 L. — It., Hans van Groll, gelevert 21 lopen van roers, 't stuc 12 sc., 21 stempers, 't stuc 1 sc., yserwerc vande roers in malcander gemaect, 't stuc 1 sc. 6 p. — It., H. van Groll ende Corn. van Aelst, etc., beschoten 125 lange roers; noch de roers uyt de schuyt op Sterckenborch ende van Sterckenborch tot Hans van Groll gebrocht, 7 L. 16 sc. — It., mr. Tho. Both, 26 Jun. LXXIX. begonnen 't leggen vd. laeyen ende voort deur te sagen der stads stuck, genaemt *de Wolff mette bellen*, daerover gevaceert 4 daghen met 6 knechts, elx 8 sc. — It., Tho. Both, gelevert te vergieten, 3 cortouwen, 2 halve cortouwen ende een halve slanghe, waertegens hy gegoten heeft ende in de wage gelevert, 17 July LXXVIII, twe halve slanghen ende twe valckenetten, 23 Dec. eod., twe halve slanghen ende twe valck., 2 Apr. LXXIX. twe halve slanghen. — It., Ger. van Pufliet, gelevert 350 ysere cloten tot slanghen ende halve slanghen, etc. — It., Balth. Bar-

tholomeusz., gelevert 5 paer halve slanghraderen, 't paer 10 L.; 4 halve slang-assen, 6 L.; 12 proppen, 18 sc., etc. — It., sekere arbeyders, genaemt: *'t hoff der liefden*, betaelt 10 L., ende dat voer hoer loen by hem verdient in 't bearbeyden ende wegen van sekere halve slanghen, veltstucken, *de Wolff mette bellen* ende andersins, 10 L. — It., mr. Tho. Both, canonier ende busgieter, wt sake hy 23. ende 24 Fbr. met hem zelf sessen gearbeyt heeft, om de stucken, gecomen van Deventer op te helpen wynden ende brenghen voorde waghe, mitsgaders enighe stucken vande bolwerken gehaelt, ende in 't artillerie-huys gebrocht. Noch hebben 3 knechts van mr. Thomas gearbeyt, elck 4 daghen, om sekere wapens wt te houden, etc., 10 L. 8 sc. — It., Jan Cornelisz., etc., in 't opwynden vd. 4 cortouwen, gecomen van Deventer, gearbeyt elk twe daghen, 's daechs 10 sc. — It., Jan Claesz. de Leuw, wt sake hy met syn peerden ende gereetschap voorsz. cortouwen, halve cortouwen ende cleynder stuckgens mit raderen ende andersins van verscheidene plaetsen gebrocht in 't artilleriehuis ende anderswaer, etc. 39 L. 2 sc. — It., Ger. Heinricksz., artilrie mr. van Amsterdam, op rekening van meerdre somme, hem vande stadt toecomende, ter cause van ysere cloten, 17 L.

Artillerie-huys. It., Henr. Jansz. v. Cothen, wt sake hy de kerke van S. Hieronymus toegestelt ende gemaect heeft tot een bequame plaetse, om van wegen de generaliteit, ammunitie van cruyt, daerinne te moghen leggen, te dien eynde de seven glasen, responderende op 't erff vande domproost ende de drie bogen inde kerk staende, toeleggende, breders vermog. 't bestek, daerop hy hetzelve aengenomen heeft, 70 L. — It., Alert van Hoboken, wt sake hy opgehaelt heeft een loedse besiden met pannen, ende van binnen met kantsteen gestraet, 125 L. — It., Dirk Henriksz., gelevert tot die loedse besiden het artillerie-huys, lang 85 voet, omtrent 22 voet wyt tusschen muyren, al het hout etc., 100 L.

Fortificatie deser stad. It., de oostside van 't bolwerc after 't Bagine hof, volgende 't bestec, aengenomen voor 2190 L.

Item, de westside voor 2700 L.

Item, de noortside van 't bolwerk op 't singel voor 2700 L.

Item, de suytside van dat bolwerc, 2590 L.

Item, te slechten de molenwerf, jegen die heil. cruys gasth. over, voor 425 L.

Item, die anderen molenwerff aldaer, voor 330 L.

Item, die eerste molenwerff boven dat gasthuis, voor 350 L.

Item, dat ander molenwerff boven hetzelve, voor 350 L.

Item, gemaect een dreef, beginnende van 't bolwerck van Vredenborch na den Schupstoel toe, etc. 37 L.

Item, de arbeiders aende wal byde Bylhouwers toorn, 229 L. 3 sc.

Item, Jan Cornelisz. van Royen, die brugge van 't bolwerc achter S. Marie gestelt, 42 L.

Item, Lauw. de Vries etc., de wal achter S. Marien verbrocht ende geëffent de wal voorden toorn, ende 't bolwerk gevult, ende de wal aldaer duergaende viercant gemaect, 300 L.

Item, Lauw. de Vries, de dam inden borgwal achter S. Marie op syn behoorlyke diepte uytgehaelt, 7 L.

Item, Herm. ende Henr. Jansz. van Cothen, gemaect de muur al langes de wal voorde Smeetoorn, ende voorde driften ofte ofgangen, aen beide siden vande wal, 309 L. 10 sc. 9 p.

It., Henr. Jansz. v. Cothen, voer 't schoeyen vande muyr tusschen *Cost verloren* ende den berm inden borchwal te diepen, 25 L.

Item, mr. Lamb. Jansz., beide de bruggen aen de nye bolwerken, te weten achter den Plompentoorn ende achter 't Bagynhoff gemaect, 116 L.

Item, Lauw. de Vries, gegreven beide die deurgangen vande bolwerken achter den Plompentoorn ende 't Bagynhoff, 30 L.

Item, Corn. Jansz., de vleugelen vanden inganck van 't bolwerk achter S. Marien, voorts opgehaelt tot boven gelyk de wal, mitsgaders de muyre boven den inganc mede opge-

haelt, soo hoech boven de wal, dat men daer op sitten mach, 15 L.

Item, Alert ende Gillis van Hoboken, de twee vleugelen van het bolwerc achter Lepelenborch, ende den enen vluegel van 't bolwerc achter S. Marie, gestort synde, opgenomen ende op 't nye uyt de fondamenten weder opgehaelt, 225 L.

Item, Herm. ende Henr. Jansz. v. Cothen, aengenomen 't slach inde borchwal, van 't bolwerk achter S. Marie tot de nye wal achter 't Wystraet uit te greven ende de wal allangs deselve limiten binnen de stadt daermede te maken op syn behoorlyke hoochte ende breete ende gelyx deselve achter den Duytschen huyse gemaeckt is, de graft uyt te greven opde diepte als de Hoboken's werk, 2450 L.

Item, Heyn Dirksz. ende Goert Jansz., molenaers, voor hoer molenwerff, die geslecht is, mitsg. het afbreken van hoer molen ende deselve weder inde stadt te stellen achter Wittevrouwen convent, 425 L.

Item, Ger. ende Anto. Willemsz., voor hoer molenwerff, dat geslecht is, voor 't afbreken vande molens ende het stellen inde stadt op 't bolwerk van Vreeborch by 't weeshuys, 400 L.

Item, Ger. Jansz. ende Roeloff Tonisz., molenaers, voor hoer molenwerff, geslecht etc., ende te stellen inde stadt op 't Peerdevelt, by S. Catrine poort, 400 L.

1579. —

Contrefeytinghe der stadt. Item, mr. Will. Silvius, toegevoecht tot behulp ende onderstande van syn costen, gehadt ende noch te doen, om in druk uyt te geven, die beschryvinge der ganser Nederlanden ende voort contrefeytselen der steden ende sonderlinge mede van deser stadt, 30 L.

Orgel te minrebroers. It., mr. Piet. Jansz., orgelmaker, 8 L., ende dat voor syn moeyte ende arbeyt, gedaen aen 't orgel te minnebroeders, om hetselve heel te doen accorderen, soe daer gebreck inne was gecomen. — It., den 8. Sept. syn vergadert geweest beide de burgermeesters, etc., om te accorderen met mr. Pieter Wyborch, nopende het bedienen van het organistschap te minderbroeders, ende doen verteert 9 L. 17 sc. — It., mr. Peter Wyborch, organist, betaelt 30 L., voor een half jaer pensie, omdat hy als organist gedient heeft te minnebroeders. — It., noch voor een half jaer pensie, verschenen July 80.

Munt. Item, dese camer. stelt alhier 50 L., ende dat voor 't verlies gedurende synder administratie, gevallen op de nobelen ende anderen goude ende silvere payementen, die tot verscheyden reysen afgeset geweest ende hy vande exchynsmrs. ende andere ten hoochsten prys heeft moeten ontfangen. — It., Henr. Joostensz., muntmeester, gelevert ses dubbelde Utrechtsche daalders, die doen slaen waren op 2 L. 15 sc. 't stuc, die voorts verschoncken syn an de familie van syne Exc.; noch 6 enkele daalders, 't stuc 1 L. 14 sc., verschoncken als boven; noch een stuc den hofmeester van syn Excell., ende maken tsamen 47 L. 14 sc.

Schaeckelen. Item, Corn. Ellertsz., goutsmit, in Febr. LXXX. gemaect acht schaekelen van gout, mit der stads wapen daerop gesneden, die geschoncken syn de cocx ende andere officianten van syn princelyke Excell., ende woegen ts. 47 engels, 69 L. 2 sc.

Geschut. Item, Jan Pyll, gereyst naer Arnheim ende Venlo, omme aldaer te vervorderen de restitutie van 6 cortouwen, die van Gelderlant eertyts geleent. Dan heeft na lange sollicitatien, nyet anders verworven, dan besloten missive, wesende excuse, als dat het alsdoen nyet geraden en was, de cortouwen van Venlo te doen comen, 27 L.

Convoyen. Item, Pet. van Sypenes, raet, 6 L. 9 sc., wt sake hy den 22. Sept., van wegen die stadt gereyst is tot Amsterdam, om van de magistraet aldaer te verstaen hare meninge vande nywe convoyen, die sommige wilden practiseren.

Schenkelwyn:

Oct. 21. Gr. Willem van Nassauw, 18 quaert.
Nov. 6. Jacq. Taffin ende mr. Paul Buys, 12 q.
Jan. 14. Gr. Jan van Nassauw, 18 quaert.
Fbr. 8. Marq. van Havrez, 24 quaert.

Fbr. 9. Myn Gen. heer den pr. v. Oraengien, een voeder deelwyns.

May 23. Syn myne heren, de burgermeesters ende enighe vanden gerechte vergadert met sekere cooplieden, die de stadt gelt leenden tottet ontset van Maestricht, verteert 10 L. 16 sc.

Juny 6. Syn de substituyt-schout, anderde burgermr, etc., met heuren secretair geweest te reguliers, om informatie te nemen op sekere woorden, by enen raetsheer gebruykt tot cleynachticheyt vd. magistraet, ende doen verteert 9 L. 12 sc.

Aug. 31. Claes Voecht, schep. tot Antw. ende mr. Claes Bruynincx, raet ende secret. van syn Excell., 12 quaert.

—— — Jo. Strick, weert inden Hulck, 56 L. 12 sc., wt sake van costen ende wyn, als by myn heer den ambass. van Engelant met syn geselschap den 3. en 5. Spt. LXXX. verteert ende verdroncken syn.

Doelen. Item, Will. Cornelisz., 15 L. 18 sc., wt sake hy geweest is tot Dortrecht, om sekere maten vd. Doelen ende voorts met sekere arbeyders te prekers begost een Doelen aen te leggen.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

Item, mr. Hub. Duyfhuys, predicant, voor gagie van een vierendeel jaers, uitgaende 10 Jan. 80, 62 L. — It., mr. H. Duyfhuys, noch vandat hy een jaer lang, uitgaende 10 Jan. 81, de gemeente deser stadt gedient heeft met goede sermoenen, leeringen ende anderssins, 300 L.

Item, Erasmus Backer, een jaer gagie, verschenen 20 July 80, 250 L.

Item, noch tot supplement van een vierendeel jaers, versch. 20 July, soe hem jaerlicx mede 300 L. toegeleyt worden, 12 L. 10 sc.

Item, Wern. Helmichius, pred., een jaer pensie, verschenen Victoris 80, 300 L.

Item, Nic. Sopingius, voor syn dienst als pred., een jaer pensie, uitgaende Vict. 80, waervoor hem betaelt syn tot syn onderhout 't eerste vierendeel jaers 62 L. 10 sc., ende d'andere 3 vierend. jaers 75 L., 287 L. 10 sc.

Item, Herm. Modetus, pred., voor een half jaer pensie, versch. Vict. 80, 150 L.

Item, Wern. Helmichio ende Nic. Sopingio, tot behoef van 2 studenten, by consent vd. magistraet deser stadt gesonden in die universiteyt van Geneve, voer haer onderhoudt, 300 L.

Item, Augustyn uyten Bogaert, voor een jaer loons, versch. 11 Aug. 80, vandat hy als schoolmeester inde gereform. kerke Christi de gemeente gedient heeft, 40 L.

Item, Aert Andriesz., voor een jaer loons verschenen Victory 80, als coster der geref. kerke, 40 L.

Ammunitie. Item, Will. Lambertsz., buscruytmaecker, vercoft in 't artillery-huys 6000 pont buscr. — It., Ger. Henricksz. de Voss, artilleriemr. t'Amst., 16,791 pont van cloten, tot halve slangen ende valckenetten. — It., Pet. Foeyt ende Pet. Vosch, toesienders vd. artillerie, voor arbeit, toen men 't geschut uit de rondeelen haelde ende in 't artillerie-huys brocht, 502 L. — It., Balth. Bartholomeusz., raeymaker, 9 paer raderen tot bassen, 't paer 5 L. 10 sc.; een asch aende *Wolf mette bellen*, 2 L.; een asch aende metalen bas, 15 sc.; vermaect 3 voorstellen met de disselbomen, 6 L. — It., Will. Lambertsz., tot behoeff vande 8 burg. vendelen, Dec. 3, 200 pont, Jan. 4, 200 pont, Jan. 5, vermits syn Exc. hier binnen quam, dubbelde portie, 400 p. Noch tot het geschut, dat afgeschoten worde, 54 pont; Fbr. 16, de fourier van syn Exc. 25 pont en 25 pont lonten; noch, in 't vertrecken, dien selven fourier 50 p. cruyt ende 50 p. lont.; Apr. 5 ende 5 Mey, de burg. 400 pont, etc.

1580. —

Aert van Eyck. Item, mr. Aert v. Eyck, tot een recompens van syn moeyten ende tot het vervallen vande kosten van een *Grammatica* in 't Griecx, by hem gemaect ende deser stadt toegescreven, in 't druck te doen brengen, 30 L.

Christo. Plantyn. Item, Christophorus Plantyn, *architypographus regius*, tot een

vereeringhe ende subventie vande costen, die hy doende is tot een boec, geintituleert: *Description du Pays-Bas par Guychardyn Florentyn*, in dewelke dese stadt Utrecht mede in een chaerte gedelinieert ende de gelegenheyt vandien gedescribeert is, 30 L.

Jo. le Petit. Item, Johan le Petit, latyn francoysche schoolmeest., tot vordernisse ende verlichtinghe vande costen te doen, om een *colloquium* in driederhande spraken gemaect, in druck te doen brengen, tot behulp vd. jonge juecht, 18 L.

Schaeckel. Item, Claes Petersz., goutsmit, gemaect ende gedreven een silvere schakel nút die stads wapen, die geschoncken is den bode vande hoplieden deser stadt, ende woech 7 loet 2 engels, 't loet 23 sc., 't fatsoen 3 L.

Adr. Antonisz., fortificatiemeester. Item, Piet. van Sypenes van verteerde costen ende wynen, ten synen huyse, by mr. Adr. Antonisz. van Alcmaer, fortificatiemr. van Hollant, ende syn huysvrouw, inde maent van Apr. ende May, 81, met myn heren vande magistraet, die hem quamen versoucken, ende met hem besoigneerden opte fortificatien deser stadt, 51 L. 10 sc. — It., mr. Adr. Antonisz. van Alcmaer, fortmr. ende ingenieur vande staten 'slants van Utrecht, toegevoecht voor syn diensten, besoigne ende vacatien, desen jaer inde stads saken gedaen, 50 L.

Steenwyc. Item, verscheide bakkers, nadien de stadt Steenwyc ontset ende de vyant daeraf geweken was, gelevert 7000 broden, die onder de armen vande stadt gedeylt syn, 't broot 6 pen. — It., Henr. de Veer, gelev. 52 pecktonnen, 't stuc 5 sc.; noch 8 gecloofde pecktonnen, 't st. 6 sc., ende deselve te vergaderen in 't vyeren v. het ontset v. Steenwyc.

Deventer. Item, Jan van Ravestyn, gelev. 24 spiesysers, aen de magistraet van Deventer gesonden, 't stuc 4 sc. 6 p. — It., Jan Claesz. Yserman, gelevert tot behoef van die v. Deventer, 26 ysers tot lange spiesen, 't stuc 6 sc.

Schenkelwyn:

Jun. 22. Dor. Lipsio ende Plantyn, gesworen drukker vande stat. gen., 12 quaert.

—— — Die kinderen van Egmont, 24 q.

Stadswerck. Item, Henr. Adriaensz., van 5 sarcken wt de Minrebroers kerk gehaelt, naer de stadsplaetse, daer die put staet, 20 L. — It., Ton. Geritsz. Raepop, de steen, gecomen van 12 pylaren te Minnebroers, gebrocht, uts., 15 L. — It., Corn. Jansz., 12 pylaers te Minrebroers afgebroken ende schoongemaect, 40 L. — It., Al. v. Hoboken, voor huyr ende materialen te Minrebroers aende staten camers, 12 L. — It., Jan Cornelisz. voor 't maken vande straet vande nye Minrebroederstraet totter hoplieden kamer, 10 L. 10 sc. — It., Gillis van Hoboken, gelevert in 't opbreken ende vermaken vd. gang vd. Gansemerct onder na 't water of de craen toe, 51 L. 1 sc. 6 p. — It., A. ende G. v. Hoboken, volg. 't bestek, ofgebroken ende weder gemaect de brugge voor deser stadts nye graft voor S. Quentyns gasthuys, 275 L. — It., deselve, gemaect in 't hof van Gochgen godscameren 2 huysinghen, voor de sakkedraghers ende vulsters inne te sitten, 190 L. — It., G. van Hoboken, een dreef ende muyr aende wal vande onderschouts hoff tot Jan Doenen toirn toe, 150 L. — It., Al. van Hoboken, de sacristie vande Reguliers tot een camer voor de sackedragers etc., 10 L. — It., A. van Hoboken, gemaect seker partyen van hoopwerckgens in het prekers convent, tot accommodatie van Gu. du Jardin, 70 L. — It., deselve, gemaect die muyr inde Minderbroederstraet, lang 7 roeden, 12 voet hooch boven de straet, onder anderhalf, boven een steen dik, ende alle 10 voet een piler, 31 L. — It., Jan Cornelisz., volg. aenbestedinghe van 8 Apr. 81, gemaect ende gestraet een nye straet vande Gansmerct, streckende tot aen Kyntjeshaven, tot 12 voet breet ende dat v. keselsteen, 93 L. — It, Wout. Meertensz., volg. aenbestadinghe van 21 Aug. 81, dicht gemaect den ouden reventer met het siekhuys te prekers, 36 L. — It., Anto. Geritsz., gelevert ande muyr, die nye gemaect is, inde Minrebroerstraet, inde plaets vd. oude muyr, 10 L.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

Item, Wern. Helmichius, voor 1 jaer pensie,

300 L. — It., voor ½ jaer huyshuur, soe ieder pred. 's jaers 50 L. toegeleyt syn, 25 L.

It., Nic. Sopingius, een jaer pensie, 300 L.

It., Herm. Modetus, 1 jaer pensie, 300 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., mr. Hub. Duyfhuys, pred., ½ jaer pensie, 150 L.

It., Herm. Elconius, pred., ½ jaer pensie, in mr. Huberts voorsz. plaets, soo die in Gode gerust was, 150 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., Erasmus Backer, 1 jaer pensie, 300 L. — It., een half jaer huish., 25 L.

It., Wern. Helmichius, tot behoef van 2 studenten, uts., 300 L.

It., mr. Pet. Wyborch, organist, ½ jaer pensie, verschenen Oct. 80, 30 L. — It., Peter voorsz., een jaer pensie, verschenen Oct. 81, 60 L.

It., Aug. wten Bogaert, uts., 40 L. It., Aert Andriesz., uts., 40 L.

It., Elb. Hansz. Horst, dootgrever te Minrebroers, een jaer loons, 18 L.

Ammunitie. Item, Jan Vinck, smit, beslagen 4 halve slang-raderen met 4 valckenetraderen ende 8 aeffeyten, ts. 952 pont ysers, 't pont 3 sc. — It., beslagen 2 valckenetlaeyen met 2 ysere schinckels, weg. 278 pont; noch daertoe 12 kettentgens met haer speyen. - It., Corn. Ariaensz., gearbeyt 12 daghen in 't artill. huys, om de ysere cloten uyt de biechthuysen te Minrebroers te werpen, soe die vermaect worden etc., ende oock de heele ende halve cortouw-ysers met alle de lonten, elcx op syn plaets te brengen, 9 L. — It., Will. Lambertsz., buscr. maker, Jul. 3. 81, voor de 8 vend. 200 pont cruyts. — It., Barth. Bartholomeusz., 2 paer raden aende metalen stuckgens, gecomen van 't huys te Suylen, 2 voorstellen tot dat groff geschut, 2 velligen in een cortouw.

Geschut. Item, Corn. Adriaensz., busmr. ende bewaerder, 45 L., wt sake hy den raet te kennen gegeven heeft gehadt sine sware lasten, alse van te moeten onderhouden alle het groff geschut, soe cortouwen, half cortouwen, slanghen, halve slanghen, valckenetten, bassen ende camers, daertoe dienende, als 200 dubbelde haecken met laeyen ende 3 swamsloten, 200 haken met ysere steerten, noch 143 hantroers, ende voorts tot alle gereetschap, daertoe dienende, toe te sien, dattet nyet en bederve, etc.

1581. —

Wtgheven tot het nye toorntgen, uyrende slagwerck op 't stadhuis:

Item, Ger. Claesz. van Overmeer, voor 3 crommers, een makelaer ende 80 delen tot het toorntgen, 38 L. 10 sc.

It., deselve, 14 stuk houts daertoe, 210 L.

It., Jan Vinck, voor anckers, ronde ysere roeden, mitsg. het yser, daer de weerhaen op staet, 351 L. 3 sc. 9 p.

It., Jan Cornelisz. van Royen, volg. seker bestek, gemaect al het houtwerk, tot het voorn. toorntgen, ende hetselve voorts na behoren gestelt op 't stadhuys, 414 L.

It., Corn. Willemsz. van Hamelenberch, met loot becleet het toorntgen op 't stadthuys nye gemaect ende verscheyden cieraeden van modern ende compartement daeraen gewrocht, 325 L.

It., Ger. Tonisz., coperslager, gelevert an coper totte 4 wysers met de hant; voirts tot den weerhaen ende den pynappel van 't voorn. toorntgen met het maken, 101 L. 6 sc.

It., mr. Peter Jansz., orgelmaker, voor 't vergieten van 8014 pond loots, van dickloot tot deckloot, tot het toorntgen bequaem, 160 L.

It., Corn. Willemsz., van 63½ pont schotteltin, tot soudeersel aen voorsz. toorntgen, 15 L. 17 sc. 6 p.

It., mr. Peter Jansz., orgelmaker, van 't maken van 't raempt met syn clauwieren ende alle syn toebehoren tot het beyerwerck op 't stadthuys, by beliefstenisse, 14 L.

It., mr. Herm. Rycksz., prior v. Marienhoff tot Amersfoort, van een clock, die 't convent toebehoort heeft ende mede gehanghen is in den toorn op 't stadthuys, om 't accoords wille 20 L. 10 sc.

It., Ger. Splinter, scilder, vande 4 wisers,

om 't toorntgen staende, te stofferen met gulde letteren, met gout ende alle syn toebehoren, mitsgaders de weerhane met de lelien ende yserwerk, met den pynappel; noch 16 blommen, met 4 andere wisers ende noch 4 handen te stofferen ende vergulden nae behoren ende diergelyke werken, 115 L. 1 sc.

It., Jan Hagen, voor alsulck coperdraet, buychtangens ende kettentgens, als hy tot het speelwerk ende beyerwerk in 't toorntgen gelevert heeft, 17 L. 10 sc.

It., Jan Vinck ende Corn. Adriaensz. Slot, volg. de conditien, gemaect 25 July 82, gestelt ende schoongemaect het uyrwerk vd. Carthusers, ende 't selve gebrocht ende gestelt inden nyen toorne op 't stadhuys ende aldaer gangbaer gemaect soe het gaende werk, slachwerk als spuelwerk, sonder hetselve werck, overmits de veranderinge vande clocken, te fortseren, lemmen ofte creucken. Voorts gelevert de raderen met hore toebehoeren, tot die vier wisers. Noch alle de hamers tot 14 speelklocken ende eenen slachclock met de clepels, ysere ketten vande slachclock, 't yserwerk aende schyven, ende daer de schyven an hangen ende hoer toebehoren, ende voorts alles, nyet wtgesondert, dat tot het voorn. uyrwerk, slachwerk ende spuelwerk van node eyst, soe vuel het yserwerk aengaet, 160 L.

Somma van 't toorntgen op 't stadhuys, 1886 L. 4 sc. 3 p.

Item, Claes Florisz., voor 't maken van een bestek vd. toorn, die op 't stadhuys gemaect is. — It., noch een bestek vande nye straet, die daer gemaect sal worden inde plaetse van het choor vande Buyrkerk, 9 L.

Instrumenten. Item, Anto. Wyborch, stads tromper van sekere instrumenten van sacquebouten, cornetten ende acht boucken musycks by hem gecoft, 95 L. 2 sc.

Prediken aende Vaert. Item, Aryaen Gouwen, scipper, tot 19 reysen den predicant met andere burgers, die hem vergeselschapten, gevuert van hier ande Vaert, om aldaer te prediken, ende dan wederomme naer huys gevuert, 13 L. 8 sc.

Munt. Item, Will. van Drielenborch, weerdyn vande munte t'Utrecht, voor den dienst als weerdyn gedaen, in 't vermunten vande nye Utrechtse stuvers, mitsg. voor 't uitschieten vande stuvers, die nyet behoerl. gedit en waren, 24 L. — It., Ja. Foeck, assayeur vd. munte. — It., Claes Pietersz., ysersnyder vd. munte, voor de ysers te snyden, die men behoefde tottet voorsz. vermunten, 24 L.

Aert v. Eyck. Item, mr. Aert van Eyck, 30 L., tot een recompens vande exemplaren van *Grammaticam Graecam*, by hem uitgegeven.

Horologiemaker v. Delft. Item, Jo. Strick, v. an alsulke teeringhe, te sinen huse gedaen by mr. Jan Dircksz., van Delft, horologiemaker, alhier ontboden synde met syn geselschap, den 18.-23. Jan. incluys, 19 L. 14 sc.

't Feyt aenden Prince gedaen. Item, Ger. Obyn, voor 't overdragen van sekeren brief, hem medegegeven byden burgermr. van Antwerpen aenden burgermr. deser stadt, ende was toucherende 't feyt gedaen aenden persoon van syn Excell., by ordon. 18 Apr., 3 L.

Boodenbroot voor goede tydinge. Item, Fra. Geritsz., bode vande lantraet, 3 gl., als boodenbrood van 't innemen van Aelst. — It., Ger. Jansz., 2 L., vande sekere tydinghe, dat de vyant met al syn macht de stede van Lochem verlaten hadde. — It., Ger. Obyn, 3 L., vandat hy de waerachtighe tydinghe brochte, dat Bronchorst aende staten syde weder gecomen was.

Schenkelwyn. Juny 16. Den ambassadeur vanden Co. van Navarre ende syn familie v. syn Exc. neffens hem wesende, ende hoer dienres, 149 L. 13 sc.

Diefstal. Item, Wouter Meertensz., etc., arbeytsloon, aende gueten te Prekers, daerby een, daer het loot afgestolen was, ende dit boven 10 L. 5 sc., gecomen vande clederen vanden dief, die byde justicie vercoft syn, etc.

Glasschryvers: Claes Pietersz., Claes Florisz. — Item, Dirc v. Malborch, glasschryver, voor 6 glasen met deser stadts wapen in 't weeshuys aende Reguliersbrug, 16 L.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., Nic. Sopingius, pred., een jaer pensie,

te weten voor het eerste vierendeeljaers 75 L., ende vande andere vierendeelen, soe hoer onderhout byden raet verbetert is, telkens 100 L., ts. 375 L.

It., Wern. Helmichius, een jaer pensie, 375 L. — It., tot behoef van twe studenten, uts. 300 L.

It., Herm. Elconius, een jaer pensie, 375 L.

It., Soping., Helmich. ende Elcon., elk een jaer huyshuyr, 150 L.

It., Erasm. Backer, een jaer pensie, 375 L. — It., huyshuyr, 25 L.

It., Herm. Modet, een jaer pensie, 300 L. — It., huyshuyr, 50 L.

It., Sim. Hebelinius, pens. ende huysh. 350 L.

It., Tako Sybrandi, pred. inde plaets van Erasm. Backer aengenomen, een vierendeeljaers pensie, van 400 L. 's jaers, ende een vierendeeljaers huyshuyr, 112 L. 10 sc.

It., P. Wyborch, org., 60 L., A. wten Bogaert, schoolmr., 40 L. It., Aert Andriesz., coster, 40 L.

Somma vande onderh. der pred., etc., 2777 L. 10 sc.

St. Claes kerk. Item, Roeloff Jansz. van Royen, etc., gemeen geburen vande parochie van S. Niclaes kerke, betaelt in minderinge van sekere 600 pont, hem toegeseyt tot de tymeringe v. hoerder kerktoorn ende d'aencleven vandien, waertoe de raet doen vercopen heeft, sekere huysinghe, genaempt *'t molenhuys*, vanden prior van S. Nicolaes, waerof dese 300 L. gecomen syn ende 't surplus gelaten tot een lyfpensie voor den voorsz. prior etc., by ordon. 5 Maert 82.

Ammunitie. Item, Jan Vinck, 4 raden van voorstellen beslagen, 15 L. 4 sc. 6 d. — It., Claes Florisz., 795 pont loets gelevert, daer loot tot haecken ende roers of gegoten is, 77 L. 15 sc. — It., Will. Lambertsz. de 8 hopluyden gelev. 200 pont buscr. — It., Math. Ariaensz., voor een wynt, daer men 't geschut mede opwynden mach, in 't artilleriehuys, 12 L. — It., Corn. Ariaensz., stads buschut, in 't artill. huys schoongemaect, gesmeert, gereynicht ende uyt den roest gehouden alle de cortouwen ende slangen, soo heel als half, met de valckenetten, bassen ende de camers daertoe dienende, ende noch 200 dubbelde haecken, met laeyen ende swamroers, 200 haecken met sterten ende 143 hantroers, ende voorts toegesien, dat alle het gereetschap niet bedorven en is, 60 L. — It., Corn. Slot, 204 schanscorven, soe uyt de schuyten als vd. wagens gehaelt ende inde Prekers- ende Regulierskercken gebrocht, 20 L. 8 sc.

1582. —

Clocken. It., ontvangen van Jo. Capot, coopman t'Amst., voor 27 clocken, gecomen vande dorpen van 't platte lant, ts. van gewichte 29,678 pont, daervan afgetoghen 't yser, daer aen wesende ende ander cracquelen 278 p., blyft 29,400 p. etc., 3013 L. 10 sc. — It., Dirc van Haeften, subst. maerschalc van Abcoude, voor moeyten in 't halen ende binnen Utrecht te brengen, sekere clocken vande dorpen onder 't voorsz. maerschalc-ambt begrepen, 242 L. 10 sc. — It., Jan Cornelisz., voor 't halen vande clocken, soe in 't overals nederquartier, 81 L. 8 sc.

Dedicatie. Item, mr. Jan Gradanus van Vollenho, voor seker boecksken, deser stadt gedediceert, 6 L.

Nouvelles. It., Herm. Acrynsz. vd. Ghoey, voor de dienste by hem inden voorsz jare gedaen met alle nywe tydingen ende geschiedenissen, die te hove waren, over te schriven, daerin gerekent de afdrukselen ende printingen by hem tot Plantyn gelicht ende de magistraet overgesonden, ende andere penningen by hem verscoten, 31 L.

Heda geoopieert. Item, Nicolaes Geritsz., voor 't copieren ende scryven van een cronicque van 't bisdom van Utrecht, gemaect by een toegenaemt *Heda*, groot omtrent 250 bladen, 12 L.

Geldorpius. Item, Jo. Splinter, 13 Spt. 83, een nye mantel van Engels swart deser stadt gelevert, die geschonken is doctor Geldorpius, het laken met het voeyer van dien, het scheren, met het fluweel totte schoeff, canifas ende side, ts. 33 L. 19 sc.

Henrik v. Noert, stads architect, gestorven. Item, Ameltge, weduwe van wylen mr. Henr. van Noort, architect deser stadt, vandat hy inden somer 1583 gevaceert heeft, etc., 80 L.

Preekstoel te Reguliers. Item, Ja. Jansz., te Reguliers gemaect een hemel voer een preekstoel, met een latryntge, 28 L.

Geschut ende Ammunitie. Item, Tho. Geritsz., van 2 halve cortouwen op 't singel te brengen, daer se beschoten worden, om daer na inde wage ende van daer in 't artileriehuys. — It., Ja. van Bemmel, bewaerder van't geschut inden weerde, etc.

Fortificatie. Item, Jan Vinck, gelevert aende dryebomen, palen ende haspelen, gestelt om de stegen, straten ende wallen vande stadt te besluyten, 325 L. 7 sc. — It., Jan Willemsz., vande kettentgens, in Schoutesteghe, in Kyntgeshaven, in Vinckenborgersteghe, ende in Pottestraet, 54 L. 2 sc. — It., Jan Willemsz., inde Smeesteghe 2 kettens, 40 L. 6 sc. — It., Adr. Lauwerens, de kettens achter Twystraet, in 't Twystraet by 't *Haesgen*, noch die dicke kettens,, 97 L. 8 sc. — It., Piet. Ravesteyn, ses kettens opte Neude byde *Gulde poort*, by *Rosendael*, by *Schonevelts*, by *S. Geertr. kerkhof*, by *de Volderbrug* voor 't Twystraet, 86 L. 10 sc. — It., Gerbr. de Vries, drie kettens, een byden Duytschenhuys, een by Clarenborch, een achter *Jan de schermeyster*, 77 L. 18 sc.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., W. Helmichius, N. Sopingius, Herm. Moded, Sim. Hebelinius, Herm. Elconius, Tako Sibrandi, elk voor pensie ende huysh. 450 L.

It., W. Helmichius, voor 2 studenten, uts., 300 L. 3 sc. 3 p.

It., Pet. Wyborch, 60 L. A. wten Bogaert, 40 L. Aert Andriesz., 40 L.

It., Pet. van Berck, dienaer des godel. Woords opte Vaert, tot cost, by hem gedaen in 't opbreken ende herwaerts comen met syn familie ende huysraet, 25 L.

1583. —

Erven verkoft, enz. Item, Claes Willemsz., voor sekere erff vanden *hoff vande Carmeliten*, 90 L. — It., Wermb. Henricksz. van een erff vande Minrebroers, besiden het artill. huys, 50 L. — It., Nic. Gardanoir van 2 getouwen der stad toecomende, 6 L. — It., Claes Florisz., van materialien v. *S. Meertens capelle inden Weerde*, 239 L., van materialien van *Outwyc*, 1610 L. — It., van mat. van *Brigittenkerk* ende *S. Anto. capelle*, memorie.

Henr. v. Noert. Item, voor een jaer pensie, versch. 84, 50 L. It., Ameltge, mr. Henr. van Noert wed., van een half jaer pensie, 12 L. 10 sc., verschenen Aug. 1584, van 25 L. 's jaers; haer byden rade toegeleyt tot wederseggen, tot behoef van een van hare sonen, voer de dienst vd. architecture, die Jan van Barck voor hem waerneempt by provisie, 12 L. 10 sc.

Subsidien ende recognitien. It., Lamb. Simonsz., pater vd. Celliten binnen Utrecht, voor 4 Waelsche familien, een jaer huysvestinghe gedaen, 30 L. — It., Joannes Polidorus, Deldensis, in recognitie van sekere *Carmina*, die hy de magistraet gedediceert heeft, 1 L. 10 sc. — It., Herm. Edler, in recompense van een *Calendarium perpetuum*, met onderwysinghe van dien, 3 L. — It., Christ. de la Queullerie, geb. van Zelle, eerst dienaer des Woords ende nu leser ende schoolmeester inde Waelsche geref. gemeente, tot vervallinge van syn huishuyr ende nootdruft, 12 L.

Caerte. Item, Claes Florisz., voor't maken van een bestek ende caerte van 't Peerdevelt ende de grond van dyen met de huysen ende steghen, daerop responderende, 7 L.

Maeltyt. Item, 4 Dec. 1584, hebben die regierders deser stadt doen bereyden een eerlyke maeltyt, daerop genoeyt syn ende gecomen syn geweest: mynh. die gr. van Meurs, stadh. van Gelderlant; de grave van Solms; de hr. van Villeers, stadh. 's lants v. Utrecht; eenighe vande heren raden van state, vanden landrade, andere edelluyden. Behalve de wyn, 87 L. 16 sc. 13 p.

Onderhoudt der predicanten, etc.:

It., Herm. Elconius, W. Helmich., Nic. Soping., Tako Sibrandi, een jaer pensie, elk 450 L.

It., Herman Moded, 350 L. (!).

It., Sim. Hebelinius ½ jaer pensie ende huur 225 L. — It., tot subsidie van syn reyse, soo hy met oorlove vande magistraet ende advise van syn medebroeders van hier gescheiden is, 25 L.

It., Nic. Soping., tract. van een predicant van Schoonhoven, die drie weken lang te sinen huyse geweest ende de predicanten alhier geholpen heeft, 21 L.

It., Pet. Staurinus, pred. vande geref. religie, een maent onderhouts, 28 L.

It., Pet. Jansen, dienaer des godel. Woords tot Delft, voor 5 weken onderhoudts, omdat hy de predicanten geholpen heeft, 35 L.

It., Pet. Berckius, predicant opte Vaert, ¼ jaer pensie, 60 L.

It., Pet. Wyborch, 60 L., A. Wten Bogaert, 40 L., Aert Andriesz., 40 L., uts.

It., Maillart Cuper, van 2 studenten te Geneve, etc., 200 L.

Geschut. Item, Barthol. Pietersz., met syn schuyte gevuert van Utrecht op Arnhem, 2 halve cortouwen met haer raderen ende laden, met noch 200 kogelen ende anders, om voorts in 't leger voor Zutphen gebrocht, 25 L. — It., Fra. Both verschoten an Henr. van Schulenborch, monsterscriver, voor 't logysgelt ende stalhuur vd. ruters, genaemd *de blauwe vaen*, binnen deser stadt in garnisoen gelegen hebbende, 464 L. 6 sc. 1 p.

1584. —

Clock van S. Marie. Item, mr. Fra. Both, clocgieter, gelevert drie clockpannen tot de clock van S. Marie, weg. 49 pont, 't p. 6 sc.

Stads bibliotheek. Item, Ger. v. Remunt, Flor. van Weede ende Jac. de Pottere, als gecommitteert totte directie van een gemeen bibliothecque, betaelt 100 L., heml. byden raet toegevoecht, tot opcopinge van sekere quantiteyt van boecken, soe in Hebreuwsch, Chaldeusch, Syrisch als Griecx, Latyn ende Duytsch, dienende tot vercieringe van deselve bibliothecque, etc.

Caerte. Item, Claes Florisz., gemaect twee verscheiden caerten, d'een vande stadt Wyck, met het huys *Duyrsteden* an Jan van Barck, ende d'andere van dese stadt, met de fortificatien in 't cleyn gedaen an den burgermr. Drunen, om de heren staten van Hollant te vertoonen, 8 L.

Beeltsnyder. Item, Gysb. Gysbertsz., voor een schorsteenmantel inde secretarie ende een groote schorsteenmantel met een dubbelde fries, met een frontespies, cortoesen ende andere toebehoren, 31 L.

Croning vd. Majt. v. Engelant. It., Anto. Geritsz. Raepop, den *Rode Hont* uit het artilleryhuys tot de stads smit, ende van daer aen S. Servaes te brengen, als van de cameren, daer men mede schoot, als men de memorie hielt vande croning vande Majt. van Engelant, opde wall, ende daerna weder in't artilleryhuys te brengen, 5 L.

Ammunitie. Item, Will. van Aelten, twe daghen gearbeyt, om af te sagen een hooft van een copere stuk, met 5 knechten van mr. Tho. — It., Corn. Slot Tieleman, gearbeyt in 't brengen van 't geschut, ende om scherp, lepels, aensetters, wissers ende diergel. vande wal in 't artill. huys te brengen, 14 L. — It., Jan Jansz. Vinck, verdient om het yserwerk vande oude verdorven raderen af te slaen ende die weder aen andere raderen te brengen; een halve cortouwe in een lade te leggen, een nywe asch aen een halve slang ende aenden *Roden Hont* te maken, de *Roden Hont* te beschieten ende op S. Servaes heck te wynden, 25 L. 5 sc. — It., Will. Willemsz., buscutmr., vande artillerymrs. deser stadt ontfangen 1428 pont meelcruyts, dat lange inden toorn gelegen hadde, 't selve vermaect tot corncruyt oprecht goet, ende 't selve tot gelyke gewicht weder gelevert ande artillerymrs.; daervoor sy bedongen hadden, van 't hondert 82, ende alsoe daer bevonden worde 50 p. swairte, dat nyet anders was dan water, daer hy goet cruyt inde plaets voor gelevert heeft,

126 L. 5 sc. — It., Jan cornelisz., van 8 houten platen vande Vaert te halen, om laden af te maken tot groff geschut ende voorts in 't artilleryhuys te brengen, 5 L. 18 sc. — It., Will. Lambertsz., doe men victorie toonde van Antwerpen, 40 pont cruyts.

Onderhoudt vande predicanten, etc.:

It., Nic. Soping., W. Helmich., Herm. Elconius, Taco Sibrandi, etc., 450 L.

It., H. Moded, een half jaer, 175 L. — It., tot een afscheyt ende vereringe, 150 L. — It., een half jaer pensie ende huysh., 275 L.

It., Jo. Wtenbogaert, pred., van ¾ jaers, verschenen 31 Aug. 1585, 225 L.

It., Corn. Martini, pred., ½ jaer pensie, verschenen Vict. 85, 150 L.

It., Pet. Barckius, pred. opte Vaert, een jaer pensie, 80 L.

It., Pet. Wyborch, A. Wtenbogaert, Aert Andriesz., uts.

Adelborsten. Item, Jan van Gelder, weert in *'t bonte peert*, van costen, als de leutenants, vendrichs ende andere adelborsten van capt. Egmont, den 7. en 8. Maert verteert hadden, 12 L. 10 sc.

1585. —

Clocken. Item, Ger. Schoorer, coopman van Middelborch, van 17 clocken hem gelevert, wegende 16,604 pont, 't hond. voor 16 L. Noch voor de klepels, die daerin waren, 8 L. 12 sc., fac. 2665 L. 4 sc. — It., Ja. Petersz., coopman van Amst., van drye grote clocken, wegende 13,722 pont, 't hond. 17 L., voor de clepels 41 L. 8 sc., ts. 2374 L. 2 sc. 3 p. — It., Corn. Aelb. van Cothen, om wt den tooren vande kerke van S. Peters, S. Pauwels ende Oudemunster te lichten, ende ter plaetse hem aengewesen, te brengen alle de klocken, die aldaer waren, 212 L.

't Choor vande Buurkerk. It., D. vd. Meer, voor 1097 pont coperwerks, gecomen van 't hoochchoor te Buurkerk, 't hond. tot 11 L. Noch al 't houtwerk op 't choor, ts. 183 L. 8 sc. 3 p.

Leycester. Item, Corn. Blommert *c. sociis*, voor 't maken ende stellen vande stucken, van triumphe, vande blyde incomste des graven van Leycester, gouv. gen., 250 L. — It., Ja. Fransz. ende Gerit Splinter, met consorten, voor alle buytenwerken, by hem gedaen boven de geordonneerde stukken, tot de blyde incomste synder Excellency, 126 L. — It., Goesen Ewoutsz., van pektobben, gelevert in de blyde incomste van syn Exc., 5 L. 15 sc. — It., Jan van Noy, tinnegieter, van schottellen, deckschottelen, geteykent met het wapen van syn Genaden. — It., Dirc Jansz. v. Royen, met meer timmerlieden Apr. 30. ende Mey 1, 1586, in 't halen ende rechten van meyboomen voor syn Excell. ende syn Gen. hoff, 21 L. 6 sc. — It., Corn. Blommert, Ja. Fransz. ende Ger. Splinter, van wapenen ende compertementen als sy gemaect ende gehangen hebben aende voorsz. meyboomen van syn Exc. ende syn Genaden, 24 L. — It., mr. Aert van Eyck, in respecte van sekere *Carmina* ende andersins, by ord. vanden 8. Mey 1586, 12 L. — It., Adr. Tonisz. de Ryck's wed., voor 10 quaert wyns, byde borgerhopluyden verteert, 22 Apr. 1586, als sy vergadert waren, om ordre te stellen opde ondaften in den Dom, als syn Excellentie 't feest hielt vande huldiginghe van haer Majest., 9 L. — It., Herm. Moded, tot seyn reysgelt ende teeringhe, soe hy by syn Excell. ontboden was aengaende de kerken saken, 32 L. — It., Jan van Leemput, etc., van cruisbeelden, lakenen, servetten, bedlakenen, oercussens, sloopen ende ander tinnewerk, mitsg. Spaensche dekenen ende canifas tot onderbedden voor myn gen. Here den stadhouder, 284 L. 5 sc. 6 p. — It., Ger. Antonisz. v. Pufliet, v. allerh. coperwerk, gelevert in 't hoff, 111 L. 13 sc. 9 p. — It., Claes Rutgersz., beddecoop, van gemeen bedden ende ander huysraet, 231 L. 10 sc. — It., Ja. van Noy, van tinnewerk, tot accommod. van syn Gen., den stadhoud., 236 L. 4½ sc. — It., Floris Jansz. Nypoort, voor een stoof ende kachels met het yserwerk daertoe, op 't hoff, etc., 54 L. — It., Gerit Splinter, schilder, van *sekere schilderye*, by hem gedaen ende gemaect in 't hoff van syn

Excellency, in 't stoofken ende anders, 25 L. 5 sc.

Scheut-vry harnas. Item, Hans Sweyte-ring, harnasveger, voor dat hy voor den fourier vande Engelschen, genaempt mr. Hychem, gemaect heeft een harnasch, met armen ofte lappen met een kasket daertoe, hetwelk hem van stadswegen geschonken is, waeraen hy verdient heeft, soe het harnasch scheut-vry gemaect is, ts., naer believenisse 31 Mey 86, etc., 36 L.

S. Hieronymus school. Item, Jan van Oirschot, voor costen ende reparatie, by hem gedaen aen een camer van S. Hieronymus convent, die hy moste ruimen tot behoeff vande schoolmrs., 12 L. 18 sc. — It., Jo. Arcerius, rector v. S. Hieronymus schole binnen Utrecht, voor syn oncosten van 't opbreken ende reysen met syn familie wt Friesland alhier, nadat hy met de magistraet geaccordeert was, ende oock eens alleene hier geweest ende gecomen omme van 't selve te handelen, 100 L. — It., Ysbrandus Joannis, magister Sextanorum, op afcortinghe van syn leges ofte verdiende gagie, 18 L.

Schenkelwyn:

Mart. 29. Den grave Mauritz v. Nassaw, 1 voeder wyns, houd. 5½ aem 15 taeks.
—— 30. Den gr. van Leycester, 1 voeder, houd. 6 aem 7 taeks.
Apr. 5. Den gr. van Leycester, gouv. gen., 1 stuk wyns, houd. 5½ aem 6 taeks.
Dec. 11. Den burgermr. Bardesius, 6 quaert.

Bestekken. Item, Claes Florisz., voor 't maken van 3 bestekken, een van 't choor vd. Buerkerk met syn gronden ende straten; noch een vande sacristie te Minderbroeders, gel. 1583, ende noch een van 't choor vande Buerkerk, gel. 1586; ende voorts voor een metinghe, opte nye gemaecte muyren ende wallen omtrent S. Jerusalems schole, 23 L. 10 sc. — It., Da. vd. Meer, volg. sekere bestek, het choor vande Buyrkerk tot het cruyswerk toe afgebroken ende aldaer deselve met een nye muyr weder dicht gemaect, 250 L.

Onderhoud vande predicanten, etc.:

It., Herm. Moded, in volle betalinge, van 't gene hy van weghen die kerkedienst te luttel ontfangen hadde in voorgaende jaren totten 14. Dec. 85, 100 L.

It., Pet. Wyborch, een jaer pensie, 60 L.

Alsoe d'andere ordinaris gagien betaelt syn by Jan v. Leemput, eerste cameraer, ende deselve in 't wtgeven brengt, daeromme is 't selve alhier gestelt tot memorie.

Ammunitie. Item, Will. Lambertsz., inden somer 85, vande artillerymrs. ontfanghen 13 tonnen buscr., wesende meelcruyts, dat lange inden cruyttoorn gelegen hadde ende vermaect moste wesen, an suver cruyt 1435 pont, vermaect tot corncruyt, oprecht goet, 126 L. 17 sc. — It., dez., Dec. 85, 600 p. buscr., 222 L. — It., Will. Jansz., tinnegieter, drye honderd gegoten kogelen, tot musquetten als cleynder loot, daeraf die gecommitteerden v. Gelderland, Henr. van Straten, 155 pont, ende in 't artilleryhuis gebrocht 145 pont, ts. 30 L. — It., Pet. Vosch, van vracht in 't halen tot Amst. het salpeter ende buscruyt, aldaer vd. stadswegen gekoft, 34 L. 3 sc. — It., J. Roelantsz., coopm. t'Amst., 5120½ p. salp., 2253 L. — It., Jan Coenensz., buscr.-maker, drye tonnen buscr., 1819 p. gebrocht inden ammunitietoorn, 964 L. — It., mr. Tho. Both, busgieter, vande artilleriemrs. der stadt ontf. in Jul. 84, 5 stucken van een gebroken halve cortouwe, weg. 4916 pont, in Majo 1586, een gebroken halve cortouwe, weg. 4484 pont. Daer tegen op nye gegoten ende in 't artilleriehuys gelevert in Martio 87, twe halve slangen, weg. 4319 pont, noch in Nov. 87, twe halve slangen, weg. 4296 pont, tes. 8615 pont, daerof hem comt v. 't vergieten, van 't hond. pont 6 L., belop. 516 L. 15 sc. Ende compt hem voor lackagie van 't hond. 5 L., op 8625 pont, 430 L. ende die afgetogh. vd. waerderinge des gewichts, compt die stadt noch t'ontfangen 300 pont copers, waerom alhier 516 L. 15 sc. — It., mr. Tho. Both, ontfangen Nov. 86, vanden controlleur Mesmaker een gebroken cortouwe, vergoten, ende daervoor deser stadt gelevert in Febr. 88 twe nye stucken, schietende elcx 12 pont yser, weg. ts. 6464 p. etc. — It., Ja.

Pet. Capot, coopman van Amst., 4260 pont buscruit, 2215 L.

Engelsche tolk. Item, Ger. van Calckar, aengenomen, om deser stadt te dienen als tolk, tusschen myn heeren de magistraet ende de Engelsche natie, 195 L. voor drie vierendeel jaers gagie.

Mr. Aelb. Holland en Rob. Camerling, busgiet. v. syn Exc. Item, Henr. Suerbeeck, in cost ende behusinghe onderhouden mr. Aelbert Hollant, connestable van syn Excell., voor Doesburgh geschoten synde, by syn Exc., alhier gesonden, om gecureert te worden, 29 L. 14 sc. 9 p. — It., Ger. Wynants, onderhouden ende van notelykheden versien mr. Robert Camerling, busgieter van syn Excell., mede voor Doesburgh geschoten, 32 L. — It., mr. Jac. Jansz., chirurgyn, beyde de voorsz. connest., d'een tot twaelf plaetsen deerlyk gequetst, nae syn vermogen gecureert, ende d'andere van een schot in syn been, soe goet als gecureert heeft, 24 L.

Extraord. wtgeven. Item, achtervolgende de missive v. syn Excell. den grave van Leycester, gouv. gen., van date den 13 Jul. 1586 ende ord. des raets dienvolgende op desen cameraer gegeven den 13. Jul. ende den 18. Jul. voorn., daerby geordonneert wordt dese cameraer aende capiteynen vande Engelsche compagnien, alhier leggende, alle vier daghen leeninghe te doen van twaelf stuvers op yeder cop, nae advenant van hoere monstercedulen, 't welck syn Excell. geloeft heeft te rembourseren, sonder nochtans geëffectueert te syn, soe heeft dese cameraer an de capiteynen verstreckt ende betaelt dese navolgende leeninghen, alles blykende byde originale missive des raets ende quitantie van elck capiteyn daertoe dienende:

It., inden eersten, den lieut. vande comp. van S^r^. Trassy chevailler, opten 13. 18. 21. 25. 30. July 86, t'elk. 127 L. 4 sc., voor 4 daghen onderhoudts van syn sold., tot 200 hoofden sterk, ts. 636 L.

It., de comp. van Capt. Gelis Trassy, van 160 hoofden, de voorn. daghen, telk. 96 L., ts. 480 L.

It., de comp. van Jehan Straffort, van 163 hoofden, telk. 97 L. 16 sc., ts. 489 L.

It., de comp. van George Fermour, van 150 hoofden, 7 daghen, elk 90 L., ts. 630 L.

It., de comp. van capt. Richard Farmar, van 150 hoofd., 7 dagh., elck 90 L., ts. 630 L.

It., de comp. van capt. Rich. Warde, van 252 hoofden, 7 leeningh., elk 152 L. 4 sc., ts. 1058 L. 8 sc.

It., de comp. van capt. Jeh. Woyd, van 200 hoofden, 7 leeningh., elk 120 L. ts. 840 L.

It., de comp. van capt. Edmond Carie, luytenant, van 153 hoofden, elc 3 sc., 5 daghen leeningh.

It., Barth. Morgan, lieut. vd. capt. Samson, voor 7 daghen leeningh voor hem ende syn dienaers, 14 L.

Van verlos op't gelt, overmits d'affsettinghe vd. payementen ende diergelyke ende recompensie v. deselve.

Dese cameraer brengt in 't wtgeven:

Inden eersten, in 't ontvangen vande groote extraord. quotisatie van leeninghe moeten ontfangen van verscheiden personen, tot 127 dubbelde Engelsche nobels, 't stuc tot 17 L., die hy nochtans niet hoogher heeft connen bestaden, dan tot 16 L. 10 sc., dus op een stuc verloren 10 sc., ts. 63 L. 10 sc.

It., noch heeft hy moeten laten ontvallen an 't lichte gout, by hem inde selve quotisatie ontfanghen, in 't selve wederom wt te geven, 5 L. 1 sc.

It., verlos, gevallen op verscheide penningen, 24 Spt. 86, ten comptoir van desen cameraer bevonden, gecomen vande quotisatie, etc., ende dit deur afsettinghe van 't payement by generael edict, 119 L. 19 sc. 3 p.

It., verloren aen sekere goude ende silvere penningen, gecommen vande eerste termyn vande vercopinge vanden *Daele* ende stads impost op 't sout, 26 L. 9 sc. 9 p.

It., verloren aen verscheyden goude ende silvere penninghen, die eensdeels gecontrefeyt, nyet oprecht, off niet wt te geven waren, ende daerom op de wissel gebracht moeten syn, 12 L. 19 sc. 6 p.

Ontfanck vd. penningen, byde vyff collegien, cloosteren, conventen, edelluyden, jofferen, burgeren, ende ondersaten deser stadt, by leeninghe opgebrocht, deur ordonancy des raets, van date 27. Juny 86.

Inden eersten, van Gerit Fransz. 300 L., gerestitueert by Gysb. Tonisz. v. Voorst, eerste cameraer, Remigii, 1588.

It., het convent vd. Wittevrouwen, 200 L.

It., de heer van Lochorst, 800 L. gerest. byden cameraer voorsz. 1589.

It., Joffr. Canters, 300 L. gerest., uts., 1588.

It., het convent v. Vrouwenclooster, 200 L.

It., het convent v. Bethlehem, 200 L. gerest., uts., 1589.

It., Adr. Ram, 200 L., gerest. 1588.

It., het convent van Brandolen, 200 L.

It., het convent vanden Daell, 200 L.

It., Corn. van Schoordyck, 200 L. gerest. 1588.

It., Hr. van Gent, 600 L. gerest. 1588.

It., De Carthusers, 100 L. gerest. 1589.

It., het convent van S. Paul, 500 L.

It., Henr. de Roy, 100 L. gerest. 1588.

It., het convent van Oudtwyc, 500 L.

It., joffr. van Hoy, 200 L. gerest 1588.

It., Dirk Verkerk, 300 L. gerest. 1589.

It., mr. Adr. vd. Burch, 200 L.

It., Agnes Gruyters, 100 L.

It., de landcommanduer, 400 L.

It., Corn. Claesz. v. Gorcum, 200 L. gerest. 1588.

It., 't capittel van S. Jan, 1000 L.

It., 't convent van Jerusalem, 200 L.

It., joffr. v. Westrenen, 200 L. gerest. 1588.

It., joffr. v. Gent, 200 L.

It., 't capittel vanden Dom, 3000 L.

It., 't capittel van S. Marie, 3000 L.

It., 't capittel van S. Pieters, 200 L.

It., 't capittel van Oudemunster, 3000 L.

It., 't convent van S. Cecilie, 100 L.

It., 't Bagynhoff, 150 L. gerest. 1588.

It., den balier van S. Catryne, 450 L.

Summa vande leeninghe, 19,290 L.

1586. —

Extraord. ontfangst. Item, vande materialien vd. conv. vd. Daell, 1011 L. 14 sc.

It., van Vrouwenclooster, 1350 L. 4 sc.

It., vande ledighe erven van Minderbroers in 8 partyen, 530 L.

It., vande materialien vande huysinghe: *die gulden Hardebol*, 230 L.

It., van negen ledighe erven vande Prekers kerk ende convent, 412 L. 10 sc.

It., van het erff vande Cellebroers kerk, 205 L.

It., van negen erven achter de Buerkerk, daer 't choor te staen plach, 2420 L.

It., vande huysinghe van Adr. van Meerlant, etc.

Marcelis van Noert. Item, mr. Marcelis van Noert, architectmr., een jaer pensie, verschenen Remigii 87, soe hy 21 Maert 1587 tot een architect aengenomen is, op de voorwaerden, als syn vader, 150 L.

't Innemen van Deventer. Item, Magdalena Jansdr., wed. van sal. Corn. Henricksz., gedruckt 50 exemplaren van sekere *Erinneringhe, toucherende de overleveringhe van Deventer;* noch 200 exempl. van 't *Sentbrief*, by die vande stadt gedresseert an de naburige steden van Holl. ende Seelant; noch 50 exempl. van 't *Antwoort* deser stadt op de *Remonstrantie* van syn Excell.; noch 74 exempl. vande *Publicatie*, den 8. Spt. alhier gedaen, mitg. noch 400 francoysche exempl. vd. voorsz. remonstr. van syn Excell., etc., 29 L. 10 sc.

Cruitmolen. Item, Joris Willemsz., stads dienaer, in plaetse vande schade, by hem geleden in 't opbreken v. syn cruytmeulen, 6 L.

Joannes Polidorus. Item, Joan. Polidoro Deldensi op seker syn Vertooch aenden rade, de somme van 3 L.

In S. Jans kerk gepredict. Item, Claes Henricksz., coster ende conchiergie van S. Jan, voor 't openen ende sluyten der voorsz. kerke, alsmen daer predikt, voor 't bewaren ende reynighen der boucken vd. geref. kerke, 18 L.

Herm. Edler. Item, Herm. Edler, ter weke 12 sc., voor dat hy de arme schamele bur-

gers kynderen om niet geleert heeft, volg. syn requeste, 16 L. 10 sc.

Vechtmeester. Item, mr. Corn. Cornelisz., vechtmeester, tot vervallinghe vande costen by hem gesupporteert inde timmeringhe ende anders tot erectie van 't scavot op syn promotie. — It., mr. C. Cornelisse, vechtmr., in plaetse van een vereeringhe tot subsidie vande costen by hem gesupporteert, in 't doen der maeltyden, daerop hy de oversten deser stadt mede geroupen heeft, 50 L. 16 sc. — It., mr. C. Cornelisz. van Heusden, vryvechtmr., tot een vereeringhe op syn gedaen maeltyt, naer syn promotie, in plaetse van 24 quaert wyns, de quaert 20 sc.

Carmina. Item, Folgerio ende Petro Lerinen., tot vereeringhe vande *carmina*, by hem gemaect ende den rade gepresenteert, etc.

Ingenieurs. Item, mr. Jan vanden Bosch, vande montcosten te synen huyse verteert by enighe *ingenieurs*, hem onderwonden hebbende eenige verdiepinge inde borchwall deser stadt te doen, 16 L.

Milort Buchorst. Item, Will. vd. Kemp, verscheyde speceryen ende anders, gelevert in 't convent van S. Pauwels, opte maeltyt, aldaer gehouden, na de incompste van Milord Buchorst, ambass. Co. Maj. van Engelant, by die vande stadt, 39 L. 9 sc.

Moded. Item, Herm. Moded, minister, vandat hy als daertoe gecommitteert, twee mael gereist is aende oversten Sonoy, om saken 't gemeyn best betreffende, 48 L.

Geschenck aenden gr. v. Nieuwenaer. It., Fra. Geritsz. Bogaert, van een schoon appelgrauw heynxt, by mynh. deser stadt van hem gecoft ende geschoncken, myn gen. Here, den grave v. Nieuwenaer, als stadh., 450 L.

Silverwerk. Item, Claes Pietersz. vd. Vogelaer, gereyst nae Amst. ende aldaer gecoft een silvere lampet met een waterpot, die welke hy vergult hebbende op sommige plaetsen ende voorts toegestelt, daernae gereyst is inden Haghe, ende 't selve van deser stads wegen verschoncken heeft aen Milord North, 343 L. 14 sc.

Domskerk. Item, Corn. Blommert, steensnyder, van verscheyde werk, inde Domkerke gemaect, 40 L. — It., Jan Jansz., gemaect inde Domkerke het afsluytsel van 't choor, 93 L. 4 sc.

Organist te S. Marie. Item, mr. Henr. Cornelisz., organist, van een jaer gagie, verschenen Vict. 87, vandat hy voor ende na de predicatie in S. Mariekerk op 't orgel gespeelt heeft, 25 L.

1587. —

Buurkerk. Item, Corn. Blommert, gemaect seker compartement om de grote tafel, gestelt aende muur te midwegen in 't cruyswerc vande Buerkerk, 36 L.

Gu. v Naerssen met syn instrument. Item, Jan Wynantsz. met missive v. Abra. v. Goorle gereyst naer Beyerlant, om van daer hier te hebben Guillaume van Naerssen met seker instrument, 8 L. 12 sc.

Geschenk van een peert. Marige v. Sompeken, etc., van alsulke silverwerk, van aermosyn, costelyk syde quispelen, root laken, ende anders, als sy ende Corn. Bor gelevert hebben tot een decken op een peert, om te verscenken, 51 L. 8 sc. 6 p.

Milord Buckenhorst. Item, Corn. Bor, gelevert tot toerustingen vande schuyten, daer met milord Buckenhorst naer Amsterdam gevoert worde, 39½ elle blauw lakens, d'el te huyr 6 sc.

Watermolens. Item, Corn. Cornelisz. van Heusden, gereyst naer Delft, ende aldaer gehaelt twee watermolens, tot verdiepinge van deser stads graften, daerna weder weggesonden, 87 L. 17 sc.

Ouden-Rhyn. Item, Jan Jansz. gemaect 't bestek vande nye overtocht over de Ouden-Rhyn ofte de Voornsche Dam, 235 L.

Ysersnyder. It., Nic. Petersz. vd. Vogelaer, gemaect ende gesneden drye boven met vier onderysers, die men gebruyckte volgens de nyewe ordonnantie op 't stalen, etc.

Engelsche tolk. Item, mr. Gerit van Calkar, aengenomen tot een tolck of taelsman der Engelse sprake, van een half jaer gagie, 130 L.

It., Ger. van Calckar, loen ontvangen 50 L., voor syn gedaene costen ende voor syn vacatien, in 't vervolgen in Engelant van diversche deser stads penningen, 124 L. 16 sc.

Geschut. Item, Will. Lambertsz., door last der artill. mrs. laten volgen ten behoeve van den heer stadh. 60 pont buspolver, 't pont 11 sc., ende noch daerna den busschietmr. deser stadt, tot beproeving van seker geschut, 25 pont buspolver, 't pont 10 sc.

Oudemunster. It., Dirc Cornelisz., in 't afbreken vande Oudemunsters kerk, wtte selve kerk ofte kerkhoff ende voort op 't bisschophoff gevoert 21 sarcksteenen, 33 L.

Jo. v. Everdingen, drucker. It., Jo. van Everdingen, drucker, gedruckt 100 exempl. vande missive by dese stadt aen die van Hollandt geschreven tot 5 L., van gelyke exemplaren in franchoys tot 11 L., ende noch 100 ordonnantien opte borgerwachten, 5 L. — It., Jo. v. Everdinghen, 500 exempl. vande missive deser stadt aen die van Holl., verantwoordinghe, replycke ende duplycque, daerop gevolcht, 40 L.

Schenkelwyn. Item, de dochter van myn heere, den Prince van Oraengien, hoochl. mem., 1 toelast wyns.

1588. —

Prouninck, etc. Item, Jan van Angeren, 32 daghen bewaert hebbende op Hasenberch, Gerard Prouninck, genaempt van Deventer, Charles Trello ende Fra. Geritsz. Bogaert, 33 L.

Gratuiteyt. It., Salomoni ende Conrado, studenten, voor seker haer geschrift, den rade geëxhibeert, 6 L.

Dr. Lipsius. Item, Gerrit Henricsz. van Dompselaer, goutsmit, ter cause van een vergulden cop, die hy myn heren gelevert heeft ende voorts van stadswegen geschonken is Doct. Lipsio, in recognitie van sekere boucken, deser stadt gedediceert ende andere diensten, 98 L. 6 sc.

Peter Wyborch, organist inde Domkerke, een jaer pensie, 60 L.

Oudemunster. Item, ontfangen v. Wermbout Henricsz., 6 Nov. 1587, vande materialen van Oudemunster kerk, 5340 L. 4 sc. 4 p. — It., Dirc Cornelisz., voor de sarckende harde steen, wtte kerk gekomen, 335 L.

1589. —

Glasen. Item, Melchior Weyman, opten huyse *tot Cappel*, competerende den weeshuyse alhyer, gemaect vier glasen, die byde magistraet deser stadt aldaer geschonken syn, 14 L.

Schenkelwyn. Item, 17 Sept., den ambassadeur vande Duitsche Cheurforst, 48 quaert.

1590. —

James Nelthorpe. Item, mr. James Neltorphe, chirurgyn, voor een half jaer gagie, versch. 1 Nov. 91, soe hy den 1. May 1591 als deser stads chirurgyn voor den tyd van 10 jaren es aengenomen op sekere pensie, v. 72 L., ende op voordere conditien als het contract, daervan gemaect, breder medebrengt.

Heda, in handschrift geschonken aen Prins Maurits. Item, Jan van Dreunen weduwe, van een bouck met de hand geschreven ende fray ingebonden, wesende de Chronyke van 't Sticht van Utrecht, gemaect by Heda, *praepositus Arnemensis*, syn Excell. myn heere, grave Maurits van Nassou, stadh., geschonken, 15 L.

Hellebarden. Item, Corn. Jansz. Stam, gelevert 6 hellebarden, daermede de dienres, soe wanneer eenige executie gedaen wort, de justicie assisteren, 21 L.

Maeltyt. Item, Pet. Jansz. van Sypenes, 61 quaert deelwyns op 't stadhuys, ten dage als syn Excell. byde magistraet opte maeltyt gebeeden was. — It., Bernt Stell, opte voorsz. maeltyt, als myn heren te gast hadden: syn Excell. grave Maurits van Nassouw, den grave van Hohenloe, den grave van Valckesteyn, den heer van Brederode ende veel andere heeren, die neffens syn Excell. waren; ende heren vanden rade van staten, mette gedepp. vande

staten van Utrecht, ende des anderen daghes de raet deser stadt, burgerhopluyden ende hore suppoosten, gelevert 3 amen 10½ tak nyeuwe wyns, met den exchyns etc., 358 L. 13 sc., 1½ aem 8 taeck Veernwyns, 163 L. 4 sc.

Olden Barnevelt. Item, Bernt Stell, den here vd. Oldenbernevelt, adv. der gravelyckheyt van Hollant in enighe daghen tot syn huyse verteert van stadswegen, by beliefte specificatie, 1591, 26 L. 8 sc.

Schenkelwyn:

Apr. 2. Sr. Fra. Veer, veltoverste v. K. Maj. in dese geunicerde provintien, 12 kan.
—— 26. Den agent van syn Majest. v. Vranckryck, 12 kan.
—— — Rob. Sidney, gouv. van Vlissingen, 13 L. 16 sc.
—— — Milord Noritz, gouv. van K. Maj. inden Briele, 12 kan.
—— — Syn Excell. op syn wedercomste binnen dese stadt, naer de inneminge van Deventer ende Sutphen, 4 aem 1 taek Rynse wyns.

Cruyt. Item, Henr. Both, van 2822 pont fyn Oisters corncruyt, daertegen hy ontvangen heeft heele cortouw-cloten, in geld bedragende 1200 L., waeromme 267 L.

1591. —

Organist te S. Marie. Item, mr. Henrick, organist, ½ jaers gagie, verschenen Alreheiligen 1591, vandat hy onder de predicatie in S. Mariekerke op het orgel plach te spelen, waermede hy bedanct ende hem syn gagie opgeseyt is, 6 L. 5 sc.

Joh. Polidorus. Item, Johanni Polidoro, tot een vereeringhe voor de presentatie van sekere versen, inhoudende de veroveringhe van verscheidene steden ende forteressen, 4 L.

Bodenbrood voor goede tydinghen, etc. It., voor 't brenghen der goeder tydinghe van 't eroveren der stadt Nymegen, 12 L. — It., van Steenwyc, 12 L. — It., van Coevoerden, 12 L. — It., Will. Lambertsz., cruytmr., de artillerymrs. gelevert 18 pont corncruyts, die in 't triumpheren over de eroveringhe van Nymeghen verbesicht syn, 9 L.

1592. —

Geertruydenberch. Item, boodenbrood van 't eroveren der stede Geertruydenberch, 12 L.

De Princesse Douariere v. Oraengien. It., Fra. van Sneecke, voor 't overbrengen aen hare Excell. de Princesse Douaigiere v. Oraengien, van een schoone verdecte cop, haer Exc. van stadswegen geschoncken, 8 L.

Jos. Scaliger. Item, Ger. Crouse, voorde E. ende hoogel. hr. Joseph Scaliger, met syn byhebbende heren getapt 18 quaert wyns, 20 L. 12 sc.

1593. —

Jaques de Gheyn. Item, Jaques de Gheyn, tot een vereeringhe vande gepresenteerde contrefeytselen der belegeringhe van Geertruydenberg, 12 L.

Silverwerck. Item, Ellert Cornelisz., goutsmit, voor het fatsoen, oock vergulden van sess nye bussen met der stads wapenen, met hoer kettengens ende andere toebehoren, gelevert den sess boden deser stadt, met een weinich silvers daer toe gedaen, boven het silver, hem byden secret. deser stadt gelevert ende gecomen vande oude letteren, die de dienaers plagen te dragen, 28 L. 10 sc. 6 p.

Bose viant. Item, Reyer Jansz., voor de costen, verschoten, om sekere vrouwe, die vanden bosen viant gequelt worde, te bewaeren ende bewaecken, tot dat God Almachtich haer benedide ende verloste, voorts alle nootdruften in 't huis te bestellen, ook hare schulden te betalen, daer deur sy inde swaericheyt gevallen was, ende voorts voor de wagenvracht om in Hollant by haer vrunden te trecken, 21 L. 14 sc. 6 p.

Clock in S. Margriete gasthuis. Item, Ja. Pros, rentmr. van S. Margriete gasthuis, voor de coop ende leveringhe van een clocke, die 't gasthuys toebehoorden, ende nu gehangen is in St. Catrynepoort, 26 L. 8 sc.

Bodeloon. Item, Pet. Henricsz., van twee reysen, die hy mette missive gedaen heeft aen Jo. Ambrosius, pred. tot Amsterdam, 7 L. — It., Nic. van Upen, in 't reysen nae den Haghe ende aldaer over te leveren aen Paul Campius, agent vanden cheurfurst van Colen, sekere missive deser stadt, 5 L. 3 sc. — It., van de tydinghe van 't ontset van Coevorden, 6 L. — It., Meert. van Zoest, van een grote, sware ende periculeuse reyse naer Duytsland, alse tot Heidelberch, Franckendael ende Erlebach, mit missive aen syn cheurfurstl. Gen., de paltsgrav. ende oock aen Ursinus ende Couchardus, alhier beroepen tot predicanten, 54 L. 10 sc. 3 p. — It., Pet. Herinx, 24 May an Dor. Junius tot Leyden, 3 L. 8 sc. — It., van de eerste tydinghe vande reductie der stadt Groninghen, 6 L.

Schenkelwyn:

Juny 9. Mynheer den ambassadeur vd. Maj. van Schotlandt, 24 quaert.
— 25. Den prince van Anholt, 18 quaert.
Spt. 27. Dor. Scaliger, met syn bywesende heren, 12 quaert.
Dec. 6. Grave Philip van Nassauw, 18 kan.

1594. —

Fra. Junius. Item, Dirc Dircsz., boekdr., voor het drucken van 102 exempl. *Francisci Junii*, 7 L. 13 sc.

Nouvelles. Item, Corn. Cools, voor de moeyten, gehadt in 't overschriven van diverse advisen ende nouvelles, 12 L.

Watermolen. Item, Claes Adriaensz., van Woerden op Utrecht gebracht die watermolen, die van Leyden toecomende, met syn gereetschap, daerinne mede gerekent die peerdehuer, 17 L.

1595. —

Stoffagie. Item, Marcelis Splinter, de balcken tot de valbrug aende Wittevrouwenpoort, gegront ende het gesneden werk gestoffeert met coleuren, ende hier en daer wat vergult, 16 L.

Quade passie. Item, Gosen vd. Voort, huismr. van het heilige Cruysgasthuis, voor de 2 deelen van een geheel jaer subventie, van stadswegen belooft tot onderhoudt van een vrouwenpersoon, die met een quade passie beladen was, ende daeromme buyten het huys besteedt moste worden.

Schenkelwyn;

Jan. 13. De ministers van Dort ende Amst., 12 quaert.
— 24. Monsr. du Plessis, 6 quaert.
Aug. 26. Den hr. van S. Aldegonde, 6 q.
Spt. 27. Monsr. Moielle Sr. de Carle Couzyn du Duca de Bouillon, 12 quaert.
Oct. 6. Den prince van Gavre, grave van Egmont, 24 quaert.

1596. —

Orgelspel inden Dom. Item, de drye buytendienres van myn here den schout inden Dom- ende inde Buerkerke goede opsigt gehadt hebbende op de ondaften ende insolentien, die aldaer onder het spulen opte organen ende andersins gepleecht worden, 9 L.

Boor, om sand mede te graven. Item, Jac. Dircsz., scipper, sekere ysere boor, om sant mede te greven, in Ter Goude doen maken, 9 L.

Jo. Fra. le Petit. Item, Jo. Fra. le Petit, te goede te komen tot de kosten, die hy dragende is in 't oversetten ende doen drucken d'oude ende nye Chronycke vande Nederl. geunieerde provincien, *mutatis mutandis, additis addendis et omissis omittendis*, 20 L.

Stempels. Item, Ger. Geritsz., silversmit, voor het snyden van 5 stempels, tot behoeff vande Tarra ende staelmrs. vd. bereyde lakenen, volgende d'afslaghe hierby getoont, 30 L.

Silverwerck. Item, Nic. Pietersz. vd. Vogelaer, goutsmith, heeft gedreven een chierlyck becken met een watervase, van stads wegen geschoncken mynh. den schout, voor verscheidene diensten etc., welck becken mette watervase ofte lampet, an sulver vergult, an der stads wapen ende aen fatsoen belopende is, 364 L. 4 sc.

Horologie opten Doms-toorn. Item, Corn. de Langhe, weert inde *Keyserskroon*, v. costen, als gedaen in't handelen met mr. Joris Lievensz., horologie maker, nopende een nye horologie ende uerwerck, met syn wysers te maken ende te stellen op den Doms-toorn, 43 L. 12 sc.

Anto. de Roy, ingenieur. Item, Ger. Croes, weert inden *Hulck*, van costen, als mr. Anto. de Roy, ingenieur van syn Excell., alhier gesonden, om dese stadt te besien ende off te trecken te synen huyse, 60 L. 12 sc.

Bodenbroot voor goede tydinghe. Item, die constables gedient hebbende op de triumphe van Groll ende Amiens, tot biergelt 8 L. — It., Bodenbroot, nopende 't overbrenghen vande victorie tot Turnhout, 4 L. — It., Pet. Jansz. gereyst tot Schoonhoven, aen mr. Joris, vuurwerkmaecker, 2 L. 12 sc. — It., voor de eerste tydinghe des veltslaghs te Turnhout, 6 L. — It., voor de eerste tydinghe, vandat syn Excell. de stadt Barck verovert hadde, 12 L. — It., Bodenbroot, vande veroveringh van Brevoort, 8 L.

Schenkelwyn:

Mart. 3. Le Sr. du Quebours, 12 quaert.
— 20. Frensz., maerschalck des stifts Colen ende amptman zu Bon, 12 quaert.
Apr. 14. Jor. Cousyn ter Hell, 12 quaert.
May 5. Jor. Vred. van Baecxen ende joffr. Corn. v. Suylen, dochter van mynh. den schout, bruidegom ende bruit, tot hoerl. feest, 48 q., 57 L. 12 sc.
July 27. Den advocaet der gravelicheyt van Hollant, 12 quaert.
Spt. 30. De Gen. Vr., joffr. Emilia gb. grav. van Nassauw, 24 quaert.
Oct. 19. Waermont, admirael ter zee, 12 q.

Gestoelte. Item, Dirc Gysbertsz., voor in't stadhuys een heerlyck ende chierlyck gestoelte van hout, seer well gesneden, voor mynheer den schout, burgermrs., scepen, met horen secretaris ende procureurs, 610 L.

Watermolen. Item, Henr. de Vere, volg. 't bestek gemaect een nye molen, om het water mede wt den borgwal te halen, groter dan diegene, die vande stadt van Leyden geleent is geweest, 636 L.

1597. —

Doctor Putius. Item, doctor Jacobus Putius, over een half jaer gagie, verschen. den 15. Nov. 1598, wt sake hy in tyde deser rekeninghe, consultatie als doctor gegeven heeft dengenen, die mette peste ende contagieuse siekte besmet waren, als daertoe v. deser stads wegen aengenomen, 7 Nov. 97, 125 L. — It., Herm. van Borchorst, weert inde *Zwarte Ram*, van teeringe als tot verscheyden reysen byde gedepp. vande stadt met 5 doctores soe op 't aennemen van Dr. Putius, als daernae op 't aennemen ende examineren vande pestmeesters, 28 L. 10 sc. 6 p.

Recompense. Item, Matthaeus Loo, van seker *certamen novem musarum*, by hem gecomponeert ende den rade gepresenteert, 6 L. — It., Everardo Boetio, voor het dedic. van sekere theses, 36 L. — It., Sal. de Roy, voor verscheidene pestboekskens, 12 L.

Adam v. Vianen. Item, Adam v. Vianen, goutsmit, voor het snyden in een copere plaat, dese stadt van Utrecht met alle dependentien vandien, 112 L.

Linnemerct. Item, Salom. de Roy, druccker, heeft gedruct 300 billetten vande nye merckt alhier van 't linnen laken, die alomme gesonden syn, om aengeslaghen te worden, etc.

Kranksinnig. It., Ja. Lambertsz. *c. sociis*, van hier op Hoorn gebracht eenen Jan Jansz., in syne sinnen geraect synde, die alhier gebracht was, 21 L. 4 sc. 6 d.

Princesse Douagiere. Item, Ger. Croes, inden *Hulck*, Octobr. 97, voor verscheiden costen, by myn vrouwe de Princesse Douaigiere van Oraengien, haren sone den jongen Prince, ende anderen gedepp. vanden rade van state, 107 L. 19 sc.

Scheepsslanghe. Item, Dirc Jansz., voor 33½ pont busp., by hem gelevert, tot beproevinghe vande scheepsslanghe, by Henr. Both voor dese stadt gemaect, 18 L. 8 sc. 6 d.

Boodenbrood. Item, Tho. Feersel, nop. 't overbrenghen vande eroveringhe van Enschede, 3 L. — It., vande eroveringhe van Oldenseel, 6 L.

Schenkelwyn:
Juny 14. Gr. Jehan van Nassauw, 36 quaert.
July 31. Sekere Engelsche comedianten, voor hore speelen opten stadhuyse, 8 q. Fransche wyns.
—— 26. Den rectoer met de meesters van S. Hieronymus school, ende de studenten, die geageert hadden de *historie van Judith ende Josepho*, 17 L. 10 sc.
Nov. 21. Jor. Jo. van Suylen ende joffr. Agnes van Renesse vander Aa, op haer feest vande bruiloft, 48 quaert.
—— 23. Jacq. vander Wal, 12 quaert.
Dec. 12. Rych. Coopmans, weert in 't *Poortgen*, geschonken mr. Ja. Basilio, dien. des Godel. Woords ende gecommitt. der stadt Bergen op Zoom, 6 quaert.

Nic. de Kemp, ingenieur. Item, Nic. de Kemp, ingenieur, op 't rapport vd. gecommitteerden, voor syne vacatie ende moeyten, gehadt ende gedaen in 't maecken vande caerte, waernae het bolwerck achter S. Marie soude werden gemaect, oock opsicht te nemen, dat de fondamenten van dyen wel geleyt, ende de wallen wel ende nae behoren worden opgetoghen, 60 L.

Glasen. Item, Reyer van Syll, glasmaecker, gestelt ende nye gemaect 2 nywe glasen opten huyse van Drakenborch, myn heer van Suylen van stadswegen geschoncken, 14 L. — It., Ger. van Diemerbroec, opten huyse van Montfort gemaect 2 glasen, mit stads wapen, den fryhere van Petersum geschoncken, 18 L.

1598. —

Caerte vd. Armada. Item, Henr. Jansz. Verstraten, voor een caerte, ofgeseth met silver ende gout, etc., vande Spaensche vlote des jaers 1588, hangende inde raetcamer, 10 L.

Subsidien ende recognitien. Item, Seger van Couincxbergen, tot een vereeringhe voor seker boeck, by hem deser stadt gepresenteert, 25 L. — It., Jor. Jo. van Huchtenbroeck, van penningen t'oncost gehadt ende verschoten opte reyse aen syn Excell., omme te vercrygen tot predicant alhier Ja. Basilium, staende tot Bergen op Zoom, 52 L. 18 sc.

Schenkelwyn:
Apr. 17. Den jongen Prince van Oraengien, syn Excell. vrouw, moeder ende den baron van Mongelant, 36 quaert.
Juny 9. Den ambassadeur vanden forst ende hertoghe Karel van Zweden, 24 quaert.
—— — Den rectoer van S. Hieronym. school, als by hem gedebourseert van sekere wynnen Magdalene, nae 't ageren der comedie gedroncken, 20 L. 2 sc.

Gestoelte. Item, Dirc Gysbertsz. v. Brouckhuysen, een gestoelte gemaect inde Domkerke, daer die voorsanger ende anderen inne sitten, 18 L.

Glasen. Item, Reyer van Syll, gemaect 2 nye glasen ten huyse van Jor. Jan van Huchtenbroeck, tyde deser rekeninge eerste burgermeester, hem van stadswegen geschoncken, 24 L. — It., denzelven, gelyke twe glasen, geschonken heer Jor. Max. van Baexen, heer tot Coninxvry, Hermelen, etc., 16 L.

1599. —

Henr. Both. Item, Ger. Both, wt sake syn vader sal., mr. Henr. Both, ½ jaer als meester busschut heeft gedient, 10 L.

Recompense. Item, Jo. Antonii, dienaer des Woords, tot Westbroeck, voor de dedicatie v. een boeksken, geintituleert: *der waerheyt onderwys*, 12 L. — It., Mart. Everhaert, die Chronycke van Switserland, den rade gepresenteert, 25 L. — It., Lodewyc van Haeften, boecdrucker tot Leyden, voor verscheyden almanacken, verciert met de wapenen der 17 provintien, den rade gepresenteert, 8 L. 5 sc. — It., voor de eerste tydinghe van 't eroveren der stede Wachtendonck, 3 L.

Schenkelwyn:
Fbr. 4. Graaf Lodewyck van Nassouw, 36 quaert.

Fbr. 4. Bartholo. Kelle, gesant vanden Ko. van Schotlant, 12 quaert.
— — Den gr. van Norththumberlant ende Grey, 48 quaert.
— — Hans Ernst, furst ende prince van Anholt, grave tot Ascanyen, 12 q.
— — Jo. Luntius, rector, die schoolmeesters ende studenten geschonken die Magdal., 1600, geageert hebben, 50 L.
Spt. 22. Den gouv. van Calais le Sr. de Fiques, 1 aem Ryns. wyns.
— — Aelb. Foeck, raet van state, neffens syn princ. Excell., 6 quaert.
— — N. de Gruyter, hofmeester vanden grave van Hohenlo, 6 quaert.

II. UIT DE XVII. EEUW.

1600. —

Mr. James Nelthorpe. Item, mr. James Nelthorpe, chirurgyn, voor een half jaer pensie, hem verschenen 1 Mey 1601, soe hy den 1 Mey 1591 is aengenomen geweest, als een expres chirurgyn op de voorsz. pensie, die hem van nu voortaen ofgeseyt is, 36 L.

Mr. Marcelis van Oort. Item, mr. Marcelis van Oort, architect, over 7 maenden, etc., van welken dienst hem de raet verdragen heeft, continuerende hem niet te min inde woninghe v. *Manenborch*, gratis, hier 89 L. 10 sc. 3 d.

Mr. Peter Wyborch. Item, mr. Peter Wyborch, organist, een jaer gagie, versch. Vict. 1601, etc., wiens acte geordonneert is geweest 21 Apr. voorsz., oock te visiteren, omme te besien, off men dese gagie niet en soude mogen het capittele vd. Dom te laste leggen, hier 60 L.

Dr. Putius. Item, doctor Putius, een half jaer gagie, versch. den 15 Mey 1601, 62 L., aengenomen 7. Nov. 1597, welks dienst hem ook van nu voortaen of is geseyt geweest, 62 L. 10 sc.

Bibliotheek. Item, Helias Henricxsz., coster ende conchierge van S. Jans, voer een jaer gagie, versch. Paeschen 1601, voor den dienst, die, etc., voor het bewaren ende reinigen der boucken vd. librye vd. stadt aldaer gestelt, welke dienst hem, als anderen off is geseyt is geweest om reden, van dat de raet, 27 Apr. 1601, resolveerde, om de gemeente soo veel mogelyk te minder te beswaren, tot vyndinge deser stads quote inde redemptie des huysgelts ende voorts in 't extraord. ten oorloghe, hier 62 L. 10 sc.

Carol. Clusius. Item, doctor Carolus Clusius, drye rosenobels geschonken voor seker *herbarium*, die hy den rade hadde gepresenteert, 25 L. 10 sc.

Rynberg verovert. Item, voor het brengen der brieven vd. raetsheer Foeck, van 't eroveren der stadt Rynberch, 10 L. — It., de trometer van syn Excellentie, tot bodenbroot voor het brengen der tydinge van 't eroveren der stadt Rynberch, 12 L.

Genealogie vd. huyse v. Nassau. Item, Peter v. Dyck *c. suis*, voor de groote caerte, by heml. deser stadt gepresenteert, inhoudende de genereuse genealogie ende afcomst vanden huyse van Nassau ende alle victorien by syn Excellencie geobtineert, 25 L.

Geschut. Item, Henr. van Aelten, buschutmr. ende gieter, heeft gegoten, volgens acte 's raets, 6. Oct. 1600, 2 halve cortouwen, weg. d'eene 4995 pont, d'andere 5050 pont, van ieder hond. pont te gieten 50 L. 10 sc., belop. 510 L. — It., noch voor de knechten ende de armen, 12 L. — It., ende dat hy voorts gegoten heeft aen een geheele cortouwe, een *Dolphyn*, daervoor hy bedongen hadde, het stoff daer inne gerekent, 50 L. Ende alsoe 't cooper vande bussen ende haecken, hem onder anderen mede gelevert tot

het gieten vande voorsz. 2 halve cortouwen, was geel cooper, dat hy nyet heeft connen verbesighen, maer root cooper, 't welk ter selver tyt coste 42 L., ende het geel maer 22 L., waeromme hem by accoort daervoor oock is toegeleyt eens 75 L., compt alhier 687 L. — It., Aert van Leeuwen tot vervorderinghe vande restitutie derselver halve cortouwen, met de dependentien vandyen, anno 1581 geleent de gedepp. vande Vriesche Ommelanden, 30 L.

Jo. Antonii, predicant. Item, Henr. van Helsdingen, an costen gehadt inde reyse naer Harderwyck ende omleggende plaetsen aldaer, omme t'inquireren opte feyten, daermede een Henr. Jansz. gediffameert hadde Johannes Antonii, dienaer des Woorts te Westbroec, 43 L. 17 sc. 6 p.

Stads-glasen. Item, Ryer van Syll, een groot glas met het wapen vande stadt, daermede die stadt vereert heeft die vanden weeshuyse inde Regulierskerk, 110 L. — It., denselven, een ander groot schoon glas, daerinne nyet alleen 't stadts wapen, maer ook alle de particuliere wapenen vande geheele magistraet gestelt syn, ende geschonken in S. Jacobs kerke, 190 L.

Schenkelwyn:

Fbr. 23. Den hr. v. Chatillon, gr. v. Colligny, admirael v. Guyenne, gouv. v. Monpellier, collonel, 18 quaert.

Mey 25. Dor. Helias v. Oldenbarnevelt, pension. van Rotterdam, 6 quaert.

July 28. Dr. Paul Merula, profess. tot Leyden, 6 quaert.

— — Wilh., paltsgr. by Rhyn, hertoch in Beyeren, 48 quaert.

Spt. 11. Furst ende here Ulrich, erven zu Norwegen, hertoch tot Sleyswyck Holsteen, mit ook den welgeb. hr. Phil., gr. tot Hohenloe, 54 q.

Nov. 2. Burgermeester Kegeling vd. Goude, 9 quaert.

— — Phil. Ram, voor 21 q. Frans wyns, byde scholieren van S. Hieronymus tot syn huys gedronken, Jacobi 1601, 10 L. 10 sc.

1601. —

Pieter Bor. Item, Corn. Quint, silversmit, heeft gemaeckt een schoone silvere cop, wegende 110 loet ende 7 engels, omme met deselve te vereeren mr, Peter Bor, rentmr. van Noort-Hollant, ende dat voor sekere boeken, daermede hy den raet voorsz. vereert heeft, 185 L. 7 sc.

Hertoch van Nevers. Item, Dirck v. Boteycken, van teringe byde regierders deser stadt, mit den burgermeester Kegelingen, enige vande gedeputeerden vande staten ende den secretaris Ledenberch, als oock van een vaetgen wyns, houd. 1 aem ende 21 quaert, daermede dese stadt syne Excell. den hertoghe van Nevers beschoncken heeft.

Ambassadeurs van Sumatra. Item, Spt. 1, de heren ambassadeurs vanden grootmachtigsten Koning van Achyen in Sumatra, mitsg. den heeren gecommitteerden der Oost-Indische compagnie van Hollant ende Zeelant, 48 quaert wyns, 52 L. 16 sc.

Recompense. Item, Henr. Caesarius, dien. des godel. Woorts alhier, geschonken voor seker boeksken, den rade gepresenteert, 18 L. — It., Henr. Mouthaen, van sekere *carmina*, die hy den rade deser stadt heeft gedediceert gehadt, 10 L. — It., Mart. Soest, statenbode, heeft overgebracht vande H. stat. gen. aen de staten ende stadt van Utrecht, missive, inhoudende die eroveringe der stadt Grave, 6 L.

1602. —

Sayetwerkers. Item, Ferdinande Gersiere *cum suis*, sayetwerkers, ten respecte vande oncosten, gedaen in 't solliciteren ende versoucken, om 't voorsz. handwerk alhier opte rechten ende byden rade om redenen afgeslaghen, 12 L.

Conink van Marocco. Item, Mulle Bamet, sone van Mulei Mahomet, Coninck van Marocques, tot reysgelt, 3 L.

Schenkelwyn:

May 8. De ambassadeurs vande Co. Maj. van Engelant, 57 L. 12 sc.

Spt. 9. Den hert. v. Nemours, den markgr. van Quemire, 48 quaert.
Nov. 3. Heer Simon, grav. vd. Lip, 48 q.
Dec. 7. Jo. v. Santhen ende Jul. v. Eisinga vanden raet van state, 24 quaert.

Bibliotheek. Item, Augustyn Jansz., in 't choor v. S. Jans kerke, gemaeckt een casse, daer de boucken van sal. mr. Evert vd. Poll in gestelt syn, 56 L.

1603. —

Silverwerck. Item, Jan Bogaert, goutsmit, 3 silvere schalen, by hem ten behoeve deser stadt aen den secretaris Leerdam gelevert, ende by dezelve aen de personen, den rade wel bekent, wtgereikt, 207 L. 10 sc.

Caerte. Item, Henr. Jansz. Verstraten, boeckdrukker, voor de caerten, inhoudende het perfecte contrefeytsel deser stadt Utrecht, 100 L.

Ambassadeur v. Venetien. Item, den ambassadeur van Venetien, met syn byhebbende familie, op Arnhem gevoert, 18 L.

Enghelenburch. Item, Robb. Segerman, coperslager, dry copere vanen of wimpels met 3 cassiodomen, daerop deselve spelen, gelevert opten gerechte v. *Enghelenborch*, 10 L. 12 sc. — It., Corn. Henriksz., gerepareert 't gerecht v. *Enghelenborch*, buyten Tollesteech, 60 L.

Bibliotheek. Item, Jo. Claesz. v. Leerdam, secret., verschot. aen God. v. Kesteren, Ceuls schipper, die de boecken van Jor. Edmond v. Bucchel, van Colen hier getransporteert heeft, 88 L. 10 sc. — It., Joost Elsevier, boekverkoper, deser stads burger, in betalinge van verscheyden stucken ende *opera*, die hy in de bibliotheque ande opsichters derselve gelevert heeft, 128 L. 14 sc. — It., Helias Lambalch, opsichter vd. biblioth., voor moeyten ende vacatien, by hem inde selve biblioth. gedaen, 11 L. 10 sc.

Stadthuys. Item, Willem Colyns, steenhouwer, gemaect een frontespies, ende daeronder het stadswapen, ende hetselve gestelt opder stads husinge, opte plaets, onder het horologie, 23 L.

Schenkelwyn:
Fbr. 26. De baronesse vr. v. Cruningen, 9 q.
Mey 12. Will. Lodewyck, graef tot Nassauw, Catzenelenb., Vianden, ende graef Ernst Casimir, gr. zu Nassauw, 48 q.
Jun. 22. Will. vd. Does, 9 quaert.
Spt. 5. Furst Ernst, marcgr. zu Brandenburch in Pruissen, 48 quaert.
Oct. 3. Nicolao Molino, ambass. vande Srie van Venetien, 36 quaert.
Dec. 10. Heer Heerm. Verhell, drossaert tot Wageningen, 12 quaert.

Schavot. Item, mr. Lambert Ysbrantsz., volg. een bestek gemaect een nieuw scavot, 90 L.

1604. —

Gratificatien. Item, Jacob Fransz. van Coortgeen, alsoe hy den rade sekere chronykgens van 't Sticht van Utrecht gepresenteert ende gedediceert heeft, 36 L. — It., mr. Aernt van Bucchel, ten behoeve vande E. Carolo Clusio, voor sekere bouck, by denselven den magistraet deser stadt gedediceert ende gepresenteert, 24 L. 18 sc.

Bibliotheek. Item, Joost Elsevier, boecvercoper, deser stadt, in betalinge vande *opera Senecae* byde gecommit. here den scholarchen deser stadt, ten behoeve derselver stadt van hem gecoft, 10 L. 10 sc. — It., Helias Lambalch, voor syn extraord. diensten, benevens inde bibliotheque deser stadt, in 't maken vd. Catalogum der nagelatene boucken, by wylen Jor. Hubrecht van Bucchel nagelaten, 18 L.

Kerksaken. Item, Aernt vande Sande, neffens Jo. Wtenbogaert, sekere reyse gedaen op Haerlem ende Leiden, om te bevorderen enige ministers ten behoeve vande kerke alhier, 64 L. 7 sc. — It., reyse ten fyne voorsz. op Dortrecht, 32 L. 10 sc. 6 d. — It., gelyke reyse, neffens Caesario, op Rotterdam, 61 L. 8 sc. — It., Jo. Schade, scholaster ten Dom alhier, voor de kosten ende moeyten, voor het logeren ende accomoderen te synen huyse vd. heer Adrianus vd. Borre, Jo. Matthisius ende Jo. Dibbetius, bedienaers des H. Evangelii der stede Leyden, Haerlem

ende Dortrecht ende anderen, gedurende heurl. residentie ten huyse des heren scholasters, 400 L. — It., Bernt Wtenenghe, secret. vanden gerechte, vande oncosten ende moeyten in't accepteren, accommoderen ende tracteren vd. personen des Ew. Johans Wtenbogaerts, hofpredicant synder Excellentie, langer als den tyt van twe maenden de kerke Christi ende derselver gemeente alhier gedient hebbende, 236 L.

Anto. Wyborch, organist. Item, Anto. Wyborch in plaetse syns vaders aengenomen tot organist. — It., Mich. van Oort, aengenomen als vyfde stadstromper, in plaets van mr. Pieter Wyborch.

't Huys ter Woude. Item, Voor de eerste tydinghe vande eroveringhe van 't huys *ter Woude*, 6 L.

Schenkelwyn:

Apr. 11. Gr. Hendr. Frederik van Nassauw, gen. vd. cavallerie der vereenichde Nederl. provintien, 48 quaert.

July 6. Mr. Elbrecht vd. Vere, pensionaris der stadt Amsterdam, 6 quaert.

Aug. 1. Jor. Karel v. Arnhem, hr. v. Kernhem, raet des forstendoms Gelre, 12 q.

Oct. 29. Den hr. Will. Adriaen de Hoirnes, heer tot Kessel, gen. over de artillery der vereenichde Nederlanden, bruydegom, mitsgaders joffr. Elisabet vd. Meern, bruyt, 48 quaert rynwyns.

Executie. Item, mr. Lambert Ysbrantsz., in 't executeren alhier vande vrouwpersonen, vande Vaert hier gebrocht, 't scavot opgerecht ende weder ofgebreken, ook den pael opter Vaert gestelt, ende 't kynt doen snyden, 12 L.

1605. —

Horologie op't stadhuys. Item, Lamb. Laurensz., horologiemaker, het horologie op deser stads raethuys staende, eensdeels vernyewt ende voorts gerepareert, 150 L.

Gratificatie ende subventie. Item, Jan Melisz., boecvercoper, de *oratie* by syn Maj. v. Engelant inden parlement gedaen, naer voorgaende translatie in duytscher sprake, gepresenteert, 25 L. — It., Otto van Hellen ende Lamb. Han, gecommitteerd. der stede Oetmaersen, 36 L., daermede deselve stadt byden rade alhier vereert is geweest, 36 L.

Bibliotheek. Item, Gerit Jansz., boekverkooper, vande *Opera Caesaris Baronii*, by den here scholaster van hem gecoft ende in de bibliotheque S. Jans gelevert, 66 L. — It., Joost Elsevier, boecverkoper, vande *Opera Rob. Bellarmini*, ter plaetse voorsz. gelevert, 5 gl. 6 st. — It., Jor. Lamb. Canter, vande *Inscriptiones Romanas Scaligeri et aliorum*, by syn Ed. ten behoeve deser stadts bibliotheque S. Jans voersz. gecoft, 30 L. 10 sc. — It., Henr. van Helsdingen, in rembouresement v. gelyke penningen, om tot Leyden te copen *Eusebium ex editione Scaligeri*, 10 L. 6 sc.

Wtenbogaert. Item, Allert van Helsdingen, in sekere reyse gedaen op 's Gravenhage, om te beroupen ende te versoecken den persoon van Joannem Wtenbogaert, 167 L. 15 sc.

Schenkelwyn:

Mey 10. Henr. Frederik, gr. tot Nassaw, Catzenellenbogen, Vyanden, gen. der calvallerie, 36 quaert.

Aug. 23. Speenhovius, met syn mededienaers, 6 quaert.

1606. —

Uurwerk met wekker. Item, Jan Jansz., om een uyrwerc, met een wecker by hem opte Buurkerktoorn aenden trompetsteker ofte courwachter gelevert, 17 L. 12 sc.

Stoel voor een impotente. Item, Mathys Lubbrechts, stoelmaker, voor sekere stoel voor een impotente man, met naem Henr. Rycksz. van Dalen, 9 L. 9 sc.

Architect. Item, Adr. Bom, 5 Mey 1607 gereyst aen mr. Lieven N. architect te Haerlem, 5 L. 4 sc.

Schenkelwyn:

Jan. 17. Gr. Henr. van Nassauw, gener. der cavall., 36 quaert.

Juny 2. Helias de la Place, heer tot Russy, ambass. van syne Maj. van Vrankryk, 48 quaert.

Juny 15. Prince van Geneville, 36 quaert.
Dec. 28. Symon van Veen, adv. fiscael vande graefelykh. v. Hollant, 9 L. 8 sc.

1607. —

Stads-doctor. Item, mr. Henr. Sael Wtenengh, med. doctor, voor den tyt van acht jaren aengenomen, om dese stadt ende de gemeente derselve als medicus, in 't gunt men hem van doen sel hebben, te dienen, dat ook hy gestadelyken binnen dese stadt sal moeten blyven resideren, onaengesien off hy hierentusschen, syne conditie soude moghen ofte kunnen verbeteren, dat hy ook nyet en sal vermoghen, wtter stadt te reysen voor langer als eene nacht daer uit te blyven, anders dan met consent van myn heren de burgermeesters inder tyt. Ende oft gebeuren mochte, dat hy langer met consent als voren wtbleef ende middelretyden syn presentie binnen dese stadt gerequireert werde, dat hy, daervan verwitticht synde, alles postponeren sal moeten, ende dadelyk overcomen. Eyndelyk, dat hy lopende de aenneminge voor visiteren, yedermael nyet meer sal moghen eyschen, als van prelaten ende die van qualiteit, heren ende vrouwen genoemt werdende, twaelff stuver, ende van minderen staet sess stuvers, over een jaer pensie, verschenen Martini 1608, 250 L.

Prince v. Moldavie. Item, Jac. Joachimsz. Koos, passementier, ten behoeve van sekere prince wt Moldavie, vd. Turck wt syne landen verdreven, als myn Ed. heren vd. rade wt syn overgegeven bescheyt, mit verscheiden attestatien gebleken is, behandicht tot subsidium v. denselven prince, soe hy hem vertalende was, thien nyws nobels, bedraghende 88 gl. — It., Guillaume van Cauwenberch, herbergier in Twystraet, vande oncosten ende teringe, by den prince voorsz. met syn gevolch, tot syn huyse gedaen, tyde hy binnen dese stadt geweest is, middel welke by den voorn. Koos als in die landen verkeert hebbende, belast is geweest, denselven prince te ondervragen, 16 L. 14 sc.

Poolsch graaf. Item, Will. vd. Kemp, ten behoeve van seker Poolsch graaf, by den Turck inde gevangenis geweest synde, syn gesicht verloren hebbende, 17 L. 12 sc.

Globen. Item, Henr. Jansz. Verstraten, boecvercoper, van twe globen ende een caertboek, by hem door last vande scholarchen in de bibliotheek S. Jans gelevert, 65 L. — It., Henr. Jansz. voorsz., van 2 pavillioenen van Spaens leer, over die twe globes by hem gemaeckt ende gelevert, 8 L.

Stempels. Item, Lodewyck Vuysting, goutsmit, de stempels, daermede de lakenen, die op de segelcamer gebracht worden, gesegelt worden, gesneden, 18 L.

Kunst van springen. Item, Margaretha v. Gelinchuysen, voor 6 quaert ryns wyns, getapt voor sekere springer, syn kunste v. springen, volteren ende anders voor myn heren de regierders deser stadt inde stadts raetcamer, den 19. July 1608 gedaen hebbende, 7 L. 16 sc.

Kerkzaken. Item, Allert van Helsdingen, voor sekere reyse op Arnhem aenden kerkenraet ende regierders, om te beroepen D. Ja. Bruno, bedienaer des Heil. Evangelii, 107 L. 14 sc. 6 p. — It., Henr. Gerbrantsz., boecvercoper, van een Bybel ende Santloper, by hem in 't heil. Cruysgasthuis gelevert, 8 L. 6 sc.

Schenkelwyn:
Fbr. 21. Enno, gr. v. Oostvrieslant, 57 L. 12 sc.
Juny 6. Gr. Henr. Frederick, mitsg. syn Gen. gr. Hans Ernst van Nassauw, 54 q.

1608. —

Bibliotheek. Item, Helias Lambalch, als bewaerder vande bibliotheek in S. Janskerk, 5 L. 8 sc., ende dat voor een stocxken, onder ende boven met silver beslaghen, in forme als de deurweerder van 't hoff is hebbende, by hem met consent des raets doen maken ende gebruiken jegens dengenen, die enigh insolentie ofte moedwilligheit soude willen gebruyken inde voorsz. bibliotheque, 5 L. 8 sc.

Abra. Blommert. Item, Abra. Blommert, voor een jaer huur vande schure, achter de huysinghe van Henr. de Roy, 60 L.

Gieters. Item, Tho. van Ryssen, van alsulke gieters, als hy in den brant aen den Steenwech heeft gelevert, ende achtergebleven syn, etc.

Schenkelwyn:

Den heer Noell. Carron, hr. tot Schonewall, agent der heren stat. generael by den Co. van Groot-Brittannie, 18 quaert.

De gecommitteerd. vande Engelsch wollen lakencopers, genaemt *de avanturiers*, residerende tot Middelburch en alhier gecomen, van stadswege geschonken 36 quaert.

Charles de Nielles, ten respecte van sekere diensten, 4 L. 16 sc.

1609. —

Commotie. Item, Jo[r]. Justus van Ryssenborch, heer tot Rysenborch, ⅘ jaer pensie, als eerste burgermeester van Remigii 1609 tot 21 Jan. 1610, tot denselven daghe voor sekere opgeresen beroerte, de gemeente den magistraet afgestelt, andere in derselver plaetse opgeworpen hebbende vanden 28. April 1610 tot Remigii daeraen volgende, ten welken daghe die opgeworpen magistraet by syn Gen. gr. Ernst van Nassouw met de Mo. Heren raden van state der vereenichde provincien, door expres ende speciaal bevel der edele heren staten generael ende syn princelyke Excellencie weder afgestelt, ende de voorg. heren ofte magistraet in haer oude possessie gestelt syn, 56 L. 5 sc.

Craen. Item, Maurits Splinter, die craen geverft, de appel, daerop staende, vergult, ende voorts gegrauwt heeft, 28 L.

Wtenbogaert. Item, Volkert Both, in sekere reyse neffens Speenhovio, op 's Gravenhage, omme by leeninghe vd. kerkenraet aldaer te versouken den heer Wtenbogaert, 63 L. 11 sc.

1610. —

Kerkzaken. Item, Volk. Both, verschoten in sekere reyse by syn Ed., de heren Wtenbogaert ende Taurino tot Rotterdam ende Blooswyc, omme te versoeken den persoon vanden heer Episcopio, aldaer tot Blooswyck staende, 192 L. 13 sc. — It., Volk. Both, neffens Speenhovio op 's Gravenhage, omme voor sekere tyde aldaer vanden kerkenraet te versoeken Wtenbogaert, 37 L. 9 sc. 6 p. — It., Corn. de Goyer, ten behoeve vande wed. van sal. Frans Gerritsz. Wtenbogaert, voor de costen, die sy gehadt heeft in 't logeren ende accomoderen den persoon vd. Erw. D. Jo. Wtenbogaert, bediender des Heil. Evang. te 's Gravenhage, 288 L. 16 sc.

De jonge Canter. Item, Bastiaen de Ridder, bewaerder deser stads huysinghe, voor 't missen ende derven syner bovencamer, daer de jonge Canter op geseten heeft, 17 L. 18 sc.

Schenkelwyn:

Marcelis van Oort, ten behoeve vd. Ew. ende Godsal. D. Adriano vd. Borre, bedienaer des Heil. Evang. tot Leyden, 6 kan.

De vrouwe Anna van Lydekerke, grav. van Huyst, etc., 4 kan.

Jo[r]. Ja. van Duvenvoorde, heer tot Opdam, admirael van Hollant ende gecommitteerde vande staten generael, 6 kan.

Jo. van Golstein, rechter tot Arnhem, ende Veluwsoome, 6 kan.

Mr. Dirc van Barckel, adv. fiscael et Jo. van Dalen, griffier vd. crygsraet, 5 kan.

1611. —

Bern. Fumerius. Item, Bernardo Fumerio v. Leeuwaerden, historyschryver, voor de dedicatie vande chronycquen van Beca ende Heda, mitsgaders voor het leveren van noch 6 exemplaren vande selve chronycquen, 50 L.

Kerksaken. Item, Domino Ja. Taurino, bed. des Heil. Evang. alhier, gedebourseert in sekere reyse op Delf, tot beroepinge ende ontslaginghe vd. persoon Dni. Isaäci, tot Noorwyck staende, 98 L. 6 sc. 6 p. — It., D. Taurino, uts., op 's Gravenhage, om te versoeken prolongatie van tyt voor den heer Wtenbogaert, alhier voor een tyt geconsenteert te moghen blyven, 17 L.

Schenkelwyn:

Jo. Goch, raet van stat., Barckel, advocaet fiscael, etc., 12 kan.

Overste lieut. Blasius v. Dyckenburch ende Dr. Franciscus Groesman, syndicus, beyde van Bruynswyc ende Zach. Rolingh, burgermeester aldaer, 8 kan.
Rochus van Honraet, raet inden hoghe raet v. Hollant ende Jo. Basius, rekenmr., mitsg. Barn. Faille, dienaer des Heil. Evang., 27 L.
D. Leon. Voecht, raet inden hoghen raet van Hollant, 6 L.
Do. Sebastiaen Dammannus, bed. des Heil. Evang. te Sutphen, mitg. D. Antho. Thysius, professor Theologiae tot Harderwyck, 12 L.

1612. —

Maeltyt. Opten 12. Spt. 1612, hebben de heren regierders deser stadt, ten huyse van mynhere van Suylen doen bereyden een eerlyke maeltyt, daerop van stadswegen beroupen, ende te gast genoeyt ende gecomen syn geweest, de heren: van Oldenbarnevelt, hr. vd. Tempele, mitsgaders synre E. kynderen ende andere Edelluyden, den here Cecylle, den commandeur Ogle, ende meer andere heren vd. gerechte, van welke maeltyt die costen belopende syn geweest 380 L. 9 sc. — It., mr. Ger. Croesen, in betalinge van alsulke teringe, als by myn Ed. heren die regierders deser stadt ende verscheyde gecommitteerden des raets, tot synen huyse gedaen syn, ooc vande wyn, die hy laten volgen ende gesonden heeft opten huyse *Abcoude*, jegens die byeencomste met die regierders van Amsterdam, aldaer, als oock ten huyse van mynh. v. Suylen, opte maeltyt vanden hr. van Oldenbarnevelt ende voorts andersins, ende dit al sedert 11. Juny 1612 tot den laetsten Dec. 1613, 354 L. 5 sc.

1613. —

Caerten. It., Marcelis v. Oort, 33 L. 8 sc., wt sake van verscheiden caerten van landen ende erven, mitsg. afmetingen van werken, by hem ten dienste deser stadt gemaect ende gedaen. — It., Henr. Jansz. Verstraten, boecvercoper, 6 L., wt sake van een caerte der stadt Utrecht, daermede de heer Wtenbogaert van stadswegen is vereert.

Wtenbogaert. Item, Dno. Jac. Taurino, bed. des H. Ev., 36 gl., in plaets van een half aem rynse wyns, ende daervoor de oncosten by hem gedaen over het tracteren vd. heren Wtenbogaert ende Sim. Episcopio, professor tot Leyden, etc.

1614. —

Caerte. Item, mr. Marcelis van Oort, 15 L. 5 sc., vandat hy verscheyde nye gemaecte straten heeft afgemeten, oock met die heren gecommitteerden vd. stadt geweest is t'Abcoude, den wech, streckende op Diemermeer, gemeten, ende daeraf een caerte gemaect heeft gehadt.

1615. —

Stempels. Item, Lodew. Vuysting, seghelsnyder, 38 L., wt sake hy tot avanchement vande lakenneeringhe ende ververey, deser stadt gesneden heeft thien stempels.

Pestmeester. Item, mr. Ernst vd. Waell, aengenomen tot pestmr., 50 L. vande oncost. in 't opbreken ende transporteren van syn familie, van Amersfoort binnen deser stadt, etc.

Schenkelwyn:
Jo. Alb. van Schagen, hr. tot Borchoorn ende raet ter admiral. te Amst., 8 kan.
Jor. Rein. v. Brederode, baron v. Westenberch, heer tot Veenhuysen, presid. vanden hoghen raet van Hollant, 18 quaert.

1616. —

Wapensnyder. Item, Bastiaen de Ridder, wapensnyder, 4 L. 16 sc., wt sake hy de bussen vande boden deser stadt vermaect ende geëlumineert heeft gehadt, etc.

1617. —

Subventie. Item, de gecommitteerden vande stadt Grabaw, gelegen in 't hertochdom van Meckelenborch, door last des raets behandicht

een dubbelde ducaet, 8 L. 2 sc., ende dat tot subventie van het weder opbouwen haer-Inyder stadt voorsz., jammerlycken door den brant verniclt.

Trompers. Item, Ja. v. Schendel, 30 L. 12 sc., wt sake van alsulke wyn, als hy den samentlicke stadstrompers opten omtoecht vd. schutterye gespuelt hebbende van 1617 tot 1618 laten volgen hebbende.

1618. —

Stads-werk. Item, Pet. Segerman, schilder, 111 L. 16 sc. 9 p., van geleverde materialien ende arbeitsloon, in 't witten ende affsetten der stads raethuis, secretarie, wachthuys opde Nuede ende voorts het nieuw gemaecte werck inde Wittevrouwenpoort. — It., Dan. Verheyden ende Pet. Segerman, 50 L. 16 sc. 9 p., vandat sy de nieuwe werken vande Wittevrouwen- ende Weertpoort affgeset ende vergult hebben gehadt.

1619. — et 1620. —.

(*Leveren voor ons doel niets merkwaardigs op*).

1621. —

Will. v. Straten. Item, mr. Willem van Straten, der medicynen doctor, 100 L. voor een jaer tractement, syn Edele als professor inde anatomie in S. Pieters kerke alhier, verschenen in Juny 1622, volgens d'instructie daerop gemaect ende in 't stads resolutie-boec geregistreert, 11 Juny 1620.

1622. —

(*Als de jaren 1619. — et 1620. —*).

1623. —

Caerte. Item, Jan Amelis Paddenburch', boecvercoper, 10 L. 2 sc. 6 p., wt sake van alsulke boeken, caerte, als andersins, als hy tyde deser rekeninghe gelevert heeft.

Fransche schoolmeester. Item, Jan Block, *in 't poortgen*, 27 L. 14 sc., voor teringe tot synen huyse, 26 Jun. 1624 tot 29 Jun. daerna gedaen by mr. Dan. v. Waterryck v. Dortrecht, by de vroetschap deser stadt op het rapport van haer gecommitteerden, voor den tyt van 6 jaren aengenomen tot een francoysch schoolmeester ende geaccomodeert in 't convent van Abramdolen, gedefroyeert als voren.

1624. —

Ja. Perreus, organist. Item, in de vorige rekeninge, onder het capittel van ordinaris uitgaven, werden gebracht 60 L., die mr. Ja. Perreus als organist inde Domkerke te genieten plach, dan alsoe dese plaets tyde deser rekeninge vacant is gebleven, hier *memorie.*

1625. —

Gerbr. Anthonisz., organist. Item, Mart. Jansz. v. Antwerpen, ende dat van wegen Gerbránt Anthonisz., gewesen organist inde Domkerke, ende als nu wter stadt op een ander metter woon getrokken synde, 60 L., vandat hy, Gerbrant, gedurende den tyt van een geheel jaer, voor ende na de predicatie op 't selve orgel heeft gespeelt, blykende by requeste, daerop gestelde ordon.

Jor. Jacq. v. Eyck, beyermeester. Item, Jor. Jacques v. Eyck, die byde vroetschappe deser stadt, den 3. Jan. 1625 by provisie jaerlix toegevoecht is de somme van 100 L., ende dat voor de diensten, die hy is doende in 't spelen van 't clein werck op de Domkercke, ende oversulcx hem alhier betaelt een jaer, tyde deser rekeninghe, blyck. by extract autentique.

Sackeboet. Item, Mich. v. Noert, een van deser stads trompers, 8 L., wesende 't gunt by hem verschoten was, voor het repareren ende vermaken v. een sackeboet, deser stadt competerende.

1626. —

Alew. de Vois, organist. Item, Alewyn de

de Vois, organist inden Dom, 200 L., vandat hy, de Vois, een jaer, voor ende nae de predicatie op 't selve orgel heeft gespeelt.

Cussens. Item, Jan van Bronchorst, glasschryver, 42 L. 11 sc., voor verscheyden teykeningen, daernaer den tapytwerker de kussenbladen heeft gemaect. — It., Jan Hermansz. van Hoboken, 432 L., voor 36 tapyt-cussenbladen, yder blad 12 L., deser stadt gelevert. — It., Ger. Ruys, 30 L. 16 sc. 3 p., voor nieuw gemaecte cussens. — It., Ger. Ruys, 276 L. 19 sc., voor het maken v. 36 nieuwe cussens metten bellen, veren ende andere materialien daertoe. — It., Jan Hermansz. v. Hoboken, 54 L., voor 6 tapyten cussenbladen, yder 9 L., der stadt gelevert ende by de vroetschap vereert den huismrs. ende broeders van S. Jobs gasthuis.

Sonnewysers. Item, Ja. Simonsz. Mode, 196 L. 6 sc., voor 5 copere sonnewysers, ts. wegende 194 pont, 't pont 19 sc. — It., Gysb. Henricksz., smith, 38 L. 14 sc. 6 p., arbeytsloon, in 't hangen vd. voorsz. sonnewysers. — It., Harm. van Honthorst, 20 L., wt sake hy de 5 sonnewysers op copere platen geschildert heeft, alse, de ronde sirkelen root ende de aanwysende letteren swart, ieder tot 4 L. — It., Nic. Bar, horologiemaker, 66 L., wt sake van het stellen vande 5 voorsz. sonnewysers. — It., Jan Henriksz., timmerman, 9 L. 8 sc., verdient aen de 5 sonnewysers.

Schilderwerk, etc. Item, Willem v. Capel, 120 L., wt sake hy de boogen voor deser stads raethuis vergult heeft, mitsg. oock de hoofden ende schilden boven de ovalen. — It., deselve, 24 L., wt sake hy de crans boven het portael van 't stadshuis met de balans ende schalen oock vergult heeft, mitsg. oock een crans van vergult geleyt ter wedersyde vande Smeebrug om het stadswapen. — It., Barthol. Moor, 22 L. 17 sc., in betalinge van een sekere weegschael met een spiegel ende slang (?), mitsgaders een sweert, 't welck geweest is voor deser stads raethuis.

1627. —

Portael. Item, Lamb. Olofsz., kistemaker, 320 L., in betalinge van 2 swaer portaels, staende in 't saleth vande huysinghe. die by den secret. Leerdam wordt bewoont, deselve gemaect met de colommen van *Corinthia* met syne peterstalen gesneden, deselve colommen op het derdendeel ryckelyk gesiert, etc.

Rookverdryver. Item, Jan Jansz. Buys, wonende tot Leyden, 130 L., wt sake hy vd. rook geholpen heeft beide schoorstenen inde secretarie vd. gerechte deser stadt, 2 schorst. inde huysinghe vd. secret Leerdam bewoont, ende noch een schorst. in 't camerken vande deurwerders, etc.

1628. —

Jor. Ja. v. Eyck. It., alsoe Jor. Jacq. v. Eyck, hiervorens in 't wtgeven gebrocht met 100 gl., voor een jaer pensie, deselve syn gagie, 28. Oct. 1628 is geaugmenteert met 50 L., ende dat hem daer en boven noch toegeleyt syn 50 L. voor d'opsicht, die hy gehouden sal wesen te hebben opte horologies ende clocken, soe wel van d'andere kerken, als van 't stadhuis, etc.

Tho. du Sart met syn cromhoorn. Item, Tho. du Sart, deser stads ordinaris musicien, 60 L., voor een jaer gagie vande stadwegen toegevoecht, voor dat hy op alle sondaghen, feestdaghen ende andere, naer occurrentien v. tyden ende saken, metten *cromhoorn* ofte *cornet*, onder den orgel ten Dom speelt, etc.

Collegium anatomicum. Item, mr. Bruno Verdoes, chirurgyn, 20 L. voor een jaer gagie, hem toegeleyt voor de diensten, die hy is doende in 't *collegio anatomico*, mettet prepareren vande *subjecta*, ende assisteren vd. Dor. anatomiae, in 't doen vande demonstratien, etc.

Wekelyksche collecte. Item, Egb. Jacobsz., coperslager, 32 L., wt sake van 20 copere bussen, by hem gelevert ende gedistribueert aen de schouten vande respective gebuerten, om daer mede de wekelyksche collecte voor de armen te doen.

Oorlogs-saken. Item, Gu. Eyckelmans, bode vd. admiraliteit tot Rotterdam, 15 L., vandat hy de eerste missive van advertentie vd.

comste vanden generael Pieter Heyn gebrocht heeft. — It., Harm. Tonisz., courwachter, ende Dirc Barry, 88 L. 4 sc., vandat sylieden vanden 20. July 1629 totten 7. Spt., dach ende nacht, continuelyk opten Domtoorn wacht gehouden, ende elc ure mette trompette geblasen hebben. — It., Jouphaen Aerts, stadsluyer vd. waeckcloc ende bancloc, 24 L., wt sake hy enigen tyt inde troublen vele extraord. reysen heeft moeten luyden, soe ter cause van veele ende verscheiden publicatien, mitsgaders voor- ende namiddach, als het volk, werkende aende fortificatien of retrenchementen, an ende of het werck ginck, ieder reys de waeckcloc heeft moeten luyden. — It., Corn. van Nyenrode, lantmeter, 20 L., wt sake hy tyde vd. troeble sich heeft laten gebruycken in 't fortifieren van dese stadt, mitsgaders in't leggen vd. retrenchementen, van 26. Aug. tot 6. Spt. daernavolg. — It., Antonis Metius, ingenieur, 50 L., tot defroyement van syn verteeringe alhier, gedaen ten huyse van Jo. Block, weert in 't *poortgen*. — It., Aelb. v. Meurs, clocgieter, 56 L., wt sake van reparatie van diversche stucken geschut, ged. by kennisse vande HH. artilleriemeesters.

1629. —

Miscellaen werker. Item, Christo. Jonas, miscellaen werker, een conste ofte handwerk, nooit voor desen alhier geëxerceert, 26. Jan. 1624 aengenomen voor 6 jaren, omme hetselve handwerk binnen dese stadt te exerceren, ende ten minsten jaer wt jaer in 45 personen, deser stads burgers ende inwoenders of derselver kynderen op 't selfde hantwerck te setten, op conditien onder anderen mede, dat hem jaerlix tot verval van syn huyshuur toegevoecht sel worden 150 L., betaelt voor het leste half jaer der voorsz. 6 jaren, versch. Paeschen 1630.

Subsidie ende recompensie. It., Jo. Christo. van Berck, gewesen stadthouder in Moravie ende vermits de Keyserl. vervolging aldaer verdreven, 75 gl., hem op syn versoek by requeste gedaen by de vroetschap, tot subsidie toegeleyt. — It., Lucas Symonsz., 6 L., voor de dedicatie van eenige rymeryen, geintituleert: *Wtrechtsche Danckbaerheit*, ende oock de presentatie van seker *cyferboeck*, by hem laten wtgaen. — It., drie predicanten, wt Bohemen verdreven, 40 guld., tot reys- ende teercosten, omme naer Polen te trecken. — It., Jo. Erasmius, sone van Erasmus Cornelisz., 18 L., voor de dedicatie van sekere *Disputationes*, by hem wtgegeven.

Musicalia. Item, mr. Andries, componist ende musicant, 25 L., voor een partye, bestaende in vyff musykboeken in scriptis by hem geinventeert, ende aen de stadt vereert, die geleit syn in de kist vande stads trompers. — It., Phil. Ram, 13 L. 4 sc., voor 2 tonnekens wyn, gelevert, het eene in 't weeshuys, ten tyde de stads gecommitteerden aldaer deden backen, ende d'ander in deser stads raethuis, als mr. Cuyperus solliciteerde, omme stads tromper te wesen.

Speelwerck. Item, Hans vd. Bosch, horologiemaker, 340 L., daervoor hem door deser stads gecommitteerden, achtervolg. 't bestek daervan gemaect, aenbestayt geweest het repareren, corrigeren ende vermaken v. het uurende speelwerc deser stads plaetse. — It., Aelb. van Meurs, voor een nieuw clocksken, by hem gelevert in *het accoord* opte plaets toorn, boven een ander clocksken, by hem weder aengenomen, 96 L. 10 sc.

Krygssaken. Item, Jo. Henriksz., 80 L., 16 sc., voor 74 pectonnen, daermede gevuert worden voer het veroveren der stadt *Fernambuco* in Brasilie. — It., Peter Jacobsz., 24 L., voor twe steenstucken ende 4 camers, by deser stads artilleriemeesters van hem gecoft, die onder recepisse geleent syn Jan Jansz. Eyckel, mercktschipper opten Bosch, om te veiliger de burgers deser stadt ende haere goederen te kunnen voeren. — It., Joost Dareth, 29 L., voor 38 pont buscruyt, gelevert, als voer het veroveren der stadt *Fernambuco* in Brasilie, de camers werden ofgebrant.

Caerte. It., Henr. Jansz. Verstraten, lantmeter, 30 L., voor sekere caerte, by hem door last vande Ed. Mo. staten 's lants van Utrecht, Spt. ende Oct. 1629 gecarteert, daervan hy copie aen de stadt gelevert heeft.

Symon Witfelt, conrector. Item, de erffgenamen van mr. Symon Witfelt, gewesene conrector inde triviale schoole alhier, gerestitueert 18 L. 14 sc. 6 p., voor houte boekkassen, ende enigen slaepcoetsgen, alse hy tot syne costen in deser stads huysinghe, die hy bewoonde, hadde doen maken, ende in 't selve huys ten behoeve deser stadt gebleven syn.

Kussen met wapens. Item, Dirc Joriaensz. v. Vollenhoven, voor het maken van alsulke stads wapenkens, soe van root ende wit fluweel, als van root ende wit baey, als hy genaait heeft in verscheiden groene cussens. — It., Ger. Ruys, 64 L. 9 sc. 6 p., voor 8 groene cussens, mette stads wapens van root ende wit fluweel, daer toe hy gelevert heeft het roode leer, de insteeken van nieuwe tyct, veren, quasten, etc.

Maj^t. van Bohemen. Item, Ger. Stiffels, 18 L. 2 sc., voor teeringe, tyde heeren, die gecommitteert waren, omme syn Maj^t. van Bohemen, comende van boven, te bewelcomen.

Ander wtgeven van oncost op ende onder de schutterye, mede op de wapen chiering, Magdalene 1630 gedaen, als oock van gecoft cruyt, geweer, ammunitie, metten aencleven vandien. (Van nu voortaen bysondere rubryk).

It., de acht hooftmannen vande schutten op de voorsz. wapen chieringe, 1408 schutterpenningen, yder tot 12 sc., dus 844 L. 16 sc., wt te deylen naer de resolutie, 6. Jul. 1623.

It., verhantreykt op Magd. voorsz. den hr. van Duyckenberch, burgermeester, subschout, secretarissen ende stadstrompers, 46 schutt. penningen, ten pryse als voorsz.

It., de 8 respect. hooftmannen, 800 L., yder 100 L., heml. 4. Spt. 1626 toegevoecht in plaetse van 72 L., die syl. te genieten plaghen tot verval van haerl. ord. loon, de bode, tromslagers, portiers, etc., welcke augmentatie geschiet is ten respecte vande menichfuldige vergaderingen der bevelhebberen ende het inhalen vande heeren ende princen meer als voor desen.

It., de 6 gesworen tambouryns, 64 L., heml. 7. Jan. 1626 toegevoecht.

It., Corn. van Burchorst, letterd., 24 L., hem 3. Jan. 1625 toegevoecht, voor de diensten, die hy de heeren collonels ende respect. hooftmannen gedaen heeft, over het jaer 1630.

It., Mart. Jansz. van Glabbeeck, hoofm. der comp. opgesetenen in Louwenrecht, 12 L., heml. 19. Apr. 1627 toegevoecht tot verval vande oncosten der tambourynen, pypers, etc.

It., Gysbr. Deckers, 368 L. 6 sc., voor alsulke stoffe van armosye veltteykens, goude kanten ende het maken vandien, als hy tyde deser rekeninghe ten behoeve vande collonels ende respect. bevelhebbers der schutterye gelevert ende doen maken heeft.

It., Corn. van Doeyenborch, raet, 175 L., mede voor alsulke armosye stoffe, goude kanten, side franien, etc.

It., Ja. Wernartsz. van Velthuysen, 406 L. 4 sc., voor 800 pont buscruyt, 't hond. 50 L.

It., deselve, 2070 p. buscr., 't hond. 50 L.

It., Henr. van Stamhorst, 28 L. 6 sc., voor geleverde trommen, trommelstocken, etc.

It., Anto. van Ravesteyn, 240 L., voor arbeytsloon, by hem in 't stads artilleryhuys, verders in 't schoonmaken van 't geweer ende leverancie van lades, stampers, steert- ende slootschroeven.

It., ten tyde als bedreven worde vreugdeteekenen over het veroveren der stadt 's Hert. Bosch, is de heer cameraer geautoriseert, omme het geschut uit deser stadt artilleryhuys te laten brengen op de wall, ende daerna weder te laten ofvueren, 66 L. 13 sc. 9 p.

Somma vd. oncosten, gevallen op ende onder de schutterye, 4198 L. 17 sc. 3 p.

1630. —

Recompensien. Item, Do. Dan. Sauterium, 60 L., voor de dedicatie etc. v. seker boeck, vervattende verscheyden triumph. predicatien ov. de victorie, die Godt, de Heer Almachtich, dese vereenichde Nederlanden, in den jare 1629 heeft verleent. — It., Joanni Angel. Wardenhagen, *JC., ducis Magdeburgensis*

quondam consiliario, 25 gl., voor de praesentatie van syn tractaet: *de rebus publicis Hanseaticis.* — It., Theodosio Symoni Berchstedae, synde wttet pausdom bekeert totte geref. religie, de som van 25 gl., voor de dedicatie van seker boeksken, geintituleert: *Diss. de principiis falsis et idolatria religionis pontificiae.* — It., Anto. vd. Haghen, stud., inde heil. theol., ende burgers soone deser stadt, betaelt 18 L., voordat hij ande vroetschappe deser stadt gedediceert heeft syn *theses de peccato originali.* — It., Janus Erasmius, deser stads burger, 30 L., voor de present. van een *Carmen*, by hem gemaect wegens de treffelyke victorie in 't veroveren der Spaensche vloot. — It., Ja. Philippi Berchman, deser stad burger sone, voor de dedic. van syn *Disp.* tot Leyden gedaen, *de satisfactione Christi*, 30 L.

Subsidien. Item, Do. Rudolpho Francisci, stud. inde theol. te Groningen, die sich vd. paepsche afgoderye totte ware Christel. religie begeven ende vande secreten vd. paepsche gelegenheydt ontdect heeft 30 L. tot subsidie, omme syn studien te vervolgen. — It., de gecommitteerden vande raedt der stadt Warendorff, tot restauratie vande afgebrande huysen aldaer, totte 70 toe, 15 L. — It., Peter Weerts, voor de kerke ende arme gemeente tot Mullem, in hore noot toegeleyt, 30 L. — It., Gotfr. Steinacker ende Peter Henckel, verdreven burgers wt de gedestrueerde stadt Magdenburch, 25 L., heml. op haer ootmoedel. versoek, tot nootlyk onderhout in haren sobren staet toegevoecht. — It., Carolus Gelliers, schoolmr., om de religie wille wt Brabant hier in 't lant gecomen ende school gehouden, hebbende enighen tyt, als nae het overgaen vande stadt Breda, binnen Dortrecht, ende door siekte, al 't gene hy hadde, geconsumeert hebbende, 30 L. in synen sobern staet, tot noodich onderhout ende erectie van een schoole toegevoecht.

Jor. Jaq. v. Eyck. Item, dese cameraer gestelt in handen van Jor. Jacq. van Eyck, beyermeester, de somme van 400 L., daermede te becostigen een accoort van 30 cymbaeltgens metten appendicien vandien, omme daerop een bequaem persoon off twee te instrueren, ten eynde syne kunst van beyeren met hem niet en kome te sterven, daerdoor syne inventie vrugteloos soude blyven, doch es gestipuleert, dat de heren vande stadt aen haer behouden de optie, off sy voor 6 jaren hetselve accoort cimbalen begeren aen haer te houden, off dat Jor. van Eyck haer E. dese 400 L. sall restitueren, ende 't accoort aen hem behouden volgens syne gedane presentatie ende dit volgens resolutie vanden 8. Apr. 1631.

Ingenieur. Item, Quiryn van Lobbrecht, ingenieur, 12 L., voor eenighe vacatien, ten dienste der stadt.

Stadsglasen. It, gemaect door Jo. Aertsz., Jo. Calff, Ja. Gerritsz. Bronchorst, Jo. v. Syll, glasen met stads wapens, geschonken an raetsh. v. Helsdingen, in de huysinghe vd. armen van Pollio, aen G. Helmichius, pred. in Venendael, in 't pastoriehuys.

Wapens. Item, Jan Geritsz. Bronckhorst, glasschryver, 12 L., voor 3 wapens by hem gemaect ende gestelt in 't wapenboeck vande heren almoseniers, als stadts wapen ende de wapenen vande heren burgermeesters Nypoort ende Weede.

Bodenbroot. Item, Hans Verburch, 25 L., voor de eerste tydinge vande veroveringe der stadt Wesel ende vande Spaensche vlote van Antwerpen afgevaren. — It., Henr. Claesz. Schaep, 82 pektonnen verbrant voor de victorie van 't veroveren der Spaensche vloote omtrent Bergen op Zoom, 87 L. 17 sc.

't Gebedt. Item, Aelbr. van Vollenhoven, ebbewerker, 4 L. 10 sc., voor de ebbelyst van het gebeth in de raetcamer. — It., Dan. Gions, schoolmr., 10 gl. voor het schryven van het gebeth, hangende inden raetscamer.

Silvere letteren. It., Agneta van Velthuysen, 6 L., voor de silvere letteren, die Jan Bartsz., als letterdienaer der stadt, op syn mantel draecht.

Gaelderye opte Vischmerckt. Item, de hr. oud-burgermeester vd. Poll, 9 L. 10 sc., van coste gevallen in 't reysen naer Amsterdam met deser stads timmerman, omme te besichtigen

die gaelderye, staende opte vismerct aldaer, ende een modelle daernae te doen maken.

Hieronymus schoole. It., Tryn Willemsz., 100 L. 12 sc., voor moppen, gebruykt aen Hieronymus schole, mitsg. de nywe camer voor mr. Adr. van Bilsen, *lector tertiae classis.* — It., Dno. Anto. Emilio, gewesene rector van Hieronymus school, 39 L., voor bouken, kasgens, tafels, etc.; voor 2 nye coetsen in de maechdencamers, 6 L.

Patronen. Item, Symon van Bellecum, voor 3 patronen, by hem gemaect omme daerna gegoten te worden de pannen vande sluisdeuren, alsmede voor 2 lampetten ande brug.

Uitgeven vd. schuttery. Item, Joost Geritsz., 8 L., verdient aen 't vendel van hooftman Moreels, voor 't schilderen ende vergulden.

1631. —

Horologie op 't stadthuis. Item, Jo. vd. Bosch, horologiemaker, voor dat hy tot 3 reysen de noten op 't werk op deser stads raethuys heeft helpen versteeken, ook de ketten aende hamer, de heele uer slaende, vermaect, als mede een veer aen 't werk.

Recompensie. Item, Mich. de Monferato, gewesene capellaen major van 't Spaensche regiment binnen Rynberch, hem herwaerts begeven, de geref. religie aengenomen ende tot teyken van dyen 2 boekskens, het eene geintituleert: *Contra dogmata papistarum*, ende het andere: *de papa Antichristo*, in druk wtgegeven ende onder anderen mede aen de vroetschappen gepresenteert, 20 gl. — It., Dan. Costerus, pred. te Houten, 40 gl., voor de dedicatie ende presentatie van vier exempl. van seeker boeksken vande bekeringe vande medicyn des Coninx van Vrankryk van 't pausdom totte ware gereformeerde religie, by hem getranslateert ende in den druk laten wtgaen. — It., Henr. van Malecodt, stud. in de philosophie tot Leyden, sone v. Absalon Jansz. Malecodt, sieketrooster alhier, 25 gl., voor de dedicatie van theses: *de libera voluntate*, te Leyden gedefendeert. — It., Wenceslao Clemens a Lybio Monte, 25 gl., voor de dedicatie aende vroetschap van syn tractaet: *Viola amoeniss. veris inter herbas primula nuncia ad meditationem passionis et resurrectionis dominicae piam invitans mentem carmine adumbrata.* etc. — It., Abra. Hartoch, dienaer des godel. Woorts tot Sluypwyck, 12 gl.; voor de presentatie van syne schriftuurlyke meditatien over de veroveringe des vyants sloepen in 't slack.

Subsidie. Item, de gecommitteerden wten kerkenraet der gereform. gemeente in 't fort 's Gravenweerdt, genaemt *Schenkenschans*, 100 gl., heml. op haer versoek byde vroedschappen deser stadt toegevoecht, tot vergrootinghe v. hoerl. kerke aldaer, also de lidmaten, door Godes sonderlinghe seghen aldaer sulcx toenemen ende vermeerderen, dat de kerke daer voor te klein is.

Peter Bor. Item, Pet. Bor Christiansz., 250 gl., hem toegeleyt tot behoorlyke erkentenisse vande yver ende neersticheit, die hy in syn oude dagen noch aenwendt, tot nut ende dienst vande posteriteit, in aensien, dat hy is een borger deser stadt, mitsg. voor de dedicatie van 't tractaet, geintituleert: *Cronica Carionis*, by hem vervolcht ende in druk laten wtgaen.

Victorie. Item, Adr. Wernartsz. Velthuysen, 63 gl., voor 70 pektonnen, gelevert tyde de veroveringe der stadt Maestricht. — It., Anto. van Ravesteyn ende Dareth, 26 gl., voor 't halen ende wederbrengen in 't artill. huys vande camers, deselve te lossen ende weder schoon te maken, voer 't veroveren van Maestricht. — It., Anto. Jansz. van Appeldoorn, 10 gl., voor dat hy bodenbroot heeft komen eyschen aende heren burgermeesters, van 't overgaen der stadt Venlo, Stralen, etc., onder het gebied vande Ho. Mo. heren staten generael deser geunieerde provincien.

1632. —

Recompensie. Item, Peter Deylius, predicant t'Abcoude, 20 gl., voor dedicatie van sekere tractaet, by hem wttet Latyn getranslateert van 't laetste goddel. strenge oordeel. —

It., D. vd. Poell, 24 gl., voor de presentatie van sekere tractaet, op nieuws wtgegeven door den heere Jacob Cats, genoemt: *den Spiegel vd. ouden ende nieuwen tyt.* — It., Adr. Both, boecvercoper, 41 gl. 11 st. 8 p., voor alsulke couranten, caerten, nouvelles, alse hy in 't geheel jaer inde secretarie gelevert heeft.

Subsidie. Item, Anto. vd. Hagen, bedienaer des goddel. Woorts, 25 gl., wt singuliere gracie tot reysgelt naer Oostindie. — It., Mechtelt van Leyenberch, wed. van sal. Abra. Lauselen (?), in syn leven conrector inde Hieronymus schole, 25 gl., wt compassie gratieuselyk tot subsidie.

Molen. Item, Ja. Fredericxsz. Vlug, in Louwenrecht, 30 gl., van oncosten ende andere ongelegenheden toegevoecht, ter cause hy door ordon. der stads gecommitteerden in den jare 1629 syn lootmolen geappropriéert heeft tot een rosmolen, om daermede meel te malen, alsoe de burgers, inwoonders ende soldaten, alsdoen hier in garnisoen wesende, ter selver tyt door gebrek van wynt, geen meel konden gemalen crygen.

Caerte. Item, Henr. Jansz. Verstraten, 10 gl., voor dat hy ten behoeve deser stadt heeft geconcipieert een caerte vande Hinderdam ende de Vecht tot deur Muyden.

Silvere bussen. Item, Henr. van Emerick, 35 gl., voor twe silvere bussen, omme op de borst te dragen voor Dirc Gillisz. ende Pet. Jansz., extraord. stads boden.

Vondeling. Item, Ger. Jansz., in de Brigittesteech, 50 gl., vandat hy angebracht heeft de vader van 't kint, inde Winsensteghe te vondeling geleyt, volgens de publicatie, diesaengaende gedaen, by welk degene, die den vader van 't kynt soude aenbrenghen, belooft is een vereeringe van 50 guld.

School. Item, Dom. Cornelio Dungano, ministro, gerestitueert de somme van 41 gl., by hem verschoten voor reys- ende teercosten, in 't reysen naer verscheidene Hollantsche steden, omme aldaer te informeren opde ordre der schoole. — It. Dno. Barnardo Buschhoff, ministro, gerestitueert de somme van 40 gl. 10 sc., ter cause als voorsz.

Wtgeven vd. schutteryen. Item, Aert Willemsz. van Laeckervelt, 30 gl., voor 't maken van een nieuw vendel voor de compagnie vd. hooftman Leeuweerden, met vlammen v. orange, blauw ende wit, van de stang aff. — It., 21 gl. 10 st., voer het repareren ende schilderen vd. respect. vendels der schutterye deser stadt. — It., Lauw. v. Rawesteyn, 6 gl., voor dat hy het nieuw vendel vanden hooftman Leeuwaerden geschildert heeft, een comperchement mit een graeflyke croon boven 't wapen.

1633. —

Illustre school. Item, Henr. Malecot, 24 gl., hem grasieuselyk ende sonder consequentie toegeleyt voor de dedicatie syner theses in de heil. theol., in de illustre school alhier, by hem gedefendeert. — It., mr. Jo. vd. Nypoort, secr. deser stadt, verhantreikt een dubbelde goude Nederl. ryder, tot 12 guld., by de vroetschap vereert aen M. Schoock, voor dat hy de eerste disputatie in de illustre school gedaen ende syne theses der vroetschap voorsz. gededicеert heeft. — It., Jorian Heregraeff, student ende inwoner deser stadt, 24 gl., voor de dedicatie van syn oratie, *in laudem eloquentiae et republicae Ultrajectinae*, in de illustre school alhier gedaen. — It., suster Agnietgen, etc., 48 gl., haerl. toegevoecht voor 't approprieren van 't Agnietgen clooster, tyde aldaer was de maeltyt vande inauguratie der illustre schoole ende 't selve daerna weder schoon gemaeckt. — It., Janichge Dircksz. van Erp, 31 gl., voor glasen, etc., ende haer woninge in de illustre school, die sy ten behoeve der stadt heeft geruymt. — It., Dirc v. Soest, in 't *Claverbladt*, van huer van tafelmessen, alsmede van degene, die vermist syn tyde vd. maeltyd vande inauguratie der illustre school, 8 gl. — It., Fra. Eliot, 46 gl., daer voor hy met silver beslaghen heeft de pedelstock vd. illustre school ende 't silver daertoe gedaen. — It., Abra. van Herwyck, 456 gl. 5 st., voor alsulke theses, series lectionum ende orationes inaugurales, als hy door ordre vande regierders gedrukt, uitg., gelev. heeft, gebonden ende

ongebonden. — It., Ger. Henriksz. Nypoort, 360 gl. 6 p., voer 1126 pont keersen, asch, seep, etc., by hem in de illustre school gelevert, welke keersen alomme in deser stads secretarye, etc., verbrandt syn. — It., 162 gl. 8 st. 12 p., voor reis- ende teercosten, mitsg. vacatien gevallen opte reyse vande heren Jo. vd. Nypoort, oud-burgermeester, Gysb. vd. Hoolck, schepen, metten secret. als gecommitteerden, omme tot Leyden ende elders in Hollant hem te informeren op de personen, die in consideratie quamen, om beroepen te worden tot professoren in de illustre schoole. — It., 106 gl. 1 st., voor gelyke oncosten, etc., naer Harderwyck, omme aldaer te beroupen D. Anto. Matthaeum, tot prof. inde rechten. — It., 215 gl. 18 st. 8 p., voor gelyke oncosten, omme tot Deventer te beroupen D. M. Henr. Renerum, professorem philosophiae, ende tot Harderwyck, hun te informeren op die qualiteyt van seker professor juris aldaer. — It., D. Barnard Busschoff, bed. des goddel. Woorts, 13 gl. 10 st., voor oncosten opte reyse naer Delft, in sake vande illustre school. — It., 118 gl. 14 st., voor oncosten vande commissie op Nypoort, vd. Lingen, vd. Hoolck, tot Leyden, Delft ende inden Haghe, te informeren, wie men het best tot prof. theologiae inde illustre school alhier soude beroepen. — It., 234 gl. 7 st. 8 p., voor gelyke oncosten, op de reyse naer Heusden, gedaen byde heren Nypoort, vd. Lingen, Foeyt, vd. Hoolck, om D. Voetium te beroepen tot prof. theologiae in de illustre school alhier. — It., Dno. Jo. Breyero, 41 gl. 10 st., voor reyscosten nae Groningen inde sake vd. schoole. — It., den hr. secr. mr. Jan vd. Nypoort, 49 gl. 4 st., voor het doen bestellen ende affigeren inde ommeliggende steden de respective billetten vande erectie ende inauguratie vande illustre schoole. — It., mr. Barndt van Wesel, cock, 615 gl., daervoor hy gelevert heeft alle de spys, linnen, tinnen, glasen, als mede het banquet ende opte maeltyt van stads wegen gedaen, als geschiedt was d'inauguratie vande nieuwe, binnen dese stadt opgerechte illustre schoole, alwaer mede genoodicht ende geweest syn de Ed. Ho. Mo. heren staten deser provintie, de presiderende ende raden vd. hove provinciael, de predicanten vande Duytsche, Engelsche ende Fransche natien alhier, ende dat volg. het accoord met hem gemaect — It., Herm. Wernaertsz. v. Velthuysen, 86 gl. 10 st., voor wynen, als hy opte voorsz. maeltyt gelevert heeft, etc. — It., Joris Nauwinx, tapezier tot Amsterdam, 45 gl., voor de huur der tapyten, waermede de illustre school ten tyde vande inauguratie verciert is geweest. — It., Dirc Pyll, inden *Hulck*, 42 gl., verteert te synen huyse by den here Phorbus Besius, Engelsch pred. tot Delft, met syn geselschap, aldaer verteert, tyde geschiede d'inauguratie vande illustre school, wesende by de stadt gedefroyeert. — It., deselve 98 gl. 6 st., voor costen aldaer verteert byde heren v. Worcum ende Gorcum, met enighe studenten alhier brengende D. Voetium, prof. theologiae, die byde stads gecommitteerden syn vergast ende van stadswegen gedefroyeert. — It., Fra. Canter, 11 gl. 14 st. 8 p., voor een tonneken wyns, opte wage voorde musiciens gelevert. — It., voor huer van 4 koelvaten, gebruikt opte maeltyt, 10 gl. — It., Lamb. Olufsz., 250 gl., ter cause hy gemaect ende in 't clein auditorium vande illustre schoole gestelt heeft aen de oostside het gestoelte met al syn toebehoren. — It., Wyn. Jacobsz., 240 gl., daer voor hy gemaect heeft, gestelt ende gelevert, de professors stoel in 't ander auditorium vande illustre school, ende voor 't ebbehout, daeroff de pedelstoc is gedraayt. — It., Henr. Antonisz., voor een nywe tafel inde camer vd. professors vande illustre schoole, 20 gl. — It., Pieter Dircksz. van Dusseldorp *c. suis*, 92 gl. 18 st., voor 't ofmeten van 't kistewerk in Abramdolen convent, ende 't selve te ontcloppen, 't welc van daer gebrocht ende inde illustre school is gestelt. — It., Dirc de Leech, 28 gl. 3 st. 8 p., verdient in 't maken van een camertgen tot Jor. van Hoff, door 't approprieren vd. illustre schoole wesende gebroken.

Pieter Bor. Item, Pieter Bor Christiaensz., vermaerde historieschryver, aen de vroetschappe gepresenteert hebbende het seade stuck v.'t

vervolch der Nederlantsche oorloghe, beginnende sedert de compste vd. cardinael Albertus totte slach van Vlaenderen, mettet vangen vd. admirant, soe heeft de vroetschappe, om te betoonen, dat haer de presentatie ende dedicatie vandien aengenaem was, oock omme hem te animeren, in syn oude dagen, daerinne te continueren, hem vereert de somme van 400 gl.

Rivet. Item, Will. Schayc, bode, 7 gl. 8 st., ter cause hy een missive gebrocht heeft an mr. Rivet, wesende tot Heusden.

Stadsglasen. Item, te Amerongen een glas mettet stads wapen, staende op 't raethuis aldaer, 25 gl. — It., die van 't fort v. 's Gravenweert, anders genaemt *Schenckeschans*, 25 gl., voor een glas met deser stads wapen, in haerluider kerke.

1634. —

Contrefeytsel vd. grave v. Solms. Item, Crispinus van Pas, de jonge, 80 gl., voor de presentatie van 40 figuren ofte contrefeytsels vd. welgeb. heere den grave v. Solms.

Ysersnyder. Item, Willem Versteech, ter cause hy gesneden heeft de stempels van staelloden deser stadt, waermede men de geverfde laekens gewoon is te looden.

Caerte. Item, Jan van Diepenheim, voor een caerte vande schenkenschans ende rivieren de Wael ende Ryn daeromtrent, by hem inde stads secretarie gelevert, 6 gl.

Kerksaken. Item, 104 gl., van oncost. opte reyse naer Leyden ende weer op Utrecht gedaen byde heren oud-burgermeester Aernt Foeyt, mitsg. Phil. Leventt ende Abra. Tentener, ouderlingen inde Franse gemeente. — It., op de commissie naer Leyden, tot beroepinge van D. de Dieu, omme de Waelschen alhier te dienen als predicant, in plaetse van sal. Pet. Agache, 176 gl. 15 st.

Academie. Item, 45 gl. 2 st., op de commissie, ged. by Jor. Fre. Ruysch etc., naer Leyden, om te horen de gaven van Jac. Mestertius JC., die in consideratie quam, om tot professor juris alhier binnen Utrecht mede beroepen te worden. — It., 88 gl. 16 st., voor reiscosten op de commissie der heren Aernt Foeyt etc., naer Franecker, omme aldaer te versoucken den professor Schotanum, ten eynde hy deselve professie in jure wilde aennemen ende bedienen inde illustre schoole, nu academie, binnen dese stadt. — It., Jan ter Brugge, weert in 't *Casteel van Antwerpen*, 61 gl. 14 st., voor vertering te syne huyse gedaen in 't tracteren door stadsgecommitteerden ende defroyeren vanden prof. Schotanum. — It., voor 2 steene pylers, staende inde camer vande heren professoren van de academie.

Recompensie. Item, Jo. Dunganus, 20 gl., voor de dedicatie syner disputatie van 't *vagevuer*, gedefendeert onder prof. Voetium.

Stads-glasen. Item, Laur. Modeus, pred. wt 's G. Hage, vereert een glas metter stadswapen in syn woninghe, 12 gl. — It., Jan Geritsen, Corn. Henriksz. Booth, glasschryvers.

1635. —

Draperie. Item, Jan Cuvis, Arnt Arnoutz. ende Jan Slyck, drapeniers, metter woon gecomen, om de drapperie te exerceren, volg. het contract dienaengaende met heml. gemaect, daerby hun onder anderen belooft is te betalen yder de somme van 350 gl., ende dat in 2 termynen, naer contract van 1 Spt. 1635. — It., Henr. ter Hart, wonende te Amersfoort, 32 gl. 10 st., vereert voor vacatien ende versuim, als hy hier verschreven ende gecomen is, oock mette gecommitteerden op andere plaetsen is geweest, omme t'adviseren op 't maken van een nieuwe vulmolen. tot avance vande draperie alhier.

Ysersnyder. Item, Will. Versteech, ysersnyder, 6 gl., ter cause hy 4 ysere stempels mit stadswapen heeft gesneden, als yder tot dartich stuvers.

Caerte. It., Henr. Jansz. Verstraten, 12 gl., voor het copieren vande caerte, mede comprehenderende die proostye *Amsterlandt*, ten behoeve der stadt gecopieert ende inde secretarye gelevert.

Academie. Item, Corn. Quindt, oud-cameraer, 50 gl. 1 st., voor 36 ellen fyn opnemers (!) wit laecken, grauw papier, brutgaern, alsmede enich buscruyt, als tyde der inleidinge vande academie, tsynen huyse gehaelt ende tottet prepareren der solemniteiten gebruickt syn. — It., aen diverse personen, 227 gl., tot vereering voer haren dienst, tyde die inleidinge vande academie ende opte maeltyt in 't convent van Agnieten gedaen, als aen de extraord. musiciens, tafeldienres, an die de deuren verwaerden, sustertgens in 't selve convent, etc., volg. de overgeleverde specificatie. — It., 38 gl. 13 st., aen diverse personen, ten tyde voorsz. ten dienste vande stadt, in 't toestellen vande praeparatien ende solemniteyten der inleydinghe gearbeyt ende dienst gedaen, etc. — It., Theod. Verhoeven, 10 gl., voor syne dedicatie ende presentatie des *Carmens*, by hem ter eeren deser stadt academie gecomponeert ende doen drucken. — It., Will. Versteech, 83 gl. 8 st., voor 't silver ende snyden van twee segels voor de academie ende vermaken van enighe teykeninghen. — It., Fra. Elioth, silversmit, 45 gl. 11 st., voor 't faicon ende silver, dat gemaect is aen den pedelstock. — It., Agnietgen Velthuysen, 20 gl., voor alsulke silvere kettens ende facon vandien, als sy tyde deser rekeninghe voor den pedel der academie, letterdienaers ende stads trompers heeft gelevert, offgetogen hetgene de oude letters aen silver beliepen. — It., Dirc Lathouwer, borduerwercker, 24 gl., voor een geborduerde beurse totte segels vande academie. — It., mr. Aernout vd. Lingen, adv., 60 gl., voor seker mathematycq instrument, by syn Ed. ten dyenst der academie alhier gelevert aen den rector magnificus. — It., Joannes Blaeu, tot Amsterdam, 205 gl., voor 2 groote globen ende 2 spherae metten toebehoren vandien, by hem ten dienste van deselve academie gelevert. — It., Isaacq Rogge, schrynwerker, 13 gl., voor de kassen, die hy totte globen ende ende sphaeren gemaect ende gelevert heeft. — It., 18 gl. 13 st., an de schippers, veerluyden, boden, die alomme inde steden van Gelderlant, Hollant, deser provincie ende andere plaetsen hebben gebrocht ende geaffigeert, de billetten van notificatie vande inauguratie deser stads academie. — It., Egidius Roman, 442 gl., wt sake als in 't navolgende capittel van 't gene hy gedrukt ende gelevert heeft, tsedert 9. Jan. 1636 tot 7. Mey daerna volg. — It., Egidius ende Petrus Roman, druckers vande academie, 270 gl., voor alsulke theses, mitsg. *series lectt.*, etc., als sy gedrukt hebben, als mede voor leverantie van predicatien, gedaen vd. academie, ordon. tot voorcominge der peste, *oratt. inaugurales*, etc., sedert 10 Mey 1636 tot 24 Nov. volg. — It., Dno. Mart. Schoock, 25 wyn penningen, yder à 10 st., vereert totte wyn op syn promotie, volg. de handt vd. heer secret. 12 gl. 10 st. — It., mr. Bernt Berentz. Wulp, cock, 950 gl., hem by accoort toegeleyt voor alrehant spys ende banquet, by hem gelevert opte maeltyt vande inauguratie vande academie, in Martio 1636 gehouden in 't convent van Agnieten. — It., Herm. Wernertz. v. Velthuysen, 225 gl. 11 st. 2 p., voor wyn by hem opte voorsz. maeltyt ende elders ten behoeve der stadt gelevert. — It., Jan Splinter, 52 gl. 15 st. 4 p., voor bier als voren. — It., Jan Bom, in *Monfoort*, voor verteringe in syn huyse gedaen, by de organisten, van buyten ontboden, omme aen de voorg. inauguratie ende maeltyt te spelen, 74 gl. — It., Fra. du Sart, herbergier, mede 43 gl. 10 st., voor vertering van mr. Jan v. Oirschot, metten jongman wten Bosch, die extraordinaris conde singen, oock alhier ontboden, om de musycque t'assisteren. — It., Ja. Henriksz. Craen, v. huur v. tafels, scabellen ende voetbanken, opte voorsz. maeltyt, 9 gl. 18 st. — It., Maertyn Cornelisz., 16 gl., voor huur van tapyten. — It., Dirc Willemsz. van Soest, in 't *Claverbladt*, voor huur van messen, 9 gl. 14 st. — It., voor 2 sittingen inde academie, 12 gl. 8 st. — It., Jan Cornelisz. van Meerten, 96 gl., voor arbeitsloon ende materialen in 't Agniete clooster, tyde die maeltyt der stads academie, alsmede voor 58 pektonnen, ten behoeve vande stadt gelevert. — It., Henr. Claesz. Schaep, 82 gl. 14 st., voor

70 pektonnen ende 600 pekworsten, by hem, tyde men victorie brande over het recupereren vande *Schenkenschans*, ende noch 58 pekworsten, tyde die inleydinghe vande academie gelevert. — It., Adr. Eerst Back, 14 gl. 7 st., voor een copere lessenaer op de predikstoel inde Catryne kerk; item, schoonmaken vande craen, etc., mit noch enige andere instrumenten totte globen in de academie.

Kercksaken. Item, de heeren ministers ende ouderlinghen in Maert 1636 alhier gecompareert hebbende op de synode der Waelsche kerke, 36 gl., in plaets van een oxhoft wyns, haer Eerw. by de stadt vereert.

Bodenbrool. Item, Aelb. van Doorn, voor de goede tydinghe van 't recupereren van *Schenckenschans*, 15 gl.

Vulmolen. Item, 59 gl., voor vacatien, reys, etc., opte commissie vande heren Eck, vd. Woerd, etc., omme te visiteren het verval van 't water der coopermoolens buyten Amersfoort, omme daerna te dienen van advys, op 't stellen vd. water-vulmolen alhier, tot avance vd. draperie. — It., 87 gl. 9 st., over oncosten opte commissie naer der Goude, omme te visiteren de vulmolen aldaer ende op alles dienaengaende te informeren, omme in 't doen maken van de nieuwe alhier, met volcomen kennisse te gaen. — It., Corn. Geritsz. molenmaker tot Amst., 1375 gl., daervoor hy aengenomen ende conform het bestek opgelevert heeft de vulmolen, by de stadt doen maecken buyten die Weertpoort aen de Knolbrug, daerinne gerekent 25 gl. by hem bedongen voor syne huysvrouw tot een vereeringe. — It., Ja. Henricksz., 436 gl., voor 't maken volg. 't bestek, het houtwerk, aen de stads huysen, behorende aen de vulmolen buyten de Weert, ende 36 gl. voor 't buytenwerk.

Stads-werk. Item, voor 8 sittingen, ieder van 3 banken, in de Katrynekerk, 160 gl. — It., Ja. Splinter, 37 gl. 13 st. 8 p., verschoten in 't accommoderen van 't kerkhoff van Bethlehem in de nieuwe Weerde, omme aldaer mede doden, aen de pest gestorven, te begraven. — It., 15 gl. 6 st., voor arbeitsloon ende materialen, tottet maken vd. werff ende voor den *gulden bodem*, etc.

Glasen. Item, Adr. Jansz. van Schayc, een glas met stads-wapen in de nieuwe kerk tot Montfoort, 180 gl. — It., een glas, uts., in de kerk tot Harmelen, 100 gl. — It., Dirk Both, glasschryver, 4 glasen met stadswapen in de huysinghe vd. hr. v. Nederhorst. — It., Jan Jansz v. Baern, een glas, uts., by den heer van Kersbergen, 12 gl.

1636. —

Draperie. Item, Tho. Schonck, drapier van 's H. Bosch, alhier metter woon gecomen, omme de draperie te exerceren, voor syn transport ende opbreken 50 gl.. — It., Herm. Jansz. van Limborch, uts., 100 gl.

Getranslateerde Bybel. Item, de Eerw. heren Arnoldo Tecmanno ende Ludovico a Renesse, 150 gl., voor de presentatie vanden niewen getranslateerden bybel, volgende last der Ho. Mo. heren stat. gen. ende het besluit vd. nat. synode van Dortrecht, tot revisie van dewelke hare Eerw. respectivelyk mede gecommitteert ende geëmployeert syn geweest.

Recompense. Item, Dno. Rudolpho Petri, bedienaer des goddel. Woorts te Amsterdamme, 250 gl., voor de dedicatie ende praesentatie van 48 exemplaren van syn Eerw. *Evangelise Arent, of geestel. Bedenkingen over het eerste capittel des Evangelium Johannis.* — It., Egid. van Breen, bed. des goddel. Woorts tot Beverwyck, 15 gl., voor de presentatie van syn wt Francoysch in Duytsch getranslateerde boek, *discours van staet tegens Machiavell Florentyn.*

Caerte. Item, Quiryn v. Lobbrecht, controll. vande fortificatien, ten dienste deser landen, 36 gl., voor de presentatie v. een exemplaer vande perfecte caerte, by hem *c. sociis* op octroy van haer Ho. Mo. laten wtgaen van 't beleg der schanse *'s Gravenweert* oft *Schenckenschans.*

Academie. Item, Ja. Andriesz., Friesch schipper, 54 gl., voor vracht vande meubelen ende huisraet v. Do. Meinardus Schotanus,

tot professor ende predicant van Franeker alhier beroepen. — It., Jan van Noordyk, pedel inde academie alhier, 50 gl., hem by de vroetschap toegeleyt voor syne geallegeerde extraord. diensten. — It., Bruno Verdoes, 25 gl., voor't opmaken van't *sceleton*, staende in *theatro anatomico* — It., 485 gl. 14 st. 8 p., voor costen etc., opte reyse naer Seelant, aengaende de beroepinge van Do. Caroli Dematii tot professor theologiae inde acad., ende pred. in de kerke alhier, etc. — It., Jac. Hardincxvelt, weert in *'t Vlies* tot Middelburch, 364 gl. 8 st., voor verteringe te synen huyse voor de gecommitteerden gedurende haer commissie aldaer. — It., 499 gl. 18 st. 4 p., voor costen etc., opte reyse in Vrieslant, om te horen de gaven D. Meynardi Schotani, profess. S. theologiae inde acad. tot Franecker, etc. — It., Wilh. Grutero, doen behandigen 25 wynpenninxkens, ieder 18 st., hem van stadswegen op syn promotie maeltyt vereert. — It., Wynant Jacobsz., kistemaker, 290 gl., waervoor hem aenbesteet geweest is het maeken vd. promotiestoel, staende op het choor inde Domkerke, by hem conform het bestek opgelevert.

Horologie. Item, Jan Bosch, horologiemaker, 10 gl., ter sake by het horologie opte plaets heeft onderhouden, ende voor reparatien aen de hamers, kettens ende het beyerwerk.

Bordekens inde kerk. Item, Joost Cornelisz. Droochsloot, 20 gl., ter cause hy op 5 bordekens, die inde kerke hangen, heeft gestelt met verguide letters de woorden PSALM. PAUSE.

Peste. It., Herm. Wernertsz. v. Velthuysen, 203 gl. 13 st. 6 p., voor wyn aen de stadt gelevert, daeronder 3 oxhoften aenden Dr. vd. Gall, Straten ende Bor, in reguarde vd. moeyten voor't concipieren vd. remedien, tot praeservatie ende genesinge vd. peste. — It., Dr. Milanen, 50 gl., in plaetse van een oxhoft wyns, in reguarde als voren.

Predikstoel. Item, Adr. Lobbrecht, kistemaker, 10 gl., voor't buytenwerk, dat hy gemaect heeft aen't offschutsel ende predikstoel inde Katrynekerk.

Vendel. Item, Will. Jansz. vd. Stoop, 16 gl., voor het schilderen van't wapen met een goude croon daer boven ende lauwercrans rontsomme, in't nieuw vendel vd. hooftman Wykersloot.

Maliebaan. Item, schout ende gerechte buiten de Wittevrouwenpoort, 21 gl. 18 st., voor't gene syl. verdient hebben, soe voor't estimeren van sekere bepotinghe, gecompeteert hebbende Abr. vd. Dussen, als over het passeren enigher transporten vd. landeryen totte Paillemaillebaen. — It., Goesen van Riebeck, weert aende Paillemaillebaen, 12 gl. 16 st., verteert by de landmeters, die de Paillemaillebaen hebben gemeten ende afgebakent. — It., 43 gl. 12 st. 8 p., opte commissie der heren Anto. de Goyer, oud-burgermeester ende Jo. Heurnius, schepen, te Leyden ende te 's Gravenhaghe, omme door den landmeter Ruys aldaer te doen opmeten de Paillemaillebanen. — It., Adr. Danielsz. Oosterling, 350 gl., daer voor hem is aenbestaet geweest het houtwerk vd. Pallemaillebaen. — It., Henr. Petersz., coopman t'Amsterdam, 2375 gl., daer voor hem is aenbestayt geweest ende hy volg. 't bestek heeft opgelevert het aerdewerk vd. voorsz. baen. — It., Claes Cornelisz. Damast, 16 gl., voor't snyden vd. twe palen, staende inde Paillemaillebaen. — It., 1200 linde boomen gecoft ende gestelt inde Paillemaillebaen, 1000 gl. — It., 600 ype boomen, uts., 300 gl.

Subsidie. Item, die vd. geref. religie binnen Rynberch, 150 gl., heml. toegevoecht, tot wederopbouwinge van haerl. kerke, wesende door het springen van 't magasyn aldaer geheel beschadigt.

1637. —

Caerte. Item, Jan Geritsz. Bronchorst, 225 gl., voor 45 caertgens by hem geinventeert, vande belegeringe van Breda, ende ande vroetschap gepresenteert ende aengenomen. — It., Balthasar Floris v. Berckenrode, lantmeter ende caertmaker, 18 gl. 18 st., in plaets van 3 halve goude Nederl. ryders, voor

eene caerte, by hem aende vroetschap gepresenteert ende aengenomen, vande belegeringe der stadt Breda.

Academie. Item, Fre. Matthysz. Lobbrecht, 32 gl. 10 st., als 12 gl. voor een glas hem vereert, 18 gl. voor huyr van Spaensche stoelen tot 2 reysen, als die maeltyt te St. Agniete is geweest, ende 2 gl. 10 st. voor huur v. syn groote lichter, omme puyn mede te vervoeren.

Maeliebaen. Item, Egid. Roman, drukker vande academie, 127 gl. 10 st., voor theses, series ende ordonnantie op 't speelen inde Paillemaillebaen, etc. — It., Jan Henricksz., 686 gl., daervoor hy aengenomen heeft het houtwerk vande nieuwe timmeringe aende Maillebaen, achter d'oude huysinghe, daer de maillemeester woont.

Getranslateerde Bybels. Item, Herm. Ribbius, voor 2 nieuwe getranslateerde Bybels in sloten gebonden, die eene met ende die andere sonder annotatien, gelevert inde kerkekamer ten Dom 33 gl.

Recognitiën. Item, Mart. Schoock, 25 gl. 4 st., alse 2 dubbelde ryders in specie, hem vereert voor de presentatie van syn discours *de natura soni et echus.* — It., 25 gl., voor de presentatie v. *Godescalci Altii Geldri speculum veritatis, of antwoort op 2 vragen.* — It., Henr. Bornius, alumnus der Ed. Mo. heren staten deser provincie, 25 gl., vereert voor de dedicatie syner theses, inde stads academie gedisputeert.

Stads-glas. Item, Jan Geritsz. Bronckhorst, glasschryver, een dubbelt doorgaend glas met stadswapen, vereert inde huysinghe vd. here burgermr. Dirck Velthuysen, 26 gl.

1638. —

Recompensie. Item, Herm. Wernertsz. v. Velthuysen, 59 gl. 13 st., voor een oxhoft Fra. wyns, vereert den ed., erentf. ende hooggel. Jo^r. Dirck vd. Does, voor de dedicatie syner wtgegeven *Lusus imaginis jocosae s. echus a variis poëtis variis linguis et numeris etc. exculti*, ende de praesentatie van 36 ingebonden exemplaren vandyen.

Subsidiën. Item, de gemeente in 't fort op *'s Gravenweert*, genaemt *Schenckenschans*, 36 gl., heml. geaccordeert tot subsidie vande glasen ende ander binnenwerk in haerluyder kerke. — It., Christ. Berchausen ende Peter Vorstman, afgesonden vande burgermeesteren etc. der stadt Orsy, 75 gl., tot subsidie vd. schade, by de gemeente aldaer geleden door den grooten brant. — It., Isaäcq Carpentier, Francoysche schoolmeester, van Cuylenborch alhier metter woon gecomen, 75 gl., voor oncosten van 't transport syner mobilia. — It., schout ende gerechte vande bemuyrde Weert, 25 gl., gracieuselyk toegevoecht tot subsidie vande reparatie der Singelpoort aen de oostside inde Weert, sonder hiermede enichsins in te treden ofte aen te nemen het onderhout van dien.

Stempel. Item, Ja. Jacobsz., goutsmit, 18 gl., voor 't snyden van eenen nieuwen stempel van 't groote staell.

Stads-schrifturen. Item, Jan v. Attevelt, 112 gl., voor 't copieren v. seecker boek, geschreven in francyn, buyten op geïntituleert: »Register vd. tractaten, titulen ende immuniteyten vander overgifte ende R., gedaen byden bisschop Hendrick v. Beyeren, Kaerle den V. van desen name, Keyser van Rome, syne erven ende nacomelingen, hertogen ende hertoginnen van Hollant ende vande temporaliteyten vande stadt, steden ende landen v. Utrecht, ende andere titulen ende munimenten, aengaende de hoocheyt, etc."

Vulmolen. Item, 62 gl., voor reyscosten, opte commissie naer Rotterdam ende Delft, omme te informeren by oculaer inspectie op de ysbreeckers aldaer, by welke occasie men mede gevisiteert heeft de vulmolens te Schiedam en ter Goude, omme te dienen voor advys in 't stellen vd. molen op 't canael aen de Vaert. — It., 103 gl. 12 st., opte commissie van Eck etc., metten molenmaker Brant naer Schiedam, omme de molens aldaer te visiteren, ende overleggen hoe men alhier een vulmolen soude stellen op 't canael aende Vaert.

't Vleyshuis aende Voorstraet. It., Jo. van Dreesden, 200 gl., voor hem aenbestayt de

hartsteen aende gevel ende tersyden de gevel van 't Vleeshuys aende Voorstraet, daer die trap staet, om op de solder boven 't Vleeshuys te gaen.

Stads-glasen. Item, Vinc. Bargers, pred. tot Wyck te Duerstede, betaelt 12 gl., tot een glas met deser stads wapen in syn huyse aldaer. — It., Elisab., Henr. van Malborchs wed., voor een glas by haer man gelevert inde huys. vanden hr. Reynier v. Golstein, 12 gl. — It., Dirck Booth, glasschryver, 25 gl., voor een glas met stadswapen inde kerke tot Baern. — It., Corn. v. Malborch, glasschryver, 12 gl., voor een glas inde huys. vd. domheer Moubert. — It., Herm. Booth, glasschryver, 12 gl., voor een glas inde huys. v. Pet. Bor, secret. vd. gerechte. — It., Will. vd. Stoop, 18 gl., voor een glas, vereert aen Gysb. van Woert, schepen. — It., Jan Geritsz. van Bronchorst, voor 1 glas, vereert aen Anto. v. Wyck, schep., 16 gl.

1639. —

Academie. Item, Dno Meinardo Schotano, theolog. dr. et prof., 250 gl., voor de dedic. van syn *Systema Concionum* in druck wtgeg., als mede om syn Ew. te animeren. — It., Dno Bernardo Schotano, jur. prof. et p. t. rect. magnif. inde academie alhier, 250 gl., voor de dedic. synes wtgeg. *Examen juridicum.* — It., Abra. Bocstadio, conrectori, 50 gl., voor defroyement vd. prof. Berckringer, als voor verschot, by hem gedaen over de maeltyt by burgermeesters ende gecommitteerden, met denselven Berckringer gehouden. — It., noch de prof. Berckringer 30 gl. 7 st., voor 't opbreken tot Leyden ende alhier te comen metter woon. — It., 75 gl. 12 st., voor een oxhoft fransch wyn metten impost, vereert opte promotie vd. hr. prof. de Maets. — It., Dor. Henr. de Roy, med. profess., gerembourseert 24 gl., voor diverse saden v. rare cruyden ende planten, van Leyden gecomen. — It., Albert v. Overmeer, apothec., 25 gl., voor 't prepareren ende dispenseren van veele ende verscheiden simplicia ende drogen, als von *radices*, *cortices*, *herbas*, *flores*, *gummata*, *semina*, etc., ter oersaecke vd. hr. de Roy, gedaen inde maenden Nov. ende Dec. 1638 ende Fbr. met Jan. 1639. — It., Aeltje Aertse, 22 gl. 10 st., voor arbeytsloon, 't jaer, wyens ende begietens vd. cruythoff, als verschot voor een schutting ende waterton, by haer met kennisse vd. prof. verdient. — It., Bruno Verdoes, chirurg., 25 gl., voor 't opmaken van twee sceletten, staende in *theatro anatomico.* — It., 41 gl. 12 st., oncosten opte reyse vd. hr. prof. Voetius ende H. van Velthuysen, naer Middelborch, te sonderen D. de Maets, pred. aldaer. — It., 350 gl., teercost ende vacatien, opte reyse van Middelborch in Seelant, over de beroepinge D. Caroli de Maets tot predic. ende professor theolog. alhier, etc. — It., Joris Hardincxfelt, herbergier tot Middelborch, 906 gl. 3 st., voor verteeringe te synen huyse gedaen, byde gedepp. tyde voorsz.

Recompensien. Item, Dno Reyn. Halma, pred. tot Langerac, 75 gl., voor de dedic. van syn tract. tegens de indulgentien ofte aflaten. — It., Dirc Maire, boecvercoper, voor syn gepraesenteert boec, geintitul.: *Histoire des princes et principautes d'Orainge*, 36 gl. — It., mr. Gysb. Lap v. Waveren, 54 gl. 13 st., alse drie dubbelde goude Nederl. ryders met een silvere ducaton, in plaets van 2 kannen rynsche wyns, daervoor van hem gecoft ten dienste vande stadt twe boeken, ende noch 13 gl. 14 st., die Corn. Back verdient hadde voor 't copieren van een gedeelte van 't eene boeck, welke copie de voorn. Lap is gelaten, dus 54 gl. 14 st.

Lakenmakers. Item, Ger. Pietersz., wolle lakenmaker, 50 gl., wt sake hy tot Amsterd. opgebroken, ende alhier metter woon is gecomen, om syn voorn. neeringe te exerceren. — It., Peter Flowyn, lakenmaker, mede wonende tot Amsterdam, 70 gl., volg. contract met hem gemaect, den 1. Apr. 1640, inhoudende, dat hy voor oncosten van 't opbreken ende alhier metter woon te comen, sal hebben de voorn. somme, mits 4 jaren, innegaende May 1640, continuelick hier wonende ende ten minsten een touw met fyne lakenen gaende houdende.

Schoolmeesters. Item, mr. Joh. de Visser ende Anto. Vyane, schoolmeesters, 30 gl., heml. gracieusel. toegevoecht, wt sake syl., volg. speciale authorisatie daerop geleth hebben, dat d'ordon. op 't schoolhouden alhier volg. syn inhouden worde geobserveert.

Stempel. Item, Ja. Jacobsz., 20 gl., wt sake hy gesneden heeft de stempels vande dubbelde staelloot.

Caerte. Item, Jan van Doorn, boeckvercooper, 18 gl. 7 st., voor 2 groote caerten v. Vlaenderen ende Brabant, mitsg. andere cleyne caertgens ende nouvelles, by hem gelevert.

De prince van Orangien. Item, de deckens vande rynschuyten buyten Tollesteech, 26 gl. 4 st., voor de vrachten v. 14 rynschuyten schippers, die syn Hoocheyt met desselfs train ende bagagie gevoert hebben v. hier. nade Vaert. — It., 110 gl. 14 st., voor reyscosten opde commissie van hr. Jor. Fre. Ruysch, burgermr., ende Gysb. vander Hoolck, oud-burgermr., Nov. 1639, naer 's G. Hage, omme syn Hooch. mynh. den prince van Orangien van stadswege te congratuleren over de geboorte v. een jongen prince. — It., Henr. Claesz. Schaep, 56 pektonnen, 't stuc 14 st., tydens de geboorte van een jongen prince van Orangien, aen de stadt gelevert.

Sluisen. Item, Jan Henricksz., stadtstimmerman, 550 gl., daervoor hy aengenomen heeft, conform het bestek te leveren, de materialien van hout ende te maken ofte bearbeyden alle het grove werk, mitsg. 4 puntdeuren, met alle syn toebehoren aen de nyewe steene sluys ofte 't verlaet, inde plaetse vd. ouden houten dam inden holl. Ryn, mitsgaders noch 10 gl. voor buitenwerk, hem toegevoecht.

Wittevrouwen poort. Item, Nic. v. Damast, beeltsnyder, 172 gl., ter sake hy gesneden heeft het cronement opte homey vd. Wittevr. poort, te beyden syden, mette croon daerop. — It., Jo. van Dreesden, steenhouwer, voor hartsteen, gelevert aende Wittevr. poort, 33 gl. 16 st.

Kerksaken. Item, 69 gl. 2 st., op de commissie, om te horen de gaven Dni. Heycopii, tot Schoonhoven. — It., 256 gl., voor gelyke costen, om D. Heycopium alhier te beroepen, ende syn dimissie aldaer wt te werken. — It., 92 gl. 1 st., opte commissie naer Oudewater, omme aen de classis, aldaer vergadert, de voorsz. dimissie wt te werken. — It., Anto. Goyersz. van Wickenburch, 36 gl., voor alsulck gedraayt houtwerk ende 7 spaense leere stoelen, van root pruisleer, inde kerken camer gelevert.

Vendel. Item, Bern. de Visscher, schilder, voor 't schilderen van 't vendel vanden hooftman J. J. Bemmel, mitsg. 't vergulden ende beschilderen der gerepareerde vendels vanden hooftman Doeyenburch ende de Leeuw, 52 gl.

1640. —

Recompensien ende recognitien. Item, Dno Arnoldo Senguerdio, prof. philos., 60 gl., voor gepresenteerde exempl. der dispp. onder hem gehouden, etc. — It., Fre. de Barbancon, 20 gl., voor de presentatie van seker syn tractaet, geintituleert: *l'odeur des Oranges.* — It., Dno Ottoni Zaunschliffer, bedienaer des Heil. Evangelii tot Amersfoort, 125 gl., voor de dedicatie ende praesentatie van het tweede deel der *anatomie vd. misse*, by syn Ed. wtten franc. van P. du Moulyn in onse tale overgeseth. — It., de heren gecommitteerden der stadt van Breda, 150 gl., geaccordeert tottet opbouwen van een hospitael ofte gasthuis binnen de voorsz. stadt voor de sieke ende gequetste soldaten. — It., Wilh. Christofer, 150 gl., tot subsidie ende onderhoudt van het ministerium der kerke, resorterende onder het graefschap van Hanauwe. — It., de gecommitteerden der stede van Ratingen, 12 gl. 10 st., tot soulagement der arme behoeftige gemeente Jesu Christi aldaer. — It., de affgesandten vande Hessensche kerken, 125 gl. tot subsidie.

Piqueur. Item, Christoffel Candeler, picqueur vande studenten alhier, 100 gl., hem by de vroetschap gracieuselick eens toegeleyt met ontseggingbe van syn versoek, omme op stadts credit met 15 voeder hoy ende 4 last

haver versien te worden, onder eenighe presentatie.

Bibliotheek. Item, Lamb. van Velthuysen, 128 gl. 18 st., voor boeken, door last vanden bibliothekaris Dr. Booth met kennisse der heren gegeven, gecoft tot Leyden inde auctie van D. Gomarus ende gestelt inde stads bibliotheek. — It., 13 gl. 14 st., voor de gecofte *Opera Athanasii.* — It., Corn. Dircksz. van Almeloveen, 135 gl., by syn soon Jo. Almeloveen verschoten, voor de *Joodsche Talmud* ende andere boeken vande joodsche rabynen by hem voor dese stadt gecoft ende opte bibliotheek gebragt. — It., Jo. Bor, raedt ende cameraer, 17 gl., verschoten voor den *Engelsche Historie by Sprat*, wt Engeland ontboden, door last vande heren, die alhier ingebonden ende op de biblioth. alhier gebragt. — It., Jan Geritsz., steenh., 162 gl., voor hertsteen gelevert ende gearbeyt aen den inganck vande stadts bibliotheek op 't S. Jans Kerckhoff, achter 't koor vande kerk.

Geometrische figuren. Item, Mart. Ditmar, 15 gl., van dat hy eenighe geometrische figuren op papier heeft geteekent, tot dienst vd. academie.

Hortus. Item, Prof. de Roy, gerestitueert 27 gl., gegeven voor eenighe saden ende planten, gecomen van Leyden ende geplant inden hoff vande academie.

1641. —

Boeken v. Rovenius. Item, 1103 gl. 18 st., voor oncosten inde sake vanden Ed. heer officier contra Phil. Rovenium, voor de portie syn Ed. als officier competerende inde geconfisqueerde boeken vanden voorn. Rovenius, pretense bisschop van Utrecht.

Recognitie. Item, Dno Prof. Berckringer, 100 gl., voor de dedicatie van syn E. *Instt. oecon.* — It., Dno Francisco Charrierio, gewesene Prof. tot Parys, 40 gl., tot subsidie als tot vereeringe van syne gedichten tot last vande stadt hem toegeleyt.

Subsidie. Item, Dno Arnoldo Tecmanno, 200 gl., tot subsidie vande kerkendienaers, tot 84 in 't getal, wt Boheme ende Moravie exulerende, inde jaren 15 tot 20 in Polen ende Hongarye. — It., Isaacq Carpentier, franc. schoolmeester, wt Duytschland verdreven, 50 gl., noch in plaets van versochte wooninge 50 gl. — It., Jo. Chriseules, geboren edelman van Trasia, 25 gl., tot verlossinge van syn vrouw ende kinderen, by den Turc gevangen. — It., Dan. Luth, gewesen amptman inde Onderpalts, overmits den oorloch verdreven, ende vermits als hy was vande religie, alles hebbende moeten verlaten, 25 gl., — It., mr. Ev. van Weede, proc. gen., 350 gl., v. een steene pylaer met deser stads wapen, vereert inde nieuwe getimmerde kerk tot Renswoude, volg. resol. 26 Apr. 1641. — It., de gecommitteerden van Ravesteyn 100 gl., tot opbouwinge van haerl. kerke. — It., uts., die van Breevoort 100 gl., tot vergrootinge van haerl. kerke. — It., de gemeente van Blauw Capell, op haer versoek tot subsidie vande oncosten van een nieuwe clock, 50 gl. — It., Ger. Geritsz., wed. van Jan Willemsz. vd. Wall, 50 gl., tot verval. der oncosten haers blinden soons, die inde musycque ende het orgelspel te leeren, vereert.

Caerten. Item, Jo. Lenting, lantmeter, 10 gl., voor het copieren van 2 caerten ten dienste vande stadt, d'een vertoonende de Rhyn- ende Waelstroom met de cribbingen, ridsingen ende grienten by *Schenckenschans*, de ander den Rhyn- ende Yselstroom by *Malburch* ende *Yseloort*. — It., de voorn. Lenting, 20 gl. 5 st., voor 't afmeten vande Oudemunstertrans, alsmede verscheyde caertgens daervan gemaect, oock voor 't afmeten van 't erff buyten Tollesteech, geweest synde de eerste houtplaets. — It., noch 38 gl. 10 st., voor vacatien ende caerten, in 't ofmeten vd. Gortsteech, de grondt voor 't stadhuys, als mede het erff buyten de Waertpoort opten hoeck van 't eingel.

't Huis: 't Hartshoorn. Item, 22 gl. 1 st., voor mackelaerdyloon vande huysinghe op 't Oude Kerchoff, genaemt: *'t Hartshoorn*, by dese stadt gecoft vanden commies Hoboken.

Pomp achter de Mariekerk. Item, Stev. v. Hasselt, op de Marieplaets, 12 gl. 17 st., als het derde paert vande oncosten, gedaen in 't repareren vande pomp achter het koor vande Mariekerk, volgens resolutie.

Academie. Item, 430 gl. 10 st. 8 p., voor boeken ten behoeve der stadt gecoft inde auctie vanden heer advocaet Buchel, ende gebragt inde bibliotheek. — It., Bruno Verdoes, 36 gl., voor 't opmaken van een sceleton ende een meercat, staende in *theatro anatomico.* — It., Jo. Cuyperus, stadstromper, in reguard van syn diensten inde musycque tot luyster vande stads academie ende contentement vd. studenten, 50 gl. — It., 64 gl. 17 st., omme met den stadstimmerman tot Leyden inspectie oculair te nemen van 't toornken totte astronomische speculatien. — It., Ja. vd. Meer, coperslager, 29 gl. 10 st., voor reparatie aende croon inde stads raetcamer ende een copere werelt op 't toornken vande astron. speculatien. — It., Isaacq Adolphs, 14 gl., voor het vergulden van een ronde bol op 't toornken der astron. speculatien ende het schilderen van 2 placcaten (!).

Recompensie. Item, Lowys Arsy, 50 gl., voor de dedicatie van syn Fransche *Logica.*

Vendels. Item, Corn. Quindt, 4 gl. 8 st., voor 2 trombandeliers met groene franien. — It., 137 gl. 6 st., voor het maken ende schilderen van 3 nieuwe ende het vermaken van 5 oude vendels, alle met korte stangen. — It., Ja. van Snellenberch, 22 gl. 2 st., voor 8 ysere spitsen boven ande stangen vande vendels, met 8 doppen onder aen de stangen, mitsgaders 't maken vande patronen, omme de kopere knopen na te gieten.

Wech naer Rhenen, langs de Langbroeker wetering, v. Utr. naer Amerongen, etc. It., 87 gl. 16 st., vande reyse tottet nemen van inspectie oculair ende het accorderen vande reparatie ende vercortinge vande wagenwegen vande stadt Utrecht naer Rhenen. — It., 17 gl. 3 st. 8 p., omme te besichtigen de wech langs de Langbroeker wetering tot de Amerongsche watering, ende wederom van daer door de Goyer wetering ende van 't eynde derselver wetering door de Rysenborcher- ende Oycker (!) weghen tot aen den Seyster wech langs de nieuwe vaert, omme te sien, waer men de wech bequaemst soude mogen ordineren naer Amerongen. — It., 91 gl. 12 st., omme met de regeringe tot Arnhem te spreken aengaende de nieuw te maken wech over den Sonnenberch nae Rencom. — It., 25 gl. 15 st., omme te besichtigen den tolacker met den Vuyrschen steech. — It., 15 gl. 1 st., omme te visiteren vande gelegenheit tusschen Utrecht ende Amerongen, ende waer men de nieuwe wech op 't bequaemst soude mogen maeken. — It., 21 gl., omme oculair inspectie te nemen vd. gelegenheyt der rivieren, cribbingen ende ridsingen omtrent 's Gravenweert ende Salmoort.

Coningin v. Engeland. Item, 74 gl. 11 st., voor wthalen van 't geschut opte Gansmerct etc., tyde de Coninginne v. Engelant alhier was.

1642. —

Academie. Item, Prof. Ravensberch, 18 gl., die te betalen stonden aen de glasslyper te Amst., voor drie glasen geteekend X. XX. XXX., het stuk voor 6 gulden. — It., mr. Arn. vd. Lingen, 37 gl. 15 st., in 't doen maken vande modellen vanden tooren totte astron. speculatien, een verrekycker, etc. — It., Tryntge Marcelis, 7 gl. 8 st., voor bier, gedurende het maken ende stellen van 't toorntgen opte Smeetoorn totte astron. speculatien, door ordre vd. prof. Ravensberch ende mr. Arent vd. Lingen. — It., Chr. Kandelaar, picqueur, 150 gl., tot subsidie. — It., Anto. Samuelsz., 175 gl., daer voor hy aengenomen had off te bicken de Smeetoorn ende de voegen te vullen, de raemen te setten ende de toorn te repareren nae den eysch van 't bovenste nieuwe werck.

Schuytgen. Item, Jasp. v Hoboken, 30 gl., van 6 tapyte kussenbladen met stads wapen, omme in 't schuyten te gebruycken.

Rhynschuyten. Item, Jan Adriaensz., scheepstimmerman, 52 gl., ter cause hy heeft vermaeckt een ouden rynschuyt, omme te dienen tot een patroon, waernae voortaen alle

de nywe rynschuyten gemaeckt ende de ouden vermaeckt souden worden. — It., op 't rapport vande heren gecommitteerden, gedaen 1. Fbr. 43, is by de vroetschap verstaen, dat de schippers vande rynschuyten, die nywe schuyten sullen maecken in conformite van 't patroen, ter ordonnantie vd. voorsz. heren gecommitteerden van stadswege sullen worden gesubsidieert met 50 gl., ende die haer oude schuyten daer na doen vermaecken, 25 gl., wiensvolg. dese rendant heeft betaelt door den gecommitt. Will. Goesensz. tot een nywe schuyt 50 gl., ende vorder vermaeckte schuyten van Alb. Willemsz, ts. 550 gl.

Brigittekerk. Item, Jan Henriksz., etc., 14 gl., voor 't afmeten vande Brigittekerk ende de huysinghe, die Dn. Flamman bewoont, oock het erff tot een nyewe steech besyden het fraterhuys ende daervan opteyckeninghe te maecken.

Beeltsnyder. Item, Nic. van Damast, beeltsnyder, 230 gl., voor dat hy gesneden heeft twee leeuwen, stadswapen met een croon, twee krommers met trofeen ende twe kerbeels met geweer etc., aende nieuwe gemaecte Homey voor de Weertpoort.

Collecte. Item, Henr. van Cleeff, tinnegieter, 8 gl. 4 st., voor segeloogen, gebruykt aen de lakenen, mitsg. voor 4 nieuwe schalen, om collecte mede te doen.

Stads-glasen. Item, Quiryn v. Lobbrecht, controlleur vande fortificatie, 18 gl., voor een glas met stadswapen in syn nieuwe huysinghe in 's Gravenhage. — It., Dirc Both, glasmaeker, voor een glas met stadswapen in de huysinghe *Drakesteyn*, 15 gl. — It., Jan van Bronchorst, voor een dubbelt glas met deser stads wapen, in de huysinghe van Jor. Fre. Ruysch, 24 gl. — It., Aert v. Culenborch, gecom. raet ter vergadering vd. Ed. Mo. heren, staten 's lants van Utrecht, 70 gl., voor een dubbelt glas in syn huysinghe by Clarenborch. — It., Dr. Corn. Booth, raet, voor een dubbelt glas in syn huys op 't Jans Kerchoff.

Recognitie. Item, Gysb. van Zyll, wegen Jo. van Doorn, boekvercooper, 150 gl., voor syn dedicatie der *Wtrechtsche Historie* van Beca ende Heda, mitsg. Lamb. Hortensius. It., daerby noch de pryscourant v. 2 ingebonden exemplaren, die hy ten behoeve deser stadt heeft gelevert. Noch voor de pryscourant van 2 ingebonden exempl., 124 gl. — It., Bernart Decker, 200 gl., van deser stads wegen vereert Dno Philippo Paraeo, *illustris gymnasii Hanovici rectori*, voor de dedicatie van syn sal. vaders, des wytvermaerden *doctoris Davidis Paraei*, *opera theologica*, Tom. I. in fol., tot Francf. gedruct ende nominatim de HH. burgermeesters ende vroetschap deser stadt, mitsg. *rectori et professoribus acad. Ultraj.*, gededicoert ende geinscribeert, mede ter consideratie vd. staet ende gelegenheit des gemeldten D. Phil. Paraei, by de tegenwoordige droevige constitutie ende desolatie van Duytschland.

Subsidie. Item, Christo. Mellero, 75 gl., tot een subsidie voor syn aengenomen expp. syns *Horoscopiae.* — It., de heren burgermeesters der stadt ende heerlicheyt Coevorden, 200 gl., voor subsidie tot opbouwinge v. een nieuwe kerk. — It., Hans Baur, major, 100 gl., tot opbouwinge der kerk in de Schans van Rees. — It., Jo. Bockingius, pred. op Robeen, 100 gl., tot opbouwinge van een nywe kerk aldaer. — It., Dirc van Frymersheym, in 't Graefschap Meurs, 50 gl., tot optimmeringe van hare door de Wymaersche affgebrande kerk. — It., het Barthol. gasthuys, 72 gl., tot subsidie v. het vergrooten ende vernieuwen vd. camer-schoorsteen ende pylaers aldaer. — It., Lucas v. Vorst, 37 gl. 19 st., voor 6 nywe silvere lepels met stadts wapen, vereert van stadswege in Maarten's gasthuys, buyten de Weert. — It., Arn. van Horick, geweest synde priester binnen de universiteit van Leuwen in Brabant, 30 gl. tot een subsidie. — It., Ja. Hesselius, gerecommandeert van Bilderbeeck ende den predicant vd. hartochinne van Nyborch, 15 gl. — It., Abra. van Kerkenraet *c. suis*, 19 gl. 10 st., tot vereeringe, dat hy voor de stadt heeft gemynt de heerlicheden van Hooch-, West- ende Leech-Raven.

Scherpregter doet curen. Item, mr. Havestad, scherpregter, 36 gl., voor twee curen by hem gedaen, aen twee vrouwenpersonen, d'eene vercracht op den wech leggende omtrent Houten, ende noch eene oude vrouw, die beroert synde op crucken ging.

Surendonck, rector. Item, Mechtelt van Bergensaet, 11 gl., verteert by de stads gecommitteerden met Surendonck, gecomen v. Rotterdam, van stadswegen gedefroyeert. — It., de gecommitteerden gerestitueert 43 gl. 18 st., voor reys- ende teercosten etc., opte reyse etc. tot Rotterdam, om D. Surendonck te versoeken tot rector alhier.

Laeckenmakers. It., Jan Jansz., Wouter Rista ende Albert Evertz., alle drie laeckenmakers, binnen deser stadt metter woon gecomen, 150 gl., ieder 50 gl. van de oncosten van 't opbreken ende transport harer familie, boven 't recht van borgerschap ende vrydom van wacht.

Spaens werk. It., Mich. Gulich v. Altsen, 50 gl., wt sake hy alhier sall opsetten een touw totte drapperie, om Spaens werck te maken.

1643. —

Organist. Item, Andr. Michielsz., organist vd. Dom, 60 gl., hem op den 12. Aug. 44. jaerlicx toegeleyt voor 't spelen opden orgel, voor ende na de predicatie, verschenen 1. Oct. 44.

Stempelsnyder. Item, Roeloff van Culenborch, 244 gl. 6 st., als 150 gl. voor 't snyden vd. muntstempel, mitsgaders ander yserwerck, hamer ende block, omme mede te slaen die vereerpenningen voor de studenten, die alhier worden gepromoveert, ende 88 gl. 11 st., voor 500 penningen, wegende tesamen 2 oncen een fierling, met nog 6 gl. 5 st., voor 't munten derselver penningen, etc. — It., hem noch betaelt 224 gl. 12 st., voor 12 promotiepenningen van ducatengout, wegende 4 onc. 15 eng. 12 asen, d'once tot 44 gulden, ende 15 gl. voor 't munten van dyen, alse v. yder 25 st. — It., de voorn. Culenborch, 125 gl., voor 50 silvere penningen, met 't voorsz. stempel geslaghen, onder de heren schout, burgermeesters, vroetschap etc. gedistribueert, 't stuc tot 2 gl. 10 st. — It., Vred. van Vloock, 60 gl. voor de moeyten ende arbeyt, by hem aengewent in 't maken vande stempel tot de voorsz. penningen.

Draettrecker. Item, Leon. Nulck, gout- ende silverdraettrecker, 150 gl., hem *cum suis* 23. May 36 toegeleyt, boven vrydom van borgerwacht, wanneer hy 3 jaren hier gewoont ende het voorn. handwerk geëxerceert soude hebben, welck handwerk hy hier noch exercerende is.

Orgelmaker. Item, Goert van Pisa, orgelmaker, 47 gl. 11 st. 8 p., voor 't geen hy verdient ende verschoten heeft met kennisse vd. kameraer ende Jor. Ja. van Eyck, in 't renoveren ende herstellen van het vervallen beyerwerck in 't toorntgen op 't stadthuys.

Caerten. Item, Jan van Diepenheim, lantmeter, 14 gl. 10 st., voor 't afteeckenen ende meten vande *Rietsteghe* met de circumstantie vandien, daer over hy met een knecht heeft gevaceert 2 daghen, mitsgaders voor 't maken vande teyckeninge opte maet. — It., hem noch betaelt 12 gl., voor 2 copien vande voorn. kaerte, een voor de heer vd. A, ende die andere voor den here van Opdam. — It., het meten vande nieuwe straet achter St. Pieter, omme te weten 't verschil van 't waterpas tusschen 't voorsz. kerchoff ende de nyewe grafft. — It., noch het maken vande calculatie, hoe veel eerst de stadt heeft gehadt vd. hr. deecken Wyck totte nyewe straet aldaer, 12 gl. — It., Jan Henriksz., Adr. Vermeer ende Abr. Dabot, geswoorns, 13 gl. 10 st., voor haer diensten in de Haverstraet, soo in 't offmeten vande Godscameren ende den hoff in de Brigittenstraet, mitsg. het estimeren vande huysinghe van Heyman Haecken, opten hoeck vande Haverstraet.

Stadsprivilegien gecopieert. Item, Jan v. Balen, 38 gl., voor 't copieren van sekere oude copieboecken van deser stadts privilegien.

Silvere letters. Item, Jan van Brevelt, silversmith, 8 gl. 16 st. 8 d., voor 't silver

ende faicon van seven letters vande extraord. letterdienaer Goort van Brevelt. — It., Henr. van Schoormont, 6 gl. 4 st. 8 p., voor 't souderen van 8 oogen aen 42 silvere letteren der stads trompers, als van yeder letter 3 st., afgetogen 1 st. 8 p., die de oude oogen aen silver swaerder waren als de nieuwe.

Recognitien. Item, Dno. Aernold Senguerdio, professor alhier, 120 gl., voor de dedicatie ende gepresenteerde expp. vande *Introductio ad physicam.* — It., Dno. Anthonio Matthaeo, *J. U. D. in academia hujus civit. professori primario*, betaelt 600 gl., in reguard vande dedicatie ende presentatie van 50 expp. van zyn E. in druck wtgegeven *Commentarius de Criminibus*, ende dat omme te betonen, hoe aengenaem hetselve de vroetscap is, ende omme zyn E. te meer te animeren tot continuatie tot diergelyke werken ende andere goede diensten, die zyn Ed. aen de academie ende studerende jeugd is doende.

Bibliotheek. Item, Christiano Ravio, 100 gl., in recompense van 4 boeken, in de Arabische, Persische, Turksche ende Islantsche talen, by hem de bibliotheek deser stadt ende universiteit vereert. — It., Ja. van Waesbergen, boecvercoper, 29 gl., voor soodane *Panegyrica secunda*, als hy aen de voorsz. Ravius, soo genaait als ongenayt, gelevert heeft. — It., den voorn. Ravio 70 gl., voor *Biblia Hebraica Bombergiana.* Editio Veneta, III. vll. in folio, by hem doer order vande heren regierders der stadt gecoft voor de stads bibliotheek, blyk. by de hand vanden bibliothecaris. — It., Gysb. v. Syll, boecvercoper, 95 gl., voor een *Turksch Alcoran* mette hant geschreven in 't Arabisch, voor de biblioth., ende 5 gl. voor syn provisie. — It., Jo. Petri, 30 gl. 6 st., voor *bibliotheca et pandectae Gesneri*, tot Leyden in de auctie van D. Dieu voor de stadt gecoft. — It., Jo. Verhoeven, 302 gl. 14 st., voor soodane boeken als de heer biblioth. Dor. Corn. Booth ten behoeve vande stads biblioth. gecoft heeft in 's G. Hage, in de auctie der boeken v. mr. Corn. Bosch. — It., Lamb. vd. Waterlaet, 83 gl. 6 st., voor alsulke boeken, als hy door recommendatie vd. Prof. Voetius, door last vande heeren voor de biblioth. gecoft heeft tot Alcmaer. — It., Jan v. Waesbergen, 266 gl. 18 st., voor hetgeen hy aen theses heeft gelevert, alsmede voor 2 groote Placcaetboeken vande staten generael. — It., Jor. Corn. Booth, deser stads bibliothekaris, 39 gl. 12 st., voor reyscosten ende vacatien op syn commissie naer 's G. Haghe, omme boeken te copen in de auctie vd. Adct. Bossius.

Hortus. Item, Jac. Man, hovenier op *Manenborch*, voor 150 voet palm, aldaer geplant, yder voet tot 8 p., etc. — It., de hr. Prof. de Roy, gerest. 35 gl. 8 st., voor diverse planten ende cruyden, v. Amsterdamme gesonden, etc.

Kerksaken. Item, 30 gl., gevallen opte reyse vanden pred. Tecmannus, op de beroepinge Dni. Sprutii. — It., 56 gl., oncosten, gevallen op de extraord. classis tot Wyck, ten huyse vanden pred. de Leeuw, over de dimissie vanden pred. v. Hagesteyn, de Bruyn. — It., Dno. Arnoldo Tecmanno, 16 gl., voor de maeltyt te synen huyse gevallen als *deputatus classis Ultraj.* den 26. Junii, als daer quamen deputeerdens classis, visiteren de Duytsche ende Engelsche kerke. — It., Jo. van Nellesteyn, 55 gl. 9 st., gevallen opte commissie vande gedeputeerden des kerkenraets naer Schoonhoven, te horen Snellium ende vande Velde, predd. aldaer. — It., Pet. van Leeuwen, 47 gl. 11 st., gevallen opte commissie naer Sohoonhoven, omme Snellium voorn. mede te horen. — It., noch 125 gl. 10 st., gevallen opte commissie, omme te Delft te horen de gaven D. Goethalsii, pred. aldaer. — It., noch 34 gl. 14 st., voor de reyse van D. Voetio, prof. ende pred. alhier, naer Delft, omme den voorn. Goethalsium mede te horen.

Academie. Item, 12 gl. 10 st., voor rynschen wyn, vereert Bern. Schotano, rectori magnifico in de academie tot Leyden. — It., de oud-burgermeester Nypoort en Bor, 60 gl., gevallen op de commissie vande vroetschap naer Haerlem, omme totte professie in de theologie te versoeken D. Jo. Hoornbeeck. —

It., Corn. Dircksz. van Almeloveen, 80 gl., voor laken ende satyn tot een nyeuwe tabbart voor den prof. Hoornbeeck. — It., P. vd. Poll, passementwerker, op de Gansmarct, voor 20 ellen dicke gecloste liscoort van karmosyn ende silver mettet knoopwerk daertoe, totte medailles, die men de gepromoveerde studenten omhangt, 11 gl. — It., Henr. Aertsz. ende Jan Henricksz., 3100 gl., daervoor sy van de gecommitteerden aengenomen hebben te maken het houtwerk van het nieuwe auditorium boven 't pant vanden Dom ende de materialen daertoe te leveren conform ende volgens het bestek, daervan gemaect. — It., Pet. Fransz., steenhouwer, 856 gl. 1 st., voor soodane hartsteen, als hy ande stadswerken ende het nyewe *auditorium* heeft gelevert.

Ryweeh over den Sonnenberch. Item, den oud-burgermr. Nypoort, 54 gl. 19 st., voor syn reyse naer Aernhem, omme te spreken metten richter aldaer ende metten heer vanden *Dorenweert*, aengaende het maken vande ryweeh over den *Sonnenberch* ende het leggen van een brugge over die beeke tot Heelsom. — It., noch 33 gl. 15 st., op 't verbeteren ende vercorten vande weeh.

Wagenspoor. Item, Corn. Evertsz. van Vronesteyn, 15 gl., voor 't maken van een wagen na het nieuwe wagenspoor, die hy aen hem behouden heeft.

Blyck. Item, Ja. Willemsz., timmerman, 24 gl. 10 st., voor 't opnemen van 't schutgen in de blyck achter den Plompetoorn ende hetselve weder te stellen aen 't brugken op Cranenhofstede by van Diemenshof, blyckende by 't besteck.

Stoelen. Item, Anto. van Wickenborch, stoelmaker, 367 gl. voor 27 Spaensche stoelen met vergulde nagels, daeronder drie met armleunen, staende in de raetcamer. — It., 12 pruisleeren stoelen met vergulde nagels, met roosgens op de leunen, van stadswege vereert aen 't Dolhuis, ende noch 2 roode pruisleeren stoelen, in de bibliotheek staende.

Beeltwerk. Item, Claes van Damast, 36 gl. 10 st., voor 't snyden van een vaes met knorren aen 't gestoelte in den Dom, het kronement, saterscop ende snakery met festonnen aen de schorsteen ende twe vaesgens met loofwerck in de raetcamer.

Ysere kagchel. Item, Adr. Andriesz. van Lobbrechs, 52 gl., voor een ysere kagchel met de voet, wegende 900 pont, in Hieronymus school. — Noch een dito op Sonnenborch, 36 gl.

Stadsglasen. Item, Ewout Born, glasemaker, 42 gl. 2 st. 8 p., voor 3 formen met glasen, houdende 49½ voet. — It., twe ovalen in ieder form, met stadswapen, yder tot een gulden. — It., 24 gl. voor een dubbel glas met wapen in 't Dolhuys. — It., 12 gl. voor een glas met wapen, in de huysinghe van Jo. van Ysendoorn, schout tot Wyck. — It., Will. vd. Stoop, glasemaker, voor een dubbelt glas met wapen, in het huys van Jo. Heurnius. — It., Nic. de Ridder, commiss. vande monsteringe, 12 gl. voor een glas met wapen in syn nieuwe huysinge aen de Breestraet. — It., Ja. Henriksz. van Oucoop, 12 gl., voor een glas met stads wapen in de huysinghe van Jo. van Wynbergen, oud-burgermeester van Amersfoort. — It., 12 gl. voor een glas met wapen, in de huysinghe vanden heer Bilderbeeck, oud-burgermr. van Amersfoort.

Sneevins, instrumentmaker. It., Jo. Sneevins, 33 gl., voor eenige mathematische instrumenten, by hem door last vanden professor Ravensberch gemaect ende gelevert.

Pylstockgen, etc. Item, Isaacq Schot, 9 gl. 4 st., verdient aen de oude pylroede ende voor drie nieuwe roeden met 3 pylstockgens voor de biercamer. — It., Gu. de Neve, voor een pylgewicht van 8 pont, 11 gl. 4 st.

1644. —

Recognitie. Item, Ciriacus Lentulus, 72 gl., voor de dedicatie van syn boeck: *Ciriaci Lentuli Augustus.* — It., Dno. Hugoni de Roy, J. C., voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van syn tractaet: *de eo, quod justum est*, 150 gl. — It., meester Arent

van Westrenen, can. ten Dom, voor een boec met figuren van schone copere platen van den seer vermaerden mr. Thybout, wtgegeven vande exercitie *der schermkunst*, ende andere wapens, hetwelk is gestelt in de stadbibliotheek, 30 gl. — It., Dav. van Hogenhuysen, 20 gl., voor 2 exempll. van seker bouck in folio, geintituleert: *Jaarlicx Verhael vd. verrichtinghe der geoctroyeerde West-Indische Compagnie tottet jaer 1636*, vd. heer Jo. de Laet. — It., Dno. Dan. Costero, pred. tot Houten, 250 gl. voor de dedic. ende presentatie v. 50 exempll. v. Petri Molinaei: *Schilt des Geloofs*, by hem wtten francoysch overgeseth.

Subsidien. Item, Odoardo Malvesio, Ital. Edelman, totte religie overgecomen, 50 gl. — It., Jo. Marinius, olim pastor M. Johannis Chebdiorsky, Bohemiae exulus, 30 gl. — It., Adr. Swavio, pred. alhier, 200 gl., tot soulagement vande bedroefde kerken in 't furstendom Anholt, omme anden kerkenraedt tot Amsterdam overgesonden ende by deselve bestelt te worden. — It., Don. Jo. Nicasio, pred. vande Fynaert, in 't eylant Willemstadt, als gecommitteert vanden kerkenraet, aldaer betaelt 100 gl., tot opbouwinge van haerluider nieuwe kerke. — It., de WE. ende Eerw. Archibaldo Hamelton, gewesen aertsbisschop van Vassel in Irlandt, die om de protest. religie vande papisten vervolcht ende van syn treffelyke middelen ende levensincomen is berooft ende zich met syne huysvrou ende kinderen hier te lande onthoudende is, op de recommendatie vande eerw. kerkenraet alhier toegeleyt de somme van 150 gl., die by den rendant syn getelt aen den pred. D. Tecmanno. — It., de gedepp. der geref. kerke der heerlicheyt van syne Hoocheyt den Prince van Orangien, gen. Afterhout in de baronye van Breda, 100 gl., tot opbouwinge vande kerke aldaer. — It., Mar. Lantsaert, 28 gl., voor de materialen van syn huysken aen de muur van 't *Fraterhuys*, *in de Groeneweech*, vermits de nywe straet aldaer. — It., M. de Bruyn van Berendrecht, 78 gl. 10 st., voor 12 silvere lepels, van stadswegens in 't weeshuys vereert.

Academie. Item, Roeloff van Culenborch, 153 gl. 9 st. 8 p., voor 8 goude promotiepenningen van ducatengout, wegende 3 oncen 3 engels 8 asen, ende voor 't slaen yeder penning 1 gl. 5 st. — It., Ja. Sweren, smithmr. in de munt, 5 gl., voor syn moeithen in 't maken van deselve penningen. — It., Roel. van Culenborch, 32 gl. 10 st. 8 p., voor 't gene hy anno 1645 als ykmr. heeft verdient.

Wapensnyder. Item, Ja. Jacobsz., wapensnyder, 5 gl. 16 st., voor 't snyden van de stempels op 't segelhuys.

Bilderbeeck. Item, Jo. Copes, 150 gl., voor 2 jaren tractement den agent Bilderbeek, verschenen in Martio 1645, voor de advysen, die hy twee mael 's jaers van Ceulen herwaerts schickt.

Caerte. Item, aen sekere vrouw, die in de vroetschap presenteerde een caertgen, met swarte rollen, van de belegeringe van 't *Sas van Gent*, 5 gl.

Vulmolen. Item, Jan Jansz., timmerman, 13 gl., voor een bestek van een achtkante vulmolen. — Item, Jan Willemsz. van Schayck, molenmaker opten Hooghen Oort, 12 gl. voor 't maken van een besteck van een wynt-vulmolen, opte huysinghe vd. water-vul-molen opten Oort. — It., Reynier Verhoeff, seylmaker, 120 gl., voor de seylen aen de wint-vul-molen in de Weert aen de Knollebrug. — It., Adr. Cornelisz., in den Weerde, 24 gl. 4 st., voor 2 niewe stampers in de vul-molen. — It., Euseb. Brantsz., 1000 gl., in minderinge van 't gene, daervoor hy aengenomen heeft te maken ende te leveren de wynt-vul-molen opte huysinghe vd. water-vul-molen in Lauwenrecht, volg. 't bestek. It., noch in minderinge 1000 gl. — It., noch voor 't gene hy bedongen heeft voor 't maeken ende stellen vd. voorsz. molen, 1150 gl.

Stadswerk. Item, Herm. Booth, glasschryver, 7 gl., voor 't maken van een teekeninghe vande nieuwe gevel aen den hoeck vande timmeringe aen 't raethuys. — It., Pet. Adriaensz. 't Hooft, voor 3 teekeningen, gemaect van steene pompen, 7 gl. 4 st. — It., Jan Henricsz., 21 gl. 10 st., voor 't maken van

verscheidene bestekken ende grondteykeningen in de woninge vanden rector in S. Hieronymus school. — It., Paul Ruysch, lantmeter, 319 gl. 10 st., voor 't gene hy verdient heeft in't meten v. verscheidene partyen voor de stadt. — It., Nic. de Gyselaer ende Henr. Evertsen van Galen, wonende tegen over de Gaertbrugge, 30 gl., totte costen van 't maken vande vleugel ande selve brugge. — It., Henr. Jansz. van Heuckelom, voor dat hy in den Haghe is geweest, omme met Jor. van Weede te spreken vande Godscameren in de Brigittensteech, 5 gl. — It., Jan Henriksz., 11 gl., den timmerluyden toegeleyt, in 't plaets vd. mey in 't nieuw auditorium. — It., 129 gl. 12 st., voor de reys van Jo. vd. Nypoort, etc., metten timmerman, omme oculaer inspectie te nemen vande wyte ende gelegenheyt der *sluysen*, van Delfshaven, Ter Goude ende die sluys by Alphen, omme te dienen van advys in regart van 't werk te maken opte Vaert. — It., Nic. van Damast, antyksnyder, 66 gl. 7 st., voor 't snyden vande sleutels onder de balken van 't stathuys ende ander werk. — It., Ja. van Bentum, timmerman, *c. suis*, 810 gl., daervoor sy aengenomen hebben te leveren het hout ende arbeytsloon vande nieuwe *roode Brug*, volgens 't bestek, alsmede voor 't buytenwerk volg. 't accoort. — It., Agnietge Dareth, 2949 gl. 3 st., voor geleverde hartsteen aende gevels ende schoorsteen v. het nieuwe getimmer aen't stadhuys. — It., deselve ende de wed. van Hans Croon, steenhouwer, 1938 gl. 18 st. 8 p., voor hartsteen aen het buitenwerk van het voorn. getimmer. — It., noch 800 gl., in volbetalinge vande som van 2450 gl., haer competerende vande hardsteen wegens het bestek aen het nieuwe getimmerde werk van het stadhuys. — It., deselve 15 gl., omme daermede te betalen Jo. Kerstens, beeldsnyder t'Amersfoort, *voor 't boetseren van stadswapen, mette croon, leeuw, festonnen ende cleeden*, tot een patroon ande nyeuwe timmeringe aen't stadhuys. — It., Dan. Hilbrantsz., steenh., 90 gl. 10 st., voor vacatie ende teekeninge, dienende tot modellen van't hardsteen getimmer aen 't stadhuys. — It., Adriaen van Hoboken, 5 gl., voor 5 hartsteen stucken gelevert aen 't poortge van 't tuchthuys op S. Nicolaes kerkhoff.

Kerk-sakjes. Item, Aert Stevensz., cleermaker, 10 gl. 4 st., voor leverancie van sackens, daer de diaconen het gelt voor den armen onder de predicatien in collecteren.

Bibliotheek. Item, D. Corn. v. Deuverden, onlancx gepromov. doct. jur., betaelt 25 gl. voor het drucken syner oratie, in dien tyt gedaen: *De restauratione ac renovatione bibliothecae Ultrajectinae*, hem tot een vereeringe gegeven. — It., Christi. Ravio, hoogl., voor sekere boecken ende tractaten, by hem volg. de hant vd. bibliotheek gelevert, 160 gl.

Kerksaken. Item, 57 gl. 11 st., opte reyse Arn. Tecmanni, etc., om te horen de gaven van D. Guilielmo Soestio, pred. tot Rotterdam, ende mede van Snellio tot Schoonhoven. — It., D. To. Flaman, opte commissie naer Haerlem, om te sonderen de gelegenheit v. D. Tegularii (?) totte beroepinge alhier. — It., 103 gl. 3 st., opte commissie, om te horen de gaven Tichleri, tot Deventer. — It., Jac. Dop, copergieter, 15 gl., voor een coperen erm met twee candelaers opte preekstoel in de Catrynekerk.

Stadsglasen. Item, een glas met wapen, aen Anto. de Goyer, 20 gl. — It., op't Bagynhoff, 12 gl. — It., aen Jo. Gotscalck Halmal, maerschalck, gemaect door Geurt Schilthouwer, 20 gl. — It., in 't Jobs gasthuis, door Herm. van Ewyck, 40 gl. — It., an Jo. vd. Meer, achter den Dom, door Anto. de Leeuw, 20 gl.

Vendel. Item, Fre. de Visser, cleermaker, 12 gl., voor een groen vendel met vlammen, ende wapenen te hernieuwen.

1645. —

Subsidien. Item, Nathanael Conopius Cretensis, vicarius vande gewesene patriarch Cirullus, 100 gl., tot subsidie ende verval vd. costen van eenige te coopen boeken.

Recognitie. Item, Do. Isbra. Diemerbroeck,

med. doct., voor de dedicatie syns boeks: *De Peste*, daervan 2 syn aengenomen, 25 gl. — It., Abra. Bocstadio, 25 gl. voor 2 of 3 expp. syner *Poemata*, aen de stadt gededicеert.

Maliebaen. Item, Henr. Wynter, deser stad borger, 50 gl., voor syn gepresenteerde caertgen vande Maillebaen ende wt andere consideratien.

Stempels. Item, Ja. Jacobsz. van Dort, voor 't snyden van 3 stempels, daer mede de wollen dekens worden geteekent, 70 gl.

Caertgens. Item, Jan van Diepenheim, lantmeter, 15 gl. 10 st., voor salaris over het meten van eenige paertyen van straten ende huysen, ende caerten daervan voor de stadt te maken. — It., 29 gl. 10 st., voor het ofmeten vd. munt met de sack ende circumstantie van dien, ende daervan een caert te maken.

Bilderbeeck. Item, Ferd. & Fre. van Schulenborch, 75 gl., ten behoeve vanden agent Bilderbeeck tot Ceulen, over een jaer tractement voor syn weeckelyksche advysen, verschenen in Martio 46.

Kerksaken. Item, Joanni Flaman, pred., 19 gl., voor 't gene ten huyse als Sinedrij p. t. praeses is verteert opte conferentie vande predicanten, geconvoceert wegens beroepinge v. D. Jo. Hoornbeeck, tot predicant. — It., Andr. Swavio, pred., 18 gl. 17 st., voor 't geene de gedeputeerden vd. classis deser provincie te synen huyse hebben verteert, Aug. 46.

Weg door 't bosch. Item, 90 gl. 16 st., aen Anto. de Goyer, naer Arnhem in de conferentie over het vercorten vande wech door 't bosch.

Prins Willem. It., D. Boteycken, 72 gl. 4 st., voor verteringe te synen huyse by de heren vande stadt met haer officianten, dienaers ende ander gevolch, op 't verwachten ende bewelcomen van syn Hoocheyt Prins Willem van Oranje, op den 16. ende 17. Dec. 45. — It., 61 gl. 21 st., uts., als de heeren bewelcomenden syn Hooch. Pr. Wilhelm metten Cheurforst v. Brandenborch, Fbr. 46.

Coningin van Polen. Item, Jan Tiele, rynschipper, 5 gl. 5 st., op 't inhalen vande Coningin van Polen. — It., Corn. Aelbertsz., opsigter der rynschuyten buyten Tollesteech, 23 gl. 10 st., voor 't gene te synen huyse van stadswege verteert is op 't bewelcomen vande Coningin van Polen.

Nieuwe Campstraet, etc. Item, Henr. Jansz. van Heuckelom, 750 gl., voor 't ofbreeken opte breete, als de nieuwe te maecken Campstraet, twee goedscameren ende weder twee nieuwe te maken, in conformite van 't bestek. — It., 16 gl. 4 st., voor 9 roeden straet by metinge by mr. Abel Wassenaer. — It., Jan Clementsz., 73 gl. 16 st., voor de nieuwe straet van S. Peters kerkhoff totte straet voor de sack besyden de staten munt, groot 41 roeden. — It., 176 gl. 17 st., voor de straet voor het nieuw getimmer vande nieuwe Campstraet mitte dwaersstraten, by metinge groot 98¼ roeden.

Catrynekerk. Item, 12 gl. voor 24 copere blakers met de nagels, gelevert voor de stadt in de Catrynekerck.

Stadsglasen. Item, Phil. van Swinderen, 87 gl., voor 't vernieuwen vande glasen in de Maillebaens woninge, mitsg. die te repareren ende wapens daerin te leveren. — It., Jan van Baren, 30 gl., voor 't glas met wapen, vereert op de ridderhofstede Amerongen.

1646. —

Wtgeven by den rendant gedaen, tyds de inleydinghe van syn Hoocheyt, den Prince van Oranien, in 't stadhouderampt deser provincie, soo aen vereeringen, costen vd. maeltyt. It., in 't lossen van 't canon metten gevolgen vandien, mitsg. hetgene aen Hoochgemelte syne Hoocheyt's trompetters, hellebaerdiers ende andere personen, die alsdoen in stadsdienst geweest syn, vereert is.

It., eerstelick brengt de rendant alhier de somme v. 3150 gl., voor 500 enkelde nederl. goude ryders, behandigt an mr. Jo. vd. Nypoort, deser stads secretaris, daermede meer Hooggemelde syn Hoocheyt als stadthouder,

van wegen deser stadt is beschonken, dus 3150 gl.

It., noch betaelt voor een beursgen, van root fluweel, geboort met een silvere galon, ende gesnoert met snoeren van silver ende roode syde, daermede de voorn. vereeringe is overgelevert, negen gl. vier stuv., dus 9 gl. 4 st.

It., Lambert Cooth, cock, de somme van 839 gl., voor 't gene hy opte maeltyt heeft verdient, met coocken ende leverantie van taerten, mandeltaerten, pasteyen, hammen, tongen, swesericken, murchpypen, komkommers, cappers, olyven, foly, eyeren, lardeerspeck, saucysen, kaes; it., huer van linnen ende messen, dus 839 gl.

It., Deliana Geritsz., huisfr. van Dirck Willemsz. van Beest, voor 't vleys opte voorsz. maeltyt gelevert, 153 gl.

It., Dirck Dircksz. vd. Well ende Margriet Jansz., 682 gl. 1 st., voor soodane hasen, patrysen, kalkoenen, capoenen, hoenders, duyven, wachtels, leeuwerken, konynen ende andere diergelyke, als sy totte voorn. maeltyt hebben gelevert, 682 gl. 1 st.

It., Gysbr. Adriaensz., voor karpers, snoeken ende brasems, 18 gl. 9 st.

It., Ja. vd. Horst, 80 gl. 8 st., voor gelev. citroenen ende orangeappelen, dus 80 gl. 8 st.

It., Barbara Antonissen, groenwyff, voor lauwriertakken, roosmarynboomen, artisocken, asperges, knollen, wortelen, doornbessen, poelen, spinaet, peeterselye, suerink, carvel, karsen, 't pont tot 3 gl. 15 st., aertbesien, etc. by haer gelevert, dus 78 gl.

It., Isaacq van Rhyn, suyckerbacker, voor alrehand suyckerbanquet ende confituren by hem gelevert, 700 gl.

It., Jan van Oosterhout, voor gelycke leverantie van suyckerbanquet ende confituren als boven, 670 gl.

It., Ja. van Ochten, backer, betaelt voor brood ende weggen als mede doove colen by hem gehaelt, 87 gl. 17 st.

It., Willem van Berck, voor rynse wynen, by hem gelevert, 412 gl. 11 st.

It., den here Antho. Charles Parmentier, 91 gl. 15 st., by syn Ed. verschoten voor een stuck *Vin Franchoys*, op stads versoek van Amsterdam ontboden, dus 91 gl. 15 st.

It., Henr. de Cock, voor gelev. fra. wyns, 62 gl.

It., voor impositien opte voorsz. wyn, 148 gl. 3 st. 12 p.

It., de heer Ja. Splinter, voor gelev. bier, 33 gl. 4 st.

It., de wed. vd. brouwer Ter Steghe, voor gelev. bier, 17 gl. 8 st.

It., Jan van Rynevelt, silversmit, voor huur van 12 silvere soutvaten et 50 silvere lepelen, mitsg. het schoonmaken ende bruyneren vande selve, 10 gl. 19 st.

It., Luc. van Voorst, goutsmit, voor huer van 8 paer soutvaten ende 36 silvere lepels als boven, 10 gl.

It., Bruyn Claesz. van Werkhoven, silversmit, voor huer van 4 silvere soutvaten ende 10 silvere lepelen met het bruyneeren ende sieden, 4 gl.

It., Henr. van Voorst, tinnegieter, voor huer van tin, by hem opte voorn. maeltyt gelevert, 60 gl.

It., Henr. Messler van Cleeff, tinnegieter, voor huer van tinne vaten ter selver tyt gelevert, 60 gl.

It., Ja. Symonsz. Moth, coperslager, voor huer van coopere koelvaten, ketels, vertinde vleyspotten, by hem gelevert, 15 gl.

It., Barth. Moor, coperslager, voor 5 copere cranen, 4 gl. 10 st.

It., Eelgen Jansz., voor gebroken glasen, als mede huer vd. glasen op de voorsz. maeltyt, 89 gl. 11 st.

It., Peter de Cracht, voor huer vande tapyten, die gehangen hebben in 't groote stuck van 't nieuwe getimmer aen het stadhuys, daer syn Hoocheyt wierde getracteert, by believetenisse, 260 gl.

It., noch betaelt aen diverse personen, die aen 't canon hebben helpen arbeyden, omme wt het artill. huys te breugen opte wal ende 't selve te bewaecken. It., aen de constapels ende matrosen, die 't selve losgebrant ende geregiert hebben, oock hetselve weder op helpen halen ende in 't artill. h. brengen, 288 gl. 10 st.

It., Pet. Vermeulen, etc., voor dat syl. met hore peerden het canon hebben gereden wttet artill. huys opte Neude ende van daer opte wall ende weder vande wall in 't artill. huys, 96 gl.

It., Anto. van Ravesteyn, voor verdient arbeitsloon in 't helpen wthalen vande voorsz. stucken geschut ende weder inne brengen, mitsg. diverse materialien van lontstocken, schaepsvellen, boomoly, laetpinnen, fyne lonten ende diergelyke, tottet lossen van 't geschut nodich, 41 gl. 19 st. 7 p.

It., Aernt Hermansz., voor 600 pont buscruyts, tyde voorsz. aen de stadt gelevert, yder hondert tot 33 gl. ende 6 tonnekens, yder tot 16 st., dus 202 gl. 16 st.

It., Corn. Quint, out-schepen, voor buscruyt by hem gelevert tyde voorsz., 79 gl. 16 st.

It., de acht respect. hooftmannen vande schuttery, voor verschoten oncosten, gevallen op 't inhalen van syn Hoocheyt, 90 gl. 16 st.

It., Jan van Bentum, voor leepelstelen ende ander houtwerk, tottet canon als boven, 2 gl. 3 st.

It., Will. Olofsz., bode van 't smedengilt, voor 4 tonnen houtskolen, by die van 't gilt gelevert, 10 gl.

It., den heer Prof. Moreels, voor de presentatie eniger expp. vande *panegyrica oratio*, by syn Ed. den 29. Mey 1647 in 't choor vd. Dom, naer de inleidinghe van syne Hoocheyt gedaen ter presentie ende ter eere van Hoochgemelten syne Hoocheyt, welke somme onder het capittel van alrehande saeken in wtgeven wort gebragt, dus memorie.

It., mr. Jo. Strick, adv., voor de presentatie eeniger expp. van syn *Pallas Trajectina* of *Lofdicht over de inleidinge van syn Hoocheyt in 't stadthouderambt*, die mede in 't voorsz. capittel syn in wtgeven gebracht, dus memorie.

It., Steven de Leuw, voor syn diensten gedaen opte voorsz maeltyt, 150 gl.

It., noch 155 gl. 4 st., alse: 100 gl. vereert aende hellewaerdiers ende 55 gl. 4 st. ande trompetters van syne Hoocheyt.

It., de boschbewaerders, welke hadden gebrocht een geschoten hert totte voorsz. maeltyt, tot vereeringe, 25 gl.

It., an de stadsofficianten ende andere personen, als mede de coetsiers, die tyde als voren in den dienst vande stadt geweest, 445 gl.

Summe vd. maeltyt van syne Hoocheyt, 9331 gl. 3 st. 4 p.

It., Prof. mr. Henr. Moreels, 150 gl. voor de praesentatie eniger exempll. van *panegyrica oratio*, by syn Ed. den 29. Mey 1647 in 't choor vanden Dom, nae de inleidinghe van syn Hoocheyt den hr. Pr. van Orange in 't stadthouderschap deser provintie, ter presentie ende ter eere van Hoochgemelte syn Hoocheyt gereciteert.

It., mr. Jo. Strick, adv., inden hove prov. t'Utrecht, 60 gl., voor de praesentatie eeniger expp. van syn *Pallas Trajectina*, etc., ofte *Lofdicht over de inleidinghe van syn Hoocheyt den heer Prince van Orange*, etc., *in 't stadthouderschap 's lants van Utrecht.*

It., Adriaentge Geurtsz., 12 gl., voor huer van tapyten in 't stadthuis ende de academie ofte den Dom, teyde der inleidinge van syn Hoocheyt in 't stadthouderschap.

It., Pet. van Wyck, voor een ebbelyst om een schilderye vd. heer Werckhoven, syn Ed. vereert, voordat hy syn schilderye in 't stadthuys heeft gelevert, als syn Hoocheyt, den hr. Prince van Orangien, als stadthouder deser provincie was ingeleyt ende op 't stadthuis getracteert.

It., 39 gl. 2 st., wagenvrachten ende teercosten, gevallen in 't herwarts comen vanden heeren vd. Hoolck ende vd. Poll, gecommitteerden vd. stat. gen. ende de general. rekencamer specialyck verschreven, omme te comen opte maeltyt van syne Hoochheyt, tyde syn Hoochgem. Hoochheyt inleidinghe in 't stadthouderschap deser provincie.

It., Mathys Ketel, buiten de Weerpoort, 29 gl. 10 st., voor 't geen de heeren metten dienaers te synen huyse verteert hebben, als syn Hoochheyt aldaer wert ingewacht.

It., Corn. Keyser, herbergier *inden Uyl*,

achter 't stadhuys, betaelt 11 gl. 15 st., aldaer gehaelt ende verteert met kennisse vd. rendant by den timmerman etc., die aen't nieuw getimmer arbeyden, tyde voorsz.

It., voor 't repareren der glasen in de huysinghe op 't Singel, daer 't *Verdoolde Schaep* wthangt, door 't lossen van het canon, als syn. Hoochheyt tot stadh. was gehult, beschadigt, 6 gl.

Recognitie. Item, Gysb. van Zyll voor de presentatie van 50 expp. van seker boeksken, genaemt: *Trap der Jeugd*, 25 gl. — It., Henr. de Roy voor de dedicatie van syn *Fundamenta medica*, 150 gl. — It., Jo. van Noordyk, pedel, 120 gl. voor de dedicatie ende praesentatie van 48 expp. van syn gedruckt tractaet, geintituleert: *Enchiridion juris.*

Subsidie. It., Henr. v. Crowenborch, drappier, 100 gl., voor het stellen v. een getouw, nevens borgerschap ende vrydom vd. wacht, volg. contract v. 20 Jan. 1645. — It., den predicant tot Gennip 50 gl., tot opbouwinge v. een kerke op het Genniperhuis, betaelt aen prof. Voetius, 50 gl. — It., Corn. Stuart, pred. tot Ossendrecht in 't marquisaet van Bergen o. d. Zoom, 160 gl., tot opbouwinge van een nieuwe kerk. — It., de gecommitteerden der heerlicheyt van Abbenbroek, 60 gl., tot subsidie van haer geledene schade door den brandt. — It., de gecommitteerden vande ware geref. gemeente binnen de stadt Santhen in 't voorstendom Cleeff, 100 gl., tot subsidie om een nieuwe kerke aldaer te bouwen. — It., Odoardo Malvesio, Italiaens Edelman, geworden synde vande religie, 50 gl., tot subsidie als reysgelt. — It., Margareta van Levingston, wed. van Tho. Levingston, ridder, in syn leven hoffmr. van hare maj. van Bohemen, 50 gl., doer handen van Prof. Voetius. — It., Michaeli Monserato Montanes Catalonus, 20 gl.

Trucktafel. Item, Jan de Selmont, betaelt de som van 13 gl. 16 st., voor hout, nagelen, kolven, arbeytsloon ende leere sacken, gelevert ende verdient aen de nieuwe trucktafel, gemaeckt in de woninge vanden maillemeester.

Bibliotheek. Item, betaelt 499 gl. 15 st., voor incoop van seekere *opus*, genaemt: *Oceanus juris*, gestelt in de stads bibliotheek, mette costen daerover gevallen. — It., noch opte commissie naer Amersfoort, omme 't voorsz. boek te coopen, 30 gl. 18 st. 2 p.

1647. —

Tho. Dusart. Item, Tho. Dusart, een jaer tractement, hem als preses vande musiciens toegeleyt, verschenen Remigii 1648, mitsgaders 12 gl. voor vier jaren tractements, tot 3 gl. jaers, hem te voren by de musiciens-instructie geaccordeert, versch. primo Oct. 1647.

Subsidie. Item, Gerit Pelt, voor dat hy 6 jaren heeft onderhouden het kint van Aletta vd. Burch, die naer Coningsbergen was vertrocken, om schulden, die sy aen studenten ten achteren was, te innen, sonder dat men tot noch toe hadde connen vernemen, waer sy gebleven, ende apparent was, dat sy op see sou syn vergaen, wesende hetselve kint alsnu by de ambachtscamer aengenomen, 150 gl. — It., Moses, soone van Michaelis, presb. tot Garsenica, tot subsidie 150 gl. — It., D. Hierotheus archimandrita Cephaloneus, hebbende hem enighe jaren tot Leyden laten gebruiken tot oversettinge vande *Confessie*, *Catechismus*, *Liturgica* ende *Synodale Canones* der gereformeerde kerken alhier, denkende weder te keren nae syn vaderlant, volg. ordon. 150 gl. — It., de afgesandten der stad Camen in 't graefschap vande Merck, tot reparatie van haerl. brantschade, 25 gl. — It., de gecommitteerden der stadt Rhenen, in 't sticht van Munster, tot soulagement vande schade door den brant geleden, 30 gl. — It., Herm. Deusing, pred. tot Lipperaide, tot opbouwinge vande verbrande kerk ende 't pastoor-huys, 25 gl. — It., die vande forteresse *Swarte Sluys*, tot vergrooting van haere kerk, 60 gl.

Afteyckeningh vd. stadt. It., Herm. Saftleven, schilder, vereert voor de exempp. vd. afteykeninghe deser stadt, by hem gedaen ende in plaet wtgegeven, 150 gl.

Stads bannier. Item, Joost van Attevelt,

ter sake hy geteekent heeft seker out glas ten Duytschenhuys, waerinne staet de groote bannier der stadt Utrecht, ende 't selve op francyn geschildert, oock gecopieert. It., noch in francyn heeft geschildert die vier oversten deser stadt met silvere kovelen, daer boven stondt een S. Marten, in forma, blyckende by beliefte 36 gl.

Prothocollum Gisberti a Moock. It., Henr. van Heerenveen, clerq vanden gerechte deser stadt, voor 't copieren van seker boeck, geintituleert: *prothocollum magistri Gisberti a Moock, Noviomagi S. C. B. V. capellani et Secretarii Illustrissimi et D. R. Dni Philippi Rovenii Archiepiscopi Philippensis, nec non Hollandiae, Selandiae ceterarumque confederatarum provinciarum vicarii apostolici*, 20 gl.

Kerksaken. Item, Jo. Flaman, pred., voor cost te synen huyse opte eerste ende tweede comparitie der gecommitteerden des classis met de gedeputeerden des kerkenraets, totte approbatie vande beroepinge D. Jacobi Sterremontii, 48 gl. 10 st. — It., opte commissie vanden kerkenraet, om tot Gorcum te horen de gaven van D. Ravesteyn. — It., opte commissie, gegeven op D. Flaman, etc., omme tot Deventer te horen de gaven van G. de Smith, 68 gl. 11 st. — It., opte commissie, gegeven op D. Heycop, pred. etc., omme in Noorthollant, te Luttelbroot, te horen de gaven van Do. Vindelius, 59 gl. 16 st. — It., opte commissie, gegeven op Arn. Tecman, omme tot Soetermeer te horen de gaven van Do. Lodesteyn, 99 gl. 13 st. — It., opte commissie, gegeven op D. Breyerus, pred. etc., omme te horen de gaven van D. vd. Hengel, pred. tot Amerongen, mitsg. in 't presenteren van 't beroep, 174 gl. 1 st. — It., opte commissie, gegeven op Flaman, pred., omme tot Rotterdam te horen de gaven van Ja. Sterremontius, 147 gl. 12 st. — It., in 't beroup ende wtwerken der dimissie etc., 362 gl. 14 st. — It., op de derde reys naer Rotterdam als voren, 385 gl. 2 st. — It., op de reys naer Rotterdam by D. Breyerus, 61 gl. 18 st.

Kussens. Item, voor veeren, insteeken, rootleeren vellen ende opmaken van nieuwe ende reparatie vande oude kussens, tyde deser rekeninge, 74 gl. 12 st. — It., om 8 wapentgens van sayet opte kussens, ieder 20 st., ende 15 wapentgens van syde, ieder tot 42 st. — It., voor 't bewerpen ende opnayen, oock borduren v. 15 wapentgens op stadkussens, 17 gl. 8 st.

Vendels. Item, Corn. v. Almeloveen, voor de leverantie van stoff met syn toebehoren, tot een nye vendel voor de compagnie vanden hooftman Wtewaell. — It., van een veltteyken voor den vendrich vanden hooftman Quindt, mitsg. groen laken, rouw linnen ende lint, 134 gl. 13 st. 12 p. — It., Bern. de Visser, voor 't schilderen en vergulden van twee vendels met stadswapen, met een goude leeuw ende gouden crans, 31 gl. — It., Adam Monincx, voor 't vergulden vande knop ende yser aen een vendel, 3 gl. 5 st.

Vredehandel. Item, Sion Lus, wonende by den heer Gysb. vd. Hoolck, van stadswege gecommitteert ter vergadering vande Ho. Mo. heren stat. gen. betaelt de somme van 60 gl. by de vroetschap toegeleyt, ter sake hy verscheiden stukken, rakende den vredehandel tot Munster, tot dienste vande stadt heeft gecopieert. — It., voor de reys van P. Bor, vd. Woerd, Zyll, Werkhoven, Ruysch ende v. Wyck, schepenen, gecommitteert omme in de wichtighe deliberatie vd. vredeartikulen met raet ende advys te assisteren de heren wttet middel vande stadt extraordinaris ende ordinaris gecommitteert ter vergadering vande Ho. Mo. heren staten generael, 1329 gl. 18 st.

Recognitie. Item, Do. Cypriano Regneri ab Osterga, voor de dedicatie van *Censura Belgica ofte annott. ad institt. juris*, 250 gl. It., Lamb. Waterlaet, pred. tot Panderen, voor de dedicatie van syn *Roomsch Ismael ofte Dwaersdryver.*

Tapyten. Item, Abra. van Resant, ter sake hy de tapyten in de raetcamer heeft gevoedert met 157 ellen canifas, wtbrengende 628 ellen naets, behalve het omsomen ende het inrygen vd. voederinge ende het gaern daertoe gedaen, 31 gl. 8 st.

Picqueur. Item, Anto. Hartman, picqueur,

voor 36 pakmanden met hooy, omtrent het geschut, dat men losbrande tyde de huldiging van syne Hoocheyt als stadhouder, 30 gl.

Anatomische instrumenten. Item, Ja. van Snellenborch, voor 't schoonmaken der instrumenten, die gebruikt worden in de anatomie, alsmede 't geen hy daertoe nieuw gelevert heeft, 8 gl. 8 st.

Opmetingen. Item, Balth. Lobe, lantmr., het santpad tusschen de stat ende Vaert te meten ende carteren, 28 gl. 16 st. — It., Jan van Diepenheim, lantmr., in 't meten, verdeylen ende carteren vande erven der *oude munte*, oock vande nieuwe te maken straet aldaer, als mede het opmeten van eenige vacken opte steenstraet naer de Bilt, 72 gl.

1648. —

Theod. Bary. Item, Theod. Bary, stadstromper, becleedende de plaets van Jo. van Meuwen, die syn dienst, vermits ouderdom ende impotentie, niet langer en conde waernemen, is 24 Dec. 47. daervoer jaerlycx toegeleyt 85 gl.

Stempelsnyder. Item, Roeloff van Culenborch, voor 't silver ende snyden van een nieuw stads-signet in plaets vande vermiste, 30 gl. 8 st. — It., hem noch voor 't snyden van 2 stempels met het wapen vande academie; daer noch toe een instrument off schroeff, omme den penning net aen te prenten, 173 gl. It., voor 12 promotiepenningen, etc., 470 gl.

Jo. Snevins, instrumentmaker. Item, Jo. Snevins, horologiemaker, voor dat hy gemaekt heeft op den astronomischen toorn het groot instrument *seckxtant* ende oock de globens, daer aen hy met knecht ende jongen heeft gearbeyt 4 dagen, 's daechs tot 8 gl., ende noch 6 gulden voor een groote passer, omme te gebruiken in 't demonstreeren der lessen, 44 gl.

Recognitie. It., Andr. Essenius, SS. theol. dr. et pred. in Neerlangbroek, tot vereeringe voor de dedicatie van syn boeck tegen het werk van Jo. Crellius, gewesen Sociniaens predicant tot Racou in Polen, ende wesende dit gepresenteerde boeck geintituleert: *Triumphus crucis s., catholica de satisfactione Dni nostri Jesu Christi* (!), 200 gl. — It., Jo. v. Noordyk, pedel ende boekdrukker, geaccordeert voor de dedicatie van *Imberti institt. forens.*, 25 gl.

Bibliotheek. Item, voor een boeck, genaemt: *Thalmud Hierosolymitanum*, in de auctie van professor L'Empereur tot Leyden, 18 gl. 15 st. — It., voor 2 boecken, het eene, *Cuspinianus de Consulibus Romanorum*, ende het ander, *Monarchu Mauclerii*, voor de stadsbiblioth. gecoft, 16 gl. 10 st. — It., Abr. de Goyer, canonik t'Oudemunster, voor diverse boeken, ten behoeve vande stadt gecoft vande wed. v. Dr. Breul, 36 gl.

Academiesaken. Item, opte commissie naer Franiker, aldaer te beroepen den hr. Prof. vd. Linden, tot *professor medicinae* in de academie alhier, 215 gl. 11 st. — It., opte commissie naer Amsterdam, omme te informeren opte gelegenheid vanden voorn. Prof. vd. Linden, 24 gl. 12 st.

Wittevrouwen poort. Item, Jan ter Brugge, herbergier in 't *Casteel van Antwerpen*, tot syn huyse verteert by Cornelis Danckaerts, lantmeter ende fabryque der stadt Amsterdam, alhier van stadswege beschreven, omme te adviseren over 't werk vande Wittevrouwen poort, 30 gl. — It., Henr. Aertsz. Struys, voor de grondteeckeninghe ende modellen vd. Wittevrouwen poort, 175 gl. — It., voor hartsteen totte nieuwe Wittevrouwen poort, 509 gl. 12 st. aen de steenhouwers Pet. Jansz. van Vollenhoven, Henr. Jansz. Droochsloot, Goyert Wyck ende Goris van Vollenhoven. — It., voor het doorgraven vande wall by de Wittevr. poort, daer een brug geleyt is, omme gedurende het maken vande nieuwe poorte gebruykt te worden, 66 gl. — It., voor 't leveren vande peerden, die gegaen hebben in den watermolen aen de Wittevr. poort, dach- ende nachtgelden van degenen, die de peerden hebben gedreven, loon vd. timmerman, die gestadig by de molen moest wesen, verschot v. teene matten in 't water, om de pomp, diepers, die somtyds 't sandt by de pomp wthaelden, voor reusel, keersen ende andere dier-

gelyke, omme de voorsz. molen continuelyck te doen gaen, 1096 gl. 4 st 10 p.

Copien. Item, Sion Lus, ter sake hy verscheiden stucken, soo rakende de alliancie mette wthcemsche potentaten, als anders, ten dienste vande stadt gecopieert heeft, in de stadts secretarie berustende, 90 gl.

Kerksaken. Item, voor de kosten, gevallen tot D. Lib. Spruyt, pred. alhier, over de approbatie der beroepinge D. Corn. vd. Lingen ende visitatie vande kerke in Utrecht, 73 gl. 12 st. — It., Dan. vd. Hengel, pred., in remboursement vande costen over 't opbreken tot Amerongen herwaerts, 92 gl. 6 st. — It., op de commissie naer Deventer, om te horen de gaven van D. Ter Smitten, 84 gl. 2 st. — It., om te horen denselven, 249 gl. 7 st. — It., opte commiss. op Gysb. vd. Woerd etc., mitsg. de hr. Prof. de Maets ende Hoornbeeck, predd. etc., om tot Sluys in Vlaenderen te versoeken de ontslaginghe vd. pred. vd. Lingen, 756 gl. 18 st.

Munt. Item, Jo. Gerobulus, muntmr. deser provincie, voor steen, gecomen wttet Cecilie-clooster, by de staten voor de oude munte gepermitteert, 57 gl. 12 st. — It., voor 't maken van 58½ roeden straets vande Muntstraet, oock in de Nobelstraet.

Vereering. Item, voor 12 silvere lepels, met het fatsoen, vereert in 't Anthonis gasthuis, 83 gl. 9 st. — It., noch voor silvere lepels mettet fatsoen, in 't Martens gasthuis, 39 gl. 5 st.

Glas. Item, Tho. Lambertsz., glasschryver, voor een glas met stadswapen, vereert Arent van Wynbergen, raet der stadt Amersfoort, in syn speelhuis, buiten Amersfoort getimmert. — It., Jan Woutersz., glasmaker, voor een glas met wapen, an Anto. v. Berck geschonken, 15 gl.

Katrynekerk. Item, Jan Dop, coperslager, voor een nieuwe copere croon, hangende in de Catrynekerk, 340 gl. 7 st.

1649. —

Theod. Bary. Item, Theod. Bary, becleet hebbende de plaets van Jan v. Meeuwen, vermits syn indispositie, op halff tractement ende na desselfs Meeuwens overlyden, tot ordinaris tromper, etc., 21 gl. 5 st.

Recognitie. Item, Jo. Costerus, tot een vereering voor seker tractaetgen, by hem geconcipieert mit approbatie vanden kerkenraet, aengaende den desolaten staet v. Europa ende aen de stadt gededicecrt, 25 gl. — It., Jo. Podensteyner, Palzer, voor de dedicatie ende presentatie van 2 expp. syns boeks, geintituleert: *De Evangelise Harmonie*, 20 gl. — It., Ja. van Attevelt, voor syn gepresenteerde expp. van syn boek: *De oude vry eigen letterklanck*, een dubbelde gouden ryder tot 12 gl. 12 st. — It., Abel Wassenaer, mathematicus ende lantmeter alhier, voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van syn *Tafel van Interest ende Rabat*, 100 gl. — D. Ackersdyck, boecvercooper, voor de dedicatie ende praesentatie van 50 expp. vande *Inleydinghe vande pract. instructie ofte forme van procederen*, 175 gl. — It., Dirk Ackersdyk ende Gysb. van Zyll, boecvercoopers, voor de presentatie van 50 expp. vande *Hortus academicus Ultrajectinus, editus ab Henrico Regio, med. profess.*, 50 gl.

Organist. Item, Andr. Michielsz., organist in den Dom, hem, op syn versoek toegeleyt voor extraord. diensten ende andere redenen, in syn requeste verhaelt, 150 gl.

Valsche munt. Item, aen sekere persoon, tot een vereeringe, volg. resol. 3 Dec. 49, ter sake hy buyten de Catrynepoort een man achterhaelt ende afhandich gemaect heeft vier naergecontrefeyte dubbelde stuvers, 20 gl.

Stempelsnyder. Item, Ja. Jacobsz., voor het snyden van het groote Utrechtsche dobbel staelloot, 36 gl.

Segelen geteekent. Item, Joost v. Attevelt, voor dat hy tot stadsbehoeff geteekent heeft vier deser stads groote segelen, een ende twyntich segelen der gilden, negentien van eenen ouden brief, met verscheiden segelen van bisschoppen, heren van Montfoort, Goy. Brederode ende meer anderen, 30 gl. 6 st.

Liber Rosarum ende memoriaelboeken. It., Jan van Balen, gecopieert een oud register,

geintituleert: *Liber Rosarum*, groot 190 bladen, 't bladt ses stuvers, 57 gl. — It., de clercq vande griffie 's hoofs v. Utrecht, heeft wtgeschreven voor de stadt de registers vande memoriaelboeken vanden selven hove, 12 gl.

Wittevrouwen poort. Item, Will. Goyert Schyff, voor 2 daghen malens mette watermolen aen de Wittevrouwen poort, loon van 3 personen, die de peerden nacht ende dach hebben gedreven, 31 gl. 15 st. — It., voor vacatien in 't opsien vanden moolen, geapproprieert, omme met menschen, in plaets van peerden te doen ommegaen, oock voor huur van deselve molen, als gedaen verschot voor reusel omme te smeeren, alsmede hooy ende strooy tot het vullen der dammen, 37 gl. 7 st. — It., Ja. ter Brugge, wt *het Casteel van Antwerpen*, verteert by den fabryq der stadt Leyden, versocht omme hier te komen aengaende het werk vande Wittevr. poort, 40 gl. 6 st. — It., Henr. Struys, voor vacatien, offteyckeninghen, modellen ende oock het werk vande nieuwe Wittevr. poort, 782 gl. 10 st. — It., N. Gravesandt, fabryque der stat Leyden, voor vacatien, etc., mitsgaders offteyckeninghen vande te maken Wittevr. poort, als synde versocht hier te comen, omme syn advys te horen, 277 gl. — It., Nic. Damast, antyksnyder, voor 't snyden van twee leeuwen, die 't stadswapen hielden, potten, kortoesen, capitelen, ende aen 't modell vande Wittevr. poort, 12 gl. 8 st. — It., Henr. Spiering, voor Benthemer steen totte Wittevr. poort, 1301 gl. 7 st. — It., van hartsteen, 1685 gl. 12 st. — It., noch ter sake uts., 385 gl. 17 st. — It., Goyert v. Wyck, Henr. Jansz., Pet. Fransz. Ger. v. Vollenhoven, voor 't maken ende leveren v. hartsteen, vant hooft aende buytenpoort, genaemt de Wittevr. poort, 2345 gl. 3 st. — It., deselve, voor 't buytenwerck, gemaeckt v. stadtssteen, 400 gl. — It., deselve, voor 't maecken vande Wittevr. poort, volg. het bestek daervan gemaekt, 1600 gl. — It., Jan Geritsz. van Leusden ende Henr. Gelisz. van Driel, mr. steenhouwers, te maecken naer het bestek de binnenpoort vande Wittevr. poort, 1066 gl. 13 st. 8 p.

Subsidie. Item, de gecommitteerden van Dinslaeken, tot opbouwinge der gereformeerde kerk aldaer, 25 gl. — It., de kerkmeesters vd. Geertekerk, in de oncosten van een sackput op 't kerkhoff, ende dit ten reguarde van 't water, comende vande wal, 16 gl.

1650. —

Academiesaken. Item, Cors Anthonisz., voor 't halen v. een doot ligchaam v. een t'Amsterdam geëxecuteert, omme tot *subjectum* te dienen in de anatomie voor de studenten, 19 gl. 11 st. — It., prof. Diemerbroeck, an oncosten, gevallen in 't anatomiseren van 't leste subject, 38 gl. — It., James Ritterford (!) sergeant onder capt. Greham, voor dat hy naer Schotlant gevaren ende brieven aen syn broeders D. Samuel Peterford (!) soude brengen, als prof. inde theologie alhier, 230 gl. — It., de heer James Peterfort (!), voor syn verlos, moeyten ende ongemak geleden ende gehadt op een reyse nae St. Andries in Schottlant, gins ende weder, tot bevordering vande overcomste syns broeders, D. Samuelis Retterfort (!), van daer beroepen tot *professor theologiae* in de academie alhier, 150 gl. — It., Corn. de Swart, voor 't geen den voorn. sergeant Peterfort te synen huyse heeft verteert in May 1650 et *seq. dies*, 19 gl. — It., deselve, voor gelyke Retterford, 15 gl. 18 st.

Kerksaken. Item, Jan van Walcheren, voorleser ende voorsanger in den Domkerk, voor diensten gedaen, vermits omtrent drie jaren geleden verstaen is, dat des vrydaechs ende saterdaechs avont predicatie in den Dom een maent, langer souden worden gedaen als bevorens in 't jaer 8, ende drie jaren 24 predicatien, 25 gl. — It., Adriana Busschoff, op 't tractement te haer huyse gedaen aen de gecommitteerden vande Utrechtsche classis, omme te approberen het beroep van D. Valkius, pred. tot Alcmaer, als mede de approbatie te doen op de beroepinge van D. Andr. Essenius, staende in Nederlangbroec, 72 gl. — It., op de commissie vanden kerkenraet, omme

te horen de gaven van D. vd. Velden, pred. tot Schoonhoven, 79 gl. — It., noch opte commissie naer Alcmaer, om te horen de gaven D. Vinckii, pred. aldaer, 172 gl. 19 st. It., omme de beroepinge te presenteren, 179 gl. 2 st. — It., op de commissie, om te horen de gaven D. Essenii, pred. te Neerlangbroec, 20 gl. 9 st. — It., op de commissie vande stads- ende kerkenraets gecomm., omme te Nederlangbroec te horen de gaven Essenii, etc., ende dat de classis tot Wyck hadde verteert, 185 gl. 1 st. 8 p. — It., op de commissie tot Swoll ende Campen, om te horen de gaven vande predd. Menso ende Plancius, 130 gl. — It., op de commissie naer Vlissingen, omme die demissie van Do. Poth, Engelsch pred., te becomen ende 't beroep als pred. alhier te presenteren, 254 gl. 17 st. — It., Ansen vd. Meer, stads bode, voor vacatien met de stads gecommitteerden, voor 't sonderen vd. Engelschen predicant Poth's tot Vlissingen, 8 gl. 5 st.

Caerten. Item, Henr. Hermansz., voor 't maecken van een raempt met de lyst van daertich voeten, yder voet tot 4 st., om een stads caert, 7 gl. 2 st. — It., Balthas. Lobe, lantmeter, voor salaris, in 't meten van alle de landen onder Hooch-, Leech- ende West-Raven, door order vande heeren burgermeesters, in een caerte gestelt, daeronder begrepen alle oncosten ende verteeringe, soo met de heemraden als continuele aenwysers, oock synen assistent, voorts 't meten vande stadt met alle syne straeten ende circumvallatien, op de mate vande selve polders, als in de caerte word vertoont, 275 gl. — It, den landmeter Lobe betaelt voor Jan Attevelt, voor 't schryven der aenwysingen in sekere caerte vd. landen onder Hooch-, Leech- ende West-Raven, met de stadt van Utrecht daer annex, in Febr. 1651 gedaen, 5 gl.

Subsidie. Item, de gemeente vande kerk tot Kalkar, tot reparatie vande voorsz. kerk, 25 gl. — It., de offgesandten vande gereformeerde kerke tot Vreden, voor een subsidie tot opbouwinge haerder kerke ende predicants woninge, 75 gl. — It., de ofgesandten vande gemeente tot Windek in 't graefschap Hanau, tot opbouwinge haerder kerke, 36 gl. — It., de kerkmeesters van Bambrug, voor een glas in haer kerke, 40 gl. — It., de kerkmrs. vande Geertrudenkerk alhier, tot subsidie vd. kosten in 't doen plaveyen van 't kerchoff, het ofbreken vande muur om hetselve kerchoff, ende 't maken van een borstweeringe, tot ondersteunsel vande wall, ende in plaets vande ofdrift, een trap te doen maken, 600 gl. — It., van 't doorgraven vande stadswall neffens de voorn. kerke, 36 gl. — It., Carl. Jansz. van Dismes ende Leon. Virge, beide drappiers, het hantwerk 14 jaren binnen de stadt geëxerceert hebbende ende alsnu 't selve hantwerk tot haer groote oncosten opgeseth hebbende, omme als meesters 't voorsz. hantwerk t'exerceren, boven 't recht van borgerschap, 150 gl. — It., Const. Francot, wttet pausdom totte religie overgecomen, 25 gl. — It., Ludov. Boucholt, geweest hebbende *maistre d'hotel*, van syn Cheurforstel. Hoocheyt den aertsbisschop van Trier, tot reysgelt naer de Palts, 25 gl. — It., Ferd. Knighthy, edelman vanden Prince Philips van Bohemen, in syn tegenwoordighe ongelegenheyt, geaccordeert 20 gl.

Stads schrifturen gecopieert. Item, Jan v. Balen voor 't copieren van een resolutieboek der Ed. Mo. heren staten 's lants van Utrecht, 1622 tot 14 Febr. 1623, oock de drie leggers vande renten vande stadt mette nieuwe staet van oorloghe, 86 gl. 15 st. 8 p. — It., noch voor 't copieren van een stad-register, 22 Jan 1621 - 22 Fbr. 1622, 42 gl. 16 st. — It., Sion Lus, wonende by den oud-burgermeester vd. Hoolck, gecommitteert van steds wege ter vergaderinge vande Ho. Mo. heren staten gen., voor 't geene hy ten dienste der stadt geschreven ende van tyt tot tyt overgesonden heeft, 82 gl. 8 st.

Corn. Dankaerts, architect. Item, Corn. Dankerts de Ry, architect der stadt Amsterdam, voor vacatien, reys- ende teercosten, als versocht wesende, van Amsterdam herwaerts te willen comen ende adviseren op de besoigne v. 't werk aen de Vaert, 31 gl. 17 st. 8 p.

Beeldwerk. Item, Nic. van Damast, antyksnyder, voor dat hy gesneden, oock het hout gelevert ende diverse modellen gemaect heeft, van 't montstuck aen de pomp opte Breestraet, als mede voor 't snyden van werk aen de Wittevrouwen poort, 163 gl. 6 st.

Jo. Snevins et Ja. Post, instrumentmakers. Item, Jo. Snevints (!), 91 gl. 15 st., voor gemaecte ende hermaecte mathematische instrumenten voor de stadt. — It., Ja. Post, voor gemaecte ende hermaeckte, mitsg. het schoon maken van der stads anatomische instrumenten, 11 gl. 12 st.

Stempels. Item, Ja. Jacobsz., voor 't snyden v. een stempel voor de staelmeesters, 4 gl. Noch 1 gl. voor 't dieper snyden v. een stempel.

Groote vergadering. Item, Henr. Jansz., voor 160 pektonnen opte victorie vande groote vergadering in 's G. Haghe, mitsg. 9 kalktobben, 180 gl. 10 st. — It., 50 pektonnen ende 52 pekworsten, 41 gl. 12 st. 8 p. — It., voor buscruyt, gelevert aen de musquettiers, omme *salvo* te schieten voor het besluyt vd. generale unie, vastgestelt opte groote vergaderinge in den Haghe, mitsg. papier, daer 't voorn. cruyt in gepakt is, als mede een nieuw vergulde tromband aen den hooftman Almeloveen, 60 gl.

Wittevrouwen poort. Item, voor Benthemer steen tot voorder opbouw vande nieuwe Wittevr. poort, 2128 gl. 3 st. 12 p. — It., de vier mr. steenhouwers, aen de poort, voor arbeytsloon ende buytenwerck, in 't maken van een lyst boven de buytenpoort vd. Wittevrouwen, lang 39½ voet, 70 gl.

Stads-glas. Item, mr. Fra. Wtenbogaert, een dubbelt glas met stads-wapen, in syn nieuw getimmerde huysinge in de Muntstraet.

1651. —

Sayetwerkers. Item, Pet. de Chaster van Sedan ende Robbert Roviele van Leyden, fra. sayetwerkers op 't fatson v. chalonsche, voor haer opbreken 50 gl.

Caerte. Item, Dirck van Groenouwen tot een vereeringe van seekere kaerte vande stadt Utrecht aen de vroetschap gepresenteert, 50 gl.

Silvere letters ende wapen aende pedelstokken. Item, Henr. Vloock, voor 't maken van eenighe silvere letters voor een vd. stads dienaers, mitsgaders silvere wapentgens aen de pedelstokken, 10 gl. 19 st.

Recognitie. Item, Jo. v. Waesberge, boecvercoper, voor de dedicatie ende presentatie v. 2 expp. v. *Hist. Crono. eccl. Slav.*, 25 gl. — It., Jo. Hoornbeeck, professor, voor de dedicatie ende presentatie van 50 expp. van 't *Examen bullae papalis*, 200 gl.

Kerksaken. It., opte commiss. naer Schoonhoven, om te horen de gaven D. vd. Velde, pred., 87 gl. 3 st. 8 p, — It., opte commissie, om te presenteren de beroepinge D. vd. Velde, ende desselfs dimissie te versoeken etc., 395 gl. — It., voor 't transport van syn huysraet, 74 gl. 6 st. — It., opte commissie naer Sluis in Vlaenderen, om te horen D. Lodensteyn, 835 gl. 9 st. — It., voor tractement vande classis extraord., omme t'approberen de beroepinge van D. Lodensteyn, 79 gl. 3 st. — It., D. Andr. Essenio, in 't transporteren van Nederlangbroec, 50 gl. 12 st.

Wittevrouwen poort. Item, opte commissie van 17 Mey 52, om tot Rotterdam steen te copen totte Wittevr. poort, 56 gl. 16 st. — It., Jan ter Brugh, voor 't defroyeren van een *fabryque* met syn soon alhier ontboden, etc., 28 gl. 16 st. — It., Nic. vander Mast (!), antyksnyder, voor dat hy gesneden, oock het hout gelevert heeft ende modellen geteekent vande leeuwen aen de Wittevr. poort, 79 gl. — It., de mrs. steenhouwers, werkende aan de Wittevr. poort, van 't buitenwerk aen de voorn. poort, 3750 gl. — It., noch voor arbeitsloon ende hertsteen aen 't hooft, daer de homey op staet, 216 gl. 15 st.

Vendels. Item, Jan van Solingen, van 2 copere punten ende twe knopen tot de vendelstokken, ende die te vergulden, 10 gl. — It., Bern. Visser, voor 't schilderen van 2 witte vendels, 31 gl.

1652. —

Jo. Snevins, instrumentmaker. It., Joanni

Snewith (!), voor 't maken van enighe *instrumenta mathematica*, 113 gl.

Academiesaken. Item, Lamb. van Rhoon, omdat hy gebruikt is geworden als onder-pedel, 42 gl. — It., in 't overbrengen van een missive aen den heer Altingh, professor tot Deventer, doen synde te Groeningen, 31 gl. 11 st. — It., opte commissie nae Deventer, om D. Altingh te presenteren *professionem juris*, 204 gl.

Kerksaken. Item, de opgesetenen vd. Bilt, voor een glas in de nieuwe kerk aldaer, 60 gl. — It., opte commissie, om te horen de gaven D. Justi Bogardi, pred. te Rotterdam, 40 gl. 18 st. — It., opte commissie naer Arnem, om te horen ende te informeren v. D. Vrechemio, pred. aldaer, 54 gl. 7 st. — It., naer Rotterdam, om Just. Bogardum, nu beroepen weder te horen, de beroepinge te presenteren ende dimissie uit te werken, 929 gl. 6 st. 8 p. — It., D. Flaman, pred., voor de predd. ten platten lande, comende op 't classis, aengestelt tot approbatie van 't beroep D. Justi Bogardi, 11 gl. 10 st.

Wittevrouwen poort. Item, de mrs. steenhouwers, voor arbeitsloon 1814 gl. 5 st. 2 p. — It., Phil. Charp, voor verdiensten ende versuim van tyt aen de leeuwen voor de Wittevr. poort, 25 gl. — It., Jan Dop, 6 copere spitsen, die opte Wittevr. poort staen, 30 gl.

1653. —

Academiesaken. Item, D. M. Netheno voor een vereerde tabbaert, als *prof. theologiae* in de academie alhier, 80 gl. — It., missive aen prof. Hoornbeeck te Leyden, 6 gl. 18 st. — It., opte commissie naer Cleef, om aldaer D. Netheno, *professionem theolog.* te presenteren, 249 gl. 15 st.

Kerksaken. Item, opte commissie, om te horen de gaven van Leman ende Gentman, tot Hulst, 195 gl. 7 st. — It., opte reyse naer Vlissingen ende Ter Goes, 329 gl. 17 st. - It., opte reyse naer Vlissingen, om te beroepen Teeling ende Gentman, tot predd. alhier, 923 gl. 19 st., Just. Bogaert alhier beroepen, van syn transport 230 gl.

Wittevr. poort. Item, Claes Damast (!), voor 't maken van 2 modellen vande Wittevr. poort, ende voor enige andere teekeningen, 7 gl. 10 st. — It., Henr. Jansz., van 't modell vd. cap vande Wittevr. poort, 13 gl.

Vrede met Engelant. Item, voor 169 pektonnen, om daermede te vieren voor de vredehandelinge tusschen desen staet ende de republique van Engelant, 185 gl. 12 st.

Sonnewysers. Item, Egb. Jansz., horologiemaker, voor 2 sonnewysers, 10 gl. — It., Will. van capel, voor 2 sonnewysers, 6 gl. — It.. Alb. Cornelisz. van Leeuwen, van een sonnewyser, in 't hoff vanden Drossaert, opte Vaert, 12 gl.

Caerten. Item, Herm. Specht, caertemaker, voor 't opstellen vande caerten, in de secretarie berustende, 38 gl. 15 st.

1654. —

Academiesaken. Item, prof. de Bruyn, voor een *tubus opticus*, ende eenige glasen, opten toorn te gebruiken, 64 gl. — It., Prof. M. Netheno, voor transport, 52 gl. 1 st. 8 p. — It., voor 't sonderen van D. Wissenbach, tot Franecker, voor het aennemen der professie, vacerende door doode Anthonii Matthaei, sal., 202 gl. 11 st. 8 p.

Speelwerck. Item, Joriaen Bosch, horologiemaker, voor repareren van 't uyr- ende speelwerck opten toorn van 't stadhuys, volg. overcomste hem toegeleyt, 160 gl. — It., voor 't buitenwerk aen 't voorn. horologie, 10 gl. 1 st. — It., voor 't maken v. 96 noten ende 70 scroefkens, geëmployeert tottet voorn. werk, 38 gl. 8 st.

Uurwerk in den toorn aende Vaert. Item, Paul Mobach, van 't uurwerk in de Vaertse kerk, 246 gl. — It., voor 't buitenwerk aen 't voorn. uurwerk, 61 gl. 17 st. — It., voor gelevert coperwerk aen 't uurwerk, 116 gl. 16 st. 8 p. — It., voor yserwerk, 9 gl. 7 st.

Dolhuys. Item, voor planken tottet maken v. 3 dolhuysgens, 182 gl. 16 st. 15 p. — It., aen

den metselaer, 195 gl. — It., an yserwerk, 68 gl. 4 st. 8 p.

Kerksaken. Item, opte commissie, om te horen D. Jo. Theodori, 47 gl. 8 st. — It., het beroep te presenteren etc., 532 gl. 2 st. — It., opte approbatie vd. classis, 182 gl. 11 st. — It., opte commissie vanden Engelschen kerkenraet, om te horen de gaven vanden Engelschen pred. Ten Bosch, 61 gl. 4 st. 8 p. — It., om den Engelschen pred. tot Dort, D. Pagen, te horen, ende het beroep te presenteren, 95 gl. 9 st. — It., op't horen ende beroepen vanden D. Bestius tot Engelsch pred., 191 gl. 14 st. 8 p. — It., aen Corn. Gentman, transportkosten, 150 gl. — It., Teeling v. Vlissingen, ter cause voorsz., 150 gl. — It., Jo. Theodori, ter cause voorsz., 74 gl. 12 st.

Recognitie. Item, de wed. van prof. Antho. Matthaeo, sal., voor de dedicatie van syn E. *Orationes*, by deszelfs oudsten sone gedaen, 250 gl. — It., Jo. van Harst, voor de dedicatie van syn *Disp. in metaphys.*, 25 gl. — It., Nic. van Hoboken, voor syn boec: *de voluptate et dolore*, 25 gl.

1655. —

Subsidie en recognitie. Item, tot opbouw vande kerk tot Sonsbeek, in't forstendom Cleef, voor de geref. gemeente, 100 gl. — It., de stads doctoren, voor de dedicatie ende presentatie van 40 expp. van *pharmacopoea Ultrajectina*, 150 gl. — It., prof. Paul Voet, voor de dedicatie van *theologia naturalis reformata*, 200 gl. — It., D. Jo. Leusden, prof., voor de dedicatie van *Jonas illustratus*, 150 gl.

Jo. Snevins Item, Joanni Sneevins (!), voor twee mael visiteren het horologie opte Vaert, 8 gl.

Anto. Matthaeus. Item, Henr. Quint, voor 't bekleeden vande stoel inden Dom, opte lyk-oratie over den dood D. Antonii Matthaei. It., leverantie van't laken over de tafel in de almosenierscamer, 128 gl. 8 st. 8 p.

Kerksaken. Item, opt de commissie naer Montfoort, om te horen Jo. Heymenberch, 25 gl. 12 st. — It., 't beroep te presenteren, 58 gl. 13 st.

Ander wtgeven, voor't maken van't ghrecht Enghelenborch, *buiten Tolesteegh.*

It., van sperren ende ander houtwerk, 144 gl. 5 st. — It., van yke planken, 11 gl. 10 st. — It., voor Benthemer steen, 479 gl. 2 st. 4 p. — It., in't afschepen vande steen te Amst., 25 gl. 15 st. — It., van 34 stukken Benthemer steen van Amst., 28 gl. — It., voor arbeitsloon daervan, 25 gl. 5 st. — It., voor yserwerk, 297 gl. 5 st. — It., voor 3 copere weerhanen op't gerecht, 16 gl. — It., voor 't vergulden vande weerhanen ende 't beschilderen, 40 gl. 6 st. — It., voor 10 tonnen cement, voor 't voorn. gerecht, 18 gl. 10 st. — It., voor 53 tonnen dito, 98 gl. 1 st. — It., voor calck, 17 gl. 10 st. — It., voor moppen ende klinkerts, 316 gl. 16 st. — It., voor klinkerts ende kalck, 87 gl. 8 st. 8 p. — It., voor arbeitsloon, 41 gl. 10 st. — It., Ger. v. Vollenhoven, steenhouwer, boven den bick, verdient dubbel, mits *in loco* steenhoudende, 563 gl. 14 st. — It., denselv. tot vereering, 25 gl. — It., den metselaer 642 gl. 25 st. — It., noch arbeitsloon, 88 gl. 17 st., uts., 86 gl. 9 st. 8 p. — It., voor vracht ende verteering vande heeren, die't werk voorn. hebben opgenomen, mitsg. vereeringen aen't arbeytsvolk, 8 gl. 18 st. — It., voor extraord. oncosten.

Somme vande oncosten van 't gerecht *Enghelenborch*, 3109 gl. 17 st. 4 p.

1656. —

Jor. Ja. van Eyck. It., Jacq. van Eyck, erfgenamen voor een half jaer tractement voor de diensten gedaen, aen de clocke met spelen op deselve, versch. 1 Apr. 57, 150 gl.

Landkaerte. Item, Tho. Belgard, voor't maken vande lysten mit syn toebehoren tot de lantkaerte, op't nieuwe werk hangende, 15 gl. 8 st.

Kerksaken. Item, Pet. Dusterlo voor 2 becleetsels tottet houtwerck in S.Janskerk, 12 gl.— It., Anto. Samuelsz., voor 't amoveren van 6 pilaren, voor den anderen in S. Janskerk mettet buytenwerk in 't toemaken vande plaetse van 't orgel, 330 gl. — It., Joris Flud, voor arbeytsloon aen 't heren gestoelte in Niclaeskerk, 41 gl. 4 st.

Sayetwerker. Item, A. Wemaer, voor 't transport syner meubelen van Leyden herwaerts, om in 't tuchthuys als meester sayetwerker te doen werken, 100 gl.

Recognitie. Item, D. Corn. van Diemerbroek, pred. tot Rhenen, voor de dedicatie van 't translaet uit het engelsch de commentarien van Arthur Hildersham, over den 51. Psalm, 150 gl. — It., Jo. van Attevelt, voor 't copieren van verscheyden francyne brieven, 28 gl. 10 st.

Will. van Swanenborch. Item, Will. van Swanenborch, voor 't beschilderen van allerlei placcaten, teghens 't schenden van boomen ende anders, mette verff 68 gl. 2 st. 8 p.

1657. —

Jo. Dicx, beyermeester. Item, Jo. Dicx, 31. Dec. 1657 gesurrogeert in plaetse van Jor. Ja. van Eyck, in 't spel op 't beyerwerk ende groot geluudt in den Domstoorn, 350 gl.

Henr. van Maerle, org. inden Dom. Item, Henr. van Maerle, organist vanden Dom, over 7 maenden tractement vande 60 gl., hem den eersten Maart 58. toegeleyt, voor spelen op 't orgel voor ende na de predicatie, mits oock by gelegenheyt van musyk, daer onder spelen de *basso continuo*, 35 gl.

Vocael-Musyck. Item, Just. Servaes Clermont, voor 8 maenden tractement van 60 gl., nu 15. Fbr. 58. geaccordeert, daer voor hy als stadsmusicien eens ter week onder het orgel in den Dom ofte andere kerken, gehouden is een vocael-musyck te maken, 37 gl. 10 st.

Scherm-meester. Item, Thibout de Lang, stads scherm-meester, voor 't oefenen v. verscheide burgers uit alle quartieren, 18 gl.

Stadswapen, etc. Item, Salom. Bartholomeusz., voor twee mael snyden het stadswapen in palmhout, 22 gl. — It., Bernt Bol, voor 't vermaken vande stocken voor de 4 deurweerders, 91 gl. 15 st. — It., Henr. Winter, voor 't snyden van 2 stale stampers, 36 gl.

Courwachter. Item, Laur. Rosselis, voor een banderol met aeckels ende al syn toebehoren aen den silvere trompet vanden courwachter, 42 gl. — It., voor silver ende fatsoen, 93 gl. 11 st. — It., voor franjes, 19 gl. 2 st. 8 p. — It., Will. van Oosterwyk, voor gelevert tot de voorsz. banderol, 28 gl. 6 st.

Tesamen: 194 gl. 7 st. 8 p.

Gestoelte inde Klaes-kerk. Item, Nic. van Damast, voor het snyden curieuselik 't heren gestoelte in de Nicolaes-kerk, 33 gl. 10 st.

Conrector Buschhoff. Item, Andr. Sergeant, voor 't vergulden ende verwen binnens huys, by den conrector Buschhoff wordende bewoont, 91 gl. 16 st.

Stadsglas. Item, Gelis van Marienhoff, van leverantie ende reparatie vande glasen mettet schilderye van 't stadswapen in de aelmoeseniers camer, 137 gl. 7 st. 8 p.

Almanak. Item, Mein. von Dreunen, voor verscheiden almanakken op een andere manier, naer den ouden styl gedruct ende cierlyck opgemaeckt, hem vereert 25 gl.

(1658 — 1662.)

(*De cameraars-rekeningen over deze jaren loopende, zijn, ons wetens, niet meer in het stads-archief voorhanden*).

1662. —

Dirc Nyenhuysen, organist. Item, Dirc Nyenhuysen, organist vanden Dom, voor een jaer gagie voor 't speelen op den orgel, voor ende na de predicatie, oock op de *basso continuo*, naer gelegenheit in 't musiceren onder 't voorsz. orgel, 60 gl.

Recognitie ende subsidie. Item, Jo. van Leusden, *prof. hebr. linguae*, voor de dedicatie van: *Philologus hebraico-mixtus*, 150 gl. — It., Huybert Honingh, voor syn

soon, nu te Parys siek leggende, dat voor een schilderye van 't stadthuys, by denselven gedaen, ende op 't nieuw werk opgehangen, 40 gl. — It., mr. Isaacq Abrahamsz., 23. Spt. 61. aengenomen tot schryfmr. voor 6 jaren, om 200 gl., vermits syn bysondere schryfconst, het twede jaer verschenen 1. Oct. 63, 200 gl.

Academiesaken. Item, Paschier Baert, hovenier vd. *hortus academicus*, 150 gl. — It., de wed. Schut, *inden Toelast*, voor verteering by de gecommitteerden, die D. Burmannus, aldaer gelogeert, gingen congratuleeren, 37 gl. 10 st.

Ambassadeur van Muscovie. Item, voor vracht vande schietschuit met den jager, die den ambassadeur van Muscovie met syn suite naer Amsterdam bracht, 22 gl.

Jagdpad naer Leyden. Item, Jean Care, *in Place Royale*, voor verteering by de gecommitteerden van Leyden ende deser stadt gecommitteerden, sluitende een contract over het jagdpad tusschen beide steden, 8. ende 9. Spt. 63, 183 gl. — It., verteert 316 gl. 6 st.— It., voor dachgeld der stadsgecommitteerden, 469 gl. 16 st.

Buurkerk. Item, de fabryk Henr. v. Hoochvelt, voor 't maken van een model in hout ende verscheiden afteekeninghen vande Buurkerktoorn, 200 gl. — It., dens. voor verscheiden bestekk. ende afteekeningen, 83 gl. — It., Christiaen v. Vianen, stadsmetselaer. — It., de kerkmrs. vande Buurkerk, voor een coopere croon, in de voorsz. kerk vereert, 430 gl. 10 st.

Kerksaken. Item, opte commissie tot beroep van Do. Ravesteyn ende van Halen, 552 gl. 13 st. — It., opte beroepinge ven D. Pots, tot Vlissingen, 548 gl. 5 st.

1663. —

Brandspuiten. Item, Isaack Schot, 112 gl., als: 56 gl. voor cooperwerk vande 4 brantspuyten ende 't vermaken ende repareren vd. sackeboeten, etc. — It., Jan v. Brevelt, voor't cooperwerc van 10 brantspuyten mettet souderen van 2 vandien, 296 gl. — It., Ja. van Bylevelt, voor 't souderen van 12 brantspuyten mette suickers ende bussen, 75 gl. — It., Abra. van Wickenburch, voor 't yserwerk van 2 vande voorsz. brantspuiten, 20 gl. — It., Anto. van Oudenallen, smith, voor yserwerk v. 12 brantspuyten, die nombres daerop te slaen, 136 gl. — It., Willem Wittensz., voor 3 tonnen totte voirsz. brandspuyten, 7 gl. 10 st.

Hand- en Bord-Fiool. Item, voor een hantende bord-fiool, ten dienste van het collegie vande musiciens, by ordon. 24 gl.

Clockgespeel in den Dom. Item, Henr. Winter, voor 't snyden van 5 wapenen der capittelen, ende een van haer Ed. Mo., tot modelle op 't nieuw clockgespel inden Dom, 110 gl.

Caerten. Item, Herm. Specht, voor 't maken van een caert vande uitlegginge der stadt, mette lysten, 16 gl. 18 st. — It., Dav. Molbeeck, voor 't copieren van een caertje vande hoochste ende leechste vande Rheensche veenen, 4 gl.

Kerksaken. Item, Magdal. Peters, voor 't waernemen vande catechisatie der competente manspersonen, den tyt van een jaer, 10 gl. — It., opte commissie, om te horen D. Leydecker, pred. tot Naerden, 37 gl. 19 st. It., opte comiss. om te hooren D. Grebber, tot Purmerende, 152 gl. 4 st. — It., opte commissie om beroep te presenteren an D. Valdenus, tot Enchuysen, ende de Grebber, tot Purmerent, 240 gl. — It., oncosten op de classis extraord., tot approbatie van 't beroep van Saldenus ende de Grebber, 219 gl. 7 st. — It., opte commissie, om te horen DD. de Grebber, Ter Smitte ende van Vliet, 273 gl. 16 st. — It., opte commissie, om te horen, ende na bevindinge te beroepen Corn. vd. Vliet, pred. tot Maestricht, 818 gl. 7 st., daeronder het defroyeren vande classis. — It., om preparatoir te horen D. Montanum, 29 gl. 6 st. — It., oncosten vande classicale maeltyt, ende reyscosten der predicanten, extraord. beschreven tot approbatie vande beroepinge van vd. Vliet ende Montanus, 205 gl. 5. st. — It., transportkosten voor vd. Vliet & Montanus, 300 gl. — It., voor transportkosten voor

van Halem, van Kleinammers, 52 gl. 10 st. — It., opte commissie, om te horen van Eyndhoven ende Plancium, tot Woerden ende Zutphen, 105 gl. 12 st. — It., opte commissie, in 't beroep van Plancio. 414 gl. 10 st. — It., opte commissie, om te horen vd. Capelle, pred. inden Briel, 86 gl. 7 st. — It., opte commissie, om te horen D. Wallendael, tot Medenblik, 115 gl. 3 st. — It., opte commissie van die vande fransche Kerk, om te horen D. Wolzogen, pred. tot Middelburg, 375 gl. 7 st. It., voor syn transport 300 gl.

Recognitie. Item, prof. Berckringer, voor de dedicatie van syn boec: *Institutiones, orationes et exercitationes ethicae.*

Stadswerk. Item, Ja. vd. Weyde, steenhouwer, voor hartsteen aen de nieuwe poort voor 't kerkje aen 't Duitschenhuis, 71 gl. — It., voor 't beschilderen van drie nieuwe Leydsche schuyten mette verff 55 gl. 9 st. — It., voor 4 coopere comfoortjes, 3 gl. 10 st. — It., den fabryk Hoochvelt ende Abr. van Wickenborch, voor 't waernemen ende onderhouden vande groote waterspuyt, 15 gl.

Scherm-meesters. Item, Piet. van Bambergen ende Thibout de Lang, scherm-meesters, voor een jaer recognitie, vandat sy de nieuwe schutters tegen den optocht oefenen, 40 gl.

1664. —

Wtgeven aen 't nieuwe clockgespel in den Doms-toorn, daerover metten capittel naerder sal worden geliquideert.

It., Henr. van Hoochvelt, stads timmerman, voor 't prepareren ende 't brengen van 't steygerwerck, tot afhalen vande oude ende ophalen vande nieuwe clocken inden Doms-toorn, in de twee weken vanden 3. totten 13 May 1665, 75 gl. 2 st. — It., hem, ter sake voorsz., 16-20 May, 41 gl. 8 st. — It., hem, ter sake voorsz., etc., 13 gl. 5 st. 8 p. — It., ter sake voorsz., mitsg. in 't verbrengen vande clocken inde waech, 5. Juny 1665, 25 gl. 8 st. — It., ter sake voorsz., 26 Jun.-1 Jul. 65, 19 gl. 15 st. It., 48 gl, 5 st. — It., denz., voor 't opwinden vanden speelstoel, gehaelt uyttet weeshuys, 3 gl. 4 st. — It., arbeitsloon ter sake voorsz., 12 gl. 2 st. It., 10 gl. 8 st. It., verdient in 't opwinden ende aenvoeren vande nieuwe clocken, 3-12 Nov. 64, 82 gl. 18 st. — It., aen Christi. van Vianen, voor 2 masten, tot schoren aen 't voorsz. werk, 12 gl. — It., L. de With, voor 2 lange denne balcken, ter sake voorsz., 36 gl. — It., Piet. Kelfkens, voor arbeitsloon ende gelev. seyldoek, ter sake voorsz., 44 gl. — It., Joost Vermeer, wyncoper, voor rynsche wyn, gelevert opten Doms-toorn, voor de gecommitteerden naer de besoignes ter sake voorsz., 43 gl. 3 st. — It., Henr. Radoox, herbergier *in 't Poortgen,* voor verteeringe te synen huyse vanden beyermeester van Amsterdam, die nu en dan vergast heeft Dicx *cum sociis,* 54 gl. 10 st. — It., van verteeringen ende dachgelden, opte reyse naer Amsterdam ende Zutphen, etc., 153 gl. 1 st. — It., Ja. Michielsz., de smit, voor 't yser modelle, om de clocken in te hangen, dan, want die by den tresorier Booth op de rekeninge syn verantwoort, hier memorie.

Summa vd. oncosten aen 't nieuwe clockgespeel inden Doms-toorn, 704 gl. 9 st. 8 p.

Kerksaken. Item, Egbert Kist, voor dat hy sondaechs na de predicatie met de cornet speelt onder het orgel vanden Dom, 30 gl. — It., Magdal. Peters, voor een jaer bedienen vande catechisatie in de academiecamer, verschenen Mart. 65, 10 gl. — It., voor 't tract. van D. Wolzogen, fra. pred. alhier, 76 gl. 8 st. — It., oncosten, gelopen op 't beroepen van D. Sanderus, vande Bilt, 279 gl.; it., voor 't transport, 100 gl.

Varia. Item, voor 2 nieuwe weeftouwen voor de drapperie, 134 gl. — It., Dr. Emmenes, praeceptor in Hieron. schoole, voor achtergelaten huisraet voor syn successor Sloot, 30 gl. — It., Fri. Eliot, voor silverwerk aen de pedelstokken, 83 gl. — It., Gysb. van Zyll, voor leverantie v. gedrukte tydingen, 6 gl. 12 st. — It., voor hartsteen, sonderlinge aen de Maillepoort, 1360 gl. — It., voor een klokje

in 't bingel opte Leydsche Vaert, aen Adr. Dop, 24 gl. 6 st. — It., Dirc de Ridder, voor een charp, hem als vendrich, onder den hooftman van Heuren vereert, 51 gl. 10 st. — It., Will. van Swanenburch, voor't schilderen vande stadswapens op vier trommels, 25 gl. 4 st.

1665. —

Brandspuyten. Item, Jo. van Brevelt ende Abr. van Wickenborch, voor een waterspuyt, by heml. voor een proef gemaeckt, 315 gl. — It, deselve, voor extraord. diensten ende het gebruik van hare voorsz. waterspuyt, in den brant van Steenbergen's huis, 75 gl. — It., Jo. van Brevelt, voor reparatie vande groote waterspuit, 25 gl. — It., den fabrycq ende Abr. v. Wickenborch, voor't waernemen ende onderhouden vande groote spuyt, 15 gl.

Beyermeester. Item, David van Slichtenhorst ende Carel Valbeek, 7 May 66, aengenomen, in plaets van Dicx, tot beyermeester, 100 gl. voor 't eerste half jaer.

Oude privilegien. It., Jo. v. Attevelt, voor't copieren van oude privilegien, 11 gl. 10 st.

Ammunitie, etc. Item, voor 't vermaken van veele groote oude musquetten, reparatie vande cruyttonnen, maten, bandenliers in't artill. huys, tyde vande bisschoppen oorlogh, 325 gl. — It., Melch. vd. Bosch, voor een houte affuyt tot seven lopen, 26 gl. 8 st. — It., voor alrehande pieken, 167 gl. 19 st. — It., Jo. van Breevelt, voor coperwerk totte stads ammunitie, 152 gl. — It., Manasses Bronsfelt, voor arbeyt als constapel, 50 gl. — It., voor stampers, proppen, wissers, tottet canon, 45 gl.

1666. —

Munt. Item, Roeloffs van Cuylenburch, voor ysers tottet slaen van nieuwe duyten in de maenden van Meert, 59 gl.

Stadverlichting. Item, de wed. van Corn. van Duynkerken, 1665 verdient in't repareren vande stadslanteerns, 15 gl. — It., voor 20 lanteerns, a 5 gl. ende een a 6 gl. 10 st., om op de hoecken vande straten des winters te lichten, tot voorkominge van swaricheden, 103 gl. 10 st. — It., Corn. Verhoeff, voor 43 lanteerns, a 4½ gl., gelevert als voren, met het vermaken van 9, 198 gl. — It., Abra. van Oosterhout, voor 22 lanteerns, a 5 gl., ter sake voorsz. — It., Dirck van Wickenburch, smith, voor't yserwerk tottet stellen van 4 lanteerns in 't quartier vanden hooftman Strick, 22 gl. 10 st. — It., Abra. van Wickenburch, voor't yserwerk van 3 lanteerns in't quartier vd. hooftman Zuylen, 15 gl. — It., Leend. Petersz., voor 't yserwerk tottet stellen van 7 lanteerns in 't quartier vanden hooftman A. Mansfelt, 76 gl. 15 st. — It., Corn. van Soest, voor't yserwerk tot 12 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman vd. Woerd, 76 gl. — It., August. Woertman, voor het selve tot 3 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Strick, 35 gl. 10 st. — It., denselven, etc., tot 6 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Eyckelsberch, 45 gl. — It., denselven, tot 3 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman de Wyckersloot, 32 gl. 2 sc. — It., Barth. Wynsbrou, id. tot 12 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Mansfelt, 86 gl. — It., Ja. Olufsz. van Veppel, id. tot 7 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Splinter, 56 gl. 8 st. — It., Anto. Haeck, id. tot 7 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman Mansfelt, 53 gl. — It., Jan vd. Linden, id. tot 14 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Heurn, 75 gl. — It., Anto. van Oudenallen, id. tot 3 lanteerns, in 't quartier vanden hooftman Strick, 20 gl. — It., denselven, id. tot 7 lanteerns, in 't quart. vanden heer vd. Dussen, 50 gl. — It., Ja. van Oudenallen, id. tot 2 lanteerns, in't quartier vd. voorn., 24 gl. — It., denselven, id. tot 7 lanteerns, 54 gl. 12 st. — It., Ev. Jansz., id. tot 2 lanteerns, in 't quartier vd. hooftman Mansfelt, 26 gl. 19 st. — It., Jan Veppel, id. tot 3 lanteerns, mettet beslaen van ses palen, ter sake voorsz., in 't quartier vanden h. Splinter, 48 gl. 12 st. — It., Fra. Reumelaer, voor 2 eycken palen ende 't stellen van dien, tot 2 lant. in 't quart. van Mansfelt, 27 gl. —

It., Corn. Kelfkens, voor gelyke 6 palen, gestelt in de quartieren respect., 24 gl. — It., Joan vd. Bosch, voor 1 pael, 9 gl. 10 st. — It., Adr. van Groll, voor 't verven van 72 lanteerns voorsz., 35 gl. — It., Adr. v. Oostveen, voor 1 pael, 12 gl. — It., Abr. van Oosterhout, voor 't vermaken vande voorsz. lanteerns in de respect. quartieren, 126 gl. —

Brantspuyten. Item, Jo. van Lynden, voor 7 kleine waterspuiten tot lessing vanden brant, yder 60 gl., by hem geinventeert. — It., Adr. van Wickenborch, voor reparatie aen de groote brantspuyt, 23 gl. 10 st.

1667. —

Henr. v. Buren, drilmeester. Item, Henr. van Bueren, voor de dedicatie van 40 expp. van syn boekje, geintituleert: ***Drilkunst.***

Pedels. Item, Jan de Gelder, voor satyn ende fulp tot de pedelsrokken, 20 gl. 18 st.

Schilderyen. Item, Isaacq Willaert, voor werk aen de schilderyen vd. Jerusalems reysigers in de groene camer, 185 gl.

Wtgheven tottet opmaken ende stofferen vande nieuwe raetcamer.

It., M. van Guch, voor 380 ellen tapisserien ende voor 't voederen, mitgaders voor een vereeringe nae 't ophangen van deselve in de nieuwe raetcamer, 3963 gl.

It., hem noch betaelt voor 60 wapentgens totte cussens in de voorsz. camer, 325 gl.

It., Roeloff Tinthoff, voor 166 ellen fyn groen laken tot de voorsz. stoelcussens ende 19¾ ellen groen heeren saey, achter de stoelen, 874 gl.

It., D. vd. Heyden, voor alle de Spaensche stoelen in de voorsz. camer, mettet notebomen hout, oock totte tafel, 507 gl. 10 st.

It., Dav. vd. Waele, voor allerlei syde franjes, borduersels etc., totte tafelcleet, kussens, etc., in de voorsz. camer, 1000 gl.

It., W. Doedyns, voor het stuck schildery, by hem gemaeckt ende gestelt, 600 gl.

It., Ger. Bosch, voor arbeitsloon ende hout tot den schorsteenmantel ende kistwerk, in de selve camer, 254 gl.

It., Ja. Jacobsz., voor 370 ellen franje en 200 ellen groene sy totte voorsz. cussens, 256 gl. 10 st.

It., N. vd. Mast, voor 't snyden der schorsteenmantel (synde 't ander syn werk verantwoordt onder 't capittel van hout), 12 gl.

It., Andr. Sergeant, voor 't schilderen vd. festons in de voorsz. camer, 160 gl.

It., Chr. vd. Heyden, voor 't marbelen vande schoorsteenmantel, 70 gl.

It., Casp. Lemmen, voor 't verven ende vergulden vande lysten vande caerten, 33 gl.

It., Andr. Sergeant, voor 't schilderen ende vergulden vande lysten om de caerten, 42 gl.

It., de wed. Specht, voor de wereltcaerten ende het opstellen, 54 gl.

Summa van 't stofferen vd. nieuwe raetcamer, VIIIm Ic LI gl.

It., Nic. Damast, voor 't antyksnyden vd. poorten van het artilleryhuis, mitsgaders de tafel in de nieuwe raetcamer, 400 gl.

It., Anto. de Chesne, voor een marmerblad, 52 gl.

1668. —

Afteekeningke vd. stadt. Item, Herm. Saftleven, constschilder, voor de presentatie ende vereeringhe van 50 expp. vande afteyckeninghe van dese stadt, nae 't leven, volg. appoinctement vanden 12. Maart 69, 250 gl. It., noch voor 't drucken vande descriptie onder de caerte ende in extinctie van alle syn voordere pretentien, 74 gl.

Recognitie. Item, S. de Vries, van 't papier, gelevert in 't drukken van seker boeksken tegens dat van Wolzogen, 20 gl. — It., Jur. van Poolsum, voor de dedicatie van 't boec: *Forme ende maniere van procederen*, 63 gl. — It., aen verscheidene personen, die bysonder devoir hadden aengewent, in 't lessen vanden brand inden appel vanden Domstoorn, by resolutie 1 July 69, 72 gl. 17 st. — It., de wed. Specht, van 't opmaken vande caerte der stadt van Droochsloot, 5 gl.

Brantspuiten. Item, Abra. van Wiekenburch, voor 't vermaken van 13 brantspuyten mettet yserwerk, 132 gl. 10 st. — It., voor 't leer aen deselve, 24 gl. — It., voor coperwerk, 66 gl.

Stadsverlichting. Item, Abr. van Oosterhout, voor lanteerns, hier en daer opte publicque plaetsen, 12 gl. — It., uts., 31 gl.

1669. —

Wapenen. Item, Jo. Ribbius, tot enigermate subsidie van 't doen graveren der wapenen der regenten deser stadt, op twee copere platen, by resol. 17 May 1669, 60 gl.

Caerten. Item, Fr. van Diepenheim, voor 5 gemaecte caerten vande rivieren omtrent de Schenckenschans, 15 gl. 15 st. — It., de wed. Specht, voor 't intrecken van sekere plaet, onder haer berustende, van 't uitleggen deser stadt, 50 gl. — It., Heiltje Specht, voor 4 caerten vande vier vierendeelen der werelt, met het verschot vande raemten, 32 gl.

Clockespel op de Jacobi-toorn. Item, Barthol. Wynbrou, voor yserwerk ende arbeytsloon in 't verstellen van 't clockespel in S. Jacobi-toorn, 382 gl. 16 st. — It., Corn. Kelfkens, voor materiael ende arbeytsloon, aen Jacobitoorn of kerk, 90 gl.

Recognitie. Item, Prof. van Leusden, voor 't eerste gedeelte van *Lexicon heptaglotton*, tot Londen gedrukt, 10 gl. 10 st.

1670. —

Caerten. Item, Dirc van Gronau, lantmeter, voor 't carteren vande stads Leydsche ende andere vaerten, 184 gl. — It., Flor. v. Diepenhem, voor 2 caertgens vande Rynstroom omtrent Schenckenschans, voor den hr. Strick, 12 gl. 6 st. — It., Heiltje Specht, voor 't opmaken mette leysten van 2 groote caerten vd. Ysselstroom, 18 gl.

Draperie. Item, Jo. Andries, tot avanchement vande draperie vereert, 150 gl. — It., Nic. Morion, voor transport in 't aenstellen van 4 drappierstouwen, 200 gl. — It., W. Coster, drapier, tot een touw, 25 gl. — It., Jo. Andries, voor een drapierstouw, door hem gekocht, 36 gl. — It., voor 2 touwen, 80 gl. — It., voor een touw, en reparatie, 83 gl. — It., voor 2 touwen, 90 gl. — It., voor alrehand materialien tottet kettenspinnen, 100 gl. — It., voor 3 greyngetouwen, 78 gl. — It., eykenhout totte kuypen, om de sayen in te vullen, 165 gl. — It., Jo. Andriesz., aen 15 spinnewielen ende 5 haspels, 50 gl. 16 st.

Drilmeester, H. van Bueren. It., Henr. van Bueren, drilmeester, voor een jaer recognitie, voerdat hy sonderlyk 5 a 6 weken voor de optocht de borgery heeft geëxerceert, 60 gl. — It., Peter van Bambergen ende Tibout, mede drilmeesters, voor gelyke exercitien, 40 gl.

1671. —

Draperie. Item, Abr. de Clercq, tot transport van syn meublen, om hier de draperie t'exerceren, 100 gl. — It., Henr. Haerloff, voor de saytouwen, by hem gemaect, tottet werk by Abra. Hochepied aengenomen, 90 gl.

Loopsmit. Item, Anto. Jorisz., loopsmit, 150 gl., voor syn overcompste alhier; noch op syn clacht, 25 gl., des dat hy daervoor 18 loopen, successive soude leveren aen de stadt.

Recognitie. Item, Prof. Diemerbroeck, voor de dedicatie van syn: *Anatomia corporis humani*, 250 gl.

Krygssaken. Item, also in July 72. geen wapenschieringe der schutters is gedaen, vermits den oorlog, geen wyn is gedistribueert, de 8 hooftmannen niet te min betaelt voor extraord. diensten in 't opcomen mit haer compp. in de wapenen, waeckende tot stuytinghe vd. tumultuerende gemeente, 400 gl. — It., voor cruytwagen aen de stadt gelevert, 840 gl. — It., voor 100 pieken, a 2 gl. 6 st. — It., voor 16 tonnekens cogels, 239 gl. — It., Jan Cnoop, voor 25 lopen, 100 gl. — It., opte commissie in 't besichtigen vande gelegenheit tottet leggen vande fortificatien aen de Greb, langs de Vecht, ende de reyse nae

den Haghe dien aengaende, 235 gl. 12 st. — It., den lantmeter de Roy, voor 't maken van kaerten, vande vergrootinge ende fortificatie deser stadt, 36 gl. — It., voor vacatien metten landmeter Groena ende Diepenheim, in 't trekken vande lynt, om de stadt, tottet leggen vande fortificatiewerken, 41 gl. 8 st. — It., de aengestelde constapels mette matrosen tot ieder canon, voor vacatien ende verdiensten aen 't canon, 169 gl. 2 st. — It., Joris Claesz., voor 't openen vande inventie, om aerde op te halen totte fortificatie, 9 gl. 9 st. — It., aen de arbeiders, die by de staten van Hollant waren toegesonden ende geëmployeert syn tot gravinge van 't begin der fortificatien ten costen der stadt, 283 gl. 2 st. — It., voor oncosten opte reyse naer Amsterdam, wegens de fortiff., 51 gl. 5 st. — It., voor de stoffe totte borger-vendels etc., 86 gl. — It., Jo. Willaerts, voor 't beschilderen vande voorsz. vendels, 30 gl.

Ander wtgheven vande Franssen.

It., voor oncosten vande maeltyt ende tractement by de vroetschap, door de gecommitteerden gedaen aenden Hertoch v. Luxenburch ende an den Franschen oversten van 't leger ende garnisoen, 327 gl. 12 st.

It., voor de wyn, gelevert op deselve maeltyt, 62 gl.

It., J. van Meeuwen, voor een Japansen rock, aen seker heer vereert, 285 gl.

It., voor een caertboek, vereert, 16 gl.

It., Dav. de Wael, voor 't toestellen van 3 gardynen etc., inden huyse vanden heer Gouverneur Stoupa, 77 gl. 13 st.

It., voor tapiseryen, by hem door ordre gecoft, tot behanginge van een camer inde voorsz. huysinghe, 550 gl.

It., voor een behangsel tapiserye, voor een andere camer, 700 gl.

It, voor 2 tafelcleeden in 't voorsz. huys, 26 gl. 4 st.

It., voor allerlei behoeften tot meubleringe vande camer in 't Duytschenhuys, voor den heer Marquis Schouli, 143 gl. 8 st.

It., noch voor 't geene gelevert is van allerlei stoffen, tot meubleringe vande voorsz. huyse, 200 gl.

It., Andr. van Kempen, voor een cabinet, gemaect, ende vereert ten huyse vanden heer Gouverneur Stoupa, 50 gl.

It., voor 2 tafels voor de cocks etc., in 't huys voorsz., 64 gl.

It., Joach. vd. Star, voor vacatien in 't omschryven tot inquartiering vande soldaten sedert Sept. 1672, 148 gl. 19 st.

It., voor assistentie aen den secr. Quint, in 't opschryven van 't borgergeweer, gelast in 't stadhuis te brengen, 26 gl. 5 st.

It., Poolsum ende vd. Mast, voor 't inschryven van 2 tresauriers reckeningen voor den heer intendant, 27 gl. 6 st

It., voor 6 wagens turff voor den Hert., 18 gl.

It., gedebourseert aen guiden ende anderen, aengenomen ten dienste vd. Frans., 133 gl. 9 st.

It., voor 12 stoelen, gelevert in de huyse vanden heer Gouverneur Stoupa, 18 gl.

It., voor 14 wel geconditioneerde Spaensche stoelen, (twee armstoelen voor dubbelt) vereert in 't huys vanden gemelden Gouverneur, 140 gl.

It., voor een spiegel in 't Duytschenhuys, voor den Marq. Schaudi gelevert, 61 gl. 16 st.

It., voor de Fransche taux wegens *Sonnenberch*, 46 gl. — It., ter sake voorsz. wegens *Hasenburch*, 122 gl. 12 st.

It., voor een huysken aen de wall, 7 gl. 14 st.

It., de vier aide-Majoors van 't Franse garnisoen etc., 500 gl.

It., Corn. vd. Sluys, voor syn devoiren etc., 31 gl. 10 st.

It., Henr. v. Pothuysen, van steen, gelevert aende ovens in des maillemeesters huyse etc., 200 gl.

Summa: 4009 gl. 1 st.

1672. —

Wtgheven v. wege de Fransen. It., Dav. de Wael, van gelev. waer aenden Gouv. Stoupa, 200 gl. — It., 57 gl. — It., voor kistewerk, in 't huys vd. Gouv. Stoupa, 28 gl. — It., Lodew. Schouten, wegens coop van tapyten,

inde Duytschenhuys, 60 gl. — It., voor Spaensche stoelen inden Duytschenhuys, tot dienste vd. Fransen, 96 gl. — It., aen den Majoor Stoupa, volgens ordon., tot een vereeringe, wegens de diensten der stadt, by syn Ed. in die qualite gedaen, 630 gl. — It., aen desselfs dienaers, 50 gl. 8 st. — It., aen monsr. la Plancher, voor diensten omtrent de billetteringe, 15 gl. — It., aen denselv., voor syn diensten soo voor hem als voor die andere ayde-Majors, 115 gl. — It., voor kistewerk inde huysinghe vanden Gouverneur Stoupa, 60 gl.

Clocwerk opten Dom. Item, Barthol. Wynbrou, van yserwerk, *aen 't horologie ende clockwerck* inden Dom, daerop betaelt is 40 gl.

1673. —

Varia. Item, David Slechtenhorst, vandat hy ter eere der stadt etc. voor 't stadhuys heeft gespeelt tot Paeschen 1674, tot welken tyt het heeft gecesseert, 110 gl. — It., Monsr. Paillot, fra. saelmeester, gracieuselyk toegevoecht, 30 gl. — It., betaelt aen seker bekent persoon, die de missive vande beroepinge vd. Prof. de Vries aen syn Hoocheyt heeft overgebracht, 81 gl. 10 st. — It., Jan Smout, voor het maken van 4 bussen mette appenditien van dien, voor de boden deser stadt, 39 gl. 3 st. — It., Dirc van Nyewenhuys, in extinctie van syn pretensie nopende het tractement, als organist inden Dom ende volgens overeencomste breder als by de ordon. 7. Dec. 75, 110 gl. — It., opte reyse naer Leyden, wegens beroepinge van D. de Vries, tot *Prof. philosophiae* alhier, 21 gl. 4 st. — It., den heer oud-burgermeester vd. Voort, mitten heer Both, etc., geweest hebbende in't leger voor de Graeff, om syn Excell. Rabenhaupt te spreken over het different vande stads sleutels, 114 gl. 6 st.

1674. —

Ingenieur. Item, Jo. Dow, ingenieur, in voldoeninge van syn specificatie, 43 gl. 16 st. — It., Bernt de Roy, ingenieur, voor syn dienst, nopens sekere vaert tusschen Gorcum ende Vianen, 40 gl. 4 st.

Academiesaken. Item, den heer Profess. Graevius, voor het doen ende dediceren syner oratie, tot bysonder luyster vande academie, ende wt andere consideratien, 175 gl. 10 st.

Picqueur. Item, Adam Root, picqueur deser stadt, in extinctie van syn pretensie, over 2 jaren huishuer, 125 gl.

Clockspel. Item, Bernt Smith, van arbeitsloon aen het speelwerck opten Dom, 22. Apr. tot een Spt. 75, 45 gl.

Krygssaken. Item, voor spektonnen, 4. Maert 74, voor den vrede met Engelandt in vreugdevuren aengesteeken, 108 gl. — It., G. van Lamsweerde, voor alle syne pretensien over het luyden van alle de clocken op den Doms toorn, soo des danckdaechs als andere avonden, by ord. 16. Fbr. 75, 41 gl.

Lanteerns. It., Jo. vd. Heyden, voor leverantie van lanteerns, etc., 27 gl. 11 st.

Cussen voor den Stadthouder. Item, voor gelevert groen fluweel, in Fbr. 1674 tot een cussen voor den Stadhouder, 59 gl.

1675. —

Bern. de Roy, ingenieur. Item, Bernhardt de Roy, ingenieur, voor syne diensten, gedaen in 't stellen van caertgens, wegens de Eemse vaert, 20 gl.

Schilder-collegie. Item, aen 't collegie vd. schilders in extinctie etc., vande praetensie wegens enighe glasen, 100 gl.

G. T. v. Vianen. Item, Gysb. Teunisz. v. Vianen, jaerlyks tractement, als stadsmetselaer, volgens resolutie vd. 23. Aug. 75. geaccordeert, ingaende 1. Oct. 73, dus alhier over 3 jaren, versch. 1. Oct. 76, 300 gl.

Speelwerk opten Dom. Item, Jo. v. Brevelt, voor arbeitsloon aen 't speelwerk op den Dom, 1. Mey 76, 54 gl.

1676. —

Stads-horologien. Item, Will. Sprakel,

an aerbeitsloon in 't schoonmaken ende onderhouden van het horologie opten Dom, 49 gl. 15 st. — It., Willber. Horstman, voor 't opwinden vande ton ende 't horologie opten Doms toorn, 9 gl. 3 st.

Scherm-meester. Item, de wed. vanden scherm-meester Tibout, in extinctie van 't leggen van een houte vloer in 't scherm-school in Abram-Doly, 16 gl.

Basso-Continuo. Item, Dav. van Slechtenhorst, voor dat hy op de *Basso-Continuo* heeft gespeelt in *collegio musico*, voor 3 jaren 50 gl.

Academiesaken. Item, D[r]. Prof. Vallan, voor een *Sceleton* in de anatomie, 30 gl.

Vrede. Item, Ar. Pachot, voor syn gedicht opte vrede, 12 gl. 12 st. — It., aen de musikanten, die ten daghe van 't vieren vd. vrede hadden gespeelt, 31 gl. 10 st.

Hollantsche Rhyn. Item, den Landmeter Reets, voor arbeitsloon in 't aenwysen vande hoefslaghen in den Holl. Rhyn ende Vleutensche weteringe, blyvende verpligt daervan een kaerte te leveren, 31 gl. 10 st.

Glasen. Item, Abra. van Marienhoff, voor glasen in 't tuchthuys mette annexe woningen, 80 gl. — It., een glas met stadswapen in S. Pieterskerk, 100 gl.

1678. —

Varia. Item, Isaacq. Schot, wegens geleverde instrumenten voor gebrekkige kynderen, 54 gl. — It., Will. Hollman, wegens het maken ende slypen van *instrumenta anatomica*, 13 gl. — It., Arnold van Lynden, v. geleverde musycboeken aen 't *collegium musicum*, 65 gl. — It., voor een jaer huyshuer in de Botterstraet, tot een woninge voor den picqueur Root, versch. Vict. 1679, 112 gl. — It., Jo. van Damast, van beeltwerk aen de Catryne poort, 70 gl. It., aen de Maillebaen, 24 gl. — It., Gysb. van Vianen, aengenomen de opbouw vanden Domskerk, 600 gl.

(1679 — 1681).

(Als boven, de jaren 1619 — 1620).

1681. —

Jo. Valbeek. Item, Jo. Valbeek, tract. als beyermeester, 200 gl. — It., als organist vd. Dom, 60 gl. It., voor 't spelen opte *basso-continuo*, 50 gl.

Caerten. Item, den ingenieur de Roy, wegens geleverde twee caerten vande hooge jurisdictie vande Vaert, ende mede v. Schenckenschans, 27 gl. 12 st. — It., Dirc van Malburg, voor lysten voor de caerten vande vryheydt deser stadt, vd. Vaert, 30 gl. 15 st. — It., den ingenieur de Roy, voor dat hy gemaeckt heeft de caerten vd. limitscheydinghe vande Vaert, 26 gl. 18 st.

Musicalia. Item, aen 't collegie der musiciens, by resol. 82, 21 Aug. geaccordeert van verwisseling van 't stads clavicembel voor een positief, ten dienste van 't voorsz. collegie, 63 gl.

Promotie-stoel. Item, Ger. Bosch, kistemaker, voor dat hy op 't choor vanden Dom gemaect heeft een promotiestoel, mitsg. de gestoelte voor de heeren ende professoren, 620 gl.

1682. —

Caertgens. Item, Galv. Reets, lantmeter, voor geleverde 3 caertgens vande vryheid deser stadt, 57 gl. 12 st. — It., D. van Malburg, wt sake hy gelevert heeft de lysten voor de caertgens vande vryheidt, 20 gl. 17 st.

Reeckeningen ende bewys v. M[r]. Corn. Verborch, oam. der stadt Utrecht, van 't gene hy ontfangen ende uytgegeven heeft wegens het stellen vd. lanteerns-palen, door dese stadt, ingevolge vd. vroetschaps resolutien van date 29 May 1682, mitsg. het onderhouden van dien over den jare geëxpireert den 1. Oct. 1683.

ONTFANG.

Eerstel., wegens penningen, genegocieert tottet stellen vande lanteerns.

Den 3 Jul. 82, vd. burgermr. Voet v. Winssen, tegens 4 pro cento, 1400 gl.
Denzelfde, vd. secret. Herscamp, uts., 1000 -
Denzelfde, vd. secret. de Ruever, uts., 1000 -
Den rendant uit syn selfs handen, 600 -
Den 16 Oct. 82, vd. burgermr. Voet van Winssen, uts., 1000 -
Denz., vd. secret. de Ruever, uts., 1000 -
Den 16 Apr. 83, van juffr. Hendrina van Driel, uts., 500 -
Denz., v. juffr. Adriana v. Leeuwen, uts. 500 -

Summa Ia. 7,000 gl.

Andere ontfang uit de collecte van 't ingewillicht lanteern- ende straetgelt, volg. resol. 29 May 82, tsed. Paesch. 82, tot Paesch. 83.

Summa IIa. 8248 gl. 14 st.

Summa totalis vd. ontfang deser Rekeninge 15,248 gl. 14 st.

WTGEEF.

Eerstel. wegens verschenen tractementen vd. opsichter, vullers ende opsteeckers der lanteerns, etc.

Dirc van Eede, opsichter der lanteerns, een jaer tractement 250 gl.

Vullers ende opstekers: Corn. v. Stammen, Reyn. de Groot, Corn. v. Groeningen, Herm. Welman de Ruyter, Ja. v. Someren, ieder met een jaerl. tractement van 155 gl.

Louis de Lack, Anto. Leydecker, Jan Peters, Ja. vd. Wel, Wyn. v. Hertevelt, Claes van Gelder, Piet. du Pres, Andries Jansz., Will. Willemsz., Jan Arnoldus, N. Ryck, Jelis Boll, Claesz. Hendriksz., Jan Hendriksz., Arie van Eck, Ger. Henricksz., Gosen van Rouwenhorst, Stev. Mathysz., Ja. Aris, Beernt Vinck, Greg. van Leeuwaerden, Robb. Thomasz., Jan vd. Heyden, Jo. van Soest, Dirck Smetsers, ieder met een tract. van 30 gl.

It., Ja. Jansz., straetmaker, voor een jaer reparatie van alle de straten, etc. 650 gl.

It., de fabrycq vd. Bosch, voor een jaer huer v. syn kelder, gebruykt totte oliebacken, meten vande olye voor de lanteerns alhier, verschenen 1 Oct. 1683, 50 gl.

Ia. Somma 2630 gl.

Ander wtgeven van betaelde renten der opgenomene capitalen.

IIa. Summa 260 gl.

Ander wtgeven van salaris der wtmaenders van het lanteern ende straetgelt.

IIIa. Somma 618 gl. 8 st.

Ander wtgeeff wegens het maken vande lanteerns, stellen van palen ende vordere noodicheden, daertoe vereyscht etc.

It., Dav. Bloeyvelt, weg. gelev. 400 lanteerns, 't stuck bedongen op 5 gl., mitsg. eenige verdersbehoefte tot dezelven, 2275 gl. 9 st.

It., Jan van Eede, wegens geleverde 200 lanteerns, 't st., uts. 1000 gl.

It., Jan van Brevelt, voor gelev. 600 copere snuyvers op de lanteerns, 't stuc tot 2 gl. 2 st., ende 12 gl. van die voor de groote lanteerns voor 't stadhuis, 1272 gl.

It., Jan van Eede, van geleverde kannen, busgens, maetgens, tot de lanteerns behorende, 98 gl.

It., Abra. van Marienhoff, voor 't glasen van 300 lanteerns met die voor 't stadhuis, 304 gl. 10 st.

It., Corn. van Vonderen, voor 't glasen van 300 lanteerns, 302 gl. 2 st.

It., Corn. Achterberch, van gelev. houte palen ende armen totte lanteerns, 1492 gl.

It., Arn. & Piet. v. Aken, van wagenschot, tottet becleden vd. voorsz. palen, 193 gl.

It., Christi. Brugman, wegens wagenschot, uts., 114 gl. 16 st.

It., Abra. v. Wickenburch, v. gelev. yserwerk aen de voorsz. palen ende armen, 359 gl.

It., Aris van Grol, wegens het verven vande lanteerns, etc., 310 gl. 4 st.

It., denselven, wegens het nombreren vd. lanteerns, 24 gl.

It., Jan van Eede, als procuratie hebbende vande erffg. van Corn. Bauman voor gelev. 2 lanteerns tot een proef, 15 gl. 6 st.

It., den Rendant is den 2. Spt. 1682, met den fabryck gereist naer Amsterdam, omme sich t'informeren op d'ordres, soo van het prepareren vanden olie, pitten, als manier van vullen ende opsteeken, ende vorders, wat tot desen ganschen toestel noodig was ende de 6 volg. gereverteert, ende heeft betaelt soo an verteeringe als mede die onderrigtinge aen den Rendant gaven, mitsg. reyskost., 42 gl.

It., de wed. van Anto. van Vianen, gelevert loot totten olieback, 57 gl.

It., Ja. Hansz., weg. het repareren vd. strat., aen stoppen vande lanteern palen, 110 gl.

It., Jan Claesz. Thym, wegens geleverde 34 last keysteen, 145 gl.

It., Thys van Goch, voor 31,000 ysselsteenen, 162 gl. 15 st.

It., Henr. Suyck, van gelev. phy ende baey tot de rocken voor de vullers, 66 gl.

It., Dirc van Eede, cleermaker, voor't maken vande voorsz. rocken, 11 gl. 1 st.

It., den fabrycq., vd. Bosch, wegens gelev. leeren tottet vullen ende opsteken vande lanteerns, 67 gl. 7 st.

Somma IVa. 8471 gl. 10 st.

Ander wtgeeff, tot het jaerl. onderhoudt vande voorsz. lanteerns.

It., Wessel vd. Berch, voor gelev. 8 vaten lynsaet-olye, tot het branden vande lanteerns, 't vat tot 34 gl., 273 gl. 14 st.

It., noch 6 vaten, uts, 203 gl. 3 st.

It., Gertr. van Westervelt, voor geleverde 6 vaten raep-olye, 201 gl. 12 st.

It., Tho. Appels, 42 aem 19 kan raep-olie, 1460 gl. 6 st.

It., Ger. van Ryn, 6 aem raep-, 2 aem lynsaet-olye, 301 gl.

It., voor gelev. 11 pont katoen 16 gl. 10 st.

It., voor 16 pont katoen, 39 gl. 7 st.

It., voor 9½ pont katoen, 18 gl. 15 st.

It., 8 aem lynsaet-olye, 216 gl. 12 st.

It., voor't repareren der glasen vande lanteerns, 22 gl.

It., dito, 20 gl. 14 st.

It., den bleckslager voor't repar. 8 gl. 12 st.

It., voor keersen voor't opsteken deser lanteerns, 90 gl. 3 st.

It., voor snuyvers op lanteerns, 21 gl.

Va. Somma 2932 gl. 8 st.

Summa summarum vande geheele wtgeef 14,912 gl. 6 st.

Vande ontfang 15,248 gl. 14 st.

Meer ontfangen als wtgegeven 336 gl. 8 st.

Aldus etc., 1 Nov. 1683.

1683. —

Speelwerk inden Domstoorn. Item, Beernt Hofsmith, 12 jaren onderhouts van *speelwerk inden Domstoorn*, volg. accoord 17 Spt. 83, 120 gl. — It., van gedaene reparatie aen 't *speelwerk*, 65 gl. 1 st. — It., aengenomen ende behoorl. opgelevert, het *touwerck* mette dependentien op 't stadhuis, omme by gelegenheit het speelwerk op de clocken aldaer te doen gaen, 70 gl. — It., van 't herstellen van 't horologie op 't stadthuis, 110 gl.

Bibliotheek. Item, Will. van Walcheren, voor syn dienst ende moeyten in 't revideren vande *stads bibliotheek*, 63 gl.

1684. —

Orgel en clockespel. Item, Bernard. Beerninck, voor 't treden van 't orgel inden Dom in 't spelen der psalmen, voor ende na de predicatie, 30 gl. — It., Jo. Carel Valbeeck, beyermeester, van vacatie ende verschot op 2 reysen naer Amst. ende Purmerent, door ordre vande heeren burgemeesters gedaen, om een nieuw clockespel in den toorn vande Janskerke te maken, 34 gl. 12 st. — It., Jo. Pieter Valbeek, voor dat hy ten tyde dat het

horologie vande Domskerk wierde gerepareert, de klock 37 dagen heeft getrocken, 46 gl. 15 st.

Caerten. Item, Gabr. Reets, lantmeter, van geleverde caerten vande vryheidt deser stadt ende heerlicheyt vande Vaert, etc., 118 gl. — It, van 4 geleverde caerten vande stadt Utrecht, 59 gl.

Fricheermolen. Item, Alex. Basvangsz., tot een recognitie voor't opstellen van een *fricheermolen* alhier, 50 gl.

1685. —

Varia. Item, Jo. van Eelden, voor het defroyeren vanden heer collonel vande guarde van syn Hoocheyt te peert, 140 gl. — It., Gysb. Bosch, voor gelev. 2 nye carabyns ende repareren van oude etc., 35 gl. — It., Jo. vd. Heyden, voor geleverde 2 copere slang-brantspuyten, 1575 gl. 4 st. — It., Jo. van Steenhuysen, voor't bekleeden van stoelen in de Domskamer ende een lessenaer in de secret. vande politie, 39 gl. 6 st. 12 p. — It., den heer rendant heeft an verscheiden oncosten ter occasie van't defroyement van mevrouwe Stoupa, hier door passerende den 13. ende 14. Aug. 86. betaelt, 102 gl. 16 st. — It., syn Ed. gerestitueert, het verschot opte commissie naer Harderwyck, omme den conrector aldaer te spreken, raeckende het conrectoraet alhier, 47 gl. 7 st. — It., Ja. de Vry, voor gelev. wyn aen de musikanten ende borgers opte wacht, ten tyde van't *jubile* deser academie, 56 gl. 4 st. — It., Jo. van Damast, voor gelev. gesneden beeltwerk in de academie ende Wittevr. poort, 74 gl. — It., Geurt Smelter, leydecker, voor't repareren van't dack boven de drapierscamer, alsmede voor't afbreecken ende wederom decken van't dack op *Thomascapel*, etc.

(1686. —)

(*Als boven, de jaren 1619 — 1620*).

1687. —

Brandspuit. Item, aen de bedienden vd. *slang-brandspuyt*, aen de Katrynekerk, conform het 43. ende 44. artt. vande ordon. opten brant, voor het spoedig aenvoeren vd. voorsz. spuyt, ten tyde van brant in't Twystraet, 28 gl. — It., de bedienden vande slang-brandspuyt in de Jacobi- ende Jans-kerken, voor't spoedig aenbrengen vd. voorsz. spuyten, ten tyde van brant aen't Vreeburch, haer volg. het 45. art. opten brant geaccordeert, 30 gl.

Kaerten. Item, den lantmeter Reets, van geleverde kaerten vande vrijheyt vande stadt ende vande Vaert, 96 gl.

Canons trompen. Item, Reinier Bosman, van Amst., voor gelev. twe ysere canons trompen, 86 gl. 5 st.

Wtgheven van een jaer gagie aen de bedienden vd. nieuwe slang-brandspuyten, versch. 1 Oct. 1688.

Item, Henr. vd. Bosch, fabrycq, over een jaer opsicht over allet bluschgereetschap, 30 gl. — It., dens., als brandspuitmeester vande spuyt, staende op't Katrynen kerkhoff, 30 gl. — It., Jo. v. Brevelt, brandspuytmr. vd. spuyt op't Janskerkhoff, 30 gl. — It., Abra. v. Wickenburch, brandspuitmr. vande spuit in de Jacobikerk, 30 gl. — It., Andr. v. Eyp, assistent totte brandspuyt op't Katrynen kerkhoff, 10 gl. — It., Will. Lam, als voren, 10 gl. — It., Ja. van 't Wel, als voren, 10 gl. — It., Jans Jorisz., ass. vande brandsp. S. Jans, 10 gl. — It., Fra. Hoogstraten, dito, 10 gl. — It., Isaq v. Gelder, dito, 10 gl. — It., Ryck v. Wyck, ass. vd. brandsp. inde Jacobikerk, 10 gl. — It., Claes Vereen, dito, 10 gl. — It., Ja. de Groot, dito, 10 gl. Summa 210 gl.

1688. —

Varia. Item, van 't vieren der croninge vanden Coninck ende Coninginne van Engelant, 2 Apr. 1689 gedaen, gedebourseert aen pektonnen, buscruyt ande compagnien vande burgery, verteering in 't stadhuys, luyden vd. clocken als andere cleinheden, 1035 gl. 12 st.—

It., Jan Willaertsz., van het silverwerk om het spiegel, inde raetscamer hangende, 31 gl. 10 st. — It., P. van Cuylenborch, voor het snyden van een silvere signet voor de mombercamer, 16 gl. — It., Will. Holman, voor't slypen ende schoonmaken van stads anatom. instrumenten, 20 gl. 9 st. — It., Abra. van Ceulen, voor't vernieuwen van d'eene ende repareren vd. andere globus, staende inde stads bibliotheek, 82 gl. 8 st. — It., Jo. v. Schoonhoven, erfhuysmeester, voor het goutleer, hangende op de bovencamer inde stads kelder, 172 gl.

1689. —

Varia. Item, Anna van Wisch, van geleverde geborduurde wapenkussens, 125 gl. — It., Will. Oortman, voor transport vande gereetschappen van syn draperye vanden Bosch naer Utrecht, 50 gl. — It., Anna v. Wisch, voor geleverd Engelsch tapyt voor 12 stoelen, 87 gl. 10 st. — It., Corn. van Schayck, voor 2 trommen met stocken, 25 gl. — It., Jan Willaertsz., voor 't schilderen ende vergulden vande trommen, 12 gl. 12 st. — It., voor bandelieren daertoe, 12 gl. — It., aen den heer van Sandenburch, voor een Engelsch tin servies, ten dienste vd. stadt, 182 gl. 12 st. — It., voor vette huyden, gebruikt totte waterspuiten, 28 gl. 16 st. — It., voor een spiegel met een olyve lyste, 33 gl. — It., Jo. van Damast, voor gesneden houte lysten vande caerten, 35 gl.

1690. —

Positief. Item, aen 't musyck-collegie an't repareren van het positief inde almoeseniers-camer, 50 gl. 8 st.

Bibliotheek. Item, Will. van Walcheren, custos der bibliotheek, voor extraord. diensten in 't amplieren vande catalogus met de boeken voor desen op deselve niet gebracht, 36 gl.

(1691 — 1694).

(*Als boven, de jaren 1619 — 1620*).

1694. —

Clockenluiden. Item, voor het luiden der clocken wegens het overlyden van hare Ma^{t}. de Coninginne van Grootbrittannie, 265 gl. 16 st. — It., voor 't luyden voor 't veroveren van Namen, 29 gl. 8 st. — It., voor 't luyden op 't doorpasseren van syn Co. Ma^{t}. v. Grootbritt. door dese stadt, 27 Spt. 1695, 29 gl. 8 st. — It., van 't vieren over de veroveringe vande stadt ende casteel van Namen, door syn Ma^{t}. van Grootbrittanje, 877 gl. 14 st.

Caerte. Item, Gasp. Specht, voor de nieuwe caerten deser stadt, by denselven aen de heren burgemeesteren ende vroetschap gepresenteert, 150 gl.

Instrumenta chemica. Item, Lamb. Juriaensz., voor geleverde 2 copere distileerketels voor den *chemicus* Berchausen, 23 gl. — It., Pet. Lobe, tinnegieter, in voldoeninge van syn specificatie van gelevert tinnewerk, distileer-instrumenten voor den *chemicus* Berchausen, 106 gl.

Recognitie. Item, Anto. Schouten, van gedrukte gedichten, wegens het overlyden vd. Coninginne van Engelant, 15 gl.

1695. —

Speelwerk opten Dom. Item, Bernt Hofsmith, voor gelevert yserwerk an 't nieuwe gemaecte ysergestal tot het clockegespel opten Domstoorn, 2264 gl. 14 st. — It., voor arbeitsloon in 't afhangen der clocken van het voorn. speelwerk, 123 gl. — It., Melch. de Haze, carillion-maker voor geleverde 7 clockjens aen 't speelwerk opten Dom, in Nov. 95, 191 gl. 18 st. — It., voor geleverde 14 bladen root coper tot het speelwerk, 283 gl. — It., Jan van Brevelt, arbeitsloon aen 't voorn. speelwerk opden Dom, van Juny tot 1 Spt. 96, 150 gl.

1696. —

Speelwerk opten Dom. Item, Jo. Carel Valbeek, voor moeiten in 't off- ende ophangen van 't speelwerk opten Dom, 125 gl. —

It., Jan Brevelt, coperslager, arbeitsloon an't beyerwerk opten Domstoorn, Oct. 96 tot Jul. 97, 86 gl. — It.. Herm. Quint, voor verff ende arbeytsloon an 't speelwerk opten Domstoorn, Jan. tot 1 Aug. 97, 165 gl. — It., voor extraord. arbeitsloon ende geleverde materialen an't clockespel inden Dom, 972 gl.

Picqueur. Item, Jacq. Fusy, picqueur, een jaer gagie, 80 gl. — It., de wed. vd. overl. picqueur Roodt, 32 gl.

(1697 — 1700).

(*Als boven, de jaren 1619 — 1620*).

Depenses faites par Tilman, à l'occasion de la mort de son frère Sasboldus, et presens de ses ornemens. 1614—1632. (*)

1614. *July 15.* Dedi D. L. Henrico Vordeno, imaginem b. Mariae Virginis, cum omnibus ornamentis suis, valde multis et pretiosis, inter quae fuere tres coronae argenteae novae, quarum duae referebant formam coronae imperialis, gemmis pulcris ornatae. Vendidi etiam ei calicem argenteum inauratum, ponderantem 29 *loot* et quadrantem, *ieder loot geestimeert*, eodem die, ab aurifabro, ad unum imperialem, s. minimum 3 flor. Colon. Ipse vero tantum solvit 44½ florenos Colon. Dedi praetera ei nummum aureum incognitum, instar rosati Anglicani.

Eod. die. Dedi D. Henrico Vordeno pluviale ex holoserico rubro floribus picto, cujus scutum s. caputium praesentabat historiam resurrectionis, cujusque limbi erant valde pretiosi. Tradidi etiam eidem pixidulam argenteam turritam ex parte inauratam, servientem pro receptalulo S. Olei. Praeter calicem, quem vendidi ei, tradidi ipsi, eodem die, calicem argenteum inauratum cum patena et sacco suo. Habebat autem calix iste in pede suo exsculptum imaginem S. Jacobi, dicebatque, haec omnia esse monasterii Cippelo prope Oldensaliam.

— *24.* Dedi Mariae Drencwaert imaginem b. V. Mariae, in lamina argentea sculptam. Dedi Corneliae Drencwaert annulum aureum margaritis per circuitum ornatum. Dedi Helenae Woestyne antiquum nummum aureum, cui agnus insculptus erat.

—— Misi sorori crucem auream et paulo post neptibus ex sorore, Margaretae et Annae 6 cochlearia argentea.

Initio mensis Junii. In transmigratione misi ad collegium duas cistulas coreas cum literis.

Eodem tempore. Alteram cistam oblongam ex communi ligno cum literis et libris rationum monasterii Coninxvelt apud Delphos; item cistam majorem oblongam cum diversis vestibus.

Spt. 28. Scripsi abbatissae Delphen. Clarissarum, quod mitterent ei 6 aureos Rhen., unum Carolin. argent. et 4 blafferdos, fac. 20 flor. His adjunxi 14 coronas franc. pro testamento Rmi fratris, quae simul Egmundanus recepit sine cambio, transmissurum esse Montes Hanoniae.

Oct. 1. Dedi N. Geldorp pro effigie fratris P. M. 12 Philipp. aureos.

Nov. 10. Dedi M. Petro Nicolai, professori Laurentiano, quod fecisset et sponte obtulisset honorarium carmen in obitum Rmi fratris, (?).

—— *5.* Dedi collegio SS. B. et W. 600 flor. brab. pro test. Rmi fratris P. M. Reliquit

(*) Geëxcerpeerd uit een door Tilman Vosmer eigenhandig geschreven quarto-Cahier, waarop door eene latere hand dit bovenstaande fransch opschrift was gesteld.

praeterea Rmus frater eidem collegio, pro servanda annua memoria sua, in die anniversario obitus sui, usufr. 100 dalerorum, donec ecclesiae S. Hippolyti Delphi exercitium catholicae religionis fuerit restitutum, cui ex tunc praedictus census ad eandem finem cedet etc.

Dec. 22. Dedi collegio primariam casulam Rmi fratris pro 600 flor. brab., eosdemque 600 fl. reliqui collegio in usum constituendae bursae etc.

Sept. 26. Dedi collegio SS. W. et B. casulam novam nigram ex panno c. alba lata cruce ex bisso. It., deposui ibidem, eod. die, 2 albas, duos amictus, depositos apud Rm fratrem, P. M., cum cingulo; item, casulam caeruleam holosericam distinctam et pictam aureis floribus, c. stola et manipulo. It., pluviale caeruleum holosericum, sine ejusmodi floribus. It., casulam, dalmaticam et tunicellam viridem ex bisso Damascena c. stolis et manipulis suis. It., duas bullas triangulares cum rotundis angulis ex aere ex una parte inauratas, quae ad fibulam pluvialis tegendam appendi solent. It., pomum argenteum inauratum, quae ad clipeum pluvialis solet appendi.

1615. *Die festo S. Sebastiani.* Translata est cista Romana cum SS. reliquiis SS. inestimabilibus, una cum brevi apostolico de illis in collegio SS. B. et W. conservandis, ad restitutionem faciendam locis illis, unde acceptae, etc.

Mart 7. Translatae sunt e domo mea ad colleg. SS. B. et W., duae arculae fastigiatae cum reliquiis, quarum una, quae non erat tincta colore, continebat caput B. Ba...., altera vero, vulgo colore tincta, continebat diversas capsulas et reliquias ex Holl. et Phrysia acceptas.

Oct. 12. Dedi collegio eid. acerram argenteam, ponderantem 22 *loot.* It., cochlear argenteum. It., duas ampullas argenteas, pond. 19 *loot.*

Eod. die. Tradidi collegio brachium argenteum, cui in palma manus et medio brachio inclusae erant diversae reliquiae, cum inscriptione ad pedem brachii: *Brachium S. Adriani*, quod quidem brachium est monasterii Franciscanorum Ultrajectensium. It., crucem argenteam per brachia in quadram vitris distinctam, in cujus medio erat lunula pro S. eucharistia reponenda. Haec crux est abbatiae S. Pauli apud Ultrajectinos.

Nov. 3. Tradidi D. Folkero Herking, procuratori colleg. SS. B. et W. librum evangeliorum in pergameno, quem Theodoricus donavit Alberto, qui hactenus servatus fuit Egmundae, ac demum in ecclesia Haerlemensi inter SS. reliquias.

1615. *Mart 27.* Dedi D. Rovenio, duo altaria portatilia et duas capsulas bracteas pro Sacro oleo.

Spt. 12. Dedi Rovenio, stolam primariam Rmi fratris, qua uti solebat in confirmationibus ex materia argentea undulata, suffultam bysso rubra.

Eod. die. Dedi D. Bollo duo altaria portatilia offerenda D. Vicario vel a se retinenda.

—— Dedi praeterea Adriano Antonii, 12 pulvinaria, aestimata 12 fl., et imaginem S. Michaelis et b. m. Virginis, quae erant in domo hospitis Beatricis, etc.

Spt. 13. Dedi D. Bollo calicem parvum argenteum inauratum ad formam calicis S. Bonifacii, ponderantem 6 uncias sive 12 *loot*, donandum D. Adriano. Dedi item icunculam B. Mariae ex ligno Collis Acuti donandam Beatrici. Habebat longitudinem digiti indicis.

1617. *May 23.* Dedi collg. SS. B. et W., casulam et dalmaticas ex *satyn* alba cum cruce pretiosa, et 24 May dedi eid. pluviale album ex *satynium* fibula argentea.

1621. *Apr. 22.* Dedi eid. duas dalmaticas episcopales ex *root armosyn*, aestimatas 219 fl. Colon. It., ex ejusd. materia casulam. It., stragulam graduum altaris. It., fasciam ad ornamentum coeli altaris ex Damasceno albo Hollandico. It., duas alias fascias praecinctorias ad similem usum ex panno aureo cum appendentibus bullis ligneis inauratis cum filamentis diversi coloris. It., duos tapetes ad vestiendos et ornandos parietes ex *say* diversi coloris, caerulei, rubri, blavi, long. 8½, lat. 2½ ul. Colon.

BRIEVEN

AAN

FILIPS VAN BOURGONDIE,

BISSCHOP VAN UTRECHT.

1519—1524.

Hoechweerdige, hoechgeborenne, vermogende Vorst, guede Heer.
Uwer F. G. synt onse gans wyllege dienste alle tyt toe voeren bereyt, gueden Heer.

Alsoe uwe F. G. ons in bevell gedaen heben toe besichtigen sulcken gebrecken, die Edelle Joryen Schencke, vryheer, droeste tot Vullenhoe, uwe F. G. te kennen gegeven heeft, als van eenen molendiep ende vyscherye, die hem Borchart van Westerholte myt drie ofte vier dammen toegedammet ende doergraven solde heben, toe des droesten merckelicken hynder ende schaden, ende hem alsoe in synen rustelicken besyt van anderthalff hondert jaren, myt onreden sonder manyren van rechte turbeerde ende inbreecke syner gerechticheit, oick dat Westerholt, in tyden dat uwe F. G. hem verboeden heben toe graven, eenen dam geslagen solde heben, ende den droesten dat water op synen kerckwege gedrong, alsoe dat die droeste ende syn huysfrouwe ende gesyn nyet droege toe kercke mochten gaen, woe dan des droesten beclaech wyder geluyt heft, ende nyet alles van noeden es toe wederhalen. Genedige Heer, wy heben gegaen ende alle gelegenheit des stroems ende waterganges neerstlick besichtiget, daer ons beide partyen hen geleyt heben. Want dan uwe F. G. ons eernstlicken bevolen heben uwe F. G. alle gelegenheit ende waerheit te schryven, soe bevynden wy, dat Westerholt vier dammen geslagen heft in dat moelendiep ende waterganck, ende den waterganck duergraven ende toegedammet benetz synen graven, alsoe dat dat water stylle staet ende geenen ganck en heft, alst van oldes gehat hadde. Wy bevynden oick den droesten ende syn huysfrouwe in horen olden besyt, nae lude zegell ende brieve wy gehoert heben, daer wy enen artikell uwe F. G. copie toeschicken, beroerende Batinge myt synen toebehoer ende die visscherye, alsoe dat schynt, die droeste ende syn huysfrouwe vanden water ende visscherye in rustelick besyt heben gewest, ter tyt toe Westerholt nu inden verleden somer bestaen heft toe graven; oick heft ons die droeste synen leenbrieff, den uw F. G. besegelt heft, getoent, oic copyen wt uwer F. G. leen registeren, daer wy uwe F. G. copye off schicken. Wy heben oick gefunden die stede, daer des droesten watermole gestaen heft, alsoe, dat wy die claerlick den droesten ende syn huysfrouwe, daer 't guet van heer-

kompt, in 't besyt der watermolen ende hoeren waterganck ende visscherye gevonden heben. Dyt heben wy Borghert van Westerholte in den besten voergeholden, die ons ter antwoert gegeven heft, hie meende nyet, dat hie den droesten mysdaen hadde, hie hadde gegraven opten synen, doech, off hie den droesten misdaen hadde, dat wolde hie stellen tot kentenisse uwer F. G. ende der leenmannen, hie hadde eenen anderen sloet gegraven, daer dat water hen liep, weer die nyet groet genoech, hie wolde den geerne groeter ende wyder maecken, daerop die droeste antwoerde, des en weere dem nyet doenlike gepant te hoeve te komen, noch net gelegen nae gestaltenisse syner molen ende visscherye eyn ander nye diep te ontfangen, dan wolde blyven by syn olde diep ende watergange, daer hie besyt aff hadde, ende daeromme solde Westerholt synen dam weder opbreecken, vermeent hie wes rechtes toe heben, des wolde die droeste by uwer F. G. ende leenmannen verwachtende wesen. Dyt is dat geene, dat ons vanden molen, waterganck ende visscherye van beyden parthyen wederfaren is; als aengaende den kerkwech, den Westerholt toegedammet heft, heben wy hem onderwesen, dat hie den dam weder opbreecken wyll, ende laeten dat water gaen alst van oldes gedaen heft. Dyt allet geven wy uwe F. G. alsoe in allen gueden deenstlicken te kennen. Onse Heer Got moet uwe F. G. lange in vrouden gesont sparen. Geschreven ende myt onser hant onderteyckent opten 3[en] dach Novembris, a°. etc. twintich.

Uwe F. G. guetwillige dieners, Adriaen van Reede, maerschalck, ende Hermen vanden Busch, scholte toe Swolle.

Adriaen van Reede, etc.
Hermen vanden Bussche.

Hoechweerdighe, etc.

Ick gebede myn dynstlic tot uwe F. Gen. ende geve deselve te kennen, hoe dat uwer F. G. stat Campen desen breff an ons uwer F. G. dynre alhyer, desen morgen togesant hebben ende desgelycx Jan Kruese, Uwer F. G. rentmeyster van Zallant heft my dat by desen breve oick gesant, de ick uwe F. G. hyr by beyde oversenden, ende wy hebben voort beste de van Campen, Deventer ende Hasselt getroestet mit scrifte, dat wy hoepen cors guede tydinghe tot voerstant der van Hasselt van uwe F. G. te hoeren, ende dat se binnen tyde dat beste tot onderholdinge de stadt Hasselt doen wilden. Oick hebben wy uwer F. G. rentmr. van Zallant gescreven, dat he de I[c] cnechten in Hasselt op de hant soe veele verscheete, ter tyt wy van uwe F. G. antwoert hebben, ende dat he het beste vordere ande stadt van Campen, datse de van Hasselt besorgen het gene hem van noode sy, ende offet immer omme I[c] ofte II[c] gl. te doene ware, ende de noet eyschede (achterholdende nochtans soe veele hem moegelyck is) dat he de ter noet wtreycke tot onderholdinghe der van Hasselt. Dit hebben wy, Gen. Heer, omme deser grooter noet willen, over ons genomen, begherende uwe F. G. ons dit niet in ongenade en verkeren. Oock, Gen. Furst ende Heer, sendic uwer F. G. enen breve vanden date *altera Margarete*, die my hyr voer uwer F. G. rentmr. gesendt hadde, omme alle gelegenheit tot her te moghen weten. Wy hebben oick de steden Deventer, Campen ende Zwolle de guede tydinghe uwe F. G. my geschreven heft, laeten weten, ende dat uwe F. G. deselve vort yrste oock schriftelick over nacht ende dach troestede, des ons wal guet wesen. Over de Velue moegen wy gene breve meer bestellen, want se overal opgeholden worden. Op *Hulkensteyn* zyn gisteren nacht oock twee roeybersen mit knechten gecomen, gelyck ons uwer F. G. maerschalck vander Eem gesacht heft, ende wy voert beste oick tot synen versoeke geraden hebben de nabere na olden gewoenten opt huus *ter Eem* te neemen, uwe F. G. moegen na dese gelegenheit uwe F. G. nu hyr duur verstaen, overleggen, wat best tot beschermenisse

uwer F. G. lande ende luyde best dynen sal, ende det geschien sal, woet dat eer, soe vele moegelick sy, geschiet, woet nutter ende beter, als uwe F. G. dat overleggen kan, de onse Here God wil bewaren salich ende gesont.

In uwer F. G. stat Wyck, opten wonsdach nae division. apostolorum, a°. XXI.

U F. G. guetwillige dyenaer,
EVERT VAN ENSSE.

Hoechweerdighe etc. Furst ende Here
Philips van Bourgonien, biscop etc.

Hoechweerdige, Hoechgeboren, vermogende Furst, Gen. Heere.

Wy geven uwe F. G. in allen besten te kennen, woe gister avent de Zwolschen ende Gelreschen mit ganser macht getoegen sint voer uwer Gen. stadt Hasselt, ende hebben Hasselt mit dreen legeren, schansecorven ende groven geschotte swaerlicken belecht, de twee legeren over dat water ende een leger an dessydt des waters, ende dessen morgen omtrent seven uren is de Furst van Gelre persoenlick tot Coeten met synen reeden ende XXV peerden overgesceepet, daer hem Jacob van Wytman ende Evert Evertsz., raedsluyden uwer Gen. stadt Zwolle opt veer met groeter reverentie ontfanghen ende voert bynnen Zwolle mit groeten tryumff, luyden der clocken ende anders ingebrocht hebben, etc. Begeeren daerom dienstelicken, soe desse handel dagelicx meer ende meer verlopt, uwe Gen. daer toe gedencken, de stadt Hasselt ende anderen landen alhier ontset crygen moegen, ende woe wel wy ganslicken verhoepen, uwe Gen. sulcx cortelick (als uwe Gen. nu an ons geschreven hebben) doende worden, begeeren nochtans uwe F. Gen. alhier middelertydt ymant beveell wylen doen, het sy dan den eersamen Johan Kruese ofte ymants anders, om van uwer F. Gen. wegen knechten aen te nemen, dieselve hore solde toe te seggen ende bestalbreve te geven ende anders te doene, dat nut ende noet wyll geboren; verlaten ons hiertoe ganselick, ende verdienent onses vermogens altydt geerne tegens uwe F. G., die Godt almechtich lange welferende, salich ende gesont moet behoeden. Gesegelt mit onsen secret desen 27^en dach July, a°. XXI.

Uwe F. G. stadt Campen guetwillige,
Burgemeysteren, Scepen ende Raedt.

Den Hoechweerdigen, Hoechgeboeren ende vermoegenden Heeren ende Fursten, Heeren Philips van Bourgonien, Bisschop Tutrecht etc., onsen Gen. lieven Heeren ende Fursten.

Hoechweerdige, Hoechgeboren Furst, vermoghende, Genadige lieve Heer.

Wy geven uwe F. G. inden besten te kennen, wy ontfangen hebben vanden Furst van Gelre scriffte luyde ingelachter copie, ende hebben daerop antwoert gegeven luyde derselver ingesloten copien. Mede worden wy int seecker berichtet het groff geschot des Fursten van Gelre gisteren tot Hattum ende dessen dach tot Swolle mit voele stichledderen ende andere gereetschap gecoemen is, om Hasselt als wy vernemen weder an te vallen, hebben deshalven ylende ter begeerten der van Hasselt noch vyftich mannen vanden onsen, dessen dach daer bynnen geschicket, mit victalie, rogge ende anders, hem van noeden wesende, verhoepende noch omtrent vifftich mannen van Deventer dessen avondt daer bynnen geschickt te worden; brenger van dessen sal uwe F. Gen. alle gelegenheyt der stadt Hasselt wel te kennen geven. Dessen verleeden morgen hefft Michell van Pameren met dien van Zwolle thuys

toe Bochorst ingenomen, ende Johan van Bochorst bynnen Zwolle gebrocht, het huys *ter Zuyten* gespolyrt, dat huis ter eerden nedergeworpen, de gevangen, als: Adriaen van Reede, maerschalck, Alef van Rutenborch, Jan van Bochorst ter Boxbergen ende Volkert Sloet, elcx bysonder in stocken ende blocken geworpen. Voert sint de Zwollschen mitten Gelreschen toe peerde ende te voete in groeter menichte na Genemuyden, in meyninge, als wy verstaen, aldaer een blochuys op te richten, vertoegen. Wy hebben oick dessen nademiddaghe scrifte der van Deventer ontfangen, beroerende sy scrifte des Fursten van Gelre gelyck den onsen luydende ontfangen te hebben, daerop by hem in den selven effect beantwoordt is; worden wy oock berichtet den overvall, als wy nyt en verhopen, in Hasselt geschiet wesende, de van Zwolle in meyninge syn de stadt Oldenzeell over te vallen, ende alsoe voert de lande in te nemen; begeeren hieromme andachtelick uwe F. G. sonder vertreck hier en tegens, verdacht wyllt wesen, om deselven overvallen ende dergelyk wederstant geschien mach. Begeren vorder opt spodelicxte van uwe F. Gen. een weder toeverlatich bescreven antwoerdt, daer wy den landen, sloeten ende steden op vertroesten mogen, wes wy vorder des handels vernemende worden, sullen wy uwe F. G. over dach ende nacht, nyet onverwyttichet laten. Godt almachtich wyll uwe F. Gen. in welfarenden regimente lange selich ende gesont behoeden.

Gegeven onder ons secreet den XIIII. dach July a°. XXI, des avonts laete.

Uwer F. Gen. stadt Campen guetwillige,

Burgemeysteren, Scepenen ende Raedt.

Den Hoochweerdighen etc., Heeren Philips van Bourgonien,
Bisschop Tutrecht, etc.

Eerweerdighe Vader in Gode, moegende Vorst, genadighe lieve Heer.

U F. G. willen believen tho weten, hoe dat op eenen woensdach lestleden, een mandaet van justicye byden deecken van S. Jacob bynnen Loeven gedecerneert teghen uwer F. G. van weghen der Regulieren *van Syon buyten Delft* myt hoeren adherenten ende sekere conventen vande derder Regell van S. Franciscus oerden in Hollant, in die *roede doere* uwes F. Gen. kerks then Dom Tuytrecht geexecuteert is, van welcke mandaet wy die copie hier by senden, soe ist, dat wy myt uwre F. G. vicario ende officiaell hierop gecommuniceert ende versproicken hebben, sluytende also verre, alst uwe F. G. dat goet dunckt, dat uwe F. G. speciael procuracye myt *vacuum* daerinne, omme die naem vanden procuroer tho Loeven daerinne te schryven, believen will herwaert oever te senden, ende van hier dan voert nae Loeven the schicken, myt een transsumpt van't leste breve apastolycque van declaracye, inden welcken by onse heylighe vader die Pauws gedeclareert wordt *die visitatie* voertganck te hebben, nyettegenstaende enighe appellatyen, om aldaer voor den regter voersz. den rechtdach te bewaren, ende voert rechtvorderinghe te doen, ende dat selve transsumpt den rechter om informatie tot uwre F. G. rechte te presenteren, welcke rechtdach dienen sal opden woensdach nae S. Symon ende Judas apostelen dach naestcomende, voerts soe hadden wy uwe F. G. laest gescreven, hoe dat die gemeene joncfrouwen ende susteren vanden convente van *Sinte Brigitten* bynnen Utrecht begheren besloten the worden, uytgenomen drie off viere, begerende van uwre F. G. ons scriftelyc te laten weten t goetduncken deszelfs uwer F. G., waerop wy van uwre F. G. brieven ontfanghen hebben, uyt welcke brieve wy twyvelachtich syn, dat onsen brieff nyet soe wel verstaen en is, alst wel mochte, begeren daeromme, dat uwe F. G. noch syn goetduncken daer van believen will over te scryven,

want alle de joncfrouwen ende susteren dat hertelick begeren, vuytgenomen drie off viere, nyet meer, dan God almachtich will uwe Furstl. Genade langhe sparen salich ende gesont.

Gescreven vuyt uwe F. G. stadt Utrecht, den XVIIIe in Octobri, anno etc. XXI.

Jo. DE MEYERE, *episcopus biblien. manu propria.* Fr. Jo. H., *propria manu.* ende RUTGHEERT VANDER KARCK. *dienaers.*

Eerweerdighe vader etc., Heer Philips van Bourgoen., bysschop Tuytrecht, onse lieve genadighe Heer.

Hoechweerdighe, Hoechgeboren, vermoegende Forst, Genedichste Lieve Heer.

Uwer Furstel. Genaden scriften aen my gesant berurende van sekere rechtforderinge, tusschen den pastoer van Maerssen ende den gemenen bueren van Tienhoven, om vander kercken gesepareert te wesen, twelck alsoe niet en es, ende sulcxs die van Tienhoven oeck niet en begeren, dan by last ende noet, ende anders niet te hebben in hoer capelle *sacramentum eucharistie* ende den heilighan oly, *tempore necessitatis*, want sy veer vander kerken ghceseten syn, ende bysunderlinge dess swynters, doer vorst, waternoet, ende andere inconvenienten, ende oeck bevonden heb by seeckere *dicta testium in figura judicii*, voer den vicario saliger gedachten, als dat behoert, *judicialiter* geëxamineert, vanden welcken ick uwe F. G. copie autentick sende, datter veel menschen sonder *sacramentalia* gestorven syn, ende die van Tienhoven den pastoer alle jaer sellen geven enen ouden scylt, behoudelicken, dat sy nochtans op die vier hoechtyden te Maerssen te kercke komen sullen, ende den pastoer syn *jura* betalen, waerdoer den pastoer niet vercort en wert, ende oeck noeyt mentie van enighe separatie gemaeckt. Aldus, alregenedichste, lieve Heer, uwe F. G. sullen gelieven te weten, dat ick alsulcx by myn selven niet gedaen en heb, mer communicatie met uwer F. G. officiael ende meyster Rutger vander kerck, uwer F. G. reden, ende oeck met meer andere geleerden op geholden, diewelck seggen, dat alsulcx wel gescieden mach, overmits periculen, die daervan mochten comen, ende myn voervader tselve gedaen hadde, twelck doer doede van hem, tot noch toe gesuspendeert is geweest, ende nou voert aen myn vervolcht hebben, ende en begeeren den pastoer niet te vercorten, oeck mede moghen uwe F. G., alsulcx, *auctoritate ordinaria*, van rechtswegen alleen wel doen, om seeckere periculen, die daervan gescyet syn, daer veel lasten off mochten komen. Waerom ick oetmoedelicken van uwer F. G. begerende ben, dat dieselve uwe F. G. my verwittigen willen, weess uwe F. G., daeroff veerder gedaen willen hebben; diewelck God lange welvarende, vroem ende gesont gesparen wyl.

Gescreven tUtrecht opten XIX^ten dach in Octobri, Anno etc. XXI^tich.

By my JAN VAN TYEL, *canonick*, uwer F. G. onweerdich vicarius onderteyckent.

Hoechweerdighe etc., Heren Philips van Bourgoem etc., Bisscop tUtrecht etc.

Hoochweerdighe in Gode Hoochgeboorene, vermogende Furst, Genad. lieven Heere.

Wy gebieden ons ootmoedelicken dienstelicken ende vruntelicken tot uwer F. G. denzelven quetlicken te kennen gevende, hoe dat Anno XV^c XX letsleden, van wegen uwer F. G. ende uwer F. G. Staten stadt ende Nedersticht van Utrecht, by schriftelicke req^te. die K. M. geopent ende te kennen gegeven is geweest die aenspraecke ende moyenisse een Ariaen van Nes, scout tot Noerdeloos gedaen had ende noch doende was, uwer F. G. stadt ende

borgeren van Utrecht, yerst int Gerecht van Noerdeloes ende nu na voor den hove van Hollant voor zeekere actie van scaeden hy pretendeert geleden te hebben, Anno xv^c x lestleden, van zekeren knechten doe liggende binnen uwer F. G. stadt Utrecht, ter cause van den oorloghe, doe begonnen by heeren Floris van Egmont nu Grave van Bueren etc. op ende tegens uwer F. G. Staten en de stadt van Utrecht, ende dat al boven ende contrarie den tractaet van payse naderhant van tzelve oorloghe gemaict, by de K. M. na vermoegen goide zegele ende brief dair afwezende, uten welcken genouch blyct, dat alle actien querelen injurien scaiden ende interesten, die welcke die K. M. hadden moegen eysschen dien van Utrecht, ende zy wederom van zyne Genade landen ende ondersaten hadde moegen eysschen, geheel ende al aboleert ende te nyete gedaen zyn geweest, aenmerckende, dan, dat nae dispositie van gemeyne rechten nyemant geoorloft en is, impune te doen contrarie tvoorsz. tractaet van payse ende dat die kennisse van tzelve tractaet van payse soo verre eenige van des K. M. ondersaten eenige actie soude willen intenteeren, die zelve der K. M. alleen competeerde, soe is van uwer F. G. ende uwer Genaden Staten stadt ende Nedersticht voorsz. wegen, zeer ooitmoedelicken versocht geweest, omme behoorlicke brieven van evocatie in behoorlicke forme, aen de K. M. ende die van zyne Genade Secreten Raede, twelck Gen. L. heer dien achtervolgende zoo geschiet is, ende zoe veel meer, dat ons Gened. Vrouwe, vrou Margarete, Ertzhertoghinne ende Gravinne van Bourgoen, Regente ende Gouvernante etc. van des K. M. wegen bevolen hebben gehadt, by hoeren Gen. besloten brieven van de date den x^en dach in Meye xv^c xxi den Stadthouder President ende luyden van den Rade in Hollant, dat zy procedeeren zouden ter instructiën ende furnissemente van den voirsz. processe, welcke instructie ende furnissemente zy luyden wel ende tamelicken besloten seynden souden an hoeren Genade oft den heeren van Angy, Ridder, hoeft ende andere luyden van den Secreten Raede des K. M. omme tzelve by hem luyden, gesien geprocedeert te worden ter wysinge ende senten. diffinitive, ten profite van den partien, dient behoeren zoude.

Dat welcke Gen. L. heer soe oock al gesciet ende tproces van wegen den President ende Raden des K. M. in Hollant besloten overgeseynt is, den heere van Angy, Ridder hoeft ende anderen heeren van den Secreeten Raede des K. M. den xxx^en dach in Julio Anno xxIII lestleden, als ons dit allet van onsen Procur. des hoofs van Hollant geadviseert ende te kennen gegeven is worden, alsoe dan Gen. L. heere deze zaecke nyet alleen ons, mer principalicken oock uwen F. G. ende uwen Gen. Staten ende landen betreft, ende wel gescapen ware een quade consequentie te maecken, indien ons den tractaet voorsz. nyet onderhouden, ende ons deze voorsz. zaecke tegens gewesen soude werden, (dat wy emmers nyet verhoopen) ende want wy (hoewel die minste van uwer F. G. drie Staten) cost noch arbeyt in deesen ende meer saeken gespaert en hebben, noch oock spaeren en willen, hebben daeromme wt onsen Oversten, alse Jan Ruysch, Raets Borgermeyster ende Ysbrant Ysbrantsz. van Diemen Overste Ouderman, oick onsen Secrets gescict, om deze ende oick andere saecken, aen den President ende groten Raedt tot Mechelen, tegens den heer van Brederoden te solliciteeren ende vervolgen, bidden ende begheren daeromme zeer ootmoedelicken dienstelicken ende vruntlicken, dat uwe F. G. ons believen willen te subvenieeren ende adresseeren, mit uwe F. G. brieven van promotien ende credentie, ten yersten aen dheeren van Angy, hooft ende anderen van den Secreten Rade des K. M. beruerende die zaecke tegens den Scout van Noerdeloes voorsz. ende dair beneven oock aen den President ende groiten Raedt des K. M. tot Mechelen, beruerende die zaecke tegens den heer van Brederoden etc., want die oock in staet van wysen is, om te bat tot een eynde ende onsen goeden rechten te moegen comen, twelck zoe mitten yersten doende, als wy des gantzelicken

verhopen, willen wy dat alle ons vermoegens tallen tyde gerne wederom verdienen, tegens uwer F. G. die Godt tot langen hoogen F. State wailfaerende zalich frolich ende gesunt behueden ende bewaeren moet geschreven opten xx^{en} dach in Augusto, Anno etc. XXIII.

Uwer F. G. Goetwillige,

Die Stadt van Utrecht.

Hoochweerdighen in Gode Hochgeboren ende vermogende Forsten ende Heeren kren Phils. van Bourgoen., Biscop t' Utrecht onzen Gen. Lieven Heeren.

Monsr. Je me recommande humblement a vostre bonne grace.

Monsr. Jay Receu vostre lettre, et oy vostre depute et ceulx des estas dUtrecht et leurs grosses doleances, que nos gens eussent logie au Sticht et y fait plusieurs desroyz, desquels, sachant, quils les vous auoyent declaire, je me deporte. Je leur ay dit, que nos gens eussent eu commandement de payer ce, quils prenderoient et de honnestement vivre, et que la raison voulsist, que pour l'honneur de l'empereur, leur souverain S^r, comme le nostre, ils les eussent logie en passant pour leur argent, mais, que aucuns paysans du Sticht eussent habandonne leurs maisons, et ceulx, qui y estoient demeures, n'eussent riens volu furnir a nos gens, ains eussent le tout cachie, disans, quils n'eussent riens, que a nos gens, alans a Utrecht pour acheter vivres, l'on eust denye l'entree de la cite, et par necessite ils eussent este constraincts en querir et prendre; leur diz oultre, que ceulx du Sticht de nuyt se fussent assembler et cryans Gheldres et comme ennemis eussent volu courir sus aux nostres, et que par tant, si nos gens peuvent avoir fait quelque oultrage, que je ne tenoye si grand, quils le baptissoient, combien que lon leur euist bien donne quelque occasion, que neaumoins il m'en despleust, et que ainsi feust, jauoye fait publyer a Jutfas, que les interesses apportassent a mons^r. de Castres declaration de leurs interests et lon leur en satisferoit, et leur ay fait payer de IIII^{xx} a cent florins, quils ont baillie par billet. Ja feussent nos gens payes de leurs gaiges et oultre leur ay declaire, quils envoyassent vers led. S^r. de Castres au Vaert aultres, qui seroient interesses et sils y trouvassent aucuns, qui leur eussent fait dommaige, lon leur en feroit la justice. Lesd. deputes d'Utrecht oultre ce de la part des estas vostre depute present mont fait autre grand doleance, que jentendisse logier gens aud. Vaert, disans, que ce seroit la destruction du Sticht et de lung et de l'aultre mont dit, que autres princes voisins vouldroient faire le semblable et autres plussieurs choses longues a escripre. Sur quoy je leur ay respondu, que les pietons ordonnes au Vaert eussent mons^r. de Castres, qui est homme de justice, pour capitaine, qui ne leur souffrira faire tort a cui que ce feust, que plus est, addressat et assistat les passans aud. Vaert et a l'environ sans leurs despens; que dud. Vaert lon nentendist faire invasions sur nuls, mais seullement garder, que ceulx, qui vouldroient envahir les pays de l'empereur, lesquelles parcidevant et mesment nouvellement en partie de leurs derniers emprinses y ont prins leur chemin ny passent et que, si l'empereur, leur souverain S^r., comme le nostre, pour ung mieulx fait passer gens par le Sticht, ou il loge ses gens a ses despens et pour leur debvoir ils le permettent, que pour ce autres princes voisins et vassaulx de l'empereur ne doibvent par raison et ne peuvent pretendre le semblable; et, sils le pretendissent, ceulx d'Utrecht ne sont tenus et ne le doibvent permettre ne endurer, et plusavant leur dis, que, si en cas semblable, ils eussent affaire de l'empereur, il leur pourroit faire le semblable et oultre, que si, pour complaire et obeyr a l'empereur et faire ce, que tenus estoient quelque ung les voulsist adommaigier, ils se pourroient retirer et refugier vers sa Majeste, comme leur souverain et protecteur, et iceluy S^r. en se eulx joindant avec eulx les deffenderoit et garderoit

bien. Je leur dis, que le logis de gens de guerre au Vaert se feist a l'ordonnance de madame de la part de l'empereur, que je feusse leur voisin et jusques ores leur eusse tenu bon voisinaige et amistie et desiroye y continuer, et, si jentendisse, que prejudice leur deuist avenir dud. logis, combien que je deusse et vouloye obeyr a l'empereur et madame en tous leurs commandemens, jeusse bien trouve moyen, de me deschargier de ceste commission et de l'adresser a autre, dont leur ay requis vous faire rapport et auxd. estas et de la part de l'empereur et de madame induire et de la myenne requerir vouloir prendre et entendre les choses de bonne part et faire pourveoir a nos gens de vivres, et ce, que besoing leur seroit, pour leur argent, les asseurant, quils seroient bien payes et traicties, que plus est, ay je prins a ma charge particuliere comme S^r^. de Cullenborch les contenter et payer des dommaiges, que nos gens faire leur pourroient, dont Monsr, je vous aduise et de la part, que dessus vous requiers et de moy conseille et prye ainsi le vouloir faire et bien faire donner a entendre auxd. estas lintention de l'empereur et madame telle, que dessus Je n'ay oublye leur dire et vous prye, bien considerer le tort, que mess. Charles de Gheldres a fait et tient a vostre eglise, a vous et auxd. estas, ayant surprins grand partie du patrimoine de vostre eglise et le detenir, et, ce que en pourroit plus prendre a perpetuite comme leur deputez nagueres a Wageningen le peuvent avoir entendu avec autres choses toutes desraisonnables et que pour ces causes vous et eulx deussiez pryer et supplyer l'empereur de ce, que vous propose, et du contraire de vostre requeste, ils se sont charges de bonne sorte en faire rapport, et a tant retirez, comme si fais je, en priant a nostre S^r^. vous donner, Monsr., bonne vie et longue. Escript a Vyane le XXIX Doctobre l'an XXIII.

Monsr. pres ces lettres escriptes est arrive le rentmaistre de Zelande, bien affecte vous servir en la matiere, dont m'avez parle et en toutes autres comme de luy pourrez entendre.

Vostre humble....

A. DE LALAING.

A Monsr. Monsr. Dutrecht.

Reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Philippo de Burgundia, Episcopo Trajectensi sempiternam salutem et obedientiam tanto patri debitam.

Nos supprior et fratres conventus regularium extra muros oppidi Reymerswalensis, moti pietate nec non pia compassione super quodam vincto, Cornelio Petri, dicto Beuter vulgari nomine, quem coram paternitate vestra, ut veridica relatione didicimus esse accusatum et inculpatum variis et multis criminibus, de quo tamen, cum jam multis annis nostro conventui serviverit, nil nisi, quod est honestatis, unquam audivimus, sed nec notam infamie aliquam vidimus, sed in arte apotecaria expertissime se exercens, multis tam divitibus quam pauperibus, sua industria et arte subvenerit. Et cum jam dictus Cornelius sub arcta custodia et in vinculis constrictus caractere clericali insignitus sub manu seculari tenetur, quod omnio reprobamus et deploramus, cum scriptum sit in ps.: » *Nolite tangere Christos meos et in prophetis meis nolite malignari.*" Rogamus igitur D. V. obnixe et in visceribus Jhesu Christi, ut eundem dignemini eripere de manu seculari, et vestris eum sistere aspectibus, ut, excusatione digna adhibita, salvus et incolumis a nobis absolutus abcedat, vel saltem culpabilis, pie et misericorditer a Paternitatibus vestris correctus se emendet. Paternitates vestras tueatur et incolumes conservet filius Virginis Gloriose.

Raptim ex Conventu Regularium prope et extra muros oppidi Reymerswal., in vigil. assumpsionis Virginis Gloriose, die quarta decima mensis Augusti.

Supprior et conventus destituti pastore preferentes semper honorem et obedientiam debitam V. R. P.

DE

UTRECHTSCHE CAPITTELS.

II. SINT MARIE.

I. STATUTA ECCLESIE, QUEMADMODUM TEMPORE INEUNTIS SAECULI XVI. ADHUC VIGEBANT.

I. TERMINI, IN QUIBUS DNI CANONICI ECCLESIE BEATE MARIE TRAJECTEN. FRUCTUS PREBENDARUM PROMERENTUR.

a. IN OFFICIO MENSURNALI.

Item, in die beati Remigii annus in ecclesia nostra inchoatur et finitur.

Item, denarios mensurnales cum eorum excrescentiis promerentur prima die cujuslibet mensis totius anni, et requiritur pernoctatio in civitate; prodest tamen absentibus beneficium quindene.

Item, pro singulis capitularibus in hoc officio mensurnali sunt tria scuta aurea pro *Litcopio*, que deserviuntur prima die mensis Maji, qui sequitur festum Remigii in quolibet anno cujuslibet camerarii; et requiritur corporalis presentia et pernoctatio in civitate Trajectensi, quia nemini hic prodest beneficium quindene; infirmi tamen et in negotiis constituti hic sicut presentes habentur.

Item, majores et minute decime istius officii cum earum rasonibus et jurisdictionum secularium proventus, prout sunt scultetorum officiationes, proveniunt solis capitularibus his, qui presentes fuerint in civitate Trajecten., prima die mensis Maji, quo, ut prefertur, *Litcopium* promeretur, et non prodest quindena accepta.

Item, similiter habent soli capitulares scutum aureum in hoc officio ad computationem, quod promeretur per presentiam corporalem in domo capitulari in crastino Sancte Katherine virginis, quod primum occurrit post annum suum completum; et presupponitur quidem is, qui, sicut prescriptum, promereri velit, quod fuerit ad minus de uno mense illius computationis capitularis; et nulli prodest quindena; infirmi tamen et in negotiis constituti, sicut presentes, participant.

Item, omnes proventus, qui veniunt ex quorumcunque bonorum requisitione, sunt pro hiis capitularibus, qui hujusmodi requisitioni in domo capitulari presentes intersunt.

Item, est notandum, quod omnia bona, que habentur notata in libro mensurnali camere, apud nos dicuntur denarii mensurnales, et quidem justa de causa, nam camerarius hujus officii, quod quidem basis est et fundamentum omnium aliorum officiorum ecclesie nostre,

Item, habet singulis kalendis mensium distribuere de bonis eisdem nonaginta libras ecclesie nostre, que dividuntur in triginta equas portiones juxta numerum prebendarum, et proveniunt his, qui in civitate Trajecten. pridie kalendarum et ipsis kalendis sunt presentes, aliis non nisi quindenarum privilegio excusentur.

Item, habent quoque de premissis semiprebendati episcopales suorum episcoporum singulas portiones, sed et fabrica similiter percipit de eisdem, quemadmodum de grossis bonis, sive plenas sive dimidias portiones, juxta dividentium qualitates, aliorum autem omnium absentium portiones inter capitulares dividuntur.

Item, quidquid vero ultra dictam mensurnalem distributionem anno revoluto superfuerit, in omnibus et per omnia dividitur, pro singulis mensibus, his, qui prime distributionis fuerunt participes, juxta ejusdem distributionis qualitates.

Item, verum etiam habent ex bonis antedictis singuli capitulares tria scuta aurea pro *Litcopio*, ut supra dictum est.

Item, preterea adhuc singuli capitulares ad computationem, ut prescriptum est, scutum aureum, quorum si quispiam eo die personaliter in capitulo comparere neglexerit, illius scutum aureum, ceteri presentes inter se continuo partiuntur, secus tamen, si quis infirmaretur aut in negotiis esset.

Item, illud autem precipue animadverti debet, quod, siquis ad capitulum et jura capitularia admittatur, in aliquo dierum hujusmodi, quo *Litcopium* provenit, aut cetera capitularia supradicta, is tamen neque *Litcopii*, neque ceterorum capitularium particeps esse potest, sed requiritur, illum pridie fuisse capitularem; quod quidem etiam servatum est, si capitularis quisque moriatur aliquo dierum predictorum ante solis ortum, ut etiam careat proventibus hujusmodi capitularibus antedictis; quod etiam in omnibus reliquis officiis ita est solitum observari.

Item, bona denariorum mensurnalium dividuntur in triginta portiones.

Item, pro facienda divisione in mensurnali, dividatur summa manens in triginta corpora, et resultat summa in corpore.

Item, dividatur iterum summa manens in XII, et resultat summa in toto pro quolibet mense.

Item, dividatur summa in toto pro quolibet mense in triginta, et resultat mensis in corpore.

Item, vel sic dividatur summa in corpore in XII, et resultat etiam mensis in corpore.

Summa manens.

In corpore.

In toto pro quolibet mense.

Mensis in corpore.

b. IN MINORI OFFICIO.

Item, volentes promereri excrescentias memoriarum et totius minoris officii, oportet residere in ecclesia, et pro majori parte anni intra civitatem Trajecten. pernoctare.

Item, denarii tam tritici quam cerevisie deserviuntur in duobus terminis, scilicet pro una dimidietate nativit. Christi, et pro alia dimidietate in festo pasche, et requiritur pernoctatio in civitate, ut supra, sed prodest quindena accepta.

Item, domini capitulares promerentur minutas decimas *int Wael* cum rasonibus earundem et rasones grossarum decimarum *int Wael* similiter, prima die Maji, que precedit festum Remigii, ut infra latius *de majori officio* declarabitur.

Item, preterea Domini capitulares promerentur altera die post crastinum beate Katharine scutum aureum ad computationem, ut superius in mensurnali officio ad longum declaratum est.

Item, recepta de *Ruchweyda* promerentur Dni quarta Junii, si tunc memoria in ecclesia

nostra habeatur, secus in memoria prehabita deservita est, et requiritur corporalis presentia in vigiliis et missa animarum, quia nulli prodest beneficium quindene accepte, sed infirmi et in negotiis participant.

Item, in ecclesia nostra unusquisque canonicorum ter in anno, id est, a prima Octobris usque ad primam, habet quindenam, id est, quindecim dies ab hora electionis et intimationis. De istis inferius latius.

Item, est autem sciendum, quod de bonis officii minoris fiunt inprimis quotidiane distributiones presentiarum ad singula divina officia, juxta continentiam libri memoriarum.

Item, illis autem et singulis aliis presentis officii oneribus legitime deductis, quidquid ex tunc superfuerit, dividitur in triginta tres et dimidiam equas portiones, videlicet in triginta prebendales, de quibus etiam semiprebendati episcopales habent suas integras portiones, et in alias tres et dimidiam, que assignantur per quadrantes quatuordecim chorisociis, utputa tribus presbyteris animarum, duobus lectoribus cotidianis, campanario, nuncio capituli, rectori scholarium et aliis sex vicariis ecclesie, qui capaces sunt memoriarum, ita ut harum singulis obveniat quarta pars unius portionis.

Item, de premissis autem sic excrescentibus bonis hii tantum participes esse possunt, qui per majorem anni partem, a festo Remigii inchoantis, personaliter sunt residentes in ecclesia nostra, ita, ut, si quem cedere vel decedere contingat, priusquam majorem hujusmodi partem anni compleverit, ab hujusmodi participatione sit exclusus.

Item, prelati etiam aliarum ecclesiarum Trajecten. in aliqua ipsarum residentes et canonici nostri, licet in grossis bonis et mensurnalibus pro residentibus reputentur et suas habent integras portiones, ab istorum bonorum perceptione, tam in cotidianis quam excrescentiis, sunt penitus exclusi.

Item, sed et fabrica de premissis nichil habet. Nam, si quis nobiscum residens dividat cum fabrica, ex istis tamen bonis capit integram portionem, sive perceptionis portio cedit his capitularibus, qui pro majori parte anni (ut prefertur) nobiscum fuerunt residentes capitulares, quibus etiam omnium absentium ac non residentium, ut supra specificatum est, obveniunt portiones.

Item, quodsi quemquam ex dictis XIIII memoriarum capacibus duplicem memoriam sortiri contingat, veluti, si quis ex dictis vicariis officium aliquid assequatur, cui annexa sit memoria, ut, si quis animarum officium habeat, lect . ., vel hujusmodi, illius tunc secunda memoria cedit capitularibus, preter VI L. ecclesie nostre, que possessori de eadem assignantur.

Item, ex hoc autem minori officio capitulares non habent *Litcopium*, quemadmodum in majori et mensurnali, sed duntaxat ad computationem singuli unum scutum aureum, pro quo proponendo indici consuevit capitulum crastino Katherine pro postero die tunc sequenti; et, si quis in die hujusmodi ex actu capitularibus in domo capitulari hora solita comparere neglexerit, illius scutum aureum ceteri presentes capitulares ibidem sine dilatione faciunt per camerarium distribui inter ipsos; sed infirmi et in negotiis pro presentibus habentur.

Item, bona minoris camere in XXXIII½ portiones, exceptis denariis tritici et cerevisie, que in XXX portiones dividuntur.

Item, de distributionibus cotidianis in mensibus XII, ab Octobri incipientibus.

Item, in minori officio memoriarum, scil. de quolibet mense I L. II s. IIII d., est supplementum, hoc per facientes computationem debet notari.

Item, bona denariorum tritici dividuntur in XXX portiones equales, de quibus semiprebendati episcopales nichil habent, sed decanus noster ratione sui decanatus habet portionem episcopi Trajectensis, et portionem archiepiscopi Treverensis habent duo presbyteri animarum.

Item, fabrica autem nichil habet de eisdem, nam dividens cum fabrica de his recipit integram portionem; ejus vero, qui fabrice totum permittit, portio dividitur inter eos, qui pro singulis terminis existunt capitulares.

Item, bona autem denariorum cerevisie dividuntur singuli termini in XXX portiones, de quibus portio episcopi Trajecten. cedit decano nostro, ratione sui decanatus, salvo, quod de illa semiprebendatus episcopalis Trajecten. habet quintam partem, sive stopa, pro qua computatur in singulis terminis X s.; de portione vero archiepiscopi Treverensis semipreb. suus similiter habet quintam partem, sive stopa, et pro illa, uts., X s.

Item, duo presbyteri animarum de eadem portione singuli quintam partem cum stopa, pro quibus poni solitum est pro quolibet in singulis terminis XII cr. Residuum illius portionis cedit capitularibus.

Item, fabrica de hiis nichil habet, sed quo ad fabricam dividuntur prout de bonis tritici superius est predictum.

c. IN MAJORI OFFICIO.

Item, grossa bona, ut sunt majores decime et bona pactionalia, pro una medietate deserviuntur seu promerentur in profesto Sancti Martini, et pro alia medietate in profesto Sancti Petri ad cathedram, per corporalem presentiam in civitate Trajecten. ante ortum solis, et requiritur pernoctatio in civitate, absentibus tamen prodest beneficium quindene accepte per suos procuratores.

Item, omnes caupones pactionales in singulis officiis proveniunt duntaxat presentibus in civitate Trajecten. in profesto et festo Sancti Martini hyemalis et non prodest quindena.

Item, pro capitularibus sunt omnes minute decime cum earum rasonibus, ac jurisdictionum secularium proventus, puta scultetorum officiationes. Omnia ista deserviuntur prima die mensis Maji; et intelligitur in hoc officio mensis Majus, qui precedit festum Remigii in quolibet anno. Similiter si decime sint locate vel in firmam date, istarum rasones cum minutis decimis proveniunt etiam prima die Maji, qui precedit festum Remigii, ut supradictum est.

Item, rasones majorum seu grossarum decimarum ubilibet consistentium proveniunt, quando decime venditioni exponuntur, solis capitularibus, et requiritur personalis presentia in civitate Trajecten., ut in loco, ubi venditioni exponuntur; neque absentia per quindenas excusari potest, neque eorum, qui prima die mensis Maji de immediate supradictis gaudere debeant.

Item, hoc etiam intelligendum de rasonibus grossarum decimarum omnium officiorum ecclesie nostre, scil. majoris, minoris, mensurnalis.

Item, bona majoris camere dividuntur in XXX^ta portiones juxta numerum prebendarum, et de terminis Martini et Petri supradictis portio archiepiscopi Treverensis cedit capitularibus, portionem vero episcopi Trajectensis percipit decanus noster, ratione sui decanatus, de quo est capellanus episcopi nostri.

Item, fabrica nostra suas de premissis bonis habet portiones, sive plenas sive dimidias, juxta dividentium qualitates.

Item, et proveniunt bona hujusmodi, ut supradictum est, aliorum autem absentium portiones cedunt capitularibus his, qui in dictis terminis Martini et Petri pro capitularibus reputantur.

Item, singulis capitularibus proveniunt III^or scuta aurea pro *Litcopio*, ipso die Petronelle, que precedit festum Remigii, ut supradictum est, de rasonibus et minutis decimis, qui presentes fuerunt in civitate Trajecten. et residentes nobiscum permaneant, in tantum, ut de termino Martini tunc sequentis pro capitularibus reputentur. Sed si residentes non per-

manserint nobiscum, ut prefertur, et de termino Martini pro capitulari non fuerit reputatus, de hujusmodi *Litcopio* non gaudebit, nisi duntaxat, si morte preventus in residentia ad dictum terminum pervenire nequivisset.

Item, habeant preterea singuli capitulares ad computationes singulorum terminorum hujusmodi unum scutum aureum, hii, qui de hiis terminis, quorum computatio peragitur, fuerint capitulares, et in diebus, quibus hujusmodi computationes fieri solent, videlicet de termino Martini, in crastino Petri exinde sequente, et de termino Petri, ipso die Petronelle proximo deinde succedente, quando capitulum est indictum, personaliter et corporaliter comparuerint in domo capitulari; et requiritur pernoctatio in civitate Trajecten. Nam, si aliquis residentium capitularium illic personaliter comparere neglexerit, illius scutum aureum camerarius ad statim distribuit inter ceteros comparentes, sed infirmi et in negotiis existentes participant tanquam presentes, et nulli prodest quindena.

Item, de theloneo Embricensi sexaginta quinque marchas ar[ti] et pro quolibet c[or] scutum aureum et totidem placcas Dordracen. in quatuor terminis: Remigii XX, Palmarum XIII, Philippi et Jacobi XX, nativ. Jo. Baptiste XII marche.

Item, bona thelonei hujusmodi supradicta bifariam distribuuntur. Ea namque, que in in terminis palmarum et nativitatis Sancti Joannis Baptiste proveniunt, in omnibus et per omnia, eodem modo et dividuntur et distribuuntur, quemadmodum de grossis bonis superius est specificatum, etiam quo ad fabricam. Que vero proveniunt in terminis beati Remigii et Philippi et Jacobi apostolorum, similiter dividuntur in XXX[a] equas portiones, de quibus portionem episcopi Trajecten. percipit decanus noster, ratione decanatus sui, quemadmodum de grossis bonis, sed portio archiepiscopi Treverensis distribuitur duobus presbyteris animarum. Fabrica vero de hiis duobus terminis nichil habet, nam, si quis dividat cum fabrica, is non dimidiam, quemadmodum supra, sed integram percipit portionem, prout qui in grossis bonis inter medios est reputatus, de his ipsis terminis ponitur inter plenos. Ejus autem pars, pro quo fabrica sumit integram portionem, capitularibus cedit, qui pro terminis hujusmodi habentur capitulares, inter ipsos equaliter dividenda. Et requiritur pernoctatio in civitate in profestis istorum terminorum, ut predictum est, absentibus tamen prodest beneficium quindene accepte.

Item, bona de *Alblas* et *Alblasserdam* provenientia, de decimis, deserviuntur in festo Palmarum; et requiritur pernoctatio in civitate, sed prodest quindena accepta.

Item, bona de decimis in *Papendrecht* provenientia, eodem modo deserviuntur in festo Palmarum, sicuti dictum est de *Alblas* et *Alblasserdam*.

Item, decime de *Alblas*, scil. XIIII marchas ar[ti], et medietas decimarum in *Papendrecht* dividuntur et distribuuntur per omnia, sicut grossa bona, ut supra, etiam quo ad fabricam.

Item, bona de *Waveren* deserviuntur in tribus terminis, primo assumptionis b. Marie Virginis, secundo nativitatis b. Virginis Marie, tertio dedicationis ecclesie nostre, scil. dominica post festum Mathei apostoli; et requiritur pernoctatio in civitate Trajecten., prodest tamen absentibus beneficium quindene accepte. Et dividuntur singuli termini in XXX[a] portiones, de quibus habent semiprebendati episcopales suorum episcoporum portiones.

Item, fabrica de iisdem habet portiones suas, prout in grossis bonis est dictum.

Item, denarii caseorum Zelandinorum, scil. VI marchas ar[ti], ex bonis prepositure nostre promerentur in festo Lamberti; requiritur tamen pernoctatio in civitate; prodest tamen quindena accepta.

Item, bona caseorum supradicta, prout alia similiter in XXX[a] portiones dividuntur, sicut de grossis bonis prenotatum est. Habent capitulares portionem archiepiscopi Treverensis, et decanus portionem episcopi Trajecten.; hoc solo dempto, quod singuli episcopales semipre-

bendati de suorum episcoporum portionibus unam placcam recipiunt. Sed et fabrica de hiis bonis suas percipit portiones, sive plenas sive medias, ut supra de grossis bonis est dictum.

d. IN OFFICIO VELUE.

Item, siligo deservitur in festo obitus Sancti Martini pro una et in festo S. Petri ad cathedram pro altera partibus, modo supradicto de majoribus decimis et aliis grossis bonis, que etiam tunc deserviuntur, ut dictum est in majori officio. Et dividitur in XXI portiones, sic, quod duo capellani animarum habent unam portionem, semiprebendati prebende episc. Treveren. habet portionem episcopi Treveren. et semiprebendatus prebende episcopi Trajecten. habet portionem episcopi Trajecten.
Item, fabrica nichil habet de siligine, sed dividentes cum fabrica habent integras portiones, et, quando fabrica alicujus integram recipit, tunc portio illius dividitur inter capitulares.
Item, sunt hic etiam certa capitularia de minutis decimis et de rasonibus earundem provenientia, que deserviuntur primo (ut estimo) Maji.
Item, rasones in venditione grossarum decimarum deserviuntur, ut supra in majori officio dictum est.
Item, bona in *Oen*, de nova terra arabili in *Oen*, deserviuntur in festo Palmarum et per omnia eodem modo dividuntur, etiam quo ad fabricam, sicut de decimis in *Papendrecht* et *Alblas* in majori officio. Sed, que de herbis in *Oen* proveniunt, illa dividuntur, ut supra de siligine specificatum est, et deserviuntur Martini et Petri, et requiritur pernoctatio in civitate, sed prodest quindena accepta.
Item, bona de censu *Velue* deserviuntur in festo nativitatis Johannis Baptiste, aut, qui pro majore parte anni resedit, ut in minori officio. Et dividuntur in XXX' portiones, sic quod semiprebendales episcopales habeant portionem episc. Trajecten. et Treveren., et fabrica habet de iis portiones suas integras sive dimidias, sicut predictum est de grossis bonis.
Item, omnes proventus, qui veniunt ex quorumcunque bonorum requisitione, sunt pro hiis capitularibus, qui hujusmodi requisitioni in domo capitulari presentes intersunt.
Item, infirmi et in negotiis ecclesie nostre in omnibus sicut presentes participant.

II. DE ASSEQUENTIBUS PREBENDAM PER MORTEM AUT ALIAS.

Item, imprimis, si quis prebendam in ecclesia nostra assequatur, vacantem per mortem sive liberam resignationem, aut ex causa permutationis facte cum eo, qui plenus non fuerit tempore permutationis hujusmodi, statim postquam fabrice de statutis sive denariis vinalibus satisfecerit (nam alias illi tempus currere non potest), debet insinuare decano et capitulo, utrum velit cum mortuo dividere, an non, aut mortuo dimittere integram portionem.
Item, mortuo namque proveniunt pro gratia fructus duorum integrorum annorum, videlicet tricesima pars omnium bonorum, quorum administrationem habent major et mensurnalis et *Velue* camerarii, sed in minori duntaxat de denariis tritici et cerevisie. Sic preterea proveniunt eidem mortuo ultra duos annos antedictos, adhuc denarii mensurnales duorum mensium, una cum excrescentiis eorundem, qui quidem duo menses dicuntur pro familia. Mortuus autem, cui premissa provenire dicuntur, is intelligitur, qui, priusquam moreretur, annos et menses gratie sui predecessoris ad plenum expectavit, et residentiam suam primam complevit, aut saltem inchoatam morte surreptus complere non potuit. Verum, si quis mo-

riatur, tam recens in prebenda, ut mortuus predecessor adhuc dividens aut percipiens inveniatur, is annos gratie habere non potest.

Item, et in eo casu, nec non, si per liberam resignationem, aut ex causa permutationis, modo premisso cum non pleno facte, quamvis prebendam assequatur, similem nichilominus intimationem facere debet, utrum dividere velit cum mortuo sive non. Cedunt ex tunc dicti mortui fructus sive proventus dominis capitularibus. Quodsi insinuit, se velle dividere cum mortuo, necesse est, ut mox residentiam suam primam assumat, et perficiat apud nostram ecclesiam, eritque ex tunc deinceps usque ad completos quatuor annos et totidem menses in perceptione medius omnium fructuum et proventuum prebendalium per quoscunque camerarios ecclesie aut officiatos administrandorum, etiam in distributionibus cotidianis: si vero insinuaverit, se nolle cum mortuo dividere, sed illi permittere integram portionem, ex tunc debet expectare a die insinuationis hujusmodi, per duos annos et totidem menses, quibus durantibus, neque quidquam recipere, neque recidentiam primam poterit acceptare.

Item, his annis elapsis et mensibus, denuo debet decano et capitulo significare, utrum malit fabrice dimittere suam portionem aut dividere cum eadem. Habet autem fabrica fructus unius anni integri aut dimidium duorum, sed non in omnibus, sicut mortuus; nam de duobus terminis, videlicet Remigii et Philippi et Jacobi de theloneo in majori officio, etiam de denariis tritici et cerevisie nichil habet, neque de siligine. Si igitur prebendatus velit cum fabrica dividere, id faciet per duos integros annos, ut supra dictum est, levabitque medietatem omnium bonorum, preterquam de quibus supra exceptum est, videlicet de theloneo dictorum terminorum, quos integre percipiet; similiter plenus erit in distributionibus cotidianis et illarum excrescentiis. Item, de siligine. It., de denariis cerevisie et tritici; sed si residentiam primam ante non compleverit illam continuo cum insinuatione hujusmodi debet acceptare. Si vero maluerit non dividere cum fabrica, idque capitulo intimaverit, habebit per annum integrum expectare, priusquam resideat, aut percipiat, quicquam de prebenda.

Item, elapsis autem omnibus annis, tam mortuo quam fabrice debitis una cum mensibus antedictis, si cum neutro diviserit, poterit, quandocunque voluerit, residentiam primam acceptare. Recipietur ad plenam perceptionem omnium fructuum prebendalium, sed capitularis fieri non poterit, nisi elapsis post dictos tres annos et duos menses, adhuc tribus aliis annis, sicque in toto a die solutionis statutorum usque ad capitularia necesse est compleri sex annos et duos menses. Et reputabitur plenus per tres annos antedictos post divisiones cum mortuo et fabrica immediate sequen., sed si cum mortuo diviserit, priusquam capitularis fiat, expectare tenetur a die solutionis et intimationis hujusmodi per sex annos et quatuor menses.

III. DE PERMUTANTIBUS CUM PLENO.

Item, qui vero permutaverit cum pleno, hoc est cum eo, qui mortuo et fabrice permisit integram portionem, et cum anni et menses hujusmodi perceptionis sint completi, ita, ut amplius nichil habeat vel mortuus vel fabrica sublevare, debet nichilominus, mortuo suo et fabrice suas dimittere portiones, sed in hoc differunt, quia hic mortuus duntaxat unum integrum annum et duos menses. aut duos dimidios annos et quatuor dimidios menses recipiet, juxta voluntatem et intimationem possessionis, ut superius latius est specificatum; ita, ut, si et fabrice dimiserit integras portiones, ex tunc post duos annos et totidem menses a die solutionis et intimationis predictarum, plenus efficitur; et post alios duos capitularis; si vero diviserit cum mortuo post quatuor annos et totidem menses, a prima intimatione, ad capitularia admittitur.

Item, potest autem omnes predictas intimationes facere per se vel procuratorem suum, capitulo super singulis indicto.

IV. DE PERMUTANTIBUS CUM CAPITULARI.

Item, permutans autem cum capitulari, duos duntaxat annos et totidem menses, priusquam ad capitularia admittatur, habet expectare, quorum duorum annorum et totidem mensium possessor nobiscum residentiam elegerit. Dividendo ipse unam habebit, et mortuus et fabrica simul, reliquam medietatem. Aut si integrum annum et duos menses voluerit expectare, ejusdem anni et duorum mensium fructus simul capient mortuus et fabrica, et, eis elapsis, si tamen residere voluerit, plenus erit ad unum annum, et deinde capitularis.

Item, capitularem autem, cum quo permutatio hujusmodi fieri debeat, hunc intelligimus, qui jam receptus est ad jura et vocem et alia capitularia, et, primam residentiam personalem nobiscum complevit, dummodo tempore resignationis actu habeatur pro capitulari, et ad minus residens fuisset apud nos per annum illum integrum hujusmodi resignationem immeditate precedentem.

V. DE RESIDENTIA NON COMPLETA.

Item, quodsi quispiam coram decano et capitulo hujusmodi divisionibus durantibus vel nondum completis residentiam primam acceptaverit, illamque ob quamcunque causam non perfecerit aut continuaverit, ita, ut extra civitatem Trajecten. semel pernoctaverit, ad omnem perceptorum durante hujusmodi sua residentia restitutionem est obligatus, habebitque de novo insinuationem suam de dividendo vel non dividendo, capitulo intimare, et preterea tantum temporis, quanto in hujusmodi residentia inchoata fuerit, amittit, presertim, si cum mortuo fuerit hujusmodi divisio intimata. Nam, si cum fabrica diviserit ad solam restitutionem tenebitur, et de novo fabrice dimittere integram portionem, sed eo tempore, quo ad capitularia non sentiet detrimentum.

Item, decedens vero in anno residentie, ad nullam compellitur perceptorum restitutionem, quum necessitati nature nemo culpam asscripserit.

VI. DE PRIMA RESIDENTIA.

Item, sed et residentia prima ita in ecclesia nostra abservatur, ut nemo illam inchoare aut facere possit, qui inhabilis est ad prebendam recipiendam, hoc est, quamdiu durat tempus, quo vel mortuus vel fabrica, juxta ipsius intimationem percipit integros suos fructus, ita, ut, qui residentiam hujusmodi velit inchoare vel facere, aut dividere debeat cum mortuo vel cum fabrica, aut expectare, dum utriusque division. anni et menses sint completi.

Item, residens quoque in hujusmodi prime sue residentie anno, et, illo durante, nullo modo potest extra civitatem pernoctare, idque jurare tenetur anno elapso, priusquam per decanum et capitulum residentia habeatur pro completa aut ipse residens sit ab eadem capitulariter absolutus.

Item, hanc autem residentiam canonici nostre ecclesie, si prelati fuerint, sive in nostra sive in aliqua Trajecten. ecclesiarum, per quindecim duntaxat dies facere tenentur, intra quos extra civitatem pernoctare non possunt, sed ad eandem inchoandam per decanum et capitulum admitti, et, illa completa, absolvi debent, quemadmodum de aliis superius est dictum.

Item, hec vero prima residentia tante est apud nos necessitatis, ut nulli canonico ea deferatur, neque cuiquam aliquid de prebenda tribuatur, nisi ea durante aut completa.

Item, quando aliquis recipitur in canonicum aut admittitur ad residentiam, ac a residentia completa absolvitur, etiam, quando admittitur ad capitularia, propinat in capitulo *duas amphoras malveseti cum pane albo.*

Item, omnes vicarii nobiscum residentes habent annum gratie.

VII. DE SCHOLARIBUS CANONICIS.

Item, ad hanc residentiam non admittuntur aut compelluntur canonici scholares, hoc est, minores annis uno et viginti; nam talis, si ad prebendam admittitur, non in choro, ut moris aliorum, installatur, sed per scholasticum nostrum aut ejus procuratorem, in signum possessionis canonicatus et prebende in scholis inducitur, ibique rectori et scholastice subditur discipline, cotidieque cum scholaribus chorum ingredi et divinis interesse, ac pro tertio serviente in festis ministrare tenetur, usque ad annum etatis sue vicesimum primum completum, de quo parentes aut proximi, decano et capitulo fidem facere soliti sunt, medio ipsorum juramento.

Item, postquam vero ad completum vicesimum primum pervenerit, scholasticus illum dominis decano et capitulo representat emancipandum, quem domini, emancipantes illum, ad osculum pacis admittunt, recipientes ab eodem juramentum per canonicos prestari solitum, si presens fuerit, alioquin, quamprimum ad residentiam se contulerit, non obstante, quod id per procuratorem suum sive curatorem antea prestitisset, quemadmodum solitum est fieri per omnes canonicos, qui per procuratorem sunt admissi; et in signum hujusmodi emancipationis decanus aut vicedecanus eundem emancipatum ad chorum inducit et stallum assignat; tuncque ei primum licitum est habitum seu *almucium* deferre, more aliorum canonicorum.

Item, quibus sic factis, idem emancipatus integro biennio tenetur ad aliquam universitatem se conferre, ad literis operam dandum in eadem, et non pernoctabit extra eandem intra biennium prescriptum, et quamprimum intitulatus fuerit, incipiunt anni supradicti, id est, patentibus literis universitatis habebit capitulo notificare, alias non curreret sibi tempus, soluto primo pro litcopio suo decano et omnibus canonicis honesto prandio.

Et, completo studio hujusmodi, certificatisque dominis decano et capitulo per literas patentes universitatis, quod hujusmodi biennio durante fuerit illuc habitus pro continuo studente, et postquam juraverit, se non pernoctasse extra universitatem, admittitur ad primam personalem residentiam, ut supra dictum est, faciendam.

Item, interim vero, hoc est, quousque ad residentiam venerit, exclusive percipit duntaxat pro prebenda sua, prout inferius notatur.

Item, inprimis medietatem quatuor terminorum thelonei.

Item, medietatem siliginis.

Item, medietatem denariorum tritici et cerevisie in utrisque terminis.

Item, medietatem de decimo in *Alblas.*

Item, medietatem de herbis et terra arabili in *Oen.*

Item, medietatem census *Velue.*

Item, medietatem de bonis in *Waveren.*

Item, medietatem de caseis Zelandinis.

Item, medietatem memoriarum cum excrescentiis, si presens fuerit in civitate Trajecten. et non alias.

Item, medietatem memoriarum episcoporum Henrici et Guidonis, ut supra.

Item, medietatem denariorum mensurnalium.
Item, de exerescentiis earundem in toto duntaxat unum scutum aureum.
Item, de grossis bonis pro singulis terminis Martini et Petri etiam duntaxat scutum aureum.
Item, scholaris sic emancipatus, studio completo, ad residentiam veniens, si per tantum tempus in prebenda fuisset et fuisse repertus fuerit, ut mortuo et fabrice sic satisfecerit, et alios annos complevisse, quemadmodum superius est specificatum, ex tunc admittitur ad vocem et jura capitularia.

VIII. DE HIS, QUI AD CAPITULARIA ADMITTUNTUR.

Item, admittendus ad capitularia, ad vocem et jura capitularia hujusmodi, tenetur Singulis capitularibus quarumcunque ecclesiarum Trajecten., aut, qui pro prelatis habentur in majori, et canonici nostri existunt, preter decanum nostrum, duas, decano vero quatuor, et reliquis canonicis, tam presentibus quam absentibus, unam, ac nuncio et sculteto dimidiam takam vini Renensis melioris, de quibus prepositus noster, si resideat, sive canonicus fuerit sive non, unam takam habet, decanus suas quatuor, et reliqui canonici non capitulares, ac nuncius et scultetus singuli dimidiam takam recipiunt, residuum vero dividitur inter canonicos capitulares, cum quibus decanus non participat, quia duplum recipit.

IX. DE FRUCTIBUS ABSENTIUM ET NON CAPACIUM.

Item, pro capitularibus sunt omnes fructus absentium aut non capacium canonicorum, nisi eorum, qui per quindenas excusantur, proveniuntque his capitularibus, qui pro terminis obventionis hujusmodi fructuum sunt capitulares, sive actu sint in civitate presentes, sive ab ea earundem quindenarum pretextu absentes. Sed, si absentes hujusmodi capitulares dictis terminorum diebus fuerint extra provinciam Coloniensem, gaudent quidem, quantum ad corpus, ipsarum quindenarum privilegio tanquam pleni, sed dictorum absentium fructus non capiunt, neque quorumcunque capitularium proventuum sunt participes. Similiter, si quis aliquo terminorum, quo capitularia jura hujusmodi, etiam, qualiacunque fuerint, proveniunt, decesserit, priusquam sol nobis exoriatur, aut etiam eo ipso die aliquis ad capitularia et non pridie admittatur; hi omnes a participatione eorum, que ad capitulares spectant, participes esse non possunt.

X. DE QUINDENIS.

Item, hactenus in ecclesia nostra est observatum et cotidie observatur, ut singuli canonici prebendati, tam residentes quam non residentes, sive etiam prelati fuerint sive medii, dummodo primam suam personalem residentiam, de qua supradictum est, compleverint, et ab illa fuerint absoluti, singulis annis a festo Remigii usque idem festum gaudere possunt absentia trium quindenarum, quocunque tempore placuerit eisdem, ita videlicet, ut, qui hujusmodi quindenis gaudere desiderant, per se vel procuratores ad hoc specialiter constitutos, coram duobus canonicis capitularibus intimare teneantur et quindenas eligere, quibus gaudere volunt, ita, ut, verbi gratia, si quis absens vel abfuturus de termino Sancti Martini gaudere velit, id habeat vigilia Sancti Martini ante occasum solis coram duobus capitularibus, ut prefertur, intimare, qui desuper relationem facere habeant camerario mensurnali, et hujusmodi quindenarum electio tante est apud nos prerogative, ut, quidquid intra eandem obvenerit, aut, qualescunque termini in ipsis quindenis comprehendi possint, illorum omnium participes efficiantur, reputentur tanquam presentes et personaliter residentes aut cor-

poraliter existentes in civitate, cotidianis distributionibus et aliis nonnullis superius expresse duntaxat exceptis; sed, sive residentium sive non residentium, sive capitularium sive non capitularium quindene capiantur, nunquam tamen possunt cotidianarum distributionum fieri participes, ut prefertur.

Item, illud etiam animadvertendum est, quod actu non residentes apud nos, se ad alterius cujuscunque beneficii residentiam conferentes, licet, dum residerent, fuissent capitulares, non possunt tamen hujusmodi quindenarum pretextu gaudere capitularibus obventionibus, nam ex tunc amplius non reputantur capitulares, sed inter plenos numerantur, gaudentque hujusmodi quindenis tanquam non capitulares, pleni apud nos residentes.

Item, et, ne ambiguitas oriatur, quantum complecti possit aut valeat hujusmodi quindena, sciendum est, quindecim dies integros ab hora electionis seu intimationis pro prima computata usque ad annum sequentem, XIIII dies et ultimam inclusive in hujusmodi quindena comprehendi.

XI. DE RESIDENTIBUS AUT NON RESIDENTIBUS.

Item, annus apud nos incipit et terminatur in festo Sancti Remigii, nam in eo novi camerarii suorum officiorum curam gerere incipiunt.

Item, quicunque igitur per majorem partem anni, qui est ab uno festo usque ad aliud festum Sancti Remigii, fuerit continuus in residentia apud nos, pro residente reputatur.

Item, residentiam autem intelligimus, non, qualis supra descripta est, prima, intra quam pernoctare extra civitatem Trajecten. non licet, sed qualem facere estimantur, qui illam primam jam compleverunt. Tales namque, si capitulares fuerint, jurium capitularium, si pleni, sue plenitudinis, si medius, sue medietatis, juxta dividentium qualitates, perceptione plenaria perfruuntur.

Item, quod si quis actu capitularis post primam residentiam completam, et majore parte anni effluxa, qua continuus resedit et fuit in civitate Trajecten., se absentandi duxerit animo et residendi in aliquo alio beneficio, reputabitur quidem residens capitularis pro his terminis, quibus presens fuerit, sed de residua parte anni, qua se ad aliam residentiam contulerit, reputabitur inter plenos, poteritque quindenarum privilegio non tanquam capitularis, sed tanquam plenus uti et gaudere.

Item, et quum odiosa est ambitio quorundam simul omnia nimis avare cupientium, ita, ut apud nos residentes, etiam in aliis beneficiis residere se dissimulantes, nichilominus fructus aliorum beneficiorum tanquam residentes in eisdem usurpare non formidant, severissimeque illud semper in ecclesia nostra est observatum, ut, si quis talis compertus fuerit, qui quidquam ex aliis beneficiis percepisset, quod non nisi residentes soliti essent percipere, is ad restitutionem perceptorum in ecclesia nostra, ultra ea, que absens per quindenas habere potuisset, compelleretur, atque pro non residente in illo anno, quamquam etiam capitularis esset, et per majorem ejus partem resedisset, haberetur.

Item, sed, si quis citra fraudem, cum in aliquo alio beneficio resedisset, cupiat nobiscum residere, id licitum fieri poterit, quocunque anni tempore venerit, et si ad hoc satis sit qualificatus, puta, quod annos debitos divisionum expectaverit, ut vel plenus vel capitularis, aut etiam medius fuerit in prebenda, mox ut applicuerit animo residendi, prebendam suam nobiscum juxta eandem percipit.

Et, si ante adventum hujusmodi, in alio beneficio residens, quindenas habuisset, nichilominus tanquam absentis fructus integraliter ministrantur eidem. Quod etiam quidem servari solitum est in eo, qui pro majore parte anni resedit apud nos, et velit se transferre ad re-

sidentiam in alio beneficio faciendam, poterit ex tunc tanquam absens uti tribus aut paucioribus quindenis antedictis, absque defraudatione eorum, que residens meruisset, sive tanquam plenus vel medius etiam capitularis.

Item, et quia curiosi quicunque reperiuntur, et nimis arguti interpretes statutorum, ea semper pro se interpretantes non defuerunt, qui, cum majorem partem anni apud nos resedissent, se ad alia beneficia transferentes quindenarum privilegio uterentur, et, elapsa alterius anni parte aliqua, cum jam illis beneficiis fecissent satis, et similiter quindenis apud nos usi fuissent denuo et residuum anni nobiscum complerent, revertebantur, arbitrantes, se tali modo posse et apud nos gaudere sue plebende plenitudine, etiam quo ad capitularia, si ad hoc fuissent qualificati, tanquam statutis et observationibus antedictis satisfecissent. Sed, quatenus illic fraus patuit facta legi, merito suo fraude decepti etiam ambitiosa cupiditate fraudati sunt, et id observatum strictissime, ut talibus nichil ex omnibus permitteretur, nisi quantum (!) tres quindene pro absentibus attribui possent. Et, ne ullus relinquatur amplius ambiguitati locus, taliter desuper declaramus, et, in quantum opus est, de novo statuimus et ordinamus, quod quicunque canonicus noster capitularis a nobis recedens ad alterius cujuscunque beneficii residentiam, animo illic residendi et beneficia talia deserviendi se transtulerit, possit quidem, cum voluerit, denuo ad nos reverti et nobiscum residere, sed a juribus capitularibus per integrum annum, a die recessus sui computandum et deinceps usque ad festum Remigii post hujusmodi annum immediate venturum, penitus sit exclusus, sed corpore prebende sue interim gaudere poterit tanquam plenus.

Item, sed prelatus alicujus Trajecten. ecclesiarum in sua prelatura residens, canonicus noster, majori merito gaudet et utitur libertate, nam et quindenis tribus absens utitur, sicut ceteri, et presens omnium fructuum singulorum officiorum ecclesie nostre, sive plenus fuerit sive medius, particeps reputatur juxta sue prebende qualitatem, exceptis duntaxat distributionibus cotidianis et earundem excrescentiis.

Item, nullus autem prelatus in aliqua Trajecten. ecclesiarum, neque etiam prepositus ecclesie nostre ullo unquam tempore fieri potest capitularis, aut jurium particeps capitularium, cum nec decanus noster, nisi ratione prebende sue capitularis fuerit, capitularia jura sibi in perceptione possit vindicare.

Item, prepositus tamen ecclesie nostre apud ipsam residens, si fuerit apud nos prebendatus, a cotidianis distributionibus et earundem excrescentiis excludi non potest, imo, in omnibus, que canonicis obveniunt, integram capit juxta sue prebende qualitatem, portionem.

XII. STATUTUM DE VINALIBUS SOLVENDIS.

Item, quoniam in primo articulo superius posito, mentio facta est de solutione statutorum sive denariorum vinalium, per admissos canonicos solvenda, ne ignoretur, quantum quisquam solvere teneatur, est sciendum, quod, quicunque prebendam in ecclesia nostra assequitur, statim in sui admissione ad possessionem solvere debet quinquaginta francos, et pro illis (quia usus eorum jam non est), quinquaginta equites Holl., pro fabrica ecclesie nostre, et tres similes pro nuntio capituli, et alios duos pro notario, qui super receptione et admissione conficit instrumentum.

Item, prelati vero ecclesie nostre, videlicet prepositus et decanus, post admissionem ad prelaturam, singuli tenentur solvere fabrice duplum, videlicet centum equites, nuntio vero sex et notario quatuor.

Item, thesaurarius admissus ad possessionem thesaurie tenetur, quantum canonicus ad prebendam, et fabrice et servitoribus.

Item, scholasticus autem illius dimidium, videlicet xxv equites et pro servitoribus II½.
Item, sed et duo semiprebendati imperiales singuli fabrice tenentur xx equites et pro servitoribus, sicut scholasticus.
Item, duo vero episcopales fabrice duntaxat singuli xv equites, sed servitoribus, ut supra.
Item, neque omnium premissorum, sive prelatorum sive canonicorum, aut officiatorum vel semiprebendatorum quisquam aliquid percipere vel levare, neque intimationes quasvis supranominatas facere aut tempus exspectantie poterit accelerare, nisi constito dominis de capitulo, de statutis hujusmodi esse satisfactum.

XIII. DE DEBITIS POST MORTEM.

Item, singuli canonici in possessione prebende decedentes, et quibus proveniunt anni gratie, de quibus superius est specificatum, tenentur fundare perpetuum anniversarium sive memoriam in ecclesia nostra, quatuor semiunciarum argenti singulis annis, aut pro his emendis et in redditibus collocandis exsolvere xxx flor. aur. R. xx placcas Dordracen.
It., preterea sunt obligati ad dandum *pallium*, qualia in stationibus pendentur in choro, quod antiquitus *pandelinium* appellari consuevit, aut pro illo exsolvere xxx similes flor. aur. R.
It., prelati vero ecclesie nostre, puta, prepositus et decanus, sive canonici fuerint sive non, ad hujusmodi tam anniversarium quam pallium dupliciter exsolvendum sunt obligati, etiamsi annos gratie non habuerint.
It., ad ista autem nulli semiprebendati adstringuntur.
It., placuit autem capitulo, quatenus, si qui canonici dare vellent pallium tam sumptuosum, quibus nunc ecclesie Trajecten. plereque exornantur, et quorum singula duplici summa supra specificata, vix possunt comparari, ut duo canonici, aut prelatus pro duobus uno tali satisfacere possint.
It., pro ista satisfactione premissorum, tam fructus gratie quam domus, si quas infra emunitatem nostram, et preterea quidquid ipsis defunctis quomodolibet debetur, censetur obligari, neque aliorum creditorum cuiquam satisfacere debet, nisi ecclesie prius, deinde membris ecclesie, et hinc aliis quoque debita persolvantur, si bona se extendunt.
It., ad hanc autem palliorum et anniversariorum solutionem canonici non obligantur, qui annos gratie non habent, nisi fuerint prelati, ut prefertur.
It., annos gratie vero, qui canonici vero habere debeant, superius latius est specificatum, hoc uno adjuncto, videlicet, quod nemo canonicorum nostrorum se a civitate Trajecten. absentare possit, sive animo residendi alibi sive ad nos revertendi, nisi licentia petita a decano aut duobus canonicis capitularibus, quodsi, hujusmodi licentia minime petita, extra civitatem decesserit, ab annis gratie penitus sit exclusus, illique ex tunc cedunt.
It., sed neque prepositus neque decanus ecclesie nostre suarum dignitatum possunt annos gratie percipere, quia illorum successores statim, solutis post possessionem statutis supradictis, fructus suarum dignitatum et illarum administrationem apprehendunt.
It., thesaurarius nichilominus et scholasticus de hujusmodi suorum officiorum anno gratie (nam unus duntaxat cedit annus eisdem) possunt suas memorias et alias pias voluntates disponere et ordinare, quodsi non fecerint, ex tunc annus gratie cedit fabrice ecclesie nostre, salvo, quod fabrica non sinit defectum aliquem contingere in his, que officia cernunt antedicta.

XIV. DE INTRANTIBUS RELIGIONEM.

Item, si quis ex canonicis nostris prebendatis vel etiam ex reliquis beneficiatis in ecclesia nostra, vitam amplecti voluerit arctiorem, et religionem quamlibet approbatam ingreditur, a

die, qua religionem intraverit, anni gratie eidem currant, in omnibus et per omnia, ac si morte decidisset, dummodo ad habendum annos gratie hujusmodi fuerit, ut superius est expressum, debite qualificatus, hoc est, quod tantum temporis fuerit in prebenda, ut pro pleno vel capitulari habeatur, et residentiam primam compleverit, ut prefertur.

Item, de fructibus hujusmodi et sua debita persolvantur et anniversarius statuatur ac pallium et alia, que per mortuos debentur, ecclesie nostre rite fiant.

XV. DE DECEDENTIBUS AB INTESTATO ET TESTAMENTIS.

Item, canonici nostre ecclesie in condendis testamentis executores eligere possunt, quoscunque voluerint, dummodo duo aut unus ad minus ex capitulo nostro inter eos existat, ne videlicet ecclesie jura ledantur, aut necesse sit coram non peritis rerum ecclesie computum et reliqua fieri, tam annorum gratie quam aliorum defuncto debitorum.

Item, quodsi in nominando executores omnes extraneos elegerit, et capitulares tanquam incognitos preterierit, reputabitur apud nos tanquam decedens ab intestato.

Item, decedente autem aliquo sine testamenti descriptione et ordinatione, aut saltem executorum (ut prefertur) nominatione et institutione, ex tunc decanus una cum defuncti cognatis, si cognatos in civitate habeat, alioquin assumptis sibi duobus ex capitulo, de annis gratie, domo et rebus aliis, ad honorem Dei, profectum ecclesie et salutem anime defuncti disponant, quemadmodum juxta illorum conscientias salubrius videbitur expedire.

XVI. DE SEMIPREBENDARUM ANNIS GRATIE.

Item, singuli beneficiati in ecclesia nostra, dummodo apud nos residentes moriantur, gaudent integritate fructuum unius anni post mortem, proviso, quod ipsum beneficium debitis obsequiis non defraudetur.

Item, assequens vero aliquam semiprebendarum aut beneficiorum hujusmodi per mortem, necesse habet, ut prefertur, mortuo dimittere fructus unius anni. Sed, si assequitur per liberam resignationem aut ex causa permutationis, is, immedietate solutis statutis, si semiprebenda fuerit, admittitur ad fructuum suorum perceptionem.

XVII. DE LITIGANTIBUS SUPER DIGNITATIBUS, PREBENDIS ET ALIIS BENEFICIIS.

Item, observatum est hactenus in ecclesia nostra, quemadmodum etiam in aliis ecclesiis Trajenten. observatur, ut, quicunque per decanum aut vicedecanum et capitulum, ad dignitatem, canonicatum et prebendam aliudve quodcunque beneficium vel officium est receptus vel admissus, in eodem manutenentur quousque legitime fuerit evictus aut cesserit sua sponte, proviso, quod idem receptus vel admissus de indemnitate ecclesie caveat sufficienter. Et, quamdiu possessor dignitatis, prebende, beneficii vel officii hujusmodi extiterit, tamdiu fructus percipit eorundem juxta qualitatem, ut superius latius specificatum. Quod si ob defensionem cause hujusmodi visum ei fuerit necessarium Romam petere, ad litem commodius ducendam, postquam capitulum fuerit certificatum, licentia debet eidem litiganti ad curiam petendum impertiri, ac de omnibus et singulis fructus hujusmodi prelature, prebende, beneficii vel officii responderi eidem in omnibus et per omnia, ac si nobiscum resideret, cotidianis distributionibus duntaxat exceptis, salvo tamen, quod coram capitulo jurabit, ob causam predictam, alias non iturum, se licentiam petere, quodque nichil in prejudicium vel

ecclesie nostre vel alicujus de eadem impetrabit, sed ecclesiam potius ac personas ejusdem promovebit juxta posse.

XVIII. STATUTUM SUPER EO, QUOD PREBEN. VACANTIUM STIPENDIORUM IN PUBLICAM ECCLESIE UTILITATEM CONVERTI DEBEANT ET DE ANNIS EXSPECTANTIE CANONICORUM, TAM PRO FABRICA QUAM ALIAS. (1202).

In nomine Domini Reinboldus prepositus, Henricus decanus et fratres ecclesie Sancte Marie in Trajecto, tam presentibus quam futuris in perpetuum. Justum est, ut, quecunque ecclesiastice utilitatis causa legitime fuerint ordinata, ne memoria hominum excidant, scriptoria astipulatione firmentur. Quia igitur invenimus tam predecessores nostros, quam nos ipsos, in administratione rerum ecclesie nostre et maxime vacantium stipendiorum negligentes extitisse, post multam deliberationem, concordi consilio et unanimi consensu, in hoc omnes convenimus, ut de cetero fructus vacantium stipendiorum fideliter ad publicam utilitatem ecclesie conserventur, ita, ut nobis eos non liceat alienare, nisi vel ad fabricam ecclesie reparandam vel ad curtes nostras resarciandas, vel ad predia nova conquirenda et redditus ecclesie augendos; et, generaliter, ut diximus, ea sola ex predictis fructibus licebit attemtari, que publicam ecclesie, non privatam singulorum utilitatem poterunt promovere, et ut tota nostra ordinatio nobis non in oblivionem vergat, nec successores nostros lateat, hoc etiam annectimus, ut, quicunque adultus fuerit in aliquam vacantem prebendam electus, post annum gratie fructus ejusdem prebende, per biennium ad publicam utilitatem ecclesie, sicut pretaxatum est, cedant, nisi forte idem electus, se statim serviturum choro promittat; tunc enim panibus cotidianis et vino de introitu canonici, et vino elemosinario et caseo Zelandino et denariis convivalibus, et candela in purificatione Sancte Marie, similiter ansere et pullis in dedicatione sit contentus usque ad transactum biennium. Si vero puer aliquis fuerit electus, similiter fructibus prebende per biennium penitus careat. Transacto vero biennio, panes cotidianos recipiat, et singulis annis quatuor libras, et ea, que caritative fratribus solent impendi, que videlicet prenominata sunt. Et hec ordinatio circa pueros facta tam diu observabitur, quousque ipsi a jugo scholarum emancipentur. Ut autem hec tam salubriter ordinata et ecclesiastice utilitati provisa, rata maneant et inconvulsa, presentem paginam conscribi fecimus et eam sigilli ecclesie impressione firmavimus.

Data sunt hec anno incarnationis dominice millesimo ducentesimo secundo.

Nomina fratrum, qui huic ordinationi interfuerunt hec sunt: Geldolphus, Hugo, Thibaldus, Everwinus, Rodolphus, Albertus, Allinus, Entzo, Arnoldus, Reymarus, Thomas, Henricus, Vogelo, Pelegrinus, Bruno, Walterus.

(Istud statutum est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XIX. STATUTUM, QUOD SE ABSENTARE VOLENTES, LICENTIAM PETERE DEBEANT ET SIC GAUDERE POSSINT TRIBUS QUINDENIS, CONTUMACIUM VERO PREB. CEDERE DEBEANT FABRICE. (1238).

Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. universis presentem paginam inspecturis eternam in Domino salutem.

Noscant presentes, sciant posteri, quod propter urgentem et evidentem ecclesie nostre

necessitatem, et, quia decanus noster, Andreas absens est, transferendo se ad studium Parisiense, ad theologiam videlicet, qui vices suas per omnia nobis commisit, et maxime propter absentiam concanonicorum nostrorum, qui nullam vel modicam nobiscum faciunt residentiam, nichilominus fructus prebendarum suarum percipientes, et quia talis absentia ecclesie nostre parit detrimentum, et chorus noster die noctuque sustinet defectum, de proborum virorum consilio et unanimi consensu capituli nostri, laudabilem et honestam statuimus ordinationem, que talis est: quod, quicunque concanonicorum nostrorum licentia absentandi voluerit congaudere, a decano, si presens fuerit, licentiam debet impetrare; si decanus presens non fuerit, a quinque vel quatuor saltem concanonicis suis licentiam debet impetrare, qui ipsi testimonium perhibeant de licentia impetrata; et sic gaudebit continuato spatio sex septimanarum vel trium quindenarum, et non amplius infra annum, sicuti hactenus est observatum. Item, si cause evidentes emerserunt, videlicet peregrinationis, studii, egritudinis et exheredationis, et si que alie cause evidentes et manifeste, a decano, si presens fuerit, et capitulo, licentia debet impetrari; si vero decanus presens non fuerit, a capitulo debet licentia obtineri. Qui autem contra hoc statutum venerit, sciat, se ab officio et beneficio suspensum, tanquam inobedientem vel etiam contradicentem, et servabit penam, que ab antiquo contumacibus et inobedientibus est statuta. Statuimus etiam, quod contumaces et inobedientes, fructus prebende sue, quos sub tempore suspensionis et inobedientie percipere poterant, non recipient, sed fabrice aut usui ecclesie deputabuntur. Ut autem hec ordinatio stabilis et firma et inconvulsa permaneat, presentem paginam conscribi fecimus et ecclesie nostre sigilli munimine roborari.

Nomina autem canonicorum, qui huic ordinationi interfuerunt, sunt hec: Wicherus, Henricus, Christianus, Reinboldus, Johannes, Otto, Volcanus, Theodoricus, Henricus, Hugo et Florentius.

Acta sunt hec anno domini millesimo ducentesimo tricesimo octavo, mense Decembri in die Lucie virginis.

(Statutum prescriptum est in archivis, et habetur illius copia in libro piloso).

XX. STATUTUM, QUOD IS, QUI SE ABSENTARE VOLUERIT, DIEM EXITUS ET REDITUS ANNOTARE TENETUR, ALIOQUIN PRO ABSENTE REPUTABITUR, (1497).

Anno XIV^{c} XCVII crastino Katherine, XXVI^{a} Novembris, decanus et capitulum in domo capitulari capitulariter congregati, unanimiter concluserunt et statuerunt, quod si deinceps aliquis dominorum aut beneficiatorum in ecclesia nostra contigerit se absentare a civitate Trajecten., talis signare et scribere debet dies recessus et adventus sui, ex ea et in eandem, et hoc medio juramento suo sic confirmare, ne desuper quippiam terminorum dubium de sua absentia capitulo generetur, alioquin talis pro absente in eisdem reputabitur.

(Istud habetur in protocollo ecclesie nostre).

XXI. STATUTUM SUPER ANNO GRATIE CANONICI RELIGIONEM INTRANTIS, (1238).

Universis christifidelibus, episcopis, abbatibus, archidiaconis, prepositis, decanis, capitulis omnibus presentium literarum inspecturis, W. prepositus, A. decanus, totumque capitulum

beate Marie in Trajecto, cum orationum frequentia, salutem in omnium salvatore. Quia diversitatem corporis diversitas sepe sequitur animorum, necessarium est, ut, quod pro communi bono et utilitate fratrum nostrorum, tam presentium quam futurorum, preter consuetudinem hactenus servatam, in consuetudinem bonam et honestam de cetero servandam, pie et caritative est inductum, ita scripti memorie commendetur et sigilli munimine consignetur, ne quisquam superveniens suo sensu revocare valeat, aut aliorum suggestione et incremento temere irritare presumat, inde est, quod nos, universis vobis, tam presentibus quam futuris, presente scripto significamus, quod nos hominum qualitates attente attendentes, sensuumque suorum varietates diligenter considerantes, de communi fratrum nostrorum consensu omniumque voluntate, pio ac fraterno moti affectu ordinavimus, ut, si quemquam de canonicis nostris vitam monasticam assumere vel ad habitum alterius cujuscunque ordinis contigerit se transferre, a die, qua religionem intraverit, ad annum, eodem per omnia jure eademque gratia, qua annus gratie ei cedere deberet, si jam mortuus esset, idem annus gratie eidem tunc cedat, et sine qualibet difficultate seu diminutione integraliter per totum annum, ut supradictum est, amministretur. Ad hec compromisimus, unanimi consensu et pari voto, in caritate, ut, si quis fratrum morte preventus et intestatus decesserit, decanus et cognati taliter defuncti, si cognatos habuerit, sin autem, ipse decanus, adhibitis quibusdam fratribus fidedignis, disponet de anno gratie, de domo et aliis rebus suis, sicut melius poterit, ad honorem et profectum ecclesie et ad ipsius defuncti salutem. Hanc igitur laudabilem voluntatem et ordinationem nostram volumus firmissime teneri, ut nulli de fratribus nostris liceat presentem paginam ecclesie nostre sigillo munitam infringere. Nomina fratrum, qui contractui interfuerunt, hec sunt: Walterus prepositus, Andreas decanus, Bruno, Witerus, Henricus, Christianus, Reinboldus, Johannes, Otto, Godefridus, Gherardus, Salutarius, Theodericus, Henricus, Ditmarus, Arnoldus, Wilhelmus, Theodericus, Hugo, Florentius, Martinus, Ghiselbertus, Daniel.

Acta sunt hec anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo octavo, pontificatus dni Gregorii pape anno undecimo, anno gloriosissimi imperatoris nostri Friderici semper Augusti, sui regni vicesimo primo, imperii autem decimo tertio, anno vero Electi Ottonis quinto, hec autem litera comprobata est.

(Statutum istud est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XXII. STATUTUM SUPER DUOBUS ANNIS GRATIE ET DUOBUS MENSIBUS, TAM PRO DEFUNCTIS, QUAM RELIGIONEM INTRANTIBUS. (1248).

Wilhelmus, prepositus et Engelbertus decanus, totumque capitulum ecclesie Sancte Marie Trajecten., universis presentia visuris, eternam in domino salutem. Scire volumus universos et singulos, quia, sicut in pluribus aliis ecclesiis, ita etiam et in nostra, pia et laudabilis jam dudum consuetudo est habita et a predecessoribus nostris privilegiata, nec non et a nobis hactenus observata, videlicet, ut quemcunque fratrum nostrorum viam universe carnis ingredi contingeret, vel si etiam religionem intraret, tempore a die obitus sui, vel quo religionem intraverit, per annum unum et mensem, fructus unius prebende integraliter percipiat, alii vero duo anni proxime sequentes, ad usum et ad fabricam ecclesie cedant memorate. Verum cum ergo tam ecclesia quam fratres nostri, tum per discordiam in ipsa ecclesia jam longo tempore subortam, tum vero propter exactiones procurationis dni Petri legati, tum ratione crucis,

nec non et ..... auctoritate apostolica a nobis extortas, grave et quasi intolerabile, tam spiritualibus quam temporalibus, perpessi sumus detrimentum, in tantum etiam, ut vix adjiciamus, quod resurgamus, et ob hoc concanonici nostri nimium in temporalibus sint attenuati, nec non gravi debitorum onere oppressi, quod sibi non sufficiunt ad relevandum tam grave damnum et incommodum; postremum vero, discordia supradicta sopita et fratribus capituli ad se reversis ad invicem contulerunt, qualiter et qualem fratribus medelam possent adhibere, ut sibi sufficerent ad relevandum; Habito igitur tam prelatorum quam aliorum proborum virorum consilio, fratres unanimiter in hoc convenerunt, et previa deliberatione statuerunt, ut quemcunque de fratribus ecclesie Sancte Marie de cetero mori contingat, tempore et a die obitus sui, vel quo religionem intraverit, propter premissa, ad duos annos et ad duos menses, fructus prebende sue, ac si viveret, cum omnium integritate percipiet de gratia, ad debita sua persolvenda, et ad suam necessitatem relevandam, alii vero duo anni proxime sequentes, sicut prius, ad reformationem et ad usum ecclesie cedent supradicte. Nos vero, qui sumus pro tempore, quorum nomina sunt subscripta, volumus et juramento confirmamus, ut supradicta a nobis pie et laudabiliter statuta, inviolabiliter observentur. Nostri vero successores idem jurabunt, sicut et nos, se observaturos. Huic ordinationi et statuto interfuerunt: Walterus prepositus, Engelbertus decanus, Henricus de Mewenborch, Christianus, Reinboldus, Johannes de Meerlo, Otto, Theodoricus Camerarius, Godefridus de Kuic, Henricus, Splinterus, Theodoricus de Colonia, Hugo, Ghiselbertus, magister Martinus, Walterus et Bartolomeus, canonici Sancte Marie Trajecten. Ut autem hec rata et inconvulsa permaneant, et tam a nobis quam a nostris successoribus firmiter observentur, presens scriptum venerabilis patris Ottonis episcopi Trajecten. ecclesie nostre, necnon W. prepositi et E. decani sigillis fecimus roborari.

Datum et actum anno dni millesimo ducentesimo quadragesimo octavo, in vigilia annuntiationis beate Marie virginis.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXIII. ALIUD SUPER EISDEM ET PREBENDIS ABSENTIUM. (1264).

Capitulum ecclesie beate Marie Virginis in Trajecto, universis presentem literam inspecturis, memoriam sempiternam. Ad notitiam pervenire volumus singulorum, quod nos in capitulo nostro communiter constituti, tam nostro quam successorum nostrorum honori et tranquillitati mentium diligenti sollicitudine intendentes, de fratribus et canonicis nostris ab hoc mundo migrantibus, aut religiosum habitum assumentibus, et de eisdem absentibus, qui foranei nuncupantur, et quantum unicuique de fructibus prebende sue in ecclesia nostra rationabiliter administrari debeat, a nobis et nostris successoribus, statuimus in perpetuum observandum, ut omnis inter nos dubietatis occasio conquiescat, ita videlicet, ut fructus prebende per biennium continue a die obitus sui vel assumptionis habitus, et per duos menses cedent eidem, prout in trigesimas partes inter nos equaliter dividuntur, ad testamenta condenda et debita persolvenda, ita tamen, quod semper duo festa, obitus beati Martini et cathedre Petri, cum fructibus in his distribuendis, cedent eidem, et nichil amplius, quocunque casu etiam contingente; de duobus vero mensibus proxime subsequentibus, quocunque etiam tempore per revolutionem anni proveniunt, ordinavimus, quod idem per dictos suos menses panem suum cotidianum, tam album quam nigrum recipiet, et tres libras; et cedens vel decedens erit contentus fructibus supradictis. De vini etiam receptione taliter ordinamus, quod idem semper vina duorum annorum recipiet, quocunque etiam tempore moriatur vel habitum

assumpserit regularem, et, si decesserit quisquam vel habitum transformarit, postquam vinum divisum fuerit inter fratres, nichilominus vina duorum annorum proxime subsequentium, preter vinum divisum, cedet eidem. De fratribus vero nostris, etiam de canonicis, qui forenei nuncupantur, in hunc modum duximus ordinandum, ut camerarius et duo alii nostri concanonici, quos ad recipiendum fructus decimarum nostrarum ordinari contigerit, postquam decime locate fuerint, in unum conveniant, et, omnibus deinde de decimis locatis in unam summam redactis, discernant, quantum cuilibet fratrum ex ipsis fructibus competere poterit quolibet mense per annum, habito respectu competenti ad summam, que quibusdam nostris debitoribus sepius relaxatur. Hoc diligenter excusso, exhibebitur hujusmodi foraneo, quando presens fuerit, quantum ei competere poterit ex eo tempore, quo nobiscum personaliter commoratur, cum ceteris mensurnalibus denariis et pane diurno. Et hec inter festa obitus beati Martini, et Philippi et Jacobi, ordinavimus observanda. Si vero post kalendas Maji hujusmodi foraneus veniret, administrabitur ei fraterne, quidquid aliis fratribus exhibetur. Si vero inter festum obitus beati Martini et calendas Maji quisquam presens fuerit, et sufficienter cavere voluerit, quod per annum nobiscum continue commorari...., fraterne fiet ei de omnibus tanquam nobis. Si etiam speramus de adventu alicujus foranei ante kalendas Maji, reservetur tantum de fructibus prebende sue temporis preteriti, ut ei possit de fructibus, ei competentibus, per omnia responderi. Et sicut de fructibus decimarum et aliorum bonorum nostrorum, sic etiam de divisione vini inter nos statuimus observandum, ut omnis inter nos et successores nostros in posterum disceptationis et dubietatis occasio delitescat. Actum et ordinatum feliciter anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo quarto, in crastino beati Mathei apostoli. In cujus rei testimonium et memoriam sempiternam presentem literam sigillo ecclesie nostre fecimus communiri.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXIV. STATUTUM QUOD SCHOLARIS CANONICUS NOSTER NISI XXI. AN. ETATIS SUE COMPLEVERIT, EMANCIPARI NON DEBEAT. (1264).

Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. universis presentes visuris, memoriam sempiternam. Ad abolendam, que nobis et nostris successoribus in posterum suboriri poterit, questionem, et, ut omnis inter nos dissensionis occasio conquiescat, in communi nostro capitulo constituti, tam nostre quam successorum nostrorum honestati et mentium tranquillitati solerti desiderio pro viribus intendentes, diligenti deliberatione prehabita, consensu unanimi, super emancipatione scholarium, tam prelatorum quam canonicorum nostrorum, taliter duximus ordinandum et nobis nostrisque successoribus statuimus observandum, ut, quicunque scholaris in nostrum receptus fuerit canonicum et confratrem, nisi prius vicesimum primum annum sue etatis cumpleverit, nullatenus emancipationis beneficium assequatur, sed studiosus insistat scholasticis disciplinis et jugo subjaceat per omnia magistrali, et maturitate temporis in studii fornace perfecte detectus, chorali nostre consuetudini, nec non literalibus studiis plenius imbuatur, elapsoque anno vicesimo primo etatis sue, si ex tunc scholaris emancipandus, prelatus sive canonicus, morum maturitate, literarum scientia ydoneus seu competens inventus fuerit et probatus, scholasticus ecclesie nostre scholarem hujusmodi decano et capitulo presentabit tempore succedente et emancipationis ei gratiam ex tunc poterint unanimiter impartire, nec scholasticus sine decano et capitulo, nec capitulum

sine scholastico, dummodo copia ejus commode haberi poterit, super emancipatione hujusmodi quicquam attemtare poterit aut debebit. Ut omnis inter nos discrepationis materia conquiescat, dictus etiam scholaris, durante prefato termino, etiam si presens fuerit, nichil de fructibus prebende sue recipiet, nisi, ut hactenus de scholaribus canonicis noscitur observatum, temporibus retroactis, a die vero emancipationis, idem capitulo per biennium carebit omnino, nec tractatibus capituli sue ecclesie intererit, nisi ex gratia ipsum quandocunque ad hoc contigerit invitari. Et hec nobis nostrisque successoribus in perpetuum ordinamus observanda. In cujus rei testimonium et memoriam sempiternam presentem literam sigillo ecclesie nostre, nec non domini Theodorici scholastici ecclesie nostre, qui huic ordinationi nobiscum presens aderat, sigillo fecimus communiri. Actum in capitulo nostro, anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo sexagesimo quarto, in crastino beati Nicolai episcopi.

(Istud statutum est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXV. STATUTUM, QUOD ELECTI IN DISCORDIA, PERCEPTIONE PREBENDARUM CARERE DEBEANT AD FINEM LITIS, FRUCTIBUS INTERIM AD UTILITATEM ECCLESIE SEQUESTRATIS. (1287).

Nos decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., omnibus presentem literam visuris vel audituris, salutem et cognoscere veritatem. Quum propter varietates hominum et frequentes discordias in electionibus multa dampna ecclesie nostre evenerunt, et magna pericula nobis imminent, propter negligentiam divinorum, previa deliberatione duximus statuendum, ut, si forte, inimico hominum subseminante sesaniam, in electione contigerit discordari, et plures ad dignitatem unam vel prebendam vel aliud beneficium eligi contigerit, uterque electus se absentabit a choro, et nichil etiam percipiet de proventibus beneficii sic adepti, sed omnes fructus medii temporis ad usus ecclesie colligentur, donec alter ab altero per sententiam evincatur, vel ei cesserit in premissis. Si etiam, quod absit, sic electi vellent se ingerere seu de fructibus aliquid contra hujusmodi attentare, nemo nostrum in hoc communicabit eidem, sed omnes resistemus ipsi, nec hoc sibi sustinebimus, communibus laboribus et expensis. Et singula premissa sub fidelitate, qua adstricti sumus ecclesie nostre, et sub juramento in primo introitu nostro prestito, promittimus etiam unanimiter observare. In cujus rei testimonium, presentem literam sigillo nostre ecclesie fecimus roborari.

Datum anno dni millesimo ducentesimo octuagesimo septimo in crastino Barnabe apostoli.

(Statutum istud est in archivis et ejusdem copia habetur in libro piloso).

XXVI. STATUTUM, QUOD THESAURARIUS ET SCHOLASTICUS DE FRUCTIBUS UNIUS ANNI POST MORTEM TESTARI POSSINT, ALIOQUIN CEDANT FABRICE. (1290).

Johannes, Dei gratia Trajecten. Electus, omnibus presentia visuris, salutem in omnium salvatore. Cum ex officii nostri debito vigilanti animo intendere teneamur, ut ecclesiarum nostrarum consulatur utilitati, ut, remota ab eis contentionis et scrupuli materia, ibidem sit quieta conversatio, inspicientibus placita Deo grata, attendentes, quod nuper, vacante the-

sauria ecclesie beate Marie Trajecten. per mortem bone memorie dni Henrici, quondam prepositi Xancten., cum in dubium verteretur de percipiendis fructibus dicte thesaurie post mortem defuncti, inde merito potuisset et posset in posterum questionis materia suboriri, et cum dilectus noster Ghiselbertus, nunc thesaurarius, a tempore institutionis sue per annum et amplius exspectaverit, antequam fructus perciperet ab eadem, ad tollendam omnem questionis materiam, et ut ecclesie consulatur, nec non tam presentium quam futurorum provideatur saluti, habito super hoc cum capitulo supradicte ecclesie et fratribus diligenti tractatu, previa deliberatione, statuimus, ac de consilio et consensu ipsorum ordinavimus, quatenus deinceps, quotiens in ecclesia beate Marie predicte thesauriam sive scholastriam vacare contigerit, ex tunc a tempore mortis sive renuntiationis, fructus ejusdem, per integrum annum, cedant ipsi et ad opus ecclesie ac utilitatem, et infra ecclesiam omnimode convertendi, ita tamen, quod decedens sive cedens liberam habeat voluntatem de hiis ordinandi ac disponendi, si voluerit, ut de ipsis anniversarius suus vel alio modo memoria sui fiat, et quomodo debeant distribui inter fratres, alias, si non disposuerit, nichilominus pro tempore fructus, ad comparandos redditus, distribuendos presentibus, ipsi ecclesie remanebunt, proviso etiam, quod medio tempore nullum ecclesia sive chorus patiatur in divinis officiis sive ministeriis detrimentum, sed per ipsum capitulum modo debito suppleatur. Et, ut hec rata et firma permaneant et inviolabiliter sub debito juramenti, quo tenentur ipsi ecclesie canonici, observentur, presentibus sigillum ipsius ecclesie, una cum nostro, ad majorem fecimus securitatem apponi.

Datum anno dni millesimo ducentesimo nonagesimo, in octavis pentecostes.

(Statutum presens est in archivis).

XXVII. CONFIRMATIO STATUTI PRESCRIPTI PER ORDINARIUM. (1365).

In nomine dni Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, indictione tertia, mensis Decembris die vicesima tertia, hora tertiarum vel quasi, pontificatus sanctissimi patris et dni nostri, dni Urbani, divina providentia pape Quinti anno quarto, constitutus coram me, notario publico, ut autentica persona, et testibus subscriptis, specialiter ad hoc vocatis et rogatis, venerabilis vir, dns Johannes Tengenagel, canonicus capitularis ecclesie beate Marie Trajecten., in presentia etiam venerabilium virorum, dominorum Rogeri de Echt, Henrici de Brandenborrich, Hugonis Herdeboll, Olbrandi de Alcmaria, Gherardi Vrencken, Nic. de Maerssen, Johannis Tam de Woudrichem et Arnoldi dicti Vos de Driel, canonicorum capitularium prefate ecclesie beate Marie, presentavit et exhibuit ac perlegit publice quasdam literas vero sigillo bone memorie Rdi patris et domini, dni Johannis de Diest, quondam episcopi Trajectensis, cum cera rubea sigillatas, non abolitas, non vitiatas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua earum parte suspectas, ut prima facie apparebat, quarum tenor inferius describitur, quas per me Johannem, notarium infrascriptum, publica mea auctoritate officii et decreti, petiit ad perpetuam rei memoriam conscribi et publicari, Egoque notarius publicus infrascriptus, visis et diligenter inspectis una cum infrascriptis testibus, viris utique literatis et honorabilibus, literis supradictis, et, reputans petitionem dicti dni Johannis Tengenagel justam et consonam equitati, ipsas literas transscripsi et in publicam formam redegi, volens, quantum ex officio mei tabellionatus, publica auctoritate, potui et possum, quod deinceps transscripto hujusmodi plena fides adhibeatur, et in omnibus et per omnia, ac in judicio et extra, sicut et originalibus literis sepedictis, et ad et propter hoc meam auctoritatem publicam ex officio publico mei tabellionatus, apostolica et imperiali

auctoritate interposui pariter et decretum, ad petitionem dni Johannis Tengenagel memorati. Tenor autem dictarum literarum de verbo ad verbum talis est:

»Johannes" Dei gratia episcopus Trajecten., ad universorum notitiam deducimus per presentes, quod nos literas infrascriptas, non abolitas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua earum parte corruptas, veris sigillis eorum, quorum esse dicuntur, sigillatas, prout prima facie apparebat, vidimus et legimus, tenorem de verbo ad verbum, qui sequitur, continentes: *Johannes, Dei gratia, Trajecten. Electus, etc., prout supra in precedente litera ad longum etc.*, quibus per nos visis et lectis, discretus vir, dns Johannes de Iselstein, thesaurarius ecclesie beate Marie Trajecten. predicte, nobis humiliter supplicavit, ut ipsas literas et contenta in eisdem tanquam rite et canonice facta sunt, in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria, ratificare, approbare et confirmare dignaremur. Nos, sue supplicationi tanquam rationabili annuentes, consideratis in talibus considerandis, predictas literas et omnia et singula in eis contenta et expressa, prout ea rite et canonice facta sunt, in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria, ratificamus, approbamus et hiis presentibus confirmamus, harum nostrarum testimonio literarum. Datum Trajecti, anno dni millesimo trecentesimo . . . . . . sabbato post beati Odulphi confessoris.

Acta fuerunt hec Trajecti in ecclesia beate Marie Trajecten. predicta, anno, indictione, mense, die, hora et pontificatu supradictis, presentibus discretis viris et honestis dnis Henrico Trinde semiprebendato, Abraha wter Coernmarckt, Conrado de Xanthen, Johanne de Brandenborch, presbyteris, perpetuis vicariis in prefata ecclesia beate Marie Trajecten., testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannes Mokaert, clericus Trajectensis dioec., publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, presentationi et exhibitioni dictarum literarum et aliis premissis omnibus et singulis una cum dictis testibus interfui et ipsas literas transscripsi et in hanc publicam formam redegi, ac exinde ad eas cum presenti transsumpto seu instrumento publico diligenter collationem feci, et contenta in eis concordare inveni, unde ipsam publicavi et eis, ut premittitur, meam publicam auctoritatem ex officio mei tabellionatus predicto interposui pariter et decretum, ad supradicti dni Johannis Tengenagel petitionem, et hoc publicum instrumentum signavi, meo solito signo roboravi in testimonium premissorum.

(Ista confirmatio habetur in libro piloso).

XXVIII. STATUTUM DE SOLVENDO KARRATAM VINI IN RECEPTIONE AD CANONICATUM ET PREBENDAM, AUT PRO EA XXX· L. NIGRORUM. (1321).

Ernestus, Dei gratia decanus totumque capitulum ecclesie b. Marie Traject. ad successorum nostrorum et omnium, quorum interest vel interesse contigerit, notitiam deduci volumus per presentes, quod cum quedam honeste, laudabiles et prescripte consuetudines ex antiquo in ecclesia nostra predicta a predecessoribus nostris et a nobis inviolabiliter hactenus sint observate, videlicet, quod, quandocunque scholaris in canonicum eligatur, sub correctione et regimine magistri esse debeat, quousque vigesimum primum annum etatis sue compleverit, ac antequam emancipetur a scholis, episcopatum suum solemniter celebrare et servire, vel in recompensam, decano et capitulo triginta libras nigrorum Turonensium solvere, et cum hoc unam karratam boni vini, eisdem decano et capitulo teneatur propinare. Similiter et, si adultus eligatur in canonicum, ad propinationem unius karrate boni vini electoribus suis et aliis, qui vinum suum solverint, ex debita consuetudine predicta, est adstrictus. Sed quia predicta consuetudo pre-

scripta et laudabilis nunc propter diversa pericula et necessitates, videlicet, tum propter vini ac omnium aliarum rerum usufructualium caristiam, tum etiam propter electorum in canonicos inopiam, pertinaciam et desidiam, ipsa laudabilis constitutio, lapsu temporis quodammodo minuta sit, sed non pulsa, juramenti nostri in introitu nostro prestiti merito non immemores, ipsam consuetudinem, non solum erigere sed erectam stabilire nisi sumus, et firmiter observare, consensu unanimi duximus statuendum, et sub debito juramenti nostri et successorum nostrorum prestiti et prestandi pro statuto perpetuo observando, ita videlicet, quod, sive adultus sive scholaris in canonicum eligatur, a die receptionis ejus ad osculum infra mensem immediate sequentem, electoribus suis, ac aliis, qui vinum suum solverunt, karratam vini propinare, vel pro ipsa triginta libras nigrorum Turonensium solvere teneatur. Quod si non fecerit, medietas fructuum prebende sue per camerarios et officiatos ecclesie nostre pro tempore existentes, usque ad completam summam prenotatam, sequestretur, colligatur et servetur. Et, ne sic electus, de malitia, pertinacia et desidia commodum vel emolumentum, sed potius damnum consequi videatur, portio sua, que sibi vi consuetudinis prelibate competere videatur, de ipsis triginta libris, electoribus suis ac aliis, ipso omisso, prout moris est, dividatur. Harum nostrarum testimonio literarum sigillo nostri capituli munitarum. Datum et actum anno domini millesimo trecentesimo vigesimo primo, in crastino exaltationis sancte crucis.

(Statutum prescriptum est in archivis et copia habetur in libro piloso).

XXIX. STATUTUM DE VINO DANDO IN PRIMA RECEPTIONE CANONICORUM, ET DE EMANCIPATIONE CANONICORUM, QUI EPISCOPATUM CELEBRARUNT. (1362).

Universis presentia visuris vel audituris, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., ad successorum nostrorum et omnium, quorum interest vel interesse contigerit, notitiam deduci volumus per presentes, cum de antiqua et hactenus in ecclesia nostra observata consuetudine, is, qui in dicta ecclesia nostra noviter in canonicum et in fratrem, aut in prelatum, quavis auctoritate, recipitur, vel electione, aut alio quovis modo, quacunque auctoritate, assumitur vel admittitur, vinum decano et capitulo liberaliter dare consueverit, fueritque postmodum juxta dictam consuetudinem inter nos altercationis materia sepe exorta, quod diversi dictam consuetudinem et ipsum statutum diversimode plura inferentes dubia, pro sue interpretabantur libito voluntatis; Nos igitur omnem dubitationem circa consuetudinem et statutum hujusmodi exortam ammovere volentes, unanimi consensu duximus statuendum, et sub debito juramenti nostri et successorum nostrorum prestiti et prestandi pro statuto perpetuo observando, ita videlicet, quod, quicunque scholaris in canonicum et in fratrem eligatur, sive adultus, quavis auctoritate, per decanum et capitulum recipitur seu admittitur, a die receptionis ejus ad osculum, antequam fructus prebende aliquos, privilegio, indulgentia, gracia, vel alio quovismodo percipere poterit pacifice, per se vel alium, vel quod per eum non steterit, quominus percipiat, et de presenti statuto certificatus fuerit, nobis, decano et capitulo, aut electoribus suis ac aliis, qui vinum suum solverunt, ex debito consuetudinis predicte sex amas boni vini Renensis mensure civitatis Trajecten., suis propriis laboribus et expensis ac periculis, solvere teneatur. Nichilominus tamen predictus scholaris, qui sic eligitur, sub correctione et regimine magistri esse debeat, quousque vicesimum primum annum etatis sue compleverit, et antequam emancipetur a scholis, episcopatum suum solemniter celebrare

et servire, vel in recompensam, decano et capitulo etiam, ut dictum est, vinum supradictum teneatur propinare. Et, qui vero in prelatum dicte ecclesie nostre qualitercunque, quavis auctoritate assumitur vel admittitur, antequam de fructibus dicte sue prelature et administratione aliquo modo se intromittat, duodecim amas boni vini Renensis, ut supradictum est, decano et capitulo, ut premittitur, solvere non omittat. Quod si vero scholaris, qui sic eligitur, sive adultus, qui quavis auctoritate, ut predictum est, assumitur seu admittitur, aut qui in prelatum dicte ecclesie nostre, quavis auctoritate recipitur vel admittitur, predicta omnia et singula facere et adimplere contumaciter recusaverit, vel aliquo modo se opposuerit, ex tunc fructus prebendarum dicti scholaris seu adulti, aut fructus et administratio dicte prelature, que eis ex nostra admissione vel alias quacunque provisione competere videantur, per camerarios et officiatos ecclesie nostre pro tempore existentes, ad usus decani et capituli sequestrentur, colligantur et serventur. Et, ne sic scholaris sive adultus, aut qui in prelatum assumitur, de malitia, pertinacia et desidia, commodum vel emolumentum assequi videatur, et, predictis omnibus omissis et neglectis, fructus prebendarum suarum, sive fructus administrationis prelature ecclesie nostre predicte, ut moris est, inter capitulares dividantur. Harum nostrarum testimonio literarum, sigillo nostri capituli munitarum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, ipso die beati Remigii.

(Statutum istud habetur in libro piloso).

XXX. STATUTUM SUPER REDEMPTIONE PENSIONIS DOMORUM CLAUSTRALIUM. (1326).

Nos Rudolphus, Dei gratia decanus totumque capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. ad universorum notitiam deduci volumus per presentes, quod deliberati concorditer, consensimus et consentimus, quod, quicunque canonicorum ecclesie nostre predicte, pensionem, quam super area et domo sua, nostro capitulo debitam habuerit, eam pensionem, in alios certos redditus capitulo nostro in recompensam sufficientes, aut etiam super aliis et alterius area et domo, sitis in emunitate nostra, transferendo possit et valeat licite commutare, ita tamen, quod ante translationem hujusmodi permutationis, capitulum nostrum indemnem habitum videatur, et ei tam in redditibus quam in pensione, super aliis areis ita acceptandis, de valoris recompensa certitudinaliter caveatur. In quorum omnium testimonium, sigillum ecclesie nostre presentibus est appensum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo vicesimo sexto, die dominica, qua cantatur: *Reminiscere*.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXI. STATUTUM DE ANNIS, QUIBUS PERMUTANS TENETUR EXSPECTARE JUXTA PERMUTANTIUM QUALITATES. (1333).

Universis presentia visuris, nos capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., vacante nostro decanatu, facimus manifestum, quod nos, questionis materiam amputare et indemnitatibus ecclesie nostre predicte, in quantum possumus, occurrere desiderabiliter affectantes, deliberato consilio et communi consensu nostro, propter evidentem necessitatem et utilitatem ecclesie nostre antedicte, duximus statuendum, et his presentibus consensu R[di] patris, domini nostri episcopi Trajecten., ad hoc accedente, statuimus et ordinamus in hunc modum, ut, quicunque canonicus noster capitularis cum aliquo clerico, cujuscunque ordinis aut status existit, canonicatum et prebendam permutaverit, idem clericus per biennium continuum et duos

menses, antequam capitularis fiat, aut vocem in capitulo habeat, exspectabit, nec, biennio elapso, vocem in capitulo habebit, nisi residentiam fecerit, secundum consuetudinem ecclesie nostre memorate, presentias vero integras, memoriam integram, servitium integrum aut quod pro servitio datur, percipiet, reliquorum vero bonorum omnium media pars cedet permutanti, altera medietas fabrice ecclesie nostre antedicte. Si vero canonicus non capitularis, in plena tamen perceptione existens, permutantem per quadriennium et duos menses expectavit, antequam capitularis aut vocem in capitulo habebit, nec tunc, nisi residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et medietatem omnium bonorum aliorum recipiet, prout in primo articulo est expressum. Si vero canonicus non capitularis, non in plena perceptione existens, canonicatum et prebendam permutaverit, per sex annos continuos et duos menses, antequam capitularis, aut vocem in capitulo habeat, expectavit, nec tunc, nisi residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et medietatem aliorum bonorum per quadriennium, post vero quadriennium predictum fructus integros, videlicet, tricesimam partem omnium bonorum, percipiet, cujusque contradictione non obstante. Item statuimus, quod, quicunque canonicatum et prebendam ecclesie nostre predicte per liberam resignationem alicujus canonici nostri adeptus fuerit, per sex annos continuos, antequam capitularis, aut vocem in capitulo habeat, exspectabit, nec tunc, nisi presens residentiam fecerit, presentias vero memoratas, servitium et alios fructus et proventus ecclesie nostre percipiet, prout de canonicis non capitularibus, non in plena perceptione existentibus, permutantibus, superius est statutum. In quorum testimonium omnium sigillum ecclesie nostre duximus apponendum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo tricesimo tertio, sabbato post Translationem Sancti Martini.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXII. CONFIRMATIO EPISCOPI DESUPER. (1334).

Johannes, Dei gratia Episcopus Trajecten., universis presentes literas inspecturis vel audituris, volumus esse notum, quod nos statuta in literis, quibus nostre presentes litere sunt transfixe, prout ibidem continentur, auctoritate nostra ordinaria ex certa scientia ratificamus, confirmamus et approbamus, presentium literarum testimonio, appensione nostri sigilli munitarum.

Datum Trajecti, anno dni millesimo trecentesimo trigesimo quarto, in crastino Conversionis beati Pauli.

(Confirmatio ista est in archivis et copia habetur in libro piloso).

XXXIII. STATUTUM SUPER *BASTONIO* AD XII ANNOS INTRODUCTO. (1333).

Nos, capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., universis presentia visuris et audituris, facimus manifestum, quod, habito et deliberato consilio de communi consensu nostro, pro ornamentis ecclesie nostre meliorandis, et aliis oneribus et necessitatibus sublevandis, *bastonium* in ecclesia nostra ad annos XII datam presentium immediate sequentes, et non ultra duximus statuendum, eo tenore videlicet, quod receptores dicti bastonii, qui *bastonarii* dicuntur, et erunt sex numero, videlicet quatuor capitulares et duo non capitulares, et qui semel receperunt, secundo recipere non poterunt, dum alii receptores inveniantur, seniores tamen junioribus in receptione dicti bastonii preferantur; quod quidem bastonarii tanta

libertate erunt prediti, quod a die receptionis bastonii per biennium integrum, summam dictum biennium in annis duodecim prefatis includantur, quocunque tempore dimittere voluerint, sex librarum grossarum Turonen. regalium, si fuerint capitulares, si vero non capitulares et in plena perceptione fuerint, quatuor libras ejusdem monete recepient a receptore per capitulum et bastonarium deputando, de bonis et fructibus primis et promtionibus et pactionibus, a die receptionis dicti bastonii, prebendarum suarum distributionibus denariorum memoriarum exceptis, qui pro media parte cedent presentibus et pro alia parte nec non residui quod superest, fabrice ecclesie nostre memorate; salvo saltem ecclesie, quod quilibet eorum in suo gradu officium ebdomadale in absentia sua per alium suppleri procuret, et cum hoc liberi erunt ab omni servitio vel officio diurno vel nocturno, ab actibus capitularibus et ab omni onere dispositionis bonorum ecclesie penitus absoluti, nec ad aliquos actus vel officia ecclesiam nostram tangentia, durante biennio, admittendi, nisi ad electionem episcopi, si episcopatum vacare contigerit infra biennium antedictum, pro bastonario vero capitulari vel non capitulari hoc statuimus, quod, quicunque in anno secundo ad capitulum suum redire voluerit, dummodo ante finem anni capitulo insinuet, et eidem ante ingressum suum octo libras nigrorum Turonen. grosso Turonen. pro sedecim denariis computato, ad unam cappam comparandam persolvat, vel de eis satisfaciat competenter, ad omnia jura capituli gratanter et gratiose admittatur. Preterea volumus, si aliquem de dictis bastonariis infra biennium suum mentale debitum sue anime solvere contingat, ab ipso die obitus sui, anno gratie secundum consuetudinem ecclesie nostre gaudeat, ac si bastonium nunquam recepisset. Canonicus vero, qui residentiam suam, ut premittitur, non fecerit, a libertate hujusmodi et omnibus suprascriptis, ipsum penitus volumus esse alienum, presentium testimonio literarum sigillo capituli nostri munitarum. Datum anno dni millesimo trecentesimo tricesimo tertio, feria sexta post Omnium Sanctorum.

(Statutum presens habetur in libro piloso).

XXXIV. STATUTUM DE CONFERENDIS MEMORIIS SOCIORUM, ET QUOT ERUNT. (1340).

Universis presentia visuris seu audituris, Nos, decanus totumque capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. salutem in eo, qui est omnium vera salus. Quum ea, que geruntur in tempore, temporis verriculo elabantur, nisi scriptis perhennantur, de facili in oblivionem recidant, hinc est, quod nos presenti scripto de communi omnium nostrorum predictorum consensu, ut ex hoc in nostra ecclesia concordia nutriatur et pacis tranquillitas melius observetur, duximus statuendum, quod de quatuordecim memoriis seu presentiis hactenus pro capellanis seu vicariis et officiatis in dicta nostra ecclesia ordinatis, vicarii seu capellani pro missa animarum inibi deputati, qui sunt duo, item, qui inibi evangelium pro tempore legerit, et illud officium, quod vulgariter *lese prouene* nuncupatur, habuerit, item, qui epistolarius inibi pro tempore fuerit et illud officium habuerit, item, campanarius, nuncius capituli, videlicet, qui capitulum custodit, item, rector scholarium, qui pro tempore fuerit, habebuntque quilibet ex eis unam, et he septem memorie seu presentie perpetuo cedent ad beneficia seu officia supradicta, relique vero septem memorie conferantur et assignentur inter perpetuos vicarios, et actu in eadem ecelesia beneficiotos, juxta modum infrascriptum, videlicet, quod tres ex nobis ebdomadarii capitulares, videlicet presbiter, diaconus et subdiaconus, pro tempore existentes, hujusmodi memorias seu presentias, cum vacaverint, unam vel plures in eadem ebdomada, conferrent, juxta eorum libitum voluntatis, uni tamen ex personis suprascriptis, si vero hujusmodi mem. seu presen. aliquot. ex eis

contigerit in aliqua ebdomada, in qua ipse ebdomadarius, presbiter, diaconus vel subdiaconus, seu ebdomadarii capitulares vel capitularis non fuerit aut non fuerint, tunc ebdomadarius vel ebdomadarii de ebdomada proxime sequenti in ordine vel ordinibus existens vel existentes, in quibus hic vel hii non capitularis vel capitulares ebdomade precedentis fuerit vel fuerint, supplebit vel supplebunt vices ipsorum non capitularium, et per hoc tamen eis, que ad memorias vacandas in ebdomada eorum conferendas, per ipsum nullum prejudicium generetur, et collatio modo premisso facta, firma manebit, contradictione tertii non obstante, dummodo super hujusmodi collatione tertius fuerit requisitus; et dicti tres ebdomadarii hujusmodi memorias seu presentias a tempore note vacationis earundem in ecclesia, conferent et assignabunt intra octo dies proxime sequentes, alioquin ipsarum collatio libere illa vice ad capitulum devolvetur. Item, cum in statuto super absentia canonicorum edito, de absentiis causa peregrinationis, egritudinis, exhereditationis et studii teneatur, declaramus hoc intelligi debere de illo, qui causa studii absens fuerit in loco, in quo habetur generale studium, videlicet, Parisiis, Aurelianis, Avenione, in Monte Pessulano, Bononie, Andegavis, in Cellesa et hiis, qui ob dictam causam studii abesse voluerit, et in aliquo dictorum locorum ob studium remanere, licentiam a decano et capitulo, et decano absente, a capitulo petet, et jurabit ad sancta Dei evangelia, omni dolo et fraude exclusis, quod hujusmodi licentiam ob causam studii petit et requirit, et ex hujusmodi licentia libere fruetur, contradictione decani et capituli aut alicujus ex iis qualibet non obstante, et is sua prebenda, sicut ille, qui in peregrinatione fuerit, et fructus ejusdem libere gaudebit et fruetur; officium tamen ebdomadale per alium idoneum medio tempore faciat suppleri. Hujusmodi tamen studens ultra biennium continuum abesse non poterit, dum, cum aliter fuerit, qui hujusmodi licentia gaudere voluerit, et hoc in capitulo allegaverit, et ad hoc suum juramentum medio tempore fecerit, ut dictum est, et, cum redierit, literas testimoniales magistri sui, coram quo audierit, reportabit, decano et capitulo presentabit easdem. Hujusmodi autem absentia non nisi canonici in plena perceptione existentes, et qui eorum personalem residentiam compleverint et in sacris fuerint, gaudebunt quovis modo, et ultra duos esse non poterunt, et in his, semotis minoribus, qui hujusmodi absentiam non habuerunt, si voluerint, preferentur. In quorum omnium testimonium, sigillum ecclesie nostre presentibus duximus apponendum.

Datum anno dni millesimo trecentesimo quadragesimo, sabbato post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum.

(Statutum prescriptum habetur in libro piloso).

XXXV. DECLARATIO, YMO RENOVATIO STATUTI PRESCRIPTI. (1512).

Quum in collationibus memoriarum seu presentiarum, que dicuntur, quarte partis .... quatuordecim inter socios nostros, vicarios et officiatos distribui et per tres ex nobis, presbyterum videlicet, diaconum et subdiaconum capitulares, juxta statutum anno dni XIII^{c}XL sabbato post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum desuper editum, conferri solitarum, error surrepere aliquamdiu cepisset, quia videlicet a nonnullis paucis annis citra, nullus inter nos capitularis exsisterit, in diaconatus ordine constitutus, qui tertiam conferentium personam complere posset, et sic nonnulli, tam ex nobis quam ex vicariis, supradicti statuti ignari ad prepositum nostrum, qui quidem, etiamsi sacerdos sit, tamen ratione archidiaconatus pro diacono semper se gerere et reputari est solitus, tanquam ille posset, non existente inter nos diacono, illius vicem supplere, quod tamen nulla ratio admittit, statuto obstante supradicto,

et quia ipse prepositus nullam nobiscum in conferendis beneficiis vel officiis habet communionem, sed est in ea parte penitus a nobis separatus, occurrente hujusmodi memorie vacatione, pro habenda collatione ejusdem est recursum, et quoniam hucusque per nudam hujusmodi trium collationem, ipse, cui illa contigerat, sine ulla nobis desuper facta presentatione ejusdem memorie, jam tanquam per nos admissus, capax censebatur, ex quo contigit, ut hujusmodi error nobis tardius innotesceret, neque forsan adhuc innotuisset, nisi nuper nobis duo, per ipsos tres in discordia presentati, occasionem ad ipsum statutum decurrendi prestitissent. Ne igitur error hujusmodi latius serpat, et augmentum sumens, litis inter nos et discordiam pariat, Nos, decanus et capitulum, desuper in domo capitulari, capitulo desuper, ut moris est, indicto, capitulariter congregati, volentes, ut ex vi juramenti ad hoc tenemur statuta ecclesie nostre inviolabiliter observari, ac non solum litibus et discordiis, sed etiam illarum omnium principiis occurrere, sic desuper ordinandum ac prefatum antiquum statutum in hac parte duximus declarandum, imo potius immutandum et renovandum, ac in perpetuum per nos et nostros successores observandum, quod deinceps, occurrente hujusmodi memoriarum aliqua vacatione, is, qui tempore vacationis hujusmodi fuerit de beneficiis conferendis turnarius in tabula in choro nostro pendente inscriptus, et ad quem minora beneficia juxta statutum de anno dni M° tricentesimo sexagesimo, vicesima septima Augusti desuper editum conferre spectabit, is solus, ne etiam aliqua dissentio oriatur, memoriam, sic vacantem, conferre poterit et debebit, in omnibus et per omnia reliqua observans, ac si hujusmodi memoria beneficium esset vel officium, sicut latius in dicto statuto continetur. Et preterea cum in prenominato statuto antiquo ex dictis quatuordecim memoriis septem semper statuantur suis beneficiis et officiis annexe, inter quos duo duntaxat nominantur presbyteri, pro missa animarum, sicque post dictum antiquum statutum tertius pro eadem missa animarum adjunctus, cui beneficii sui fructus satis exigui minime sufficiunt, nisi etiam et illi sit annexa hujusmodi memoria, statuimus, ut hujusmodi tertius presbyter animarum, quemadmodum et reliqui duo, semper habeant memoriam suo beneficio adjunctam, et sic deinceps octo ex dictis quatuordecim memoriis semper suis adhereant beneficiis et officiis prenarratis. De reliquis vero sex memoriis per dictum turnarium, ut jam supra specificatum est, in perpetuum disponatur. Per hanc autem nostram declarationem, ordinationem et dispositionem nolumus nec intendimus, dicto antiquo statuto in aliis quoquo modo derogare.

Datum anno dni millesimo quingentesimo duodecimo, die vero Veneris, XVI^{a} Januarii hora capitulari consueta.

(Habetur in libro piloso).

Hujusmodi ordinationem approbaverunt venerabiles domini B. de Tyela decanus, Haeften, Pe. Amerongen, Vinea, Zoudenbalch, Kroll, Schuersac, Venrode, Dorschen, Bosch et Adam, canonici capitulares, capitulariter congregati, capitulo desuper indicto; Grundick solo dissentiente, sub spe boni consensus magistri Joh. in negociis ecclesie absentis, ceteris vocatis et non comparentibus.

Teste me Henrico Beyer, nto.

Postea XXIII^{a} Febr. Beverweerdt et Dedel approbarunt.

Teste me H. Beyer, nto.

(Ex protocollo nostro in anno XII°).

XXXVI. QUEDAM DEFINITIO CAPITULI SUPER COLLATIONE UNIUS MEMORIE. (1501).

Orta dudum altercatione seu questionis materia inter dominum Jacobum Kroll, canoni-

cum capitularem ecclesie nostre, tanquam presbyterum ebdomadarium, qui alias memoriam tunc vacantem, per mortem quondam magistri Gherardi de Schiedammis, protestando de spreto et non vocatione sui, contulerat Dominico Wten Weerdt, vicario nostro minori ex una, necnon magistros Martinum Grundick, tanquam officialem et vicarium generalem venerabilis viri, Dni Adolphi de Rutenberch, prepositi et archidiaconi nostri, ut diaconi proximioris, quia dns Jo. Inghenwinckel, prepositus Sancti Johannis Trajecten., canonicus noster, erat pro tunc tabule in choro nostro pendenti diaconus inscriptus, et Henricum de Montfoirt, etiam respective canonicos nostros capitulares, tanquam subdiaconum, qui eandem memoriam conjunctim contulerant dno Gherardo de Langhedyck, presbytero, etiam vicario nostro, de et super verbis collationis hujusmodi, ut premittitur, in discordia fact. partibus ex altera, tandem venerabiles dni Pe. de Ameronghen, prout vicedecanus, Vinea, Zoudenbalch, Compostel, Schuersac, Venrode, Dorschen, Buser, Bosch et Adam, canonici capitulares dicte ecclesie nostre, ad hoc capitulariter congregati, capituloque desuper specialiter per juramentum indicto, insequendo statutum olim super conferendis memoriis editum, collationem ipsius domini Jacobi Kroll de persona antedicti Dominici Wten Weerdt, vicarii nostri minorennis, ut prefertur, factam, gratificarunt, ipsumque Dominicum provisum ad memoriam eandem, illiusque possessionem et perceptionem admittendum, duxerunt et admiserunt eundem, juxta consuetudinem ecclesie nostre antedicte.

Actum in domo capitulari, die veneris, in festo Willebrordi, VII^a mensis Novembris, hora capitulari consueta, presentibus ibidem dominis Arnoldo Wilhelmi et Waltero de Mechlinia, presbyteris vicariis nostris, testibus, etc.

H. Beyer, nts sbst.

XXXVII. STATUTUM, DE SOLVENDO PER SINGULOS CANONICOS NUNTIO CAPITULI PRO VESTIBUS SUIS QUINQUE LIBRAS NIGRORUM. (1343).

Universis et singulis, tam presentibus quam futuris, Nos, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten. ad perpetuam rei memoriam volumus esse notum, quod nos, nobis in loco capitulari congregatis, pensata communi utilitate nostri capituli, statuimus et ordinamus, tam pro presentibus quam pro futuris, quod quilibet recipiendus in nostrum concanonicum, solvet quinque libras Turonen. nigrorum Goswino, nuntio nunc nostri capituli et suis successoribus pro tempore existentibus, pro vestibus, quas idem Goswinus, juxta consuetudinem nostri capituli, et sui successores esset vel essent, recepturus vel recepturi ab eodem. In cujus rei testimonium presentes litere appensione sigilli nostri ecclesie sunt communite.

Datum anno dni millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, in die Michaelis.

(Statutum presens est in archivis, cujus copia habetur in libro piloso).

XXXVIII. STATUTUM SUPER COLLATIONE BENEFICIORUM PER HEBDOMADAS. (1360).

Nos, Hugo, Dei gratia decanus, et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., sedula meditatione revolventes, qualiter, dum ex inconsulta providentia, nec non carnalitatis affectu et magnatum importuna instantia, plerumque ad singularia beneficia et officia, ad collationem, provisionem seu quamvis aliam dispositionem nostram in communi spectantia,

pluribus in discordia, et quandocunque minus habilibus promotis, inter fratres discordie oriebantur, ecclesia nostra periculis exponebatur diversis, et crescente hominum malitia, pejora prioribus in posterum verisimiliter formidentur, discordiis itaque hujusmodi et periculis occurrere caritatemque fraternam exitare, et nutrire exitatam, favente domino, cupientes, deliberatione matura prehabita, in communi hoc statuto perpetuo inviolabiliter duraturo, super hoc duximus statuendum, quod quibuscunque beneficiis vel officiis, curatis vel non curatis, perpetuis vel temporalibus, etiam si canonicatus vel prebenda extra ecclesiam nostram predictam existerent, morte, dimissione ordinis vel status clericalis, vel adeptione alterius beneficii vel officii, quodsi cum priori non patitur vel per resignationem liberam in ecclesia nostra predicta, vel extra ubicunque vacantibus, ad collationem, provisionem, nominationem, presentationem seu quamvis aliam dispositionem nostram in communi spectantibus, quod hujusmodi beneficia et officia, presentia et futura, quocunque nomine censeantur, dignitatibus necnon canonicatibus et prebendis in ecclesia nostra predicta duntaxat exceptis, necnon observantia et consuetudine in conferendis memoriis sociorum, cum pro tempore vacaverint, circa que non intendimus aliquid innovare, canonici prebend. actu capitulares, et jure et voce capitularibus juxta observantiam et consuetudinem ejusdem ecclesie nostre gaudentes, qui in tabula scribuntur tempore hujusmodi vacationis, per singulas hebdomadas singulatim, incipiendo a decano et successive descendendo secundum ordinem stalli, quem in choro et processionibus ecclesie nostre hujusmodi haberi noscuntur, vicissitudinaliter, et beneficiis et officiis hujusmodi infra ebdomadam ex dicta successione vicissitudinaria sibi competentem, ut premittitur, vacantia vel aliter, collationi et dispositioni decani et capituli competentia, personis idoneis etiam aliter beneficiatis conferre, providere, nominare, presentare vel aliter disponere, juxta suam rectam conscientiam habeant et debeant, vice et nomine dictorum decani et capituli, prout hec ad ipsos decanum et capitulum hactenus pertinebat, ipsique decanus et capitulum personas hujusmodi, quibus de hujusmodi beneficiis et officiis extitit provisum, admittere ad beneficia et officia memorata, et ipsis personis ad requisitionem eorum, literas collationis et provisionis eis hoc modo factarum, vice et nomine ipsorum, sub sigillo capituli tradere teneantur, sine contradictione quacunque, salvo ipsi decano, vel, ipso absente vel decanatu vacante, seniori canonico capitulari tunc presenti, institutione corporali, installatione, fidelitatis et obedientie et aliorum de jure seu consuetudine debitorum juramentorum receptione, prout hactenus fuit consuetum. Ne autem super hujusmodi vacationis temporis initio quocunque et fine, ebdomadariorum successiva vicissitudine, stallo, ordine vel aliis articulis superius positis, inferius declarandis, dissensionis suscitetur materia, diffinimus et declaramus, tunc, quo ad presentem materiam, vacationem censendam, cum in re fuerit vacatio, non autem a tempore noticie computandam, nisi quo ad hoc, quod ad collationem, provisionem, nominationem, presentationem seu etiam dispositionem hujusmodi canonicus ebdomadarius pro suo tempore inscriptus ante vacationis noticiam non ...., nulli etiam ante certam noticiam tempore vacationis hujusmodi disponere liceat de hujusmodi beneficio vel officio, in remotis partibus forsan vacaturo, etsi presentes de hujusmodi vacationis tempore contendunt, capitulum ad tale beneficium nullum admittat, donec de tempore hujusmodi certificatum existat, principium etiam septimane cujuslibet incipiat in sabbato in primo pulsu vesperarum apud ecclesiam Trajecten., et durabit usque ad alium sabbatum et horam predictam exclusive, stallum quoque in hoc casu intelligimus, quem quilibet canonicus obtinebit, secundum ordinem et tempus, secundum quod personaliter vel per procuratorem ad hoc legitime constitutum, et canonicatum et prebendam vacantes in ecclesia nostra predicta, fuerit installatus, canonicus etiam propter metum vel aliam corporis necessitatem, decreto et approbatione super hoc precedentibus vel in negotio capituli deputatus, vel aliam justam ob causam absens sit, sic, quod,

cessante hujusmodi ordinatione, in communi electione capituli hujusmodi beneficiorum et officiorum vocem habuisset et haberet, gaudebit vicissitudine septimanaria hujusmodi, dum tamen actu capitularis existat, et bastonarius non fuerit, qui absens et presens in hoc casu voce careat capitulari nec in tabula juxta hanc ordinationem scribetur, sed sequens capitularis post ipsum in ordine. Quod si aliquis canonicus, ignorans potestatem hujusmodi providendi, conferendi, nominandi seu presentandi sibi competere, vel aliter negligens vel non valens decedat, vel non actu capitularis efficiatur, antequam de beneficio vel officio juxta suam competentiam ordinaverit, canonicus eidem in sequenti septimana succedens illius omittentis jure, necnon jure septimane prepponetur, ita quod successor decedentis beneficium a die in septimana ipsius vacans conferet, et quod canonicus infra hebdomadam suam poterit quibuscunque clericis in ecclesia nostra beneficiatis, tamen habilibus, de hujusmodi beneficiis providere, et beneficiorum priorum, que tales habuerant, si ad dispositionem capituli pertineant, resignationem recipere et ea conferre alia similia dimissuris usque in infinitum, nullus etiam canonicorum nostrorum in possessione actu capitularis existens, aliqua juris exceptione ad hujusmodi potestate providendi impediri poterit, quamdiu ab hac potestate per sententiam capituli non fuerit destitutus. Item ad quemcunque collatio, provisio seu dispositio beneficiorum hujusmodi ex vicissitudine septimanaria hujusmodi pertinuerit, ille infra octo septimanas a die note in ecclesia nostra vacationis ipsius de ipso beneficio, per se vel procuratorem suum ad hoc legitime constitutum, disponet, et de hujusmodi dispositione infra idem tempus nostrum capitulum certificabit, alioquin successor ipsius proximus de hujusmodi beneficio juxta premissum tenorem disponet, et ipso negligente, successor ipsius.

In quorum testimonium sigillum ecclesie nostre presentibus est appensum.

Datum XXVII mensis Augusti, anno nativitatis dni millesimo trecentesimo sexagesimo.

(Habetur statutum presens in libro piloso).

XXXIX. STATUTUM DE CANONICIS LITIGANTIBUS SUPER PREBENDIS EORUM. (1387).

Universis presentem paginam inspecturis, eternam in Domino salutem. Noscant presentes, sciant posteri, quod nos, decanus et capitulum ecclesie beate Marie Trajecten., propter magnam discordiam, quam capitulares canonici inter se habuerunt super generalitate cujusdam statuti, quod incipit: »Capitulum ecclesie beate Marie Trajecten.," et sic finit: »Acta sunt hec anno domini millesimo trecentesimo tricesimo octavo, mensis Decembris, »in die Lucie Virginis." Quod statutum declaramus, etiam eidem propter causas predictas addidimus, capitulo ad hoc indicto, et capitulariter congregato, super absentia litigantium in Romana curia canonicorum, istiusmodi duntaxat, que sequuntur servanda in dicta nostra ecclesia, prelati, prebendati et officiati, quicunque patiuntur lites seu controversias in dictis beneficiis suis seu aliquo beneficiorum in ista ecclesia, et quidem fuerint per annum in pacifica possessione beneficii, super quo vertitur lis seu controversia, tunc talis pro tempore vexatus seu citatus, facient indici capitulum in dicta ecclesia, quando sibi placeat, et dicet capitularibus, tunc temporis capitulum facientibus per suum juramentum, si alias capitulo legitime non constiterit, quod lis pendeat super beneficio suo in ista ecclesia, et quod intendat ire personaliter super defensione dictorum prelature, prebende vel officii, et non aliter nec alias ad Romanam curiam iturus, et tunc sine contradictione obtinebit licentiam, et fructus prelature, prebende vel officii sui, et a tali tempore, si quis litigans esset, habebit memoriam ac festa et capitularia, de memoriis et festis duntaxat provenientia, et si iste defrauderet capitulum, sic, quod non penderet lis, vel, quod non iret personaliter,

prout juravit, tunc perdet omnes fructus beneficii sui, de quo agitur, a tempore, quo juravit, en non percipiet aliquos fructus in dicta ecclesia de beneficiis seu beneficio, quousque emendaverit dictis decano et capitulo, et omnes tales fructus cedent fabrice dicte ecclesie. Nomina vero decani et canonicorum, qui huic ordinationi, declarationi et additioni interfuerunt, sunt hec, videlicet: Petrus de Leuwenberch decanus, Gumperdus de Arkeler, Joannes Grobbe, Johannes Tamme, Arnoldus Vos, Erpo de Bramme, Otto de Ommeren, Thyaso then Orthen, Henricus Beesde, Theodoricus Bovinc, Rodolphus Tamme, Reynaldus Reynaldi de Novimagio, Herbernus vander Donc, Hector Vilt, Johannes Symonis.

Datum et actum in domo nostra capitulari, sub anno dni millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, ipso die Calixti pape.

(Statutum istud habetur in libro piloso).

XL. STATUTUM SUPER MODO PROMERENDI COTIDIANAS DISTRIBUTIONES. (1417).

In nomine domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo decimo septimo, indictione decima, secundum stilum, usum et consuetudinem civitatis et dioecesis Trajecten., mensis Decembris die tertia, hora tertiarum vel quasi, pontificatus Sanctissimi in Christo patris ac dni nostri, dni Martini, divina providentia pape Quinti anno primo, in mei notarii publici et testium infrascriptorum, ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia, propter hoc personaliter constituti, venerabiles et circumspecti viri, domini et magistri, Johannes Wyt, de Delft, decanus, Reynaldus Reynaldi de Noviomagio, Rodolphus Tam, Hector Vilt, Wouterus de Inghen, Johannes Ryser, Johannes Koc, Arnoldus Herboert, Theodoricus Weert, Stephanus Voet, Ludolphus Schulte, Henricus Zoudenballich, Thomas Blauwert, Petrus Passert, Lambertus Vliegher et Folckerus de Lichtenberch, canonici capitulares ecclesie beate Marie Trajecten., in loco capitulari ejusdem ecclesie capitulariter congregati, domino Gerlaco Florentii, summam missam super chorum celebrante, consentiente, capitulum pro tunc facientes et representantes, et capitulo ad infrascripta, ut asseruerunt, specialiter indicto, sponte, libere et scienter et animis diu deliberatis, ad laudem et honorem omnipotentis Dei, beate Marie Virginis gloriose, ejus genetricis ac omnium sanctorum, nec non salutem animarum atque divini cultus in eorum ecclesie auctamentum, pie statuerunt, ordinantes et mandantes, omnibus et singulis canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie sue predicte, qui distributionum quotidianarum in dicta ecclesia voluerint esse participes, eas de cetero deservient, prout in quadam cedula papyrea ibidem manualiter .... et prelecta, continetur, compromiserunt etiam tunc predicti domini, decanus et canonici capitulares mutuo, bona fide et per eorum juramenta, dicte ecclesie sue ab ipsis corporaliter prestita, et quilibet eorum, simili modo, promisit bona fide et per juramentum suum in manu mea, notarii publici suprascripti legitime stipulantis et recipientis, vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum, se ipsos caritative et fraternaliter confederantes, quod si, quod Deus avertat, aliqui se dicte salubri ordinationi de distributionibus quotidianis edito, opponant seu aliquem vel aliquos, conjunctim vel divisim, ex dictis dominis, decano et canonicis capitularibus molestaverint, quod illis resistent expensis capituli, prout etiam in dicta cedula plenarie continetur, cujus quidem cedule tenor sequitur in hec verba ad gloriam, laudem et honorem sancte et individue trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus Sancti.

Nos, Johannes Wit, decanus, Reynaldus Reynaldi de Noviomagio, et ceteri canonici ca-

pitulares predicti, ecclesie beate Marie Trajectensis in loco capitulari ejusdem ecclesie capitulariter congregati, capitulum facientes et representantes, omnibus ad dicte ecclesie capitulum vocari solitis et consuetis, vocatis et congregatis, universis et singulis in terra bone voluntatis hominibus pacem cum eo, qui princeps est pacis, infrascriptorum noscere veritatem. Quia certas quotidianas distributiones pro omnipotentis Dei et gloriose virginis, ejus genetricis, diversorumque sanctorum apostolorum, Martini confessoris, ac virginum (!) festis, in ecclesia nostra predicta celebrandis, nec non pro christifidelium defunctorum memoriis peragendis, ad divini cultus augmentum ab antiquo devote et salubriter ordinatas ..... quidam pestifer et periculosus error et abusus per predecessorum nostrorum circa divinum cultum negligentiam introductus, canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie nostre predicte occasionem tante dedit deordinationi et corruptele, ut ab horis canonicis, nocturnis et diurnis, missis et vigiliis in ipsa ecclesia faciendis, se penitus subtraherent et absentarent, predictas distributiones cotidianas indebite recipientes, in obsequiorum ecclesie nostre predicte debitorum defraudationem, omnipotentis Dei, gloriose ejus genetricis ceterorumque Sanctorum ejus injuriam, animarumque in locis purgatoriis degentium dispendium non modicum, et scandalum grave plurimorum; ad tam pestilentis igitur erroris, abusus, deordinationis et corruptele extirpationem et divini cultus in dicta ecclesia nostra reformationem, divina inspirante gratia, multo tempore sollicitudine debita intendentes, matura deliberatione, pluribusque capitulis et consiliis prehabitis, tandem capitulo super premissis per decanum nostrum specialiter indicto, omnibus et singulis canonicis, vicariis et chorisociis ecclesie nostre supradicte, mandamus, intimantes, ut, si dictarum cotidianarum distributionum vellent esse participes, temporibus debitis, quibus hujusmodi festa celebranda et defunctorum memorie peragende sunt, ecclesiam nostram sepedictam frequentarent et divinis officiis interessent, sicque ecclesie nostre sepedicte debita obsequia, omnipotenti Deo debitus cultus, gloriose ejus genetrici ceterisque Sanctis in suis festis debita veneratio, animabusque Christifidelium debita missarum et orationum suffragia, quibus per errorem et abusum spoliati fuerant, esti per nos, non tamen ex nobis, sed divina sunt gratia perficiente restituta. Ceterum, ne, antiquo hoste omnis devotionis et divini cultus innimico procurante, talis error, abusus, deordinatio et corruptela ullam denuo in sepedicta ecclesia nostra pullulandi materiam valeat invenire, omnem antiqui hostis artibus, fraudibus et machinationibus viam, quantum nobis a patre donatur luminum, precludere cupientes, sponte, libere et scienter, animis mature deliberatis, nos in vinculo fraterne caritatis, concordie, unionis et pacis confederando, colligando et per juramenta ecclesie nostre sepedicte per nos praestita obligando, omnes simul singulariter singuli compromisimus mutuo bona fide, quod si aliquis seu aliqui, cujuscunque status, gradus, conditionis, nobis conjunctim, aut aliquibus vel alicui nostrum divisim vexationes, injurias sive lites qualescunque inferre presumeret, vel presumerent aut prebendas, vel prebendam aliquorum vel alicujus ex nobis impetraret vel impetrarent premissorum occasione, etiam aliis coloribus, occasionibus, titulis, juribus, modis, causis vel formis quesitis quibuscunque, illi et illis fraternaliter et unanimiter, sine contradictione, communibus consiliis, auxiliis, adhesionibus et favoribus, capituli nostri expensis resistemus, causam ipsam vel causas juridice prosequentes et defendentes ipsas singulares personas vexatas ab omni expensarum damno et onere, expensis capituli relevando, nec a persecutione seu defensione hujusmodi desistemus, donec a vexationibus, injuriis, molestiis, litibus et damnis illatis, Deo, ecclesie nostre, nobis ac singularibus personis vexatis fuerit legitime satisfactum, aut cause ipse, juridice vel amicabiliter fuerint terminate. Recognoscimus insuper omnes predicti et singulariter singuli, si, quod avertat Deus, aliquem nostrum a premissis resilire aut eisdem contravenire facto vel verbo contingat, publice vel occulte, quod taliter a perceptione fructuum prebende sue suspensus est, ipso facto, nul-

latenus ad ipsam perceptionem restituendus, nisi prius de tali perjurii reatu, Deo, ecclesie nostre et nobis, emendam perfecit congruentem. Super quibus omnibus et singulis prefatus Dominus Johannes Wyt, Decanus, sui et capituli sui nomine, petiit fieri sibi conjunctim vel divisim a me notario publico suprascripto publicum instrumentum, sub ibidem presentium testimonio personarum, sigillo capituli eorum in majoris roboris firmitatem muniendum.

Acta sunt hec Trajecti, anno, indictione, mense, die, hora, loco et pontificatu predictis, presentibus tunc honestis et discretis viris Dom. Johanne Wouteri et Jacobo Ruter presbiteris, perpetuis vicariis in ecclesia beate Marie Trajectensis predicta testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Johannis Gherardi, alias de Ema, clericus Trajecten. dioec. publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus et singulis, dum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens interfui, eaque sic fieri vidi et audivi, ideoque hoc presens publicum instrumentum, per alium fideliter scriptum, supervidi, confeci, signoque meo solito signavi, una cum appensione sigilli capituli et dictorum dominorum rogatus et requisitus in testimonium premissorum.

(Statutum est in archivis, et copia habetur in libro piloso).

XLI. STATUTUM DE LIBRARIA ECCLESIE NOSTRE.

(1476).

Anno LXXVI, die Veneris, VIII Novembris, hora capitulari, domini Johannes de Mekeren, vicedecanus, Hu. Boechout, Amerongen, Tyla, Noerd, Minnenprys, Helmont, Hornse et Mouwer, statuerunt et ordinarunt circa librariam ecclesie nostre, quod custos debeat singulis diebus de mane post matutinas aperire exteriorem seram ejusdem, de vesperi, quando claudatur, eandem claudere, neque cuiquam illius clavem tradere, nisi expresso capituli consensu interveniente.

Item habebit singulis septimanis semel dictam librariam intrare et singula volumina numerare, et alia, que necesse erit, et si qui defectus fuerit, respicere et referre. Et pro laboribus suis hujusmodi habebit annuatim unum scutum aureum.

Quoad eos vero, quibus alterius cotidiane sere dicte librarie claves tradentur, haec infrascripta statuerunt:

Inprimis, ut neminem extraneum aut alium clavem non habentem, in dictam librariam inducant, nisi apud ipsum manere et eundem educere vellent.

Item, ut nec ipsi quicquam in dicta libraria scribant, aut, quos ipsi induxerint, scribi vel excopiari sinant, sine consensu capituli antedicti.

Item, ut nemini clavem suam prestent, aut similem fieri pro alio permittant, nisi de consensu capituli prelibati.

Item, nemo cum luminaribus sive candelis in ipsa libraria legat sive studeat. Moderatione capituli in premissis semper salva.

Actum in domo capitulari, die superius specificata.

Anno XXCIIII, die Veneris, III^a Oct. domini decanus et capitulum statuerunt custodi deinceps non esse solvendum scutum aureum de custodia libraria, sed commiserunt illius curam magistro fabrice pro tempore.

(Ex protocollo nostro).

(Het vervolg van deze Statuten in het volgende Deel).

BRIEVEN

DER

UTRECHTSCHE GECOMMITTEERDEN TER GENERALITEIT

AAN HUNNE LASTGEVERS.

UIT DEN JARE 1628.

I.

Edele Mogende Heeren.

Wt Vranckryck ende Engelandt en is niet schryvens weerdich aengecomen. De Keyserschen hebben eenige troupen in Oostvrieslandt omtrent Lier gelogert onder 't canon van Lieroort, den Commandeur over selvige troupes vermaent zynde, dat sulcx was tegens crychs gebruick ende dat sich wilde retireren, heeft eenich weynich dagen wtstel versocht, tot d'aencompste van den Grave van Anholt, die verwacht wierde, omme te bethonen, dat het canon van't voorsz. fort hun so verre streckende was, heeft zijne G. Stadthouder eenige volden laten doen. Gemelten Anholt schryft aen den Grave ende stadt van Empden, by aldyen hy eenich volck van oorloge, 't zy in haeren oft harer Ho. Mog. dienst in eenige plaetsen ten platten lande hadden, die te willen ruimen, tegens d'aencompste ende logeringe vande Keyserschen aldaer, waerop by de stadt geantwoordt is, dat sy alleenlyck eenich volck hadde gelogeert in eenige dorpen, onder haere jurisdictie behorende, die met het canon vande stadt connen bereyckt worden, of men deze *a force* sal willen doen delogeren, ende wat daer tegens sall werden gedaen, sall men metter tyt vernemen. Het collegie ter admiraliteit tot Amsterdam schryft by de haere vanden 7. deser, nieuwen styls, geen middelen in voorraet te hebben, omme de twee ofte drie versochte schepen te equipperen ende naer de Demse te senden, waerop goet gevonden es, haer te lasten, eenige van haere cleyne convoyers, tegenwoordich in dienste, daertoe te gebruicken, nyettegenstaende alle ordre is te beduchten, dat de ingesetenen deser landen nyet als all te groote toevoer en sullen doen, wy laeten staen Empden selfs.

Die van Wesel adverteren van den 2. deser, dat zy by schryvens des Hartoghe van Nienburch, vanden XXI. Decemb. gedreycht werden van gepriveert te werden vande exercitie der gereformeerde religie aldaer, ten zy binnen XIIII dagen bleeke, dat den paep ende papisten binnen Ravensteyn weder innegeruimpt wierden de capelle, omme hare ceremonien ende exercitie van religie te plegen, waervan zy zedert 't afsterven vanden laetsten capellaen gepriveert zyn geweest. Hyer op es met advys van zyne F. G. den Prince van Oraigien goetgevonden, den Gouverneur van Ravesteyn aen te schryven, dat hy alles sal hebben te stellen in sulcken state als het was van date van 't overlyden vanden voorsz. cappellaen, ende dat hy in plaetse van inde capelle sall doen predicken op de groote sale.

Also die van't landt van Gulick in gebreke bleven haere beloofde contributie te furneren, ende men vermits het Spaensche crychsvolck in die quartieren geen andere executie en conde

doen, zyn op't aenschryven van de heeren Raden van State by den Ontfanger Renssen aengehouden ende alhyer gebracht twee Gulicksche Edelluyden, met namen Simonius Rits ende Dirck van Leeck zu Hillenraet. Den eersten sustineert neutrael ende een inwoender van Ceulen te zyn.

Wy hebben voor eenigen tyt vermaen gedaen, omme te verstaen U E. Mog. intentie, rakende de presenten van eenige Engelsche heeren. Wy werden dickwyls gesommeert, ons daerop te verclaeren, 't welck wy excuseren by gebreck van last. Alle de provincien consenteren daer inne, wtgesondert Vrieslandt ende Overyssel, dewelcke difficulteren haer te verclaren, sonder alvorens onse verclaringe gehoort te hebben. Die genige, die deze vereeringe presseren, allegeren daertoe voor het principaelste argument, dat die over eenige jaren by advys van zyne Ex^{tie}. syn gearresteert ende gerepertieert, ende sonderlinge, dat den heer Ambassadeur Joacihmi, by ordre ende last van hare Ho. Mog. sulcx de voorn. heeren soude hebben aengeseydt, ende daerom van deselve nu en dan werdt aengesprocken, ende aengesien, of die al hadde ontfangen.

Haere Ho. Mog. hebben goetgevonden, dat by den Reedt van State alle Capt^{nen} aengeschreven sall worden, haere compagnien compleet te meken tegens den 1. Aprilis toecomende. Den heere Raedtpensionaris Duyck ende de heere Bleeswyck syn op gisteren met de heeren Broickhoven op Leyden verreyst, om redenen, so wy verstaen, dat deselve van Leyden difficulteren den voortganck van't redres der verpondinge, so lange die van Rotterdam weygerich syn het placcaet tegens de vergaderinge van de remonstrantsgesinde, volgende de resolutie van de heeren Staten van Hollandt, in hare stadt by publicatie te renoveren.

Wat wy opte versochte consenten totte fortificatie, item de subsidien voor de respective admiraliteyten, by ordre van Uwe Ed. Mog. ter generale vergaderinge hebben verclaert ende by geschrifte overgelevert, wat den heere Ambassadeur van Vranckryck op syne gedane propositie schriftelyck is geantwoordt, wat de heere Agent Brederode van de reyse des heeren van Oostenryck, Ambassadeur by de republycke van Venetien (van dewelcke men tot noch toe niet sekers vernomen en hadde) ende van andere occurrentien adviseert, sullen U E. Mog. nevens desen ontfangen.

Den Agent Coy notificeert wt Algir vanden 27. Octbr. verleden, dat de Algiresen aen de Thunetanen den oorloge hebben verclaert ende gedenuncieert, ende dat de Engelsche Consul tot Algir gevangen heeft geseten, met boeyen aen de beenen ende den hals, ende ontslagen onder belofte van aldaer te sullen leveren eenige Turquen, by de Engelschen verovert ende in Spaengien vercocht. Hyermede sullen wy ons gedienstelyck gebieden in Uwer E. Mog. goede gratie, ende Godt den Heer Almachtich bidden.

Edele Mogende Heeren, voor den welstant ende prosperiteyt van U E. Mog. ende derselver regieringe. In 's Gravenhage, den III. January 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers ende medebroeders,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Dezen gereet wesende, om te sluiten, heeft den Ambassadeur van Vranckryck audientie proponerende door last vanden Coninck, by zyne Ex. op nieus zedert d'antwoorde overgelevert, ontfangen, dat zyne Mat. onaengenaem soude wesen, byaldyen d'Ambassadeurs derwaerts gedestineert, yets soude willen proponeeren, contrarie het tractaet met den heer van Langeraeck geconcludeert ende gearresteert, ende so zy soude comen met last, omme daerinne yets te innoveren, dat zyne Mat. liever sage, dat zyl. de moeyte nyet aen en namen, also syne hoochstgem. Mat. hunl. nyet en soude connen aendoen alsulcken accueil, als deselve gewoon es de Ministers van hare Ho. Mo. te bewysen, ende dat de com-

plimenten ende receptie soude wesen different van die men aldaer voor desen heeft bethoont, versoeckende wel gemelte Ambassadeur hyer op spoedige resolutie, omme den courrier terugge te zenden. Wy verstaen in't particulier, dat gelycke last aen heer van Valencay, Gouverneur van Cales was toegesonden, omme die so de Ambassadeurs voort overbrengen van zyne Mats. brieven alhier, aldaer mochten aengecomen geweest zyn, te notificeeren.

Op huyden werdt goetgevonden, de provincien op hare respective landtdagen te besenden, omme de defecten te doen suyveren, ende bevorderen, dat de consenten by de petitie van den Raedt versocht, naer vereysch van de jegenwoordige noot mochte werden gedragen, U E. Mog. sullen alsulcx mede besonden worden, hoewell wy gesustineert hebbeu sulcx onnodig te wesen.

II.

Edele Mogende Heeren.

T sedert het vertreck van den heer van Thienhoeven, heeft den heer Ambassadeur van Vranckryck, een voorleden dinsdach, op zeekere frivole geruchten, van dat hy den last van synen Coninck niet wel nae en compt, hare Ho. Mo. vertoont de origineele brieven van zynen Coninck, van den 23. December, ende by monsieur d'Arbaut, secretaire, geconfirmeert van den lesten December verleeden. Het schynt, dat eenige fransche colonels ende officiers dit selvige verspreyt hebben, daer over zyn Excell. gemiscontenteert was, ende is by haere Ho. Mo. verclaert, dat den voorseyden heere Ambassadeur, de meninge ende intentie van zynen Coninck, haere Ho. Mo. wel te kennen heeft gegeven. Ende is als doen oock voor de *escurie* vande Coninckinne moeder, over see ofte te lande, mits stellende cautie, geconsenteert, de uytvoer van vyftich peerden, mits dat by die handt van de Coninghinne de cautie gesuyvert worde, van deselvige ontfangen te hebben. Den heere Ambassadeur heeft oock van weghen synen Coninck versocht *mainleve* van eenighe wynen tot Amsterdam gevlucht, gecomen van Lisledeke, ende by den Coninck van Vranckryck tot behouf van mr. de Thoras geconfisqueert. Hier op is goetgevonden te scryven aen den magistraet van Amstelredam, omme haer Ho. Mo. te berichten ende te dienen van advys. 't Geene deu heere Ambassadeur, mit de vertooninge van beyde de voorseyde brieven te kennen wilde geven, was, dat de heeren gedestineerde Ambassadeurs naer Vranckryck gaende, syn Majesteyt onaengenaem souden syn, in cas sy niet mede en brochten, de confirmatie van't tractaet, by den heer van Langerack gemaeckt, contrarie zyn Ed'. instructie, last ende beveel, soo men seyt, ende onse staet in eenige poincten nadeelich. Die gedestineerde Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt, wachten alhier op weder ende wint. Den heere van Soemersdyck is door twee gecoppelde windthonden, by den Doelen comende, aen syn Ed. beenen gevallen, ende zich wat seer gedaen aen 't been, dat geswollen is van den val, ende de ambassade niet verletten en sal.

De heeren van Zeelant urgeeren, gelyck oock meest alle de andere provincien, dat men in't heffen vande convoyen ende licenten eenparicheyt behoort te holden, op Calis ende andere plaetsen, ende dat men deselvige behoort te beneficeeren nae de hoochste lyste, ende wordt 't selvige by die van Hollant voor een dach ofte twee opgehouden.

De heeren Staten van Brabant hebben den Marquis, so men seyt, voor syn vertreck seer importuyn gevallen, ten eynde door syn authoriteyt ende *joincta* goetgevonden mocht worden, dat de licenten wederomme souden moghen gaen, waer op deselve tot antwoordt soude gegeven hebben, dat men liever een oorloch tegens den Coninck van Vranckryck soude aennemen, als dat hy syn *voix* soude willen geven, dattet placcaet vanden Coninck

geinfringeert soude worden. Dese harde proceduren en behaegen de gemeente niet. Niettegenstaende deze harde proceduren, heeft men tot Brussel vaste hope, dat de voorsz. Marquis by den Coninck sal te wege brenghen, dat de voorsz. licenten sullen geopent ende toegelaten worden, ende dat de voorsz. permissie door syne intercessie vercregen, vooruyt naer Nederlandt gesonden sal worden, om eenen soeten mondt onder de gemeente te maecken.

Men wil tot Brussel segghen, dat den Coninck van Spaegnien wel een maent vroeger in Campaigne sal commen, als voorgaende gesciet is, om de heeren Staten Generaell ende zyn Princel. Excell. te prevenieren, daer by vouchende, dat men dezelve met twee machtige legers sal bestryden, een leger van wegen den Keyzer, omtrent den Ryn ende Ems, ende van wegen den Coninck van Spaengien een leger in Brabant.

Engelandt wordt oock met een machtige armaede, by den Coninck van Spaengien ende van Vranckryck tsaemen toeterusten, gedreycht bevochten te sullen worden.

Men seyt oock, dat seeker bekent persoon, onlancx van Brussel gecommen zynde, geseyt soude hebben, dat den Marquis Spinola over Paris naer Spaegnien, met Messina getrocken zynde, over 't commandement in zyne absentie grote jalousie ende miscontentement verresen is, tusschen den Grave van der Berch ende eender, Colomna geheeten, die 't commandement in plaetse van Spinola gedeffereert is, ende op den elfden January in qualiteyt als Lieut. Generael, geduerende de absentie vanden Marquis Spinola, syn *entrée* in de vergaderinge vande *joincta* tot Brussel gedaen, waer over ten leste by de Infante goetgevonden is, dat Graeff Hendrick voorsz. over de Maze ende don Carlo aen deze zyde vande Maze zullen commandeeren. Ende is den Grave vanden Berch vertrocken naer zyn gouvernement, ende is tegenwoordich tot Annendael by Reurmonde. Seyt oock, dat den Graef van Isenburch mit den Prince van Barbanson disputerende, Barbanson seer exalteerden de Spaensche natie, ende zeer verachten de Nederlantsche ende Duytsche natie, waer over den Grave van Isenburch, den Prince van Barbanson een *soufflet* gaf, ende vanden anderen gescheyden worden. Daer wordt oock verhaelt, dat den Marquis in zyn vertreck laten vallen hadde een cleyn malletjen, daerinne was een kettentjen ende hoedenbant met diamanten, weerdich thien duyzent guldens, met eenige brieven. Het maellie met de brieven seydt men alleenlyck te voorschyn gecomen is, synde de reste verloren. Waermede deze besluytende, neffens onze dienstvruntliche gebiedenisse sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, derselver regieringe voorspoedelick hoe langer hoe meer te willen zeegenen, blyvende

Uwe Ed. Mog. dienstbereide medebroeders,

G. VAN HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTH. DE RODE.

Ilens, 's Gravenhage desen 10. Jan.,
olden styl, 1628, op Donderdag.

III.

Edele Mogende Heeren.

Uyt dese bygaende stucken sullen U E. Mog. cunnen sien, hoe desolaet ende desperaet het sich alomme in de Christenheyt laet aensien. Den hartoch van Fridtlant, 't welck Wallensteyn is, offereert, tegens het voorjaer in velt te brengen hondert en vyftich duyzent man, daer onder begrepen twyntich duyzent ruyteren cuirassiers, behalven de trouppen, die Tilly heeft, ende de Coninck van Spaengien noch in Brabant heeft leggen. Men heeft hier verspreyt, dat de Keyserl. getracht hebben, Lubeeck in te nemen, ende dat tselvige door de gemeente beleth is geweest. Haere Ho. Mo. hebben goetgevonden op de beloofde subsidien

van Denemarcken, den Prins van Denemarcken, tot Franeker zynde, ende zyne pedagogue alhier te verscieten twee duyzent rycxdaelders. Daer wordt oock sterck geseyt, dat tot Amsterdam ende elders hier te lande opgecocht worden, van wegen Vranckryck, eenige scepen, daerover den heere Ambassadeur Carleton seer claecht, jae dat meer is, seit men, dat ettelicke hondert duyzent gulden tot dien eynde hier te lande overgemaeckt synt, om die in te coopen, daerin men versien sal mit de beste glimp. De geruchten hebben oock gegaen, dat men tot Embden vier compaegnien inbrengende, de soldaten ende borgers aen den anderen synt geweest, ende datter thien ofte twaelff borgers doot gebleven souden syn. Edoch dese tydinge en continueert niet. Men sal syn Genade Graef Ernst, Stadtholder van Vriesland etc., aenscriven, eenige uytleggers omtrent Embden te willen zenden, om alle scepen, die toevoer aen de Keyserse pogen te doen, aen te holden ofte wederom te zenden, tot naerder ordre. Rederlandt is doorgesteecken, ende leggen daerop van de Keysersche drie en dartich compaegnien, soo te peerde als te voet. Den lesten brief van den negenden January, by den heere van Langerack uyt Paris gesonden, ende copie daervan by ons uytgescreven, sal U E. Mog. deselvige gelieven te mesnageren, dat ze niet gedivulgeert en worden, waermede deze besluytende sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. regieringe geluckich ende voorspoedelick te willen bywoonen ende zeegenen, blyvende

Uwer E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

G. HERTEVELT, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Ilens, 's Gravenhaege desen 13 January, olde styll 1628, Sonnendaechs nae de predicatie.

IV.

Edele Mogende Heeren.

Die twee Edelluyden, die door den Commissaris Rensinck in den Hage zyn gebracht, van weegen het afterweezen van 't lant van Gulick, Casparus Ritz ende N. Leeck genant, is van daege goetgevonden door den voorschreven Rensinck, deselvige wel bewaert te senden naer Emmerick, ende den voorseyden Ritz niet te laeten gaen van daer, voor ende aleer men den afterstal seeker sy. Men sal oock den voorseiden Ritz geven copie van't accoordt, 't welck mit den Grave van Swartzenburch, anno 1624, van wegen den Cheurvorst van Brandenburch met haer Ho. Mo. diensaengaende gemaeckt is, ende daer by verclaeren, dat hy om die oorzake alleen gevangen is, ten eynde den voorsz. Ritz, als credit hebbende ende in't landt van Gulick op een adelyck huys woonende, syn debvoir mach doen, dat hare Ho. Mo. contentement becommen. Men sal oock den Gouverneur van Emmerick aenscriven, den voorgeseyden Rensinck in de bewaeringe van dien te assisteeren, sonder eenigerderhanden actien ofte pretensien daer onder te mengen ofte andere bevelen als van hare Ho. Mo. commende, na te commen.

Den Collonel Varick heeft versocht, dat zyne onderhebbende Officiers gereguleert ende getracteert moegen worden als andere Collonels. Is daerop geresolveert, dat men deselvige sal tracteeren, in voegen den heer van Brederode ende den Gouverneur van Rees, Pynsens, regiment geschiet. Men heeft voor desen den Coninck van Denemarcken geleent eenige halve canons, die men meent tot Bremen te zyn. Men sal tot dien eynde aen Aisma scriven, om deselvige wederomme sien te becommen. Soe onse provintie daertoe mede eenige stucken geleent hebbe, hetselvige weetende, soude met een scrivens cunnen geschieden.

De Ho. Mo. heeren Staten Generael hebben, met kennisse van zyn Princel. Excellentie,

myn heere den Prince van Oraengien, tot verscheyden malen door gecommitteerdens, den heer van Soemersdyck, doen versoeken, dewyle de wint goet is, neffens d'andere heeren gedestineerde Ambassadeurs sich tot sceep willen begeven, om de ambassade te bevorderen. Syn E. heeft sich gestadich geëxcuseert ende geseyt, dat zyn doctoors ende barbiers hem sulcx ontraeden, hoe wel men presumeert, dat de quetsure van't been soo groot niet en is, dat daer door d'ambassade geretardeert wordt, 't welck hare Ho. Mo. dese namiddach finaelick gemoveert heeft te resolveren, dat de heeren Rantwyck, Pauw ende Vosberghen, desen avont elck sich sal begeven scipsboort, omtrent den Briel, ende verstaen, dat den heer van Soemersdyck binnen drie ofte vier daeghen, den heere Vosberghen sal volgen. Die drie voorseyde heeren hebben haer afgescheyt genomen, om sich te reguleren naer haere Ho. Mo. resolutie. Wat den heer van Soemersdyck sal doen, sal den tydt leeren, hoe wel syn E. tot verscheyden maelen is doen presenteeren, tot 'slandts costen doctor ende barbiers mede te moegen nemen, hoe wel zyn E. aen't lichaem well is gedisponeert ende aen't been geen openinge en heeft.

De heeren Essen ende Noortwyck maecken staet tegens den 27. ofte 28. January, olde styl, tot Utrecht te commen.

De heeren van Gelderlandt sal aengescreven worden, te willen letten op't isen by dezen vorst. Waermede wy ons zeer gedienstelick sullen recommandeeren, ende U

Edele Mogentheyden Godt Almachtich in gesontheyt, voorspoet ende geluckzalige regieringe bevelen ende blyven

Uwe Ed. Mo. dienstbereyde medebroeders,

G. van Herteveldt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Ilens, den Haege, desen 14. January,
olde styll, 1628, des avonts laet.

V.

Edele Mogende Heeren.

De heeren Ambassadeurs Rantwyck, Pauw ende Vosbergen, syn gisteren morgen toe seven urhen met de wagen gereden naer Gravezande, omme van daer sich sceepsboort te begeeven. De heer van Soemersdyck heeft gisteren morgen, door den heer Secretaris Wolff, aen den heer Duyck goede hoope doen geven, binnen een dach drie ofte vier te sullen volgen. Is tot dien eynde ordre gegeven, by de Admiraliteyt van Rotterdam, voor den voorseyden heere, tot Schevelingen een bequaem scip te senden, die gerescribeert hebben, datelick uyt het Goereetsche Gat, een bequaem scip te zullen senden. Den heer Vosbergen zal zich tot Calis een dach ofte twee opholden, ende so hier en tusschen den heer van Soemersdyck niet aen en compt, sal alsdan van daer *pas a pas* syn reysen naer Paris vorderen in cleyne *journées*, tot dat de heer van Soemersdyck daer aen compt. Haer Ho. Mo. sullen van den Officier van Schevelingen geadviseert worden, wanneer 't scip aldaer gecomen sal syn, om den heer van Soemersdyck datelick daervan kennisse te geven.

Uyt deze bygaende beraeminge ende bezettinge van de Neerbetuwe ende Tielreweerdt, zullen U E. Mo. sien, wat ordre daertoe is gegeven, daertoe wy ons gedraegen, als zynde gearresteert.

Het Graefscap van Sutpheen, beclaecht sich tegens die van Twent, Drent ende Groll. Versoecken, dat de convoyen ende licenten alomme mit haere naebuerige quartieren op een egale voet gestelt mag worden, daer op genomen sal worden het advys van den Raet van State.

Casparus Ritz sal alhier blyven, ende Leeck sal gaen naer Gulick, ende hy blyft borge voor Leeck.

Den Admirael Dorp, adviseert uyt Vlissingen, van den 21. January, aen zyn Princelicke Excell. met 14 scepen gereet te leggen, om op de wachten te gaen leggen, ende datter al vier aldaer gereet leggen.

Den Colonell Frenk, seyt men Commissaris Generael te zyn nae den Grave van Slyck, by't Keysersche volck onder Wallensteyn. Heeft voor desen aen een heer van qualiteit in't particulier gescreven, dat Wallensteyn genegen is tot de vrede van't ryck, ende dat men de kerck te gelyck behoort aen te tasten.

Men wenscht, dat den Colonell Morgan waer binnen de Geluckstadt. Het leste scrivens uit Stade van Morgan seyt noch raet te weeten mit zyn Engelsche, maer met de reste *libera nos*, *domine*.

Den Generaell Tylly scryft uyt Bocxtenhuden van den sesthienden Decembris, aen de heeren Staeten Generael, van wegen den Keyzer last te hebben, des Keyzers troepen in't Graefschap van Oostvrieslandt te leggen, versoeckende, ons crychsvolck uyt Oostvrieslandt te willen nemen, om te beter gelogeert te zyn, ende dat de contributie aldaer afgeschaft mach worden. Dezen brief zal gestelt worden in handen van den Raet van State, omme met zyn Princel. Excell. daerop te delibereren ende adviseeren. Waer mede deze besluytende, sullen wy nae onze dienstelycke gebiedenis, Godt Almachtich bidden,

Edele Mogende Heeren, uwe regeeringe hoe langer hoe meerder te willen zeegenen, blyvende

U E. Mo. dienstbereyde medebroeders,

G. van Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Ilens, 's Graevenhaege desen
16. January 1628, olde styll.

VI.

Edele Mogende Heeren.

Wy senden U E. Mog. hier bygaende copie van seeckere missive uyt Constantinopolen, van den derthienden November, by den Orateur Haga overgezonden, ende meest in ciffer geweest, alsmede secker advys by den Raedt van State, van daeghe gelezen, nopende de verhinderinge van de toevoer van vivres, die aen de Keyzerschen in Oostvrieslandt gedaen wordt, ende sal morgen mit zyn Princel. Excell. ende Raedt van State gedelibereert worden op de zaeck van Oostvrieslandt ende Embden. Syn Genade, Graef Ernst, Stadholder van Vrieslandt, adviseert de compaignie van Aysma binnen Embden gezonden te hebben, ende Capiteyn Potter compaignie binnen Dellif te syn, om in drie uhren, als de noodt vereyscht, binnen Embden te cunnen syn. Men sal Aisma scriven ende toezenden een credentie, om hem te vervoegen op den lantdach van de Hanzesteden, ende haer te vermaenen niet voor te nemen, tot nadeel van onzen staet, 't welck oock op morgen naerder mit zyn Excell. ende den Raedt gedelibereert sal worden. Den heere van Langerack scryft, dat den Coninck van Vranckryck deze navolgende woorden voor Rochelle gesproecken sonde hebben: » *O Godt, ick en begeer niet, dat gy my myne sonden vergeeft, indien ick ummermeer de belegeringe van dese stadt coeme te verlaten*", tot de vordere inhouden van denselven brief, sullen wy ons refereren tot het rapport van den heere Hartevelt, alsmede wat deze voorleeden weecke is gepasseert. Het Hof van Gelderlandt slaet voor, dat men Deuticum ende Lochum behoort te demanteleren op de maniere van 's Heerenberch. De heer President Walta heeft van daege verclaert, de consenten van Vrieslandt geeregen te hebben, die men met den eersten sal lesen ende examineeren. De heeren Essen ende van Weminom maecken staet tegens een

toecomende Sonnendach, den eenen in't Poortus ende d'anderen t'Outwyck by syn Ed. moeye tot Utrecht te zyn, om hare bevelen ende opgeleyde commissie te voltrecken aen U E. Mog. Daer is by haere Ho. Mo. ordre gegeven, dat op de hoochte van Schevelingen, eenige schepen voor de gedestineerde heeren Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt op ancker sullen comen, om de reyse te spoedigen, welcke heeren alle, geen uytgesondert, sich tot het voltrecken van dien gereet houden, te meer men verstaet, dat voer Schevelingen van dage eenige schepen gecomen zyn. Waer mede, neffens onse seer dienstelycke gebiedenisse, sullen wy

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. in gesondtheyt, voorspoet ende geluckzalige regieringe te willen erholden ende zegenen, blyvende

Uwe Ed. Mog. dienstbereyde medebroeder,

A. van Zuyllen van Nyevelt.

Post datum.

De heeren Gecommitteerden Raeden van Hollandt ende Westvrieslandt, hebben tegens den 15. ofte 16. February toecomende, *stilo novo*, doen uytscryven haren lantdach ofte bescrivinge, soo ons een van de Edelen van daeghe geseyt heeft. Datum den Hage, desen 21. January, olde styl, 1628.

VII.

Edele Mogende Heeren.

Van daeghe is by haere Ho. Mo. goetgevonden, brenger dezes aftezenden naer Arnhem, aen den heere Essen, ten eynde syn Ed., als hebbende kennisse van zaecken, van weeghen haer Ho. Mo. sich wil begeven naer Emmerich, by de Cleefsche Raeden aldaer, ende te insisteeren, dat de voorgenomene reductie des heeren Overstein Genten volck ende de cassatie van de compaignie ruyterie des heeren van Soppenbrouck, buyten voorweten ende kennisse van hare Ho. Mo. gedaen, geretracteert ende in zyn geheel herstelt mach worden, aenwyzende volgens het tractaet middelen, waer uyt men deselvige betaelen can, ende is den heere Essen mede aengescreven, dat zyn Ed. tegens een toecommende sonnendach over acht daeghen wil maecken van daer te zyn tot Utrecht, alwaer den heere van Weminom mede maecken sal tegens deselvige tyt te zyn, op de bescrivinge van Utrecht, omme haer Ed. last ende commissie te voltrecken. Haer Ed. instructie is geamplieert mit het afterwesen vande fortificatiewercken ende aennemers van dien onbetaelt, neffens de verantwoordinge vande vyf specien, als wyn, bier, sout, seep ende wolle laeckenen.

Van daeghe, tegens den avondt, sal Casparus Simonius Ritz mit Leeck gebracht worden uyt de castelleneye op de voorpoorte in de riddercamer alhier, ter tyt ende wylen hy, Ritz, voor den Gulichschen afterstal, voor hondert duyzent guldens borghe heeft gestelt, ende is hem van daeghe afgeslaegen de versochte 14 dagen ofte drie weecken tyts te blyven in de voorseyde castellenye. Het versoeck van Deuticum ende Lochum te demanteleren, sal naerder daer van mit zyn Princel. Excell. ende heeren Raden van State gedelibereert worden. De scepen, gedestineert voor de heeren Ambassadeurs naer Vranckryck ende Engelandt, syn gelast te loopen in't Goereesche gat, alwaer men best can uytloopen over den dorpell, als aldaer hebbende achttien voet water. Die andere scepen, mit den Admirael Dorp voor Schevelingen gecomen, syn gisteren weder van daer t'zeill gegaen nae de wachten. Het pinckjen by den heer Ambassadeur Carleton, van Schevelingen naer Engelandt gesonden, is van daer weder gecomen, geladen mit oesters. Die van Coevorden hebben een convooy van tachtentich soldaten ende darthien ruyters, comende van Gilhuys, gelegen in't graefschap van Benthem,

ende willende mit eenige vivres, wynen ende brandewyn naer Lingen, t'saemen gevangen gecregen. Men heeft hier advys, dat seker scip, *Fredrick Hendrick* genaempt, in vyff maenden ende weynich daegen, uyt Batavia is gecomen. Brieven uyt Venetien, vanden 30. Decembris, by Sonnevelt gescreven, vermelden de continuatie vande siekte des heeren ende vrouwe van Oosterwyck, distant zynde van Zurich anderhalf dach reysens in een vleck onder 't gebiet vande cantons van Soledorn, in een slecht gehucht, papist zynde, beyde zeer sieck leggende. Dewyle onze gemeene vyanden de geunieerde Nederlanden soo nae naeckende zyn, sal UE. Mog. verdacht gelieft te zyn op voorraet van polver ende ammonitie van oorloghe. Waermede deze besluytende, sullen wy nae onze dienstelycke gebiedenisse

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden, U E. Mog. regieringe voorspoedelick ende geluckelick te willen zegenen. Geschreven in den Haghe, den 23. January, olde styll, 1628, op woensdach avont, blyvende.

Uwer E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

VIII.

Edele Mogende Heeren.

Dezen morgen heeft zyn Excell., den heere Prince van Orangien etc., der generaele vergaderinge doen aendienen, dat syne F. D. in menonge was, op overmorgen, maendach, naer Amsterdam te vertrecken voor twee ofte drye daegen, op't versoeck vande Magistraet derselve stede, nevens twee wt de Gecommitteerden Raeden van Hollant, namentlyck de heeren Brouckhoven ende Bleyswyck. De oorsaecke heeft Hoochstgemelte syne Excell. niet genotificeert. Men meynt tot wechneminge van onlusten over de licentieuse vergaderingen der Arminiaensche factionisten, by eenige onder der gemeente ontstaen. Voor dezen is ter vergaderinge van haere Ho. Mo. gepresenteert een missive vande heeren Staten van Vrieslandt, houdende, dat de gemelte heeren Staten van Vrieslandt, vernomen hebbende, dat eenige factieuse menschen haer E. M. sochten verdacht te maecken by haer Ho. Mog., als oft zy't gearresteerde in't nationael synode tot Dordrecht niet en hadden geaggreëert, goetgevonden hadden aen haer Ho. Mo. over te senden, extract vande resolutie, by haer den III. July 1619 daerop genomen, by d'welcke geapprobeert is alle 't gene by 't voorsz. synode nopende de leere is besloten (synde de kerkel. ordre voor die tyt niet practicabel bevonden), verclaerende voorts tot ontlastinge vande voorsz. calumnien, dat zy ingevolge van deselve resolutie, hare gedeputeerden ter generaele vergaderinge, ende in 't collegie vande Raet van State gelast hadden, by alle occasien daer aen de goede handt te houden, ende daer toe te helpen arbeyden, dat de gereformeerde leere, soo die in't voorsz. synode is verclaert, onverandert worde gemaintineert, de kercken daer by in goede ruste gehouden, ende wat daer tegens voorgenomen, geweerdt mochte worden. Ende zyn de heeren Staten van Vrieslandt bedanckt voor de continuatie van haere E. Mog. goeden yver ende resolutie tot maintenement vande waere leere ende ruste, soe vande kercke als van't gemeene vaderlant, versouckende daerby te willen blyven, synde goetgevonden, dat de voorsz. missive syn Excell. ende den Raedt van State sal werden gecommuniceert.

Hiermede, naer onze gans dienstige recommandatie in de goede gratie van U E. Mog. bidden den Almogenden, Edele Mogende Heeren, voor den welstandt van U E. Mog. regieringe. In den Hage, dezen 29. Marty 1628.

Uwer E. Mog. gans dienstwillige,

G. v. Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

IX.

Edele Mogende Heeren.

Tsedert het vertreck van den heer Hartevelt is gisteren by den Raedt van State, aen haer Ho. Mo. verthoont U E. Mo. missive, ende verstaen geen servitien voor de nieuwe gelichte compagnien te laeten volgen, maer deselvige op te houden, tot dat myn heere den Prince van Oraengien van Amsterdam weder gecomen sal syn ende van de saeck gesprocken sal syn. Edoch is alsdoen by provisie by haer Ho. Mo. te boeck gestelt, dit navolgende: gedelibereert synde op't logisgelt vande nieuwe lichtinge vande nieuwe compaignien van thien duyzent man, daer omme by eenige provincien aen den Raedt van State gescreven is, is goetgevonden, dat de compaignien, soe haest zy twee hondert man ofte daer omtrent sterck sullen wesen, sullen worden gemonstert ende gewapent, ende dat dan van die tyt af de logisgelden sullen ingaen, ende sullen daeromme de waepenen op't spoedichste door den Raedt van State aen de compaegnien gesonden worden. Soo der eenige veranderinge in deze voorseyde resolutie compt, zullen wy U Ed. Mo. tydelick daervan adviseeren. Middelretyt sal ieder provintie sich na deese voorseyde resolutie reguleeren, ende ons versocht U Ed. Mog. op't spoedelickste daervan notitie te willen geven, gelyck Overyssel, die, derthien nieuwe compaegnien in huer provintie gelicht wordende, oock aengenomen hebben, gelyck wy, huer principalen daervan te verwittighen. Middelertyt sullen wy,

Edele Mogende Heeren, neffens onse dienstlicke gebiedenisse, Godt Almachtich in gesonde, voorspoedige ende geluckzalige regieringe bevelen, ende syn en blyven

Uwe Ed. Mog. dienstbereyde medebroeders,

A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Ilens, den Hage, desen eersten April,
olde styl, 1628, op dinsdach des avondts.

Post datum.

Den heere tresorier du Bye is gisteren avondt nae neghen uhren in den Heere gerust. Men seyde, dat den heere Goch, commis Verhaer ende secretaris Volberghen, hun tot de voorseyde vaceerende plaetze sullen openbaeren, 't welck by iedereen gelooflick wordt geholden.

U E. Mog. sullen eerstdaechs door den commis Leivis ofte Chate gesommeert worden tot de betaelinge van de beloofde hondert duyzent guldens.

'T geene Haga van den 5. February ende den 22. January, alsmede van seker extract uyt Paris gescreven, hierby gaende, vanden 26. Maert, sal ick my tot den inhouden van dien refereeren. Waermede ick my seer gedienstich sal bevelen in U E. Mog. goede gracie, ende blyve,

U E. Mog. dienstwillige medebroeder,

A. van Zuyllen van Nyevelt.

In 's Gravenhage, desen tweeden April, olde
styl, 1628, op woensdach des naemiddaechs.

X.

Edele Mogende Heeren.

De tydinge van boven melden, dat de Keyzerschen eenige versamelinge maecken omtrent Duren, ende gaet de roep, dat sy haer sullen begeven opte heyde te Ruermonde, ende vougen met eenige troupen van den vyandt. Haere Ho. Mo. hebben goetgevonden de scheepsbrugge naer boven te doen voeren.

Den heere tresorier du Bie is in den Heere gerust. Tot zyn successeur, wert by meest alle de provincien, nae wy bemercken connen, gedestineert den heere greffier Goch.

Syne Furstel. D^t. den heere Prince van Oraignen, is met de gecommitteerden van Hollandt op vrydach verleden van Amsterdam weder gekeert. 's Daechs daer aen is van't gepasseerde aldaer rapport gedaen, bestaende in 't navolgende: dat zyne Hooch. Excell. ontboden ende in presentie vande gemelte gecommitteerden, de heeren Burgermeesteren aengeseyt heeft, dat deselve goetvonden, dat de struyckelsteen vande apparente beroerte geheel ewechgenomen wierden, seggende die te wezen d'impressie vande gemeente, d'welcke suspiceerde, dat de Magistraet sochte te maecken eenige veranderinge in de gereformeerde religie, by 't nationael synode te Dordrecht geconfirmeert ende publicque authoriteyt van 't lant aengenomen, haer E. afvraegende, of zy niet van meeninge en waeren die te mainteneren, geen veranderinge daerinne te doen oft gedogen gedaen te werden, de placcaten van hare Ho. Mo. tegens de aparte vergaderinge der remonstrantsgesinde te observeeren ende executeeren, waer op geantwoort zynde affirmative, heeft zyne Princ. Exell. de scholtus insgelycx 't voorsz. voorgehouden ende becomen antwoordt als voren, met excuse, van dat hy door de presse van't volck de verstoringe vande gehoudene vergaderinge nyet en hadde connen doen. Hyer naer de derthien schepenen gecompareert wesende, hebben gelycke verclaeringe gedaen, ende dat zy op de aanclachte vanden officier recht souden doen, tegens de contraventeurs vande voorzeyde placcaten; daer nae de heeren vroetscappe in twee gedeelten, als oock nae't scheyden van dezelve, de crychsraedt, bestaende in veertich persoonen, ten versoecke van zyne Excell. mede gecompareert wesende, hebben alle verclaert, gelyck by d'heeren Burgermeesteren was verclaert. T welck gepasseert zynde, is by zyne F. D^t. alle de predicanten, 't geene voorsz. is, voorgehouden, by dewelcke geantwoort is, dat zyl. ende de gemeente nyet anders en sochten dan maincteneu vande gereformeerde ende by publicque authoriteyt aengenomene religie, ende dat de voorsz. beloften effect hebbende, de doleantie vande gemeente cesseerden, haar presenteerende voor zyne Hoochf. Princel. Excell. te purgeeren vande calumnien, die men haer nae gaf van in hare predicatien te exorbiteeren van haer debvoir. Hyer nae waeren een goet getal vande notabelste burgers by meergedachte zyne Excell. gecomen, verhaelende ende deduceerende de redenen van der gemeente doleantie, die 't gene voorsz. verstaende, naemen contentement. Ende ten laetsten hebben omtrent dertich well gequalificeerde Brabanders zyne Excell. mondeling geremonstreert, dat hare ouders ende eenige van huul. om de gereformeerde religie genootdruckt waeren geweest te vluchten, doende daer by, soe syluyden by d'selve religie niet en costen werden gemainctineert, dat zy hare residentie elders souden gaen nemen, desen insgelycx het voorsz. verstaende, hebben haer gecontenteert. Als de predicanten de voorsz. burgers ende Brabanders eenich twyffel schenen te scheppen over 't voltrecken der voorn. beloften, by de heeren Burgermeesteren, Schoudt, Schepenen, Vroetschappen etc. gedaen, heeft zyne Excell. henl. mettet naevolgende antwoordt volcommen satisfactie ende contentement gegeven, van dat zyluyden by manquement van dien zyn persoon souden aenspreecken, hy zoude haer 't volbrengen vande gedane beloften presteeren ende doen hebben. Hyer nae werdt goetgevonden, de geteyckende req^{te} inne te trecken ende te vernietigen, sonder dat zyne Excell. daer van lecture heeft begeeren te hebben, gelyck mede niet aengenomen heeft gehadt, d'offre by de voorsz. burgers gedaen, van te willen ende connen sisteeren 't getal van sestich duyzent gequalificeerde persoonen, die by onderteyckeninge souden gereet wesen te versoecken mainctenue vande aengenomene leere ende religie. Dit is 't gene gerapporteert is, ende wy goetgevonden hebben voor de waerheyt dus particulierlicken over te schryven.

In Vranckryck presseert men de gesanten van dezen staet te willen ouverture doen van de

consideratien, die men van deze syde is hebbende over het tractaat van alliantie, by den heer Ambassadeur Langerack op't behagen van hare Ho. Mo. geconcludeert, met verclaringe, dat den Coninck hare E. anders op egeene poinct eenich gehoor of audientie zal geven, waer op naerder last van alhyer versocht wordt. De saecken van Rochelle staen noch in vorige termen, zynde zyne Mat. geresolveert de stadt te lande *a force* aen te tasten. Hyer mede ons gebiedende, sullen den Almogenden bidden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mo. voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, den 8. Aprilis 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers en medebroeders,
A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XI.

Edele Mogende Heeren.

De laeste tydingen wt Elseneur, wt Constantinopolen, wt Calais ende seekere particuliere advertentie wt Zurich sullen U E. Mo. wt de bygevouchde stucken connen sien, waer toe wy ons gedragen. Van't voornemen van Engelandt ende van hare conduite en verneempt men nyet. Wt Vranckryck wordt geadverteert, dat vande twe barcquen naer Rochelle lopende, eene soude by de Franchoisen becomen syn met de Engelsche brieven, die geseydt werden aen de Rochelloisen secours te verseeckeren in't begin van Mey. De gesanten in Vranckryck, willende syne Majest. haer in egene andere saken gehoor geven, zyn genootsaeckt geweest, het tractaet van alliantie by den heere van Langerack op't behagen van haer Ho. Mo. gesloten, inne te treden, sonder t'welcke de besoignes aldaer stonden op't poinct van rupture, d'welck all in deliberatie geleyt was, ende daerby van aen haer Ho. Mo. te notificeren, dat zyne Mat. de extraordinaris Ambassadeurs voor suspect hielde, als wesende tot Vranckryck qualick geintentioneert ende partisans van Engelandt, ende dat men andere personen niet suspect hadde behoren te senden. Desen dus verre geschreven hebbende, compareert de heer Colsteren, raet ter admiraliteyt tot Rotterdam, versoeckende geindemneert ende gedeschargeert te wesen vande borchtochte ende belofte, by hem voor de huyre van enighe schepen voor't landt gehuyrt, waer van de betalinghe all over anderhalf jaer hadde behoren te geschieden. By welcke occasie zyne E. verhaelden, tydinge gecomen te wesen, dat twe van 's lants oorlogschepen leggende ende wtgevaren tot defensie vande Hoeckers of Cabeliauvaerders tegen 7 Duynkerkers slechs geweest zynde, in de grondt souden wesen geschoten. De capiteyns zyn genaempt Pieter Cornelisz. ende Buckin vd. Briel. De visschers syn't ontvlucht ende velen ingecomen.

Alle handelinghe tusschen Sweeden ende Polen is onverrichter saken gebroken. De gesandten van desen staet keeren terugge.

Die van Dithmarsen hebben 6 compagnien vande Keyserschen, die niet verre vande Stoer haer geopposeert hadden, geslagen, over de hondert gevangens in de Geluckstadt ende Krempen gesonden. De Keysersche hebben de rivier vande Stoer gequitteert, houden noch Brunsbuttel, hetwelk men meent, dat haest gedwongen sullen worden te verlaten.

In de quartieren van Venlo versamelen, behalven 't voetvolck, vele compagnien cavallerie, by haer hebbende vele wagens ende kerren met ammunitie ende vivres, oock geschut. In't landt van Gulick syn aengecomen omtrent 34 cornetten vande Keysersche. Oft sy haer met het Spaensch volck sullen conjungeren, leert den tyt. Tot renforcement van't garnisoen syn binnen Gennep eenige compagnien gesonden.

Hetgene den Raedt van State gelieft heeft te schryven aen de respective provincien, sul-

len U E. Mo. vernomen hebben. 'T selvige heeft ten aensien vande apparente ondienstige operatie een alarm alhier gemaeckt, ende sal daerop nader schryvens volgen. Middeler tyt dient 't vorige schryvens gemenageert ende in geenre hande manieren ruchtbaer gemaeckt.

Den Domheer Renesse hadde versocht sauvegarde ten platten lande. Haere Ho. Mo. en maecken geen difficulteyt daerinne, dan syn gewoon daerop alvorens te verstaen, of de Staten vande provincie, waerinne de persone dusdanige versoecken doende, woonachtich syn, daer iets tegens hebben, opdat d'selve provincien, vermits het vertreck van geheele familien, vande contributien niet en souden worden vermindert, welcke consideratie in desen cesseert. Hierop sullen wy U E. Mo. intentie verwachten. Hyer mede, bidden wy den Almogenden God, U E. Mo. etc.

In 's G. Hage, den 10. Apr. 1628.

U E. Mog. dienstwillichste ende getrouste dienaers,

A. Ploos, G. v. Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XII.

Edele Mogende Heeren.

By onse voorgaende brieven hebben wy U. E. Mo. geadverteert, dat mits de verzamelinge vanden vyant goetgevonden was, de scheepsbrugge naer boven te laeten gaen. Zedert heeft zyne F. D. noch dienstich geacht derwaerts mede te doen voeren het geschuth ende munitie van oorloge, soo haest de nieuwe *levées* twee hondert man ende daer omtrent sterck zullen wezen, ofte dat zy sullen syn gewapent ende dienst doen, van dien tyt af sullen haere logisgelden inne gaen. Den vyant is den $^{16}/_{6}$ Marty omtrent Berck den Rhyn gepasseert, sterck 35 vanen peerden, ende vier duyzent te voet, gecommandeert volck, by haer hebbende twee halve cortouwen, vier veltstucxkens ende 400 wagens, geladen met vivres ende ammunitie van oorloge. Twee en twyntich compagnien te peerde, ende drie regimenten te voet van 's Keysers volck, houden haer in't landt van Gulich, verwachten noch eenige meerdere troupen, hebben last hun op de frontieren van deselvige landen te houden. Den heere Stakenbroeck is met eenige troupen wtgeweest, heeft op de nieuwe Vaert eenige schanskens geraseert, eenich volck dootgeslagen, eenige gevangen genomen, ende eenige karren oordewagens ende andere instrumenten genomen.

Het wtlopen vande 7 Duynkerckers, in onsen laetsten geroert, gaet seker, ende dat dselve onder de Hoeckers ende Cabelliauvangers haer begeven ende geattaqueert hebben de twee convoyers, waer van den eenen genaempt Capt. Pieter Cornelisz. nae eenich gevecht in de gront geschoten ende mit matroos, geschuth ende alles gesoncken is, den anderen genaempt capt. Buckin, heeft met hunluyden slaechs geweest van smorgens ten negen ueren tot der sonnen onderganck toe, met weynich apparentie van te connen ontcomen, sonder dat men noch seeckerlyck weet, hoe het afgelopen is. De visschers hebben haer nae't landt begeven, ende zyn in groten getale innegecomen. Die van Maeslandtsluis voor ende de Gecommitteerden vanden Briel naer, hebben audientie gehadt, de sobere ende lamentabile gelegentheyt vande visscherye voorgedragen ende versocht, dat die met behoirlycke convoy mochte werden versien, met verclaringe, dat vele vande visschers laten verluiden ende apparent is te sullen geschieden, soo sy naer behooren nyet en worden geprotegeert, haer te willen begeven aen 's vyandts syde, omme onder de defensie vande Duynckerckers haere neeringe in seurte te doen. De aenwesende Gecommitteerden ter admiraliteyt hyer op gehoort, hebben voor advys verclaert de voorsz. vischerye met geen drie schepen te connen assisteeren. Haer Ho. Mo. hebben by advis van zyne Princel. Excell. geresolveert, dat vande XXXV schepen, gedestineert totte be-

waringe vande zee, negenthien sullen gaen naer de custe van Vlaenderen, met drie jachten ende vyff fregatten, omme aldaer onder de vlagge te zyn vanden Lieut. Admirael Dorp, ten langsten tegens den x. des toecomende maents Mey, sonder van daer te gaen anders als mit deszelfs acte ende ordre, ten waere haer Ho. Mo. ofte zyne Excell., eenige andere ordre mochten geven, sullende syl. absolutelyck staen onder desselfs Lieut. Admiraels commandement, ende heeft zyne hoochf. Excell. aengenomen de musquettiers daer op te senden, soo haest de schepen daer sullen syn. Ende aengaende de resteerende xvi schepen ende daer toe behorende jachten, is verstaen, dat d'selve recht toe recht aen gesonden sullen werden, op haere gedestineerde plaetsen, om by esquadres te cruissen, blyvende nochtans mede onder het gesach vanden Lieut. Admirael, soo ende sulcx het by ordre op't cruissen gestelt, goetgevonden ende gearresteert is.

Aen de respective cameren vande Westindische Compagnie wert geschreven, dewyle de Duynkerckers tegens het recht van voetspoelinghe, by retorsie gaen over de arme visschers ende coopvaerders, ende deselve over boord werpen, dat zy de Spaegnaerts oft andere dezer landen vyanden, die zy zullen mogen becomen, willen herwaerts senden, om tegens dezer landen visschers ofte andere mede over boort geworpen of geransonneert te worden.

De heeren Raden van State hebben ter vergaderinge van haere Ho. Mo. overgelevert gehadt secker concept van missive, die haere EE. van meeninge waeren tot eludicatie van haer voorgaende vanden 18. Marty lestleden, aen de provincien te zenden, ende naer genomene rype deliberatie is wel goetgevonden, dat die by haere EE. ande provincien mochte gesonden werden, doch eenpaerlick verstaen, dat daermede de lesie ende offensie door de voorgaende gegeven, niet gerepareert off den ondienst van't landt nyet ewech genomen is, ende dat daeromme opte saecke noch naerder sal worden gedelibereert.

Saterdach verleden nam den heere Baron Carleton (van zynen Coninck gerappelleert wesende) afgescheydt, met meninge, omme van deze weke te vertrecken, ende is in zyne plaetse, omme alhier in *qualité* van Agent te resideeren, by zyne Mat. gecommitteert hr. Dudley Carleton, des voorss. barons neve, waer op aen zyne Excell. verclaert is, denzelven Agent haere Ho. Mo. aengenaem te wezen, ende voorts op deszelfs versoeck geaccordeert eenige schepen van oorloge, tot transport van zyn persoon ende *suite*, ende sal op huiden ofte morgen, vermits zyn haestich vertreck, op syn afgescheydt, soo aengaende de gewoonlicke vereeringe voor extraordinaris Ambassadeurs als eenige zyne propositien, werden geresolveert.

In der saecke van't vacante thesorierschap en is noch niet gedaen, diensaengaende mochte deze weke yets by der handt genomen werden. De heeren van Hollant sullen (nae men onder de handt verneempt) insisteeren, dat die van haere provincie voor anderen mochte werden gepreferеert, sonder daer inne toe te geven, ende in allen gevallen te dilayeeren.

Den Coninck van Vranckryck is voor eenige dagen van Paris naer 't leger voor Rochelle vertrocken, daertoe door verscheyden brieven vanden Cardinael instantelyk versocht wesende, mit verseeckeringe, dat zyne Mat., so haest d'selve in't leger soude wezen gecomen, by die van Rochelle soude binnen gelaten werden, waer over den Coninck soo grote blyschap geschept heeft, dat die aen de wtheemsche Ambassadeurs afgescheyt nemende, niet en heeft gedissimuleert, ende evenwel oordeelen de verre siense aldaer, dat den Cardinael op de compste vanden Coninck so seer geinsisteert heeft, opdat zyne Matt. presentie ordre mochte geven onder de officieren van't leger, die den andere niet al te wel en verstaen, ende veeltyts nalatich zyn, de commandements te executeeren, ofte oock, dat deselvige Cardinael het secours van Engelant vresende, ende genootsaeckt wesende op te breecken, d'affronte nyet alleen en soude ontfangen. Naer het innecomen van d'eene barque, die geweest is van

ses lasten, ende waervan wy voor desen geschreven hebben, is vermits de vercoopinge ende distributie vande vivres, een tumulte onder het populace geweest, doch datelyck door den maire nedergelecht, hebbende doen openen alle de magazynen vande stadt, ende aen't peupel verthoont ende verseeckert, datter noch wel voor ses maenden vivres waeren, ende by goede mesnage voor twaelf, tot groot contentement vande gemeente. Op de voorzeyde tumulte hadde de Cardinael groote staet ende fundament gemaeckt, ende meent men mede die oirsacke te wezen, vande groote asseurance aen zyne Mat. gegeven. De laetste tempeesten hebben alleenlyck twee ofte drie vande gesonkene schepen ewech genomen, ende van eenige het bovenste, tot de ballast toe. In aller diligentie doet men andere in de plaetze van dien sincken. Desen allen niet tegenstaende, soo eenich secours voor haer wt Engelandt compt, schryft men dat niet connen werden belet. De schippers dezer landen, wiens schepen onder een papier van een naecte belofte afgenomen zyn, ende om betalinge nae lopen, en crygen geen satisfactie, ende de belegeringe consumeert alle de middelen van't ryck. Den Hertoge van Guise heeft mit groote difficulteyt ontfangen, tot armeringe vande vlote tot Marseille, vyftich duzent cronen. Syne Mat. heeft de commissie vande Coninginne moeder geamplieert, ende haer tot Raden bygelaeten mess[rs] de Bullion, Lomenie, Villauclair, Champigny, Chebry, Cardinael Beuile (!) ende Bouthelleir, d'welcke last hebben, omme met de Ambassadeurs van Denemarken ende van deze republicque te negotieeren, dan is weynich apparentie, dat in desen yets sal werden verricht, soo lange de fortune van Rochelle onseker is. De Gedeputeerden generael vande gereformeerde kercken zyn gelast zyne Mat. te volgen.

In plaetze vanden Ridder de Montaigu te relaxeren, volgende de capitulatien mit den Prince van Phalsbourg gemaeckt, werde deselve nauwer bewaert, wt oorsaecke dat hy weygerich is te doen den eedt van te verblyven drie maenden in Lorraine, seggende aen de Commissarissen, tot dien eynde by hem gesonden, dat hy liever in de Bastille wilde sterven, dan hem te bynden aen een eedt, soo onredelyck ende voor syn meester prejudiciabel. Men vreest aldaer, dat denselven Montaigu, in Engelant comende, het affront hem aengedaen, soude soecken te repareren ende den Hertoge van Buckingam, by denwelcken d'selve veel vermach, tot meerder vigueur disponeeren ende 't voernemen van Engelant doen verylen. Beaufort, gewesene Gouverneur van Pamiers ende vyf ofte zes andere Edellieden vande religie, zyn tot Tholouse gedecapiteert.

Men wil seggen, dat wt Engelant een gedeelte vande vlote wtgelopen zyn. Het parlement aldaer is aengevangen den $^{27}/_{7}$ Marty, als wanneer de Coninck derwaerts gedaen heeft zyne solemneele *entree*, geaccompaigneert met de Groten ende Officiers vande crone, alle welcke nae haere qualiteyten ende rang ende in gewoonlycke rootscharlaken habyten, ende de Bischoppen in swarte, alle mit bont gevoeyert ende nae yeders digniteyt gedistingueert, in goede ordre voor zyne Mat. zyn gemarcheert, ende is dezelve gevolcht vanden Hartoge van Buckingam, ende van den Grave van Hollandt, nae welcke des Conincx guarde is gecomen. Syne Mat. heeft gedaen de propositie, bestaende *in generalibus*, ende hem gerefereert nopende de *particularia* tot 't gene de bewaerder van 't groote zegel soude proponeeren. Het parlement heeft vyff subsidien geaccordeert. Hyer mede bidden wy den Almogenden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. voorspoet ende gelucksalige regieringe.

Hagen, den 15. Aprilis 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, G. v. Hartevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anth. de Rode.

Post datum.

Doordien den schipper, die wy meenden, eerst op dyncxdach, vermits het hoochgety,

soude vertrecken, vertogen was, en is deze niet gesonden. Zedert verstaet men, dat een gedeelte vande vloot van Engelant, sondach verleden acht dagen te seyll is gegaen. Jo^r. Lodewyck van Renesse is zyn versoeck geaccordeert, gelyck mede op eene tyt, Jo^r. David Godyn, 't selffde mede versocht hebbende. Haere Ho. Mo. noch zyne Excell. hebben egene advisen, waer henen de vyant by Rynberck de rivier gepasseert zynde, haer oge geworpen ende gemarcheert zyn. De Hartoge van Mantua off Nevers, doet instantelyck by den Coninck van Vranckryck aenhouden om secours, sonder d'welcke hy niet bestant zal wesen, de *forces* van Spaengien ende Savoyen te resisteren. De constitutie ende schaersheyt vande comptoiren van zyne Mat., die vermits de belegeringe van Rochelles wtgeput werden, doen 't selfde difficulteren. Hoochstgedachte zyne Mat. heeft door zynen Ambassadeur aen den Senaet van Venetien doen aenhouden, ten eynde d'selve d'voorsz. Hartoge geliefden te assisteeren, ter tyt en wylen toe, deselve syne Mat. zyne rebellen soude hebben gestraft, ende d'Engelsche getoont de *folie* van een onnodich by haer aengenomene oorloge. De Ambassadeurs extraordinaris vande gemelde Hartoge hebben, tot den voorn. eynde, by den Senaet verscheyden audientien gehadt, ende zyn hierinne by den Noncius vanden Paus ernstelick gesecondeert. Hyer op is geantwoort, dewyle zyne Mat. mit de Engelschen ende die vande religie voerden een oorloge *d'election*, ende dat den oorloge vande Coninck van Spaengien ende Savoyen, den Hartoge van Mantua constringeerden tot een oorloge *de necessité*, dat zyne Mat. loffelicker soude doen, de voorsz. oorloge ('t welck zy zeyden in syn vermogen te wezen), te accommodeeren, ende zyn macht emploieerden tegens deze sieckte, die welcke so niet en wierden geprevenieert, lethael soude werden, doende den Senaet daer by, dat zy in desen niet en souden doen, voor ende aleer zyne Mat. hem hyer inne verclaerde niet met woorden, maer met een royale *armée*, in welcken gevalle zyl. niet en souden manqueeren in 't gene men van vrienden ende geintresseerde nabueren, tot conservatie van publique ende gemeene liberteyt soude mogen vereysschen.

Hyer by gaen brieven vande Gesanten in Polen, vande Agenten Aerssens ende Cracou, waertoe wy ons refereren.

XIII.

Edele Mogende Heeren.

Den Vice-admirael Dorp, heeft ter vergaderinge van haere Ho. Mo. zynen naderen last becomen ende affgheschevdt genomen, omme zich op de custe van Vlaenderen te begeven. De Agent Mibaise adviseert by den zynen vanden XXI. dezer, nieuwen styls, dat den Gouverneur tot Duynckercken niet en wil toestaen, dat dezer landen gevangens aldaer werden geransonneert, wt dien d'infante was bericht, dat men aen deze zyde last gegeven hadde, (so hy seyde), dat men tegens de Duynkerckers, die men soude becomen, het recht van voetspoelinge soude gebruycken. Adviseert mede, dat men tot Ostende in aller diligentie thien ofte twaelf schepen, ende veele te Duynkercken, die genouchsaem gereet zyn, equipeert. De gecommitteerde van Zeelandt, heeft de sobere gesteltenisse vande admiraliteit aldaer voorgedragen, waerop goetgevonden is, dat zy haer contingent tot de c^m guldens die Uwe E. Mo. hadden belooft te furneeren, sullen ontfangen, waervan wel te pas een goet gedeelte is aengecomen. De defectueuse provincien sullen besonden werden, in vougen U Ed. Mo. besonden zyn geweest. Den Coninck van Spaengien heeft van Genua op Antwerpen over doen maken eenige wissels, ter somme van vier millioenen ducaten, sulcx syne Princel. Excell. ter vergaderinge heeft gerelateert, ende zyn al eenige te Antwerpen geaccepteert.

Tot het vacante tresorierschap is gecommitteert den heere greffier Goch, ende in zyne plaetse tot greffier N. Mus, secretaris tot Rotterdam.

De gecommitteerden totte visitatie vanden Iselstroom hebben ter presentie van zyne Exell. ende Raedt van State rapport gedaen, ende is 't concept van fortificatie van d'selve stroom by Hoochf. zyne Excell. ende heeren voorsz. geprojecteert, geamplecteert ende goet gevonden datel. te doen effectueeren. De costen werden begroot op een hondert ende vyftich duzent gulden, ende voorgeslagen, dat die by de provincie van Gelderlant, Hollandt, Utrecht ende Overyssel souden werden gefurneert, ende op haer credit genegotieert, tot laste van de Generaliteyt. Wy zullen U E. Mog. goetvynden mitten aldereersten hyer op verwachten, ende zoo de sake gepresseert wordt, (sulcx de noot wel vereyscht) daer inne op't behagen van Uwe Ho. Mo. consenteeren, te meer om dat wy weten eenige andere provincien in dusdanige fortificatien omtrent haere quartieren, met 't verstrecken van't credit ende lichtinge voor de generaliteyt gechargeert zyn,

In Vranckryck staen de zaken in vorige termen ende is weinich te wachten, soo lange de wtcompste der belegeringe van Rochelle onzeker is. In allen gevalle zullen de besoignes traech voortgaen, omdat de Coninginne moeder ende den Raedt haer by gevoecht, op geen saecken sonder voorgaende kennisse ende communicatie metten heere Cardinael van Richelieu definitive en disponeeren. De geestelycheyt heeft genouchsaem d'absolute directie van't ryck, die meest Spaensgezint, ende de religie, mitsgaders de vrede met Engelandt, geheel tegen zyn, hebbende oock den Coninck geworpen in een vaste alliantie metten Coninck van Spaignen tot een gemeene defensie, ende wert geadviseert, datter redenen zyn te geloven, dat die gefundeert zy meest, om te vorderen de Catholicque religie, sulcx datter in de vredehandelinge mit Engelant nyet en zal zyn te doen, voor dat Rochelle sal syn verovert offte gesecoureert, 't welck hangt aen 't succes van 't gene d'Engelsche vlote voor heeft. Daer zyn noch thien duzent man tot *renfort* ende *recreute* van zyne Ma[te] leger gelicht, ende de Hartoghe van Guise is naer Marseille verreyst, om zyn equipagie te haesten, ende dan in de riviere van Lisbone de Spaensche schepen mit te nemen, maer segt voor St. Jan niet te cunnen gereet wesen, en sal dan oock eerst syne ordre ende instructie ontfangen. In Spaegnien werdt sterck ter zee toegerust. Eenige meenen datter een dessein op Ierlandt is, maer andere sprecken, dat Spinola in Spaignen de saecke tegens Engelant beleyt, op den voorslach, die hy aen den Coninck voor Rochelle dede.

Montaigu heeft alle zyne brieven, papieren ende handelingen, buyten ende binnen 't ryck bekent, ende onderteeckent mit expressie vande persoonen, aen d'welcke hy syns Coninx credentien heeft gelevert.

De heeren Ambassadeurs van Denemarcken in 't hoff van Vranckryck, hebben door 't faveur vande Coninginne moeder assignatie becomen, waer mede sy meenen twee hondert dusent gl. te ontfangen. Nieuwe instantien en zullen zy niet derven doen, doordien de zaecken vande finantie door 't beleg van Rochelle te seer verlopen. De Coninginne heeft se gelicentieert, ende haer present gesonden, elck een diamant van vyff dusent fl., sonder dat zy dimissie versocht hebben. Nochtans en sullen se nyet vertrecken, voor dat ze haer gelt zullen hebben ontfangen. De gelegentheyt van haeren Coninck en werdt aldaer sulcx niet geapprehendeert als de noot ende importantie wel meriteert, ende alle sinnen ende middelen zyn alle gespannen om Rochelle te vermeesteren. Onse gesanten hadden vryheyt vercregen voor een jongman van Vriesl., die voor slaef op de galeyen tot Marseille was gestelt, maer op conditie, gelyck des Conincx brief mede brengt, dat hy de ketterye moet afsweren, 't welck is te seggen, gelyck men aldaer expliceert, dat hy catholyck moet worden, ende worden alle andere acten van gratien op gelycken voet geëxtendeert. Hyer mede bidden wy,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe Edele Mogende voorspoedige regieringe. Hage, den 18. Aprilis, 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers ende medebroeders,
A. Ploos, G. v. Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XIV.

Myn Edele Mogende Heeren.

Wt Engelant verstaet men, dat de Coninck aldaer nyet vrempt en is vanden vrede, als die gevonden conde worden, sonder quetsinge van zyn eere ende de zeeckerheyt van zyne geallieerden, namentlyck daer inne beprypende Rochelle mette gereformeerde kercken van Vranckryck, oock mits dat den Coninck van Vranckryck verlate zyn alliantie met Spaignen, ende zyn machtich toerusten ter zee, ende daer by, dat de deputatie mochte vallen, om op neutrale plaetzen vande reconciliatie te tracteeren, welcke beginselen voor den Staet van Vranckryck hart wesende, de hoope van goet succes sullen om stoten, ende en zal het Chapellet, 't welck alles gouverneert, een eenich point van dien niet toestaen. In Languedock wackert den oorloge van d'een ende d'andere zyde, beginnende die van de religie vreetheyt met vreetheyt en *cruaute* te compenseeren, hebbende 't guarnisoen van Revel geattrapeert de Grave van Clermont ende de Marquis van Ambres mit vyff Edelluyden ende met coelen moede ende *de sang froid* gemassacreert tot revange vande barbarische vreetheyt by de Prince van Conde, tegens die van Pamiers gepleecht, d'welcke by alle de werelt selfs by des Princen Collonels selfs gedetesteert wordt, waer doer oock eenige van hen gescheyden zyn. Deselve Prince heeft belegert Realmont en Foix., alwaer hy meerder resistentie zal vynden als tot Pamiens. Den Hertoghe van Rohan heeft twee plaetzen op de Rhosne innegenomen, die hy fortificeert om de passage van Dauphine open te houden. De heere van Montaigu is ten laetsten ontslagen, onder deselve conditien, die hy voor weynich dagen gerefuseert hadde, 't welck is van hem te verbynden, drie maenden in Lottringen te verblyven. De Hertoghinne van Chevreuse heeft zyne Mat. weder toegelaten in Vrancryck te mogen keeren, onder conditien van haer voor eenige tyt ten platten lande te houden.

Daer schynt geen hope overich te wesen totte accommodatie tusschen den Hartoghe van Savoyen ende Mantua. Gonzale de Cordua is voor Casal met veertich stucken geschut gecampeert, ende de Hertoghe van Savoyen met de Prince van Piemont is wt Thurin mit hun leger gemarcheert naer Alba, soo dat nae alle apparentie de Hertoghe van Mantua eerst het Montferrat sal quyt gaen, ende daer nae ten regard van Mantua nyet versekert syn, om dat hy zonder assistentie blyft. Den XVIII. April arriveerden te Paris een Ambassadeur van deselve Hartoghe, op wiens naem aldaer thien duyzent man te voet, ende dusent peerden met 's Coninex consent gelicht worden, willende den Hertoch van Longueville zich oock personeel daer onder laten employeeren, ... syne Mat. in deze zyne gelegenheyt voor Rochelle yet anders doen, als omme de accommodatie van 't different by den Pairs ende den Keyzer te doen recommandeeren, ende daer en tusschen alle zyne ondersaten wt den dienst van den Hertoch van Savoyen te rappelleeren, 't welck alreets geschiet is. Daer wordt geseydt, dat Graef Johan van Nassau met noch twee anderen gecommitteert is vanden Keyser, om als sequester de veroverde plaetsen in 't Montferrat te occupeeren, tot dat den Keyzer door sententie daer van sal hebben gedisponeert ende gedecideert.

De gesoncken schepen in 't canael van Rochelle en connen het innecomen vande schepen niet beletten, als wezende meestal door den hoogen vloet ontstucken geslagen, waeromme den Cardinael doet maecken een estercade van flotterende schepen aen den anderen met grote

ketens gehecht ende vast gemaeckt, soo dat geoordeelt wert het Engelsch secours comende, hoe cleyn oock 't selfde soude mogen wezen, de stadt te zullen werden ontset. Hyer mede, vermits de poste op zyn vertreck staet, 't welck mede oorzaeck is, dat dese beyde anderen heeren niet en is geteyckent, bidde ick den almogenden,

Edele Mogende Heeren, de regieringe van Uwe E. Mog. meer ende meer te seegenen.

In 's Gravenhage, den 18. April 1628.

Uwe Ed. Mog. dienstwillige dienaer,
A. Ploos.

XV.

Edele Mogende Heeren.

De heere Baron Carleton es vereert met een goude ketingh, bedraghende in alles ter weerde van drie hondert dubbelde ryders, waer over by syn Ex. weynich contentement is, ende zynen Secretaris met een medaille van hondert gulden, die deselve weder terugge gesonden heeft. Tot transport ende convoy van syn persoon ende *suite* zyn enighe oorlochschepen geaccordeert.

Men is hier genouch continuelyck doende, omme in train te brengen ende doen effectueren de gearresteerde ordre tot defensie vande zee, ende afbreuk vande Duynkerckers, waervan haer twe op eergisteren voor Schevelingen verthoonden, by haer hebbende drie visschers scheepkens, onder Catwyk genomen, ende die van Schevelingen naejagende. Die vanden haringvang, mitsgaders vande groote ende cleyne visscherye versoeken behoorlyk te worden geconvoyeert, waerop die vande Admiraliteyt tot Rotterdam zyn beschreven tegen desen morgen. Ende omme de voorsz. generale ordre te beter in train te brengen, ende 't gene vande saecken ter admiraliteyt dependeert te beter te besorgen ende doen effectueren es aen alle Collegien ter Admiraliteyt geschreven, ten eynde zyl. elx twee vande ervarentste wt haer respective Collegien willen herwaerts committeren, omme hier twee ofte drie maenden ten fine voorsz. te resideren,

Hoe den Grave van Oost-Vrieslandt ommegebracht es, hoe den heere Ambassadeur Joachimi van zynen dienst sueckt ontslagen te wesen, ende wat de Residenten Brederode ende Aitsma adviseren, diensaengaende sullen wy ons refereren totte bygevoechde copyen, als oock tottet extract wt haer Ho. Mo. resolutie, wat goet gevonden is aengaende de fortificatie werken by zyne Excell. ende Raedt van State, naer gedane rapport vande gecommitteerden locael inspectie genomen hebbende, geprojecteert, tottet voltrecken van alsulcke werken, ende omme die op't spoedichste te doen aenbesteden ende effectueren nevens den Raet voorsz. gecommitteert zyn by hare Ho. Mo. de heeren Overlander ende Hartevelt, voormaels tot dese saecke gecommitteert. Hyermede bidden God den Heere Almachtich,

Edele Mogende etc. Hage den 24. April 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,
A. Ploos, G. v. Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XVI.

Edele Mogende Heeren.

Belangende 't gene alhyer zedert onsen laetsten es voorgevallen, sullen wy ons gedragen tottet gene den heere Hertevelt sall hebben gerapporteert.

Vande XL^{m} gulden, by Uwe E. Mo. beteelt, op afkortinge vande beloefde C^{m} guld., es

de Admiraliteyt in Zelandt gegeven XX^m ende de resterende aenden ontfanger vande convoyen ende licenten tot Amsterdam, denwelcken noch twintich toegestaen is wt LX^m gl., die noch gesonden sullen werden. De vordere XL^m moeten nootsakelyck alhier gesonden werden, om redenen, dat die datelyck geëmployeert sullen worden aen een saecke, ten alderhoochsten den dienst van't landt importeerende, doch sullen voor de Admiraliteyten weder remplaceert werden wt seeckere negociatie van meerdere somme, waertoe den Ontfanger Generael all gelast is. De necessiteyt vande admiraliteyt in Zeelant is groot ende niet min van die van Rotterdam. Het bootsvolck van twe schepen in Zelandt mútineert, nyet willende in zee gaen, zonder van haer achterstal ten volsten betaelt te wesen, sulcx U E. Mo. wt de opgesondene copye sullen hebben verstaen. De Capiteynen tot Rotterdam en connen geen volck crygen. Men kan alsnoch qualick geraken tottet effect vande ordre tot defensie vande zee gestelt, daermede men continuelyck geoccupeert ende becommert es. Vele Duynkerkers zyn in zee, zy begonden den Grave van Carlisle te attaqueren, dan ziende dat het een Conincx ende groot schip was, hebben een ander cours geset. De gemelte Grave is gisteren alhyer aengecomen, by zyne Excell. opten wech van Delft gerencontreert, ende in't logement vande extraordinaris Ambassadeurs by een wt yder provincie van wegen hare Ho. Mo. gecongratuleert, sal op huyden audientie hebben. Wy verstaen, dat sal bestaen nevens complimenten in't versoeck van Gecommitteerden, omme met deselve noch op huyden ofte morgen, goet tyts in conferentie te comen. Zyne G. maeckt staet op Vrouwendach te vertrecken door Brabant, sonder Brussel te raecken, naer Lotteringen. Nyet tegenstaende den oorloghe tusschen Engelandt ende Spanje, wordt de trafique tusschen Duynkerken ende London geweten ende toegelaten. Het parlement van Engelant versoeckt, alvorens de geconsenteerde subsidien te betalen, ratificatie van enighe hare privilegien. Van Rochelle en weten wy niet sekers te schryven, vermits de contrarierende advertentien, die van verscheiden quartieren dien aengaende comen; als oock niet vande vlote van Engellant, die den gemelten Ambassadeur Carlisle wil doen geloven, dat wt is; hoewel men te Parys voorgeeft, dat men in Engelant de sake van Rochelle niet ter harten en neemt. De eerste tydinge vande Elve sullen apparentelik melden, dat Stade is opgegeven. De vergaderinge wt Lubecq is gescheyden *re infecta*, ende is mede een ander tegens Sept. aenbestempt. De Keyserl. Commissarissen syn vertrocken ende vereert. Aen de Porta vanden Grooten Heere begint men den Prince Gabor te suspecteren, als of na de fortuine vanden duytschen Keyser inclineerde. Hier mede, bidden wy God, etc.

In 's G. Hage, den 1. May 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillichste dienaers en medebroeders,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XVII.

Edele Mogende Heeren.

Tot antwoordt op U E. Mog. schryvens vanden lesten Aprilis, by brenger deses overgebracht, dient, dat de Gecommitteerden vande provincien van Gelderlandt ende Overyssel meest alle vertrocken ende de aenwezende genegen zyn te dilayeeren, omme met de heeren van Hollant te spreecken, ende beramen de proportie vande quote in de penningen totte fortificatie vande Ysselstroom te negocieeren, tot dat eenige van haere confraters sullen weder gekeert syn: met de Gecommitteerden vande voorsz. twee provincien, sullen wy, ons vougen, omme Hollandt tot een billycke proportie in dezen te brengen, ende ons reguleeren naer Uwer E. Mog. schryvens, voor ofte naer de receptie, van dewelcke wy egeen verclaeringe

aengaende de voorn. negotiatie en hebben doen teyckenen, maer alleenlyck verclaert dat wy meenden, dat Uwe E. Mog. daerinne egeen swaericheyt en souden maecken.

De heeren Staten van Gelderlandt hebben geconsenteert in alle de versochte consenten, tot redres vande Admiraliteyten, ende daervan by schryvens haere Ho. Mo. notitie gegeven, waeromme de besendinge derwaerts (waertoe de provincien van Hollant ende Utrecht versocht waeren) geen voortganck en sal hebben.

De saecken ter zee blyven noch in vorige confusie, nyet werdende by de respective Collegien ter Admiraliteyt geëffectueert de ordre tot defensie vande zee gearresteert, ende dat by manquement van gelt. De Gecommitteerdens van dezelve Collegien, die tegens den 12. deser maent, nieuwen styls, beschreven waeren, omme een tyt lange alhyer te resideeren ende tot voltreckinge vande gearresteerde ordre te helpen adviseeren ende delibereren, beginnen aen te comen.

De Admirael Dorp schryft by de synen vanden 5. dezer wt Vlissingen aen zyne Princel. Excell., dat, hoewel aldaer weynich ordre gevonden heeft, de Zeeusche matroosen mutineren ende om betalinge roepen, ende de Hollantsche niet in zee willen, om dat geen volck genouch en hadden, dat hy nochtans sulcke ordre gestelt hadde, dat eenige noch onverzien haer volck hebben sullen, omme tegens de volle maen met ses Amsterdamsche, vier Zeeusche ende drie wt het Noorderquartier in zee te loopen.

Het eene vande Duynckercksche schepen, waer mede den Captⁿ. Quast slaechs is geweest, is onder Jutlandt gestrangt ende by 't bootsvolck is brandt gesteken. D'eene vande West-Indische schepen heeft tusschen Duynkercken ende Oostende mit vyff van 's vyandts schepen geslagen ende alle afgekeert, mit verlies van veel volck, waeromme genootsaeckt is in Texel weder inne te comen.

De Gezanten in Polen houdt men nu sekerlyck op haer wedercompste te wesen, sonder yets in de vredehandelinge tusschen Sweeden en Polen verricht te hebben. De Coninck van Polen heeft verboth gedaen, van op Riga, Elbinge ende andere, by den Coninck van Sweden geoccupeerde ende gepossideerde plaetzen te trafiqueren. Den Coninck van Denemarcken heeft gelyck verboth gedaen, sulcx wt de laetste copye blyckt ten aensien van Danzick, ende dat geduerende den tyt van zyne confederatie mit zyne Mat. van Sweeden.

By onze laetsten hebben wy U E. Mog. geadverteert, dat de vergaderinge vande Hanzesteeden tot Lubeck gescheyden was, ende de Keyzerl. Commissarissen vertogen. Voor haer vertreck is aen haer als mede aen de Commissarissen van Spaignen, by de geseyde vergaderinge versocht, onder veele andere poincten, 't navolgende:

1. Vryheyt vande commercien *jure gentium*.
2. Confirmatie vande immuniteyten in Portugael.
3. Afschaffinge vande beswaringe tegen de vryheyt.
4. Het extendeeren vande immuniteyten tot in alle syn rycken.
5. Confirmatie vande privilegien Philippi 2 et 3.
6. Tot Lissebon als borgers gekent ende *forensium* vryheyt te genieten.
7. Mit haere schepen in alle havenen vry te wezen sonder arrest, hetzy die in Nederlant ofte elders gebout syn.
8. In den toll betalinge voor anderen geëxpediert te mogen worden.
9. Alle verhoginge van lasten afgeschaft.
10. Als van outs geen toll te betaelen van silver, gout, coren, schiphont, masten, wapenen, munitien, linnewaet, canefas, hennep, schips nootdruften, cleederen.
11. Van't coper, quicksilver, peck, teer, pelteryen, maer thien van't hondert te betalen.
12. Vry overal te mogen passeeren, copen ende vercopen.

13. Sonder maekelaers te mogen vercopen.
14. Heur eygen wichten ende maten in haer huysen te hebben.
15. Dat de goederen nyet en sullen wesen *redhibibel ob vitium* naer drie dagen.
16. Goudt ende zilver te mogen doen vermunten.
17. Haer eygen *conservator* ende rechter te hebben in 't civyl ende crimineel.
18. Dat haer eygen rechter kennisse mach nemen tot op 6 mylen buyten Lisbon in alle saecken.
19. Daer van niet te appelleeren totte somme van 100 Δ.
20. Goederen onvercocht ende waer van eens toll betaelt, vry te mogen wtvoeren.
21. Van ingecochte goederen in 't ryck, geen toll te betalen.
22. Vry wt te mogen voeren gout, silver, crychsmunitien,
23. Ofte by wissel vry wt te mogen senden.
24. Dat zy geen represalien souden wesen onderworpen aen persoon, schip of goet.
25. By oorloge een jaer tot vertreck met heur goet. Ende daer benevens noch veele andere poincten meer.

Grave Ulrich, van Oostvrieslandt, vermydt de stadt van Empden, om dat vermits de correspondentie van deselve mit desen staet, suspect is, ende wert het faict aen zyn broeder geperpetreert by den zynen geëxtenueert, meer politicqueliken als naer waerheyt, beducht wesende, dat de investiture by den Keyzer mochten werden geweygert.

Den Ambassadeur ordinaris van Vranckryck vertreckt deze aenstaende weeke. Werdt vereert met eene ketting, ter weerde van drie hondert dubbelde ryders.

Den Grave van Carlile heeft by syne audientie versocht gecommitteerdens, dewelcke met hem in conferentie zyn geweest, ende en wert by hem niet sonderlings anders geproponeert, als 'tgene by den Baron Carleton van tyt tot tyt geduerende zyn aenwezen alhyer geproponeert is geweest. Hy is drie dagen gedefroyeert, verreyst op dincxdach, gelyck mede den heer Carleton alle uere vertreckt. Welgemelte Grave gaet over Brabant naer Lottringen, Savoyen, Venetien, heeft een *suite* van sestich persoonen.

Den Paus licht 4000 man, tot defensie van Mantua. Syne Noncen sustineeren, dat men de Catholique ligue behoort te breecken, dewyle men die tegens de Catholique zelfs gebruyckt.

De Coninginne moeder heeft naer 't leger voor Rochelle gesonden acht ingenieurs, om dat den Coninck geresolveert is, de stadt aen de lantsyde met gewelt aen te tasten. Hyer neven gaen copyen van 't schryvens vanden Agent Brederode ende Orator Haga. Hyer mede ons gebiedende in de goede gratie van Uwe E. Mog., sullen wy,

Edele Mogende Heeren, Godt de Heere Almachtich bidden, voor derselver geluckige ende voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, dezen 4. Mey 1628.

U E. Mo. dienstwillichste dienaers ende medebroeders,
A. PLOOS, A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

XVIII.

Edele Mogende Heeren.

In den avont, de vergaderinge scheydende, is ons de bygaende by de poste, seggende syne reyse wtgestelt te zyn, wedergelevert. In deselve vergaderinge, ter presentie van syne F. D. ende des Raets van State, gehoort het rapport vande heeren, aengaende de versekeringe vande betalinge der soldye ende servicie voor het garnisoen van Luckstadt, met de heren extraordinaris Ambassadeurs in communicatie geweest hebbende, dewyle haer Excell. verclaren daertoe ordre te sullen stellen ende versekeringe te sullen doen, werdt goedt gevonden, de heeren Bruyninex ende Jentsma met enige Monstercommissarissen de voorn.

troupes te gemoet te senden met generale patenten van syne F. D., sonder expressie van plaetse ende getall, omme die door deselve gecommitteerden in de steden hyer ende daer verdeylt ende verspreyt te werden. Het es apparent, so dese troupes omtrent Uwe Ed. Mo. provincie, in Gelderlant oft oock Overysel bevonden worden, datter enige in de steden van dien sullen werden gelogeert. Selvige gecommitteerden hebben last, om te verclaren aen de steden, dat haer Ho. Mo. voor het vorder of toecomende onderhout sullen innestaen. Welgemelte heeren Ambassadeurs hebben mede verclaert dezen avont, omme op alles ordre te geven, Sr. Calandrini te verwachten, door dewelke, ofte yemant anders so hare Excell. (hetwelck hunlieden oock aengeseyt sal werden) voor 't gene voorsz., geen verseekeringe en doen, es men geresolveert dese troupes over vyf ofte ses daghen te licentieren, 't welck in allen gevalle qualick te doen is, sonder haerl. verdeylinge in verscheyden plaetsen.

Op den avont is mede aengecomen schryvens vande Gesanten in Engelant, als oock vanden Agent Aitsma, brengende d'eerste nyet sonderlings anders mede, dan dat men aldaer nu voor seecker hielde, dat de Engelsche schepen, sonder de quantiteyt t'exprimeren, den 7. tseyl waren gegaen. Den anderen contineert, dat die van Hamborch een groote impressie hadde genomen door seker gerucht, vandat den Commissaris Hogenhoeck aldaer gearriveert was, omme wt den name ende door last van hare Ho. Mo. het Cruyssant, wesende een insule over Luckstadt gelegen, te fortificeren, waerover sy geheele daghen gedelibereert ende door de gemeente genootsaeckt syn, derwaerts vier compagnien te senden, ende doet den Agent Aitsma alle debvoiren, omme dese impressie ewech te nemen, ende an de andere syde de imperialisten hyer mede hare profyt. Aldaer was aengecomen een Commissaris vanden Keyser, Walmerode genaempt, dewelcke een edict heeft aengeplackt, waer by de Holsteynsche Edelen byden Keyser geciteert werden tot Rensburch te compareren, omme aen te horen alsulken eysch, als zyne Keyserl. Maj^t. sal goet vynden te doen nemen. In cas van *non*-comparitie sal tegens deselve geprocedeert worden als tegens *contumaces*. Hyerby gaen particuliere advertentien wt Hamburch, vanden 27. Aprilis. Hiermede, sullen wy den Almoghenden bidden, U E. Mo., etc.

In 's G. Hage, desen 7. Mey, laet in den avondt, 1628.

U E. Mo. dienstwillichste dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XIX.

Edele Mogende Heeren.

Op huiden compt zeeckere advertentie by zyne G. Grave Ernst overgezonden, van't overgaen vande stadt Staden, ende dat het garnisoen, daer binnen gelegen hebbende, by de Keyzersche geconduiseert wert tot op de frontieren der vereenichde Nederlanden, die welcke den XII. dezer tot Meppen soude wesen aengecomen, sterck twee duyzent coppen, d'welcke alsoe doer Groeningerlant, Overyssel ende Gelderlandt in corte wel soude mogen comen te sacken op Uwe E. Mog. provincie, soo hebben wy goetgevonden, by occasie vande poste, brenger dezes (waertoe wy anders een expresse zonde hebben afgeveerdicht) U E. Mog. daer van te verwittigen, omme op alles in tyts te connen letten ende sodanige ordre te stellen, in gevalle voorsz., als dezelve dienstich zullen oordeelen; dezen aengaende is ter presentie van zyne F. D. ende de Raedt van State op huiden serieuselick gedelibereert, ende dewyle het zyn troepen vande Coninck van Groot Brittagnien ende dat de heeren Ambassadeurs, den Grave van Carlile ende Baron Carleton verclaeren te zullen moeten verstaen, de wille van zyne Mat., wat deselve gelieyen zal, dat men met deze troupen zal doen, soo is

geresolveert te committeeren, omme met de gemelte HH. extraord'. Ambassadeurs in naeder communicatie te comen, off haere Ex'ᵉ. alhier by eenige coopl. soude connen doen caveeren voor de soldye ende logisgelden, byaldyen men die in eenige steden garnisoen soude doen hebben, omme haerer verclaeringe daer op verstaen, naerder daer op te resolveeren, tot welcken eynde de vergaderinge tegens op den avont is gelegt, om dat selvige Ambassadeurs van avondt van Leyden (werwaerts sy op huiden met den Coninck van Bohemen een keer syn doende) comende, niet eerder en connen werden gesprocken. In de discoursen meent men, dat onredelyck soude wezen desen staete sonder de voorsz. cautie te vergen, omme te logeeren volck van oorloge, vele maenden ten achteren wezende, ende die men niet en weet, noch in lange niet weten en zal, of zyne Mat. gelieven zal te betaelen ende employeeren, waertoe wy van wegen Uwe E. Mog. geallegeert hebben het jonxt gepasseerde in't logeeren van eenige Engelsche troupen, waervan men noch by de dertich duyzent gl. wt sake van servitie ten achteren ende wtstaende is. Wat naer gedaene rapport wyders sal werden geresolveert, sullen wy niet naelaeten U E. Mog. te verwittigen. Vande conditien van't overgaen van Stade en verneempt men nyet, ende sullen de Keyzersche door deze victorie moediger ende de Hanzesteden flauwhertiger werden, staende te beduchten, dat ten laetsten aldaer de geweygerde equipagie van schepen den Keyzer wel mochte toegestaen werden. Tot Hamburch zyn nieuwe Keyzerl. Ambassadeurs aengecomen, voorgevende dat het tegens den *teneur* vande Gulde Bulle strydich is, dat in't ryck vremde Ambassadeurs toegelaten ende ontfangen werden.

Die Gecommitteerden vande stadt Groeningen ende Ommelanden vynden sich in competente getale alhyer, omme op haere veelvoudige onderlinge differenten te vorderen decisie van haer Ho. Mo.

Den oversten Gendt is geauthoriseert, omme van wegen den Churfurst van Brandenburch te executeeren de contributien van't landt van Bergen, Marcq ende Ravensberch, omme daer wt zyne compᵉ. ende die vanden heere van Soppenbroeck betaelt te worden, wesende de voorsz. contributien als die vande andere Cleefsche landen, volgens secker tractaet geaffecteert tot onderhout van seecker regiment, 't welck zyne Churf. Doorluch'. conform 't geroerde tractaet gehouden is te onderhouden, waervan wy voor desen in't lange ende brede U E. Mog. hebben geinstrueert ende geschreven.

Den heere Brouwer, Borgerm'. tot Middelburch, extraord'. gecomm. van wegen de provincie van Zeelandt, heeft ter vergaderinge van haere Ho. Mo. gerelateert, schryvens te hebben, dat eenige West-Indische schepen, de duynkerckers in't Schuytgen hebben innegejaecht ende deselve grotelicx beschadigt; item dat binnen Rochelle thien schepen met vivres soude innegecomen syn, ende alle 's Coninex wercken in't canael verdestrueert, dat de Engelsche vlote op de custe van Engelandt blyft leggen, geeft in alle quartieren vande werelt oirsaecke tot verscheide bedenckelicke discoursen.

Alvorens te committeren nae de vergaderinge van Zeelandt, werdt afgezonden een wel geraisonneerden brief, op hope van dat die gelycke operatie sal doen als in Gelderlandt ende transporteert sich den heere Brouwer derwaerts, omme die persoonel. te secondeeren ende alle goede officien te doen.

Wt Venetien vanden 29. Aprilis wert geschreven, ende van elders geconfirmeert, dat seecker aenslach op Genua ontdeckt is, waervan de particulariteyten verwacht werden. Men seyt, doch onseekerlyck, dat den Hertoch van Savoyen die beleyt soude hebben. Den Keyzer heeft aen den Hartoge van Mantua laten weten, verwondert te wezen, dat den Co. van Spaignen onder zynen naeme hem d'oorloge aen dede.

Het Keyzers volck heeft op de frontieren van Switserlandt, Lindau op het Lac van Constans, ende Rotwyler, synde een stadt vande Switsersche confederatie ofte onder haere be-

scherminge innegenomen. Tot Lindau wert qualick mit de inwoenders gehandelt, zynde mit gebot op lyfstraffe genootsaeckt all haer silverwerck op't stadhuys te brengen, daer de Grave van Mansfelt gelt van doetslaen tot betaelinge van zyn crychsvolck, ende men dwingt die vande religie te veranderen van godsdienst. Hyer mede zullen wy Godt de Heere Almachtich bidden U E. Mog.

Edele Mogende Heeren, lange te conserveeren in een prospere ende vreedsamige regieringe. Geschreven in haest, vermits de post gereet staet. In 's Gravenhage den 7. Mey 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XX.

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben 't schryvens van Uwe E. Mog., addresseerende aen de heeren Staten van Hollandt, overgelevert ende serieuselicken gerecommandeert. Hetgene ons dienaengaende sal bejegenen, sullen wy nyet naerlaeten over te schryven, zynde ons by de heeren van Hollandt nyet anders bejegent, dan dat op gel. brief voor desen gerescribeert soude wezen, dat Uwe E. Mog. soude bedencken een middel, omme den turff, die by de thichelaers ende pannebackers geconsumeert wordt, van anderen turff te separeren, ende die alleen vande gedifficulteerde impositie ende verhoginge van dyen te eximeeren. De Gecommitteerden van Zeel. verclaeren gelast te wezen haer dezen aengaende mit Uwe E. Mog. te voegen, ende dat eenige van Hollandt haer geantwoort hadden, dat de heeren Staten van Hollandt haere Gecommitteerde Raeden geauthoriseert hadden, omme mit haere EE. ende ons daer over in communicatie te comen, ende 't selfde gedaen zynde, de Staten daer op onder anderen bescryven, off dit selfde U E. Mog. geantwoort, off ons aengeseydt sall werden, sullen wy mitten naesten connen verwittigen, ende in sulcken gevalle dienen wy geinstrueert van't gene van tyt tot tyt daer inne gedaen is.

Wt een vande bylagen sullen U E. Mog. vernemen, wat by die vande Oostindische Comp. versocht werdt. Wy sullen daer op verwachten mitten allereersten Uwe E. Mog. resolutie, te meer om dat by de heeren van Hollandt, die haere ingesetenen hyer by meest houden geintresseert, daer op hart werd gedrongen, niet sonder protesten van onschuldich te willen wesen aen de onheylen, die by afslach de Comp. ende 't lant souden mogen overcomen.

De guarnisoenen van Staden, meent men als nu omtrent Zwolle te wesen. S^r. Calandrini heeft zich voor derzelver onderhoudt ende servitiegelden, volgende de bygaende copye van obligatie verbonden. Men secht, die by de drie dusent starck te wezen, waer onder vyff hondert Duytschen.

Hetgene in Denemarcken ende omtrent de quartieren vande Elve passeert, sullen Uwe E. Mog. connen vernemen wt de vier bygevouchde copyen.

Wt Zeelant wordt geschreven, dat een scheepken, van Cales gecomen mede brengt, datter acht schepen met vivres binnen Rochelle soude syn gecomen, ende en verneempt men niet anders als dat de Engelsche vlote den 7. t'seyl soude syn gegaen. Den Coninck blyft obstinaet by syn dessein van meester te willen wesen vande stadt, gevende de Coninginne moeder hope van die te vermeesteren voor half Junius toecomende, gelyck mede veel ampelder doet de Cardinael, die daer by doet, dat geen twyntich duzent man ende twee hondert schepen die sullen ontsetten. *Sed homo proponit, Deus disponit. Interim* blyven in't ryck alle affairen staen ende onverricht, tot dat de voorsz. stadt verovert of ontzet zal wesen, ende wenscht de Coninginne moeder, dattet veroveren oft secoureren van dien ten eene ofte anderen

50*

gedaen waere, omme eens wt de twyffelachticheyt getrocken zynde, naedere resolutie te nemen op de loop vande affairen. Den Coninck hadde den 24. Apr. op zyn aencompste in't leger mit een herault, die vande stadt tot gehoorsaemheyt doen sommeren, die sonder bescheyt wederom gesonden is, niet hebbende connen geadmitteert worden.

Men verneempt, dat in meest alle de havens van Spaengien een grote vlote bynae gereet is, becomende zyne meeste behoufsten wt deese landen.

Den Paus persevereert noch by syn vorige opinie, van dat men de desseinen van Spaignen in Italien behoort te resisteeren, als U E. Mog. ten dele sullen connen sien wt de bygaende copye, wt het Italiaens getranslateert. Synen Nuntius mette Ambassadeurs van Venetien ende Mantua zyn van Paris desent halven naer het leger vertrocken, dan de Spaensche Ambassadeur is haer gevolcht, om tegens hun by den Coninck te wercken. Maer soe lange de belegeringe van Rochelle blyft duyren, is't onmogelyck, dat zyne Mat. syne geallieerde buyten 't ryck met vigueur ende reputatie can maintineren, want alle de macht werdt daer alleen gespilt, ende de geëxperimenteerste bekennen 't met beclach, sonder dat se dezen cours connen brecken. Den Hartoghe van Rohan sich te swack bevyndende om in Dauphine syn desseynen te voltrecken, heeft zyn voornemen verlaeten, ende is tot Nismes gekeert, mit zynen tocht oorsake gegeven hebbende, dat generalick aen die vande religie in Dauphiné de wapenen ontnomen zyn, omdat ze gezeydt worden geresolveert geweest te zyn, hun met hem te conjungeeren, 't welck haer belet soude syn door de prompte versieninge vande Marechal de Crequi. Hyer mede bidden wy Godt de Heere Almachtich,

Edele Mogende Heeren, U E. Mog. te verleenen een geluckige ende voorspoedige regieringe. Geschreven in 's Gravenhage desen 10. May 1628.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nievelt, Gisb. v. Boetzelaer.

Op den avondt noch vergaderinge geleyt zynde, is met advys ende ter presentie van zyn Excell. resolutie genomen, op't versouck van die vande Oostindische Comp. hier boven gementioneert, daer op wy eyntelick geperst zynde onze verclaeringe te doen, hebben belooft ende doen aenteeckenen binnen drie dagen van U E. Mog. resolutie verclaeringe te doen, ofte ons te vougen met d'andere provintien op U E. Mog behaegen.

Is mede goetgevonden, dat men de Duytschen onder de troupen vanden Colonel Morgan synde, neffens d'Engelschen mede sal in de steden brengen, maer als dan aenseggen, dat men hun noch servitie noch onderhoudt can geven, omme deselve te doen scheyden.

Anthonis de Rode.

XXI.

Edele Mogende Heeren.

Het bygaende extract wt de Resolutien vande heeren Staten van Hollandt es ons ter handen gestelt, ende dient voor Resolutie op't schryvens van U E. Mo. aen de heren gecommitteerden Raden gedaen. Den heere Brouwer, Burgermeester van Middelburch (die een keer doet in Zeelant) wedergekeert wesende, sullen met syne Edelen voor de gecommitteerden Raden voornoemt, de gedane clachten sien te justificeren, waer toe wy nadere instructie als oock bericht, wat in desen gepasseert is, sullen verwachten.

De gecommitteerden vande respective admiraliteyten syn aengecomen, mit dewelcke met den allereersten in besoigne sal werden getreden. Capt. Engelbrecht Pietersz. vander See was op acte vanden Raet ter admiraliteit tot Rotterdam voor eenige maenden in zee gegaen, ende

omdat aen de Engelsche niet en conde verthonen commissie van zyn F. D^t. als Admirael Generael, is by deselve aengehouden geweest, ende den verleden weeke ontslagen, heeft gerencontreert een fluyte, comende van Duynkerken omme naer Engeland te gaen, geladen met stuckgoederen, weerdich tot I^c L a II^cm gl., die hy verovert ende in de Mase ingebracht heeft. De geruchten quamen eerst, dat daerinne waren ses Jesuiten, waeraen als nu getwyfeld wordt, ende en syn desen aengaende noch egeen publycque advertentien gecomen.

Den Ambassadeur Carleton leyt noch in den Briel, wacht op goeden wyndt. Voor zyn vertreck heeft hy boven een protest, rakende de sessie vande Engelsche Ambassadeurs in den Rade van State, mede overgelevert een Acte van protest, waerby gedesavoueert werdt, alle 't gene op de zake vande executie in Ambona by Hare Ho. Mo. ende de gedelegeerden rechters gedaen werdt, ontkennende ooyt in deselve rechters geconsenteert te hebben, waerop hem een well geraisoneert contraprotest ter handen gestelt is, die hy terugge gesonden heeft, ende werdt zyn E. die by missive toegesonden, met verclaringe, in cas van *non-acceptatie*, dat men zyn protest houdt voor nyet ontfangen,

De Grave van Carlisle is op gisteren vertrocken, heeft op syn vertreck ernstelyk gerecommandeert de vereeninge vande Oostindische Comp^nie deser landen ende in Engelandt, op dat den Coninc, soe hy seyde, nyet genootsaekt en werde, yet anders by der handt te nemen.

Hierby gaen de capitulatien van't overgaen van Stade, wten Hoogduytschen getranslateert. Den Oversten Morgan heeft aen syne Excell. gescreven, wt Bremen, den 3. May, ende versocht garnisoen voor zyne byhebbende troupes, waeronder zyn vier Duytsche conpag^nien, die seer begosten te debanderen. Hiermede bidden wy, Edele etc.

's Gravenhage, desen 15. May 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillichste dienaers etc.

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Gysb. v. Boetzhelaer, Anth. de Rode.

XXII.

Edele Mogende Heeren.

Op't scheyden vande vergaderinge arriveerden schryvens vande Gesanten in Engelant, van den 21. deser, meldende, dat het alsdoen den xv. dach was, dat de Engelsche vlote naer Rochelle t'seyll was gegaen, sonder dat men aldaer eenige seeckere tydinge hadde van't succes. Weinich tyts naer het scheyden, verstaen wy in't particulier, dat de Marquis de la Force by den zynen vanden 25. aen zyn soon wt Parys adviseert, dat de voorsz. vlote den 19. omtrent Rochelle was gecomen geweest, ende by deselve twee brantschepen naer 's Conincx werck voor wt gesonden, die sonder eenich effect verbrant waeren; waer na vyff ofte ses scheepen der selver vlote by de Franchoisen in de gront geschoten wesende, hebben d'Engelschen haer geretireert, waer op de Coninck vanden 21. aen de Coninginne moeder adviseert, dat hy de victorie behouden ende d'Engelsche vlote haer geretireert hadde, waerop aldaer de clocken geluyt ende gebuyrt is geweest, ende heeft dit alomme de geruchten vande nederlage der Engelschen veroorsaeckt gehad. Den 23. zyn d'Engelschen weder op de wercken des Conincxs aengecomen ende doorgebrocken, soo datter als doen achtien binnen de stad quamen, ende daer nae noch thien, synde alle des Conincxs werken verdestrueert. Om dat U E. Mog. nu langen tyt mit verlangen nae d'wtcompste van desen hebben verlangt, heeft het ons goet gedacht hyer van deselve over Leyden advys te geven, verhopende eerstdaechs hyer van by publicque confirmatie te ontfangen.

Wt Vranckryck wordt in't particulier geadviseert, dat de marquis den 25. deser wt

Spaengien door Italien ende Duitschland weder soude keeren. Hyer mede bidden wy Godt den Heere Almachtich,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. voorspoedige en geluckige regeeringe.

In 's Gravenh. den 20. May 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Edele Mogende Heeren. Voor 't sluyten my naerder geinformeert hebbende op't continue van't schryven vanden Marquis de la Force, verneme so breet niet te gaen ende niet te vermanen van t'incomen vande Engelsche, maer wel, datse haer geretireert hadden. Mitten naesten, verhope dat met meerder seekerheyt geschreven sal connen werden.

XXIII.

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben van tydt tot tyt verwacht, omme U E. Mog. eenige seeckerheyt te mogen adviseeren vande saecken ende gelegentheit der belegerde stadt Rochelle, ende 't ontzet van dien, by de Engelschen voorgenomen, 't welck wy als noch door de continuatie vande contrarieerende tydingen nyet en connen doen, verschillende de particuliere advertentien het ontset meldende vande publicque, nyet anders mede brengende, als dat de Engelsche vlote haer verthoont ende twee brantscepen sonder effect op 's Coninex wercke in't canael voorwt gesonden hebbende, haer geretireert hadde. Wy hebben in't particulier, dat den Coninc aen de Coninginne zyne Mat^{e}. moeder geschreven heeft, dat hy dieselve gezien ende getelt hadde tot vier en vyftich seylen aen Chef du Bois, 't welck zeer naeby de stadt is, waer over men tot Paris twee daghen aen den anderen doen bidden heeft in alle de kercken. In't leger is zoo grooten occasie ende yver, dat men niet eenen edelman en heeft connen bewegen, om als courier (gelyck men gewoon is) 't voorsz. schryvens aen de Coninghinne te brengen, elck willende by deze occasie syn valeur bethonen, sulcx dat den eenen courier is geweest een dienaer van monsr. Botrui ende d'ander een medicyn. Den Coninck selfs schreef, dat hy den geheelen dach geoccupeert was geweest, om ordre op alles te stellen, ende doen een weynich ginck rusten, om daer nae den geheelen nacht op't werck te zyn. Alle die vande religie aldaer zyn in groote pine, soo de stadt ontset werdt ofte eenige principale personen daer voor blyven, vresen gelyck ende meerder oproer ende rage tegens haer dan als een vande heeren (namentlyck den Hartoge van Maienne) voorsz. Montauban bleeff, soo de stadt gewonnen werdt, vresende ruine van alle de kercken in Vranckryck; ontfangt den Coninck daer voor een affront, vresende mede grotelycx. Realmont in onzen voorgaende gemelt, is by capitulatie wel overgegaen, maer zynde in de stadt gevonden een Edelman, die by de defaicte van des Grave van Clermonts volck mede geweest was, is dezelve nyet gehouden, dan syn met coelen moede ('t garnisoen al vertrocken wesende) over de drie hondert vande burgeren vermoert, de stadt ende kynderen selfs qualyck getracteert, veele met de vlucht ontcomen, waerdoor geseyt wordt, dat die vande religie in dit quartier soo geirriteert souden syn, dat de stadt van Castres (die haer neutrael gehouden heeft), als nu mede haer verclaert soude hebben.

Den Hertoge van Loreinen is wt het hof van Vranckryck vertrocken mit volle contentement op alle zyne petitien. Spinola soude wt Spaengien vertrocken wesen met wissels van drie millioenen ducaten, zynen weg nemende door Italien ende Duytslandt.

In Engelant is noch groot misnoegen, niet willende den Coninck zyne beloften opte peti-

tien van't parlement geregistreert hebben, verstaende dát zy met zyn Mat[t]. woordt te vreden behoren te wezen.

Hare Ho. Mo. hebben goetgevonden voor de relaxatie vande Generael Reael aen den Keyzer te schryven. Den selven Generael schryft aen zyn broeder, dat hy tot Prage is, zonder apparencie van relaxatie, doch dat hy voor als noch redelyck wierde getracteert.

Men houdt het daer voor, dat als nu alle de scepen, soo tottet cruyssen als de defensie vande custen gedestineert, in zee zyn, ende dat de thien by de Oostindische Comp. te equiperen, by nae gereet zyn. Vyf Oostindische ende drie Guineesche scepen syn innegecomen.

Op gisteren, nae de predicatie, vergaderinge geleyt wesende, compareerden vyff gecommitteerden der stadt van Amsterdam, nevens den pensionaris, ende naer vertooch vande periculen ter zee, door de veele wel gemonteerde ende gemande Duynckerckse scepen, ende naer gedaene verhael vande inconvenienten, die daer wt metter tyt stonden te verwachten, presenteerden wt den name van hare principalen, twaelf scepen te equipeeren, binnen een maent gereet te hebben, ende vier maenden t'onderhouden, mits de costen cortende aen de soo ordinaris als extraordinaris consenten, alrede gedragen ende noch te dragen, ende by haer blyvende de directie, waerop haer verclaert is, dat haere Ho. Mo. haren yver tot 's landts dienste aengenaem hadden, dat deselve hare Ho. Mo. nu langhen tyt gebesoigneert hadden, ende daer inne noch continueerden, omme tegens de Duynckerkers goede ordre te stellen, gelyck met advis van Hollant ende de gecommitteerden vande voorsz. stadt selfs albereyts gedaen was, ende dewylle haer ver ... was van veele consideratien, wierden versocht, dat by geschrifte te stellen, met zodanige presentatien correspondeerende mitte ordre van't landt, die zy zouden vermeenen haer versoeck te sullen faciliteeren. Soe U E. Mog. eenige consideratien op dese materie hebben (gelyck daer vele syn) sullen d'selve gelieven ons toe te laten comen. Hyer mede, vermits presseerende besoigne, desen eyndigende, bidden Godt den Heere Almachtich, Edele Mogende Heeren, voor Uwer E. Mog. voorspoedige regieringe.

Hage, den 26. May 1628 Uw dienaers,

A. Ploos, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Anthonis de Rode.

XXIV.

Edele Mogende Heeren.

In't begin van dese weke wierden de vergaderinge gecommuniceert seekere advertentien in't leger voor Rochelle geschreven ende van Paris herwaerts aen particulieren gesonden, waer van wy de copye oversenden, ende voor desen U E. Mog. notitie gegeven souden hebben, ten waere van dach tot dach publicque brieven vande heeren Gesanten gewacht hadden, waeromme mede de bode, brenger deses tot nu toe opgehouden hebben, tot dat het schryvens der voorsz. Gesanten copyelyck hyer by gaende, aengecomen is geweest; waerby ons goetdunckt te vougen 't gene wy in't particulier ende, God betert, nyet dan al te seecker vernomen hebben, door advysen van 28. deser, namentlyck dat de Engelsche vlote gantsch ter werelt nyet tot dienst van Rochelle gedaen en heeft, dat de Rochelloisen in deselve vlote wesende, ten hoochsten hebben gelammenteert ende haer beclaecht, dat de Engelsche nyet en wilden hazardeeren, 't welck soo sy gedaen hadden met apparencie de Fransche vlote, vermits haere quade ordre ende conduicte, gebracht soude hebben in deroute, ende de stad gevictualieert. Over de retraicte der Engelschen wert in Vranckryck verscheidentlyck gediscoureert, gelyck wt de bygaende copye gesien can werden. De geadviseertsten syn beducht voor eenighe secrete *menees* tusschen eenige groeten van 't een en 't ander ryck door de Jesuiten gefabriceert. De huisen vande gereformeerden syn voll van carmen ende lamentatien,

roepende om Gods vindicte over d'Engelschen, sonder deese staet te verschoonen, die sy sustineeren te wesen *causam primam tanti mali*, haer nyet ontsiende sulcx opentlyck aan de Gesanten ende *à la barbe* van deselve met vehementie ende tranen wt te roepen. Binnen Rochelle is het sedert de voorseide retraicte stille, ende wert daer wt nyet geschoten. Die vande religie vreesen alomme een massacre, werdende de gemeente jegens haer door de gestadige seditieuse predicatien der Priesters ende Monniken opgehitst, gelyk albereets vele insolentien tegens deselve syn gepleecht. Godt de Heer Almachtich will de religie ende religionsgenoten aldaer voor alle onheil bewaeren. Wat in't Mantouan passeert, sullen U E. Mog. wt het bygaende vernemen.

De Grave van Carlile is den 2. Juny tot Brussel aengecomen, 't welck by veelen veroorsaeckt groot achterdenken; te meer om dat denselven alhyer wesende by den h. Amb. Carleton verclaert wierde, dat hy Brussel nyet en soude raken. Den Generael Coen schryft by den synen vanden 30. Octob. aen zyne Excell., dat hy in ses maenden ende acht dagen tot Batavia was gearriveert, wesende den 19. Marty wt Texel mit 6 schepen ende een jacht gevaeren, dat hy op de reyse weynich volck verloren hadde. Syn E. ontfing den 30. Sept. door den Generael Carpentier het gouvernement generael van wegen de vereenichde Nederlanden in Indien. De Mattaram (welcke genouchsaem een heere over Java is, ende wel hondert duyzent man te velde brengen can), heeft Batavia vanden beginne met syn macht gedreycht, maer noch nyet geattenteert, ende laet ondertusschen den synen aldaer handelen. Te water en heeft den Spaegnaert aldaer geen sonderlinge macht dan omtrent Goa, Suratten ende Persia. Mousabeecq, laetste Persische Ambassadeur alhyer, is van Batavia nae Coromandel gevaeren, omme van daer over landt nae Suratten of Persia te reysen. In de Molucques is de Coninck overleden, ende weder in syn plaetse gecoren ende voor Coninck verclaert eenen Hantsia, die achtien jaeren by de Spaignaerts in de Manilta (!) gevangen is geweest, ende in Ternate gesonden was, omme vande verlossinge vanden ouden Coninck te handelen. In de quartieren van Ambona syn de gemoederen vande inwoonderen naer ouder gewoonte, gantsch onrustich.

De heere Brouwer is wt Zeelant wedergekeert, als wy d'instructie en d'andere stucken in eenige onse voorgaende geroert, ontfangen sullen hebben, sal de conferentie mit de heren van Hollandt begonnen worden.

Op't stuck van't onderhoudt vande Stadische troupen, schryven wy in't breet aen de heeren borgermeesteren ende vroetschappen der stadt Utrecht, tot rescriptie vanden haeren aen ons op't selve subject gesonden, tot het welcke wy ons sullen refereren. Op't andere poinct van Uwe E. Mog. schryvens sullen wy ter eerster gelegenheyt metten ontfanger generael sprecken ende tenteren, waer toe zyne E. sullen connen disponeeren. Hyer mede bidden wy, Edele Mogende Heeren, voor Uwer E. Mog. geluckige ende voorspoedige regieringe.

In 's Gravenhage, desen 30. May 1628.

U E. Mogentheeden dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

ALPHABETISCH REGISTER.

A.

C.

D.

H.

I.

K. Zie ook C.

L.

N.

O.

T.

W.

Y.

Z.

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

ONDER BEGUNSTIGING VAN Z. MAJEST. DEN KONING,

DOOR

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

MET EENE VOORREDE

VAN

HERM. JOH. ROYAARDS,

THEOL. DOCT. EN HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

IV[e] Deel.

UTRECHT,
N. VAN DER MONDE.
1844.

De vijf en dertig brieven, welke de eerste plaats in dit Deel van het *Archief* innemen, en een vervolg uitmaken van die, waarmede het vorige, Derde Deel sloot, zijn gegeven naar de oorspronkelijke brieven, die zich, ten tijde als wij de afschriften daarvan overnamen, in privaat-handen bevonden, en van welke wij daarom niet stellig kunnen zeggen, onder wien zij thans zijn berustende. Het is juist deze laatste omstandigheid geweest, die ten aanzien van deze stukken, zoo als anders, onze keus, van hetgene wij in ons werk telkens vooral meenden te moeten opnemen, mede bestuurd heeft.

Van het stuk, betreffende de bepaling der grenzen tusschen Gelderland en Utrecht, berust een oorspronkelijk duplikaat in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken, hier ter stede; waar mede gevonden wordt een notarieel afschrift van de Rekening der opbrengst van de nalatenschap des Aartsbisschops Fre. Schenck van Toutenburch, welke Rekening een vervolg vormt, van hetgeen wij in het Tweede Deel onzer Verzameling, aangaande dit sterfhuis hebben medegedeeld. Te gezegder plaatse wordt voorts bewaard het origineel der *Computus ecclesiastici*, welke wij daarna hebben doen volgen; van al hetwelk ons het gebruik weder vergund is door zijn Wel Eerw., den Heer Pastoor van Werckhoven, met dezelfde vriendelijke voorkomenheid, welke wij ook bij het verzamelen der bouwstoffen voor de vorige deelen onzes werks, van dien gemoedelijken man hebben mogen ondervinden, en waarvan wij trachten zullen de herinnering steeds bij ons wakker te houden.

Hetgeen daarna volgt, uit de Kameraars Rekening, betreffende den Utrechtschen Kerk- en Schoolstaat gedurende de jaren 1600—1618, uit de originele registers getrokken, zouden wij bezwaarlijk hebben kunnen geven zonder den ijver voor den opbouw der Vaderlandsche

Geschiedenis, en de minzame mededeelzaamheid van Jonkh. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK, die bij dit Deel, zoo als bij het vorige, onze pogingen krachtdadig heeft ondersteund.

De volgende *Extracten* uit de Resolutiën der Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, uit aanleiding van de daarvóór geplaatste woorden van VAN WIJN gegeven, zijn genomen naar het afschrift dier Besluiten, berustende in het Archief dezer Provincie, dat mij door den Heer Dr. P. J. VERMEULEN met eene onbekrompenheid ter beschikking is gesteld en gelaten, die nevens zijne dienstvaardigheid, het doelmatige der schikkingen doet kennen, waarnaar de Ed. Mog. Heeren Staten 's lands van Utrecht, overeenkomstig 's Konings wil, de schatten van hun Archief, in het belang der wetenschappen, willen zien bestuurd.

Van de drie volgende brieven, van Prins MAURITS aan de Ed. Mog. H. H. Staten van Zeeland, berust het oorspronkelijke onder Jonkh. G. J. BEELDSNIJDER VAN VOSHOL, dien wij voor de vergunning verpligt blijven, dezelve te hebben mogen algemeen maken.

Wat de bescheiden, aangaande de onlusten te Utrecht in 1610 betreft, de Besluiten der Generale Staten, zijn wederom getrokken uit het afschrift in het Provinciaal-Archief, waarvan de rede is geweest; de besluiten van den Raad van State bevinden zich in afschrift in het Archief der Oud-Roomsche Kleresie; en voor de Vroedschaps-Resolutiën der stad, werd van de oorspronkelijke registers gebruik gemaakt. Wat de daarna volgende bijzondere stukken betreft, zij zijn grootendeels naar de originelen, gedeeltelijk naar gelijktijdige afschriften, een en ander in het gemelde Archief, onder het nadere beheer van den Heer Pastoor VAN WERCKHOVEN aanwezig, en slechts eenige weinige naar gelijktijdige drukken, afgedrukt geworden. Van de *Annales* FRA. DUSSELDORPII, waaruit ten slotte een extract, hiertoe betrekkelijk, is gegeven, bezit onze Academische Bibliotheek het origineel; een veel leesbaarder afschrift echter bevindt zich in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken.

Het origineel van den brief van PAUW aan HUYGENS, bezit Jonkh. G. J. BEELDSNIJDER VAN VOSHOL.

Wat de daarna volgende zes en veertig Staatkundige Brieven betreffen, zij zijn genoegzaam allen gegeven naar het origineel, slechts weinigen naar afschriften, zoo als dit een en ander onder elken brief afzonderlijk is te kennen gegeven. Ook van deze geldt, hetgeen hier boven van de brieven is gezegd, waarmede dit Deel begint.

Van de Resolutiën, bij de Vroedschap van Utrecht genomen aangaande het Kerk- en Schoolwezen, gedurende de jaren 1600—1616, geldt in allen deele, hetgeen hier boven gezegd is aangaande het, uit de Rekeningen van den eersten stedelijken Kameraar medegedeelde.

De Ordonnantiën eindelijk, op het Goudsmeden- en het Marsluiden-gild, waarmede dit Vierde Deel van het *Archief* wordt besloten, zijn genomen uit een oorspronkelijk stedelijk Register, weleer berustende onder Jonkh. G. J. Beeldsnijder van Voshol, welken ook hiervoor onze dank betuigd wordt.

J. J. DODT v. Fl.

Geschreven in Mei, 1844.

TIJDREKENKUNDIGE OPGAVE

VAN DEN

INHOUD.

BRIEVEN

DER

UTRECHTSCHE GECOMMITTEERDEN TER GENERALITEIT

AAN HUNNE LASTGEVERS.

UIT DEN JARE 1628.

(*Vervolg van* 't Archief, III., *bladz.* 400).

XXV.

Edele Mogende Heeren.

Syn Princelicke Excell. een verleden Saterdach, des morgens, in den raedt van staten synde besoingierende op 't stuck van de fortificatien, heeft aldaer uyt haer Ho. Mog. vergaderinge ontboden den heere griffier Goch, ende door deselve haere Ho. Mog. doen aendienen, vande magistraet van Amsterdam versocht te syn, eens een keer van een dag of twee in haer stadt te willen doen, 't welck syn Excell. mit kennisse van haer Ho. Mog. ende heeren Gecommitteerden Raeden van Holland, van meninge is op morgen, synde Maenendach, te effectueeren. De heeren Gecommitteerde Raeden van Hollandt, hebben neffens syn Princel. Excellentie gecommitteert, de heeren Bleeswyck ende Broockhoeven, die neffens syn Excell. by die van Amsterdam heur debvoir sullen doen, te willen verstaen, tot de verantwoordinge vande vyff specien. Op gisteren, synde Saterdach, is by haer Ho. Mog. geresolveert, op't verplaetsen vande Generaels vande convoyen ende licenten. Abbas, die tot noch toe tot Amsterdam is geweest, sall althans in het noorderquartier tot Hoorn comen, ende den Burgermeester Eck van Aernhem, soon vanden Scepen Eck, Raedt althans tot Rotterdam, sall weeder in Abbas plaets tot Amsterdam comen; die van Zeelant tot Rotterdam, ende Wolphert Berndtsen soon weder in Zeelant, ende Barnada, als oldt synde, blyft tot Doccum. Den Ambassadeur van Vranckryck, D'Espesses, heeft van synen Coninck brieven gecregen, om in Vranckryck te comen, ende aldaer van weegen synen Coninck met onse Ambassadeurs te besoigneeren, als hebbende de beste kennisse van saeken van dese onse landen; laet oock verluyden, alsdan hier weder te sullen commen, om te resideeren. Aisma scryft uyt Hamburg vanden 19. Marti, olde styll, dat de Keysersche ende Spaensche de versochte scepen laten vallen; dan by die van Lubeeck insisteeren sy noch. Scryft oock, dat men seyt, dat des Graeff van Mansvelt volck gedestineert soude syn, nae't landt van Gulick te trecken; wordt oock geaffirmeert, dat de tweejaerige trefvez tusschen de Coningen van Polen ende Sweeden gebrocken souden syn, ende dat in Julio een byeencompste op nieuws aengestempt sal worden, om alles sien te hervatten. Den heer van Oesterwyck advyseert uyt Venetien, vanden 24. Martii, als dat den Hertoch van Savoyen sich heeft verbonden met Spaengien, tot den oorloch op Montferrat, ende dat den voor-

seyden Hartoch de fransche clederen uytgetogen heeft, ende spaensche clederen aengetogen heeft. Het *Rendez-vous* is omtrent Verceillie, den hertoch van Mantua licht ses duysent man te voet, ende duysent peerden, vertroost sich op Vranckryck; die van Venetien lichten drie duysent man te voet. Den Hartoch van Savoyen heeft op 't versoeck vanden Ambassadeur van Vranckryck, syne toerustinge van oorloghe veerthien daegen uytgesteldt, de Keyserschen worden uyt Lubeck, Bremen ende Hamburch, mit alle nootdruftige waeren gespyst, de heeren Ambassadeurs in Vranckryck synde, adviseeren uyt Paris vanden lesten Martii, dat den Coninck nergens toe en wil verstaen, off de alliantie defensive mit den heer van Langerack gemaeckt, eerst sy geaggreëert, ofte daerinne geconsenteert. Den heere tresorier du Bye, leyt in een sobere staet, soo dat doctor Rumff t'enemael van syne reconvalescence despereert. De vrouw van der Aa is deesen naemiddag in den Heere gerust, waermede deese besluytende, sullen wy neffens onse dienstelicke gebiedenisse,

Edele Mogende Heeren, toewenschen eene geluckige, lange, gesonde regieringe, ende blyven,

Uwe Edele Mogentheyden dienstbereyde,

G. v. Herteveldt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Uyt den Hage desen 30. Martii, olde styll, 1628, Sonnendach des avonts.

XXVI.

Edele Mogende Heeren.

Wy sullen alsnoch verwachten, 't gene tusschen Uwe E. Mo. ende de heeren van Hollandt over d'impositie vanden turff den bodem van Hollant rakende, ende die van daer wtgevoert werdt, gepasseert is, ende daerby het instrument, 't welck Uwe E. Mog. accordeert de Vechte te bevaren sonder eenich empeschement, ende d'impositie van nieuwe tollen, etc.

Seventich vande Brandenburgsche troupes, in garnisoen tot Soest, hebben Ravensberch met een escalade verovert, waerinne lagen 25 haeneveeren.

De Syndicus van Aken schryft alhier aen eenen in't particulier, vandat de Furst van Nienburch tot Prage byden Keyser geobtineert soude hebben wtstel vande sequestratie vande Gulicksche ende andere, aldaer contentieuse landen, ende dat 's Keysers troupen van daer souden gerevoceert werden.

Den Koninck van Ungarien, tusschen dewelcke ende d'Infante van Spaengien een houwelyck beraempt was, leyt aen de kynderpocken.

Beroerende de tydinge wt verscheiden andere quartieren, sullen wy ons refereren totte byleggende stucken, ende voer den tyt schryvens werdich anders nyet hebbende, bidden wy Godt, etc.

In 's G. Hage, den 19. May, 1628.

U E. Mo. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Antho. de Rode.

XXVII.

Edele Mogende Heeren.

Wy senden hyer nevens copye van 't schryvens vande heeren Gesanten in Engelant, van den 6. dezer, nae den nieuwen styll, ende propositie by dezelve aen den Coninck gedaen, d'welcken U E. Mog. sullen gelieven te mesnageeren ende te besorgen, dat daervan geene copyen gemaeckt en worden. Den Coninck is zeer ontstelt geweest (naer luyt van 't Engelsche advysen) in de tydinge, dat zyne vlote is vertrocken, van voor het canael van Rochelle,

sonder eenich effort gedaen te hebben, om de vivres binnen te brengen. Den franschen Capt. is binnen geroeyt met een schuyt, van die op de Theemse werden gebruyckt, ende heeft de Rochelloisen vertroostinge gebracht, dat de armade ten eersten stercker soude wederkeeren. De acte van het consent vande subsidien, by 't parlement geaccordeert, is noch nyet in handen vanden Coninck; met eenen soude werden overgelevert aen zyne Mat. een request; het is aldaer vol suspitien, d'welcke toenemen, nu men hoort, dat de ruyterye, die in Vrieslant wert gelicht, is apparent om over te comen. Veele aldaer oordeelen, dat die in dat ryck geen goet en zal doen. Die vande Oostindische Comp[ie] in Engelant, hadden tegens de Comp[ie] dezer landen seeckere req[te] aen 't parlement overgegeven, ende in druck vervaerdicht, waer op noch gedruckt zyn commentarien van eenige bladeren papiers. Men vercoopt oock tot London opentlyck seeckere boecken vande verre reysen vande Engelschen, in d'welcke hatelyck gesprocken werdt vande Nederlanders. De advisen vande toerustinge ter zee in Spaignien, werden, zoe wt Vranckryck als Engelant, gecontinueert; in Engelandt is aengecomen den Secretaris vanden Prince van Piemont, St. Boraccio, die met de Ambassadeur van Savoyen by den Coninck audientie heeft gehadt. Zyne compste vermeerdert het achterdencken, dat Savoyen door zyne ministers soeckt te vereenigen Engelant ende Spangien; aldaer was mede aengecomen een gedeputeerden van Hale, d'welcke claecht, dat d'Engelschen die van Hale tegens belofte hebben schade aengedaen; compt om te versoecken reparatie.

Doordyen heer Calandrini pretendeert voor 't onderhout vande Schotten, wt Staden gecomen, nyet belooft te hebben, ende dat zyne beteyckende acte daertoe niet en behoert te werden geëxtendeert, sulcx men alhyer verstaet, is goet gevonden deselvige Schottèn, leggende tot Harderwyck ende Elburch, te doen casseeren, mits by hem Calandrini deselve betaelende vanden tyt die hyer te lande zyn gecomen, totten tyt van cassatie toe.

Op gisteren arriveerden alhyer de gesanten van dezen staet naer Polen ende Sweeden gezonden. Hyer mede bidden Godt den Heere Almachtich,

Edele Mog. Heeren, voor uwer E. Mog. welstant ende voorspoet in regieringe. In 's Graveehage, den 2. Juny 1628.

Die missive ende propositie wt Engelant en connen niet gesonden worden, wy sullen sien of de missiven metten eersten sullen connen senden.

U E. Mog. dienstwillichste dienaers,

A. Ploos, G. van Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anth. de Rode.

Lopende de vergaderinge houdt den heere Gunter, secretaris vanden Coninck van Denemarcken, aen, dat men noch eenich weynich tyts de schotsche comp[en] voornoemt wilde onderhouden, tot laste vande subsidien; de resolutie sullen wy hierna overschryven.

XXVIII.

Edele Mogende Heeren.

Opte repartitie by den Raet van Staten gedaen, tot vervallinge vande oncosten der besettinge van Tielreweerdt, hebben wy met den heer advocaet Vianen (die wy meenden totte *poursuitte* vande doleancien der heeren van Hagensteyn gelast te wesen) gesproken, d'welcke moveert verscheyde consideratien, waer omme wy met onsen last behoorden te supercederen, waervan hy t'synder overcompste, d'welcke wesen sal binnen drie ofte vier daegen, naerder bericht aen Uwe E. Mog. ofte heeren voornoemt sal doen, ende en sullen wy hierinne nyet doen tot nader ordre.

Naer wy onder de handt connen vernemen: sullen de heeren staten van Hollandt delibe-

reeren, omme te beramen expedienten, waer door souden comen te cesseren de clachten van Uwe E. Mog., de provincien van Zeelant ende Vrieslandt, off by gebrecke van dien, te resolveeren, in wat voegen men deselve provincien sal geven contentement.

Gisteren, als oock desen morgen, ontfanckt Zyne F. D. advertentie van verscheyde oorden, van dat de vyandt met 60 cornetten peerden de Mase gepasseert, naer Embden ende den Bosch soude syn gemarcheert, ende dat het crychsvolck van boven wt Lutsenburch, Limburch ende Valckenburch neerwaerts sackt.

Wt Vranckryck en is niet schryvens weerdich aengecomen. Wt Engelant werdt by brieven van den 10. July verwitticht, dat men aldaer mit allen vlyt de vlote prepareert, dan binnen 14 dagen nyet gereet sal connen werden. Particuliere advisen, voor twee dagen aengecomen, waeren meldende, dat den Hertoghe van Buckingham selfs mede soude gaen; de publicke trecken 't zelfde in twyffel, ende is weynich apparencie, dat syne Hoecheyt by de jegenwoordige constitutie van tyt en sake, ende geduerende syne soo groote onaengenaemheyt by een yeder, wt 't ryck sal willen gaen. Het parlement is gescheiden, met resolutie, omme in Octobri toecomende weder by een te comen.

In Italien is de treves den 27. vande verleden maent geëxpireert, ende prepareren haer de partyen tot continuatie vanden oorloge. Den hertoghe van Barbançon hadde last, vier dusent man in Brabant ende andere Spaensche Nederlanden te lichten, omme nae Italien te transporteeren, men verstaet als nu synen last gerevoceert te zyn.

De tydinge wt Luckstadt melden, dat Crimpen rontsomme beset is, ende dat de keyserschen .lle toevoer wt Hamburch werdt gedaen, sonder 't welcke sy al voor lange beyde de belegeringen souden hebben moeten opbrecken.

Wt den heere Hartevelt sullen U E. Mog. verstaen hebben, dat de gedeputeerden vande Engelsche en Schotsche kercken in dese landen ter vergaderinge van haer Ho. Mog. overgelevert hebben gehadt seeckere haer bericht op de VI. art. haer door den ambassadeur Carleton ter handen gestelt, wy senden als nu de copyen. Gemelte gedep^den is alleen tot antwoordt gegeven, dat de voorsz. kercken sullen hebben te volgen d'ordre vande Nederlantsche kercke. Hyer mede sullen wy, vermits haeste, desen eindigen, ende de Almogenden bidden, U E. Mog. Edele Mogende Heeren, te verleenen geluck ende voorspoet in regieringe. In 's Gravenhage, desen 7 July 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,
A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XXIX.

Edele Mogende Heeren.

Wat t'sedert 't vertrek vande heeren Ploos ende van Hartevelt, scrivens weerdich, ons alhier is voorgecomen, sullen U E. Mog. uit dese missive ende hier neffens gaende stucken verstaen, daertoe wy ons refereeren. D'ambass. van Vranckryck vertreckt van daeghe van hier op Berghen op Zoom, ende soo voorts op Andtwerpen naer Vranckryck te lande over. Secrete advisen uyt Genua melden, datter geen apparentie en is van Spinola overcompste, veel weiniger van gelt. De duysent Engelsche ruyters, die men aldaer wilde doen delogeren, seydt men eenighe provisie gecregen te hebben, soo dat daer deur weinig apparentie is, deselvige te casseeren, maer welleer in garnisoen voor eenige maenden te leggen, ofte by conniventie, een *cavalcado* in't stiff van Munster, om een teerpenning te hebben, toetestaan; de consenten vande respective provintien syn een verleden Saterdach in de vergadering van haer Ho. Mog. ingebracht ende gelesen, ende in handen vande heeren Raeden van Staeten

gestelt, om die te examineeren, ende een serieuse brief aen die van Zeelant geschreven, ten eynde sy nyet langer en willen difficulteeren de betaelinge der Franchoisen vanden Hertoghe van Candale ende Hauterive, ende den ridtmeester Haeften op haere provintie gerepartieert ende onbetaelt gelaeten. Waermede deese besluytende, sullen wy nae onse dienstelycke gebiedenisse,

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich bidden; Uwe E. Mog. regieringe geluckelick te willen seegenen, blyvende ondertusschen,

Uwe Edele Mogende dienstbereyde,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Actum 's Gravenhage, desen 14. July, olde styll, 1628, op Maenendach.

XXX.

Edele Mogende Heeren.

Den heere ambassadeur van Denemarcken is tot afgescheyt vereert met een gouden ketten van acht hondert guldens, treckt naer Engelandt, ende is by haer Ho. Mog. niet getracteert ofte defroyeert.

Van daeghe is gearresteert d'instructie voor de heeren, die nae Vrieslandt sullen reysen.

Syn princelycke E. heeft van daeghe, vanden gouverneur van Emmerick, den heer van Diden, tydinge becommen, dat capiteyn Wolff ende eenighe ruyters vanden ridtmeester Keetzken ingebracht hebben tot Emmerick drie hondert ende veertich peerden, ende dartich vande keyserschen dootgeslagen, ende een lieutenant ende vyf soldacten gevangen, die men bevolen heeft te laeten gaen, om geen neutraliteyt te breecken.

Den commandeur Dorp is belast, in cas eenighe scepen uyt Ostende loopen, om de Moscovers vaerders aen te tasten, deselvige te volgen.

Den burgemeester Teresteyn insisteerde gisteren om rapport te doen, 't welck wy met een dexteriteyt dien dach ophielden, ende hebben 't selvige van daeghe niet cunnen beletten, hoe well wy instantelicken versocht hebben, een halfven dach 't rapport te willen ophouden, haer Ho. Mog. verseeckerende, dat die heeren gecommitteerdens van die provintie van Utrecht, ende die vande stad van Arnhem, op morgen hier sullen syn, die men verstaet, alsse gecommen sullen syn, hooren sal mit kennisse van syn Exellentie, ende is eyntelick by de vyff provintien verstaen, dat den heere Teresteyn voort sall gaen mit het begonnen werck. Waarmede ick my seer gedienstich gebiedende, sal syn ende blyven,

Edele Mogende Heeren,

Uwe Edele Mogende dienstwillige medebroeder,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

In 's Gravenhage, desen 18. July, olde styl, 1628, op Vrydach des avonts.

XXXI.

Edele Mogende Heeren.

T'sedert 't vertreck vanden burgermeester Weede, is alhier niet voorgevallen. De heeren Brunnincx, Schaffer ende Scotte, vertrecken van dage van hier naer haere opgeleyde commissie. Den admirael Dorp adviseert, dat de custen van Vlaenderen overal op de been syn, ende op haer hoede, voorgevende, kennis te hebben van een aenslach. In Schuertken voor Dunckercken, leggen elf scepen vanden vyant, mit musquettiers wel voorsien, sy hebben alomme oock gereedt veel schepen om uytteloopen, soo tot Ostende als elders daer omtrent. Die van Zeelant blyven weygerich te betaelen, ende op haere repartitie aen te

nemen, de Franse compaignien ende den ridtmeester Haeften, excuseeren oock de bezendinge van hare Ho. Mog. gecommitteerdens tot in 't leste van Augusto, ende eer staetsgewys, om veelderhande besoignen, die voir moeten gaen, om alles te prepareren, niet te cunnen vergaderen. Aisma scryft in 't particulier, dat de coninck van Denemarcken met zyn oldste zoon, met ses hondert man, den negenden July binnen Strason gecomen, doende den vyant deslogeren uyt de voerste wercken ende retranchementen; schryft oock met Hamburch, Bremen ende Lubeck, in redelicke correspondentie te staen. Waermede dese besluitende, neffens onze dienstelicke gebiedenisse sullen wy,

Edele Mogende Heeren, God Almachtich in gesontheyt ende prosperiteyt ende gelucksalige regieringe bevelen, blyvende,

Uwe Edele Mog. dienstwillige,

G. van Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

In 's Gravenhaige, desen 28. July, olde styl, 1628. Des heer raedtpensionaris dochter is aen de kinderpocken desen verleden nacht gestorven.

XXXII.

Edele Mogende Heeren.

Hoe well wy nae acht urhen des avondts wierde geseit, dat eenige posten solden ryden, hebbe ick geoordeelt U. E. Mog. toetesenden deze bygaende tydingen, gisteren gecomen, ende van daeghe, door dien de Franse 't sout opcoopen, en de schepen, op de Eems leggende, te revoceeren, ende 't vierde part vande convoyen ende licenten te verpachten geresolveert. Ick sende mede hier by gaende placcaet tegens het uytgeven ende ontfangen van den silveren floryn, tot Embden geslagen, daer toe ick my referere, ende anders niet hebbende, sal ick neffens myne dienstelicke gebiedenisse Godt Almachtich bidden,

Edele Mogende heeren, derselver regieringhe voorspoedelick ende geluckelick te willen zeegenen, blyvende ondertusschen,

Uwe Ed. Mog. dienstwillige medebroeder,

A. van Zuyllen van Nyevelt.

Die van Sandtvliet aen des vyant syde, hebben eergisteren nacht genomen onse galey, leggende omtrent Steenberghen op de stroom, mit volck, mit al, ende de werken omtrent Berghen op den Zoom hebben goede voortganck, soo dat het inlaeten van water syn operatie soo wel doet, dat alle de polders hun caeden hebben moeten verhoogen.

Ilens, 's G. Hage desen eersten Aug., olde styl, 1628.

XXXIII.

Edele Mogende Heeren.

Mibais adviseert uyt Calis, vanden 5. Augusti, dat den baron de Fontaine tot Dunckercks gecomen is mit vier duysent man te voet ende vier compagnien peerden, maecken aldaer redoubten, ende waepenen alle hare scepen aldaer, ende bevelen se te holden onder het fort, als mede de scepen van Ostende bevolen te commen onder het fort. Den voorseyden Mibais wordt voor een jaer in syn commissie gecontinueert.

De gecommitteerde raeden van Zeelant adviseeren haere Ho. Mog., dat de staten van Zeelant tegens den 21. Augusti bescreven synt, soo dat eerstdaechs de deputatie aldaer voort sal gaen, ende Hollandt op morgen daertoe nomineeren sal.

Hier gaet by seecker manifeste vande rechte successie van het hertoghdom van Mantua, daer to wy ons refereeren, ende na onse dienstelyke gebiedenisse,

Edele Mogende Heeren, derselver toewenschen een gelucksalige, gesonde regieringe, blyvende,

Uwe Edele Mogende dienstwillige medebroeders,

G. v. Hartevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Cracou adviseert uyt Elseneur, vanden 16. July, *stilo novo*, dat de tydinge van het innemen vande stadt . . . . . nochte de doot-vanden coninck van Poolen geen van beyden waer is; schryft oock, dat Wallesteyn vier duyzent man voor Strason verloren heeft.

Ilens den Haghe, desen 2. Augusti, olde styll, 1628.

XXXIV.

Edele Mogende Heeren.

Hier by sullen U E. Mog. ontfangen de resolutie van haer Ho. Mog., op't gerapporteerde vande heeren Bruynincx, Schaffer ende Schotte, beroerende het beneficieeren vande boven Rhyn ende Iselstroom respective.

Syne Ex[tie] sal op Vrydach oft Saterdach een keer op Bergen op Zoom doen.

Den heere Reael adviseert byden synen, vanden 5. deser, wt Weenen, dat hy op te brievan van recommandatie van haer Ho. Mog. ende zyne schriftelycke remonstrantie aen den keyser binnen Weenen overgegeven, om syne relaxatie, geen ander antwoordt en heeft bekomen, dan dat syne Majest. tot hem bewogen was, ende over syn versoeck aan den hertoghe van Fritlant geschreven hadde. Ende nyet anders schryvens weerdich, occurrerende, sullen wy den Almoghenden bidden, U E., etc.

's Gravenhage, desen 3. Aug., 1628.

U. E. Mog. dienstw. dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Antho. de Rode.

Dus aenstonds compareren de burgermeester van Delft ende Rotterdam, relateeren het groot gecrys ende gescrey op de Mase, overmits drie van 's vyants schepen, 16 off 17 vande visschers schepen in den grond gebackt hebben, ende meerder schade souden hebben gedaen, ten waere Bolckvanger van Zierikzee, wesende admirael onder de visscherye, hem mannelyk hadde gequeten, ende alleen, eenen geheelen dach tegens de voorn. drie vyandelyke schepen alleen hadde gevochten, ende deselve 's anderen daechs weder gesocht.

XXXV.

Edele Mogende Heeren.

Gisteren, nae de predicatie, heeft syn Excell. den heer president Haersolte gecommuniceert seker advys, gekomen vuyt Brabant, inholdende, dat de scepen vande Holl. Westindische compagnie twee scepen vuyt die Indische silvervloote, genomen ende verovert souden hebben. Godt geve, dat het waer sy.

Men adviseert vuyt Hamborch, vanden (?) July, dat Wallesteyn van Strazon naer Meckelenburch getogen soude syn; ende Reaell scryft vuyt Weenen, vanden 26. July, dat den keyser ende den criesraet gemeent syn de neutraliteyt niet eerst te breecken.

Den hartoch van Savoyen heeft in 't landt van Luyck doen verwen (!) ofte lichten vyfthien hondert ruyters, die men seyt naer den voorsz. hartoch te marcheren.

De paus ende de Venetianen soecken den Italiaenschen oorloch t'accorderen.

Het is een fregat ende geen galei, die by de viandt genomen is voor 't stoofgat op de

Schelde, ende de viandt is mit acht chaloupen daerop aen gecomen, slapende de schiltwachten, dan is de capiteyn daerop doot gebleven. Die van Santvliet hebben dit exploict gedaen. De admiraliteyt van Amsterdam scryft, ordre gestelt te hebben op 't revictualiseren van haer scepen, leggende opte custen van Vlaenderen, waermede wy ons seer gedienstich sullen recommanderen, ende blyven, etc.

Uwe E. dienstwill. medebroeders,

G. v. Hertevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Antho. de Rode.

Inden Hage, desen 4. Aug., olde styl, 1628, op Manendach.

(*Een opgespeld papiertje*):

Den hertoch van Wirtenberch scryft Bilderbeeck na drie daghen siekte gestorven te syn.

(*Fol. verso van den brief*):

De heeren Essen, van der Dussen ende Goch, scriven vanden 9. Augusti uyt Leeuwaerden, den derden Augusti bi die presente heeren volmacht. audientie gehadt te hebben.

De vlote van Engelant wordt met alle macht gereedt gemaect, ende de heer Ciscill ende Joachimi synt op wech herwaerts over te comen mit capiteyn Emmekens.

De heere agent Carleton, heeft gisteren verclaert, dat de acte vande ontslaginge vande 3 Oostind. scepen in Engelant den 23. July by den koninck in den raet ter presentie van enighe Oostindische bewinthebbers is geteeckent. Actum in de vergaderinge van haer Ho. Mo. den vierden Augusti, olde styll, 1628, op Manendach toe 8 uhren.

Den grave van Vasques heeft met gewelt gewilt, dat de scepen van Oostindien in zee zouden loopen.

Post datum (op een blad a part.)

De vice-admirael Lieffhebber heeft een Saterdach, des morgens tusschen tien ende ellef uren, tot savents toe, geclampt den admiraell vande Vlaemsche vloot, comende uyt Oostende, geheeten Michieltus Rombout, ende deselvige verovert zynde, hy sellefs ende meest alle officiers daerop doot gebleven. Ende het veroverde scip hadde op veerthien metale stucken, ende ses ysere stucken. De viandt was acht scepen starck, ende Lieffhebber zeylden capiteyn Hendrick Michielsen Withooft verby, synde van des viants volck, dewelcke Lieffhebber aenriep ende tegens Lieffhebber zeyde, *compt my aen boort*, daertegens Lieffhebber seyde, *ick moet uwen admiraell hebben*, dien hy clampte, als boven verhaelt is. De zeven scepen vanden viandt namen de vlucht naer Engelandt, ende worden van negen van onse oorlochscepen vervolcht. Men heeft oock daarna seer horen scieten, soo dat men meent, datse aen malcanderen zyn geweest, daer noch geen tydinge van en is. Lieffhebber heeft drie man doot ende acht gequest. Zyn Excell. vindt goet, dat Quast ende Berchum in see zullen gaen. De haringvanghers sall men oock veradverteren, dat se hun byhebbende oorlochschepen by den anderen willen houden. Den vice-admiraell Lieffhebber sal by hare Ho. Mo. mitt een goldt ketten vereerdt worden. Gescreven in de vergaderinge van haer Ho. Mo., des morgens toe negen uren, op Manendach den 4. Aug., olde style. Ende by ons onderteyckent,

G. v. Hertevelt, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, A. de Rode.

XXXVI.

Edele Mogende Heeren.

De heeren gesanten in Vranckryck synde, adviseeren uyt Parys vanden derden Augusty: hier en curreert gans nyet; oock comen de tydingen met soo groote variatien, selver tusschen

de principaelste ministers, dat wy qualick weten wat te geloven. Voor Rochelle staen de zaecken in de ouwe pointen; de vlote van Engelant wert van binnen ende buyten verwacht, sy sall de mate nae 't succes stellen; 't schynt, dat de Fransche trouppen niet sullen cunnen passeeren alle de valleien in de geberchten, vresende gelycke insolentie, alse in 't marcheren overal betoont hebben, stellen hun daertegens, ende zoe wordt daer beneffens den hartoch van Savoyen soo machtich geseyt, dat hy met noch eens soo stercken lichtinge, ni t en soude zyn te forceeren; ende scriven oock over Cales, haer Ho. Mo. secrete last ende beveel ontfangen te hebben. In Engelant wordt ontkent het tractaet met Spaingien ingegaen, adviseeren vanden ellifden Augusti, nieuwe styll, dat den abt van Scailla, ambassadeur van Savoyen, voor eenige daeghen van onze gesanten aldaer syn afgescheyt hadde genomen, als gereet synde, uyt Engelandt over te vaeren, soo hy seyde op Vlissingen; scriven oock uyt Engelant, hier synt onlancx veel personen in geestlicke en weerlicke staeten gevordert off van plaetse verandert. De grave van Werckchester onlancx gestorven synde, is den president gemaeckt *garde du privé zeau*, den tresorier president, den cantzeler van Exsecker, Weston, tresorier, ende in plaetze van Weston, een genant Borret; den graeff van Sussock is door overgifte vanden hertoch van Buckingam, gemaekt gouverneur de *Cinq ports*, de soon vanden overleden Spenser, eertyts ambassadeur extraordinaris in Nederlandt, is aengestelt ambassadeur ordinaris by Uwe Hooch Mogentheyden. In 't hoff vande coninghinne is camerling gemaeckt den grave van Dorzet, Gonoring vice-camerling, Carleton viconte. Scriven oock, dat het vertreck vanden hertoghe van Buckingam, mit de vloote, uytgestelt is tot den 14. dezer. Die drie gearresteerde Oostindische scepen syn noch niet gecomen, ofte ten vollen gerelaxeert, edoch sal men deselvige mit groot gelt uyt hare handen moeten coopen; terwylen den vice-admirael Lieffhebber ende capiteyn Peckins het scip van Ostende verovert hebben, is men bevreest, dat de vyants scepen gelopen syn onder de harinxvangers, overmits by d'onsen geen ordre in 't navolgen en is gehouden, ende d'een voor d'ander nae vaste toe huis commen, sonder ordre, instructie ofte commissie naegecommen te hebben, doende iedereen, wat hy wil, soo datter eens exempel gestatueert sal moeten worden. Men meent, in cas onze capiteyns den anderen wel hadden verstaen, dat alle de acht scepen vanden vyant, peryckel souden geloopen hebben, waer over haer Ho. Mog. genootsaeckt syn, een uyt Hollant ende een uyt Overissel te zenden, neffens die fiscaels ende gecommitteerden raeden vande admiraliteyt van Rotterdam, om sich op alles t'informeeren, ende voorts ordre te stellen, omme alle scepen, gereet leggende, ende die ingecommen zyn, weeder in zee te zenden, ende stricktelyck het commandement van ieder zyn vice-admirael over syn exquadre te obedieeren, ende nae te commen, 't gene hun bevolen sal worden, op pene, etc. De heeren raeden van staeten recommandeeren zeer de betaelinge van Jan Bouchet, commis aen de Scenckeschans, over d'incoop vande rieswercken, waervan op U E Mog. gedepecheert is, ordonnantie van thien duyzent ses hondert guldens, welcke betaelinge wy tot U E. Mog. discretie ende dispositie stellen, alsoo den voorseiden Bouchet expres syne reyse by U E. Mog. daerom doe, ende gaern hadde, dat wy U E. Mog. 't selvige serieuselick wilden recommandeeren.

De heeren Bas, van Hartevelt ende Jenzema, uyt den raet van staten, sullen een toecomende Saterdagh van wegen hare Ho. Mo. van hier reysen naer Zeelant, aen den heeren staeten aldaer, omme haere defecten ende onbetaelde compaignien te voldoen ende aentenemen, urgeeren. Den cheurfurst van Brandenburch persisteert t'eenemael by de gedane cassatie vanden oversten Gent, ende andere strydende tegens het tractaet van aliantie. De heeren Bruynincx ende Schaffer hebben van hare reyse aen haer Ho. Mog. noch geen rapport gedaen, waermede wy neffens onze dienstelycke gebidenisse,

Edele Mogende Heeren, wy U E. Mog. toe sullen wenschen een gezonde en geluckzalige regieringe, ende blyven,

U E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

G. van Hartevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

In den Hage, dezen 7. Augusty, olde styll, 1628, op Donderdach des morgens.

XXXVII.

Edele Mogende Heeren.

'T geene Cracou adviseert, sullen U E. Mog. uyt beyde dese bygaende brieven verstaen, daer toe wy ons refereeen.

Aisma schryft, vanden 26. July uyt Hamburch, dat Wallesteyn met syne belegeringe voor Straalsondt opiniatreert, spaerende geen forces van canon ofte volck. Den convent vande geestelicke cheurforster tot Bingen ende die reyse vanden cheurvorst van Ceulen naar Munchen, ende van daer naer den keyser, ende verscheiden ombraigen vanden hertoch van Bavarien, tegens het huys Oestenryck, meent men, dat een rupture of een vrede sall eyndelick causeeren. Monseur Durant, geweest gouverneur vande Geluckstadt, is by den coninck van Denemarcken, noopende syn achterstall, geassigneert geweest op de subsidien van Denemarken, by haer Ho. Mog. te betaelen, welcke assignatien, om de goede qualiteyten ende comportementen vanden voorschreven Durant, by haere Ho. Mog. met eenparige stemmen aengenomen is, hem te voldoen, synde vier en twintich hondert ryexdaelders, waermede wy ons seer gedienstich recommandeeren. Ende

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich in gesontheyt, voorspoet ende gelucksalige regieringe toewenschen, blyvende,

Uwe Ed. Mog. dienstbereyde medebroeders,

G. van Hartevelt, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Actum ter vergadering van haer Ho. Mog., desen
7. Augusti, olden styll, 1628, op Donderdach.

XXXVIII.

Edele Mogende Heeren.

Gisteren by den raedt van staeten ingegeven synde aan haer Ho. Mog. dit bygaende advys, op 't verleenen vande sauvegarden, als oock by die heeren van Hollandt, dit bygaende extract, uytte resolutien vande heeren staeten van Hollandt ende Westvrieslandt, om te beneficeeren de verpachtinge vande convoyen ende licenten, hebben meest alle de gecommitteerdens vande respective provintien, daervan copie genomen, om met hun principalen te communiceeren, ende haer Ed. Mog. meeninge ende verclaeringe, dewyle de verpachtinge tegens prima Septembri sal geschieden, ende billetten uytgeschreven sullen worden, ieder provintie een toecomende Dinsdach, daer op de meeninge van syne principaelen ofte bedenkinge sall op inbrengen, 't wellick ick aengenomen hebbe, U Ed. Mog. mede over te scicken, om ons te reguleren nae derselver resolutie, ende in cas wy tegens deselvige tyt U Ed. Mog. verclaeringe daer op niet en cryghen, sullen wy ons op 't behaegen van ons principalen, met beyde de overgegevene advysen conformeeren. Wat Aisma vanden 26. July ende Bredenrode vanden vierden Augusti scriven, daervan copie hier by gaet, sall ick my tot den inholden van dien refereren. De vyff scheepen, die ingecomen waeren, heeft men de matrosen twee maenden gagie gegeven, ende synt datelick met een goede couragie weder door

last van syn Excell. ende haer Ho. Mog. in see gegaen, ende onse scepen hebben last, alle Franse ende Engelsche schepen, die eenige van onse scepen op see genomen hebben, mede aen te tasten ende op te brengen, waermede neffens myn dienstelyke gebiedenisse,

Edele Mogende Heeren, ick U E. Mog. toe sal wenschen een gesonde en gelucksalige regieringe, ende blyven,

Uwe E. Mog. dienstwillige medebroeder,
A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

In den Hage, desen 8. Augusti, olde styll, 1628, des Vridaechs savonts.

Den commissaris Hoghenhouck is van daeghe vande Geluckstadt aengecomen.

XXXIX.

Edele Mogende Heeren.

Hoewell ick van daeghe, van wegen onse provintie, ter vergaderinge van haer Ho. Mog. gecompareert hebbe, hebbe ick evenwel U E. Mog. wel willen verwittighen, dat een toecomende Donderdach alhier verpacht sal worden het vierde paert vande convoyen en licenten.

Hierneffens gaet copie van 't verbael vande inspectie ende visite, by de heeren Brunninx, Schaffer ende Scotte, op de cribben ende wercken, omtrent Schenkenschans ende Iselloordt gedaen, daer toe ick my referere.

De heeren Bas, van Harteveldt ende Jenzema, syn een verleden Saterdach van hier naer Zeelandt gereyst, nopende haere opgeleyde commissie aldaer aen de heeren staeten.

De vergadering vanden 19., vande Westindische compaignie, is wtgeschreven tegens den 28. deser, op welcke vergaderinge van weeghen haer Ho. Mog. gecommitteert syn de heeren Bruninex ende Adrichem.

Den coninck van Engelandt seydt men, dat naer Scotlant reyst, om aldaer gecroont te worden; middelertyt blyven onse gesanten in Engelant leggen.

Onder de cleyn visscherye hebben de vyandts scepen eenige schade gedaen, soo dat van daeghe last is gegeven, dat alle die schepen, in de Maas liggende, datelicken in see sullen gaen. Waermede

Edele Mogende Heeren, ick my seer gedienstelick gebiede, en blyve,

Uwe dienstwillige medebroeder,
A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

In den Haghe, desen ellefden Augusti, olde styll, 1628, Manendach omtrent twaelf urhen.

XL.

Edele Mogende Heeren.

De vergaderinge vande heeren staeten van Hollandt is voor drie dagen gescheyden.

De gecommitteerdens van haere Ho. Mog. in Vrieslandt, hebben haere commissie ter intentie ende tot genougen verricht, wtgesondert het poinct vande defecten in de subsidie totte admiraliteyten, waer over de volmachten vertogen waeren, omme aen haere principalen rapport te doen.

De brieven vande commandeerende officieren in de bovenquartieren aen zyne Exell., contineren versamelinge vanden vyant, ende dat tot Wesel veel volck was aengecomen, mitsgaders tot Venlo de brugge gereet gemaeckt wierden, ende dat d'advertentien van verscheyden oerden, mentioneerden van een dessein ende surprise, die den vyandt op Groll soude voorhebben.

Het vierde paert vande convoyen en licenten is op huyden verpacht voor den tyt van een jaer, om IIII^{c} xlix^{m} gl., hebbende 't verleden jaer gedaen III^{c} lxi^{m} gl.

By het fort in 't schuytgen leggen XI schepen, ende syn op 't selvige fort ende strange eenige stucken canons gebrocht, omme te beletten het sinken vande schepen, 't welck aldaer een groet geroep maeckt, vastel. gelovende, in cas van voortganck, dat de haren *inutil* sal worden gemaeckt. Wt Ostende waeren VIII scheepen onder het commando vanden grave van Wacke wtgeloopen, waervan drie ingecommen ende de reste by 's landts schepen naer gejaecht syn; de schepen door de Oostindische comp. doen equipeeren, die dus lange omtrent het eylant van Wight gecruyst hebben, syn omtrent de custen van Vlaenderen gecomen, boven dewelcke den admirael aldaer by hem is hebbende XII schepen en III jachten.

Den hertoghe van Buckingham houdt hem geoffenseert over het drucken van seekeren brief, by des keysers biechtvader geschreven, in den Hage gedruckt, contineerende verscheyden injurien tegens syne hoocheits persoon; men heeft ordre gestelt, omme die inne te trecken; de gesanten en hebben tot noch toe vande coninck nyet connen becomen de acte van ontslaginge der Oostindische schepen, men spreekt aldaer van een nieuwe ordre of voet van accommodatie des oorlochs tusschen beyde de croonen, ende dat die geschiede, ten minsten getenteert soude werden, soo wanneer den hertoghe met de Engelsche vlote omtrent Rochel soude wesen gecomen, ende sulcx *hinc inde* by gearmeerde partyen, met exclusie vande gesanten van haere Ho. Mog., die men in Vranckryck ende te Romen gelooft, dat yets voorderlicx voor die vande gereformeerde religie soude willen bedingen. Vande gelegentheyt van Rochelle en weten wy niet te schryven, gaende die tydingen, die comen, met soo grote variatie, dat men qualick weet wat te geloven. Men meent dat het voor Rochelle staet in d'oude poincten. De vlote wt Engelandt werdt van binnen ende buten verwacht; zy zal in . . . . de mate naer het succes stellen.

Het schynt, dat de Fransche troepen, naer Italien gedestineert, nyet sullen connen passeeren, alle de valeien in 't geberchte, vresende gelycke moetwil ende insolentie, alsse in 't marcheeren overal gepleecht hebben, stellen hun daer tegens, ende werdt den Savoyaerds soo machtich gehouden, dat hy met noch eens soo stercke lichtinge niet en soude wesen te forceeren. Hyer mede bidden wy den Almogende, U Ed. Mog.

Edele Mogende Heeren, te verleenen geluck ende voorspoet in regieringe. In 's Gravenhage, desen 14. Augusti, 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XLI.

Edele Mogende Heeren.

Hetgene haer Ho. Mog. op 't rapport vande heeren Bruninex, Schaffer ende Schotte geresolveert hebben gehadt op 't voltrecken van seeckere wercken omtrent 's Gravenweerdt, hebben U E. Mo. wt de overgesondene copye connen sien. Op 't gene dienaengaende aen den heere Teresteyn ende andere gecommitteerden geschreven was, heeft syne E. daerop het bygaende gerescribeert, 't welk in handen vanden raet van state, om advis gestelt synde, is 't selfde advys gesien, geresolveert, als wt de bygevoechde resolutie, van date den 2. Sept., gesien can worden. Daer sal dienen gelet, dat by de overcompste in die vande heere Teresteyn gementioneert, dat wesen sal den 12., nyets in prejudicie van voorgen. resolutie en werde voorgenomen.

Syne F. D^{t} is op huiden ten half neghen uren vertrocken met een *suite* van V^{c} personen,

is tot dese tyt gehouden, door den doop vande heere Veers dochters kyndt, waerover als getuygen de coninck van Bohemen ende mevr. de princesse gestaen hebben, ende het bancquet op gisteren gegeven is.

Wy senden over het scryvens vande gesandten in Vranckryck, vanden 18. deser, waerop, naer soo menichfuldighe instantien, mit alle circumspectie sal dienen gelet ende op eenige poincten by U E. Mo. geresolveert, waervan die van ons binnen twee ofte drie daghen overcomen sall, U E. Mo. naerder eclaircissement sall connen geven.

De gecommitteerden van Hollandt hebben de verleden weeck door expresse last van hare principalen overgelevert sekere poincten van mesnaige, waervan U E. Mo. de copye by desen sullen ontfangen. Hyer mede ons gebiedende, sullen den Almogenden bidden,

Edele, etc. 's Gravenhage, desen 25. Augusti, 1628.

U E. Mo. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Antho. de Rode.

XLII.

Edele Mogende Heeren.

T'zedert 't vertreck vanden heer Ploos is alhyer niet bysonders schryfweerdich voorgevallen, als alleenlick aengecomen een missive vanden admiraell van Dunckercken aen de gevangens, tot Rotterdam sittende, waer van copie, als oock een van Brederode, hier neffens gaet, daer toe wy ons refereren, als oock 't geene Aisma uyt Hamburch vanden 16. deser is scrivende, hier by gaande, van daeg gecomen.

Den heere raedtpensionaris verhaelden desen voormiddach, dat vyff en twintich keurlingen vanden vyandt met een chaloup in 't landt van Walcheren, tusschen de zanden gecomen waeren, om te stroepen, hebbende een veerman gedwongen, aen te leggen, om vivres te hebben, ende die niet hebbende, syn gelopen aen den haeck, synde een vervallen schansken, die welcke sy ingenomen hebben, soo dat de boeren aldaer deselve schans beset hebben, ende alle die vanden viandt gevangen hebben genomen, ende binnen de stadt van der Veer met vliegende vendel gevangen hebben gebrocht.

Uyt de copie vande missive, hier bygaende, aen de respective admiraliteyten, sullen U E. Mog. sien den geprefigeerden dach, aengeschreven om hier te compareeren, van welcken dach, synde den 25. September, *stilo novo*, wy U E. Mog. well notitie van hebben willen geven, omme U E. Mog. meeninge ende beveel daer op te doen ofte te verstaen. Waer mede wy ons seer gedienstelick sullen gebieden ende syn en blyven,

Edele Mogende Heeren,

Uwe Edele Mogende dienstwillige medebroeders,

A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

In de vergaderinge van haer Ho. Mog., desen 28. Augusti, olde styll, 1628, op Donderdach.

XLIII.

Edele Mogende Heeren.

Van daeghe, op de middach, seyt men, dat uyt Engelandt een bode gecomen is, aen de courte tot Dellif, als oock aen den coninck van Boheemen, mede brengende van Londen, dat een Saterdach verleden acht daegen, tot Postmuyden, den hertoch van Buckingham, vanden lieutenant Welton met een mes in syn slaepcaemer doodtgesteecken soude syn, 't welck wel een groote verandering soude causeeren.

De doleerende participanten in de Oostindische compaignie requeste wordt gesonden aen de gecommitteerden tot Amsterdam vande seventhienen, om advis daer op te hebben. d'Engelschen hebben drie Oostindische scepen ingecregen, hier toecomende.

Het geconcipieerde placaet op die cruysdaelders, wordt gesonden in 't concept aen de respective provintien, omme daer op te hebben resolutie ende advys van ieder van syn principalen, daer op wy sullen wachten, ende U E. alvorens toe senden.

Bilderbeeck adviseert vanden tweeden September, uyt Ceulen, dat graeff Wolff van Mansvelt is overleden, ende dat de keyserschen voor Strason verloren hebben, soo doodt als verloopen, twintich duysent man.

Uyt Vranckryck, vanden 25. Augusti, by de heeren van Soemersdyck ende Vosberghen ende Langerack, wordt gescreven, dat die Franchoisen in de Alpes vanden hertoch van Savoyen ende coninck van Spaegnien volck, de nederlage hebben gehadt, soo datter ettelycke duysent Françoisen gebleven synt.

Men seyt oock, dat die van Rochelle voor 't geheele jaer noch vivres hebben. Waermede ick desen sal eindigen ende my in U E. Mog. gratie sall dienstelyck gebieden, ende een gesonde, gelucksalige regieringe sal toewenschen, ende blyven, Edele Mogende Heeren,

Uwe Edele Mogende dienstbereyde medebroeder,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

In den Hage desen 29. Aug., olde styll, 1628,
des avonts laet, mit de poste, op Vridach.

XLIV.

Edele Mogende Heeren.

Wy zenden U Ed. Mog. het geprojecteerde placaet vanden cruysdaelder van Brabant, ertzhartogen Albertus ende Isabella, als by den coninck Philips lest geslagen, gecontrefeyt naer den ouden Bourgoenschen cruysdaelder, doch van minder gewichte, ende by onse placaeten niet hoger gevalueert, als ten pryse van seven en veertich stuvers, d'welck men soo heele als halven ende vierendeelen voor billioen sal verclaeren, in cas U E. Mog. goetvinden, 't selvige ick gescreven, oft ons anders te lasten, daer nae wy ons sullen reguleeren.

Syn princel. Excell. is des Dinsdaechs savonts geweest tot Geertruydenberch, des Woensdaechs tot Willemstadt, Donderdaechs tot Steenberghen, ende van daer op Bergen op den Zoom, alwaer zyn Excell. noch is.

De geruchten vanden dood vanden hertoch van Buckingam, tot Postmuyden gesciet, door den lieut. Velton ofte Schelton, continueert noch, daer by geseyt wordt, dat den voorschreven hertoch, daechs te vooren, den voorzeyden lieut' broeder seer gequest ofte dootgeteeckent hadde, welcke tydinge uyt de courte van Dellif compt, hebbende den coninck ofte de coninckinne van Boheemen daer van geen seeckere tydinge, als hiervoren vanden courtmeester tot Dellif verhaelt is.

Men houdt het voor seker ende gewis, dat die van Rochelle voor 't lopende jaer noch versien synt met vivres, ende dat die Francoysen geslagen synt. Waermede deze besluytende, sullen wy neffens onze dienstelycke gebidenisse een gesonde en geluckzalige regieringe toewenschen, ende syn en blyven, Edele Mogende Heeren,

Uwer E. Mog. dienstbereyde medebroeders,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT, ANTHONIS DE RODE.

Ilens den Hage, desen 30. Augusti, olde styll,
1628, des avonts, op Saturdach.

XLV.

Edele Mogende Heeren.

Wt Rotterdam coempt advis, vanden 13. Septembris, dat een jongen, wt het schip van capiteyn Suerbier wt Vlaenderen gecomen, voor seecker verclaert, dat het schip vanden voorn. capiteyn by twee Oostendenaers is genomen, doch wordt daer by geseydt, dat hy het gewillich overgegeven soude hebben.

Den heere Gunter, secretaris van syne Mat. van Deenmarcken, heeft schryvens wt Gelucksstadt, vanden 5. dezer, houdende, dat dien morgen eenen wtval wt deselve stadt gedaen was, ende 't hooftquartier opgeslagen, in brandt gesteecken, eenige wercken geslecht, ende den generael van Schonenburch, drie capiteynen, eenyge lieutenants ende fendrichs: met vyftich soldaeten gevangen binnen d'Gluckstadt gebracht, ende syn over de honderden vande keysersche doot gebleven.

Op dese tyt niet vorders hebbende, als de nevensgaende copie van Elseneur, sullen hiermede, naer onse gans dienstige gebiedenisse in U E. Mog. gratien, den Almachtigen bidden, Edele Mogende Heeren, voor den welstandt van U E. Mog. regieringhe, desen 4. Sept. 1628.

Uwer E. Mog. gans dienstwillige,

A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

XLVI.

Edele Mogende Heeren.

Deesen naermiddach ontfangen wy brieven wt Paris, vanden eersten Septembris, meldende onder anderen, dat den meire binnen Rochelle met brieven aen de cardinael de Richelieu geëxcuseert hadde d'inciviliteyt vande waecht, dat 's coninex heraut, die gesonden was, omme die stad opteëyschen, niet en was geadmitteert, als geschiet zynde buyten kennisse vande magistraet, versouckende, dat d'inwoonderen hierover in geen wyder indignatie van zyne Mat. en mochten worden gebracht, als begerende te blyven syne getrouwe ondersaten; hier van is een expres courier aen de coninginne moeder gecomen, met instructie, off die van Rochelle in 't wterste gebreck van vivres souden syn, den wech wilde banen tot een accoord, nochtans is op dien zelven tyt een van hun soldaten achterhaelt, gaende mit brieven nae Montauban, omme hun te verseeckeren, dat ze welgemoet en geresolveert waeren, totten alderutersten op hun secours te wachten.

Ondertusschen heeft den coninck ordre gegeven, om Bordeaux te doen fortificeeren, vresende, dat d'Engelschen daerop een dessein mochten hebben.

Den hartoch van Rohan marcheert nae Montauban, daer nu wederom wel 200 Edelluyden uyt Guyenne teffens binnen zyn gecomen. Den oorloch schynt daer seer te willen ontsteecken, om dat de coninghinne moeder nu opentlyck claecht, dat den coninck van Spaengie, door handen vanden hartoch van Savoyen, die sterck met gelt blyft voedende, niet jegenstaende van Vranckrycx zyde alles wordt bygebracht, wat men meynt te connen dienen, omme de Spaensche vrientschap te mogen meriteeren ende te behouden, ten minsten tot dat men die vande religie meester sal syn geworden.

'T leger vanden marquis, dat nae Montferrat meynden te passeeren, is te rugge gekeert. 'T voetvolck; dat over de XII^{m} sterck was, is soe seer verlopen, datter geen hondert man van by den anderen en zoude connen gebracht worden; clagen over gebreck van vivres, van munitie ende van ordre. Die ruyterie blyft noch in corps, wel 1000 ofte 1200 peerden.

Men blyft hier in Vranckryck in grote vervreemdinghe van U Ho. Mog., ende wy willen hopen, dat het alleen geschiet, omme voor een zeeckeren tyt sich nae de Spaensche humeuren en intressen te vougen, opdat 's coninex voornemen jegens die vande religie andersints niet geturbeert en werden, sulcx dat Uwe Ho. Mo. haere verseeckertheyt naest God op hun eygen wysheyt, unie, middelen ende mesnage moeten bouwen; soe lange de belegeringe van Rochelle niet ten eynde zy gebracht, schynttet, dat men alle haer Ho. Mo. actien in suspens (!) blyft houden, oft geschiet met voordacht, omme de confidentien met Spangien vaster te stellen, oft op hope omme U Ho. Mo. daer door op andere poincten, die openstaen te verhandelen, ende wy excuseeren, beter te bewegen; doch wat wy bybrengen, dat blyft voor Rochelle sonder de minste antwoort, sulcx dat alle Uwe Ho. Mo. actien, schulden, clachten, oock die van hare ondersaten, buyten consideratie werden gestelt.

Verders op dese tyt niet hebbende als de nevensgaende copien, sullen ons in U E. Mo. goede gratien gansdienstel. gebieden ende den Almachtigen bidden,

Edele Mog. Heeren, voor den welstant van U E. Mog. regieringe. In den Hage, desen 4. Septembris, 1628.

Uwer E. Mog. gansdienstwillige,
A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Huyden hebben d'heeren gedeputeerden ter generaliteyt vande provincie van Hollant ter vergaderinge geproponeert de verantwoordinge vande vyff specien, op den voet als die copielyck hiernevens gaen, versouckende dat de aenwezende gedeputeerden vande andere zes provincien aen haere heeren principalen soodanige debvoiren wilden doen, dat d'selve in hare provintien mochte ingewillicht worden, ende dat het consent, daer toe dienende, tydelick mocht ingebrocht worden, ten eynde alles op dese eerst aenstaende beschryvinghe vande E. Mog. heeren staten van Hollant mocht werden gearresteert ende in treyn gebracht.

Daer by doende, dat het hun niet mogelyck en was, haere grote quote, daer op zy gestelt zyn te connen opbrengen, ten zy dat de provintien hun (als oock yder hen zelfs) daer mede willen accordeeren.

Anthonis de Rode.

XLVII.

Edele Mogende Heeren.

Seker bekent persoon scryft vanden derden Sept., vuyt London, dat de heeren, soo ordinaris als extraordinaris ambassadeurs, den 24. Augusti vuyt Londen syn vertoogen naer Potsmuyden, om den coninck aldaer te spreken, ende dat den heer ambassadeur Joachimi syn afgescheyt soude nemen van syn conincklyke Maj^{t}., ende mede soude brengen die 3 Oost-Indische schepen, die men voor seker hielt ontslagen te syn; den selven persoon, synde een dienaer, scryft: gisteren morgen, tusschen tien ende elf uren, is by den hertoch van Buckingham, tot Postmuyden, gecomen den heere van Soubizen, met een goede *suite* van Fransoisen, onder dewelcke deselve was den lieutenant Feiltz. Den heer van Soubize willende den hertoch van Buckingam communiceren eenige gecregen franse tydingen, is de voorn. lieutenant aengecomen, ende heeft vuytgetogen een opsteecker, ende met 't selvige mes den hartoch in 't hart gesteecken, seggende de hartoch: O ghy schelm, ghy vermoort my. Ende 't volck, verbaast synde ende vuyt de camer gedrongen synde, waerby den voorsz. Feiltz was, ende gecomen in den voorzaele, heeft men de Francoisen de schult willen geven, 't welck Feiltz horende, seide openlyck in de voorzaele: Ick hebbet gedaen, ende niet de

Francoisen. Scryft oock mit een *post datum*, seecker persoon van Postmuyden gesproocken te hebben, die van daer quam, ende gesien te hebben 't doode ligchaam van Buckingham. Tot Emmerick syn aengecomen enige keyserl. commissarissen. Den heer van Diden urgeert te weten, hoe hi hem, naedemaell sy hem geen souffisante paspoort hebben vertoont, hoe hi hem hierinne gedragen sall. 'T welck men tacite in 't secreet geseyt, sall preterieren, tot dat syn Excell. weder van Berghen op den Zoom gecomen sall syn. Waer mede ick dese beneffens myne dienstelycke gebiedenisse sal eyndigen, ende blyven,

Edele, etc. U E. Mog. dienstwillige medebroeder,

A. van Zuyllen van Nyevelt.

Ilens den Haeghe, desen sesten September, olde styll, 1628, op Saeterdach des nademiddaechs, tegens den avont. Wy sullen een toecomende Manendach met den ordinaris schipper copie vanden Engelschen brieff oversenden, van Jacob Brauw.

(Blaadje a part) *Post datum:*

Myn heere, dewyl dese tydinge van daech voor de middach quam, hebbe ick geoordeelt soe haest doendelyck, U E. Mog. mede toe deylen, de audientie vande heeren van Soelen, Teresteyn ende Overlander, van weghe 't rapport vanden Isselstroom, is van daghe uytgestelt tot een toecomende Manendach toe. Den heere burgermeester vd. Lingen, staet op syn vertreck naer Vlaenderen, hebbe ick ontboden ende hetzelvige geseyt, begerende daerby te willen zyn.

XLVIII.

Edele Mogende Heeren.

Syn princelicke Excell. is een voorleden Dinsdach, des avonts, mit een scip van Steenberghen alhier in den Haghe aengecommen ende des Woensdaechs uyt ieder provincie een by haer Ho. Mog. bewellecompt geweest. Syn Excell. heeft zeer goet contentement vande aengevangen fortificatiewercken, die men maeckt tot Steenberghe ende Bergen op den Zoom, die al van dit jaer qualick volmaeckt sullen syn, principalick die van Bergen op den Zoom. Syne Excell. is op deze gedane reyse in Zelant nochte in Vlaenderen niet geweest, heeft evenwel in Zeelant aen de heer Mandemaecker gescreven, om by de heeren staeten aldaer de last vande heeren Bas, ende van Hartevelt versoeck op 't serieuste tot een goede resolutie te recommandeeren. Den raet van staeten synt geauthoriseert te scriven aen den heer van Diden, dat zyn E. wel gedaen heeft, aen te holden de gecomene keysersse commissarissen aldaer, ende als so men seyt, dat Reaell by den keyzer vrigelaten is, daer men althans by retorsie wel soude cunnen gaen, is verstaen, dat den heer van Diden de voorzeyde commissarissen sal ontslaen, ende heur reyse sall laeten doen naer Heussen, om heur last te volgen. Syn Excell. heeft den heer canzelaer van Gelderlandt versocht, hem mede tot Heussen, by die openinge te transporteeren, gelyck die van Gelderlandt daer oock ymants by sullen committeren, om te letten, 't geene Meurs, Limers ende den Duffel souden moegen aengaen. De heeren, die een verleden Maenendach 't rapport vande Isselstroom hebben gedaen, ende by ons overgesonden, versoecken tot het repareren ende stoppen vande cribbe ende open gat aen 't hooff van Schenckenschans, twaelf duyzent guldens, daer toe den raedt gelast is, by de provintien te scriven om deselvige penningen. Wy sullen dien aengaende U E. Mog. meninge ende resolutie daer op verwachten, om ons daer naer te reguleeren, anders sullen wy onze overgesondene verclaeringe niet te buyten gaen, by Fredrick Matyssen eens Dinsdach gesonden. Den lieutenant admirael Quast, by zich hebbende drie schepen ende een

jacht van 't landt, heeft gisteren tot Schevelingen aen strant gejaecht een fleut van Dunckerken, groot tusschen de 80 ende 90 last, op hebbende vier metaele stuckjens ende negen ofte thien isere stuckjens; door de guarde van zyn Excell. synt gisteren avont alhier ingebracht, op de gevangen poort, daer inne begrepen eenige van haer ophebbende gevangens in de sestich persoonen, die alhier des daechs sitten op ses stuvers, gelyck de vyant d'onsen doet. Tot Rotterdam zynt eenige gevangens vanden vyandt uytgebroken. Den capiteyn heeft zyn ryrock laeten vallen, maer hy is voor zyn persoon mit een golt ketten ontcomen, die men meent zyn cours genomen te hebben naer Haerlem, synde alle de officiers op de been, door last vande heeren staeten van Hollant, om hem te vervolgen *cum suis*, als by zich hebbende wel gelt, soo men seyt, hy ende syn jongen. Den doodt vanden hertoch van Buckingam wordt voor seeker geholden, ende geseyt, dat den coning van Engelandt, den grave van Hollandt, soude gemaeckt ende gegeven hebben, het groote admiraelscap, als oock het groote escuierscap van Engelandt. Men seyt, dat gisteren avondt een Engelsche bode mit brieven gegaen is aen de coninginne van Bohemen nae Rhenen. Cracou schryft vanden derden September, dat den coninck van Denemarcken voor Usedom verloren heeft sesthien hondert man ofte meer. Den coninck van Sweeden is een van zyn beste scepen gesoncken, op hebbende tsestich halve metale canonnen, is gecomen door 't open stooten van een venster. Den heer ambassadeur Lier schryft uyt Venetien in 't particulier, dat den paus in 't hertochdom van Montferraet voor een maent gemoyenneert heeft een stilstant van wapenen. Waermede naer onse dienstelicke gebiedenisse, sullen wy U E. Mog. Godt Almachtich in gesontheyt ende voorspoet, met een geluckzalige regeeringe toewenschen ende blyven,

Edele Mogende Heeren,

Uwer E. Mog. dienstwillige medebroeders,
A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Post datum. Die gevangens sullen gestelt worden ter judicature vande admiraliteyt, daeronder datze resorteeren, ende aldaer gesonden worden. Ilens den Hage, desen ellifden September, olde styll, 1628, op Donderdach des middachs.

XLIX.

Edele Mogende Heeren.

Als de saeck dient ende voorcompt, sullen wy ons reguleeren nae 't scrivens by U E. Mog. door Joris, den bode, ons overgebracht; middeler tyt sullen wy ons addresseeren aen de heeren van Hollant, om by deselvige geseecondeert te worden.

Verscheyde Cleefsche steden is aengeschreven, geen volck des keysers van 't regiment vanden heer van Neerssen in te willen nemen, ten sy dat se gemeent syn, de neutraliteyt te breeken, ende de Brandenburchse raeden op poene vande vier maenden uytstel verleendt, te verliesen in cas sy sulcks toestaen.

Den broeder van Reaell heeft, vanden 30. Augusti, uyt Weenen scrivens van syn broeder gecregen, die haer Ho. Mog. bidt by de handt te willen nemen de relaxatie van syn gevangens broeder by de keyserschen, 't welck met syn Excell. ende raedt van staeten gecommuniceert sal worden.

Den oversten Carpenson, met een Denemarcksche gesante, syn alhier aengecomen. Men presumeert, om eenich volck op onse frontieren aen te nemen; edoch hebben sich noch niet aengegeven om audientie te hebben.

Uyt Paris is, vanden 8. September, by onse ambassadeur aldaer geschreven, dat men heur aldaer wil doen geloven, indien d'Engelsche vlote binnen dese maent niet en compt

om Rochelle t'ontsetten, dat ze daernae te laet sal comen. Hier gaet de roep, datter veel lnyden van honger in Rochelle dagelicx sterven.

Hierneffens gaet t'scryvens van Cracou ende 't geene Laurentius Rostock geproponeert heeft, daer toe wy ons refereren, ende neffens onse dienstelicke gebiedenisse,

Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich in gesonde, gelucksalige regieringe sullen bevelen en blyven,

Uwe E. Mog. dienstbereyde dienaeren,
A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

In den Haghe, desen 15. September, olde styll, 1628, op Manendach des naemiddaechs.

'T sedert den 21. Juny syn onse gesanten in eenige vergaderinge getreden, om malcanderen te communiceeren 't gevoelen van heur principalen in Vranckryck. Seker persoon van Amsterdam heeft vercregen vyftich jaer octroy, mits hebbende attache, om van quaet landt goet landt te maecken, vercregen.

L.

Edele Mogende Heeren.

'T sedert 't vertreck vanden heer van Hartevelt van hier, is een verleden Saterdach gelesen een brief vanden 20. September, nieuwe styll, uyt Londen gescreven by de heeren Randwyck ende Pauw, meldende, dat de vlote naer Rochelle voorspoedelick was afgevaeren, ende dat den hartoch van Buckingam, op syn vertreck den coninck gebeden hadde, soe hy op die reyse quame te sterven, dat zyne Mat. zyn staeten ende bedieninge wilde geven aen zyn vrunden ende verwandten; den coninck ende coninchinne toonen sich seer geneycht aen zyn erfgenaemen ende naeste vrunden. De coninck heeft tot de bedieninge des admiraels plaetse, by provisie, verordineert vier persoonen, te weeten, de heeren Weston, tresorier, grave van Pennebrouck Stuart, den secretaris Conway, ende den gewezen ambassadeur Carleton. Den generael Morgan is hier, ende is mit den heer ambassadeur Joachimi met die gearresteerde Oostindische schepen in Zeelant aengecommen. Den Franschen ambassadeur, mr. Beaugi, is tot Bruyssel syn afgescheyt gaen nemen, d'welcke men seyt in vyff ofte zes daeghen in den Haeg te zullen zyn. Syn Genade, den graaff Ernst van Nassau, stadtholder, is weder van hier vertogen, ende men sal de Engelsche aengenomene ruyters, in Vrieslandt ende in de Stadt ende Ommelanden leggende, met gelt afdancken. Van den 17. zyn d'Engelschen t'seyll gegaen, ende den 18. heeft men niemants vande scepen gesien, soo dat de grave van Lindtsay met een goede wint uytgeloopen is geweest. Den coninck is mit het hof tot Windsor gecomen; beyde de hoven vanden coninck ende coninchinne synt over den hertoch van Buckingam in den rouw.

Den coninck van Engelant scryft, vanden tweeden Augusti, aen haer Ho. Mo., in faveur vanden heer generael Morgan, in Frans, dit naevolgende:

Ayant fait choix de nostre feal bien aimé et bien estimé serviteur, le chevalier Morgan, pour estre nostre colonel general des troupes, que nous employons a présent au service de nostre trescher oncle, le roy de Denemarq, comme aussy du renfort, que nous luy envoyons par cy apres, selon la resolution, que nous avons prinse sur ce point, priant le susdit Morgan de permettre d'sacquiter de ceste charge et de le continuer comme colonell et capitaine en votre service, avec le paye et advantage appartenants a ces charges.

Wy zullen ons verder refereren tot de Engelsche tydinge vande vlote ende brief van Brederode, hier neffens gaende, ende ons zeer gedienstelick gebieden, ende U Edele Mogende Heeren, Godt Almachtich in gezonde ende geluckzalige regieringe bevelen, blyven U, U E. Mog. dienstwillige medebroeders,

A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Anthonis de Rode.

In den Hage, desen 22. Sept., olde styll, 1628.

LI.

Edele Mogende Heeren.

'T geene den orateur Haga adviseert, als mede Cracou, senden wy U E. Mog. hier bygaende, als mede seeker advys vanden tweeden October, uyt Delft gescreven, met het carga van twee schepen ende een barck, comende uyt de Hondures, verovert in Westindien omtrent de Havana, door de vloot sceepen onder den admirael Peter Adriaenssen, van Vlissingen, daer toe wy ons refereren, niet twyffelende, of U E. Mog. hebben van Amsterdam verstaen de goede tydinge van retouren, uyt de zee gecomen.

Wy willen oock niet nalatich wesen U E. Mog. te adviseeren, dat de gecommitteerdens vande respective admiraliteyten alhier, aengecomen synt, volgens ons scriven voor dezen overgezonden, soo dat U E. Mog. daer inne tot onze decharge gelieven te deputeeren, soo U. E. Mog. ten meesten dienste van onze provintie staetsgewys geresolveert, sult bevinden te behooren nodich te zyn.

Gisteren morgen is by de heer president, comende van zyn princel. Excell., voorgestelt, de nieuwe compaegnien te continueeren voor eenigen tydt, ende ieder compaignie te reduceeren op hondert coppen, ende omvrage daerop gedaen zynde, is by alle de provintien by gevolch van d'andere provintien tot de continuatie ende reductie verstaen, ende hoewel de heeren van Hollandt daer toe mede inclineren, hebben haer E. Mog. voor een dach of twee hun beraedt ende bedencken genomen, om heur resolutie daer op intebrengen, 't welck men genoechsaem voor een arrest holdt.

Die vande Geluckstadt souden wel tot een extremiteyt geraecken, in cas daer niet meerder sorch worde voorgedragen; sy synt binnen in de stadt acht leningen ten afteren, 't welck tachentich duyzent gulden is, edoch wordt hope gegeven, dat den commissaris Hogenhouck met hondert duyzent guldens derwaerts zal gaen, synde 't gelt gecomen uyt de respective provintien. U E. Mog. sullen weldoen, dat de gecommitteerdens alhier ten minsten eens 's weeks kennisse mogen hebben, wat penningen ende hoe veel den ontfanger generael, ofte zyn commisen uyt onse provintien tot subsidie ontfangen heeft, alsoe hy gestadich claecht, datter geen gelt uyt de provincien en compt, daer wy nochtans altoos verclaeren, dat onse provincie de Denemarckse subsidien, admiraliteyten ende betaelinge vande binnenlantsche sceepscapiteynen ten afteren synde, met gereet gelt, tot groote beswaernisse van onze provintie, betaelt wordt onze aengenomen quota, wenschende, dat ieder provintie dede als de provintie van Utrecht doet, 't welck den ontfanger oock wel wilde, dat by ieder provintie geschiede, soo hy ons in 't particulier by wylen seyt

Den ridtmeester Balfour houdt seer aen, om met zyn compaegnie te peerde, die zeer schoon is, genomen te worden in dienst van haer Ho. Mog., daer weynich apparentie toe is, hoewel hy een uytnemende fray geëxperimenteert ridtmeester is, die zyn vader zaliger ende hy zelfs de landen getrouwe diensten hebben bewezen; het schynt, dat hy naer Engelant sal reysen, by synen coninck, ende uyt deze landen met miscontentement ende groote pretentien.

Gisteren quam hier een bode van Groeningen, die zyn Genade graeff Ernst Casimir van Nassau, stadtholder van Vrieslant, etc., onderwegen gemist is, verhopende zyn Genade in den Haeg te vynden. Denselvigen bode quam om syn Genade de tydinge toe brengen, dat zyn Genade joncxte soon Maurits ende eenige dochter, beyde tot Groeningen aen de kinderpokken gestorven waeren.

Teuntjen van Someren, lieutenant vande compaegnie vanden ridtmeester Bax, een vande beste guides van 't landt, heeft met omtrent 50 ruyters ende vier roers, min ofte meer, by de hoghe Catte Bay boven St. Truyen geslaigen het convoy vande compaegnien peerden vanden vyandt, die welcke convoyeerden die bagagie vanden hertoch van Modena, een Italiaens heer, vri synde, maer door 't convoy syn goederen onvry gemaeckt, verscheyde juweelen geconfisqueert . . . . .

Waarmede deze eindigende, sullen wy na onze dienstelicke gebidenisse, Godt Almachtich in gesontheyt, voorspoet ende geluckzalige regieringe bevelen ende syn en blyven,

Edele Mogende Heeren,

Uwe dienstwillige medebroeders,
A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

De heer ambassadeur Joachimi is alhier gisteren avondt gearriveert, sal morgen audientie hebben. De twee Oostindische scepen zynt in Zeelant aengecomen, het derde is in Texel ingeloopen.

In den Hage, desen 25. Sept., olde styl,
1628, op Donderdach voordemiddach.

LII.

Edele Mogende Heeren.

Wy hadden gemeent, Uw E. Mog. eenige particulariteyten over te schryven vande belegerde stadt Rochelle, ende 't ontset by de Engelschen voorgenomen, doch vernemen daervan noch nyet anders, als dat een wel bekent ende lofweerdich schipper relateert, dat de Engelsche vlote in de Baey van Rochelle gearriveert was, ende dat hy op Manendach verleden acht daghen van Hitterts te zeyl gaende ende in zee wesende, omtrent twee mylen (andere seggen vyf mylen) vande voorsz. stadt gehoort hadde een groot gedruys, sulcx, dat syn schip scheen te daveren, wesende een teeken, dat by de Engelsche met haer vuyrschepen, eenich effort op 's conincx wercken is gedaen, met wat succes, verhopen wy allen seer te vernemen ende U E. Mog. deelachtich te maecken.

Op Sondach verleden is tusschen 10 ende 11 uren in de huysinghe vande kynderen van Hogerbeets, staende op de Kneuterdyk (als des 's morgens vroech den schepen tot Amersfoort, van Dam, mit een vande selve dochters naer Amersfoort, omme 't huwelyck, tusschen hunl. besloten, te solemniseren, vertrocken was) de vergaderinge der Remonstranten gestoort; ende dewyle de bailliu de personen, daerinne bevonden, opteyckende, syn de glasen door de jongens inne gesmeten geweest, ende soude d'insolentie verder gelopen hebben, ten waer de heeren vanden rade provinciael ende een corporaelschap soldaten sich aldaer hadden gepresenteert. Op gisteren is alhier gepubliceert het bygaende placcaet. Hyer mede bidden wy God, etc.

's Gravenhage, den 2. Oct., 1628.

U E. Mog. dienstw. dienaers ende medebroeders,
A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Antho. de Rode.

LIII.

Edele Mogende Heeren.

By onse laetste hebben wy geadviseert, 't gene by seker wel bekent ende lofweerdich schipper, van Hitterts comende, gerelateert was, wt hetwelcke, alhoewel bleeck, dat de Engelsche armade eenich effort op 't 's coninex wercken voor Rochelle schenen gedaen te hebben, all op den 11. dezer, soo en is evenwel zedert van 't effect, ten eenen ofte ten anderen zyde, geen advertentie met allen gecomen, daer op men eenige staet soude connen maecken. Brieven wt Cales, vanden 8., en maecken daer van gene mentie, als oock nyet en doen die vanden 9., by hare Ho. Mo. ambassadeurs wt Londen geschreven. Wy en vynden nyet goet Uwe E. Mog. in 't aenschryven van lopende contrarieerende tydingen te abuseeren, alleenlick en connen wy nyet verbygaen, dat ter vergaderinge gerapporteert is, dat den resident Carleton, wt seeker bode tot Londen, den thienden gescheyden, verstaen soude hebben, dat aldaer ten zelven dage, naer den noen, een post van Portsmuiden soude wezen gearriveert, mede brengende, dat eenighe vande Engelsche victualieschepen binnen Rochelle souden syn gecomen, naer een furieus gevecht, in 't welcke den admirael Willugby synen eenen arm hadde verloren; wy en derven dit voor authentycq nyet voort deylen, ende wachten met groter devotie alle uren pertinente advysen van 't succes, ten welcken eynde desen tot op den middach ongesloten sullen laten, op hope van sekere advertentie.

D'ambassadeurs van dezen staet in Vranckryck, doleeren van tyt tot tyt over 't cleyn respect, 't welck men haere E. E. aldaer defereert, sulcx dat zyl. niet dan mit grote disputatie ende tot prejudicie van hare meesters aldaer en verblyven, seggende seker te wezen, dat men haer in *omnem eventum* in de handelinge van accommodatie der twee cronen niet en sal admitteren, ende urgeren haere revocatie.

De ambassadeur Beaugy, die voor ordinaris van wegen zyne Mat. van Vranckryck alhyer compt resideeren, ende eenige jaeren in 't hof van Brussel in deselfde qualiteyt geresideert heeft, werdt van daghe ofte morgen verwacht; was al op Vrydach tot Bergen aengecomen. Op zyne receptie es naer 't oude gebruyck ordre gestelt.

In Vranckryck, Engelandt ende te Venetien wordt versocht ende ten deele gelooft, dat men alhyer van vrede ofte treves met den coninck van Spaengien tracteert.

Aen den coninck van Sweeden sal werden geschreven ende versocht, dat zyne Mat. wil afschaffen de ondraechelycke tollen ende impositien, die d'selve van d'ingesetenen deser landen es nemende. Syn oock eenige gecommitteert, omme met syne Mat'. resident daer over te sprecken.

Den heere Laurens Rostock, afgesandt der stede Straelsund, wesende vande keyzersche geblocqueert, heeft een tyt lanck alhier aengehouden om raet ende hulpe; syne E. is gegeven ten deele excusatoire ende ten deele dilatoire antwoordt.

By de gecommitteerden van haer Ho. Mo. vande steden van Hollant, in competenten getale ende by de respective admiraliteyten wordt dagelicx gebesoigneert opte naerder ordre tot veylinge vande zee. Eenige Duinkerckers hebben haer in 't noorderquartier aen lant begeven, mit voornemen, soo geseyt wordt, vanden heere van Warmenhusen ende anderen te lichten; eenige van hen zyn tot Haerlem gevangen gebracht.

Opte intercessie, van die van Dordrecht, daer over audientie gehadt hebbende, is den gewesene fiscael Berck in plaetze van Louvesteyn geaccordeert in Beyerlandt hem te mogen begeven onder seeckere cautie van van daer niet te wycken.

Den ontfanger generael Doubleth versoeckt by req[te] resignatie van zyn staet op zyn broeder Philips Doubleth, waerop genomen is advis vanden raede van state.

Syne Excell. heeft de vergaderinge aen doen dienen, dat zyne raeden Montens ende Verdoes by deselve zyne Excell. over Brabant nae Oraingien gesonden sullen worden.

De commandeur binnen Brefoort heeft het stedeken Ratinge, by surprinse vermeystert, ende de comp[ie] cavallerye vanden vyandt, die den ritmeester Monclair eenigen tyt geleden, geresigneert heeft, daer wt gelicht. Hyer mede ons gebiedende in Uwe E. Mog. goede gratie, bidden den Almogenden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. prosperiteyt ende voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, desen 6. Octobris, 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

LIV.

Edele Mogende Heeren.

De heeren staeten van Hollandt hebben door haere extraordinaris gecommitteerden ter generale vergaderinge ten hoochsten gedoleert over het dilaieren vande repartitie der schulden vande respective admiraliteyten, sustinerende, dat sonder die, eenige steden nyet sall mogelick wesen de schattinge wt haere gemeente te crygen, dewyle sommige VII oft VIII tonnen gouts aen de voorsz. admiraliteyt ten achteren zyn, versouckende, dat de repartitie by der handt mochte worde genomen. De voorsz. extraordinaris gecommitteerdens hebben mede gevordert ende de vergaderinge van Hollandt gecommuniceert gehadt de laetste resolutie desen aengaende by haere Ho. Mog. genomen ende by ons overgesonden, waer by alsoe bevonden werden de restrictien by ons ende de heeren van Vrieslandt doen annoteeren, werden wy gepresseert ons te verclaeren opte geprojecteerde termynen, weshalven Uwer E. Mog. intentie daer over metten eersten sullen verwachten.

Van 't overgaen van Crimpen sal de bygaende vande resident Aitsma bericht doen. Om gewichtige redenen wert goetgevonden, noch hondert dusent gl. voor Luckstadt by wissel over te maeken, ende hebben de respective gecommitteerden aengenomen alle debvoiren by haere principalen te doen, ten eynde elck syne quote binnen ses weecken daer inne furnere, sulcx mede die van Hollandt belooft hebben, nyettegenstaende haer E. Mog. XXX maenden betaelt hebben. Wy twyffelen nyet, of uwe E. Mog. sullen in desen haeren gewoonlycken yver continueeren.

Het placcaet, verbiedende den uytvoer van tarwe en rogge, sullen uwe E. Mog. ontfangen hebben, ofte metten eersten ontfangen.

Wy hebben vanden silvere prince nyet geschreven, omdat eenigen tyt de tydingen daer van soo variabel syn geweest, dat die nyet alleen van dach te dach, maer somwyle oock van ure tot ure den anderen hebben gecontrarieert, ende wy blyven noch in deselfde onsekerheyt, nyet connende anders affirmeeren, als datter vier schepen daer van voor Scheveningen syn geweest, waervan het schip *Utrecht* mit een jachte in 't Goereesche Gat, ende 't schip *Hollandia* in 't Texel innegekomen syn, alwaer men oock secht de twee anderen bygecomen te wesen, hoe wel te vooren geruchte is geweest, van dat die naer de Eems waere geloopen. Wy syn scrupuleus hyer van veel, om voorsz. redenen, sonder seeckerheyt te schryven, niettemin werdt by persoonen, hen dies verstaende, geoordeelt, dat de vlote byeen moet weesen, om dat geen meer scheepen op en donderen, ende wel mochte achter Irlandt ofte Schotlandt versteken wesen. De bode sullen wy een dach of twee ophouden, op hope van seekere tydinge.

Dewyle de gesanten van desen staet in Vranckryck bynae een geheel jaer sonder yets te

verrichten, ende so sy schryven, tot cleynachtinge van deze republique geweest syn, is twee oft drie reysen gedelibereert, of men haer afscheyt sal laeten nemen, omme aen haer Ho. Mog. rapport te doen, ende de saecke van alliantie alhyer tot sluytens aff te doen, off dat men haere instructie op dit poinct ten dele soude veranderen ende ter contemplatie van 's conincx intentie yets elargeeren, sonder dat tot noch toe eenige resolutie heeft genomen connen worden. By aldien Uwe E. Mog. ons desen aengaende nyet speciaels en belasten, sullen wy daer inne doen, sulcx wy ten meeste dienste vanden lande, in conscientie sullen bevinden te behooren. Het laatste schryvens vande voorsz. gesanten sullen Uwe E. Mog. by desen copyen ontfangen, als mede de prys vande waeren binnen Rochelle, gedurende het beleg. Wt Engelandt is in lange geen advertentie gecomen.

De verleden weecke syn by gecommitteerden uyt yder provincie met doctor Coenradus, Elias Trip, Godin ende van Loo, twee conferentien gehouden opte erectie van de camere van assurantie by haeren *cum suis* voorgenomen, wesende de poincten daer van by haere E. E. schriftel. overgelevert, d'welcke by onderlinge communicatie beschaeft ende gedresseert wesende, de provincien toegesonden sullen werden, ten fine van consent. Wy sullen trachten die vooraf te doen copieeren ende over te senden, ende ons vorders gedragende totte brieven vande commissaris Hogenhoeck, sullen den Almogende bidden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwer E. Mog. voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, den 24. Novemb. 1628.

Uwe E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

LV.

Edele Mogende Heeren.

Wt Italien verneempt men, dat den Spaegnaert eenen aenslach had gehadt op de retranchementen van Mantua, aen de riviere Oglio, sonder succes. De submissien vanden hertoch van Rhetell, zyn by den keyzer van gheen effect. Naer d'advysen wt Weenen, medebrengende, dat zyne Mat. verstaet, dat den Spaegnaert ende Savoyaert sullen behouden, 't gene zy in 't Montferrat geoccupeert hebben, den hertoghe van Mantua het Mantuase besitten, ende den keyser Casal, tot dat alles by wegen van rechten gedecideert soude wezen.

Tot Venetien was gecomen een Fransch edelman, in materie van staet wel geoeffent, ende de interesten vande princen ende republicquen wel verstaende. De senaet heeft twee edelluyden met eenen secretaris, om hem te hooren, gecommitteert; zyne propositien lopen daer op, dat, indien deselve republicque blyft steunende op Vranckryck, haer selfs in groot peryckel stelt, alsoe van daer nyet als passie, irresolutien, ofte ten besten vallende, boutaden te verwachten zyn, by 't leven van den coninck van Vranckryck, maer selfs van alle zyne naeste erfgenamen, dat, indien die van Venetien hare anders inevitable ruine, haer van wegen 't huys van Oostenryck ende de Jesuiten over 't hoofd hangende, willen voorcomen, zy den hertoghe van Mantua ende de desseins (dien hy voorstelt vande Grisons ende Switsers) moeten secondeeren, opentlyck, oft mit notabele geltsecours, dat it selve tyt is, dewyle den coninck van Spaignen werck heeft voor Casal, 't welck verloren zynde, alle remedien desperaet soude wesen.

De voorsz. republicque heeft den 15. dezer geresolveert, alle hare domeynen in *terra firma* ende lyffrenten te vercopen, 't welck, zo gezegd wordt, een grote somme sal belopen. D'apprehensien zyn aldaer groot ende werden vermeerdet door de merites vande coninck van Spangien, tot Genua, van waer geadviseert werdt, dat den ouden adel tegen den nieuwen

edel ende de gemeente is, de eerste aenhangende den coninck van Spaignen, ende de leste de vryheyt.

Vanden vreede tusschen Vranckryck ende Engelandt, en heeft men niets naerders, als in den overgesonden brief vande heeren van Somersdyck, Vosbergen ende van Langerack. Hyer hebben twee ofte drie dagen geruchten *incerto authore* gelopen, dat in Vranckryck een generale *embargo* was gedaen op alle de goederen der Nederlanders, wt sake d'ingesetenen wt dat ryck merckel. by het nemen vande silvere prinse souden wesen geinteresseert, als hebbende aen de Spaensche cooplieden, op Westindien handelende, veel wtstaende. Eenige menen deze geruchten veroorzaeckt te wezen, vermits zeker particulier arrest, op .... gedaen vande Westindische compagnie, het welcke onder de cautie van LX^{m} guld. weder afgedaen is.

De imperalisten beletten de op ende afvaert van d'Eemse, ende hebben Lieroort bezet, om dat den captn. Roussel daer op geweken is. Syne G. grave Ernst hadde op deselvige riviere twee schepen van oorloge gezonden, ende daer van aen zyne Exell. advys gegeven, ende versocht te verstaen de intentie van hare Ho. Mo. ende van deselve zyne Exell., waer op noch nyet en is geresolveert.

De extraord^{e} gecommitteerden, in competente getale op gisteren ter vergaderinge weder compareerende, hebben op nieus instantelick aengehouden, dat de repartitie vande schulden der adm^{te} mochte werden gemaeckt, te meer, dewyle de stadt Rotterdam (wyens borgeren in de voorsz. schulden is competeerende omtrent zeven of acht tonnen goudts) weygeren soude, eer sulcx gedaen zy, in eenige besoignes, soo van consenten als anders te treden, waerop goet gevonden is, dat deze repartitie by der handt sal werden genomen. Deselve extraordinaris gecommitteerden verclaerden, dat goetgevonden was, naer Rotterdam te senden eenige wt de gecommitteerde raeden, omme haer ..... op de voorseyde ende 't vercopen vande actien te informeeren, ende dat die gerapporteert hadden, dat weynige vercocht waeren, ende de copers door de trage betaelinge geen behoorlicke interesse en conden consenteren, andersins, soo daer eenich vordele op geweest was, dat de gecommitteerden die souden hebben genaest.

Doctor Conradus is wedergekeert by zyne medestanders, gelast om op 't poinct van erectie vande camer van assurantie met de gecommitteerden van haer Ho. Mo. in vordere communicatie te comen. Het overgeleverde concept contineert onder anderen, om te hebben den hondersten penninck over alle de provincien, daer mede een yeder ingeseten als dan voor participant bekent soude worden, assistent..... van eenige schepen; item 't verdeylen van de compagnie in 4 camers, als een tot Amsterdam, een in Zeelandt, een in de Maes, ende een in Noorthollant, met het getale vande bewynthebberen in yder camer, in de 1^{e} - 15, de 2^{e} - 9, de 3^{e} - 9, de vierde 7. Het voorsz. eerste poinct, waerop conferentie gehouden is, werdt geoordeelt inpracticabel, doch dat het met een furnissement van 't equivalent, by de provincien te furneeren, wel can gericht werden.

Op 't schryven van Uwe E. Mog., by brenger dezes overgebracht, sal dienen voor bericht, dat de heeren raeden van staten voor desen gelast syn, het instrument van Wezel ten dienste vanden lande te gebruycken. Wy hebben met eenige van deselve raeden gesprocken, d'welcke verclaerden, dat 't selvige instrument zeer groot was, ende 't selve gebruyckende, tot bewaeringe van dien ... comp^{ien} soldaten van noden souden wezen, dat het by deze wyntersche dagen te costelick, ende by vorst ende hoge stroomen nyet bruyckbaer, ende in allen gevalle van cleynen effecte, t'zy de dienste, daer mede te maecken, met ryswercken werde gesecondeert.

Belangende 't vierde poinct van Uwe E. Mog. schryvens, daer toe zyn de heeren raeden van staten gelast, oock zoo sulcx nodich, de stercke hand te bieden, dat sulcx noch nyet

en is in 't werck gestelt, verclaeren die vanden raedt voorsz. d'oorsake te wesen de hoge wateren, ende dat, die gevallen wezende, den last dien aengaende in 't werck zal werden gestelt, oock by de authoriteyt soo nodich, daer toe mede zyne Excell. acte heeft gedepecheert; by aldien Uwe E. Mog. vermenen, dat by ons yet naerders in dezen dient gedaen, sullen wy, daer van verwitticht wesen, doen, 't gene Uwe E. Mog. vorders goet sullen vynden.

Vande vordere silvere prinse en is sedert onze laetste nyet aengecomen. Hyer mede bidden wy den Almogenden,

Edele Mogende Heeren, voor Uwe E. Mog. voorspoedige regieringe. Geschreven in 's Gravenhage, den 26. Novembris, 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

LVI.

Edele Mogende Heeren.

Twee predicanten wt het landt van Cleve hebben versocht, dat hare Ho. Mo. gelieven wilden de restitutie vande kercken aen de geestelicken tot Emmerick ende Rees, nyet toe te staen, ten zy vande syde vanden hertoghe van Nieuborch nyet alleen de kerken van Wesel, maer oock in den landen van Gulik met eene gestelt werden in den standt, als die waren voor date vande turbatie; waerop goetgevonden is, te resolveren, dat op dit versoek sall werden gelet, so wanneer de voorsz. restitutie binnen Wesel gepresenteert sall werden, waermede de voorn. predicanten ende met een *viatico* syn gedimitteert.

De kerken in Vrankryk zyn in een deplorablen staet; de verseeckeringhe, soo weinich die hun noch overig is, schynt men haer te willen benemen. Den paus, gemoveert door redenen van staet, sage gern, dat den koning die oorloge in Italien transporteerden, latende die vande religie in 't ryk voor eenigen tyd in ruste, ende heeft tot dien eynde all voor enigen tyt tot descharge van syne Majts conscientie in desen, een brevet overgesonden, ende doet alsnu door den Nonce, om gemelte consideratie van staet, anhouden, dat Hochgedachte zyne Majest. die vande religie wilde geven *tempus deliberandi* voor drie jaren; dan, soe geschreven werdt, sullen de redenen van conscientie preponderen de reden van staet. De koninck is met het hoff den 18. van Rochelle vertrocken, gelaten hebbende d'ordre als in de bygevoechde missive, continerende de vordere occurentien in 't selve ryk, daer toe wy ons sullen gedragen. Op 't verblyff ofte rappel vande gesandten van desen staet in de ryken van Vrankryk ende Engelandt, en is finalicken noch nyet geresolveert.

Op 't stuck van assecurantie heeft men eenige reysen door gecommitteerden met doctor Conradus, gelast by syne confratres, die in 't begin vande weecke vertrocken syn, gecommuniceert; desen naenoen meenden wy dese sake soo verre gebracht te hebben, dat het concept daervan in 't begin vande aenstaende weke de provincie hadde toegesonden connen werden. Dan, den heer Conradus versoekt wtstel van 't besoigne tot op Dynsdach, tegen welken tyt zyne confraters geschreven hebben, alhier te sullen wesen.

De Duynkerkers syn sterck in zee, hebben 17 by den anderen omtrent drie mylen vande Mase geweest, ende leggen noch een groot getal in schuytgen. De infante doet alles equipperen wes haer mogelyk, ende de schepen met vele soldaten armeren, oock mette gevangens, omme opte Vindemie-vaerders, ende de Westindische silvere prinse te passen, over welcke prinse t'Antwerpen groote verslaghenheyt is, ende werdt van daer geadviseert, dat de Italiaensche ende Portugeesche cooplieden niet ter beurse en comen.

Hier hebben geruchten gelopen, dat de generael Piet Heyn met de vlote versteken ende in de haven van Breston soude leggen, ofte, gelyke andere, in de haven van Mildfort, alles sonder enige seeckerheyt.

De imperalisten continueren noch in 't beletten van 't op ende afvaren vande Eemse, vermeerderen mede haer correspondentie binnen Empden.

Hier mede sullen wy Godt den Heere bidden, etc. In 's Gravenhage, desen 29. Nov., 1628.

U E. Mog. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

LVII.

Edele Mogende Heeren.

Haere Ho. Mo. van tyt tot tyt veradverteert wordende van 't groot getal der Duynkercksche scepen, soo die al zee genomen als die noch geprepareert worden, ende ten deele gereet syn, hebben goetgevonden, tot resistentie ende afbreuck van dyen, te belasten de vier esquadres, mitsgaders de schepen, gedestineert tot besettinge vande custen van Vlaenderen, dat zy han zullen begeven naer de hoofden, ende daer omtrent houden, om by den anderen oft meerendeel vergadert zynde, daer naer met gemeene macht, onder alsulcken commandeur, als zyne Excell. ordonneren sal, den vyant te soecken, gelyck mede goetgevonden is, vermits de groote moetwillicheyt van eenige matrosen, die over de quade betalinge jegenwoordich nyet en hebben te claegen. Den heere Eck ende fiscael Sylla, nevens de heer Nobel, tot Hellevoetsluys wesende, te committeren, omme informatie te nemen, eenige belhamels te verseeckeren ende alhyer te brengen, daer toe haere E. by zyne Excell. patent mede gegeven es, om, soo sulcx nodich, daertoe eenich volck van oorloghe tot wt den Briel te gebruycken. De raet van staten wort daegelicx op 't hoochste geimportuneert vande voerlieden, wt Uwer E. Mog. ende andere provincien, mitsgaders d'aennemers vande fortificatiewercken, omme te hebben betaelinge, monteerende tot een grote somme, waertoe alhyer geen middel es, ende voorgeschlagen werdt, omme de ruinen vande crediteuren ende poursuivanten, nyet connende tot haeren deuchdelick achterwesen geraken, voor te comen, de provincien te versoecken, eene goede somme te willen opbrengen, in minderinge van 't consent totte legerlasten van 't lopende jaer acht ende twyntich, doch en is daer op nyet geconcludeert.

Tot defensie ende conservatie vande Geluckstadt, hebben haer Ho. Mo. door gecommitteerden doen contracteeren een wissel van c^m gl., die seecker coopman Leuwen *cum sociis* aengenomen heeft te remitteeren aen Hogenhoeck op Hamburch, te weten van 14 dagen te 14 dagen xxv^m gl., daer tegens haer Ho. Mo. gehouden sullen syn, acht daegen naer dat by quitantie vande voorsz. commissaris Hoogenhouck vande gedaene betaelinge sal wesen geblecken, aen voorn. van Leuwen in banco precies tot Amsterdam te restitueeren voor yeder rycxdaelder, by hem als voren uitgestelt, vyftich st., ende vier penn. hollants, tot avance, sonder meer. De gecommitteerden vande provincien hebben aengenomen, aen hare principalen te recommandeeren, dat zonder eenige faulte haere quote ter goeder tyt in handen vanden ontfanger generael werde gefurneert. U E. Mog. sullen, nae haere gewoonlicke discretie ende yver, weten te oordeelen, hoe vele, tot conservatie van credit, daer aen gelegen is, ende vertrouwen wy rustelyck, dat van Uwe E. Mog. zyde hyer inne egeen manquement en sal vallen.

Vande vloot vanden admirael Pieter Heyn syn twee scepen in Engelant gecomen, namentl. 't scip *Haerlem* in Wight en *Munnickendam* in Valmuydt, die al met d'andere scepen van

de vlote syn vertreken geweest, ende en vernemt men vande voorseyde admiraal ende vlote nyet.

Omme 't landt te dechargeeren van twee duyzent gl. jaerlicx, den grave van Bacelon belooft, tot dat met eenighe notabele charge onder de Schotsche natie soude wezen verzien, ende de officiers aende andere zyde gepretericeert werdende, nyet en souden werden gedegouteert, is geresolveert de 2 Schotsche regimenten in drie te reformeeren, ende om 't lant met nieuwe tractementen voor de officieren niet te belasten, geraetsaem gevonden, by advis van zyne Exell. ende vanden rade van state, yder comp[ie] van deselve natie met twee coppen te verminderen.

Den prince van Portugael is paspoort geaccordeert voor 14 dagen, omme tot Culemburch te comen ende aldaer zyne dochter te spreeken.

Den coninck van Vranckryck was te Versailles, 4 mylen van Paris, gecomen, by de coninginne moeder, aldaer mit banquetten gefestiveert. Op zyne receptie wert ordre gestelt, ende vande XXXIIe borgers sal een achtste paert daer toe geëmployeert werden. De procureurs generael vanden coninck, in der tyt, syn gewoon naer St. Marten een solemneele plaidoye te doen, meerendeel dienende tot aenmaeninge, sonder distinctie van personen, vande Gereformeerde ofte Catholycke religie, onpartydich recht ende justicie te administreeren; de jegenwoordighe heeft St. Martin verleden een plaidoye gedaen, vol invectiven tegen de heretiquen ende de heresie, mit verhael vande onheylen, daer wt gesproten. Hyer by gaet d'inscriptie, die zyne Mat. op de piramiden tot Rochelle heeft doen stellen.

Wt England en is nyet scryvens weerdich aengecomen; van 't ongeluck des brandts, het geheele logement vande heer ambassadeur Joachimi geconsumeert hebbende, sullen Uw E. Mog. al vernomen hebben. Wy sullen ons gebieden aen Uwer E. Mog., ende dezelve, Edele Mogende Heeren, de bescherminge des Allerhoochsten bevelen.

In 's Gravenhage, den 8. Decembris, 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillige dienaeren,

A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

Aengaende de verdere occurrentien sullen ons gedragen tot de bygaende brieven van Brederode, Cracou ende Hartman.

LVIII.

Edele Mogende Heeren.

Op 't gene Uwe E. Mog. by den haere vanden 28. Nov. lestleden begeert hebben te weten, sal dienen tot bericht, dat de heeren van Hollandt hare vergadering van staten, al over enighen tyt begonst hebben, ende, dat wy verstaen, dat Gelderlandt, Zeelandt, Vrieslandt, Stadt ende Landen, de haren sullen wtschryven tegens in Januario toecomende.

Den heere Serooskerken, gecom[de] van wegen de adm[t] in Zeelandt, heeft ons versocht, dewyle by Uwe E. Mog. alsnoch egeen penningen voor de schepen op der selver repartitie en syn gefurneert, wy wilden 't furnissement van dien recommanderen, ten eynde die gedaen mochte werden aen den solliciteur by d'adm[t] tot Utrecht gestelt, ofte dat die U E. Mog. door gedep[den] geliefte over te senden, ende de betalinge selfs doen. Wy willen nyet twyfelen, off by Uwe E. Mog. en sal dese sake naer syn gewichte beharticht werden.

D'admiraliteyt van Amsterdam hebben alhier een wt het midden van haer gesonden, omme te doleren, dat sy wt egeene provincie gelt becomen, nyet tegenstaende alle debvoiren, wtgesondert, dat de heeren van Hollant haer geassigneert hadden op Amsterdam, welcke stadt een goede somme aen de adm[t] aldaer in dit jaer geleent, poochde te corten. Den

gecommitteerde dede daerby, dat aen zyne principalen geschreven was, sulcx U E. Mog. wt het schryvens van hare Ho. Mo. sullen vernemen, welck schryvens wy niet tegenstaende onse *sustien*, vandat het soude wesen een *mal-entendu*, nyet en hebben connen beletten, sustinerende enige vande provincien, dat sulx diende gedaen ten regard vanden ontfanger zelfs, die sonder naerder inquisitie blyven souden in blasme, hoewel hy onschuldich mochten wesen.

Vande vlote des generaels Piet Heyn, en durven wy niets sekers affirmeren, van 't incomen der schepen *Gelderlandt*, *de Witte Leeuw*, *Haerlem* ende *Monickendam*, ende hoe geseyt werdt, dat enige van huul. de voorn. vlote omtrent Wight soude hebben gelaten, sullen Uwe E. Mo. wt Amsterdam ende van elders veradverteert wesen; wy weten daer nyet sekers by te doen. Vande compste van seecker schip in Bristol, spreekt het bygaende memoriken.

Eer wy desen gesloten hadden, wardt gedelateert, dat den heere Schotte schryvens soude ontfangen hebben van Vander Perre, medebrengende, dat de vloote voorn. voor de Wielingen soude wesen.

Den agent Carleton heeft advis, dat Velton gehangen is, ende alle de staten vanden hertoge vergeven, ende tot groot-camerling gestelt den grave van Carlisle, tot admirael den grave van Pembroke, ende syn broeder tot groot-hofmr., ende Hamilton tot grand-escuyer. De vloote was aldaer ingecomen, de soldaten gelicentieert ende betaelt, ende soo veele van 't bootsvolk of matrosen, als men enichsins heeft connen misschen. Men soude aldaer alsnu besich wesen met deliberatie, streckende tot conservatie vanden coninck ende 't ryck van Denemarken. Tot het scriven vanden resident Aisma, sullen wy ons refereren ende den Almoghenden bidden, etc.

'sGravenhage, den 11. Dec., 1628. U E. Mog. dienstw. dienaers,

A. Ploos, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Antho. de Rode.

LIX.

Edele Mogende Heeren.

Naer dat 's daechs te voren dese bygaende vanden capitein vander Hapt, mede leden vande vlote vanden admirael Piet Heyn, was aengecomen, werdt op huyden haer Ho. Mo. opden avondt door doctor Conradus overgelevert die vande voorsz. admirael zelfs, vanden 7. ende 16. deser, wt welken journael U E. Mog. van 't langwylich achterblyven der vlote sullen kunnen oordeelen.

Van 't garnisoen binnen Amsterdam gesonden ende de redenen waerom, sullen Uwe E. Mo. van aldaer, als door de gedane publicatie bericht wesen. De magistraet heeft aen syne Excell. geschreven ende aen de staten van Holl. verclaert d'inneminge gefondeert te hebben op de onbehoorlyke proceduren, by enige hare borgeren, regelregt streckende tegens de publicque authoriteyt ende de personen ofte sommige van dien, die deselve becleden, in den Haghe aengevangen, ende Hoochgemelde syne Excell. ende haer E. Mo versekert van hare oprechte intentie ende resolutie, streckende tot maintien vande Gereformeerde religie, ende dat men haer E. te onrecht verdacht maeckten, als offse haer hielden gemiscontenteert over de gepasseerde saken, waervan sy ten hoochsten waren contesterende ende protesterende.

Belangende de tydingen wt Vranckryk ende andere quartieren, sullen wy ons refereren totte bygevoechte copyen. Ende God de Heere Almachtich bidden,

Edele, etc. In 's Gravenhage, desen 13. December, 1628.

U E. Mo. dienstwillige dienaers,

A. Ploos, A. v. Zuyllen v. Nyevelt, Antho. de Rode.

LX.

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben gehoopt gehadt, van dach tot dach, eenige seckerheyt te connen schryven vande overcompste vande silver prinse, daer toe dat de brieven vanden heere pensionaris Boreel vanden 25. dezer, nae den nieuwen style, aen zyne Exell. seckerheyt schenen te geven, om dat de magistraet van Vlissingen aen die van Middelburch verwitticht hadden, dat een officier vande vlote, aldaer tot Vlissingen aengecomen was, relaterende, dat den admirael Heyn met de vlote voor de Wielingen was, dan zyn daer nae bevonden capers, dat is vryenering-vaerders, te wezen; midlerwyl loopt een ronde maent om, van dat de wynt goet ende de voorsz. admirael in Valmouth ende daeromtrent met zyne schepen is geweest, waer door eenige meenen, (met ofte zonder reden, leert de tyt) dat hy den vyant al te veel tyts geeft, omme haere aenslagen ende ende equipagie te ordonneeren, ende naer d'advysen van sommigen, souden 17 Duynckerkers, wel gemonteert ende gemant, omtrent de voorn. plaetzen, ende, nae andere seggen, tusschen de hoofden leggen, die evenwel eenigen oordeelen, dat geen zee hebben connen houden, ende door tempeest gedrongen zouden wezen de haven te kiezen. De memorie van 't schryvens, hyervan mentionerende, alsmede vande pretensie der Engelschen, ter saecke vande toll of 't coustuim over 't ontladen van een gaillioen, gaet hiernevens, ende wert over al, 't gene voorsz., by hare Ho. Mo. ende zyne Exell. conform selvige memorie, aen de gezanten in Engelant ende d'admiralen Dorp ende van Berchem geschreven, die met hare ende andere 's landts schepen, door contrarie wyndt, noch in de havenen leggen. By een yder wordt gelooft, dat, de wynt goet blyvende, de voorn. vlote met de volle maen sall overcomen, die door contrarie wyndt ende vorst, ettelicke maenden, tot dienst ende contentement vande vyanden ende andere envieusen, aldaer wel souden connen werden gearresteert. Godt de Heere Almachtich wil haer *in salvo* overbrengen.

De schulden vande admiraliteyten zyn in handen vanden heere tresorier gestelt, omme daervan de repartitie over de provincien te maecken, 't welck gedaen wesende, sal men onze naerdere verclaeringe over de geprojecteerde termynen afvorderen, waer op wy als noch de resolutie van Uwe E. Mog. sullen verwachten.

Hyer by gaet een billet van notificatie, van wegen d'infante, over 't openen vande licenten van eenige specien gedaen, ende by die van Antwerpen, soo men bericht werdt, om een goede somme van penningen verworven.

De heeren staten van Hollandt hebben geconsenteert, in 't gene by den rade van staten tot betalinge vande fortificatiewercken ende andersins, in mindering van 't consent tot de legerlasten van 't jaer 1628, versocht is, sonder welcke 't lant buiten confusie ende de werckbasen buiten ruine niet en sullen connen gehouden worden.

Alhier is voor weynige dagen gearriveert de heer Roid, gewezene ambassadeur van wegen zyne Mat. van Groot Brittanien, tot Constantinopel, ende wordt den grave van Carlisle, die tot Amsterdam is, alle uren verwacht. Van elders wert geadviseert, dat het seecker is, dat van wegen Engelant op 't renouvellement van tractaet met Spaignien is getracteert, ende dat de coninck van Spaignien alvorens begeert, dat van d'Engelschen den coninck van Bohemen ende van Denemarcken soude werden geabandonneert, ende wt het selvige tractaet gesloten.

Den cardinael de Richelieu, door de victorie van Rochelle moedig geworden, spreekt niet dan *sesquipedalia verba*, trotschelyk Engelschen, ende andere bejegenende, ende doet hem

de apparentie totten vrede tusschen byde rycken nyet wel op, door dien hy sustineert, dat, alvorens het schip *Thoray*, by de Engelschen voor desen genomen, gerestitueert, ende de *suite* van 't hofgezin vande coninginne van Groot Britannien, volgens de matrimonieele capitulatien, herstelt moet werden, ende hebben de gezanten van dezen staet haer soo verre laten brengen, dat zy een memorie hunl. dienaengaende by den gemelten cardinael behandigt, naer Engelant hebben gezonden, waer door haer, in plaetse van danck wel blasme mochte bejegenen.

De republicque van Venetien houdt den hertoge van Mantua de lippen boven het water, met het senden van 15 duisent cronen ter maent, heeft een expresse edelman afgeveerdicht, om wt den hertoge te verstaen, hoe lange Casal noch houden can, om 't zelfde verstaen, op zyne saken met Vranckryck te consulteren, ende ordre te helpen stellen, *dum Romae deliberatur, Saguntum perit;* het collegie vande gedeputeerden van selvige republicq, hadde totten continuatie van 't subsidie voor desen staet geresolveert, dan 't selfde in 't *pregadi* gebrocht wezende, zyn de meeste ballen contrarie gevallen. Ende ons vorder gedragende tottet gene de agent Brederode wt Basel schryft, sullen de Almogende bidden,

Edele Mogende, voor Uwer E. Mog. voorspoedige regieringe. In 's Gravenhage, desen 24. Decemb., 1628.

Uwer E. Mog. dienstwillige dienaers,
A. Ploos, A. van Zuyllen van Nyevelt, Anthonis de Rode.

LANDTSCHEYDINGE

TUSSCHEN

DIE GELDERSCHE ENDE DIE VAN UTRECHT.

(1552.)

Omme achtervolgende u luyden, myne heeren, den commissarissen, deur bevell ende ordonnantie vande Ma'. vande coninginne van Hongryen ende van Boheemen, regente ende gouvernante, etc., gedeputeert ende gecommitteert, *omme te verstaen op scheyden ende verordenenen der limiten, ende die bepaelinge vanden twee lantschappen, als, van Gelre ende Utrecht, omtrent bisschop Davidts grift, met datter aencleeft, etc., bevel, ordonnantie ende dispositijff den naerbeschreven parthyen schriftelicken gepronunchieert in Octobry* 1552, te poseeren in 't cortte, van weegen des procureur generaels s'hoofs ende der landen van Utrecht, metsgaders der gemeen geërffden vandien, *de feyten dewelcke sy luyden intendeeren te vougen totten anderen feyten, tanderen tyden voor u luyden geposeert*, omme tsamentlicken die te probeeren ende verifieeren, ten eynde hem luyden mochte toegewesen werden die fynen ende conclusien gestelt ende getoucheert achter in 't eynde van desen, ofte andere sulcke als ghy luyden, myne heeren, *ex officio et ex deductis, probatis seu meritis causae*, sult bevynden best oerbaerlicxst, versueckende tot dien eynde, recht ende justicie, hem op als gedaen ende geadministreert te werden, jegens die voecht des raets, verordent in den lande van Gelre, metsgaders de gemeen geërffden van denselffden landen, in dese parthye formeell, ende dit onder alle behoirlicke presentatien, oblatien ende protestatien, nae rechte ende style gewoenlicke ende geuseert, u luyden, mynen heeren, eedell. officie in ende op als implorerende:

In den yersten, alsoe daer drie poincten syn, daer 't geheel different ende debath van parthye op rust, ende die decisie van der geheelder saecke op staet, als in den yersten, omme te weten, waer men de limiten vanden voorn. twee lantscappen, van Utrecht ende van Geldre, ende de uyterste paelen van dien behoert te nemen voir een gesceyt derselfder.

Merckelicke van daen, daer de *Cromme Eem* omtrent het Geldersche sluysken ofte schut aengaende es, uytten zuydtoesten ten noerden, tot aen de *Horncolck* toe, alsoe die van Utrecht pretendeeren ende wel hopen te bewysen;

Off aen seeker pretense *Blynde Eem*, by die vanden lande van Geldre buyten alle billicheyt voertgestelt;

Ende dat poinct aengaende, omme te fundeeren d'intentie van die vanden landen van Utrecht, soe stellen sy in feyt, dat de limiten van denselfden landen, van beghin dat *bisschop Davidts grifte* noch lange ongemaect es geweest, in 't maecken, ende oock lange daer naer, hem bestreckt ende geëxtendeert hebben, over *bisschop Davidts grift* tot aende *Cromme Eem* toe, soe verre als die selve *Cromme Eem* beghintsell neempt, ende ten eynde toe d'selfve haer bestreckende es, te weten tot den *Horncolck* toe.

Soe dat de *Cromme Eem* een gerechtelicke gescheytsel es vanden voorn. twe lantschappen, sonder dat men aenscou sal nemen opte pretense *Blynde Eem*, buyten enyge apparentie van waerheyt opgeworpen by den Gelderschen gelanden.

Overmits dattet *ex inspectione oculari* blyckt, dat alle die erven ende die gronden, leggende aen de Stichtse ofte Utrechtsche syde, commen vuyten westen, ten oosten hem extenderen aen de *Cromme Eem*, dwers over *bisschop Davidts grift*.

Ende dat deselve erven ende gronden hem extenderen als boven van allen ouden tyden, ende langher enyghe menschen memorie gehuecht van elckerlicke geacht, gereputeert ende genoempt syn geweest voer Stichtsche ofte Renensche gronden, erfven ende landen.

Item, dat dyen achtervolgende de proprietarissen vandyen, ende oeck respective de pachters van allen ouden tyden, ende merckelicke de laetste jaerscaeren (!) al advenant ende in der brete vanden gronde gelegen, westwaerts over *bisschops Davidts grifte*, die totte *Cromme Eem* gebruyckt, gehoeydt, ende geweydt hebben, sonder yemandts contradictie tot op den dach van huyden.

Als namentlicken het convent van Rhenen, als eygenaers, ende heure respective pachters, vuyt oersacke van hemlieden erve, meestdeels gelegen vande voirn. grift gebruyct, gehoyt, geweydt hebben, oostwerts van dyen XXIII roeden VIII voeten erve, tot aen de *Cromme Eem* toe, merckelicke noch huyden op den dach.

Item, dat die dellinge, sleuck ende leechde, *de Blynde Eem* by den Gelderschen gelanden gebaptiseert, noyt voer een scheytsel gegraven ofte gelegen heeft, mer es allene gegraven by den bruyckers vanden Renensche hoylanden, tot beschudde ende conservatie vanden erve die sylyeden hebben leggende, ten oesten over *bisschops Davidts grift* tot aen de *Cromme Eem* toe, ten eynde die deur 't water van deselfde *Cromme Eem* nyet bevloeydt ende verdrincken en soude.

Alsoe deselfde bruyckers over menich jaeren eene hoochte ofte somerdycxken hebben doen maecken omtrent drie roeden breete lancks deselfde *Cromme Eem*, verbesigende ende nemende tot dien die eerde wter plaetsche ofte leechde gegraven, die als nu die *Blynde Eem* gebaptiseert wort.

Item, ende dat diversche geerfden vanden Renenschen hoylanden ende erfven, ende merckelicken die vanden convente tot Rhenen, liggende eensdeels ten westen over die voorn. grift tot in de *Cromme Eem* XXIIII roeden ....ganex, comende vuyt de erfve, daervan boven gearticuleert es, *articulo nono* deser feyten, gebruyct, geweydt, gehoydt ende gepossideert hebben.

Item, dat die pretense leechde, by den Gelderschen, ghenaempt de *Blynde Eem*, haer nyet en continueert vanden beghintsell vande *Cromme Eem* totten *Hornoolck* toe, merckelycke nyet en appareert, ofte bevonden en wordt in de plaetschen die smal syn, omtrent ende tusschen *bisschop Davidts grift* ende *de Cromme Eem*, als in *Volderbrouc k* ende andere erfven daervan noortwestwaerts gelegen.

Sal noch by oculaer inspectie ende andersins wel blycken, datter diversche andere ende menichfuldige scheygruppelen gegraven syn, streckende vuyten hoylanden van Rhenen diversche geërfden toebehorende, tot aen de voorn. *Cromme Eem*, gantselyck deur de pretense *Blynde Eem* gaende.

Als tusschen Henrick Beyers landt ende den *Poetkamp*, ende weder tusschen denselfden ende 't lant, toebehorende die van *Leefdale*, ende noch weder tusschen dat ende *Helchmichmaet*, die Keyz. Mat. toebehorende, 't welck voerts weder gesceyden wordt bevonden van der canonicken lant van *der Horst*, ende soe voert weder tusschen den landen ende erven van der kercke van Rheenen, van Zweer Henricks *cum suis*, vanden convente van Rheenen van Dyerick de Bruyn, van die van Soudenbalch ende noch van gelycke tusschen negen

percelen van erfven, die men met gelycke scheygruppelen sal bevynden vanden anderen verdeylt ende afgegraven te syn, dewelcke scheygruppelen oerspronck nemen, ende hem bestrecken als boven vanden anderen geposeert es geweest.

Item, boven alle de voirgearticuleerde Utrechtsche sloeten, sal noch blycken, dat de sloet, bepalende *Vogelaerscamp*, die ten noorden vanden berch van Rhenen afstreckende es, ende haer continueerende es, over *bisschop Davidts grift* tot in de *Cromme Eem* toe, vuytwaterende die erfven ten beyden zyden van dyen gelegen, als in huer vuyterste paelen.

Item, ende oeck, dat de eygenaers vanden selfden *Vogelaerscamp* oeck goede possessie gehadt hebben over *bisschop Davidts grift* tot in de *Cromme Eem* toe, sonder becroen van yemande, soe dat overmits sulcke goede gebruyck by den gelanden vande Utrechtsche syde gehadt over die grift voirnt. van *'t Geldersche sluysken* af tot aen den *Horncolck* toe, te rechte geconcludeert wordt, de *Cromme Eem* verclaert te worden, te wesen een gerechtel. gescheytsel der voirn. twee lantscappen, als van Geldre ende Utrecht.

'T welck oeck noch bevesticht wordt overmits de Keys. Mat. als erfheere der landen van Utrecht, continueerende d'oude possessie der bisschoppen, *ante translationem temporalitatis in Caesarem*, terstont *ab ipsa translatione*, vercregen heeft gehadt over *bisschop Davidts grift*, regel rechte, dwers over de Utrechtsche hoylanden, 't gebruyck vande maete, te weten, de possessie van seker camp, lanck LX roeden ende breede LXXV, responderende op deselve Mat' camp, gelegen aen de westsyde der grifte *Helmichs maet* genaempt, vanden welcken voeren verhaelt es ar'° XV van desen.

Hier by vougende, dat, soe wel de principale camp, *Helmichmate* genaempt, als die mate, daer van dependeerende, omtrent die XXXV jaeren, by tyde der bisschoppen ende totter selfder behouff by Lambert Jansz. ende Roelof Geritsz., ten beyden seyden van der grift gehoyt ende gebruyckt syn geweest, merckelicken aen de *Cromme Eem* toe, over de pretense *Blynde Eem*, negen jaeren achter een.

Item, dewelcke mate camp, groot vier mergen, over de grift Keys. Mat' rentmr. t'Utrecht verhuert heeft gehadt menich jaeren, sonder contradictie van yemanden, duerende het leven van heer Kaerle van Egmont, ten tyde hy het furstendom van Geldre occupeerde, ende in levenden lyve was, totten jaere XL toe incluys, buerende tot de Keys. Mat. prouffyt, daer van die jaerlixe pachten van Symon Voel pachter principael van denselfden camp.

Ende overmits het verloop, gecommen in Geldre omtrent den voorsz. tyt, ende overmits de voorn. rentmr. verstaen hadde Symon Voel syne pacht in 't heymelicke eenyge gelanden in Geldre overgedaen hadde, soe es 't, dat de huyre voorn. denselfden Symon Voel genomen es geweest, ende deselfde *Helmichmaets camp* verhuert geweest aen Visscher, als doen schout van Rheenen, die 't selfde oeck ten beyde syden der grifte van bisscop Davidt gebruyckt ende gehoeyt heeft gehadt, als andere pachters van te vooren 't selfde gebruyckt hadden.

Ende al es 't, dat by joncker Jan van Renesse tot Wageningen, ende andere Geldersche, aen Visscher zeker indracht gedaen es geweest, soe es nyettemin naer enyge communicatie deselfde indracht afgedaen geweest, ende by provisie 't gebruyck toegelaten geweest den voirn. Visscher ende andere Keyz. Mat' pachters, die sichtent die voirn. vier mergen maets tot aen de *Cromme Eem* toe, vredelick sonder croot ofte contradictie van yemanden gehoydt ende gebruyckt hebben, betaelende Keyz. Mat' rentmeyster, daer van jaerlicx de pachten tot noch op den dach van huyden.

Soe dat mitsdien blyckt te rechte gesustineert te worden, dat de *Cromme Eem* verclaert sal worden by vonnisse, te wesen een gerechtige limite ende scheytsell der voirn. twe landen van Geldre ende Utrecht.

Comt hier nu voirts te bethonen aengaende 't tweede poinct, wesende alhier in different,

te weten, waer men van 't point van de voirn *Horncolck* ende den houck van dyen aff vuyten suydoesten naer den noortwesten behoirt te baekenen, omme te designeren de vuyterste paelen ende limiten der voorn. twe lantscappen, ende dit ten eynde van te commen tot een gerechtich gesceyt vande voorn. twe landen van Geldre ende Utrecht.

Ende ten eynde, dattet soude mogen blycken, dat de geërfden vanden landen van Utrecht duer *Bisschops grift* noortoostwerts aldaer geërft syn geweest, ende possessie vandien gehadt hebben, als aen de *Cromme Eem* toe, soe wert hier gestelt in feyte, dat de *Cooters* van dien dyck ofte der grasburgers van Rheenen goedt, tot aen den scutters van Rhenen venen in syn rechte linie breet es XC roeden, dat het selfde oeck over *bisschop Davidts grift* voorn. ten noordoestsyde tot aende Geldersche palen streckt inde lengte van XXXV roeden.

Item, dat de veenen vande scutters tot Rhenen voersz., streckende tot aen *Pyckers grave* toe, syn inde rechte linie breet hondert ende veertich roeden, ende strecken hem insgelycx tot aende Geldersche palen toe, over die voorn. grift inde lengte van XLV roeden ende daer van syluyden by hem selven ofte by heuren pachters possessie altoes off gehadt hebben, over meenich jaeren, ende oeck langer dan menschen memorie gehuecht.

Item, tot verclaeringe ende deductie vande voorn. possessie, stellende in feyte, dat die voorn. oude scutters over menich jaer, soe vuyt hemluyden, als in den naem van hueren medegrasburghers, de *Cooters* in de possessie, besit ende gebruyck syn, die voirn. landen die sy respective voirn. hadden, streckende over de voorn. grift, in de voorgearticuleerde lengde, ende die verhuert ende te pachte gegeven gehadt, over de XLII jaeren leden, aen Udo de Boucop, ende oock aen den heeren van Hersloe, ofte aen hemlyeden boulyeden, buerende jaerlicx daer van sekere besproken quantiteyt van byere ende gansen in de plaetse van pachte.

Item, dat Willem Beyer, borger tot Rheenen, wesende coninck vanden voorsz. oude scutters in den jaere XV^c ende acht, hebbende voer syn mede regeerders ofte schutmeesters, Aert Francken, ende salige Eevert Lyster, gesyen heeft ende geweten, dat eenen huysman uyt de Veluwe, van wegen Udo de Boucop tot Rhenen gecomen es, als de scutters metten anderen teerden, als de *gaye* gescoeten hebbende, ende voldede de voorn. scutmeesters mit gelde, dat hy aldaer gaf, voer sulcke gansen ofte byer, als by Udo voorn. ofte synen boulyeden belooft was als pacht, voer 't gebruyck vanden voorn. erfven, liggende als 't voersz. es, over bisscops grift, als dependentien vanden Veenen der voorn. schutters, metsgaders der voirn. *Cooters*.

Item, dat deselfde pacht nyet voer een jaer alleen betaelt ende voldaen es geweest, mer tot vele ende diversche jaeren sonderlinge dat die plach te geschieden byden bouluyden vanden voorn. Udo op sonnendach naer St. Jans dach midtsomer, als die voirn. oulde scutters van Rheenen ter feesten van 't Sunt Joost tot Amerongen plaegen te vaeren.

Jae, dat meer es, soe sal blycken dat deselfde scutters, bevyndende enyge vreemde beesten vuyt Gelderlant weydende op hemlyeden landen, over bisschops grift, ten noortoesten van den selfden, hebben deselfde doen gerechtelyck scutten ende daer af doen voeren.

Item, ende syn de voirn. scutters ven Rheenen nyet alleene geweest de gheene, die gebruyckt hebben de appartenan. van hemlyeden veenen over *bisschop Davidts grift*, streckende tot aen de Veluwe ten noortoosten, inde breedte, dat dye lagen op de Renensche syde ten suydtwesten.

Alsoe hier gestelt wort in feyte, dat het meestendeel der burgeren van Rheenen soe gemeenlyck over des voern. bisscops grift noortoostwerts plaegen te graeven, de appartenan. van hemlyeden veenen, als aen de Renensche syde ten suydtwesten.

Want alhier noch gestelt wordt in feyte, ende sal oock geverifieert worden, dat de voorn.

bisschop Davidt aenbestadende 't graven vande voorn. grift, aen sekere personen, mits daer voer belovende ettelyke sommen van penningen; heeft noch den aennemers toegeseyt alle den turf, die sy lyeden in 't graven van deselfde grifte, daer wt souden hebben mogen haelen.

Ende dat syne Hoochweerdicheyt, omme te badt de voorn. belofte te mogen doen, te voeren met die van syne lantsaeten, ende de ghenen, die in de Rhenensche ofte Stichtsche veenen geërft waeren, ende doer de voern. grift mochten prouffyteren ende verbetert worden, ofte andersins bereyst, enen leendach gehouden heeft gehadt, ende met hemlyeden allen geaccordeert.

Sonder dat by parthye adverse, ofte van wegen der gheërfden des furstendoms van Gel-dre, geverifieert sal kunnen worden, dat eenich van hemlieden op die raminge ofte concept vande gravinge der griften voorn. geroupen es geweest, ofte dattet van node was dien aengaende met hemlyeden te commen in communicatie, ende dit overmits de voern. bisscop hemlyeden lant ofte gront nyet roeren en wilde, ofte eenichsins te naergaen, op dat hy mitten hertoge in der tyt gheen twist, het graven aengaende, hebben en soude, ofte deur 't graven in ongemack comen.

Soe dat des voirn. bisscops hoochweerdicheyt, gravende notoirlyck in *proprio* allene alle die costen gedaen heeft van 't graven vande grifte, laetende noortwestwaerts ter Veluwen, aen d'andere syde der grifte, een merckelicke groote erfve wesende, als doen notoirlyken gehouden voer een Stichtsche ofte Utrechtsche gront.

Mede soe staet wel notanter te attendeeren, dat, waert sake, dat *bisschop Davidts grift* tot dien eynde waere gegraven geweest, omme te wesen een scheytsel van beyde lantscappen, in sulcke geval soude ongetwyffelt deselfde grift gegraven hebben geworden tot coste van beyde de lantschappen, welcke alsoe nyet geschiet ofte gebuert en es.

Dan, es deselfde grift gegraven geworden alleenlyck wt ende opten Stichtschen bodem ende Utrechtse gront wt *supra latius articulatum fuit.*

Ende die grift voirgenoempt gemaeckt wesende, soe es by den heere vanden lande, als bisschop Davidt, saliger memorie, een jaerlicxe schouwe gheordonneert geweest, waer naer dat men deselfde grifte jaerlicx te schouwen ende te onderhouden plach, 't welck alsoe in der waerheyt blycken sal, est noot, by den schouwbrief, daer van synde.

Ende, indien 't oeck anders geschiet waere geweest, soude ongetwyffelt de schouwe wel mede geraempt, gesloten, gemaeckt ende verordonneert hebben geweest by den furst oft hertoge van Gelder, als by bisschop Davidt geschiet es geweest, ofte ten alreminsten gelyckelicken met malcanderen ende by beyde parthyen, ende van huere beyden weegen gedaen geweest hebben, als 't nyet gesciet ofte gebuert is geweest.

Hier by gevoucht, dat het veen, toebehoorende den ghemeen bueren van Rheenen, 't welck synen principalen aenvanck heeft over *Pyckers grave*, in de regte linie, breet sal bevonden worden, beginnende van Udo van Boucops goet, ende soe voert aen 't goet van Arckelens, over *bisschop Davidts grift* in der lengde van vyftich roeden, daer van de voorn. borgeren possessie off gehadt hebben.

Item, aen 't goet vanden heere van Arche ende Hackvoert, wordt de voorn. borgeren veen lanck bevonden over desselfs bisscops grifte, ten noortoesten, over de LXX roeden.

Item, sal oeck bevonden worden, dat der *Cooters* veen, gelegen omtrent die *Santvoir*, die welcke groot es ses hoeven, maeckende sess ende tnegentich mergen, en soude dieselfde haer mate ende taxe nyet kunnen gecrygen, ten waere sy *necessario* over die grift ginge, want sy nae die veen boucke boven breet syn XLV, ende beneden I^c ende tien roeden, soe moet het veen lanck syn, seven hondert ende omtrent L roeden.

Ende merckelicken worden die veenen vanden voirn. burgren van Rheenen aen den *Sant-*

voir noortoostwaert ter Veluwen werdt, streckende deur des voirn. *bisscop Davidts grift*, in de lengde bevonden hem te bestrecken tot over die XLV roeden.

Sulcx, dattet oeck sal blycken by den mate, dat deselfde gemeen burgeren veenen voirn. van Rheenen oeck, voirts tot aenden veenen, gelegen in de Veluwe, ende dewelcke Gillis van Rynsdyck hem pretendeert te competeeren in de lengte over *bisscop Davidts grift*, hem extendeeren in 't diepste, tot over de LX roeden.

Jae, dat meer es, sullen die veenen van Wouter van Grootvelt, liggende in de Reensche veenen, bevonden worden hem te extendeeren over *bisschop Davidts grift*, tot aen de veenen, die noortwestwaerts, jegens hem ter Veluwen wert geleegen syn, ende merckelicke aen den veenen vanden heere van Pallandt tot by de hondert roeden, inde possessie van dewelcke te gebruycken ende graeyen hy Wouter altoos sonder contradictie van yemande geweest es, ende oeck syn voersaten, langer dan menschen memorie gehuecht.

Alsoe 't blycken sal, dat die selfde Wouter, doende acte van possessie, heeft doen graven over die voorn. grifte acht dachwerck turfs, lancx ter Veluwen wert, wtbrengende XCVI roeden in de lengde, ende dit all over *biscop Davidts grifte*, al advenant van den veenen ende de breedte van dien, die hy leggende heeft inden voorn. Rheenensche veenen.

Overmits welcke possessie ende gebruyck van turf te graven, over die voirn. grifte van bisscop Davidt gehadt by die van Rheenen in de lengde als voorsz. es, soe hebben die vande Utrechtse syde te rechte hemlyeden twede baecke gestelt, noortwestelyck vuyten suyden ende suydtoesten, tusschen den voorn. Wouter van Grootvelts veen ende *Mulers veen*, daer aen liggende.

Hier by gevoucht, dat het oeck blycken sal, dat vele meer andere veengenoten, vande Stichtsche syde over *bisscops Davidts grift*, veele acten van possessie gedaen hebben inde veenen, die sylyeden als dependentien vande Rheenense veenen leggende hadden vanden *Zantvoert* af tot naer *Veltgens* ofte *Abts grave* toe.

Alsoe by secker segell ende brieff, die Dyerick de Bruyn heeft tot Rheenen, in date XIIII^c XCII, *ipso die Magdalene*, blyct, dat Daniel Heynricksz. ende Wilkem syn wyff, Rutger de Bruyne ende Marie syn wyff, overgaven voer schepenen van Rhenen, eenen mergen veens, gelegen in *Capelle loot* ende in Cornelis van Rhyninghen veen, over die grifte, welcken veen die voorouders desselfs Dyerick die Bruyn, naerde voorn. overgifte veel jaeren gebruyckt ende doen graeven hebben menichmael ende tot diversche stonden.

Insgelycx aengaende de geërfden vande Rhenensche syde in *Mulaerts veen*, omme te bewysen de proprieteyt, ende de possessie vandien sal blycken by extract der registre van Rheenen, dat Claes Spynder vercocht heeft gehadt aen Egbert van Suylen, twee ende een halven mergen veens, over *bisscop Davidts grift*, welcke voersz. veen op die voersz. grifte ten noortoesten breet moste syn XV roeden, sulcx dat metende ter Veluwen werdt, daer de voorsz. twee ende een halve mergen geleegen waeren volgende de voorgaende vercopinge lancx hondert roeden, de mate aldaer bevonden sal worden.

Ende in teycken, dat Egbert van Suylen ende synen nacomelingen vande voorn. veenen in possessie geweest syn, ende deselffde naarde transporte gegraven hebben, soe sal men *ad oculum* bevynden, in de voorn. veenen gruppelen gegraven te wesen, in der manieren als men opde Stichtsche syde van allen ouden tyden gewoenlick es geweest van doene.

Sal noch gedoceert worden, dat eenen Steven Gheritsz, als possessoer van het veen van Pieter Hubertsz., het gebruyck van denselffden veen gehadt heeft in 't graven over *bisscop Davidts grift* voirn., over de XXVII ende XXVIII jaeren, te weten, als gegraven hebbende negen dachwercken lengde over de voirn. grift, maeckende naer coustume vanden landen hondert ende acht roeden.

Ende sal oeck bevonden worden, dat over die grift dagelicx gegraven geweest es, in Dyericx van Rhenens veen, 't welck een stuck es, gelegen gemeender vooren metten veenen van Pieter Hubertsz., daer van in 't voorgaende articule, ende dit al onbecroent van yemande.

Insgelycx sal oeck blycken, dat Jan van Hemert, als hoofmeyster des bisscops van Utrecht, by synen pachter Rutger Janssoen gebruyct ende possessie gehadt heeft over de voirn. grift met graven, als genouch bethonen de gruppelen, die in 't hoofmeesters veen bevonden worden, ende dat deselfde possessie van graven, Oth van Keerssen van Rheenen, successeur van denselfden Jan van Heemert, by den voorn. Rutger, synen pachter, gecontinueert heeft gehadt.

Hierby gevoucht, dat eenen Henrick, die brouwer, in 't eynde van 't selfde hooftmeysters veen, over *bisscop Davidts grift*, rustelick ende vreedtelick, ende oock onbecommert van yemande, tusschen die achte ende negen dachwerck lengde, maeckende omtrent hondert roeden, gegraven, ende den turf wech doen vueren heeft.

Item, ende dat voorts de pachters van des Commandeurs tot Rhenens veen, in possessie syn geweest van het selfde te graeven over de grifte van *bisscop Davidt*, es 't selve elckerlycke genouch kenlyck, ende wort oock geverifieert uytten gruppelen, leggende over de grifte, t'eynden van deselve veenen, recht vuyt.

Item, van des Commandeurs veen tot Eernst van Euwickx veen, ende van Jan van Harn, die t'samen *Wycker veen* genaemt worden, als gecomen wesende van Ghysbert van Wyck, streckende over *bisscop Davidts grift;* soe sal blycken, dat 't selfde altyt by den voorn. personen gegraven, ende over de grift voornt. ten noortoesten gebruyct es geweest, onbecroent van yemande, merckelyck alsoe sy lyeden den XXVIII[e] dach van Meye, anno XV[c] XLV, over die voern. grift noch turff hadden staende, by hem lyeden aldaer gegraven, ende en soude oeck van voirts over de grift te graven nyet gecesseert hebben, ten waere van wegen der Keyz. Mat. by den commissarissen 't selfde hem in den voirn. jaere verboden hadde geweest.

Wt alle welcke acten van possessie, boven gededuceert, genouchsaem verthoont wordt, dat, soe voer 't graeven van *bisscop Davidts grift*, de burgeren van Rheenen, soe gemeenlicke over die selfde grifte plagen te graven, t'eynden die zelfde heure veenen ten noertoesten, als aen de syde van Rheenen ten suytwesten, ten aenschouwen ende wel weten van den geëerfden vande Geldersche syde, ofte oyt geseght vermeten ofte gesustineert hebben gehadt, de grift van *bisscop Davidt*, te wesen een scheytsel der twee lantscappen, als, van Gelre ende van Utrecht, als de Gelderschen, als nu wel frivolick hebben begonst voert te stellen.

Item, stelt noch hieren boven die procureur van Utrecht in feyte tot bethoen, dat 't lant van Utrecht streckende es over die voorn. grift, ten noortoesten ter Veluwen, dat de voorn. bisscop Davidt, doende graven de voorsz. grifte, oostwerdt vanden Santwert, ten noorden, heeft oick doen graven eenen *wyck* ofte *sway*, daerinne die scepen ofte sambruesen mochten wenden ende hem keren, omme, geladen wesende met turfve, alsulcx weder nae den Rhyn te varen.

Item, welcken *sway* ofte *wyck* menich jaer gelegen heeft ten aensehou van eenen yegelicken, ende es gereputeert geweest, te leggen op eenen Stichtschen bodem, die by den voirn. bisscop was doen graven, *praesumtive ac infallibiliter in proprio fundo seu territorio, et non in alieno*, alsoe hy nyet en sochte mitten furst von Geldre enygen twist, maer alle accordt ende gebuersaemheyt t'onderhouden.

Soe, dat wt alle desen wel bewesen wordt, dat de tweede baecke, gestelt op 't eynde van Wouter van Grootvelts veen, ende daer hy possessie over de grift gehad heeft, van te graven, te rechte by die van Rheenen gestelt es, welcke tweede baecke huer respect neempt op den derde baecke, op des Commandeurs veen, daer oeck die van Rheenen possessie

gehadt hebben, merckelick oeck alsoe daer naest gelant syn Eerst van Ewyck ende Jan van Harn, die insgelycx in possessie van graven geweest syn, ende meede besonder op 't hoofmeesters veen, van wyens possessie nyemant ignorantie off en kan pretenderen *ex superius latius deductis*, ende daer af genouchsaem blycken sal, ende dat daeromme de lantsceydinge aldaer te rechte genomen wordt.

Hier by gevuecht, dat achtervolgende ende vermoegens diversche lootboucken van die Rhenense veenen, het cleyn veen van wylen den fursten vanden lande van Utrecht daer naest gelegen, nu toebehoorende Keyz. Mat., in de lengde moet hebben thyen ende een halve hondert roeden veens, welck lootboucken van allen ouden tyden voer oprechte lootboucken gehouden, geacht ende gereputeert syn geweest by eenen yegelicken.

Ende dit selfde veen, meetende van 't *Sunte Cuneren weoh* tot *bisscops Davidts grift* voorn., wordt alleene bevonden in de lengde te hebben omtrent seven hondert ende LXIX roeden.

Soe dat Keyz. Mat. daer aen felen, schillen ende gebreecken soude, indien 't selfde soude behoiren te steuyten, op de voirn. grift meer dan II^c LXXXI roeden veens in de lengde.

Mer indien 't selfde veen voerts over de voirn. grift gemeten wordt in syn lengde aen *Abts graeff* (alsoe 't hem oeck van allen ouden tyden ende boven menschen memorie bestreet heeft), beginnende het meeten van *Sunte Cuneren weck*, soe sall 't selfde bevonden worden syn lengde te hebben van thyen ende een half hondert roeden veens, daer oeck die vierde baecke behoert gestelt te weesen.

Item, ende sal 't selfde oeck mede insgelycx hier aen well blycken, dat, maeckende een gescheytsel, aldaer van gheen gescheytsel en es, soe behoert men sulcke gescheytsel te vynden in 't middell van die twee bergen, te weten, des berchs streckende achter Eede, ende den Renenschen berch, ende mits soe doende sal bevonden worden, dat de voorn. *Abts graeff*, soe verre des keysers veen streckt, in 't voersz. scheytsel is leggende.

Ende dattet mede es een oudt seggen ofte *communis*, *vulgaris fama*, dat deze voersz. *Abts grave* van enen abt van 't Sunte Pauwels t'Utrecht, van wegen des bisscops van Utrecht, tot conservatie van syns hoochweerdicheyts veen, soe verre als 't selfde streckende es in syn lengde, ende by consent vanden furst van Geldre gegraven soude syn geweest voer een scheytsell van beyde de lantscappen.

Ende dat bisscop Davidt, saliger memorie, mette gemeen Renensche veengenoten dier tyt aldaer synde, voersz. grift in 't hartghe van deselfde principale veenen, ter plaetsche daar die als nu gerenoveert es, heeft doen graven, uyt dier oorsake ongetwyffelt allene, overmits die groote lengde, die deselfde Renensche veenen noch hadden, voerts streckende daer syn hoochweerdicheyts veen eyndende ende afgaende was, op dat ze te commodieuselicker ten beyden syden elcx syne veenen souden hebben mogen doen graven ende ten oerbaer brengen, tot hoeren meesten oorbaer ende prouffyt.

Alsoe 't oock nyet te geloeven en es, dat deselfde grift voer een lantsceydinge op dat eynde vande Renensche veenen gegraven ende geslegen soude geweest syn, ende dit by den redenen boven verhaelt in 't brede by den inhouden vanden XXXII, XXXIII, XXXIIII, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, tsestich ende LXI articulen van dese jegenwoordige gescreven ende gheposeert, daertoe alhier gereferveert wordt, omme cortheyts wille, ende omme redyten te schuwen.

Want waert alsoe geweest, dat die Gelderschen aldaer dier tyt veenen hadden gehadt op der ofte omtrent der griften voersz. (als neen), souden ongetwyffelt huere veenen een gescheytsel hebben doen graven, als nyet geschyet en is.

Oeck mede souden ongetwyffelt wel gesecht ende begeert hebben, die selfde grifte mede te

becostigen, omme die mede te genyeten, ende voerts geprocureert, dat deselfde hadde mengen gegraven ende geslegen worden, in 't gescheytsel beyde der lantscappen (als neen) ende oeck nyet geschiet en es, opdat sylyeden mede hunne veenen ten meesten oerbaer hadden muegen bruycken, als de gheërfden vande *witte Eeder* veenen, ende andere nu ter tyt well hebben kunnen doen.

Overmits de veenen, ten tyde als de voirn. bisscop Davidt de voirn. grift deede graven, tot grote estime waeren, gelyck die nu syn, overmits het vernyeuwen vande voirn. grifte.

Ende omme eyntelicke voorts te verthoonen, dat de vyfde baecke te rechte gestelt ofte geraydt es geweest, ofte als noch behoort gestelt ofte geraeydt te worden, op't poinct, daer *Veltgens graeff* ende *Abts graeff* vergaderen, soe staet te considereren, dat het poinct van *Veltgens graeff* geweest es van allen ouden tyden, langer dan menschen memorie gehuecht, ende noch heden opten dach, es een scheytsel tusschen de landen van Utrecht, ende de landen van Geldre, als parthyen, te weten de Geldersche selfs bekent hebben.

Ende op 't gene deselfde Geldersche lantgenoten varieerende *a primo proposito*, als nu poghen te willen maynteneren, dat *Veltgens graeff* soude strecken verby daer *Abts graeff* scheydende es, seght hy procureur mitsgaders de ghemeen gheërfden vanden Uyterschen ende Rhenensen veenen, dat sylyeden 't selfde well expresselyck ontkennen, hem referreerende totte oculaer inspectie van der plaetsche, ende tot myne heeren de commissarissen, denwelcken te contrarie vandien gebleeken is.

Te meer alsoe diversche getuygen seggen, dat van allen ouden tyden *Veltgens graeff* altoes geweest es, een gescheyt tusschen die landen van Utrecht ende van Geldre, alsoe meest alle de Geldersche bryeven, vanden veenen spreeckende, hem bepaelen aen *Veltgens graeve* ten westen, ofte op d'een syde aen *Veltgens graeff*, ofte hem streckende syn aen *Veltgens graeff*, 't welck all conform es mette gemeene natuere van alle lantscheydingen, die in *dubio* naervolgende d'oude brieven haer reguleeren.

Ende alsoe deur 't gundt voorsz. es van der syde vanden procureur generale, metsgaders van dien vande Renensche veenen ofte gheërfden vanden landen van Utrecht aen derde poincte vande voorn. difficulteyten, soe es t'evident, dat alhyer nyet meer en rest te disputeeren dien aengaende.

Concluderen daeromme de voirn. procureur 's landts van Utrecht, metsgaders die gemeen gheërfden in den Rhenensche veenen ofte landen, ten eynde dat by sententie diffinitive in desen te pronunchieeren, geseyt, verclaert ende uytgesprocken sal werden, dat *bisschop Davidts grift* gheen landtscheyding en maeckt, ende dat de Geldersche veenen hem totten selfden nyet en extendeeren, maer dat de *Cromme Eem*, daer die aen ofte omtrent 't *Geldersche sluysken*, ofte *schut* aengaende es, uytten suytoesten ten noorden aen den *Horncolck* toe, een gerechtige lantsceydinge es der voirn. twee lantscappen van Geldre ende Utrecht, ende metsdien dat alle Renensche hoylanden over *bisscops Davidts grifte*, hem streckende tot in die *Cromme Eem* toe, in de voorn. bepaelinge ende te wesen vanden lande van Utrecht; ende voerts soe veele het aengaet, 't gene gelegen es vanden voirn. *Hornoolck* ende den houck van dien vuyten suytoesten ten noortwesten op 't poinct toe, daer Keyz. Mat. veen off gaet ende scheydt, ende voerts tot poinct van *Abts graeff* ende *Veltgens graeff*, sal insgelycx voerts verclaert worden, te weten, datter een baecke gestelt sal worden teynden de lengde van omtrent hondert roeden, over des voirn. *bisschop Davidts grifte*, ter Veluwen wert tusschen het gescheyde van Wouter van Grootvelts veen ende Mulaerts veen, rayende vuyten houck vanden *Hornoolck*, sulcx als boven, ende dat hieren boven noch sekere andere baeck van gelycke over *bisscop Davidts grift* ter Veluwen wert gesteken ende gestelt sal worden, theynden de lenghde van hondert roeden, tusschen 't gescheyt van des

Commandeurs tot Rhenen ende des hoefmeesters veen, raeyende vuyten suytoesten naer noortwesten, opten punt daer Keyz. Mat' veen afgaet ende scheyt, daer oeck een baecke behoert gestelt te worden, om soe voerts te raeyen op 't punt van *Abtsgrave* ende *Veltgensgrave*, te weten, daer die in een commen ende vergaderen, verclaerende oeck nyettemin, dat alle de veenen, tusschen de voorseide limiten geleegen te weesen vanden landen van Utrecht ende de gheërfden vandyen, respective al advenant van hemlyeden veenen over d'ander syde vander griften toe te behoren, sall noch oeck hierenboven byde selve sententie verclaert worden, *dat het poinct*, *daer* Veltgensgrave *ende* Abtsgrave *vergaderen*, *metsgaders deselfde* Veltgensgrave *ende oeck die* Abtsgraef *voerts streckende*, *langes die* EEDER *veenen tottet eyndt vande Keyz. Mat' veen voergen.*, te wesen een gerecht gescheyt ende limite vanden lande van Geldre ende van Utrecht, sulcx dat den geërfden vanden Gelderschen veenen westwerts over deselfde *Veltgensgraef*, egheen recht en competeert, hoedanich 't selfde wesen mach, sulcx dat men byde selfde sententie enen yegelicke vanden voern. parthyen, volgende 't gene voorsz. es, wel behoert te ordonneeren, hem van nu voertaen te reguleeren, voegen ende schicken, elcx in 't gebruyc vanden synen, volgende 't gene voersz. is, sonder d'een den anderen eenich incombrement (!) ofte ongebruyc te mogen doen, ter contrarien, maeckende de voern. procureur ende erfgenoten der landen van Utrecht, ingevalle van contradictie, eysch van costen, scaden ende interesten, implorerende nyettemin ende anders doende, *prout supra latius in capite* van desen. M. VOSSIUS.

Jan van Someren, weleer schout ende oeck burgemr. geweest hebbende tot Rhenen, out omtrent tachentich jaeren, verclaert by synen eedt, op 't VI, VII, VIII, IX, ten XXII articulen toe incluys, LV ende LVI art. vande voorsz. feyten, dat alle de Rhenense erven aen dese syde vande grifte gelegen, 't sy hoylanden oft weylanden, strecken over die grift tot aen die *Cromme Eem* toe, ende dat de scheygruppelen, tusschen denselve erven gelegen, oeck gaen tot in de *Cromme Eem* toe, ende dat de *Cromme Eem* altyts geacht is geweest, voor een gescheytsel tusschen Utrecht ende Gelderlant, ende niettemin seyt, daer sommige erven syn, aen de Rhenense syde, die over de voorsz. *Cromme Eem* gaen; seyt, dat de *Blynde Eem* altyts aen de Utrechtse syde geweest is, als hy anders nyet en weet; seyt, dat de mate hoylant is aende Stichtse syde competerende, ende *Helmichermate* mede; seyt, wel gekent te hebben Jan van Hemert, bisschop Davidts hooftmr., diewelcke seeckere veen hadde inde Rheense veenen, van hem genaemt 't *Hooftmeesters veen*, ende weet wel, dat hy selver syn veen gebruyckte over die grift ter Veluwenwaert, ende dat d'andere geërfdens inde voorsz. Reense veenen, hun veenen over die grift gebruyckten, maer hoe veel roeden sy daer over groeven en weet hy niet; seyt, dat hy als schout beset heeft binnen Rhenen Herman Ryers, en woonde inde Veluwe, die *bisschop Davidts grift* mede hadde helpen graven, omme van hem certificatie te hebben, hoe verre die Rheensche veenen over die voorsz. grifte streckten, ende dat denselven Herman doen verclaerden, dat bisschop Davidt selver op die grift quam, daer die gravers stonden ende groeven, seggende tot hen: »gesellen, en graeft myn neef van Gelre niet te nae," ende dat zyluyden gravers syn Gen. ter antwoort gaven: »dat sy op verre nae den Gelderschen gront niet en raeckten," ende toonden syn G., hoe verre dat des Gelderschen gront daer af was, hem leydende tot *Abtsgrave* toe; segt, dat hy Henrick de Brouwer in dese articulen geruert, wel gekent heeft, ende dat deselve Henrick wel omtrent de acht dachwerck lengte over die grift ter Veluwewaert gegraven heeft, ende dat een dachwerck twaelf roeden inde lengte maeckt; seyt, dat den Gelderschen hier voortyts die van Rhenen over die grift gravende, teynde haer Rhenense veenen aen dese syde niet en plagen te beletten, dan naderhant hebben hem daerinne begonst letsel te maecken, ende meer en wist hy niet. *Non subscripsit propter infirmitatem.*

HET

STERFHUIS EN DE NALATENSCHAP

VAN

DEN AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT,

FRE. SCHENCK VAN TOUTENBURCH.

(*Vergel.* het Archief II., *bladz.* 249).

II. Rekeninge Pauwels Joostensz., Secr. der kercke ten Dom t'Utrecht, van alzulcke administratie ende bewynt, als hy gehadt heeft inden Sterfhuyse vanden hoogwaerdigen heere Fredrick Schenck, Vryheer van Toutenborch, in zyn leven Eertsbisschop t'Utrecht, geduerende d'absentie ende gevanckenisse van mr. Dirck Verhuel, Secr. der kercke van Ste Marien t'Utrecht, als specialyck gecommitteert zynde totte gehele administratie des voorsz. Sterfhuyse.

ONTFANCK.

Inden eersten, ontf. vd. erfhuysmr. van Utrecht, in minderinge hy als noch schuldich mochte wezen, vanden vercoften huysraet, 369 gl. 5 st. 4 p., daer inne gereeck. is een ordon. vd. gedeputt. vd. sterfhuyze, tot behoef van juffr. Sophia Muylerts.

Item, 7 Oct. 1580, hebben die heeren gedepp. vd. sterfh. desen ontfanger aengetelt: Inden eersten, 166½ fransche croonen, tot 55½ st.

It., 160 dobble nederl. gl., tot 2 gl. 4 st.

It., 201 Utrechtsche croonen, 't stuck tot 55½ st.

It., 130 goltguldens, 't stuck tot 43 st.

It., 49 penn. van 9 st.

Aan stuyvergelt, 20 gl. 5 st.

It., op den 8. Oct. is desen ontfanger by gedepp. noch aengetelt, 't gunt hier na volcht:
Inden eersten, 59 ryders, 't stuck tot 32 st.
It., 11 Hoorns gl.
It., 3 Berchs gl.
It., 7 penn., 't stuck tot 9 st.
It., 2 lange cruyssen, 't stuck tot 2 gl. 16 st.
It., een pistolet van 2 gl. 14 st.
It., 20½ Andries gl., 't stuck tot 2 gl. 4 st.
It., 2 golt gl., 't st. tot 2 gl. 3 st.
It., 4, soo Batenborsche als Nimmesche ducaten, 't stuck 50 st.
It., 11 halve goude realen, 't st. tot 2 gl. 6 st.

It., een Climmergulden van 25 st.
It., een Utrechtsche gulden van 25 st.
It., 2½ Philippus gl., tot 48 st. 't stuck.
It., 92, soo Eemder, Climmer als Deventer gulden, 't stuck tot 25 st.
It., aen payement, 2 gl. 10 st.
It., 7 keyzer gulden, 't stuck 40½ st.
It., 540 ongeclopte Utrechtsche stuvers, 't stuck een blanck.

Ander ontfanck, soo vanden huysfr. van mr. Dirck Verhuel voorsz., als van zeeckere vercofte zilverwerck.

Inden eersten, ontfangen opten 13. Oct. 1580, vande huysfr. van mr. Dirck Verhuel vande penn., als noch onder haer berustende, 400 gl.

It., vanden heer Pieter van Honthorst, can. t'Oudemunster, van coop van twee zilvere leden van hoge potten, wegende 12 loot, min een vierendeel, d'once 40 st.

It., van mr. Jo. Bogaert, deeken S. Peters, van een noet met silver beslegen, wegende 2 merck 1 once 15 engels, d'once 34 st.

It., van Dirck Muylert, van coop van eenen zilveren wl (!), die voet vergult, weg. 1 merck 5 once 16 engels, d'once 2 gl.

It., vanden heer Dirck Muylert, van een zilvere vergulde Magdalenen busch mitte historie van St. Jan om de rant, wegende 2 merck 3 oncen 4 engels, d'once 45½ st.

It., van Fre. Schenk, van een cristallyne pasglas, met een zilvere vergulde voet ende een zilvere dexel, wegende 5 once, d'once 44 st.

It., van mr. Beernt van Coesfelt, van een Duytschen becker, t'Antwerpen gemaect, mit een wapen met een vergulde leu in blauw velt, wegende 8 merck 15 engels, d'once 46 st.

It., van mr. Beernt van Coesfelt, van een Duytschen becker, oock t'Antwerpen gemaeckt, wegende 6 merck 4 once 9 engels, d'once 46 st.

It., van mr. Beernt, van een Duytschen zilveren becker, mede t'Antwerpen gemaeckt, wegende 6 merck 1 once 10 engels, d'once 46 st.

It., van Fre. Schenck, van een Duytschen becker, ongeteyckent, wegende 2 merck 4 once 9 engels, d'once 42 st.

It., van Cornelis Ellertsz., van een cockieltgen van paerlemoeder, 14 gl.

It., van joncker Tymen Sloet, van een ander cockieltgen van paerlemoeder, 11 gl.

It., van Bruyn Ellertsz., goutsmit, van een vergulde schroef ende een confytschael, binnen vergult, wegende 4 merck 5 oncen 2½ engels, d'once 45½ st.

It., van Symon Symonsz., goutsmit, van een zilvere vergulde kelck, een pateel ende twee pullen, wegende tsamen 2 merck 3 oncen 17½ engels, d'once 2 gl. 9. st. 4 p.

It., van Symon Symonsz., van een grote zilvere, op sommige plaetsen vergulde Magdelenen busch, mit wyngaert rancken, met zyn dexel, wegende 3 merck 7 oncen 7½ engels, d'once 2 gl. 6 st.

It., noch van Symon Symonsz., van een zilvere medicyn becker ofte Magdalenen busch, mit zyn dexel, mitte wapenen van Egmont, Antwerpsche ceur, wegende 3 merck 1 once 12½ engels, d'once 2 gl. 4 st.

It., noch van Symon Symonsz., van een noet met zilver beslegen, met zyn dexel, wegende 2 merck 4 oncen 12½ engels, d'once 37 st.

It., van Bruyn Ellertsz., van een zilvere vergulde cruys, wegende 4 merck min 2½ engels, d'once 2 gl. 5 st. 1 blanck

It., van Symon Symonsz., van 4 stucken totte steel van't voorsz. cruys, wegende 4 merck 4 oncen min 1½ engels, d'once 2 gl. 1½ st.

It., van mr. Beernt van Coesvelt, van een paerlemoeder, 6 gl.

It., van Hendrick Joosten, muntmr., van een goude pater noster mettet cruys daer onder aen hangende, wegende tsamen 8 loot min 1½ engels, d'engels 24 st.

It., van Jr. Thymen Sloet, van een golt kettentgen, wegende 2 loot 2½ engels, d'engels 24 st.

It., van heer Willem v. Cleeff, domheer, van een kannichge van Amans ofte Veneets por-

cheleyn, om 3 gl. 10 st., mitsgaders van het dexel van 't zelfde kannichge, wegende 9 engels, d'engels 24 st.

It., van J[r]. Tyman Sloet, van een golden borduersel (op) een joffren hooft (te zetten), wegende 29 engels, d'engels 24 st.

It., van Henr. Joosten, muntmr., van een golt kettentgen, weg. 6 loot 7 eng., d'eng. 24 st.

It., van Fre. Schenck, van een signeet, mittet wapen van 't bisdom, wegende 13 engels, d'engels 24 st.

It., van Didrick Muylert, domheer, van 2 cleyne vergulde zoutvaetgens, wegende 3½ loot, 't loot 21 st.

It., Henr. Joosten, muntmr., van een golt borduurzel op een jofferen hooft te zetten, wegende 2 loot 6 eng., d'eng. 22 st.

It., van Dirck Muylert, domheer, van een misbroots doosken, vergult, wegende 6 loot, 't loot 21 st.

It., van Ja. Tymans, van een waterpot van paerlemoeder, 40 gl.

It., van heer Pet. van Honthorst, canon. t'Oudemunster, van twee vergulde zoutvaten van paerlemoeder, wegende 23 loot, 't loot tot 20 st.

It., van J[r]. Lubbert van Zuydoort, borgemr. t'Utrecht, van een Duytschen verguldeu beecker, mittet wapen van Groeningen, wegende 8 merck ende een quart van een once, d'once 2 gl. 6 st.

It., van Ja. Tymans, vande beste myter, 8 gl.

UYTGEVEN.

Inden eersten, betaelt Jan Cost, secr. van myn G. heer voorsz., als gestelt zynde toeziender ende boeckhouder over die kercken, 19 gl. 13 st. 4 penn., uyt zaecke van't slot van zyn reekeningen.

It., Jan Jacobsz. Vries, snyder, vd. rouwclederen van joff. van Ameyde, zuster van den proost van Leyden ende Ernst Muylert, byde Plompentoorn, 3 gl. 10 st. It., noch, vandat door bevel vande voorsz. gedepp. met missive gereyst is aen den gouverneur van Noorthollant, 8 gl., mitsgaders noch 15 gl., ter cause hy met brieven vande gedepp. voorsz. geweest heeft tot Ghendt, aen zyn Ex[tie], dezelve adverterende van 't overlyden van myn G. heere, d'eertsbisschop, 26 gl. 10 st.

It., heeft den erfhuysmr. dezen ontfanger in plaetze van gelde overgegeven quitantie van joffr. Sophia Muylerts, spreeckende op heer Dirck Muylert, van 20 Carolus gl., die haer E. by myn heeren, die gedeputeerden voorsz. toegeleyt zyn opden 26. Sept., anno 80.

It., Pauwels van Schorell, van leveringe van 18 toortsen, 't stuck 15 st., 13 gl. 10 st.

It., mr. Beernt van Coesfelt wten naem van Wouter Philipsz., eertyts paige van myn G. heer d'eertsbiss. voorsz., van loon, 4 gl. 10 st.

It., Adr. van Hyndersteyn, als scryver van 't sterfhuys, ende Corn. van Guyck, voor haren dienst, int sterfhuys, elck een gulden.

It., Anna Roetert, Cornelisz. wed., gevaceert inden sterfh. 8 dagen, als die goederen by den erfhuysmr. vercoft zyn geworden, daechs 5 stuvers.

It., Anna Henricx dochter, wed. wylen Jacob van Berck, vandat sy 18 jaeren die consistorie van 't geestelicke hoff bewaert, gehavent, schoongemaeckt, ende die consistorialen daerinne alle rechtdaegen daer wt ende ingelaten heeft, 10 Carolus gl.

It., Aart de Coman, van leverantie von 2384 pont vleysch, 268 gulden 8 st.

Joris van Lamswoerde, vandat hy 1 jaer gedient heeft voor secretaris, 42 gl.

Heer Nicolaes Beerntsz. die Roye, vandat hy zyn G. omtrent 13 jaeren, zoo alhier binnen Utrecht als capellaen, als oock op den huyze te Duersteden als casteleyn gedient heeft, ende dat hy als casteleyn, in grote, jae in zyns lyfs peryckel twee ofte driemael geweest is, 40 Carolus gl.

It., mr. Beernt van Coesfelt, van wegen 't

convent van St. Agnieten, uyt zaecke zy over zyn G. geluyt hebben, 3 gl.

It., Volcker Both, tot behoeff vande convente van Bethlehem, ter cause s'over die doot van zyn G. tot 13 reyzen geluyt hebben, 3 gl.

Mr. Aert van Eyck, wt zaecke hy zekere *Epitaphium carminibus* (!) gemaect heeft van zyn G. ende den gedepp. vanden sterfhuyze gepresenteert, 6 gl.

It., Cornelis Both, vandat hy gelevert heeft diverse specien van zydewerck, als: canifas, swellich, knoopen ende diergelycken, in 't sterfhuys voorsz., alse, tot maekinge vande rouwclederen van Jacob Thymansz., den jongen Boetzelaer, die knecht van Rataller, Volcker Both, joffr. Muylerts ende meer andere, 27 gl. 14 st.

Herm. van Schayck, dienaer van mr. Dirck Verhuel, ter cause hy inden sterfhuyze geschreven heeft, ende overzulcx wel eenen roumantel, als andere dienaers, behoorde gehadt te hebben, dan in recompense van zyn diensten is hem byde gedepp. toegeleyt 6 Carolus gulden.

Gysbert Wyss, slootmaecker, van verscheyde sloten ende sloetelen, 2 gl. 13 st.

It., Jacob Jansz., glasvercoper, 160 soe bier- als wynglaesen, gebesicht inden sterfhuyze, 't stuck 7 oertgens.

Cornelis Adriaensz., backer, inden sterfh. gelevert, op den kerfstock, aen broot, 63 kerven, elcke kerf 1 gl.

Johan van Meteren, als gemachticht vande wed. van Joriaen Buddeman, in zyn leven kerckmr. vanden E. heeren Karel Schenck, in zyn leven Vryheer tot Toutenborch, 111 gl. 11 st. 8 penn., als rest van 160 gl., van geleverde waren, die hy van eenige crediteuren vande voorsz. Jonker Carel van Schenck op hem genomen hadde.

J. van Meteren, als gemachticht van Ger. Smit, 258 gl., van materialen, op den huyze van Toutenborch, in 't leven van zal. heer Carel van Schenck.

It., Jac. Tymansz., 340 Car. gl., die hy betaelt hadde Peter Vosch, wyncoper, wt zaecke vande generale middelen, van 34 aem rynse wyn.

Beernt Geerloffz., backer, van broot gelevert in 't sterfhuys, 6 gl. 13 st.

Fre. Schenck van Toutenborch, tot behoef van 't convent vanden Daell, 30 st., vandat zy over die doot van zyn G. geluyt hebben.

Jan Buth Huyberts, wyncoper, 321 gl. van 7 aem min 7 taecken rynse wyn, die aem 47 gl.

Bernt Stell, wyncoper, van $10\frac{1}{2}$ aemen, mitsgaders zekere taecken rynsche wynen, gelevert in 't sterfhuys, elcke aem 47 gl.

Dirck de Goyer, brouwer, van diverse bieren, gelev. in 't sterfhuys, 103 gl. 18 st. 8 p.

Fre. Schenck van Toutenborch, tot behoef van Peter die Ridder, eertyts geweest hebbende dienaer van zyn G., 15 gl., wt saecke van verdient loon, ende noch 12 gl. van syn cledinge, die hy alsnoch aen syn G. ten achteren was.

Jan Wolff, als geweest hebbende procureur fiscael van zyn G., 12 gl., van een halff jaer pensie.

Peter Thomaesz., glaesmaecker, 44 gl., van een glas, die zyn G. gegeven hadde ten huyze van Joncker Johan van Renesse.

Jacob Tymansz., tot behoeff van Jan Christiaensz., Thonis Thonisz. ende die provoost van 't vendel van Jan Grieffoensz., 12 gl., vandat zy door bevel vande gedepp. het sterfhuys met een rot scutten bewaert hebben.

Jan Adr. Jansz. Versteech, barbier ende chirurgyn van zyn G., 6 gl., van zeker *unguentum* geprepareert ende in der forme gedecoqueert.

Ger. Splinter, schilder, vandat hy geschildert heeft het groot wapen van zyn G., hangende voor de groote poort van 't hof archiepiscopael, ende acht wapenen, leggende op 't graf van zyn G., in als 3 gl. 7 st.

Mechtelt Francken, cremster, 28 gl. 14 st., van 164 pont keersen, in 't sterfh., 't pondt $3\frac{1}{2}$ st.

Corn. van Bueren, eertyt cock ende dispensier van zyn G., vandat zyn G. hem zyne schulden van zyne diensten geseth heeft om-

trent Agnetis anno 1571, daer zynen tyt noch liep tot Mey toe, daer door hy verteert ende schade geleden soude hebben 24 gl. Item, dat hy zyn G. vyf jaren lang zyn neewerck bestelt heeft, daervan hem jaerlicx zoude competeren 6 gl., mackende 30 gl. It., dat zyn huysfrou noch zoude resteren van syn G. linnewaet een jaer wasschen, 18 gl., ende meer actien, die de voorsz. van Bueren op zyn G. pretendeerde, daer voor hem by die gedepp. by advys vande kynderen van zyn G. toegevoecht 31 gl.

Hendrick Hagenow, nu schoolmr. tot Leyden, vandat hy alhier over zekere jaeren voor zyn G. geschreven heeft diverse copyen, zoe met Italiaensche, Latynsche als Hoochduytsche letteren, 30 gl.

Gerrit Aelbertsz. ende Jan Berentsz., wt zaecke zy voor ende achter 't lyck van zyn G. gedragen hebben die twee zware wapens, 6 gl.

Corn. Zegerman, droogscheerder, wt zaecke hy geschoren heeft 47 ellen roulackenen, die ell 2½ st.

Beernt Geerlofsz., backer, 51 gl. 10 st., van broot by hem gelevert.

Joffr. Cornelia van Eyck, dochter van joffr. Sophia, die zal. heeren Gerrit Muylerts echte dochter was, heeft by requeste aende vrunden ende gedepp. vd. sterfh. vertoont, dat zy mede was vd. geslachte van zyn G., ende zoo zy zonderlincx nyet en hadde, om af te leven, versocht een gedachtnisse van zyn G., waerop haer toegeleyt is *ex gratia* 50 Car. gl.

Mr. Jo. van Heurn, doctor in der medicynen, ter cause hy het doot lichaem van zynder G., in der nacht ontboden zynde, gevisiteert ende geschout heeft, 4 gl. 4 st.

Jan Jansz., bidder, heeft by requeste gedoleert, alzoe hem voor zyn getrouwe diensten nyet meer als een roumantel ende 8 gl. aen gelt toegeleyt en was, daer ter contrarie in 't sterfhuys van bisschop Egmont, hoger memorie, den bidder van hooft te voet gecleet, ende bovendien noch vier pont groot aen gelt gegeven is, verzouckende overzulks meerder loon, waer op hem noch vier gulden toegeleyt.

Mr. Wouter Lieftinck, apothecaris, van 40 welrieckende balletchens, die by hem gelevert zyn in 't sterfh. voorsz. ende zoo onder die vrunden als gedepp. voorsz. uytgedeylt, 18 gl.

Dirck van Hardert, proc. in den hove van Utrecht, van verdient sallaris, in 't proces dat zyn G. gehadt heeft, hangende voor den hove voorsz., in cas van maintenue op ende tegens heer Dirck Rataller, beroerende zekere vicarie in de capelle buyten Wyck, 3 gl. 8 st.

Claes Jacobsz., borger t'Utrecht. als man ende voogt van Catryntgen Mertens dochter, zyn huysvrou, 8 gl., van verdient loon, dat zy als dienaersse van zyn G. verdient heeft.

It., alzoe Jannichgen Gerritsd[r]., v. moeder vande huysfrou van mr. Beernt van Coesfelt ende Cristina Dircx dochter, moeder v. Fre. Schenck, aen die gedepp. voorsz. verzochten alimentatie, waerop die gedepp. Jannichgen voorsz. toegeleyt hebben een jaerlicxe lyfrenten van 100 Carolus gl., tot haren lyve, ende Cristina voorsz., mits dat haerl. elck in promptis wten sterfh. betaelt zoude worden een half jaer van haer voorsz. alimentatie, zoo ist dat dezen ontfanger haerl. het voorsz. half jaer in promptis betaelt heeft, 112 gl.

Gysb. de Backer, 30 st., voor een linnen zack hem toegezonden, die in 't uytdeylen vd. witte brooden verloren is.

Jan Corn. van Helmondt, wt zaecke van leveringe van rouhoeden, hantschoenen, zyde linten en hosen voor de heer van Boetzelaer, voer de zoon vanden drost van Vollenhoe ende den capellaen, 20 gl. 4 st. 12 penn.

Ja. Jacobsz. van Royesteyn, van leveringe v. hoeden ende andersins, voor Adriaen v. Rhenen, den outsten zoen vanden drost van Vollenhoe, 19 gl. 7 st.

It., Anna Stammen, is by de heeren gedepp. voorsz., om Godswille gegeven, vermits haer armoede, 6 gl.

Heer Jo. Rengers, can. St. Jans t'Utrecht, wt zaecke hy den drost van Vollenhoe 13 daegen lanck in zyn huys geaccommodeert heeft, des avonts ende smorgens aldaer etende, 12 gl.

Corn. Bor, droochscheerder, 12 gl. vandat hy elf ellen voor joncker Jeroen Ra-

taller ende noch elf ellen roulaeckens voer Adr. van Rhenen geschoren heeft.

Jo. Splinter, gelevert het laecken totte rouclederen van jr. Jo. Sloot, drost van Vollenhoe, voer 116 gl. 13 st. 8 penn.

Corn. Cornelisz., steenhouwer, 2 gl. 3 st., van arbeytsloon, by hem verdient in 't afnemen ende wederom mit loot in te zetten die stacketting om die sepulture v. zyn G.

Jo. Cost, dispensier in 't sterfh., 16 gl. 17 st. 2 p., van verschoten penn. totte spyze, geteert inde scheydelmaeltyt vande gedeputeerden.

Corn. Jacobsz., *in de handt*, cremer, 112 gl. 18 st. 14 p., van alderhande specie ende zuycker, in't sterfhuys gelevert.

Jan Bruynensz., laekenkoper, 19 gl. 10 st., van het voederlacken, by hem gelevert, onder de rouclederen van . . . Gardyns, haer dochter ende haer maecht.

Aeltgen, Jan du Gardyns weduwe, als casteleynesse van bisschops hof t'Utrecht, heeft by requeste myn heeren den gedeputeerden voorsz. verthoont, dat haer noch resteerde ter cause van haeren dienst, vier jaeren gaige, 's jaers 15 gl., dat zy oock bovendien in gevanckenisse hadde moeten ontfangen ende bewaeren heer Nicolaes Symonsz., wt Vlaenderen, d'welcke zy suppleante opte bovenste camer, vanden 20. Aprilis anno 1567 totten 25. Augusti daer aen volgende, cost ende dranck wtgereyckt heeft, waerna de voorsz. gevangen vande voorsz. camer gebracht is inde benedenste kercker, alwaer hy gevanckelyck gezeten heeft totten 20. July 1574. belopende tzamen 2493 daghen, binnen welcken tyt zy hem oock wtgereyckt heeft bier ende broot. Item, dat zy suppleante voor zeeckere materialen, reparatie ende arbeytsloon verschoten heeft, vermogens specificatie, 13 gl. 2 st., verzoeckende van al 't gene voorsz. is, betaelinge, waerop die gedepp. haer suppleante toegeleyt hebben 4 jaeren gaige, 's jaers 15 gl., noch voor de montcosten van heer Nicolaas, gevangen, voor de eerste 126 daghen, daechs 6 st., maeck. 37 gl. 16 st., ende voor de andere 2493 dagh., daechs 3 st., belop. 373 gl. 19 st. It., voor de reparatie voorsz., 13 gl. 2 st.

Robbrecht Petersz., 3 Car. gl., in plaetze van een roumantel, vandat hy zyn G. nae zyn overlyden ontcleet heeft.

Heer Symon, vicarius t'Oudemunster t'Utr., een tyt geweest hebbende zyn G. capellaen, wezende een oudt verdreven heer wt Hollant, 3 gl.

Jan Cost, secr. van zyn G., tot behoef vd. capellaen, secret., paige mit twee meechden, 17 daelers, 't st. 30 st.

Nicolaes Ernst van Upen, 44 gl., v. wolle laecken, by hem totte rouclederen van jr. Nicolaes van Zuylen, schout der stadt Utrecht ende zyn dienaer gelevert.

Jacob Thymansz., 4 Car. gl., die by de gedepp. die buermeechden tot een gedachtenisse van zyn G. toegeleyt zyn.

Jacob Thymansz., 28 gl. 2 st. 8 pen., van negen weeken renthen, ende noch 6 gl. 14 st., van 12 coppel velthoenders.

Robbrecht Petersz. mit zyn vennoten, betaelt 7 gl. 12 st., vandat syl. 12 nachten bewaeckt hebben, het zilverwerck van zyn G. op haer zelfs cost.

Heer Peter van Weyerdt, capellaen van zyn G., 12 gl., over een jaer gaige.

Digna, Anthonis dochter, ondermeecht in de keuken van zyn G., van een jaer gaige, 15 gl.

Thoentgen Jansz. dochter van Eemmenes, keuckemeecht, 12 gl. 5 st., als reste van haer loon, mitsg. tot behoef vande paige van zyn G., haer neefgen, 12 gl.

Dirckgen, weduw van mr. Jan van Elst, pockemeester, 18 gl., vandat haere man voorsz. vande pocken gecureert heeft gehadt een Fredrick, bastart zone vanden heere van Toutenborch, dat hy oock ten huyze van dezelve een vrouwe, die van gelycke zieckte aldaer lach, doorstecken heeft, sulcx dat zy daer aen gestorven is, d'welcke d'voorsz. mr. Jan heeft moeten tot zynen costen ter eerden brengen, 18 gl.

Heeren vice-domdeeken ende capittele ten Dom, in afkortinge vande memorie, die zyn

G. gehouden is inde Domkercke te mortificeeren, overmits zyn begraeffenisse aldaer, 100 gl.

Hubert Hermansz., backer, 2 gl. 10 st., van dat hy gelevert heeft 100 weggen, d'welcke den armen proveniers van Oudemunster gedeylt zyn in St. Victoers capelle, volgende die gewoonte vande kercke van Oudemunster, als aldaer een prelaet ofte canonick overleden is.

Floris Jansz., wantsnyder t'Utrecht, 41 Car. gl., van leveringe van 't laecken, totte rouwclederen van heer ende mr. Floris Heermaele, canonick t'Oudemunster ende officiael v. myn G. heere d'ecrtsbisschop.

Coenraet Heg, tinnegieter, 55 Car. gl. 1 st. 13 pen., vandat hy in 't sterfh. verhuert heeft venden 16. Augusty totten 6 Octobris, maekende 42 dagen, 19 dosyn, zoo scottelen, als telioren ende kannen, 't dozyn 's daechs 1 st.

Jan Cost, secr. v. zyn G. en dispensier vd. sterfh., 36 gl. 18 st. 12 pen., die hy verschoten hadde aen arbeytsloon vande reparatie vd. huysen Episcopael t'Utrecht, bier, broot, torf, keersen ende andersins gebezigt in 't sterfh.

Claes Knyff ende Jacob Jacobsz., 18 gl. 15 st., van geleverde hoeden, hosen ende lindt, voor den dienaer van Rataller ende Pauwels Joostensz.

Joffr. Sophia, mr. Gerrit Mulerts dochter, 25 gl., welcke haer, als mede wezende een vande naeste vrunden van zyn G., toegeleyt zyn, by provisie tot haer reysgelt, mits dat myn E. heeren die gedepp. haer in goede gedachtenisse houden zouden, in 't absolveren ende claren des boedels, nae wteysch ende gelegenheyt vander zaecke.

Fre. Cornelisz., cuper, 3 gl., vandat hy zedert den overlyden van zyn G. inden sterfh. tot diversche reyzen, zekere wynen verlaten, kerfstocken gemaeckt heeft, ende andere diergelycken arbeyt.

Alidt, Jans du Gardyns wed., 200 Car gl., die haer by die gedepp. voorsz. toegeleyt zyn voor cost ende dranck, vier ende licht, voor haer ende haere familie, die haer in 't aenveerden van 't casteleynschap belooft waeren, gelyck haer voorzaet casteleyn van 't Bisschops hof alhier binnen Utrecht, als zyn G. alhier residcerde, genoten hadde, te weten, alle dagen een kan wyns, mitsgaders bier, cost, vier ende licht.

Alidt, Jan du Gardyns wed. voorsz., 9 gl., vandat zy na 't overlyden van zyn G. gespreyt heeft tot diversche dagen 360 bedden, van elcke bedde een halve st.

Daniel Gysbertsz., coster op St. Martyns toorn alhier, 15 gl., die hy aen zyn G. noch ten achteren was ten tyde van zyn G. overlyden, wt zaecke hy zyn G. hof ende wyngaert gegardineert hadde, mitsgaders van diverse reyzen te luyden op cantate ende andersins.

Jan Ariaens, snyder, 4 gl. 8 st., van 't maecken vande rouclederen voor myn E. heer mr. Johan Bogaert, decken St. Peters t'Utrecht.

Heer Ausonius van Galama, out-domdecken t'Utrecht, als een mede gedeputeerde v. myn G. heeren die gedepp. voorsz., om te reyzen aen d'Ex[cie] des princen van Orangien, ende d'zelve een memorie ofte gedenckenisse van zyn G. te presenteren, tot reys- ende teergelt gegeven die somme van 60 Car. gl.

Jacob Colyn, 8 gl., vandat hy door begeerte van myn E. heeren die gedepp. gemaect heeft een patroon van een sepulture.

Die huysmeesters vanden armen weeshuyze binnen Utrecht, 300 Car. gl., die de weeskinderen voorsz. toegeleyt ende geaccordeert zyn by myn E. heeren die gedepp. voorsz., tot een aelmisse ende om die weeskinderen daermede te cleden.

Willam Hermansz. van Otterspoor ende Jan Cornelisz., als succentoers, mitsgaders die choralen der kercken ten Dom t'Utrecht, 25 Car. gl., die hemluden by myn E. heeren die gedepp. toegeleyt zyn voor de leges ende arbeytsloon, dat hemluden competeert, ende zyluden ten achteren zyn, sedert het overlyden van zal. heer ende mr. Jacob van Oprode, in zyn leven suffragaen van zyn G., maekende tsamen vier jaeren, van 't zingen, als zyn G. plach te wyen.

Beernt Stel, wyncoper binnen Utrecht, 10

gl. 10 st., van 15 quarten wyns, die welcke by myn heeren die gedepp. geschoncken zyn den capiteyn ofte oversten . . . . ., wezende gelogeert ten huyze van heer Adriaen van Zuylen, decken St. Jans.

Jan Hagen, 15 st., van 10 glaesnaglen, tot zynen huyze gehaelt, ende aen de huyzinge van 't hof archiepiscopale verbezicht.

Opden . . . Octobris 1580 zyn by myn E. heeren die gedepp. gecommitteert h. Pet. van Honthorst, Fre. Schenck ende Jac. Thymansz., met de tegenwoordige ontfanger, om te reyzen tot Wyck op Duerstede, ende aldaer te inventariseren alle die mobilia, aldaer noch berustende, toecomende het sterfh. van zyn G., waerinne d'voorsz. gecommitteerden gevaceert hebben twee dagen, ende heeft Ja. Tymansz. voorsz. verschoten, totte oncosten aldaer gedaen, boven 't gunt heer Pieter v. Honthorst gedebourseert heeft, 15 gl. 8 st.

It., alzoo joncker Joachim vanden Boetzelaer, tegens dezen rendant geprocedeert heeft voor den gerechte der stadt Utrecht, omme te hebben inventaris van 't vercofte zilverwerck, daertegens den rendant hem geopposeert heeft, mit advys van myn heeren gedepp., zoo is den rendant eyntelick daerinne gecondemneert mitte costen, die getaxeert ende by den rendant betaelt zyn, 15 gl. 8 st.

It., in 't opslaen ende vercopen van 't zilverwerck, betaelt aen treckgelt, in als 34 gl. 6 st.

It., den muntmeester, van zyn assistencie in 't estimeren van 't zilverwerck, 3 gl.

It., voor een stopbeurse betaelt 27 st.

Op huyden hebben myn E. heren die prelaten ende capittele vande vier (!) ecclesien binnen Utrecht, alse, vanden Dom, Oudemunster, St. Pieter ende S. Marien, capitulariter in 't cleyn capittelhuyse ten Dom vergadert wesende, gedeputeert ende deputeren by desen den weerdigen Edelen ende hoochgeleerden heren Joh. v. Duvenvoorde, canonik ende scholaster ten Dom, ende Folckaert van Montsyma, canonick t'Oudemunster t'Utrecht, omme te reysen tot Dortrecht, ende aldaer ten meesten oerbaer vande vyff ecclesien binnen Utrecht, inde munte ofte aen enighe andere personen te vercopen 't silverwerk, toebehorende het bisdom van Utrecht, nu door 't overlyden van, hoochl. memorie, heeren Frederick Schenck van Tautenborch, eertsbisschop in syn leven, in bewaernisse van deselve vyff (!) ecclesien wesende, op conditien, dat myn heren vande vyf ecclesien voorsz., gehouden zullen zyn, den toecomenden bisschop, zoo verre 't noot is, ende hy daertoe gerechticht zal zyn, zoo veel penninghen voor 't selve zilverwerck te refunderen, als van 't selve gecomen sal zyn; ende dit al, om daermede te copen zekere provisie van coorn, tot behoef vande inwoonderen ende gemeenten der stadt Utrecht, in tyde ende stonde, als zulks van noode wesen sall; belovende de voorsz. praelaten ende capittulen haerl. voorn. gedeputeerden hiervan t'allen tyden te vryen, indemneren, costeloos ende schadeloos te houden.

Actum, den 22. Dec., 1580. Doer expres bevell vande voorn. capittelen,

P. Joostensz., *nts.*

Twee silveren autaer candelaers, wegende drie merck een once 10 engels.

Vier altaer pullen, 1 merck 7 onc.

Een wieroockvat, 5 merck 7 onc.

Een silveren Salvators beeldt mit een duyfgen, tsamen 22 merck 7 onc. 15 eng.

Een silveren becken onder een lamp, met een ketting, 8 merck 12 eng.

Een silver wywater vat, 2 merck 7 onc. 12 eng.

Een silver vogelken, 1 merck.

Twee silv. waterbecken, 7 me. 7 onc. m. 5 eng.

Een wywatersquast, 3 onc. 15 eng.

Een groote vergulde kelk met een pateen, 4 merck 3 onc. 5 eng.

Den bisschops staff aen vyff stucken, 12 merck 2 onc. 5 eng.

Een vergulde kelk met een pateen, tsamen 2 merck 7 onc. 5 eng.

Een silver vergult cruys met drie beeltgens, 5 merck 3 onc. 10 eng.

COMPUTUS ECCLESIASTICI.

I. Computatio mei Gerardi de Suggerode, decani ecclesie Sancti Salvatoris Trajectensis, vicarii generalis, episcopali sede Trajecten. vacante, a quinque ecclesiis Trajecten. deputati, incipien. a vicesima die mensis Decembris anni xv° vicesimi noni usque ad quartam diem mensis Augusti in anno xvᶜ tricesimo, scudato quolibet computato pro triginta stuferis monete curren. Hollan.

De permutationibus, 27 scud. 12 st.
De episcopalibus, 4 scud. 15 st.

De licentia testandi et magno sigillo.

Item, pro licentia, quod soror Johanna Heetvliet, professa in conventu ordinis regularissarum in Geervliet, posset se transferre ad conventum strictioris ordinis in Gandavo ad instantiam Adriani de Heetvliet, reddituarii generalis dni comitis de Hoochstraten, gratis, quia maxime auctoritatis apud eundem.

(*Et alia.*) Tertia summa, 9 scud. 7 st.

De confirmationibus, mortificationibus, approbationibus et indultis.

Item, pro licentia transferendi ymaginem Sancte Anne cum clenodys ex capella in Huysen, penitus ruinosa ad ecclesiam parochialem ibidem, 1 scud. 12 st.

Item, pro absolutione Dni Jacobi ex alio a juramento prestito per metum patris sui ad effectum agendi contra eundem super bonis maternis, quia filiusfamilias et pauper, 20 st.

Item, pro translatione juris patronatus a priore conventus regularium prope Leyerdorp vicarie site in capella conventus beate Elisabeth in Haga Comitis ad castrum Dni Gerardi de Assendelft, situm prope Beverwyck, gratis, quia presidens curie Hollandie.

Item, pro reservatione pensionis viginti florenorum aur. ex fructibus mense capitul. Aldenzelensis pro Ludolpho de Hattem, vicario eccl. b. Marie Traj. et nepotis magistri Gosewini de Hattem, canonici Sancti Salvatoris Traject., contemplatione ejusdem et magistri Leonardi Herdinck, secretarii primi dni comitis de Hoochstraten, sub beneplacito, gratis.

Item, pro extinctione hospitalis de *Symonshaven*, partium Hollandie ordinati ad recipiendum pro una nocte peregrinos, inter quos major pars rybaldi sunt et nebulones et applicatione bonorum ejusd. hospitalis, que modica sunt, ad alios pios usus, pro una medietate, pro structura et reparatione ecclesie de *Symonshaven* et reliqua parte ad usus elemosynarum Sancti Spiritus loci ejusdem pro pauperibus Christi inibi degentibus, 4 scud.

Item, pro diminutione cotidiane misse ad tres missas ad vitam Dni Everardi de Abbenbroek, duntaxat ratione vicarie Sctí Luce in ecclesia parochiali nova Delfensi propter demolitionem quarundam domorum prope portas opidi Delfensis ad eandem spectantium, 2 scud.

Item, pro sigillo commissionis ad visitandum conventum S. Ursule in *Nederelten*, prope Embricam, quia conventus pauperrimus et continue gravatus militibus, 11 st.

(*Et alia.*) Quarta summa, 38 scud. 25 st.

De dispensationibus et purificationibus.

Item, pro purificatione dispensationis ap[ic] Jasparis Lanck, ex subdiacono et soluta ad omnes ordines, et similiter pro Melichore de Lanck, filiorum (!) Dni Wilhelmi de Lanck, cancellarii ducis Gelrie, ex gratia 4 scud.

(*Et alia.*) Quinta summa, 19 scud. 21 st.

De majori sigillo officialatus curie Trajectensis, in causis.

Sexta summa, 10 scud. 3 st.

De questoribus fabrice ecclesie Trajectensis.

Item, de quaestu S. Anthonii, 1 scud. 12 st.
S. Theobaldi, nihil.
S. Cornelii, 1 scud. 12 st.
S. Huberti, 1 scud. 12 st.
S. Quirini, 1 scud. 12 st.
Nostre Domine, 1 sc. 12 st.
Venerab. Sacramenti, nihil.
Summa, 7 scud.

De relaxationibus ecclesiarum pollutarum.

Item, de relaxatione interdicti ob violentiam ecclesie et cymiterii in *Haxberghen*, partium Twenthie, 1 scud. 12 st.

Item, de relaxatione dni Zwederi, curati in Lochum ad tempus VI mensium ad impetrandum rehabilitationem ad cauthelam a sede apostolica, quia coactus ad se defendendum, commisit homicidium, 1 scud. 12 st.

Septima summa, 11 scud. 6 st.

De dimissoriis, 2 scud. 24 st.

De licentia celebrandi in portatili.

Item, pro licentia celebrandi in altari portatili in capella St. Anthonii in Bolswerda, partium Frisie, 1 scud. 12 st.

Item, pro licentia celebrandi in portatili in capella b. Marie virg., infra limites eccl. paroch. b. Mart. in Bolswerda, 1 scud. 12 st.

Summa, 2 scud. 24 st.

De consecrationibus altarium et reconciliatione.

Item, pro consecratione altaris contubernii *vandie cremers*, in ecclesia Goudensi in honorem S. Nicolai, 5 scud. 18 st.

(*Et alia.*) Summa, 19 scud. 26 st.

De rescriptis in Frisia et de pensione Frisie.

(*Post alia.*)

Item, de pensione sacramentorum sacri olei et crismatis in Frisia recepi a dno Jo. Radde, cap[ni] vicarie Scti Nicolai in ecclesia Daventriensi, 7 scud. 14 st.

Octava summa, 35 scud. 8 st.

De parvo sigillo officialatus curie Trajectensis.

Item, Johannes Boelen, vicarius ecclesie Trajectensis habuit custodiam et administrationem istius parvi sigilli et assignavit pecunias inde provenientes, videl. summam octoginta quatuor flor. et duorum stufer. monete Holl. Dno Johanni Vorstio, decano et officiali Traj. et non vicario, prout consuetum est, prout per quitantiam ipsius dni decani et per cedulam dni Jo. Boelen suprascripti, ideo hic nihil.

De cathedradico, quod assum *appellatur, et solvitur a curatis in sessione synodali feria tertia post dominicam* cantate, *et in crastino Remigii.*

Item, Jo. Spierinck, recepit et tradidit pecunias inde provenientes dno Jo. de Medenblick, canonico S. Salvatoris Traj. et non vicario, prout est consuetum, et ideo hic nihil.

De recognitionibus factis coram officiali Traject.

Item, vicarius, sede vacante, nihil recepit de recognitionibus; si officialis aliquid receperit, ignorat.

Nona summa, nihil per vicarium.

Sequitur de decretis, videlicet de clericis admissis ad sacros ordines super titulo primoniali (!) *sabbato post* invocavit, *nona mensis Martii.*

Decima summa, 53 scud. 6 st.

De legibus Dni, etc.
de excessibus et correctionibus.

(*Post alia.*)

Item, pro correctione dni Nicolai Wilhelmi, presbyteri in Huekelum, quia prolem suscitavit ex consanguinea in quarto consanguinitatis gradu, ignoranter et populo nesciente, sed ex propria confessione, pro scrupulo conscientie sue, 2 scud.

Undecima summa, 4 scud.

De sigillo ad ordines.

Item, hoc officium commisit dns prepositus S. Salvatoris, vicarius principalis, magistro Johanni Lombaers, secretario s. pensionario opidi Buscoducensis deservien. sub quinto denario juxta antiquam consuetudinem, qui ulterius administrationem et scripturam membranarum commisit Johanni Byndop.

Recepi successive a prescripto Jo. Byndop, ratione literarum ministratarum ad ordines omnes minores et majores, ducentos triginta quatuor flor. Holl., inde detractis expensis, custodia et legibus sigilli ad ordines et deservitura (!), necnon quinto denario pro prescripto magistro Johanne Lombaers, manet libere pro R^mo Dno centum sexaginta duo flor. Holl., fac. 108 scud.

Item, a provisore Goylandie dns Gerardus de Vollenhoe, presbyter animarum ecclesie S. Salvatoris Traject., computavit de clandestinis, quia nullam aliam jurisdictionem habuit, sede episcopali vacante, deducto quinto denario pro laboribus et scriptura. Mansit libere pro Dno R^mo, 3 scud.

Recepta a provisoribus cantate mensis Maji in anno tricesimo pro presta *hoc est ad computum futuri anni.*

Item, imprimis a dno Jo. Wynter, provisore quatuor officiorum Flandrie, *etc.*, 24 scud. 20 st.

Item, a dno Henrico Polderman, provis. jurisdictionis Wallacrie, *etc.*, 100 scud.

Item, a dno Petro Speck, provis. Suytbevelandie, *etc.*, 66 scud. 20 st.

Item, a provis. Amsterlandie, *etc.*, 23 scud. 10 st.

EXPOSITA
IN SUPRADICTO OFFICIO VICARIATUS.

Item, solvi dno Petro Braem, sermocinanti in congregatione synodali coram clero totius diocesis cantate Maji in anno tricesimo, 1 scud. 12 st.

Item, solvi dno Laurentio Hertoghe, episcopo Ebronensi, de mandato R^di Dni prepositi S. Salvatoris, centum flor. Holl., ratione pensionis unius medii anni in festo nativ. Jo. Baptiste cesse in anno tricesimo, juxta cedulam manus sue proprie, 66 scud. 20 st.

Pro cera rubra et viridi, 2 scud.

Item, solvi mgr. Bernardo de Haerlem, tanquam vicedecano ecclesie Traj., quia in absentia decani Traj. per totam mensem Januarii anni tricesimi, ut officialis, sede vacante, 3 scud. 4 st.

Summa omnium expositorum, 160 sc. 12 st.; Qua summa expositorum subtracta a summa omnium receptorum, quae fuit 541 sc. 3 st. manet receptor debens Do. R^mo 380 sc. 21 st.

Fac., scud. pro triginto stuf. computato, in moneta Holl., 571 flor. Holl. 1 st.

Hec inventa est conclusio presentis computationis, et visitata per prelatos et alios deputatos quinque ecclesiarum Traject. die XXI^a mensis Februarii, anno XV^c tricesimo tercio.

Wilh. de Trajecto Superiori nts. ex mandato.

Item, propter guerras et diversas expensas diversimode per p. Zuggerode factas pro defensione jurisdictionis et propter etiam diversa servitia ejusdem Zuggerode prestita R^mo dno cardinali fuit ex concordia de prefata summa executoribus ejusdem quondam Zuggerode per R^dum prepositum S. Salvatoris, vicarium car-

dinalis principalem defalcatum, ita quod finalis summa debita remansit, 3 fl. Caroli de 20 st. (!)

Inde adhuc subtractis 25 f. Phli pro prelatis et canonicis, notario camere et aliis de quinque ecclesiis, qui interfuerunt computationi, manet libere pro R^mo dno cardinali, 268 flor. Caroli de 20 st. et 15 st.

MICHAEL DE ENCKENVOIRT.

Ego Michael de Enckenvoirt, Dei gratia prepositus et archidiaconus ecclesie S. Salvatoris Trajectensis, procurator Reverendissimi domini, domini Wilhelmi, cardinalis Derthusensis, Episcopi Trajectensis, approbo supradictam computationem domini Gerardi Suggerode, decani Sancti Salvatoris, Vicarii, sede vacante, *etc.*, ratificando acta per eundem in dicto officio, et recognosco, quod sui executores, videlicet Johannes Slacheck, prepositus majoris ecclesie Trajectensis, Arnoldus Buser, dominus Goswinus Hattem Sancti Salvatoris, et Lambertus ten Dun majoris ecclesie Trajectensis canonici, et Franciscus de Nyenrode, de reliquis ex domo mortuaria dicti quondam Zuggerode, decani, bene et legaliter ad manus meas satisfecerunt, quitando eosdem.

Actum Trajecti in domo papali decima octava Martii, anno millesimo quingentesimo tricesimo tertio.

Quod ego Michael, prepositus supradictus attestor manu propria hic subscripta

Ego michael de Enckenvoirt, quito et approbo manu propria, ut supra.

II. Computatio Dni Henrici Ben, canonici Trajectensis, de bonis fabrice ejusdem ecclesie Traject. de anno xv^c tricesimo quarto.

RECEPTA

Hec sunt recepta de bonis, etc.

Item, a procuratore sancti spiritus in Trajecto 20 s., monete civitatis, fac. 4 st. Holl.; facien. 5 st.

Item, de tribus domibus et areis stantibus *opten Dam*, spectan. ad juniorem presbyterum animarum, nunc ad magistrum Adrianum Ryck, unam marcham argen., marcha pro 4 scut. computata; fac. 10 flor. 15 st.

Item, de domo et area, stante *inden Regenboge*, spectan. ad seniorem presbyterum animarum, nunc ad magistrum Ghysbertum Zael, mediam march. argent., marcha uts computata; fac. 5 flor. 7 st. 3 alb.

Item, de cellario in *Gruenewoude*, a procuratoribus ecclesie civilis 20 st. monete civitatis, fac. 5 st. Holl.; facien. 5 st.

Item, a Joanne Rutgeri Gysberti, de cellario juxta pontem urbis, 13 gross. Flan.; fac. 13 st.

Item, a Nicolao Joannis, parochiano in *Cortryck*, de 3 jug. unum scut. antiq., scuto pro 45 st. computato; fac. 2 flor. 5 st.

Item, in *Maurick* ab altarista Sancte Catherine, de 5 jug. 3 L. civitatis; fac. 12 st.

Item, a curato in *Horner*, occasione legati Johannis de Wit, ex domistadio dotis pastoris ibidem, singulis annis, 5 st.

Recepta a questoribus.

Item, de questu beati Martini, patroni nostri gloriosi et nostre domine, ab Hugone de Asperen et Thoma Jacobi hoc anno sil. 31 fl. Karoli imperatoris moderni, facien. in levi moneta, 38 flor. 15 st.

Item, de questu sancti Cornelii a Dno Gerardi de Hasselt, 160 flor. Karoli; fac. 200 fl.

Item, de questu s. Anthonii a Dno Johanne de Huges, procuratore S. Anth. ad x annos, quolib. anno pro 300 flor., solvit hoc anno ex concordia, 160 fl. Ka., fac. 200 fl.

Item, de questu Ven. Sacramenti a Corn.

de Reimerswael, unam libram grossorum, 7 fl. 10 st.

Item, de questu S. Theobaldi a Wessello de Lengel hoc anno 125 flor. Ka., *etc.*

Item, de questu S. Huberti ab Hermanno vande Pol, 260 flor. Ka., *etc.*

Item, de questu S. Quirini a Dno Adriano de Bommel, 100 flor. Ka., *etc.*

Recepta extraordinarie.

Item, de admissione Dni Jaspari de Rennenborch, ad prebendam vacantem per obitum dni Martini de Leeuwenberch, 55 fl. aur.

Item, adhuc de admissione dni Gerbrandi Symonis ad prebendam dni Frederici Scenck, prepositi S. Petri vacantem via permutationis 55 flor. aur.

Item, ab eodem de admissione supplementi ejusdem prebende tres marcas argent., marca pro 9 flor. aur.

Item, de admissione dni Johannis Verhuel, ad prebendam dni Gerardi de Reness, vacantem via permutationis, 55 flor. aur.

Item, de admissione Cornelii Vincentii, decani S. Salvatoris, ad prebendam D. Michaelis de Enckevoirt, prepositi dicte ecclesie S. Salvatoris, 55 flor. aur.

Item, a vicecurato nostro in Sassenhem, de pensione annua centum flor. Holl., *etc.*

Item, de locatione antique domus choralium de termino Victoris a°. xxxiiii, et pasche a° xxxv, 3 flor. 15 st.

Item, recepi sigillum argenteum Dni Reverendissimi, Dni Wilhelmi de Enckevoirt, cardinalis, episcopi, dum vixit, Trajecten., ponderis novem unciarum, qualibet uncia pro 30 st., *etc.*

Sequuntur exposita per me Henr. Ben, etc., *in eodem officio sub anno prescripto juxta 12 cedulas a magistro Nicolao mihi traditas.*

(*Praeter alia.*)

April. Jaspar Zweersz. heeft een nye bel gelevert voor een oude, voir 't heilighe sacrament te bellen, *etc.*, 3 st. 6 d.

Julius. Item, Bruyn, de snyer, vier vanen gemaect opten toren, daeraen verdient 12 st.

It., tot dese vanen gecoft 2½ elle root laken, d'el 10 st. 3 wit. It., 1½ ellen fustayne, die el om 4 st.

Item, Styngen, met haer anderde, hebben dat coeperwerck schoen gemaect aen 't heylich graff, *etc.*, 26 st. *etc.*

Item, gegeven den gesellen, die S. Ponciaens kas gedragen hebben, die hebben verdient nae ouder gewoente, tsamen 2 gl. 10 st.

Item, Van Noyen heeft gemaect een vyercante lyste, om 't heylighe sacrament te dragen, daeraen verdient 22 st. *etc.*

Item, Jacob Nobel heeft die voeten met gout gemaect, daer men 't heylighe sacrament op draecht, ende voert mede die borcht mede gestoffeert, daeraen verdient 2 gl. *etc.*

August. Item, Claes, Stoffel ende Bernt, hebben aen onse lieve vrouwen, staende after aen den toorn doir, gewrocht, tsam. *etc.*, 2 flor.

Item, Jan van Noyen, van sonnen ende manen te maiken, van snyden ende lymen, dieselve te schilderen, *etc.*, 3 flor. 8 st. 6 alb. *etc.*

Item, Dirc, mr. tymerman, heeft die steyger gemaect ende voorby die orgel verscoten, *etc.*, 25 st.

Sptbr. Item, Lambert, stroeydecker, heeft bisscop Davidts glaes een dach gestopt mit stroey, *etc.*, 7½ st. *etc.*

Octob. Item, Goeyert, die steenhouwer, heeft die maent verset ende dat capetteel afgereyt ende die libry wat gemaect, tsamen 6 st. *etc.*

Item. Dirc, de tymerman, heeft op 't groete capittelhuys de vensteren vermaect, *etc.*, ende dat hoeft te verhangen, om die beelden te setten, *etc.*, 2 gl. 16 st. 3 wit.

Item, Arys Heynricx heeft ons kerck een zeyll geleent aen ons lieve vrou, om 3 st.

Novemb. Item, Joachim, die schilder, met van Scaye, die hebben die borders geverft aen ons lieve vrouw, daeraen verdient 10 st., *etc.*

Item, Willem, die lanternmaker, heeft onder de toorn die lanteern vermaeckt van hoern, 3 st. 9 wit.

Decemb. Item, mr. Cornelis, inden Dom,

sa. ge., heeft die joes (!) jaerlix besproken tot hoer vastenavont, om Sinte Ponciaens kas en Agnyten kas wt ende in te bueren, tsamen 16 st., *etc.*

Item, aen die put, repen ende emmers, op het kerckhof, mettie ketten, ts. 9 st., *etc.*

Febr. Item, Jacob de Malre, heeft ons kerk gemaect 10 emmers, daer Sinte Marten op staet, 25 st., *etc.*

Item, Jan van Noy, heeft ons kerck gemaect een nye kiste in 't koer by S. Agniet, daeraen verdient 2 fl., *etc.*

Cornelis, die beeltsnyder, heeft aen 't sacramentshuys met die voey, dat men omme draecht om 5 st., *etc.*

Noch voert gemaect aen Sunt Poncianen syn hant mittet mes, daeraen verdient 10 st., *etc.*

Noch aen bischop Arckel verdient 3 st., *etc.*

Herman van Vryhuysen heeft betaelt vandie kerkenroyen mit die statie roeye, tsa. 2 fl., *etc.*

Hier na volghen die jaercedulen.

Jan van Volpen, die mandemaker, heeft gelevert vyf traelyen in 't scoell, 7½ st.

Pous, die lyndreer, heeft gelevert opten toern 8 pont aenden clepell, noch aen S. Ariaens clocke 20 p., noch Sunte Thomas ende Benignus 47 p., tsamen 6 gl. 2 st.

Item, betaelt Bruyn, die snyer, vandat hy inde sacristy genaeyt ende die ornamenten gemaect heeft, *etc.*, 15 st., *etc.*

Noch denselven betaelt van zynen diensten, wyn ende water te ministreren, van dye eerste misse te luyen, die coolen te bewaren, ende daervan vuer te maken op 't choor, *etc.*, 6 gl.

Exposita in pensionibus fabrice.

Item, thesaurario nostro pro secundo luminari ante Ven. Sacramentum unam marcham argent., *etc.*

Item, eidem de una lampade, instituta per Dn. Joannem de Hamersteyn, 2 flor., *etc.*

Item, adhuc ex testamento Dn. Nicolai de Lavennis (?), prepositi Leydensis, *etc.*, pro missa quotidiana in altari ante reliquias S. Martini celebranda, *etc.*, 31 flor. 10 st.

Item, solvi M. Adriano Ryck, ministratori presentiarum pro memoria Dni Frederici de Baden, episc. Trajecten., que servatur in ecclesia nostra, presentibus Dnis quinque ecclesiarum, *etc.*, 56 flor. 22 wit.

Item, Petro Duyrmondt, pro ramis in festo translationis beati Martini, *etc.*, in festo pentecostes, dedicationis *etc.*, 3 fl. 7 st. 6 alb.

Item, Godefrido de Geldria, primo virgifero nostro 1½ mod. tritici, *etc.*

Item, campanario nostro, pro antiqua observatione et consuetudine capitulari pro pulsatione magne campane et pro pinguedine, 2 flor., *etc.*

Item, pendentibus vela in Dominica: Invocavit, duas takas vini, *etc.*

Item, Vicario R[dissimi] Dni nostri Trajecten. pro cera ad sigillandum, nihil.

Exposita pro candelis.

In primis, de candela ardente ante reliquias S. Agnetis per totum annum 15 pond. cere.

Item, de candelis ard. die noctuque ante reliquias S. Agnetis in festo et per totam octavam, 6 p. cere.

Item, ante reliquias S. Agnetis in vigilia b. Martini et in nocte nativitatis Dni, *optie leuwen*, 5 p. cere.

Item, ante reliquias b. Agnetis *optie blakers*, 2½ p. cere.

Item, pro candela pascali ard. ante imaginem b. Marie, 24 p. cere.

Item, in festo Ven. Sacr. ad processionem eod. die 4 *toers* de 12 p. cere.

Item, eod. die et per totam octavam *aen gedreven keersen*, 9 p. cere.

Item, Dominica infra octavam Sacramenti de 2 tedis de 6 p. cere.

Item, de candelis ardentibus in singulis festis beate Marie V., ante Beethleem et ante reliquias SS. Vironis, Urbani, Benigni, Elidii et Adriani et in festis eorundem 6 p. cere.

Item, in profesto b. Martini de prima stella pendente in medio chori de 4 p. cere.

Item, adhuc 4 stelle pendentes in novo opere 18 p. cere.

Item, in festo S. Crucis de duabus candelis, 2 p. cere.

Item, pro augmento candelarum ante imagines apostolorum in choro ecclesie nostre per totum annum, 50 p. cere.

Item, in summis festis ante reliquias, *voor die kassen*, 5 p. cere.

Item, pro viridi cera per totum annum 1 p.

Item, pro rubea cera per totum annum 1 p.

Item, feria quarta post pascha in processione, 4 tede, 12 p.

Item, in festo S. Mathei apostoli in processione, 4 tede, 12 p.

Item, in festo S. Mathie apostoli in quadrag., 4 tede, 12 p.

Sum. 202½ p., facit 45 fl. 11 st. 3 alb. *etc.*

Item, pro pensione et factura harum candelarum, 15 st.

Summarum exposit. pro candelis et pensione, 57 fl. 17 st. 9 alb. 3 d.

Exposita in pensionibus prebende defunctorum.

Syndico ecclesie nostre, 3 gl. 15 st.

Item, sacristis ecclesie nostre pro custodia librorum et signatura lectionum, 20 st.

Adhuc eisdem pro compositione horologii nostri ante chorum, 25 st.

Item, pro calepodiis, calceis et chyrotecis nostre Domine, duorum angelorum Symonis et Josephi, in festo purificationis beate Marie Virg., 20 st., *etc.*

Item, in cena Dni pro vino dominorum decano duas tachas, et viginti quinque capitularibus, cuilibet unam tacham, advocato, syndico et sculteto cuilibet unam quartam, *etc.*

Item, Wilhelmo Wilhelmi, virgifero, sculteto nostro in *Oudelle*, 6 st. *etc.*

Item, thesaurario pro scuttellis et fructibus et una p. cere, ministrat. capellanis Sanctorum Johannis evangeliste et Jacobi, 10 st. *etc.*

Item, tribus clavigeris cuilibet, 10 st. *etc.*

Exposita extraordinarie.

Item, pro refectione dominorum in dominica: Laetare Jherusal., in domo Decani nostri Traj. 18 quartas vini, quarta pro 3 st., *etc.*

Item, Petro Duyrmondt, pro caputio suo, 6 st.

Item, Ghysberto organiste de 12 mensibus, quol. mense 3 fl., fac. 36 flor.

Item, adhuc eidem pro tabbardo suo, 6 fl.

Item, adhuc eidem de domo sua, 4 flor.

Item, socio prepositi de decem dicis panis in cena Domini ministratis, *etc.*

Item, solvi Dno Lubberto Richardi, celebranti missam Dni Johannis wten Elswert, singulis feriis sextis, unum stuv., *etc.*

Item, canonicis deferentibus reliquias Sanctorum Ponciani et Agnetis in profestis eorundem, qualibet vice, cuilibet unam quartam vini, *etc.*

Item, 12 vicariis, qui in cena Dni astiterunt Dno suffraganeo in consecratione sacri crismatis, cuilibet 15 alb., *etc.*

Item, sacristis pro palmis, quastis et aliis necessariis in sacristia, pro malleo novo, pro cancella viminea, 7 st. 6 alb.

Item, sociis celebrantibus missam Ven. Sacramenti feriis con . . . . retro summum altare ex institutione D. Margarete de Broeckhuysen dicenda hora semi-octava, una cum ministratione panis et vini, 3 flor. *etc.*

Item, choralibus ecclesie nostre pro decantatione misse nostre domine post matutinos, 9 flor.

Item, chorisociis ecclesie nostre pro perpetua missa quotidiana per D. Hermannum Tulman, canonicum, singulis diebus hora semi-octava missa sancte crucis finita in capella Domine nostre per vicarios nostros vicissitudinaliter celebrantes, 11 flor., *etc.*

Item, Joanni Nachtegael, antiquo servitori ecclesie nostre juxta prothocollum de anno XXVIII undecima Octobris, ad vitam suam quolibet anno, 6 flor., *etc.*

Item, solvi de mandato capituli in primitiis Volpardi Bernardi, dudum choralis ecclesie nostre, duos flor., *etc.*

Item, sexta Januarii anno XXXV, solvi Joanni Petri de Jeucht, misso ad consilium Cesaree Maj., in Haga Comitis in facto jurisdictionis preposîture Westfrisie, contra illos de Horn et Enchuysen c. sociis, 25 st., *etc.*

Item, capitula quinque ecclesiarum propinarunt domino Episcopo Brixen., legato Cesaree Maj. una cum suis collegiis, fac. pro ecclesia nostra sex quartas, quarta computata pro 3 st.

Item, X Maji capitulum propinavit dno comiti de Buren unam amam *deelwyns*, emptam pro 12 flor., *etc.*

Item, capitulum nostrum propinavit in conventu de *Bethlehem* extra Trajectum, presentibus decano, Leuwenberch, Nyevelt, Renesse, pro vino 31 st.

Item, solvi de mandato capituli Johanni Ysbrandi alias Focx, janitori curie Trajecti, 17 st., *etc.*

Item, capitulum propinavit suffraganeo celebranti summam missam in festo Pasche, sex quartas vini, *etc.*

Item, solvi de mandato capituli de expensis factis per dnos Johannem Reael et Henr. Godefridi, una c. deputatis ecclesie S. Salvatoris, missos *in't Wael*, super inspectione aggeris Lecce, et ad videndum statum et ordinandum limites ejusdem pro parte eccl. nostre, 25 st.

Item, solvi de mandato capituli Wilhelmo Johannis in *Scalckwyck*, pro factura et reparatione aggeris praed. et aliis requisitis pro parte ecclesie nostre, 12 flor., *etc.*

Item, capitula quinq. ecclesiarum propinarunt domino comiti de Hoechstraten XL quartas vini, pro 3½ st., fac. pro nostra ecclesia 12 quartas, *etc.*

Item, capitula quinq. eccl. propinarunt R^do^ Dno Archidiącono Attrebaten. et aliis consiliariis Ces. Ma. et illustriss. regine Hungarie XXX quartas vini, *etc.*, pro nostra eccl. 21 st., *etc.*

Item, solvi sexta die mensis Dec. pro succario et vino in venditione antique Domus choralium, 2 flor., *etc.*

Item, solvi de mandato capituli *meester* Jac. de Milde, qui missus c. magistro Nicolao Ruys, can. eccl. S. Salvatoris *tot Hagesteyn ende optie Vaert, om te doen recoll. zekere certificatie, beruerende den geschoten dyck in 't Wael*, 13 st., *etc.*

Item, solvi de mandato capituli magistro Johanni Boelen, notario, in causa heresis contra Johannem Wynter, Lutheranum, pro salario suo, 8 flor., *etc.*

Item, decima sexta Januarii capitulum nostrum propinavit domino de Gaesbeeck, *inden Hulck* 12 quartas vini, *etc.*

Item, prima Augusti missi fuerunt dni Decanus Joannes vander Vorst van Loenbeke, Henr. Ben, Henr. Godefridi et Lambertus ten Duynen, can. Traj. in *Berchambacht* et *Haestrecht*, ad visitandum aggerem et terras ecclesie nostre, et habuerunt in expensis c. curru, 2 flor., *etc.*

Item, betaelt Alaert Brants, goutsmit, van onsen kerken roeden te maken ende van sulver, dat hy gelevert heeft, tsamen 11 flor., *etc.*

Item, noch hebbe ich Alaert Brants gelevert aen zulver, negen onsen, die ic ontfanghen hebbe aen een zulver zegelle van bisscop Enckevoirt, die once voir 30 st., *etc.*

Item, betaelt Antho., die boeckbynder, van 't myssael op 't hooghe autaer te verbinden, 45 st., *etc.*

Noch deselven betaelt van dat corporaelkystgen, mit slooten gemaect ende leer daer aen gedaen, 3 st., *etc.*

Item, betaelt een schilder, die die wapens gemaect heeft op X emmers, van 't stuck 2½ st., *etc.*

Item, solvi de mandato capituli dno Fra. Beyer, notario, pro instrumento appellat. et aliis contra Do. Albertum Pigghium, *etc.*, 28 st., *etc.*

Item, fratribus S. Jheronymi de certis scripturis in missali summi altaris et in aliis libris juxta manum D. Adriani Ram librarii, 4 flor., *etc.*

Item, solvi dno fratri Wilhelmo de Merlo, commiss. abbatis S. Cornelii, de VII denario ex oblationibus et elemosynis questus P. Cornelii, 23 flor., *etc.*

Item, solvi dno Theod. de Malsen, ex parte dni Gysb. de Montfort, quondam campanarii

nostri pro pulsatione mortuorum de termino omnium sanctorum *etc.*, 3 flor., *etc.*

Item, solvi dno Johanni Beyer, notario, pro mandato inhibit. pro sigillo et executione ejusd. mandati executi contra dominos decanum et capitulum eccl. S. Petri Traj. in facto decimarum in *Elst*, *etc.*, 3 flor.

III. Computatio Domini Johannis a Bruhesen, canonici Trajectensis, de bonis fabrice ejusdem ecclesie, de anno XV^{c} LX inchoan. I^{a} Martii, in moneta currenti civitatis Trajecten., videl. flor. pro XX Holl. computatus.

Summa prima, 26 fl. 15 st.

Recepta a questoribus.

Item, de questu Sancti Martini, patroni nostri gloriosi, hoc anno, nihil.

Item, de questu S. Cornelii et S. Quirini a Johanne de Campis, 28 fl.

Item, de questu nostre Domine, nihil.

Item, de questu S. Anthonii a Dno Joanne de Asperen et Rutgero de Ommen, 80 fl.

Item, de questu Venerabilis Sacramenti, nihil.

Item, de tribus cursibus S. Huberti, et de questu S. Theobaldi, episcopi, a D. Joanne de Asperen, 36 fl.

Recepta de testamentis etc.

Item, recepi a conventu carthusianorum prope Trajectum, pro precio cujusdam ferree ciste de consensu capituli predicti conventui divendite nostreque ecclesie per executores dni Johannis de Bovinia (ut narratur) derelicte, 36 fl.

Recepta de immolationibus et ex truncis.

Item, recepi pro sigillo dni Henrici Godefridi, vice-decani nostri, ponderante in argento *etc.*, 36 st.

Recepta extraordinarie.

Item, de locatione antique domus choralium a Gertrude Lieverdincx, per ipsam a capitulo nostro emptam, de termino Paesche et Vict. anno XV^{c} LX, recepi per detractionem ex prebenda dni Galame, confratris nostri, 7 fl. 4 st.

Item, recepi a camerario civitat. Traj. pro tertia parte reparationis facte circa pontem dni Martini et edicule ejusd. pontif., 88 fl. 14 st. 3 alb. 2 d.

Item, recepi pro admissione D. Ottonis de Malsen, ad supplementum, vacans per obitum D. Henrici Godefridi, pro 3 marcis argenteis, 27 fl. aur. de pondere, quolibet computato pro 32 st., fac. 42 flor. 4 st.

Item, recepi a D. Johanne Beyer, tanquam executore dni Henrici Godefridi, pro ipsius sarcophago ab ecclesia nostra empto, 45 st.

Item, a R. Dno Johanne vande Vecht, decano nostro tanquam magistro fabrice anni LVI, quos plus receperat, quam exposuerat juxta conclusionem rationis de eodem anno LVI ab ipso reddite, 59 fl. 19 alb.

Recepta de fructibus prebende defunctorum juxta sparingiam de anno LVIII inchoante Remigii.

779 fl. 4 st. 10 alb.

Recepta de reportationibus ecclesiarum.

14 fl. 10 st.

Summa summarum omnium receptorum ordinariorum, extraordinariorum et reportationum simul, 1737 fl. 18 st.

Sequuntur *exposita* per me D. Johannem a Bruhesen, cano. Trajecten. in eodem officio fabrice, sub anno predicto, juxta XII schedulas de XII mensibus a M. Tielmanno, episcopo Archilatomo, mihi traditas.

In Martio. Item, Antonis, onsen kerken scobator, 3 gl. 8 st. 7 alb.

Item, die wed. van Herman van Royen, houtcoper, aen hout, verbesicht aen 't toerntgen boven die sacristy, aen die clocken op die toorn, *etc.*, 4 gl. 4½ st.

Item, Aert, die tymerman, heeft gewrocht aen het toorntgen boven die sacristy, ende die glasemaker die leeren helpen rechten ende weder neer leggen, oock gesteygert ende op den toorn gewrocht, aen die clocken, *etc.*, 2 gl. 10 st.

Item, Henr. Blom, glasemaker, heeft op Sinte Michiels capelle, op de toorn, een glas verloyt, *etc.*, 2 gl. 3 st.

Item, Cornelis, die smit, van die clepel in die clocke Michaelis, die gebrocken was, ende weder gemaect, *etc.*, 5 gl. 9 st. 3 alb.

Item, Joost, die lyndrayer, eenen reep aen het uerwerck, wegende 56 pont, 't p. 1 st., noch 10 p. clepellyndt, noch 2 p. driedraets ende 2 p. lapsnoers, 3 gl. 10 st.

Item, Joost voorsz., aen die clock Salvator, 12 p. lyndts, 12 st.

Item, Anna Adriaensz. d[r]., heeft gemaect den riem vande clepel Martini, noch gemaect den riem van die clepel van Salvator, noch gemaect den riem van die clepel van Michael, 2 gl. 12 st.

Item, Ger. van Asperen, leydecker, op 't huys van Hagesteyn, *juxta schedulam manu drosati nostri subscriptam pro parte ecclesie nostre*, 37 st. 6 deyts.

April. Item, Aert, die tymerman, een pulmet in 't school, op den toorn die clepelen in die clocken opgewonden, gehangen ende vast gemaect, noch het steyger ofgedaen ende op den toorn het beyergereetscap toegestelt, gemaect een steyger voor 't glas aen de toorn op Ste Michiels capelle, tsamen 6 gl. 18½ st.

Jun. Item, Melchior, die sloetemaker, een sleutel aen die deur van het koer, by die sacristy, 2 sleutels in 't schoel, noch 2 sleutels in 't pandt vande deur op 't choraelhuys, een blocksleutel op de kercke, een sleutel vd. toorn, 2 sleutels van het heylich graf after het koer, die arcke op ende of gedaen, noch een sleutelriem vermaeckt voor den ondercoster in de sacristy, van 't huerwerck t'onderhouden, ts. 30 st. 6 alb.

Item, Frans, die zaelmaeker, een cassebурry becleet met root leer, 9 st.

Item, die gesellen vande loedze, vande kassen of- ende weder op te setten, 2 gl. 10 st.

Item, die vrouwen, die 't coperwerck op 't koer ende van 't heylich graft gescuert hebben, 2 gl. 5 st.

Aug. Item, Jacop, den autaer decker, heeft gehaelt, tot reparatie van 3 vanen, die men Magdalene op den toern uytsteeckt, 5 ellen fusteins, d'elle 4 st., noch 1½ elle roots, d'elle 11 st., voor 't maken van 3 nieuwe vanen heeft hy verdient van 't stuck 6 st., van d'ander twee te repareren 5 st.

Item, Jan Block heeft gestoffeert die burry vandie kasse van St. . . ., daer aen verdient 16 st.

Item, Jan Bartsz., steenhouwer, heeft gewrocht aen die glaesform in 't cruyswerck aen de zuytzyde vande kercken, ende daer by een stuck borduer gehouwen ende weer inne gebrocht onder een yzere roeye, daer het uytgeborsten was, tzamen 9 dagen, 's daegs 8 st.

Item, Gabriel Cornelisz., coperslager, vermaeckt een blaker aen de lamp voor het heylich sacrament, daer aen verdient 2 st.

Sept. Item, Henr. Blom, glaesmaeker, heeft gestopt drie stucken inde vorm tegens het orgel over, aen de zuytzyde vande ker-

eken, boven in 't harnas vande form, die eene helfte in nieu loot geset, in die eene helfte van dese form in 't harnas nieu verscreven ende gebacken, 24 voet min een vieredeel, die voet 6 st; item, in die andere helfte van die selfde form, boven in 't harnas, drie lange arket stucken verloyt mit een vierkant pandt, ende daerinne nieu verscreven 2½ voet, die voet 6 st.; noch in 't cruyswerck, aen de noortzyde vande kercken, in 't glas van bysschop David, zal., gestopt ende verscreven 9 stucken ende een viercant stuck in 't glas van die heere van Montfoirt, after 't koer; noch in 't glas van heer Franck van Borselen uytgenomen drie panden mit een arket stuck ende die verloyt, *etc.*, 33 gl. 5 st.

Item, Jan Bartsz., steenhouwer, heeft 4 eysers tot des organisten huyse in een raempt gehouwen ende mit loot gegoten.

Oct. Item, Vincent Willems, goutsmit, heeft een sulvren scuytgen gelapt, daer 't deckzel afgebroken was, van zyn sulver daertoe gedaen, 7½ engelsch, beloopt 12 st., ende het maken 10 st., tzamen 22 st.; noch 2 sulveren pullen gelapt, daer die deckzelen afgebroken waeren, ende een die voet ontstelt ende weder gemaeckt, van zyn sulver daertoe gedaen, 1½ vieredeel, beloopt 6 st., van 't makan 5 st., facit 11 st.; noch een roey gelapt, die gebrocken was. 2 eng. van zyn sulver daertoe gedaen, beloopt 4 st., van 't macken 6 st., tzam. 10 st.; noch een vergult roeckvat, daer die ketten afgebroken was, weder gemaect ende schoon gemaect, tzam. 10 st.; noch een roey vermaect, die gebrocken was, toebehoirende Tielman, die loodsmeyster, daer aen verdient 10 st.; noch een silveren becken met een lampet schoon gemaeckt, daer aen verdient 10 st.; noch een vergult overdeckt copgen, met heer Marcus van Wezen wapen, daer die schroef af gebrocken was ende weder gemaict, daer aen verdient 12 st.; noch een wit wyeroocks vat gerepareert, 2½ eng. van zyn sulver daer toe gedaen, beloopt 4 st., van 't macken 6 st., tzam. 10 st.; noch die groote statye roeye gerepareert ende scoon gemaect, 20 st.; noch een sulvere cruys, dat gebroken was, weder gemaect, ende 11½ eng. van zyn sulver daer toe gedaen, beloopt 36 st., ende van 't maken 2 gl., tzam. 3 gl. 16 st.; noch twee cruysvanen gerepareert, die gebrocken waren, daer aen verdient 20 st.; noch 5 sulveren beelden scoon gemaect, van welcke vyf een gebrocken was ende weder gemaect, ende vyf eng. van zyn sulver daer toe gedaen, 8 st. belopende, ende van 't stuck 12 st., facit 3 gl. 8 st.; noch seven sulvere candelaers scoon gemaect, waervan daer twee afgebrocken die pypen, daer is van sulver toegedaen een loot, beloopt 16 st., ende van 't scoonmaken 't stuck 12 st., fac. 5 gl.; noch een becken met een lampet scoon gemaeckt, verdient 10 st.; noch een roey scoon gemaeckt, die gebrocken was, die mr. Jan, die barbier, draegt, daer aen verdient 5 st.; noch een gouden cruys gerepareert, daer aen verdient 15 st.; noch een scakel aen een wit wyeroocksvat gemaeckt, verdient 5 st.

Item, Henrick Blom, after 't koor een stuck in 't Cleefs glas, ende 2 stucken in Mynens glas, ende een in 't Brederoys, ende 5 stucken in Zweetens glas, ende een stuck bezyden Zweetens glas, ende 2 panden mit een arket heel vast gemaeckt, 3 gl. 4 st. 6 p.

Nov. Item, betaelt Jan de Roey, als procurator van die fraters van Sinte Willebrort, van een clock, die myn heeren vanden Doem vau hoer gecoft hebben, wegende 63 pont, 't p. 4 st.; item, voor 't cruys mit het vaentcken, weecht 16 p. ysers, 't p. 1 st.

Item, Cornelis Martens, heeft betaelt voor elf quaterne parkements, daer men inne scriven sal *vitam. St. Suytberti*, elcke quaterne voir 3 st. min een oortgen.

Item, gecoft van die lazarus een spinnewebs bezem met een schovet, tzam. 4 st.

Item, Jan, die steenhouwer, heeft dat Marienbeeldt versedt, daeraen verdient 4 st.

Item, Henrick Blom, glazemaker, heeft gemaect die lanteern indie scuddemantel, daeraen verdient 4 st.; noch in de scuddemantel, dair die heeren hoir choorclederen in sluyten, gestopt acht ruyten.

Summa mensium XII, 362 fl. 17 st.

Item solvi Jacobo Jacobi juxta schedulam suam annualem de annua sua pensione, cessa prima Octobr., anno XV^c LX, 9 sc.

Exposita
In pensionibus fabrice.

Item, solvi thesaurario nostro de secundo luminari ante Venerab. Sacramentum, unam marcam argentei puri, marca computata pro 4 scutis ant. et 4 placcis Dordrac, scuto pro 36 st.

Item, adhuc eidem de una lampade instituta per Dn. Joannem de Hamersteyn, 36 st.

Item, adhuc minori camerario ex testamento M. Nicolai de Lavenis, prepositi Leydensis, qui ordinavit et solvit ex fabrica nostra predicta pro missa cotidiana in altari ante reliquias Sancti Martini celebran., 12 scuta aur. *etc.*, 25 fl. 4 st.

Item, solvi Dno Hermanno Cronenborch, ministratori presentiarum pro memoria Dni Frederici, marchionis Baden. quondem episcopi Trajecten., que servatur in ecclesia nostra, presentibus Dominis quinque ecclesiarum, 32 fl. aur. et 4 st.

Item, magistro choralium ex parte M. Walteri de Delft, 24 st.

Item, adhuc eidem magistro choralium ex parte mgri Arnoldi Bueckelaer, in augmentum pensionis IIII novorum choralium, 5 fl. 8 st.

Item, adhuc eidem de quadam camera ecclesie nostre ex parte organiste 9 p.

Item, solvi Cornelio de Aertsberghen, primo virgifero nostro 1½ modios tritici *etc.*, 4 fl. 12 st. 8 alb. 2 d.

Item, solvi eidem pro tabbardo suo *etc.*, 6 fl.

Item, pendenti vela in dominica: invocavit, 2 takas vini *etc.*, 18 st.

Item, campanario nostro ex antiqua ordinatione capit pro pulsatione magne campane et pinguędine simul, 2 fl. 2 st. 6 alb.

Item, thesaurario nostro de 3 lampadibus institutis per magistrum Johannem de Molendino et una per Dominum Adrianum de Naeltwyck, et adhuc una per Dn. Abraham de Leeuwenberch, pro qualibet unum scutum aur. *etc.*, 10 fl. 10 st.

Summa expositorum in pensionibus fabrice, 113 flor. 7 st. 2 alb. 2 d.

Exposita pro candelis.

Inprimis, de candela ardente ante reliquias S. Agnetis per totum annum, 22 p. cere.

Item, de candelis ardentibus die noctuque ante reliquias S. Agnetis in festis et per octavam, 6 p. cere.

Item, ante reliquias S. Agnetis in vigilia S. Martini et in nocte nativitatis dni, *opte leeuwen achter dat koer*, 5 p. cere.

Item, ante reliquias Sancte Agnetis in candelabris, 2½ p. cere.

Item, pro candela paschali ante reliquias S. Martini ardente, 24 p. cere.

Item, in festo Venerab. Sacramenti ad processionem eodem die, de 4 tedis, 12 p. cere.

Item, eodem die *aen gedreyde keersen*, et per octavam totam simul, 9 p.

Item, dominica infra octavam sacr., de 2 tedis, 6 p.

Item, de candelis ardentibus in singulis festibus beate Marie Virginis *ante Bethleem* et ante reliquias SS. Wironis, Urbani, Benigni, Eligii et Adriani, in festis eorundem, 6 p.

Item, in profesto beati Martini, de prima stella pendente in medio chori, 3 p.

Item, de aliis 4 stellis pendentibus in novo opere, 18 p. cere.

Item, in festo Sancte Crucis de 2 candelis, 2 p.

Item, de candelis ardentibus in festis diebus, 8 p.

Item, pro augmento candelarum ante imagines apostolorum in choro ecclesie nostre per totum annum, 50 p.

Item, in nocte nativitatis Dni sub summo altari super angelos, 3 p.

Item, pro rubea cera per totum annum, 2½ p.

Item, pro viridi cera per totum annum, 3 p.

Item, *opde metten-stocken*, 2 p.

Item, Dominica post ferias S. Petri ad Vincula, pro 4 tedis, 12 p.

Item, in die XI millium virginum in processione, pro 4 tedis, 12 p.

Summa candelarum et annue pensionis, 55 fl. 12 st. 3 alb.

Exposita in pensionibus prebende defunctorum.

Item, sacristis ecclesie nostre pro custodia librorum et signatura lectionum in choro et aliis servitiis, 36 st.

Item, adhuc eisdem pro .... ad ornatum chori in 4 stationibus 30 st.

Item, adhuc eisdem pro cera ad sigillandum per totum annum, 8 st.

Item, solvi Dnis Wilhelmo de Ameronghen, Decano S. Salvatoris c. suis sociis Heemradis aggeris Lecce *etc.*, 4 fl. 4 st.

Item, solvi pro calepodiis, calceis et chirotecis nostre Domine, duorum Angelorum Symonis et Joseph in festo purificationis juxta schedulam preceptoris choralium, 22 st.

Item, tribus clavigeris, cuilibet 8 st. et Decano nostro 16 st.

Item, in coena Dni pro vino Dominorum videl. Dn. Decani 2 takas vini, et pro 19 capitularibus, nuncio et ejus substituto, duobus notariis cuilibet unam takam, advocato, syndico, sculteto et ejus substituto et procuratori, unam quartam, fac. *etc.* 12 fl. 7 st. 6 alb.

Item, Petro de Scramproy, sculteto nostro in Oudella, 6 st.

Item, fratribus minoribus unum modium tritici pro 3 sermonibus in XL^ma in majori capitulo habitis, modis tirtici hoc anno computat. pro 3 fl. Item, adhuc eisdem pro passione Dni a fratre Bartholomeo predicata, scut. aur. pro XLII computatum; adhuc eisdem pro XIII sermonibus in ecclesia nostra habitis in diversis festivitatibus pro quolibet sermone, 3 st.

Item, fratribus predicatoribus pro 3 concionibus latinis in XX^ma in majori capitulo habitis unum modium tritici *etc.*, adhuc eisdem pro 16 sermonibus in ecclesia nostra habitis, pro quolib. 3 st.; et adhuc pro 2 sermonibus in inventione et exaltatione S. Crucis pro quolib. 6 st., fac. 6 fl.

Summa expositorum in pension. preben. defunctorum, 217 fl. 19 st. 2 alb. 2 d.

Summa expositorum ordinar. simul. 386 fl. 18 st. 1 alb,

Exposita extraordinarie.

Item, pro refectione dominorum in Dominica: Letare Jherusalem, in domo Dni Mauritii ab Erckelens, ex antiqua consuetudine 12 fl.; item, adhuc 3 fl. pro salmone, et consumpte sunt in vino tam a Dominis quam vicariis et servitoribus ecclesie una cum portione absentium 160 amphore vini, qualib. computata pro 4 st. 3 alb.

Item, pro refectione sociorum eodem die, 11 fl. 18 st.

Item, pro mundificatione scutellarum, 12 st.

Item, solvi Gysberto Melchioris, organiste de XII mensibus, quolib. mens. juxta ordinationem capituli 3 fl. Holl.

Item, adhuc eidem pro tabbardo suo 4 fl. 16 st.

Item, solvi magistro choralium de domo organiste, 4 fl. 10 st.

Item, solvi socio prepositi de 37½ dicis in coena Dni ultra taxam ministratis, modio hoc anno comput. *etc.*, 2 fl. 17 st. 11 alb.

Item, canonicis deferentibus reliquias sanctorum Pontiani et Agnetis in profestis eorundem *etc.*, 32 st.

Item, solvi XII vicariis, qui astiterunt Dno suffraganeo in coena Dni, in consecratione sacri crismatis, cuilib. unum stuf. 12 st.

Item, lotrici sacristie, que lavet per totum annum vestes lineas, mappas scilic. albas, sudaria et corporalia, et confracta reparavit, prout in schedula, 15 fl. 8 st.

Item, solvi sociis celebrantibus missam Venerab. Sacr., singulis feriis retro summam altare ex institutione Dne Margarete de Broehuysen, de .... hora semi-octava una cum

ministratione panis et vini simul 3 fl. aur. *etc.*

Item, solvi decano et subdicano, ministris altaris nostre Domine post matutinas ex institutione D. Wilhelmi de Weerdenborch, cuilibet quatuor scuta aur. *etc.*

Item, solvi thesaurario nostro pro scutellis et fructibus et I p. cere, ministratis ministris altaris Sanctorum Johannis Evangeliste et Jacobi, in festo purificat. b. Marie Virg. et Sixti Papae juxta ordinationem Dni Nicolai de Lavennis *etc.*

Item, solvi XVI choralibus ecclesie nostre juxta decretum dominorum, tam ex parte magistri Cornelii de Wael, Archilatomi nostri, quam nova ordinatione capituli et augmentatione Dominorum pro decantatione misse nostre Domine post matutinas 16 fl. Horn.

Item, sociis in loedza ex parte ejusd., 16 st.

Item, chorisociis ecclesie nostre de perpetua missa quotidiana per Dominum Hermannum Tulman, concanonicum nostrum instituta, singulis diebus hora semi-octava, missa Sancte Crucis finita, in capella nostre Dne per vicarios nostros vicissitudinaliter celebran. 18 fl. Phi., quolib. fl. pro 25 *etc.*

Item, solvi ex ordinatione capituli duobus choralibus accolitis ecclesie nostre pro eorum laboribus factis in XLme in reconciliandis pueris et consecratione crismatis *etc.*, 32 st.

Item, solvi Dno Cornelio Engelberti, indulgentiario nostro pro salario suo de singul. mens. flor. 7 fl. 4 st.

I^a summa expositorum, 223 fl. 12 st. 2 alb.

Item, solvi Alberto Venroy, nuncio civitatis, quod fecerat quater in anno per campanam prohiberi, ne ad turrim deferantur sordes, 12 st.

Item, curavi confieri 7 mappas lineas ad usum summi altaris ex lineo panno, per R. D. Hortfelter, Epm Subinicen. pro memoria ecclesie nostre derelicto, et dedi pro filo carmosino ad cruces, 38 st.; item pro mercede consutricis 2 fl. 4 st. *etc.*

Item, emi Antwerpie a mercatore quodam sericario, Johanne Butendyck, 42 ulnas holoseriei panni nigri, ad conficiendas 3 casulas sacerdotales, 2 dalmaticas diaconi scil. et subdiaconi; item, trium albarum phylacteria seu lymbos, 2 preterea cappas chorales, singul. ulnam pro 5 flor. et 4 st.; sed quia prescripte ulne non sufficiebant ad premissas vestes conficiendas, adhuc adferendas curavi ab eodem mercatore per fratrem meum juxta ipsius quitanciam 3½ ulnas, qual. pro 5 flor, computata.

Summa igitur totius holoserici efficit 236 fl. et 18 st. Verum in diminutionem hujus summe vendidi prescripto mercatori 31½ ulnas holoseriei panni, quem ecclesia nostra in memoriam R^mi Dni Georgii de Egmondt, episcopi quondam nostri, sibi reservavit, singulam ulnam, quia materia vilissimi erat precii et maculis cereis interpersa, pro 42 st., fac. 62 fl. 3 st. Item, emit idem mercator adhuc a me 4 ulnas similis holoseriei, sed in permultas partes discissi, quibus in iisdem exequiis summi altaris nostri superior pars obvoluta fuerat, singulam ulnam pro 36 st.

Item, dedi pro confectione prescriptorum ornamentorum, et reparatione crucis ad precipuam casulam sacerdotalem pertinen., ceterisque per artificem expositis, juxta ipsius cedulam et conventionem a me cum ipso initam in presentia Dni Conradi sacriste, 28 fl. 4 st.

Item, pro confectione tertie casule sacerdotalis, que sub premissis ornamentis non erat comprehensa, propter defectum holoserici, postea ex Antwerpia huc transmissi juxta ipsius cedulam, 2 fl.

Item, dedi Cornelio Wouteri, chorali ecclesie nostre pro salario scholastico unius anni juxta antiquam consuetudinem, 28 st.

Item, curavi confici 10 pulvinos ex stragulis, s. opere textili ecclesie nostre, per D. Hortfelter, Sibinicen. Epm. derelicto ipsiusque gentilitiis armis insignito; emptus est inprimis ad hanc rem lectus antiquus cum cervicali, 7 fl. 10 st.; item, X pelles coriace rubee singul pro 9 st., adhuc pro plumis 16 st.; item, pro mercede confectricis, 30 st.

Item, pro 5 ulnis panni grisei Anglicani pro tabbardo Anthoni scobatoris ex gratia

hoc anno ipsi per capitulum donato *etc.*, 11 fl. 5 st.

Item, pro 1½ ulna panni vulgo dicti *canifas* ad vestem prescriptam *etc.*, 6 st. 3 alb.

Item, pro 6 ulnis subductitii rubri Trajecten. ad eandem vestem suffulciendam *etc.*, 32 st.

Item, pro 3 ulnis rubrorum sericorum funiculorum totidemque alborum *etc.*; item, pro filo serico, *etc.*, ad dictam vestem, *etc.*, 5 st. 3 alb.

Item, pro confectura ejusd. tabbardi, 11 st.

Item, pro 4 literis argenteis S. M. P. N., prescripto tabbardo ex decreto dominorum superimpositis, quas emi a vidua Petri schobatoris, predecessoris hujus Anthonii, ponderan. in argento, 2 fl. 8 st.

Item, numeravi M. Cornelio, rectori scholarum pro descripta in membranis *vita S. Suytberti* ex mandato capituli juxta cedulam ipsius pro singulo folio, 2 st., fac. 7 fl. 8 st.

Item, pro compactura ejusdem libri, 10 st.

Item, numeravi M. Georgio Stryt, cano. Traj. tanquam mgro fabrice juxta ipsius quitantiam, 200 fl.

Item, assignati sunt mihi per capitulum super hac ratione mea defalcandi 65 flor. Carol., ab ecclesia nostra pro rata ipsorum parte debiti commissariis quinque ecclesiarum, qui in negotio novorum episcopatuum proxima vice ad ducissam Parmensem pro conservatione jurium et bonorum ad easdem ecclesias pertinentium, legatione perfuncti sunt, hos igitur hic detraho ad bonum computum, quia per me in eadem profectione expositi sunt 82 fl.

IIª summa expositorum, 569 fl. 8 st. 6 alb.

Summa summarum omnium expositorum, 1551 fl. 17 st. 5 alb.

Sequuntur restantie.

Summa restt. 6 fl. 14 st.

etc. . . . .

qua abstracta a summa omnium receptt.

manet receptor debens, 179 fl. 6 st. 3 alb.

Detractis hinc pro 24 capitularibus canonicis, notario et nuntio capituli ac socio loedze pro quolib., flor. Arnoldi.

Manet receptor debens, 159 fl. 22 alb. 3 d.

Hieronder stond met de eigen hand van BRUHESEN *geschreven:*

Quam pecuniam solvi ad manus D. Georgii Stryt, quarto die Maji a. 1562 juxta ipsius quitantiam.

Op de rugge stond door BOXHORN *eigenhandig geschreven:*

Dit te restitueeren aenden heere Gysb. Lap van Waveren, rechtsgeleerde te Utrecht.

En daaronder was weer door LAP VAN WAVEREN *geschreven:*

Recepi a Domino Marco Suerio Boxhornio, qui ex hoc computu quedam Selandie divisionem spectantia descriptioni inseruit, uti videre licet in opere suo Selandico.

IV. Computationes de administratione domus seu scholae S. Hieronymi.

1. Computatio seu status D. Bartholomei Gozens apud Divum Virginem canonici, de receptis et expositis per ipsum circa administrationem Domus seu scholae Hieronymianae Trajectensis.

Sequuntur recepta per me Ba. Gozenum, ca. D. Virginis ex schola s. domo S. Hieronymi citra finem Octobris a°. LXXVII° atque exposita de eisdem usque ad diem primam Maji a°. LXXVIII, quae in ordinem sunt redacta, ut successor intelligat, quae restent, etc.

Summa recepta ex locationibus, 100 fl. 9 st.

Item, recepit die XV Novembris anno LXXVII a D. Henrico Terbeecke a Coesvelt super patena argentea oppignorata, spectante ad dictam domum, 6 fl. 14 st.

Item, die XX Novembris eodem anno, recepit ex custodia argentea, qua conservantur hostiae, D. Wilgero de Moerendael oppignorata juxta chirographum, 6 fl. 11½ st.

Item, die XII Januarii, ratione calicis argentei, oppignorati Wilgero de Moerendael, pro 38 fl. 9 st.

Item, die octava Decembris a°. LXXVII, recepit pro diversis argenteis a monetario Trajecten., per R. D. decanum S. Salvatoris divenditis et in memoriali specificatis, 100 fl. 16 st.

Item, recepit a se ipso pro calice oppignorato, 40 fl.

Summa argenteorum, 275 fl. 16 st.

Sequuntur ea, quae idem Gozens recepit ex precio scholastico puerorum, a praeceptoribus diversis et a D. Cornelio Henrici, ad eam rem deputato super . . . . anno, incepto Victoris anno 77. et finito Paschae a°. 78.

Primo, die XXVIII Dec. an. LXXVII, recepit a D. Cornelio Henrici, ratione trimestris, id, quod a diversis, presertim extraneis receperat, 11 fl. 12 st.

Item, ab eodem ex pecunia soluta, inclusis 10 st. Aemilia soluto, 6 fl. 6½ st.

Item, die XXII Jan. recepit adhuc pro tribus pueris ab eodem Cornelio Henrici, 2 fl. 17 st. Ex pecunia solemni 5 st., 3 fl. 2 st.

Item, die VII Martii ab eodem recepit rursus juxta scedulas ab eodem servatas, 13 fl. 3 st. cum medio, salvo, quod deerant 7 st. cum medio, ergo ponit 12 fl. 16 st.

Item, VII Aprilis an. LXXVIII a domino Cornelio, lectore sextae classis recepit, ratione stipendii scholastici per ipsum collecti juxta scedulam quandam, 30 fl. 1 st.

Item, die XXVI Martii an. eod. recepit a magistro Jacobo Westerhoven, lectore septimae classis et octavae ac nullistarum, juxta suam specificationem, 42 fl. 15 st., quos ipse receperat a suis; deinde XII Aprilis eod. an., recepit adhuc ab eodem, ratione trium adolescentium, 2 fl. 15 st., 45 fl. 10 st.

Item, die XIV Aprilis an. LXXVIII, recepit a magistro Joanne Avezaet, lect. quintae classis, 39 fl. 1 st.

Cum Aemilio non computavi, a quo D. Cornelius Henrici, recepit pro nonnullis et mihi in summa praetacta reportavit, ergo hic nihil, sed postmodum dicetur, nihil hic.

Cum Eickio computavi quidem, verum, quia adhuc eidem debetur, ideo de eodem postmodum latius, nihil hic.

Notandum est autem circa precium scholasticum istud, licet esset taxatum ad dalerum Germanicum in specie, valentem nunc 38 st., diversi tamen recusarunt solvere integrum;

aliqui causantes paupertatem, aliqui autem, quod in principio non esset significatum; similiter diverso non solverunt pecuniam solemnem, frequentius tamen moniti; ideo oportebit per novum rectorem prospicere, ut deinceps occurratur his difficultatibus. Est tamen significatum, quod deinceps debeant dare dictum dalerum in specie aut valorem, nisi sint pauperes, quo casu, si velint esse mediocres, tenuitate ipsorum intellecta, non fiet aliqua difficultas; idque, ne, qui fuerunt voluntarii ad solvendum, reddantur per refractarios involuntarii.

Summa precii scolastici est, 148 fl. 7½ st.

Summa omnium receptorum, 524 fl. 13 st.

Exposita de praemissis.

Domino Cornelio Henrici, patri quondam domus Hieronymianae, concessit IX die Sept. an. LXXVII, 34 fl., ut supercederet prosecutione venditionis, quae fiebat per decretum, horti et fundorum adjacentium, quam summam idem Gozens tradidit in solutionem juxta concordiam. Rursus eidem XXIV Nov. annumeravit 66 fl., juxta suum chirographum. Item, die decima Decembris eod. an. annumeravit, 52 fl. 14 st., facit simul 142 fl. 14 st.

Domino Cornelio de Duerstede, alteri pensionario concessit 10 fl., quos postmodum eidem in solutionem assignavit juxta concordiam. It., adhuc VII Novembris, solvit eidem 12 fl. Item, solvit procuratori ejusdem ex illius commissione . . . . Hugoni Egberti van Enschede, 8 fl. Item, adhuc Dno Corn. de Duerstede VII Dec. anno LXXVII alios 22 fl., 14 fac. simul 50 fl. 4 st.

Wilhelmo de Vianen, janitori curiae Trajectensis solvit vacationes de consensu Duerstede, et commiss., qui promiserant pro D. Corn. Henrici solvere medietatem, ratione ejus, quod deserviebat scholae simul, 19 fl. 17 st.

Magistro Gerardo Heide, advocato, ratione stipendii deserviti in causa dictorum pensionariorum, juxta specificationem, 6 fl. 19 st.

Domino Gerardo Vuystingh, ad bonum computum solvit decem fl., ratione pens. decursae, 10 fl.

Secretario Verhuel, ratione pensionis seu redditus Lichtevoert, solvit duabus solutionibus, 40 fl. 12 st.

Solvit Aemilio Uyten Engh, collectori quatuor stuferorum super quolibet jugerum in Lopick constitutorum, ratione quinque jugerum ad domum Hieronym. spectantium, 20 st.

Solvit item pro 5 juger., ratione 5 stuferorum ad molam ordinatorum, 25 st.

Restituit monetario duos fl. 16 st. de consensu commiss., quia in argenteis duas partes cupreas receperat, ob quas eidem argentea minus valebant, 2 fl. 16 st.

Solvit nuntio, qui profectus est Noviomagium pro rectore acquirendo, 38 st.

Pro duabus executionibus factis in Dn. Henricum et magistrum Anthonium, 6 st.

Pro mandato impetrato in curia Trajectensi ad prohibitionem scholarum particulariorum, 10 st.

Summa 267 fl. 7½ st.

Alia exposita circa stipendium praeceptorum, debitum ratione medii an. incepti LXXVI Victoris et finiti Paschae anno 77, attento, quod schola fuerit clausa.

Magistro Aemilio Busonis solvit restam stipendii eidem debiti, ratione praetacti medii anni incepti Victoris an. LXXVI juxta quitanciam, 10 fl. 16 st.

Arnoldo Eickio, ex simili causa, solvit juxta chirographum, 30 fl.

Domino Cornelio . . . ., lectori sextae classis, ex simili causa, 28 fl.

Magistro Hieronymo de Asperen, lectori tertiae classis erant addicti L. fl., super quibus ipse recepit a pueris 7 fl. 4 st. Similiter soluti eidem 24 st., uti patet ex computu rectoris; ergo restabant 41 fl. 12, super quibus ad bonum computum, distinctis vicibus, solvit uxori ejusdem, primo 12 fl., postmodum 8 fl., deinde 6 fl. Deinde XXIV Fbr. an. LXXVIII adhuc 4 fl., item die XXVIII Martii anno 78, 4 fl. Ergo soluti sunt 34 fl. Ita, ut debeantur solummodo 7 fl. 12 st. Pono igitur hic 33 fl.

Summa haec facit, 102 fl. 16 st.

Exposita in solutionem praeceptorum de medio anno incepto Vict. an. LXXVII; *et finito Paschae an.* LXXVIII.

In primis, solvi Aemilio Busonio pro trimestri, 20 fl.
Dno Corn. lect. VI classis solvi, 35 fl.
Mgro Jacobo lect. VII et VIII class., 38 fl.
M. Joanni Avezaet lect. in V class., 35 fl.
Arnoldo Eyckio ad bonum computum, 13 fl.
Summa, 131 fl.

Alia exposita circa reparationem domus.

Summa, 53 fl. 10½ st.

Exposita nomine Cornelii de Duerstede, quae veniunt ipsi deducenda in summa eorum, quae ipsi debentur.

Summa 44 fl. 11½ st.

Item, supradicta exposuit D. decanus S. Petri, juxta scedulam per ipsum Dno Gozens traditam, imprimis pro viminibus, 2 fl. 8 st.
Cornelio fabro lignario 3 fl. 5 st. Item, Theodoro cementario 38 st. Item, dum laboraret, soluti sunt pro cerevisia 4½ st., summa 7 fl. 15½ st.
Summarum praecedentium simul., 617 fl. 1½ st.
A qua si deducatur summa acceptorum praemissa, videl. 524 fl. 13 st.
Remanet summa, quam dicta domus pure debet eidem Gozens, 92 fl. 8½ st.

Item, exposuit idem Dns Gosens supra omnia praedicta, 7 fl., quos solvit pastori in Bodegraven, seu ejus fratri juxta ordinationem dominorum commiss., 8 fl. 10 st.
Excurrit ergo summa Dno Gozens debita, 100 fl. 3½ st.

Die II Maji an. LXXVIII, metu, ne peterentur argentea praedicta oppignorata ad usum statuum, visum fuit, illa potius divendere et precium inde accipere, quam relinquere in periculo. Quae sunt divendita 93 fl. 13 st., unde detractis 45 fl. Domino Moerendael et 40 fl. Dno Gozens redditis, remanent adhuc 8 fl. 13 st., quos si ex summa superius Dn. Gozens debita detraxeris, remanent duntaxat debiti D. Gozens, 91 fl. 10½ st.

Subsignatam erat W. DE AMERONGHEN, commiss. Archiepiscopi Trajecten. Deinde paulo inferius W. VOERSELS, eccles. Trajecten. commiss. 29 Jan. Deinde adhuc ulterius erat subsignatum, BUYLINGIUS, prior regularium Ultrajecten. sbst.

Lecta, auscultata et collationata est haec praesens copia cum suo orginali a praedictis dominis propriis manibus signato, et reperta est cum eodem de verbo ad verbum concordare, quod attestor.

GOSVINUS VD. HOVEL, nts. publ. 1583.

---

2. Computatio Henrici Apshoven, can. b. Mariae Trajecten. super administratione conventus et scholae S. Hieronymi, super an. XV^c LXXVIII Remigii inchoante usque Remigii anno revoluto.

Recepta de bonis pactiv. ejusd. conventus.

Summa, 75 fl. 18 st.

De cameris et domibus ejusdem.

Summa, 12 fl.

De mercede scholastica.

Item, a M. Reynero Sarcerio, rectore ad festum Paschae pro uno semestri et pecunia solemni, 133 fl. 16½ st.
It., ab eod. Rectore circa Remigii pro altero semestri et pecunia solemni festorum, 146 fl. 17 st.

Item, a M. Cornelio et M. Jacobo praeceptoribus, etiam de mercede schol., 12 fl. 15 st.
Summa, 313 fl. 8½ st.

De certa supellectili divendita.

Item, de 82½ pond. stanni in scutellis, pro unaquaque 3½ st., facit 13 fl. 7 st.
Item, de 50 p. stanni in cantharis, libra pro 2½ st., fac. 6 fl. 5 st.
Item, pro uno parvo cacabo, 1 fl.
Item, pro magno braxatorio cacabo librarum 686, qualibet libra pro 4½ st., fac. 154 fl. 7 st.
Summa, 175 fl. 19 st.

De mutuo quinque ecclesiarum Traject.

In primis, 14 Octob. 78 recepi a D. Therborch, pro majori cathedrali ecclesia, 25 fl.
Ab ecclesia S. Salvatoris, 25 fl.
Ab ecclesia S. Petri, 25 fl.
Ab ecclesia S. Mariae, 25 fl.
Ab Arnoldo Esch, privato suo nomine pro ecclesia S. Joannis, 12 fl..
V' Summa, 112 fl.

De secundo mutuo sive contributione quatuor ecclesiarum Trajecten. in mens. July, anno 78.

Ab ecclesia S. Salvatoris,	40 fl.
Ab ecclesia S. Petri,	25 -
Ab ecclesia S. Johannis,	15 -
Ab ecclesia S. Mariae,	30 -
VI' Summa,	110 fl.

De contributionibus privatorum benevolorum Dominorum quinque ecclesiarum.

In majori metropolitana ecclesia.

Ger. Ram,	3 fl.
Johannes Axelius,	6 -
Engelbertus Bruhesen,	6 -
Maximil. Walscaple,	12 -
Folcardus Aytta,	3 -
Steph. de Haeften,	4 -
Adrian. a Schayck,	30 st.
VII' Summa,	28 fl. 10 st.

In Sancto Salvatore.

Wilh. ab Amerongen, Dec.,	6 fl.
Jac. Cuynretorff,	6 -
Petr. ab Honthorst,	6 -
Adelbertus a Nyenburch,	6 -
Folcardus Montsima,	6 -
VIII' Summa,	30 fl.

In Sancto Petro.

Jac. Verhaer,	6 fl.
Jo. Bogaert,	4 -
Jo. Valerius,	4 -
Jo. Verhaer,	3 -
Wilger a Moerendael,	3 -
Matheus Sipenes,	2 -
Henr. Honthorst,	3 -
IX' Summa,	15 fl.

In Sancto Johanne.

Jasper ab Hamstede,	3 fl.
Steph. Rumelaer,	4 -
Bern. Vten Engh,	3 -
Jo. de Renesse,	4 -
Jo. de Castro,	3 -
Leon. de Greve,	4 -
Jo. Renghers,	3 -
Arno. Esch,	6 -
Rudo. Strengh,	3 -
Gu. Boghaert,	3 -
Jo. Crap,	4 -
Vicarii	
Godefri. Scyff,	1 -
Ja. Lystrius,	2 -
X' Summa,	43 fl.

In Sancta Maria.

Executt. Jo. de Hoghelande, Dec. p. m.,	20 fl.
Lamb. vd. Burch, Dec. praeter 6 fl., antea datas, addidit insuper hoc anno,	6 -
Jo. Drolshaghen, praeter 6 fl. quondam etiam datas, addidit pro hoc anno,	6 -
Ja. Ram,	6 -
Henr. Apshoven, exceptis 6 fl., alias datis, hoc anno,	6 -

Ger. Wyckersloot, 6 fl.
Jo. Taets ab Amerongen, 6 -
Theod. Thibault, 6 -
Corn. de Jongh, 6 -
Jac. Therspill, 6 -
Ger. Bor de Amerongen, 4 -
XI* Summa, 78 fl.

De contributionibus secundarii cleri Trajectensis.

Commendator domus theutonicae
Ja. ab Ameronghen, 8 fl.
Abbas S. Pauli, 25 -
Abbas S. Laurentii in Oestbroec, 10 - 1 st.
Prior conventus Carthusiensis, 18 -
XII* Summa, 61 fl. 1 st.

De contributionibus nobilium.

Adrian vander Burch, graph., 6 fl.
De Wael, 1 -
Henr. Inghersmitten, 29 -
XIII* Summa, 8 fl. 9 st.

De contributionibus civium Trajecten.

Jo. Andr. Crap, 6 fl.

De contributionibus virginum et viduarum.

Emerentiana de Muyden, magistra
begginaghii, 6 fl.
Mechteldis, Henrici Duys vidua
Delphen., 6 -
XV* Summa, 12 fl.

Summa summarum praecedentium,
1000 fl. 15 st. 8 d.
Summa restantium, 12 fl. 7 st.
Quibus detractis a summa omnium receptorum, quae fuit, 1101 fl. 5 st. 8 d.
Manent recepta, 1088 fl. 18 st. 8 d.

EXPOSITA DE PRAEMISSIS.

De stipendio annuo rectoris et praeceptorum.

In primis, solvi M. Reinero Sarcerio, rectori pro terminis nativitatis Christi, paschae, nativ. Jo. Bptae et Remigii juxta conventionem, 260 fl.

Eid. adhuc loco honorarii pro expensis suis deferendi supellectile Herderwica, semel 20 fl.

M. Arnoldo Eyckio, tanquam lectori quartae classis pro quatuor terminis, ut supra 100 fl.

Eid. Arnoldo adhuc de certis restantiis praecedentis anni, 20 fl. 12 st.

M. Johanni Avezaet, lectori quintae classis pro quatuor etiam trimestribus, 80 fl.

M. Cornelio Judoci, lectori sextae classis pro quatuor similibus terminis, 71 fl.

Eid. adhuc de praecedente anno, 12 fl.

M. Jacobo Westerhovio, lectori septimae, octavae et nullistarum hoc anno, 63 fl.

Item, M. Petro Verreyken, praecedenti rectori, tam ratione stipendii sui, quam etiam honorarii tempore discessus simul, 16 fl.

Item, M. Aemilio, tempore discessus sui de beneplacito dominorum commissariorum, 8 fl.

Item, viduae M. Hieronymi, piae memoriae, de restanti stipendio scholastico, 6 fl. 12 st.

I* Summa, 658 fl. 4 st.

De redditibus redimilibus, quibus conventus gravatur.

Summa, 98 fl. 19 st. 8 d.

De redditibus vitalibus s. pensionariis.

Summa, 189 fl. 9 st.

De reparatione conventus ac scholae aliisque oneribus ejusd. domus.

Item, Jacobo cursori pro literis affigendis domui Aemilii, 1 st.

Item, Henrico nuntio, qui Harderovicam

profectus fuit, pro moderno rectore adducendo, 6 fl. 16 st.

Item, quibusdam, qui cacabum braxatorium dissolverunt et vexerunt ad ponderandum, 21 st.

Item, D. Cluetinck, vicario S. Petri, pro certis missis in templo S. Hieronymi celebratis, 15 fl.

. . . .

VIe Summa, 123 fl. 16 st.

S^a. omnium expositorum, 1070 fl. 9 st. 10 d.

Quibus detractis a summa receptorum, quae fuit 1088 fl. 18 st. 8 d.

Manet presens administrator debens, 18 fl. 8 st. 14 d.

---

3. Computus Ven. D. Lamberti vander Burch, Decani ecclesiae S. Mariae, tanquam administratoris scholae et conventus S. Hieronymi, super anno XV^c LXXXII, Remigii inchoante.

(*Summa* I. *et* II. *omissis*).

De mercede scholastica.

Item, recepi hoc toto anno a Reinero Sarcerio, rectore de mercede puerorum una cum festis solemnibus, 490 fl. 14 st.

De contributionibus quinque ecclesiarum aliarumque quarundam personarum.

A capitulo S. Salvatoris recepi, 30 fl.
A capitulo S. Petri, 22 fl.
In S. Johanne a Buchone a Montzima, 24 fl. Castro, 3 fl. Greve, 4 fl. Esch, 3 fl. Carp, 6 fl.; facit simul, 40 fl.
Item, ab executoribus Max. Walscaple, 6 fl.
Ab Adriano vander Burch, graphiario, 5 fl.
Item, a Liberto vander Moelen, 3 fl.
Item, ab Emerentia de Mayden, magistra Begginaghii, 6 fl.

EXPOSITA HUJUS ANNI.

(*Summa* I, II. *et* III. *omissis*).

De stipendio annuo rectoris et praeceptorum.

In primis, solvi M. Reinero Sarcerio pro stipendio suo integri anni cessi Remigii, 260 fl.
Item, eidem rectori de duabus lectionibus ultra primam conventionem tertiae classi impensis, cess. ut supra, 20 fl.
Item, M. Arnoldo Eyckio, 100 fl.
Item, M. Johanni Avezaet, 80 fl.
Item, M. Cornelio, 72 fl.
Item, M. Adriano ab Oirschot....

---

4. Computus Dni Folcardi a Montsima, Canon. ad S. Salvatorem Traj. de administratione bonorum conv. et scholae Sti Hieronymi, de anno B. Remigii inchoante usque ad Remigii 84.

De bonis pactivis ejusd. conventus.

Prima Summa, 152 gl. 10 st.

Recepta de domibus et cameris dicti conventus.

Secunda Summa, 47 gl.

Recepta de mercede scholastica.

Recepi a Mro Reinero Sercerio, rectore hujus scholae mercedem scholasticam unius anni cessi in festo Remigii LXXXIIII, una cum pecunia festorum solemnium et restantiis praecedentis semestris simul excurrentem ad 558 fl. 4 st.

Summa per se.

Recepta de contributionibus quinque ecclesiarum et aliorum.

Prima, a Dno Stephano de Haeften, can. maj. eccl. ex ordinatione et consensu capituli praedictae ecclesiae in sublevamen onerum scholae prefatae, 25 fl.

Item, ex parte capituli nostri contribui ad usum scholae praedictae ex gratia speciali, et, ne traheretur in consequentiam quoque onerum scholae, 30 fl.

Item, a Dno Wilgero de Moerendael, can. apud S. Petrum, recepi similiter ad usum scholae praedictae, 18 fl.

Item, a Dno Arn. Esch, can. S. Joannis recepi similiter ad usum scholae ex parte capituli sui, 18 fl.

Item, a Dno Corn. de Drenckwaert, can. B. Virginis recepi ex parte ecclesiae suae in subventionem scholae, 25 fl.

Item, ex parte secundarii cleri et quorundam civium scholae addictorum propter rerum omnium penuriam et temporum calamitatem, nihil recepi.

Summa quarta, 116 gl.

Summa totalis omnium receptorum excurrit, 872 gl. 14 st.

EXPOSITA DE RECEPTIS PRAEDICTIS.

De redditibus perpetuis.

Summa prima, 5 gl. 17 st. 2 d.

De redditibus redimilibus.

Summa secunda, 77 gl. 18½ st.

De pensionibus vitalibus.

Summa tertia, 120 gl.

Exposita de mercede s. salario rectoris et ludimagistrorum.

Primo, solvi Mgro. Rein. Sarcerio, *etc.*, ut an. praec.

Item, M. Arnoldo Eickio, lectori quartae classis, *etc.*, idem.

Joan. Everard. Avesaet, lect. V class., *etc.*, ut an. praec.

Item, M. Cornelio Judoci, lect. VI class., id.

Item, M. Adriano ab Oirschot, lect. septimae classis de salario suo unius semestris cess. in festo Paschatis an. LXXXIIII, qui tum scholas reliquit, 30 fl.

Item, M. Wilhelmo de Bont, pro altero semestri cess. Remigii LXXXIIII, qui in locum M. Adriani praefati per dominos commissarios

ad id munus assumptus fuit, solvi ex conventione, 25 fl.

Solvi M. ab Hoze, Boxtelensi, lectori octavae classis, mercedem suam sex mensium a festo paschatis LXXXIIII incipientium, quo tempore is per commissarios in ludimagistrum assumptus fuit, sub annuo salario quadraginta florenorum, et cessam Remigii LXXXIIII, fac. 20 fl.

Summa quarta, 207 gl.

Exposita extraordinaria.

Solvi Hermanno Joannis cum socio, pro extrahendis lapidibus, qui ex ruina muri juxta ecclesiam in fossatum civitatis ceciderant, 2 fl.

Item, solvi Henrico de Cothen, qui describi curavit formulam conditionum reaedificandi praedictum murum collapsum, 3 st.

Item, eid. solvi de scitu et consensu Dominorum commissariorum, pro certis suis laboribus et pro bis mille quadringentis quinquaginta lapidibus ab illo emptis juxta ejus schedulam et specificationem, 23 fl. Item, adhuc duodecim florenos, loco honorarii et liberalitatis ergo donavi eod. tempore constructionis muri, ut opus construeretur eo solidius et perfectius, facit simul 35 fl.

Item, solvi Rodolpho N. pro cancellis vimineis affixis ante fenestras vitreas in schola, simul 34½ st.

Summa quinta, 76 gl. 3 st. 1 d.

Summa omnium expositorum, 891 gl. 18 st. 11 d.

Qua collata cum summa omnium receptorum, quae fuit 872 gl. 14 st.

Manifestum evadit plus per me esse expositum, quam receptum, 19 gl. 4 st. 1 d.

Sed, quia adscriptos expensis 27 st. 2 d., datos Guilhelmo Lamsweerdio, quaestori non numeravit et similiter quatuor st., debitos conven. Da., veniunt in diminutionem, *etc.*

LAMBERTUS VANDER BURCH.
ARNOLDUS ESCH.
PETRUS AB HONTHORST.
FOLCARDUS MONTSIMA.
WILGERUS A MOERENDAEL.

---

5. Computatio Arnoldi Esch, can. S. Joannis, tanquam administratoris scholae et conventus S. Hieronymi, super anno XV^{c}LXXXIIII Remigii inchoante usque ad Remigii anno LXXXV.

De bonis pactivis.

I^{a} Summa, 180 fl. 10 st.

De domibus et cameris conventus.

II^{a} Summa, 51 fl.

Recepta de mercede scholastica.

Item, a M. Reinero Sarcerio, rectore scholae pro mercede scholastica, una cum pecunia festorum solemnium, simul 544 fl. 14 st. 1 st.

Recepta de contributionibus quatuor ecclesiarum et aliorum.

In primis, a Dno Folcardo Montsima, nomine ecclesiae suae S. Salvatoris, 30 fl.

Item, a Dno Wilgero a Moerendael, nomine eccl. S. Petri, 13 fl.

Item, ex parte eccl. S. Joannis, 12 fl.

Item, ab Alberto Foeck, nomine ecclesiae S. Mariae, 20 fl.

Item, a D. Ar. Driel, praeposito Abbatiae S. Pauli, recepi tres nobiles flan., fac. 19 fl. 10 st.

quas vocant *brantleeren*, con-
pro tribus domibus, qualibet ad
5 st.

Summa, 23 fl. 6 st. 7 d.

approbata est haec compu-
Esch, die 4[e] Fbr. 1586,
is commissariis subscriptis:

RTO VANDER BURCH.
RDO MONTSIMA.
RO A MOERENDAEL.
AB HONTHORST.
ESCH.

. decem st. decem d.
lebitis ex computatio-
penes computatorem
or flor. tres st. 5 d.,
lo a Montsima, de
nissariorum supra-
computationis sui
suae suscriptione,

MONTSIMA.

DE

REKENINGEN

VAN DEN EERSTEN KAMERAAR,

DIENSTBAAR GEMAAKT

AAN

DE KENNIS VAN UTRECHT'S KERK- EN SCHOOLSTAAT MET DEN AANKLEVEN VAN DIEN (*)

VAN DEN JARE 1580 AF AAN.

1580—1581.

(Camerαer: ADR. V. MEERLANT.)

'sBisdoms silver. Van Jan v. Leempnt, als gehadt hebbende den ontfanck vd. penningen, gecomen van 't aengehaelde ende *veroofte silver* des bisdoms van Utrecht, ontfangen die somme van 900 ponden, ende dat by maniere van leeninge, om met andere penningen verstreckt te worden tot betalinge vd. maentelyke quote, *etc.*

Predikanten. Werner Helmich, dien. des Woorts in de gereformeerde kercke Christi binnen Utrecht, betaelt de som van 24 p., ende dat tot betalinghe vande montcosten van *twee dienaren des Woorts, uyt Vlaenderen*, die, in afwesen van sommighe predicanten, alhier de gemeente gedient hebben, ses weecken lanck, blyk. by ordinantie des raets, in date den 4. Sept. 81, *etc.*

Hermanus Modetus, dienaer des Woorts alhier t'Uytrecht, betaelt de somme van 50 ponden, hem byden rade toegeleyt boven syn pensie, voor een jaer huyshuyre, verschenen Paeschen anno 1582, blyk. by ordon. des raets, den 7. Aug. 1581, *etc.*

Menyn. Mr. Joos de Menyn, raet inden hove van Hollant, betaelt de somme van 60 ponden, hem geschoncken vande moeyte ende arbeyt, by hem gedaen, als by syne Excell. gecommitteert neffens den heere v. Cloetingen, om te verhoren ende slissen de questie, verresen tusschen de magistraet ende hopluyden deser stadt, omme parthyen aen wedersyden daerop te horen, ende eyntelyk een ordonnancie te concipieren, waerna een yder ten beyden syden hem verstaen sullen hebben te reguleren, blyk. by ordon. des raets, in date den lesten July anno 1581, ende attestatie daer toe dienende, *etc.*

Du Jardyn. Guil. du Jardyn, coopman, de somme van 5300 ponden, ende dat tot leeninge ende in voldoeninge vd. contracte, byden rade deser stadt met hem aengegaen ende gemaect den 6. Fbr. 1581, daerby hy aengenomen heeft verscheiden manufacturen, den schamelen burgeren ende ondersaten deser stadt te leeren, daer tot 400 personen deur onderhouden souden moghen worden, ende te restitueren t'eynden de vier jaren, alle jaer een vierendeel, breder vermogens den voorsz. contracte, ende voorts blyk. byde gerechtel. bekentenisse ende condempnatie voer desen gerechte gepasseert, den 30. July 1582, *etc.*

(*) Wat hier anders nog gegeven wordt, beschouwe men als toegift.

1581—1582.

(Cam.: ADR. V. MEERLANT.)

Opten 4. Sept. 1581 syn ter fortificatie behoeff deser stadt vercoft alle de materialien van *Sinte Meertens capelle inden Weerde*, *etc.*, voor de somme van 289 L. — It., de materialien van 't *Convent v. Bethlehem*, voor de som van 1570 L. — It., de materialien van 't *Convent v. Outwyck*, voor de som van 1610 L. — Opten 12. Mart 1582 seker huysinge ende erve vd. Carmeliten, genoemt *het Moelenhuys*, voor de som van 570 L. — Opt. 23. Jul. 82, 28 voeten erfs inde lengte, in den *hof vd. Carmeliten*, achter *het Molenhuys*, voor 28 L.

Britsen. Ontfangen van mr. Henr. Joostensz., muntmeyster, 354 L. 14 sc., uyt sake hem van stadswegen vercoft ende gelevert syn 5 *britsen*, die de stadstrompers te dragen plaghen.

Leenbank. Pedro Ormea, tafelhouder binnen Utrecht, is op den 20. Augusti anno 1581, by den rade toegelaten, alhier binnen Utrecht te mogen houden *tafel van leeninge*, voer den tyt van 16 jaren, op sekere ordonnancie daervan gemaeckt, mits gevende dese stadt tot een recognitie, tot behoef vd. armen, de eerste vier jaren, 's jaers drie hondert ponden, ende de andere jaren 's jaers 350 ponden. Waerop hy voer 't eerste jaer, verschenen den 20. Aug. 82, betaelt heeft Abraham van Cleeff, tot behoeff vande schamele jongens, meechden ende kynderen, die de manufacture leeren by den statmeester te Preckers, de somme van 300 ponden, ende de andere 100 pont an Floris van Weede, tot behoeff als boven, alle hetwelk alhier verhaelt ende gestelt wordt, tot ontlastinge vanden rendant, voor memorie.

Predicanten. Werner Helmich, predicant ende dienaer des Godelyken Woorts, binnen Utrecht, 325 L. 4 sc. 9 p., van alsulke oncosten, als er gevallen syn in 't yerste opbouwen der evangelische kercke binnen Utrecht, inde jaren 1578 et 1579, ende by sommige particuliere burgeren verschoten syn geweest, alles breder blykende byde specificatie, by den rade belieft, den 27. Augusti anno 1582, *etc.*

Simon Hebelinius, dienaer des Woorts binnen Utrecht, by den rade toegevoecht tot de oncosten gedaen in 't opbrecken ende herwerts comen, ende voer de schade in syn huysraedt ende voerraet daerdeur geleden, blyckende by de ordon. v. date den 2. Jan. 1582, *etc.*, 50 L.

Harmannus Elconius, dienaer des Woorts alhier, hem toegevoecht in respecte als boven, by ordon. 5. Mart 1582, 50 L.

Tako Sibrandi, oock dienaer des Woorts, alhier beroepen vuyt Vrieslant, uyt gelyke sake als boven, 50 L., by ordon. 12 Nov. 1582.

Du Jardyn. Guil. du Gardyn, 100 L., ende dat aen oortgens, tot behoeff vd. schamele kynderen, by hem te Preckers de manufacture leerende, blykende by quitancy van 17 Febr. 1582.

Uurw. v. S. Nicol. Roel. Jansz. v. Royen ende Aert v. Cuyck, als gecommitt. tot den ontfang ende uytgeven van 't maecken van 't *nywe uurwerk* met den aancleven van dien, van Sinte Niclaes kercke, in mindering van 300 ponden, als reste van 600 ponden, by den rade den geburen van S. Niclaes beloofft, tot voltreckinge vd. voorsz. sake, 67 L.

1582—1583.

(Cam.: FRA. V. SNEECK.)

[Geene verandering.]

1583—1584.

(Cam.: DIRC PYLL.)

M. Cuper. Maillart Cuper, betaelt 4 p. 7 sc., voor 't verlos, geleden in 't oversetten vd. penningen, laest gesonden aen *de studenten te Geneven*, blyk. by ordon. 23 Jul. 1584, *etc.*

Wtenbogaert. Johan Augustynsz. Wten Bogaert, dienaer des Goddelyken Woorts binnen Utrecht, toegevoecht, totte costen by hem gedaen, soe in de reyse van *Geneven* her-

werts, als alhier, eer hy aengenomen werde ende hem oefende met propositien ende andersins tot sinen dienst noodich, blyk. by beliefstenisse des raets, in date den 8 Jan. 1585, met quitancy, *etc.*, 25 L.

1584–1585.

(Cam.: D. DE GOYER.) [Als 1582-1583.]

1585–1586.

(Cam.: JOH. V. LEEMPUT.)

Hiero. School. Ontfangen vd. rectoer van *S. Hieronymus Schole*, 53 L. 5 sc., gecom. van 't schoolgelt vande jongens van qualite, 't selve school gefrequenteert hebbende van Paeschen tot Victoris 1586.

S. Excell. De pachtenaers vanden visch-excys laten corten de som v. 114 L. 7 sc., die sy ten achteren gebleven syn aen den mercktmeyster *van Syne Excell.*, ter cause van visch in den ofslach voor Syn Excell. gemynt ende gecoft, daervan sy tot geene betalinge hebben kunnen geraken, nyet tegenstaende alle behoerlyke debvoiren daerinne gedaen, *etc.*, waeromme de raet geliefst heeft, dat de excysmr. deselve somme an syn pacht sal mogen corten, *etc.*

P. Buys. D'excysmrs. vd. wynsys deses jaers laten corten de som van 288 L. 4 sc., ende dat van wegen ende ten behoeve van Wouter Dircxsz. Borchorst, als man ende voocht van Luytgen Herbert v. Payenborchs weduwe, ter cause van alsulcke teercosten ende gedroncken wynen, als ten huyse v. Herbert voornoemt gedaen syn by mr. Pauls Buys, aldaer byden burgerhopluden in verseeckeringhe gebracht, met den bevelhebbers ende burgers, die op hem wachten, sedert den 9. July 1586 tot den 15. Aug. daeraen volgende, ten welcken daghe deselve Buys deur authorisatie van 't gerecht, (gedaen op de verclaringe vande burgerhopluden, vandat Syn Excell. hem belast hadde, dat men voorss. Buys in stricter gevangenisse stellen soude) by den substituytschout gebrocht is op Hasenberch, sonder dat yemants deselve costen betaelt heeft, waeromme de raedt deser stadt, na menichfuldige requesten ende sollicitatien, insiende de gelegenheit der saken, by maniere van provisie, geconsenteert heeft den voorss. Wout. Dircxsz., dat hy deselve costen sal moegen corten aen de excysen, die hy der stadt schuldich is, ende also onderhouden ter tyt toe by sententie of andersins, gekent ende verklaert sal syn, wie deselve penningen schuldig sullen syn te betalen, alles blykende by behoerlyke specificatie ende remonstrantie, mitsgaders de beliefstenisse des raets, daerop gegeven den x. Jan. 1588, met quitantie daer toe dienende.

Ander uytgeven, gedaen tot onderhout vande predikanten *ende appenditien vandien.*

Wernerus Helmichius, predicant ende dienaer des G. Woorts, betaelt 450 L., als: 400 L. voor een jaer tractements ende 50 L. voor een jaer huyshuur, beyde verschenen Victoris 1586.

Nicolaus Sopingius, (aldus.)

Harmannus Elconius, (aldus.)

Harmannus Moded, *uts.*, voor drie vierendeel jaers tractements, eyndende den 14 Spt. 1586, soe 't eerste vierendeel jaers by Claes van Sompeken, anderde cameraer, betaelt is, ende een jaer huyshuur.

Johannes Wten Bogaert, *uts.*, 75 L., voor een vierendeel jaer tractements, verschenen den eerst. Novembr. 1585.

Johannes Wten Bogaert, *uts.*, 350 L., voor drie vierendeel jaers tractement, verschenen den lesten Augusti 1586, nae advenant als andere predicanten genieten ende een geheel jaer huyshuur, verschenen Victoris 1586.

Cornelius Martini Redenburch, *uts.*, 450 L. voor tract. ende huysh., versch. Vict. 1586.

Tako Sibrandi, *uts.*, 225 L., voor een half jaer tractements ende huyshuur, verschenen Paeschen 1586.

Tako Sibrandi vobrn., noch betaelt die som van 600 L., hem by den rade toegevoecht,

voor alle syn doleantien, ende alle beloften die hem in 't herwerts comen enichsins gedaen mogen syn, van een jaer gagie tot een afgescheydt ende andere actien van geledene schade, breder in syn requeste vervat, soo hy met de andere dienaren des Woorts, die nu in als veraccordeert waren, sich nyet en heeft begeert te conformeren, ende deur dien van sinen dienst verdragen is, alles breder blyckende by syn requeste ende ordonnantie des raets, daerop gegeven, 19 May 86.

Petrus Barck, pred. ende dienaer des G. W. opte Vaert, betaelt 80 L., voor een jaer tractements, hem van stadswegen toegeseyt ende verschenen Remigii 86.

Petr. Barck voorn., noch 100 L., om jegens den aenstaenden winter hem eenichsins mede te versorgen, tot dat op syn onderholt versien sal syn, by ordo. 8 Aug. 1586.

Jan Augustynsz. Wten Bogaert, 20 L., van een half jaer loons, syn vader competerende, ende verschenen 11 Fbr. 86, vandat hy als schoolmr. in de geref. kerke gedient heeft, *etc.*

Aert Andriesz., 40 L., voor een jaer loons, versch. Joh. te midsomer, an. 86, vandat hy als coster der geref. kerke gedient heeft, *etc.*

Mr. Henr. Cornelisz., organist, 18 L. 15 sc., uyt sake hy sedert den 1. May anno 85, totten lesten Januar. 86, dus ¾ deel jaers, als organist in de kerke van S. Marien, voor en na de predicatie die gemeente aldaer gedient heeft, daer voor hem toegevoecht syn jaerlycx 25 ponden, mak. voor de drie vierendeel jaers, blykende by acte des raets *etc.*, 18 L. 15 sc.

Mr. Henr. Cornelisz., organist voorn., noch 18 L. 15 sc., van gelyken dienst noch drie vierendeel jaers gedaen, ende geeynt primo Novemb, 1586, *etc.*

Willem Willemsz., 25 L., een jaer gagie, vandat hy de gemeente in S. Marien kerk als coster gedient heeft, uytgaende May 86, *etc.*

De erfgenamen van mr. Augustyn Wten Bogaert, 70 L., voor een half jaer gagie, mr. Augustyn verschenen den 11. Aug. 86, ter cause van 't schoolmeesterschap.

S'. van 't onderh. der PP., 3722 L. 10 sc.

Ander uytgeven, gedaen tot onderhout vd. Rector ende de Schoolmeesters van S. Hieronymus schole *van deser stads wegen aangenomen.*

Mr. Johannes Arcerius, rectoer, betaelt voor een vierendeel jaers gagie, verschenen 18 July 86, vandat hy als rectoer de voorn. schole bedient heeft, daervoor hem toegevoecht syn boven vry huyshuur, jaerlyx 550 ponden, blyckende by acte van aenneminge des raets, in date den 18 Apr. 86, mit quitancie daer toe dienende, waeromme alhier 137 L. 10 sc.

Mr. Johannes Arcerius, noch voor het andere vierendeel jaers gagie, geëxpireert den 18 Octobr., *etc.*, 137 L. 10 sc.

Mr. Anthonis Gybertsz., aengenomen tot schoolmr. *tertiae class.*, betaelt voor syn gagie, een half jaer lang, eyndende 10 Oct. 1586, blyckende byde ordon. ende taxatie des raets op 't loon vd. schoolmeesters, gestelt den 2. Aug. 1586, *etc.*, 150 gl.

Bernardus Zwerdecroon, aengenomen tot schoolmr. *quartae classis*, betaelt voor een half jaer loons sines diensts, geeynt als boven, 150 L.

Johannes Caesarius, aengenomen tot schoolmeester *quartae classis*, voor een half jaer loons, *etc.*, 137 L. 10 sc.

Isebrandus Johannis, aengenomen tot schoolmeester *sextae classis*, voor een half jaer loons, als boven, 112 L. 10 sc.

Johannes ab Everdingen, aeng. tot schoolmr. *septimae classis*, een half jaer loons, 100 L.

Johannes ab Everdingen, noch voor een half jaer arbeyts ende dienste, die hy mede gedaen heeft, om te leeren de kynderen in *octava classe*, by ordon. van 21 Oct. 1586, 50 L.

Summa, 975 L.

1586–1587.

(Cam.: Fra. Gerritsz. Bogaert.)

Vanden rectoer van S. Hieronymus schoole ontfangen, *etc.*, 63 L.

Predikanten. Wern. Helmichius, *etc.*, 1 jaer tr. ende huish., 450 L. — Nic. Sopingius, id., 450 L. — Harmannus Elconius, id., 450 L. — Jo. Wten Bogaert, id., 450 L. — Corn. Martini, id., 450 L. — Harm. Moded, id., 450 L.

De samenlyke predicanten ende dienaers boven genoemt, noch 112 L. 10 sc., heml. 20 Oct. 87, by schoudt ende borgermrn. toegevoecht ende den 14. Nov. byden rade geapprobeert, ter cause sy enen geruymen tyt de plaetse vd. sevenden dienre bewaert hebben, *etc.*

Harm. Elconius, *etc.*, 150 L., hem byden rade toegevoecht in zyne noot ende om andere consideratien, by ordon. 'sraets, 19 Aug. 86.

Petr. Barck, pred. *etc.*, op de Vaert, voor een jaer tractement, hem van stadswegen toegeseyt, ende versch. Remigii 87, 80 L.

Aert Andriesz., coster, 10 L., voor een vierendeel jaer gagie, versch. Remigii 86.

Aert Andriesz., *etc.*, voor een geheel jaer gagie, *etc.*, als coster, versch. Remigii 87, hem byden rade toegevoecht 1 Fbr. 87, 100 L.

Gerit Quirynsz. v. Meyendael, 40 L., voor een jaer gagie, versch. xı Aug. 87, vandat hy als schoolmr. de geref. kercke gedient heeft, blyk. by acte van aenneminge.

Corn. v. Leeuwen, sieckbesoecker, 100 L., voor een half jaer gagie, versch. Paesch. 87, ter cause v. syne dienst, blyck. by ord. des raets 7 Aug. 87.

Corn. v. Leeuwen voorsz., 100 L., voor een halff jaer gagie, versch. Remig. 87.

Hiero. School. Mr. Jo. Arcerius, rectoer, een jaer gagie, versch. 18 Oct. 87, 550 L. — Mr. Anto. Gysbertsz., schoolmr. *tertiae cl.*, een jaer gagie, versch. 10 Octbr. 87, 300 L. — Bern. Zwerdecroon, schmr. *quartae class.*, een jaer g., 300 L. — Jo. Caesarius, schmr. *quintae class.*, een jaer g., 275 L. — Ybrant Johannis, schoolmr. *sextae class.*, een jaer g., 225 L. — Jo. ab Everdingen, schoolmr. *sept. cl.*, *uts.*, 200 L. — Augustinus Vrolo, schoolmr. *octav. class.*, uts., 150 L. — Aug. Vrolo, uts., huishuur, soe hy geen woningh en heeft gehadt in 't convent van S. Hiero., 14 L.

Trello. Heer Charles van Trello, ridder, heer van Schulleberch, scholtes deser stadt, tot onderhoudinghe van syn dienres vander justicie, welverstaende, dat dit gedaen is *ex gratia*, voor dese reyse, ende sonder dat hetselve getrocken sal moghen worden in consequentie, by ord. 10 Nov. 86, 48 L.

Moded. Herm. Moded, ter cause vd. costen ende teeringe, by hem gedaen over ende op de *reyse van Engelant*, daertoe hy gecommitteert is geweest, by spec. ende ordon. des raets, daerop gegev. 20 Apr. 87, 466 L. 12 sc.

Rattaller. Phil. Rattaller, ter cause vd. costen, *etc.*, als hy gehadt heeft, in syn reyse gedaen *aende Mat. v. Engelant*, den 22. Dec. 86, by specif. ende ordon., *uts.*, 446 L. 1 sc.

1587—1588.

(Cameraer: —?)

Predikanten. W. Helmichius, 450 L. — Nic. Sopingius, 450 L. — H. Elconius, 450 L. — Do. Wtenbogaert, 450 L. — Corn. Martini, 450 L. — H. Moded, 450 L. — Die samentlike ses predd., *etc.*, voor de dienst v. een sevenden, *uts.*, 450 L.

Aert Andriesz., *uts.*, 100 L. — Corn. v. Leeuwen, *uts.*, 200 L. — Gerit Quirynsz. v. Meyendael, *uts.*, 40 L.

Mr. Henr., organist, voor een jaer gagie, versch. Victoris 88, vandat hy 't orgel Sinte Marien bedient heeft, 25 L.

S'. van 't onderh. der pred., 3515 L.

Hiero. School. Mr. Jo. Arcerius, rectoer, *uts.*, 550 L. — Anto. Gysbertsz., *uts*, 300 L. — B. Zwerdecroon, *uts.*, 300 L. — Jo. Caesarius, *uts.*, 275 L. — Ybr. Johannis, *uts.*, 168 L. 15 sc., voor ¾ jaers, geeynt 10 Jul. 88. — Jo. v. Everdinghen, *uts.*, 212 L. 10 sc., een jaer gagie, versch. 10 Oct. 88, ter cause hy eerst in *septima* ende daer na in *sexta* gedoceert heeft. — Anto. a Rawesway, ter cause v. 3 maenden diensts, versch. 10 Oct. 88, vandat hy in *septima class.* gedoceert heeft, 50 L. — August. Vrolo, *uts.*, 150 L.

Materialien v. Oudemunster. Ander uytgheven, gedaen deur ordinancie des raets ende magistraets deser stat, tot behouf van verscheyden arme personen, in respect van 't ransoen, tot behouf vanden armen bedongen ende gecomen vande vercopinge vande materialien van Oudemunster kerk, 171 L. 10 sc.

P. Buys. Joriaen v. Geldermalsen, gewesene cipier op Hasenberch, 100 L., hem toegevoecht voorde gedane teercosten v. mr. Pauwels Buys, aldaer gebracht byden substituyt schout, geassisteert met Reinier Vereem, hopman, Abra. v. Cleeff ende andere bevelhebbers, den 20. Jul. 86, ende voorts aldaer in bewaringhe gehouden tot den 7. Nov. daer aen volgende, ende voor alle moeiten met hem in de voorsz. tyt gehadt, ende alle diensten, hem gedaen, breder in syn requeste aengetoghen, ende dit alles behoudlen deser stadt hore actie, op den genen, die dit te betalen by justitie gecondempneert sal worden, blyk. by appte des raets, 28 Jul. 88.

Prouninq. Gerrit Prounineq, genaemt v. Deventer, anderde burgermeeeter deser stadt, betaelt de somme van hondert ende vyftich ponden, daeraff hy belooft heeft bewys te doen ende ordonnantie te leveren, alles blyk. syn handschrift vd. 14. Mart. 87.

NB. Dese post doorgehaalt ende *in margine* geapp.: By gebreke van ordonantie geroyeert, ende sal rendant hem addresseren anden selven Deventer, om van hem te hebben ordonnancie of bewys, daer by ter naster rekeninghe deselve somme mede sal mughen profiteren.

1588–1589.

(Cam.: Gysb. Anthonisz. v. Voorst.)

Ontf. vd. rector van S. Hieron. schoole, 198 L. 11 sc. 3 p.

Predikk. W. Helmich., 450 L. – N. Soping., 450 L. – Herm. Elconius, 450 L. – Jo. Wten Bogaert, 450 L. – Corn. Martini, 450 L. – Herm. Modetus, 112 L. 10 sc., ½ jaers tract. ende huish., verschenen Corsmisse 88.

De voorsz. ministers tsamen 112 L. 10 sc., van ½ jaers, voor den dienst vd. zevenden predikant, 20 Oct. 87, by den schout ende burgermern. toegevoecht, ende den 14. Nov. by den rade geapprobeert.

Corn. van Leuwen, *u/s.*, 200 L. – Aert Andriesz., *u/s.*, 1 L. – Werner Helmichio, tot behouff vd. *sanger* inden Dom, de somme van 10 L., wt sake deselve in de Domkerke voor ende na de predicatien, de psalmen opgeheven ende in 't singen geintoneert heeft, den tyt van een vierendeel jaers, verschen. Nov. 88.

Summa, 3785 L.

Hiero. School. Mr. Jo. Arcerius, rect., ½ jaer gagie, versch. 18 Apr. 89, 275 L. – Mr. Antho. Gysbertsz., ½ do., 150 L. – Bernh. Zwerdecroon, *u/s.*, 150 L. – Jo. Caesarius, *u/s.*, 137 L. 10 sc. – Jo. ab Everdinghen, *u/s.*, 112 L. 10 sc. – Antho. van Ravesway, 100 L. – Aug. Vrolo, *u/s.*, 75 L.

Mr. Jo. Arcerius, rector, noch 100 L., in respect vd. opsegginghe syns diensts ende d'emigratie daer nae te volgen, blyk. by appost. des raets, lest. Fbr. 1589, *etc.*

Mr. Reinerus Sarcerius, aengenomen rect., inde plaetse van Arcerius voorn., 168 L., als 150 L. voor ½ jaer gaige, syns diensts, als rector ende lector *tertiae classis*, gedaen, versch. 1 Oct. 89, ende noch 18 L., hem toegevoecht voor syn opbreken tot Weesp ende wederkeren alhyer.

Mr. Antho. Gysbertsz., lect. *IV. classis*, 80 L., wt sake van ½ jaer gaige syns diensts, in 't voorsz. classe gedaen, versch. 7. Oct. 89.

Guil. de Bont, aengenom. schoolmr. in *V. classe*, 50 L., voor ½ jaer gaige, versch. 1 Oct. 89.

Jo. ab Everdinghen, schoolmr. in *VI. cl.*, 45 L., wt sake als voren.

Peter Geeck, schoolmr. *VII. cl.*, 25 L., blyk. als boven.

Arnold. v. Boxtell, schoolmr. *VIII. cl.*, 32 L., wt sake blyk. by ordonantie.

Somma, 1500 L. 11 sc.

Mr. Henr. Cornelisz., organist, betaelt de somme v. 25 L., een jaer gagie, versch. Allerheiligh. 89, vd. orgeldienst in S. Mariekerk.

Klokkespel. Den voorn. Mr. H. Cornelisz., 12 L. 10 sc., ½ jaer gagie, vandat hy 't uurwerk op 't stadthuys waergenomen, gestelt, ende twe mael des weeks daerop gebeyert heeft, tot recreatie vd. borgerye, versch. 4 Jun. 89.

Prouninoq. Desen cameraer hadde in syn voerg. rek. gestelt anden anderden borgermr. Deventer betaelt te hebben 150 L., die hem aldaer geroyeert syn, ende soe nochthans promptel. blyckt by 't hantschrift vd. voorn. burgermr. Deventer, vd. 14. Maart 87, dat hy rendant hem, (als representerende den anderden burgermr., wiens bevelen den cameraer staen te obedieren) de voorn. penn. heeft aengetelt, dat hy rend. ooc syn wterste debvoir, om naerder bescheyt vd. selven burgermr. te hebben, gedaen heeft, hoe wel hy daertoe niet en heeft konnen geraken, waeromme hy 't verlos vandien niet en behoort te draghen, soe brengt desen rendant, om deselve redenen, noohmael alhier in 't uytgeven, 150 L.

Apostille: Dat den cameraer vorderen sal aende burgermrs. Ruysch ende Deventer, waer, off in wat sake dese penningen geemployeert syn, op pene van deselve op hunl. te verhalen, ende daerof te leveren acte, binnen 3 maenden.

1589–1590.

(Cam.: Dirc Pyl.)

Ontf. vd. rector, *etc.*, 258 L. 9 sc. 6 d.

Predikk. W. Helmich., 100 L., voor ½ jaer, versch. Lichtmisse 90. — Id , 25 L., huysh., versch. Paeschen 90. — Id., 25 L., voor syn portie, ter cause vanden dienst, die hy in 't voorjaer te meer gehadt heeft, overmits d'afdankingh vd. vyfden pred., by ordon. 4 May 1590. — Jo. Wten Bogaert, 100 L., ½ jaer, versch. 30 Nov. 89. — Id., *uts.*, 100 L., versch. 28 Fbr. 90. — Id., 25 L., huur. — Id., 25 L., voor meerdere moeyte *etc.*, *uts.* N. Soping., 125 L., ½ tr. ende huur. — Id., 61 L , hem op syn te kennen geven toegevoecht, 25 voor ½ jaer huur, ende 36 L. voor eene vereeringhe ende andere pretensien, in syn requeste verhaelt, by ord. 13 Apr. 90. — Cornel. Martini, 100 L., voor ½ jaer gagie. — Id., 125, als Soping. — Henr. Caesario, 425 L., als 100 L. voor syn opbreken tot Schoonhoven alhier te comen, 50 L., voor syn dienst tot Paesch. 90, 300 L. voor ½ jaer tract., versch. 90, huur 25 L.; soe hem byde medt des jaers toegevoecht syn 600 L. voor syn dienst ende 50 L. tot huysh., by acte 30 May 90.

Gerrit van Blochoven, mededienaer, *etc.*, 50 L., ter cause hy, eer hy eintelyk was aengenomen, alhier op grote costen in een herberghe hadde ghelegben, ende anders, breder blyk. by req. ende ordo. des raets, 30 Mart. 90. Denselv. 325 L., voor ¾ jaer gagie en huyshuur. — Johanni Andellio, mededienaer *etc.*, 100 L., in recompensie van costen ende moeyten, in 't transporteren van hem, syne familie ende huysraet, van Heusden alhier, blyk. ord. 11 May 1590. — Id., 250 L., voor ½ j. tr. et huur, soe hy aengenomen was 's jaers op 450 L., boven noch andere 50 L. tot syn huysh., by ord. 30 May 90 ende approb. van 29 Jun.

Corn. v. Leuwen, 150 L. voor ¾ jaers. — Aert Andriesz., *uts.*, 70 L., voor een jaer, als voor 't eerste half jaer 50 L., (soe hem 1 Fbr. 87 toegeleyt waren des jaers 100 L.), ende 20 L. voor het nae half jaer, synde syn gagie daerna vermindert op 40 L. 's jaers.

Desen cameraer noch betaelt aen Doct. Jeremias ende Walterus Roy, 100 L., hem toegevoecht in plaetse van een vereeringe, wt sake sy als geleent, voor sekeren tyt het Woort Godes alhier gepredickt ende de gemeente gedient hebben, blyk. by beliefstenisse des raets, 23 Fbr. 90.

Laur. Nyhoff, 33 L., wt sake hy den tyt van 15 daghen, in Januario 1590, in coste onderhouden heeft de ministers Doctr. Jeremiam ende Walterum, mitsgaders Caesarium dry daghen, die hy des daghes angenomen hadde om 20 sc., belopende vermogens beliefstenisse des raets, vd. 20 Apr. 90, 33 L.

Joncker Adriaen van Zuylen, deken S. Jans, betaelt 82 L., wt sake van alsulcke maeltyden, als doctor Jeremias, Walterus Roy, heur huisfr. ende anderen, by henluyden ten eeten geweest synde, inde maenden van Januario ende Februario 1590; terwylen syl. alhier der kerke ende gemeente waren dienende, tot den selven heer deken hebben geteert, breder blyk. by specif. byden rade belieft, 30 Marty 90.

Jacob Schendel, wyntapper, 27 L., wt sake hy getapt ende ten behoeve vd. voorsz. ministers, doct. Jeremias ende Walterus Roy, laten volghen heeft 45 quaerten frans. wyns, ten tyde sy eerst tot Nyhoff ende nae totten deken v. S. Jan waren gelogeert, yeder quaert tot 12 sc., by beliefstenisse des raets vanden 22 Jul. 90.

Bernt Stell betaelt 98 L. 10 sc., van alsulke maeltyden, als by doctor Jeremias ende Walterus de Roy voorsz., oeck eenige vd. magigistraet tsynen huyse geteert, ende wynen gedroncken syn, sedert den .. Dec. 89 totten 23 Fbr. 90, breder by specif. belieft byden rade van 27 Jul. 90.

Bernt Stell betaelt 107 L. 8 sc., v. alsulke maeltyden, als by Henr. Caesarius, minister, sedert 28 Fbr. 90 tot 12 May daeraen volg. tsynen huyse gelogeert, eer hy finalike was aengenomen, syn geteert ende wynen gedroncken, breder by specificatie, *etc.*

Bernt Stell betaelt 8 L., van eenighe maeltyden, by Joh. Andellius, mede minister, te synen huyse, in Apr. 90 geteert ende oeck eenige wynen toen gedroncken, *etc.*

Jacob v. Pemmel, raet, betaelt 98 L. 6 d., van alsulke costen, als hy gehadt heeft inde reyse op Leyden, den Haghe, Delft, Rotterdam, Dortrecht, *etc.*, in 't vervorderen van 2 ministers, dese doct. Jeremiam ende Walterum, alhier te crygen, omme voor sekeren tyt de gemeente alhier te dienen, blyk. by specif. byden rade belieft 5 Jan. 90.

Ja. van Bemmel, noch 19 L. 3 sc., wt sake van oncosten, als hy gehadt heeft in de reyse op Gorckum ende Heusden, blyk. by specif. van 16 Febr. 90.

Ja. v. Bemmel, 13 L. 1 sc., van oncosten in de reyse op Schoonhoven, in 't versoeken van Henr. Caesarium, ministrum, belieft 23 Febr. 90.

Ja. v. Bemmel, 50 L. 16 sc., van oncosten, in sekere reyse op Gorcum, Heusden, Schoonhoven ende Haghe, belieft 6 Apr. 90.

Ja. v. Bemmel, 10 L. 4 sc., van oncosten, inde reyse op Gorinchem, *etc.*, by specif. 31 Aug. 90.

Ja. v. Bemmel, 6 L., voor sekere dienste, *etc.*

Hiero. School. Mr. R. Sarcerius, rector, een jaer gagie, 325 L., versch. 1 Oct. 90, soe hem in 't aennemen des jaers belooft was 's jaers 300 L., synde voor 't voer half jaer 150 L., ende daernae opten 4 May 90 geaugmenteert op 350 jaerlicx, bedrag. alhier voor 't na half jaer 175 L.

Mr. Gysb. Anthonisz., *lect.* IV^{ti}, 172 L. 10 sc., so hem syn gaige verbetert is 's jaers op 185 L.

Willem de Bondt, *lect. quint.*, 112 L. 10 sc., so hem syn gaige verbetert was op 125 L.

Jo. v. Everdinghen, *lect. sext.*, 170 L. 10 sc., verbetert op 125 gl. 's jaers.

Aert Hose v. Boxtel, *lect. sept.*, 72 L. 10 sc.

Peter Coeck, schoolmeester in *oct. cl.*, 75 L.

S^{a}. van 't onderh. vd. schole, 875 L.

Aelmissen. Jac. Snoeck, als bouckhouder over de aelmissen, die gegeven worden in Gereform. kerke, de somme van 35 L., 7 sc., omme gedistribueert te worden by de diaconen onder den armen deser stadt, by ordon. 29 Jun. 90.

Weeskinderen. Jo. Splinter, lakencoper, 32 L. 2 sc., wt sake v. alsulke lakenen ende anders, als by den huysmeester van 't weesh. by kennisse der regierders deser stadt tot cledinghe v. 2 meyskens, die inden selven huyse souden werden innegenomen, by beliefsten. 19 Jul. 90.

Mr. Henr. Cornelisz., organist, *uts.*, 25 L.

1590—1591.

(Cam.: Dirc Pyll.)

Vanden rector, 205 L. 5 sc.

Predikanten. Henr. Caesario, dienaer *etc.*, 600 L., voor een jaer tract., versch. 1 Oct. 1591.

Denselven, een jaer huyshuur, versch. Victoris 91, 50 L.

Ger. Blochovio, mededienaer, 447 L. 10 sc., voor een jaer tract., versch. 20 Nov. 91.

Denselven, 50 L., een jaer huyshuur.

Johanni Gerobulo, mededienaer *etc.*, een jaer gagie, gevallen lest. Oct. 91, 500 L.

Denselven, huyshuur, 50 L.

Denselv., tot vervallinge vd. costen, by hem gedaen in 't opbreken tot Harderwyck, ende met wyf ende kynderen alhier (daer hy beroupen was) te komen, 50 L.

Wouter Martenswaert, weert in 't *Poortgen*, 33 L. 15 sc., wt sake van alsulke maeltyden, als by Gerobulo voorsz., sedert den 6 Nov. 1590 totten 27 daeraen volgende, tot synen huyse syn verteert, de wyn daermede inne gerekent, by specif. 7 Oct. 90.

Ja. van Bemmel, schepen, 25 L. 1 sc., v. oncosten, in 't reysen op Harderwyck, om Gerobulum als pred. te beroepen, by belieftenisse 28 Nov. 90.

Den voorn. v. Bemmel, 74 L. 2 sc., van oncosten *etc.*, by hem ende Gerobulo voorsz., gedaen in 't reysen ende wederkeren aende magistr, van Delft, volg. haer commissie, by belieftenisse 1 Maert 91.

Ja. v. Bemmel ende Jan Geritsz. v. Lith, 55 L. 8 sc. 9 d., van oncosten *etc.*, in 't reysen met Joh. Gerobulo, volg. commissie, naer Salt Bommel, Gorcum et Workum, by belieftenisse 23 Aug. 91.

Aert Andriesz., *uts.*, geaugment. tot 60 L. — Will. Willemsz., 75 L., over ¾ jaers, vandat hy inden Dom, als inde Buyrkerke, voor ende naer de pred. de gemeente met lesen ende de psalmen voor te singen, gedient heeft, 's jaers op 100 L., by ordon. den lest. Mey 91.

Somma van 't onderhout der predicanten, 2060 L. 16 sc. 9 d.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerio, rect., een jaer, 350 L. — Deselve ½ jaer de lessen in *quarta* waergenomen ende voor oncosten, vande nywe meesters in deselve schole aengenomen, by ordon. 11 Jan. 91, 36 L.

Jacobo Cauvio, *lect. quartanorum*, 168 L. 16 sc., voor ¾ jaer gagie, soe hy 3 Nov. 90 aengenomen is geweest. — Denselven, voor syn opbreken met syn huysgesinne van Naerden alhier te comen, volgens syn acte van aenneminge, 12 L.

Will. de Bondt v. Beusichem, *lect. quintanorum*, over een jaer, 125 L.

Peter Couck, *lect. sextanorum*, voor een jaer, 125 L.

Aert Hose van Boxtel, *lect. septanorum*, een jaer, 100 L.

Harman Harmansz. Riemsdyk, schoolmr. in *octava classe*, voor ¼ jaer, 25 L.

Mathys Geritsz., des voorn. Harman Riemsdycx navolger, voor ¾ jaers, 75 L.

Somma *etc.*, 1066 L. 16 sc.

Pr. Maurits. Mr. Jo. van Everdinghen, goutsmith, betaelt de somme v. 873 ponden 8 sc. 9 denier, ende dat voor seker bague, gegarneert met diamanten ende robynen, met een gouden keten daeraen, die van stads weghen geschoncken es den Hoochgeb. Furst, Grave Maurits van Nassau, *etc.*, Stadthouder v. Utrecht, *etc.*, breeder blyckende by specificatie, ordon. des raets vd. 18 Jan. 1591, ende quitantie.

Gerritge van Cleeff, sydlaken cooper, 17 L. 17 sc. 6 d., van verscheiden waren, t'haren huyse doen halen, daervan gemaect es een *custodie totte bague*, Syne Excell. geschoncken, blyk. by belieste specificatie, *etc.*

Betaelt Engelbert vd. Myle, controlleur, ende Artus Pels, coeckenschryver van 't hoff van Syn Excell., de somme van 44 L. 17 sc. 6 d., omme deselve te distribueren onder den gesinde van Syn Excell., volg. de lyste, hun byde magistraet deser stadt gelevert, ten tyde Syn Excell. als stadhouder worde aengenomen, blyk. by deselve lyste, ord. 27 Nov. 1590.

Mr. Henr. Cornelisz., organist, *uts.*, 18 L. 15 sc.

1591—1592.

(Cam.: Goert vander Eem.)

Vanden rector, 273 L. 11 sc.

Predikk. Joh. Gerobulo, *etc.*, 500 L. — Id., huur, 50 L. — Henr. Caesario, *etc.*, 600 L. — Id., huur, 50 L. — Ger. Blochovio, *etc.*, 450 L. — Id., huur, 50 L. — Aert Andriesz., *uts.*, verbetert tot 90 L. — Will. Willemsz., *uts.*, 100 L.

Peter v. Bergen, van toesicht te hebben in den Dom, geduyrende de predicatie, datter geen insolentie- van jongens ende kynderen soude gebeuren, ordon. 7 Aug. 92, een half jaer gagie, 8 L.

Summa *etc.*, 1898 L.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerius, 350 L. — Ja. Thouw (!), *lect. quart.*, 225 L. — Will. Bont, *lect. quint.*, 125 L. — Pet. Conck, *lect. sext.*, 125 L. — Aert Hose v. Boxtel, *lect. sept.*, 100 L. — Math. Geritsz., *lect. octavae classis*, 100 L.

Somma *etc.*, 1025 L.

1592—1593.

(Cam.: Goert vd. Eem.)

Vanden rector v. S. Hiero., 304 L. 19 *s.* 9 d. — It., 314 L. 12 sc.

Predikanten. Jo. Gerobulo, gaige et huur, 550 L. — It., vandat hy den tyt van 79 daghen in cost ende dranck onderhouden heeft Joh. Ambrosium, dienaer des Woorts tot Amsterdam, ter begeerte deser stadt alhier gecomen ende de gemeente gedient hebbende, daechs tot 18 sch., volg. ordon. 3 Spt. 93, 71 L. 2 sc.

Johanni Ambrosio, geschoncken voor syne voorschreven gedanen dienst, by ord. 3 Spt. 91, 50 L. 12 sc.

Henr. Caesario, mededienaer des Woorts alhier, jaers tractement, 600 gl. — Huur, 50 L.

Ger. v. Blochoven, een jaer gagie, 450 L. — Huur, 50 L.

Aert Andriesz., *uts.*, 100 L. — Will. Willemsz., *uts.*, 100 L. — Casp. Venroy, om stilte inden Dom ende Buurkerk te houden, *uts.*, 16 L.

Ja. v. Bemmel, van costen ende vacatien, in Dec. 92 gedaen in de reyse in den Haghe ende Haerlem, aenden pred. Jo. Amsinck, by belieft. 23 Apr. 93, 29 L.

Ja. van Bemmel, wt sake als voren, in 't reysen naer Amst., Majo 93, versoeckende *een predicant alhier geleent* te worden, by specif. 9 Jun. 93, 35 L. 12 sc.

Ja. v. Bemmel, *uts.*, in gelyke reyse tot Amst., by specif., 21 Aug. 92, 10 L. 13 sc.

Jac. v. Bemmel, ende Oth Jansz. v. Roen, voor twe diversche reysen op Amst., by specif., 21 Aug. 92, 54 L.

Iid., voor gelyke reyse ende oncosten, gedaen aen den magistraet te Amst., belieft 27 Aug. 93, 24 L.

Will. van Sommeren ende Oth. Jansz. van Roen, in de reyse tot Vlissingen, omme te beroupen D. Dan. de Dieu, by specif. 54 L. 10 sc. 6 d.

Jan Geritsz. v. Lith, raet, voor de reyse opden Haghe, by specif. 17 Spt. 93, 42 L. 8 sc.

Deselve, voor de reyse op Amst., omme weder te versoucken Joh. Ambrosium, blyk. als boven, 11 L. 2 sc.

Deselve, voor de reyse als voren, by specif. 8 Oct. 93, 15 L. 19 sc.

Summa vd. Pr., 2274 L. 8 sc. 6 d.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerio, rect., een j. gagie, 350 L. — Ja. Tauvio (!), *lect. quart.*, een j. gagie, 225 L. — Will. Bont, *lect. quint.*, *uts.*, 125 L. — Pet. Couck, *lect. sext.*, *uts.*, 125 L. — Aert Hose van Boxtel, *lect. sext.*, *uts.*, 100 L. — Mathys Gerritsz., *lect. oct.*, 100 L.

Somma, 1025 L.

Bibliotheek. Floris v. Wede, 7 L. 10 sc. 6 d., dat hem by slote van rekeninge es competeerende, wt sake syner administratie, gehadt ende gedaen in 't erigeren v. seeckere *bibliotheca*, gestelt in 't choor van Sint Jans kercke alhier, blykende by de voorsz. rekeningh, ende ordon. 22 Jan. 1593.

1593—1594.

(Cam.: Jac. v. Bemmel.)

Vanden rector, 319 L. 9 st. — It., 328 L. 8 sc. 1 d.

Predikanten. Jo. Gerobulo, *uts.*, 550 L. — Henr. Caesario, *uts.*, 650 L. — Ger. v. Blochoven, 550 L., mede gestelt synde op 500 's jaers. — Aert Andriesz., *uts.*, 100 L. — Will. Willemsz., *uts.*, 100 L. — Corn. van Leeuwen, *uts.* — Casp. Venroy, *uts.*

Will. v. Someren, raet, van teercost. *etc.*, als by myn heere ende borgermr. Renesse vd. Aa, Jo. Gerob. ende H. Caesarius, ende hem gedaen syn, vanden lest. Jan. tot 3 Fbr. 94, in sekere commissie tot Leyden, by specif., belieft 11 Fbr., 73 L. 9 sc.

Will. v. Someren, *uts.*, in sek. reyse op Amst., by ordon. 11 Mart. 94, 12 L. 10 sc.

Die weerdinne *inden Zwarten Ram* tot Utrecht, van verteerde costen, als by Doctor Junius, van Leyden, alhier ontboden, te haren huyse gedaen syn, vanden 16 tot 23 Apr., by ordon. 29 Apr. 94, *etc.*, 22 L. 1 sc.

Gosen vd. Voort, secret., 32 L. 16 sc., voor 4 engelsche nobelen in specie, by hem ter ordon. v. myn heeren burgermrn. gehandtryckt aen Doctor Junio, voor syne diensten ende oock voor syn verschoten vrachten ende oncosten, in de reyse van Leyden tot hier ende wederomme, als voren 32 L. 16 sc.

Avondmaal. Lenaert Scholten, 12 L. 12 sc., ende dan noch 12 kannen rynsche wyns, by syn huysvrouwe Sophia Rycken, *in 't Lam*, den 28 Sept. 89, in 't communiceren ofte uitdeylen des Heilighen Avontmaels inden Dom gedaen, gelevert ende haer niet betaelt, blyk. by req. ende ordon. 's raets, vd. 16 Sept. 94.

Jo. Gerobulo, voor verscheiden extraord. diensten, by ordon. 4 Nov. 94, 50 L.

Gerrit Krols, weert *inden Hulck*, 27 L. 8 sc., v. verteerde costen, als tot synen huyse gedaen syn by Ursino ende Conchardo, vuyt de Palts alhier beroupen ende gecommen tot dienaers des Godliken Woorts, met hare huysfrouwen ende familie, ende myn heeren vd. stadt, die hun quamen ontfangen ende wellecom heten, by ordon. 14 Oct. 94, 27 L. 8 sc.

Jo. Ursinus, alhier beroupen ende aengenomen tot een dienaer des Godel. Woorts, 210 L., alse: 160 L. 11 sc. voorde vrachten ende oncosten, by hem gesupporteert ende gedaen, om met syn familie ende huysraet tot Franckendael op te breken ende daermede alhier te comen, ende noch 50 L., hem geschoncken voor syne moeyten, by ordon. 4 Nov. 94, *etc.*

Henr. Conchardus, mede als vooren beroupen ende aengenomen tot een dienaer des Godel. Woorts, bel. 240 L. 3 sc., voor vracht *etc.* gedaen, om met syn familie, boucken ende huysraet, tot Erlebach inde Palts, op te breken ende daermede tot binnen dese stadt te comen, ende noch 50 L. voor syn moeyten in deselve reyse, by ord. als voren, *etc.*

Den 18 Nov. 94, heeft de cameraer behantreyckt an Doctor Junio, voor syn vacatien, *etc.*, in Novembri gedaen, ende andere diensten, 36 L. *etc*

Corn. v. Cothen, 12 L. 17 sc., van costen *etc.*, op syn reyse van Loe... tot Utrecht, soe hy beroupen is, om tot Leyden ende elders te studeren, om bequaem te worden tot een dienaer des Godlicken Woorts, by ordon. 20 Jan., 95.

Bernt Stell, anderde cameraer, 118 L. *etc.*, van verteerde costen *etc.*, als tot syn huyse gedaen syn by Ursino ende Conchardo, met huere huysfrouwen ende kynderen ende boden, nae dat sy vuyt *den Hulck* gescheiden waren, ende aldaer verwachten, tot dat hare logementen gereet waren, mitsgaders by myn heren, die hem altemet vergeselschapt hebben *etc.*, blyk. by specif., 118 L. 8 sc.

Summa vd. Predd., 2980 L. 18 sc.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerio, rect., een jeer gagie, 350 L. — Jac. Cauvio, *lect.* IV^{ae}. 225 L. — W. Bont, *lect.* V^{ae}. 125 L. — P. Couck, *lect.* VI^{ae}. 125 L. — A. Hoze van Boxtel, *lect.* VII^{ae}. 100 L. — M. Geritsz., *lect.* VIII^{ae}. 100 L.

Somma, 1225 L.

Henr. Conchardus, dienaer des G. W., betaelt 50 L., tot behouff vande erfgenamen van Doctor Sanchio, in recompense v. seecker bouck, by denselven Dr. Sanchio gemaect ende vuytgegeven, den staten ende de stadt v. Utrecht gededicceert, by beliefton. 12 May 95, 50 L.

1594–1595.

(Cam.: Secr. v. Bemmel.)

Vanden rect., 302 L. 17 sc. 7 d. — It., 380 L. 18 sc.

Predikanten. Jo. Gerobulo, 550 L. — Henr. Caesario, 650 L. — Ger. v. Blochoven, 550 L. — Jo. Ursino, 550 L. — Henr. Conchardo, 560 L. — C. v. Leeuwen, Aert Andriesz., W. Willemsz., C. Venroy *uts.* — Jo. Gerob. & H. Conchardo, voor sekere reyse tot Leyden, by ordon. 14 Jul. 95, 28 L. 3 sc.

Summa, 3349 L. 3 sc.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerio, ½ j. gagie, 175 L. — Jac. Cauvio ende Corn. Knopio, in syn plaetsę gecomen, 225 L. — W. Bont, ½ j. tr., 62 L. 10 sc. — P. Couck, ½ jaer, 62 L. 10 sc. — Aernt Hoze, ½ jaer, 50 L. — M. Geritsz., ½ jaer, 50 L.

Den rector Sarcerio, 225 L., voor ½ jaer gagie, verschenen Remigii 95, uyt sake hy wegens de nywe ordon. op 't school, gemaect 3 Fbr. 95, denselven tyt als rector gedient, *secundam classem* mede geregiert ende oock *institutiones juris* in S. Hiero. kercke openbaer voorgelesen ende gedoceert heeft, alles blyckende byde nywe ordon., *etc.*

Jo. Lontius, aengen. *lector tertiae classis*, voor ½ jaer gagie, versch. Remigii 95, vandat hy in *tertia classe* gedient, oeck des Sonnendaechs in latyn een sermoen gedaen heeft in S. Hier. schole, opden evangely ofte epistel van dien daghe, deselve in 't griecx oplesende ende daerna exponerende, blyk. by acte vd. lest. Fbr. 95, 150 L.

Will. Bont, in ve. 75 L., ½ jaer. — P. Couck, in vie. 75 L. — A. Hose, in viie. 65 L. — M. Geritsz., in viiie. 65 L.

Corn. Coop, *lect.* ivnorum, noch 22 L. 10 sc., voor een half jaer huishuur.

Jo. Lontius, *lect. tertianorum*, voor vrachten, om met syn huysvrouw, familie ende huysraet op te trecken ende herwaerts te komen, 31 L.

Somma, 1335 L. 10 sc.

Mr. Lamb. Ysbrantsz., St. timmerman, 75 L., in de kerke van *Ste Jeronimus* gemaeckt 24 bancken ende alle de *bancken langes de muren*, *om by de studenten ende andere auditores* op geseten te mogen werden, als men lessen ende predicatie doet in de voorsz. kercke, alles breder vermogens sekere bestek daervan gemaeckt, by ordon. 30 Jun. 95, *etc.* — Id., 65 L. 4 sc. 6 p., van arbeitsloon ande schole van St. Hieron., ande solderinge, deuren ende veynsteren van dien, ende oock van reparatt. aen de rectores ende schoolmrs. woningen, by ordon. *uts.*, *etc.*

Reyer van Zyll, 100 L., wt sake hy van deser stads weghen ghemaeckt ende ghestelt heeft in Sinte Hieronymus kerk, ande westsyde, een groot schoon nye glas, daer inne comen alle de wapenen vande heeren vande magistraet, houdende in als dit glas derdalf hondert voeten, by ordon. 30 Juny, 95.

Somma vd. wtgheven, beroerende die goederen v. S. Hiero. convente, ende voorts van 't repareren aen de schole, kerke ende de huysen daertoe behorende, 1074 L. 17 sc. 10 d.

Bose viant. Dav. Gardanoir, 58 L., tot vervallinge syner schulden ende onderhout syns huysgesins, soe hy hoechlick ende jammerlick vanden bosen viant bevochten wort, *etc.*

1595–1596.

(Cam.: Peter Voss.)

Vanden rector, 400 L. 7 sc. 6 d. — It., 407 L.

Predd. Jo. Gerobulo, 550 L. — H. Caesario, 6 0 L. — G. v. Blochoven, 550 L. — Jo. Ursino, 550 L. — H. Conchardo, 56 L.

De vyf ministers, elcx 100 L., in aensieninge des costeliken dieren tyts, by ordon. 27 Oct. 95.

Corn. v. Leeuwen, Aert Andriesz., Will. Willemsz. (inden Dom, Buurk. et S. Jacob), Casp. Venroy, *uts.*

Henr. Caesario, 20 L., synen soon Gerardo Caesario v. stadswegen gesch., by ord. 10 May 96.

Summa, 3801 L.

Hiero. School. Mr. R. Sarcerio, als rect. *secundam classem*, mede geregiert ende oic *institutiones juris* in S. Hieronymus kerke openbaerliek voorgelesen ende gedoceert heeft, 450 L.

Jo. Luntius, *lector tertiae classis*, 300 L., volg. acte van letst. Fbr. 95.

Corn. Cnopius, lect. IVe. 225 L., by de nywe ordon. — Will. Bont, lect. V^{e}. 150 L. — Pet. Couck, lect. VIe. 150 L. — Aernt Hoze, lect. VIIe. 140 L. — Math. Gerritsz., lect. VIIIe. 160 L., by req. ende apost. — Corn. Cnop, huur 45 L.

Summa, 1610 L.

1596–1597.

(Cam.: Will. v. Somberen.)

Blochoven. Ger. v. Blochoven, dienaer des Woorts, is 13 Dec. 96, op syn requeste v. gedane diensten *etc.*, gegost een lyfpensie v. 25 L. 's jaers, op 4 siner kinderen leven, noch dat sekere 6 L. 's jaers, staende tot synen live, op deselve kynderen gestelt sullen worden, ende dat hy an geld soe veel sal suppleren, tot dat de renten tesamen belopen 32 L. 's jaers, daeroff hy gestelt heeft tot live Walburgis syn dochter, out 9 jaer, 8 L., Sara syn dochter, out 7 jaer, 8 L., Henrickgen syn d^{r}., out 5 jaren, 8 L., Hester syn d^{r}., out 2 jaren, 8 L. 's jaers.

Tafel v. Leeninge. 25 Jul. 97, veraccordeert met Pedro Ormea, Jeronimo ende Octaviaen Del Ponte, cooplieden Piemontois, dat sy hebben *etc.* souden binnen dese stat Utrecht de Tafel v. Leeninge, op alsulke ord., als daervan gemaect is, ende dit voer den tyt van 24 jaren, mits dat sy deser stadt opbrengen souden 10,000 L., die de stadt loopende de voorsz. jaren gebruycken sal moghen, sonder enich interest daervan te geven, maer alleenlyck gehouden te blyven daervan restitutie te doen op de expiratie van de voorsz. jaren, en sullen sy pachters evenwell gehouden syn, gedurende de voorsz. jaren te betalen, alle jaers, tot behouff vd. armen, 600 L. *etc.*

Vanden rector, 451 L. 18 sc. 9 d. — It., 372 L. 10 sc.

Predd. Jo. Gerobulo, 550 L. — H. Caesario, 650 L. — G. Blochoven, 550 L. — Jo. Ursino, 500 L. — H. Conchardo, 565 L. — De vyf samen, *uts.*, 500 L.

Corn. v. Leeuwen, verhoogt tot 225 L. — Andriesz. tot 125 L. — W. Willemsz. 100 L. — C. Venroy, 20 L.

Waelsche kerk. Johannes Marselot (!), dienaer vande Waelsche kerk ofte gemeente binnen dese stadt residerende, betaelt 300 L., voor een jaer tract., versch. Vict. 97, hem byden rade toegeleyt, blyk. by acte.

Junius. Doctor Junio, 200 L., hem by den rade toegevoecht, voor verscheyden diensten by hem gedaen, soe in 't generael als particulier, tot vereeninge der kerke Christi ende gemeynte deser stadt, als voor seker bouc gheintituleert: *Analitica explanatio supra libr. Mosis Exod.*, deser stadt ghededicеert, blyk. by ordon.

S^{a}. van 't onderh. der predd. 4335 L.

Hiero. School. Sarcerio, 450 L. — Lentius 300 L. — Cnopius, 223 L. — Bont, 150 L. — Couck, 175 L. — Hoze, 130 L. — Geritsz., 160 L. — Cnop, huur, 40 L.

Summa *etc.*, 1635 L.

1597–1598.

(Cam.: Beernt Uuyten Engh.)

Vanden rector, 407 L. 2 sc. 6 d. — It., 448 L. 10 sc.

Predd. Jo. Gerobulo, 500 L. — Extraord. 100 L. — Huur, 50 L. — H. Caesario, aldus, 750 L. — G. Blochoven, 650 L. — Jo. Ursino, 650 L. — H. Conchardo, 665 L. — Jo. Marseloth (!), 300 L. Van Leeuwen, 250 L. — Andriesz., 150 L. — W. Willemsz., 100 L. — Venroy, 20 L.

Somma, 4535 L.

Hiero. School. Magistro Johanni Lontio, aengenomen tot rector en *lector in sec. et tertia classe*, 450 L., ende vandat hy oic alle Sondaghen het Evangelium docerende es,

volg. accoord, geapprobeert 24 Oct. 97. — Joanni Lontio, 100 L., tot syn huyshuur, soe hy syn quartier geruimpt hadde voor den *rectorem quartae classis*, *etc.*

Mr. Corn. Cnopius, *lect. quart.*, versch. 19 Dec. 97, voortaen jaerlyx toegelyt 255 L., by acte 's raets.

W. Bont, 100 L., hem op nye toegeleyt voor ½ jaer.

Mr. Peter Couck, overmits het afsterven van Bont, gestelt *lect. quintanorum*, 112 L. 10 sc., ende daer voor ½ jaer gagie sines diensts van *Domus pauperum* mede te regeren.

Janichge, wed. van mr. W. de Bont, ½ jaer gagie, 50 L. — Mr. P. Couck, *lect. sextan.*, 87 L. 10 sc., ½ jaer gagie. — Mr. Aert Hoze, 87 L. 10 sc., ½ jaer gagie, gestelt in *sexta.* — Voor ½ jaer doceerens in *septima*, 80 L.

Mr. M. Geritsz., gestelt in *septima*, 80 L., voor ½ jaer gagie. — Voor ½ jaer doceerens in *Octava*, 80 L. — Jac. de Waell, op nye aengenomen tot schoolmeester in *octava*, 80 L., ½ jaer gagie.

Mr. Johan Sarcerius, 100 L., wt sake hy tyde deser rekeninghe de professie *institutionum juris civilis* openbaerlick ghedaen heeft in S. Hieronymus kerke, waertoe hy byden rade gestelt is in syn vaders plaetse, 30 Aug. 97.

Weeshuis te Berg. op Zoom. Magistrum Jac. Basilium, dienaer des Woorts Gods tot Berghen opden Zoom ende gemachticht v. wegen de regierders derselve stadt, betaelt 200 L., hem byden rade toegevoecht tot *erectie van een weeshuys* binnen de voorsz. stadt van *Berghen op den Zoom*, by ordon. 12 Dec. 97.

Putius. Jac. Peutius (!), doctor inde medecynen tot Amersfoort, betaelt 16 L., voor 4 daghen vacatien, teringe *etc.*, vandat hy van Amersfoort alhier gheecomen is, omme de pestmeesters alhier te helpen examineren, blyk. by ordon. vd. 24 Jul. 98.

Gysb. Pousz., waechmr., 13 p., voor 2 nye vusters ende voor den gaern weghe waer te nemen omtrent vyff maenden langh, *etc.*

Comedie. Joost Jansz. v. Ewyck ende Volck. Jansz., 31 L. 17 sc., ende dat van alsulke winen ende bieren, als by den rectoer, schoolmeesters ende gemeen studenten, terwylen sy a°. 98 ageerden opde stads plaetse die *historie van Joseph*, ende daerna, dat sy mit de anderen een maeltyt hebben gehouden tot haren huyse, ghehaelt syn boven die 25 kannen by myn heeren vd. stadt by bilget gheschoncken, alles by ordon. 10 Jan. 98.

Dese camerser heeft, by kennisse vd. secretaris, in Julio 98 aende huysfrou v. Venrode tot teergelt gedaen, om nae haer man ende kynt te sien, soe daer groote noot was, 3 L. 3 sc.

1598—1599.

(Cam.: Henr. Buth.)

Molen. Van Meerten Petersz. vd. Ameyde ontf. 3 pondt, wt sake hem den 16 Jul. 1596 gegost is op deser stads bolwerc, achter het Begynhoff, te mogen erigeren een *wyntmolen*, dienende tot smeden van coper, tot seemtouwen ende tot lakenen te vullen, ende voorts 't selve bolwerck te moghen ghebruicken op de voorwaerden *etc.*, in de acte van date als boven begrepen, *etc.*

Nye borgher: Henr. Aeltsz. v. Meurs, *busgieter.*

Vanden rector: 385-10. — It., 411-12-6.

Predd. Henr. Caesario, 600 f. tr. en 100 gl. augmentatie. — huyshuur 50 L. — Jo. Gerobulo, 500 L. tr. en 100 augmentatie. — huyshuur 50 L. — Jo. Ursino, *ut* Gerobulo. — Henr. Conchardo, do.

Jo. Bergerus, aengenomen tot vyfde pred., ½ jaer tr. 150 L., versch. 1 Nov. 99. — Jo. Masseloth (!), dien. vd. Waelsche gemeente, een jaer tr. 300 L. — Corn. v. Leeuwen, Aert Andriesz., W. Willemsz., Casp. Venrode, *uts.*

Henr. Conchardo, op syn versoeck, by anticipatie, 271 L. 17 sc. 6 d.

Somma. 3256 L. 17 sc. 6 d.

School. Magistro Johanni Lontio, aengen. tot rector ende lect. in II et III classe, 450 gl., als: een jaer gagie, versch. Remigii 99, ende dat hy oock alle Sond. het Evang. doceerende is.

Mr. Corn. Knopius, *lect.* in IV *cl.*, 255 L. — Mr. Peter Couck, *lect. quint.*, 225 L. — Mr.

Arnt Hoze, *lect. sext.*, 175 L. — Jan Jansz. v. Wael, *lect. in oct.* cl., 160 L. — Noch hem 33 L. voor een jaer huishuur. — Matth. Geritsz., *lect. sept.*, ¾ jaers, als wanneer hy overleden is, 160 L.

Mr. Joannes Sarcerius, wt sake hy de professie *institutionum juris civilis* openbaerl. gedaen heeft in S. Hieron. kerke, waer toe hy by den rade gestelt is, 100 L.

Mr. Andries Jansz., als gesuccedeert *lect. septan.*, in plaetse van za. M. Geritsz., ¼ jaers, 40 L.

Somma, 1598 L.

1599—1600.

(Cam.: Henr. Buth.)

Nye borgher: Joost Elsevier, boecvercoper.

Vanden rector, 363 L. — It., 370 L. 10 sc.

Predd. Henr. Caeserio, 700 L., huur 50 L. — Jo. Gerobulo, 650. — Jo. Bergero, 650. — Jo. Ursino, toegeleit tot syn vertreck 300 L. huur 50 L.

Jo. Conchardo, voor ½ jaers, daerinne hy overleden is, 150 L. — In syn siekte toegevoecht 50 L. — Noch 600 L., soe aen syne crediteuren als tot onderhout van syne wed. ende kinderen. — Noch de huishuur, 65 L.

Jo. Marslotio (!), dien. aende Waelsche kerke, 300 L. — Corn. v. Leeuwen (door augmentatie) 275 L. — Aert Andriesz., 150 L. — Will. Willemsz., 100 L.

Jan v. Grovenberch, vande kinderen onder de predicatie in stilte te houden, 20 L.

Somma, 4185 L.

Hiero. School. Magistro Joanni Lontio *etc.*, soe hy van *tertia cl.* ontlast is, 437 L. 10 sc.

Mr. Corn. Cnopio, *lect.* IV. 225 L. — Peter Couck, *lect.* V. 206 L. 5 sc., blyckende by ontlast. van *domus pauperum* te regeeren. — Mr. Aert Hoze, *lect.* VI. 275 L. — Mr. Andr. Jansz., *lect.* VII. 160 L. — Mr. Jan v. Rurick, *lect.* VII. 160 L. — Mr. Jo. Sarcerius, *uts.*, 100 L.

Magistro Augustino Lollio ab Adama, aengenomen tot *lect.* III. *classis*, ½ j. gagie, 150 L.

Alsoe de rector voorn. aengenomen heeft gratis te regieren *domum pauperum*, 't welck mr. Couck te doen plach, mits dat men de 35 L., die hy daervan hadde, soude 't selve huis te goede laten, soe heeft desen rendant *etc.* betaelt ¾ jaer, 18 L. 15 sc.

Somma, 1695 L. 10 sc.

1600—1601.

(Cam.: Henr. Buth.)

Vanden rector, 339 L. 10 sc. — It., 339 L. 10 sc.

Predd. Caesario, 750 L. — Gerobulo, 650 L. — Jo. Bergero, 650 L. — Masslotio (!), 300 L. — Van Leeuwen, 300 L. — Hendricsz., 150 L. — Willemsz., 100 L. — Grovenberch, 20 L.

Jo. Antonii, minister in den Westbrouck, aengenomen tot een medesieckbesoucker vd. gereformeerde religie voor een jaer, versch. 15 Spt. 1601, 300 L. — Noch voor syn opbreken *etc.* 75 L. — Jo. v. Soomeren, lakencoper, voor alsulk laken, als byden cameraer te synen huyse is doen halen ende doen approprieren tot een eerlyck cleet, den selven Jan Anthonisz., sieckbesoucker, geschoncken, 46 L. 8 sc. — Henr. Schoormondt, over ½ jaer huishuur, wegens den voorn. sieckbesoucker, 27 L.

Gerardus Caesarius, als tot mededienaer des Godtl. Woorts alhier aengenomen, 258 L. 6 sc. 6 wit, alse: 233 L. voer 7 maenden tractements ende 25 L. voor ½ jaer huishuur.

Mr. Corn. Antonisz., mededienaer des H. Evang., 300 L., wt sake hy dese stadt oeck heeft gedient ½ jaer, geexp. 11 May 1601.

Mr. Corn. Anthonisz., mededienaer des H. Ev., 300 L., wt sake hy dese stadt noch heeft gedient ½ jaer, geexp. 11 May 1601.

Lelia Constantia, wed. v. Henr. Conchardo, in syn leven een mededienaer des Woorts alhier, 150 L., op haer oetmoedighe suppl. toegevoecht, hoewel meer als te veele weldaden buyten gewoonte aen haren zal. man in syn leven bewesen, ende dat wt sunderlinge gracie ende compassie tot vervallinge vd. reste

haerder schulden alhier ende voerts tot reysgelt naer Duytschlant. It., de voorn. Lelia Constantia, wed. v. H. Conchardo, 175 L., tot betalinge van ¼ deels jaers gagie, verschenen Johannis 1601.

Henr. Schormondt, 27 L., voor ½ jaer huishuur v. Jo. Anthonisz., sieckbesoecker.

Somma, 4278 L. 14 sc. 6 d.

Hiero. School. Mr. Jo. Lontio, 400 L. – Mr. Aug. Lollio, *alias* Adama, 300 L. III. *class.* – Mr. Corn. Cnoop, *lect.* IV. *class.*, 255 L. – Mr. Pet. Couck, *lect.* V., 200 L. – Mr. Aert Hose, *lect.* VI., 175 L. – Mr. Andr. Jansz., *lect.* VII, 160. – Mr. Jo. van Rurick, *lect.* VIII., 160 L., huur 33 L. – Jo. Sarcerius, 75 L., die v. Remigii 1600 tot Julio 1601, *profess. jur. civ.* gedaen heeft, soe hem denselven dienst neffens meer andere deser stads officien is opgeseyt, om redenen breder in des anderen cameraers reeckeninge wtgedruct. – Den regent van 't Pauperhuis, 25 L.

Somma, 1783 L.

De 4 personen, aengenomen omme de doode lichamen ter aerden te brengen, volg. d'instructie daerop gemaeckt, betaelt elck 23 ponden, ts. 92 L., versch. Remigii 1601.

Wouter Brock, als possesseur van sekere vicarye inden Dom, 4 sc.

1601–1602.

(Cam.: Ja. v. Bemmel.)

Caesarius, nye burgher. Henr. Caesarius, dien. des Godtl. Woorts alhier, is by de regierders deser stadt, voor hem ende syn kynderen, gratis gegeven het burgherschap deser stadt.

Vanden rector, 323 L. 5 sc. – It., 368 L. 2 sc. 6 d.

Predd. H. Caesario, 700 L., huur 50 L. – Jo. Gerobulo, 600 L., huur 50 L. – Jo. Bergero, 650 L. – Doctor Ger. Caesario, aengenom. tot mededienaer, 500 L., huur 50 L. – C. v. Leeuwen, 300 L. – Jo. Antonii, dienaer des Woorts in Westbrouck, ende extraord. sieckbesoucker alhier van dengenen, die met die peste besmet syn, 75 L., naer acte v. 8 Jun. 1601.

De wed. van Joanni Masslotio, in syn leven dienaer der Waelsche gemeente alhier, 75 gl., voor dat vierendeel jaer gagie, daerinne haer man saliger was gestorven.

Job Dure (!), als aengenomen tot een dien. in de voorsz. Fra. kerke, in plaetse van sal. Masslotio, ¾ jaer gagie, 225 L.

Aert Andriesz., coster, 150 L. – Will. Willemsz., 100 L. – Jan van Groenenberch, 70 L. – Jo. Anthonii, sieckbesoecker voorn., 50 L., wt sake hy tyde deser rekeninghe den tyt van 2 maenden als siekbesoecker actuelijken gedient heeft.

Somma, 3595 L.

Hiero. School. Mr. Jo. Lontio, 400 L. – Mr. A. Lollio, *alias* Adama, *lect.* III., 300 L., huur 50 L. – Mr. Arn. Cnoop, *lect.* IV., 255 L. – Mr. Peter Couck, *lect.* V., 200 L. – Mr. Aert Hose, *lect.* VI., 175 L. – Mr. Andr. Jansz., *lect.* VII., 160 L. – Mr. Jo. Rurick, *lect.* VIII., 160 L., huur 33 L. – Regent van't pauperhuis, 25 L.

Somma, 1758 L.

1602–1603.

(Cam.: Ja. v. Bemmel.)

Vanden rector, 348 L. – It., 340 L. 5 sc.

Nye borghers: Claes Jansz., lintwercker. – Mich. Adriaensz. van Menen, passementwerker. – Barthol. de Moor, passementier. – Mr. Joris Florisz., chirurgyn. – Floris Aertz. van Driel, trypwercker. – Aert Cornelisz. van Ingen, aptheker. – Rogier Camerbeeck, harnasmaker.

Predd. H. Caesario, 750 L. – Gerob., 650 L. – Jo. Bergero, 650 L.

De wed. van Doctor Gerardus Caesarius, in syn leven mededienaer des G. W. alhier, ½ jaer pensie, 150 L., ende ½ jaer huishuur, 12 L. 10 sc.

Everh. Bootio, aengenomen tot een mededienaer des G. W. binnen dese stadt, 400,

hem by provisie toegevoucht voor 1 jaer tract., verschenen 2 Aug. 1603.

Corn. v. Leeuwen, 300 L. — Jo. Anthonisz., 300 L., ½ jaer huur, 25 L. It., denselven toegevoecht tot een nachtrock, 50 L.

Job. Durieu (!), dienaer des Woorts in de Fra. kerke, 300 L., een jaer gagie.

Aert Andriesz., 150 L. — Will. Willemsz., 100 L. — Jan v. Groenenberch, 20 L.

Somma, 3912 L. 10 sc.

Hiero. School. Lontio, 400 L. — Lollio 150 L., soe hy vertoghen is naer Swolle een half jaer. — It., ½ jaer huur, 25 L. — Mr. Symon Willemsz., syn successeur, 150 L., verschenen Remigii 1603, een half jaer. — Knoop, 255 L. — Couck, 200 L. — Hoze, 175 L. — Jansz., 160 L. — Rurick, 160 L. — It., Wooning, 33 L. — Regent v. h. P. h., 25 L.

Somma, 1785 L.

De huisinghe onder de Snippevlucht, genaemt *Den Ring*.

1603—1604.

(Cam.: Will. v. Someren.)

Nye borghers: Ja. Ghybertsz. v. Amersfoort, passementier. — Phil. Beecx v. Arschot, passementier. — Anto. v. Emelaer, goutsmith. — Ja. Henricsz., wt Jutphaes, passementier. — Paul Jansz., bouckbinder. — Ger de Backer, v. Dixmuden, drappenierder. — Pet. v. Outhuysen, goutsmit. — Dirck Joriaensz. Both, glasschryver, wt Montfoort. — Wouter v. Bentem, passementier. — Adolph Haling, v. Gent, silversmit. — Ja. Cornelisz., van Breukelen, drappenierder.

Borgers sonder leges: Goosen Petersz., cuyper, vermits syn vader bewaerder is gheweest vande nieuwe sluis ende daerinne gestorven, ende de bewaerders altyt voor burgers erkent syn; Huych Gherritsz, trommetter opte Buurkerktoorn, gedurende syn dienst worde borger gekent.

Vd. rector, 329 L. 5 sc. — It., 296 L. 5 sc.

Predd. Caesario, 750 L. — Gerobulo, 650 L. — Bergero, 650 L. — Bootio, 200 L., voor ½ jaer. — It., 125 van ½ jaer, door augmentatie op requeste. — It., Bootio noch 150 L., versch. 2 Aug. 1604, voor ½ jaers, geaugmenteert den 15 Aug. 1604. — Huur, 25 L. — v. Leeuwen, 300. — Antonii, 300 L. — Andriesz., 150 L. — Willemsz., 100 L. — Groenenberch, 20 L.

Job de Rieu (!), gewesene dienaer der Fra. kerke alhier ende van synen dienst gelicentieert 200 L., hem op syn te kennen geven by den rade toegevoecht.

Den ouderlingen derselver kerke, tot vervallinge vd. oncosten, die dit jaer gedaen syn in 't comen ende gaen van diversche ministers, van diversche steden geleent, eer een ander minister beroupen is geweest, 300 L.

Den voorn. Jo. Antonii, medesiekbesoecker, noch huyshuur 30 L.

Somma, 3950 L.

Hiero. School. Mr. Lontio, 400 L. — Mr. Simon Wytfelt, *lect.* III, 300 L., huur 50 L. — Knoop, 300. — Couck, 225 L. — Hose, 175 L. — Jansz. 175 L. — Rurick, 175 L. — Wooning, 33 L. — Reg. van het Pauperh., 25 L.

Somma, 1858 L.

1604—1605.

(Cam.: Will. v. Someren.)

Nye borghers: Coenraet Geritsz. v. Deventer, glasschryver. — Gelis Symonsz. de Geest, v. Deventer, glasschryver. — Peter Jansz. van Esback, bouckdrucker. — Ja. Jansz. v. Ceulen, harnasmaker.

Vd. rector, 383 L. 1 sc. — It., 266 L. 5 sc.

Predd. H. Caesario, 750 L. — Jo. Gerobulo, 650 L. — Jo. Bergero voor ¾, 450 L. Den voorn. Bergero noch *ex gratia* tot vervallinge v. syne gemaecte schulden alhier op syn requeste, 200 L. — Ev. Bootio, 650 L. — C. v. Leeuwen, 300 L. — Aert Andriesz., 200 L., hem 6 Fbr. 1604 toegeleyt. — Will. Willemsz., 100 L. — J. van Groenenberch, 20 L. — Jo. Anthonii, *uts.*, 75 L., voor ¼ j.

daer met hy van synen dienst gelicentieert ende bedanckt is, soe door Godes ghenade de voorsz. siekte ghenouchsaem cesseerde.

Charles de Nielles, dien. des Woorts inde Fra. kerke alhier, 500 L., op 't versouck vd. onderlingen derselve kerke, 24 Spt. 1604 by den rade jaerlyks toegeleyt.

Wtenbogaert. Goosen van Veersen, 161 L. 10 sc., van een *silvere vergulde cop*, vereert den heere Johan Wten Bogaert, dienaer des Godtl. Woorts van Syne Excell., voor alle syne veele ende menichfuldige gedane diensten, inde kerke alhier in 't preken, in 't bevorderen van diversche andere mededienaers van Haerlem, Leyden, Dortrecht, Delfshaven, die men by leeninghe ende oock by beroupinghe heeft becomen ende in verscheiden andere saecken, dienende tot eenicheyt der gemeynte ende opbouwinge der kerke, met goet benoeghen van een yder by hen voorts bewesen.

Wolfert Roeloefz., steensnyder, 8 L. 10 sc., wt sake hy *in't dexell vd. voorsz. verguldе cop ghemaect ende ghechiert heeft stads wapen.*

Den voorn. heere Wten Bogaert vereert, noch ter cause als boven, op syn vertreck, met 26 rosenobelen, bedraghende 215 L. 16 sc.

Corn. de Goyer, subst. secret., behantreykt 24 rosenobels, omme daermede te vereren Jo. Mathesium, dienaer des Godtl. Woorts te Haerlem, die de kerke alhier by leeninghe gedient heeft vd. 26 Apr. 1605 totten 27 Jun. daeraenvolg., bedragende 199 L. 4 sc.

Den voorn. subst. secr., gehantreyekt 36 rosenobels, omme die te hantreycken D. Adriano vd. Borre, bedienaer des Woorts tot Leyden, tot een vereeringe van syn goede diensten, by leeninge der kerken alhier bewesen, vd. 27 Apr. totten 16 Aug. 1605.

Den voorn. secret., behandicht 20 gelycke rosenobels, te geven Joanni Dibbetio, mededienaer des Woorts te Dortrecht, tot een vereeringe of danckbaerheit van syne diensten, de kerke alhier mede met goet contentement bewesen, sedert den 28 Jun. 1605 totten 21 Aug. daeraen volg., bedrag. 166 L.

Somma *etc.*, 5032 L. 6 sc.

Hiero. School. Mr. Jo. Lontio, 400 L. — S. Wytfelt, 300 L. — Knoop, 300 L. — Couck, 225 L. — Hose, 175 L. — Jansz., 175 L. — Rurick, 175 L.

Jonck[r]. Huge Ruysch, inder tyt regent van't Pauperhuis *etc.*, 25 L. — De mombaers der nagelat. kynderen v. Jan Rurick, 43 L. 15 sc.

Somma, 1901 L. 15 sc.

1605—1606.

(Cam.: Jo. v. Someren.)

Nye borghers: Jan Herbertsz. v. Rawesway, v. Culemborch, glasschryver. — Mart. Hovions, goutsmit. — Bart. Geritsz., bombazynwercker. — Gerrit Jansz. v. Antwerpen, haeckmaecker. — Tho. Tack, chirurgyn.

Predd. H. Caesario, 750 L. — Jo. Gerobulo, voor ½ jaer, 300 L., huur 50 L. — Ev. Bootio, 612 L. 10 sc.

Joh. Speenhovio, mededienaer des H. Ev., wt Lingen gecomen ende binnen dese stadt wetteliken beroupen, de somme van 600 L., een jaer ord. tract. — Extraord. toegevoecht, vermits syn groot ende beswaerlyk huisgesin, 100 L. Noch voor syn opbreken, 60 L. It., noch tot coop van brandt, 25 L.

Jo. Taurinus, dien. des H. Ev. voorsz., van Delfshaven alhier mede aengenomen, een jaer ord. tract., 600 L. It., voor syn opbreken, 60 L.; huur, 50 L. — Subsidie, 50 L.

Corn. v. Leeuwen, 300 L. — A. Andriesz., 200 L. — Willemsz., 100 L. — Groenenberch, 20 L. — Charles de Nielles *etc.*, 500 L.

Somma, 4477 L. 10 sc.

Hiero. School. Mr. Jo. Lontio, 400 L. — Mr. Symon Wytfelt, 300 L.; huur, 50 L. — Knoop, 300 L. — Couck, 225 L. — Hose, 175 L. — Jansz., 175 L. — Barthol. Christiaensz., *lect.* VIII[sorum], 175 L.; huur, 33L. — Voor 't Pauperhuis, *uts.*, 25 L.

Somma, 1903 L.

1606—1607.

(Cam.: Anto. de Rode.)

Predd. H. Caesario, 750 L. — Ev. Bootio,

650 L. — Ja. Taurino, 670 L. — Jo. Speenhovio, 700 L., als: 600 L. ord. tract. ende 100 L. tot extraord., mitsdien hy met een huys vol kinderen beswaert is. — Nic. van Hemert, voor 1 jaer huur v. het patershuys, dat de voorn. Speenhovius bewoont, 50 L. — Gerit Tielmansz. in plaets van C. v. Leeuwen siekbesoucker, 300 L.

Charles de Nielles *etc.*, 500 L., hem op syn aensouck toegevoecht.

Corn. v. Leeuwen wed., ½ j. gagie, 75 L. — noch aen haer 50 L.

Somma, 4065 L.

Hiero. School. Mr. Jo. Lontio, 400 L. — Toegevoecht op syn vertreck van hier naer Leyden, 75 L. — Noch van verschoten reparatien, 65 L.

Guil. Wirtser, gedoceert hebbende in *secunda cl.*, *phisicam*, *logicam*, *etc.*, 300 L. — Dens. Wirtser, op syn vertreck tot afscheyt, 50 L.

Mr. S. Wytfelt, 300 L., huur 50 L. — Knoop, 300 L., huur 45 L. — Denselven, *lect. quartanorum*, noch 172 L., hem op syn versouck, by requeste gedaen, nadat hy vanden voorsz. dienst verlaten es geweest, by den rade toegevoecht tot recompensie van noch ½ jaer tractements ende huur, *etc.* — Couck, 225 L. — Hose, 175 L. — Noch hem op syn doleantien ende het verlaten synes diensts, toegeleit 87 L. 10 sc. — Jansz., 175 L. — Noch als Hose, 87 L. 10 sc. — Christiaensz. 175 L., huur 33 L. — 't Pauperhuis, 25 L.

Somma, 2740 L. 10 sc.

1607–1608.

(Cam.: Anto. de Rode.)

Nye borghers: Joris Robbertsz. v. Antwerpen, parfumeerder. — Adolf Carpentiers, passementier. — Moyses Copyn, copergieter. — Peter Geritsz. van Dueren, boeckdrucker. — Adr. Willemsz., schilder. — Fra. Eliot van Antw., goutsmith.

Predd. Caesario, 750 L. — Bootio, 650 L. — Taurino, 600 L. — Jannichge Willemsz., conventuale in *S. Cecilie clooster*, 90 L., voor een jaer huur van heur Patershuys op de Neude, hetwelk byden voorn. Taurinum bewoont wordt. — Speenhovio, *uts.*, huur, *uts.*

Ja. Brunoni, alhier van Arnhem mede beroupen *etc.*, 75 L., voor kosten ende moeyten in 't opbreken tot Arnhem *etc.* ende hier te comen. It., 450 L., voor ¾ jaers tract. — Gherit Thielmansz. *uts.*, 325 L., synde met 50 L. 's jaers verbetert. — Andriesz. 200 L. — Will. Willemsz. ter Heyden, *uts.*, 100 L. — Groenenberch, 20 L. — Wed. van v. Leeuwen, 50 L.

Noch behandicht deur secret. Leerdam, den hr. burgermeesteren 300 L., die by haer E. vereert syn den E. heere Johan Wten Bogaert, in recompense van syn vacatien, verschoten vrachten, teercosten ende anders, in verscheiden deser stads diensten, *etc.*

Charles de Nielles, *etc.*, *uts.*, 500 L.

Dionys Lorain (!), leser der H. Schrifture ende voorsinger der Psalmen Davidts, 30 L., hem byden rade toegevoecht op syn versoeck voor de diensten, die hy de gemeynte der voorn. Fransche kercke inden tyt van vierdalf jaer heeft gedaen, blyk. by syn req. 14 Dec. 1607.

Somma, 4890 L.

Hiero. School. Mr. Bernardus Zwaerdecroon, als byden rade beroupen ende aengenomen tot rector over dese schoole, voor den tyt van elff jaren, innegegaen Vict. 1607, des jaers voor de somme van tien hondert pont, boven 150 L. eens, voor syn opbreken tot Leyden ende transport alhier, op conditien ende instructien, als breder in 't dagelycxse bouck staet geregistreert den 7 Spt. 1607, *et ultra* dus 1000 L. en 150 L.

Mr. Symon Wytfelt, als naer voorgaende licentie van alle die meesters deser schoole, op nieuws weder aengenomen tot *lector* IV. *classis*, op alsulke instructie alsmede in 't dagelycxe bouck staet geregistreert ende op een gagie van 350 L.

Mathio Caesario, aeng. tot *lect.* V. *classis*, 350 L. — Mr. Peter Couck, als weder aeng. tot *lect. sextae classis*, *etc.*, 300 L.

Adriano Mathie, aeng. tot *lect.* VII. *classis*, 250 L. — Barthol. Christiani, aeng. tot *lect.* VIIIorum, 300 L.

Mr. Corn. Knoop, langhe jaren gedient hebbende als *lector in* IV. *classe*, ende vermits de reformatie, als nu inde voorsz. schole van syn dienst verlaten, 270 L. op syn ernstich versoek toegeleyt, voor ½ jaer tr. en huur.

Mr. Aert Hose v. Boxtel, *lect.* VI. *classis*, uyt commiseratie ende gratie op syn doleancien ende lamentatien voor de laeste reyse, 87 L. 10 sc.

Mr. Andr. Jansz. Kennewech, gewesen *lect.* VII. *classis*, op syn nadere doleantien *etc.*, 87 L. 10 sc.

Mr. Andries, noch *ex gratia*, *etc.*, 87 L. 10 sc. — Voor 't Pauperhuis, 25 L.

Somma, 3160 L.

1608—1609.

(Cam.: Corn. v. Duverden.)

Predd. H. Caesario, 700 L. — Bootio, 650. — Taurino, 690 L. — Speenhovio, 750 L.

Carol. Ryckewaert, aengen. 2 Mey 1609, naer het overlyden Jacobi Brunonis, 150 L. voor ½ jaer, huur in conv. v. Brigitten, 75 L. — Thielmansz., 350 L. — Andriesz., 200 L., huur 12 L. 10 sc. — W. Willemsz. ter Heyden, 100 L. — Groenenberch, 20 L.

Ja. Taurino, tot behoef vd. wed. Brunonis, 512 L. 10 sc. — De wed. van v. Leeuwen, 68 L. 15 sc. — Charles de Nielles, 550 L., als wesende mede geaugmenteert.

Augmentatie, byden rade deser stadt gedaen 24 *Jul.* 1609, *op 't ernstich aenhouden ende versouck vd. h. ministers, vd. tractementen derselve bedienaers, alse die vd. Duytsche kerke* 300 *gl., ende vd. Fra. elck* 200 *gl. jaerlicx vermeerdert, alse tot nu toe hebben gehadt, alle gelyke innegaende Remigii* 1609, *etc.*

Ev. Bootio, 104 L. — Speenhovio, 116 L. — Tot de reyse vd. heeren Wten Bogaert, Taurino ende Speenhovio, op Zutphen, om aldaer te hooren de gaven van D. Dammano, minister aldaer, 84 L. 9 sc. 6 d. — Taurino gerestitueert 12 L. 3 sc. 6 d., aenden bode, *etc.*, tusschen hier ende Zutphen.

De heeren burgermeesteren, den 8 Fbr. 1609 byden rade geauctoriseert synde, om verscheidene extraordinaris diensten, byde predicanten deser stadt gedaen, ende oock doen lest in 't vergaderen ende tot een perfecte Catalogus te brengen, alle de boucken der bibliotheque in Sint Jans kercke ende die voorts in ordre te stellen, den selven predicanten daervan thaerder E. discretie te recompenseren, ende desen volgende de voorn. heeren borgermeesteren denselven ministers hebben toegevoecht elck 200 L., wtgesundert Speenhovio, die, mits syn sware huysgesinne, 100 gl. meer es toegeleyt. Item, de wed. sal. Brunonis, 100 gl., ende den coster ofte conchiergie 75 L., ts. 1275 L. wtbrengende *etc.*

Ja. Taurino, *etc.*, 75 L., voor den tyt, dat hy Ja. Brunonem met syn familie, in syn leven een mededienaer, in syn huysinghe, tot dat desselfs woninge was geapproprieert, heeft geaccommodeert.

Allert v. Helsdinghen, gewesen burgmr. ende schep., 460 L., ter cause van costen, in 2 reysen gedaen in 's G. Haghe, met den heer Speenhovium, bedienaer, ende Werckhoven, raedt, in 't vervorderen der dimissie ende beroup vd. Eerw. heere Jo. Wten Bogaert, *etc.*

Jo. Speenhovio voorn., 81 L. 8 sc., verschoten inde reyse by Do. Ev. Bootium ende hem inden Hage gedaen, om te horen de gaven van Carolo Ryckewaert, *etc.*

Jor. Joh. vd. Vecht, tot behoeve vd. hr. v. Hoevelaken, 100 L., als ½ jaer huur van een huysinge inde Wittevr. straet, opgehouden op de compste vd. hr. Wten Bogaert, *etc.*

De heren Robbr. ende Henr. v. Honthorst, scholaster ende can. t'Oudemunster, gebroeders, 450 L., toegevoecht tot extinctie v. 6 jaren huyre haerder E. huysinghe op 't Domskerkhoff, mede voorden voorn. heere Wten Bogaert gehuyrt, des jaers om 300 L., daervan al een jaer verschenen ende het derde half jaer innegetreden was, *etc.*

Hiero. School. Mr. Bern. Swaerdecroen, 100 L. — Mr. Jan Swaerdecroon, 550 L. v. syn dienst, in *tertia classe.* — Mr. Sym. Wytfelt, *etc.*, 350 L. — Math. Caesario, 350 L. en 34 L. over eenige extraordinaire repetitien, den jongeren gedaen. — P. Couck, 300 L. — Adr. Mathie, 250 L. — B. Christiani, 300 L. — Evert Verhaer, 120 L., voor 1 jaer loons, versch. 1 Jul. 1609, vandat hy des middaechs ende 's avonts, naerde ordinaris lessen, heeft den studenten leeren schryven, 120 L. — Mr. Andr. Jansz. Kennewech, gewesen *lect. in* VII., noch eens *ex gratia*, 87 L. 10 sc.

S'. metten reparatien, 6039 L. 14 sc. 6 d.

1609—1610.

(Cam.: CORN. V. DEUVERDEN.)

Nye borgher: Corn. Willemsz. Hollander, van Utrecht, boecvercooper.

Vanden rector, 325 L. 10 sc. — It., 334 L. 10 sc.

Predd. H. Caesario, 1000 L. voor 1 jaer tract., soe hem ende syne naebestaenden mede broederen hun gagie byden rade, 24 Jul. 1609 elck met 300 L. 's jaers es geaugmenteert. — Huur 50 L.

Ev. Bootio, 900 L., als: 675 L. over ¾ jaers, waernae hy deser werelt is overleden, ende noch 250 L., aen syne nagelatene wed. over 't leste vierendeel jaers. — Huur *etc.* 50 L.

Ja. Taurino, 900 L. Huur in Cecilie convent, 90 L. — Jo. Speenhovio, 1 jaer geaugmenteert als voor 1000 L. — Huur in Jerusal. conv., 50 L. — Carolo Ryckewaert, een jaer 900 L. — Huur te Brigitten, 75 L.

G. Thielmansz., 200 L. — Huur 25 L. — W. Willemsz. ter Heyde, 100 L. — J. van Groenenberch, 20 L. — Charles de Nielles, *etc.*, 800 L.

De wed. v. sal. Ja. Brunone, *etc.*, 250 L. tot een jaer alimentatie, verseh. lest. Spt. 1610, wesende haer jaerlycx toegeleyt gedurende haren weduwel. staet. — De wed. van sal. van Leeuwen, *etc.*, 75 L.

Denys Laury (?), 20 L., voor een jaer gagie, voor de dienste die hy inde fransche kerke alhier, soe voor als nae de predicatie met Psalmen te singen als de Heil. Schrifture voor te lesen, heeft gedaen.

Somma *etc.*, 6855 L.

Hiero. School. B. Swaerdecroen, 100 L. Ja. Swaerdecroen, *in* III. *cl.*, 550 L. — Witfelt, 350 L. — M. Caesario, 350 L. — P. Couck, 300 L. — A. Mathie, 300 L. — B. Christiani, 300 L. — 't Fraterhuys, als 't recht hebbende van 't Pauperhuis over 2 jaren, 50 L. E. Verhaer, 120 L.

S'. met de reparatt. 3707 L. 15 sc. 3 d.

Ander extraordinaris wigheven, gedaen van alle oncosten, gevallen in de MUITERYE *alhyer, aengevangen den* XXI. *January* 1610, *ende een tytlang daerna gecontinueert.*

P. Jansz., 72 L. 14 sc., voor vure deelen, balcken, capravens aende brugge vande bolwercken gelevert, ende arbeitsloon, *etc.*

It., Gysb. Geritsz. v. Overmeer en andere, 1012 L. 3 sc. 6 d., ter cause v. hout, tot de *corps de garde*, beddingen van 't geschut ende anders, *etc.*

It., P. van Ravesteyn, busmaker, 369 L., v. 41 musketten aende hopl. gelevert, *etc.*

It., Corn. Mathysz., harnasmaker, 20 L. 10 sc., voor 2 harnassen en voor 't schoonmaken van 22 harnassen, *etc.*

It., Goris Dareth, raey- ende fuquetmak., 15 L. 3 sc., voor fuquetstocken, stampers, *etc.*, aen Adr. v. Crimpen, als een mede aengenomen hopman, *etc.*

It., Gyb. Corn. v. Culenborch, 1638 L., voor 100 musketten ende 52 lange roers aen de nye hopluyden, deur ordon. des raets, *etc.*

It., Henr. Jansz., spiesmr., 27 L., van 3 trommelen, *etc.*

It., Ja. Henricksz. v. Bemmel, 951 L. 15 s., voor 423, soe hauwers als rappieren, *etc.*

It., Lamb. Wernaertsz. v. Velthuysen, *c. soc.*, 788 L. 15 s., van bandelieren, rappierhencsels

ende tonnen buscruyts, gelevert aen de vier aengenomen vendels, *etc.*

It., Gysb. Mertensz. v. Hemert, 100 L., voor 100 spiesen ande vendels, *etc.*

It., Merten Gerritsz., doemals secretaris vd. crychsraet der gemeente, 400 L., om by provisie daermede te betalen verscheyden personen, die gearbeyt hadden, soo aen de fortificatie deser stadt als andersins, oock aende sergenten vd. 4 opgerechte ende weder gecasseerde vendels, *etc.*

It., Will. Cornelisz. *etc.*, voerman, 72 L., verdient in het voeren van het geschut, cruyt, layen, scherp, schanscorven, *etc.*

It., Mr. Ramb. Timmerman, 20 L. 3 sc. 3 d., van arbeytsloon *etc.*, in verscheyden wachthuisen *etc.*

It., den 4 schryvers inde poorten, betaelt tsamen 100 L. 10 sc., vandat sy sedert den 20 Febr. sot 23 Apr. 1610, makende 63 daghen, 's daechs ieder tot 8 stuv., opgeschreven hebben d'incommende personen.

It., Anthonis Antonisz., schout buyten de Wittevrouwen, 13 L., voor de willige rys by hem van die vd. gemeente gecoft, tot het maken van schanscorven, *etc.*

It., Joost Jansz. *etc.*, 30 L., wt sake syl. naedereductie de wal weder geslecht hebben vd. Wittevrouwenpoort tot het nyewe werck, *etc.*

It., Peter Laurentsz. v. Ravesteyn ende den sweertveger, voor het schoonmaken van musquetten, calibres ende sloeten ende anders te maken ende te verbeteren, betaelt volgende twee specificatien *etc.*, 53 L. 8 sc.

It., Dirck van Helsdingen, 36 L. 7 sc., by maniere van restitutie, als diewelcke by syn vader Henrick van Helsdingen, alsdoen anderde burgermr., op een reyse inden Hage waren verschoten *etc.*, 36 L. 7 sc.

It., Jan Thonisz. Nypoert, doemaels schepen, gerestitueert 26 L. 8 sc., by hem verschoten in een reyse met syn confrater de Roode, op Dortrecht, Rotterdam ende der Goude, *etc.*

It., Henr. v. Helsdingen voorn., noch gerestitueert 28 L. 9 sc. 6 d., by hem verschoten in een ander reyse op den Hage, *etc.*

It., Jan Florisz. Nypoort, noch gerestitueert 8 L. 2 sc., by hem verschoten in 't Tollesteech, als hy met syn medegecommitteerden, die geweest waren in Jutphaes aende E. Mo. heren raden v. state, op 't reformeren der burgerwachten ende des nachts buyten bleven, *etc.*

It., Henr. Buth, doemaels noch schepen, betaelt by restitutie 111 L. 13 sc., by hem verschoten in syn reyse mette andere gecommitteerden op den Haghe, *etc.*

It., Ysbrantsz. ende Dieloff Wyertsz., schuytevoerders, 12 L., voor het voeren vd. gecommitteerden tot Woerden ende wederom, *etc.*

It., Corn. v. Weede, doen oock schepen, gerestitueert 44 L., gedebourseert by hem op de reyse met Mr. Joh. van Werckhoven, oock raet, naer Haerlem, Leyden ende Delff, *etc.*

It., Willem v. Ryswyck ende Christ. Vincentsz., 10 L. 14 sc., oncosten ende vacatien in 't informeren in 't Nederquartier, op de brouweryen ende andere manufacturen, *etc.*

It., Will. Beens, 25 L. 4 sc., voor 72 leere cruytsacken, by hem gelevert in 't artill. huys, *etc.*

It., Corn. Geritsz., tinnegieter, 4 L. 10 sc., voor cogels ende loot, tot 40 L. by hem gelevert, *etc.*

It., Ja. v. Meurs, 54 L. 10 sc., aerbeytsloon & huurpeerden, van 't geschut vd. wallen in 't artill. huis te brengen, *etc.*

It., D. Aertsz., 55 L. 10 sc., van diversche leere sacken over cruyttonnen, *etc.*

It., Ja. Joostensz., cuyper, 5 L. 5 sc., voor 25 buscruyttonnekens, *etc.*

It., Ger. Jansz., 2 L. 14 sc., voor geleverde opsteeksels, hevels *etc.*, by 't geschut, *etc.*

It., Ja. Jansz., 340 L. 10 sc., ter cause v. 2005 pont loots aen cogels, *etc.*

It. Henr. Spycker, alias de Vene, 245 L., ter cause v. 6 laeyen aen 't geschut, by hem gemaeckt, *etc.*

It., Corn. Jansz. v. Meerten, raeymaker, 86 L. 9 sc., van cordewagentjes-raderen aen cortauwen ende anders, *etc.*

It., Wyll. Bartholomeusz. v. Stangen, 20 L. 14 sc., aen wissers, lepels, aensetters, *etc.*

It., Laur. Lambertsz., bussemaker, 8 L., voor arbeytsloon, soe in 't artill. huys als met soon in 't schoonmaken van het geweer van capt. Calff gedaen, *etc.*

It., Peter v. Ravesteyn, 39 L. 8 sc., van aerbeytsloon aen verscheyden geweren te verstellen, by de cassatie der soldaten te helpen ontfangen, schoon te maken, te smeeren, *etc.*

It., den 4 aengenomen capiteynen in de alteratie, betaelt 400 L., tot loopgelt van heur soldaten, *etc.*

It., wordt alhier noch gebracht de somme van 3963 L. 13 sc. 9 d., wesende den geheelen wtgeven van sekere particuliere rekening, by Will. vd. Kemp, clerck, gedaen, ter cause v. verscheyden saken, daerinne gementioneert jegens den ontfanck by hem gehadt, soe wel vd. pachters der Ed. heren staten comptoiren, als vd. stadt, die by desen cameraer syn gerembourseert ende voor afgeschreven, goet gedaen den pachters voorsz., wtgesondert de 100 L., gelicht vd. executeurs v. sal. mr. Everhardt vd. Poll., die by apostille v. myn Ed. heeren borgermrs. & schepenen belast syn, een notitie apart in rekeninge te maken, gelyk gedaen is op desen cameraers stadts reeck., fol. 73 hyer vorens, ende nyet te restitueren dan met voorg. kennis v. myn heeren burgermrs. deser stadt, blyck. by de voorsz. gesloten rekeninge, met de verificatie daertoe dienende, *etc.*

It., capt. Ja. Calff, 900 L., by compositie ende constitutie v. lyfrenthen, ter cause van alsulck geweer, als hem inde muterye es affgehaelt ende d'aengenomen soldaten wtgedeylt, *etc.*

It., de stads pachters vd. exchys, verdiepinge ende het tonnegelt opde bieren van 't saisoene van Vict. 1609 tot Lichtmisse 1610, *etc.*, geremitteert aens 400 L. onderlinge *en l'adaant*, *etc.*

It., Nic. Voss ende H. Borchorst, als pachters vande exchys ende staten impost op de wynen vd. voorsz. saisoene, *uts.*, geremitteert 125 L.

It., Ja. Aelten v. Meurs, wyntapper, 11 L. 18 sc., t'synen huyse verteert by eenige burgerhoopl. ende aengehouden ingenieurs inde tumulte, *etc.*

It., Ja. van Malsen, fourier, 73 L., daermede hy gecontenteert heeft enyge herbergiers, daer die stalknechts mette peerden van Syn Princel. Excell., inde alteratie geweest syn, *etc.*

It., de 8 gewesene burgerhopl., 600 L., heml. naer verhoorde rapport vd. hr. schep. Helsdingen sal., naerder mette selve hopl. gesproken hebbende, byden rade toegevoecht, voor haer gepretendeerde verschot extraord. inde alteratie, dat sy seyden geen gemeenschap te hebben mette contributien totter waken, *etc.*

It., Jan Geritsz., wonende tot Odyck, 12 L., van syne hopsaeken aende singel, ten tyde voorsz. gestaen hebbende, en die vernielt waren, *etc.*

It., Peter Albertsz., 24 L., voor een veltteycken, by hem gelevert Henrick Petersz., een vd. voorn. aengenomen capiteynen inde alteratie, *etc.*

It., Harman v. Borculoo, boekvercoper, 7 L. 10 sc., voor het drucken van 150 exemplar. van het *Cort Vertooch*, *etc.*

It., mr. Lamb. Ysbrantsz., v. hout ende arbeitsloon in 't artill. huys, 23 L. 10 sc. — It., G. Gelisz., van 500 pannen *etc.*, op 't voorsz. wachthuys, 73 L. 15 sc. — It., Eelges Loegsz., voor wagen en peerden, om kalck, steen en hout te varen, opte Nuede, tot voltreckinghe van het voorsz. wachthuys, 39 L. 9 sc. — It., W. Alertsz. v. Hoboken, v. calck, backsteen, yselclinckers ende estricken, ter plaetse voorsz., 53 L. 14 sc. 3 d. — It., Corn. Henricksz., arbeitsl. *etc.*, aen 't voorsz wachthuys, 95 L. — It., mr. Lamb., *uts.*, 93 L. 5 sc. — It., Corn. Leydecker, *uts.*, 22 L. 17 sc. 6 d. — It., 39 L. — It., W. Geritsz., v. groff yserwerck *etc.*, aen 't wachthuys *etc.*, 140 L. 10 sc. 3 d.

It., Barthol. van Weede, *c. suis*, geweest synde by Syn Excell. in 's G. Haghe, betaelt of gerestitueert 63 L. 10 sc., v. verschoten penningen inde voorsz. reyse, blyck. by quitantie *etc.* op den anderden cameraer Straten, die

denselven by desen rendant syn goed gedaen, op dat alle costen vd. muyterye onder een capittel worden gebracht, *etc.*

It., Ja. v. Medenblick, mede raet inde alteratie, gerest. 40 L. 12 sc. 6 d., v. gelycke voorschot op de reyse inden Hage, *c. soc.* gedaen 2 Maart 1610, *etc.*

It., den adv. Viana, gerest. 132 L. 4 sc., verschoten opte reyse naer Woerden, met 3 raetsheren vd. hove en 3 vd. doen wesende magistraet in Martio voorsz. tot Woerden, *etc.*

It., den gewesene burgermr. ende doen schepen, Henr. Buth, gerembourseert 131 L. 1 sc. 6 d., in Martio voorsz. verschoten op de reyse v. 's G. Hage metten 3 raetsheren vd. hove ende advocaet voorgen., *etc.*

It., adv. Viana, noch 40 L. 13 sc. 6 d., verschoten van 20 Maart tot 9 Apr., *etc.*

It., Ja. Woutersz. Lieftinck, 23 L. 18 sc., verschot opde reyse naer Amsterdam, *etc.* — It., 20 L. 19 sc., verschot opde reyse op 's G. Hage, in Martio, *etc.*

It., Ja. v. Camerick, 36 L., voor vrachtloon, vandat hy eenighe gecommitteerden v. hier gevoert na 's G. Haghe. — *Eid.*, 24 L., voor vracht v. eenighe gecommitteerden voor Paesschen nochmael inden Hage te voeren ende wederom, *etc.*

It., Dirc Jorisz., weerdt *inden Wildenman*, 40 L. 12 sc., ter cause van verteerde costen tsynen huyse, by 4 ingenieurs van 't lant ende enyghe borgerhopluyden, als dselve ingenieurs voor dyen dach ende nacht worden opgehouden, *etc.*

It., Ger. Crouze, weert *inden Hulck*, 36 L. 10 sc., van teeringen tsynen huyse gedaen, den 29. Martii byde gecommitteerden van Amstelredam ende anderen, *etc.*

(Met noch andere parthyen).

S[a]. vd. oncosten, gevallen gedurende de *muiterye*, 17131 L. 10 sc. 6 d.

Ander wtgeven van oncosten ende anders, gevallen in 't erigeren vd. vendels der burgerlicke schutterye ende die ommeganck derselver op kermisse.

It., Henr. v. Wyck, zydelakencoper, 1398 L. 1 sc., van vier nyewe vendels by hem doen maken, ende het stoff daertoe gelevert, als oock de veldteyckens voor den heere collonel, hooftmans ende bevelhebbers der voorsz. schutterye.

It., noch 84 L. 6 sc. 6 d., voor het veltteycken, gelevert myn heere den collonel, Magd. 1611, *etc.*

It., den hrn. hoofmannen vd. jaren 1610 ende 1611 voor het vendel des voetboechs, gerembourseert, als aenden bode, tromslegers, pypers, 31 L. 4 sc.

It., dese cameraer, als hoofm. voor het vendel schutterye vande haecks, heeft mede inde voorsz. 2 jaren gedebourseert 30 L. 19 sc.

It., de hoofm. des vendels vd. Hantbooch *uts.*, 31 L. 4 sc.

It., de hoofm. over het vendel vd. schutterye der Caliberen gerestitueert 31 L. 1 sc. 6 d.

It., alsoe de stacie wynen, daermede de heere colonell, hoofmannen, haer bevelhebbers ende geheele schutterye Magd. 1610 naer den ommeganck syn vereert, in reckening gebracht syn by Ja. v. Straten, *ergo hic nihil.*

S[a]. der oncost. d. schutterye, 1606 L. 16 sc.

1610—1611.

(Cam.: HENR. V. NYENRODE.)

Vanden rector, 330 L. 15 sc. — It., 346 L. 10 sc.

Predikanten. H. Caesario, 1000 L., soe hem ende syn medebroeders hun gagie byden rade 24 Jul. 1609, elck met 300 L. 's jaers geaugmenteert is. — Huur, 50 L.

De nagelaten wed. v. sal. Everh. Bootio *etc.*, 450 L., haer op req[te] naer het overlyden haers mans, ende voorts op recommandatie vd. h. gecommitteerden des k. raets toegevoecht *etc.* — It., 50 L., voor huyshuur v. het Paterhuys, daer de wed. inne gewoont heeft.

Ja. Taurino, 900 L.; huur, 90 L. — Jo. Speenhovio, 1000 L.; huur, 50 L. — Caro. Ryckewaert, 900 L.; huur, 75 L.

Ger. Thielmansz., siekbesoeker, 260 L. 10 sc., voor ¾ jaers gagie. — It., noch 50 L., hem

gracieuselyck op syn req[te] v. dimissie toegeleyt. — Aert Andriesz., 200 L.; huur, 25 L. — Will. Willemsz. ter Heiden, 100 L. — J. v. Groenenberch (!), 20 L.

Charles de Nielles, *etc.*, 800 L. — Dionys Lorain, *etc.*, 20 L.

Emichge, wed. v. sal. Ja. Bruno, dienaer des H. Ev. *etc.*, 250 L., tot een alimentatie *etc.* — Aeltgen Ruysch, wed. v. sal. Ev. Bootio *etc.*, 125 L., voor ½ jaar. — Corn. van Leeuwen *etc.* wed., een jaer alimentatie, 25 L.

S[t]. v. het onderh d. predd. 6492 L. 10 sc.

Hiero. Sckool. Mr. Bernt Swaerdecroon, als rector, 1000 L. — Mr. Jan Swaerdecroon, v. syn dienst in *tertia classe*, 550 L. — Mr. S. Wytfelt, *lect. in* v. *cl.*, 350 L. — Mathaeo Caesario, *quintanorum lect.*, 350 L. — Mr. Peter Couck, *sext. cl. lect.*, 300 L. — Adr. Mathyse, *sept. cl. lect.*, 300 L. — Barth. Christiani, *octav. cl. lect.*, 300 L. — Het Fraterhuis, *uts.*, 25 L. — Ev. Verhaer, *uts.*, 120 L.

S[t]. van het onderh. v. S. Hiero. Schole, *etc.*, 3592 L.

1611–1612.

(Cam.: Ja. v. Cleeff.)

Vd. rector, 342 L. 15 sc. — It., 378 L. 15 sc.

Predd. H. Caesario, *uts.*, 1050 L. — Ja. Taurino, 990 L. — Jo. Speenhovio, 1050 L. — C. Ryckewaert, 975 L. — Isaac Frederici, mededienaer des H. Ev., van Noortwyck wt Hollant alhier wettelyck beroupen synde ende aengenomen tot medebedienaer, 225 L., voor het eerste vierendeel jaers *etc.* — *Eid.* 60 L., voor syn oncosten in opbreken tot Noortwyck ende van sich, met syn familie ende mobilia binnen Utrecht te brengen *etc.*; huur in't paterhuys, in plaets van Speenhovio, 50 L.

Aert Andriesz., 225 L. — Will. Willemsz., 100 L. — J. v. Groenenberch, *uts.*, 20 L. — Charles de Nielles, 800 L. — Den. Loraine, *uts.*, 20 L.

Emichge Laurens, wed. van Bruno, Aelg. Ruysch v. van Bootio, ende wed. Corn. v. Leeuwen, *uts.*

S[t]. v. het onderh. der PP., 6167 L. 3 sc.

Hiero School. Mr. B. Swaerdecroon, als rector, 1000 L. — Jan Swaerdecroon, *etc.*, 412 L. 10 sc., over ¾ jaers syns schooldienstsgedaen in *tertia classe*, soe hy op 't leste vierendeel jaers, vermits wegens syn quaet comportement es verlaten *etc.* — Mr. S. Wytfelt, *uts.*, 350 L. — M. Caesario, *uts.*, 350 L. — Mr. P. Couck, *uts.*, 300 L. — A. Mathysz., *uts.*, 300 L. — B. Christiani, *uts.*, 300 L. — Ev. Verhaer, *uts.*, 120 L.

Het Fraterhuis, *etc.*, *uts.*, 25 L.

S[t]. v. het onderh. der S. Hiero. Schoole, *etc.*, 3197 L. 10 sc.

1612–1613.

(Cam.: Ja. v. Cleeff.)

Vd. rector, 374 L. 12 sc. 6 d. — It., 403 L. 10 sc.

Predd. H. Caesario, 1050 L. — F. Taurino, 990 L. — Jo. Speenhovio, 1050 L. — C. Ryckewaert, 975 L. — Ysa. Frederici, 950 L.

Rodolpho Zylio, 16 Nov. 1612 aengenomen tot een mededienaer *etc.*, 600 L., over een jaer gagie. — Wilh. Henrici Nypoort, als 16 Nov. 1612 aengenomen tot een dienaer *etc.*, 600 L.

Aert. Andriesz., W. Willemsz., J. Groenenberch, *uts.*

Charles de Nielles, Den Leyre (!), *uts.* — Aeltg. Ruysch, Emichge Laurens wed. van Ja. Bruno, *uts.*, wed. v. C. v. Leeuwen, *uts.*

S[t]. v. h. onderh. der PP., 7965 L.

Hiero. School. Mr. B. Swaerdecroon, rector, 1000 L. — Mr. Wolphert Swaerdecroon, aengen. tot *lect.* III[ae] *cl.*, in plaetse van syn verlaten broeder, 5 Oct. 1612, 500 L. — Wytfelt, Couck, Mathysz., Christiani, Verhaer, *uts.*

S[t]. van het onderh. vande mrs. van S. Hiero. Schoole, *etc.*, 3250 L.

1613–1614.

(Cam.: Corn. v. Duverden.)

Schoonhuis. Ontfanck van stads vercofte

Keyserryk, betaelt 8500 L., in volle betalinge der coppenningen vd. selve huysinghe *etc.* — Noch Corn. de Goyer, 700 L. aen de executt. van Ev. vd. Poll *etc.*, voor sekere huysinghe, fter *Keyserryk*, byde stadt gecoft, tot priringe vd. gesworens, *etc.*

1614–1615.

(Cam.: CORN. V. DUVERDEN.)

rector, 417 L. 15 sc. — It., 420 L.

'd. H. Caesario, 1050 L. — J. Tau- syn tractement is verbetert met 100 L. 90 L. — Jo. Speenhovio, 1050 L. — ·ert, 975 L. — Ys. Frederici, 950 L. 00 L. — Ger. Nypoort, 660 L. riesz., W. Willemsz., J. v. Groe- *'s.* — Ch. de Nielles, *uts.* 800 L. — (!), geaugmenteert tot 35 L. — , Laurensdr., de wed. C. van

etc., 8092 L. 3 sc. 9 d.
Mr. B. Swaerdecroon, rect.,
W. Swaerdecroon, *lect.* III^ae^,
m. Witfelt, *lect.* IV. *cl.*,
v. Muyden, *quint. lect.*,
amphuysen, *lect. sext.*,
Mathysz. v. Bilsen, *sept.*
hristiaensz., *lect. oct.*,
haer, 120 L.
a. schoolmr., 50 L.,
eaccordeert tot verval
en tyt v. 2 jaer, *etc.*
etc., 3395 L.

.

ERT.)

It., 471 L. 5 sc.

— J. Taurino,
. — C. Ryc-
, 950 L. —
360 L.
'ts., J. van
ende K.

Stomp, syn successeur, 10 L. — Ch. de Nielles, D. Laurens (!), Aelt. Ruysch, E. Laurensdr., de wed. v. E. v. Leeuwen, *uts.*

S^t. van het onderh. der predd. *etc.*, 8140 L. 10 sc. 9 d.

Hiero. School. Mr. B. Swaerdecroon, rect., 1000 L. — M. W. Swaerdecroon, *rect.* III^{ae} *cl.*, 550 L., soe den 25 Spt. 1615 syn dienst met 50 L. is geaugmenteert, op vorige toeseegginge, als hy soude comen te houwen, gelyck hy nu al jaer en dach is geweest ende geboorten heeft verweckt. — S. Wytfelt, *lect.* IV^{ae}, 350 L. — Mr. R. v. Muyden, *lect.* V^{ae}, 350 L. — Mr. D. Camphuysen, *lect.* VI^{ae}, 300 L. — Mr. Adr. Mathysz. van Bilsen, *lect.* VII^{ae}, 300 L. — Mr. B. Christiaensz., *lect.* VIII^{ae}, 300 L. — Mr. Ev. Verhaer, 120 L.

Mr. D. van Vliet, *uts.*, 50 L.

S^t. van het onderh. der groote schoole, *etc.*, 3581 L. 10 sc. 9 d.

1616—1617.

(Cam.: Dom. Bogaerdt.)

Nye borghers: Bruno Verdoes, chirurgyn. — Matys Clemensz. v. Aken, bussemaker. — Jan v. Vianen, geboortig van Brussel, chirurgyn. — Clemens Petersz., sweertfeger. — Abra. Hallinck v. Embden, goutsmith. — Hans Quaetgebuyr v. Wynoxbergen, tabacksvercoper.

Vd. rect., 389 L. 19 sc. — It., 420 L. 15 sc.

Predd. H. Caesario, tr. ende h. 1050 L. — J. Taurino, tr. ende h. 1090 L. — J. Speenhovio, tr. ende h. 1050 L. — C. Ryckewaert, tr. ende h. 975 L. — Ys. Frederici, tr. ende h. 950 L. — R. Zylio, tr. 600 L. — G. H. a Nypoort, tr. ende h. 660 L.

Aert Andriesz., tr. ende h. 225 L. — W. Willemsz., 100 L. — Nic. Stomp, 20 L., over een jaer gagie, vandat hy voor, onder ende na de predicatien inde Domkerke de kinderen in stilte gehouden, ende de honden daeruit gekeert heeft.

Ch. de Nielles, 800 L. — Denys Laurens, 40 L. — De wed. v. Bruno & v. Leeuwen, *uts.*

Somma *etc.*, 7891 L.

Hiero. School. Mr. B. Swaerdecroon, rect., 1000 L. — Mr. W. Swaerdecroon, *lect.* III. *cl.*, 550 L. — Mr. S. Wytfelt, *lect.* IV. *cl.*, 350 L. — Mr. R. v. Muyden, *lect.* V. *cl.*, 350 L. — Mr. D. Camphuysen, nu Jacobo Byn, *lect.* VI. *cl.*, 300 L. — Mr. A. Mathysz. v. Bilsen, *lect.* VII. *cl.*, 300 L. — Mr. B. Christiaensz., *lect.* VIII. *cl.*, 300 L. — Mr. P. Verhaer, *uts.*, 120 L. — Het fraterhuis, *etc.*, *uts.*, 25 L.

S^t., mette reparatien, 3744 L. 4 sc. 3 d.

Reinerus van Oosterzee, minister, als byde magistraet aengenomen voor een jaer, inneg. 1616 May 19, tot siekbesoeker binnen de stadt ende vryheyt vandyn, der personen, die mette peste besmet syn ende mogen worden, 330 L. *etc.* — It., noch 15 L. tot betalinge van een bedstede, by hem in syn woninge doen maken, *etc.*

Mr. Ernst de Wael, chirurgyn, by myn heeren vande stadt ende oock byde broederschap van Leuwenberch's, genaempt *Pestgasthuis*, syn leven lang gedurende aengenomen tot pestmeester, op 400 L. 's jaers, daervan de stadt 300 L. ende 't gasthuis 100 L. 's jaers sullen betalen, *etc.*

Anna Thonisdr., wed. van sal. Dav. Bastiaensz., aengenomen tot stads vroetvrouwe, omme alle bevruchte vrouwen, mette contagieuse siekte der peste besmet *etc.*, in haren noot by te staen ende te helpen, ende dit voor 3 jaren, inneg. 8 Spt. 1617, des jaers om 150 L., boven 25 gl., alle jaer by anticipatie.

1617—1618.

(Cam.: Henr. v. Dompselaer.)

Nye borgher: Dirc. v. Loon, goutsmith.

Vanden rector, 448 L. 10 sc. — It., 414 L. 5 sc.

Predd. H. Caesario, J. Taurino, J. Speenhovio, C. Ryckewaert, Y. Friderici, R. Zylio, G. H. a Nypoort. — Aert Andriesz., W. Willemsz., N. Stomp. — Ch. de Nielles, D. Laurent. — Wed. v. Bruno en v. Leeuwen, *uts.* R. v. Oosterzee, *uts.*, 165 L., *etc.*

Somma, 8247 L. 6 sc. 9 d.

Hiero. School. B. Swaerdecroon, W. Swaerdecroon, S. Wytfelt, R. v. Muyden, *uts.* — Mr. Jacobus Byn, *lect sextae cl.*, als gesuccedeert inde plaetse van mr. Dirc Camphuysen, 300 L. — Adr. Mathysz., B. Christiaensz., Ev. Verhaer, fraterhuis, *uts.*

S^a., mette reparatt. *etc.*, 3855 L. 2 d.

1618—1619.

(Cam.: Henr. v. Dompselaer.)

Vd. rector, 393 L. 15 sc. — It., 417 L. 15 sc.

Predd. H. Caesario, *uts.*, ½ jaer tr. ende h., 525 L. — Ja. Taurino, gewesene vorige predicant, geaufugieert synde anno 1618 ende daerna in Brabant overleden, is syne wed. 19 Oct. 1618 een jaer alimentatie toegel. 250 L.; huur, *uts.*, 90 L. — Jo. Specnhovio, vorige predicant, gelyke 500 L.; huur, 50 L. — C. Ryckewaert, mede vorige predicant, 450 L.; huur 75 L. — Ys. Frederici, mede vor. pred., 450 L.; hour, 50 L. — R. Zylio, mede vorige pred., 300 L. — G. Nypoort, oock vorige pr., 300 L.; huur, 60 L.

Charles de Nielles, *uts.*, ½ jaer, 400 L. — W. Willemsz., 50 L.

Dno Bernardo Busschoff, als byde vroedschap ende kerke aengenomen tot een mededienaer derselver ware ende oude gereform. kerke Christi alhier, 1000 L., als een jaer tractements, *etc.*

Dno Joanni Langio, als aengenom. tot een medebedienaer des H. Ev., ½ jaer tract., 500 L.

Dno Corn. Dungano, *id.*, ½ jaer tr., 500 L.

Noch betaelt den voorn. 3 heeren aengenomen ministeren tsamen 150 L., tot verval der oncosten, gedaen ende geschiet in 't opbreken harer domicilien elders ende die hier te brengen.

Dno Petro Agache, als oock aengenomen tot een ordinaris dienaer inde ware christel. gereformeerde Fransche kerke alhier, 800 L., tot een jaer tractements, versch. 1 Nov. 1619. — It., 100 L., voor diensten der voorn. geref. Fra. kerke, langen tyt als minister bewesen, a°. 1618, voor syn aenneminge.

Ev. Verhaer, 150 L. — Absalon Jansz. Malecot, aeng. tot een siekbesoeker, 350 L., over een jaer tractements. — Aert Andriesz. 225 L. — N. Stomp, *uts.*, 20 L. — Den. Laurens, een jaer tr., 40 L. — De wed. van Bruno ende v. Leeuwen, *uts.*

Herm. Wernertsz. Velthuysen, ouderl. der geref. kerke, behandicht 6 dubb. Nederl. ryders, omme die te vereeren Dan. de Maistre, pred van Dortrecht, totte vervallinge vande oncosten by hem gesuporteert in 't comen ende reysen, ende voorts voor syne goede ende getrouwe diensten, de kerke alhier sekeren tytlang bewesen, 67 L. 4 sc. — Ja. Jansz. van Bemmel, mede ouderl. *etc.*, gehantreyckt 4 rosenobels, te vereeren D. Betio, *verbi Dei ministro*, voor sekere goede diensten, by syn Eerw. mede een tytlang deser kerke bewesen, 36 L.

H. Caesario, gewesene pred., 200 L., over ¾ jaers alimentatie, hem by provisie *etc.* toegeleyt. — G. H. Nypoort, mede gewesene pred., ¼ jaers alimentatie *etc.*, soe hem op syn versoek by requeste gedaen, voor den tyt van een jaer, den 27 Aug. 1619 tot alimentatie toegevoecht is 400 gl., inneg. 1 Jul. 1619, om sich middeler tyt te bedencken, of hy die *acta synodalia* begeert t'onderteeckenen, *etc.* Jo. Speenhovio, gewesen pred., 30 L., voor reparatt. in syne woning. — Die huisvrouw v. C. Ryckewaert, 20 L. 8 sc., voor gelyke reparatien.

Nic. Stomp, 6 L., voor extraord. diensten by hem opde jaermerct, inde kermisse van Magdalene 1619, in 't stilhouden der jongens ende wtkeren der honden inden Domkerke gedaen, *etc.*

Herman v. Doeyenburch, 737 L. 13 sc., ter cause als in sekere specificatie by hem gelevert inder stads secretarye, *etc.*

Ja. v. Medenblick, in 't beroup v. D. Florentio Joannis, dienaer des H. Ev. binnen Sneek, te versoucken syn dimissie, gerembourseert 54 L. 16 sc. *etc.* — Id., ende vd. Lingen, 29 L. 4 sc. 6 d., gedebourseert in 't reysen op Dortrecht ende Gornichem, in kerkelyke saken, *etc.* — It., Medenblick, 99 L. 4 sc.,

vandat hy in syne huysinge gelogeert ende in spys ende dranck geaccommodeert heeft die Eerw. heeren predd. Wilhelmum Baudartium van Sutphen, Sebast. Dammannum aldaer, Alardum Mehemium v. Harderwyck ende Warnerum Teskenmaker v. Cleeff. — Joanni Dibbetio, pred. tot Dortrecht, gerest. 11 L. 4 sc., verschoten in 't reysen op Utrecht met Triglandio, om de kerke alhier met haren dienst te hulpe te comen, *etc.* — Absal. Jansz., mede ouderl. der kerke *etc.*, 12 L. 12 sc. 6 d., verschoten opde reyse naer Amst., om een pred. by leeninge te versoucken, ende oock tot Arnem, tot bevorderinge van het beroup D. Cornelii Dungani, *etc.* — *Eid.* ende Claes Adriaensz., 11 L. 7 sc., van der kerke wegen met D. Modeo geweest synde tot Wyck. — Peter v. Hout, ouderl., 18 L. 13 sc., verschoten inde gedane reyse met Wernaertsz. tot Schiedam, om Hugo Beyers by leeninge te versoucken, tot Leyden, om hem te horen, ende tot Amsterdam in 't versoecken om prolongatie voor den heer Roelof Petersz., alhier geleent, *etc.* — Gisb. Jansz. vd. Well, byden k. rade gesonden, om een pred. tot Eck, inde Betuwe, te halen, ende daerna tot Dortrecht D. Udemannum, goetgedaen 12 L. 18 sc., op dese reyse te oncoste gehadt, *etc.* — H. Wernaertsz., ouderl., 37 L. 5 sc., verschoten inde reyse met van Houten, op Dortrecht, om aen het hoochweerde synodus nationael te versouken, tot behulp deser kerke, een ofte twee predd. Item, inde reyse tot Meerkerk ende Culenborch, om den pred. Blom by leeninge te crygen, als mede tot Woerden D. Josephum, *etc.* — Corn. Petersz. Swanenburch, 7 L. 12 sc., gedebourseert in 't conduiseren v. D. Udemanno, op Dortrecht, *etc.* — Ja. Lieftinck, 63 L. 10 sc., verschot. inde reyse ten versoecke vd. k. rade gedaen op Soelen ende voorts tot Cleef, omme te becomen den hr. Busshoff, ende Tessemaker eerst by leeninge te becomen, *etc.* — Hans vd. Bossche, mede ouderl., 40 L. 6 sc. 6 d., verschoten opde reyse met van Houten, op Dortrecht, wt last des k. raets, tot verrichtinge v. kerkel. saken, ende voorts met Claes Adriaensz. op Middelburch, in 't versoeken van een der predd. aldaer, by leeninge voor 6 maenden, *etc.* — Aernt v. Eck, schep., ende D. Velthuysen, raet, in 't reysen tot Dortrecht, omme te horen prediken 2 predd. aldaer, die ten dienste van dese kerke worden gerecommandeert, 57 L. 2 sc., by hem gedebourseert. — Barthol. Deckers, ouderl., gecommitteert met Busschoff, dienaer alhier, ende Ja. v. Bemmel, ouderl., om te reysen naer Leeuwaerden in Vrieslant, (als geschiet es), ende te versoucken den Eerw. heere Bogaertmannum (!) *etc.*, gerest. 85 L. 18 sc. *etc.* — Ja. v. Bemmel, ouderl., gedebourseert 117 L. 11 sc., tot reysg. voor den here pred. Maistre; item, anden hr. Roeloff Pietersz., die tot 4 diverse reysen op syn costen hier is geweest, ende dese kerk heeft gedient gehadt; oock op de reyse, die syne E. met hun vieren gedaen heeft op Leeuwarden, om den persoon van D. Bogaertmannum; insgel. op Dortrecht, met Florentio te spreken, *etc.* — Noch P. vd. Lingen, ouderl., 301 L. 10 sc. 9 d., oncosten *etc.*, gedaen in diverse reysen, breder in thien distincte specificatien wtgedruckt ende in een sommiere specificatie geredigeert, *etc.* — R. Zylio, gewesene pred., 45 L., voor reparatt. in syn huysinge doen maken. — Noch Ja. v. Bemmel, ouderl., 200 L., om te vereeren D. Bursio, pred. tot Middelburch, om de goede diensten, die syn E. den tyt v. omtrent 6 maenden gedaen de kerke ende gemeente alhier, *etc.*

Somma *etc.*, 13112 L. 19 sc. 3 d.

Hiero. School. Mr. B. Swaerdecroon, W. Swaerdecroon, S. Wytfelt, R. van Muyden, J. Byn, A. v. Bilsen, B. Christiaensz., E. Verhaer, *uts.*, fraterhuis, *etc.*, *uts.*

Somma *etc.*, 3536 L. 6 sc. 1 d.

(CETERA POSTMODUM.)

RESOLUTIEN

DER

GENERALE STATEN,

UIT DE XVII EEUW.

MEER ONMIDDELIJK BETREFFENDE DE GESCHIEDENIS DER BESCHAVING.

't Schijnt veelen beuzelagtig, soortgelijke zaaken aan te teekenen, maar is dan de kennis van de vordering en van den bloei der kunsten en koophandel eene beuzeling, en wel in ons gemeenebest?
VAN WIJN (ad WAGENAAR X. bl. 42 r. 3) pag. 25.

1601.

Jo^r. Edmondt de Gruyter. Is Joh^r. E. de Gruyter geaccordeert, dat hy tot laste vande generaliteit inde nieuwe huysinge, die hy heeft doen maken inde graefschap van Buren, sal mogen doen maken de wapenen vande vereenichde provincien. (Oct. 19).

Spaansche Bybel. Is Herman Allertsz., bouckvercooper te Amst., geaccordeert octroy om voor den tydt van 10 naestcomende jaren, alleene inde vereenichde provintien van nieuws te mogen doen drucken den Spaenschen Bybel, verbiedende *etc.*, opte verbeurte vande nagedrukte exemplaria ende daer en boven vande somme van 100 p. vl., te appliceren in *communi forma.* (*eod.*).

Tapisserie. Is geaccordeert pasporte aen den gecommitteerden vande hertoginne van Tremouille, dat hy sonder eenich recht van convoy te betalen, uyt de vereenichde provincien naer Vranckryck, tot dienst van hare Excell^tie sal mogen doen transporteren *seker tapisserie*, wesende de *historie van Alexander Magnus*, houdende twee hondert vyf en twintich ellen, ende een quantiteit lynwaet, gekost hebbende derthien hondert gulden, mit eenich ander goet van cleender weerde, gecost hebbende 150 gulden, alles gepakt wesende in twee houten cassen. (*eod.*).

Nieuwe molen. Opde requeste van Henr. Willegem, borger tot Middelborch, & Ghysbr. Arentsz., mr. timmerman, wonende tot Alcmaer, is geaccordeert octroy voor 10 jaren, inde vereen. provincien te maken *etc.*, sekeren nieuwen molen, by hen geinventeert en gevonden, ten dienste om allerhande Brasilienhout, Fauselhout, Campeetshout, Provencehout, Fernambouck ende diergel. houten, dienstich en noodich, om mede te verven, tsy mette wint, daer plaetse is, of anderssins te breken ende te malen, ook bequaam, om te gebruyken tot veel andere werken, volgende het getransfigeerde patroon *etc.* (Oct. 29).

Handel op Moscovie. Opde requeste v. Sion Lusch, geaccordeert opene patenten aen alle coningen, princen ende heeren, alsoo deselve voorheeft synen soon Abra. Lusch met noch vyff andere personen te senden in Moscovien, tot directie van syne affairen ende coopmanschappen aldaer, dat deselve co. *etc.* den voorn. Abra. met syne compaignie daertoe wille gun-

nen vrye passagie ende doen doen alle mogel. assistentie ende behulp, des versoekende, in gewoonlyker forme. (Nov. 26).

Mouthaen. Henr. Mouthaen, toegelecht 15 gl., voor seker bouxken, by hem de staten gepresenteert. (Nov. 27).

1602.

Bern. Jansz. Been, componist. Is Bernard Jansz. Been, musicien, toegelegt de somme van 12 ponden vlaems, tot een vereeringe, voor dat hy in musicque heeft gestelt, om met vyff partyen te singen, de geschiedenisse vanden slach in Vlaenderen. (Jan. 4).

Nieuwe Molen. Is Gerit Ryckelsma, coopman tot Amsterdam, geaccordeert octroy voor 10 jaren, op 't maken van sekere coornmolen, by hem geinventeert, gaende met vier steenen, bequaem om in belegerde plaetsen ende legers gebruikt te worden, volgende het patroon, door het octroy getransfigeerd, verbiedende *etc.* (Jan. 12).

Spaansche Bybel. Op 't different, geresen tusschen Laurens Jacobsz., boeckdrucker tot Amsterdam, opponent ter eenre, ende Herman Alartsz., insgelyk boeckdrucker, impetrant ter andere syde, ter cause van het octroy, byden voorsz. Allartsz. geimpetreert, om alleene inde Nederlanden te drucken den Spaenschen bybel, met de correctien ende annotatien Domini Cipriani Valera, hetwelck den voorsz. Laur. Jacobsz. sustineerde, surreptivelyck by den voorsz. Alartsz. geimpetreert te wesen, nadat hy geweten heeft, dat hy opponent op het drucken des voorscr. bybels met de voorscr. correctien ende annotatien met den voorsz. D. Cipriano was geaccordeert, ende alrede in 't werck getreden uyt de originele copie, die den voorsz. Valera hem hadde gelevert, gelyck hy dat dadelyck dede blycken ende door den voorsz. D. Ciprianum verclaren, welcke Ciprianus oock met eenen seer instantelyck heeft versocht, dat men den voorsz. Laur. Jacobsz. het werck soude laten continueren, ontkennende, dat hy oyt in eenige manieren met den voorsz. Herman Alartsz. yet op het drucken vande voorsz. bybel soude hebben besloten, daertegen den voorsz. Alartsz. niet anders en wist te seggen, dan dat men het als een jaer geleden met hem op 't drucken des voorsz. bybels heeft gesproken ende hem onderhouden, ende dat oock daerop den voorsz. Ciprianus tsynen huyse uyt Engelant was ingecomen; gehoort byden staten generael de voorsz. partyen ende gesien de stucken, by deselve *hinc inde etc.* geexhibeert, hebben verclaert, den voorsz. Laur. Jacobsz. het drucken vanden Spaenschen bybel, mette correctien ende annotatt. des voorsz. Cipr. Valera sal mogen continueren ende daermede in diligentie voortvaren, doch dat deselve Jacobsz. ten aensien dat de voorsz. Alartsz. met hope den voorsz. bybel te drucken een tydtlanck is opgehouden, metten selven Alartsz. sal overcomen op sekere vereeringe of vergoedinge, die hy hem daervoor sal geven, by interventie en toedoen van eenich vande kerke van Amsterdam, ende in gevallen van niet kunnen verdragen, dat de staten aen hem refereren (den bybel gedruckt wesende) daervan naer redelyckheid wtsprake te doen, ordonnerende oversulcx den schout ende magistraet van Amsterdam, en dien dit aengaen sal, namentl. oock den voorsz. H. Alartsz., dese resolutie haer effect te laten sorteren *etc.* (Jan. 16).

Brocardus Baronius. Is geresolveert, dat men Brocardo Baronio, Italiaen, alhier gecomen, om te openbaren eenighe saken, daerane voor den dienst vande ganse Christenheydt ten hoochsten gelegen is, syne teeringe alhier inde herberge sal afspreken, ende denselven tot syn vertreck naer Engelant, toeleggen de somme van 500 gl. eens *etc.* (Jan. 23).

Nieuwe molen. Opte requeste van Corn. Cornelisz., wonende tot Uytgeest, gelegen tusschen Haerlem & Alcmaer, is geaccordeert octroy voor 12 jaren, te maken en stellen sekere wint- of ros-watermolen, by hem geinventeert met vier, acht, minder ofte meerder cromme ofte rechte goten, of ronde pompen, die 't water onder byden spille innemen, en deur 't omdrayen vande selve spille, drayende op een pinne, op ende weder uytmalen

sullen, volg. de modellen, by hem daervan de heren staten gethoont, ende het patroon aen syn requeste geannexeert. (Jan. 24).

Cornelis Drebbel, rookverdryver. Is Cornelis Jacobsz. Drebbel, poorter tot Alcmaer, geaccordeert octroy voor den tydt van 12 jaren, omme alleene inde vereenichde provintien te practiseren de middelen by hem geinventeert, om alle roockende ende uytslaende schoorsteenen, bequemelyck te doen trecken ende boven ter behoorlycker plaetsen met besloten deuren ende cameren den roock uytloosen, volgende de getransfixeerde patronen, verbiedende *etc.*, op peene van 100 goude realen, te verdeylen *in communi forma*, mits dattet sy een nieuwe inventie, te vooren in dese landen niet gepractiseert ende sonder praejudicie vande voorgaende concessien. (Fbr. 16).

Inventie om clocken te luyden. Opte requeste van Corn. Eewoutsz. Proot, munitiemeester binnen Geertrudenberg, geaccordeert octroy voor 20 jaren, op syne nieuwe inventie, om de clocken, die te vooren met veel volks hebben moeten geluyt, oft doordien die vast oft onbewegelyck hangen, niet hebben kunnen geluyt worden, geluyt te doen geven, in voegen of die getrocken oft geluyt werden, door de voorsz. instrumenten, met twee mannen alleenlyck, of een van dien, daervan de patroonen syn getransfigeert *etc.* (Fbr. 22).

Inventie om met water te voorzien. Opte requeste van Pieter Pietersz. Enten, huysman v. Hontsyck (!), is geaccordeert octroy voor 12 jaren, te mogen maken sekere instrumenten, by hem geinventeert, om t'allen tyden, ende besunders van groote droogten, niet alleen de hooge, maer oock bysunders de laage landen met cleyne costen, van goede putten ende bequaem water te voorsien, mits dat het sy een nieuwe inventie *etc.* (Fbr. 22).

Mornay's bybel der natuur vertaald. Is Joanni Halsbergio, dienaer der gemeente te Amsterdam, toegelecht 200 guldens, voor de dedicatie *etc.* van seker boeck, geintituleert: *Bybel der nature*, by hem overgeset inde Nederl. sprake, gemaeckt originelyck byden heere van Plessis Mornay. (Maart 12).

Rekelsma's molen te oopen. Is begonnen te handelen met Rekelsma, om hem af te koopen den moelen, by hem geinventeert, maer en is noch ter tydt daerop metten selven niet overdragen, dan goedgevonden, dat men den molen nader sal doen visiteren ende priseren, door Muys, den mr. timmerman van Delf. (*eod*).

Eng. pred. Br. Vincent. Opte requeste van Brian Vincent, predicant vande Engelschen, is geordonneert, dat men deselve soude stellen in handen vanden raet van state, om den suppl. te doen betalen 1275 guldens, een derdendeel daervan gereet, ende de andere 2 derdendeelen binnen twee vier maenden naestcomende, mits dat haer E. ordre sullen stellen, dat dese betalinge den capiteynen werde gecort, volg. derselver signaturen. (Maart 13).

Rekelsma's molens. Is verdragen met Gerrit Rekelsma, coopm. tot Amsterd., op het maken van 6 molens van syne inventie, met heure furnituren, ten dienste vande generaliteyt tot 1100 gl., voor elk molen, ende Sipesteyn gelast het contract scriftelyk te vervatten ende den voorscreven Rekelsma te doen teekenen. (Maart 14).

Adriaan Sara Romen, chirurgyn. Opte requeste van mr. Adriaen Sara Roomen, chirurgyn, by Syn Excellentie gelast hem in diligentie te transporteren binnen Oostende, ende hem aldaer te houden, is den suppl. geaccordeert, dat hy neffens hem sal mogen assumeren mr. Henrick v. Muys, oyck chirurgyn, tot 24 guld. ter maent. (Maart 26).

Chronyque van Petit. Fra. le Petit, greffier van Bethune, 500 gl., voor de presentatie vande Chronycke, by hem vuytgegeven van Hollant, Zeelant, Westvrieslandt, Utrecht, Vrieslant, Overyssel ende Groningen, tot het jaer 1600 toe, sonder nochtans, dat hare Ho. Mog. verstaen met dese vereeringe de voorn. Chronyque voor waerachtich te authoriseren. (Apr. 8).

Instrument om te diepen. Is Mert. Theunisz., borger vanden Briele, geaccordeert octroy voor 10 jaren, om alleene *etc.* te mogen doen maken seker instrument, by hem geinventeert, daermede het diepen van alle havens

daer watertogten doorgaen, op een geheel andere manier, die veel beter ende oncostelyker als het uitdelven is, soude kunnen geschieden, door de voorsz. watertogten ofte stromen, verbiedende *etc.* (Apr. 9).

De afbeeldinghe van Jerusalem. Is Benj. Wright geaccordeert octroy voor 6 jaren, om alleene *etc.* te moghen drucken de afbeeldinge der stadt Jerusalem ende andere dingen, de stadt ende tempel toebehorende, sulcx als hy deselve gemaeckt heeft ende de h. staten gepresenteert, verbiedende *etc.* (Apr. 17).

Caerte vd. intogt in Vlaenderen. Balth. Florisz., plaetsnyder te Delft, toegeleecht 200 gl. op het werck, dat hy nog heeft te maken vande intocht vd. leger vd. heeren staten in Vlaenderen. (May 3).

Schildery inde raetcamer te Leyden. Ontfangen een brief vanden heer grave vander Lippe, daerby hy versoekt, dat de heeren staten souden gelieven te bemiddelen byden magistraet van Leyden, dat sy hem onder goede betalinge souden laten volgen een stuck schilderei, inde raetcamer aldaer berustende, van het uiterste oordeel, is goedgevonden, dat men copie vanden brief sal senden aenden voornoemden magistraet van Leyden, ende deselve versoeken, dat sy onbeswaert willen syn, den welgemelten grave in't voorsz. syn versoek te believen. (May 30).

Balth. Moucheron. Is geordonneert te schryven aende bewinthebbers der Oost Indische Compagnie in Zeelant: Alsoe de heren staten gebleken is by brieven vanden Coninck van Vrankryk, ged. vanden 10 Meerte, dat Syne Maj^t. den persoon van Balthasar Moucheron in Vrankryk ontbiet, om met hem op eenige particuliere saken, Syne Majesteits dienst ten hoochsten importerende te communiceren ende den voorsz. Moucheron daerinne te gebruiken, daertoe dat oock den heere van Buzanval van wegen Syne Maj^t. seer groote instantie is doende, ende dat deselve Moucheron hem daertoe genoech gewillich aenbiedt, by soe verre dat Lieven de Moelenaer, in syne plaetse in de Compagnie vande bewinthebberen vande Oost Ind. handelinge aengenomen soude mogen worden, gelyck dat oock de voorsz. heere van Buzanval ernstelyck versoekt, daerinne dat de heren staten Syne Maj^t. geerne souden believen, dat de heeren staten daerom versoeken ende begeren, dat die voorsz. bewinthebberen hem daermede willen conformeren, ende oversulcx den voorsz. Moelenaer in plaetse vd. voorsz. Moucheron als bewinthebber te accepteren. (Jun. 3).

Doctor Strobanus. Is doctori Strobano toegelegt voor dit jaar 200 gl. extra ord. boven syn ord. gagie. (Jun 6).

Fabricatie van spelden. Is Gabriel Willemsz. van Cleeff, spellemaker van Rotterdam, geaccordeert octroy, om alleene te mogen voeren ende gebruyken op syne papieren daerinne hy syne spellen steekt, *een open hant met een liggende leeuwe, dry claverblaerkens, een eenhoorn, twee wildemans mettet wapen van Cleeff,* volg. het getransfig. patroon, verbiedende *etc.* — It., Claes Pietersz. van Antwerpen, *uts.*, om alleene te mogen voeren ende gebruyken *een vogel met een tak inden monde, etc.* (Jul. 4).

Balth. Moucheron. Is op't ernstich aenhouden vanden heer van Buzanval, van wegen den Co. van Vranckryk geaccordeert, dat men anderwerff sal schryven aende bewinthebberen vande Oost Ind. Comp. in Zeelandt, dat sy, postponerende alle particuliere passien ende misleydinge van eenige, Syne Maj^t. willen complaceren, accordeerende dat Lieven de Moelenaer inde plaetse van Balthasar Moucheron, als bewinthebber inde voorsz. Comp. worde geaccepteert, dewyl Syne Maj^t. den voorsz. Moucheron tot synen dienst ende voorderinge vande gemeene sake begeert te gebruiken, gelyck dat niet alleene en blykt by het overgegeven geschrifte des heren van Buzanval, maer oick by het schryven van Syne Maj^t. ende de recommandatie vanden here van Villeroy. (Jul. 5).

Coper-molen. Is Ja. Christiaensz. vanden Briele geaccordeert octroy voor 8 jaren, op seker molenwerk, by hem gepractiseert, om daerdoor metten water te slaen ende bereiden allerhand coperwerk, root ende geel, bequaem

tot platen, ketels, beckens ende draet, mitsgaders alrehande manufacturen, de coperwercken aengaende, volgende het patroon, *etc.* (Jul. 9).

Nederl. Bybel mette caerten van Plancius. Herman Alartsz., boeccvercoper te Amsterdam, geacc. octroy voor 8 jaren, alleen te mogen drucken in allerley formaet, sekeren Nederl. Bybel, verciert met verscheyden landtende plaetstafelen, daervan in het Woort Gods wordt geseyt, oversien door D. Petrum Plancium, dienaer des Goddel. Woorts tot Amsterdam, verbiedende *etc.* (Aug. 1).

Andries de Roy geschoten. Syn gelesen 2 brieven van voorschrift van Syn Excell. ende den heer Coren, gedateert in 't leger, den 13. ende 14. deses, ten faveure vande nagelaten weduwe ende kynderen van Andries de Roy saliger, die den 12. deser inden avont geschoten is, met requeste daertoe dienende, ten eynde deselve weduwe eenich recompense sou worden toegevoecht, in erkentenisse van haers voorsz. mans diensten, is voor als noch uitgestelt, *etc.* (Aug. 27).

G. Bautonnier over den Zeylsteen, etc. Guil. Bautonnier, heer van Castel Francq in Languedoc, octroy voor 10 jaren, te mogen alleen doen drucken ende vercoopen sekere boucken, te weten:

La Meoometrie,

ende de tablette boucken, geintituleert:

La Mecographie.

mitsgaders een andere, tracterende vande *proprieteiten des zeylsteens*, by hem beschreven, verbiedende *etc.* (Sept. 5).

Festus Hommius. Is Festo Hommio, de heren staten gepresenteert hebbende seker bouck, geintituleert:

> *Het schatboeck der Christel. leere ofte uytleggringe over den Catechismus, gemaeckt byden Dr. Zach. Wizenus ende byde voorschr. Hommio vuytte Latynsche, etc., overgesedt*,

daervoren toegeleyt 25 gl. (Sept. 6).

Caert van het beleg van Grave. Floris Balthasar heeft gepresenteert het betreck, dat hy gedaen heeft vande belegeringe van Grave, versoekende octroy, *etc.*, is geaccordeert, dat men de presentatie sal aennemen ende hem daer voor geven 100 gl., met octroy voor dit jaer ende het toecomende. (Sept. 12).

Pas-Caerten. Is Adriaen van Veen, de heeren staten gepresenteert hebbende vyff ronde af bulte paskaerten, tot een vereeringe, daervoor toegeleyt 100 gl. eens, ende geresolveert, dat men denselven sal verclaren, dat de heeren staten verstaen, dat hy op syn tractement schuldich is die gedeputeerde vande provincien exemplaria vande voorsz. Paskaerten, gelyk hem ten tyde van het nemen vande resolutie op syn tractement is aengeseit. (Oct. 30).

Vaert op de kust van Guinea. Opte requeste van Ja. Boureel, Adr. ten Haeff, oudburgermr. van Middelburg, Jan Engelsz. vd. Burcht, Laur. Bax, Adr. Bommene, Ev. Becker, Lieven de Moelenaer, Sam. Godyn, Chr. Thibout, ende S. Lodew. van Alteren, alle coopl. tot Middelborg, is Laur. Simensz., schipper, ende mr. van seker schip, genaempt *de Son*, groot 120 lasten, geacoordeert commissie in gewoonder forme, om met dit schip te varen nae de custe van Guinea ende Africa, ende aldaer trafique te doen ende herwaerts weder te keren. (Nov. 2).

Nederd. Bybel. Laur. Jacobsz., borger van Amst., octroy geaccordeert 28 Febr. 1590, om alleen te mogen drucken ande doen drucken den Nederl. Bybel, die hy tot syne costen nae de Hebreeuwsche ende Griexsche waerheyt heeft laten corrigeren, in verscheyden plaetsen vande O. ende N. T., gecontinueert van andere 6 jaren, *etc.* (Nov. 4).

Predicant van Oostende verdacht. Gelesen extract van een brief, geschreven byden predikant van Oostende, uit deselve stede, streckende tot achterdenken vande regieringe vanden lande, is goedgevonden, dat men die gecommitteerde raden van Zeelant daervan sou adverteeren, om den voorn. predicant daeruyt te ontbieden ende eenen anderen in desselfs plaetse te senden, van beter gevoelen wesende. (*eod*).

Spaensche Bybel. Is Ciprian de Valera, de heeren staten generael gededicеert hebbende

de translatie by hem gedaen vanden Bybel inde Spaensche sprake, toegelecht tot eene vereeringe, 500 gl. (*eod.*).

Laur. Jacobsz., boucvercoper tot Amsterd., geaccordeert octroy voor 10 jaren, te mogen drucken den Spaenschen Bybel met de correctien ende annotatien Domini Cipriani de Valera, verbiedende *etc.* (Nov. 5).

Caerten van het beleg van Grave. Is Florys Balthasaer, plaetsnyder tot Delft, toegelecht voor de caerten vande belegeringe der stadt Grave, gedruckt op sattyn, daermede dat hy die gedeputeerde vd. provincien vereert heeft, de som van 250 gl. eens, mits dat hy gehouden wordt, noch te leveren vier caerten, te weten aen den heere v. Wulp, de Jonge, Coren ende Sloeth, te betalen byden ontf. gen. (Nov. 6).

Caerte van't overseylen der Spaensche Gallyen. Hans Rem, schilder, wonende binnen Amsterdam, geaccordeert octroy voor 5 jaren, alhier te mogen doen drucken ende vercoopen de aencompste van des vyants galleyen ende hoe dieselve overseylt ende gestrandt syn, verbiedende *etc.* (Nov. 7).

Capelmeester vd. Co. v. Denemarken. Opte requeste van Mathias Bourbonnois, borger tot Amsterdam, als procuratie hebbende vanden capellmeester des Conincx van Denemarken, meester Gregorius Trehoul, gesien de brieven van voorschriften van Syne Majesteit, is goedgevonden, dat men deselve soude senden aen de heren staten van Utrecht, ende haer Ed. ernstelick recommanderen, dat de sake des voorscr. capellmeesters, sulcx soude moegen worden afgedaen, dat den Coninck, noch de heren staten meer daermede niet en worden gemoeyt. (Nov. 8).

Gereformeerden te Hamburg. Opte requeste van verscheiden cooplieden van dese Nederlanden, residerende binnen Hamburch, wesende vande Reformeerde religie, is geaccordeert te schryven aenden eerberen raet vande selve stadt ende haerl. te recommanderen, aengesien die suppll. gevlucht syn voor de Spaensche tyrannie, omme te mogen genieten den vrydom van heure conscientie, dat haer E. uyt een christelyk medelyden souden willen gedogen, dat de suppl. moegen hebben vrye exercitie van haerl. religie, soo in 't gehoore als begraven van haerlieder dooden inde heerlykheit van Althena, toebehorende den welgeb. hr. grave van Schauwenburch. (Nov. 25).

Honter, Schotsch pred. Den Schotschen predikant Andreas Honterus, provisionelyk tot nader resolutie geaccordeert 100 gl. tot syn onderhoudt, te betalen byden ontfanger generael. (Nov. 26).

Wilh. Swart, componist. Is Wilh. Swert, van Aernhem, wonende tot Amsterdam, geaccordeert octroy voor 6 jaren, alleene inde vereenichde Nederlanden te mogen doen drucken ende vercoopen tseventich stucken musycque, by hem inde Nederl. tale gemaeckt ende gecomponeert, geheel christelyck ende stichtelyk, verbiedende *etc.* (*eod.*).

1603.

Gereformeerden binnen Aken. Opte requeste vande gemeenten vande Duitsche ende Walsche gereformeerde religie binnen Aken, is geaccordeert, dat men ten faveure vande selve remonstranten, aen de stadt Aken sal schryven, dat se als een vrye rykstadt, met de suppl., (die uit dese landen daerbinnen gerefugieert syn, om te ontvlien de Spaensche tirannie) willen civiliseren, sonder deselve eenige molestatie ofte recherche te doen, ter oorsake vande voorsz. religie. (Jan. 17).

Fabricatie v. Turcksche grogreynen. Gelesen een brieff van die van Delff, vanden 23. deses, ten faveure van Daniel S... Jacobsz., ten eynde hem gegunt soude worden octroy, om alleene inde Nederl. te maecken Turcksche grogreynen, gewrocht van wolle of haer van camelynen, in Turquyen gesponnen, by hem geinventeert, is vuytgestelt daerop te resolveren. (Jan. 24).

Bueck-molen. Ontfangen een brief v. borgermrn. *etc.* vander Goude, ten faveure van Gerit Cornelisz., kennipbuecker, ten einde hem vergunt soude worden het octroy, dat deselve van meeninge is te versuecken, nopende synen bueckmolen, die hy buiten de

voorsz. stadt is hebbende, dat niemant binnen de voorsz. stede, nog in een half myle in 't ronde daerbuyten, enighe kennipmolen soude mogen stellen binnen den tyt van 8 jaren, *etc.*, is ter contemplatie vande voorsz. recommendatie *etc.* geaccordeert *etc.* (*eod.*).

Nieuwe molen. Is Ghysb. Pietersz., timmerman binnen Leyden, toegelegt 30 gulden, voor het patroon van sekere watermolen, by hem geinventeert, om water uyt de vesten vd. steden te malen ende andersins, by hem de heren staten gepresenteert. (Jan. 25).

Fre. Houtman's Maleysche Dictionaire. Is Frederick Pietersz. (!) Houtman geaccordeert octroy, om voor den tyt van 8 naestco. jaren alleene inde vereenichde provincien te mogen doen drucken ende vuytgeven een Spraeckbouck ofte Dictionarium, vande Duytsche, Malaysche ende Madagacarse spraeken, met noch veele woorden inde Turxsche ende Arabische sprake daerbygevoecht, mitsgaders een tsamensprekinge inde selve Malaysche ende Madagascarse spraeke, by hem gemaeckt, ende daer en boven noch eenige vaste sterren, dewelcke staen omtrent de Zuytpole tot op omtrent 35 graden besuyden de lienie equinoctiael, tot omtrent 300 in 't getal, die den suppleant soo in Oostindie als opte voyagie geobserveert heeft, verbiedende *etc.*, *in communi forma*, *etc.* (Febr. 4).

Nieuwe slyk-molen. Is Ghysbr. Pietersz., timmerman, geaccordeert octroy voor 6 jaren, alleene *etc.* te mogen maken *etc.*, seeker slykmolen, by hem geinventeert, die soo wel achterwaerts als voorwaerts sal malen, tot seven ofte acht voeten diep doorgaens, ende dat om slick, sandt ende anders mede te malen, soo lanck als 't reck vanden molen sou moegen wesen, daervan dat hy 't patroon heeft geexhibeert, verbiedende *etc.* (Febr. 17).

Den styl van 't bouckhouden. Is mr. Joh. Coutereels, wonende tot Middelborch, geaccordeert octroy voor ses jaren alleene *etc.* te mogen drucken *etc.*, den styl van 't boekhouden, handelende van verscheiden coopmanschappen ende wisselen, op verscheyden landen ende steden, soo in geselschap ende voor syn eygen rekeninge als in commissie, verbiedende *etc.* (Febr. 18).

Nieuwe inventien. Is Fred. l'Heremite, inwoonder der stede van Amsterdam, geaccordeert octroy, om voor den tyd van 10 jaren naestcomende, alleene te moghen maken sekere soorten *van molens ende andere ingenien* ende manieren van stalen, yseren, koperen, metalen ende ander herder materien te raspen, ende molesteenen, die men respective can gebruiken tot coren, smout, poeder, calander, polyser, vollers, seemtouwers, schorssen ofte runnen, gal ofte andere specerien, ververien, brasilienhout: sagemolens, ende om allerhande andere materien ende waren te malen, breken ende stoten *etc.*, welke molenwerken, ingenien ende instrumenten, sullen niet alleen kunnen geagiteert ende beweecht worden met water, windt ende peerden, maer sullen oock kunnen gedreven worden met allerhande ledich vee, als ossen, koeyen, runderen, rypeerden, jarige of gespeyne voelens of andere dieren, egeen jock oft last gewoon synde, ja kunnen oock soo portatyff gemaeckt worden, dat men deselve in alle hoeken, winckelen, cameren, solderen, schepen, lichters ofte andere plaetsen met manskrachte sal kunnen gebruiken, verbiedende daerom *etc.* (Febr. 25).

Mr. Andries Anthonisz. Astrolabium, *etc.* Is mr. Andries Antonisz., ingenieur vande generaliteit, geaccordeert octroy, om voor 10 jaren naestco., alleene inde vereenichde prov. te doen maken, vuytgeven ende vercopen, seecker instrument, by hem geinventeert, dat hy noemt *Astrolabium annulare*, verbiedende *etc.*, mits dat het sy een nieuwe inventie, ende sonder prejudicie van alle voorgaende principale ende particuliere concessien. (Maart 7).

Fabricatie van stafyser. Is Hans Flaminck, jegenwoordich wonende tot Enchuysen, geaccordeert octroy, om voor 12 jaren alleene inde vereenichde provintien te mogen maken *etc.* stafyser, by hem geinventeert, verbiedende *etc.* ende voorts op de pene van 1000 gl., mits dat het sy eene nieuwe inventie *etc.*, ende sonder prejudicie *etc.* (Maart 21).

Nyewe Nederd. bybel. Opte requeste van

Ja. Canin, boeckdr. binnen Bergen op den Zoom, om octroy, te mogen drucken eenen nyeuwen bybel in folio, met Augustyn letter, ende de wederlegginge des Paus bullen, gesonden inde jegenwoordige maent Martio 1603, is het eerste lith afgeslagen, ende goedgevonden, dat men de voorsz. wederlegginge eerst sal doen visiteren byde classikale vergaderinge *etc.* (*eod.*).

De zeylwagen van Pr. Maurits. Is Christoffel van Sichem, residerende tot Leyden, geaccordeert octroy, om voor 4 jaren alleene *etc.* te mogen maecken, drucken ende uitgeven den zeylenden wagen van Syn Excell^{tie}, geinventeert door Sim. Stevin, ende by hem suppl. doen afseyckenen ende in 't cooper snyden, verbiedende *etc.* (*eod.*).

Globus caelestis mobilis. Is Franchois Balochi toegelecht 200 gl., tot vereeringe ende erkentenisse vd. moeyten by hem gedaen, in't vinden ende practiseren vd. *Globum caelestem mobilem*, die hy de heren staten heeft gepresenteert ende daervoor haere Mo. E. hem bedanckt ende goedgevonden, dat men hem denselven sou restitueren. (Maart 26).

Jod. Hondii orbis descriptio. Is Jodoco Hondio toegelecht de somme van 300 gl., voor de caerte, by hem de heren staten gedediceert, geintituleert: *Nova et exacta totius orbis terrarum descriptio geographica et hydrographica*, *etc.*

Henr. Hondii caerten. Is Henrico Hondio, voor seekere caerten, by hem de h. staten gedediceert, die hem syn gerestitueert, toegelecht 25 gl. (Apr 15).

Fabricatie van estricken, gepatroneerde papieren. Is Pieter van Everdingen *c. soc.*, geaccordeert octroy, omme ged. 6 jaren *etc.* alleene *etc.*, te mogen backen ende vertieren seeckere nieuwe maniere v. estricken ofte vloertichelen van diversche couleuren, hier te voren in dese landen nooyt gemaeckt, mitsgaders om oock op deselve maniere te maecken seecker gepatroneerde papieren, alles conform het octroy *etc.*, den h. staten v. Hollant *etc.*, den suppleant verleent *etc.* (Apr. 16).

Caerte vande defaicte der galleyen. Is Hans Rem toegelecht de somme van 100 gl., voor de caerte, by hem de heren staten gepresenteert, vande defaicte vande galleyen. (Apr. 19).

De Bulle van Clemens VIII. Gesien d'attestatie vande classis van ter Tholen, ende haer bygevoechde in Brabant, vande visitatie by hem gedaen, van seecker bouxken, geintituleert: *Grondich bericht, aengaende de Bulle van Clemens den VIII., Paus, ter oetmoedighe bede ende begeerte vande Eertshertoghe Albertus ende Infante Isabelle, syne huysvrouwe, dien van Nederlant vergunt ende verleent, om den aflaet vande Jubile des jaers* 1600 *in desen tegenwoordigen jaer* 1603 *binnen Brussel te verdienen, die het oude waerachtighe catholyque kerstengelove voorstaen*, is Jacob Canin, boukdr. binnen Bergen opten Zoom, geaccordeert octroy, om tselve bouxke alleen *etc.* te drucken *etc.*, voor 6 jaren *etc.* (Apr. 22).

De Zeylwagen van Pr. Maurits. Is Jacques van Ghein, de heren staten gepresenteert hebbende den Zeylwagen van Syn Excell., by hem gesneden ende afgesedt, geinventeert wesende by Sim. Stevin, toegelegt tot eene vereeringe, de somme van 72 gl. (May 9).

Caerte van Jod. Hondius. Is Jodoco Hondio geaccordeert, om voor 8 jaren naestco. alleene *etc.* te doen drucken ende vercoopen de caerte by hem uytgegeven, geintituleert: *Nova et exacta totius orbis terrarum descriptio geographica et hydrographica*, *auctore Jodoco Hondio*, verbiedende *etc.* (May 13).

Recognitie aen Herm. Modet. Is Hermanno Modet toegelecht 200 gl., voor de dedicatie ende presentatie, by hem de h. staten gedaen van seeker bouck, geintituleert: *Grondich bericht vande yerste beginselen der wederdoopscher secten, ende wat veelderley verscheyden tacken een yder met syne aert ende dryven daeruyt gesproten syn*, *etc.* (May 27).

De Bulle van Paus Clemens VIII. Is Jacobo Baselio, den jongen, predicant tot Bergen opten Zoom, tot een vereeringe toegelecht 50 gl., voor de presentatie *etc.* van seker bouxken, by hem gemaeckt, geintituleert: *Grondich bericht aengaende de Bulle*, *etc. uts.* (May 28).

Nieuw diep-instrument. Is Piet. Henricxsz., huystimmerman, ende Ja. Willemsz., zee-

scheepstimmerman, beide poorteren tot Hoorn, geaccordeert octroy voor 12 jaren *etc.* te mogen maecken ofte doen maecken seekere practycque, by hem geinventeert, om door instrumenten van schoppen ende spaden, lanck omtrent 5 voet, ende breet 3 voet, tot drye, vier, vyff oft sess toe, nae dat den gront hart ofte weeck is, ende dat tselve met windels ende raden werkende, tsy door dienst van een peerdt ofte door menschen handen te diepen alderhant ondiepe gronden ende wateren, tsy van santgronden, cleygronden ofte aertgrondt, soe die dan souden mogen wesen, ende dit alles sonder eenige dammen daertoe te behoeven slaen ofte leggen, in alsulcker voegen, dat dien niet tegenstaende die vaert, vry ende onverhindert door die wateren sal kunnen geschieden ende oock mede gebruykt worden, soo wel te lande als te water, ten dienste van een yegelyk, sulex versoekende, verbiedende *etc.* (Jun. 18).

Nieuwe practyque aende molens. Is Simon vander Eycke geaccordeert octroy, om voor 12 jaren naestcomende alleene *etc.* te mogen maken *etc.* sekere inventie, by hem gevonden, omme door sunderlinge practycque eenige molens te doen gaen, te voren nooit in gebruyck geweest synde, noch als noch wesende, tot groote commoditeyt ende gerieff van een yeder, verbiedende *etc.* (Jun. 19).

Afbeeldinghe vanden schipstryd voor Bantam. Is Jehan van Cloppenborch geaccordeert 60 gl., tot een recognitie vande caerte gedediceert, vande waerachtighe afbeeldinge vanden wonderbaren ende gedenkweerdighen schipstryt ende scade, welke in Oost Ind. in 't gesicht vande vermaarde coopstadt Bantam geschiet is, tusschen 5 schepen van dese landen ende de armade vande Co. van Spangien, in 't lest van het jaer 1601. (Jun. 23).

Caerte vande intocht in Vlaenderen. Balthasar Florisz. geaccordeert octroy voor 4 jaren, alleen te mogen drucken de intogt vanden leger vande heren staten generael der vereen. Nederlanden in Vlaenderen *etc.* (Jun. 28).

Afbeeldinghe der victorie op de galleyen. Is Herm. Rem, wonende tot Amsterdam, geaccordeert octroy voor 4 jaren, alleen in 't coper te moghen snyden ende uytgeven de victorie, die Godt den lande gelieft heeft te verlenen teghen des vyants galleyen voor het Gat vander Sluys *etc.*, verbiedende *etc.* (*eod.*).

Frederik Houtman's globe. Is Fred. Pietersz. (!) Houtman toegeleet tot eene vereeringe van drye hondert guldens eens, voor de presentatie, by hem de heren staten gedaen, van eenen *globum caelestem*, daerinne staen de sterren, by hem op de Oostindische vaert geobserveert. (Jun. 28).

Petardiers. Is op ernstige recommandatie des Co. v. Vrankryk *etc.* geaccordeert, dat men voor den tyt van een jaer Piere de Regis ende Pierre de Rogine, francoisen, petardiers, inden den dienst van 't lant sal houden, op 30 gl. ter maent, ende dat men hen elck oock een maent opte hant sal geven, om vuyter herberge te geraken. (Jul. 5).

Modelle vande belegering van Oostende. Is Gillis Malet, de heren staten gepresenteert hebbende seeckere modelle vande belegeringe der stede van Oostende, by hem gemaeckt, toegelegt tot een vereeringe 25 gl. (Jul. 16).

Herm. Renneoker. Opte requeste van Hermannus Renniecherus, predikant, is geappoincteert, dat den remonstrant hem sal mogen addresseren aen de particuliere provincien, om van deselve te verstaen, of sy hem begeren te gebruycken. (Jul. 18).

Inventien v. van Twisck. Is Reynier Pietersz. van Twysch geaccordeert octroy voor 15 jaren, op seker inventie, by hem gevonden, tot preservatie van veel schepen, namenlyk, dat deselve voortaen gemaeckt souden worden met een doorschot, geordonneert in een secrete bequame plaetse, lanck ende breet naer advenant de grootte vande schepen, daerop deselve souden worden geordonneert, daermede de voorsz. schepen in een vaerweer ende tempeest met haer grootsyl alleen souden moghen wenden ende drayen ende van een lager wal afsylen, niettegenstaende die wind contrarie souden moghen syn.

Item, noch een tweede inventie, om het marseyl min of meer, naer believen vande schippers, tot de helft toe te moghen ver-

grootten, omme in goet ende bequaem weder, tot vermeerderinge van seylen, alle vaerende schepen, tsy vrient ofte vyant, te moghen onderseylen, ofte deselve weder te ontkomen, naedat de gelegenheyt soude moghen vereischen, verbiedende *etc.*, op de pene van 1000 L., *etc.*, by soo verre het collegie ter admiraliteit, daer den suppl. naest geseted is, dese inventie oordeelt practicabel *etc.* (*eod.*).

C. van Mander's Schilderboek, *etc.* Is Paschier van Wesburch, boekverkoper tot Haerlem, geaccordeert octroy voor 8 jaren, alleen inde Nederduytsche ende andere talen te moghen doen drucken ende verkopen *het Schilderbouck*, waerinne vooreerst de leerlustighe jeugt den grond der edele vryschilderkonst, in verscheyden deelen wordt voorgedragen, daerna in drye deelen het leven der vermaerde doorluchtige schilders des ouden ende nieuwen tyts, ende eindelyk de uytlegginghe opten *metamorphoson Publii Ovidii Nasonis*, oock daerbenevens uytbeeldinghe der figuren, alles dienstelyk ende nut den schilders, constbeminders ende dichters, oock allen staten der menschen, verbiedende *etc.* (*eod.*).

Inventie om lynwaat te smallen en te noppen, *etc.* Is Corn. v. Langenhoven, Pieter Keusen ende Claes Jansz. geaccordeert octroy voor 8 jaren, omme alleene *etc.* te mogen maken seker instrument, by hen geinventeert, om alrehand lynwaet te smallen ende noppen, te polysteren, schoon ende claer te maken, tot gerief vanden coophandel, volgende het patroon te transfigeren, verbiedende *etc.* (Aug. 21).

Inventie voor die metter ziften werken. Is geaccordeert octroye aen Wilh. Dircxsz. van Sonnevelt, wonende in Maeslant, voor 8 jaren, alleene *etc.* te mogen maecken sekere nieuwe inventie, by hem gevonden, tot gerief vande buspoeder-makers, mitsgaders gorters, backers ende allen anderen, metter ziften werkende, te weten, dat by weinig personen in't opmaken ende curlen van 't buspoeder, des noots synde, in geheel corten tyt veel meer gereet ende opgemaakt kan worden, als 't jegenwoordich soude by meerder personen ende in veel langer tydt, ende van gelyken naer advenant, voor allen den ghenen, die de ziften gebruiken, verbiedende *etc.* (*eod.*).

Uitvinding van seker toestel aan het backtrog. Is Wilh. Dircksz. van Sonnevelt, inde Suytbuyrt van Maeslant wonende, geaccordeert octroy, om voor 8 jaren *etc.* te mogen maken seecker instrument, by hem gevonden, dienstich voor de backers, hetwelck boven aen een backerstroch gevoecht synde, met een sunderlinge practycke den deegh, soo van rogge, terwe als witte brood, kneedende of tredende is, in plaetse dat men 't selve tot noch toe met de voeten heeft getreden, volgende het patroon, verbiedende *etc.* (*eod.*).

Schotsch pred. Andr. Honter. Item, te depecheren een ordonnancie van 120 gl. *etc.*, tot een vereeringe voor Hontero, de Schotsche predikant, voor de diensten, by hem de heren afgesanten in Engelandt gedaen. (Aug. 25).

Besoarsteenen. Syn byde weduwe vanden tresorier Valcke overgelevert twee besoarsteenen, gestelt in haer overgegeven declaratie van de rariteiten, die de heere Valcke hadde gecocht by last vande heren staten, *etc.* (*eod.*).

Octroy voor Marc. Swerius. Opt request van Marc. Swerius, dien. des G. W. tot Bergen opden Zoom, is geaccordeert octroy voor 4 jaren, alleene *etc.* te mogen doen drucken seeker bouxken, by hem vuyte Griecksche inde Nederlantsche tale getranslateert, geintituleert: *de Oorlochslisten ofte Crygsstreken der ouder vermaerder crychsoversten*, verbiedende *etc.* (Aug. 29).

Balth. Moucheron. Opt aengeven dat Balth. des Moucheron, onder andere poincten de negociatie der zee aengaende byden Co. van Vrankryk ende Engelant soude aenhouden, om de twe schepen, genaempt *de Ram* ende *het Schaep*, over twee jaren in Zeelant vuytgeseilt, inde selve rycken te mogen inbrengen.

Item, dat hy vande Co. van Vrankryk vercregen soude hebben, dat hy syne schepen vuyt Oost-Indien commende, in Vrankryck soude mogen innebrengen, vry van rechten ende thienden vanden admirael, mitsg. *saulf conduicte*

voor syn persoon ende schepen, om niet becommert te mogen worden, is geresolveert aen den voorsz. Co. te urgeren, nademael dese sake de traficque deser landen teghen is, ende de voorsz. B. Moucheron, die Syn Excellentie ende de stadt van der Vere by contract voor 7 jaren (daerop noch 2 jaren resteren) verbonden is, syn schepen vuyt deselve stadt te reeden ende die aldaer te doen keren ende ontladen, ende dat noch deselve schepen aen des voorsz. Moucherons crediteurs, hier te lande wonende, met alle het retour, syn verbonden ende specialyk geaffecteert voor heur t'achterheyt, ende op Syns Excell^tie^ commissie, als admirael deser landen, syn vuytgereet, ende dat die daerop verscheyden prinsen hebben gedaen, daer toe soe wel 't gemeen lant, als Syn Excell^tie in syn qualityt gerechtigt syn, dat hare Maj^t. gelieve ordre te geven, by soo verre de voorsz. schepen in eenige vande havens van Vranckryck of Engelandt incommen, dat deselve na ter Vere in Zeelandt gesonden worden, niettegenstaende de voorsz. octroyen surreptivelyk vercregen, in prejudicie der vereenichde provincien, van Syn Excell^tie als admirael generael, de stadt vander Vere, ende voornementlyk van syn crediteuren.

Item, aen den agenten in Vrankryk ende Engelandt, dat sy de voorsz. ordre vande voorsz. Co. arbeyden, te vercrygen, sonder nochtans de voorsz. brieven te presenteren, ten ware den noot dat anders vereyschte.

Item, anden commandeur vande vlote voor Duynkerken, dat hy ordre geve, ingevalle de schepen vande voorsz. Moucheron in zee bejegent worden, by de schepen ter wacht voor Duynkerken ende het cruysen vande zee geordonneert, dat sy deselve met gevoech ofte ongevoech in Zeelant binnen de stadt vander Vere innebrenghen. (Spt. 20).

Caerte vande intocht in Vlaenderen. Floris Balthasaer, plaetsn. tot Delft, toegeleydt 100 gl. eens, voor de caerte vande intocht in Vlaenderen, by hem gesneden ende de heren staten gepresenteert. (*eod.*).

Prins van Marocco. Wordt den ontf. gen. geordonneert, te rembourseren alsulke drye gontguldens in specie, als by ordre verstreckt syn aen denghenen, hem seggende prince van Marocco. (Sept. 26).

Balth. Moucheron. Is geord. te schryven aen Ja. Gerbrandsz., vice-admirael, dat hy het aenstaende hoochstroom gepasseert wesende, twee schepen van oorloge op ende aff, naer Calais wil senden, met last om te beletten, dat de twee schepen van Balthasar de Moucheron, die hy met Spilberg uit Oost-Indie verwacht, binnen Calais niet en loopen, niet tegenstaende oock dat die voorsz. Spilberg ander bevel vanden voorsz. Moucheron soude moegen hebben. (Oct. 13).

Henry Cheriff, Pr. v. Marocco. Is gelesen sekere attestatie vande ministers ende ouderlingen tot Leyden, gedaen den 6. deses, inhoudende, dat Henry Cheriff, prince van Marocques, oudt omtrent 39 jaren, hier voor tyden gedaen hebbende professie vande Mahometaensche wet, hem hadde laten dopen, ende aengenomen de geref. christel. religie, daervan dat hy openbare bekentnisse hadde gedaen, ende daerna geleth wesende opde requeste vanden voorsz. H. Cheriff, die hem presenteert te begeven inden dienst van 't landt te peerde, versoekende daertoe eenige assistentie, is geresolveert ende geconsenteert, aengesien de qualiteyt des suppl^t, ende dat 't gene voorsz. is, selden geschiet, dat men denselven inde borsse sal geven 50 gl., ende voorts senden aen den heere grave Henr. van Nassau, met brieven van recommandacien, dat hy hem onder syn comp. ruyteren wil ontfangen ende trackteren tot laste van 't landt, met 50 gl. ter maendt, doen wapenen ende monteren met 2 peerden, een voor hem ende een voor een bidet, ter somme van 100 daelders *etc.* (Oct. 20).

Pred. te Oostende, Loys Dircksz. Opte requeste van mr. Loys Dircksz., dienaer des G. W. te Oostende, is geaccordeert ten reguarde van het groot garnisoen, datter jegenwoordich binnen Oostende is, ende de menigte der sieken, dat men soude scryven aen de classis van Walcheren, dat sy metten eersten een bequaem predicant willen dispicieren ende naer Oostende senden, om synen dienst aldaer te

doen ende den voorsz. mr. Loys assisteren, tot hast van het landt, ende is den remonstrant voor syne extraord. diensten binnen de voorsz. stadt gedaen, toegelecht 200 guldens. (*eod.*).

Em. v. Meteren. Is binnen gestaen Vennekool, boekdr. te Delft, gevraecht wesende, verclaert, dat hy van nieuws heeft aengevangen te drucken een historieboeck van dese landen, vuytgegeven by Emanuel de Meteren, soo verre hy dat heeft overgelevert, ende dat vuyt crachte van 't octroy, by hem vande heren staten gen. vercregen anno 97, versoekende om redenen by hem wytloopich tegen voorsz. Emanuel gededuceert, dat men hem in synen druck egeen empeschement soude willen doen, is goedgevonden, alvorens hierop te resolveren, dat men soude sien de voorgaende *actitata* op den eersten druck van 't voorsz. bouck gehouden. (Nov. 24).

Is geresolveert, dat men den boeckdrucker Vennekool, tot Delft, sal belasten, vande historie van Emanuel de Metere niet te drucken, vermogens het octroy hem geaccordeert, als 't gene byden autheur selve sal wesen gecorrigeert, ende voornementlyck niets te drucken, Engelant, Schotlant of Ierlant aengaende, voor ende aleer dat 't selve alhier ter vergadering sal wesen gevisiteert, ende verstaen, dat hy den autheur voor syn correctien ende versochte boeken sal hebben te betalen, soo veel als de heren staten generael sullen arbitreren. (Nov. 25).

Caerte vanden Rhynstroom. Te maken ordonantie voor Nathanael Brevesteert, caertschryver, van 9 gl., voor 't maken van 6 caerten, vande gelegenheyt des Rhynstrooms tusschen Emmerick ende de Schans van Sgravenweert. (*eod.*).

Caerte vande intocht in Brabant. Is Florys Balthasaer, plaatsnyder, tot vervalling vande costen, by hem gedaen in 't snyden vande kaerte vande intogt van Syne Excell., in Brabant, gedaen anno 1602, die hy de heren staten generael, Syn Excell. ende Welgeb. grave Willem heeft gedediceert, toegelegt boven de 100 gl., by hem ontfangen, noch 100 gl. (Nov. 27).

Mr. Stevin. Geaccordeert een acte voor Stevin, om de quartieren te marqueren, volgende d'ordre van Syn Excellentie, mits dat men, alvorens de commissie uit te geven, deselve Syn Excell. sal hebben doen communiceren, om Syn Excell. advis daerinne te volgen, synde goedgevonden, dat men Syn Excell. sal onderechten van het tractement, dat den heere van Dorth gehadt heeft, ende van Syn Excell. verstaen, hoe dat men het tractement verdeylen sal. (Dec. 8).

Gehoort door den secretaris Huygens het advis van Syn Excell. van La Vacquerie, quartiermeester generael ende Joh. (!) Stevin, denwelken Syn Excell. eenige verleden jaren achter den anderen te velde heeft geemployeert, om de quartieren af te steken, is verstaen ende geresolveert, dat men den voorsz. La Vaquerie sal tracteren tot 100 gl. ter maent doorgaens, ende Stevin sot 400 gl. in 't jaer, opt de qualityt van ingenieur ende afsteker vande quartieren ende andersins, nadat het S. Excell. gelieven sal hem te employeren. (Dec. 24).

1604.

Schotsch pred. Honter. Is Adriaen Hontero, predicant van het Schotsche regiment, voor syn extraordinaris gedaen diensten toegelecht 100 gl. eens, ende verstaen de heren staten, dat hy hem sal hebben te laten gebruycken inden dienst van beyde Schotsche regimenten. (Jan. 10).

Doctor Strobanus. Opte requeste doctoris Strobani, gesien de brieven van voorschriften van Syn Excell. vanden 12. Dec., hebbende de heren staten geaccordeert, dat men desselfs ordinaris tractement sou verbeteren met 100 gl. 's jaers, blyvende het extraord. opten ouden voet. (*eod.*).

Lespinoy, pred. te Oostende. Ontfangen een brief vande dienaren ende onderlinghen der classe van Walcheren, gedateert 21 Jan. lestleden, daerby sy versoeken, alsoo Franchoys Lespinoy den 15 Dec. laestl. wettelyk beroepen is totten tweeden kerkdienaer binnen Oostende, dat ook deselve beroepinge (naer ernstich ondersoek naer de bequaemheyt sy-

ner gaven ende vromicheyt syns wandels) by de voorsz. classe is bevesticht, dat de heren staten souden gelieven hem soodanige tractement te ordonneren, gelyck deselve naer de swaricheyt ende gevaerlyckheit deser bedieninge sullen bevinden te behoren, is goedgevonden, alvorens hierop te resolveren, dat men desen brief sou stellen in handen vanden raet van state, om te adverteren, wat tractement de gestorven pred. gehadt heeft, ende te adviseren, wat tractement dat men den voorsz. Franchoys Lespinoy soude mogen geven, om *etc.* (Febr. 2).

Is Franchoys Lespinoy byde classe van Walcheren beroupen tot tweede pred. binnen Oostende, tot hetselve ampt geaccepteert, ende denselven voor tract. toegelecht jaerlicx 600 gl., in conformite van het advis vanden raet van state. (Febr. 23).

Vereeringe aan Dan. Heinsius. Is Dan. Heinsio, prof. tot Leyden, tot een vereeringe toegelecht, voor dat hy de heren staten gedediceert heeft seker bouck, geintituleert: *Hesiodi Ascraei, quae extant c. gr. scholiis Procli, Moscopuli, Tzetzae, etc.*, de som van 300 gl. (Maart 5).

Mr. Stevin. Is het tractement vanden quartiermeester Stevin begroot tot 50 gl. ter maent van 32 daghen. (Maart 6).

Bruynswyks aerdewerk. Opte requeste van Dirck Claesz. Spiegel, van Enchuysen, octroy verleent den 20 Jul. laestl., te extenderen ende augmenteren, mettet verbodt, dat niemant *etc.* en sal vermogen syn Hessens ende Brunyswyks aerdewerk te maken of doen maken van hierlantsche, uitheemsche of ander diergel. aerde, *etc.*, ofte namaken, ende daertoe te gebruiken de roode schil ofte overgietaerde ende witte maelaerde, noch deselve manier van glasuerovens ende schyven, die den suppl. is gebruikende, *etc.* (Maart 12).

Nederl. roers. Alsoo van wegen die Keys. Maj^{t}. gehandelt is met eenen Balthasaer Fischer, coopman van wapenen, om Syne Maj^{t}. te leveren 3000 roers, gemaect opte Nederl. wyse, om die te gebruycken tegen den Turck, erfvyandt vande Christenheydt, ende de coopman versocht heeft paspoort, om de roers in 3 reysen sekerlyk te mogen brengen tot Weenen, hebben haer Ho. Mog. 't paspoort geaccordeert. (Maart 15).

Instrument om greynen te suiveren, etc. Dirck Stoffels, borger van Amst., geaccordeert octroy voor 6 jaren, te maken seker instrument, by hem geinventeert, om sonder seven metten windt veel schoonder greynen te suyveren, niet alleene van caffstoff, lichte rogge ende drip, maer oock van brandt rhys, volgende het patroon, verbiedende *etc.* (Maart 24).

Caerte vande tocht in Vlaenderen. Is Florys Balthasaer alsnoch toegelecht de somme van 100 daelders, voor de caerte by hem gesneden ende gedruckt, vande tocht vande heren staten generael in Vlaenderen. (Apr. 17).

Leger-predicanten. Is geordonneert te schryven aen die van Zeelant, aengesien dat jegenwoordich het legher voor de stadt Sluys vast lecht, dat men haer E. versoekt, dat sy met het classe aldaer willen spreken, ende deselve belasten, dat sy verkiesen ende uytmacken twee bequame predikanten, daermede het legher gedient ende de steden ende plaetsen in Zeeland minst gediscommodeert moghen worden, ende dat haer E. deselve predd. willen in 't legher addresseren an Joannem Wten Bogaert, die daerop acht sal nemen, dat die sullen worden geaccommodeert, ende aen de tafelen vanden grave Wilhelm ende grave Ernst geaccommodeert.

It., an gr. Wilhelm ende gr. Ernst, dat haer L. de voorsz. predd., in 't legher comende, quartier willen doen accommoderen met een bequaem hutte ofte tente, ende aen haerl. tafel toe te laten. (May 21).

Caerte van het beleg van Oostende. Is Florys Balthasser, van Delft, geaccordeert octroy voor 2 jaren, alleene te drucken ende uittegeven de belegeringe vande stede van Oostende, by hem geannoteert ende in koper gesneden, ende in tweederley formen uitgegeven, volgende het patroon, alhier gepresenteert, verbiedende *etc.* (Jun. 19).

Caerte vanden tocht in Vlaenderen. Is Florys Balthasaer, plaetsnyder, toegelecht 36 gl.,

voorde costen, by hem gedaen desen somer, in't volgen van het legher in Vlaenderen, om af te teeckenen ende daerna te snyden den tocht by de heren staten desen somer inde selve provincie gedaen, met de voorgenomen belegeringe vander Sluys. (Jun. 24).

Drusius. Is Joanni Drusio, professor tot Franeker, toegel. 100 gl., voor de dedicatie van: *J. Drusii tetragrammaton sive de nomine Dei proprio, quod tetragrammaton vocant, etc.* (Jul. 7).

Kerkel. Historie. Is Jacob Canin, boeckdrucker tot Bergen op den Zoom, geaccordeert octroy voor 10 jaren, te mogen drucken ende vercopen de Fransche Cronycke ende Kerkel. Historie inde francoysche ende nederl. talen, gelyk die by mr. Philips Lansbergius, minister ter Goes, vuytte francoysche sprake overgeset is, verbiedende *etc.* (Jul. 10).

Ital. boeckhouden. Is Heinr. Waningen, van Campen, bouckhouder tot Amst., geacc. octroy voor 3 jaren, alleene te mogen drucken ende uitgeven *een kleyn handboekxken*, inhoudende de gansche onderrichtinge van het Italiaensch boekhouden, verciert met 300 vragen ende antwoorden, verbiedende *etc.* (Jul. 12).

Pred. te Oostende. Opte requeste van mr. Loys Dircksz., minister tot Ostende, versoekende 200 gl., tot syn huyshuur, is geordonneert advis vanden raet van state. (Jul. 17).

Is mr. Loys Dircksz., pred. tot Oostende, volgende het advis vanden raet van state, toegelecht voor syn extraord. diensten, 200 gl. eens. (Jul. 18).

Uitvinding, om haestig te bouwen etc. Matio Bruzzi, Italiaens Edelman, octroy geacc. voor 6 jaren, alleen te moghen maken off doen maken seker middel, by hem gevonden, om seer haest op te bouwen, allerhande huysen, die van buyten ende van binnen seer aensienlyck in gebouw, oock seer sterck, vast ende droogh, ende insonderheyt die vanden brandt geheelyk sullen bevryt ende versekert syn, ende ontwyfelyk oock van minder costen als die ordinare timmeragie, oock om seer corts eenen seer goeden, vasten ende schoonen muer om eenige steden ofte sterckten te mogen trecken, verbiedende *etc.*, wel verstaende, dat den suppl., alvorens het octroy te lichten, gehouden sal syn pertinent patroon van syn wercken over te leveren, ende verclaeringe te doen, hoe dat hy tselve sal maken, met mindere costen brantvry, wel soo sterck als het ordinaris gebouw, inde helft min tydts, ende aensienlyck van buiten ende binnen *etc.* (Jul. 31).

Joh. van Waesbergen octroy. Johan van Waesbergen, boeckvercoper ende drucker tot Rotterdam, octroy voor 6 jaren, te moghen drucken:

Christelyke overdenkinge des doods, ende in't franchoys:

Meditation chrestienne de la mort, over 4 jaren gemaeckt, ende voorde 3de reyse geamplieert by Franchoys van Lansbergen, dienaer des Goddel. Woorts, verbiedende *etc.* (Aug. 13).

Zyde-Molen. Jaspar Benoist, inwoonder der stede van Amsterdam, geaccordeert octroy voor 10 jaren, alleen te maken of doen maken sekere nieuwe molen, volgende het patroon by hem geexhibeert, alhier inde Nederlanden noyt gebruyckt, bequaem om de Chineesche syde, alhier te lande overgebracht, te bereiden, om die te moegen verwerken, aen alderley soorten van syde lakenen, die men tot noch toe vuit Spaegnien, Italie ende andere landen heeft moeten halen, verbiedende opte pene van 100 pond. vl. *etc.*, mits dat de suppl. gehouden sal syn, ten langsten binnen den tyd van 5 maenden naestcomende, de voorsz. molen te stellen in een vande vereenichde provincien, ende daervan te doen blycken by behoorlyke attestatie, ende de voorsz. syne inventie toe te laten maken alleen ende yegelyken, die dat sullen begeren voor de somme van 200 gl. eens, die deselve namaken oock gehouden sullen syn den suppl. voor sulke permissie te betalen, behoudelyk dat het sy een nieuwe inventie, met de voordere gewoonlyke clausulen. (Aug. 22).

Wilh. de Swart, componist. Is mr. Wilhelm de Swart toegelecht 25 gl., voor de sangboucken, die hy de heren staten heeft gepresenteert. (Aug. 26).

Psalmen van Dathen en Marnix. Is Barnard Langenes, bouckverkoper ende ingeseten poorter der stad Middelburg, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van ses jaren naestcomende alleenlyk te mogen doen drucken de Psalmen Davidts, soo die inde Nederlantsche tale by Petrum Dathenum overgeseth syn, ende daerbenevens d'oversettinge derselver byden heere van St. Aldegonde, vuyten hebreuwschen gedaen, mitsgaders oock d'oversettinge vandien inde Francoysche tale, ende voor elken Psalm de summarien desselfs, mede oock aen de canten den duytschen text, van verse tot verse, verbiedende *etc.* (Oct. 20).

Presenten voor Vrankryck. Compareren eenige gedeputeerde vande Oost Ind. Comp. tot Rotterdam, presenteren de heeren staten eenen *Oost Ind. vogel met eenige Indiaensche harnaschen*, tot eene vereeringe, die de heren staten hebben begeert, om te zenden aen den Co. van Vranckryck. — Den dienaer, die het brengt, een nobel van 8 gl. (Oct. 29).

Fransch-Oost-Indische vaert. Opte remonstrantie vanden hr. van Buzanval, overgegeven by last vanden Coning van Vrankryk, ten faveure van eenighe francoysche coopluyden, die begeren te besoeken de Oost Ind. handelinge, ende daertoe van hier geaccommodeert te worden, met schepen, bootsvolck, piloten ende andere commoditeyten, is, naer deliberatie, daerop geresolveert als volcht:

Les estats generaulx des provinces unies des Pays-Bas, ayant murement examiné la remonstrance, que le Sr. de Buzanval & Grandchamp, etc., *ambass. du Roy très-chrestien leur a presentée par le commandement de Sa Majte en la faveur de quelques marchans franchoys, qui desirent rechercher le trafique des Indes et employer pour cest effect une bonne et grande somme de deniers, declairent, qu'estant permis aux subjects du royaulme de France, comme estants en bonne amitié avec lesd. provinces unies, d'achapter en icelles pour leur comme dite aussy bien navires, que aultres marchandises et commodités, quil sera faict auxd. marchants en cest achapt toute amitié et addresse, sils la demandent, sans toutefois que lesd. sieurs estats leur scavroient et peuvent donner aulcun espoir d'addresse pour en commencer aulcun nouveau traicté vers les Oost-Indes avec les habitans et subjects de ces pays, parce quil a esté promis aux marchants et participans de la compagnie des Oost Indes de ces pays (laquelle a esté erigée, avec un extrême travail, grands despens, et non sans beaucoup contremines et factions dressées par l'ennemie contre cette union) quil ne sera rien faict ny attempte contraire aux capitulations et promesses, qui leur ont esté par eulx faictes, prient par tant lesd. Srs estats, quil plaise au Sr de Buzanval en faveur de cest estat et lad. compagnie moyenner auprès lad. Majte, qu'il veuille accepter ceste responce et legitime excuse pour agréable.*

Ainsy faict etc., *le premier d'Novembre*, 1604. (Nov. 1).

Lombaert te Sluys. Opde requeste van Bartholomeus de Cornel, versoekende brieven van octroy, omme binnen Sluys ende omleggende quartieren te moghen opregten eene tafel of banque van leeninge, op soodanigen interest, als andere in dese quartieren genieten, is geaccordeert, by soo verre de magistraet der stede noodich acht, datter een lombaert wort gestelt, dat sy yemanden vuytte poursuivanten daertoe sullen moghen verkiesen, die sy aengenaempst sullen hebben. (Nov. 19).

Caerte vande Vlaemsche tocht. Is Floris Balthasar toegelegt 100 daelders, voor de caerten vanden Vlaemschen tocht, die hy vuytgegeven heeft, doch is hem gelast egeene caerten meer te distribueren van eenige voorvallende saken, sonder ordre, ofte dat men hem andersints niet en sal erkennen. (Dec. 14).

Lombaert te Sluys. Opte recommandatie vande stadt Sluys, by derselver brief vanden 11. deses, is Barthalomeus de Cornel geaccordeert *etc.* tafel van leeninge binnen Sluys, onder de conditien, die men hem sal accorderen. (Dec. 20).

Gehoort het rapport vande communicatie, die de heren Byl ende Joachimi gehadt heb-

ben met Bartholomeus de Cornel, die versocht de Lombaert tot Sluys, is naer deliberatie geaccordeert, dat men hem deselve sal laten, ende daertoe octroy verleenen voor den tyt van 16 jaren naestcomende, met conditie, dat hy gehouden sal syn, te leenen voor eenen halven stuver 's weeks van elck pont vlaems, ende voor den armen 's jaers 100 gl. eens geven, mitsgaders voor de magistraet der voorsz. stadt te rekenen, om de overerende penningen, die vande vercofte panden sullen procederen, om die den eigenaers vande panden te verstrecken, ofte by gebreke vande selve, tot behoef vanden armen te verdeylen. (Dec. 29.)

Waterwerck. Te depescheren octroy, geaccordeert aen Jehan Wyl, beroerende het maken van seker waterwerck, by hem geinventeert, om alle leege landen, sonder molens, paerden ofte anderen arbeit droog te maken, voor 16 jaren *etc.* (*eod.*).

Em. v. Meteren. Opte requeste van Ja. Vennekool Cornelisz., boecdrucker, versoekende te mogen voortvaren inde voldoeninge vande *Historieboeck* van de Metere, ende tselve te vercopen, is opgehouden noch ter tyd daerop te disponeren *etc.* (Dec. 30).

1605.

Zyde-molen. Te scryven aen de bewintbebbers vande Oost Ind. Comp. binnen Amsterdam, dat sy Jasper Benoist op redelyke termynen vercopen ende laten volgen drye balen Chineesche syde, omme die te verwerken met syne geinventeerde syde-moelens, dat de heren staten hem de voorscr. syde beloven te betalen, by soo verre aen den suppleante gebrek valt. (Jan. 15).

Fransch-Oost-Indische vaert. Is gelesen een brief, byden Coning van Vrankryk geschreven aen Syne Excell., ten faveure van Pieter Lyntges ende eenige andere coopliedon, die voorhebben in Vranckryck equipage te doen naer Oostindien, ten einde men deselve daertoe soude accorderen, alhier te mogen lichten eenige piloten ende bootsvolck, daerop dat Syne Excell. heeft versocht te verstaen der heren staten advis, wat deselve den Co. sal hebben t'antwoorden, is naer deliberatie verstaen, dat Syn Excell. sal mogen rescriberen, dat deselve niets lievers en souden doen, als Syne Maj^{t} te believen, maer dat hy daerop mette heren staten hebbende gecommuniceert, vastelyck gelooft wordt, dat de Coning van Spaignien byde *poursuite*, voorheeft ende daertoe arbeyt, in dese landen of buiten 's lands, omme het voorsz. (!) vande voorsz. heren, met de vereenigingo, die sy gedaen hebben, van alle de compagnien te beletten, gevoelende den afbreuck ende seer groote schade, die hy daerdoor lydt, ende considerende daer beneffens het peryckel, dat hem immineert vande traficque in Oost Ind. geheelyck te sullen verliesen, aengesien dat het seker is, dat sonder de continuatie vande voorsz. vereenigingo, de vaert ende negociatie op Oost Ind. moet cesseren, gelyk gebleken is, dat voorde vereeniginge der verscheide compagnien de goeden alhier tegen malcanderen soo hadden opgejaecht, dat er langer niet en was te handelen, hetwelcke wederomme soude geschieden, daer de voorsz. coopluiden uit dese landen souden worden met piloten ende bootsvolck geassisteert, ende want de heren staten tegen het octroy, by hen de Oost Ind. Comp. van dese landen geaccordeert, niet en vermogen te doen sonder de vereeninge te breken, ende een menichte der voornaemste cooplieden van dese landen te ruineren, dat Syne Excell. Syn Maj^{t}. sal versoeken, de heren daervan te excuseren, ende tot dien eynde te considereren, dat de voorsz. Comp. voortane heur schepen ten oorloge toerusten, omme heure traficque met gewelt tegen het gewelt ende de magt des Conings van Spaignien in Oost Indie te stabilieren, ende denselven aldaer alle mogelycke afbreuck te doen, daervan dese gepretendeerde Comp^{en} de proufyten sonder costen ende peryckel souden comen te genieten tegen alle redenen ende recht. (Jan. 20).

Fabricatie van spelden. Opte requeste van Joost Claesz. vanden Bosch, speldemaker alhier inden Hage, is geaccordeert octroy met seclusie van alle andere speldemakers *etc.*, te

mogen setten of drucken op syne papieren, daerinne hy suppl. syne spelden sal steken, *etc.*, syn merck ofte teycken, wesende een *oyevaer met een crans ofte croon*, *etc.*, verbiedende meer andere speldemakers *etc.*, 't voorsz. hantmerck ofte wapen, vanden oyevaer *etc.* te conterfeyten, in wat maniere dattet sy, te weten den oyevaer ofte een ander gevogelte, cleyn ofte groot, den oyevaer eenigsins gelyckende, met wat couleur ofte couleuren, dat men dien soude mogen naeschilderen ofte nadrucken, sy onder oft boven, met wat vermeerderinge, dat sulcx soude kunnen of mogen geschieden *etc.* — It., Piet. Gerritsz., mede tot Rotterdam, octroy, om op syn speldebrieven te mogen voeren, *de roode leeuw sonder croon*, *etc.* (Febr. 26).

Will. Jansz. (*Blaeu*). Is Willem Jansz., tot Amsterdam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 6 jaren naestcomende alleene in de vereenichde provincien in druck vuyt te geven een bouxken, geintituleert:

> *Nieuw graetbouck, nae den ouden styl vuyt de alder correctste observatien van den vermaerden astronomo Tycho Brahe gecalculeert ende gestelt opten meridiaen deser Nederlanden*,

verbiedende *etc.* (Mert 19).

Caert van Sluis en Aerdenburch, *etc.* Is Floris Balthasar, plaetsnyder, wonende tot Delft, toegelegt 200 guldens eens, voor alle syne pretentien van geleverde caerten, gedaene costen ende moeyten, mitsgaders gedaen afteickeninge van 't lant van Sluys ende Aerdenburch, met het nyewerhavensche gat ende andersints, verbiedende denselven voortane eenige wercken te maken tot last van 't lant, sonder schriftelyck bevel vande heren staten generael of raet van state, ende wordt den greffier belast dese resolutie te stellen in handen vanden raedt, ten eynde haer Ed. daervan kennisse mogen hebben. (*eod.*).

Antho. Adriaensz. Is Antho. Adriensz., soon van mr. Adr. Antonisz., op de attestatie van mr. Stevin, vande bequaemheyt desselfs aengenomen inden dienst van het lant, als ingenieur, opten voet ende tractement als desselfs broeder sal. 't voorsz. officie bedient hebbende, is getracteert geweest (Maart 26).

Blinden van oude zeilen. Te scryven aen de admiraliteyt te Rotterdam, voor morghen avont gereet te willen doen maken ende schepen, omme naer het legher gebracht te worden, blinden van ouwe zeylen, tot de lenghte van 100 roeden, 10 of 12 voeten hooghe, hebbende litsen ende oogen van boven ende beneden, ende 105 staken, die onder ende boven scherp, ende bequaem syn, om de litsen te vatten. (Apr. 19).

Fransch-Oost-Indische vaert. Opde requeste van Lucas Anthoine Panti, onderdaen vande croone van Vrankryk, versoukende, dat de heren staten souden gelieven ordre te geven, dat Pieter Lyntges, d'oude ende de jonge, vader ende soon, coopluiden tot Amsterdam, volgende de commissie des Coninx van Vrankryk, inde Nederlanden hen souden mogen toereden op Oost Indien, is geordonneert te appoincteren: Die staten generael geleth hebbende opt inhouden van dese requeste, verclaeren, dat sy nyet lievers en doen, als Syne Maj[t]. van Vrankryk te believen naer hare vuitersten vermogen, voor soo vele den welstant vanden staet deser landen enichsins doet lyden, maer also het versoek der suppleanten (streckende om te maken een nywe negotiatie op Oost Indie) directelyck daertegen is strydende, mitsgaders het octroy by hem die vande Oost Ind. Comp. in dese Nederlanden verleent, hetwelke sy verplicht syn voor het maintainement van hare eere ende credit te onderhouden ende achtervolgen, mitsgaders om die Spangiaerden egeen dore te openen, om de vereenichde Oost Ind. Compagnie, die met soo groote moeyte ende costen te wege gebracht is, te scheuren, hebben Syne Maj[t]. van Vrankryk sulke berichtinge hierop doen doen, dat sy sekerlyk vertrouwen, dat deselve daerinne sal hebben contentement. (Apr. 21).

Willem Jansz. (*Blaeu*). Is Willem Jansz., van Alcmaer, ende Herman Alartsz., die de heren staten gepresenteert hebben *een grote werelts caerte*, voor een gratuiteyt toegelegt 25 gl. (*eod.*).

Is Willem Jansz. van Alcmaer, wonende tot Amsterdam, geaccordeert octroy, voor den tyt van 6 jaren *etc.* te mogen doen drucken ende vuytgeven een groote *mappam mundi*, in twee ronden, by hem yerst uitgegeven, verbiedende *etc.* (Apr. 23).

Doctor Velsius. Opte requeste van D. Johannes Velsius, junior, medicus tot Leeuwaerden, is geaccordeert, by soo verre als den raet van state egeenen anderen doctor inde plaetse Doct. Sixti Arcerii en hebbe aengenomen, dat haer E. opte recommendatie des welgeboren heere grave Wilhems van Nassauw, stadholder *etc.*, den suppl. in dienst sullen mogen gebruiken op gelyck tractement, als den voorsz. Doct. Arcerius gehadt heeft. (Apr. 26).

Zuylen rapporteert, dat de heren vanden raet voor advys bedunct, dat men den dienst doctoris Velsii inde plaetse doctoris Arcerii niet en behoeft. Is daerop den greffier belast, grave Wilhem te spreken, om van syn Gen. te verstaen, of 't syn G. oock ernst is, dat deselve hem vanden persoon des voorsz. doct. Velsii begeert te laten dienen, om, ingevalle jae, syne G. daerinne te believen, andersins dat men hem syn versoeck sal afslaen. (Apr. 27).

Is op seer ernstige instantie ende recommandatie des welgeb. heeren grave Willem ende 't goet getuigenisse, dat deselve geeft vande bequaemheit ende ervarenheyt inde chirurgie ende de medicinen vanden persoon van doctor Velsius, sulcx oock, dat de welgemelde here grave verclaert, dat deselve niet alleen syne persoon (daer die noet des mocht vereyschen) themwaerts soude willen vertrouwen, maer hem oock bequaem achten, om tot voordeel van 't gansche leger, ende een yeder soldaet in 't particulier, hoe langer soe meer, gebruikt te kunnen worden, den voorsz. doct. Velsius inden dienst van 't lant, als der medicynen doctor inde plaetse doctoris Arcerii aengenomen, op deselve gagie, als doctor Arcerius heeft gehadt. (*eod.*).

Fransch-Oost-Indische vaert. Compareren gedeputeerden vande Oost Indische Comp., remonstreren ende geven schriftelyk over seker pointen tegen de *poursuite*, die Pieter Lyntges byden Co. van Vrankryk is doende, tot nadeel vande voorsz. Comp. ende den dienst deser landen, versoekende, dat de heren staten souden gelieven, daerop met sulken ernst te letten, als d'importantie vande saek vereyscht. (Apr. 29).

Te schryven aen Pieter Lyntges, alsoo de heren staten met hem hebben te communiceren eenige saken, den dienst vanden lande aengaende, dat hy nyet laten en wil sich alhier te vinden woensdage naestcomende. (*eod.*).

Zyde-molen. Is Abra. van Tongerloo geaccordeert octroy voor 6 jaren naestcomende, te mogen maken of doen maken seker niewe inventie van syde-molens, nooit in dese ofte andere landen gebruykt, met dewelke alleen de rouwe syden sullen kunnen werden gereddet (!), sonder deselve in Italie ofte eenige andere koningryken te dorven versenden, anders als met consent vanden suppleant, ende alle degene, die een moelen binnen den voorsz. tyde sullen willen practiseren, gehouden sullen syn den voorsz. suppl. des jaers daervoor te betalen twee guldens, mits dat het sal *staen* aen het welbehagen vande borgermeesteren vande steden, d'armen, die an hem een moelen versoeken, voor nyet te hebben, hen tselve toe te laten, of nyet, verbiedende oversulcx een yegelyk de voorsz. moelens na te maken, ofte buiten dese landen gemaeckt, inde selve te brengen, om te gebruiken, by verbeurte vande selve, ende 200 gl. *etc.* Alles op conditie, dat het sy een nieuwe inventie. (May 2).

Recognitie aan Meurs. Is Joanni Meurskio tot een vereeringe, voor seker boucxken, by hem de heren staten gedediceert, geintituleert: *de luxu Romanorum*, 100 daelders. (*eod.*).

Inventien van Drebbel, etc. Opte requeste van Pieter Pietersz., Jan Adriaensz. (Drebbel) ende Willem Pietersz., alle wonende inde Ryp, versoekende octroy, om alleene voor sekeren tyt te mogen gebruycken de wateroonste, by hen geinventeert, soo om onder het water te gaen, staen, sitten, leggen, eten ende drincken, lesen ende schryven, singen ende spreken.

Voorts om eenige bruggen ende sluysen te repareren ofte te nyete te doen, cabels onder

schepen, die gesonken syn, vast te maken, om vuyt den gront te winden.

Voorts mede om peerlen ende andere costelyke goederen opten gront te soeken, mitsgaders om eenige missiven ofte brieven heimelyck onder het water te dragen ende brengen, is goet gevonden, dat men die suppl. sal belasten eenige vuyt dese vergadering, eerst in't secreet te onderrichten, waerinne dat heure conste bestaet. (May 3).

Is Jan Adriaensz., Pieter Pietersz., ende Will. Pietersz. *etc.*, voor 10 jaren geaccordeert octroy (als voorsz.) *etc.* (*eod.*).

Fransch-Oost-Indische vaert. Compareert Pieter Lyntges, coopman tot Amsterdam, met synen soon, heeft de heren staten tot hare begeerte onderricht vande impetratie in Vranckryk vanden Co. by sekere Franchoysen van seker octroy, om aldaer te mogen oprechten eene Oost-Ind. Compagnie ende de schepen daertoe noodich, alhier toe te rusten, ende daertoe oock te lichten in dese landen, piloten, schippers ende schipsvolck, gelyck hy de heeren staten heeft getoont d'originele commissie, op hem comparant ende synen soon houdende, mette conditien ende instructie, daertoe dienende, verclarende nyet te min, dewyle hy was een lantsate, daert de heren staten soude misgenuegen, dat hy hem inde directie van dese sake soude bemoeyen, dat hy willich is, hetselve te laten berusten, vertrouwende nochtans, ingevalle de heren staten hiernamaels de voorsz. equipagie souden toelaten, dat deselve sullen gelieven goet te vinden, dat hy hem daerinne employere. Nae lecture van alles, is die comparant vande communicatie met synen soon ende syne gedane presentatie bedanckt, ende vermaent hem altyts te willen dragen, als een goet lantsate ende borger van dese landen toestaet, sonder iets tegens het octroy vande vereenichde Oost-Ind. Compagnie in dese landen te willen voornemen, dat hy belooft heeft. (May 6).

Globen van Van Langeren. Is Aernt van Langeren tot eene vereeringe toegeleyt de som van 400 gulden, voordat hy de heren staten gedediceert ende gepresenteert heeft eene groote ende twee cleyne *globos terrestres.* (May 31).

Nieuw waterwerk. Is Daniel Coenraetsz., lootgieter, borger van Dortrecht, geaccordeert octroy voor 10 jaren, om te mogen maken een waterwerk, by hem geinventeert, daermede men gestadich door den wint sal kunnen uitmalen 't water uit de leechste landen, ende 't selve brengen over de dyken, daer men dat begeert, al waren deselve dyken hooch 40 voeten ende meer, mede oock, dat by gebrek van wint, hy 't selve effect kan gedoen, volgende 't getransfigeerde patroon, verbiedende *etc.* (Jun. 24).

Nieuwe slyckmolen. Is Gerrit Ryckelsma ende Coenraet van Neurenburch, wonende tot Dortrecht, ende heur erfgenamen, geaccordeert octroy voor 10 jaren, om te maken ofte doen maken sekere slyckmolen, by hem geinventeert, daervan het schep lanck is vyf ende veertich voeten, met twee raders, de ronde cirkelsgewyse van 16 voeten, elck radt met dertich scheppers, breedt synde elck derdehalf voet, dwelck men kan rysen ende dalen nade gelegenheidt vande diepte van 't water, daer men't gebruikt, kunnende werken recht doorgaende vyf voet breet, diep derdehalf ende drye voet in cleye ende andere harde gronden, volgende het patroon te transfigeren, verbiedende *etc.* (Juny 24).

P. Merula. Is geaccordeert, dat men de dedicatie, die D^r. Merula, als inden dienst van het lant wesende, de heeren staten doet van syn *Cosmographie*, voor aengenaem sal aennemen ende men op syn vereeringe sal letten, soo wanneer als hy het werck *in forma* sal presenteren, dat men voorts syne *Cronicque* met den eersten sal doen visiteren, door eenige daertoe te committeren. (Jul. 4).

Fransch-Oost-Indische vaert. Ontfangen eenen brieff van Syn Excell., vanden 19. Juny, beroerende het vervolgh van Pieter Lyntges in Vrankryk, tegen d'Oost-Indische Compagnie. (Jul. 8).

Schryfkonst. Jehan vander Velde, francoysche schoolmeester binnen Rotterdam, geaccordeert octroy voor 6 jaren, om te doen

drucken ende uitgeven *syn Schryfkonstbouck*, verbiedende *etc.* (Jul. 15).

P. Merula. Is D^r. Merula tot een vereeringe toegeleyt, voor het boek, geintituleert: *Pauli G. F. P. N. Merulae cosmographiae generalis libri tres.* Item, *Geographiae particularis libri* IV, die hy de heren staten gedediceert heeft, 100 goude ducatons in specie. (Aug. 6).

Caerte vande belegering van Sluis. Is Flor. Balthasaer, plaetsnyder te Delft, toegelegt 100 daelders, voor de kaerte vande afbeeldinge vande belegeringe vande stadt Sluis, die hy de heren staten heeft gedediceert, mits dat hy gehouden is te leveren 20 caerten, ende wordt daerom gelast hem aen te seggen, egeen caerten meer te snyden, tot last van 't lant, ofte hem op eenigen tocht te geven, sonder expresse schriftelycke last, ofte dat men andersins daervoren niet en sal betalen. (Aug. 10).

Lintmolen. Is Willem Dircksz. van Sonnevelt, voor tyden gewoont hebbende tot Voorschoten, geaccordeert octroy voor 10 jaren *etc.*, alleene te mogen maken, verkopen ende gebruiken *sekere lintmolen* ofte *getouwe*, by hem geinventeert, dienstich ende bequaem niet alleene, omme met cleyne middel ende wercken allerlei soorten van linten, maer bovendien door den gestadigen voortganck, soodanige schoon, effen ende gelyck werck, dat tselve in schoonheit ende sterckte veel te boven gaet alle andere linten, byde voorsz. moelen ofte getouwe niet gemaeckt, volgende het patroon, door het octroye te transfigeren, verbiedende *etc.* (Oct. 3).

't Agentschap in Schotlant. Opte requeste van Peter Zibs, versoekende in Schotlant geemployeert te worden in plaetse vanden agent D'Amman sal., is nog ter tyt opgehouden daerop te disponeren. (Oct. 15).

Vaert naer Moscovie. Scholten Martensz., schipper tot Staveren, voorgenomen hebbende, omme met syn schip, genaempt *de Fortuyn*, met coopmanschap te vaeren naer Moscovie, Venetie, ende van daer naer Cipris, geaccordeert commissie *in forma.* (Oct. 17).

Fransch-Oost-Indische vaert. Geadviseert opt schryven des Coninx van Vranckryk, ten faveur van P. Lyntges, ten regarde dat de rupture (!) vande Oost-Indische Comp. daeraen gelegen is, niet alleen tot ondienste van Syne Majesteit ende dese landen, maer oock tot ruine vande Coningen, daermede de voorsz. Oost-Indische Compagnie gehandelt heeft. (Oct. 18).

Te schryven aen de bewinthebbers der Oost-Indische Compagnie, tot Amsterdam, te adverteren, wat sy estimeren de presenten (die sy naer Vranckryk gedestineert hebben te senden, aen eenige heeren tot vorderinge vande saken tegen de versochte equipagie van Pieter Lyntges, op Oost-Indie), om te examineeren of die oock ter eere souden dienen, ende dewyle dat er dry principale heeren syn, die de directie van dese sake hebben, dat sy wel souden doen, dat sy voor den derden oock een present beschicken. (Oct. 29).

Nieuw middel. Opte requeste van Dan. Wilders, gelet wesende opden voet, daer mede hy soude weten in treyn te brengen de drie middelen, by hem geinventeert, opte *tabaoque, caerten ende papier*, ende bevonden, dat die souden moeten gepractiseert worden by het innecommen in 't lant, daertoe convoy staet, ende niet opte contumptie is verstaen, dat er egeen apparentie is, dat men tselve sal in treyn brengen. (Nov. 2).

Fransch-Oost-Ind. vaert. Ontfangen een brief van Amsterdam, met het derde present, gedestineert naer Vrankryk, (te senden naer Rotterdam an vander Veken, om naer Parys te besorgen aen Aerssen), met last om naer goetduncken te verdeylen aen Rosny, Silley ende Villeroy, ende de sake vande compagnie tegen het gepretendeerde van Pieter Lyntges aen hem te recommenderen. (Nov. 4).

Barnevelt's soonen. Den here advocaet van Hollant verclaert, dat hy van meeninge is, syne twee soonen onder den treyn des cheurfursten van Ceulen te senden naer Praegh, ende van daer naer Italien, ende tot dien eynde deselve syne soonen te doen versien met behoorlyke paspoort, versoekende te verstaen, of de heeren staten ten regarde vande jegen-

woordige gelegenheit van tyt ende saken, daerinne eenich bedencken souden nemen ofte swaricheit maken, in welken gevalle hy liever syne soonen soude t'huys houden, diewyle hy egeensins van meeninge en is, syne soonen sonder goede versekertheit te laten vertrecken ofte hasard loopen, is geantwoort, dat de voorsz. heer advocaet daerinne sal mogen doen ende handelen naer syn goetduncken. (Nov. 7).

Hans Vlaminck. Is Hans Vlaminck toegeleyt 100 daelders, voor den goeden yver, getoont, om het verloop in 't stuck vande munte te helpen redresseren, weshalve hy alhier inden Hage eenige dagen gevaceert heeft. (Nov. 14).

Inventie van een pomp. Opde requeste van Jac. Bastiaensz., compasmaker ende pompmaker tot Delft, versoekende octroy tot het maken van syne nieuwe inventie van pompen, omme inde schepen ende andersins gebruikt te worden, is verstaen, dat den suppleant eerst sal overleveren het model van syne inventie, ende verclaren den prys van elck pompe *etc.* (Nov. 17).

Is Jac. Bastiaensz., *etc.*, geaccordeert octroy voor 6 jaren, op seker pompwerck, by hem geinventeert, seer bequaem ende dienstich, soo om t'schip gebruikt te worden als oock tot waterlosinge te lant, verbiedende *etc.* (Dec. 3).

Generaal essayeur. Pieter Geritsz. Douw, te Dort, essayeur generael, geaccordeert 3 jaren van syn tractement, van 72 gulden 's jaers. (Nov. 29).

Petardiers. Is het tractement van Pierre Rogiers ende Pierre Roquires (!), francoysche petardiers, die byden Coning van Vrankryk syn gerecommendeert, geaugmenteert vande 30 gl. tot 36 gl. ter maent. (Dec. 20).

Ja. Alemains (!), *ingenieur.* Geconsenteert opte serieuse recommandatie van Syn Excell., dat men Jacques Alemains inden dienst deser landen sal aennemen als ingenieur ende tracteren gelyck andere ingenieurs vanden lande. (Dec. 20).

Wagen-coren-molens. Opte requeste van Ger. Ryckelsma, van Amsterdam, hem beclagende dat Gisbr. Pietersz., van Amsterdam, hem sou vervorderen na te maken sekere inventie van coorenmolens, by hem gedaen, tegen syn octroy, versoekende *etc.*, is geappoincteert, dat hy hem sal hebben te addresseren aen de ordinaris justicie. (Dec. 31).

1603.

Wagen-corenmolen. Is goetgevonden, dat men den secretaris de Bye sal lasten, te spreken met Gysb. Pietersz., die aenbiedt de heren staten te vercopen de corenmolen, by hem aen de hande vande heren staten gestelt, of hy denselven voor een redelyken prys ende op redelyke dagen den lande soude willen laten, ende waervoor *etc.* (Jan. 1).

Opte requeste van Gysbr. Pietersz., molemaker tot Amsterdam, alhier gebrocht hebbende sekeren *corenmolen-wagen*, by hem geinventeert ende gemaeckt, om dien aen 't lant te vercopen, is den suppleant tot syne gedaene costen toegelegt 20 gl. (Jan. 11).

Zyde-molen. Opte requeste van Gaspar Benoist is, omme eenige goede consideratien geaccordeert, dat den suppleant de drye balen syde, daervoren in recognitie van syne inventie de generaliteit aen de bewinthebbers vande Oost-Ind. Comp. haer credit heeft verstreckt, sal mogen betalen aen het collegie ter admiraliteit t'Amsterdam, met 2000 gl. gereedt, ende die reste in vier toecomende jaren, t'elke jare een vierde part vande selve reste, mits stellende sufficiente cautie ten contentemente van 't voorsz. collegie, dat hy het toecomende jaer het eerste vierdepart sal betalen, ende soo voorts van jaer tot jaer *etc.*, consenterende, dat den suppleant, soo verre hem goetdunckt, sal mogen doen drucken seecker bouxken, geinscribeert:

De geheele conste, d'middelen ende beleyt, omme de sydewormen te winnen, oock t'haren onderhouden witte moerbesien-boomen te sayen, te planten ende op te brengen, etc. (eod.).

Will. Jansz. (*Blaeu*). Is Willem Jansz., boecvercooper tot Amsterdam, geaccordeert octroy, omme voor 6 naestcomende jaren al-

leene inde vereenichde provincien te mogen drucken ende uitgeven het pourtret, by hem vande stadt Amsterdam in't koper doen snyden, verbiedende yegelyken hetselve pourtret in't geheel of deel, in't cleyn ofte groot, binnen den voorsz. tyt nae te boetcheren, by pene van verbeurte ende hondert gulden *etc.* (*eod.*).

Fabricatie van spelden. Opte requeste vande gemeene cooplieden ende spelmakers in Hollant, hen beclagende, dat in Engelant verboth vervolgt wordt, ofte alrede verercgen soude syn, dat voortaen egeen spellen, commende vuyt den Nederlanden, aldaer ontfangen ofte vercocht souden worden, is geordonneert, dat men deselve requeste sal senden aen den agent Carron, ende hem te lasten, hem daerop te informeren, ende soo veele byden Coning ende de heeren, Synder Maj'. raden, te doen, dat sulke verboth, tegen den vryen handel van Groot Brittannien met dese landen, niet en werde toegelaten, ofte alrede surreptivelyk vercregen wesende, dat Syne Maj'. gelieve hetselve verboth weder in te trecken ende af te doen. (Jan. 20).

Caert vande belegering van Oostende. Is Floris Balthasaer toegelegt 50 gl. eens, voor het caertgen vande belegeringe van Oostende, geamplieert totten lesten dach, dat den heere van Marquette vuyttrock. (Febr. 3).

Zyde-molen. Opte requeste van Caspar Benoist, is geappoincteert, dat de heren staten verstaen, dat den suppleant by rechte ofte accoort sal genieten het effect van het octroy, hem gegunt. (*eod.*).

Almanak vd. plaetsn. van Deuticom. Is op 't voorschryven vande stadt Deventer, Baptista van Deuticom, boekdrucker ende plaetsnyder binnen deselve stadt, geaccordeert octroy ende consent, om, syn levenlanck gedurende, alleene inde vereenichde Nederlanden te mogen drucken, doen drucken ende vercopen seecker *almanach-boexkens*, onder het wapen der voorsz. stadt Deventer vuytgaende, verbieden allen *etc.* ditselve almanachbouexkens na te drukken, vuyttegeven ofte te vercoopen, noch die voorsz. stadts wapen op off onder derselver almanachen, ofte den naem vanden autheur derselve te contrefeyten, sonder consent vanden voorsz. Baptista van Deuticom, opte verbeurte *etc.* (Febr. 16).

J. Lipsius. Is den heere Justus Lipsius, wonende tot Loven, geaccordeert pasport, omme met 2 syner dienaers den toecomenden somer te gaen naer Spae, omme aldaer de wateren te drinken ende daerna wederom naer Loven te keren. (Febr. 24).

Willem Jansz. (*Blaeu*). Is Willem Jansz., caertmaecker tot Amsterdam, geaccordeert octroy, omme alleen inde vereenichde provincien voor 7 jaren naastcomende te mogen drucken, doen drucken ende vuytgeven *zeecker Zeecaert-boeck*, by hem byeen gestelt ende vergadert, bequaem ende vorderlyk totte zeevaert, mitsgaerders seker nywe paskaerte, by hem nyeuwelyk gesneden ende by Cornelis Doedesz. van Edam geinventeert, inhoudende de navigatie vande Ooster-, Wester- ende Mitlantse zee, verbiedende, deselve caerten ende zeecaertboeck, in 't geheel ende ten deele nae te drucken, ofte buiten de vereenichde provincien nagedruckt, inde selve te brengen, om te vercoopen, opte verbeurte vande selve, boven 300 gl. *etc.* (Febr. 27).

Petarden. Remonstreren de gedeputeerden van Utrecht, dat Syn Excell. den petardier La Roche gelast heeft te maken 16 petarden van alle soorten, met eene merkelyke qualiteyt van granaten binnen Utrecht, ende die van Utrecht versocht den voorsz. La Roche te furneren de behoefte, daertoe noodich, alhier gelesen, versoekende te verstaen, de goede meeninge vande heeren staten, nademael de voorsz. behoeften veel syn ende eene merkelyke somme sullen costen, waer dat die van Utrecht de betalinge daervan sullen verhalen, ende waer dat sy de voorsz. petarden ende andere ingenien sullen senden, omme bewaert te worden, is na deliberatie, alles geordonneert te bestellen in handen vanden tresorier de Bie, omme van Syn Excell. te verstaen, ofte de voorsz. petarden ende inventien gemaeckt syn expres, tot eenige sekrete saken, omme daerna aen den raet rapport te doen, ende by haer E. gedisponeert te worden, wie dat de betalinge daer-

van sal doen, ende waer dat men de voorsz. instrumenten sal brengen. (Maart 14).

Adrianus Romanus. Item, geaccordeert pasport, gratis, op recommandatie vanden here advocaet van Hollant aen den here Adriaen Romanus, mathematicus ende medicyn vande keiserlyke Majesteit, omme van Loeven te mogen reysen naer Wirtsburch, in Syne Majesteits dienst, met syn dienaer, familie ende bagagie. (Maart 21).

Atlas v. Mercator, door Jud. Hondius. Is Judoco Hondio, voor de dedicatie vanden ***Atlante Mercatoris***, by hem voltrocken, gedaen aen de heren staten generael, tot eene vereeringe ende recompensie van syne gedane costen, toegelegt de somme van 700 Carolus guldens. (Apr. 15).

Petarden. Is geconsenteert, dat de heer van Dorth, tot Zutphen, Doesburch ende Grolo, tegen de petards, sal doen maken aen elke stadt tot de concurrentie van 3000 gl., sulks dat de poorten vande selve steden, soe daermede als met hetgene, dat de voorsz. van harentwege daertoe sullen doen, tegen des vyants surprinsen, mogen syn versekert, dies wort verstaen, ingevalle die 3000 gl. met 't gene dat de steden daerby sullen doen, nyet genoechsaem en syn, om de voorsz. werken te maecken, dat hy, om costen te sparen, eenige poorten sal mogen doen begraven ende besluyten. (Apr. 30).

Aleaulme (!), dechiffreur. Den ingenieur Aleaulme, 50 gl. ter maent, mits dat hy hem daer voren oock sal gehouden syn t'employeren in 't dechiffreren van geintercipieerde brieven, die hem te dien eynde in handen sullen worden gestelt. (May 1).

Nieuw waterwerk. Piet. Hygarsz., van Breda, geaccordeert octroy voor 20 jaren, op seker inventie van een nieuw waterwerk, omme te gebruycken op alle valleyen, diepten ende leege landen, om deselve droech te maken, mitsgaders het water op alsulke hoochten te brengen, als in dese landen nooit te voren gesien is geweest, hetwelk gebruikt kan worden bequamelyk by windt, paerden, lopende rivieren ofte weinige menschen, volgens het getransfigeerde model, verbiedende *etc.* (May 3).

Psalmen van Marnix. Is Bonaventura de Smith, geseyt Vulcanius, geaccordeert octroy voor 6 naestcomende jaren, alleene inde vereenichde provincien te doen drucken de laetste verbeteringen der psalmen ende lofsangen, soo de heere van Sint Aldegonde deselve gedaen heeft, verbiedende op pene van 100 gl. *etc.* (May 20).

Doctor Strobanus. De weduwe van doctor Strobanus, om eenige goede consideratien, toegelegt in erkentenis van hares mans saliger extraordinaris diensten, 100 daelders eens. (May 22).

Prins Maurits wapenhandel, door de Gheyn. Op de requeste van Jaques de Gheyn, is den suppleant geaccordeert octroy, omme voor den tyt van acht navolgende jaren alleene in 't coper te snyden ende in druck te mogen vnytgeven, *in vier verscheyden talen*, het contrefeytsel naer het leven van alle de posturen, die de soldaten in 't hanteren van haer wapenen behoren te gebruycken, elck conform het veranderen van het werck, dat sy presenteren te doen, alles volgende de rechte ordre ende observatie, die Syn Excell. begeert waergenomen te hebben, met de instructie, daertoe dienende, verbiedende een yegelyck *etc.* (May 29).

Papegay. Te schryven aen de bewinthebbers vande Oost-Indische Comp., de heren staten te adverteren, off sy niet en weten te becommen eenen papingaye (!), tamelick groot, met een roode borst, blauwe, geluwe ende vreempde veren, om voorts te vereeren ten dienste vanden lande. (Jun. 22).

Tapisserie van goud-leer. Is geaccordeert, dat men den groot-canselaer vanden Coninck van Denemarken sal vereeren met eenige *tapisserien van goude leeren*, ter somme van 500 gl. (Jul. 2).

Lutherschen te Middelburg. Is gelesen de requeste, gepresenteert byde inwoonders der stede van Middelburch, toegedaen synde de onveranderde confessie van Augsburg, ende goedgevonden, dat men den heer Magnus sal

versoeken, aen den magistraet van Middelburch te willen recommanderen, dat sy inde sake willen civiliseren ende deselve met alle discretie ende stillicheyt beleyden ten reguarde vande Duitsche vorsten, die deser lande gemeene saken toegedaen syn, daerover, dat van gelycken gedaen wordt in verscheyden andere steden vande vereenichde provincien. (Jul. 11).

Ysere armen. Opte requeste van Didier Momion ende Mathieu Homieu, ingesetenen van Calys, piloten van een schip vande voorsz. stadt, hebbende elck verloren heuren rechten arm, in zee, door een stuck geschuts, dat den capiteyn Simon Swaen in haer schip heeft doen schieten, accorderende de heren staten, dat Henrick Meynaert, wonende tot Delft, hem elck sal mogen maecken *een yseren arm.* (Jul. 17).

Slyp-molen. Claes Willebrantsz., borger te Delft, geaccordeert octroy voor 4 jaren, op seker slyp-molen, by hem geinventeert ende becosticht, omme schoppen, spaden, bylen, houweelen ende allerhande andere gereedschap mede te mogen slypen, verbiedende *etc.* (Jul. 22)

Petarden. Opte requeste van Dav. Wynantsz. ende Adriaen Jansz Dop, petardmakers, is geappoincteert, dat se hem sullen addresseren aen degenen, die hem in't werk hebben gestelt. (Jul. 29).

Ordonnantie op de assecurantie. Op recommandatie van die van Amsterdam, voor 5 jaren geprolongeert 't octroy, dat Barent Adriaensz., boekdrucker tot Amsterdam, geaccordeert is geweest opten 14. Febr. 1598, op het drucken ende verkopen van sekere ordonnantien ende willekeuren, op't stuck vande assecurantie, byden gerechte vam Amsterdam gemaeckt ende gepubliceert, te weten na d'expiratie vande loopende concessie. (Aug. 3).

Pasohier Lammertyn, damastwerker. Opte requeste van P. Lammertyn, is geappoincteert, dat de heren staten generael goetgevonden hebben, den suppleant t'employeren, omme in Engelant te brengen, in handen vanden agent Carron, een casse met damastwerk, die deselve Carron gelast is te presenteren aen den prince van Wallis *etc.* (Aug. 26).

Tapisserie. De heren Symsz. ende Joachimi rapporteren, dat sy de besichtichde tapisserie hebben gecocht tot 14 gl. d'elle, 50 gl. opte coop van 225 ellen, in acht stucken van 5 ellen diepte, inhoudende de *Historie van Alexander de Groote*, bedragende in 't geheel 3100 gl. (Oct. 19).

P. Lammertyn, damastwerker. Goetgevonden, dat men duplicatie vande depesche, die P. Lammertyn, reysende naer Engelant, is medegegeven aen den prins van Gaulis (!), ende den agent Carron, ende voorts aenscryven, dat hy voor deselve Lammertyn egeen octroy en procurere byden Coninck, dat d'ingesetenen deser landen sou syn prejudiciabel. (Oct. 30).

Bybelvertaling. Ontfangen een brief vande gedeputeerde vande staten van Vriesland, van den 4. deser, daertoe streckende, dat de oversettinge des bybels, byden here Aldegonde begonst uit de hebreeusche ende grieksche text, soude mogen worden gecontinueert by Guil. Baudartium, dienaer des Godd. Woorts, is geraden gevonden, dat men dese sake soude laten berusten. (Nov. 23).

Lucas Jansz. Wagenaer. Opte requeste vande weduwe van wylen Luc. Wagenaer, is, in consideratie van grote diensten, byden selven Wagenaer den lande in syn leven gedaen, geaccordeert betalinge van het jaer pensioen, daerinne dat deselve is gestorven, bedragende 100 gl., mits dat de pensioensbrief daermede sal blyven gecasseert. (Nov. 27).

Geschilderde bloempot. Geadviseert wesende op't copen vanden blompot, om door den here van Buzanval te doen presenteren aen de Coninginne van Vrankryk, ende geresolveert, dat men den schilder, die den bloempot geschildert heeft, inde vergaderinge sal ontbieden, ende daervoor presenteren 1000 gl., sonder meer. (Nov. 30).

Nieuwe molen. Ghysb. Pietersz., molenmaker tot Amsterdam, geaccordeert octroy voor 5 jaren, te mogen maken seker molenken, omme daermede water uit den lande te malen, hetwelk, sonder hulpe, toedoen, noch gouvernement van menschen, een seer groote

quantiteyt van water, ja meer als de andere molens, met minder cost, yeder ure continuelyk, dach ende nacht, vuyt den lande sal kunnen malen, verbiedende *etc.* (Dec. 13).

Chirurgyn generaal opte vloot. Is Andries Herls, geweest synde chirurgyn generael vande vlooten, die naer Westen syn vuytgesonden, toegeleyt een extraordinaris maent gagie vande buit, die opte eerste voyagien syn verovert ende ingebragt, by soo verre alle d'andere officieren gelycke maent hebben geprofiteert. (Dec. 16).

Fabricatie van Spelden. Opte requeste vande gemeen coopluiden ende mrs. speldemakers inden lande, syn de suppleanten geaccordeert de versochte voorschriften aen den agent Carron, ten einde deselve continueerende syn debvoir, den Coning van Groot Brittannien ende Syne Majesteits raden soude bewegen de inwoenderen van dese landen te continueren haeren gewoonlyken handel met spelden in 't voorsz. ryk. (Dec. 20).

P. Lammertyn's damast. Is P. Lammertyn, damastwerker tot Haerlem, geaccordeert ordre op 2092 gl. 10 sc., in betalinge van alsulk damastwerk, als den agent Carron in Engelant gehouden heeft, omme aldaer aen eenige heeren te vereren, volgende desselfs *recepisse*, gedagteekent 19 Oct. 1606. (Dec. 29).

(*Het vervolg hierna*).

Drie Brieven van Prins Maurits aan de Staten van Zeeland.

(UIT HET ORIGINEEL).

De Prince van Oraengien, etc.

Ed. Mo., *etc.*

Alsoo wy verstaen, dat by U E. Mo. ordre is gegeven billetten t'affigeren jegens den 27. deser toecomende, totte bestedinge van twee schansen, die by ons ende den raedt van state noodich gevonden werden totte de fortificatie van *Eendrecht*, inden lande van Ter Tholen, aen de Brabantsche syde gelegd te worden, ende dat het versouck, dat U E. Mo. gecommitteerden door derselver ordre desenaengaende alhier by de Ho. Mo. heeren staten generael doen, wat gedilayeert wort, waervan nochtans een goede uitkomste verwacht wordt, soo hebben wy U E. Mo. hiermede vrundtlick willen versoecken, sonder prejuditie van 't gene deselve U E. Mo. gecommitteerden alhier ter generaliteyt syn versouckende ende sustinerende, met deselve bestedinge te willen voortgaen, alsoe het saisoen begint te verlopen, ende dat ongetwyfelt deselve wercken hier naer een merckelycke somme meer souden commen te bedragen. Ondertusschen sullen U E. Mo. gecommitteerden de resolutie vande Ho. Mo. heeren staten generael connen afwachten. Ende dese tot geenen anderen eynde dienende, willen wy U E. Mo. hiermede, *etc.*

Ed. Mo., *etc.*

's Gravenhaghe, den 24. April. 1619.

U E. goedtw. vrundt,
MAURICE DE NASSAU.

De Prince van Oraengien, etc.

Ed. Erentf., *etc.*

Alsoe wy veradverteert waren, dat de gorgen vande bolwercken vande forten, die op den Brabantschen kant nevens de riviere van *Eendrecht* gemaeckt worden, seer nauw vielen, hadden wy den ingenieur David van Orleans by ons ontboden, omme te weten, wat daer van was, alsoo wy hem een pertinente teekeninge mede hadden gegeven, gelyck wy verstonden, dat deselve forten souden gemaeckt worden; ende alsoo hy ons onderrichtinghe heeft gedaen, dat deselve naauwicheyt is veroorsakende (!), mits de hooghten der wallen, de dosseringe derselver ende dikte der borstweeren, 't welcke alsoo verheyschte, omme deselve plaetsen deste meer te verseeckeren, ende dat dit alles can geremedieert worden met de facen van yeder bolwerk XVIII voeten te verlengen, 't welcke met cleyne costen can geschieden, gelyck den voorn. van Orleans U E. naeder sal connen verclaren; Soo versoucken wy U E. hiermede vruntlyck, de voorsz. verlenginge datelyck te doen besteden ende byder handt te nemen, opdat 't selve noch dit saisoen mach geeffectueert worden. Ende hiermede,

Edele Erentfeste, *etc.*

In 's Gravenhaghe, den 26. Sept. 1619. U E. goedtw. vrundt,

MAURICE DE NASSAU.

De Prince van Oraengien, etc.

Ed. Mo., *etc.*

Alsoe de trefues, gelyck U E. Mo. kennelyk is, nu ten eynde is lopende, ende dat wy sekerlyk daghelycx verwittigt worden, dat den vyandt alle syne steden ende frontieren doet versien ende fortificeren, soo hebben wy, tot onser ontlastinghe, U E. Mo. nochmael willen recommanderen de fortificatie der stede Vlissingen, ten eynde de werken, die aldaer resteren gemaeckt te worden, mogen by der handt genomen ende deselve stede buyten surprinse gebracht worden. Wy en willen niet twyfelen, ofte U E. Mo. en sullen tselve bevorderen, doordien de costen seer gering syn, die daerop sullen lopen, also gy naerder vanden ingenieur David van Orleans sult verstaen. Ende hiermede, *etc.*

Ed. Mo. *etc.*

's Gravenhaghe, den 10. Marty, 1620. U E. goedtw. vrundt,

MAURICE DE NASSEU.

RESOLUTIEN,

GENOMEN BY HAER HO. MOG., DE HEEREN STATEN GENERAEL, ENDE DIE VANDEN RAET VAN STATE,

AENGAENDE DE

ALTERATIE TE UTRECHT IN 1610.

MET NOCH ANDERE STUCKEN HIERTOE BETREKKELIJCK.

MERCURII, den III. February.

Presid.: Jongema. Presentes: Dorth, Ghiesz., Brienen, Warmont, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Joachimi, Oenama, Coenders.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden* XXIII. *January*, stilo antiquo, *geschreven by de aenwesende staten vanden lande van Utrecht*, by den welcken haer E. excuseeren, dat sy voor desen die heeren staten niet en hebben geadverteert vande alteratie binnen Utrecht, binnen vier of vyff dagen herwaerts ontstaen, versoeckende, om redenen in den brief verhaelt, dat de heeren staten souden gelieven twee ofte drye gequalificeerde persoonen, in der yle ende soe haest als 't eenichsins mogelyck is, benevens Syn Excell., naer Utrecht te schicken, omme de saecken te verhooren, ende daerinne behoorlycke ordre te stellen, vertrouwende dat haere Hoge Mogende 't selve als hare goede bontgenoten, terstonts sullen doen, dewyle de saecke qualyck uytstel lyden mach, *gelyck haer E. aen Syn Excell. oock geschreven* ende versocht hebben, is goetgevonden, dat men Syn Excell. ende den raet van state tegen morgen, ter clocke negen uren, alhier ter vergaderinge sal bescheyden, omme opten voorsz. brief ende dien van Syn Excell. te resolveeren naer behooren.

JOVIS, den IV. February.

Presid.: Jongema. Presentes: die voorsz. et Walenborch.

Compareren ter vergaderinge Syn Excell. ende de heeren vanden raedt van state, ende nadat, in derselver presentie, in deliberatie is geleet geweest, wat men sal hebben te doen, op het versoek vande aenwesende staeten van Utrecht, by derselver brief, ghisteren ontfangen, aengaende het gaen van Syn Excell. met eenige gedeputeerde vande heeren staten generael naer Utrecht, omme aldaer de saecken te verhooren, ende daerinne behoorlyke ordre te stellen, ende nadat daerop met alle consideratien was geleth, is eenparichlyk verstaen, dat men noch sal differeren het derwaerts gaen van Syn Excell. ende de begeerde gedeputeerde, maer dat men *eerst sal schryven aen burgermeesteren*, schepenen ende raedt der voorsz. stadt: dat de heeren staten met leetwesen verstaen hebben die misverstanden, die dese dagen binnen Utrecht geresen syn, ende alsoo voor den welstant vande vereenichde Ne-

derlanden in 't generael ende vande provintie van Utrecht in 't particulier, sonderlinge daer aen gelegen is, dat hare Ho. Mog. pertinentelyck vande oorsaecken ende redenen van deselve nade waerheyt worden onderricht, mitsgaders waertoe dat de saecken strecken ende in wat staet deselve syn, omme by tyts te mogen voorcomen de verminderinge, die de geruchten ende rapporten vande voorsz. misverstanden souden mogen veroorsaecken, vande gunste ende affectie, die de coningen van Vranckrycke ende van Groot Brittanie, mitsgaders vande andere princen ende republycken, deser landen vrienden, deselve tot noch toe toegedragen hebben, ende dat hare Ho. Mog. oock op alles te beter mogen letten, ende voorts doen, dat de gelegentheyt vande saecken, ende den dienst van 't lant in 't generael ende particulier vereyscht, dat daerom hare Ho. Mog. versoucken ende begeeren, dat sy haer by den brenger des briefs in diligentie van alle gelegentheyt willen adverteeren, ende niet twyffelende, oft die gemeente en is alreede in stilte gebracht, dat zy by alle goede debvoiren ende vermaningen, dezelve in stilte willen houden, besunder behartigende ende besorgende, dat in de saecken vande religie, vande contributien ende in den staet vanden lande van Utrecht, die leeden ende officiers deszelfs egeen veranderinge en worde gedaen, omme te verhoeden alle onheil in de jegenwoordige ruste vande vereenichde Nederlanden, die apparentelyck geschapen soude syn daer uyt te volgen, behalven dat oock sulcke veranderinge grotelyck soude verswacken den bont ende unie vande provincien, daer door haer deselve met Godes genade, hulpe ende assistentie vande voorsz. coningen ende princen deser landen vrienden haer soe loffelyck gemainctineert ende haere jegenwoordige vryheyt ende ruste vercregen hebben, ende dat sy voorts sullen gelieven te helpen bevoorderen, dat de verpachtinge vande generale middelen vande heeren staten van Utrecht, opten bestempden dach haeren voortganck mach hebben, ende dat by de staten van Utrecht metten allerierstem vruchtbaerlyck gebesoigneert ende geresolveert mach worden, opte consenten ende alle d'ander poincten by de propositie vanden raedt van state versocht, mitsgaders op het consent versocht tot assistentie van de possederende fursten vanden lande van Gulich, Cleve, Berge, *etc.*, opdat die heeren staten van Utrecht hare gedeputeerden metten eersten op alles geauthoriseert ende gelast, alhier ter vergaderinge mogen senden.

Item, dat men copie vande voorn. brieff sal senden aen de heeren staten van Utrecht, ende haer E. aenschryven, dat de heeren staten generael daerop antwoort ontfangen hebbende, niet en sullen laten te doen, alles wat den meesten dienst tot behoudenisse vande stadt ende lande van Utrecht vereyscht, dat haer E. ondertusschen sullen wel doen, te nemen eene goede resolutie opte consenten ende alle d'andere poincten by de propositie vanden raet van state versocht, mitsgaders op het consent versocht tot assistentie vande possederende fursten vande landen van Gulich, Cleve ende Berge *etc.*, ende daermede haer gedeputeerde metten aldereersten ter vergaderinge wederom senden.

Is voorts aen Syn Excell. geremitteert, op gelycken voet te schryven oft nyet.

Is noch goetgevonden, dat men den bode sal lasten, in de stadt Utrecht comende, te vernemen, of den nyeuwen magistraet den eedt gedaen ende in de bedieninge getreden is; in gevalle ja, die brieven daeraen houdende te presenteren; in gevalle nyet, die op te houden.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Syn gelesen die concepten vande brieven, voorden middach geresolveert te schryven aende heeren staten van Utrecht ende burgermeesteren, schepenen ende raedt derselver stadt, ende gearresteert.

SABBATI, den VI. February, *post prandium.*

Presid. ende presentes die voorsz.

Ontfangen *eenen brieff vande aenwesende staten vanden lande van Utrecht*, gedateert den XXVI. January, *stilo antiquo*, daer by haer E. alnoch insisteren opte compste van Syn Excell. met eenige gecommitteerden vande heeren staten generael tot Utrecht, dan is uytgestelt daerop te resolveren, tot dat antwoort sal syn gecommen opten brieff, geschreven aen borgermeesteren, schepenen ende raedt der stadt Utrecht.

LUNAE, den VIII. February.

Presid.: Coenders. Presentes: Ghiesz., Biesman, Dorth, Brienen, Warmont, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Joachimi, Jongema, Oenama, Clant.

Syn gelesen *twee brieven vande heeren staten van Utrecht*, by dewelcke alnoch instantie gedaen wordt opte compste van Syne Excell. met eenige gecommitteerde vande heeren staten generael aldaer; is goetgevonden, dat men deselve sal stellen in handen van Syn Excell. ende des raets van state, omme daerop te letten, ende naden middach, ter clocke vier uren, inde vergaderinge te compareren, om daerop te resolveeren met gemeen advys.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes de voorsz.

Is ter presentie van Syn Excell. ende des raets van state, in deliberatie geleet, wat men op 't versoek vande heeren staten van Utrecht, mitsgaders van burgermeesteren, schepenen ende raet derselver stadt, *by de brieven vande selve ontfangen* (alle tsamen daer toe streckende, dat Syn Excell. met eenige gedeputeerden vande Ho. Mog. Ed. heeren staten generael tot Utrecht souden comen) sal doen; ende op alles rypelyck geleth, verstaen ende geresolveert, nademael die borgeren van Utrecht de wapenen hebben afgeleet ende in stilte syn gebracht, ende dat die heeren staten ende de stadt Utrecht beyde instantelyck versoecken, dat Syn Excell. met eenige gedeputeerde vande heeren staten generael tot Utrecht metten eersten souden commen, dat men deselve daer inne sal accommodeeren ende believen, ende Syn Excell. daer toe versoucken, gelyck geschiet, ende alsoe Syn Excell. hem daertoe willich heeft verclaert, syn by de heeren staten generael daertoe versocht ende gecommitteert de heeren Ghiesz., amptman van Bommel, een uyt Hollandt, ende Joachimi uyt dese vergaderinge, ende uytten raet van state, de heeren Runnia ende tresorier generael de Bie; ende sullen Syn Excell. ende die voorsz. gecommitteerde, tot Utrecht wesende, vande heeren staten van Utrecht verstaen, watter begeert wordt, ende alles doen, na de gelegentheyt, wat mogelyck, omme de religie ende den staet vanden lantschap van Utrecht te mainteneren ende conserveren, sonder daerinne eenige veranderinge toe te staen; mitsgaders daertoe te arbeyden, ende alle mogelycke debvoiren te doen, dat die afgestelde contributie wederom opgericht worden, ende aengaende de riddermatige saecken wordt verstaen, dat syn Excell. met de voorsz. heeren gecommitteerde daerinne sullen doen, nadat de gelegentheyt ende den dienst van 't lant sullen vereysschen ende toelaten, ende de heeren staten van alles, van tyt tot tyt, van haer gebesoigneerde ende wedervaren adverteren.

Is voorts geordonneert, desen volgende *aen de voorsz. heeren staten van Utrecht te schryven* ende te adverteren, dat Syn Excell. geresolveert is, hem naer Utrecht te vervoegen, ende dat de heeren staten oeck goetgevonden hebben, Syn Excell. eenige uyt hare

Ho. Mog. vergaderinge ende vanden raet van state by te voegen, die welcke hen met Syn Excell. opten wech sullen begeven met Godes hulpe, soe haest als dien daertoe bequaem ende reysbaer sal wesen, sonder 't selve langer te dilayeeren.

MERCURII, den 1. February.

Presid. Coenders. Presentes, die voorsz. ende Walenborch.

Is in deliberatie geleet, wat informatie ende instructie dat men sal geven aen de heeren gecommitteerde, vertreckende met Syn Excell. naer Utrecht, omme deselve Syn Excell. met raet ende daet te assisteeren in 't redres der saecken aldaer, ende verstaen (naer behoorlycke deliberatie), aengesien, dat die heeren gecommitteerde in den staet van 't lant syn ervaren, ende weten, watter voor den meesten dienst ende welstant vanden lande in 't generael, ende vande provincie van Utrecht in 't particulier vereysscht wordt, dat d'selve sullen met Syn Excell. besoigneren, nade occurentie ende gelegentheyt der voorvallende saecken, ende daertoe sunderlinge arbeyden, dat geredresseert mach worden, voor soe veele als 't eenichsins doenlyck is, alles wat in de alteratie daertegen gepasseert is, ende dat voorts alles in goede stilte gebracht ende gehouden mach worden, ende nyet toelaten, datter eenige veranderinge geschiede in de religie, in den staet ende regieringe, nochte in de middelen vande contributien vanden lande van Utrecht, aengesien dat inden eersten aenvanck van de handelinge opten trefues, de provincien malcanderen, Syn Excell. ende den welgeboren heere grave Wilhem, mitsgaders oock die heeren ambassadeurs vande coningen van Vranckryck ende van Groot Brittannien dat alsoo belooft hebben, omme hare Ma[ten], Syne Excell. ende den welgeboren heere grave in de voorseyde handelinge gerust te stellen, ende dat oock te considereren staet ende daerop wel te letten is, by soo verre als het ierste lith ende oock het tweede geredresseert soude worden, sulcx dat deselve leden beschreven souden moeten worden naer het oude gebruyck, dat in sulcken gevalle daeronder souden compareren verscheyden papisten ende andere partydige, ende opten staet niet wel gesint, tot seer groot nadeel ende prejudicie desselfs, ende soe veele de middelen van contributien aengaet, sullen mogen voorstellen, ende die van Utrecht te bedencken geven, oft sy deselve middelen afstellende oft verminderende souden connen evenwel hare quote in de beloofde contributien opbrengen, oock haer secours totte saecken van Cleve presteren, mitsgaders hoe seer absurdt dat het geacht soude worden, dat men oude middelen, die in treyn syn, soude afstellen, ende daertegen soecken nyeuwe onsekere middelen in te voeren, omme de contributien van Utrecht aen de generaliteyt (die nyet ledich en mogen staen) te vervallen, allensints voorts bevoorderende, ende daerop insisterende, dat metten iersten die heeren staten van Utrecht hare gedeputeerden wederom ter vergaderinge vande heeren staten generael senden, met goede resolutie opte consenten, by den raet van state versocht, by hare E. propositie voor het loopende jaer, mitsgaders totte voorsz. saecken van Cleve, ende is voorts goetgevonden, dat die voorsz. heeren gedeputeerden by den anderen sullen compareren, ende hiernae *eene instructie voor hun formeren*, gelyck haerl. dat best sullen vinden, mitsgaders oock, om te adviseren ende resolveren op haer vertreck, 't zy met Syn Excell. ofte daernae, gelyck deselve sullen bequaemst achten, hetwelcke gestelt wordt tot haerlieder discretie ende goet bevinden.

Is voorts goetgevonden, dat men die voorsz. heeren gecommitteerde sal mitgeven *brieven van credentie*, van wegen dese vergaderinge aen de heeren staten van Utrecht, ende die schout, borgermeesteren, schepenen ende raedt der stadt Utrecht.

MERCURII, den XVII. February.

Presid.: Pieck. Praesentes: Biesman, Brienen, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Jongema, Oenama, Walenborch.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren gecommitteerde*, wesende tot Utrecht *gedateert den* XIV. *deses*, ter presentie vanden raet van state, ende in deliberatie geleght wesende, 't gene daerby wordt voorgestelt, belangende den heer van Brakel, ende het voorgenomen veranderen vande borgerhopluyden binnen Utrecht, is met gemeen advis verstaenn ende geresolveert te antwoorden, dat den heere van Brakel hem sal hebben te reguleere, naer Syn Excell. ende der voorsz. gecommitteerde raedt ende advis, ende dienvolgende vuytte stadt wederom te vertrecken, ende dat Syn Excell. ende sy by alle wegen ende middelen, daertoe oock sullen arbeyden, ende de saecken daernae dirigeren, dat dese haer Ho. Mog. E. resolutie, volgende het voorsz. Syn Excell. ende haerlieder advis werdt nagecomen ende geeffectueert, den voorsz. heere van Brakel tot dien eynde aenseggende, dat men egeensints in besoigne op syne saecken sal treden, soo lange als hy binnen Utrecht sal blyven; aengaende de voorsz. veranderinge vande borger hopluyden, dat de heeren staten insgelycx verstaen in conformite van Syn Excell. ende haer L. advis, datmen die oude dienende hopluyden behoort te continueeren totte eerste vernyeuwinge vande magistraet tot Utrecht, omme egeen meerder oneenicheyt, questien ende misverstanden onder de borgeren door de voorgenomen veranderinge te veroorsaecken, dat daerom hare Ho. Mog. versoucken ende begeeren, dat Syn Excell. ende heeren gecommitteerde dese saecke ende de vordere besoignen in recommandatie willen nemen ende beherttigen.

VENERIS, den XIX. February.

President ende presentes die voorsz.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff van Syn Excell. vanden* XVIII. *deses*, tot Utrecht geschreven.

Item, noch *twee brieven vande heeren gecommitteerde*, aldaer wesende, *beyde ten voorsz. dage geschreven*, maer de leste na dat deselve gecommitteerden hadden ontfangen den brief vande heeren staten vanden XVII. deses, ende de saecken daerinne verhaelt geleet wesende in behoorlycke deliberatie, is geresolveert, *dat men Syn Excell.* van het ontfangen vande voorsz. brieven *sal* adviseren ende bedancken, ende *schryven*, dat op het inhouden van deselve rypelyck geleth ende goetgevonden is, de heeren staten meeninge ende intentie daerop aen de heeren gecommitteerden over te senden, om deselve Syn Excell. te communiceren ende het effect daervan te vorderen, dat hare Ho. Mog. oversulcx versoecken ende begeeren, dat Syn Excell. gelieve dese saecke by der hant te nemen ende alsoo te behertigen, als den dienst ende welstant vanden staet van 't lant in 't generael ende in 't particulier vande provincie van Utrecht vereyssсht.

Item, *dat men gelyck advis* van het ontfangen vande voorsz. brieven *sal geven aen de heeren gecommitteerde ende deselve aenschryven*, dat de saecken daerinne verhaelt ende voorgestelt, geleet wesende in behoorlycke deliberatie, hen daerop voor antwoort wel heeft willen voegen, dat de heeren staten volcomelyck vertrouwt hadden, dat op hare Ho. Mog. resolutie ende aenschryven van eergisteren, Syn Excell. ende sy het vertrecken vanden heere van Brakel vuyt Utrecht souden hebben doen effectueeren, dan, terwylen 't selve tot haren leetwesen niet en is geschiet, ende hare Ho. Mog. dat alnoch dienstelyck ende noodich achten, hun senden hierby gevoecht *besloten brieven, soo aen de burgermeesteren ende regierders der stadt Utrecht*

als aen den heere van Brakel, elck apart op 't selve subject, gelyck sy by de copien van deselve brieven sullen verstaen, wesende nochtans daer en tusschen der heeren staten meeninge ende ernstige begeerte, dat Syn Excell. ende sy t'samen ende besunder sullen arbeyden ende by alle vuyterste debvoiren daertoe trachten, omme (is 't eenichsins doenlyck) sonder overleveringe van deselve brieven, het vertrecken des voorsz. heeren van Brakel alnoch te weege te brengen, tot hanthoudinge ende authoriteyt van 't landt ende van Syn Excell. daeraen ten hoogsten by de jegenwoordige constitutie van saecken gelegen is; indien niet, dat sy rypelyck hierop sullen letten, off by het overleveren vande voorsz. brieven, 't sy aen den magistraet alleene, off aen den heere van Brakel alleene, off aen beyde, 't voorsz. vertreck seekerlyck geschieden ende geëffectueert sall worden, opdat de publiecke authoriteyt niet en worde geprejudicieert, daer voren sy sonderlinge sullen sorge dragen, ende dat ten selven eynde d'heeren staten resolutie mach worden naegecommen ende volbracht, 't welcke haer L. alnoch serieuselyck gerecommandeert wordt te willen behertigen.

Item, dat men sal schryven aenden magistraet van Utrecht, dat men hun indachtich houdt vande vermaninge, die de heeren staten hun by haere voorgaende serieuselyck hebben gedaen, ten eynde dat sy daerop sunderlinge soude letten ende toesien, dat in de tegenwoordige gelegentheyt ende constitutie van saecken, binnen Utrecht niet by der hant en soude worden genomen, tendeerende tot nyeuwicheyt ende veranderinge in de religie, in den staet ende regieringe 's lants van Utrecht, nochte inde contributien ende die middelen van dien, aengesien dat sulcx nyet als tot groot nadeel ende prejudicie van 't gemeene beste, verachteringe van 's lands saecken, ende seer schadelycke consequentie en soude cunnen geschieden, dat daerom hare Ho. Mog. ten hoochsten verwondert syn te verstaen vuytte advysen van syn Excell. ende die heeren gecommitteerden, dat den heere van Brakel, tegens voorgaende formele resolutie byde regierders der stadt Utrecht genomen, ende byde heeren staten van Utrecht geapprobeert, inde stadt Utrecht gecommen is, ende inde selve noch is blyvende, niettegenstaende de vermaninge, hem by Syn Excell. ende die heeren gecommitteerde tot syn vertreck vuytte selve stadt gedaen, trachtende hem in 's lants regieringe te ingereren, contrarie de voorsz. heeren staten serieuse vermaninge, ende alsoo haere Ho. Mog. dit voorstel ende dese maniere van doen, des heeren van Brakel achten van groot bedencken, daerop byden jegenwoordigen loop der saecken, met alle leden ende verstanden wel staet te letten; dat daerom d'selve hare Ho. Mog. ernstich begeeren is, dat sy daerinne promptelyck willen versien, ende dat doende den voorsz. heer van Brakel lasten, vuytte stadt Utrecht datelyck te vertrecken, op dat de saecken, die den welstand vanden lande aengaen, opte instantie ende het aenhouden van Syn Excell. ende die heeren gecommitteerden gevordert, ende voorts opte swaricheden, aldaer ontstaen, rypelyck geleth, gebesoigneert ende gedaen mach worden naer behoren, de selve ten eynde gebracht wesende, dat daernae by dengenen, dien dat toestaet, op desselfs heeren van Brakel particulier gedaen sal worden, sulcx als behooren sall.

Item, dat men sal schryven aen den heere van Brakel, dat die heeren staten generael ten hoochsten verwondert syn, dat hy by dese gelegentheyt ende constitutie van saecken, tegens voorgaende formele resolutie, byde regierders vande stadt Utrecht genomen, ende byde heeren staten vande selve lantschap geapprobeert, hem binnen Utrecht heeft laten vinden, ende dat hare Ho. Mog. noch veel vreempder voorcompt te verstaen, dat hy tot noch toe inde selve stadt gebleven is, nyettegenstaende ende onaengesien de vermaninge, die hem by Syn Excell. ende die heeren gecommitteerde serieuselyck is gedaen, ten eynde hy vuytte stadt soude vertrecken, opdat door syne presentie aldaer, ende het voirderen van syne particuliere saecken, 't geene tot dienst vande generaliteyt ende den welstant vanden

staet van 't landt, mitsgaders tot ruste ende eenicheyt vande stadt van Utrecht in 't particulier nodich isende promptelyck dient afgehandelt, nyet en soude worden beleth ofte verachtert, ende alsoo dit voorstel ende dese syne procedure de heeren staten mishaget, ende hare Ho. Mog. alnoch oordeelen, dat syn verblyven binnen Utrecht in dese gelegentheyt de gemeyne saecke schadelyck is, dat derhalven derselver hare Ho. Mog. ernstige meninge ende bevel is, dat hy hem vuyt deselve sal hebben te vertrecken, sonder des te syn in gebreke, opdat de publieque saecken, ende 't geene ten dienst vander generaliteyt, mette ruste ende eenicheyt vande voorsz. stadt aengaet, afgehandelt wesende, alsdan op syne particuliere saecken mach geleth ende gedaen worden nae behooren, daerane dat alsdan hare Ho. Mog. de goede handt sullen houden, daerop hy hem sal hebben te verlaten.

Is voorts gelast, dat men copie sal senden aende heeren gecommitteerde, vande brieven, die geordonneert syn te schryven aen Syn Excell., die magistraet van Utrecht ende den heere van Brakel.

LUNAE, den XXII. February.

Presid.: Oldenbarnevelt. Presentes: Pyeck, Dorth, Biesman, Brienen, Cromhout, Symsz., Magnus, Jongema, Oenama, Coenders.

Ontfangen *eenen brieff vande heeren gecommitteerden tot Utrecht, vanden* XX. *deses*, daer mede overgesonden wordt *het Recueil, vergadert uytte vyf geschriften, overgegeven van wegen de gemeente binnen Utrecht;* is goetgevonden, dat men naerder schryven sal verwachten, alvooren daerop t'antwoorden.

JOVIS, den XXV. February.

Praesentes de voorsz. Warmont, president.

Is geadviseert opten *brieff, gisteren ontfangen* vande heeren gedeputeerden tot Utrecht, ende alles naer behooren geconsidereert ende bewogen wesende, is eenparichlyck geresolveert *daerop t'antwoorden*, dat d'heeren staeten alnoch verstaen, in conformite van hare Ho. Mog. voorgaende met gemeen advis geschreven, dat haer E. by alle wegen ende middelen sullen arbeyden ende de saecken daer nae beleyden, dat den heere van Brakel hem vuyte stadt Utrecht vertrecke, opdat egheen oorsaecke gegeven en worde by syn verblyven, tot meerder verachteringe vande gemeene besoignen ende ander ongemack, ende dat sy besundere daerop sullen hebben te letten, ende soo veel te effectueeren, datter egeen veranderinge en worde toegelaten inde religie; item, inde regieringe vanden staet vande lantschap van Utrecht, namentlyck nyet inde twee eerste leden vanden selven staet, maer dat de selve leden gelaten worden *in terminis*, ende die limiten vanden voet, die in wesen ende 't gebruyck is geweest, totte leste generale alteratie binnen Utrecht; noch oock in het stuck vande contributien; dat hare Ho. Mog. oversulcx versoucken ende begeeren, dat sy (hem hiernae reguleerende) die voorsz. saecken, met Syn Excell. sulcx willen betrachten ende behertigen, als hare Ho. Mog., Syn Excell. ende hun dat toevertrouwen, ende deselve weten den dienst ende welstant vanden staet deser landen, nae de jegenwoordige gelegentheyt ten hoochsten te vereysschen.

Eod., post prandium.

Ontfangen *eenen brief vande heeren gedeputeerde tot Utrecht, vanden* XXIII. *Febr.*

VENERIS, den v. Marty.

Presid.: Magnus. Presentes: Pyeck, Biesman, Dorth, Brienen, Warmont, Oldenbarnevelt, Cromhout, Walenborch, Symsz., Jongema, Jelisz., Coenders.

Compareren *die heeren doctor Sebastiaen Egbertsz.*, *gecommitteerde raet vande heeren staten van Hollant*, ende Albert Joachimi, gecommitteerde vande heeren staten van Zeelant, tot deser vergaderinge van Utrecht, alhier by Syn Excell. gesonden, hebben, naer presentatie van haren *credentsbrieff van Syn Excell.*, *gedateert tot Utrecht den* III. *deses*, gerapporteert het gebesoigneerde binnen deselve stadt, by Syn Excell. ende die heeren gecommitteerden vande Ho. Mog. heeren staten, benevens derselver Syn Excell. gecommitteert, mitsgaders 't gene wat inde voorsz. stadt, geduerende hare presentie aldaer, tot gisteren nae den middach toe, is gepasseert, ende gelesen synde *de stucken*, *daertoe dienende*, hebben van wegen Syn Excell. ende heeren gecommitteerde op alles versocht, te verstaen d'heeren staten goede meninge, hoe dat Syn Excell. ende haer E. hun vorder sullen hebben te dragen, ende wat sy in der saecke hun opgeleght sullen hebben te doen; is goetgevonden, dat men de resolutie sal houden in bedencken, tot naden middach, ende ondertusschen de overgebrachte stucken stellen in handen vanden raet van state, omme op 't voorsz. rapport te formeeren haerlieder advis.

Eod., *post prandium.*

Presid. ende presentes die voorsz., Basse, Egbertsz., Joachimi.

Compareren die heren raden van state, ende is communicative (haer E. advis gehoort) geadviseert op het gedaen rapport vande heeren gecommitteerden van Utrecht wedergekeert, maer nyet eyntelyck daerop geresolveert, dan de saecke in bedencken gehouden tot morgen.

SABBATI, den vi. Marty.

Presid. ende presentes die voorsz.

Syn wederom ter vergaderinge gecompareert die heeren raden van state, ende, haer advis gehoort, op het gedaen rapport vande heeren doctor Sebastiaen Egbertsz. ende Albert Joachimi (alhier by Syn Excell. gesonden, volgende desselfs *brieff van credentie*, *gedateert den* IV. *deses*), van 't gene dat by Syn Excell. ende die heeren gecommitteerde vande Ho. Mo. Edele heeren staten generael tot dier tyt toe, soo metten heeren staten van Utrecht als oock metten magistraet derselver stadt is gehandelt, is, na rype deliberatie, (met alle behoorlycke consideratien geleth wesende opte gewichticheyt, importantie ende consequentie vande saecken, voor de conservatie vande publiecke authoriteyt vanden lande, mitsgaders van Syn Excell. in 't particulier) eenparichlyck, met gemeen advis verstaen ende geresolveert, dat die voorsz. heeren rapporteurs in diligentie wederom naer Utrecht sullen vertrecken, ende Syn Excell., mitsgaders die heeren gecommitteerden verclaren, dat die resolutie ende 't begeeren vande Hoochgemelte heeren staten generael is (omme in alles genoech te doen), dat Syn Excell. ende haer L. sullen gelieven die geeligeerde ridderschap ende cleyne steden, die magistraet ende borger hopluyden tot Utrecht, met alle goede redenen, manieren ende middelen van inductien te bewegen, omme de saecken te stellen aen de decisie van syn Excell. ende die heeren gecommitteerden; ende by soe verre als deselve daertoe niet en willen verstaen, off daerinne bewilligen, daer by souden begeeren te vougen, eenige onbehoorlycke conditien ofte constrainte, dat in sulcken gevalle Syn Excell. rondelyck sal gelieven te verclaren, dat sy mette gecommitteerden vande heeren staten generael, ende sulcke andere

vande geeligeerden ende die vande ridderschap, mitsgaders d'officieren vande staten van Utrecht ende andere, die Syn Excell. sullen begeeren te volgen, (die welcke Syn Excell. sal nemen in syn *sauvegarde*) begeert vuytter stadt te vertrecken, ende 't selve metter daet alsoo doen ende effectueeren, bescheydende die vande stadt Utrecht hare gedeputeerde in den Hage te senden, omme aldaer met volkomen kennisse de geheele gelegentheyt vanden saecken te examineeren, ende voorts daerinne te doen naer behooren, ende by aldien als Syn Excell. ende sy beter souden bevinden tot afhandelinge vande saecke, dat eenige meer gecommitteerde in eene naerder frontierplaetse van het Stift Utrecht souden commen, ende dat Syn Excell. ende de heeren gecommitteerde, beneffens die geeligeerde vande ridderschap, mitsgaders eenige vande stadt, d'officieren vande staten van Utrecht (best vande saecken geinformeert weesende) hen aldaer souden willen vinden, omme de saecken met volcommen kennisse verstaen, geexamineert ende afgehandelt te worden, sullen Syn Excell. ende heeren gecommitteerde 't selve toestaen ende daerinne bewilligen by accommodatie.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Is de voorsz. resolutie, op de saecken van Utrecht, voorden middach genomen, geresumeert, ende eyntelyck, gelyck deselve ingestelt is, gearresteert, ende goetgevonden, *dat men aen Syn Excell. sal schryven* ende versoucken, die te willen nacommen ende effectueeren mette heeren gecommitteerde, gelyck Syn Excell. ende gecommitteerde dat toevertrouwt wordt, mitsgaders den welstant ende dienst vanden lande dat vereysscht, gedragende hun voorts hare Ho. Mog. totte voorsz. resolutie, ende 't gene die afgesonden heeren gecommitteerde, die over het nemen vande selve geweest hebben, Syn Excell. sullen refereren.

Hier nae hebben die heeren gecommitteerde, voor haer vertreck, versocht te verstaen de goede meeninge vande heeren staten, voor ierst, of het gevial, dat de begeerde submissie wordt geaccordeert, hoe verre dat sy sullen mogen toegeven, hare instructie te buyten gaen ende vande selve wycken.

Item, wat Syn Excell. ende heeren gecommitteerde sullen doen, by soo verre als sy tot Utrecht commende, bevinden, dat die geeligeerde ende ridderschap die leste articulen, by den magistraet overgegeven, hebben geteeckent.

Item, oft eenige vande geeligeerde ende vande ridderschap t'haerer aencompste tot Utrecht latiteerden, ofte vuyt de stadt waren vertrocken, wat sy sullen hebben te doen.

Item, wat sy sullen hebben te doen, oft die geeligeerde ende ridderschap, oft een van dese twee leden weygerde de begeerde submissie t'accordeeren:

Is nae deliberatie verstaen ende geantwoort, nademael de geproponeerde poincten onseker syn, dat men daerop mits dien niet eyntelyck en can geresolveeren, maer by soo verre als Syn Excell. ende de heeren gecommitteerde yet sulcx voorvalt, dat deselve overvoet by dach ende nacht die heeren staten generael daervan sullen adverteeren, ende sal alsdan daerop naer behooren geresolveert ende Syn Excell. ende heeren gecommitteerde advis gegeven worden.

JOVIS, den XI. Marty.

Presid.: Jongema. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Cromhout, Magnus, Jellisz., Coenders.

Ontfangen ende gelesen *twee brieven vande heeren gecommitteerde tot Utrecht, gedateert den* IX. *ende* X. *deses*, is uytgestelt daerop te resolveren metten raedt van state, tot naden middach.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Compareren die heeren raden van state, ende gedelibereert wesende op het innehouden vande *twee brieven, voor den middach ontfangen vande heeren gecommitteerde tot Utrecht*, is met derselver advis geresolveert daerop t'antwoorden, dat d'heeren staten vuytermaten seer verwondert syn, inde proceduren aldaer gevallen tsedert de wedercompste vande heeren gecommitteerde, dan dat hare Ho. Mog., dies niet te min te vreden syn, ten aensien dat de beschryvinge vande staten van Utrecht binnen deselve stadt gedaen is, omme morgen aldaer te vergaderen, soo verre die geeligeerde die ridderschap (!), ende de gedeputeerde vande cleyne steden compareren, dat mette selve gehandelt worde, opte *overgesonden vyff poincten*, met sulcken verstande, dat alle alteratie vande gemeente sal datelyck ophouden, ende niet meer gepleecht worden, ende dat in sulcken gevalle, ofte by bewillinge vande geeligeerde ridderschap ende gedeputeerde vande cleyne steden, ofte ingevalle by submissie, met gemeen consent vande drie leden by decisie d'instructie vande heeren gecommitteerde, soo verre sall mogen te buyten gegaen worden, dat vuyterlyck sal mogen bewillicht worden het ierste lith te augmenteren tot acht persoonen, opten voet van het accordt van het jaer tweeentnegentich, ende het gebruyck daerop gevolcht, ende anders nyet, behoudelyck dat deselve persoonen sullen wesen goede patrioten ende vande gereformeerde religie.

Aengaende het tweede lith en verstaen niet, dat daerinne eenige veranderinge sal geaccordeert worden.

Belangende het derde, sall by bewillinge ofte submissie ende decisie als voren, dies aengaende gedaen worden, gelyck Syn Excell. ende de heeren gecommitteerde dat best sullen bevinden.

Gelyck insgelycx gedaen sal worden aengaende de brouweryen ende het recolement vande rekeningen, volgende den voorslach vande heren gecommitteerde.

Dan, in gevalle die geel'geerde ridderschap ende cleyne steden nyet en compareren, gequalificeert omme het besoigne te vorderen, sullen alsdan Syn Excell. ende die heeren gecommitteerde verclaeren, dat de vergaderinge vande staten van Utrecht beschreven sal worden in eene andere bequame ende versekerde plaetse binnen het Stift van Utrecht oft ter naester frontiere.

Ende sullen die heeren gecommitteerde in diligentie onder dach ende nacht d'heeren staten adverteren, wat deselve hiervan hebben te verwachten, diewyle men verstaet, dat der saecken egheen langer vuytstel en cunnen lyden, sonder groot prejuditie vanden staet van't lant.

SABBATI, den XIII. Meerte.

Presid.: Jongema. Presentes: die voorsz.

Die heeren Doctor Sebastiaen Egbertsz. ende Joachimi, van Utrecht gecommen, hebben, naer presentatie van *haren credentzbrieff van Syn Excell.*, gedateert den XI. deses tot Utrecht ter presentie van heer en mr. Anselmus Salmius, licentiaet inde rechten, schepen, ende Jacob van Medenblick, raedt der stadt Utrecht, mitsgaders van mr. Hugo Ruysch, raedt ordinaris in het Hof provinciael aldaer byde magistraet ende gemeente vande selve stadt versocht ende gecommitteert, gedaen rapport van 't gene dat tsedert haer leste vertreck van hier naer Utrecht voorgevallen, verandert ende gebesoigneert is, by Syn Excell. ende de heeren gecommitteerde, ende in wat staet sy deselve tot Utrecht, op haer vertreck tot Utrecht gelaten hebben, hun voorts refererende tot 't gene dat de voorsz. gecommitteerde

van Utrecht, de heeren staten aendienen sullen, van 't gene dat de gemeente versoeckt ende begeert, die welcke by monde vande voorsz. raedtsheere Ruysch aengedient ende versocht hebben, dat Syne Princel. Excell. by de heeren staten, ten minsten voor soo veele hare Ho. Mog. aengaet, ontslagen soude worden vanden eedt ende plicht, daermede syn Excell. verobligeert is te volgen d'instructie, hem als stadthouder der stadt, steden ende landen van Utrecht verleent, omme meerder authoriteyts te interponeren, tot beslechtinge vande swaricheyt binnen Utrecht ontstaen, hetwelcke dat nootsaeckelyck stracx dient gedaen, insiende den grooten noodt ende het peryckel, daerinne de stadt Utrecht jegenwoordich is, door de gemeen ambachtsluyden ende arbeyders, metten ghenen die deselve aenhangen, die van ure tot ure haer dreygen inde wapenen te begeven, ende gelyckelyck de trommel te slaen ende inde huysen te vallen, 't welck niet sonder groote bloetstortinge ende groot geclach en soude commen te cesseren, hetwelcke tot noch toe mette andere borgerye, te weten, mette adelborsten ende musquettiers, die haer in wapenen begeven hebben, beleth is geweest, sulcx dat in desen met extraordinarie goede, genouchelycke middelen dient geremedieert, ende deselve datelyck byder hant genomen, verthoonende de cleenicheyt vande differenten, waer doore men egeen gemeente ende soo loffelycke stadt in perygkel behoort te stellen; hierop gedelibereert ende behoorlyck geleth wesende opte importantie vande sake, alvoren te resolveeren, is goetgevonden, dat men die voorsz. gedeputeerde vande stadt Utrecht door den greffier sal doen versoucken, dat sy *haer geproponeerde by geschrifte willen vervatten* ende overgeven, omme daerop metten raedt van state te communiceeren, ende derselver advis te verstaen, die voorsz. gedeputeerde van Utrecht hebben desen volgende overgegeven hare instructie, hiernae geinsereert:

Instructie voor die E. heeren Anselmus Salmius, licentiaet in de rechten, schepen, ende Jacob van Medenblick, raedt der stadt Utrecht, mitsgaders mr. Hugo Ruysch, raedt ordinaris in den Hove van Utrecht, by de gemeente der voorsz. stadt versocht, te samen gecommitteert, om te reysen aen de Ho. Mog. heeren staten generael in 's Gravenhage.

Inden eersten sullen die gecommitteerde de heeren staten generael aendienen, dat Syne Princel. Excell. by hare Mogende, ten minsten voor soo veel haer Mog. aengaet, ontslagen wordt vanden eedt ende plicht, daer mede Syn Excell. verobligeert is te volgen de instructie, hem als stadhouder der stadt, steden ende landen van Utrecht verleent, om meerder authoriteyts te interponeeren, tot beslechtinge vande swarigheyt, binnen Utrecht ontstaen.

Dat sulcx noodtsaeckelyck stracx dient gedaen, insiende de grote noot ende het peryckel, daer inne de stadt van Utrecht jegenwoordich is, deur de gemeen ambachtsluyden ende arbeyders, mitten ghenen die denselven aenhangen, die van ure tot ure haer dreygen in de wapenen te begeven, ende gelyckelyck de trommel te slaen, ende in de huysen te vallen, 't welck niet sonder bloetstortinge ende groot beclach en soude commen te cesseeren, ende 't welck tot noch toe mitte andere borgerye, te weten, mitte adelborsten ende musquettiers, die haer in wapenen begeven hebben, beleth is geweest.

Sulcx dat in dese extraordinarie mit goede genouchelyke middelen dient geremedieert ende deselve datelyck by de handt genomen.

Die gecommitteerde sullen mede de staten generael voordragen de cleynicheyt vande differenten, waer deur men geen gemeente ende soo loffelycke stadt in peryckel en behoort te stellen.

Actum in de vergaderinge vanden rade, op den stadthuyse te Utrecht, desen II. Marty 1610, *stilo antiquo*, geteeckent J. DE LEERDAM.

SONDACH, den XIIII. Meert.

Presid. ende presentes die voorsz.

Syn ter vergaderinge gecompareert die heeren raden van state, ende aen deselve sommier rapport gedaen wesende vande gepasseerde saecken tot Utrecht, item, vande veranderinge aldaer gevallen, ende in wat staet dat die heeren Egbertsz. ende Joachimi de saecken gelaten hebben, mitsgaders voorgelesen d'instructie vande gedeputeerde vande stadt ende gemeente van Utrecht; is daerop verstaen haer E. advis, ende eyntelyck op alles na behooren geleth, met gemeen advis verstaen ende geresolveert voor antwoordt op het geproponeerde vande gedeputeerde vande magistraet ende gemeente te verclaeren, dat men in alles, wat tot welstant der stadt ende gemeente tot Utrecht is streckende, deselve begeert te believen, ende soe vele aengaet de versochte ontslaginge vanden eedt by Syn Excell. aen de generaliteyt opte commissie ende instructie, als stadhouder vande lantschap van Utrecht gedaen, dat men behoorlyck vindt, daerop, (nae communicatie met Syn Excell., die heeren gecommitteerde vande heeren staten generael, ende alsulcke vuytte geeligeerde ridderschap, gedeputeerde ende stadt ende steden van Utrecht, ende die dienaers vande vergaderinge der heeren staten, kennisse vande saecke hebbende, die sekerlyck ende sonder uytstel hen sullen mogen vinden binnen der stede van Woerden, als naeste frontiere), promptelyck te resolveeren, ende dat ten selven eynde de heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende groot Brittannien, eensamentlyck die heeren staten generael ende raedt van state (hen) tot Woerden zullen vinden opten XVI. deser, naden nyeuwen styl, omme aldaer met Syn Excell., die voorsz. heeren gecommitteerde, die geeligeerde ridderschap ende gedeputeerden vande stadt ende steden te communiceeren ende promptelyck te resolveeren, tot meesten dienste der voorsz. stadt ende goede gemeente van Utrecht.

Is voorts desen volgende goetgevonden, dat men die voorsz. heeren ambassadeurs sal versoucken, naden middach alhier ter vergaderinge te willen compareren, ende dat men haer E. vande voorsz. resolutie sal onderrichten, ende deselve versoucken, dat haer E. gelieve hun mette heeren staten tot Woerden, ten fyne voorsz. te laten vinden.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Syn ter vergaderinge gecompareert die heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, mitsgaders die heeren raden van state, ende in derselver presentie gelesen synde het concept vande resolutie, voorden middach opte saecken van Utrecht genomen, is 't selve eyntelyck gearresteert, gelyck dat hier na volcht geinsereert, ende syn die heeren ambassadeurs versocht, hun dienvolgende tot Woerden te willen laten vinden, die welcke daerinne hebben bewillicht.

Die staten generael vande vereenichde Nederlanden, gehoort het rapport vande heeren Doctor Sebastiaen Egbertsz. ende Albert Joachimi hare gecommitteerde, van 't gene binnen de stadt Utrecht op hare last is gepasseert, sedert hare leste compste aldaer, ende oock de propositie van mr. Hugo Ruysch, raedt inden Hove provinciael van Utrecht, Anselmus Salmius, licentiaet inde rechten, schepen, ende Jacob van Medenblick, raedt der stadt Utrecht, gedeputeerde vande burgermeesteren, schepenen, raedt ende gemeente derselver stadt, volgende hare brieven van credentie ende instructie, in date den tweeden deser,

stilo veteri, ende op alles rypelyck geleth, oock het advis vanden raedt van state, eensamentlyck het goet bevinden vande heeren ambassadeurs vande coninckl. Ma^{ten} van Vranckryck ende Groot Brittannien daerop verstaen, hebben na rype deliberatie verclaert, ende verclaren by desen, dat hare Ho. Mog. met ernst ende affectie die heeren burgermeesteren, schepenen, raedt ende gemeente der voorsz. stadt Utrecht, in alles, wes tot welstant der stadt ende gemeente streckt, begeeren te believen, ende soo vele aengaet die versochte ontslaginge vanden eedt, by Syne Excell. aen de generaliteyt opte commissie ende instructie, als stadthouder vande lantschap van Utrecht gedaen, vinden behoorlyck daer op na communicatie met Syne Excell., hare Ho. Mog. gecommitteerde ende alsulcke vuytte geeligeerde ridderschap, gedeputeerde vande stadt ende steden van Utrecht, ende die dienaers vande vergaderinge vande heeren staten, kennisse vande zaecke hebbende, die seeckerlyck ende sonder vuytstel hen sullen mogen vinden binnen der stede van Woerden, als naeste frontiere, promptelyck te resolveren, tot welcken eynde de voorsz. heeren ambassadeurs eensamentlyck die heeren staten generael ende raedt van state hen tot Woerden verhopen te vinden opten XVI. deser, na den nyeuwen styl, omme aldaer met Syn Excell., de voorsz. heeren hare gecommitteerden, den geeligeerden, ridderschap ende gedeputeerden vande stadt ende steden te communiceeren ende promptelyck te resolveren, tot meesten dienste der voorsz. stadt ende goede gemeente van Utrecht. Gedaen in den Hage, den XIV. Marty, 1610.

Is voorts, met advis vande voorsz. ambassadeurs ende raedt van state, goetgevonden, dat men Syn Excell. ende heeren gecommitteerde vande voorsz. resolutie sal adviseeren ende senden copie, mitsgaders vande instructie vande gedeputeerde der stadt ende gemeente van Utrecht, ten eynde om tytelyck te mogen adviseeren die vande geeligeerde ende ridderschap die absent syn, mitsgaders die cleyne steden, opdat deselve hen tytelyck tot Woerden mogen laten vinden.

Hier nae syn de gedeputeerde vande stadt ende gemeente van Utrecht ter vergaderinge bescheyden, ende is deselve de voorsz. resolutie by monde aengeseet ende verclaert, dat men haer die by geschrifte sal ter handen stellen.

LUNAE, den XV. Meerte.

Presid.: Jellisz. Presentes, Biesman, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Cromhout, Verius, Magnus, Joachimi, Jongema, Coenders.

Te schryven aende burgermeesteren ende regierders der stede van Woerden, dat die heeren staten generael mette heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, ende den raedt van state geresolveert syn, morgen aldaer te commen, ende dat oock aldaer sullen compareren Syn Excell. Graef Hendrick, die heeren gecommitteerde vande heeren staten generael ende andere vande staten van Utrecht, dat daerom hare Ho. Mog. begeeren, dat sy ordre terstonts willen nemen, dat alle die heeren, bequamelyck nade gelegenheyt mogen worden gefourieert ende geaccommodeert, maer voornamentlyck die heeren ambassadeurs.

MARTIS, den XVI. Meerte.

Volgende de resolutie, voorleden Sondach genomen, op het geproponeerde vande gedeputeerde vande stadt ende gemeente van Utrecht, syn die heeren staten metten raedt van state ende die heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien vuytten Hage naer Woerden vertrocken, ende opten avondt aldaer gecommen.

MERCURII, den XVII. Maert. (*Te Woerden.*)

Presid.: Jellisz. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Huygens, Schagen, Oldenbarnevelt, doctor Egbertsz., Symsz., Magnus, Joachimi, Jongema, Coenders.

Is, ter presentie vande heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende van Groot Brittannien, van Syn Excell. ende den raedt van state, geresumeert de leste resolutie, met advis vande voorsz. heeren ambassadeurs ende raedt van state, in den Hage genomen, opte saecken van Utrecht, namentlyck, op 't rapport vande heeren doctor Sebastiaen Egbertsz. ende Aelbert Joachimi, gecommitteerde vande Ho. Mog. Edele heeren staten generael, van 't gone dat binnen der voorsz. stadt Utrecht is gepasseert, tsedert hare laetste compste aldaer, ende oock de propositie van mrs. Hugo Ruysch, raedt inden Hove provinciael, Anselmus Salmius, licentiaet inde rechten, scepen, ende Jacob van Medenblick, raedt der stadt Utrecht, gedeputeerde vande burgermeesteren, scepenen, raedt ende gemeente derselver stadt, mitsgaders den brieff, die dienvolgende aan Syn Excell. is geschreven, ende geproponeert wesende, (nademael die heeren ambassadeurs, Syn Excell., den raet van state, staten van Utrecht ende die gedeputeerde van burgermeesteren, scepen ende raedt, mitsgaders vande gemeente derselver stadt alhier binnen Woerden, volgende de resolutie, by de heeren staten generael den XIV. deses genomen, ende Syn Excell. geadverteert zyn gecompareert), wat voet van besoigne dat men voor het beste ende bequaemste sal moghen voirnemen, is nae deliberatie eenparichlyck, ende met gemeen advis verstaen ende geresolveert, dat men partyen elck appart alhier ter vergaderinge sal bescheyden, ende hooren derselver doleantien, ende pretentien, ende voir yerst die gedeputeerde vande stadt ende gemeente van Utrecht, ende sien haren last ende wat deselve hebben te proponeeren ende voor te dragen.

Desen volgende syn ter vergaderinge gecompareert mrs. Pieter van Leeuwen, Hugo Ruysch ende Henrick de Wildt, raden inden Hove provinciael, Anselmus Salmius, licentiaet inde rechten, ende Cornelis van Weede, scepenen, mitsgaders mr. Johan van Werckhoven, raedt, ende Cornelis van Vianen, advocaet der stadt Utrecht, ende nade gedane presentatie van derselver comparanten *credentzbrieff*, gedateert den VI. deses, *stilo veteri*, hebbende van wegen die magistraet ende gemeente ierst gecongratuleert ende verwillecompt met alle beleefte complimenten van gebiedenissen ende presentatien, die compste vande voirsz. heeren ambassadeurs vande Coningen, vande Ho. Mog. heeren staten generael ende raedt van state tot Woerden, ende alle tsamen dienstelyck bedanckt voor de genomen moeyte, om tot accommodatie vande differenten ende beroerten, binnen Utrecht ontstaen, tot Woerden te commen, verclaerende, dat ten hoochsten noodich is, dat dieselve spoedichlyck geschiede, tot voorcominge van inconvenienten ende periculen van plonderinge ende andere, ende al is 't soo, dat hen de proceduren vande gemeente mishagen, dat sy evenwel (daertoe by d'selve serieuselyck versocht synde) nyet en hebben mogen laten hun te laten gebruycken, om de saecken te helpen accommodeeren ende de gemeente vuytte wapenen in ruste te brengen.

Hier nae hebben de comparanten in 't lange verthoont de swaericheyt ende onlust, die binnen Utrecht is geresen, ende dat deselve soo verre toegecomen is, dat daer binnen voortaen nyemant en is versekert van syn lyff ende goet vande schamele gemeente, die haer hadden begonst op te werpen, die welcke tot noch toe door die borgerhopluyden, officieren ende adelborsten in officie is gehouden geweest, verclaerende, dat sy wel bereyt waren de oorsaecken ende redenen vande voorsz. swaricheyt ende alteratie vande gemeente te ontdecken, maer alsoo deselve te seer odieux syn ten reguarde van eenige particuliere, ende omme andere consideratien, dat sy dat sullen nalaten, ten ware dat sy wierden gepresseert omme de voorsz. ontdeckinge te doen, hetwelcke sy aen dese vergaderinge remitteerden, hebben

voorts verhaelt, in wat voegen dat de gemeente in 't beginsel van hare alteratie *verscheyde remonstrantien*, inhoudende haer doleantien ende pretensien schriftelyck hebben overgegeven, daer van d'selve prompt redress hebben versocht, ende dat die magistraet *een recueil daervan* gemaect ende die gereduceert hebben *in vyff hooftpoincten differentiael*, gelyck als die schriftelick by den magistraet overgegeven, ende als nu sommierlyck by de comparanten verhaelt syn, mitsgaders 't gene dat diesaengaende in presentie van Syne Excell. ende die gecommitteerde vande heeren staten generael is gebesoigneert, remonstrerende voorts, dat die magistraet niet lievers en souden sien, dan dat tot beslechtinge vande voorsz. poincten differentiael op het spoedichste goede bequame middelen beraempt mochten worden, omme de gemeente in stilte te brengen, ende dat deselve magistraet eghene beter ofte bequamer middelen en souden weten voor te stellen, dan dat voor yerst afgedaen worden de brouweryen ten platten lande, in conformité vande resolutie vande heeren staten generael tot Delft genomen den eersten Meerte XV^c LXXXIIII, ende daertoe de neeringen, ambachten ende manufacturen tsedert 't selve jaer XV^cLXXXIIII ten platten lande ingevoert, ende voorts de neeringe van syde ende wolle lakenen, mitsgaders van 't sout etc., dat voorts geapprobeert worde het concept ofte ordre, gemaect op het creëren vanden magistraet, Syn Excell. ende heeren gecommitteerde behandicht, ende want de reuenue (!) vande reeckeningen was beliefft, dat die magistraet te vreden was de voirder differentiael poincten te stellen ter arbitragie van Syn Excell., als stadtholder, mits dat Syn Excell. daertoe alvorens soude worden geauthoriseert ende diesaengaende gerelaxeert vanden eedt, die Syn Excell. ter contrarien gedaen soude mogen hebben, ende dat die vuytspraecke daervan soude geschieden binnen Utrecht, op soo cort interval als doenlyck is, omdat alle twist ende ongemack t'eerder soude mogen cesseren, alles meer breder inhoudende van *haer comparanten instructie*, *gedateert den vi. deses*, stilo antiquo, *die welcke sy in originali hebben overgegeven*, benevens *het verbael, binnen Utrecht gehouden, van 't besoigne aldaer gevallen den ii. deses*, stilo antiquo, nadat sy alle de voergedragen poincten met hare redenen hadden gededuceert ende bedeet, versoeckende iterativelyck zeer instantelyck (nadien dat het die heeren ambassadeurs, oyck die Ho. Mog. heeren staten generael, Syn Excell. ende raet van state geliefd heeft, de moeyten aan te nemen om haer alhier te laten vinden) dat haer soude gelieven 't voorsz. versoeck te accordeeren, daermede de differenten gevonden ende geaccommodeert, ende de gemeente vuyt de wapenen gebracht soude mogen worden, daer toe dat sy comparanten haer hebben gepresenteert te laten employeeren, achtende dat daer inne te min swaericheyts behoort gemaeckt te worden, omme dat Syn Excell. inde decisie vande differentiael poincten sal mogen gebruycken, het advis vande hoochgemelte heeren staten generael ofte van derselver gecommitteerde, by soo verre als hem dat alsoo goet dunckt, doende instantie, dat Syn Excell. soude gelieven wederom binnen Utrecht te commen, gelyck deselve dat aen de gemeente beloofft hadde, aengesien dat sy anders als met contentement qualyck in de stadt souden derven keeren.

Nae desen syn inde vergaderinge gecompareert die aenwesende heeren staten van Utrecht, ende is haer E. verhaelt het geproponeerde, midtsgaders het versoek vande voorsz. gedeputeerde vanden magistraet ende gemeente der stadt Utrecht, ende voorgelesen derselver brief van credentie ende instructie, met *het verbael gehouden van het gebesoigneerde binnen Utrecht den* II. *deses*, *stilo antiquo*, *by hun overgegeven*, ende voorts afgevraecht, oft haer E. yets hadden daertegen te seggen ende te verthoonen, die welcke (nadat hare E. daerop met malcanderen hadden gesprocken, voor yerst die heeren ambassadeurs, die heeren staten generael, Syn Excell ende den raet van state, verwillecommende ende bedanckende, voor de moeyten die deselve aengenomen hebben, om alhier te commen, tot accommodatie der saecken ende differenten tot Utrecht) hebben geexcuseert, van dat men hun imputeert

als oft sy oorsake souden syn ende schult hebben vande ontstaen swaricheyden ende beroerten, omme dat sy nyet by tyts opte clachte vande gemeente en souden hebben versien, want dat met waerheyt alsoo nyet en sal bevonden worden, maer wel ter contrarie, dat mits de cortheyt des tyts, hun gelaten, zy dat niet en hebben kunnen gedoen, als hebbende haer de gemeente binnen middelen tyde in de wapenen begeven, verhalende, hoe dat de alteratien binnen Utrecht waren ontstaen mette proceduren aldaer gepleecht, die als noch continueren, versoeckende dat daertoe geadhibeert soude worden de noodige remedie ende gerepareert 't gene dat met gewelt ende tegens de gerechtigheyt vande staten van Utrecht, soo by het innevoeren van eenen nyeuwen magistraet ende 't gene daer vuyt gevolcht is, als andersints, gepleecht is, ende alle saecken gestelt in sulke pointen, als die syn geweest voor date vande geresen beroerten ende gedane veranderinge, ende dat men achtervolgende d'unie hun wil hant houden ende conserveeren in hare rechten ende gerechticheyden, ende namentlyck mainteneren het tractaet, by hun gemaeckt met Syn Excell., daerop dat Syn Excell. als stadhouder vande landtschap van Utrecht is aengenomen, ende deselve landtschap eedt gedaen heeft, ende dat hun die voorgelesen stucken in handen souden worden gestelt, omme die te visiteeren ende daerop naerder te letten tot nae den middach, hetwelcke haer E. geaccordeert is.

Eod., den XVII. Meerte, *naden middach.*

Die staten van Utrecht syn wederomme ter vergaderinge gecompareert, ende is haer E. voorgehouden, dat de heeren staten generael overgeleet hebbende de veranderinge vande saecken, binnen Utrecht geschiet, bevinden datter maer drye middelen en syn, om tot het redres te commen, als te weten by accoort, submissie ofte extremiteyt, dat tot het middel van accoord hare Ho. Mog. egheen apparentie en sien, hebbende het middel van extremiteyt, syne difficulteyt ende consideratien, ende dat sy daerom het middel van submissie wel het bequaemste souden achten, maer dat sy meest becommert ende beladen syn inde noodige asseurantie voirde heeren staten van Utrecht, om wederom binnen Utrecht te keeren ende aldaer te besoigneren, dat hare Ho. Mog. daerom begeerden derselver meeninge ende advis daerop te verstaen.

Die staten van Utrecht hebben hierop verclaert, dat sy geleth hebbende op het geproponeerde vande gedeputeerde vanden magistraet ende gemeente der stad Utrecht, mitsgaders op derselver instructie ende overgegeven verbael, gehouden van 't besoigne, gevallen binnen Utrecht den tweeden deses, *stilo antiquo*, daer inne seer sobere stoffe bevinden, om te brecken voorgaende beloften ende solemnele tractaten, ende contracten, ende namentlyck het tractaet met Syn Excell. gemaeckt, daerop dat d'selve als stadholder vande lantschap van Utrecht is aengenomen, die welcke by eede belooft heeft deselve te onderhouden, ende noch min fundaments totte begeerde ontslaginge van Syn Excell. eedt, daermede deselve aende heeren staten generael ende staten van Utrecht is verplicht, omme te mogen doen de decisie vande als noch resteerende poincten differentiael, doch dat sy evenwel daerom nyet en syn genegen tot extremiteyten, als de saecken by middelmatige wegen te hulpen souden syn, ende dat sy oversulcx wel te vreden syn, haer te submitteren aen de heeren ambassadeurs, staten generael, Syne Excell. ende raet van state, nopende d'infractie van 't gene dat by dit tumult is geattempteert tegens d'ordonnantien ende gerechticheyt vanden lande ende het maintenement vande staten, desgelycx oock nopende het poinct vande geeligeerde ridderschappe, vanden magistraet, vande neeringen ten platten lande ende vande rekeningen, maer dat sy wel kunnen mercken, dat het dessein vanden tegenwoordigen magistraet van Utrecht voirder strect als tot dese poincten, sulcx dat mette submissie ofte accommodatie van

begeerden daerom, dat die heeren staten
·n ende gewelden behoorlyck gelieven
geschreven hebben, dat daerinne be-
· dat oock sulcx volgende d'unie be-
versekeringe vande staten, als die in
·de besoigneren souden, ende daer
·k bevonden worden, dat perso-
· religie, naturele vanden lande
t deselve niet worden gereuoceert,
verbael vanden II. deses veel te
·taen, dat de verclaringe, by
vande staten van Utrecht ver-
·e vande saecken binnen Utrecht
soigneren ende adviseeren.
·gmentatie vande ridderschap-
lleene competerende) niet en
by hare gerechticheyt, die
onden submitteeren 't point
·r meer andere Edelluyden
sy haer eygen recht ende
·e submitteren noch ver-

·e vande neringen ende
by moderatie ende ac-
·oeken afdoeninge ende
·npteert, als henluden
·ette regieringe vande
ende derhalven oyck

· als voren, goetge-
·e vande magistraet
·de met goede re-
· te doen, als den
ergaderinge, die
ge ende intentie
ende doleantien
· redenen ende
uteerde desen
·n ende afge-
·tiale poinc-
· het point
taetsgewyse

·s in haer
voirders
voirder
·t heb-

ben de decisie vande differentiale pointen te stellen an Syn Excell., als stadtholder van Utrecht, edoch soe verre als die heeren staten generael souden urgeeren, omme naerderen last te gecrygen, dat sy hun daerom naer Utrecht souden moeten transporteren, omme sulcx den magistraet ende gemeente voir te houden, insisteerende niettemin alnoch opte ontslaginge van Syn Excell. vanden eedt, die deselve aen de heeren staten generael gedaen heeft, alleenlyck om de voorss. decisie vande differentiale poincten te mogen doen, ende vorder niet, diewyle datter niet meer te hopen noch te verwachten en is vanden magistraet ende gemeente by desen tyt, als sy by geschrifte overgegeven ende versocht hebben.

JOVIS, den XVIII. Meerte.

Is den heer van Brakel opte verclaring van Syn Excell., vandat hy denselven alhier te Woerden heeft beschreven te commen, omme de Ho. Mog. heeren staten generael syne saecken, doleantien ende pretensien voor te dragen ende te remonstreren, ten selven eynde geaceordeert syne versochte audientie.

Die welcke dien volgende inde vergaderinge gecompareert synde, heeft verthoont die debvoiren ende sollicitatien, die hy tot syne groote costen veel jaeren achter den anderen by de heeren staten generael, Syn Excell. ende den raet van state gedaen heeft, omme in syn eere ende gerechticheyt geredintegreert, ende dienvolgende als riddermatich onder die ridderschap vande lantschap van Utrecht (welcke gerechtigheyt hem niemant en vermochte te nemen sonder infamie) beschreven te worden; item, dat het verbot hem gedaen vande stadt Utrecht te frequenteren, soude werden afgedaen; ende ten derden, dat het different op syne rekeninge, by recolement vande selve, byder hant genomen, ende onpartydichlyck afgedaen soude mogen worden, maer dat hy niettegenstaende alle de voorsz. syn gedaen debvoiren, niet anders en heeft kunnen geimpetreren, als alleene, dat hy hem aengaende de voorsz. syne pretensien, soude hebben te addresseren aende heeren staten van Utrecht, gelyk hy 't sedert oyck van tyt tot tyt gedaen heeft, hebbende mette veranderinge vande magistraet tot Utrecht, dese dagen gevallen, vanden jegenwoordigen magistraet vercregen acte van consent, omme d'selve stadt vry ende vranck te mogen frequenteeren, sulcx dat hy daerinne heeft contentement, dan alsoo hy alnoch niet en was geredintegreert, ende dat oock niet en was gedisponeert opte differenten van syne reekeningen, heeft instantelyck versocht (nademael het Syn Excell. gelieft heeft, hem alhier te beschryven, omme syne doleantien d'heeren staten voor te dragen), dat hare Ho. Mog. gelieve op beyde de poincten te letten ende daerinne te accorderen, verclaerende, dat syne meening niet en was, hem in eenige regieringe vanden lantschap van Utrecht voorder te laten gebruycken, ende presenterende hem te verdedigen tegens diegene die hem opleggen, dat hy hem (met) de beroerte tot Utrecht soude hebben bemoeyet. Hierop geadviseert wesende, is met advis vanden raet van state verstaen, het eerste poinct aengaende, (nademael dat de redintegratie, die den heere van Brakel begeerde, is condependent vande principale saecke, die tusschen die leden vande heeren staten van Utrecht jegenwoordich geventilleert wordt), dat men sal uytstellen daerop te resolveren, tot dat deselve principale saecke sal wesen afgehandelt; dan, wat belangt het tweede, raeckende het different op syne reekening, is geaccordeert, met bewillinge vande heeren staten van Utrecht, dat men van 't selve different een eynde sal maecken, ende dat ten selven eynde den heer van Brakel syne rekeninge, gelyck die geprepareert is, sal mogen stellen, off in handen van des generaliteyts rekenkamer, off van die vande finantie inden Hage, tot syne keuse ende goetbeduncken, omme aldaer gevisiteert ende gesloten te worden, ten welcken effecte die heeren staten van Utrecht aengenomen hebben, van harentwegen

aldaer te senden die stucken, documenten ende verificatien, daertoe dienende, gelyck die byden heer van Brakel overgegeven syn, ende sullen partyen sulcke moegen committeren, als haer goetduncken sal, omme respective de voorsz. rekeninge mette documenten ende verificatien te justificeren ende debatteeren, naer vereysch der saecken.

Is geproponeert, aengesien dat die gedeputeerde vande stadt ende gemeente van Utrecht syn gebleven by de poincten van hare instructie, ende egheen hope en geven van vergaderinge, wat dat men inde saecke voorder sal moegen doen, ende met gemeen advis goetgevonden, dat men deselve gedeputeerde noch eens ter vergaderinge sal bescheyden, omme te verstaen, off sy van advis ende meeninge niet en syn verandert, ende de decisie vande differentiale poincten begeren te stellen aende heeren ambassadeurs, die staten generael, Syn Excell. ende den raet van state, ingevalle niet off dat sy verclaeren daertoe egheen last te hebben, dat men hen sal aenseggen, dat men verstaet ende begeert, dat sy naer Utrecht sullen vertrecken, ende debvoir doen om daertoe last te vercryghen, ende daer mede inden Hage te commen, doch dat men hierop ierst sal hooren die heeren staten van Utrecht, omme van haer E. te verstaen, wat hun bedunckt, dat men voir het beste ende de meeste vorderinge vande saecke, mitsgaders voor den welstant vanden staet van Utrecht sal moegen doen. Desen volgende 't gene des voorsz. is, die heeren staten van Utrecht voirgehouden wesende, hebben deselve voir antwoort verclaert, voor soo vele aengaet de voirgestelde submissie, dat sy hun laten bedunckеn, dat sy daerop gisteren genoech ample verclaeringe hebben gedaen, ende aengaende de gementioneerde ontslaginge van Syn Excell. van synen eedt, gelyck dat byde gedeputeerde van Utrecht versocht wordt, dat haer E. tsamen alnoch in verscher memorien hebben, met wat rype deliberatie dat sy met Syn Excell. gehandelt ende getracteert hebben, ten tyde vande delatie van het gouvernement vande provincie van Utrecht, sulcx dat het een ongehoorde sake is, dat een vyfde lith van het derde lith vande staten van Utrecht, alleen met soo cleyn respect des persoons van Syn Excell., sulcke ontslaginge voorstelt, ende dat sy daeromme deselve ontslaginge ende diergelycke veranderinge van 't voirsz. tractaet, aengegaen met raedt, advis ende commissie vande Ho. Mog. heeren staten generael, niet en souden konnen toestaen, bedanckende Syne Excell. voir de goede debvoiren by hem inde administratie van syn gouvernement, den tyt van twintich jaren gedaen, ende versoeckende, dat Syn Excell. gelieve daerinne te continueren, ende haer E. in haer gerechticheyt ende vryheyt te willen mainteneren, gelyck haer E. Syn Excell. dat toevertrouwen.

Hierop geadviseert wesende, is goetgevonden, nademael die voorsz. heeren staten van Utrecht persisteren by hare submissie ende verclaeringe van gisteren, sonder Syn Excell. te willen vanden eedt ontslaen, dat men die gedeputeerde van Utrecht wederom ter vergaderinge sal doen bescheyden, omme vande selve te verstaen, off sy haer niet naerders en begeeren te submitteren, ingevalle niet, deselve aen te seggen als voiren, dat sy naerderen last sien te crygen, ende inden Hage daermede te volgen.

Eod., post prandium.

Is gelesen de requeste van Carolus Niellius, minister tot Utrecht, ende geaccordeert te schryven aenden bisschop ende magistraet van Dornick, in faveur van Daniel Niellius, des suppleants broeder, ten eynde deselve van syn apprehensie soude mogen worden ontslagen ende gefavoriseert inde restitutie van syne goederen, die hy vervolcht.

Is geproponeert, oft voor den dienst vanden lande niet geraden en is, te maken ende te publiceeren seeker placcaet, inhoudende, dat egheen religieuse ofte geestelycke personen inde vereenichde provincien en sullen mogen commen noch daerinne blyven, anders als gecleet

in het habyt, daerinne deselve geproffessyt syn, ende ordinarie geleet moeten gaen, maer vuytgestelt daerop te resolveren; dan, is goetgevonden, dat men ondertusschen het placcaet sal concipieeren.

Syn wederom ter vergaderinge gecompareert de gedeputeerde vande stadt Utrecht, ende is hen voorgehouden, dat sy wel kunnen gespeuren met wat affectie ende yver dat de heeren ambassadeurs, staten generael, Syn Excell. ende raet van state, getracht ende gearbeyt hebben, omme de saecken ende differenten te accommoderen ende alles in voorgaende eenicheyt te brengen, als hebbende noch desen dach by alle mogelycke inductien gearbeyt, om die staten van Utrecht te verwilligen, om de decisie vande voorsz. differenten te stellen aen Syn Excell., ende ten selven eynde te willen dispenseren den eedt, by Syn Excell. gedaen, in conformite van haer comparanten versoek, maer dat haer E. daertoe niet en syn te brengen, alsoo dat daerom dese vergaderinge hun comparanten alnoch wel serieuselyck hebben begeren te vermanen, d'importantie ende consequentie van dese saecke, voir den staet vande vereenichde provincien in 't generael, ende vande provincie ende staet van Utrecht in 't particulier, rypelyck te willen considereeren ende bewegen, ende ten desen aensien inde versochte nodige submissie accorderen, stellende ten selven effecte vuytten hoofde, 't geene dat by hun gemeent ende gesecht wordt, dat die Coningen van Vranckryck ende van Groot Brittannien inde beroerten ende alteratie van Utrecht egheen interest en hebben, aengesien dat het daermede anders gelegen is, gelyck blyct, dat die heeren ambassadeurs, om de saecken te helpen richten, alhier selve mede gecommen syn, ende hen hebben laten gebruycken, hun versekerende, in gevalle van submissie, opte poincten by die van Utrecht versocht, rypelyck ende met alle behoorlycke consideratien sal worden geleth, begerende daerom, dat sy hun hierop naerder willen verclaeren, ende by aldien als sy daertoe alnoch egheen naerderen last en hebben ontfangen, dat sy willen soo veele doen, ende hun ten besten te interponeren, dat sy dien mogen crygen, ende daermede naden Hage d'heeren ambassadeurs, de heeren staten, Syn Excell. ende raet van state volgen. Maer die voorsz. comparanten hebben wederom verclaert, dat sy egheenen anderen last en hebben noch en weten te crygen, als denwelcken sy verclaert ende by instructie gethoont hebben, ende opdat denselven nyet anders verstaen oft geinterpreteert en worde, hebben verclaert, dat sy dien naerder ende distinctelycker schriftelyck hebben vervat, ende als nu overgeven, insisteerende, dat Syn Excell. (nacomende syne belofte de gemeente gedaen) tot Utrecht soude gelieven weder te keeren; maer is hun byde heeren staten geantwoort, diewyle Syn Excell. is gouverneur van meer andere provincien, dat sy hen daerop niet en hebben te verlaten, alsoo hare Ho. Mog. dat niet en sullen toelaten, dair op de voorsz. gedeputeerde wederom verhaelt hebben haren vuyttersten last, ende verthoont met wat grote debvoiren ende moeyten dat sy dien vande gemeente gecregen hebben, om de gemeente in stilte te brengen, ende alsoo 't hare Ho. Mog. evenwel niet en gelieft, Syne Excell. te ontslaen vanden eedt, alleenlyck om te doen de decisie vande poincten differentiael, die sy aen syn Excell. submitteren, dat sy geresolveert syn wederom naer Utrecht te vertrecken, om van haer wedervaren rapport te doen, ende de saecke voorts Godt op te geven, ende te verwachten, watter van comen sal. Hier op syn de voorsz. comparanten vermaent, toe te sien, dat tot Utrecht nyet en worde yets geattempteert tegens die personen vande staten van Utrecht, ende derselver officieren, ende dienaers, derselver huysvrouwen, familie, huysen ende goederen, want anders geschiedende, dat men achtervolgende d'unie sulcke attemptaten, soude genootsaeckt wesen te verhalen naer behooren, tot last vande stadt ende gemeente van Utrecht. Die comparanten hebben versocht copie autentyck van het geschrifte, by hen als nu overgegeven, met annotatie daerop vande receptie desselfs, mitsgaders resistutie van hare in-

structie ofte copie authentyck daervan, daerinne dat bewillicht is, ende den greffier gelast, hun die tot handen te stellen.

Is in deliberatie geleet, off men 't gescrift by de voorsz. gedeputeerde van Utrecht hier voren overgegeven, schriftelyck sal beantwoorden, ofte alleenlyck daervan geven *recepisse;* ende na deliberatie verstaen, dat men 't geschrifte in 't corte sal beantwoorden, ende gearresteert wesende, die gedeputeerde bescheyden, ende aende selve alhier overleveren.

Hier na is het concept vande antwoorde gelesen ende gearresteert.

Syn ter vergaderinge wederomme gecompareert de heeren staten van Utrecht, ende is hun aengeseyt, watter inde conferentie mette gedeputeerde vande stadt gepasseert is, ende gecommuniceert het gescrifte, by de gedeputeerde overgegeven, mitsgaders het antwoort daerop gearresteert, versoeckende haere Ho. Mog. vande selve staten van Utrecht te verstaen, hoe dat sy van meninge syn hun te dragen aengaende hare vergaderinge, te weten, off haer E. eene plaetse sullen verkiesen, om te vergaderen ende haer besoignen continueeren, ofte deselve voor eenigen tyt te surceren.

De voorsz. heeren, hierop met malcanderen buyten de vergaderinge gesprocken hebbende, ende wederom binnen gecommen wesende, hebben verclaert, dat sy met droeffenisse hebben verstaen, dat die gedeputeerde vande stadt Utrecht totte versochte submissie vande decisie vande differenten aen dese vergaderinge niet en syn te induceeren geweest, diewyle het is het saechste middel, omme de saecken tot een goet eynde te brengen, ende dat oock dese vergaderinge van meeninge is, wederom onverrichter saecke naden Hage te vertrecken, doch dat haer E. dies nyettemin vertrouwen, ende die heeren ambassadeurs, staten generael, Syn Excell. ende raet van state seer ernstelyck bidden ende recommanderen, de saecken niet te willen verlaten, maer veel meer behertigen, gelyck de provincien by de Unie verbonden ende verplicht syn, tegens alle gewelt ende oppressien malcanderen te mainteneren, ende tot dien eynde te willen innesien d'importantie ende consequentie van dese sake voor den staet van 't landt, ende amplecteeren alsulke middelen, als tot het redres noodich syn, voegende, dat sy de gearresteerde antwoorde goetvinden, ende de heeren staten daervoor bedancken, ende dat sy raetsaem vinden, ende geresolveert syn, omme die van Utrecht min te offendeeren, eenige dagen inne te sien, sonder staetsgewyse te vergaderen, ten ware dat de voorvallende saecken ende occurentien, dat nootelyck anders vereyschten, in welcken gevalle dat haer E. geresolveert syn, hare vergaderinge te houden in eenige vande steden van Utrecht, als tot Amersfoort ofte elders, ende hun ondertusschen alnoch te houden binnen dese stadt Woerden, versouckende verclaeringe, off die Ho. Mog. edele heeren staten generael niet en verstaen, dat sy met haer E. gebesoigneert hebben als staten van Utrecht, hierop is geresolveert, dat men haer E. sal geven de volgende acte:

»Die staten generael *etc.*, hebben verclaert ende verclaeren by desen, dat sy mette aenwesende heeren geeligeerde vande ridderschap ende cleyne steden vande lantschap van Utrecht, alhier binnen Woerden syn besoignerende, als representeerende die staten vande selve landtschap. Gedaen ter vergaderinge vande hoochgemelte heeren staten generael, tot Woerden den XVIII. Meerte 1610."

Die gedeputeerde vanden magistraet ende gemeente der stadt Utrecht, ter vergaderinge comparerende, is aende selve openinge gedaen vande gearresteerde antwoorde, op haer lest overgegeven gescrifte, ende is hen deselve antwoort by gescrifte gelevert, mitsgaders copie autenthyck van haer overgegeven gescrift, daer op d'antwoorde dient, met het *recepisse* by hen versocht van het ontfangen desselfs, aldus houdende: gepresenteert byde onderschrevene gedeputeerde, soo vande magistraet als gemeente der stadt Utrecht, ter vergaderinge vande Ho. Mog. Edele heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, den

XVIII. Meerte 1610, mitsgaders copie autentycq van hare instructie; ende is hun voirts de voirderinge vande voorsz. submissie zeer ernstelyck gerecommandeert, alle mogelycke debvoiren te willen doen, dat tot Utrecht van alle datelycheyt ende nyewicheyt gedesisteert, ende die borgers vuytte wapenen gebracht moegen worden, ende toegesien dat nyemant vande vuytgeweecken in häre huysen, goederen ende familien beschadicht worden, het welcke die comparanten hebben aengenomen, voor soo veele in hen is; ende syn alsoo gescheyden. Ende is hierna met gemeen advis verstaen ende geresolveert, dat men morgen vanhier naden Hage sal vertrecken.

Hierna volcht het geschrifte, by de gedeputeerde van Utrecht, mitsgaders vande antwoordt, aen deselve daerop gegeven:

» Wy ondergeschreven, raetsheeren s' hoofs van Utrecht, verclaeren by desen, dat nae voirgaende groote moeyten, arbeyt ende inductie, de burgers ende gemeente der stadt Utrecht, ter presentie van Syn princel. Excell., te vreden syn geweest alle poincten differentiael absolutelyck te stellen in handen ende inde arbitrage van Syn Excell., als haere stadthouder, mits dat Syn Excell. tot dien fyne, soo by de Ho. Mog. heeren staten generael, als die heeren staten van Utrecht werde geauthoriseert, ende ontslagen vanden eedt, daermede Syn Excell. ter contrarie, soo wel die Ho. Mog. heeren staten generael, als de heeren staten van Utrecht, geastringeert souden mogen syn, voir soo veel die voirgestelde poincten differentiael aengaet, ende voirder niet, ende dat de gemeente van Utrecht ons, in jegenwoordicheyt van Syn Excell., hebben gecommitteert, omme deselve presentatie die Ho. Mog. heeren staten generael ende die twee leden vande staten, ende die cleyne steden 's landts van Utrecht voor te dragen, naerdyen die acht borgerhopluyden ende die sesthyen gecommitteerde vuytte gemeente geassigneert, met acht persoonen vuyt die magistraet daerop te voirens gehoort hadden alle die adelborsten ende musquettiers, mitsgaders die corporaels vande acht veendelen der voorsz. stadt, beheltelyck dat die vuytspraecke metten iersten sal geschieden binnen Utrecht, mit verclaeringe van te sullen pareren alle 't gene by Syne princel. Excell. vuytgesprocken soude worden, ende haer te willen dragen als goede patriotten van 't lant, in alle contributien, oyck met conservatie ende hanthoudinge vande ware christelycke gereformeerde religie. T'oirconde is dese by ons onderteyckent den XVII. Marty 1610, *stilo novo*, ende was geteyckent PIETER VAN LEUWEN, H. RUYSCH, H. WILTIUS. Noch leger was geschreven: wy ondergeschreven, als gecommitteerde ende advocaet vande magistraet der voorsz. stadt Utrecht, verclaeren by desen, dat, hoewel byde overgeleverde instructie voorslach gedaen wordt, dat vooreerst afgedaen soude behooren te worden het poinct vande brouweryen ende neringen ten platten lande, die voorsz. magistraet evenwel volgens het mondelinge aengeven, ons in het vertreck gedaen inde submissie aen Syn Excell. te doen, (haer) sal conformeren met die borgerye ende gemeente der voorsz. stadt. T'oirconde is dese by ons onderteyckent ten dage ende jare voorsz., ende was geteeckent: A. SALMIUS, CORNELIS VAN WEEDE, J. WERCHOVEN ende CORN. DE VIANEN.

Nadat by de heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Britannien, die Ho. Mog. heeren staten generael vande vereenichde Nederlanden, Syn Excell. ende raden van state, in 't lange ende tot verscheyden reysen gehoort syn geweest mrs. Pieter van Leuwen, Hugo Ruysch, ende Hendrick de Wilt, raden inden Hove provinciael, mr. Anselmus Salmius, licentiaet inde rechten, ende Cornelis van Weede, schepenen, mitsgaders mrs. Johan Werchoven, raedt, ende Cornelis van Vianen, advocaet der stadt Utrecht, gedeputeerde vande borgermeesteren, schepenen, raedt ende gemeente der stadt Utrecht, ende het versoek vande selven, soo vuyte mondelinge verclaeringe als scriftelycke instructie ende propositie wel ende volcomelyck verstaen, is byde voorsz. vergaderinge, na rype de-

liberatie geresolveert ende den voirnoemden gedeputeerden verclaert, gelyck verclaert wordt by desen, dat na alle gedaen vermaninge, inductien ende andere goede officien inde voorsz. saecke gebruyct, egeen beter noch bequamer middelen heeft konnen bedacht worden, om op 't spoedichste tot welstant van 't landtschap ende de stadt van Utrecht, metten goede borgers derselver neder te leggen, de questieuse poincten ten wedersyden gemoveert, ende 't gene tot goede versekeringe vande toecomende ruste ende eenicheyt inde voorsz. stadt noodich is, dan dat deselve behooren gestelt te worden tot kennisse ende decisie vande voorsz. vergaederinge, daertoe men die heeren geeligeerde, ridderschap ende steden van Utrecht, oyck verhoopte te bewegen, ende 't selve gedaen synde, sal sonder eenich vuytstel die voorsz. beslichtinge gedaen worden, wesende ongeraden gevonden, Syn Excell. alleene daermede te beswaeren, werden daeromme burgermeesteren, schepenen ende gemeente der stadt Utrecht ernstelyck vermaent, 't selve alsoe goet te vinden, opdat alle vordere onheylen, schaden, moeyten, costen ende beswaernissen vande voorsz. lantschap, stadt ende goede borgers mogen verhoet, ende alles weder in ruste, eenicheyt ende welstant gebracht worden.

Gedaen inde vergaderinge vande hoochgemelte heeren staten generael binnen der stadt van Woerden, den XVIII. Meerte 1610.

VENERIS, den XIX. Meerte.

Syn die heeren ambassadeurs vande Coningen, staten generael, Syne Excell. ende raet van state van Woerden naden Hage vertrocken.

LUNAE, den XXII. Meerte, *post prandium.*
(*Inden Haghe*).

Presid.: Coenders. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Warmont, Oldenbarnevelt, Cromhout, Symsz., Magnus, Jongema, Jellisz.

Is gelesen *eenen brieff, byden magistraet van Utrecht geschreven aen Syn Excell., gedateert den thienden deses,* stilo antiquo, op het rapport, gedaen by de gedeputeerde vande voorsz. magistraet ende gemeente van Utrecht, van haer gebesoigneerde mette heeren staten generael tot Woerden, ende het afscheyt by hen van hare Ho. Mog. ontfangen.

MARTIS, den XXIII. Meerte.

Presentes die voorsz.

Syn ter vergaderinge gecompareert die heeren van Moersbergen ende secretaris Ledenberch, gedeputeerde vande staten van Utrecht, hebben gecommuniceert die *brieven*, by haer ontfangen *vande heeren, die tot Woerden gebleven syn*, inhoudende eenige particulariteyten vanden jegenwoordigen staet der saecken van Utrecht, daer by gevoucht wesende copie vande *publicatie, die byden magistraet aldaer gedaen is*, voor de sekerheyt vande geeligeerde, vande ridderschap ende gedeputeerde vande cleyne steden, die binnen Utrecht sullen comen, van dat hun niet en sal misschieden aen haere personen, dienaers noch goederen, mitsgaders copie vande *brieven, die dienvolgende by die van Utrecht aen de steden, namentlyck van Montfoort geschreven syn*, versouckende ende recommanderende, nademael daer vuyt te sien is, dat de saecke binnen Utrecht van dage tot dage verargeren, dat de heeren staten generael souden gelieven de remedie, daertoe noodich, by der hant te nemen, ende soo te behertigen, dat alle voirder periculen ende inconvenienten voirgecomen mogen

worden, die ten lesten souden veroorsaecken de ruine vanden staet van 't landt. Hierop geadviseert wesende, is verstaen, dat de provincien, (willende haeren eedt ende eere betrachten, achtervolgende d'Unie,) dese saecke als van seer groter importantien ende den staet van 't landt ten hoochsten betreffende, behooren ter herte te nemen, ende dat men ten selven eynde die heeren ambassadeurs, Syn Excell., den raet van state ende graeff Hendrick sal versoucken, morgen, ter clocke thien uren, inde vergaderinge te compareren, omme dese saecke te leggen in rype deliberatie, ende daerop te resolveren, gelyck met gemeen advis bevonden sal worden te behooren.

MERCURII, den XXIV. Meerte.

Presid.: Coenders. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Huygens, Schagen, Oldenbarnevelt, Walenburch, Cromhout, Symsz., ende andere extraordinaris gedeputeerde van Hollant, Magnus, Jongema, Jellisz.

Syn ter vergaderinge gecompareert die heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende van Groot Britannien, Syn Excell. ende raet van state, ende gedelibereert wesende opte saecken van Utrecht (daerop gehoort het advis vande selve heeren ambassadeurs, van Syn Excell. ende vanden raet van state), is geresolveert, daerop te schryven aenden magistraet der stadt Utrecht, dat die heeren staten generael hadden vertrouwt, dat sy achtervolgende den afscheyt hare gedeputeerde ende vande gemeente der voorsz. stadt, den XVIII. deses tot Woerden by geschrifte gegeven, de differenten ende questieuse puncten ten wedersyden gemoveert, ende 't gene tot goede verseekeringe vande toecommende ruste ende eenicheyt binnen Utrecht noodich is, mitsgaders tot welstant vande lantschap ende vande selve stadt, gestelt souden hebben, tot kennisse ende decisie vande voorsz. heeren ambassadeurs, van dese vergaderinge, van Syn Excell. ende raet van state, gelyck gedaen hebben die heeren geeligeerde, ridderschap ende steden 's lants van Utrecht; maer, alsoe sy syn gebleven in gebreecke, ende de saecken langer egeen vuytstel en mogen lyden sonder groote prejudicie ende ondienst vanden lande, miscontentement van hare Mat[en], ende verachteringe vande saecken van Cleve, dat daerom, met advis als vooren, noodich bevonden is, hun wederom serieuselyck te vermanen, dat sy de voorsz. submissie alsnoch willen doen, ende daermede hare gedeputeerde in competenten getale met volcomen last alhier schicken, precieselyck binnen vier dagen na date deses, als wanneer sonder vuytstel de voorsz. submissie ende decisie vande voorsz. differenten in conformite vande unie by der hant genomen ende gedaen sal worden na behooren, verstaende, dat sy ondertusschen sullen desisteren van alle datelyckheyt ende nyeuwicheden, omme alle voirder inconvenienten ende ondienst vanden lande voir te commen.

Is voorts verstaen ende geresolveert, by soo verre als die van Utrecht, onaengesien 't voorsz. schryven, in gebreecke blyven, haer te submitteren, ende derselver gedeputeerde alhier met behoorlycke last, ten selven eynde, binnen den voorsz. tyt te senden, dat Syn Excell. van alsnu versocht ende geauthoriseert wordt, behoorlycke ordre te nemen ende te stellen, dat een commandeur met ruyteren ende knechten gereet ende veerdich gemaeckt worden, die datelyck naer Utrecht mogen marcheren, omme de stadt tot reden ende debvoir te brengen, dan, die gedeputeerde van Zeelandt ende Overyssel, hebben begeert hierby geteeckent te hebben, dat dese leste resolutie is genomen met pluraliteyt van stemmen.

De heere ven Brakel heeft, volgende de resolutie in syn saecken, tot Woerden genomen den XVIII. deses, gestelt in handen vanden heer Coenders, jegenwoordich presideerende, syne reekeninge, ten eynde omme deselve met ordre vande heeren staten generael te doen leveren in handen vande camere vande finantie van hare Ho. Mog., hetwelcke alsoo goetgevonden

wesende, hebben hare Ho. Mog. gecommitteert den tresorier generael de Bie, ontfanger generael Doubleth, ende die commisen vander Does ende Verhaer, omme de voorsz. rekeninge te visiteeren, de difficulteiten, daerop gemoveert, te examineeren, partyen te hooren, ende deselve difficulteyten afstedoen, ten sy dat sy eenige saecken daerinne vinden (de generaliteyt rakende) van sulcke swaericheyt, die sy sonder rapport van dese vergaderinge niet en souden kunnen afdoen, in welcken gevalle, sullen deselve ter vergaderinge vande heeren staten mogen rapporteren, omme gedecideert te worden naer behoren.

Eod., post prandium.

Presid.: Coenders. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Huyghens, Schagen, Oldenbarnevelt, Walenburch, Cromhout, Symsz., ende een groot deel gedeputeerde vande steden van Hollant, Magnus, Jongema, Jellisz.

Syn wederom ter vergaderinge gecompareert, die heeren ambassadeurs, Syn Excell. ende raet van state, ende syn in derselver presentie gelesen de concepten, soo vande resolutie voor den middag genomen, opte saecken van Utrecht, als vande missive aen die van Utrecht te schryven, volgende deselve resolutie ingestelt, maer alvooren te arresteeren, is goetgevonden daerop te hooren die aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht. Desen volgende die voorsz. aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, ter vergaderinge gecompareert synde, syn hun voorgelesen de voorsz. concepten, die welcke, nadat sy daerop met malcanderen hadden gesproken, verclaert hebben, dat sy wel bevinden ende kunnen vermercken vuytte voorsz. concepten, dat men met yver ende affectie inde zaecken van Utrecht voor den welstant vanden staet vande selve lantschap is procedeerende, ende dat het voorgenomen remedie van accommodatie wel is politicq, dan dat sy achten ende het daervoor houden, dat de saecken daer mede nyet en syn te helpen, naer vereysch vande jegenwoordige gelegenheyt ende constitutie vande stadt Utrecht, maer wel dat deselve stadt voor yerst behoirt versekert te worden, als wanneer dat men daer nae beter ende sekerder sal cunnen daer binnen verhandelen, datter resteert ende gerequireert wordt, alsmedt de voorgenomen trainatie, versouckende mits dien dat die heeren ambassadeurs, de heeren staten, Syn Excell. ende raet van state gelieve serieuselyck hierop te letten, ende by tyts daerop te resolveeren, alëer de saecken binnen Utrecht commen in meerder verloop, aengesien dat vuyte gedaene publicatie licht te vermercken is, wat die magistraet voor heeft, ende dat hier benevens d'heeren staten generael hun willen verclaeren, off hare Ho. Mog. die geoppresseerde staten van Utrecht begeeren te maintineren, gelyck deselve achtervolgende d'Unie daer inne gehouden syn, opdat haer E. hare saecken daernae mogen disponeren, ende rechten in 't generael ende particulier, hierop gedelibereert wesende, syn de voorsz. concepten vande resolutien ende missive gearresteert, sulcx als die syn ingestelt, behalven dat geaccordeert is, op het vertoogh vande voorsz. aenwesende gedeputeerde van Utrecht totte missive te voegen, het volgende alternatyff (naer het versoeck van dat die van Utrecht, hare gedeputeerde in competenten getale, met volcommen last alhier souden schicken, precieselyck binnen vier dagen na date deses, als wanneer sonder vuytstel de submissie ende decisie vande differenten in conformité vande Unie byder hant genomen ende gedaen sal worden naer behoren) ten ware dat sy liever hadden, dat de differenten mette staten vanden selven lande binnen Utrecht worde afgehandelt, in welcken gevalle d'heeren staten d'ander leden daertoe sullen bewegen, mits dat hare Ho. Mog. verstaen, dat sy inde stadt sullen ontfangen noch vier goede compagnien soldaten, opdat hare Ho. Mog. mogen versekert syn, dat die heeren staten van Utrecht, hare officiers ende dienaers, in volcommen verseekeringe, volgende de rechten ende vryheden vanden lande, sullen mogen besoigneren,

aldaer wesen, converseeren, oock passeren ende repasseren, naer haer geliefte, ende dat van gelycken alle goede borgers ende ingesetenen van Utrecht, jegens alle populaire confusien ende desordren, soo noopende haere persoonen als goederen, te beter mogen versekert wesen.

Is voorts eenparichlyck verstaen, met advis als voren, dat men die geeligeerde ridderschap ende die cleyne steden van Utrecht sal mainteneren als staten vande lantschap van Utrecht, in hare rechten ende gerechticheyden, ende goetgevonden, dat die aenwesende gedeputeerde vande voorsz. staten hare confraters hiervan sullen mogen adverteren ende deselve daerop vertroosten, dat die staten generael nyet en sullen gedoogen, dat men hun sal oppresseren.

SABBATI, den XXVII. Meerte.

Presid.: Coenders. Presentes: Biesman, Huygensz, Warmont, Oldenbarnevelt, Berck, Cromhout. Magnus, Joachimi, Jongema, Jelliss., met eenige extraord. gedepp. vande provincie van Hollant.

Ontfangen opden middach *eenen brief vande magistraet der stadt Utrecht*, gedateert den XVI. deses, *stilo antiquo*, houdende antwoort opten brieff vande heeren staten generael vanden XXIIII., is goetgevonden, dat men den voorsz. brieff door den greffier, Syn Excell. sal doen communiceeren ende Syn Excell. versoucken, t'avont, ter clocke vyff ueren, ter vergaderinge te compareren, om daerop met Syn Excell. advis, mitsgaders vande heeren ambassadeurs ende raet van state te resolveeren, gelyck met gemeen advis voor het gemeene beste sal bevonden worden te behooren.

Item, dat men desen volgende de heren ambassadeurs ende den raet van state sal versoeken, oock ter vergaderinge ter voorsz. uren, ten fine voorsz. te willen compareren.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Volgende de resolutie, voorden middach genomen, syn ter vergaderinge gecompareert die heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende van Groot Brittannien, mitsgaders den raet van state (hebbende hem Syn Excell. geexcuseert op syne indispositie) ende geresumeert wesende den brieff, opden middach ontfangen vanden magistraet der stadt Utrecht, is geproponeert off men verstaet, dat met dese rescriptie opten brieff vande heeren staten generael, vanden XXIIII. deses, aen den voorsz. magistraet geschreven, hare Ho. Mog. begeerte genoech gedaen is off nyet, ingevalle nyet, off de meeninge noch is, dat men sal persisteeren byde resolutie tot redress, met authoriteyt vande saecken binnen Utrecht genomen, ende deselve datelyck doen effectueeren, ende nadat daerop in 't lange gecommuniceert, gedelibereert ende geadviseert was, is met voorgaende advis vande welgemelte heeren ambassadeurs ende raet van state verstaen ende geresolveert, alsoo bevonden wordt, dat die magistraet van Utrecht niet genoech en doet, het afscheyt hare gedeputeerde tot Woerden schriftelyck gegeven, noch oock den voorsz. brieff aen denselven magistraet byde heeren staten generael geschreven, dat men sal persisteeren byde voorsz. resolutie, ende deselve datelyck effectueeren, executeeren ende tot dien eynde ruyteren ende knechten, geschut ende andere behoeften nodich, doen marcheeren, om alsoo die van Utrecht tot reden te brengen, doch dat men die aenwesende heeren gedeputeerde vande staten van Utrecht alhier ter vergaderinge sal bescheyden, ende de voorsz. rescriptie vandie van Utrecht communiceeren, mitsgaders openinge doen vande resolutie, daerop alsnu genomen, omme vande selve te verstaen, off sy eenen beteren voet, off eenich bequamer middel weten te adviseeren tot het voorsz. redress vande saecken binnen Utrecht, als by het effectueeren vande voorsz. resolutie.

Desenvolgende syn de aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht ter vergaderinge gecompareert, diewelcke, gehoort hebbende de lecture vande voorsz. brieff, mitsgaders de resolutie, met advis vande heeren ambassadeurs vande Coningen ende des raets van state, daerop genomen, hebben verthoont, dat sy bedroeft syn, dat die van Utrecht nyet en hebben geamplecteert het middel van submissie, hun byde Ho. Mog. heeren staten generael voorgestelt, opdat alle extremiteyten hadden naegelaeten mogen worden, maer alsoo sy byde voorsz. rescriptie bevinden, dat dieselve hare Ho. Mog. daerinne noch oock andersints nyet en voldoen, dat sy daerom alles geexamineert, egeen ander bequamer middel en weten te adviseeren tot het voorsz. redress, ende het maintenement vande eere ende reputatie vande generaliteyt, als d'executie vande voorsz. resolutie, bedanckende oversulcks die heeren ambassadeurs, die heeren staten ende raet van state, vandat deselve hare geoppresseerde bontgenooten, achtervolgende d'Unie geresolveert hebben te assisteren ende maintineren, ende recommandeerende, dat daer inne gebruyckt mach worden alle doenlycke dilligentie.

De voorsz. verclaeringe vande gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht gehoort, is eyntelyck geresolveert, dat men de genomen resolutie vanden XXIIII. deses effectuelyck sal executeeren ende tot dien eynde deselve byden raet van state, Syn excell. doen aenseggen ende te bevorderen, dat het nodige volck te peerde ende te voet, geschut ende andere behoeften, mette officieren naer Utrecht in diligentie mogen marcheren, ende dat Syn Excell. dispiciere op een commandeur generael, om daer over te commandeeren, indien d'indispositie van Syn Excell. niet toe en laet, dat hy hem tot dit exploict employere. Is noch goetgevonden, dat men die voorsz. aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht sal vermanen eenige alhier te laeten, omme in dese vergaderinge te resideeren, gelast omme mette gedeputeerde vande andere provintien, op alle voorvallende saecken te besoigneren ende resolveeren naer behooren, voornamentlyck opte consenten by den raet van state, by hare propositie voor het loopende jaer versocht ende de subsidie totte saecken van Cleve, daerop die voorsz. gedeputeerde hebben verclaert, nademael sy alhier maer en syn als gecommitteerde, dat sy sullen besorgen, dat die heeren staten van Utrecht eenige ten fine voorsz. sullen committeeren ende binnen twee off drye dagen ten lancxten alhier senden.

DOMINICA, den XXVIII. Meert.

Presid. ende presentes die voorsz.

Is byden heere Coenders, presideerende, voorgedragen dat Syn Excell., opte communicatie hem gedaen byden raet van state, vande resolutie gisteren genomen, inde saecken van Utrecht, versocht heeft naerder daerop te verstaen de meeninge vande Ho. Mog. heeren staten generael, als te weten off heer gelieven is, dat men de stadt sal blocqueeren off alleene den pas totte selve besetten, off die aentasten met gewelt.

Item, dat Syn Excell. hem excuseert van het commandement op syne indispositie, ende oock graeff Hendrick op desselfs joncheyt, ende mitsdien voorgeslagen heeft, den persoon van graeff Ernst, ende dat men die colonels inde quartieren soude mogen gebruycken.

Item, dat Syn Excell. versoeckt te weten, daer men die stadt soude blocqueren, off hy het blocquement sal doen beginnen met het naeste volck, ende de reste daer nae doen volgen, hetwelcke wel thien off twaelff daegen soude aenloopen, alleer alles gereet soude syn.

Item, hoe veel stucken geschuts dat men voor de stadt brengen ende gebruycken, omme de behoeften, daertoe noodich, naer advenant te besorgen.

Item, dat Syn Excell. bedunckt, dat men alnoch eenen brieff aen die van Utrecht soude behooren te schryven, ende deselve noch eens serieuselyck te vermanen totte voorgestelde submissie, ende advisteren, dat andersints het volck marcheert, om hun tot reden te brengen.

Op alle de voorsz. poincten (het advis vanden raet van state gehoort wesende) is naer behoorlycke deliberatie verstaen ende geresolveert, dat men serieuselyck met allen ernst ende diligentie dese saecke opte stadt byder hendt sal nemen ende effectueeren, omme die Coningen egeen offensie te geven, noch hare Matᵗᵉ in haer desseins, ende de saecken van Cleve nyet te verachteren door het retardement van dese landen assistentie, ende dat men tot dien eynde terstonts voor ierst sal doen marcheeren ende logeeren die naestgelegen compagnien, ende voorts d'andere aen ende aen, ende gebruycken twaelff stucken geschuts ende soe veel stucken meer als behoeven sal vande stucken die tot Dordrecht byden anderen gelast syn te brengen, ten dienste vande Duytsche cheurende fursten, (verstaende de heeren staten, in gevalle datter nyet volcx genoech en is, omme de stadt in 't geheel te besluyten ende aentetasten, dat men dat sal doen by quartieren, ende alsoe Syn Excell. overmits syne indispositie hem van het commandement generael excuseert, dat men daertoe sal versoucken den hoochgeboren heere grave Hendrick, die in verscheyden belegeringen is geweest, ende syn E. voor den tweeden persoon byvoegen graeff Ernst, ende dat Syn Excell. sal dispicieren die colonnels, die men inde quartieren sal hebben te gebruycken. Wat het voorgestelde schryven aen de stadt belangt, en wordt 't selve voor als noch niet goetgevonden, maer dat men 't volck ierst sal doen marcheren ende t'samen ter plaetse wesende, dat men alsdan voor het hooftpoinct vanden brieff sal nemen, dat die vande stadt soo veel volcx sullen innemen, dat deselve versekert mach syn, sonder dewelcke verseeckeringe niet verstaen en wordt, dat men mette magistraet sal commen in eenige communicatie.

Is voorts verstaen, dat het geheele collegie vanden raet van state hem sal transporteeren, ende houden ten naesten by vande stadt, op *het huys van Suylen off tot Jutphaes*, omme de saecken dies te beter te doen vorderen met goede ordre, ende toetesien dat het platte landt nyet en worde gefouleert.

Item, dat men die heeren staten van Utrecht sal versoucken, staetsgewyse byden anderen te blyven, omme op alles te helpen stellen ende houden die beste ordre, te weten omtrent den raet van state.

Gedelibereert wesende, off men de twee compagnien Engelschen, binnen Utrecht liggende, daer binnen sal laten, off daer vuyt trecken, is verstaen dat men dese saecke sal laeten op haere beloop.

Is voorts goetgevonden ende geresolveert, dat men de provintien ende naeste steden met eenen welberedenden brieff sal adverteeren vande oorsaecken, die voor den welstandt ende verseeckertheyt vanden staet van 't landt, midtsgaders voor de eere ende reputatie desselfs totte voorsz. resolutie veroorsaeckt hebben.

Die gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht ter vergaderinge comparerende, is haer E. de voorsz. resolutie gecommuniceert, die welcke de heeren staten generael daer vooren wederom hebben bedanckt, ende aengenomen te besorgen, dat hunne principalen, voor soo veele hun aengaet, hun daer nae sullen reguleeren.

Is voorts den raet van state versocht, de voorsz. resolutie Syne Excell. aen te dienen, ende serieuselyck te recommandeeren de saecken byder handt te nemen ende te accelereeren.

LUNAE, den XXIX. Marty.

Presid.: Biesman. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Cromhout, Symsz. ende eenige andere van Hollant, Magnus, Joachimi, Jongema, Jellisz., Coenders.

Die heere van Dorth rapporteert, dat die hooggeboren heere grave Hendrick van Nassau te

weden is opte instantie vande heeren staten generael te accepteeren het commandement generael over het volck dat geordonneert is te marcheeren naer Utrecht, versouckende dat syne E. daertoe soude worden gegeven commissie ende instructie, daer naer syner E. hem sal hebben te reguleeren; is daer inne bewillicht ende goetgevonden, dat men syn E. eenen brieff vande heeren staten aen de stadt sal medegeven, innehoudende in substantie, dat hare Ho. Mog. begeeren, dat sy guarnisoen sullen innemen, daermede men vande stadt versekert sy, welcken brieff syn E. daer binnen sal senden, by soo verre als vuyte stadt egeen hostiliteyt en wordt gedaen, andersints doende sal syn E. den brieff by hem behouden.

MARTIS, den xxx. Marty.

Presid.: Biesman. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Joachimi, die gedeputeerde van Utrecht, Jongema, Jellisz., Coenders, Clant.

Is gelesen die commissie voor den hoochgeboren prince, grave Hendrick van Nassau, omme als generael veldtoverste te commandeeren over het leger, dat naer Utrecht marcheert, ende eyntelick gearresteert.

Is oock gelesen het concept vande instructie voor de hoochgemelte heere graeff Hendrick van Nassau; item vanden brieff te schryven aen de stadt Utrecht, ende Syn Excell. mede te geven, ende het concept vanden brieff te schryven aen de provintien, de saecken van Utrecht aengaende, innehoudende de redenen, diewelcke die heeren staten generael tot dese extremiteyten gemoveert hebben, maer goetgevonden, alvooren deselve concepten te arresteeren, dat men die eerst sal communiceeren aen Syn Excell.

Is ter vergaderinge gecompareert die hoochgemelte prince, grave Hendrick van Nassau, ende Syn Excell. gerecommandeert te willen spoedigen, ende accelereren d'executie vande resolutie, by d'heeren staten generael genomen, opte reductie vande stadt Utrecht, hetwelcke Syn Excell. aengenomen heeft, verclaerende dat syner E. van meeninge is ten selve eynde naden middach te vertrecken, om ten lancxten morgen vroech hem te vinden tot Ysselsteyn, maer dat syn E. d'approchen na de stadt niet en can voornemen, voor dat hy meer volcx by hem hebbe, doch dat syner E. mette yerste veertich vendelen de stadt daermede sal sien te besluyten, soo naer als syn E. sal cunnen, ende daer na mette reste van 't volck ('t selve aengecommen wesende) die approchen te sullen voirderen met alle doenlycke dilligentie, ten contentemente vande heeren staten, versoeckende dat men hem soude geven syn commissie ende instructie; is daer inne bewillicht ende syn E. toegeseet, by soo verre als deselve commissie ende instructie voor syn vertreck nyet en can veerdich syn, dat men die syn E. sal naer senden.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Compareeren die heeren raden van state, verclaerende dat haer E. bereet syn morgen naer Utrecht te vertrecken, omme te effectueeren de resolutie tegen deselve stadt genomen, versoeckende daerop te verstaen het goet believen vande heeren staten, ende off haer Ho. Mog. hun yets meer hebben te commandeeren; hierop geadviseert wesende, is voor antwoort verclaert, dat die heeren staten generael alnoch verstaen ende begeeren, dat die heeren vanden raet haere reyse naer Utrecht sullen spoedigen, ende voirderen met alle doenelycke diligentie, ende de saecken vande selve stadt soo beleyden, ende de resolutie dien aengaende genomen, effectueeren, dat de stadt niet alleene volcommelick met gernisoen versekert sy, maer oock in

alsulcke pôincten gebracht ende gestelt, gelyck die heeren staten van Utrecht dat nodich sullen achten, opdat men niet en behoeve continuelyck daer binnen soo grooten garnisoen te houden, hetwelck de geheele contributien vande provintie van Utrecht jaerlycx soude absorbeeren, verstaende hare Ho. Mog. dat men voor ierst de stadt sal versekeren (boven de compagnien daer binnen wesende) met twaelff goede compagnien te voet ende eene compaignie paerden, alles naer breeder inhouden vande instructie voor den heere commandeur generael ende den raet van state gearresteert, dwelcke sal gestelt worden ende gelaten in handen vanden heere president vanden raedt van state, omme dat die heeren staten generael te meer versekert mogen syn, dat die niet en sal commen in andere handen, gevende alnoch hare Ho. Mog. den raet van state volcommen ende absoluten last, omme de voorsz. saecken van Utrecht metten hoochgemelten heere generael commandeur ende die heeren staten van Utrecht, volgende de voorsz. instructie aftehandelen, sonder dat deselve sullen behoeven, om enich naerder advis te schryven, off daerop te verwachten, omme egheenen tyt te verliesen ende nyet te verachteren, hetwelcke de gemeene saecke by dese gelegentheyt nyet en can gelyden, soo ten aensien vande saecken van Vranckryck, als de subsidie, die van wegen dese landen gepresteert moet worden aen de Duytsche cheurfursten ende fursten, oock om te secondeeren syne conincklycke Mat. van Vranckryck.

Is gearresteert het concept vande instructie voor den hoochgeboren prince, grave Hendrick van Nassau ende den raet van state, ende verstaen dat deselve sal gestelt worden ende blyven in handen vanden heere president vanden raet van state, opdat de heeren staten generael te meer mogen versekert syn, dat die niet en sal commen in andere handen.

Is ingelycx gearresteert het concept vanden brieff te schryven aen de stadt Utrecht, ende aen den magistraet te schikken, het leger daer vooren gecommen wesende, by soo verre als die vande stadt egeen hostiliteyt en plegen off tot reden begeeren te verstaen, volgende de voorsz. instructie.

JOVIS, den I. Aprilis.

Presid.: Biesman. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Joachimi, die gedeputeerden van Utrecht, Jongema, Jellisz., Coenders, Clant.

Is geaccordeert, dat den ontf. gen. in handen van Anto. Monier, contrerolleur van het geschut, sal verstrecken 2000 gl., omme te verdeylen aen de Edelluyden ende andere officieren van het geschut, die voor Utrecht geemployeert sullen worden, begrepen inde lyste, die daervan is overgegeven.

Gesien die lyste vande compagnien, die gebruyckt worden totte jegenwoordige expeditie der stadt van Utrecht, is geordonneert deselve te stellen in handen vanden commis Dufresne, omme inde marge te notteeren, welcke compagnien dat gerepartieert ende aengenomen syn, ende wat compagnien dat gedifficulteert worden om *etc.*

VENERIS, den II. Aprilis.

Presid.: Biesman. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Brederode, Warmont, Oldenbarnevelt, Berck, Cromhout, Walenburch, Symsz., Verius, Elias Oldenbarnevelt ende andere, Maldereen, Magnus, Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Coenders.

Die hr. van Moersberch heeft verclaert willich ende bereet te syn, in handen vande heren staten generael ofte vande gecommitteerden van hare Ho. Mog. over te leveren de rekeninge

des heren van Brakel, mette documenten ende pampieren, daertoe dienende, mits dat men den hr. van Brakel sal lasten alle de gravamina, die hy inde selve rekeninghe heeft, schriftelyck over te geven, omme die aen den heren staten van Utrecht overgesonden te worden, omme daertegen te seggen, wes haer Ed. goetduncken sal.

SABBATI, den III. Aprilis.

Presid.: Biesman. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Cromhout, Symsz., Magnus, Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Coenders, Clant.

Is geexamineert die lyste vande compaignien, die inden jegenwoordigen tocht voor Utrecht te velde gebruyckt werden, ende geaccordeert dat den ontfanger generael aen elcke vande selve, die byde provintien op hare repartitie niet aengenomen, maer gedifficulteert worden, by provisie sal betalen tot last vande provincien, daerop die staen, (vande welcke hy het rembourssement sal hebben te versoucken) een maent gaige.

DOMINICA, den IIII. Aprilis.

Presid. ende presentes die voorsz.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, geschreven tot Jutphaes den III. deses*, vermeldende d'eencompste van haer E. aldaer, ende wat deselve met Syn Excell. graeff Hendrick van Nassau ende die staten van Utrecht, tot dier tyt toe gesproken ende gebesoigneert hebben mette gedeputeerde vande magistraet derselver stadt, ende hoe haer E. deselve verafscheyt hebben ende, alsoo de voorsz. brieff vermeldt, dat alhier sullen commen die gedeputeerde van Utrecht, inden brieff gementioneert, ende dat geseet wordt, dat die voorsz. gedeputeerde alreede hieromtrent syn, is goetgevonden dat men vuytstellen sal opten voorsz. brieff t'antwoorden, tot dat die voorsz. gedeputeerde sullen syn gehoort.

Is oock ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, vanden* XXIIII. *Marty*, stilo antiquo, *geschreven tot Jutphaes*, daerby versocht wordt, dat d'heeren staten souden willen tegenstaen, d'onbehoorlycke proceduyren, inden voorsz. brieff vermelt, ende op het aengeven vande gecommitteerde van Utrecht, nyet anders te willen doen ofte disponeeren, dan 't gene tot maintenement ende wettige authoriteyt ende gerechticheyt vande staten van Utrecht, mitsgaders vande eenicheyt ende ruste vandien is dienende, in conformite van 't gene dat desen aengaende hier te voren is geresolveert.

Hier nae syn ter vergaderinge gecompareert die heeren mrs. Pieter van Leeuwen, Hugo Ruysch ende Hendrick de Wilt, raden inden Hove provinciael van Utrecht, ende Hendrick Buth, gewesen burgermeester ende nu schepen, mitsgaders mr. Cornelis de Viana, advocaet der voorsz. stadt, diewelcke overgegeven hebben hare opene commissie, gedateert den XXIIII. Meerte, *stilo antiquo*, houdende absolute macht, om hen datelyck alhier inden Hage te transporteren byde heeren ambassadeurs, die Ho. Mog. heeren staten generael ende Syn Excell., ende alle poincten differentiael, byde gemeente der stadt Utrecht voorgestelt, te submitteeren inde arbitrage vande heeren ambassadeurs, den Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ende den raet van state, ofte aen hare Ho. Mog. neffens Syn Excell. alleene, sulcx hare Ho. Mog. des believen sal, onder belofte van te sullen nacommen ende achtervolgen, 't gene byde heeren voorsz. gearbitreert ende vuytgesprocken sal worden, gevende mede die gecommitteerde volcomen last, omme nopende d'admissie vande guarnisoenen ende belofte by de Ho. Mog. heeren staten generael, mitsgaders de heeren staten van Utrecht te doen, van alle gepasseerde saecken in vergetentheyt te stellen, te handelen sulcx als men tot meeste verseeckertheyt vande ingesetenen van Utrecht ende heure goederen sullen bevinden te behooren.

Hiernae hebben die voorsz. gecommitteerde geproponeert de poincten van haere instructie, gedateert als voren, ende verclaert dat die vande stadt alnoch te vreden syn, de poincten differentiael te verblyven ende te stellen inde arbitragie vande heeren ambassadeurs, den Ho. Mog. heeren staten generael, Syn Excell. ende den raet van state, ofte den Ho. Mog. heeren staten generael neffens Syn Excell. alleene, naer haere Ho. Mog. goetduncken.

Item, dat die magistraet te vreden is, t'admitteren het garnisoen byde missive vande heeren staten generael, gerequireert den XXIIII. Marty lestleden, soo heeft (haest?) die magistraet ende de gemeente van Utrecht by haere Ho. Mog. sal wesen verleent goet bescheet, dat alle 't gepasseerde in vergetinge wordt gestelt, met belofte ende volcommen toesegginge, dat niemant, van wat qualiteyt ofte conditie hy sy, aen lyff ofte goet, daerover sal worden beschadigt, dat ten selven fine die magistraet overbodich is terstonts aen de heeren staten generael te committeeren, met absolute last, ende dat middelertyt alle approchen ende datelycheyden sullen cesseeren.

Hierop de origineele instructie gelesen, ende die voorsz. gedeputeerde afgevraecht synde, of sy egeen naerderen last en hadden, hebben gecommuniceert ende overgelevert haere tweede ende naerdere instructie, gedateert als vooren, inhoudende, indien geurgeert wordt, tot vermeerderinge van garnisoen, dat sy dienaengaende (hebbende alvorens volcommen beloften ende toeseggen van nyemant aen syn persoon ofte goederen te sullen misdoen) breder als inde voorgaende instructie sullen mogen handelen, gelyck sy ten meesten oorbaer sullen bevinden te behooren. Item, dat oock voor Remigii toecommende egeen veranderinge inde magistraet en sal worden gedaen, verclaerende te vreden te wesen opte voorsz. conditie inde stadt t'ontfangen noch ses compagnien soldaeten, boven die twee compagnien die daerinne syn geweest, ende dat 't selve was haeren vuyterlycken last, waerop gedelibereert wesende, is met gemeen advis vande heeren ambassadeurs ende van Syn Excell. geresolveert ende voor antwoort verclaert, gelyck hun daernae oock by geschrifte is gegeven, gelyck hier nae volcht:

Inde vergaderinge vande heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende van Groot Brittannien, die staten generael der vereenichde Nederlanden ende Syn Excell., gehoort synde 't gene by heeren mrs. Pieter van Leeuwen, Hugo Ruysch ende Hendrick de Wilt, raden inden Hove provintiael van Utrecht, ende Hendrick Buth, gewesen burgermeester ende nu schepen, mr. Cornelis de Viana, advocaet der voorsz. stadt, op huyden by monde is geproponeert ende daerop gesien hare commissie ende twee instructien, in geschrifte overgelevert, als van date den XXIIII. Meerte, *stilo veteri*, hebben nae rype deliberatie alnoch verclaert ende verclaeren by desen, die ruste ende welstant vande stadt ende vande gemeente van Utrecht, altyts gehadt te hebben ende alsnoch te hebben in goede recommandatie, ende oversulcx te vreden te wesen, dat alle 't gene tsedert den XXI. January, *stilo veteri*, in deselve stadt vuyt saecke vande beroerte is gepasseert van wegen den heeren staten generael ende staten van Utrecht, sal worden gestelt in volcommen vergetinge ende gehouden als nyet geschiet, ende dat nyemant, van wat qualiteyt ofte conditie hy sy, in persoon ofte goederen ter oirsaecke vandien sal worden achterhaelt, misseyt ofte misdaen in eeniger manieren, op pene dat die contraventeurs gestraft sullen worden als perturbateurs vande gemeene ruste, aen lyff ende goederen, mits dat tot goede verseeckeringe vande voorsz. stadt ende den goeden borgeren ende inwoonderen vandien, daer inne in garnisoen ontfangen ende geaccommodeert sullen worden, acht goede vendelen soldaten te voet, met ende beneffens die vendelen vanden collonel Cicil, ende den lieut. collonel Checq daer vuyt gegaen, ende sulcken commandeur, als daertoe gelast sal worden, ende dat het afscheyt tot Woerden, den XVIII. Meerte lestleden, schriftelyck byde voorsz. vergaderinge, den gedeputeerden vande stadt Utrecht mede gegeven, voorts sal worden naegecommen ende achtervolcht, gedaen *etc.*

Die voorsz. gedeputeerde de lecture vande voorsz. antwoort gehoort hebbende, hebben seer heftelick geurgeert, om te hebben expresse verclaeringe, dat men den jegenwoordigen magistraet continueert tot Remigii naestcommende, als eene soo noodige saecke, dat sonder deselve verclaeringe sy egeen vuytcompste en sien, maer dat men soude vallen in confusie ende extremiteyten, ten welcken (fine?) dese saecke geleet wesende in naerder deliberatie, is goetgevonden, dat men die voorsz. gedeputeerde soude verclaeren, dat sy hen sullen hebben te transporteeren naer Jutphaes, alwaer deselve daerop bescheet sullen ontfangen van Syn Excell. graeff Hendrick van Nassau, vanden raet van state ende die heeren staten van Utrecht, tot welcken eynde dat men hen pasport sal geven met een acte in geschrifte, dat sy 't voorsz. bescheet aldaer sullen vinden, ende is voorts geresolveert, dat men den raet van state sal adverteeren, dat, om beter eenicheyt ende eenparicheyt in dese saecke te houden, d'heeren staten raetsaem vinden t'accordeeren, dat Syn Excell. graeff Hendrick haer E. ende die heeren staten van Utrecht inde continuatie vande voorsz. magistraet van wegen hare Ho. Mog. sullen mogen accordeeren tot Remigii naestcommende, mits dat die magistraet van Utrecht de nominatie, electie, confirmatie, ende wes meer daervan dependeert voor het toecommende, benevens de decisie van alle d'ander differentiale poincten, sullen submitteren aen de voorsz. heeren ambassadeurs, aen de heeren staten generael, Syn Excell. ende den raet van state, gelyck insgelycx het poinct vande afgestelde contributien inde alteratie, ende beloven, by soo verre als die heeren staten van Utrecht hare vergaderinge begeeren te leggen, buyten Utrecht, tot Amersfoort ofte elders, dat sy haere gedeputeerde ter selver plaetse oock sullen senden, gelast omme mette andere leden vande staten van Utrecht te besoigneren ende resolveeren, d'welcke resolutie haer E. aen de voorsz. gedeputeerde schriftelyck sullen mogen geven, ende deselve daermede dimitteeren, sonder dat haer E. dies aengaende aen de heeren staten wederom sullen hebben te schryven off eenigen naerderen last te verwachten.

LUNAE, den v. Aprilis.

Presid.: Warmont. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Huygens, Oldenbarnevelt, Cromhout, Symsz., Magnus, Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Coenders, Clant.

Geresumeert synde den brieff, geschreven ende afgegaen aen den raet van state, volgende de resolutie, gisteren genomen op het geproponeerde vande gedeputeerde der stadt Utrecht, ende op alles gelet, is geresolveert ende geaccordeert te schryven aen den voorsz. raet, dat die Ho. Mog. heeren staten generael niet en twyffelen, off die voorsz. gedeputeerde van Utrecht en syn als nu tot Jutfaes wedergekeert, off deselve en sullen aldaer, terstonts naer het ontfangen van desen, aencommen, ende alsoo de saecken vande voorsz. stadt, jegenwoordich in sulcken poincten gebracht syn, dat te hopen is, dat die sullen commen tot accordt, dat haere Ho. Mog. haer E. by expresse wel hebben willen adverteeren, dat deselve te vreden syn, dat geduerende de onderhandelinge, haer E. die approches ende alle acten van hostiliteyt sullen doen ophouden, ende dat haer E. liever sullen accordeeren de versochte continuatie vande magistraet, tot Remigii naestcomende, als om dit different het accordt natelaten, doch opte conditien, in hare Ho. Mog. brieff ende resolutie van gisteren gementioneert, ende byaldien de saecke daerop soude stuyten, dat die van Utrecht niet meer en souden willen innemen als acht vande beste compagnien, volgende haer E. gedaen presentatie, inde plaetse vande thien, dat haer E. daerom oock niet sullen laten het accordt te treffen, mits dat een goet commandeur vuytte collonels daer over gestelt wordt, omme in de stadt wacht te houden naer behooren, haer E. recommandeerende de vorderinge van het besluyt van dese handelinge, met de meeste diligentie ende sonder eenigen naerderen last van hier te

verwachten, opdat het harasceren van het volck ende het beschadigen vande huysluyden, mitsgaders alle extraordinarisse costen mogen cesseeren.

Compareeren die heeren Doctor Bas, tegenwoordich burgermeester, ende Reynier Pauw, oudt-burgermeester der stadt Amsterdam, gecommitteert van burgermeesteren ende regierders der voorsz. stadt, hebben, naer presentatie van haeren credentzbrieff, gedateert den derden deses, gecommuniceert die brieven, byde voorsz. borgermeesteren ende regierders ontfangen, vande magistraet der stadt Utrecht, opte welcke byde vroetschap der voorsz. stadt goetgevonden is, dat burgermeesteren ende regierders souden intercedeeren, dat de saecken van Utrecht tot goeden eynde gebracht souden mogen worden, met contentement vande Ho. Mog. heeren staten generael, sonder bloetstortinge, gelyck haer E. ende de voorsz. vroetschap dat gaerne souden sien, hebbende tot dien eynde noch twee andere hare gedeputeerde gesonden in het leger, aen Syn Excell. graeff Hendrick ende raet van state, presenteerende die voorsz. comparanten, indien hare Ho. Mog. d'intercessie vande stadt Amsterdam goetvinden, hun te transporteren byde voorsz. hare mede gedeputeerde in het leger, ten fyne voorsz., remitteerende 't selve ter goeder discretie van hare Ho. Mog.; hierop gedelibereert wesende, is goetgevonden, dat men die voorsz. borgermeesteren ende regierders der stadt Amsterdam, mitsgaders die comparanten voor dit officie ende goede debvoir sal bedancken, ende verclaren, dat hare Ho. Mog., hebbende die redenen die ten eenen ende ten anderen opte voorsz. presentatie dienen geexamineert ende geconsidereert, beducht syn in soo verre als die comparanten in het leger commen, ende de voorsz. gepresenteerde intercessie voornemen, dat die van Utrecht 't selve wetende, daer doore sullen worden gefortificeert, ende oorsaecke nemen tot retardement vande saecke, die jegenwoordich soo naeby gebracht is, dat men verhoopt tot een accoordt te geraecken ende te treffen, gelyck die comparanten hebben verstaen, vuytte communicatie, die hen gedaen is van het gebesoigneerde alhier, gisteren gevallen mette gedeputeerde van Utrecht ende de resolutie, daerop genomen, ende waerop dat alleenlyck het accoordt berust, versoeckende mitsdien, dat die comparanten hun willen daerop bedencken ende selfs oordeelen, off ten deesen aensien niet beter en soude syn dat sy schryven, adviseerende dat sy alhier gecommen syn ende verstaen hebbende, wat alhier mette gedeputeerde voorsz. gesprocken is, versoecken te verstaen, wat dat op het afscheyt vande selve gedaen is; die voorsz. comparanten hebben haer aen het goet bevinden vande heeren staten geremitteert ende syn alsoo gescheyden.

JOVIS, den VIII. Aprilis, *post prandium.*

Presid.: Warmont. Presentes: Biesman, Dorth, Brienen, Huygens, Oldenbarnevelt, Walenborch, Symsz., Magnus, Joachimi, Jongema, Moersbergen, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, geschreven tot Jutphaes, den* VII. *deses*, daerby haer E. adverteeren, dat sy ontfangen hebbende die brieven vande heeren staten, vanden vierden enden vyfden deses, mette byleggende copien ende acte van resolutie, oock vanden IIII. deses by haer E. daerop (naer diversche communicatien met ende tusschen die heeren staten van Utrecht ende die gedeputeerde derselver stadt) soo veel gedaen ende gehandelt is, dat den avont vanden VII. deses eyntelyck het accoordt tusschen deselve is getroffen, sulcx dat heden de thien compagnien inde stadt in garnisoen sullen trecken, daervan dat haer E. by provisie d'heeren staten wel hebben willen adverteeren, ondertusschen dat sy d'acten van capitulatien sullen doen gereet maken.

Hierna is noch ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, vanden* XXVIII. *Meerte*, insgelycx inhoudende advys van't voorsz. accoordt, maer met meer-

der particulariteyten, biddende, dat de heren staten gelieven te dencken op bequame middelen, daermede dusdanige sware ende periculose inconvenienten voortaen voorgecomen mogen worden. De heere van Moersbergen heeft gelycke instantie by monde gedaen.

Is den post, die dese tydinge eerst gebragt heeft, toegelegt 18 gl., ende den bode vande staten van Utrecht daerop gevolcht metten brieff vande selve heren staten, 10 gl.

Gesien de deductien vande grieven, overgegeven byden here van Brakel, tegen die heren staten van Utrecht, ende bevonden wesende dat het geschrifte maer en is eene ongeteeckende copie, is verstaen, dat den here van Brakel de deductie sal teeckenen ende qualificeeren, naer behoren, als origineel, ende dat men die daerna sal stellen in handen vande heren staten van Utrecht, omme by debat ofte andersins metten alderyersten daerop te doen ofte seggen, gelyck haer E. dat sullen goetvinden.

SABBATI, den x. Aprilis.

Presid. ende presentes die voorsz.

Ontfangen ende gelesen *twee brieven*, den eenen *vanden raet van state*, ende den anderen *vande heeren staten van Utrecht*, beyde gisteren tot Jutphaes gedateert, mette copie van d'acten van wedersyden, daerop het accoort mette stadt Utrecht is getroffen, versouckende de heeren staten van Utrecht, die heeren staten generael Syn Excell. graeff Hendrick souden gelieven te verwilligen ende te committeeren, omme het commandement over het garnisoen aen te nemen, dan in soo verre als men daertoe nyet en soude cunnen gecommen, adviseeren (aengesien dat by Syn Excell. ende den raet van state voorgeslagen is, den persoon vanden collonel Vuyttenhove), dat haer E. dien voorslach hebben goetgevonden, ende in dien gevalle haer daer mede geconformeert, begeerende dat hare Ho. Mog. souden gelieven op het innehouden van haer E. brieff regard te nemen, ende op 't voorsz. commandement sulcx te versien, dat Syn Excell. haer E. ende alle goede ingesetenen van Utrecht gerust, in vrede ende eenicheyt wesen mogen; hierop geadviseert wesende, alvoren daerop te disponeeren, is goetgevonden den greffier te lasten, Syn Excell. den brieff vande heeren staten van Utrecht ende raet van state te communiceren ende aen te seggen, dat de heeren staten meenen, dat Syn Excell. graeff Hendrick over vyff ofte ses dagen binnen Utrecht niet en sal blyven, ende daerom Syne Excell. te bedencken geven, off deselve den voorslach vanden persoon van Vuyttenhove tot het voorsz. commandement sal gelieven goet te vinden, ende nadat den greffier gerapporteert hadde de difficulteyt, die Syn Excell. daerinne was vindende, ten regarde dat den collonel Vuyttenhove byde voorgaende regieringe was gemaeckt collonel, ende dat hy oock aen deselve was geallieert, voorslagende dat men voor eenige dagen het commandement soude mogen laten aen Syn Excell. graeff Hendrick, ende daernae aen graeff Ernst off aen den lieutenant-collonel Calvart, ende binnen middelen tyde disponeeren, wie dat men vande andere gouverneurs dier syn, souden mogen gebruycken, is geresolveert te schryven aen den raet van state, dat de heeren staten goetvinden, dat haer E. Syn Excell. graeff Hendrick ofte graeff Ernst sullen verwilligen, het commandement over 't voorsz. garnisoen selfs aen te nemen, ende ondertusschen met haer E. te overleggen ende daerop te letten, aen wyen dat men 't voorsz. commandement sal mogen laten, ten meesten dienste vanden lande, verseeckertheyt vande stadt, ruste, vrede ende eenicheyt onder de borgeren ende ingesetenen vande selve ende de heeren staten daervan te adverteeren, omme daerop gedisponeert te worden naer behooren.

Is oock geordonneert t'antwoorden aen de heren staten van Utrecht, dat men haer E. van haer gedaen advertentie bedanckt, ende dat men volgende derselver begeren soo veele doen

sell, dat metten eersten de compagnie vanden hr. van Cloetingen vuytte stadt gelicht ende eene andere inde plaetse gesonden sall worden, dat oock haere Ho. Mog. aengaende het commandement den raet van state gelast hebben, Syn Excell., graeff Hendrick, offte graeff Ernst te verwilligen, om, gelyck inde voorgaende resolutie, begeerende haer Ho. Mog., dat haer E. gelieve, de goede handt daer aen te houden.

Is goetgevonden, dat men in diligentie aende heren ambassadeurs, naer Vrankryck vertrocken, sal senden copie van het accoordt, mette stadt Utrecht gemaeckt.

LUNAE, den XII. Aprilis.

Presid.: Magnus. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Warmont, Oldenbarnevelt, Symsz., Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state*, *gedateert vanden* XI. *deses*, daerby geadverteert wordt, dat oock de resteerende acht compagnien binnen Utrecht in garnisoen getrocken, ende sonder eenige swaricheyt ontfangen syn, mitsgaders 't gene dat voirder tot dien tyt in die quartieren gepasseert is, daer op dat geresolveert is te schryven, dat de heeren staten alnoch dienelyck vinden? (nademael dat Syn Excell. graeff Hendrick van Nassau alhier verwacht wordt), dat den raet den welgeboren heere graeff Ernst van Nassau sullen verwilligen, het commandement over het garnisoen binnen Utrecht, emmers by provisie, te willen aennemen, syn E. accordeerende ten selven effecte te verkiesen eenen lieutenant naer syns gelieven, ende dat haer E. synen E. compagnie inde stadt leggen, ende de comp. des heeren van Cloetingen daertegen wederom vuyttrecken, ende voorts sulcken ordre daer binnen stellen als behoort, remitteerende tot haer E. discretie het scheyden van het leger, gelyck deselve dat sullen goetvinden, mits dat de scheydinge gedaen worde mette beste mesnage ende minste schade vande huysluyden ende platte landt.

MARTIS, den XIII. Aprilis.

Presid. ende presentes die voorsz.

De heer van Moersbergen, commende van Jutphaes, heeft gedaen rapport vande constitutie der saecken aldaer, ende in wat poincten hy de saecken gelaten heeft, namentlyck aengaende het ontslaen vande burgeren van Utrecht vande wacht, ende daermede te laten begaen het garnisoen, dan is vuytgestelt daerop te resolveren tot morgen, ende goetgevonden, soo lange oock te doen ophouden de geresolveerde depeche van gisteren, aen den raet van state.

MERCURII, den XIIII. Aprilis.

Presid.: Magnus. Presentes: Dorth, Brienen, Huygens, Schagen, Oldenbarnevelt, Duyst, Symsz., ende verscheyden andere extraord. gedepp. van Hollant, Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *twee brieven vanden raet van state*, *beyde vanden* XIII. *deses*, *geschreven tot Jutphaes*, daerby geadviseert wordt vande communicatie, die aldaer mette gedeputeerde vande stadt Utrecht gehouden syn, mitsgaders die debvoiren dier gedaen syn, omme die borgerwacht alomme te doen cesseeren ende ophouden, emmers by provisien, tot dat byde heeren staten generael daerop eyntelyck geordonneert sal syn, ende waerop dat dese sake jegenwoordich berust, ten eynde by hare Ho. Mog. op alles geleth, ende voorts geresolveert ende gedaen soude worden naer behooren, verclaerende dat die welgeboren heere,

grave Ernst van Nassau, het commandement inde stadt voor thien ofte twaelf dagen over het garnisoen hadde aengenomen.

Hierna syn gecompareert mr. Cornelis de Viana, advocaet vande stadt Utrecht, overleverende syn credentzbrieff, gedateert den II. deses, *stilo antiquo;* item, Hendrick van Helsdingen, anderde borgermeester, ende mrs. Pieter van Leeuwen, raet inden Hove provinciael, ende Anselmus Salmius, schepen der voorsz. stadt, die welcke naer overleveringe van hare opene commissie, gedateert den III. deses, beyde *stilo antiquo*, hebben verthoont 't geene dat sedert het vertreck vuytten Hage vande gedeputeerde vande stadt van Utrecht, soo binnen als buyten Utrecht is gepasseert, ende voorts verclaert, dat de resolutie vande heeren staten generael ende het gemaeckte accoord, vande syde vande stadt is voltogen, communiceerende de missive, die den raet van state den voorsz. derden Aprilis, door den heere Sidnisky in den raedt der stadt Utrecht hebben doen overleveren, daertoe streckende, dat men die borgerwacht soude doen cesseeren, ende versoekende, dat men daertegens versien ende voorts tot ruste, vrede ende eenicheyt sulcke middelen soude voornemen, als men sal cunnen oordeelen, daertoe nutst ende bequaemst te syn, sunderinge ten desen regarde, dat den raetsheer Leeuwen, verclaerende, dat Syn Excell. graeff Hendrick van Nassau hem Leeuwen ende aen syne confraters inden raet tot Jutphaes toegeseet soude hebben, inde handelinge voor het sluyten van het accoort, dat die borgers souden blyven byde wacht, ende deselve houden nevens die soldaten, presenteerende 't selve by eede te bevestigen. Hierop gedelibereert wesende, is geresolveert aen den raet van state te schryven, dat goetgevonden was, op haer E. missive vanden XI. deses, te rescribeeren 't gene deselve vuytte byleggende brieff sullen verstaen, maer daernae ontfangen synde haer E. twee missiven vanden XIII. ende dat alhier gecommen waeren die voorsz. gedeputeerde mette voorsz. credentien, dat hare Ho. Mog. de voorsz. rescriptie hebben doen ophouden, tot dat deselve die voorsz. gecommitteerde souden hebben gehoort, hetwelcke voor den middach inde vergaderinge is geschiet, ende van den raetsheer Leeuwen verstaen wesende, 't gene des voorsz. is, daervan hare Ho. Mog. te vooren niet en is voorgecommen, ende oock yets desgelycken hebben verstaen vuyt eenige van haere E. brieven, noch oock van syne hoochgemelte Excell. ende verstaende (daer dese besoigne alsoo is gedaen) dat men geloof ende woort behoort te houden, omme oock Syne Excell. niet te prejudicieeren, dat by hare Ho. Mog. goetgevonden is, die voorsz. gedeputeerde voor te stellen, tot accommodatie vande saecke, dat sy gedeputeerde souden tot Utrecht bevorderen, dat die seven gecommitteerde vande stadt, die geconcipieert hebben die lyste vande borgeren, die de wacht souden houden, byde magistraet wederom gelast souden worden, hun mette selve lyste terstonts te vervoegen naer Jutphaes, ende die met syne hoochgemelte Excell., haer E. ende die heeren staten van Utrecht te resumeeren ende met gemeen advys ende bewillinge daer vuyt verkiesen, ende die lyste reduceeren tot acht, negen ofte vuyterlyck thien hondert vande gequalificeerste, vreetsaemichste ende eenparichste borgeren vande stadt, die vooreerst by provisien, ende tot dat die differentiale gesubmitteerde poincten sullen syn gedecideert, die wacht benevens die soldaten inde stadt sullen houden, met alsulcken accommodement, als met eenen sal worden beraempt, ende alsoo d'heeren staten die voorsz. gedeputeerde daer mede hebben gedimitteert, ende aen Syn Excell., haer E. ende die heeren staten van Utrecht gerenvoyeert, dat haere Ho. Mog. haer E. seer ernstelyck recommandeeren de sake aldaer alsoo noch te bevorderen ende te behertigen, dat (de verseeckeringe der stadt besorcht wesende) van alles een goet eynde gemaeckt worde, ende daer nae het leger scheydende, dat hare Ho. Mog. dienstelyck vinden tegen alle occurentien, dat inde naeste steden ende plaetsen van Utrecht geleet worden twintich ofte vier en twintich compagnien soldaten, van die geene, die de verste van hare ordinaris garnisoenen syn, het

welck haer E. sullen gelieven te doen effectueeren, sulcx haer E. best sullen vynden, sonder op anderen last te wachten, alsoo haere Ho. Mog. dese saecke aen Syn Excell. prince Hendrick, haer E. ende die heeren staten van Utrecht, geheellyck remitteeren, omme te stellen provisionele ordre opte voorsz. wachten ende dissolutie vanden leger.

Ontfangen *eenen brieff van prince Hendrick van Nassau, vanden* XIII. *Aprilis, geschreven tot Jutphaes*, daer by syn Excell. hem remitteert tot het voorgaende schriven van den raet van state, oock ten voorsz. dage geschreven, verclaerende dat de difficulteyten, daer inne verhaelt, oorsaecke syn, dat het leger niet en heeft cunnen gescheyden worden, adviserende voorts, dat grave Ernst van Nassau te vreden was tot Utrecht te blyven, tot dat d'heeren staten sullen gelieven yemant anders te verkiesen, ende ordonneren, omme aldaer te commanderen.

VENERIS, den XVI. Aprilis.

Presid.: Magnus Presentes: Dorth, Brienen, Duyst, vander Laen, Symsz., D^r. Egbertsz., Verius ende andere van Hollant, Joachimi, Moersbergen, Jongema, Jellisz., Clant.

Ontfangen *eenen brieff vanden raet van state, geschreven tot Jutphaes den* XV. *deses*, responsive opten brieff vande heeren staten, vanden XIIII., daerby haer E. adviseren, dat sy wel verwondert syn geweest te verstaen, dat die raetsheer Leeuwen een vande drye gedeputeerde der stadt Utrecht hadden derven verclaeren, dat Syn Excell. grave Hendrick van Nassau aen hem Leeuwen, ende aen syne mede gedeputeerde inden raet van state toegeseet soude hebben, inde handelinge voor het sluyten van het accord, dat die borgers souden byde wacht blyven, ende deselve houden beneffens de soldaten, want haer E. wel vastelyck ende waerachtelyck mochten verclaeren, dat noyt in 't minste eenich woort ofte syllabe by Syn Excell. noch haer E. daervan en is vermaent geweest, soo d'selve doch altyt continuelyck hebben geinsisteert preciselyck op het poinct vande instructie, haer E. dienthalve gegeven, ende terwylen dan haer E. opentlyck sagen, dat het antwoort ende resolutie byde heeren staten gisteren aen hun overgeschreven was genomen, op een soo stouten onwaerachtigen aengeven, dat haer E. daerom nae rype tsamentlycke deliberatie, inhererende alnoch op het poinct van hare voorsz. instructie, ende namentlyck oock opte clausule van hare Ho. Mog. schryven van gisteren, (vande verseeckeringe vande stadt te besorgen) goetgevonden is te schriven, ende den heere Sedlintsky te deputeeren aen de magistraet ende gemeene borgerhopluyden, ten eynde sy alnoch de borgerwachten terstonts doen ophouden, emmers by provisie, tot dat naerder ordre opte selve wacht sal syn gestelt, opdat alsoo 't leger terstont daer naer mach scheyden, doch dat haer E. middlertyt met verlangen souden verwachten de heeren staten generael vuyterlycke meyninge *etc.*, *prout in litteris.*

Item, *eenen brieff, ten voorsz. dage geschreven*, byden hoochgeboren prince graeff Hendrick van Nassau, genoech vande selve substantie vande voorgaende, verclaerende dat Syn Excell. noyt gedacht en heeft te seggen, dat den raetsheere Leeuwen heeft geaffirmeert, maer wel het contrary.

Item, *eenen brieff vande heren staten van Utrecht*, oock ten voorsz. dage geschreven, genoech van eender substantie, versouckende dat de heren staten souden gelieven, haer resolutie te mainteneren, als weesende het poinct, daerop de ruste ende verseeckertheit vande staet vanden lande jegenwoordich rust.

Die voorsz. brieven gelesen synde, is den greffier gelast, deselve Syn Excell. te communiceeren, ende vande selven te verstaen, off Syn Excell. sal gelieven hem over de resolutie, daerop te nemen, present te laten vinden, die welcke heeft gerapporteert, dan Syn Excell.

den brieff vanden raet van state gelesen hebbende, heeft verclaert, dat hy hem refereert tottet gene dat de heeren staten generael sullen goetvinden daerop te resolveren, latende Syn Excell. hem alnoch beduncken, dat men de saecken binnen Utrecht niet en behoort te verbitteren, noch die borgers meer te irriteeren, maer veel meer met gevoechlyckheyt alles te accomdeeren, daerinne dat de meeste gerustheyt ende verseeckertheyt vande stadt, voor het toecomende sal bestaen.

Hierop gedelibereert wesende, is geresolveert t'antwoorden, dat d'heeren staten vuyt het voorsz. schryven met verwonderinge hebben vernomen, dat het voorsz. affirmeeren vanden raetsheer Leeuwen onwaerachtich is, dewyle de voorsz. Leeuwen 't selve syn seggen met eedt heeft gepresenteert te bevestigen, ende dat oversulcx (*illo praesupposito*) hare Ho. Mog. intentie ende begeeren is, dat den raet haeren voorgaenden last ende instructie sullen achtervolgen ende effectueeren, met alsulcke voorsichticheyt ende goede discretie, als de saecke vereyscht, ende hare Ho. Mog. deselve toevertrouwen, sonder eenigen naerderen last vande selven daerop ofte dien aengaende te verwachten, opdat van alles een goet eynde gemaeckt ende het leger gedissolveert mach worden, tot soulagement vande huysluyden ende verhoedinge van derselver voirder schade.

Item, dat men genoech in gelycke substantie sal antwoorden aen Syn Excell. graeff Henrick ende heren staten van Utrecht, ende versoucken, dat dieselve den raet daerinne willen seconderen ende assisteren, ten fine voorsz.

LUNAE, den XIX. Aprilis.

Presid.: Moersbergen. Presentes: Dorth, Brienen, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Jongema, Sloeth, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state*, *vanden* XVIII. *deses*, daerby haer E. adverteeren, dat die heeren staten van Utrecht meest alle binnen Utrecht syn gecommen, vuytgesondert eenige, die naer haere huysen getrocken syn, ende dat haer E. gisteren morgen (alle de compagnien eerst vertrocken synde) mede binnen Utrecht gecommen syn, vindende tot noch toe alles aldaer in stilte; is geresolveert ende gelast te rescribeeren, dat de heeren staten haer E. versoecken, opte aenstaende vergaderinge vande heeren staten van Utrecht, alle mogelycke bevorderinge ende debvoiren te willen doen, dat by haer E. den staet van oorloge aengenomen ende de versochte consenten voor het loopende jaer soo byde propositie vanden raet van state, als by hare Ho. Mog. totte saecken van Cleve *etc.* vruchtbaerlyck gedragen mogen worden, aengesien dat d'selve consenten sonder overgroten ondienst ende prejuditie vande gemeene saecke, langer nyet en cunnen vuytgestelt worden.

Te schryven aen de heeren staten van Utrecht, alsoo die heeren staten generael geloofweerdich bericht syn, dat openbaerlyck binnen Utrecht alnoch vercocht wordt seeker geschrifte, geintituleert: *Cort vertooch*, inde selve stadt gedruckt by Herman van Borculoo, geduyrende d'alteratie aldaer, tot nadeel ende prejuditie vanden staet van 't landt, ende dat hare Ho. Mog. verstaen, dat d'ampt vande heeren staten van Utrecht is, daertegen te versien ende te procureren by alle mogelycke middelen, dat de saecken binnen Utrecht tot onderlinge eenicheyt, vruntschap ende goede correspondentie beleyt, ende tot dien eynde geweert worden alle oorsaecken van verbitteringe, dat daerom haer Ho. Mog. begeeren, dat haer E. het vorder vercoopen ofte divulgeeren van 't voorsz. geschrifte, mitsgaders van alle andere fameuse libellen by placcaet communicatie mette borgermeesters van Utrecht ofte andersints, gelyck voor het beste gevonden sal worden, sullen verbieden ende doen ophouden.

MARTIS, den xx. Aprilis.

Presid.: Moersbergen. Presentes: Dorth, Brienen, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Jongema, Sloeth, Jellisz.

Opte requeste vanden capiteyn Jemes Setton, is geaccordeert, te schryven aen de heeren staten van Utrecht, dat sy dese ende andere compagnien, tot haren last byden staet van oorloge gerepartieert, willen aennemen, om confusie inden staet vanden lande voor te commen.

Item, van gelycken aen den raet van state, dat haer E de hant tot het voorsz. aennemen der compagnien, byde heeren staten van Utrecht willen houden.

SABBATI, den xxiiii. Aprilis.

President ende presentes die voorsz.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, gedateert binnen Utrecht den . . .*

Is geadviseert, opte brieven voorden middach ontfangen vanden raet van state ende der stadt Utrecht, ende de heere advocaet van Hollandt versocht, d'antwoort opte selve te concipieeren, volgende d'advysen vande provintien daerop verclaert, omme daer nae gearresteert te worden nae behooren, hetwelcke syn E. heeft aengenomen.

SONDACH, den xxv. Aprilis.

President ende presentes die voorsz., behalven Dorth.

Syn gelesen die concepten vande brieven, te schryven voor antwoort aen den raet van state ende magistraet van Utrecht, op derselver brieven, gisteren ontfangen, ingestelt byden heere advocaet van Hollandt, ter requisitie vande heeren staten generael.

Is gelast copie vande voorsz. brieven, mitsgaders vande antwoort opte selve, te senden aen de heeren staten van Utrecht, ende deselve te vermaenen, het senden van haere gedeputeerde te willen accelereren, opdat de saecken binnen Utrecht afgemaeckt mogen worden.

LUNAE, den xxvi. Aprilis.

Presid.: Sloeth. Presentes: Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, Walenburch, Symsz., Magnus, Moersbergen, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff van borgermeesteren, schepenen ende raet der stadt Utrecht, gedateert den* xiiii. *Aprilis*, daerby sy adviseeren, dat sy in handen vanden raet van state overgelevert hebben de resolutie, inde magistraet genomen, ende oock inde vergaderinge vande heeren staten van Utrecht ingebracht, op het concept van het compromis, ende alsoe sy niet anders en vermoeden, ofte d'heeren staten sullen verstaen, datgene, dat by hen wordt gesustineert, en is in recht ende redenen gefundeert, ende dat voor gantsch absurd ende onredelyck geacht moet worden, 't gene ter contrarie byde twee leden vande staten van Utrecht wordt gesustineert, dat sy daerom goetgevonden hebben, haere Ho. Mog. stracx daervan te adverteeren, ten eynde hare Ho. Mog. deselve twee leden believen te bejegenen, dat sy condescendeeren in 't gene dat byde magistraet naer recht ende reden wordt gesustineert, want haer soo voor haer selver als van wegen hare borgerye nyet gernden en is, in andere voegen te handelen, ofte die questieuse poincten te submitteeren.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Compareren die heeren: Schade, Goyer, van Amerongen, Hoeflaken ende secretaris Ledenberch, gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, hebben geproponeert ende schriftelyck overgegeven, 't gene hier nae volcht geinsereert:

Hooge Mogende, edele, erentfeste, hoochgeleerde, wyse ende seer voorsienige heeren.

Wy en twyffelen nyet, of uwe Ho. Mog. syn door de dagelycxe advertentien vande heeren raden van state ende anderen, wel geinformeert, van 't gene inde saecken van Utrecht gepasseert is, sedert 't vertreck vande voorsz. raden vuyt den Hage tot derselver wedercompste toe, vuytgesondert van 't gene, dat den voorsz. rade de vier leste dagen binnen Utrecht gebesoigneert heeft, omme te hebben voldoeninge van twee poincten, die den voorsz. rade verstonden, dat vande capitulatie binnen Jutphaes gemaeckt, noch niet voldaen en waeren, daervan het yerste was, het intrecken van *seecker fameus libel, t'Utrecht gedruckt, by Harman van Borculo*, 't welck daer noch openbaerlyck wordt vercoft; het andere was, het instellen van 't compromis inde voorsz. capitulatie gementioneert. Omme het yerste hebben die vanden voorsz. raet van state, den heere secretaris Huyghens gesonden inde vergaderinge vanden jegenwoordigen magistraet, ende deselve seer ernstelyck doen versoecken ende vermaenen, tot voldoeninghe vande voorsz. capitulatie, ende tot intreckinge van 't voorsz. *fameus libel*; dan en hebben die vande magistraet daertoe niet connen beweecht worden, gelyck uwe Ho. Mog. 't selve breder ende particulierlycker sullen mogen verstaen, vuyt den monde vanden genen, die hetselve wedervaeren is, daertoe wy ons refereren. Op het tweede hebben die staten van Utrecht verclaert, nyet van noode te wesen eenich nieuw compromis te maken, dewyle de geheele saecke vande ontstane commotie verbleven was ter dispositie vande heeren ambassadeurs der Coningen van Vranckryck ende Groot Britannien, uwe Ho. Mog., Syn Excell. ende den raet van state, als wesende eene saecke die generaliteyt in 't gemeen ende geheel toucherende, daervoor die oock by uwe Ho. Mog. aen ende byder hant genomen is, doch dewyle de voornoemde capitulatie daervan mentie maeckt, waren te vreden ende versochten (gelyck oock de gecommitteerde vande stadt Utrecht), dat den raet van state de voorsz. acte van compromis soude willen instellen, 't welck den voorn. rade aengenomen ende gedaen hebbende, heeft het concept vandien de heeren staten voorgelesen, ende is 't selve oock terstont by alle de steden goetgevonden, vuytgesondert by de gecommitteerde der stadt Utrecht, die verclaerden last te hebben, daerinne nyet te consenteeren, ten ware daer vuytgelaten worde de qualiteyt vande heeren staten 's landts van Utrecht in 't geheel, maer dat alleen gebruyckt soude worden de naem vande twee leden ende cleyne steden, ende dat oock de cleyne steden, gesien hebbende de poincten differentiael byden magistraet gemoveert, souden hebben verclaert, in wat poincten sy hemluyden jegens den magistraet oft tegens de twee eerste leden vande staten, in 't submitteeren, parthye souden willen maecken, dat oock, alvorens de voorsz. acte van submissie te passeeren, die voorsz. twee leden gehouden souden wesen, den magistraet te openen de poincten differentiael, die haer E. aen hare syde gesubmitteert souden willen hebben, in allen schyn, als oft hier waer een particulier questie, tusschen eenige leden vande staten van Utrecht alleenlyck, d'welcke niet en is, maer is dese saecke, gelyck vooren geseyt is, eene algemeene saecke, volgende d'Unie den bontgenoten t'samen toucherende. Want waer mede can den staet vande geunieerde landen, by Godt den Heere soo wonderbaerlyck bewaert ende gesegent, meer gekrenckt, in disreputatie ende ruine gebracht worden, als dat men sich by verrassinge ende tumulte tegens den wettigen magistraet opwerpt, deselve verwerpt, datelyck andere invoert, ende voorts de regieringe van een

geheel lantschap poocht te renverseeren, de fondamentale wetten, contracten ende ordonnantien vanden lande te breecken, ende te nyet te doen, andere nyeuwicheden naer appetyte inne te voeren, ende soo voorts in effecte het onderste boven te keeren. Uwe Ho. Mog. hebben seer wel geoordeelt, ende een yegelick can lichtelyck oordeelen, dat dit geen saecke en is, questieus tusschen eenige leden ofte personen vande staten van Utrecht in 't particulier, maer dat deselve raeckt de conservatie, eere, ruste ende welstant vanden geheelen staet der geunieerde Nederlanden, waeromme uwe Ho. Mog. oock goet ende nodich gevonden hebben, de saecke selfs byder hant te nemen ende te reprimeren de moetwillicheyden, t'Utrecht aengevangen, die ongetwyffelt vorder gelopen souden hebben, ende noch vorder loopen sullen, indien by uwe Ho. Mog., die nu door Godes genade binnen de stadt Utrecht, door het wys ende voorsichtich beleyt van Syne Excell. Prince Hendrick van Nassau ende den raet van state een tamelyck garnisoen gebracht hebben, nyet vorder ende sekerder voorsien en wordt; ende hebben daeromme de heeren staten van Utrecht niet goet gevonden te stellen eenige particuliere poincten tegens andere poincten, byden magistraet onder den naem vande gemeente gepretendeert, ende alsoo van eene gemeene saecke te maecken eene particuliere, ende daerop te commen in particuliere altercatien, debatten ende contrebatten, tot verweckinge van nyeuwe swaricheyden, scheuringe onder de leden ende enervatie vande yerst gedane submissie; alle 't welcke byde heeren raden van state aengehoort ende gemerckt synde, ende dat haer E. die vande magistraet der stadt Utrecht nyet en conden bewegen, omme de acte van compromis, sulcx die by haer E. ten versoucke als voren ingestelt was te accepteeren, ende dat haer E. geen voordeel meer binnen Utrecht en conden doen, hebben goetgevonden, haer weder naer den Hage te begeven, ende, afscheyt genomen hebbende, hebben de heeren staten van Utrecht ons belast ende gecommitteert, omme ons oock herwaerts te transporteeren, ende uwe Ho. Mog. te bedancken vande trouwhertige gesorge, die deselve met affectie ende daet voor de conservatie vanden welstant ende staet vande geunieerde landen in't gemeen ende van de provintie van Utrecht in't particulier syn dragende, versouckende, dat uwe Ho. Mog. gelieve de saecken nu voorts byder hant te nemen, ende te dresseren ende restitueren, alle 't gene tegens de gewoonlycke ordre des gemeynen landts tractaten ende wetten is ingevoert, voor soo veele 't selve tegens de capitulatie, tot Jutphaes gemaeckt, nyet en stryt, ende dat uwe Ho. Mog. binnen de stadt Utrecht nu soodanige vaste ordre ende remedie willen invoeren ende stellen, daermede de christelycke gereformeerde religie gemaintineert, de regieringe vanden lande ende publycque authoriteyt geasseureert, ende de gemeente in ruste, vrede ende eenicheyt gehouden mach worden, sulcx dat uwe Ho. Mog., Syn Excell. ende de heeren staten van Utrecht, gelycke inconvenienten, als nu aldaer, Godt betert, gevallen syn, niet meer en hebben te verwachten, ende aengemerckt daerinne gelegen syn alle de vruchten van soo vele moeyten ende costen, als by uwe Ho. Mog., hare Excell. ende raden van state syn aengewendt ende gesupporteert, die anders te vergeefsch ende sonder effecte soude wesen, soo vertrouwen wy, dat uwe Ho. Mog. dese saecke terstonts voorts byde hant sullen nemen, ende ten goeden ende gewenschten eynde brengen.

Hierop geadviseert wesende, is geantwoort, dat de heeren staten met grote devotie hebben verwacht, dat den raet van state, wesende t'Utrecht, aldaer souden hebben verricht, 't gene dat hun expresselyck was belast, namentlyck het dragen vande versochte consenten voor het loopende jaer, oock tot de saecke van Cleve ende het aennemen vanden staet van oorloge, dat daerom haere Ho. Mog. versoucken te verstaen, oft die heeren comparanten daerop gelast syn, ingevalle nyet, dat d'selve daertoe debvoir willen doen, ende de generaliteyt contentement geven, ende voor soo veele aengaet haere gedane propositie, is verclaert, dat de heeren staten de saecken van Utrecht altyts hebben gehadt in sonderlinge recommandatie,

gelyck deselve dat noch sullen doen, als daerane dat den staet van 't landt in 't generael ende in 't particulier ten allerhoochsten is gelegen, ende dat daerom hare Ho. Mog. opte voorsz. propositie (het rapport vanden raet van derselviger besoigne gehoort), sullen resolveren naer behooren.

MARTIS, den XXVII. Aprilis.

Presid. ende presentes die voorsz.

Die heeren raden van state, ter presentie van Syn Excell., doen sommier rapport van haer gebesoigneerde inde saecken van Utrecht, tot Jutphaes ende binnen Utrecht, met die vanden magistraet derselver stadt, ende in wat poincten dat haer E. de saecken aldaer gelaten hebben, van Utrecht vertreckende, communiceren de resolutie, die byden voorsz. magistraet haer E. in handen is gestelt, ende nae dat hiernae geresumeert was, den brieff vanden magistraet van Utrecht, vanden XIII. deses *stilo antiquo*, aen de heeren staten generael geschreven, mitsgaders d'antwoordt, daerop gerescribeert, ende den brieff die geordonneert was te schryven aen den raet van state, meenende, dat haer E. aldaer noch souden hebben gebleven, ende oock gelesen de remonstrantie, gisteren overgegeven byde aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, ende op alles gedelibereert, is geordonneert te schryven aenden voorsz. magistraet, dat de heeren staten wel hadden gemeent (beantwoodende haeren voorsz. brieff), dat den raet van state noch voor seekeren tyt tot Utrecht soude hebben gebleven, ende daerom goetgevonden, mette selve occasie, aen denselven raet te schryven, ende deselve te lasten het committeeren ende herwaerts senden vande gedeputeerde van Utrecht, tegen den bestemden dach van Maendage naestcommende, byden magistraet te vorderen, gelyck sy vuytte byleggende copie vanden brieff souden verstaen, maer alsoo haer E. op het afgaen vanden brieff inden Hage syn aengecommen, dat denselven is opgehouden, ende synde des anderen daechs oock alhier aengelant die gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, diewelcke seer urgeren ende daerop aenhouden, dat de saecken van Utrecht byder hant genomen, ende daervan een eynde gemaeckt soude worden, hare Ho. Mog. dienelyck hebben geacht, haer te doen dese rencharge, begeerende dat deselve niet en willen laten hare gedeputeerde in conformité van hare Ho. Mog. voorgaende, tegen den voorsz. dach precies alhier te senden, diewyle die besoigne ende die voorsz. gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, daernae opgehouden sullen worden, niet hebbende hun willen onthouden, dat die heeren staten van Utrecht tot Woerden hebben geproponeert, ende voor differentiale poincten van haerder syden, haere Ho. Mog. ende de gedeputeerde van Utrecht voorgestelt, ende daernae alhier doen reïtereren, gelyck deselve gedeputeerde alsdoen is verclaert (daerop dat haer E. gecommitteerde als nu wederom urgeren), te weten, eerst, dat het gepasseerde binnen Utrecht geduyrende die emotien gerepareert, ende dat voor het tweede poinct, ordre opte verseckeringe vande stadt, ende dat van gelycken voor het toecommende nyet meer en sal geschieden, metten aencleven vandien, genomen ende gestelt soude worden, tot ruste, vrede ende eenicheyt vande stadt ende de goede borgeren derselver.

Is oock geordonneert te senden copie vanden brieff, byde heeren staten generael ontfangen vande magistraet der stadt Utrecht, mitsgaders van 't gene daerop geantwoort is, ende oock aen den raet van state geordonneert was te schryven, meenende, dat haer E. aldaer noch souden hebben gebleven, ende vande voorsz. rencharge aen den welgeboren heere graeff Ernst van Nassau ende synder E. te versoucken, dat hem gelieve dienvolgende de goede bevorderinge byden magistraet te doen, ende de hant daeraen te houden, dat deselve hare gedeputeerde tegen Maendage naestcommende alhier precies senden, ende dat syne E. het commandement binnen Utrecht alnoch wil continueeren.

Is den raet van state gelast te maecken *verbael* van haer gebesoigneerde inde saecken van Utrecht tot Jutphaes, ende binnen de stadt naer het verdrach.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Compareren die aenwesende gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, communiceeren *eenen brieff*, by hen van Utrecht ontfangen, raeckende de verpachtinge vande gemeene middelen inde selve stadt, ende voorts innehoudende eenige advisen; ende alsoe die heeren comparanten daerop hebben versocht te verstaen het goet beduncken vande heeren staten, namentlyck op het verpachten van 't gemael, opten backer ende oock opten borger, welck gemael opten borger inde emotie is afgestelt.

Is met voorgaende advis vande selve heeren comparanten geresolveert, dat men van wege dese vergaderinge sal *schryven aen de heren staten* van Utrecht oft derselver gedeputeerde raden, alsoo den tyt voorhanden is, dat men de gemeene middelen gewoon is tot Utrecht te verpachten, ende d'heeren staten beducht syn, dat men onder d'een oft d'ander pretext de verpachtinge van het gemael opten backer sal soecken te contremineren, om 't selve interrupt te doen vallen, tot groot prejuditie ende schade vanden landtschap van Utrecht, dat daerom hare Ho. Mog. dienstelyck achtende, dat 't selve worde mette beste middelen voorgecommen, ten aensien oock, dat verhopentlyk corts een goet eynde der poincten differentiael mette compste vande gedeputeerden der stadt Utrecht, alhier beschreven tegen maendage naestcommende, gemaeckt sal worden, haer E. wel hebben willen vermanen, op 't gene wes voorsz. is, te letten ende den voorsz. impost van 't gemael opten backer, te verpachten, ofte doen collecteeren, alleenlyk voor den tyt van een maent ofte drye weecken, naer dat haer E. dat oorbaerlycxt sullen vinden, latende het gemael opten burger berusten totte decisie vande submissie.

JOVIS, den XXIX. Aprilis.

Presid.: Sloeth. Presentes: Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Moersbergen, Oennema, Jellisz., Clant.

Compareeren die gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, communiceeren *den brieff*, by haer ontfangen van Utrecht, gedateert van gisteren, daerby geadviseert wordt, dat die vanden magistraet aldaer vier vuytten haren hebben gecommitteert, omme te gaen nae de grote steden van Hollant, met instructie dienende tot defensie van hare saecke ende werck, versouckende, diewyle dit voorstel is van consequentie ende streckende, om te renverseeren d'ordre vanden staet van 't lant, dat de heeren staten generael souden gelieven daerop te letten, ende sulcx daerinne te versien, dat alle inconvenienten bytyts voorgecommen mogen worden.

Hebben voorts overgelevert seker concept van *een cort bericht*, dienende tot wederlegginge vande calumnien, daermede de wettige overheyt vanden lande van Utrecht, by seker gedruckt fameus libel, t'onrecht beschuldigt ende grotelycx geinjurieert wordt, hetwelcke de heeren staten van Utrecht van meeninge souden syn te laten vuytgaen, by soo verre als d'heeren staten dat alsoo goetvinden, versouckende daerop te verstaen derselver goetduncken.

Op beyde voersz. poincten gedelibereert wesende, is wel eenparichlyck verstaen, dat die proceduyren, aengevangen byden magistraet der stadt Utrecht, streckende van quaet tot erger, ende dat men daeromme met ernst behoort te letten, omme deselve voor te bouwen, doch evenwel beter geacht, dat men 't voorsz. senden simpelyck sal laten passeeren, ende aensien, hoe dat de saecken haer sullen schicken, diewyle sulcken ordre alrede inde steden van

Hollant is gestelt, datter verhopentlyck egeen inconvenient en is inde selve te verwachten, ende aengaende het gelesen concept ofte bericht, is ingelycx goetgevonden (diewyle die gedeputeerde van Utrecht verwacht worden tegen Maendage naestcommende), dat men sal ophouden voor als noch daerop te resolveeren.

Ontfangen *eenen brieff vanden welgeboren heere graeff Ernst Casimir van Nassau, geschreven tot Utrecht den* XXVIII. *Aprilis*, byden welcken syn E. adviseert, dat die magistraet van Utrecht hare gedeputeerde alhier sullen senden, volgende het begeeren vande heeren staten-generael, tegen Maendage naestcommende.

VENERIS, den lesten Aprilis.

Presid. ende presentes die voorsz.

Is ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden welgeboren heere grave Ernst Casimir van Nassau, gedateert binnen Utrecht den* XXIX. *deses*, innehoudende advis vande besendinge die den magistraet van Utrecht is doende aen de steden van Hollant, omme hare intercessie, is nae deliberatie (alvoren opte propositie des heeren van Bethune ende den *brieff* van welgemelten heere grave te resolveeren) goetgevonden, dat men alles den raet van state alhier ter vergaderinge sal communiceeren, ende haer E. met eenen onderrichten, met wat last die heeren ambassadeurs naer Vranckryck vertrocken syn, omme daer nae op alles te verstaen haer E. advys; 't voorsz. advys gehoort, is verstaen, dat men alvoren eyntelick te resolveeren, Syn Excell. eerst de voorsz. propositie ende brieff sal communiceeren, ende Syn Excell. onderrichten, waertoe dat d'heeren staten inclineren, te weten, om Syne Majt. (opte voorsz. propositie) promptelyck ende in rondeur te bejegenen ende oversulcx te vreden souden syn, aen te nemen het secours, dat van dese landen tot assistentie vande possiderende fursten belooft is, tegen den lesten Meye naestcommende te doen brengen tot Dusseldorp, ende de passage van Syne Majt. voorts te seconderen volgende syn begeeren, ende Syne Majt. op het poinct vande vivres te versekeren, dat men die commisen, die Syne Majt. alhier sal senden, om die te coopen ende besorgen, sal favoriseeren, gelyck die eygen commisen van het landt, ende met gelycken vrydom ende beste mesnage; ende soo veele het derde lith aengaet, dat hare Ho. Mog. de jegenwoordige gelegentheyt ende occasie geresolveert syn waer te nemen, gelyck deselve alrede begonst hebben, omme te commen tot het effect ende voldoeninghe vande conditien des tractaets des bestants, ende aengaende de saken van Utrecht, nademael uuytten brieff vanden welgemelten heere grave verstaen wordt de seekerheyt van 't gene, dat den magistraet voor heeft, dat men Syne Excell. sal onderrichten ende doen begrypen, dat die voorgenomen proceduyren vande voorsz. magistraet syn ruineux voor den staet van't landt, ten eynde Syne Excell. niet en gelieve deselve toe te staen, maer veel meer die te doen stuyten ende verhinderen by alle goede middelen daertoe dienende, ende syn hiertoe gecommitteert die heeren Brienen, Magnus, Jongstal ende tresorier.

SABBATI, den eersten Meye.

Presid. ende presentes die voorsz.

Gehoort den heere van Moersbergen, is opte instantie gedaen van wegen Syne Excell. geaccordeert, te schryven aen de heeren staten van Utrecht, ende deselve te versoucken ordre te willen geven, dat een canon met alle syne toebehoren ende vyff hondert scherpen, daertoe dienende, uuyt Utrecht gedoocht worden te volgen aen den controlleur Anthonie Mosnier ofte desselfs commis, dat d'heeren staten beloven, haer E. alles behoorlyck doen restitueeren

ofte de waerde daervan deuchdelyck te betaelen, daertoe dat haer E. desen sal dienen voor acte ende haere Mogende E. obligatie.

LUNAE, den III. May, *post prandium*.

Presid.: Clanth. Presentes: Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, Symsz., Magnus, Oennema, Sloeth, Jellisz.

Compareeren die aenwesende gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, recommandeeren seer serieuselyck, dat het die heeren staten generael soude gelieven hare saecken by der hant te nemen, overmits dat d'selve langer niet en can gedilayeert worden, sonder groten ondienst vanden lande in 't generael ende vande provintie van Utrecht in 't particulier, ende disreputatie van dese vergaderinge hierop geadviseert wesende, is goetgevonden, dat men deur den deurwaerder die gedeputeerde vanden magistraet der stadt Utrecht sal doen aenseggen, dat sy hem prepareren, omme tegen morgen voor den middach, ter clocke negen uren, ter vergaderinge te compareren, alsoo die heeren staten generael verstaen, alsdan voor te nemen de besoigne opte saecken van Utrecht.

MARTIS, den IIII. Mey.

Presid. ende presentes die voorsz. ende gecommitteerde raden vande heren staten van Hollant.

Syn ter vergaderinge gecompareert, Helsdingen, Buth, Salmius, ende advocaet Viana, gedeputeerde vande magistraet der stadt Utrecht, ende hebben ter presentie vanden heere ambassadeur Winwood, van Syn Excell. ende des raets van state (alvoren te willen proponeren) versocht, dat den heere van Moersbergen, als partye vande stadt soude opstaen, ende vuytte vergaderinge vertrecken, soo lange als de saecken van Utrecht sullen worden verhandelt, hetwelcke die heere van Moersbergen heeft gedifficulteert, sustinerende, dat hy de plaetse nyet en becleede als partye, maer als gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, om benevens die gecommitteerde vande andere provincien te helpen raden ende adviseren, 't gene dat dient tot ruste, vrede ende eenicheyt vande lantschap ende stadt Utrecht. Maer alsoo die comparanten sustineerden, dat des heeren van Moersbergen opstaen, by resolutie vanden 13. Aprilis, was bewillicht, is deselve vertrocken, om by hem de heeren gecommitteerden vande staten van Utrecht daer op te bevragen. Daer en tusschen is den raet van state afgevraecht, wat haer E. daervan wisten, hebben verclaert, dat het alsoo is geschiet. Hier nae is de voorsz. heer van Moersbergen weder binnen gecommen, met hem brengende de voorsz. resolutie, gedateert den XIII. Aprilis; maer heeft gesustineert, alsoe die magistraet van Utrecht het compromis, gelyck dat byden raet van state was ingestelt, niet en hebben tot noch toe geteekent, ende dat het schynt, dat die comparanten alnu yet nyeus begeeren te proponeren buyten de vyf differentiale poincten, dat hy daerom voor als noch niet gehouden en is op te staen, maer heeft verclaert, by soo verre als die voorsz. gedeputeerde het compromis begeeren te teeckenen, ende de vyf differentiale poincten, mitsgaders diegene, die van wegen de heeren staten van Utrecht syn gesubmitteert, van harentwegen mede submitteren, dat hy mogelyk sal bewilligen op te staen. Hierop ten beyden syden partyen vertrocken ende op het debat geadviseert wesende, naedat de voorsz. resolutie vanden XIII. Aprilis lestleden was gelesen, is verstaen, omme de saecke een eynde te mogen maecken, ende tyt te gewinnen, dat de heer van Moersbergen, volgende de voorsz. acte sal vertrecken, als dese saecke sal worden geventilleert ende daerop gedelibereert, sonder yemants prejuditie; maer is goetge-

vonden, alvorens dit te verclaeren, dat men die vande stadt Utrecht ierst sal afvragen, off sy het compromis, gelyck dat byden raet van state is ingestelt, sullen teeckenen, ende te vreden sullen syn, dat men opte differentiale poincten ten beyden syden gesubmitteert, sal besoigneren, als den heere van Moersbergen sal wesen opgestaen. Desen volgende die van Utrecht binnen gecommen synde, is hun, 't gene des voorsz. is, afgevraecht, die welcke, nae dat sy daerop eene *lange deductie* hadden gedaen van alle gepasseerde saecken, ende verclaert, dat de poincten, hun byden brieff vande heeren staten voorgestelt, te seer generael waren, te weten ierst, dat sy souden submitteren de reparatie vande gepasseerde saecken geduyrende de beroerten vande stadt, ende ten tweden de versekeringe, dat voor het toecommende van gelyken niet meer en soude geschieden, ende dat men hun oversulcx behoort te specificeren die poincten, die men verstaet behooren gerepareert te worden, mitsgaders in specie te verclaren, in wat voegen dat sy die stadt begeeren te verseekeren, gelyck dat tusschen partyen behoort, omme hun daerop te bedencken ende te mogen verclaren, hebben overgelevert *de commissie*, die sy vande magistraet hebben, hierna volgende geinsereert, gedateert den XVIII. Aprilis lestleden, mitsgaders die twaelf differentiale poincten, die sy begeren te submitteren van haerder syden, mette *verclaringen*, *justificatie* ende *schriftelyke bewysen*, daertoe dienende, verclarende, dat sy niet gelast en waren te submitteeren, noch oock eenigen anderen last te hebben, verder als inde voorsz. commissie is geexpresseert:

Wy borgermeesteren, schepenen ende raet der stadt Utrecht, doen condt, dat wy omme onse ende onse gemeene borgeren gemoveerde poincten differentiael, gementioneert in 't verdrach ende resolutie, genomen ende gemaeckt inden dorpe van Jutphaes, buyten Utrecht, den VI. Aprilis XVI^c ende thien, met hetgeene tot fundament van dien by geschrifte gestelt, ende tot verificatie diens annex is, in 's Gravenhage over te leveren aen de E. heeren ambassadeurs vande Grootmachtichsten Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, de Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Princel. Excell., stadtholder des gestichts van Utrecht, ende die E. heeren raden van state, ende vande selve oock nae mondelinge verhael (is 't noot) ende serieuse recommandatie by vuytsprake opte voorsz. poincten decisie te verwachten, oock mede omme de voorsz. poincten differentiael mit het fundament vandien voor te dragen, ende ten hoochsten te recommanderen de E. heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt, ofte haer E. gecommitteerde raden, gecommitteert ende gedeputeert hebben, committeren ende deputeren by dese de E. Hoochgeleerde Hendrick van Helsdingen, anderde borgermeester, Hendrick Buth ende mr. Anselmus Salmius, licentiaet, schepen der voorsz. stadt Utrecht, die tot hare assistentie sullen mogen nemen mr. Cornelis de Viana, als advocaet der voorsz. stadt, belovende voor ons ende van wegen onse gemeen borgeren, van weerden te houden, 'tgene dies aengaende byde voorsz. onse gecommitteerde sal worden gedaen. Actum t'Utrecht, den XVIII. Aprilis, XVIe ende thien, naer den ouden styl, geteeckent J. DE LEERDAM.

Hierna die voorsz. comparanten vertrocken wesende, is de voorsz. commissie met het gevoechde geschrifte, daermede overgegeven, gelesen, ende geproponeert, oft deselve commissie verstaen wordt te wesen suffisant, omme conform het reces tot Woerden ende het inhouden vanden brieff van die heeren staten generael aen de stadt Utrecht geschreven, daerop te treden in besoigne, ende na deliberatie eenparichlyck byden voorsz. heere ambassadeur, die heeren staten generael, Syn Excell. ende den raet van state verclaert *neen*, omme dat de voorsz. commissie niet vorder en dient als totte poincten van eene syde, te weten byde voorsz. comparanten overgegeven, ende is voorts goetgevonden, dat men die gecommitteerdens vande heeren staten van Utrecht alhier ter vergaderinge sal bescheyden, ende haer E. die voorsz. commissie ende articulen communiceren ende aenseggen, dat die gedeputeerde vande stadt

Utrecht verclaert hebben, dat sy egenen anderen last noch commissie en hebben. Desen volgende die voorsz. heeren gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, ter vergadering de voorsz. commissie ende poincten voorgelesen, ende haer E. afgevraecht synde, of sy daer tegens iets hebben te seggen, hebben deselve daerop gedaen *seecker mondeling vertooch*, ende de voorsz. commissie insuffisant vindende, om dat deselve niet en is conform het accoort, tot Jutphaes gemaeckt, houdende, dat die vande stadt sullen submitteren de differentiale poincten van wedersyden, hetwelke daerby niet en worde gedaen, overmits dat de voorsz. commissie niet vorder en staet (!), als op haer eygen differentiale poincten, hebben instantelyck versocht, dat sonder langer vuytstel, ten regarde van het peryckel daerinne gelegen, de heeren staten generael, volgende het derde articul vande Unie, ende het versouck vande heeren staten van Utrecht tot Woerden gedaen, alle 't gene binnen Utrecht, byde leste commotie ende met gewelt tegens d'ordre ende gerechticheyt vande staten is geattenteert ende ingebroken, costeloos ende schadeloos souden doen repareren, ende dat voorts opte versekeringe vande stadt ende voor het toecomende sulke ordre gestelt soude worden, dat men hierna soodanigen oproerten ende inconvenienten nyet meer en hebbe te vresen, opdat de goede borgeren ende ingesetenen vande stadt in ruste, vrede ende eenicheyt leven, den staet vande geunieerde Nederlanden in sekerheyt gestelt, ende hare Ho. Mog., Syn Excell. ende de staten van Utrecht, dies eens gerust mogen wesen, welverstaende, indien hier nae oirbaerlyk ende dienlyck bevonden wordt, inden staet vanden lande van Utrecht yet te reformeeren ende verbeteren, dat haer E. daerinne seer gaerne sullen doen, 't gene dat byde heeren staten, Syn Excell. ende den raet van state bevonden sal worden te behooren. Die heeren comparanten syn versocht haer mondelyck vertooch ende gedaen versouck, schriftelyck in te stellen ende over te geven.

MERCURII, den v. Mey.

Presid. ende presentes die voorsz., met eenige extraord. gedeputeerde van Hollant.

Syn ter vergaderinge gecompareert die heere Winwood, ambassadeur des Coninex van Groot Brittannien, Syn Excell. ende raet van state, ende nae dat gesien is geweest het vertooch, schriftelyck ingestelt ende overgegeven byde heeren gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, opte begeerte vande heeren staten generael, mitsgaders de gevoechde schriftelycke poincten vande contraventien byden magistraet van Utrecht, van het tractaet tot Jutphaes gemaeckt, is in deliberatie geleet, oft de saecken van Utrecht in sulcke termen ende staet gebracht syn, door het gehoor van beyde parthyen, ende by hetgene datten beyden syden is overgegeven, dat men daerop *de plano* resolutie soude moghen nemen, ofte dat beter soude syn, de saecke noch te dilayeeren, omme deselve nader te examineeren, ende alles geconsidereert, eenparichlyck met gemeen advis verstaen, dat men de saecke een eynde behoort te maecken, sonder die langer te traineeren, daermede de stadt in ruste ende versekertheyt gebracht mach worden, doch dat men die soo sal examineeren, bewegen ende considereren, dat men woort ende gelove houdende, voor alle de werelt mach met welgefundeerde redenen verdedigen de resolutien, die men vuyte contraventien des tractaets, gedaen by die vande magistraet, sal goetvinden te nemen; ende is desen volgende, nae dat op alles was behoorlyck met alle consideratien geleth, ende in 't besundere bewogen de voorsz. contraventien, als namentlyck, dat die vanden magistraet nyet en hebben willen intrecken haer fameulx libel, noch oock teekenen d'acte van submissie, ende verscheyden andere contraventien, naerder byden raet van state verclaert ende in 't geschrifte byde heeren gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, particulierder geexpresseert, die t'samen notoir

syn, is eyntelyck met gelycke eenparicheyt ende eenheylige stemmen verstaen ende geresolveert, dat men den nyeuwen magistraet van Utrecht inde emotie gestelt, sal afstellen, ende den ouden magistraet mette afgestelde officieren in hare bedieninge wederom restablisseren, ende van gelycke de middelen van contributien afgestelt inde voorsz. emotie, weder opstellen ende dat mette beste seekerheyt, voorsichticheyt ende discretie, dat men voorts oock ordre sal stellen opte verseekeringe vande stadt, op dat voor het toecommende gelycke inconvenienten voorgecommen mogen worden, ende ten selven effecte byder hant nemen die twaelf differentiale poincten, die van wegen die magistraet schriftelyck syn overgegeven, ende daerop resolveeren, gelyck voor den dienst vanden lande ende den welstant vande stadt Utrecht, ten meesten contentement vande gemeente sal cunnen geschieden, ende is den raet van state versocht, dese resolutie volgende haer E. advis wel geraisonneert inne te stellen, omme daer nae geresumeert ende gearresteert te worden naer behooren, ende worden haer E. gecommitteert ende geauthoriseert, om de voorsz. resolutie te effectueeren.

Is voorts gelast, dat men dese resolutie sal houden secreet, doch goetgevonden, dat men den welgeboren heere grave Ernst van Nassau, tot Utrecht commandeerende vande selve resolutie, advis sal geven, om ondertusschen op alles te letten.

JOVIS, den VI. Mey.

Presid. ende presentes die voorsz., behalven die extraord. gedepp. van Hollant.

Is gelesen het concept vande resolutie, gisteren genomen opte saecken van Utrecht, ingestelt byden raet van state ende gearresteert, dan is goetgevonden, dat den raet deselve noch eens sal resumeeren, ende in eenige poincten de contraventien claerder expresseeren ende deselve effectueeren met advis ende assistentie vanden welgeboren heere grave Ernst van Nassau, ende dat men tot dien eynde, de commissie daertoe dienende, onder aen de voorsz. resolutie sal stellen, ende die gecommitteerde met behoorlycke brieven van credentie, daertoe dienende, versien, als eenen aen den nyeuwen magistraet, ende eenen aen den ouden magistraet, ende eenen aen den welgemelten heere grave Ernst.

Hier nae volcht geinsereert de resolutie, inde saecke van Utrecht genomen, gelyck deselve is geresumeert ende vuytgegeven.

Gedelibereert inde vergaderinge vande Ho. Mog. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, ter presentie vanden heere ambassadeur van Syne Maj[t]. van Groot Brittannien, Syn Excell. ende raet van state, opte propositien byde heeren staten van Utrecht ter eenre, ende die gedeputeerde der stadt Utrecht ter andere syde, mette andere consideratien, daer vuyt resulteerende, belangende hare onderlinge differenten, gedaen ende overlecht wesende, hoe dat in Januario lestleden de gemeente van Utrecht sich in wapenen begeven hebbende, die wettelycke magistraet hebben afgestelt, ende eenen anderen magistraet, naer haer goetduncken, inde plaetse gestelt, die oock (op belofte, dat daermede alles soude gestilt syn) geaggreert synde, al evenwel de oproerige gemeente de wapenen niet en heeft willen nederleggen, tot dat eenige middelen van contributien syn datelyck afgestelt, soo dat Syn Excell. met eenige gedeputeerde daerover derwaerts getrocken synde, ende al evenwel de insolentie noch meer aldaer toenemende, die voorsz. Ho. Mog. heeren staten generael mette heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien ende raet van state getrocken syn tot Woerden, ende aldaer Syn Excell. ende voorsz. gedeputeerde by missive beroepen, alwaer alnoch (doch te vergeefsch) die gedeputeerde vande stadt ernstelyck vermaent syn, de differenten, ten beyden syden gemoveert, te stellen tot decisie vande heeren staten generael, soo wel als die heeren staten van Utrecht alreede gedaen hadden, sulcx dat

noch daernae die vande stadt nyet wesende tot gevoechlyckheyt te bewegen, die heeren staten generael eyntelyck genootsaeckt syn geweest, sulcke onbehoorlycheeden, by datelycke wegen te doen rechten, waer over dat ten lesten seker verdrach tot Jutphaes is gesloten, waerby onder anderen die voorsz. alsoo nieuw gestelde magistraet is gecontinueert tot Remigii toe naestcommende, mits dat sy de voorsz. differenten souden stellen aen de voorsz. heeren ambassadeurs, staten generael, Syn Excell. ende raet van state, welck verdrach hoe wel in alle syne poincten by partyen ten wedersyden strictelyck hadde moeten naegecommen ende onderhouden syn geweest, nochtans alsoo ter contrarien t'sedert 't selve, by die vande stadt in diversche merckelycke poincten is geinfringeert ende gevioleert, als namentlyck dat die vande stadt tot noch toe weygeren te passeeren ende te teeckenen d'acte van compromis, die byden raet van state ter begeerte vande partyen is ingestelt, dat sy haere gedeputeerde totte selve submissie, niettegenstaende de ernstige vermaninge ende beschryvinge der heeren staten generael, niet volcommelyck en hebben gecommitteert, dat sy het libel geintituleert: *Cort vertooch*, als wesende scandaleux ende tot seditie verweckende, ter vermaeninge vanden raet van state, hebben geweygert te verbieden te vercoopen, dat sy ongestraft hebben gelaeten diegene, die sich oproerlick tegen het ingecommen garnisoen, den iersten avont ofte nacht, gestelt hadden, dat een vande twee borgermeesteren niet alleenlyck verswegen heeft, de ordre, die Syn Excell. graeff Hendrick 's daechs te voren hem verclaert hadde, die by het garnisoen opte wacht soude gehouden worden, waerover 't voorsz. gevaerlyck oproer is toegecommen, maer dat d'selve borgermeester inde selve commotie ten aenhooren van veele oproerige inwoonders, oock openbaerlyck tegens een vande principaele officiers van 't selve garnisoen, verclaerde in substantie, dat wel vreemt was, dat die soldaten de wacht daer op 't stadhuis quamen houden, tot apparent peryckel van eene grouwelicke bloetstortinge, ende dat sy oock vande Ho. Mog. heeren staten generael andere vergaderinge over de kennisse van heure differenten hebben begeert, als tot noch toe gebruyckelyck is geweest, sonder te hebben willen letten opte ernstige vermaninge, die haer nochtans dienthalven by de Ho. Mog. heeren staten generael te voren was gedaen, daertoe noch gebruyckende onsedige termen van schryven, als de wettelycke regieringe der heeren staten generael by die van Duc Dalve oft der Spaignaerden gelyckende, behalven noch diversche andere voornemen, grotelycx streckende tot disreputatie der hooge authoriteyt, ende tegen de gemeene ruste vanden staet ende stadt van Utrecht, soo is ten aensien van alle 't selve ende om te versien dat argers niet en ontstae, tsamentlyck goetgevonden ende geresolveert, dat de jegenwoordige magistraet (als in soo veel merckelycke poincten 't voorsz. verdrach te buyten gegaen ende gevioleert hebbende), sullen van haeren eedt ende dienst ontslagen, ende wederom behoorlyck ingestelt worden de wettelycke magistraet ende officieren, eensamentlyck sulcke generale middelen, die in Januario lestleden by oproer onbehoorlyk syn afgestelt geweest, ende wordt den raet van state versocht ende geauthoriseert, met assistentie vande welgeboren heere grave Ernst van Nassau, tot het voltrecken ende effectueeren vande voorsz. afstellinge ende aenstellinge.

Ende voorts den heeren staten van Utrecht met authoriteyt ende behulp by te staen, in alle 't gene sy tot nootelycke directie der saecken, den raedt sullen versoucken. Gedaen ter vergaderinge vande Hoochgemelte Mogende heeren staten generael, opten VI. Meye in 't jaer XVI^c ende thien.

Eod., post prandium.

President ende presentes die voorsz.

Die heeren gedeputeerde, vuyt elcke provincie een, syn met de aenwesende gedeputeerde

vande stadt Utrecht geweest in communicatie opte poincten differentiael, by haer overgegeven, ende namentlyck rakende het afdoen vande brouweryen ende neeringen ten platten lande.

VENERIS, den VII. Mey, *post prandium.*

Presid. ende presentes die voorsz.

Syn bescheyden ende ter vergaderinge gecompareert, vande gedeputeerde der stadt Utrecht, Buth ende Viana, synde die borgermeestere Helsdingen ende Salmius naer Utrecht vertrocken, ende is hun aengeseet, dat die heeren staten generael, geleth hebbende opte propositien ende stucken, ten beyden syden overgegeven, ende bevindende, dat haerlieder procuratie is defectueulx, om de saecken verder byder hant te nemen, als rakende de poincten differentiael, by hun overgegeven, dat hare Ho. Mog., soo daerom als om eenige andere goede consideratien, inde voirsz. saecken voirder niet en cunnen gedoen, dat oversulcx de voorsz. gedeputeerde wel sullen mogen vertrecken, ende die magistraet van Utrecht ende haer selver versekeren, dat hare Ho. Mog. den welstant vanden staet ende stadt Utrecht, altyts sullen hebben in sunderlinge recommandatie, ende daer voren doen alles wat redelyck ende billyck sal worden bevonden, ende te strecken tot ruste, vrede ende eenicheyt vande borgeren ende ingesetenen vande selve stadt. Hierop hebben de voorsz. gedeputeerde van Utrecht geantwoort, dat sy vorder niet en hebben gedaen, als sy en syn gelast geweest, vertrouwende dat echter de heeren staten generael den welstandt, ruste, vrede ende eenicheyt vande stadt sullen hebben ende houden in recommandatie, ende tot dien eynde alle goede consideratien nemen opte poincten, van wegen de stadt overgegeven, omme te voorcommen alle inconvenienten, ende dat gelycke emotien niet meer en geschieden.

Hier nae syn bescheyden ende ter vergaderinge gecompareert die gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, ende is haer E. openinge ende onderrichtinge gedaen, van't gene byde heeren staten met gemeen advis vande heeren ambassadeurs, van Syn Excell. ende des raets van state is geresolveert, ende den raet van state gelast te effectueeren, daerom dat haer E. desen morgen naer Utrecht vertrocken syn, ende hebben haer Ho. Mog. haer E. voorts generalyck ende particulierlyck seer serieuselyck gerecommandeert, alle saecken daernae te willen beleyden, sonder eenige partyschap te thoonen, dat ruste, vrede ende eenicheyt inde stadt onderhouden mach worden, ende voorts opte differentiale poincten, byde stadt overgegeven, sulcx te letten ende ordre te stellen, dat aen de gemeente contentement gegeven mach worden in alle redelycheyt ende billycheyt, hetwelcke die voorsz. heeren gecommitteerde hebben aengenomen, die heeren staten van Utrecht te rapporteeren, ende aen alles de goede handt te sullen houden, bedanckende voorts die heeren staten generael vande vaderlycke sorge, die hare Ho. Mog. tot het restablissement der saecken binnen Utrecht hebben gedragen, mitsgaders voor de gedaen costen, moeyten ende arbeyt, om daertoe te commen, bekennende seer geerne, dat d'heeren staten van Utrecht daerover ten alderhoochsten aen hare Ho. Mog. syn verbonden ende vorder noch sullen blyven.

DOMINICA, den IX. Mey.

Presid. et presentes?

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, vanden achtsten Meye, geschreven binnen Utrecht,* inhoudende de particulariteyt, in wat voegen dat haer E. geeffectueert hebben de resolutie, genomen op het afstellen vanden nyeuwen magistraet ende

het restablisseeren ende reintegreren vanden ouden magistraet aldaer, sonder eenige emotie, daerby gevoecht wesende copie vande amnestie, by haer E. gepubliceert.

DOMINICA, den XVI. Mey.

Presentes: Symsz., Bentinck, Magnus, Oennama, Sloeth, Jellisz., Clant.

Item, ontfangen *eenen brieff vande heeren gedeputeerde vande staten van Utrecht, vanden* IV. *Mey, stilo antiquo*, daerby haer E. adverteren, dat sy sullen opbrengen het derde part van haer quote, inde ses hondert duysent guldens, geaccordeert tot subsidie vande duitsche fursten.

LUNAE, den XVII. Mey, *post prandium.*

Presid.: Oldenbarnevelt. Presentes: Bentinck, vander Laen, Symsz., Magnus, Oennama, Sloeth, Jellisz., Clant.

Ontfangen *eenen brieff vanden raet van state, geschreven tot Utrecht den* XVI. *deses*, ende is geresolveert, daerop, met advis van Syn Excell., t'antwoorden, dat al voor het ontfangen desselfs ordre genomen was, dat inde plaetse vande compagnien, vuyt Utrecht te trecken, gedestineert totten tocht nae boven, tot assistentie vanden Cheurfurst van Brandenburch ende furst vander Nyenburch, andere compaignien inde selve stadt tytelyck gesonden souden worden, volgende haer E. vermaninge, ende wat belanght het commandement, over het garnisoen aldaer, diewyle die welgeboren heere grave Ernst van Nassau insisteert, omme daervan ontslagen te worden, ende dat den voorslach, by syn E. gedaen, vanden persoon des colonnels Ogle, omme in syn E. plaetse te commandeeren by provisie, met advis van Syn Excell. is goetgevonden, dat hare Ho. Mog. denselven datelyck alhier sullen beschryven, omme hem naer Utrecht te schicken, ende den welgemelten heere grave van 't voorsz. commandement t'ontlasten.

Te schryven aen den colonnel Ogle: alsoo de heeren staten goetgevonden hebben, hem te gebruycken omme by provisie te commandeeren over het garnisoen binnen Utrecht, dat hare Ho. Mog. daerom begeeren, dat hy in diligentie hem herwaerts sal vervoegen, omme daerop naerder derselver meeninge te verstaen, ende hem voorts naer Utrecht, ten eynde voorsz. te transporteren.

MERCURII, den XIX. Mey.

Presid. ende presentes die voorsz.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande stadt van Utrecht, gedateert den* VIII. *May* 1610, *stilo veteri*, byden welcken haer E. adverteeren, dat sy, omme redenen daerinne verhaelt, geresolveert hebben, den heere van Brakel vuytter stadt te doen vertrecken binnen vier en twintich ueren, ende d'incompste totte selve te verbieden, anders dan met voorgaende schriftelyck consent des raets van Utrecht.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz.

Is den colonnel Ogle, alhier beschreven, ter vergaderinge gecompareert, ende hem aengeseet, dat d'heeren staten, mettet goetvinden van Syn Excell., begeeren, dat hy hem naer Utrecht sal transporteeren, omme over het garnisoen vande selve stadt provisionelyck te commandeeren, ende hem tot dien eynde addresseeren aen den raet van state, aldaer wesende, die hem ordre sullen geven, waernae dat hy hem sal hebben te reguleeren, ende dat

Syn Excell. hem sal geven acte tottet voorsz. commandement, ende is voorts vermaent ende belast, mette heeren staten van Utrecht te houden alle goede correspondentie.

VENERIS, den XXI. Mey.

Presid.: van Brederode. Presentes: Ghiessen, Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, vander Laen, Symsz., ende andere gedeputeerde van Hollant, Magnus, Oennama, Sloeth, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, geschreven tot Utrecht, den* XVIII. *Meye*, daerby haer E. adverteeren, dat die vande magistraet, door drye hare gedeputeerde hun hebben doen aengeven, alsoo den heere van Brakel inde stadt gecommen synde, veel vande inwoonderen (die hun anders begonden seer wel te stellen tot ruste ende stilte) daer door wederom schynlyck het hooft hebben beginnen op te steecken ende totten anderen te loopen ende communicatie te houden, daer door die magistraet in sorge waeren, dat wederom eenige nieuwigheyt verwect soude geraken te worden, dat sy, om 't selve voor te commen, met gelycke stemmen geresolveert hadden, den voorsz. heere van Brakel by acte te doen insinueeren, dat hy binnen XXIIII ueren soude hebben vuytte stadt te vertrecken, ende daer niet weder in te commen, sonder voorgaende behoorlyck consent, versouckende dat den raet hen 't selve soude laten gevallen, ende dat sy hem 't selve niet en hebben willen weygeren.

SABBATI, den XXII. Mey.

Presid. ende presentes die voorsz.

Compareeren ter vergaderinge die heeren Jongstal, raedt van state, ende die tresorier generael de Bye, gecommitteerde vanden raet van state, communiceeren, by last vanden raet, de navolgende acte:

Die staten vanden lande van Utrecht, eenige reysen vergadert geweest synde, omme t'samentlycken te disponeren opte differentiale poincten, voor de Ho. Mog. heeren staten generael gemoveert, ende bevindende dat hetselve by hemluyden qualyck can worden gedaen, synde nochtans alle de leden vande staten 's lants van Utrecht, tot onderlinge liefde, eenicheyt ende vrede genegen, hebben, tot meerdere vorderinge ende vasticheyt vandien, goetgevonden, dat de voorsz. differentiale poincten, volgende de submissie by de E. heeren raden van state worden gedecideert, versouckende deselve heeren raden van state, dat haer E. gelieve die heeren ambassadeurs, die Ho. Mog. heeren staten generael ende syne princel. Excell. daervan door yemant vuyt haer E. midden rapport te doen doen, ende te versoucken authorisatie op haer E., omme de voorsz. decisie te mogen doen, sulcx als haer E. ten meesten verseekerheyt, ruste ende welstant vande geunieerde landen in 't generael, ende vande provincie ende stadt van Utrecht in 't particulier, sullen bevinden te behoren, belovende die voornoemde staten ende magistraet der stadt Utrecht in goeder trouwe te sullen onderhouden ende nacommen, doen onderhouden ende nacommen, by een yegelick dient behoort, al 't gene byde voorn. heeren raden van state vuytgesproken ende geordonneert sal worden. Des t'eenen oirconden, soo hebben de voorn. staten ende magistraet der stadt Utrecht, dese by hare respective secretarissen ende zegelen doen onderteyckenen ende bevestigen binnen Utrecht, opten XI. Meye XVI^{c} thien. Onderstont: aldus ter ordonnantie van myne heeren die staten 's landts van Utrecht, geteyckent G. DE LEDENBERCH. Daer beneffens stont noch: ter ordonnantie van myne heeren die magistraet der stadt Utrecht, geteeckent G. DE LEERDAM. Versouckende die voorsz. heeren comparanten, dat die Ho. Mog. heeren staten generael, den

raet van state volgende 't versouck vande voorsz. acte soude gelieven te authoriseren, is goet gevonden, alvooren hierop te disponeeren, dat die heeren comparanten hierop eerst sullen hooren het goet bevinden van Syn Excell., ende daernae vande heeren ambassadeurs, by soo verre als Syn Excell. inde voorsz. authorisatie egeen swaricheyt en maeckt.

DOMINICA, den XXIII. Mey.

Presid.: Oldenbarnevelt. Presentes: Ghiessen, Brienen, Bentinck, vander Laen, Symsz., ende andere gedeputeerde van Hollant, Magnus, Oennama, Sloeth, Jellisz., Clant.

Compareren die heeren Jongstal, raedt van state, ende tresorier generael de Bye, rapporteeren dat haer E., volgende het goet bevinden vande heeren staten generael, Syn Excell. eerst, ende daer nae die heeren ambassadeurs gecommuniceert hebben d'acte, by hem overgebracht vande heeren staten van Utrecht ende den magistraet derselver stadt, ende dat dieselve hun verclaert hebben, nademael dat die voorsz. parthyen te vreden syn de decisie vande differentiale poincten te stellen aen den raet van state, dat haer E. ende Syn Excell. 't selve mede goetvinden, ende daer inne bewilligen, dat den raet van state daertoe sal worden geauthoriseert. Hierop gedelibereert wesende, is geresolveert gelyck hiernae volcht geinsereert:

Die staten generael der vereenichde Nederlanden, gehoort het rapport vande heeren Gellius Jongstal, raet van state, ende Joris de Bye, heere van Albrantsweert, tresorier generael, gecommitteerde vanden selven raet, ende gesien hebbende d'acten vande heeren staten van Utrecht ende vande magistraet derselver stadt, gedateert vanden XI. deses, *stilo veteri*, by d'welcke sy t'samen versoucken, authorisatie opden voorsz. raet van state, tot Utrecht wesende, omme te mogen doen de decisien vande differentiale poincten, voor hare Ho. Mog. gemoveert, sulcx als den voorsz. raet ten meesten verseekertheyt, ruste ende welstandt vande geunieerde landen in 't generael, ende vande provincie ende vande stadt van Utrecht in 't particulier sullen bevinden te behoren, met expresse belofte, van in goeden trouwen te sullen onderhouden ende naecommen, doen onderhouden ende naecommen by eenen yegelyck die 't behoort, alle 't gene byde voornoemde heeren raden van state daerinne vuytgesproken ende geordonneert sal worden, hebben met bewillinge ende goetbevinden vande heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, ende van Syn Excell. (van 't voorsz. versoeck rapport gehad hebbende) den voorsz. raet van state gecommitteert ende geauthoriseert, committeren ende authoriseeren mits desen, omme in conformité van 't voorsz. versouck, de voorsz. differentiale poincten te vuideeren, decideeren ende eyntelyck af te doen, gelyck haer E. tot meeste verseekertheyt, ruste ende welstant des landts ende stadt van Utrecht, na gelegenheyt van saecken sullen bevinden te behooren. Gedaen *etc.*

De heer Jongstal, na de voorsz. genomen resolutie, heeft verclaert, dat den tyt van syne bedieninge inden raet van state was geexpireert, ende dat hy brieven vande heeren staten van Vrieslant hadde ontfangen, omme te resideeren inde vergaderinge vande heeren staten generael, die welcke syn E. van meeninge was nae te commen, sulcx dat syn E. difficulteerde ende swaricheyt maeckte, wederom naer Utrecht te keeren, omme inde besoigne, volgende de voorsz. acte, metten raet te continueren, maer seer serieuselyck byde heeren staten generael versocht synde, ten dienste vanden lande, byden raet soo lange te willen blyven, ende metten selven besoigneren, tot dat de voorsz. differentiale poincten, vuyt crachte vande voorsz. authorisatie, sullen syn afgehandelt, heeft syn E. daerinne bewillicht, sonder prejuditie, ende is mitsdien verstaen ende geresolveert, dat binnen middelen tyde (oock sonder prejuditie) de heer Oennema inde vergaderinge vande heeren staten generael sal continueeren, gelyck dat gisteren alsoo oock is verstaen.

MERCURII, den II. Juny, *post prandium.*

Presid.: Oennama. Presentes: Pieck, Biesman, Beuckel, Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, Asperen, D[r]. Sebastiaensz., Symsz., Magnus, Sloeth, Jellisz., Clant.

Ontfangen *eenen brieff vanden raet van state, vanden eersten deses*, daerby haere E. oversenden copie vande publicatie, die haer E. gisteren tot Utrecht gedaen hebben, by dewelcke verclaert wordt, dat die poincten, schriftelyck overgegeven byde heeren Dirck Canter ende Hendrick van Heladingen, tot vier ende seventich toe, mitsgaders diegene aengedient byden heere van Brakel, verscheyden vande selve syn onwaerachtich, eenige buyten reden, ende van quade ende ongefundeerde illatie ofte gevolch, ende de resteerende van egeen consideratie, ende dat daerom haer E. imponeerende allen een ygelick een eeuwich geswych ende *silentium*, verboden ende geinterdiceert hebben allen ende een yegelyck, van wat staet, qualiteyt ofte conditie sy syn, die heeren staten van Utrecht, hare gecommitteerde officieren ende dienaers, met woorden, schriften ofte wercken, directelyck ofte indirectelyck, in wat plaetse ofte vergaderinge, in 't heymelicke ofte openbaer, 't selve soude moghen wesen, in 't minste niet meer te schelden, lasteren ofte injurieeren by lyfstraffe, *etc.*

JOVIS, den X. Juny.

Presid.: Jellisz. Presentes: Biesman, Brienen, Poelgeest, Oldenbarnevelt, vander Laen, D[r]. Sebastiaen, Symsz., Magnus, Joachimi, Jongema, Oennama, Coenders, Clant.

Ontfangen *eenen brieff vanden raet van state, gedateert tot Utrecht den* IX. *deses*, daermede haer E. oversenden copie vande vuytspraecke, by deselve gedaen vande differentiale poincten, gedaen tusschen die heeren staten vanden lande van Utrecht ende de magistraet der stadt Utrecht, vermogens d'acte van authorisatie, haer E. tot dien eynde gegeven.

MERCURII, den XVI. Juny.

Presid.: Coenders. Presentes: Biesman, Beuckel, Brienen, Bentinck, Poelgeest, Oldenbarnevelt, Asperen, Symsz., Magnus, Joachimi, Jongema, Oennama, Jellisz.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vanden raet van state, vanden* XV. *deses*, daerby haer E. adverteeren, dat taedert de gedaen vuytspraecke tot Utrecht vande differentiale poincten, dat oock geleth is opte persoonen, tot vermeerderinge van het eerste lith der geëligeerden, mitsgaders oock van het lith vande ridderschap, ende dat, nadat byden magistraet vier persoonen daertoe waeren genomineert, namentlyck Jonckers Johan van Renesse, proost van St. Johan, Gysbert v. Hardenbrouck, Johan Grovesteyns, ende Plois, dat deselve daertoe eyntelyck syn geëligeert, ende wat aengaet het lith vande ridderschap, dat daertoe alleene beschreven is Joncker Fredrick van Baexen, *etc.*

LUNAE, den XXI. Juny.

Presid.: Biesman. Presentes: Beuker, Brienen, Bentinck, Oldenbarnevelt, Asperen, Symsz., Magnus, Jongema, Oennama, Jellisz., Clant.

Te schryven aen den raet van state, dat haer E. haere wedercompste herwaerts niet en willen precipiteeren, maer aldaer noch drie ofte vier dagen verblyven, ende ondertusschen vorderen de afhandelinge vande saecken, die haer E. presentie ende interventie vereyschen, soo raeckende de verseeckeringe vande stadt als andersints.

Te schryven aen de heeren staten van Utrecht, nademael jegenwoordich geschreven wordt aen den raet van state, dat d'heeren staten goetvinden, dat haer E. tot Utrecht noch drye ofte vier dagen verblyven, niettegenstaende dat derselver presentie alhier ten hoochsten gerequireert wordt, dat hare Ho. Mog. daerom versoucken ende begeeren, dat haer E. soo veel willen doen, dat binnen middelen tyden de saecken, die de presentie ende interventie vanden raet vereysschen, afgehandelt mogen worden.

JOVIS, den XXIIII. Juny.

Presid.: Biesman. Presentes: Beucker, Brienen, Bentinck, Poelgeest, Oldenbarnevelt, Asperen, Duyck, Symsz., Magnus, Jongema, Oennema, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, vanden* XIII. *deses, stilo antiquo*, daer by haer E. versoecken, dat d'heeren staten generael souden gelieven inne te sien, d'importantie vande versekertheyt vanden staet van Utrecht, ende oversulcx den raet van state by nyeuwe missive aen te schryven, van Utrecht niet te scheyden, voor dat het poinct van d'asseurantie voorts sy geeffectueert, hetwelcke haer E. verhoopen, dat nu in weynige dagen sal cunnen gedaen worden, tot contentement ende sunderlingen dienst van hare Ho. Mog. ende vanden staet van Utrecht; is geaccordeert t'antwoorden, dat men niet en heeft verstaen, by het vorige schryven den raet van state te binden aen eenen dach, drye ofte vier, maer dat men het resteerende besoigne soo sal sien te vorderen, dat men daervan een goet eyndt soude maecken binnen drie ofte vier dagen, is't eenichsins doenlyck, diewyle des raets presentie alhier by dese gelegentheyt sonderlinge gerequireert is, dat men daerom begeert, dat haer E. hun daer naer reguleeren. In gelycke substantie te schryven aen den raet van state.

MERCURII, den VII. July.

Presid.: Magnus. Presentes: Biesman, Bueckeler(!), Brienen, Benthem, Oldenbarnevelt, Dussen, Duyck, Symsz., Jongema, Jellisz., Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, vanden* XXVI. *Juny, stilo antiquo*, overgebracht by mr. Gerard Hamel, advocaet vande selve provincie, die welcke vermogens de credentie, daer inne begrepen het innehouden vanden voorsz. brieff, naerder by monde heeft verhaelt ende verthoont den jegenwoordigen staet der saken tot Utrecht, ten eynde de heeren staten souden gelieven promptelyck daerop te resolveeren; omme alle inconvenienten voor te commen, is goetgevonden, dat die heeren vanden raet den voorsz. brieff sullen communiceeren Syn Excell., omme daerop te verstaen desselfs advys.

Eod., post prandium.

Presid.: Magnus. Presentes: Biesman, Beucker(!), Brienen, Benthem, Poelgeest, vander Laen, Dussen, Schoonhoven, Jongeneel, Duyck, Jongema, Oennema, Jellisz., Clant.

Is Syn Excell[t]. advis, mitsgaders vanden rade van state gehoort, opten brieff, voor den middach ontvangen vande heeren staten van Utrecht; geresolveert, daerop te antwoorden, dat het de heeren staten seer vreempt heeft gegeven te verstaen, soo vuyten voorsz. brieff, als vanden heere advocaet van Utrecht, Hamel, dat Hendrick van Helsdingen ende eenige andere borgeren binnen Utrecht difficulteren te doen den eedt, den borgeren opgeleet te presteeren, tot verseeckertheyt vanden staet vanden lande, gemeene ruste ende beste, in achtervolch vande vuytspraecke, opte voorgaende submissie byden raet van state gedaen ende aengenomen, onaengesien dat het hof, die collegien, die schutterie ende veele borgeren den

voorsz. eedt gedaen hebben, ten ware dat die staten van Utrecht ierst nyeuwen formelen eedt deden, vanden inwoonders vande stadt ende steden, mitsgaders d'opgesetenen ten platten lande, gehouw ende getrouw te sullen wesen, ende dat hebbende, mitsdien hare Ho. Mog dese sake (bewegende d'importantie ende consequentie vande selve, voor den staet van't landt in't generael ende vande provincie van Utrecht in't particulier), doen communiceeren met Syn Excell., ende daernae daerop rypelyck metten raet van state gedelibereert ende alles bewogen ende gebalanceert, dat eenichsints te considereren is geweest, ende bevinden dat het voorgestelde des voorsz. van Helsdingen ende syne volgers, is eene nyeuwicheyt, te vooren noyt gehoort, ende streckende tot nyeuwe beroerten ende oproer onder de gemeente, oock tegen d'authoriteyt van't landt, ende omme indirectelyck te illudeeren de voorsz. vuytsprake vanden raet van state, 't welck buyten alle redenen ende fundament is, diewyle dat byde voorsz. staten van Utrecht, inden staet ende regieringe vanden lande van Utrecht nyet en is geinnoveert, ofte yets voorgenomen tegen den welstant, privilegien, gerechticheden, ruste ende vrede vande selve, ende dat egeensints ende wordt verstaen, dat derselver heeren staten eedt, omme de gepasseerde saken is geextingueert ende geoblitereert, maer gebleven in syne vorige cracht ende vigueur, is eyntelyck eenparichlyck ende met gemeene stemmen verstaen, ende geresolveert, dat de heeren staten van Utrecht de voorsz. voorgestelde nyeuwicheyt sullen datelyck verwerpen ende afslaen, ende (beginnende vande hoofden) den voorsz. Helsdingen ende andere in publiecke diensten geweest hebbende, lasten ende ordonneeren, den eedt, volgende de voorsz. vuytspraecke, datelyck te presteren, gelyck die voorsz. dien gedaen hebben, ende by soo verre als sy dien nyettegenstaende weygerich ende ongehoorsaem blyven, denselven eedt te doen, dat haer E. deselve met een briefken vuytte stadt ende 't landt van Utrecht sullen wysen ende met authoriteyt doen vertrecken, sonder daerinne in eeniger manieren te conniveren ofte dissimuleeren.

Is geresolveert, dat men in gelycke substantie oock sal schryven aen de magistraet van Utrecht, ende denselven ernstelyck versoucken, dat sy in t'effectueeren vande voorsz. resolutie, die de voorsz. heeren staten van Utrecht mannelyck de handt willen bieden, ende daerinne de publiecke authoriteyt voorstaen ende maintineeren.

VENERIS, den XXIII. July.

Presid.: Jellisz. Presentes: Biesman, Beucker, Oldenbarnevelt, vander Laan, vander Dussen, D. Egbertsz., Symsz., Joachimi, Goyer, Jongestal, Clant.

De heere Goyer, gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, heeft overgelevert het consent vande selve provincie, opte propositie vanden raet van state, voor het loopende jaer, mitsgaders het consent, versocht tot subsidie vande saecken van Cleve, hiernae volgende geinsereert, ende na lecture van 't selve, is geordonneert 't voorsz. consent te stellen in handen vanden raet van state, omme geexamineert te worden, benevens de consenten vande andere provincien:

Die staten vanden lande van Utrecht, gesien ende hooren lesen hebbende de propositie, by Syn Excell. ende den welgeboren heere grave Wilhem Lodewyck van Nassau, stadhouder *etc.*, mitsgaders den raet van state, op den III. Novembris 1609 verleden, na den nyeuwen style, ter vergaderinge vande Ho. Mog. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden gedaen, beroerende de consenten, die Syne voorsz. Excell. G. ende den raet van state, omme de redenen, inde voorsz. propositie aengetogen, tot handthoudinge vande gemeyne saecke nodich achten ende versoucken byde geunieerde provincien over den lopende jaere

1610, gedragen ende ingewillicht te worden; gesien mede de twee missiven vande voorn. heeren staten generael, d'eene van date den XIIII. Decembris 1609 ende d'ander van date den IIII. February 1610, daerby hare Ho. Mog. versoucken een consent vande vereenichde Nederlanden van VI^c L^m, tot subsidie ende hanthoudinge vande saecken van Cleve, voor de possederende ende correspondeerende fursten, verclaeren eerst op de voorschreven propositie des raets van state, dat sy nyettegenstaende de grote lasten ende schulden, daermede de provincie van Utrecht, ter cause vanden langduerigen swaren oirloge beswaert is, oock nyettegenstaende de grote schade, die sy vermits de onlancx ontstane esmotie ende alteratie t'Utrecht, soo in middelen als andersints geleden hebben ende noch lyden, evenwel omme te thoonen hare goetwillicheyt, tot hanthoudinge ende vorderinge vande gemeyne saecke, haer noch voor de resteerende maenden van desen jaere XVI^c thien sullen esvertueeren ende furneeren de somme van XXX^m L van XL grooten Vlaems 't pont ter maent, mits dat daer vuyt vooral betaelt sullen worden alle de ruyteren ende knechten, ende andere des generaliteyts lasten, die inden bygaenden staet begrepen ende gespecificeert syn, ende dat sy voor de gepasseerde maenden deses jaers sullen mogen volstaen met soodanige betaelinge, als sy sullen verifieeren daerop gedaen te hebben, ende mit expresse conditien, dat d'andere provincien, nae rate gelycke maentelycke quote ende naer proportie gelyck getal van ruyteren ende knechten, ende andere des generaliteyts lasten sullen aennemen ende betalen, ende ingevalle eenige vande provincien minder souden doen, soo verclaeren die staten van Utrecht, dat sy hare maentelycke quote ende lasten, naer advenant vandien oock sullen verminderen, te vreden synde, ten eynde van het datelyck furnissement der voorsz. respective quoten ende lasten mach blycken, beneffens ende met den anderen geunieerde provincien, van drye maenden te drye maenden te liquideeren, ende na den vuytganck des jaers met overleveringe van documenten behoorlyck te reekenen; belangende de oude schulden ende de penningen, byden ontfanger generael van tyt tot tyt op intresse gelicht, vertrouwen die staten van Utrecht, dat by voortganck vande reeckeninge ofte liquidatien vande provincien wel bevonden sal worden, dat sy in veele ende notabele parthyen vandyen nyet gehouden en syn, verclaerende dat sy oock, gelyck vooren geseyt is, geen middelen en hebben, omme op dese tyt eenich speciael consent daertoe te dragen, maer verstaen, dewyle de voorsz. schulden met lanckheyt van tyt gemaeckt ende aengewassen syn, dat men deselve oock allengkens ende evenwel soo haest als mogelyck wesen sal, behoort afteleggen, vuyt het overschot vande convoyen, den impost van het zout, de restanten vande contributien ende middelen van Brabant, Vlaenderen ende andere quartieren, ende sulcke vordere middelen, als de generaliteyt in handen heeft.

Aengaende 't gene byde voorschreven propositie geseyt wordt opte esgale practycque ofte soe nae mogelyck vande gemeene middelen van consumptie, na den voet van Hollant, syn die staten van Utrecht te vreden met de andere provincien in conferentie te comen, omme te besien, waertoe de sake gebrocht sal connen worden.

Ende alhoewel de provincie van Utrecht, gelyk voren geseyt es, als noch met groote schulden ende lasten ten hoochsten beswaert is, soo sullen die staten van Utrecht, aengemerkt de nabuerschappe, situatie ende importantie vande landen ende saken van Cleve, oock regardt nemende op de alliantie met de coningen, princen ende fursten, deser landen vrienden gemaeckt, daerinne men verstaet de possiderende ende corresponderende fursten mede begrepen te syn, haer mede, alhoewel boven haer vermogens, esvertueren tot subsidie ende handthoudinge vande saken van Cleve te furneren hare quote inde versochte VI^c ende L^m ende dat by gevolge van d'andere provincien ende anders nyet, ende dit alles behouden de stadt, steden ende landen van Utrecht, haer privilegie ende gerechticheden, ende dat sy mede sullen genieten alle vordelyke bespreuken ende conditien, die by eenige vande

andere provintien besproken ofte genooten syn ofte noch besproken ende genoten sullen worden. Gedaen t'Utrecht, den xx. Juny 1610.

Onder stont: Ter ordonnantie van myn voorsz. heeren die staten.

Geteekent: G. DE LEDENBERCH.

UTRECHT.

Ruyteren op Utrecht.

Graef Johan van Nassau,	70 — 2349 L.	Jor. Steven vande Wael v. Moersbergen,	70 — 2472 L.
Smelsinck,	70 — 2349 »		
Vere,	70 — 2349 »		

Pr. Somma — IIc LXXX ruiteren, belopende ten XLII daghen — IXm Vc XIX L, in 't jaer — LXXXIIm VIIc XXIIII L. XII s. X d., ende ter lopender maent — VIm VIIIc XCIII L. XIIII s. IIII d.

Voetknechten op Utrecht.

Colonnel Vuyten Hove	113 — 1572 L.	Rynevelt	70 — 1059 L.
Pithan	100 — 1417 »	Greboval	70 — 1059 »
Hatton Checque	100 — 1417 »	Jan van Oostrum	70 — 1059 »
Denhirst	80 — 1178 »	Arent Sloot	70 — 1059 »
Colonnel Groenevelt	70 — 1059 »	Mabeuge	70 — 1059 »
Clinger	70 — 1059 »	Hamilton	70 — 1059 »
Don Pedro Basquez d'Aucuna	70 — 1059 »	Brounfelt	70 — 1059 »
Dirck Bosch	70 — 1059 »	Setton	70 — 1059 »
Antho. van Lennep	70 — 1059 »	William Martin	70 — 1059 »
Jan van Hel	70 — 1059 »	Pigot	70 — 1059 »

IIe. — XVc XIII knechten, derwelker besoldinge beloopt ten XLII daghen XXIIm Vc XXVIII L., in 't jaer CXCVm VIIc LXXIX L. I sc., ende ter lopende maent XVIm IIIc XIIII L. XVIII s. V d.

Tractementen op Utrecht.

Syn Excellency	VIIc L.	Georg Baeck, provoost, met syn officiers, te weten, een lieutenant ende claudit	LXXXV L.
Noch voor dubbelt ofte equivalent van Syn Excell. tract. als stadh.	IIIc »	Lodew. van Leeuwen	X »
Colonnel Vuyten Hove	IIIc »	Gabr. Fourmenois, sergeant-major van't regiment van Vuytenhove	LX »
Lennep	L »	Hendrick de Ridder, vuurwerker	XXV »
Dulcken } monster-commissarissen.	L »	Gerrit Jansz. van Goch, syn been binn. Oostende verloren hebbende,	LXXX »
Upen } monster-commissarissen.	L »	's jaers, by appoinct. vande heren stat. gen. ende acte vanden rade v. state	VI L. XIII s. IIII d.
Wachtmeesters t'Utrecht	LXXX »		
Wachtmeesters t'Amersfoort	XXX »		
Wachtmeesters tot Wyck	XVIII »		
Wachtmeesters tot Rhenen	XVIII »		
Wachtmeesters op S. andries	XL »		

IIIe. Somma — XVIIIc XXII L. XIII s. IIII d.

Losrente.

Syn Excellentie in minderinge van syn XXVᵐ L. 's jaers VIᵐ L. 's jaers . . . . : . Vᶜ L.

Canoniers.

Hans Dircxsz.	XII L.	Hans Jansz. v. Wesel	XII L.
Stev. van Royen	XII »	De geappoincteerden	VIIIᶜ XVI »

Vᵉ. Somma — VIIIᶜ LII L.

Andere oncosten vanden oorloge.

Voor vivres, kruyt, lonten, munitien, vrachten, reyskosten, bodeloon ende andere voorvallende oncosten, IVᶜ L.

Voor Lᵐ p. lonten, by die van Utrecht jaerlycx in 't magasyn vande generaliteyt te leveren by raminge, IIᶜ V L.

Voor wagenvracht voor heren princen, soldaten, die men ten dienste vande generaliteyt met wagens moet accommoderen, ter maent IIᶜ L.

VIᵉ. Somma — VIIIᶜ V L.

Andere lasten, tot nu toe ten deele vuyt de contributien van Brabant, Gelderlant ende Vlaenderen betaelt, daervan de penningen alle maent aen handen vanden ontfanger generael betaelt sullen moeten worden.

Voor de servitien vande garnisoenen in de frontieren, VIIᶜ L L.

De defroyementen, vereeringen van vuytheemsche ambassadeurs, geraemt in 't jaer op Iᶜ L. — IIIᶜ L.

Tot de fortificatien vande frontierplaetsen, Xᶜ L.

VIIᵉ. Somma — IIᵐ L L.

Toᵗᵃˡⁱˢ XXIXᵐ IIᶜ XXXVIII L. VI s. I d.

VENERIS, den VI. Augusti.

Presid.: Pieck. Presentes: Biesman, Buecker, Waelwyck, Oldenbarnevelt, vander Laan, vander Dussen, Duyck, Jongeneel, Symsz., Joachimi, Jongstal, Clant van Overyssel, ende Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande gedeputeerde staten van Utrecht, vanden* XXVI. *July, ouden styl*, inhoudende de geschiedenisse, inde selve stadt voorleden dinxdach avont, inde kermisse, te weeten den XXIII. vande selve maent, versoeckende het advis vande heeren staten, wat sy in dese saecke sullen hebben te doen, is goetgevonden, dat men den raet van state tegen t'avont, de clocke ses ueren, inde vergaderinge sal bescheyden, omme daerop met gemeen advis te resolveeren.

Eod., post prandium.

Presid. ende presentes die voorsz., behalve Jongeneel.

Is metten raet van state gedelibereert ende geadviseert op 't innehouden vanden brieff, voor den middach ontfangen vande gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, ende eenparichlyck verstaen, dat de moetwillige geschiedenisse, voorleden dinxdage daerinne in 't

lange verhaelt, is van sulcken importantie ende consequentie, dat notelyck daervan met authoriteyt ende eene mannelycke couragie, exemplaire straffe moet gedecerneert ende gedaen worden, alsoo geacht wordt. dat den moetwil vande autheuren ende aenstichteren onder de borgeren binnen Utrecht, daer doore soo verre gewassen ende toegenomen is, dat sy siende, dat men hem ontsiet die quaetdoenders ende oproerige (oock nyettegenstaende die in apprehensie syn, als namentlyck eenen Hendrick Nyenwenroy, die hem soo extraordinaris moetwillich tegen de magistraet van Utrecht in woorden heeft verloopen) te straffen, alle eere, respect ende ontsach van hare overicheyt verloren hebben, suclx dat sulcke haer inbeelden, dat sy onstraffelyck mogen schelden ende doen wat hen gevalt ende gelust, daer vuyt nootwendichlyck moeten volgen sulcke dangereuse extremiteyten, diewelcke ten lesten souden veroorsaecken de grondelycke ruine vande stadt, ende is ten selven regarde, ende om sulcke cours by tyts te stuyten, goetgevonden te rescribeeren ende verclaeren, dat die voorsz. heeren gedeputeerde behoorden dese saecken ten hoochsten te apprehendeeren ende behertigen, als eene vande meeste importantie, die haer souden mogen voorcommen, ende hun oversulcx ernstelyck ende scherpelyck te informeeren vande gevangens ende andere opte autheurs ende instigateurs vande voorsz. moetwillige ende oproerige geschiedenisse, omme die te verseekeren ende datelyck, sonder aensien van jemanden, met ende beneffens de geapprehendeerde ende fugitiven te straffen nae de gelegentheyt, anderen ten exemple, verbiedende daer na met clockluydinge eene yegelicken van gelycken meer te doen, ende het garnisoen (doende hare tochten ende wachten), daer inne te beletten, verhinderen ofte te naby te commen, by pene van insgelycx alsoo gestraft, ende namentlyck het halfwassen volck openbaerlyck gegeesselt te worden, ordonneerende die ouderen van sulck halfwassen volck, ende alle anderen, die daer over te seggen hebben, op arbitrale correctie, deselve daertoe ende in te houden, dat sy hen van scheltwoorden ende het garnisoen in parade ofte andersints ten dienste treckende, te bemoeyen, onthouden, ende dit alles met sulcke correspondentie metten commandeur ende andere ende verseekertheyt als dat behoort, dat hare Ho. Mog. verhoopen ende geloven sekerlyck, by soo verre als haer E. haer hiernae reguleeren, ende met authoriteyt resolveeren ende effectueeren, gelyck haers crachtens, na soo veel tyts gedaen debvoiren ende gedragen pacientie, deselve behooren, dat allen moetwil ende factien tegen den staet voortaen cesseeren, ende die borgeren met meerder respect van hare overicheyt, ruste ende vrede onder malcanderen sullen leven.

Is oock geordonneert te schryven aen den colonnel Ogle, commandeerende tot Utrecht, dat de heeren staten met leetwesen verstaen hebben, de moetwillige geschiedenisse binnen Utrecht voorleden Dincxdach, hem bedanckende voor syn gedaen goede debvoir, ende syne voorsichtige comportementen, daer door dat deselve ten archsten nyet en is afgeloopen, maer noch eenigermaten met authoriteyt gestilt, ende alsoo hare Ho. Mog. haere meninge naeder schryven aen de heeren gedeputeerde vande staten van Utrecht, op 't gene dat haer E. vande voorsz. geschiedenisse hebben geadverteert, dat hare Ho. Mog. daerom ernstelyck begeeren, dat hy alles met haer E. wil handelen ende effectueeren, met sulcke goede correspondentie ende verseeckertheyt, als de saecke vereyscht, opdat door sulcke exemplare straffen de vervallen authoriteyt vande overicheyt gerestitueert, de stadt Utrecht in verseeckeringe gestelt, ende die borgeren ende ingesetenen in stilte, ruste ende vrede onder malcanderen, ende die moetwilligen in ontsach gehouden mogen worden, gelyck hen dat toevertrouwt wordt, sonder dat de heeren staten by dese gelegentheyt kunnen goetvinden syn vertreck vuytte stadt, ten fyne by hem aen den heere van Oldenbarnevelt voorgestelt, maer wel dat hy voor dese tyt syne E. by missive ofte andersints by correspondentie in confidentie sal adviseeren, 't geene hem dienlyck sal achten.

LUNAE, den IX. Augusti.

Presid.: Oldenbarnevelt. Presentes: Pieck, Biesman, Buecker, Waelwyck, vander Laan, Dussen, Schoonhoven, D'. Sebastiaen, Symsz., Joachimi, Jongstal, Clant, Jellisz., Clant.

Ontfangen *eenen brieff vanden crygsraet, tot Utrecht gedateert den* XXIII. *July, ouden styl,* ten faveure van Adriaen Roodenburch, ten eynde deselve soude worden getracteert als crychsgerichts bode, ende goetgevonden daerop te verstaen het advis vanden raet van state.

Gelesen *eenen brieff vande heeren gedeputeerde vande heeren staten 's lants van Utrecht, gedateert den* XXVI. *July, stilo antiquo,* daer by sy hun excuseeren vande betalinge vande weduwe van wylen den oversten Schenck, mitsgaders van deszelfs oversten suster, jouffrouwe Margarita Schenck. Item, vanden overste Groenevelt ende vanden nagelaten soon vanden heere Herauguiere, saliger, is goetgevonden, alvooren hierop te resolveeren, dat men sal naerder resumeeren ende examineeren, die consenten byde heeren staten van Utrecht voor het loopende jaer gedragen.

Eod., post prandium.

Is geresumeert *het consent, gedragen byde heeren staten van Utrecht,* ende na deliberatie geresolveert te rescribeeren op haer E. brieff, voor den middach ontfangen, daerby deselve hun excuseeren aen te nemen tot haeren last, die pensioenen opte provincie van Utrecht, byden raet van state gerepartieert vande weduwe vanden oversten Schenck, vande suster desselfs oversten, vanden oversten Groenevelt, mitsgaders vande nagelaten soon van wylen den heere van Harauguiere, ende serieuselyck daerop alnoch te insisteeren, dat haer E. nyettegenstaende de voorsz. excusen, de voorsz. pensioenen willen aennemen ende betalen, sonder met eenen contrarien cours andere provincien een quaet exempel, ende van te seer prejudiciabel consequentie te thoonen, streckende tot desordre ende confusie, gelyck haer E. aen haer selfs gesien ende gespeurt hebben.

MERCURII, den XX. October.

Presid.: Clant. Presentes: Vander Laen, D'. Sebastiaen, Symsz., Magnus, Joachimsz., Eck, Ledenberch, Reigme.

De gedeputeerde van Utrecht verthonen den zwaren last vande servicien, die deselve provincie is dragende van negenthien compagnien voetvolcx (daeronder dat syn verscheiden compagnien colonellen) ende dry compagnien ruiteren binnen hare steden in garnisoen geleet, verre excederende hare quote inde servicien, diewelcke ter maent alleenelyck bedraecht thien houdert gulden, ende alsoo deselve servitien eenige maenden syn verachtert, versoekende, dat men tot betalinge vande selve, de provincie van Utrecht van wegen de generaliteit provisionelyck soude willen assisteren met de somme van vyf en twyntich ofte dertich dusent gulden, mits dat den ontfanger generael dese somme wederom sal moghen verhalen op andere provincien, die inde servicien ten achteren syn. Gesien hierop de lyste vande compagnien, leggende inde provincie van Utrecht, vermeldenke oyck, hoe vele dat de servicien voor deselve bedragen, is geaccordeert te depescheren ordonnantie op den ontfanger generael vande somme van negen dusent guldens, op afcortinge van 't gene bevonden sal worden de provincie van Utrecht vande voorsz. servicien te resteren boven 't gene, dat deselve daerinne heeft te dragen, mits dat de voorsz. ontfanger de voorsz. somme sal mogen verhalen aen de provincien, die in de servicien ten achteren syn.

VENERIS, den x. December.

Presid.: Coenders. Presentes: Pyeck, Biesman, Brienen, Vennevelt, Asperen, vander Laen, Duyck, Symsz., Magnus, Joachimi, Reigme, Jongstal, Clant, Clant.

Synde goetgevonden, dat men die van Utrecht sal aenschryven ende vermanen, dat haer E. deselve hare gedeputeerde metten aldereersten alhier willen senden, ofte alsulcke andere, als haer E. sullen goetvinden.

VENERIS, den xvii. December.

Presid.: Pyeck. Presentes: Biesman, Vennevelt, Brienen, Asperen, vander Laen, Duyck, D. Sebastiaen, Schoonhoven, Symsz., Magnus, Joachimi, Reigme, Jongstal, Clant, Coenders, Clant.

Ontfangen ende gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, gedateert den* vi. *deses, stilo antiquo*, daerop dat geordonneert is t'antwoorden, dat de heeren staten met bedroeffenisse ende leetwesen verstaen hebben, vuytte voorsz. missive de seditieuse actien, die wederom binnen Utrecht, by eenige oproerige ende onruste menschen nyeuwelyck aengericht syn van quader exemple ende sorchelycke consequentie, daertegen dat haer Ho. Mog. nyet en sien, dat in eeniger manieren kan geremedieert worden, als met eene mannelyke authoriteyt ende courage, doende de autheurs van sulcke seditien ende quade attemptaten, effectuelyck straffen, anderen ten exemple, naer vereysch der saecken, sonder eenige conniventie ofte dissimulatie, die ten lesten eene stoutmoedige vuytcompste soude geven, tot meerder quaet ende perickel voor alle goede, vrome borgeren ende inwoonderen vande stadt, ende de gantsche ruine ende onderganck vande selve, daerom dat hare Ho. Mog. versoeken ende begeeren, dat haer E. gelieve daerop te letten, ende dese saecke te apprehenderen ende behertigen naer hare importantie, sonder dese daer te laten ongestraft, doch by soo verre als haer E. hun daertoe souden achten te swack van guarnisoen, sullen deselve vuytte ommeleggende plaetsen mogen ontbieden, sulcke ende soo vele ruyteren, als hun sal goetduncken, mits dat haer E. ordre stellen, dat die in egeen herberghen te logeeren (daer sy hun selven souden consumeren) gesonden, maer opte gewoonlycke servicien, gelyck inde andere garnisoenen onder gebragt worden, vindende daer benevens geheel nodigh, opdat haer E. te meer respects inde provincie van Utrecht gewinnen ende mogen behouden, dat deselve selver oock dese vergaderinge respecteeren, met het wederom senden van hare gecommitteerde, gelast ende geauthoriseert, omme op alle voorvallende saken, rakende den welstand vanden staet van 't landt, mette gecommitteerde vande andere provincien te resolveeren naer behooren, gelyck hare Ho. Mog. daertoe by hare voorgaende noch instantie gedaen hebben, ende sal sulcx respect sunderlinge mede voirderen, by aldien als 't haer E. gelieft den staet van oorloge aen te nemen, gelyck dien leet, sonder daerinne te brengen parthyen, die nyet aengenomen en syn, ende vuyt te laten die ghenen, daermede denselven is belast, daervan dagelycx sulcke clachten voorcomen, dat die misverstanden inde provincien veroorsaecken, dat haer Ho. Mog. daerom dese accommodatie haer E. ten hoochsten recommandeeren

SABBATI, den xviii. December.

Presid. ende presentes die voorsz.

Den secretaris Huygens rapporteert, dat Syn Excell. gedestineert heeft, noch binnen Utrecht te senden, voor de versekeringe vande selve stadt tegen die seditieuse ende derselver attemptaten, de compagnien van Isecramer, Tutalder ende vande capitein Allart, met twee compagnien ruyteren, hebbende advis, dat die van Utrecht deselve begeren in te nemen,

ende die ruiteren byden borger onder te brengen, op de gewoonlyke servitien, sonder die te senden inde herbergen, daer deselve haer souden consumeren, is goedgevonden, dat men die heren staten van Utrecht hiervan sal advis geven ende daerop derselver antwoordt verwachten.

MERCURII, den XXII. December.

Presid.: Poelgeest. Presentes: Biesman, Vennevelt, Asperen, Santen, D. Sebastiaensz., Schoonhoven, Symsz., Magnus, Joachimi, Reigme, Jongstal, Clant, Coenders, Clant.

Ontfangen *eenen brieff van schout, borgermeesteren ende schepenen der stadt Utrecht, vanden* VI. *deses*, inhoudende de proceduren, die sy gehouden hebben ende noch doen, omme te achterhalen eenen Claes de Goyer ende andere perturbateurs vande gemeene ruste vande stadt.

Is gelesen *eenen brieff, geschreven byden gouverneur ende die vanden crychsraedt binnen Utrecht, den sevenden Decemb. lestleden*, byden welcken sy hen beclagen, dat die borgeren van Harderwyck hebben ontweldicht eenen soldaet, dien sy hadden gesententieert, om syns misdaets wille geharquebuseert te worden, ten eynde de justitie soude worden gemainteneert, ende goetgevonden, dat men desen brieff sal stellen in handen vanden raet van state, omme daerop te communiceeren met Syn Excell., ten fyne voorsz.

VENERIS, den XXIIII. December.

Presid.: Poelgeest. Presentes: Biesman, Vennevelt, Asperen, vander Laen, D^r. Sebastiaen, Verius, Symsz., Magnus, Joachimi, Jongstal, Clant, Coenders, Clant.

Gelesen *eenen brieff, geschreven by schouth, borgermeesteren ende schepenen der stadt Utrecht, gedateert den* XII. *deses, stilo veteri*, byden welcken sy d'heeren staten bedancken voor hare goede affectie ende sorge, die deselve belieft heeft te dragen, totten welstant vande stadt, ende voorts voor de genome resolutie van haer guarnisoenen te augmenteren met ruyterye ende voetvolck, tot voorcomminge van alle voerder commotien, verclaerende, voor soo veele de ruiterye aengaet, dat sy alle mogelycke debvoiren sullen doen, dat die op servicie ende thunder minster costen sullen mogen worden geaccommodeert ende goetgevonden, desen brieff te doen stellen in handen van Syn Excell.

LUNAE, den XXVII. December.

Presid.: Magnus. Presentes: Biesman, Vennevelt, Asperen, D^r. Sebastiaen, Symsz., Joachimi, Reigme, Jongstal, Clant, Coenders, Clant.

Gelesen *eenen brieff vande heeren staten van Utrecht, gedateert den* XIIII. *deses, responsive opten brieff vande heeren staten vanden* XVII. *deses, stilo novo*, houdende, dat haer E. de goede meeninge vande heeren staten sullen nacommen, ten eynde alle sedicieuse acten binnen Utrecht ondersocht ende gestraft mogen worden, anderen ten exemple,

Extracten uyt het Register van Resolutien der heeren Raden van State der vereenichde Nederlanden.

ULTIMA MARTII.

Den raet vertreckt vuyt den Hage naer Jutfaes ende voor Utrecht, ende 's avonts gearriveert tot Woerden.

DEN I. APRILIS, *tot Woerden.*

Scribatur aen den colonnel Ogle, liggende tot Zuylen, volgens het goetvinden ende begeeren der heeren staten van Utrecht, dat hy geen schepen oft schuyten, met polver ofte anders geladen, en late passeren door de Vecht naer Utrecht, maer dat hy eenen boom dwers over de Vechte, onder de brugge legge, om by nacht ende ontyden sulcx te beletten.

Vertrocken van Woerden deur Montfoort ende Iselsteyn, ende opten middach aengecommen tot Jutfaes, alwaer men verstondt, dat die van Utrecht 't geschut op de vesten gebrocht hadde, dat sy vuytte onvermogen ende arme gemeente, volck in crychsdienst aennamen, ende besich waren omme *haere justificatie* te drucken ende alomme door alle steden ende provincien, oock in Duitslandt te schicken.

Corts naemiddach arriveerden tot Jutphaes vuyt Utrecht, de raetsheere Leeuwen, Henrick Buth ende Anselmus Salmius, beyde schepenen van Utrecht, ende medebrengende brieven van credentie, van burgermeesteren, schepenen ende raedt van Utrecht, vanden XXII. Martii, *stilo loci*, d'opschrift houdende: *aen de Ho. Mog. heeren staten generael ofte heure Ho. Mog. gecommitteerde*, volgens dewelcke de voorsz. Leeuwen de propositie doende, verhaelde, vooreerst den goeden yver, die de stadt van Utrecht altyts bethoont hadde, duerende dese oorlogen, soo om heur te defenderen ende te mainctineren tegens den vyant, die huer altyt soo nae ende genouch rontsom was geweest, denselven te resisteren ende te krencken, als oock in 't contribueeren, dat sy nu meenende eens te rusten, dat sy verwondert syn, dat men heur als vyanden comt aenvallen, met crychsvolck, aen verscheyde plaetsen, die moetwillichlyck heur landt ende ingesetenen berooven ende bederven, waer deur oock de generale middelen ten platten lande sullen grotelycx worden vercort, niet wetende waerom, ende tot wat eynde, want, wat de poincten differentiael belangt, dat d'selve gene grote swaricheyt en hadden, soo die wel ingesien worden, dat men emmers soo veele byde gemeente gedaen heeft, dat sy die hadden willen stellen aen Syne Excell., heuren stadthouder, ende daer nae noch aen Syne Excell. ende de heeren staten van Hollandt, als die de neeringen ten platten lande nyet toe en laten, dickwils repeteerende, dat sy 't nyet en waeren verbleven aen de heeren staten generael, niet door eenige vilipendentie van heure authoriteyt, maer dat onder deselve sulcke provincien syn, ende namentlyck Gelderlandt, die in 't poinct vande brouwerye heur contrarie waeren, soo doch opte vergaderinge, onlancx tot Woerden gehouden, een vande gedeputeerde van Gelderlandt, selfs sich des opentlyck hadde laten verluyden, maer dat de saecke (men en weet om wat jalousie) alsoo aen Syne Excell. niet en heeft mogen gelaten worden, dat voorts de andere twee poincten niet veel swarichyts en hadden, als namentlyck 't poinct vande geeligeerde, d'welcke sy pretendeerden, alleenlyck t'augmenteeren, soo doch 't selve van te voorens onder de geeligeerde selfs was voorgeslagen geweest, ende belangende 't tweede lith, beriepen sy hun noch opte resolutie van 't jaer 1584, dat sy nochtans d'een ende d'ander hadden begeert te laten ter decisie vanden heere stad-

houder ende heeren staten van Hollandt, hun getroostende, hoe 't selve by deselve soude mogen verstaen worden, hun noch ten hoochsten beclagende, dat nyettegenstaende sy met sulcke resolutie van submissie eenen expressen hadden afgeveerdicht nae den Hage, dat d'selve bode, nae ophoudinge van eenige dagen, daerop geene rescriptie, dan alleene eene simpele recepisse hadde wedergebracht, disputeerende seer heftelick, dat d'eene provincie over d'andere geen gesach en hadde, ende dat nochtans het geschil nu was alleenlyck om dat sy heur niet en hadden willen submitteren aen den heeren staten generael, dat men moste gedenken, dat soo men eenen competenten rechter niet en mochte recuseeren, dat oock alsoo niemant gehouden en was, hem aen yemant te submitteeren, dan by synen goeden wille, emmers als 't anders niet wesen en wilde, dat sy Godt haere rechtvaerdige saecke opgaven, ende souden moeten verwachten, watter van comen soude *etc.* Hierop gedelibereert t'samentlyck metten hooch- ende welgeboren graef Henrick van Nassau ende de staten van Utrecht, ende geresumeert de instructie ende resolutie der heeren generale staten, aen d'selve t'samentlyck in last gegeven, naementlyck belangende d'overseyndinge vanden brieff der voorsz. heeren staten generael aen die van Utrecht, inhoudende de leste ende vuyterlyke vermaeninge, die den raet daertoe was medegegeven, is eyndtlyck goetgevonden (terwylen die staten van Utrecht noch niet al te samen aengecomen waren) heur dese reyse den voorsz. brieff niet mede te geven, alsoo 't nu nae den avondt gingh, ende dat sy apparentelyck daerop niet en souden hebben connen resolutie brengen voor morgen, daer nochtans nae de instructie der heeren generale staten, die vande stadt hun daerop soude moeten verclaeren binnen vier ueren daernae, maer is de voorsz. drye gedeputeerde geantwoort, dat, wesende de saecken van grooten gewichte, dat men daerop noch soude delibereren, ende heur op morgen daerop antwoordt (daerby verstaende het overseynden vande voorsz. brieff) sal toeschicken, daerop als voor wederom diversche clachten, gereitereert syn, insisteerende oock dat men den in- ende vuytvoer van schuyten ende personen niet en wille beletten, soo daer deur de borgerye seer was ontstelt, terwylen van heurder syde niet dattelycx oft hostelycxs is aengevangen, ende dat doch een yegelyck voorby de stadt mach passeeren; oock, dat alsoo de twee cap^ns^ ofte commandeerende officiers vande twee compagnien, leggende binnen de stadt, geweygert hadden te beloven, heur te helpen defendeeren tegen diegene, die heur wilden overvallen, als heur geantwoort hebbende, dat, so sy bevel cregen vande heeren staten generael, om eenigen dienst te doen, dat sy souden moeten pareren; dat de borgerye daerom tegens deselve seer gealtereert was, ende daerom dat deselve met patenten vuyt de stadt mochten ontboden worden. Nae deliberatie is hen geantwoort, belangende 't eerste poinct, dat men met discretie alreets gedaen badde, soo dat diversche schuyten nae de stadt gepasseert waeren, dat men alsoo oock noch doen soude tot op morgen, dat men heur 't voorsz. naerder antwoort soude toeschicken, ende alsdan oock met eenen de voorsz. begeerde patenten voor de voorsz. twee compagnien, om deselve aen de twee voorsz. capiteinen te geven, ende daerop hun te doen vuyttrecken, oft d'selve noch daer te houden, nae dat sy rypelyck op 't voorsz. antwoordt gelet hebbende, souden goetvinden, ende syn alsoo vertrocken.

De heeren staten van Utrecht, comende den heere graef ende raet aenseggen, dat de voorsz. gedeputeerde van Utrecht met hun begeerden te spreecken, is goetgevonden dat het geschiede, doch syn vermaent, dat de voorsz. gedeputeerde heftelyck begonden te spreeken, dat sy daer tegen niet hardt weder en souden invaren, d'welck sy seyden oock alsoo voorgenomen te hebben, ende op alles wat hun des soude mogen bejegenen, niet anders en begeerden te seggen, dan dat sy alle heure differenten hadden geremitteert aen de heeren staten generael, d'welck sy corts daer nae rapporteeren oock alsoo gedaen te hebben, ende dat

de gedeputeerde wederom hun seer beclaecht hadden, oock dat sy seyden soo (!) vande arme borgers in dienste genomen te hebben desen dach, ende dat sy der morgen alsnoch soo veel souden aennemen, daertoe employerende de generale middelen ende oock der staten wapenen.

DEN II. APRILIS.

Is, nae deliberatie, t'samentlyck metten voorsz. heere graeff ende staten van Utrecht, (die nu al waeren aengecomen) goetgevonden, oock selfs volgens het afscheyt, den voorsz. drye gedeputeerde van Utrecht, gisteren gegeven, aen de magistraet te schicken den voorsz. brieff vande heeren staten generael, ende heur beneffens te schryven, dat men nae behoren gelet hebbende op alle 't gene gisteren by heure voorsz. drye gedeputeerde was voorgedragen, heur ter goetlycker antwoordt daer op toeschicte den besloten brieff vande Ho. Mog. heeren staten generael, daer by sy sullen mogen verstaen de meeninge van heure Ho. Mog., dat sy daerop willen ernstelyck letten, ende ons daerop noch desen dach heur antwoort ende resolutie laeten weeten, hun wel mogende verseeckeren, dat de meeninge der heeren staten generael geensints en is yemanden aen lyff ofte goet te laten beschadigen, maer alleenlyck om de goede stadt van Utrecht in verseeckeringe te stellen, sulcx dat de stadt by het guarnisoen geensints beswaert, maer eer daerdeur de neeringe, die sedert dese misverstanden mach verswackt syn, wederom sal toenemen, dat sy de twee medegaende patenten aen de capiteinen sullen mogen overleveren, oft oock d'selve inhouden, nae dat sy nae discrete lettinge op 't voorsz. schryvens vande heeren staten generael sullen bevinden te behooren. Desen brieff is terstont by expressen post inde stadt geschict ende aen de magistraet gelevert omtrent half twaelf ueren, nae luyt der *recepisse*.

Corts nae den middach syn wederom vuytte stadt gecomen de voorsz. drye gisterige gedeputeerde, ende na eenige geallegeerde swaericheyden gaven aen, dat de magistraet te vreden was, de questien te stellen ter decisie vande heeren staten generael ende Syne Excell., maer belangende eenich garnisoen in te nemen, dat 't selve geheellyck was afgeslagen, ende oft schoon de magistraet ende veele goede souden daer toe willen verstaen, dat de gemeente nochtans daartoe geensints en wilden consenteeren, seer insisterende, dat men hun daervan wilde verschonen, voegende, dat de magistraet over 't gemeen volck geen meester en was. Nae deliberatie is hun ter antwoort gegeven, dat men nyet en vermochte yet te veranderen in 't gene de heeren generale staten hadden geresolveert, soo sy selfs byden voorsz. brieff hadden mogen sien, ende nae diversche clachten hierop wederom byde gedeputeerde bygebracht, hebben sy ten lesten begeeren te verstaen, hoe veel compagnien verstaen worden byde genouchsaemheyt indyen brieff vermeldt; daerop hun is verclaert van thien oft twaelf compagnien voetvolck, boven die twee, die daer in lagen, ende noch eene compagnie peerden.

Over 't voetvolck schenen sy niet seer verwondert te syn, maer vande peerden waeren sy seer ontstelt, verclaerende hooch ende dier, dat sy daer geenen raedt toe en wisten, dat oock de peerden daer niet dienstelyck en waeren, eyndtlyck seyden noch, dat sy heur best geerne wilden doen, hoewel sy des kleyne hope hadden, seyden oock, dat de voorsz. twee patenten waeren opgehouden te geven aen de voorsz. twee capiteinen, tot heure wedercompste toe, ende syn alsoe weder naer Utrecht, omtrent den avondt, gekeert.

Corts nae heur vertreck verneempt men, dat de twee patenten den voorsz. twee compaignien in heure absentie waeren gegeven, soo dat d'selve compaignien oock noch terstont daer nae hier tot Jutfaes, omtrent 7 ueren inden avont, met schuyten, wel geaccommodeert synde, vuytte stadt syn aengecommen.

SATERDACH, den III. Aprilis.

Arriveren vuyt de stadt Utrecht tot Jutphaes, de raetsheeren: Ruysch, Wiltius, Henrick Buth ende den advocaet Vyanen, verclaerende, volgens heure schriftelycke instructie, die sy exhibeerden, dat die van Utrecht de questien stelden aen de heeren staten generael, heeren ambassadeurs der beyde Coningen, Syne Excell. ende den raedt van state, ofte aen de heeren staten generael ende Syne Excell., soo 't heure Ho. Mog. alsoo beliefde ende dat sy willich waren 't guarnisoen t'ontfangen, volgens den brieff van haere Ho. Mog., vanden XXIIII. Martii, versouckende dat voorts geene approchen ofte hostiliteyt en souden worden voorgenomen, ende oock consent ende patente om te mogen vertrecken nae den heeren staten generael, daerop na deliberatie hun is geantwoort, dat men gehouden was aen den last ende instructie vande heeren staten generael, ende dat men tot heur vertreck nae den Hage niet en conde verstaen, doch soo sy 't deden, souden wesen op heur peryckel, daerop sy seer heftelyck ende desperatelyck vuytvaerende, seyden ende riepen, dat sy nu wel sagen, dat den raedt partydich was, dat men heure parthyen in alle communicatien hoorden, ende heur advys vraechden, dat sy 't met de gemeente noyt gehouden en hadden, maer als men heur soo wilde voor 't hooft stoten, dat sy mede de stadt wilden helpen houden, Godt aenroepende over 't ongelyck, dat heur geschiede, ende dat het over twyntich jaeren noch soude beschreyt worden. Hierop gedelibereert, hoewel de staten van Utrecht eerst persisteerden, dat men hun niet en behoorde toe te laeten nae de generale staten te vertrecken, nochtans de saecke wederom overleght ende in deliberatie gestelt synde, hebben heur geremitteert aen den heere graeff ende raedt, die nae ernstige deliberatie den voorsz. gedeputeerde hebben geantwoort, dat men mochte aensien, dat sy vertrocken nae den Hage, doch sonder expres consent vanden raet, ende dat sy binnen twee dagen souden wederkeeren, ende dat al evenwel den last vande staten generael soude nagecomen worden, ende is geaccordeert, dat de voorsz. heere graeff geschreven heeft aen de compagnien vande wacht der passage, daer sij mosten passeren, heur te laten passeren.

Voorts is de heere graeff seer ernstelijck byden raet ende staten van Utrecht vermaent, dat mette approches mochte voortgevaren worden, ende alsoo naegecomen den last ende instructie der heeren generale staten, d'welck syne Gen. oock aennam te doen, ende d'Engelschen vuyt 't quartier van Suylen daertoe herwaerts aen te ontbieden.

SONDACH, den IIII. Aprilis.

De heere graeff wordt wederom seer ernstelyck versocht ende vermaent, geen tydt toch te laten passeren, maer de approches terstont voor te nemen, dat *periculum in mora* is, ende dat sy ontwyffelyck andere steden sullen tot oproer ende heur onderstant solliciteeren, ende ontwyfelyck dat siende, dat het ons ernst is, dat men der haest tot eene corte, goede vuytcompste sal comen. De heere graeff thoont hem daertoe genegen, maer excuseert hem, dat hy daertoe noch nyet gereet was, dat d'Engelschen compagnien, die hy daertoe beschreven hadde, noch hier niet en syn, ende gemarcheert hebbende om hier te comen, dat sy soo terstont niet en souden inde approches connen vaceeren, doch soo men 't emmers alsoo begeerde, dat hy wilde doen nae heur beliefte, ontbiedende daerop terstont de sergeant major van 't leger, Sidlnitski, om de compaignien daertoe te vorderen. Weynich daernae is de voorsz. Sedlnitzky eerst ende daernae Hillebrandt Smit gecomen, aen de rade voordragende de defecten, waeromme men noch niet en conde werck beginnen.

Naemiddach is byden rade wederomme seer grote instantie gedaen aen de voorsz. heere graeff als vooren.

De borgermeester Oeytgens, ende Jacob Graeff, out-schepen van Amsterdam, als gedeputeerde derselver stadt hier aengecomen synde, ende overleverende heure credentie, gheven aen, dat eenen Jacob Woutersz., borger van Utrecht, aen die van Amsterdam van wegen de stadt Utrecht gebragt hadde eenen *brieff van credentie*, daervan sy overleverden copie, volgens dewelcke ende op syn versouck de magistraet van Amsterdam hadde goetgevonden hun hier te schicken (soo sy oock andere vuytte magistraet geschickt hadden aen den Hage) om 't gene hy Wouters aengegeven hadde, hier te kennen te geven, ende te sien, oft sy yet mochten doen, dat (!) voorderen onheil mochte voorcomen worden, terwylen sy verstonden, dat die vande stadt begonsten redelyke presentatien te doen, ende dat middelretyt geene hostiliteyt voorgenomen en worde, bereet oock wesende inde stadt te trecken, soo 't den heeren alsoo beliefde. Hun wert geantwoort, dat men den last ende instructie der generale staten moste naecomen, dat die vande stadt de saecken mosten verblyven aen de generaliteyt ende genoechsaem garnisoen innemen, doch dat men mochte lyden, dat sy inde stadt gingen, ende soo sy conden, soo veel te wege brachten, dat sy sulcken garnisoen innamen, maer dat men nochtans hun daertoe niet en versochte, ende dat men al evenwel soude voortvaeren, volgens de last ende instructie der heeren generale staten, daerop sy antwoorden, niet gecomen te syn, om die van Utrecht te excuseeren oft verschoonen, ende dat sy noch souden blyven ende de saecke aensien tot op morgen toe.

MAENDACH, den v. Aprilis.

De heere graeff communiceert den heere raedt ende staten van Utrecht den brieff, by hem nu terstont by Syne Excell. ontfangen, inhoudende in effecte, dat hy seer geerne verstaen heeft, dat die van Utrecht heur tot redelycheyt schynen te willen vougen, ende dat hy niet hostilycx tegens de stadt voor en neme, tot syn naerder schryvens. Hierop gedelibereert, is t'samentlijck goetgevonden (doch de heeren staten van Utrecht niet al te samen byden anderen wesende), dat men noch sal verbeyden mette approches, tot dat nu apparentelyck binnen een ure 2 ofte 3, brieven ende bescheyt vuytten Hage, vande heeren generale staten sal gecomen syn.

Nae den noen.

Den raet mette heeren staten van Utrecht insisteren wederom seer ernstelyck aen Syne Excell. graeff Henrick, om voor te nemen de approches tegens de stadt van Utrecht, om geenen tydt te verliesen, ende de instructie der heeren generale staten nae te comen, terwylen doch geene veranderinge vande selve instructie vuytten Hage tot noch toe is gecomen. Syn Gen. meent, dat het beter ware noch wat naerder bescheet te verwachten, allegeerende 't gene hem van Syne Excell. syn broeder desen morgen is geschreven, van niets hostilycx te attenteeren tot syn naerder advertentie, daerop geantwoort synde, dat by 't schryven van Syne Excell. de resolutie ende instructie vande heeren staten generael niet en conde verandert worden, seyde, dat syne commissie nochtans eensdeels inhielt, hem te reguleeren volgens 't advys van Syne Excell., syn broeder.

DYNSDACH, den vi. Aprilis.

De gedeputeerde der stadt Utrecht, als, de raadtsheeren, Leeuwen, Ruysch ende Wiltius met Henrich Buth ende den advocaet Vyanen, wedergekeert vande heeren generale staten, volgens de acte van afscheyt van heure Ho. Mog., versouckende van Syne Excell. graeff Hendrick, den raedt van state ende de heeren staten van Utrecht heur antwoort ende bescheyt. Hierop gedelibereert ende oversien de brieven ende resolutien, aen dese voorsz. hee-

ren byde staten generael geschreven, is den voorsz. gedeputeerde van Utrecht voorgehouden, dat het poinct vande continuatie vande magistraet tot Utrecht, tot Remigii toe soude mede wesen een poinct differentiael, daerop sy seer hooch ende heftich hebben geantwoort, dat sy dan wilden deurgaen, ende hun der saecke niet meer bemoeyen, dat men hun inden Hage soo niet en hadde bejegent, dat sy wel wisten, dat de meeninge der heeren generale staten sulcke niet en was, ende soo de stadt Utrecht eenen goede rugge hadde, dat men wat anders soude mogen vernemen ofte dergelycke hoge woorden, doch is geconcipieert de acte van antwoordt, dewelcke gecommunicеert, dan mette staten van Utrecht, dan mette voorsz. gedeputeerde vande stadt, is eyndtlyck nae diversche disputen ende correctien ter instantie van d'een ende andere syde gedaen, gearresteert soo als hier volgt *etc.*, dewelcke den voorsz. gedeputeerde is gegeven, die daermede terstont, noch desen avont, nae Utrecht syn vertrocken, om d'selve de magistraet ende gemeente voor te dragen, ende daerop antwoort ende resolutie tegen morgen naemiddach weder in te brengen, hoewel de heeren staten van Utrecht in 't concheren van dese acte ernstiglyck insisteerden, dat daerinne mede gestelt worde, datte nominatie vande magistraet mette questieuse poincten ten wedersyden gemoveert, sullen gestelt worden, tot kennisse ende decisie vande heeren ambassadeurs, staten generael, Syne Excell. ende raet van state, soo is't dat om gevouchlicksheyts- ende accommodatie wille, deselve heeren staten te vreden syn geweest, 't selve poinct vande nominatie nu daer vuyt te laten, alsoo 't selve een vande questieuse poincten is, soo 't selve oock alsoo byde Ho. Mog. heeren staten generael, by heuren brieff vanden IV. deses voor een der differentiale poincten verclaert wordt.

WOENSDACH, den VII. Aprilis.

Deselve gedeputeerde vande stadt Utrecht als gisteren, comen wederom vuyt de stadt tot Jutfaes, mede brengende seecker geconcipieerde acte vande magistraet der voorsz. stadt, eenichsins differendeerende vande ghene die hun van hier gisteren was medegegeven, ende na eenige distantie, disputen ende deliberatien, is daerop alleenlyck opten naem van Syne Excell. graeff Henrick ende raden van state achter aen de voorsz. gistrige acte gestelt, 't geene hier naer volcht: *Gehoort etc.*, ende daer nae oock noch een ander, hier nae volgende acte, by ofte van wegen de heeren staten van Utrecht: *Die staten etc.*, daer mede sy wel te vreden synde, syn alsoo naer Utrecht gekeert, houdende ende wel te vreden synde, dat alle het misverstant daermede was veraccordeert, aennemende ende belovende, dat gelycke acte van aggreatie byde magistraet van Utrecht mede daerop sal werden gestelt, die sy belooft hebben morgen vuyttebrengen.

DONDERDACH, den VIII. Aprilis.

Gedelibereert met Syne Excell. graeff Henrick ende heeren staten van Utrecht, belangende de twee poincten der instructie vande heeren staten generael, namentlyck aengaende een commandeur te stellen binnen Utrecht, ende vande burgerwachten in 't stadhuys ende der stadtpoorten te doen ophouden, is op 't eerste goetgevonden, dat capitein Calvart sal by provisie voor een dach ofte twee worden gelast, om over 't garnisoen te commandeeren, ende middelertyt, dat geschreven sal worden aen de heren staten generael, dat heure Ho. Mog. gelieven, sulcken, als heur goetduncken, te committeren, heur Ho. Mog. niettemin adverteerende, dat de heeren staten van Utrecht totten colonnel Vtenhove genouch gesint syn, ende belangende het tweede poinct, dat de voorsz. Calvardt overmorgen vroech de magistraet sal voorhouden de meeninge der heeren staten generael te syn, dat de borgerye voortaen niet meer en sal waecken, noch in 't stadhuys, noch aen de poorten, dat nu soo goe-

den garnisoen daer in synde, niet van noden en is, dat sy waecken, ende de moeyten nemen met versuym van hunne neeringen ende ambachten, ende soo men verneempt, dat de magistraet 't selve qualyck nemen, dat eenige alteratie daer deur soude mogen toecomen, sal hen aengeseyt worden, terwylen onsen last niet anders en is, dat sy hun aen de heeren staten generael sullen mogen addresseren.

Syn vuytte stadt gecomen ende gecompareert den advocaet Vyanen, ende den secretaris der stadt Utrecht, Leerdam, overbrengende 't concept vande aggreatie vande magistraet van Utrecht, vande voorgaende besoigne ende acte vanden raedt van state, welck concept overlesen ende geexamineert synde, is 't selve voor souffisant, soo byde heeren staten van Utrecht ende den raet aengenomen, sulcx als deselve ratificatien daer achter aen, onder de signature vanden secretaris Leerdam, van wegen de magistraet van Utrecht gestelt is, luidende als volght: *Gesien etc.* De voorsz. Vianen ende Leerdam eyndtlick insisteerden seer, dat den raedt soude verseeckeren, dat alles, wat gedaen ende geaccordeert was, byde heeren generale staten souden worden geaggreëert, daerop hun is toegeseydt, dat 't selve heure Ho. Mog. ernstelyck soude worden voorgedragen ende versocht.

Desen dach, omtrent de noen, syn binnen Utrecht getrocken de twee compagnien vanden colonnel Cecil ende den lieutenant Colonnel Checque, ende sullen morgen de acht resterende compagnien daerinne oock trecken.

VRYDACH, den IX. Aprilis.

Den advocaet Vyanen ende den secretaris van Utrecht, Leerdam, comen van stadtswegen versoucken, dat in de acte vanden raedt in 't poinct vande vergetinge ende vergevinge noch daerby gestelt worde neffens de clausule van alle 't gene sedert den XXI. January lestleden is geschiet, dese woorden: *ende oyt te vooren*, d'welcke alsoo is geaccordeert ende gedaen.

De resteerende acht compagnien trecken binnen Utrecht in garnisoen.

Ende corts daer nae comen van wegen de stadt de voorsz. Vyanen ende Leerdam, seer heftelick aengeven, dat de ingecomen soldaeten aen de poorten ende op 't stadthuys opte wacht gestelt waeren, ende dat de borgerye daerom seer ontstelt was, versouckende dat sulcx niet toegelaten en worde, maer dat men metter tydt ende allengskens dat soude mogen doen, dan is bevonden, datter geen commotie om en was, soo oock rapporteert de heere graeff Henrick, die selfs vuyt de stadt comende, seyde, Sedlnitzky last gegeven te hebben, de wacht alsoo te stellen, daerop gedelibereert, is t'samentlyck geresolveert, dat de resolutie der heeren generale staten ende heure instructie in desen sal nagecomen worden, ende dat op morgen, voor 't opstaen vande avontwacht, Sedlnitzky den magistraet sal voordragen met goede beleefde redenen, dat nu van geen noden en is, dat de borgers langer aen de poorten ofte op 't stadhuys wacht houden, maer de soldaten alleen, ende dat sulcx oock is de expresse meninge der heeren generale staten, hun daertoe oock overlangende den brieff, die den raedt dyenthalven in gelycke soete ende ernstige termen huer scryft, d'welck Sedlnitzky oock alsoo belast is te doen.

SATERDACH, den X. Aprilis.

Sedlnitzky desen morgen van Utrecht wedergekeert synde, rapporteert, dat hy nyet goet gevonden en hadde, den brieff vanden raedt aen de magistraet aldaer te presenteeren, noch synen last te openen, mits de groote beroerte, die desen nacht daer binnen geweest hadde, soo naerder verhaelden den capitein Calvardt ende Pinsen deselve toegecomen synde, om de besettinge vande wacht by onse compagnien aen de poorten ende op 't stadhuis, volgens d'ordre, die de heere graeff Henrick gestelt ende aen de burgermeesters verclaert hadde, die nochtans hadden versuymich geweest deselve ordre den borgers te kennen te geven,

willende den soldaten met gewelt van 't stadhuys dryven, hebbende oock eenige particuliere hem Calvardt seer oproerlyck toegesproken, ende oock geroepen: slaet doot, slaet doot, schiet, schiet, soo een de andere compagnien ende officiers by eenige het roer ende musquetten tegens de borst gestoten werde, soo dat de soldaten geene ronden en hadden mogen doen noch oock by Calvart mogen insisteeren, om der stadts sleutelen mede in bewaringe te mogen hebben, dat oock de burgemeester Canter voor de oproerige borgers tegen hem Calvart geseght hadde, dat wel vreempt was, dat de soldaeten de wacht op 't stadhuys quamen houden, sulcx dat groote bloetstortinge hadde mogen toecomen, soo de soldaten hun niet soo stil gehouden hadden. Hierop aengecomen wesende den advocaet Vyanen, heeft deselve alteratie seer bedroufdelyck oock aengegeven, dickwils repeteerende, dat, soo men de sake vande wacht niet en modereerde, dat ontwyffelyck een ongeval tusschen de borgers ende soldaten sal ontstaen; dat wel de magistraet dede opte principale autheurs informeeren, om die te doen vangen ende straffen, maer alevenwel dat het moste gemodereert worden. Hierop gedelibereert in 't lange, is den voorsz. Vyanen ende oock Sedlnitzky, Calvardt ende Pinsen belast, de magistraet aen te seggen, dat de meeninge der heeren staten generael is, dat de soldaten alleen ende geene borgers meer de wacht aen de poorten ende op 't stadhuys souden houden, ende dat sy d'ordre stelden, dat 't selve nagecomen worde, de magistraet daertoe oock overleverende den brieff vanden raet, dien gisteren avondt Sedlnitzky daertoe was medegegeven.

Naemiddach is Sedlnitzky wedergekeert ende noch ses gedeputeerde vande stadt, als: Jacob vander Maten, Henrick Buth met noch drie anderen, ende den advocaet Vyanen, met credentie, eerstelyck daerop alnoch aenhoudende, dat de borgers mette soldaten mochten waecken, dat sy sagen, dat anders geen ruste en conde gehouden worden, dat de magistraet droevich was, om 't geene datter gepasseert was, dat sy oock twee vande oproerige autheurs hadden doen gevangen stellen, emmers seyden, dat de magistraet sustineerde het accoordt van heurder syde voldaen te hebben, als heur gesubmitteert, ende 't garnisoen ingenomen hebbende, maer dat 't selve accoordt vander generaliteyts wegen nyet voldaen, maer tegencomen worde, inhoudende, dat de borgers nyet en souden ontwapent worden, daer men huer nochtans de wacht beneempt, d'welcke in effect is eene ontwapeninge, ende soo sy nyet en conden byden raedt, ende in dese vergaderinge verwerven, dat sy souden terstont trecken aen de heeren staten generael. Nae lange communicatie sloegen voor, dat de borger compagnien souden gesift ende gesuyvert worden vande onbehoorlicxte, ende dat alleene de best gequalificeerde souden daer onder gehouden worden, om de wachten ende ronden mette soldaten te doen, soo dat d'selve compagnien, die nu groot syn, daerdeur oock souden vermindert syn, ende dat alsoo de borger compagnien als schutteryen souden vande beste ende gequalificeerste gecomposeert syn, d'welck voor altyt seer strecken soude tot ruste vande stadt, dat deselve siftinge soude gedaen worden, byde magistraet ofte sulcke vuytte magistraet die heeren staten van Utrecht souden daertoe denomineeren, ende dat dan de rollen alsoo gesift ende gesuyvert synde, deselve alsnoch souden aen de voorsz. heeren staten van Utrecht overgebracht worden, om deselve dan noch naerder te suyveren, soo 't alsoo van noode bevonden worde. Hierop weder lange gedelibereert, is 't selve toegestaen, synde daertoe byde heeren staten van Utrecht seven gedenomineert, als: Jacob vander Maten, Henrick Buth, Cornelis van Deuveren, mr. Elbertus Sosius, mr. adriaen de Roy, Jan Florisz. van Nypoort ende Wolphart Roelandtsz. van Culenburgh, ende dat 't selve oock morgen soude gedaen worden, ende middelertyt, dat de wacht by provisie soude gehouden worden, volgens d'ordre, byden heere graeff Henrick gisteren gestelt, namentlyck de soldaten neffens de borgers aen de poorten ende op 't stadhuys, tot dat byde heeren staten generael daerop soude anders geordonneert syn.

SONDACH, den XI. Aprilis.

Is geschreven aen de heeren generale staten, 't gene gisteren ende eergisteren, belangende de beroerte tot Utrecht is aengeteeckent.

MAENDACH, den XII. Aprilis.

De heeren staten van Utrecht geven aen, dat sy wel verwitticht syn, dat het voorgeslagen besoigne van 't redress der rollen vande borger compagnien tot Utrecht ende derselver wacht, niet en sal of connen ofte emmers niet nae behoren connen gedaen worden, ende terwylen dan den leger hier blyft liggen, tot groote beswaernisse vanden lande ende goede luyden, achten, dat beter ware, dat geschreven werde aen de Magistraet van Utrecht, dat sekerder ende bestendiger wesen soude, dat de vuytterlycke meeninge vande heeren staten generael nagecomen werde, ende dat sy ordre stellen, dat de borgerwachte by provisie ophielde, tot dat byde staten generael naerder soude wesen geordonneert, ende dat 't selve soude strecken tot heurder borgeren rust, gemack ende prouffyt, ende dat d'occasien der onlusten, die men verstondt dat alreets tusschen de borgers ende soldaten begonsten, daermede souden voorgecomen worden, dat oock de staten van Utrecht ende den raedt van state, anders oock grote oorsaecke hadden heur te onthouden van heure voordere besoigne inde stadt te comen doen, ende dat oock den leger niet en conde gedissolveert worden ende 't arme volck ontlast, soo lange der heeren generale staten resolutie niet volbracht en ware, anders dat men dan den leger soude scheyden, d'welck goetgevonden is, alsoo aen de magistraet te schryven, 't selve schryvens eerst ende alvorens gecommuniceert synde met Syne Excell. graeff Henrick, die byde handt nu niet en was; maer middelertyt syn de gedeputeerde vande stadt aengecomen, mede brengende de rollen der borger compagnien, soo sy die gesuyvert ende gesift hadden, van over de 4000 op 1454 vande gequalificeerste, soo sy seyden, welcke rollen oversien ende daernae oock byde heeren staten van Utrecht gevisiteert synde, ende byde selve bevonden groote swaricheyt, soo in 't getal als inde personen, die sy daerin noch gelaten hadde, is met gemeen advis, wederom vuyterlyck geinsisteert, dat de borgerwachte soude cesseeren by provisie tot naerder ordonnancie vande heeren staten generael, daertoe in 't langh met over en wedercommunicatie allegerende de bovengestelde redenen, ende hoewel de voorsz. gedeputeerde hun des seer vreempt hielden, dickwyls verclaerende, dat dat niet geschieden en soude, syn eyntelyck te vreden geweest heur beste daer over te doen aen heure principalen, doch begeerden, dat oock byden rade dyenthalven aen de magistraet geschreven soude worden, ende is dyenvolgens 'geresolveert, den voornoemden brieff, die voor noen geconcipieert was, alnoch de magistraet op morgen toe te schicken deur den heere Sedlnitzky.

DYNSDACH, den XIII. Aprilis.

Alsoe men in ervaringe nu coempt, dat den advocaet Vyanen gisteren avondt laet van Utrecht nae den Hage aen de heeren staten gen. geschiet is, apparentelyck om te solliciteeren tegens ofte emmers tot moderatie vande resolutie ende instructie der heeren staten generael, belangende de afdoeninge der borgerwachten, is geordonneert, terstont in diligentie aen de staten generael over te schryven, al 't gheene is gepasseert ende aengetekent, om by heure Ho. Mog. daerop geleth ende nae huere wysheyt gedisponeert te worden, doch dat den raedt meynt, dat de saecken vande stadt Utrecht niet en connen versekert syn, duerende de burgerwachte, noch oock by het redres der borger compagnien, ende by *post date* te vougen, dat ons sekerlyck wort gerelateert, dat apparentelycken een gewenschte resolutie soude inde stadt op onsen gistrigen brieff genomen syn geweest, ten waere seekeren indiscreten aldaer

hadde vuytgegeven, versekert te syn, dat, als de borgerwachte af soude syn, dat alsdan strenge executie over ettelycke inde stadt gedaen soude worden, dat 't selve de goede resolutie hadde ommegestoten, ende dat daerop nae den Hage den middach afgeveerdicht syn de raedtsheer Leeuwen, Itsige (!), burgermeesters Helsdingen ende eenen Anssem (!).

Naemiddach syn vuytte stadt gecomen: vander Maten ende Nypoort, verhalende, dat sy op den gistrigen brieff gelet hebbende, hun lieten beduncken, dat men heur wilde opleggen meer als sy volgens d'accoort gehouden syn te doen, dat sy daer over terstont de voorsz. drye nae den Haghe aen de heeren generale staten hadden geschict, die overmorgen wedergecomen sullen syn, versouckende dat middelertyt het platte landt verschoont, ofte emmers niets nieuws voorgenomen, maer alles in state gehouden werde; hierop na deliberatie, is seer tegen heur geinsisteert, dat middelertyt de borgerwachte by provisie cessere, d'welcke sy bleven continuelyck seer excuseerende, doch dickwils verclarende vuytdruckelyck, dat sulcke resolutie, als byde heeren staten generael soude nu genomen worden, dat sy die souden pareren ende naecomen, hoe die oock ware, soo dat eyntelick, nae veele communicatien ende difficulteyten, hun de voorsz. tyt is toegestaen, op sulcke conditie, dat, soo de resolutie der heeren staten niet datelyck terstont nagecomen en worde, de datelycke executie byde handt sal genomen worden, dit te schryven alsoo in't pooste aen de heeren staten generael, opdat heure Ho. Mog. terstont daerop heure expresse resolutie ende last overschryven, om hier datelyck nagecomen te worden, sonder dyent halven eenigen specialen last gewacht te derven worden; oock dat graeff Henrick hem begeert te excuseeren van 't commandement binnen Utrecht, ende dat wy daerom graeff Ernst hebben versocht, die het selve voor eenen cleynen tyt heeft aengenomen, tot dat heure Ho. Mog. eenen commandeur sullen gestelt hebben, daertoe wy met graeff Henrick voor desen tyt nyemant beter als den colonnel Vtenhove en weten voor te slaen.

WOENSDACH, den XIIII. Aprilis.

Is geene vergadering van rade geweest.

DONDERDACH, den XV. Aprilis.

Ontfangen schryvens vande heeren staten generael, daerby vermelt wordt dat den raetsheer Leeuwen, een vande drye gedeputeerden byde stadt Utrecht, aen heure Ho. Mog. geschikt, verclaert heeft, dat graeff Henrick hem, Leeuwen ende syne mede gedeputeerde in desen rade alhier soude toegesegt hebben, inde handelinge voor het sluyten van 't accoort, dat die borgers van Utrecht souden blyven byde wacht, ende deselve houden beneffens de soldaten, ende dat om 't woort van Syne Excell. graeff Henrick te houden, heure Ho. Mog. tot accommodatie vande saecke, goetvonden, de voorsz. gedeputeerde voor te stellen, dat sy souden tot Utrecht bevoorderen, dat de lyste der borgeren, die de wacht souden houden, wederomme met Syne Excell. graeff Henrick, desen raedt ende heeren staten van Utrecht souden geresumeert, ende met gemeen advys ende bewillinghe gereduceert worden, tot 8. 9. ofte vuyterlyck 1000 vande gequalificeerste ende vreetsaemste borgers, die by provisie, tot dat de gesubmitteerde differentiale poincten sullen syn gedecideert, die wacht neffens de soldaten inde stadt sullen houden. Hierop t'samentlyck gedelibereert, is men wel verwondert geweest, dat de voorsz. Leeuwen 't selve soo onbeschaemdelyck tegen de waerheyt heeft derven seggen, ende *scribatur* aen de staten, dat men des wel verwondert is, terwyle in 't minst daervan noyt eenich verhael, noch by Syne Excell., noch by nyemant anders geweest en is., alsoo men altyt heeft preciselyck geinsisteert opte instructie van haer Ho. Mog., dat sy ons dan terstont adverteeren, ofte men heure voorsz. resolutie op sulcken onwaerachtigen

te kennen geven, sal naecomen, of dat men sal blyven inhereren opte voorsz. instructie; soo wy doch gedaen hebben, want wy terstont nae de receptie van heuren brieff. alevenwel hebben geschreven, ende den heere Sidlnitsky gedeputeert aen de magistraet ende borgerhopluyden van Utrecht, dat sy terstont de borgerwacht souden doen ophouden, opdat wy alsoo 't leger terstont mochten doen scheyden, ende 't landt ende de goede luyden daervan eens doen ontlasten, ende dat wy noch anders niet en conden gesien, dan dat de stadt niet en sal verseeckert sy, soo lange de borgerwacht continueert, dat wy oock deurgaens vande burgers vernemen, dat de burgers wel te vreden syn, de wacht te laten, maer dat 't selve byde magistraet ende eenige indiscrete luyden wederhouden wordt, 't gene aen de voorsz. magistraet ende borgerhopluypen, als voorsz. soo geschreven is, wordt ter antwoordt gegeven aen Vermaeten ende Nyeupoort, beyde schepenen van Utrecht, die met open acte nu syn comen aengeven, dat die van Utrecht sullen verwachten de resolutie, die vande heeren generale staten vuytten Hage, belangende 't cesseeren ofte continueren der borgerwachte, by heure gedeputeerde sal apparentelyck noch desen dach gewacht worden.

Opten avondt verstondt den raedt deur Syne Excell., die vuyt Utrecht quam, dat na diversche communicatien, gehouden by die vande magistraet van Utrecht ende Syne Excell., ende namentlyck oock metten raetsheer Leeuwen ende den borgermeester Helsdingen, die weder vuytten Hage gekeert is, soo veele gedaen is, dat die vande stadt naecomende het bovengemelte schryvens ende acte vanden raedt, sy waren te vreden geweest, dat de borgerwachte soude cesseeren.

VRYDACH, den XVI. Aprilis.

Men verstaet, dat geene borgerwachte gisteren avont tot Utrecht en is opgetrocken, noch desen nacht gehouden geweest, waer over den raedt met Syne Excell. graeff Henrick nu desen morgen ordre stellen op 't vertreck der compagnien nae heure guarnisoenen, daerop alvoorens oock gehoort hebbende het advis der heeren staten van Utrecht.

SATERDACH, den XVII. Aprilis.

Den raedt vertreckt van Jutfaes binnen Utrecht.

SONDACH, wesende Paeschdach hier in 't Sticht van Utrecht, den XVIII. Aprilis.

Is geschreven aen de staten generael.

MAENDACH, den XIX. Aprilis.

En is niet gedaen.

DYNSDACH, den XX. Aprilis.

Twee gedeputeerde vande magistraet van Utrecht, namentlyck Vander Maten ende Henrick Buth, comen den raedt van wegen de magistraet begroeten ende bewillecomen, excusseerende, dat het niet eer geschiet en ware, mits de feesten vande Paeschen.

WOENSDACH, den XXI. Aprilis.

Drye ofte vier vande heeren staten van Utrecht metten secretaris Ledenberch, resumeeren de instructie vande heeren staten generael ende 't gemaecte accoord tot Jutfaes, om te letten, watter noch meer achtervolgens deselve staet te doen, ende bevindende de navolgende: Yerst aengaende de submissie ende de instellinge der acte derselver, 't sy hier of inden Hage,

ende ten beyden syden te deputeeren, om de decisie aldaer te voorderen ende te verwachten; ten anderen, dat het geschrift hier in drucke, in't heetste vande alteratie vuitgegaen, geintituleert: *Cort vertooch*, als wesende een puer libel diffamatoir, deur de mag'. ingetogen, ende voorts niet meer te vercoopen, ten derden, alsoo men verstaet, dat die vande stadt schynen voornemens te syn eenige borgerwachte 's nachts te doen houden tegen de dieverye, terwylen den voorleden nacht eenige schynt geschiet te syn, dat daerin versien worde, dat de borgers onder sulcken deexel niet wederom eenige wacht en houden, ten vierden, dat het woort ofte loose niet langer gegeven en worde, noch aen de borgerhopluyden noch aen de borgermeesters, soo men doch bevindt, dat daer deur 't woordt deur de stadt 's nachts is gedivulgeert geweest, waer vuyt groot misverstandt ende gevaer tusschen het garnisoen ende de borgers souden mogen toecomen. Op 't tweede poinct is goetgevonden, de magistraet van Utrecht te versoucken ende te vermanen, 't voorsz. geschrifte te verbieden vercocht te worden, ende op 't derde ende vierde poinct, syn de heeren Amerongen ende de Bye versocht te spreecken metten heere graeff Ernst van Nassau, jegenwoordelyck hier by provisie commandeerende tegen de voorgenomen burgerwachte te versien, dat die niet en geschiet, ende oock het woort oock niet aen anderen, dan alleen onder 't guarnisoen te laten geven.

DONDERDACH, den XXII. Aprilis.

Den raet gegaen inde vergaderinge der heeren staten van Utrecht, die nu desen dach eerst geschiet, proponeert volgens 't schryven vande heeren staten generael, te willen inwilligen heure consenten opte propositie vanden raedt van state, voor dit lopende jaer, ende oock tot secours vande Cleefsche saeeken, ende aentenemen den staet van oorloge, ende dyenvolgens oock aentenemen de compagnie vanden capitein Setton ende anderen, volgens het particulier schryvens vande heeren staten generael, soo aen den raedt als aen heure E. Voorts dat ten beyden syden gedeputeerde aen de heeren staten generael geschickt worden, om aldaer de decisie van alle heure onderlinge differenten te bevorderen ende te verwachten, deselve oock ernstelyck vermanende tot rust, vrede ende eenicheyt. De staten antwoorden, dat het secours van Cleeff geconsenteert is, ende dat belangende de consenten ende aennemingе vande staet van oorloge, sy heure gedeputeerde sullen lasten, om dyenthalven metten heeren staten generael aff te handelen, dat sy oock nae den Hage, tot decisie vande differenten schicken sullen, doch dat die van Utrecht verstonden daervan rapport te doen aen heure principalen.

VRYDACH, den XXIII. Aprilis.

Den secretaris Huyghens gelast geweest synde, om die vande magistraet te versoucken ende vermanen, het geschrifte, geintituleert: *Cort vertooch*, te doen intrecken ende te verbieden 't selve niet meer te vercoopen, als streckende totte foveringe van oneenicheyt ende oproer, rapporteerende 't selve alsoo gedaen te syn, ende dat hem ter antwoort gegeven was, byden borgermeester Canther ende andere, dat, oft sy niet anders soo seer en sochten als rust, vrede ende eenicheyt, dat sy nochtans gewaer worden, dat van weegen de staten van Utrecht contrarie gedaen wordt, heur grotelycx beclagende met stoute woorden over den brieff, die de heeren staten generael hadden doen divulgeeren, op 't stuck vande alteratie van Utrecht, ende dat denselven noch opentlyck vercocht wordt, ende dat oock 't woort oft loose niet alleen den borger hopluyden, maer oock den borgermeesters deser stadt was benomen, seggende vuytdruckelyck, dat, als de heeren staten generael heuren brieff sullen ingetrocken ende verboden hebben vercocht te worden, dat sy alsdan heure voorsz. schrift verbieden sullen te vercoopen, ende niettegenstaende by Huygens daerop antwoorde ende repliceerde,

dat den voorsz. brieff nyet gemeens en hadde metten onlust tusschen de heeren staten ende stadt van Utrecht, ende dat sy daerom aen de heeren staten generael souden mogen schryven, die dan daerin souden doen nae heure wysheyt, ende dat in allen gevalle sy particuliere ende verre de minste wesende, eerst behoorden te doen, 't geene daertoe sy vermaent wierden, dat oock de borgerwachte nu cesseerende, 't geene daervan dependeert, oock moste cesseeren, namentlyck 't principael poinct ende secreet vande wachte, als is de loose oft 't woordt, d'welck geensins, om gevaer te voorcomen, en dient gedivulgeert, ende dat 't selve byden rade geheel goetgevonden is, aff te snyden ende noch aen de borgermeesters noch aen de borgerhopluyden te geven, om geene jalousie tusschen deselve te veroorsaecken, soo syn die vande magistraet nochtans al evenwel ongerust daerin gebleven, ende gepersisteert by heur voorgaende antwoordt, belangende 't verbieden van 't voorsz. geschrifte.

Den raet, compareerende inde staten van Utrecht, insisteert, dat de deputatie nae den Hage, opte decisie vande onderlinge differenten, mach voortgaen, dat den raedt oock selfs nae den Hage begeerde te vertrecken. Hierop voorgevallen synde eenige disputen, soo op 't stellen vande acte van submissie, die de staten van Utrecht meynden oft inden Hage soude mogen, ende die vande stadt, dat hier behoorde ingestelt te worden. ende oock belangende de poincten differentiael, die de staten verstonden, dat ten wedersyden heure gedeputeerde medegegeven, ende die vande stadt, dat sy hier souden moeten ingestelt, ende d'een den anderen gewisselt worden, is eyntelyck vooreerst begeert, dat byden raedt de voorsz. acte van submissie soude ingestelt worden, d'welck oock alsoo gedaen is, luydende aldus: » Alsoo inde maent Januario voorleden, binnen de stadt van Utrecht seekere alteratie ontstaen, ende oversulcx tusschen de heeren staten 's lants van Utrecht ter eenre, ende de alsdoen gestelde magistraet ende gemeente derselver stadt ter anderen syden, seekere differenten syn verresen, totter welcker beslichtinge eerst by Syne Excell. met eenige gecommitteerde, soo vaytte vergaderinge der Ho. Mog. heeren staten generael als raet van state, binnen de voorsz. stadt Utrecht gearbeydt synde, corts daer nae noch binnen de stadt Woerden de heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende Groot Brittanyen, der Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ende de raedt van state gecomen syn, daer alsdoen (als daertoe beschreven synde) mede compareerden, die geeligeerde ridderschap ende gedeputeerde der stadt ende steden van Utrecht, welcke geeligeerde, ridderschap ende oock de vier steden alsdoen bewillichden, alle de differentiale poincten te submitteeren ter decisie vande voorsz. heeren ambassadeurs, de Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ende den raet van state, ende dat oock eyndtelyck noch de voorsz. magistraet ende de gemeente der stadt Utrecht, mede daertoe bewillicht hebben, soo eest, dat volgens d'acte van accoort, by Syne Excell. graeff Henrick van Nassau ende den voorsz. raedt van state, als byde Ho. Mog. heeren staten generael, (tot rechtinge der voorsz. alteratien gecommitteert synde) vanden VI. deser maent Aprilis, ende byde heeren staten 's lants van Utrecht den XXVIII. Martii, ende de magistraet derselver stadt den XXIX. Martii 1610, *stilo veteri*, beyde geapprobeert de voorsz. heeren staten 's lants van Utrecht ende de voorsz. magistraet der stadt Utrecht, soo voor hun als voor de gemeente derselver stadt verclaert hebben, ende verclaren by desen, dat sy alsulke differenten ende questien als ten wedersyden mogen syn gemoveert, ende dewelcke onder behoorlycke signature ofte anderen volcomen last, sullen worden gespecificeert ende geexhibeert, gantsch ende geheel submitteeren ende stellen tot volcomen kennisse, decisie ende beslicht vande voorsz. heeren ambassadeurs vande voorsz. hoogstgemelte twee Coningen, de Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ende den raedt van state, belovende op eer ende vromicheyt, t'allen tyden van weerden te houden, natecomen ende stricktelyck te achtervolgen, alle 'tgene byde selve alsoo geordonneert, vuytgesproken ofte gedecideert sal syn."

Naemiddach is byden raet den heeren staten dese alsoo geconcipieerde acte in heure vergaderinge voorgedragen, daerop alsdoen wederom dispute gevallen is, belangende de poincten differentiael, soo als voornoen, soo daerin niet overeenoomende, den raede daerom versocht is (die anders voorgenomen hadde morgen vrouch nae den Hage te keeren) tot accommodatie der saecken, noch alhier te willen blyven.

SATERDACH, den XXIIII. Aprilis.

Den raedt compareerende wederom inde staten van Utrecht, ende insisteerende als gisteren, exhibeeren die vande stadt seeckere acte van resolutie, byde magistraet der stadt desen dach genomen, belangende de geconcipieerde acte van submissie ende het instellen der poincten differentiael, luydende aldus:

»De magistraet der stadt Utrecht, gehoort hebbende het rapport van Jo'. Dirck Canter ende Henrick van Helsdingen, borgermeesteren, mitsgaders Hendrick Buth, schepen der stadt Utrecht, op gisteren ter vergaderinge vande E. heeren staten 's lants van Utrecht byde magistraet gedeputeert, ende hooren lesen hebbende het dubbelt vande acte van submissie, byde E. heeren raden van state geconcipieert ende inde voorsz. vergaderinge overgelevert, verclaren wel te vreden te syn, de poincten differentiael, ten wedersyden gemoveert, in conformiteyt van 't verdrach, in Jutfaes gemaeckt met Syne Excell. graeff Henrick van Nassau, ende de E. heeren raden van state te submitteren ende daervan te passeeren acte, in sulcker forme, als die byde heeren raden van state geconcipieert ende overgelevert is; vuytgesondert dat inde voorsz. acte niet gebruyckt en sal worden de qualité vande heeren staten 's lants van Utrecht in 't geheel, maer alleen vande twee leden ende cleyne steden, ende dat oock de cleyne steden, gesien hebbende de poincten differentiael, byde magistraet gemoveert, sullen hebben verclaert, in wat poincten sy hunlayden jegens de magistraet ofte tegens de twee eerste leden vande staten in 't submitteeren parthyen souden willen maecken, om 't selve gesien, de voorsz. acte van submissie daer nae gedresseert te worden, dat oock alvorens de voorsz. acte van submissie te passeren, de voorsz. twee eerste leden gehouden sullen wesen, de magistraet te openen de poincten differentiael, die haer E. aen haer syde gesubmitteert souden hebben willen, gelyck haer E. openinge gedaen is vande poincten differentiael byde magistraet ende gemeente gemoveert, ende die de magistraet te vreden is noch andermael overteleveren, opdat niet alleen de magistraet hebbe te overwegen, ofte soodanige poincten als overgelevert sullen worden, in 't compromis mogen werden getogen dan niet, maer oock dat sy hebbende competenten tydt, daertegens met heur defensie gereet te mogen comen voor de heeren ambassadeurs, de Ho. Mog. heeren staten generael ende heeren raden van state, gelyck apparentelyck gereet sullen comen de voorsz. twee leden vande staten, tegens de poincten differentiael, byde magistraet ende gemeente der stadt Utrecht gemoveert, protesteerende by weygering van 't geene voorsz. is, dat aen de magistraet niet en ontbreeckt, dat de submissie geen voortganck en heeft, soo nyemant gehouden en is te submitteren 't geene voor hem verborgen wordt, ende daer jegens hy geen defensie en can genieten. Aldus geresolveert opten stadhuyse t'Utrecht, desen XIIII. Aprilis 1610, ende was ondertekent J. DE LEERDAM."

Ende alsoo voorders byden raedt by alle verthoning ende inductien, niet meer en conde tusschen parthyen gevordert worden, heeft den raet oorlof genomen om op morgen te vertrecken.

Namiddach is Henrick Buth van wegen de magistraet gecomen, ende den raedt *adieu* geseyt. Van gelycken hebben oock gedaen eenige gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, oock de welgeboren heere graeff Ernst van Nassau.

Extracten uit de Resolutien van de Groot Mog. heeren Staten van Hollant *etc.*, aangaande de *Alteratie* te Utrecht in 1610.

Resolutien van de heeren Ridderschap *etc.* van Hollant *etc.* staatsgewyse genomen in de vergadering, beschreven in 's Gravenhage, jegens 8 Febr. 1610 ende gescheiden 3 Apr. daarna volgende.

Uyt het laetste poinct vande beschryvinge is vorder van tyd tot tyd openinge gedaen van hetgene binnen Utrecht feytelyck was gepasseert, voor de aenkomste van Syne Excellentie ende gecommitteerde uyt de vergaderinge vande heeren staten generael ende raden van state, aldaer gesonden, gelyck oock gedaen is, van hetgene Syne Excellentie ende gecommitteerde van tyd tot tyd by missiven hebben geadviseert, ende van het gunt byde heeren Doctor Sebastiaan Egberts ende Aelbert Joachimi, tot tweemael van Utrecht alhier gesonden, is gerapporteert, ende oock wat by meester Hugo Ruysch, raad inden provincialen rade, meester Anselmus Salmius, schepen, ende Jacob Medenblick, raad der stadt Utrecht, is geproponeert, in effecte daertoe tenderende, dat de heeren staten generael Syne Excellentie souden ontslaen vanden eedt, by denselven aen de generaliteyt gedaen, op de commissie ende instructie als gouverneur vande landtschap van Utrecht, na inhoud vande credentie ende instructie, by denselven overgelevert, hierna geinsereert.

Waerop rypelyck gelet, ende oock de heren ambassadeurs vande Koningen van Vrankryk ende Groot-Brittannien ende den raet van state alle gecommuniceert synde, is geresolveert de voorsz. gecommitteerde voor resolutie ende antwoordt te geven ende aen Syne Excellentie te schryven, sulcx als hier na volgt:

Is niet te vinden.

Ende alsoo boven veele insolentien ende enorme proceduren binnen de stadt Utrecht, na dat Syne Excellentie ende gecommitteerde uit de heren staten generael ende raed van state aldaer gekomen waren, gehouden, niet alleen jegens de leeden ende dienaers vande heren staten van Utrecht, maer oock de gecommitteerde vande heeren staten generael, soo in publicque vergaderinge als over straet onbehoorlyk was geprocedeert, dat oock by sommige gesanteert (!) was, dat men dengenen, die in het logement van Syn Excellentie ende onder de protectie vande heeren staten van Utrecht waren, daer vuyt wilden halen, ende dat de gemeente Syne Excellentie uit de stadt niet en soude laten vertrecken, soo is goetgevonden, dat uyt Holland ende Westvriesland, met de heeren ambassadeurs, de gecommitteerde vande andere provincien ende raet van state na Woerden souden reysen, den heere van Schagen, den advocaat vanden lande, Doctor Sebastiaen Egbertsz. ende Jac. Claes Symensz., ende dat de gedeputeerde vande steden elks naer haer principalen souden vertrecken, omme van alle het gepasseerde rapport te doen, ende met volkomen last den vyfden dag weder inden Hage te komen, om na de occurrentien, het sy of Syn Excellentie ende de gecommitteerde vande heren staten generael tot Woerden en souden komen of niet, te verstaen, hetgeen vorder soude passeren, ende op alle hetgeene dat tot redres noodig soude wesen, dadelyk te mogen voorsien.

Die heren ambassadeurs, staten generael ende raden van state tot Woerden ten bestemde dage gecommen synde, zyn Syne Excellentie, syn heer broeder, prince Hendrick, ende de heeren gecommitteerde vande heeren staten generael ende raet van state, aldaer mede gecompareert, ende des anderen daechs de geeligeerde ridderschap ende gedeputeerde vande vier steden 's lands van Utrecht ter eenre, ende de gedeputeerde vande stadt Utrecht ter andere syde, dewelke in volle vergaderinge vande heeren ambassadeurs, staten generael, Syn Excellentie ende raet van state gehoord, ende op hetgeene van beiden syden is verthoont, geproponeert ende versocht, rypelyck gelet synde, is na verscheiden deliberatien daerop gehouden ende veel inductien gebruikt, ten einde de poincten ten wedersyden versocht, gestelt souden worden tot decisie vande selve vergaderinge, ende dat de geeligeerde ridderschap ende gedeputeerde vande vier steden, haer daertoe hadden laten bewegen, maer de gedeputeerde vande stadt Utrecht verklaard daertoe by gebreke van last niet te konnen verstaen, doende instantie, dat Syn Excellentie vanden eedt, ten minsten nopende de poincten by henlieden geproponeert soude worden ontslagen, ende dat hy in persoon soude komen binnen Utrecht, om aldaer op deselve poincten alleen decisie te doen, seggende sulks by Syne Excellentie belooft te syn; Soo is goedgevonden henluyden rondelyk te verklaren, dat hetselve niet en konde toegestaen worden, ende overgenomen synde haer principale instructie ende nadere verklaringe van haren uytersten last by geschrifte, is henluyden die meeninge vande voorsz. vergaderinge oock by geschrifte gegeven, ende daerop die vergaderinge tot Woerden gescheiden, ende volgen hier nae haer geexhibeerde geschrift ende het voorsz. afscheyt:

Is niet te vinden.

Van het gepasseerde tot Woerden in volle vergaderinge vande staten van Holland ende West-Vriesland rapport gedaen, ende de voorsz. geschriften geexhibeert synde, syn eendrachtelyk byde geheele vergaderinge de proceduren van die van Utrecht exorbitant, ende mits de quade consequentie niet lydelyk geoordeelt, ende terwyl syluyden aen de heren ambassadeurs, staten generael ende raet van state niet en antwoorden op het voorsz. afscheyt, tot Woerden gegeven, soo is na deliberatie goetgevonden, hetgeen hierna volgt:

Is niet te vinden.

Aen de heren staten van Holland rapport gedaen synde vande voorsz. resolutie, is by deselve eendragtelyk goetgevonden, dat die geeffectueert sal worden; *die brieven aen de provincien ende de stadt Utrecht respective*, volgende de voorsz. resolutie te schryven, syn gearresteert, sulks hier na volgt:

Is niet te vinden.

Daertoe de sake vorder alsoo te beleyden, dat alle hetgeene gedurende die commotie ende oproer binnen deselve stadt is gedaen, sal worden gerepareert, sonderlinge het afstellen vande oude magistraet ende middelen van contributie, ende voorts de stadt ende staten in versekertheid gesteld.

Ende parthyen op de voorsz. resolutie ende aenschryvinge inden Haag gecompareert, ende deselve ten beyden syden gehoordt synde, nadat uyt de commissie vande gecommitteerde der stadt Utrecht verstaen is geweest, dat syluyden niet vorder gelast en waren als hen te submitteren aen de decisie vande heren ambassadeurs, staten generaal, Syn Excellencie ende den raet van state, als op de poincten van wegen de stadt geproponeert, ende van wegen de heren staten van Utrecht gesustineert werden, dat hetselve als evident bewys was, dat de jegenwoordige regeerders, de sake in het verwar willen houden, ende dewyl syl. de handelinge, tot Jutphaes gemaeckt, selfs inder conditie, daerop deselve magistraet tot vereeninge was gecontinueert, gelyk in verscheiden andere poincten hadden gecontravenieert ende gevioleert, dat daerom geen apparentie en was.

Het volk van oorlog op woensdag den laatsten Maart van verscheyden quartieren voor de stadt aenkomende, hebben die van Utrecht haer gedeputeerde gesonden by prins Hendrick in het quartier Jutphaes, sonder acte van hostiliteyt te gebruyken, ende daerop des vrydaechs inde stadt den voorsz. brieff gesonden synde, syn ten selven dage ende des saterdachs gedeputeerden vuyt de stadt weder tot Jutphaes gekomen, met offre, om de questieuse poincten ter voorgestelde decisie vande heren ambassadeurs, staten generael, Syne Excell. ende raet van state te stellen, maer niet konnende verdragen op het innemen van guarnisoen, hebben versocht, dat van hostiliteyt ende naderinge soude worden gesupersedeert, ende consent om na den Haag te senden, hetwelck eindelyck toegestaen synde voor drie dagen alleen, waeren op sondach den IV. April, inden Haag gekomen, Leeuwen, Ruysch, Wiltius, raden inden Hove provinciael, Buth, scheepen, ende mr. Corn. van Vianen, advocaet vande stadt Utrecht.

Op haer kompste de heeren ambassadeurs, staten generael ende Syne Excell. tsamen vergadert synde, was haere propositie gehoort, haer instructie ende commissie gesien, ende geurgeert, om haere vuyterlyke last te weten, was deselve meede overgelevert, waerop na veel deliberatien ten selven dage geresolveert is sulks hier na volgt:

Is niet te vinden.

Ende den vyfde de voorsz. resolutie geresumeert synde, is goedgevonden tot nader verklaringe vandien, ende opdat de sake promptelyck afgedaen soude mogen worden, te schryven sulks hier na volgt:

Is niet te vinden.

Waerop de sake eyndelyck tot Jutphaes verdragen ende het verdrag geaggreëert is, sulks hier na volgt:

Is niet te vinden.

Ende syn inde stadt in guarnisoen geleyd de compagnie van graeff Ernst van Nassau, van prins Hendrick, graeff van Hohenloe, Cecyn (!), Bacloin (!), Brog (!), Yssenstrant (!), Dutale (!), Cheque ende Bra.

DEN XXXI. MAART.

Gesien het schryvens vande Ho. Mog. heeren staten generael, tot justificatie vande dadelyke proceduren jegens de stadt Utrecht voorgenomen, hierna geinsereert, is geordonneert hetselve schryvens terstond te worden gedaen drucken ende onder de gemeente gebragt, om dat eenen yegelyken daer van kennisse hebben mooge.

(*Volgt niet*).

RESOLUTIEN

DER

VROEDSCHAP DER STAD UTRECHT,

AANGAANDE DE ALTERATIE VOORSZ.

VOOR SOO VERRE DIE GEREGISTREERD ZYN IN

'S *RAADS DAGELYKS BOEK.*

SONNENDAECHS, den XXI. Jan., *des morgens.*

Des morgens ten vyff uren deur den hopluyden boode den heere burgermeester Both aengeseyt synde, dat op de plaets voor dach gecomen waeren de musquetiers van alle de burgers vendels, ende dat de hopluyden inden name derselver begeerden, dat men datelyck den raet soude doen laden, heeft ordre gestelt, dat sulcx gedaen worde jegens ses ueren, dat de dach aenquam.

Als de raet nu begonst op de plaetsche byden anderen te comen, syn die vande dachwacht op de plaets gebleven, eenige met de sleutels naer de poorte gegaen, ende andere naer hoer quartieren getogen, tusschen acht ende negen uren, de raet binnen gecomen synde, (absent wesende de burgermeester Rysenburch, schepen Baxen, Splinter, Schendel ende . . . . raiden) is gesonden naer de hopluyden camer ende laeten weten, dat de raet byden anderen was, ende dat sy mochten comen, daerop ter antwoort gebrocht worden, dat de gecommitteerde aldaer nog niet al byden anderen waren. Een wyle tyts hier naer quamen twee hopluyden, de president Velthuysen ende Swanenburch, seggende dat sy nu byden anderen waren, ende vragende, of sy mochten commen, daerop geantwoort is *ja.*

Desen volgende syn ingecommen seven hopluyden ende Hendrik Jacobsz. van Coesvelt, lieutenant van Teylingen, die absent was, mette gecommitteerde, alse: joncheren Dirc Canther, mr. Hugo Ruysch ende Jacob vander Maeth, mitsgaders de raetsheer Helsdingen, Gysbert van Overmeer, Cornelis Knyff, Cornelis van Weede, Johan Otten van Royen, Bruno Vosch, Willem van Oucoop ende Nyendael.

Dese leverden over, door den voorsz. president Velthuysen, *een remonstrantie op den naem vande hopluyden*, ende *noch twee anderen, die sy seyden byde burgerye ter handt gestelt te syn*, die d'een naer d'ander gelesen syn, ende verscheyden poincten inhielden, als in *archivis* te vinden is, alle drye remonstrantien mede daertoe tendeerende, dat de magistraet vooral moesten worden gereformeert, ende daer buyten gesloten alle ridderschap, die mede inde staten beschreven worden, ende oock alle die ontfangers ende officien vande staten hebben, ende die daer van dependeeren.

Daerop verclaert worden, dat nymant in weerwille vande burgerye aldaer begeerden te zitten, ende naer eenige propoosten worden geseyt, dat de raet te vreden was, daerop te resolveeren.

Ende hiermede de voorsz. hopluyden mette gecommitteerde vertogen synde in de Groene Camer, heeft de raet naer korte deliberatie geresolveert, dat men hem luyden soude aen-

seggen, dat de raet te vreden was, terstont te procederen tot nominatie van een nyeuw getal, ende daerinne voorby te gaen de voorgenoemde persoonen, ende dat syluyden middelretyt de aenwesende staten mochten sien byden anderen te crygen, om de voorsz. nominatie naer ouder gewoonte overgesonden te worden.

Tusschen beyden quamen binnen de president Velthuysen voorsz., seggende, dat de hopluyden geerne soude sprecken den secretaris Leerdam, die met oerlof des raets by heure E. inde Groene Camer gegaen is, ende rapporteerde, dat hem aengeseyt was, dat de gemeente nyet en soude smaecken eenige nominatie van magistraet, maer dat hy de raet soude seggen, dat sy wilden met goeden oogen aensien, dat by de hopluyden ende borgerye voor dese reyse mochte worden gestelt een nieuwe magistraet, ter confirmatie van Syne Excell. als stadhouder, sonder consequentie, ende provisionelick tot Remigii toe, als anno 1588 was gedaen, soo de tyt geen vertreck toe en liet.

Hetwelcke den raet gerapporteert wesende, hadden denselven secretaris wel willen voor antwoort mette voorsz. resolutie wederomme gesonden hebben byde voorsz. hopluyden ende gecommitteerde.

Maer want de secretaris seyde, sich grotelycx beswaert te vinden in dusdanige wichtige saecken, eysch ende antwoort alleen mondelinge over te brengen, soo lichtelyck een woort vergeten, of anders beduyt conde worden, soo consenteerde de raet, dat hy den voorsz. hopluyden ende gecommitteerde soude seggen binnen te comen, om de resolutie te verstaen, ende als die binnen gecomen waeren, heeft de secretaris vernieuwt, 't gunt heur E. hem hadden belast den raet aen te seggen, die oock sulcx gestant deden, ende is hemluyden voorts voorgedragen de voorsz. resolutie, byden raede genomen op de veranderinge vande magistraet. Maer als sy persisteerden, seggende dat sulcx nodich diende byde burgerhopluyden ende burgerye gedaen te worden van avont, eer sy droncken worden, ende dan meer swaricheyts van te verwachten stont, soe heeft de raet eyntelick verklaert, dat sy sulcx mochten lyden, ende hun van heuren dienst hielden ontslagen, recommandeerende ten hoochsten bequame personen vande gereformeerde religie, waerop acte byde hopluyden ende gecommitteerde versocht synde, ende sy opstaende, daerop meenden te vertrecken, is hemluyden by eenige aengeseyt, dat sy wel mochten blyven, ende wordende dienvolgende, met consent vanden rade ende ten bywesen vande voorsz. hopluyden ende gecommitteerde ingestelt een acte, hier nae volgende, doch alsoo op 't woort daerinne comende *vande gereformeerde religie* geinsisteert worden, dat men soude willen stellen gequalificeerde, om geen offensie aen de catholycken, mede op de been synde, te doen, is daerinne geconsenteert ende nyet te min gerecommandeert, dat men dan daerop wilde letten, gelyck toegeseyt worden, luydende de voorsz. acte van resolutie als volcht:

De raet op huyden vergadert synde, ende gehoort hebbende 't aengeven vande burgerhopluyden mette de heeren gecommitteerde vande burgerye, inden naem derselver burgerye, versouckende om redenen by heure remonstrantie verhaelt, als dat de jegenwoordige magistraet soude voor goet aensien, dat voor dese reyse ende sonder consequentie, by provisie byde hopluyden ende burgerye soude moegen worden gestelt een nyeuwe magistraet, ende by Syne Excell., als stadthouder geconfirmeert, heeft naer deliberatie, daerop gehouden, ter antwoort gegeven, als gedaen wordt by desen, dat sy moegen lyden, dat de veranderinge in manieren als boven werde gedaen, ende dat sy hun mits desen houden ontslagen van heuren dienste, ten hoochsten recommandeerende, dat inde veranderinge doch geleth wordt op persoonen van goede qualificatie. Actum, den XXI. January 1610, ouder style *Onder stont:* ter ordonnantie vanden jegenwoordigen raet. *Ondert.* J. DE LEERDAM.

Hetwelcke gedaen, ende hemluyden d'acte gelevert synde, syn opgestaen, om daermede te gaen onder de acht quartieren, daer de burgers met hun vendels byden anderen gecomen

waren, ende de burgerye deselve voor te dragen, worden gevraecht, off de raet langer behoufden byden anderen te blyven; daerop begeert worden *ja*, om rapport te hooren, wat op de acte soude worden geseyt, ende de raet blyvende, syn sy vuytgegaen, ende eerst omtrent tusschen een ende twee ueren vuytte quartieren weder gecomen, rapporteerende, dat de burgerye, eenige daermede wel ende andere nyet wel gecontenteert en waren, doch dat de bevelhebbers ende de principaelste hun vooreerst daermede contenteerden, ende dat boven het getal der voorsz. gecommitteerde, elcke vendel noch twee daerby soude vougen, ende ten twee uren op den stadhuyse comen, om t'samelick mette hopluyden een nyeuwe magistraet te kiesen. Waermede de raet opgestaen ende naer huys gegaen is, offorderende de hopluyden den secretaris de namen vanden jegenwoordigen raet, die tot dien eynde (mede wech gaende) laten leggen heeft het *Presentiebouok*.

DEN XXV. JANUARY.

Soe heeft Jo'. Johan van Zuylen, heer vander Haer, Sevender *etc.*, opten stadthuyse doen roepen dese naerbeschreven personen, wt crachte van syn commissie ende brieven van Syne Excell., in date den 2. Febr. 1610, *stilo novo*, hier nae geinsereert, opden stadthuyse doen roupen dese nabeschreven personen, by Syne Excell. voorn. voor 't lopende jaer gestelt tot wethouders deser stadt, ende naer dat myn hr. de schoudt voorn. heml. hadden doen voorlesen de voorsz. syne commissie, heeft deselve elcx den particulieren ende voorts den generalen eedt afgenomen ende elcx in heur digniteyt gestelt.

COPIE.

MAURITZ, *Prince van Oraengien*, *etc.*

Edele, vrome *etc.* Wy hebben ontfangen de denominatie vande personen, ons byde burgerhopluyden ende gecommitteerde vande burgerye der stadt Utrecht, inden naem derselver ons schriftelyck overgesonden, mitsgaders de missive, by hemluyden aen ons geschreven, waerby syn versouckende, wy wilden de voorsz. denominatie, als by heml. opt nyeuwe tot bedieninge vande magistraet der voorsz. stede gecosen, wesende voor dese reyse buyten consequentie, t'approberen. Ende naerdyen wy de voorsz. missive ende denominatie, mitsgaders d'acte, innehoudende den goetwilligen afstant vande voorgaende magistraet met myn heren de generale staten gecommuniceert hebben, hebben wy by haer Mog. E. voorweten, advys ende goetbevinden, de voorsz. denominatie voor dese reyse goetgevonden t'approberen, ende lasten u daeromme, den voorsz. persoonen den behoorlycken eedt van getrouwheyt af te nemen, ende deselve in heure respective officien te stellen.

Ende hiermede, Edele, vrome *etc.* 's G. Haghe, den 2. Febr. 1610.

Onder stont: Uw goede vrunt, *onderteek.:* MAURICE DE NASSAU.

De superscriptie was: Den Edele *etc.* Johan van Suylen, hr. vander Sevender, schoutet der stadt Utrecht.

COPIE.

MAURICE, *Prince van Oraengien*, *etc.*

Eersame, vrome *etc.* Wy hebben ontfangen de missive, mitsgaders de denominatie van eene nieuwe magistraet (*etc. uts.*, *mutatis mutandis*).

De superscriptie was: Den eersame *etc.* burgerhopluyden ende gecommitteerde vande burgerye der stede van Utrecht.

(*Zie voorts het Stads-Plakkaatboek*, p. 180).

Naer het instellen der nieuwe magistraet versochten de hopluyden acces, ende binnen gecomen synde, wenschten de rade geluckige ende voorspoedige regieringe, tot welvaart, rust ende vrede vande stadt ende den burgers ende inwoonders vandien.

Desen volgende presenteerden sy heuren dienst, dan worden geseyt, dat sy sonden continueren.

Versochten voorts, dat men soude willen delibereren, om den borgers met contentement te versoucken te willen trecken naer huys, latende twee vendels waken, daerop eintelyck goedgevonden is te communiceren ende te doen als inde navolgende acte:

De raet op huyden geladen synde, ende insiende desen jegenwoordigen tyt, heeft versocht ende gecommitteert Gysb. Gerritsz. van Dueverden ende Corn. van Weede, schepenen, mitsgaders Jan Otten van Royen ende Bartholomeus Pauwelsz., raden, omme te gaen inde acht quartieren vande stadt, als met yder hopman in 't syne, ende de burgerye te versoecken, dat sy willen waken van nu voortsaen met een ofte ten hoochsten twee vendelen, met toesegginge, dat de magistraet terstont byde hant sal nemen ende alle mogelyke debvoiren doen, om heml. te doen hebben (soo veel doenlyck) contentement op de articulen in *de remonstrantien* verhaelt, soo wel vande privilegien als andersins. Actum, den XXV. Jan. 1610.

DEN XXVI. JANUARY, *'s avonts.*

Dede de heere burgermeester Canther rapport van 't besoigne, gisteren ende van dage inde staten, ende dat de staten te vreden syn geweest, of te stellen het halve huisgelt noch lopende, ende de generale middelen op 't gemael, soo veel den burgers, geen backers synde, aengaet, breder als inde selve acte hiernaer geinsereert, dat de steden ende platten lande geschieden soude *a l'advenant*, ende sullen de steden geven *a l'advenant* het platte landt, ende dat men hiermede geweest was in allen quartieren, daer men onder de meesten goet gehoor creech, verrsouckende hierop de resolutie des raets ende advoyement van heur besoigne daerop ende daermede de raet haer heeft geconformeert.

COPIE.

Alsoe byden staten vanden lande van Utrecht geresolveert is te remitteren ende af te stellen de resterende helfte van 't huisgelt, nu eenige jaren tot stuyr vanden oorloge ende gemeene saken geheven, sulcx dat den termyn, die vervallen soude Paeschen toecomende, ende voortsaen nyet betaelt en sullen worden, mitsgaders oock de generale middelen op het gemael tot noch toe byden burgers, geen backers synde, betaelt, sulcx datselve nu Lichtmisse naestcomende nyet verpacht, ende van dyen tyt aff nyet betaelt sullen worden, soo wordt by desen den ontfangers van 't voorsz. huysgelt ende gemael, mitsgaders den collecteurs ende executeurs van des gemeene lants middelen geordonneert, haer naer den inhoudt van desen te reguleren, ende 't voorsz. huisgelt ende gemael nyet meer te manen, innen ofte ontfangen, ende aengaende de renten op 't voorsz. huisgelt versegelt, sullen die voorsz. staten besorgen, dat die wt andere des gemeene lants middelen betaelt sullen worden. Gedaen t'Utrecht, den XXVI. Jan., 1610. *Onder stont:* ter ordon. van myn heeren de staten voornoemt, *ende onderteyckent:* G. DE LEDENBERCH.

DEN XXVII. JANUARY.

De raet geladen synde, verhaelde de heere burgermeester Canther, dat men wel verhoopt hadde, dat de burgerye hun gisteren soude hebben in stilte naer huys begeven, maer dat men nu anders vernam, doch dat de burgerye hadden twee gecommitteert wt elcke vendel, die volle last hadde vande burgerye, ende inden rade soude comen mette hopluyden.

Geduerende de vergaderinge is gecomen een bode met *brieven vande E. Mog. heeren staten generael ende van Syne Excell.*, die inden rade gelesen syn.

Erschenen de burgerhopluyden, tot seven toe, ende hebben gediscoureert, omme de burgerye vuytte wapenen te crygen, ende is hemluyden voorgelesen de voorsz. brieven vande staten generael ende Syne Excell.

De raet deser stadt op huyden ontfangen hebbende *de remonstrantie, byde borgerhopluyden ende gecommitteerde vande burgerye overgelevert*, committeert ende last den burgerhopluyden mette gecommitteerde der burgerye, hun te vervougen inde acht quartieren, ende aldaer de burgerye voor te lesen de brieven vande Groot Mog. Ed. heeren staten generael ende Syne Excell. onsen stadthouder, door eenen expressen boode desen morgen inden rade overgelevert, ende dyenvolgende de goede burgerye ten hoochsten te vermanen, hun in ruste ende stilte thuys te begeven, omme de voorsz. heeren staten generael ende Syne Excell. geboor ende eenich contentement te doen. De raet verseckert de burgerye, dat sy alle neersticheyt sullen doen, om hun te restitueeren ende mainteneren in heure oude gerechticheden ende privilegien, ende besonder de burgerlicke neringen ende welvaren aengaende, mitsgaders dat dese burgerlicke vergaderinge tot nu toe nyemant sal strecken tot achterdeel, hinder, verwyt of prejudicie, des sy hun vervougen datelyck naer huys ende leven in ruste ende vrede, als eerlycke ende goede burgeren toestaet, dit alles boven voorgaende acten voor desen den burgerye gegeven, die mede blyven sullen in heur geheel.

De raet heeft voorts eendrachtelyck verclaert, dat sy nyet meer en begeven noch betaelt en sullen worden als halve voorgaende praesentien, te weten van elcke presentie dry stuver.

DEN XXIX. JANUARY.

(*Zie het Stads-Plakkaatboek*, p. 210).

Compareerden de burgerhopluyden, ende verhaelden, dat den ouden raedt vanden eedt ontslagen synde, ende sy, byde selve gestelt oock van heuren eedt waren ontslagen, versouckende, om te mogen worden gedenomineert, wt elke quartier gequalificeerde personen benevens den ouden hopman, volgens het oude gebruik, soo heeft de raet, om hemluiden te restitueeren ende stellen in 't selve oude gebruik, daerinne geconsenteert ende belieft, ende voorts belast deselve denominatie over acht dagen over te leveren ende middelertyt heuren dienst waer te nemen.

Omme te resumeren voergaende instructien ende remonstrantien, ende inne te stellen *de redenen ende motiven* vande burgerye, om Syn Excell. te dienen voor satisfactie, syn gecommitteert Salmius, Overmeer ende Weede, schepen, Medenblick ende Jan Otten van Royen, raden.

DEN II. FEBRUARY.

Gelesen het project van motiven ende redenen, de burgerye beweecht hebbende, om hun in wapenen te begeven, sonnendaghe voor den dach den XXI. January 1610, ende is hetselve goetgevonden ende de waerheydt gelyck bevonden, ende daeromme geordonneert, daervan twee copien te maken.

De voordere resolutien, genomen gedurende de *alteratie* tot den XXVIII. Apr. 1610, syn geregistreert apart (*).

(*) Mijne pogingen (ook die door den *Hr. Uitgever* van dit Archief in het werk gesteld), om deze afzonderlijk geregistreerde Resolutien ter beschikking te bekomen, zijn vruchteloos gebleven. Men vergelijke voor het overige hier boven pag. 94 sqq. de Rekening van den eersten Kameraar uit dat jaar.

DEN XXVIII APRIL.

(*Zie het Stads-Plakkaatboek*, p. 180).

Hiernae hebben myn heren Syn Gen. ende de heren raden van state goedgevonden te doen publiceren deur haer E. deurwaerder, sekere acte op haer E. name ingestelt, daerby alles in vergetinge ende vergevinge gestelt wort, die oeck inden rade gelesen worden, ende naderhant gepubliceert ten overstaen van Syn Gen. ende de heren raden van state voorn., mitsgaders myn heer den schout ende drie schepenen, die het heur weke was, luydende de voorsz. acte als volcht: Den raedt van state (*Zie verder het Staten-Plakkaatboek*, I. p. 738.

Goetgevonden by Syn Gen., de heeren raden van state ende den raet deser stadt, te doen in 't Tollensteech accommanderen ende logeren de compagnie vanden E. heere van Cloetingen, alreede aengecomen, ende die noch comen souden moghen te schepe te doen blyven ende met nootdruft te voorsien.

DEN LESTEN APRILIS.

Belieft eenige cedulen van leverantie, soo van geweer, arbeytsloon als andersins, gelevert ende gedaen gedurende d'*alteratie* ende *belegeringe* deser stadt.

De raet ordonneert de respective boekvercoopers binnen deser stadt, datelyck inne te trecken ende niet meer te vercopen seker geschrift, geintituleert: *Cort vertooch*, onlancx in druck wtgegaen, op poene van 6 gulden, boven d'exemplaren by een yeder te verbeuren.

DEN III. MEY.

De raet doen laden synde, verhaelde de heere burgermeester Rysenburch, dat op gisteren gebesoigneert synde mette de heeren raden van state, haer E. acces begeert hadden desen voornoen in dese vergaderinge vanden rade, ende dat de propositie soude bestaen in drie poincten, alse:

T'eerste, in 't weder opstellen vande generale middelen des gemaels ende van het huisgelt, staende de alteratie afgestelt, doch dat door de ernstige aenhoudinge ende begeerte vande heeren staten ende de heeren burgermeesteren het huysgelt soude afblyven.

T'andere, dat de heeren staten van Utrecht, omme af te wasschen de calumnien, vervath in seker *fameus libel*, geintituleert: *Cort vertooch*, doch sonder naam synde, alle *rekeninge* hadden gestelt in handen vande heeren raden van state voorn., die oock voor hun hadden ontboden de heeren Dirc ende Lambert Canther, H. Helsdingen, Antho. de Rode ende de rekenmeester Gramay, omme aen te wysen, hetgene sy mochten hebben geremarqueert in 't renderen derselver, omme het exces, dat gevonden soude mogen worden, te doen corrigeren ende remedieren als naer behoren, ende dat men oock soude doen doen publicatie op morgen, wt haer E. naem, dat een yeder onbevreest, oock sulcx soude mogen connen doen binnen sekeren tyt, op poene van een eeuwig swygen.

Ten derden, dat de *poincten differentiael*, inden Hage overgelevert, waren gestelt aen de E. heeren staten van Utrecht, omme daerinne sulcx te remedieren, als men ten meesten dienst van het lant, rust ende vrede vande gemeente deser stadt bevynden soude te behoren.

Worden voorts by eenige gemoveert vande *vordere differentiale poincten*, ende daerop geseyt, dat men soude sien die hyer t'accorderen ende accommoderen, off die anders te laten ter decisie vande Ho. Mog. heren staten generael.

Verclaerende de heere van Rysenborch openbaerlyck, dat de raet in 't delibereren vanden eersten burgermeester, wtte de riddermatige, die inde staten beschreven worden inde neeringe ten platten lande ende anders vryelyk ende rondelyk soude mogen opinieren, sonder aensien

van syn persoon, ende indien het begeert worde, off dat sich iemant aen syn persoon stiet, dat sulcx vryelyck mogt worden geseyt, hy soude geerne opstaen.

Hier nae quamen binnen de heeren raden van state, tot vyff in 't getal, metten secretaris, ende droegen voor de redenen, waeromme de voorverhaelde drie poincten mosten ende souden in 't werck gestelt worden, ende dat heur E. hun mede in 't beslechten vande poincten differentiael vlietich souden laten gebruycken.

Eens vertogen synde ende weder binnen gecomen, naer dat de raet met den anderen hadde gedelibereert, worden deur den heere burgermeester ten hoochsten bedanckt van haer aengenomen moeyten ende sware besoignes, tot hier toe gehadt ende als noch te hebben, ende dat de raet mochte lyden, dat by heur E. weder opgestelt worden middelen op 't gemael voorsz.

DEN VII. MEY.

De raet authoriseert deser stadts cameraers, omme de aerde, geworpen ende gebrocht aen de muren op deser stads wallen, gedurende de alteratie ende belegeringe deser stadt, weder door eenige cloecke ende bequame arbeyders te doen slechten, hetsy byde roetaele ofte dachhuyren, sulcx sy ten meesten prouffyte bevynden sullen te behoren.

Omme de solderinge in deser stadts artilleryhuys te visiteren ende bequaemlyck te doen repareren, alvorens het geschut, staende op deser stadts wallen, daer weder inne te brengen, syn gecommitteert, neffens den burgermeester Both, beyde de cameraers.

DEN VIII. MEY.

De raet der stadt Utrecht ordonneert hiermede Jo[r]. Reynaert van Aesewyn, heere tot Brakel, om merkelycke redenen, hun daertoe moverende, binnen 24 uren nae insinuatie van desen, te vertrecken wt dese stadt ende die vryheyt vandien, ende nyet weder daerinne te commen dan met voorgaende schriftelyck consent des raets voorsz, Actum *uts*.

Ende om dese resolutie ende acte te communiceren de E. heeren raden van state ende Syn Genade graeff Ernst Casimir, jegenwoordich commandeur over het garnisoen, leggende binnen deser stadt, syn gecommitteert de heeren burgermeester Both, Helsdingen ende Buth, schepenen.

Is mede goetgevonden ende den secretaris belast, by missive vande voorsz. resolutie, te preadverteren de Ho. Mog. heeren staten generael ende syne princel. Excellentie.

DEN IX. MEY.

De raet op huiden vergadert wesende ende nochmael horen lesen hebbende de poincten van beschryvinge der E. heren staten van Utrecht, heeft, omme neffens de heren burgermeester te besoigneren, op deselve beschryvinge gecommitteert den heere Willem van Drielenborch, Allart v. Helsdingen, Henr. Buth ende mr. Anselmus Salmius, schepenen. Ende dyenvolgende de voorn. heren gecommitteerde geautoriseert ende gelast te versoucken de E. heren raden van state ende de twee leden der heren staten van Utrecht, aenstonts byder handt te willen nemen de poincten differentiael, byde voorg. magistraet van stadts wegen gesubmitteert ende overgelevert aen de ambassadeurs vande Koningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, de Ho. Mog. heren staten generael, syne princel. Excell. ende de heren raden van state, ende by haer Ho. Mog. gerenvoyeert aen de staten van Utrecht. Oock te verstaen wat by haer E. daerinne alrede mach wesen gedaen, mitsgaders in 't vruntlick op de voorsz. poincten differentiael in communicatie met de andere twee leden der voorsz. heren staten te treden, sonder prejudicie vande voorsz. submissie, doende van alles behoorlyck rapport.

DEN x. MEY.

Voorts, dat de E. heren raden van state seer instantelyck aenhielden ende begeerden van wegen de Ho. Mog. heren staten generael, dat de middelen op 't gemael, inde laetste beroerte ende alteratie afgeseth, weder opgestelt ende in train gebrocht mochten worden, waerinne d'andere twee leden der E. heren staten van Utrecht ende cleyne steden mede consenteerden, ende oversulcx goetvonden, op saturdage toekomende de voorsz. middelen binnen deser stadt byde voorsz. heren raden van state te doen verpachten, die oock tot dyen einde de publicatie daervan te doen, souden assisteren, heeft de raet voorsz. mede daerinne belieft.

Oock verhaelden de voorn. gecommitteerde, dat haer E. byde heren geeligeerde was afgevraecht, off de raet eenige personen hadde genomineert, tot augmentatie van 't lith der geeligeerden, waerop sy geantwoordt hadden, *neen*, soe sy alvorens begeerden te verstaen, off die geeligeerde revocabel sullen syn dan nyet.

Eyntelyck, dat de hr. van Brakel overgelevert hadde *in scriptis* seker debath opte apostille, op syne gedane rekeninge gestelt, ende dat goetgevonden was te committeren eenige, die kennisse van syn rekening hebben, om solutie op 't voorsz. debath te doen inne stellen, ende nae den Hage te seynden.

VRYDACH, den XI. Mey, *voor den noen.*

Rapporteerde de hr. burgermeester Both, dat syn E., geaccompagneert ende geassisteert metter stads gecommitteerde, vorens genoemt, mette andere heren vande twee leden der staten 's landts van Utrecht waren in besoigne geweest, omme, was 't doenlyck, met vruntschappe, *de* XII. *poincten differentiael byde voorgaende magistraet gesubmitteert*, den heren ambassadeurs vande twee grootmachtigste Coningen, die Ho. Mog. heren staten generael, Syne Excell., als stadhouder, ende de heren raden van state, ende by deselve Ho. Mog. gesonden aende heren staten vanden lande van Utrecht, omme by heur E. selfs met de gecommitteerde heren raden van state afgedaen te worden *etc.*, ende dat stads gecommitteerde mette andere twee leden in dese twee voorgaende dagen dyen aengaende nyet wel en hebben connen verdragen, oorsake waeromme sy te samenlyck, naer communicatie ende deliberatie goetgevonden hadden, de voorsz. twaelff differentiale poincten te verblyven aen de heren raden van state voorn., even verre heurer E. commissie daertoe strekte, andersins heur E. te versoucken eenige wtten haren te willen committeren aen de heren arbiters voorn., om hyertoe geautoriseert ende gesubstitueert te worden, ende om sulcx sekerlyck te verstaen, dat die twee leden ende oock de heren rapporteurs voorn. gisteren waren gegaen by deselve heren raden van state, ende na dat elk *a part* was gehoort, vertogen ende weder binnen gecomen, dat heur E. verclaert hadden, heuren last soo ampel niet te wesen, maer te vreden waren op het aengeven van heure E. te committeeren, tot vorderinge soodaner last, daerinne de heren vande twee leden ende sy rapporteerders waren overcomen, ende voorts dienvolgende daerop een acte van submissie was geconcipieert, ende dat nu de raet geladen was, om die te hooren lesen ende daerop te resolveren, luydende als volgt:

Die staten vanden lande van Utrecht, eenyge reysen vergadert geweest synde, omme tsamenlyk te disponeren opte differentiale poincten, (*en verder als hierboven blz.* 181 *sq.*).

DEN XIIII. MEY.

De raet gehoort het aengeven vanden heere van Suylen, als dat syn E. verstaen hadde dat Jan Sem, ten huise van Ja. Henriksz. van Bemmel, *inde Wyncan*, geseyt soude heb-

ben, dat de wachtmeesters door expresse last van syn Gen. graef Ernst Casimir, jegenwoordich commanderende over het crychsvolck, binnen deser stadt garnisoen houdende, den rade aengedient ende versocht hadden, de burgerye de wapenen aff te doen halen, ende dat den hr. burgermeester Both daerjegens expresselyk protesteerden, synde propoosten streckende tot opritsinge vande gemeente, jegens heur wettige overheyt, soe sulcx nooit gedacht en is, heeft goetgevonden den voorn. Sem datelyck te ontbieden, die, gecompareert synde, verclaert 't selve verstaen ende gehoort te hebben op de begravenisse vande huysfrouw van Splinter van Hamersfelt, van Reinier Vereem, die oock ontboden worde, dan alsoe den deurweerder rapporteerde, dat hy nyet t'huys en was, soe heeft de raet voorsz. den voorn. heere officier geauthoriseert, om hem naerder, op 't gunt voorsz. es, te informeren ende te inquireren.

DEN XVI. MEY, *des voornoens.*

Rapporteerde de heere burgermeester Rysenburch, dat op gisteren inde vergaderinge vande E. heren staten van Utrecht erschenen was Syne Genade graeff Ernst Casimir, jegenwoordich commandeerende over 't garnisoen binnen deser stadt, geaccompagneert ende geassisteert mette E. heren raden van state ende den colonel Ogle, ende verhaelde, dat Syne Genade tot meermalen om merckelycke pregnante redenen aengehouden ende tot dyen eynde tot diverse reysen geschreven hadde aen de Ho, Mog. heren staten generael, om ontslagen te mogen worden van 't voorsz. syne commandement, ende dat haer Ho. Mog. als nu daerinne hadden belieft, ende in Syne Gen. plaetse weder gecommitteert den voorn. colonel Ogle, ende dat de heren staten voornoemt, 't selve in deliberatie geleyt hebbende, oock daerinne consenteerden, alle 't welcke Syne G. wel hadde willen voordragen, soo den voorn. colonel Ogle beloofde, alle goede correspondentie mette heren staten ende magistraet van Utrecht, mitsgaders de burgers ende innewoonders vandyen te sullen houden, soo heeft de raet voorsz. mede daerinne belieft.

Voorts, dat de gecommitteerde der E. heren raden van state in 's Gravenhage geweest synde (naer dat Syn Gen. ende de voorn. colonel Ogle vertogen waren) gerapporteert hadden, dat de Ho. Mog. heren staten generael met bewillinge ende goetbevinden vande heren ambassadeurs vande grootmachtichste Coningen van Vranckryck ende Groot Brittannien, ende van Syne Princel. Excell., haer E. gecommitteert ende geauhtoriseert hebben, achtervolgende het versouck, byde staten ende magistraet van Utrecht gedaen, omme de twaelff poincten differentiael, byde voorgaende magistraet aen de voorsz. heren ende arbiters gesubmitteert, te vuideren, decideren ende eyntelyk aff te doen, tot meeste verseeckertheyt, rust ende welstant des lants ende stadt van Utrecht, sullen bevynden te behoren, tot welken fine haer E. overleverende d'acte, hyernae volgende:

De staten generael der vereenichde Nederlanden, gehoort het rapport vande heren Gellius Jongstall, raet van state, ende Joris de Bye, here van Albrantswaerdt (en verder, als boven blz. 128) gedaen ter vergaderinge vande hoochgemeldte heren staten generael opten XXIII. Mey in 't jaer XVI^{c} ende thien. *Was geparapheert:* J. VAN OLDENBARNEVELT, V^{t}. *Onder stont:* Ter ordon. van deselve heren staten generael. *Ondert.:* C. AERSSEN.

Naer lecture derselver verhaelde de here burgermeester Both, de heren raden van state afgevraecht te hebben, off haere E. mede gebracht hadden alle *de stucken, totte voorsz. poincten differentiael dienende*, ende byde gecommitteerde deser stadt de Ho. Mog. heren staten generael behandicht, die geantwoort hadden *jae*, wtgesondert *een*, *alse de redenen ende motiven opte voorsz. poincten* overgelevert, die hare Ho. Mog. behielden, ende die nyet en twyfelden, ofte het dubbelt van dien en was in *Archivis* deser stadt wel bewaert,

heeft de raet goetgevonden ende haer gecommitteerde opte die beschryvinge geauthoriseert nochmael, dese voorsz. sake mondelinge den voorn. heren raden van state te recommanderen ende dien volgende haer E. een dubbelt vande voorsz. redenen ende motiven over te leveren.

Eintelyck diende den voorn. hr. van Rysenburch noch aen, dat de voorsz. heren raden van state verhaelt hadden, dat haer E. by eenige personen ter hande gestelt waren *seeckere poincten ende articulen, dienende voor debat, op sommige rekeningen, byde heren staten van Utrecht gesloten*, die daeromme versochten eenige derselver rekeninge te moghen lichten, om die te revideren ende jegens de voorsz. poincten ende articulen te confereren, 't welck de voorn. heren staten geerne accorderen.

DEN XXX. MEY.

De raet op huyden vergadert wesende, rapporteerde de E. hr. borgermeester Rysenburch, als dat op gisteren voor den noen erschenen waren inde vergaderinge vande staten van Utrecht de E. heren gecommitteerde raden van state der vereenichde Nederlanden, ende aldaer overgelevert hadden *twee acten vande decisie ofte vuytsprake*, by heur E. wt crachte vande commissie ende autorisatie byde Ho. Mog. heren staten generael haer E. verleent, gedaen opte poincten differentiael, byde voorsz. staten ende magistraet der stadt Utrecht aen haer E. gesubmitteert, ende leverde dienvolgende over een der voorsz. acten, geschreven in franchyn byden secretaris Huygens geteyckent, doch als noch onbesegelt, ende is de voorsz. acte voorts inden rade voorsz. gelesen.

DEN LESTEN MEY.

De raet op huyden vergadert wesende, heeft de burgemeester Rysenburch gerapporteert ende voorgedragen, dat syne E. metten schepen Buth neffens de gecommitteerde vande andere twee leden der E. heren staten van Utrecht op gisteren, Ste Catharyne, met de E. heren gecommitteerde raden van state der vereenichde Nederlanden, geresumeert hadden de decisie ende wtsprake byde voorsz. heren raden van state op de poincten differentiael gedaen, ende dat men gecomen was op't 1^{e} poinct, ofte articule nopende het augmenteren van 't lith der geeligeerde, met drye ofte vier bequame ende gequalificeerde personen wtte vyff collegien, voorslaende (alsoe dese stadt daervan competeert de denominatie), off men die wilde doen in't volle collegie vanden rade voorsz., off yemant committeren, die aenstonts eenige bequame personen souden haren, om den raet voorsz. voorgedragen te worden, soe heeft de raet voorsz., naer deliberatie daerop gehouden, goetgevonden ten fine voorsz. te committeren d'heren borgermeesteren Drielenburch, Helsdingen, Buth ende Anselmus, schepenen, als besoignerende op de lopende beschryvinge.

Welcke voorsz. gecommitteerde terstont opgestaen, ende wtgegaen synde inde Groene Camer, ende aldaer doen oplesen hebbende door den substituut secretaris alle de namen vande capittelaren der voorsz. vyff collegien, hebben (naer eenige discoursen) gehaert vier personen, als: Jo^{r}. Johan van Grovesteyn (mits dat hy alvorens sal verlaten het Drostambt tot Hagesteyn) ende mr. Adriaen Ploos, canoniken inden Dom, Jo^{r}. Gysb. v. Hardenbrouck, can. t'Oudemunster ende Jo^{r}. Johan van Renesse vander Aa, proost Sint Jans.

Ende naer dat de voorsz. gecommitteerde weder binnen gecomen waren, ende den raet voorsz. mede hadden doen voorlesen de namen der voorsz. capittelaren, hebben door den here burgermeester Rysenburch de voorsz. gehaerde personen den rade voorgedragen, die daerinne (naer eenige deliberatie) hebben believen ende geconsenteert, omme byde ridderschappe ende steden geeligeert ende geapprobeert te worden.

Ende is hyervan de voorsz. gecommitteerde gelevert ende mede gegeven dese navolgende acte:

De raet der stadt Utrecht op huyden vergadert wesende, omme te procederen tot denominatie van eenige bequame ende gequalificeerde personen wt de vyff respective collegien binnen deser stadt, tot augmentatie van 't lith der geeligeerde staten van Utrecht, om by die vande ridderschappe ende steden geeligeert ende geapprobeert te worden volgende het IIe articule der poincten, provisionelyck beraempt byden lantraet inden jare 1582, den IIII. April, ende wtsprake byde E. heren gecommitteerde raden van state der vereenichde Nederlanden, op de poincten differentiael gedaen, heeft naer eenige deliberatie ende communicatie daerop gehouden, goetgevonden daertoe te denomineren ende voor te stellen die E. personen van Jo^r. Johan van Grovesteyn (mits *etc.*) ende mr. Adriaen Ploos, canoniken inden Dom, Jo^r. Gysb. van Hardenbrouck, can. t'Oudemunster, ende Jo^r. Joh. v. Renesse vander Aa, proost Sint Jans. Actum, den lesten Mey, 1610.

DEN IV. JUNY.

Rapporteerde de hr. burgermeester Rysenburch, als dat de vier personen, byde raden inde voorleden weke wt de vyf collegien genomineert, tot augmentatie van 't lith der geeligeerde der E. heren staten van Utrecht, byde ridderschappe ende steden waren geapprobeert.

De raet gehoort het rapport vanden hr. burgermeester Rysenburch, als dat d'edelen ofte ridderschappe representerende het tweede lith vande staten 's lants van Utrecht, tot augmentatie van hetselve lith hadde genomineert den Ed. Jo^r. Fredrick van Baecxen, heere tot Coninxvry, heeft, voor soo veel hun aengaet, deselve nominatie geapprobeert ende daer inne belieft.

DEN XI. JUNY.

Goetgevonden, ten naesten by staet te maken vande oncosten, gevallen gedurende de alteratie ende belegeringe deser stadt, ende alrede byde cameraers betaelt.

DEN XII. JUNY.

De raet deser stadt Utrecht hooren leesen hebbende de ordonnantie, byde heren staten van Utrecht innegestelt op de schutterye binnen dese stadt Utrecht te erigeren, mitsgaders de denominatie vande selve schutteryen tot vier vendelen toegedaen, alsoe elck van 150 hoofden, ende naer deliberatie ende communicatie daerop gehouden, heeft goetgevonden deselve by provisie ende als voor de eerste reyse te accepteeren, des de raet verstaet, dat sy dese ordonnantie voortsaen sullen mogen veranderen, verminderen ende vermeerderen, als sy bevynden sullen naer gelegentheyt des tyts ende occurentien, tot meeste ruste ende eenicheyt te behooren, ende dat sy oock by versterf, vertreck ofte andere consideratien, sullen mogen een ander inder affgaende plaetse surrogeren ende stellen.

Salmius seyde wel, hyerinne weynich swaricheyts te maecken, als 't geschiet onder protestatie als niet gecompromitteert synde, soo men anders hyer deur de vuytsprake in 't geheel soude schynen te acquiesceren ende t'avoyeren, daer toe hy niet en conde verstaen, begerende daervan notule gemaeckt te worden in syn regart. Naerder dese saecke in deliberatie geleyt synde, mitsdyen eenige vanden rade meynden, dat by augmentatie van eenige notabile ende gequalificeerde personen niet mede inde voorsz. denominatie gementioneert, meerder rust ende eenicheyts soude syn te verwachten, is met meerdere stemmen d'selve augmentatie goetgevonden ende dyenvolgende genomineert de vyf persoonen, *in margine* deses gestelt.

In margine: Scholaster Asch, Gysb. van Overmeer, Elbrecht van Byler, Doctor Nyendael, Anth. de Roode.

DEN XIII. JUNY.

Rapporteerde de heere burgemeester Ryseuburch, dat de heren staten van Utrecht consenteerden ende te vreden waren, dat de raet deser stadt d'ordonnantie, byde heren staten voorn. innegestelt op de schutterye binnen dese stadt t'erigeren, sullen mogen veranderen, verminderen ende vermeerderen, sulcx als sy nae gelegentheyt des tyts ende meeste rust ende eenicheyt bevynden sullen te behooren, mits dat hetselve geschiede met communicatie ende kennisse vande staten voornoemt. Oock daer uyt te laten het woordt *factieus*, ende in plaetse van dien te stellen: *volgens de wtsprake byde E. heren raiden van state gedaen.*

Ende aengaende d'augmentatie met noch eenige notabile ende gequalificeerde personen, dat haer E. om merckelycke redenen 't selve nyet goet en vonden, soe doch diverse ende een merckelyck getal van personen vuyt de voorsz. schutterye gelaten syn, heeft de raet daerinne geconsenteert.

Omme de personen, gedenomineert totte schutterye, neffens den here officier den behoorlycken eedt af te nemen, syn gecommitteert Drielenburch, Buth.

DEN XXIII. JUNY.

Gelesen de brieven van Syn Excell., daerby geadverteert wordt, dat het meerendeel van 't garnisoen alhyer gelicht ende te velde gebruyckt sal worden ende weder inde plaetse van dyen andere sullen worden gesonden, die aencomen sullen den IV. July jegens den avondt, nae den nieuwen styl, begerende dat men die soo lange inde kerck soude willen accommodeeren, tot dat die van 't guarnisoen souden wt syn.

Compareerde die here colonel Ogle, commandeur alhier over 't guarnisoen, ende verhaelde, dat eenige burgers een corporael inde wacht met een roer op syn hooft hadden geslagen, dat hy ter aerde stortte, ende, soe sulcx was een saecke van groote consequentie, soo versocht syn E. dat men dese saecke soude willen behartigen ende mette justitie daerinne doen versien, ende indien de heren vanden rade beliefden eenige vande haren te senden inde crychsraet, als men aldaer besoigneerden op questien of mesusen tusschen borgers ende soldaten gevallen, seyde, dat die hartelyck aengenaem ende wel ontfangen souden worden, ende indien het den magistraet wel geviel, syne E. mede in heur vergaderinge te roepen, dat hy meynde dat sulcx nyet qualick en soude passen.

DEN XXV. JUNY.

Omme vendels te doen maken ende veltteikens voor de schuttery, ende van wat couleure t'overleggen, worden gelast den colonel mette hopluyden, omme gevonden te worden op collegien ende andere gequalificeerde.

MANENDAGH, den naestlesten July.

Quam binnen de here ridder ende colonel Ogle, commandeur enz., ende verhaelde, dat het den rade niet onbekent en was, het rumoer ende gepleechde moetwillicheyt op dynsdage des avonts, by eenige borgeren ende inwoonderen, in 't doen vande parade opte Neude, ende alhoewel hy wel geloofde, dat het niet aller presenten maer eenigen haer werck was, daer wt veel quaets hadde connen volgen, maer dewyle nochtans syne E. verstont, dat vele noch even obstinaet ende qualick sprekende bleven, dat daeromme de raet naer heure voorsichtigheyt soude gelieven daerinne jegens eenige moetwilligen met discretie te versien, ende soe syn E. conde verstaen, dat gemurmureert worde, eerst over 't guarnisoen, inde veranderinge off wttocht vande selve syne Gestr. niet en hadde noch conde disponeeren, als de hooge

overheyt betreffende, ende voorts over de paraden, die de soldaten dagelicx deden, daerin syne E. wel wilde voorsien, indien sulcx byde magistraet begeert worden, maer anders niet, soo het strecken soude tot synder cleynachtinge ende disreputatie.

Ende hierop eens vertoghen synde, syn terstont daer naer gelesen de brieven vande E. heren gedeputeerde vande staten van Utrecht, vanden XXIX. July, met ingeleyde missive vande Ho. Mog. heren staten generael, aen haer E. geschreven, genoechsaem hyerop mede slaende, luydende als volcht: (*Volgt niet*, *plaats open gelaten*).

Waer naer op de sake in 't cort gediscoureert synde, is goetgevonden, om den here commandeur nyet te lange op te houden, syne E. weder binnen te doen comen ende aen te seggen, dewyle het was eene sake van insien, dat de raet hierop nader delibereren ende resolveeren soude, ende syn E. 't selve deur haere gecommitteerde mede deylen, gelyck geschiet ende syn E. vande grote sorchvuldicheyt ende goede correspondentie bedanckt, door den eersten burgermeester, den heere van Rysenburch.

Desenvolgende den raet tot meermalen vermaent synde, tot hun goet debvoir, onder de gemeente beroerende heure misverstanden *etc.*, is eyntelyck nae veele discoursen goetgevonden te doen publicatie jegens den kynderen, jongens ende halfwassen volck, van niet meer vergaderingen, moetwillicheyt ende insolentien te plegen, noch oock onder de parade vande soldaten te comen, als inde voorleden weke, dat doen vermits de kermisse was geconniveert, daervan de publicatie byden secretaris ingestelt is, om op morgen by myn heren vanden gerechte gevisiteert ende voorts gepubliceert te worden.

Dat men oock voor als noch den deurweerders voor eenige dagen des avonts souden laten gaen metten officier op de Neude, om alleenlyk regart te nemen op den genen, die moetwillicheyt bedreven of qualyck spraken jegens de bevelen, om des anderen daechs daerop inden gerechte ontboden te worden.

Ende om dit al den here commandeur te gaen rapporteren, syn gecommitteert vander Lith ende Werchoven, die weder gecomen synde, seyde, dat hetselve syne E. wel geviel, ende indien de magistraet by missive op syne E. begeerten cessatie vande parades der soldaten des avonts, dat hy sulcx gaarne wilde doen, dan om redenen es voor eenige dagen sulcx noch niet goet gevonden.

Dat syn E. oock hadde vermaent van te diligenteren 't stellen van't wachthuys op de Neude voor de soldaten, hetwelcke de raetsheer vander Lith belast is, sprekende daerop mede aen den schepen Buth.

DEN VI. AUGUSTI.

Tot het horen vande rekeninge vande penningen, by Willem vander Kemp door last des raets gelicht wt verscheyden comptoiren vande pachters, gedurende de alteratie ende belegeringe deser stadt, syn gecommitteert de heren burgermeesteren, assumerende daertoe, die het haer E. gelieven sall.

De gecommitteerde tot het visiteren der requeste ende andere stucken, byde burgerhopluyden overgelevert nopende de costen, die sy sustineren gehadt ende gedaen te hebben yder in syn vendel, gedurende de voorleden alteratie ende belegeringe deser stadt, waervan sy verstoringe van deser stadt versochten, syn geauthoriseert de voorn. hopluyden aen te seggen, dat, alsoe jegenwoordich egeen off weynich penningen by het comptoir syn, dat sy oversulcx hare restanten neerstelyk willen doen innen, oock recouvreren het geweer, by heml. onder de schamele burgers wtgedeylt ende tselve tot haren behoeve behouden, ende alsoe haer selven betalen.

DEN XX. AUGUSTI.

Gehoort nochmael het rapport vanden here schepen Helsdingen, naerder gesproken hebbende mette acht borger hopluyden, die verclaert hadden van het geweer niet of seer weynich te sullen connen becomen, nauwelicx de costen van schoonmaken weerdich, ende daeromme insisteerende tot restitutie als noch van heur verschot extraordinarie inde alteratie gedebourseert, geen gemeenschap hebbende mette contributien totte wachten, als dewelcke totte ordinaris lasten gedestineert waeren. De raet accordeert den voorsz. borgerhopluyden te samen de somme van eens ses hondert guldens, des sy luyden mette betalinge vandyen een wyle tyts sullen nemen patientye, tot dat de ordinaris renten byden cameraer syn betaelt, ende die restanten vande pachters was geint, *etc.*

Remonstrantie, by myn heren den gouverneur over den crychsvolck binnen Utrecht, gedaen de heren schout, burgermeesters, schepenen ende raiden der stadt Utrecht.

Eerst, alsoe geaccordeert is onder yeder compagnie te wesen een soetelaer, namentlyck onder een grote compagnie twee, ende onder een cleyne compaignie een, ende dat deselve soetelaers de bieren, die sy inslaen, syn slytende onder de soldaten, die van hare soldye alleen moeten leven ende mitsdien gheen sware imposten ende exchysen en connen lasten.

Dat daeromme de heren vande magistraet gelieven te admitteeren, dat yeder soetelaer een tonne goet biers ter weke mach inslaen, op burger exchys, gelyck den soldaten in andere guarnisoenen toegelaten wordt.

Item, alsoe de nachten beginnen te verlengen, ende dat de keersen tot noch toe inde courte guarde bestelt, nyet genoech en syn, om de nacht mede over te brengen, dat die heren gelieven die tauxe vande keersen in yedere courteguarde te augmenteeren, sulcx dat men daermede voor eenen langen winterschen nacht genouch hebbe, mitsgaders oock te doen besorgen, dat inde respective courteguarden, daer men wacht houdt, tegen de aenstaende tyt gebracht worde torff, om voor de soldaten, by dage ende nacht de wacht hebbende, te gebruycken.

Alsoe oock diversche wachthuysen seer ondicht ende onbruyckbaer syn, ende dat sulcx tegen de wintertyt geschapen is te verargeren, dat daeromme de heren gelieven haeren stadtsmetzelaer te doen omgaen, ende alle faulten ande respective courteguarden remedieren. Actum t'Utrecht, den XXIII. Aug. 1610.

Op de voorsz. remonstrantie is byden rade geresolveert ende gedisponeert, als volcht:

I. Gelycke versoek (als dit eerste) is in voorgaende jaren tot meermael gedaen, maer om verscheiden redenen ende sonderlinge mede om de consequentie ontseyt, gelyck dan de raet, soe veel de stadt aengaet, amptshalven niet minder en can doen, vruntlyck begerende, dat myn here de gouverneur sulcx te goede wil houden, dan

II. Soe veel dit aengaet, sal men leveren alle nacht twee keersen, tot de buurkerk kermisse toe, van dan tot Martini drie keersen ende van Martini voorts tot dat de dagen weder gelenckt syn, als naer ouder gewoonte vier keersen.

III. Hierop sal in tyts behoorlycke ordre gestelt worden.

IV. Is hierop alrede ordre gegeven ende den anderden cameraer belast, sulckes te laten doen, die verclaert heeft, dat 't selve alreeds gedaen wort. Actum, by ende inden rade opten stadthuyse t'Utrecht den XX. Aug. 1610. *Onder stont:* my present, *ende was onderteeckent:* J. DE LEERDAM.

DEN XXVIII. AUGUSTI.

Tot betalinge vande nyeuwe vendels der schutterye, veltteikens ende dependentien vandien, wort geauthoriseert op lyfrenten te lichten d'eerste cameraer Dueverden, den penning om tien, de hooftsomme van 1400 gl., den XXVIII. Augusti.

De raet gehoort het aengeven vande heren burgemeesteren, als dat de nieuwe vendels, veltteickens *etc.* waren belopende omtrent 1300 gl., ende dat de leverancier vandyen daervan behoorde betaelt te wesen, heeft de eerste cameraer Dueverden belast deselve penningen te verschieten ende op lyff tegens den penning thien ende op loss tegens den penninck twintich off XVIII, dan liever, is't doenlyck, op lyven op te nemen, des deselve penningen sullen gerembourseert ende gerestitueert worden vuytte quotisatie, die men eerstdaechs doen sal over de geestelicheyt ende andere, die vande burgerwacht vry syn.

DEN XVII. SEPTEMBER.

Opte requeste, gepresenteert by Jac. Calff, versoeckende, om redenen daerinne verhaelt, commissarissen, omme met hem te procederen tot estimatie van't geweer, inde alteratie syn huysfrouwe afgehaelt, volgens d'acte vanden XXIV. Martii 1610, daertoe den XXVIII. Augustii 1610 gecommitteert syn geweest de schepenen Drielenburch ende Bemmel, stont geappoincteert: Gehoort het rapport vande voorsz. gecommitteerde, ende verstaen hebbende, dat naer gedane priseringe ende taxatie sy metten suppleant veraccordeert waren ter somme van 900 L, daervoren men hem belooft heeft lyfrenten, teghens den penninck thien, tot eenen lyve, innegaende Vict. toeco., soe heeft de raet sulcx geaccepteert ende belieft. Actum, *uts.*

Verhaelde myn here de schout, op gisteren geweest te syn op Vredenburch, ende aldaer in't stormen der jongens geremarqueert te hebben eenen, die genaemt worden capitaine vande glippers, wesende de soen van Lysbeth Baeskens, *inden Eyckel*, by't *St. Elisabethshuys*, ende noch een ander, capitaine vande andere parthye, woonende op't *boven eynt*, genaempt Hachgen, wesende syne moeder eene weduwe, ende heeft de raet myn heren vanden gerechte geauctoriseert, om deselve t'ontbieden ende te doen straffen t'haerer E. discretie.

Heeft voorts de hr. van Rysenburch, als eerste burgermeester, verhaelt, dat de tyt van nominatie voor de deure was ende dat de heren burgemeesteren, als het tyt was, den raet souden doen laden ende middeler tyt elck soude bedencken personen vande geformeerde religie ende goede patriotten.

DEN XXVI. SEPT., *des voornoens.*

Op huiden de secretaris voor myn heren vanden gerechte in hare vergaderinge op den stadhuyse ontboden synde, is hem ter handen gestelt sekere missive vande Ed. Mog. heren raden van state der vereenichde Nederlanden, gedateert den XV. Sept. in 's Gravenhage a°. 1610, ende geparafeert F. ALEMAN V[t]. Onderteeckent in absentie vanden secretaris by D. GOOL ende gesuperscribeert: Den Edelen, *etc.*, burgermeesteren, *etc.*, der stadt Utrecht, inhoudende:

Alsoe de dach vande vernieuwinge vande magistraet der stadt was aenstaende, ende dat de welvaert, rust ende eenicheyt derselver stadt ende der burgeren ende ingesetenen vandyen, voornamentlyck geleghen is aen een goede gequalificeerde magistraet, wesende bekend voor goede, getrouwe patriotten vande gereformeerde religie, vreedsame ende nyet factieux, dat daeromme heur E. M. goetgevonden hadden burgermeesteren, schepenen ende raet voorsz. 't selve voor te houden, ten eynde heure E. daerop wilden letten, dat de nominatie vande magistraet voor het aenstaende jaer gedaen worde van sulcke gequalificeerde personen, als

boven is verhaelt; ende want heur E. M. beducht waren, dat de woorden van derselver wtsprake, vanden VIII. Juny lestleden, seggende, dat Remigii toecomende oock sal insicht genomen worden op 't gene belangt de riddermatige personen, by eenigen twyfel off scrupule souden mogen causeren, dat heur E. M., als dese sake (daeraen soo veel voor die gemeene ruste, welvaert ende reputatie, soo wel vande geunieerde provincien in 't generael, als vande provincie ende stadt van Utrecht in 't particulier gelegen, ende daeromme soe veel gedaen is) met ernst ter harte nemende, goetgevonden te verclaren haer meyninge te syn, dat alsnoch by provisie daerinne gebruyckt sall worden den ouden voet, te weten, van een vuyt de ridderschap tot eerste burgermeester te nomineren, gelyck dat tot noch toe gebruyckelyk is geweest *etc.*, met aenseggginge aen denselven secretaris, dat de heren burgemeesteren ende schepenen tsamenlyck goedgevonden hadden, denselven brief den raet deser stadt nyet te communiceren, vermits het groot getal derselver, ende opdat die nyet gedivulgeert, maer secreet gehouden mocht worden, als achtende ende meenende, dat sulks soude dienen tot meerder ruste ende vrede, soe wel onder de gemeynte deser stadt, als omme te voorcomen opte nominatie eenyge disputen, die daerop hadden mogen vallen, dat oock myn here vanden gerechte op gisteren twee wt haer collegie hadden gecommitteert ende gesonden inde vergaderinge der heren staten van Utrecht, met vruntlyck ende ernstich versouck, dat haer E. in 't creeren vande nyeuwe magistraet doch sorchvuldelyk souden willen letten op de eerste burgermeester deser stadt, ende daerinne verbygaen die vande ridderschappe, tot contentement vande gemeente, diewelke wedergecomen synde, hadden gerapporteert: (*Volgt niet, eenige plaats open gelaten*).

Bevelende myn heren burgermeesteren ende schepenen, den secretaris voorn. hiervan notule te maken ende den voorsz. brief wel te bewaren, gelyck hy die terstont in *archivis* boven inde ysere kasse byde segelen deser stadt heeft geleyt. (*Volgt eene genoegzaam geheele onbeschrevene bladzijde*).

DEN XXIX. OCTOBER.

Omme achtervolgende de brieven vande Ho. Mog. heren staten generael, soo aen de heren staten van Utrecht als aen de magistraet deser stadt geschreven, nopende het redresseren vande hoge servitien, die alhier vande garnisoenen betaelt worden, op een generale lyst vande geunieerde provincien, breder als in deselve brieven vanden XXVII. Oct. 1610, mette heren gecommitteerde vande staten ende den here commandeur diesaengaende te besoigneren, syn gecommitteert Doeverden ende Both.

DEN V. DECEMBER.

De raedt desen avondt geladen ende vergadert synde, is verhaelt, dat myn heren vanden gerechte, voor den noen ontboden hebbende Claes de Goyer, backer inde Nieuwstraet, deselve in gebreke was te comen, als seggende, hem sulcx ongelegen te syn, ende dat daeromme den substituut schout daernaer gesonden was, om hem te halen, maer want hy met syn soen den officier met gewapender handt hadden geresisteert, dat myn heren vanden gerechte, volgende de gewoonte ende ordre van doen, gelast ende gecommitteert hadden, myn heer den schout ende pantvercopers, omme te gaen ten huyse vanden voorsz. Claes de Goyer, ende aldaer te inventariseren de goederen, dan, dat haer E. daer comende, vuytten huyse worden gehouden ende gekeert, waervan myn heren vanden gerechte goetgevonden hadden, den rade t'adverteeren, ende voorts t'samelick t'adviseeren, off men jegens hem den aenstaenden nacht de vergaderinge aldaer soude gaen verstoren off den dach van morgen verwachten, hetwelck gediscoureert synde, is eyntelyck goetgevonden hierop te verstaen het advys

vanden heer commandeur des guarnisoens, ende syn daertoe gecommitteert, de here van Suylen, schout, ende d'eerste burgemeester, mitsgaders Volckert Both ende Doctor Elbertus Sosius, schepen, dewelcke quamen rapporteren, dat de heer commandeur goet vondt de saecke an te laten staen tot morgen, ende middelretyt soude sodane goede wacht doen houden, datter geen swarigheyt soude vallen.

RESOLUTIEN, DER STATEN 'SLANDS VAN UTRECHT,

AANGAANDE DE ALTERATIE VOORSZ.

(Zijn afgedrukt en staan uitgegeven te worden met de Kronijk van CORNELIS CORNELISZ., over de jaren 1610—1625, door den Hr. Prof. VISSCHER).

STUKKEN,

WAARVAN IN DE VOORGAANDE RESOLUTIEN GEWAG WORDT GEMAAKT.

Remonstrantien, by de Borgerhopluyden, vuyt den naem ende van wegen der gemeyne borgerye der stadt Utrecht, aen de Magistraet derselver stadt, Jan. XXI.

I. Eerstelyck seggen ende remonstreren de voorsz. hopluyden, dat de stadt van Utrecht ende de borgers ende de inwoenders vandyen in haere oude privilegie byde magistraet sulcx die nu is gereformeert, nyet en wordt voorgestaen naer behoiren.

Datter toegelaten wordt, dat alle borgerlycke neeringe vuytte stadt ende steden vanden lande van Utrecht getrocken worden ten platten lande, 't welck geremedieert synde, verstaen syluyden remonstranten, dat de staten ende die stadt van Utrecht jaerlicx merckelyck in haere middelen soude profiteeren.

Dat oock de middelen ten platten lande ende inde cleyne steden verpacht behoiren te worden, op conditie ende gelycken voet, als die middelen inde stadt verpacht worden, ende dat nyemant daervan ten platten lande exempt en blyve, daer mede veele fraudatien inde middelen souden worden belet.

Dat oock alle onnutte dachgelden behoiren vermeydet te worden, ende dat tot dien eynde het dubbel van alle reckeningen inde camer vande policie deser stadt medegebracht behoren te worden, 't welcke mede nyet en geschiet.

Welcke ende andere inconvenienten meer grotelicx hercommende, deurdien de magistraten byde andere twee leden vande staten sulcx wordt geformeert, jaerlycx meer ende meer.

Dat den eersten borgemeester wordt gecoren vuyt de staet der ridderschap, daerby ordinaris wordt gevoucht eenen anderen, die sulcx vande staten is gebeneficieert, dat die van 't

ridderschap sich daerop heeft te verlaeten, dat deghenen, die het hooft soude behooren te wesen, nyet en willen ofte nyet en derven, yetwes tot vordeel vande stadt proponeeren ofte resolveeren, waeraen het meerendeel vande reste dependeert, ende soe yemant yet seyde ofte doet, 't gunt den eersten borgermeester, wesende vande staet der ridderschap, nyet wel en gevalt, deselve wordt ten naesten jaere t'huys gelaeten, sulcx dat het in sulcke standt nyet mogelyck en is, dat die stadt in haere behoirlicke eere ende nodige authoriteyt, mitsgaders haer goet dagelicx recht can gedefendeert ofte gemainteneert worden.

Remonstreren derhalven de voorsz. hopluyden, dat in dese conjuncture de magistraet by provisie nootlycke dient verandert.

Dat die vande staet van 't ridderschap nyet en behoiren genomineert, veel eer geeligeert te worden, soo die vande stadt haer lith soo wel vry behoren te besitten, als d'andere twee leden.

Dat mede geene ontfangers vande staten ende aen deselve comptabel synde, ofte die haer in eenigerwyse verplicht ofte verbonden syn, en behoren inde magistraet te wesen, soo nyemant teffens heere ende knecht wesen can, ende wie gebeneficieert wordt, siet men gemeenlyck synen weldoender complaceeren.

Ende dit al by provisie, ten eynde 't selve alsoe geremedieert wesende, die voor verhaelde, ende andere meer *gravamina* ende corruptelen, bequamelyck gedresseert, ende daerop met goede ordre byde gerenoveerde ende gequalificeerde magistraet mach worden geleth ende geresolveert.

Versoucken oversulcx de voorsz. remonstranten met ernst, dat haer E. gelieve, op 't geene voorschreven is, te willen letten, ende nyet inden wynt slaen, besorgende dat by faute van dien merckelycke swaricheyt soude mogen oprysen, daervan nyet de gemeente ofte sy remonstranten, maer haer E. selves de oorsaecke soude syn.

Overgelevert aen de magistraet, actum den 21. January 1610, op sonnendach, t'Utrecht.

II. Inden eersten wordt van wegen die borgerye versocht restablissement van haere vaderlicke oude naturelle ende aengeboren privilegien.

Dat dienvolgende ende in conformité vande selve privilegie, die borgerye deser stadt mogen worden geregiert.

Dat alsulcx geen riddermatich persoon inde staten als ridderman (!) compareerende, sal mogen worden eerste borgermeester deser stadt, maer dat 't selfde ampt van nu voortaen sal worden bedient by een Edelman of eenich ander gequalificeert persoon, inder qualité als ridderman niet verschreven wordende.

Dat insgelycx noch burgermeesteren, scheepenen, cameraers ofte raeden deser stadt, soo lange syluyden respectivelyck haerl. officie bedienen, geen andere ampten van ontfangen ofte andersins sullen mogen bedienen, ende dit alles volgende die notoire ordonnantien, by Keyser Carolus, ho. mem. dese stadt verleent, ende van outs haer gecompeteert hebbende.

Dat van nu voortaen die acht hopluyden deser stadt sullen worden gehaert byde corporaels vande respective vaendelen, sulcx als t'anderen tyden tusschen ho. mem. den prince van Oraingien ende die gecommitteerde der stadt Utrecht overcomen ende verdragen is.

Dat die borgerye deser stadt Utrecht te vreden syn, ende by desen presenteeren lyff, goet ende bloet, by 't vaderlant op te setten, bydien syluyden mogen gauderen vande privilegien, hier vooren geroert, ende mits dat hemluyden ende hare gecommitteerde van alle ontfangen worde gedaen goede reekeningen, bewys ende reliqua.

Dat die aucthoriteyt van Syne Excellencie sal wesen, sulcx in der voegen, als geweest is d'aucthoriteyt van synen heer vader ho. mem.

Dat van nu voortaen geen borgerlycke neeringen, ambachten ofte andere exercitien sullen worden geexerceert, anders dan ter plaetsen daer deecken, cuer- ende gildemeesters van ouden tyden geweest syn, alles in conformité vande ordonnantien ende privilegien, de borgerye deser stad verleent.

Dat eyntelicken het welstant deser loffelycke stadt Utrecht ende die welvaert der goeder gemeynte sal wesen die hoochste wet ende privilegie.

Ende was dese remonstrantie byde borgerhopluyden ende die heren gecommitteerde vande borgerye overgelevert aen de magistraet deser stadt Utrecht, op sonnendach 's morgens ten negen uren, den 21. January 1610, *stilo veteri.*

III. Inden eersten wordt versocht reekening ende bewys, waertoe de penningen, dewelcke ten tyde der regeeringe tsedert den jaere 1588 in voorraet waeren, ende oock diegeen, van die naederhant ghecontribueert syn, syn geemployeert, mitsgaders suffisant bewys, dat het landt, als noch met soodanige lasten is beswaert, dat men die gemeenten in desen benouden tyt van geenige schattingen en can ontlasten.

Dat men die gemeente restitueere haerluyder privilegien, die sy voortyden hebben gehadt in 't verkiesen der borger capiteynen, volgende de beloofte vanden prince van Oraengien, hoochloffllicker memorie.

Dat men oock de gemeente tot genouchdoen doe blycken, wat alle ontfangers, commissarissen ende generalick alle anderen, die in stadts ofte lantsdienste vaceeren, tot gaige ende dachgelden syn genietende, opdat men mach weten oft deselve nyet meerder dan hemluyden naer rechtswegen is competeerende, en proufiteeren.

Dat men 't getal vande commissarissen, op alle gemeene wercken vermindere, ende deselve nyet langer en dylaere als 't nodich is, om die gemeente met veel dachgelden te beswaeren.

Dat men die wachtmeesters, waervan de stadt in 't minste nyet gedient en wordt, casseere, gelycke in andere innelantsche steden geschiet is.

Dat men voortaen ten platten lande geene andere ambachten ofte neeringen, ofte oock in geen meerdere getaele sal mogen exerceeren, dan in ouden tyden, met kennisse van saecken is toegelaeten, als streckende tot ruine vande stadt.

Dat voorts de possesseurs der ridderhofsteden gehouden sullen wesen, voortaan alle lasten te dragen, gelyck de schamele ingesetenen, die haer cost mit heuren sueren arbeyt moeten verdienen, aengesien sy tot 's lants dienste nyet versocht, veel min gebruyckt worden, inder vougen deselve in andere quartieren, alwaer sy soedanighe vryheyt genieten, gehouden syn te doen.

Voorts dat men, volgende de keyserlicke wet, gedateert den IV. dach van October a°. 1540 gehouden sal wesen, inde wet ende tot administratie vande gemeene saecken te committeeren die nutste luyden, bequaem ende gequalificeert, die men sal cunnen recouvreren, wesende vroom van leven, geen overspeelders, dronckaerts ofte notoirlicken van eenige andere delicten ofte mesusen gediffameert, ende dat sulcke persoonen, die alrede gestelt syn, schandelicken van haeren ampten werden gedestitueert.

Brieven van credentie voor de gecommitteerde, aen Syne Excellentie *etc.*, Jan. XXI.

DOORLUCHTIGE HOOCHGEBOOREN FURST ENDE GEN. HEER.

Naer onse dienstwillige recommandatie inde goede gratie van uwe princel. Excell., sal dese dienen, dat wy gecommitteert hebben den Edelen hoochgeleerden ende eersame Jonck^r. ende mr. Hugo Ruysch, raed ordinaris inden hove van Utrecht, Bartholomeus van Weede, eertyts raedt deser stadt, ende Willem van Aucoop, mitsgaders Jacob Wernaertsz van Velthuysen, burgerhopman, omme u princel. Excell. te verthoonen, dat ons byde gemeene burgerye is opgeleyt, om aen den ouden raet deser stadt Utrecht te versoucken toelating, om een nyeuwe magistraet te verkiesen, gelyck met derselver consent geschiet is, als blycken mach byde acte, ons daervan verleent, ende den gecommitteerden mede gegeven, mitsgaders byde cedulle van verkiesinge derselver nyewe magistraet, die wy deur last vande gemeente bidden ende ernstelyck versoucken, dat uwe princel. Excell. als stadhouder believe voor dese reyse buyten consequentie t'approbeeren, ende voorts onse gecommitteerde volcommen geloof toe te stellen, in 't gene sy uwe princel. Excell. vorder sullen aendienen, ende ons hyerop vastelyck betrouwende, opdat de burgerye buyten confusie ende desordre gehouden mogen worden, sullen hyer mede Godt almachtich bidden,

Doorluchtige, uwe princel. Excell. te gespaeren in langduerige, voorspoedige ende geluckzalige regieringe. Geschreven t'Utrecht desen XXI. January 1610, nae den ouden stile.

Uwe princel. Excell. onderdanige,

De burgerhopluiden ende gecommitteerde vande burgerye, inden naem derselver, die den secretaris vande stadt belast hebben, desen te onderteeckenen ende met stadts signet te cachetteeren.

Instructie voor den Edelen, Hoochgeleerden ende Eersamen Jончker ende Mr. Hugo Ruysch, raed ordinaris inden hove van Utrecht, Bartholomeus van Weede, eertyts raet, ende Wilhem van Aucoop, mitsgaders Jacob Wernaertsz. van Velthuysen, borgerhopman, alle ende t'samentlick gecommitteerde vande borgerhopluyden ende de borgery der stadt Utrecht, omme te reysen aan Syne princel. Excell. in 's Gravenhage, Jan XXI.

Eerstelick sullen de voorn. gecommitteerde doen die dienstige recommandatie vande borgerhopluyden ende gemeene borgerye inde goede gracie van Syne princel. Excell.

Desen volgende sullen heure E. verthoonen Syne princel. Excell., hoe dat de gemeente in neeringe ende welvaeren eenige jaeren gedeclineert synde, hoe langer soe meer alsnoch verminderden, herkomende dat diversche neringen ende ambachten ten platten lande toegelaten ende dagelicx geoeffent worden, daer men nergens nae soe veel voor impositien op betaelt, als binnen de stadt, ende dat hyer over dickmael gedoleert synde, daerinne nyet en is geremedieert.

Dat oock d'oude privilegien ende stads gerechticheyden seer syn afgenomen, alles hercomende, mitsdyen dat wtte ridderschappe, in staten beschreven wordende, eenige jaeren lang d'eerste borgermeester is geformeert geworden, ende dan daerby verscheyden ontfangers ende andere officie vande staten hebbende, gevoucht syn, die welcke als van d'andere leden dependeerende, d'voorsz. stads gerechticheyt ende de borgeren neeringe, nyet en hebben gerecht noch voorgestaen, als dat wel hadde behoort.

Dat hyeromme ende meer andere redenen byde gecommitteerden hyer by te voegen, de gemeente den borgerhopluyden geporret, hun inde wapenen begeven ende gequalificeerde persoonen gecommitteert hebben, omme den ouden raet voor te draegen heure *gravamina*, breder in heur remonstrantien wtgedruckt, ende dyenvolgende te versoucken, te willen met goede oogen aensien, dat byde borgerhopluyden ende gemeente mochte worden geformeert ende gestelt een nyeuwe magistraet by provisie ende sonder consequentie, ter confirmatie van Syne princel. Excell., ten eynde alle vordere onlusten ende confusien mochten worden voorcomen;

Als dan d'oude raet verclaert hadde, dat sy sulcx mochten lyden, ende hun van heuren dienst hielden ontslagen.

Dat daervan byde voorsz. borgerhopluyden ende voorn. gecommitteerde t'samentlyck rapport gedaen synde aen de burgerye, elck in syn quartier, ende d'selve burgerye sulcx accepteerende,

Terstont heure gecommitteerde hebben geaugmenteert, die mette voorgaende gecommitteerde ende de hopluyden souden procedeeren tot nominatie van een nyeuwe magistraet.

Ende dat dyenvolgende by deselve eendrachtelyck syn genomineert tot magistraet van nu af tot Remigii toecomende (ten welcken tyde ordinarie de veranderinge geschiet) de persoonen hier bygaende, ende byder stadt secretaris daertoe op den stadhuyse doen blyven ende deur onsen last onderteeckent.

Sullen hyeromme de voorn. gecommitteerde Syne princel. Excell. als stadhouder, ernstich versoucken, dat hem believe voor dese reyse, deselve te approbeeren, sonder consequentie, soe men middelretyt sal committeren, om met Syne princel. Excell. op de naervolgende veranderingen te resolveeren, met verseeckeringe, dat sy sullen blyven altyt getrouwe patriotten vande landen in 't generael ende dese stadt in 't particulier, oock gansch getrouwe ende dienstwillige van Syne princel. Excell.

Actum t'Utrecht, op den stadthuyse, den XXI. January 1610, naer den noen, older style.

Deur expres beveel ende last vande heeren gecommitteerde der borgerye ende der borgerhopluyden.

J. DE LEERDAM.

Acte, waarby de borgerhopluyden *etc.* de gecommitteerde voorsz. in protectie nemen, soo hun iets deswege qualyck mogt worden afgenomen, Jan XXII.

Alsoe de gelegenheyt vande standt der republique van Utrecht nootsakelyck requireerde, dat eenyghe mosten gecommitteert worden wt de borgerye ende inwoenders vandien, om sich te transporteren in 's Gravenhage aen syn Excellentie, om hem te verthonen de oorsake van 't ghene hyer gepasseert es, soe hebben die samentelycke borgerhopluyden, mitsgaders die ge-

committeerde wt de gansche borgerye gecommitteert, den Edelen, Hoochgeleerden ende Eersame Jonck'. ende Meester Hugo Ruysch, raedt ordinaris inden hove van Utrecht, Bartholomeus van Weede, eertyts raedt deser stadt, ende Wilhem van Aucoop, mitsgaders Jacob Wernaertsz. van Velthuysen, een mede burgerhopman, diewelcke de voorsz. commissie seer ongeerne aengenomen hebben, ende bysonder myn heere Ruysch alle middelen voorwerpende, om hem te mogen excuseren van dese commissie, ende alsoo den welstant der republicque van Utrecht daer grootelycks aen gelegen was, hebbende voorsz. hopluiden ende de gecommitteerde vande burgerye grootelycks aengehouden aen syn E. ende den anderen neffens hem gecommitteert, dat sy doch inden wtersten noot, desen dienst niet souden willen weygeren, belovende hun allen te sullen nemen, ende nemen mits desen in haer protectie ende beschermenisse, ende soe huerluyden dat by yemant qualick off genomen soude mogen worden, haerluiden datselve inden naem als voorens te helpen wtdragen.

Actum den 22. January 1610, naer den ouden style, onder de voorsz. hopluiden ende gecommitteerde handen.

Willem Biens.
..... *Laurens Sollen* 1610.
Jacob Heynricksz.
Dirck Canter.
J. Vandermaeth.
Cornelis Knyff.
Lambert Wt den Bongaert.
Bruyn Voss.
J. A. van Wyckersloot.
Goesen van Fenszen.
Goort van Millinghen.
Gerrit van Broeckhuysen.
Bart Pauwelsz.
Daniel van Vosbeeck.
Heynrich Ghysbertsz. de Jonch.
Jan van Leeuwerden.
Cornelis van Teylingen.
Cornelis Petersz., als Borgerhopman.
Henrick van Helsdingen.
G. van Overmeer.
Jan .....
Cornelis van Weede.
Bartholomeus Deckers.
Lambert Wernertsz.
Wyllem Jacobsz.
Claes Evertsz. van Gheyn.
Hubert Wernaert zoen.
Anthonis de Rode.

Remonstrantie, byde burgerhopluyden *cto.* overgelevert, Jan. XXVII.

Inden eersten wordt van wegen die borgerye versocht retablissement van haere vaderlycke oude natuerlycke ende aengeboren privilegien.

Dat dienvolgende ende in conformité van deselve privilegien, die borgerye deser stadt mogen worden geregeert.

Dat alsulcx geen riddermatich persoon inde staten als ridderman compareerende, sal mogen worden d'eerste borgermeester deser stadt, maer dat 't selfde ampt van nu voortaen sal worden bedient by een Edelman oft eenich ander gequalificeert persoon, in die qualité als ridderman nyet verschreven wordende.

Dat insgelycx noch borgermeesters, scheepenen, cameraers ofte raedt deser stadt Utrecht, soo lange syluyden respectivelyck haerluyder officie sullen bedienen, geen andere ampten van ontfangen ofte anders sullen mogen bedienen, ende dit alles volgende de notoire ordonnantie, by Keyser Carolus, ho. mem., deser stadt Utrecht verleent, ende van outs haer gecompeteert hebbende.

Dat nu voortaen die acht hopluyden deser tadt sullen worden gehaert byde corporaels vande respective vendelen, sulcx als t'anderen tyde tusschen Ho. Mo. die prince van Oraignen ende die gecommitteerde der stad Utrecht overcomen ende verdragen is.

Dat die burgers deser stadt Utrecht te vreden syn ende by desen presenteeren lyff, goet ende bloet by 't vaderlandt op te setten, bydien syluyden mogen gaudeeren vande privilegien, hier vorens geroert, ende mits dat hemluyden ende heur gecommitteerdens van alle ontfangen worde gedaen goede reekeninge, bewys ende reliqua.

Dat van nu voortaen geen borgerlicke neeringe, ambachten ofte andere exercitien sullen worden geexerceert, anders dan ter plaetse daer deeckens, keur- ende gildemeesters van ouden tyden geweest syn, alles in conformité vande ordonnantien ende privilegien, de burgerye deser stadt verleent.

Ende belangende die magistraet, dat men daerop het spoedichste met Syne princel. Excell. een goede voet soude nemen, ten dienste vanden lande ende tót conservatie vande privilegien.

Dat van nu voortaen alle officien, ontfangen ende andere ampten, die by die drye leden vande staten, geen uytgesondert...., nae drye jaeren sullen wesen impetrabel, ende men sal daermede mogen een ander versien.

Dat oock nyemant twee officien ofte ontfangen sal mogen teffens hebben ofte bedienen.

Ende men sal mogen beginnen datelyck vanden ghenen, die langer als drye jaeren heur officie ontfangen ende andere ampten gepossideert hebben, om daer anderen mede te beneficieeren ofte belasten, ende dit al voor den tyt van drye jaeren.

Dat eyntelick het welstant deser loffelycke stadt Utrecht ende die welvaert der goede gemeente sal wesen die hoochste wet ende privilegie.

Voorts wordt versocht acte, dat men binnen den tyt van ses aenstaende maenden, alle neeringen ende ambachten, volgende die privilegien der burgeren, ten platten lande sal doen cesseeren, ende dit alvoorens de borgeren die wapenen afleggen.

Insgelycx dat de voorsz. acte sal inhouden, dat op nyemanden eenich nadeneken vallen sal, die hem in dese saecken mit woorden ofte mit wercken eenichsins soude hebben misgrepen ofte ontgaen.

Overgelevert byde borgerhopluyden ende gecommitteerde vande burgerye, inden rade op den stadhuyse, den XXVII. Januarii 1610.

Remonstrancie vande gemeen borgeren van 't vendel vanden hopman Jan Franssen van Leuwaerden, dienende ten fine 't selve uyt haren name die magistraet der stadt Utrecht overgelevert mach worden, Jan. XXIX.

(Gelesen inden rade den 29. January 1610,)

Inden eersten, dat de stadt, steden ende landen van Utrecht in hare oude vaderlycke ende aangeboren privilegien mogen worden gemainctineert.

Dat diensvolgende alle ingesetenen deser stadt gehouden sullen wesen, hem onder een vande acht vendelen te begeven.

Item, dat by ende uyt de acht vendelen alle jaer die magistraet deser stadt gecoren ende

by Syne princel. Excell. geapprobeert sal worden, ende dat in conformité vande oude vryheyt ende liberteyt deser stadts ingesetenen, alles naer luyt ende inhoudt vande resolutie, genomen byde magistraet ende gemeene gildebroeders deser stadt, inden jaere 1341, op Ste Agnieten avondt.

Welcke resolutie genouchlyck sal mogen worden achtervolcht, mits stellende in plaetse van oudermans, daerinne genoempt, hopmans, ende van gildebroeders', borgers vande acht vendelen, mitsgaders van een jaer in 't gilt geweest te syn, een jaer onder die borger vendelen als borger gewaect te hebben.

Dat van gelycken, naer ouder gewoonte, de acht hopluyden byde borgerye alle jaer gestemt ende gecoren, mitsgaders den eedt byde magistraet heurluyden afgenomen sal worden.

Dat inde magistraet gheen vreemdelingen, nemaer alleen borgers, wesende mannen met eere, staende ter goeder name ende fame, liefhebbers van 't vaderlandt ende geen eygenbaetsoeckers synde, aengenomen ende geeligeert sullen worden.

Item, dat tot het schoutampt der stadt Utrecht t'elcker tyt, als het sal comen te vaceeren, byde volle magistraet ende acht hopluyden sal worden genomineert een persoon, daertoe gequalificeert synde, omme dienvolgende voorts by Syne Excell. geconfirmeert te worden.

Item, dat geen officiers, ofte yemant, in 's lants dienst synde, inde magistraet sitten ofte geeligeert sal mogen worden.

Dat van gelycken nyemant inde qualité als riddermatich en sal moghen compareren inde vergaderinge vande staten, wesende in 's lants regieringe.

Dat mede totte selve vergaderinge van 's lants wegen sullen worden gecommitteert byde magistraet ten minsten twee vuyt haere collegie.

Item, dat volgende d'oude privilegien ende gebruyck, dye drye leden vande staten by beschryvinge gehouden sullen wesen inde staten te compareeren op haer eygen buydels ende buyten 's landts costen, wtgesondert alleene die geene, dye buyten de provincie tot 's landts dienste worden geemployeert, d'welcke eerlycke dachgelden sullen worden toegeleyt.

Dat oock die regeeringe vande staten ofte van 't landt voortsaen niet en sal bestaen in daegelycxe comparitien ofte oock in personen, die eens voor altyt daertoe worden geëligeert, maer dat achtervolgende die keyzerlicke ende oude vaderlycke privilegien van wegen het ridderschap alle riddermatige persoonen, soe binnen Utrecht als ten platten lande wonende, op de beschryvinge sullen mogen compareren ende verschreven worden, gelyck oock die vande vyff capitulen sullen worden verschreven, dye alsdan uytten haeren capitulariter sullen mogen committeren, omme op de verschryvinge te compareren, sulcx als van oudts te geschieden plach.

Dat tot dyen eynde dye daegelycxe comparerende inde staten camer, omme alle onnodige dachgelden te eviteren, hemluyden sullen houden voor gecasseert.

Ende dat in plaetse vande selve by provisie ende tot dat naerder ordre gestelt sal syn, uyt elck lith een ofte twee gecommitteert sal worden, d'welcke alle cleyne voorvallende saecken aff sullen mogen doen, memorie maecken vande grote saecken, ende deselve reserveeren tot die naeste beschryvinge, sonder dat van nu voortaen het een lith uyt het ander sal mogen eligeren.

Item, dat voorschreve commissie, soe lange als die nodich syn sal, alle jaer sal worden vernieuwt, op dat by continuatie de voorsz. gecommitteerde niet meer aucthoriteyts en assumeeren als haer toecompt, volgende d'instructie, die heml. tot dyen eynde gelevert sal mogen worden.

Item, dat alle saecken van justitie ende proceduren, die tot noch toe byde heeren staten, ende inde staten camere syn gehandelt, omme alle onnodige costen te eviteren, sullen worden geremitteert aen die vanden hove.

Item, dat, omme alle jalousie tusschen die van 't ridderscap ende de borgerye deser stadt wech te nemen, ende een perpetueele eenicheyt ende liefde tusschen deselve te onderhouden, voorts aen alle generale ende particuliere touren vande provens ende vicaryen vande vyff collegien sullen hebben te cesseeren.

Ende dat die twee deelen van alle vervallen provens ende vicaryen, onder deselve collegien resorteerende, op de beschryvinge by overeenstemminge vande drye leden vergeven sullen worden aen borgers kynderen, van eerlycke ende vrome ouders gecomen synde, ofte aen andere gequalificeerde ingesetenen deses Stichts, ende het derdendeel onder het ridderschap, ende dat in reguard, dat dye vande borgerye wel tweemael meerder in getale syn, als dye van 't ridderschap.

Item, dat men den incommen van deselve vervallen provens by desen tydt, soe sall besnyen ende tot 's landts dienste ende afdoeninge vande lasten sall employeeren, dat degeene, dye daermede versyen soude mogen worden, deselve mogen gebruycken tot subsidie van haeren staet, ende niet tot dertelheyt ende schandael van anderen, dye met soedanige provens niet en syn beghift ofte gebeneficieert.

Item, dat alle vrouwen cloosters voortsaen sullen hebben heur competent getall, ende dat die provens, vervallende in dye nonnencloosteren, vergeven sullen worden aen die van 't ridderschap, ende de provens, vervallende inde baghyne cloosters, onder de borgerye.

Ende dat oversulcx die baghynen conventen gehouden sullen worden in sulcke ordre, als dye nonnen conventen, ten waer geraetsaem gevonden worde, soe wel die nonnen cloosters als de baghyne cloosters te laten versterven.

Item, dat van nu voortaen de proveniers ende provenersch dieselve proven genieten sullen, tot dat sy hem begeven tot den echte state, ten welcken tyde deselve provens sullen commen te vaceeren, omme by anderen geimpetreert te mogen worden.

Item, dat van nu voortaen deselve proveniers hare provens niet en sullen mogen aen anderen overdoen ofte resigneren.

Item, dat niemant, eenige provens besittende ofte tractementen van eenige geestelycke goederen treckende, eenige weerlycke officien sal mogen bedienen.

Item, dat alle gequalificeerde borgerluyden, soo wel capabel sullen wesen tot allen officien van 't Sticht, 't sy schoutampten van steden, maerschalckampten ten platten landen, ende anders als edelluyden.

Item, dat de magistraet beloven sal te procureren, dat op 't spoedelicxte geprocedeert sal worden tot reclament van alle de gesloten reeckeningen, gevallen tsedert 't vertreck uyt de regieringe vanden heere van Braeckel, nemende voorts byde handt alle d'andere reeckeningen van alle d'ontfangers, noch ongesloten synde, ende soe haest als 't doenlyck is, eenen perfecten staet te leveren vanden incommen ende lasten vande geheele provincie, ende deselve gesyen hebbende, die gemeente soe binnen als buyten die steden te soulageeren, ende vande schattingen te ontlasten, soo veel als deselve staet sal connen lyden.

Dat voorts tot het hooren ende sluyten van deselve reeckeningen, uyt elck lith ten minsten twee sullen worden gecommitteert, daertoe bequaem synde.

Item, dat alle gilden, ambachten ende neeringen in haer ordonnantien sullen worden gemainctineert.

Dat men oock nergens geen ambachten oft neeringen en sal mogen exerceeren, dan daer van oudts deeckens ende keurmeesters syn geweest.

Dat mede op 't stuck vande justitie, soe voor 't hoff als voor dye vander stadt, voortsaen sulcx sal worden geleth, dat niemant oorsaeck en sal hebben, daerover met reden te claegen, sonder eenich respect te dragen van personen, van wat qualiteyt die oock souden mogen syn.

Dat van nu voortsaen alle raetsheerschappen, die sullen comen te vaceeren, byde drye leden opte generale verschryvinge sullen worden vergeven aen gequalificeerde rechtsgeleerde, sinceer ende niet corruptibel synde.

Item, dat tot verminderinge vande officianten, als oock de gaige vande selve sulcx sal worden gelet, dat het mach strecken tot verlichtinge vande gemeente.

'T welck aldus gedaen ofte belooft synde te sullen geschieden, sullen de borgerye ende borgermannen, mitsgaders alle vrome ende vreetsamige ondersaten hemluyden volcomelyck houden voor gecontenteert.

Presenteerende dyenvolgende met de magistraet goet ende bloet op te setten.

Bericht van wegen de heeren staten 's lants van Utrecht, gedaen op seeckere recueil van alle die poincten ende remonstrantien, soo byde acht borgerhopluyden van wegen de gemeene borgerye der stadt Utrecht, als by eenige vendels in't particulier op den XXI. XXVII ende XXIX. Januarii, den raedt derselver stadt geexhibeert.

Belangende het eerste articule van 't selve recueil, mentionerende van 't restablissement ende onderhout vande oude privilegien der stadt, steden ende landen van Utrecht competeerende.

Wordt daer op voor antwoort gevoucht, dat de heeren staten niet van meyninge en syn, die vande stadt, steden ende landen van Utrecht in hare privilegien ende gerechticheyden te vercorten.

Maer veel eer geneycht syn, deselve daerinne te mainctineren ende te stercken.

Ende alsoo byde remonstranten niet en wordt verthoont van eenige infractien, die jegens de privilegien vande selve stadt, steden ende landen gedaen soude wesen.

Soe en hebben de remonstranten dienaengaende geen doleantien te pretendeeren.

Ende wat aengaet 't tweede articule van dat alle ingesetenen der stadt Utrecht gehouden souden wesen hem onder een vande acht vendelen te begeven.

Seggen daerop dat de remonstranten alvorens gehouden souden wesen te doen blycken, dat hun soodanich privilegie ofte gerechticheyt, daerop sy hun schynen te fundeeren, ware geacquireert.

Emmers ende in allen gevallen soude daerinne onderscheyt moeten gebruyckt worden vande personen, gelyck tot noch toe is geschiet.

Commende tot die derde, vierde ende vyffde articulen, mentionerende van 't verkiesen vande magistraet ende van sekere resolutie, die genomen soude wesen inden jare 1341, op St. Agnieten avondt.

Staet te considereren, dat de jegenwoordige maniere van nomineren ende stellen vande magistraet, is conform d'ordonnantie der stadt Utrecht, by Keyser Carolus Quintus, ho. mem., als diertyt heer vanden lande van Utrecht, inden jaere XV^c ende vyftich gearresteert.

Sedert welcken tyt deselve forme altyts onverbreecklyk geobserveert is geweest.

Wesende oock deselve voet geconfirmeert by het contract met Syne princel. Excell. dien aengaende gemaeckt.

Sulcx dat die veranderinge vandyen nyet alleenlyck directelyck soude stryden jegens d'ordon-

nantie ende contract voorsz., ende oock jegens die continuele ende immemoriale observantie tot noch toe uniformiter geuseert.

Maer dat oock daer deur *facies et status republicae* soude worden gemuteert, 't welck om verscheyden consideratien in alle republycquen ten hoochsten is periculeus.

Sonder dat te letten staet op de voorsz. resolutie vanden jaere 1341.

Als die welcke deur de ordonnancie voorsz. ende het immemorial ghebruyck daer op ghevolcht, is geabrogeert.

Nopende 't VIe articule is men te vreden, dat tot de magistraet aengenomen ende geeligeert worden, gequalificeerde personen, liefhebbers van 't vaderlandt ende professie doende vande gereformeerde religie.

Beroerende het VII[e] articule seggen de heeren staten, dat 't vergeven van 't schoutampt der stadt Utrecht altyts heeft gecompeteert den heere vanden lande.

Den welcken oock altyts in possessie geweest is t'aller tyt, als het gevaceert heeft 't selve te confereren.

Sonder dat die vande stadt oft hopluyden sullen connen verthoonen tot het vergeven van 'tselve schoutampt, eenige gerechticheyt oft possessie oyt gehadt ofte geexerceert te hebben.

Sulcx dat der remonstranten voorstel dienaengaende is sonder fundament.

Belangende het VIII[e] articule, sal insgelycx niet verthoont cunnen worden, dat eenige officiers ofte in 's lants dienst synde byde ordonnantie, privilegien ofte andersins vande bediening vande magistraet gesecludeert worden.

Maer worden daervan alleenlyck uytgesloten personen, in vreemde heeren diensten wesende.

Inder vougen dat 't selve voorstel alleenlyck tot persoonen, in vreemde heeren diensten synde, gerestringeert behoort te werden.

Overslaende het IX[e] ende X[e] articule, als dewelcke in vougen aldaer geroert worden, geobserveert.

Gelyck oock op beschryvingen geobserveert wordt 't gunt in 't XI[e] articule werdt voorgestelt.

Nopende het XII[e], XIII[e], XIV[e] ende XV[e] articulen, byde welcke wordt gemoveert, dat de regieringe vande staten ofte van 't lant voortsaen nyet en soude bestaen in dagelycxe comparitien, ofte oock in personen, die eens voor altyt daertoe werden geeligeert, dat alle riddermatige personen op beschryvinge souden mogen compareren ende verschreven worden, gelyck mede verschreven souden worden die vande vyff capittelen, die alsdan capitulariter nytten haren souden committeren, omme op de beschryvinge te erschynen, *etc.*

Seggen de heeren staten, dat d'ordinaris gedeputeerde, omme des landts voorvallende saecken, die geen uytstel kunnen lyden, het stuck vande religie ten platten lande, 't stuck vande contributien ende policien ten platten lande, volgens d'ordonnantien ende instructien, daervan synde, te beleyden nyet gemist en mogen worden.

Soe andersins alle occurrerende saecken, tot nadeel vanden lande, souden lopen desert.

Welcke collegie vande ordinaris gedeputeerde bestaende is in negen persoonen, te weten, uyt elcke staet drye.

Vande welcke, te weten die van wegen de geeligeerden ende ridderschappe, compareren alle half jaer een wordt verandert.

Ende wat belangt den staet vande geeligeerde, comt in consideratie, dat, indien regart wordt geobserveert, die forme, byden lantraet op den IV. Aprilis 1582 gepresцribeert, ende byde stadt Utrecht geaccepteert ende aengenomen.

Wesende deselve insgelycx byde ridderschappe geavoyeert.

Vermeldende, dat byde magistraet derselver stadt genomineert sullen worden eenige persoonen vande vyff collegien, ende dat uytte selve personen byde ridderschappe ende andere steden, die bequaemste sullen worden geeligeert ende by Syne Excell. geapprobeert.

Welcke persoonen alsoo geeligeert ende geapprobeert synde, sullen representeeren den eersten staet vanden lande ven Utrecht.

Ende terwyle de geeligeerde in conformité vande voorsz. resolutie byde magistraet genomineert endo byde heeren staten geeligeert, ende by Syne Excell. geapprobeert synde.

Dat deselve geeligeerde, uyt crachte vande voorsz. nominatie, electie ende approbatie, syn representerende den eersten staet vanden lande.

Ende consequentelyck oock uyt crachte vande voorsz. resolutie vanden landraet, geauctho-riseert omme op beschryvinge der heeren staten in dier qualité te compareren.

Soe strydt het directelyck, jegens deselve resolutie, byde voorsz. magistraet bewillicht ende oock tegens de continuele observantie, tot noch toe gebruyct, dat men als nu een ander voet nopende den staet vande geeligeerde soude willen invoeren.

Ofte dat men soude willen pretendeeren, dat de geeligeerde byde magistraet gerevoceert soude mogen worden.

Geconsidereert, dat deselve byde staten, op nominatie vande stadt, omme den eersten staet vanden lande te representeren als voren, worden geeligeert.

Dat de magistraet der stadt Utrecht alleenlyck representeert een lith vanden derden staet.

Ende dat kennelyck is, *quod par in parem non habet imperium.*

Sulcx dat de magistraet over de geeligeerden notoirlyck nyet en heeft te disponeeren.

Ofte altereren den voet tot noch toe, vermogens voorgaende resolutie, nopende deselve geobserveert.

Gelyck mede deselve magistraet nyet toe en staet, hun te intromitteeren, die beschryvinge van die vande ridderschappe oft designatie te willen doen, welck riddermatige personen men sal hebben te verschryven ofte nyet.

Aenschouw genomen, dat die ridderschap altyts vry gestaen heeft, ende dat sy oock in continuele possessie syn geweest, tot augmentatie van haer lith, selfs eenige riddermatige persoonen te nomineren, ende den heeren staten te presenteren.

Sonder die vande magistraet ofte eenige andere leden in regardt vande selve nominatie oyt geagnosceert ofte erkent te hebben.

Waeromme die vande ridderschappe oock verclaeren van egheene meninge te syn, 't selve poinct, als rakende 't recht hun *jure naturae* competeerende, te submitteren ofte dien aengaende eenich redressement te verwachten.

Mits 't welck comende tot het XVIe articule, seggen de heeren staten voorn. dat alle saecken van justitie aen den ordr rechter worden gerenvoyeert, ten ware deselve waeren concernerende staten penningen, leckendyck ofte zeedyck, ofte andere saecken, den heeren staten in conformité vande ordonnantien ende instructien, daervan synde alleen gereserveert.

Opte XVIIe, XVIIIe, XIXe, XXe ende XXIe articulen seggen de heeren staten, dat nopende 't conferen vande prebenden wordt geobserveert den contracte vanden jare 1579.

Sulcx dat die vande stadt Utrecht nyet en cunnen weesen gefundeert, contrarie denselve contracte meer touren vande vaceerende prebenden te genieten, als hun byden selven contracte is toegevoucht.

Ende wat aengaet die dartelheyt, schandalen ende andere quade manieren, inde selve articulen geroert, verclaeren de heeren staten wel genegen te wesen, deselve te doen beteren ende beletten.

Belangende het XXIIe articule, seggen de heeren staten, dat in respecte vande jouffrouwen convente, 't selve articule, al soe wert geuseert, maer wat aengaet de canonicken, deselve heeft sedert de naerder Unie altyt vry gestaen, hun inde echte state te begeven, ende hun prebenden te behouden.

Nopende die resignatien, in 't XXIIIe articule vermelt, staet te considereren, dat deselve *jure communi* syn gepermitteert.

Mits dat die gedaen worden volgende die statuten vande capittele ende ordonnantien vande staten, tot dyen eynde geintroduceert.

Seggende voorts, op 't XXIVe nyet bevonden te worden, dat yemanden provens ofte geestelycke goederen genietende by eenige ordonnantien ofte contracten vande bedieninge vande weerlycke efficien worden gesecludeert.

Ende dat syluyden consequentelyck, soe in conformité vande naerder Unie als die usantie daerop gevolcht, daertoe syn admissibel.

Belangende het XXVe articule, seggen de heeren staten, dat in 't vergeven vande ampten, aldaer geroert, principalicken wert geleth op de qualificatie, bequaemheyt ende meriten vande persoonen, die met deselve ampten offte officien worden voorsien.

Daelende tot het XXVIe ende XXVIIe articule, staet te letten, dat alle de reeckeningen, tot den jare 1609 toe, wettelyck ende naer behooren syn gehoort ende gesloten.

Ende dat nyemant, sulcx competeerende, daervan visie wordt geweygert.

Dat oock tot het hooren ende sluyten vande groote reekeningen, van importantie zynde, commen uyt yeder lith drye, mitsgaders alle die steden, ende over die cleyne reckeningen uyt yeder lith een, mit de clercq ter stede, die de penne voert.

Op 't XXVIIIe articule verclaeren de heeren staten daertoe geneycht ende willich te weesen.

Dan wat aengaet het XXIXe articule, sustineren de Edelen ende anderen, ten platten lande residerende, dat die vande platte landen behooren te continueeren inde ambachten ende neringen, by hun tot noch toe gedaen.

Als wesende deselve personen, soewel ondersaten vande provincie van Utrecht, ende in alles contribueerende als d'inwoonders der stadt Utrecht.

Belangende het XXXe ende XXXIe articule, verclaren de heeren staten daertoe geneycht te syn, gelyck oock tot de raetsheerschappen, byde drye staten op beschryvinge genomineert, ende by Syne Excell. gecommitteert wordt.

Nopende het XXXIIe, seggen de heeren staten sulcx te mogen lyden, mits dat men overal discretie sal dragen van yders lasten, moeyten ende arbeyt.

Belangende het XXXIIIe, wordt 't selve gelaten ter discretie, als 't welck van outs dan dus dan soe gebruyct is geweest.

Verclaerende die vande ridderschappen noyt gesocht oft geaffecteert te hebben, gelyck sy oock noch nyet en doen, eerste borgermeester te weesen.

Persisteerende niettemin by hare gerechticheyt voor haer ende hare nacomelingen, omme daertoe geemployeert te mogen werden.

Passeerende als hier voren wederleyt het XXXIVe articule, seggen de heeren staten op 't XXXVe, dat de redenen in 't selve articule aengetogen, nyet en syn suffisant, omme soodanige extraordinarisse verandering vande magistraet buyten tyts te doen.

Overslaende als hiervoren geresolveert het XXXVIe articule.

Ende debatteerende als al te generael, ende strydende jegens lants dienste ende welvaren, ende jegens die usantie, tot noch toe gebruyct, den inhouden van 't XXXVIIe articule.

Commende tot het XXXVIIIe, wordt hetselve gelaten ter discretie, nae dat de officien van nature ende importantien syn.

Debatteerende, omme redenen in 't XXXVIIe articule geroert, den inhoude van 't XXXIXe.

Seggen de heeren staten op 't XLe, dat men 't welvaren van 't gemene vaderlandt in 't generael, ende nyet alleen van een lith mit seclusie van d'anderen behoort te betrachten.

Employeerende jegens het XLIe, 't gunt op 't XXIXe is geseyt.

Seggen de heeren staten op 't XLIIe, dat Syne Excell. meriteert in alle manieren gerespecteert ende in gebeurlycke authoriteyt gehouden te werden, sulcx seer geerne tot Syne Excell. selfs rapporteerende.

Overslaende, als hier voren wederleyt, het XLIIIe ende XLIVe articulen, als by provisie op de ernstige instantie vande magistraet al geschiet synde.

Seggen de heeren staten op 't XLVe, dat men in regard vande middelen, aldaer aengetogen, dient te overleggen ende beramen sulcken voet, als tot meesten prouffyt ende oirbaer vanden lande bevonden sal worden te strecken.

De Ho. Mog. heeren Staten Generael aen den Magistraet der stadt Utrecht, Mart. XXIV.

Erentfeste *etc.* Wy hadden vertrouwt, dat achtervolgende den afscheyt U L. gedeputeerden U L. gedep^en^ ende vande gemeente van Utrecht, den 18. deses tot Woerden by geschrifte gegeven, U L. de differenten ende questieuse poincten ten wedersyden gemoveert, ende 't gene tot goede verseekeringe vande toecomende ruste ende eenicheyt binnen Utrecht, mitsgaders tot welstant van 't lantschap ende vande selve stad nodich is, gestelt soude hebben tot kennisse ende decisie vande heeren ambassadeurs vande Coningen van Vranckryck ende van Groot-Brittagne, van ons, Syn Excell. ende rade van state, gelyck gedaen hebben die heeren geeligeerde ridderschap ende steden 's lants van Utrecht. Maer alsoe U L. syn gebleven in gebreeke, ende de saecken langer egeen uytstel mogen lyden, sonder grote prejudicie ende ondienst vanden lande, hebben daeromme met advis vande welgemelte heeren ambassadeurs, van Syne Excell. ende rade van state, nodich gevonden U L. serieuselyck wederom te vermaenen, de voorsz. submissie als noch te willen doen, ende daermede haere gedep^en^ in competenten getale met volcomen last alhier schicken, preciselyck binnen vier daegen nae dato deses, als wanneer sonder uytstel de voorsz. submissie ende decisie vande voorsz. differenten in conformité vande Unie, byde hant genomen ende gedaen sal worden naer behoren, ten ware dat U L. liever hadde, dat de differenten mette staten vande selve landen binnen Utrecht werden afgehandelt, in welcken gevalle wy d'andere leden daertoe sullen bewegen, maer dat wy verstaen, dat U L. inde stadt sullen ontfangen vier goede compagnien soldaten, opdat wy mogen versekert syn, dat die heeren staten van Utrecht haere officiers ende dienaers in volkomen versekeringe, volgende de rechten ende vryheden vanden lande sullen mogen besoigneren, aldaer wesen ende converseeren, oock passeren ende repasseren, naer haer gelieven; ende dat van gelycken alle goede borgers ende ingesetenen van Utrecht, jegens alle populaire confusien ende disordren, soo nopende hare personen ende goederen te beter mogen versekert wesen, verstaende, dat U L. ondertusschen sullen desisteren ende doen desisteren van alle datelicheyt ende nieuwicheden, omme alle vorder inconvenienten ende ondienst vanden lande voor te comen. Daerop ons verlatende ende U L. rescriptie verwachtende, bevelen U L., Erentfeste *etc.*, inde protectie vanden Almogende. Uytten Hage, den XXIV. Meerte 1610.

Commissie van den Magistraet van Utrecht, wegens de defensie der stadt, Mart. XXVII.

De heeren burgermeesteren, schepenen ende raden der stadt Utrecht, hebben gecommitteert ende committeren by desen:
Bartholomeus van Weede, mr. Marcelis van Noort, Jacob Aertsz. van Wyckerslooth, Adriaen Fredricksz., Marten Gerritsz., Gerrit Obyn, Reynier Vereem, Cornelis Petersz. Swanenburch, Jacob Wouters Lieftingh, Pauwels Claesz. Verriet, Johan Anthonisz. Wttewaell, Henrick Gysbertsz. de Jonge, Claes Petersz. vande Vogelaer, Dirck Jansz. Amathe, Evert van Buytendyck, mons[r] Logier, Bruno van Cuyck, onse medeburgeren d'selve oock expresselicken ordonneerende ende belastende, omme neffens Jonckh[r] Jacob vander Maeth, schepen, ende Bruno Vosch, raet inder tyt deser stadt, die mede by desen daertoe specialycken worden gecommitteert t'adviseeren, diligenteeren ende te helpen vorderen, alles wes tot defensie vande stadt eenichsins dienlyck ende nodich sal syn, belovende alles wes by deselve sall worden gedaen ende goetgevonden, tot defensie deser stadt, mitsgaders het gunt alreede by d'selve is gedaen ende goetgevonden, daertoe wy oock haer expresselicken gelast hebben, goet ende van weerden te sullen houden, belovende oock deselve van alle swaricheyden vandyen te bevryden. Aldus gedaen inden raide deser stadt, op den XXVII. Marty 1610.

Missive van de Magistraet van Utrecht, aen de Staten Generael, April XIII.

Hooch Mogende, Edele, Welgeboren, Hoochgeleerde ende seer voorsienige heeren.

Wy en hebben niet connen naelaten Uwer Ho. Mog. te adverteeren, dat dagelicx meer ende meer nyewicheyts ende indracht geschiet tegens de rechte sin ende meninge vande overcompste, daerop wy die guarnisoenen binnen Utrecht hebben geadmitteert, soo ons nyet alleen in 't incomen vande garnisoenen, sonder voorgaende bespreck ende tot groot pericule van bloetstortinge, bejegent is geweest, dat de soldaten hebben ingenomen de merckt, stadhuys ende de vier stadtspoorten, ende daer nae wederom, dat men de wacht vande burgerye soude doen cesseren, maer wordt onse burgermeesters althans geweygert het woordt, gelyck hemluyden 't selve jegenwoordich nyet gegeven en wordt, sulcx dat by brant oft ander inconvenienten, de magistraet by huis sullen moeten blyven, sonder daerinne te cunnen remedieeren, ende want sulcx streckt tegens alle reden, insonderheyt soe oock by tyde van Duc d'Alva ende andere gouverneurs, de burgemeesters vande stadt altyt 't woort hebben gehadt, gelyck oock by tyde vande Spaensche garnisoenen, de burgers continuelyck hebben gewaeckt, soe is ons seer ernstich ende vruntlick versouck, dat uwer Ho. Mog. hierinne believen te versien, dat ons ende onse burgeren eenich redelyck contentement mach geschieden, opdat alle voirder naedencken ende mistrouwen wech genomen wordt; versouckende insgelycx, dat uwer Ho. Mog. eenige tyt believe te prefigeeren, tot decisie vande poincten differentiael, daertoe wy ons ten lancksten binnen een maent vermeenen geprepareert te hebben, wesende overbodich om aenstonts te voltrecken, d'acte van submissie, in conformité van d'overcompste ende resolutie, in Jutfaes genomen, ende opdat de saecke eens wel ende met rype deliberatie nae een yeders recht ende gerechticheyt afgedaen soude mogen worden, soo is insgelycx ons instantelyck versouck, dat uwe Ho. Mog. tegens den dach, die geprefi-

geert sal worden, mede gelieven te doen verschryven de gecommitteerdens vande voornaempste hooftsteden der geunieerde provintien, aen dewelcke ofte eenige vandien, wy oick tot dyen fyne van menonge syn te schryven, ende opdat te meerder rust ende eenicheyt gefoveert soude mogen worden, ende alle bitterheyt ende rencoeur in vergetenheyt gestelt, soo sullen uwer Ho. Mog. gelieven te doen cesseeren de voorder vercopinge van die *missive*, daerby die regierders der stadt Utrecht ende de ingesetenen vandyen in 't generael, soo enormelycken worden getauxeert ende gediffameert apparentelyck door quade rapporten ende passien vanden geenen, die deselve soucken t'onderdrucken, wy sullen alsdan terstont van gelycken doen het *Cort vertooch*, in druck wtgegeven, van 't gene in Utrecht is gepasseert, volgens de begeerte vande heeren raden van state, op huyden inde vergadering vande magistraet deur haeren secretaris gedaen, uwer Ho. Mog. verseeckerende (hoewel per avontueren andere sinistre advertentien geschieden), dat wy nyet anders en sullen trachten, als tot accort ende goede eenicheyt, des aen d'andere syde van gelycken behoort te geschieden, op alle 't welcke wy sullen verwachten eene vruchtbaere resolutie van uwer Ho. Mog., biddende den Almogende,

Hooch Mogende, Edele Welgeboren, Hoochgeleerde ende voorsienige heeren, uwer Ho. Mog. te conserveeren in hooge ende voorspoedige gouvernemente.

Geschreven t'Utrecht, desen XIII. Aprilis, 1610, *stilo veteri. Onder stont:* Uwer Ho. Mog. goetwillige borgermeesteren, schepenen ende raedt der stadt Utrecht, *geteeokent:* J. DE LEERDAM.

Superscriptie: Hooch Mogende, *etc.*, myn heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden in 's Gravenhage.

Missive vande Ho. Mog heeren staten generael aen de heeren staten vande particuliere provintien, tot justificatie vande dadelycke proceduren, die heurer Ho. Mog. ghenootdruckt syn jeghens de stadt Utrecht *etc.* voor te nemen (*).

Edele, Erentfeste, Hoochgeleerde, vrome ende seer voorsichtighe heeren, besundere goede vrunden. T'is kennelyck dat inde eerste thien ofte twaelf jaeren, nae dat gemaeckt was de naerdere Unie tot Utrecht, tot verscheyden malen binnen de stadt van Utrecht door eenighe twistgierighe, ongheruste ende andere quade menschen, veele nieuwicheden ende ongeregeltheden by oproer ende mette wapenen voorghenomen syn gheweest, ende dat deselve met veele moeyten, swaricheden, ende costen neder gheleyt ende beslicht synde, gheheel onder de voet gehouden syn gheweest met goede ordre, soo inde stadt, steden, als platte landen van Utrecht, ongheveerlick twee ende twintich jaeren, deur het goet beleyt van Syne Excell. als gouverneur, ende die wettelycke regeringhe vande geeligeerden uyt de collegien, de ridderschap ende ghedeputeerden uyt de magistraten, ende regierders vande stadt ende steden van Utrecht, staten vande selve landtschap, uytghesondert dat inden jaere XVI^c ende ses, als den marquis Spinola met groote leghers, van weghen den Coninck van Spaignien, ende den eertshertogen, trachtende was te passeren de rivieren vande Wael ende Yssel, eenighe nieuwe begintselen van oproerten inde voorsz. stadt haer openbaerden, niet sonder apparent

(*) 's Gravenhaghe, HILLEBR. JACOBSZ., 1610, 4°.

toedoen vanden ghenen, die der vereenichde landen onderganck altyts hebben begheert. Welcke begintselen deur het credyt, couragie, ende goet beleyt vanden ghenen doen ter tydt (uyt de voorneemste vande ridderschap der voorsz. landen) in regieringe vande stadt wesende, werden gestilt. Dan inde maent van Januario lestleden, hebben de voorsz. ongheruste ende quade menschen, met seer groote apparentie van een extraordinaris quaet voornemen jeghens den staet vanden lande, ende de ware christelycke religie te weghe gebracht dat eenige vande ghemeente, meest tot nieuwicheden ende veranderinghe inde regieringhe, ende consequentelick tot ruyne ende onderganck vande lantschap van Utrecht, ende vervolghens oock vande andere vereenichde landen trachtende, hem in wapenen begeven hebben, om burgermeesteren, schepenen ende raedt (die omtrent vier maenden te vooren, nae de ordre opte ghemaeckte ende besworen handelinghe inde naeste twintich jaren gebruyckt, wettelyck ghenomineert byden heeren staten vande landen geeligeert, ende by Syne Excell. gheconfirmeert waeren, omme totten eersten Octobris inden loopenden jare XVI^{c} ende thien te dienen) gewapender handt te doen verlaten hare voorsz. wettelycke beroepinghe: hebbende voorts in wapenen synde ghewilt dat tot burgermeesteren, schepenen ende raedt ghestelt souden worden, sulcke, als sy tot wtvoeringhe van hare quade wille goet vonden. Ende hoewel daerinne by Syne Excell. met goetbevinden vande heeren staten generael (omme meerder swaricheden ende inconvenienten voor te comen) toch met groote becommernisse was bewillicht, op vast vertrouwen dat volghende de beloften ende verclaringhe vanden ghenen die 't selve voorderden, daer mede de ghemeente ende de voorsz. stadt in ruste ghestelt soude worden. Soo hebben nochtans de voorsz. ongeruste ende quade menschen verder te weghe ghebrocht, dat de ghemeente nyt de wapenen niet en heeft willen scheyden, voor ende aleer met dreygementen ende andere onbehoorlicke proceduren eenighe middelen van contributien ende ommeslaghen tot der landen defensie ende betalinge vanden volcke van oorloghe, wettelyck nae der landen rechten inne ghewillicht, waren afghestelt. Waer nae Syne Excell. ende eenighe gecommitteerden, soo uyt de vergaderinghe vande heeren staten generael, als raden van state, inde stadt Utrecht ghesonden synde omme de saecken met alle ghevoughlickheydt te rechten, oock de burgeren ende ghemeente in ruste ende eenicheydt te stellen ende houden. Is door aenporringe vande voorsz. quaetwillighe ende ongheruste menschen, van quaet tot erger gaende, daer toe de saecke beleyt. Dat tot verscheyden reysen, soo by nachte als by dage, eenige vande quaetwillighe gemeente haer inde wapenen begeven, andere haere metburgers daertoe ghedwongen, de vendelen tot oproerte ende commotie uyt ghesteecken, ende veele insolentien ende dreyghementen ghepleecht ende ghedaen hebben, eenige vande vergaderinghe der heeren staten van Utrecht openbaere fortse aenghedaen, hen gevanteert denselven, ende andere wt het logement van Syne Excell. met fortse te sullen halen, hebbende oock met groote vermetelheyt van syne Excell. ende den gecommitteerden vande heeren staten precise ghewilt binnen dien dach gheaccordeert te hebben 't gheene syluyden waeren voortstellende opte fundamentale saecken van regieringe der voorsz. landtschap: stroyende voorts onder de gemeente verscheyden versierde ende onwaerachtighe calumnien ende tydinghen: Den eenen dach datmen volck van oorloghe inde stadt wilde brenghen, den anderen, dat in verscheyden andere steden vande vereenichde landen, gelycke commotie, oproerte ende factie was aenghevangen, als by henluyden, ende oock dat tot Leeuwaerden de burgeren metten sweerde waren gheexcuteert, om dat syluyden het ampt vande burgermeesteren hadden aenghenomen, hebbende oock tot meermalen, soo in publique vergaderingen als anderssins den gecommitteerden vande heeren staten met onbehoorlycke ende verachtelycke manieren bejegent, ende bewillicht synde by tusschenspreecken van Syne Excell. ende den voorsz. gecommitteerden, dat tot houdinge van eene vrye vergaderinge

vande heeren staten van Utrecht, een yeghelick vande selve in vryheydt ter vergaderinghe binnen de stadt Utrecht soude moghen verschynen, vryelyck besoigneren, converseren, commen, blyven ende vertrecken in ende uyt de stadt, 't selve daernae by Syne Excell. ende den gecommitteerden by ghescrifte gestelt synde, is onbehoorlyck ghedifficulteert gheweest; jae lestelyck de saecken tot sulcken insolentie gebracht, dat eenighe vande regierders selfs hebben verclaert dat de ghemeente, Syne Excell. ende den gecommitteerden vande heeren staten generael uyt de stadt niet en conden laten vertrecken, oock gewilt dat Syne Excell. vanden eedt aen de heeren staten generael ende den heeren staten van Utrecht, opte commissie ende instructie van het gouvernement vande landtschap van Utrecht ghedaen, soude worden ontslaghen. Alle welcke enorme ende onbehoorlycke proceduеren den heeren staten generael beweeght hebben, daerop mette heeren ambassadeurs vande Coninghen van Vranckryck ende Groot-Brittannien, eensamentlyck den raedt van state, tot conservatie vande publicque authoriteyt, onderhoudinghe vande besworen Unie ende tractaten (wesende naest Godt het principaelste fundamendt vande behoudenisse deser landen) mitsgaders de defensie vanden gheoppresseerden, rypelyck te consulteeren ende te resolveren, hen metten voorsz. heeren ambassadeurs ende raeden van state binnen der stede van Woerden te transporteren, ende aldaer te beschryven Syne Excell. met syn heer broeder prince Hendrick, eensamentlyck den gecommitteerden, soo uyt de vergaderinghe vande heeren staten generael ende raden van state tot Utrecht wesende, mette gheeligeerde ridderschap ende ghedeputeerden vande stadt ende steden van Utrecht: dewelcke aldaer comparerende, was byden heeren ambassadeurs, staten generael, Syne Excell. ende raden van state gearbeyt tot nederlegginge ofte submissie vande questieuse ofte differentiale poincten byde respective contendenten ghemoveert, omme byde voorsz. t'samentlycke vergaderinghe promptelyck afghedaen ende beslicht te moghen worden. Waertoe de heeren geeligeerden, ridderschap ende gedeputeerden vande vier steden 's landts van Utrecht haer hebben laten bewegen, maer waren in ghebreke ghebleven de gedeputeerden vande stadt van Utrecht, die instantie deden dat Syne Excell weder inde voorsz. stadt soude commen, om aldaer ('t welck soo veel te seggen was als onder 't ghewelt van hare wapenen) de differenten alleen te decideren. Ende deselve serieuselyck by monde ende geschrifte vermaent synde, omme niet te trachten Syne Excell. alleen daermede te willen beswaren, hadden aenghenomen goet rapport te doen aen denghenen, byden welcken syluyden waren ghedeputeert. Ende daerop die vergaderinghe van Woerden ghescheyden synde, hadden die van Utrecht ghevilipendeert die auctoriteyt ende moeyten vande voorsz. heeren ambassadeurs, de generaliteyt ende raedt van state, sonder eenich antwoort aenden selven op 't voorsz. afscheyt te senden, alleenlick geschreven eenen impertinenten en insuffisanten brieff aen Syn Excell. Waerop byden voorsz. heeren ambassadeurs, staten generael, Syne Excell. ende raden van state, van nieuws rypelyck geleth synde, was omme alle voldoens wille goet gevonden, nochmaels aen de ghestelde regierders der stadt Utrecht te schryven, dat sylnyden hen souden willen reguleren nae 't voorsz. afscheyt tot Woerden gegeven, ten ware sylnyden beter vonden, dat de questieuse saecke binnen de stadt Utrecht staetsghewyse soude worden ghetracteert, datmen 't selve goet soude vinden, midts dat sylnyden in garnisoen souden ontfanghen vier goede compaignien soldaten, omme in vryheydt ende sonder pericule van confusie aldaer te moghen besoigneren, ende oock omme de goede inwoonderen ende burgeren vande stadt Utrecht van periculen, schaden, ende onbehoorlycke proceduren, voor hare personen ende goederen te beschermen. Waerop inpertinentelick ende stuckgewyse eene insuffisante antwoorde, tot verminderinge vande publicque auctoriteyt, de besworen Unie ende tractaten gesonden synde, ende daerentusschen gearbeydt wordende, deur het senden inde naegebuere steden, omme haren quaden cours te doen goetvinden.

Is daerop wederom vergaderinge ende deliberatie ghehouden, ende eyntelyck gheresolveert de voorsz. procedueren met authoriteyt ende metter daet te rechten: Waervan wy uwe E. wel hebben willen adverteren, omme alle quade informatien ende rapporten voor te commen, ende volcomelick te doen verstaen die wettighe oorsaecke, waerom noodich bevonden is de voorsz. enorme, exorbitante ende onbehoorlycke datelicheyden metter daet te doen repareren ende rechten. Den Almogende biddende, Edele, Erentfeste, Hoochgeleerde, vrome ende seer voorsichtighe heeren besundere goede vrunden, UE. te houden in syne heylige protectie.

Wt 's Gravenhaghe, den dertichsten Meerte 1610. C. Biesman, V[t].

UE. goede vrunden, die staten generael der vereenichde Nederlanden,

Ter ordonnantie vande selve, C. Aerssen.

Cort Vertooch van 't gene onlancx binnen Utrecht ghepasseert is (*).

Alzoo van ouden tyden de stadt, steden ende landen van Utrecht gheregiert zyn geweest by drie leden, representerende de staten vanden selven lande, als te weten de geestelycheden (nu genoempt de geeligeerden) het ridderschap, ende de stadt van Utrecht mette andere steden, wesende drye besondere ende onvermengelde leden; So is 't noghtans ghebeurt, dat van eenighe jaren herwaerts de geeligeerden ende ridderschap geusurpeert ende aen haer alleen genomen hebben, het verkiesen ende stellen vande magistraet: 't welck nochtans also niet en behoorde, ende hebben daerinne sulcx gheproeedeert, dat zy die eerste ende voornaemste plaetse aen haer ghetogen hebben, makende altyts den eersten borghermeester eenen vande ridderschap voorsz., mede wesende een lithmaet van het tweede lith, ende inde andere voorts meest stellende hare supposten ende ghebeneficieerden, sulcx dat de magistraet dependeerende vande twee voorsz. leden, anders niet en conden ghedoen, dan 't geene deselve twee leden belieffden. Waer wt ghevolcht is, dat de stadt van Utrecht van outs altoos gheweest synde een substantieel ende het voornaemste lith vanden selven lande, niet alleen in verminderinghe van hare qualiteyt ende tot cleynachtighen ghebracht is: maer oock merckelycke schade dienthalven gheleden heeft, overmits deselve totte generaliteyt meer heeft moeten geven, in regardt vande groote geestelycke goederen daerin wesende, sonder nochtans yet daervan te ghenieten, selffs niet tot onderhoudt vanden predicanten ende schole, ymmers niet, op verre na bastant wesende totte lasten vandien, waertoe het gebrekende wtte middelen ten oorloghe gedestineert, ende wt stadts comptoir tot groote beswaernisse vande goede ghemeente heeft moeten vervult worden. Dat oock de ridderschap de neeringhen wt de stadt heeft ghetoghen, ende op het platte landt gebracht. Boven 't welcke de voorsz. twee leden de voorn. stadt noch van hare privilegien berooffden, die voor deselve spraken wtte magistraet setten, alle saken die den lande betreffen, by weynige verhandelden, de middelen ten oorloghe ghedestineert, eensdeels onnuttelyck, ende tot haer eyghen prouffyt dispendeerden, de justitie onder de voeten traden, den hove provinciael in 't executeeren van hare instructie wederstonden, onghequalificeerde personen, deur gunst ende om gelt met officien versaghen. Alle welcke manieren van doen de ghemeente, naer langhe patientie, onlydelyck wesende, syn ten lesten nae verscheyden ootmoedighe supplicatien ende vertooghen, daer over sonder verhoort te worden, ende van hare overgheleverde remonstrantien ende de justificatien, daer annex, berooft blyvende: ghenootdruckt

(*) Utrecht, Herm. van Borculo, 1610, in 4°.

gheworden met sulcke middelen daerinne te versien, als zy t'anderen tyden, op het innehalen ende installeren van dese jeghenwoordighe twee leden ghebruyckt hadden. Ende hebben naer dat de voorgaende magistraet, haer selven hadden ghehouden voor ontslagen, ghehaert ende ghecoren een nieuwe magistraet, volgens de privilegien vanden lande. Die oock by zynder Excellentie als stadhouder behoorlycken is gheapprobeert. 't Welck also gheschiet synde, ende de ghemeente verlangende tot haere meeste versekertheyt, eenich redres, soulagement ende verlichtinghe inde voor gheroerde mishandelinghe ende onderdruckingen, hebben versocht eenige augmentatie ende veranderinghe inde twee voornoemde andere leden. Waer aff het eerste oock van outs veranderlyck, ende de gecommitteerde persoonen revocabel waeren. Ende de beschryvinge van het tweede lith altyt, ende van allen ouden tyden, byde stadthouders inder tyt ghedaen plach te worden, volghende d'oude gebruycken, daervan synde.

Versoekende oock ten selven eynde het recolement vande reekeninghen van eenighe voorgaende jaren, daervan de stadt noyt eenige rapporten ghedaen, noch dubbelde vandien, als van outs plach te geschieden, ghelevert en waren, ende oversulcx dies ghene kennisse en conden hebben. 't Welcke byde twee leden qualyck wesende verstaen ende ghenomen: hebben de magistraet ende de ghemeente om vredes ende rusten wille, nae vele ende verscheyden communicatien daer over ghehouden, eyntelyck gepresenteert alle differentiale poincten te laten beslechten by weghen vande ordinaris justitie, ofte alle 't selve te verblyven aen zyne princel. Excell. als stadhouder, ende de heeren staten van Hollant, als haere aldernaeste nabuyren, ende de beste kennisse hebbende van haere ghelegentheyt, begeerende te continueeren in alle noodighe contributien tot dienste vanden lande, onderhoudinghe vande Unie, ende hanthoudinghe vande waere Christelycke ghereformeerde religie, mitsgaders die privilegien vanden lande. Wt alle 't welcke dan alle de werelt wel verstaen can, dat dese presentatien meer als souffisant, redelyck ende deuchdelyck syn, ende dat de heeren staten generael, noch yemant anders, hem dese saecke en hadden te intromitteren, in conformité vande naerder Unie, veel min eenige feytelycke attentaten ofte hostiliteyt te bethonen, teghen de stadt, borgeren ende ingesetenen vandien. Mitsgaders die goede opghesetenen ende huyslieden ten platten lande, die goet ende bloet, ende alle hare middelen tot defensie vande ghemeene sake tot noch toe soo ghetrouwelyck opgheset hebben. Protesterende voor Godt ende de werelt, over alle onheylen, schaden, moeyten, costen ende beswaernissen, die de stadt ende lantschap evenwel soude moghen aenghedaen worden.

Poincten differentiael, byde magistraet der stadt Utrecht gesubmitteert aen de E. heeren ambassadeurs der grootmachtichste Coningen van Vranckryck ende Groot-Brittanien, aen de Ho. Mog. heeren staten generael der geunieerde provincien, Syne princel. Excell. ende den heeren raden van state, conform het verdrach, inden dorpe van Jutphaes gemaeckt den 6. Aprilis 1610.

I.

Dat die geeligeerde canonicken vande respective vyff collegien der stadt van Utrecht, representeerende het 1e lith vande staten 's landts van Utrecht, niet *perpetuel* ofte *ad vitam*

inde vergadering der heeren staten van Utrecht en behooren te compareren, maer dat deselve alle jaer, ten minsten voor het derde deel, veranderlyck sullen syn, sulcx dat die nieuwe aencomende magistraet alle jaer vyff andere canonicken uytte respective collegien vande gequalificeerste, synde vande gereformeerde religie, sullen mogen nomineren ende den ridderschappe ende den cleyne steden presenteren, omme daeruyt drie geeligeert te worden, inde plaets vande drie afgaende, ende dat tot dien fine het jegenwoordige getal consisterende in ses canonicken (overmits Rengers continuelyck absent is) by gelycke nominatie ende electie met drie vande gequalificeerste canonicken sal worden geaugmenteert.

II.

Dat het IIe lith vande staten, namentlyck de ridderschap, voortaen sal worden geaugmenteert, door verschryvinge van Syne Excell. als stadthouder.

III.

Dat die brouweryen ten platten lande, 't sy van brouwers ofte prive personen, in 't geheel behooren te cesseeren, ende alsulcx oock den genen, die inden jare 1584 ten platten lande syn geweest, uytgesondert die brouweryen, die de ridderschappen hebben op haren huysen, omme daer mede te brouwen haer selfs bier ende anders niet, ende dat mede behooren te cesseren die neringen van wolle ende syde laeckenen, item van sout ende andere waren, daer van ten platten lande gene middelen ofte imposten, immers weynige, worden betaelt, oock de manufacturen, die binnen die steden onder die gilden ende keurmeesters moeten staen.

IV.

Dat het concept, op het creëren ende eligeren vande magistraet der stadt Utrecht geconcipieert ende alhier vertoont, soo wel in regart vanden eersten burgermeester als andersints, sal worden geapprobeert, daerinne die heeren, die uyt de twede leden ende cleyne steden op den II. Marty 1610 voor Syn Excell. ende eenige gecommitteerde vande Ho. Mog. heeren staten generael ende vande heeren raden van state gecompareert syn geweest, genoechsaem consenteerden, als verclarende, dat diesaengaende weynich swaricheyt soude vallen, vermogens den verbale, daervan schriftelyck gehouden ende andermael geresumeert, leggende neffens het concept onder die letter A.

V.

Dat die magistraet der voorsz. stadt Utrecht sal worden geadmitteert, omme te revideeren die reeckeningen, byde heeren staten ofte heeren gecommitteerde gesloten tsedert den jare 1588 met die acquiten tot verificatie vandien overgelevert, oock het absolut gedragen consent vande heeren staten voornoemt.

VI.

Dat die dagel. gedeputeerde vande staten 's lants van Utrecht, hun voortsaen sullen reguleeren nae d'instructie, t'andere tyden by mr. Floris Thin, advocaet vande staten, gemaeckt, ende dat die gedeputeerde voorn. geen andere ordonnantien en sullen mogen deputeeren, reserverende de ordonnantien vande extraordinaris bes^{en}, voorts die vergevingen van alle officien, oock by provisien op de generale comparitie, die van twee maenden te twee maenden ordinarie gehouden konnen worden.

VII.

Dat niemant, provens besittende ofte tractement vande geestelycke goederen hebbende, weerlyke officien van schoutampten, maerschalckampten of dergelycke sullen mogen bedienen.

VIII.

Dat alle gequalificeerde borgeren der stadt Utrecht soe wel capabel sullen wesen tot alle

officien van 't Sticht, 't schoutampten van steden ende maerschalckampten ten platten lande ende diergelycke, als andere Edelluyden, volgende het oude hercommen.

IX.

Dat den schout der stadt Utrecht hem sal reguleeren nae d'instructie, daervan geconcipieert, ende dat in 't verkiesen van een ander, als het schoutampt vaceert, deselfde instructie sal worden gevolcht.

X.

Dat tot verminderinge vande ontfangers ende andere officianten vande gagie, tot redelycheyt sal worden geprocedeert.

XI.

Dat alle commissien ende ontfangen, die tot noch toe van drie jaren toe drie jaren vergeven zijn geweest, voortaen vergeven sullen worden sonder continuatie.

XII.

Dat niemand twee ampten ofte ontfangen gelyck sal bedienen.

Volgen hiernae de redenen, waerop yder vande XII *poincten gefondeert wordt.*

Voor soe veel 't Iᵉ poinct aengaet, 't selve wordt gefundeert, dat die canonicken althans inde staten comparerende, maer syn prive personen, die niet aengeboren is sulcke comparitie als wel aengeboren is die ridderschap.

Dan hebben in voorgaende tyden het Iᵉ lith vande staten becleet die 5 collegien, als wesende in 't Sticht van Utrecht die treffelyckste gegoet, die welcke uyt haer collegien plagen te committeren die in heurl. namen compareerden.

Ende alsoe nae de veranderinge vande religie tot het meerendeel vande treffelyckste canonicken gepresumeert worden te favoriseeren den canonick van Spaignien;

Soo werdt inden jaere 1582 den 5. Aprilis, by uytsprake vanden lantraet goetgevonden, dat by de magistraet der stadt Utrecht, uyt het gehele corpus vande vyff collegien thien ofte twaelff gequalificeerde personen, wesende goede vertrouwde patriotten, oock vande religie, ofte oock aen deselve aenhangigh ende toegedaen, souden werden genomineert, waer uyt by de ridderschap ende steden ses off acht souden werden geëligeert, die het derde lith vande staten souden representeeren, vermogens extract uyt d'overcompste, geteeckent met B.;

Sonder dat daerby eenichsints vermaent wordt, dat deselve perpetueel ofte *ad vitam* souden blyven ende nimmermeer en souden wesen revocabel;

'T welck oock geensints die meeninge geweest is van d'een off d'andere;

Aengesien de voorsz. nominatie ende electie succedeerde inde plaets vande nominatie ende electie, die de collegien te vorens selfs hadden gehadt.

Ende gelyck die capittelen haer gecommitteerde alle twee ofte drie jaeren, oock somtyts op elcke verschryvinge, veranderen, soo behoort 't selve van gelycken als nu te geschieden, in conformité van het Iᵉ poinct differentiael;

Insonderheyt door dien men bevindt, dat de lanckduerige continuatie der voorsz. prive personen verscheyden inconvenienten causeert, ende dat die perpetuele permansie oorsaeke soude geven, dat oock diegene, die naemaels vande geëligeerden ongequalificeert, ende voor het landt ondienstich bevonden souden mogen worden, by continuatie souden blyven sitten, ende andere van beter qualificatie gefrustreert.

Dat daer beneffens die prive canonicken, die menige jaren syn gecontinueert, haer soo een maecken met het II° lith, oock soo sy sustineeren irrevocabel, dat die magistraet vande steden wesende alle jaer veranderlyck, geen middelen althans en hebben, om vande stadt ende stadtsgerechticheyt yet te obtineeren, anders dan 't gene de voorsz. twee leden gelyckelyck belieft.

Ende soe verre de voorsz. geëligeerden ende ridderschappe daertoe mochten behouden die electie vande magistraet, nae haer geliefte, soo can een yeder wel bedencken, oft de stadt van Utrecht, wesende het principaelste vande drie leden, in alles niet en soude dependeeren aen de geliefte vande ridderschap, sonder yetwes van haer gerechticheyt te obtineeren buyten wille vande selfde, merckelyck alsoo door dien die twee leden vande staten hierdoor dese grotelijks houden geoffenseert, sulcx dat sy tot allen tyden sullen trachten dte stadt te meesteren, tot verminderinge van hare gerechticheyt ende privilegien.

'T welck onder wel verstandigen, die het welvaren vande stadt lieff hebben, groote murmuratie heeft gemaeckt ende vorder soude connen causeeren.

Het II° poinct wordt gefondeert op het eygen sustenue vande ridderschap, gedaen by seker bericht, binnen Utrecht aen Syne Excell. overgegeven, daerby sy allegeren *quod par in parem non habeat imperium.*

Ende dat daeromme in voorgaende tyden, oock volgende die satisfactie de a°. 1577, die vande ridderschap by augmentatie altyt verschreven syn geweest byde stadthouder, als blyct by het contract, geteeckent met C.

Behalven dat alle riddermatige personen, hebbende ridderhofsteden in 't Sticht van Utrecht ende die voor als nu gequalificeert gehouden worden in regard vande religie aengeboren is te compareren. Uytgesondert dat geen riddermatige personen en behoren te compareren, die inden eedt vande staten eenige publicque ampten bedienen, daer op in 't beschryven ende augmenteren vande ridderschap reguart behooren genomen te worden, volgens die resolutie vande heeren staten van Utrecht, eenige jaren geleden staetsgewyse genomen, als die gecommitteerden vande staten niet en sullen konnen ontkennen.

Het III° poinct wordt niet alleen gefondeert op de oude gerechticheyt, die de stadt Utrecht van allen ouden tyden daertoe gehadt heeft, vermogens die extracten, ende anders hier by gaende onder die letter D.;

Mitsgaders op de verkortinge ende notoire defrandatie vande generale middelen, die men ten platten lande op 't eenendeel niet soo wel en can collecteeren, als binnen die besloten steden.

Mitsgaders dat byde brouwers ten platten lande van haerl. bieren veel minder gegeven wordt, als binnen die besloten steden;

Gelyck van andere onderscheide coopmanschappen, die altans ten platten lande worden geexerceert, geen middelen altoos en worden betaelt;

Maer door de borgeryen vande steden des gestichts van Utrecht, ende sonderlinge vande stadt van Utrecht, die alle lasten ende sware huyshuren moeten betaelen, oock burgerschap ende het gilt winnen, hare neeringen benomen ende inde gront gebracht worden, ten aensien der voorsz. stadt ende steden, niet anders en syn als lantsteden, die in soodanige ende diergelyke neeringen principalycken bestaen.

Maer wordt 't voorsz. III° poinct, nopende de voorsz. brouweryen, oock gefundeert op de publycque gedruckte resolutie, by die geunieerde provintien, binnen Delft genomen den I. Marty 1584, als ingewillicht worden die twee stuyvers op yeder tonne biers, byde brouwers te betalen.

Waer by expresselyck belieft ende geconsenteert wordt, dat alle brouweryen ten platten lande, geen uytgescheyden, sullen cesseeren vermogens extract, geexhibeert E.

In conformité van welcke resolutie alle brouweryen, soo wel van prive personen als van brouwers ten platten lande syn geamoveert in Hollant ende Zeelant, by 't invoeren vande voorsz. twee st. op yder tonne biers.

Ende ter contrarie die ridderschap des gestichts van Utrecht met het 1e lith vande staten, alsdoen consisteerende in prive geeligeerden, hebben wel ingevoert die twee stuvers op yeder tonne biers, tot laste vande brouwers, dan en hebben wederomme de stadt ende steden van Utrecht niet willen laten genieten, 't gene heml. uyt crachte vande voorsz. resolutie behoorde te volgen, te weeten afdoeninge vande brouweryen ten platten lande.

Ende al was 't, dat sulcx byde brouwers met goet fondament gesustineert worden, by 't invoeren vande voorsz. twee stuyvers;

Ende dat sy, om 't selve te obtineeren, met het brouwen drie ofte vier dagen ophielden, refuseerende die twee stuyvers te betaelen, soo lange niet mede afgedaen en werden die brouweryen ten platten lande.

Soo is 't gebeurt, dat Jo'. Nicolaes van Zuylen, als officier der stadt Utrecht, ende principael hooft der ridderschap, den voorsz. brouwers tot het brouwen heeft gecompelleert, ende aen deselve heeft doen executeren over die 1800 Car. guldens, overmits die brouwers drie ofte vier daegen, uyt oorsake voorsz., gerefuseert hadden te brouwen, vermogens het extract, hier by verthoont onder die letter F.

Sulcx dat sy by compelle wederomme mosten brouwen ende evenwel betalen die twee stuyvers op yder tonne biers, sonder afdoeninge vande brouweryen ten platten lande.

Hebbende dickmael, soo aen de staten als aen de stadt van Utrecht, gedoleert, soo mondeling als met schriftelyke remonstrantien, deweleke ten laetsten met alle annexe verificatien byden eersten burgermeester verduystert syn geweest, blyvende de stadts gerechticheyt niet alleen in dat, maer in veel verscheyden andere saken, principalicken door toedoen vanden eersten burgermeester onder die voet, volgende die attestatien, onder die letter G. overgeleyt.

Oock niet tegenstaende die gemeyne brouwers van Utrecht voor ettelycke jaeren, verscheyden duysenden 's jaers voor de middelen ende imposten vande bieren meer presenteerden als die toen ter tyt, ende wel minder, noch jegenwoordigh worden verpacht.

Ende want men niet en behoort te sien opte pretense particuliere ingevoerde possessie ofte gerechticheyt van eenige prive personen, als byde voorn. resolutie vanden jare 1584 geaboleert, maer dat in desen tyden, als die lasten swaerder vallen, het gemeen beste behoort gepreferee rt te worden, om die gemeenten met geen nieuwe impositien te beswaeren;

Soe behoort in alle redelycheyt de magistraet geaccordeert te worden, 't gene by het derde poinct wordt gesustineert;

Merckelick doordien men bevindt, datten platten lande ende gestichte van Utrecht, niet alleen en syn ses ende veertich brouweryen van brouwers;

Maer ontallicke broutouen van prive huysluyden, behalven die broutouen op de ridderhofsteden, volgende die verificatien, geexhibeert onder die lettere H.

Daer ter contrarie als nu binnen die stadt niet meer en syn dan een en twintig brouweryen, ende daer te voren over die tsestich, als blyct byde voorsz. verificatien.

Ende dat geen borgers ofte ingesetenen binnen Utrecht eenige brouweryen in prive mogen hebben, op excessive grote poenen.

'T welck emmers geheel onredelick is, dat een borger binnen Utrecht, die meer privilegien ende vrydommen binnen een besloten stadt behoort te hebben, als een huysman, sulcx niet wordt toegelaten, ende dat ter contrarie 't selve door beneficie vande ridderschap tot verdruckinge ende in weerwille vande steden, wordt geaccordeert die huysluyden, oock tot notoire ende

openbare defraudatie vande generale middelen ende impositien, ende tot kleynachtichheyt vande authoriteyt ende resolutien vande Ho. Mog. heeren staten generael.

Het IVe poinct, hoewel het om redenen, daerby verhaelt, gehouden wordt buyten controversie, soo wort evenwel het concept, nopende die creatie ende electie vande magistraet, in reguart vanden eersten borgermeester, ende die inden eedt ofte dienste vande staten syn gefondeert, dat niemant twee stoelen gelyck can becleden, ende dat alsulcx tot geen borgermeester der stadt Utrecht en behoort vercoren te worden diegenen, die actuelick als riddermatich inde staten van Utrecht wordt beschreven.

Want gelyckerwys die vande ridderschap ofte die geeligeerden niet en souden willen gedoogen, dat hemluyden alle jaer, ofte alle twee ofte drie jaeren continuelyck een uit den magistraet worde geadjungeert, omme met heml. in alle vergaderinge te verschynen, hy ware dan soo vroom als men wilde, soo en behoort niemant van heml. te trachten, dat sy door haer gecommitteerdens mede becleden die magistraet der stadt Utrecht;

Gelyck die vande ridderschappe nu eenige jaeren herwaerts hebben gedaen, oock die eerste ende principaelste plaetse, makende die stadt Utrecht daer door meer servyl, als eenich vande cleyne steden, daer sy sulcx noyt en hebben gepractiseert;

Assumeerende daertoe een tweede borgermeester, die het den eersten riddermatigh borgermeester goetdochte, ende daertoe noch onder die schepenen ende raden verscheyden ontfangers ende andere persoonen, die inden eedt syn vande staten, tot merckelycke schade ende prejudicie vande stadt, als men particulierlyck soude kunnen deduceeren, indien 't noot ware.

Ende alsulcx behoorde een ygelyk te vreden te wesen met de vocatie, daerinne hy van Godt geroepen ende geboren is, sonder die te buyten te gaen.

Die vande ridderschap hebben hare huysinge, jurisdictien ende goederen ten platten lande, die sy, als 't metter daet blyct, meer syn geaffectioneert als die stadt, diewelcke sy maer voor een corten tyt als borgermeester dienen;

Ende want die borgermeesters haeren naem voeren, doordien sy meesters vande borgers, die alsulcx continuelyck hare habitatien binnen Utrecht moeten houden;

Oock ten aensien dat niemandt inde magistraet der stadt Utrecht en mach worden gestelt, ten sy hy continuelyck tien jaren binnen Utrecht gewoont heeft;

Ende dat de riddermatighe persoonen, hare huysinge ende wooningen, oock meest hare habitatien hebben buyten die stadt;

Alwaer sy, oock borgermeesters synde, haer dickwyls ende lang onthouden;

Soo behooren haer E. ten minsten te desisteren, om den stoel vanden eersten borgermeester te becleden.

Want het fundament ende geheele welstant vande magistraet der stadt, staet op de borgermeesters, sonder dewelcke des raets goede intentie is van onweerde.

Hetwelcke noch onlancx, voor Remigii lestleden, ao. 1609, wel is gebleecken, als geproceedeert werdt tot nominatie, om te verkiesen een nieuwe magistraet.

Ten welcken tyde eenige vrome borgers, sonder reproche, inde magistraet geseten, hem met redenen openbaerden, seggende, dat in 't nomineeren een yeder syn eedt behoorde te betrachten, om voor te stellen bequame ende gequalificeerde persoonen, nae de privilegien vande stadt, daer mede die stadt gedient soude mogen syn, ende geen persoonen, die inden eedt waren vande staten, ofte die hem inden staet van riddermatich hielden, volgens den expressen teneur vande statuyten ende privilegien der stadt Utrecht, die by henluyden worden besworen art. 24 *Rub. pr.*, alhier verthoont onder de letter C.

Ende al was 't, dat den eersten borgermeester 't selve hadde behooren toe te staen, ende daertoe mede te trachten, soo heeft hy nochtans ter contrarie gerefuseert daerop stemmen

om te doen vragen, waerop seer inden raide worde geinsisteert, ende voorts aen de twee leden vande staten ofte eenige vandien gerelevert (!) dengenen, die sulcx moveerden, soo dat niet alleen daerinne met gevoechelyke middelen niet en worde versien;

Maer worden dieselve persoonen, hoewel bequaem, ende sonder reproche uytte magistraet gelaten, ende andere ongequalificeerde in haer plaets gestelt.

Gelyck oock sedert alle die jaeren herwaerts, dat die eerste borgermeester geweest is uyt de ridderschap, verscheyde andere gequalificeerde ende welgestelde borgers, die voor de gerechticheyt vande stadt ende niet na goet genoegen vande ridderschap opineerden, uyt die magistraet vergeten syn geweest; 't welck van hant tot hant een grote jalousie heeft gegenereert.

Oock mede die verdeylinge van ampten, ontfangen ende officien, daer inne dengenen, die het wel meriteerden, gepostponeert is ende andere oock jonge luyden daer aen dependeerende, geadmitteert syn geweest; daerinne andere ordre behoorde geobserveert te worden.

Ende daer beneffens heeft de voorsz. eerste borgermeester tot allen tyde geadvanceert ende staende gehouden, 't gene tot voordeel van 't platte landt diende, niettegenstaende sulcx streckte tot groot nadeel vande stadt ende infractie vande stads gerechticheyt.

Tot confirmatie van alle 't welcke mede te considereren staet, dat de lest afgegane magistraet met gemeene stemmen verclaert ende bekent hebben, dat geen uytte ridderschap tot eerste borgermeester, ende geen dienaers ofte officiers wesende inden eedt vande staten, nae die privilegien der stadt Utrecht inde magistraet en behoorde te sitten, volgens 't extract hierby gaende, onder de letter I.

Daeromme soo lange de twee leden behouden de electie vande magistraet, soo moet de stadt van Utrecht in alles dependeeren aen de believe van deselve, oock ist tegen de reden naer haer eygen sustenue: *quod par in parem non habeat imperium*.

Het v^e poinct, hoewel buyten dispuyt, wordt gefondeert, dat de stadt Utrecht, als 't principaelste contribueerende lith, altyts gelevert heeft moeten worden het dubbelt van alle reekeningen, die byde staten ofte haere gecommitteerde worden gesloten.

Dan is het selfde tsedert den jare 1593 gelaten, oock sonder dat aen de magistraet van 't hooren ende sluyten derselver reckeningen rapport gedaen is geweest;

Gelyck nochtans in voorgaende jaeren daervan altyts rapport plach gedaen te worden.

Ende daeromme en kan die jegenwoordige magistraet die visitatie ende het reveue der reeckeninghen, met de behoeften, daertoe dienende, niet geweygert worden;

Soo men volgens het verdrach, den vi. Aprilis lestleden in Jutphaes gemaeckt, gehouden is, die jegenwoordige magistraet der stadt Utrecht voor wettige magistraet te erkennen ende te respecteeren.

Het vi^e poinct fundeert sich selven, insiende die instructie, by mr. Floris Thin gemaeckt, ende alhier geexhibeert onder die lettere K.

Het vii^e poinct, terwyle hetselfde in reden bestaet ende naer rechten gefundeert is, ende dat canonicken haer behooren te genoegen met haer provens ende andere gequalificeerde borgers, die geen geestelycke goederen en hebben in bedieningen van ampten, soo en behoort 't selve niet afgeslagen te worden.

Het viii^e poinct bestaet mede in redenen, ende sal ter contrarie niet vertoont worden, dat d'ampten, daer inne gementioneert, notelyck by Edellnyden bedient moeten worden, maer wel ter contrarie, dat oock deselve van alle oude tyden bedient syn geweest by borgers, ende noch eensdeels bedient worden, vermogens die verificatien, vertoont onder letter L.

Het ix^e poinct, op de privilegien ende oude herkommen vande stadt, overgelevert onder die lettere M, ende dat tot onderhoudinge van goede policie soodaene ordre nootsaeckelyck dient gestelt, volgens de instructie onder de letter N.

Het Xe poinct bestaet insgelycx in redenen naer yeders verdiensten ende qualificatien.

Het XIe poinct is notelyck, soo men gesien heeft, dat d'ontfangers dan by 't Ie, dan by 't IIe lith gecontinueert syn geweest, welcke continuatie sy niet en cregen, sonder d'een oft d'ander met merckelycke gratuiteyt te believen, als den jegenwoordigen ontfanger Cornelis vande Poll, die leste continuatie van drie jaren vande geeligeerden verc̄regen heeft, by eede niet en sal connen ontkennen, oft hy heeft ter oirsake vandien een merckelycke somme van honderden aen eenige gefurneert ende sommige gepresenteert, die 't selfde refuseerden.

Het XIIe poinct bestaet oock in redenen, op dat diegene, die sulcx meriteerden als de gelegentheyt vereyscht, mede ter redelycheyt worden versien.

Alle welcke poincten die vande magistraet der stadt Utrecht gesustineert hebben, dat maer waren particuliere poincten tusschen die leden van hare provincie alleen, ende dat mitsdien andere steden ende provincien henluyden dieselve niet en hadden te bemoeyen, conform het Ie articule vande Unie, dan alsoo die Ho. Mog. heeren staten generael belieft heeft de saecke anders te verstaen, soo heeft die magistraet, omme meerder en vorder inconvenient ende swaricheyt te voorcomen, geconsenteert, deselve te submitteren inde arbitragie vande heeren ambassadeurs vande grootmachtichste Coningen van Vranckryck ende Groot-Brittannien, den Ho. Mog. heeren staten generael voornoemt, Syne princel. Excell., haren stadthouder, ende die E. heeren raden van state, gelyck sy die als noch submitteren by desen, belovende van weerde te houden ende t'achtervolgen, hetgene by deselve daerover uytgesproken sal worden, mits van gelycken doen die twee leden der heeren staten van Utrecht, ende die cleyne steden, voor soo veel sy hun willen voegen mette selfde twee leden, niet twyffelende, of de heeren arbiters, insiende het redelyck ende welgefundeert sustenue vanden magistraet, sullen beweecht worden omme de magistraet ende de goede gemeente van Utrecht te adjudiceeren, 't gene byde respective poincten wordt gesustineert.

Aldus belieft ende besloten inden rade der stadt Utrecht, op den stadhuise aldaer, den XVIII. Aprilis 1610.

Remonstrantie, van wegen de heeren staten 's landts van Utrecht geexhibeert den heeren ambassadeurs van de Coningen van Vranckryck ende Groot-Brittannien, de Ho. Mog heeren staten generael, Syne Excell. ende den raet van state, by d'welcke werden wederleyt die poincten, die de nieuwe magistraet der stadt Utrecht op den naem vande gemeente, ten tyde vande commotie belieft heeft te moveeren.

Eerstelyck werd gepremitteert, dat de heeren staten voornoemt die stadt, steden ende landen van Utrecht, tot noch toe hebben geregeert nae haere respective privilegien ende gerechtigheden.

Dat sy inde regieringe van deselve altyt hebben geinsisteert den voet byde ordonnancien, instructien, wetten ende andere 's lants tractaten beraempt.

Ende alhoewel mitsdyen nyemant toe en stonde, jegens den welstandt ende goede ordre van deselve regieringe yetwes te machineren ofte daertegens te contremineren;

'T is nochtans soo, dat eenige geesten belieft heeft, de gemeene ruste te perturbeeren ende te trachten die regieringe in disordre ende confusie te stellen;

Abuserende tot dyen eynde de gemeente derselver stadt, onder pretext van eenige verre gesochte opgeworpen ende ongefundeerde pretensien.

Welcke gemeente sy oock soo verre hebben misleydt, dat d'selve hun inde wapenen begeven ende daerinne langen tyt gecontinueert heeft;

Pogende deur middel vandyen *faciem et statum reipublicae* te inverteren ende nieuwicheyt in te voeren.

Tot welcken eynde ende omme heurluyder desseyn in 't werck te stellen, syluyden hun *via facti* hebben onderstaen, directelyck jegens die gerechticheden vande heeren staten ende oock jegens voorgaende tractaten ende oude observantien, een nieuwe magistraet by haer selfs ende nae haer eygen appetite te verkiesen.

Ende alsoe d'selve feytelicke proceduren tenderende syn tot infractie vanden welstant ende authoriteyt vande regieringe der geunieerde Nederlanden;

Dat daer beneffens d'selve syn van dangereuse consequentie, in regardt vande andere steden vande geunieerde provincien;

Soo hebben de heeren staten, tot conservatie vande authoriteyt ende welstandt vande regieringe uwe G. G., Ho. Mog., Syne Ex^cie ende E. E. wel willen verthoonen die frivoliteyt vande poincten, byde voorn. magistraet ende eenige vande gemeente, omme haer aengevangen machinatien een coleur te geven, gemoveert.

Ende voor soo veel aengaet het eerste poinct, te weten, vande staet vande geeligeerden, compt in consideratie, dat, indien regarde werdt geobserveert, 't verdrach byden landtraet met advis van Syne princel. Excell., ho. mem., inden jare 1582 gemaeckt, ende byde stadt Utrecht aengenamen, wesende 't selve insgelycx byde ridderschap geavoyeert.

Vermeldende 't voorsz. verdrach, dat die magistraet derselver stadt nomineeren sal eenige personen vande vyff collegien ende deselve presenteren die ridderschappe ende steden, omme wt die gepresenteerde personen, die bequaemste byde ridderschappe ende steden geeligeert, ende by Syne Excell. geapprobeert te werden.

Welcke personen also geeligeert ende geapprobeert synde, sullen representeren den eersten staet vanden lande van Utrecht.

Ende terwylen de geeligeerden in conformité van 't voorsz. verdrach byde magistraet genomineert, ende byde heeren staten geeligeert, mitsgaders by Syne Excell. syn geapprobeert;

Ende consequentelyck hebbende syn gelycke macht ende authoriteyt als die andere twee staten van denselven lande;

Soo strydt het directelyck jegens recht ende redene, ende jegens 't verdrach, hier voren geroert, mitsgaders oock jegens die continuele observantie, tot noch toe gebruyckt, dat de magistraet alsnu eenen anderen ende nyeuwen voet nopende den staet vande geeligeerden souden willen invoeren.

Ofte dat hy soude willen pretendeeren, dat die geeligeerden by hun gerevoceert souden mogen werden;

Soe deurdyen de magistraet alleenlick representeert een vyfde lith vanden derden staet;

Ende mitsdyen van minder macht ende authoriteyt als de geeligeerden den eersten staet representeerende, alsmede ten aensien *quod est manifesti juris, unumquodque debere dissolvi eo modo, quo colligatum est.*

Ende alsoo hiervorens is vertoont, dat de geeligeerden den eersten staet representeeren, wt crachte van nominatie, electie ende approbatie gelyckelicke;

Dat oock die magistraet nyet en is gesuccedeert inde plaetse vande geestelicheyt (als sy

abusivelyck pretendeert) maer heeft alleenlyck vercregen het recht van eenige personen wt de geestelicheyt te nomineeren;

Blyvende die electie wt die genomineerde persoonen byden staten ende die confirmatie van dyen by Syne Excell.;

Soe ist van absurditeyt nyet te excuseeren, dat de magistraet pretendeert, wt crachte van hare nominatie, alleen macht te hebben omme die geeligeerden te revoceeren.

Onder pretext van welcke revocatie nae hare appetite te doen, sy illusoir souden maecken ende dissolveeren die electie ende approbatie byde andere twee staten, ende Syn Excell. op de personen vande geeligeerden gevolcht;

Ende consequentelick alleen souden hebben die dispositie over den eersten staet.

'T welck, als wesende nieuwicheyt ende contrarierende des gemene lants tractaten, oock repugnerende redenen ende rechten byde heeren staten, met goet fundament werdt gecontradiceert;

Merckelyck als men considereert dat het in *republica* ten hoochsten is periculeus te brecken die oude contracten ende wetten, met continuele observantie bevesticht synde, als waerdeur die fundamenten vande regieringe gesappeert ende gemineert werden.

Edoch soude men dienlyck ende seer geraetsaem achten, ende dienvolgende te vreden wesen, dat den staet vande geeligeerden werde geaugmenteert, terwyle den raet van state alhier binnen Utrecht sal wesen, mits dat sulcx geschiet volgende 't verdrach vanden lantraedt, vanden jare 1582, hier voren geroert, ende gelyck 't selve tot noch toe geobserveert is geweest.

Comende tot het poinct vanden staet vande ridderschap, werdt gesustineert by deselve, dat die vande magistraet nyet toe en staet, hun den staet oft augmentatie vanden ridderschap te intromitteren ofte designatie te doen, welcke riddermatige personen men sal hebben te beschryven ofte niet.

Aenschouw genomen dat die vande ridderschap altyts vrygestaen heeft, ende in continuele possessie syn geweest tot augmentatie van haer staet (soo wanneer sulcx nodich werdt bevonden) selfs eenige riddermatige persoonen te nomineeren ende den heeren staten te presenteeren.

Sonder die vande magistraet ofte eenige andere leden, ten respecte vande selve nominatie oyt geagnosceert oft erkent te hebben.

Dat oock volgende 't XXXI[e] articule vanden contracte, met Syne Excell. inden jare 1590 nopende 't gouvernement vande stadt, steden ende landen van Utrecht gearresteert ende besloten, 'geene andere Edelen ter dachfaert vande staten van Utrecht beschreven en mogen werden, dan die ten tyde vanden voorsz. contracte sedert een jaer herwaerts beschreven syn geweest, sonder expres consent vande heeren staten ende besonder vande Edelen, die inder tyt beschreven werden.

Waeruyt consequeert, dat die vande voorschreve magistraet t'onrecht ende directelyck contrarie den voorsz. solemnele contracte, veranderinge in 't poinct vande ridderschappe pogen in te voeren.

Belangende 't poinct vande afdoeninge vande brouweryen ende neeringen ten platten lande, compt in consideratie, dat d'opgesetenen ten platten lande langer als menschen memorie gedencken can, in rustige ende vreedsamige possessie syn geweest van die brouweryen ende neeringen aldaer te exerceren.

Dat sodanige immemoriale possessie ende gebruyk is hebbende *vim privilegii, concessionis et tituli.*

Sulcx dat het onredelick soude wesen, dat die vanden platten lande, synde soo wel ondersaten vande provincie van Utrecht, ende in alles soo wel contribueerende als d'inwoonders der stadt Utrecht van haer brouweryen ende neeringen gepriveert souden worden.

Sonder dat blycken sal van eenige resolutie, d'welcke nopende die afdoeninge vande brouweryen ten platten lande byde heeren staten generael tot Delft inden jare 1584 soude wesen genomen ofte gearresteert.

Gelyck mede nyet vertoont en sal werden deselve inde provincien van Gelrelant, Zeelant, Utrecht ofte Overyssel, effect gesorteert ofte in treyn gebrocht te wesen.

Nemaer syn d'opgesetenen vanden platten lande van deselve provincien, soo voor als nae den jaere 1584 tot noch toe in rustige possessie gebleven van die brouweryen ende neeringen ten platten lande te continueeren.

Inder vougen dat die continuatie van deselve brouweryen ende neeringen, als een yeder *jure communi* competeerende, hun nyet benomen en behoort te worden.

Edoch alsoe 't selve poinct nyet en raeckt den staet ofte regieringe vanden lande;

Nemaer alleenlick concerneert het particulier interest vande ingesetenen vande stadt, steden ende platten lande respective;

Daerinne partyen ten wedersyden tot defensie ende deductie van hare gerechticheyden met volcomen kennisse van saecken gehoort moeten worden;

Soo sullen Uwe G. G., Ho. Mog., Excell. ende E. E. believen daerop sodanich regart te nemen, dat d'eene ofte d'andere in haer gerechticheyden nyet en werden vercort.

Edoch sustineren die vier steden vanden lande van Utrecht, alsse: Amersfoort, Rhenen, Wyck ende Montfoort, dat de brouweryen ende neeringen alomme ten platten lande behoren afgedaen te worden, verclarende de steden voorn. hun diensaengaende te conformeeren met die vande stadt Utrecht.

Aengaende 't poinct nopende die creatie vande magistraet, is te considereren, dat de hoge overicheyt vande provincie van Utrecht al sedert die regieringe Caroli Quinti, ho. mem., tot noch toe die creatie van deselve magistraet *jure superioritatis* aen haer heeft behouden.

Wienvolgende oock byde ordonnantie der stadt Utrecht inden jare 1550 by Syne Keis. Mat. gearresteert, 't stellen van deselve magistraet, die hoge overicheyt werdt gereserveert.

Welcke recht van creatie ende forme vandyen mede is gerenoveert ende geconfirmeert by den contracte voorsz. gecelebreert.

Mede brengende articule XXIIII, dat wt de oude magistraet ende noch andere XL personen, die d'selve magistraet tot haer nomineeren, ende Syne Excell. overleveren sal, Syn Excell. binnen de stadt Utrecht wt het voorsz. dubbelt getal van personen by advis ende met believen vande staten XL personen sal stellen, ofte indyen Syn Excell. absent ofte nyet gelegen en ware tot het vernieuwen vande magistraet tot Utrecht in persoon te vaceeren, dat in sulcken gevalle de staten ofte hare speciale gedeputeerden deselve veertich personen verkiesen sullen, omme als borgermeesters, schepenen, cameraers ende raden voor 't aenstaende jaer te dienen, dewelcke sy Syne Excell. sullen toeseynden, omme by deselve geapprobeert te worden.

In conformité van 't welcke de heeren staten, als representerende die hogé overicheyt, altyts in actuele possessie syn geweest vande magistraet, nae de forme, by denselve contracte gepresoribeert, te creëren.

Sulcx dat sy in 't exerceren van 't selve recht gemainteneert behoren te worden,

Merckelick soo in cas men 't selve recht hun soude willen benemen, sulcx niet alleenlick soude stryden tegens d'ordonnantie ende contracte voorsz., ende oock tegens die continuele observantie, tot noch toe *uniformiter* geuseert.

Nemaer oock directelyck soude tenderen jegens *principia et fundamenta politica, quae leges, instituta et ordinem reipublicae uno momento immutari vetant.*

Quod etiam de jure Caesario minime sunt mutanda, quae certam habuerunt observationem.

Waer wt evidentelyck reluceert, dat hetselve poinct, daerby sy die heeren staten vande creatie vande magistraet pogen te excludeeren, noch in redene, rechten, noch policie en is gefundeert.

Sonder dat hier jegens doet 't gunt byde satisfactie van Utrecht inden jare 1577 opgericht, nopende de creatie vande magistraet gedisponcert soude mogen wesen;

Gemerct tsedert date vandyen den staet ende regieringe vanden lande is verandert.

Dat tot welstant vandien dienlyk bevonden is op 't creëeren vande magistraet sodanigen voet te beramen, als byden contracte voorsz. is geprescribeert;

Dat denselven contracte op beschryvinge gearresteert, ende dat op deselve 't gouvernement vande provincie van Utrecht by Syne Excell. deur commissie vande Ho. Mog. heeren staten generael, als vande heeren staten van Utrecht aengenomen is.

Ende dat dienvolgende denselven contracte tot noch toe uniformelicke is geobserveert;

In der voegen, dat daer deur de dispositie vande voorsz. satisfactie is cesseerende;

Ende dat men hun in desen heeft te reguleren nae de ordre byden voorsz. contracte wettelicke geintroduceert.

Ende wat aengaet het concept op 't creëren vande magistraet voorgestelt, seggen de heeren staten, dat 't selve concept directelyck contrarieert die ordonnantie der stadt Utrecht, ende den contracte met Syn Excell. als voren aengegaen.

Wt crachte van dewelcke de heeren staten tot date van dese commotie in rustige possessie syn geweest in 't creeren vande magistraet, te gebruycken die ordre byde voorsz. ordonnantie ende contracte respective beraempt;

Assumeerende tot die bedieninge vande voorsz. magistraet gequalificeerde personen, liefhebbers van 't vaderlandt, ende doende professie vande gereformeerde religie;

Sonder daertoe oyt geadmitteert te hebben, yemanden daertoe inhabyl synde, ofte die byde ordonnantie, privilegien ofte rechten vande bedieninghe vandyen geexcludeert worden;

Sonder dat sy eenige redenen hebben te doleren, dat den eersten burgermeester riddermatich geweest soude syn;

Gemerckt van allen ouden tyden ende soo lange menschen memorie gedencken can, den eersten burgermeester der stadt Utrecht deurgaens ende meestal is geweest een riddermatig persoon.

Dat oock geduyrende die bedieninge van deselve, de stadt Utrecht in ruste ende stillicheyt geregeert ende met accommodatie van wegen ende openinge van verstopte rivieren ende andersins sulcx gebeneficieert is geweest, dat deselve in fleur ende prosperiteyt grotelycx toegenomen heeft ende noch meerder geschapen was toe te nemen, ten ware die commotie voorsz. ontstaen ware geweest.

Sulcx dat het onredelyck soude wesen ende oock tenderen directelyk jegens des lants tractaten ende gerechticheyden, dat men alsnu die ordre tot noch toe in 't verkiesen vande magistraet geobserveert, soude renverseeren ende nienwicheyt ende veranderinge, apparentelyck tot der landen ondienst soude invoeren.

Merckelyck so mette waerheyt nimmermeer en sal blycken, dat de staten de voorsz. nieuwicheyden ende veranderingen oyt goetgevonden of daertoe consent gedragen souden hebben.

Beroerende 't poinct van 't recolement vande reeckeningen, seggen de heeren staten, dat alle de reeckeningen tot den jare 1609 excluys, ten overstaen vande personen, daertoe geauthoriseert ende gequalificeert, wettelyck ende naer behoren syn gehoort ende gesloten.

Vande welcke oock nyemant, sulcx competerende, visie wordt geweygert.

Ende soo nyet en wordt verthoont daerinne eenich erreur gecommitteert te wesen,

Soo is 't versochte recolement notoirlyck nyet gefundeert.

Cum rationes semel in debita forma redditas, nisi de manifesto errore constiterit, retractari aut revideri juris ratio non patiatur.

Behalven dat het directelyck strydt jegens die goede ordre ende auctboriteyt vande regieringe, ende oock is van quade consequentie voor alle princen ende republycquen, dat de magistraet ende gemeente van eene stadt 't recolement vande reeckeningen van een geheel lantschap, byde hooge overicheyt eens wettelyck ende wel gehoort ende gesloten synde, hun pogen te intromitteren.

Edoch omme te verthonen, dat daerinne nyet anders als oprechtelycken is geprocedeert, verclaeren de heeren staten, te mogen lyden, dat deselve reckeningen werden gestelt in handen van uwe G. G., Ho. Mog. Excell. ende E. E., omme deselve by heure E. gecommitteerden gevisiteert te worden.

Daer mede alle die pretensien vande magistraet ende gemeente syn cesseerende.

Belangende die ordre ende forme vande besoignes, by 't collegie vande gedeputeerde vande staten 's lants van Utrecht gebruyct, seggen de heeren staten, dat die dagelicxe voorvallende saecken geen vertreck en lyden, maer dat daerop by provisie, byde gedeputeerden geresolveert ende ordre gestelt moet worden.

Sulcx dat het tot ondienst vanden lande soude strecken, daerinne eenige veranderinge te doen.

Op 't sevende werdt geseydt, terwyle nyet bevonden en wordt, dat yemanden provens ofte geestelicke goederen genietende, by eenige ordonnancien, contracten ofte privilegien vande bedieninge vande weerlicke officien van schoutampten, maerschalckampten ofte diergelycke werden gesecludeert, dat consequentelyck deselve verstaen moeten worden, daertoe capabel ende admissibel te wesen.

Merckelyck soo het soude strecken tot groot ondienst vanden lande ende nadeel vande vyff collegien binnen Utrecht, dat men d'selve soude willen uytsluyten van alle weerlicke ampten ende officien, tot bedieninge vande welcke sy tot noch toe *indifferenter* als andere ondersaten vanden lande gebruyckt syn geweest.

Daerinne syluyden te meer behooren te continueeren, deur dyen dat sy by het obtineren van haer prebenden gehouden syn, verclaringe te doen, of sy den lande met geleertheyt ofte wapenen sullen hebben te dienen.

Sulcx dat sy haer geexerceert hebbende ende gequalificeert synde, omme den lande te mogen dienen, daertoe geadmitteert behooren te worden.

Nopende het VIII[e] seggen de heeren staten, dat in 't vergeven vanden ampten, aldaer geroert, principalick wert geleth op de qualificatie, bequaemheyt ende meriten vande personen, die met deselve ampten ofte officien worden voorsien.

Ende wat aengaet den schout der stadt Utrecht, compt in consideratie, dat 't vergeven van 't selve ampt altyt heeft gecompeteert den heer vanden lande.

Denwelcken oock altyt inde possessie geweest is 't selve, so dickwils het vaceert, te confereren.

Sonder dat die vande magistraet sullen connen verthonen tot het vergeven van 't selve schoutampt eenige gerechticheyt gehadt ofte geëxerceert te hebben.

Sulcx dat den schout hem heeft te reguleeren na de instructie, byde heeren staten gegeven.

Op 't X[e], XIe ende XIIe seggen de heeren staten, dat men overal discretie behoort te dragen op yeders moeyten, lasten ende arbeyt, ende dat men regardt heeft te nemen, van wat nature ende importantie die officien, aldaer geroert, souden mogen wesen, omme daerinne te doen, soo als men tot dienste vanden lande bevynden sal te behoren.

Waeromme dan geconsidereert, dat wt 't geene voorsz. is, lichtelick afgemeten can worden,

dat het versochte redressement vande voorsz. poincten alleenlyck is *color quaesitus*, ende dat onder den deckmantel vandien wordt gemachineert de regieringe vande heeren staten, ende des gemene lants tractaten te renverseeren ende een nieuwicheyt in te voeren.

Dat de voorsz. nieuwe magistraet ende gemeente, omme tot 't selve voornemen te comen, sodanige wegen van feyten hebben aengewendt, dat de Ho. Mog. heeren staten generael beweecht syn geweest, de saecke selfs byder handt te nemen ende by authoriteyt te doen rechten;

Als considererende dat den staet ende welstandt vande geunieerde Nederlanden, daeraen ten hoochsten was gelegen.

Soo hebben de heeren staten geraetsaem ende hooch nodich bevonden, hun aen uwe G. G., Ho. Mog., Syne Excell. ende E. E. te adresseren, ten eynde deselve believe ordre te stellen omme de authoriteyt vande regieringe vanden lande gestabilieert ende gemainteneert, de feytelycke attentaten ende machinatien gerepareert, ende voor den toecommenden tyt soodanige ordre gestelt te worden, dat men gelycke inconvenienten als dese voortsaen nyet meer en is onderworpen, ende dat by sulcke middelen als uwe G. G., Ho. Mog., Syne Excell. ende E. E. bevynden sullen daertoe dienlyk ende suffisant te wesen.

De Ho. Mog. heeren Staten Generael aen den Magistract der stadt van Utrecht, 24 Apr.

Edele, Erentfeste, Eersame, wyse voorsienige, seer discrete goede vrunden. Wy hebben uyt uwen brief vanden XXIII. deser ongeerne verstaen, dat jegens den rechten sin ende meeninghe vande handelinge, tot Jutphaes gemaeckt, eenige indracht aldaer soude geschiet syn. Want naerdyen die expeditie voor de stadt Utrecht ende by gevolch de voorsz. handelinge aengegaen is, omme dieselve stadt, eensamentlick die regierders, goede burgers ende inwoonderen vandyen, uyt een dangereuse ende schadelycke gewapende populaire factie ende confusie (volgende uwe eygen verclaeringe soo wel als door hare gedeputeerden tot verscheyden reysen gedaen) die uyterste ruine vande stadt dreygende, te brengen in welstant, ruste, eenicheyt, ordre ende verseeckeringe, ende wy wel versekert syn, dat Syne Excell prince Hendrick als generael, den welgeboren heere grave Ernst van Nassau, veltmaerschalk ende gecommitteert tot het provisioneel commandement binnen de stadt Utrecht, gelyck oick die heeren raeden van state ende die heeren staten van Utrecht, alle haere actien ten selven eynde gedirigeert hebben, ende voirder te dirigeeren gemeent ende gelast syn; Soo is onse seer vruntlicke ende ernstige vermaeninge ende begeerte, dat met naletinge van alle passien ende diffidentien, dieselve actien daernae beduyt ende uytgeleyt worden, sonder met woorden ofte geschriften te gebruycken ofte voor te stellen termen ofte exempelen, die nyet ten voorsz. eynde maer veeleer tot verbitteringe ende soeckinge van nyeuwe misverstanden soude mogen genomen worden, ten genen (!) ghyl. begeert tyt geprefigeert te hebben, tot doorsien vande poincten differentiael; wy hebben goetgevonden, dat 't selve metten eersten byde hant genomen werde, ende daertoe den dach geprefigeert van Maendach eerstcommende in acht daegen. Op 't voirder inhouden vande voorsz. brief en kunnen wy uluyden nyet bergen, dat van het begin van dese leste gepractiseerde alteratie ende beroerte aldaer, by alle oprechte claersiende liefhebbers der vereenichde landen gemerckt ende geoordeelt is, deselve gegront geweest te syn op gelyck fundament, ende by deselve ofte gelycke geesten gedreven, die inden jaere XV^{c} LXXXVI ende eenige jaeren gestadelyck daernae, de stadt ende provincie

van Utrecht, soo in steden als dorpen, in d'uyterste desolatie, die regieringe vandien in vreempdelinger gesach stelden, ende den geheelen staet vande vereenichde landen sochten te subverteeren, sapperende ende minerende die fundementen van die regieringe der vereenichde landen, ende trachtende soo wel in deselve in 't generael als particulier schadelycke nyewicheden inne te voeren, gelyck veelen van uluyden zeer wel is bekent, als hebbende selfs het redres vandien mede helpen vorderen. Uyt het voorsz. vorder inhouden van uwer E. brief werden wy gesterckt in 't selve gevoelen, alsoe daerby gepoocht wordt een ander forme van convocatie deser vergaderinge te maecken, als de wettelycke, ende van Godt den Heere almachtich met soo groote genade gesegende, gelyck alle de werelt kennelyck is, ende voirts getracht wordt, 't gene tot behoudenisse vande publycque authoriteyt in veel moderater forme als die gelegenheit ende waere geschiedenisse vereyschte, ordentelyck den provincien aengeschreven is, te doen supprimeeren. Wy versoucken ende vermaenen uluyden in 't generael ende alle vrome lyefhebbers des gelyefden vaderlandts in 't particulier, den autheurs ende voorstelders der voorsz. nyewicheden, niet te geloven ofte toetestaen, maer voor seker te houden, dat deselve, weetens oft onweetens, nae der landen onderganck loopen, ende weetende, dat alle vroome lyefhebbers 't selve begeren voor te commen, vertrouwen wy, dat d'selve dese onse waerschouwinge ten beste sal verstaen, ende de saecken daer nae beleyden, biddende Godt den Heere almachtich, U L. Edele *etc.* Actum den XXIV. Aprilis 1610.

Missive van de Staten Generael der vereenigde Nederlanden aan de Magistraet der stadt Utrecht, 27 Apr.

Edele, eersame, vrome ende zeer discrete goede vrunden. Wy hadden wel gemeent (beantwoordende U L. brief vanden XIII. deses, *stilo antiquo*), dat den raet van state noch voor sekeren tyt tot Utrecht soude hebben gebleven, ende vonden daerom goet (mette selve occasie) oyck aen haer E. te schryven ende deselve te lasten by U L. het committeeren ende herwaerts senden van haere gedeputeerden tegens den bestempden dach van Maendage naestcomende te voerderen, gelyck U L. uytte byliggende copie van onsen brief aen haer Ed. sullen verstaen, maer alsoo haer E. op het afgaen vanden brief inden Hage syn aengecommen, is denselven opgehouden, ende zynde des anderen daechs oyck alhier aengelanght die gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht, diewelcke seer urgeren ende daerop aenhouden, dat de saecken van Utrecht byder handt genomen ende daervan een eynde gemaeckt soude worden, hebben dienelyck geacht U L. te doen dese rencharge, begerende ernstelyck, dat deselve niet en willen laeten haere gedeputeerde in conformité van onse voorgaende, tegen den voorsz. dach precis alhier te senden, diewyle de besoigne ende die voorsz. gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht daernae opgehouden sullen worden, niet hebbende U L. willen onthouden, dat die heeren staten van Utrecht tot Woerden hebben geproponeert ende voor differentiale poincten van haerder syden ons ende U L. gedeputeerde voorgestelt, ende daernae alhier doen reïtereren, gelyck deselve gedeputeerde alsdoen is verclaert, daerop dat haer E. gecommitteerde alsnu wederom urgeren, te weten, yerst, dat het gepasseerde binnen Utrecht geduerende die emotien gerepareert, ende dat voir het tweede poinct ordre opte verseeckeringe vande stadt, ende dat van gelycke voor het toecommende niet meer en sal geschieden metten aencleven vandien, genomen ende gestelt soude worden, tot ruste, vrede ende eenicheyt vande stadt ende de goede borgeren derselver. Hiermede *etc.* Uytten Hage den XXVII. Aprilis 1610.

Schryven van Syne Excel. Graeff Ernst Casimir, aen de Ho. Mog. heeren Staten Generael, 29 Apr.

Hoghe Mogende Heeren. Alsoe ick ghisteren avout gantz laet verstaen hadde, dat de magistraet van Utrecht voorgenomen hadde eenighe van haerlieden aen alle steden van Hollanr aff te vaerdigen, om dieselve te bewegen, dat sie haere gedeputeerden inden Haghe, om voor die stadt Utrecht te intercedeeren wilden senden, soo hebbe ick niet nalaten willen, om den gront van dit haer voornemen wel te verstaen, ende uwe Ho. Mog. daervan te adviseeren, de borgermeesters desen morgen by my te ontbieden, ende haerl. ernstelyck te remonstreren, dat sulcke saecke niet alleen geheel contrarie u Ho. Mog. an sie laest gedanes schryven, maer oock mogelyck meerder misverstandt ende andere inconvenienten veroorsaecken soude, daerop sie my voor antwoordt gegeven, dat sie anders niet aen voorgemelte steden versoeken lieten, als wat hier te vooren die stadt van Amstelredamme, ende andere in sulcken gevalle om voor sie te intercedeeren aen heurlieden versocht hadden, ende dat het haerlieden meestendeel daerom te doen waere, dat volgens die resolutie van 1584 die neering sonderlick wat 't brauwen ende silverwerck aengaet, weder in die steden mochten gebracht worden, gelyck sulcx die hollandische steden in train hadden, hetwelcke u Ho. Mog. niet onthouden connen, U Ho. Mog.,

Hoge Moghende heeren, hiermede in die heylige protectie des Almogenden bevelende. Uyt Utrecht den 29. Aprilis 1610. *Onderstont:* U Ho. Mog. dienstwillige,

Geteeckent: Ernst Casimir Graeff zu Nassau.

D'opschrift: Hooge Mogende heeren, myne heeren die staten generael der vereeniehde Nederlanden.

Memorie, eigenhandig gestelt door den Secretaris der Ed. Mo. h. Staten van Utrecht, Gillis de Ledenberch.

Te versoucken reparatie van al 't gheene gedaen is tegens de ordre ende gerechtichheyt vande staten, tot date vande commotie toe gebruyckt, voor soo veel 't selve de capitulatie nyet en extrarieert.

Te weten, dat d'oude magistraet Victoris toecomende werde gerestitueert, in allen gevalle, dat by deselve de toecomende magistraet werde genomineert.

Dat de contributien, sunderling 't gemael ende 't halve huysgelt, wederom werde verpacht ende vergeven.

Dat inde staten contoiren werde gerestitueert, 't gene by die vande stadt staende dese trouble daeruyt gelicht is.

Desgelycken oock de schade by 't landt ende de heeren staten ter oorsake van dese commotie geleden.

Dat goede sekere ordre ende remedie gestelt worde, tot mainctainement ende assurancie vande regieringe vanden lande ende die publicque authoriteyt, sulcx dat de Ho. Mog. heeren staten generael, Syn Excell. ende de heeren staten van Utrecht diergelycke inconvenienten als nu gevallen syn, nyet meer en syn te verwachten.

D'welck bestaet inde restitutie vanden ouden magistraet, emmers dat byde selve genomineert werde tot de toecomende magistraet.

Dat opgerecht werde in plaets vande jegenwoordighe burgerwachte een bequaem schutte-

rye van goede gequalificeerde, ... burgers, goede patriotten, geen muytmakers noch factionisten synde;

Dat aengenomen worden sekere compagnien waertgelders vyt de schamele burgerye, goede vrome luyden ende patriotten, oock geen muytmakers noch factionisten synde.

Die alle gehouden sullen wesen te sweren getrouwicheyt aen de Ho. Mog. heeren staten generael, Synder Excell. ende heeren staten 's lants van Utrecht, ende de magistraet der stadt Utrecht, ende beloven geen muyterye, oproericheyt ende diergelycke onbehoorlykheyden te sullen voornemen, maer deselve met raet ende daet ende alle haerl. macht tegens te wesen ende te beletten, ten eynde de overicheyt behoorlyck worde gerespecteert, de stadt ende 't landt, in rust, vrede, eenicheyt ende welstant gehouden ende gemainteneert worden.

Publicatie, by ende van weghen de heeren Raden van State *etc.* Ghedaen binnen Utrecht op den XXII May 1610, ouden styl (*).

Den raet van state der vereenichde Nederlanden. Allen denghenen, dien desen sullen sien oft hooren lesen, saluyt. Also wy den XIII. May lestleden naeden nieuwen styl, by openbare publicatie vermaent, ontboden ende gheordonneert hebben, allen ende een yeghelyck van wat staet, conditie oft qualiteyt sy syn, die tegen d'administratie der heeren staten van Utrecht, ende de rekeninghen daer van ghedaen, in eenich poinct oft artickel waerschynlyck souden moghen weten yet by te brenghen ende te verthoonen, daerin 't lant, stadt ofte ghemeente soude eenichsins syn te cort ghedaen ende vernadeelt, dat sy 't selve vryelyck ende onbehaelt, aen ons souden hebben datelyck te commen verclaren, oft *specifice* by gheschrifte te stellen, ende binnen acht daghen overgheven, ende dat binnen deselve acht daghen niemant hem en heeft ghepresenteert, als alleenlyck eerst Joncker Reynaert van Aeswyn, heere van Brakel *etc.*, ende daernae d'heeren Dirck Canther ende Hendrick van Helsdingen, hebbende de voorsz. heere van Brakel eenige poincten aen ons mondelinghe aenghegheven, die wy oock aldoen terstont duydelyck uyt zynen monde hebben doen in gheschrifte stellen, ende de voorsz. heeren Canther ende Helsdingen by gheschrifte onder heure eyghen handen ende teecken hebbende overghegheven diversche poincten tot vyerentseventich toe in getale, ende dat wy alle deselve poincten, ende elck vandien, d'een nae d'ander, punctuelick ende ernstelyck hebben overlesen, deursien ende rypelyck gheexamineert ende daerop opgeslagen, naegesien ende oock wel ondersocht alle sulcke rekeninghen, bewysen ende documenten, als daertoe noodich waren, mede oock noch tot contentement van een yegelyck andere rekeninghen doorsien ende gherecoleert; Soo ist, dat wy hiermede verclaren, ende eenen yeghelycken willen kondich ende kennelyck ghemaeckt zyn, dat wy by allen ons voorsz. ernstich ondersouck ende besoigne, bevonden hebben, dat verscheyden derselver aenghegevene ende overghediende poincten zyn onwarachtich, eenighe buyten redene ende van quade ende ongefondeerde illatie oft ghevolgh, ende de resterende van gheene consideratie. Waerom wy imponerende allen ende een yeghelycken een eeuwich geswygh, ende *silentium.* Verbieden ende interdiceren oock allen ende een yeghelyck, van wat staet,

---

(*) Utrecht, bij SAL. DE ROY, voor PIETER VORT, boekverk. op de Plaets *in den Gulden Engel*, 1610, 4°.

qualiteyt ofte conditie sy syn, de heeren staten van Utrecht, haere ghecommitteerde, officieren ende dienaers, met woorden, schriften oft wercken, directelyck oft indirectelyck, in wat plaetse oft vergaderinghe, int heymelyck oft openbaer, 't selve soude mogen wesen, int minste niet meer te schelden, lasteren oft injurieren; maer ordonneren wy een yeghelyck, deselve heeren staten ende haere ghecommitteerde, als heur wettighe overicheydt, met haere officieren ende dienaers te respecteren, eeren ende ghehoorsamen, soo als goede ende zedige ondersaten ende inwoonders toestaet; op pene, van als calumniateurs, oproerighe ende perturbateurs der ghemeene lants ruste, terstondt sonder eenighe conniventie oft verdrach, exemplaerlyck aen den lyve ghestraft te worden. Ghedaen binnen de stadt Utrecht den lesten May 1610, nieuwen styl. *Was gheparapheert* F. Aleman, v[t]. *Onder stondt:* Ter ordonnantie vanden raede van state der vereenichde Nederlanden. *Ondert.:* Chr. Huygens.

De publicatie van desen is by my deurwaerder der E. heeren raden van state, op huyden, ten aenhooren van een seer grooten ghetale van borgheren, inwoonderen ende anderen, openbaerlyck naer twee gheduene clockluydingen vanden stadthuyse deser stede van Utrecht gedaen, ter presentie vande heeren raden van state der vereenichde Nederlanden ende vanden scholtis, mitsgaders drye gecommitteerde schepenen derselver stadt. Oirkondt myn signature. Actum Utrecht desen 1. Juny 1610, nieuwen styl. *Was ondert.:* L. v. Berchem.

Specificatie van beswaren ingebragt tegen de administratie ende rekeningen der Ed. Mo. heeren Staten van Utrecht.

Gesien by ons onderschreven seker proclamatien, uytten naem vanden rade van state der vereenichde Nederlanden, vanden stadthuyse der stadt Utrecht op Vrydach voorleden, wesende den IV. May, na den ouden style, afgheecondicht, by dewelcke den voorsz. raedt vermaent, ontbiet ende ordineert allen ende eenen yegelicken, van wat state, conditie ofte qualiteyt sy syn, die tegen d'administratie der heeren staten van Utrecht ende de rekeninge daervan gedaen, in eenige poincten ofte articulen, waerschynlycken yet soude mogen weten by te brengen ende te bethoonen, waerin 't lant ofte de ghemeente eenichsins verort ofte vernadeelt mochte wesen, hetselfde vrylick ende onbehaelt aen de voorsz. heeren raden van state datelicken souden moeten comen verclaren ofte *specifice* by geschrifte te stellen ende binnen acht dagen overgegheven, preciselycken na de publicatie deses, op pene dat die gheene, die binnen den voorsz. corten tyt haer verclaringe niet en connen doen, daervan sullen wesen verstecken ende hun gheimponeert een eeuwich swygen ofte *silentium etc.*

Verclaren ten fyne als in 't selve by desen, dat wy, omme in soo seer corten tyt, nyet en worden geprecipiteert noch van eenige saecken verstecken, ende onder de beloften byde voorsz. proclamatien ghedaen, van het selfde vryelick ende onbehaelt te mogen doen, protesteerende van 't selve wel by expresse, alhyer te stellen eenige poincten van beswaernisse, ende dat by provisie, sonder in die precise sommen achterhaelt te willen syn.

Omme waertoe te comen, dient vooreerst geconsidereert in 't generael en is kenlick, dat men met God ende met eeren geen groot goet ende ryckdommen en can opleggen, sonder groote patrimonie, erfnisse ofte avontuer van coopmanschap, nae het infallibel *axioma*, *ex nihilo nihil fit.*

Ende dat die gene, wiens patrimonie gering is, ende daer neffens maer en hebben een jaerlicx tractement van 't officie, 't welck sy bedienen, ende tot haer huyshoudinge wel van doen hebben, in corten tyt geen grote ryckdommen en connen conquesteren, sonder grote waerschynlicke apparentie, dat haer deselfde niet rechtvaerdelick aenghecomen en syn.

Ghelyck oock ter oirsaeke van dien, verscheyde coningen ende princen haer dienaers van hare subyte ryckdommen hebben ghebloyt ende die spongie wytghedaen, blyckende wt verscheyden historien, die ghededuceert souden connen worden, in 't noot ware.

Ende gemerckt eenige vande regeerders van dese provintie ende de dienaers vandien, groote goederen seer onlancx vergadert hebben, ende deselve met insolentie, pracht ende hoochmoet ghetoont, ende dat daertegen soo het *aerarium* als de gansche gemeente armelyck wtgheput is geworden, is de apparentie niet alleen waerschynlicken, maer genoechsaem probatoir, dat door eenighe vande voorsz. regeerders alleen haer eygen baten, ende niet des lants welvaert gesocht syn.

Ende al is 't, dat syluyden haere onbehoorlicke ende onredelycke prouffyt hebben weeten t'usurpeeren ende continueren, dat eenighe prive personen bynae onmogelycke soude schynen de *menees* daervan t'ontdecken, soo heeft nochtans de heer Niclaes Berck groot licht tot hetselfde gegeven, ten tyde hy verscheyden syne goede bekenden t'synen huyse ende andersins gesprocken hebbende, verclaert heeft, dat de staten van Utrecht consent hadden gedragen inde somme van omtrent tachtich duysent guldens, ten versoecke vande generale staten, in dewelcke sy waeren ongehouden, niet teghenstaende 't selve tot verscheyden tyden in syne presentie was afgeslegen geweest, ghelyck hy hetselfde oock inde vergaderinge vande generale staten gedebateert hadde, dese provincie daertoe onghehouden te wesen, ende met goede redenen, sulcx dat de staten generael daertegen niet wisten te seggen, ende evenwel verhopende 't selve deur andere middelen te obtineeren, hebben eenighe vanden haren gecommitteert aen de staten van Utrecht, dewelcke aldaer op nieuws 't selfde versoeck staetsgewyse ghedaen hebbende, afgeslagen syn geweest, tot dat die voorsz. gecommitteerden met den secretaris in 't prive gesproken hebbende, daertoe de saecken gedreven hadden, dat de voorsz. secretarius deselve sake noch naemaels heeft geproponeert in absentie vanden voorsz. Berck ende consent vande staten daerop geimpetreert, tot groot nadeel ende scade vanden lande, welcke clachte ende verhael vanden voorsz. Berck veele goede luyden een groot nadencken heeft ghegheven over de regeringe vande staten, denckende, dat dit voorsz. consent niet sonder corruptie en hadde connen ghescieden, insonderheyt, als Berck oock het verhayden, dewyle het selfde aldus clachtelycke worden verhaelt by een persoon, die van alles was goede kennis dragende, ende hetselfde by eede ghevraecht synde, niet en sal connen ontkennen.

Op welcke voet veele goede luyden groot onbehoorlycheden hebben bevonden, waervan alleen dese navolgende sullen dienen tot een proefken of een monster.

Ende vooreerst, dat de gedeputeerde staten opten XXVI. Marty inden jare 1602 haer selfs sonder verschryvinge elcks hebben toegheleyt de somme van II^c gulden, 't welcke alsoe sy selfs wel verstonden te weesen een misbruyck vande ghemeene lantspenningen, worden voorgeslagen byden secretaris, dat men soude overleggen, hoe het beste buyten veeler kennisse met een goet ooge soude mogen geschieden, ende oft men 't gelt soude mogen nemen vuyt 't slot van eenige overschietende reekeningen ofte vuyt de penningen, dewelcke die van Gelderlant van wegen het ....gelt hadden te restitueeren, wesende een openbaer teycken, dat veele sloten vande overschietende reekeningen dickwyls soo mogen geëmployeert syn gheworden, oft oock noch wel arger, alsoo d'selve meestendeel aen den secretaris selve op syn handt alleen syn ghesuyvert gheworden, sonder dat men weet, dat hy eenigen ontfanck heeft ge-

administreert, wt crachte vande welcke hy soodanige overschotten soude behoeven t'ontfangen, oft dat men oock weet, waertoe soodanige penningen syn geemployeert gheworden.

Daer nochtans den secretaris de voorsz. staten niet en hadde behooren soodanige voet te gheven, ende het selfde doende, aenrader ende heelder van een notoir penilaet gheweest is, die generale middelen, die men weet totten oorloghe te weesen gedestineert, volgende de Unie ende instructie vande voorsz. staten, sonder 't selve tot eenich ander ghebruyck te mogen diverteeren, syn op veele manieren mishandelt gheweest, meer als twintich jaeren lanck tot groot nadeel vande stadt, dewelcke daerin het meeste is contribueerende, ende hebben vooreerst over de vier duysent gulden jaerlicx vuyt deselve genomen, tot onderhout vande predicanten ten platten lande, over de XX jaeren belopende ter somme van tachtich duysent gl., dewelcke niet en staen tot laste vande stadt, maer van het gemeene landt.

Hebben oock grote onnutte costen ghedaen inde verdiepinge vande Vecht ende den Vaertschen Rhyn, monteerende veele duysenden, dewelcke sy op lyfrenten gelicht ende de betalinge vandien vuytte generale middelen gheordineert hebben, 't welcke sy selve nyet en sullen connen ontkennen, redundeerende tot oneyndelyke scade vande stadt; want soe deselve haer eygen verdiepinge in ende om de stadt hadde moeten vervallen, heeft daerenboven noch moeten voor 't meerdeel betalen de verdiepinge vande Vecht ende Rhyn voorsz., staende tot last vande staten, sonder dat de stadt daerin soude behooren te gelden, overmits dat de stadt als voorsz. is inde ghemeene middelen ten oorloghe gedestineert meest is contribueerende; boven dat de lyfrenten, daertoe opghenomen, grotelycx by verscheyden aen dachgelden, teeringen ende andere wegen onnuttelycken syn gedispendeert.

Item, worden uyt deselve middelen eenighe admiraliteyten......, daer het lant in allen gevalle weynich aen is gelegen, soo deselve haer gecommitteerden selve moeten betalen tot een grote somme bedragende, sonder daervan eenich voirdel te genieten.

Item, heeft Christoffel van Mynden, deurwaerder vanden hove provinciael alhyer uyt deselve middelen van Jacobi 1606 tot Jacobi 1607 ontfangen de somme van duysent guldens, vermogens ordonnantie, die men niet en weet waertoe dienen can, emmers en syn deselve ten oorloghe niet geemployeert.

Item, syn Nicolaes van Berck daervuyt den VIII. December 1607 betaelt ses hondert negentien gulden XII st. ses deniers, voor schryfloon ende nieuwe jaeren by hem verstreckt, d'welcke oock ten oorloge niet en doen.

Item, heeft Cornelis Both, rentmeester vande domeynen, uyt de ghemeene middelen ontfangen de somme van drie duysent gulden, om te gebruycken daer 't hem gheordonneert soude worden.

Item, noch verscheyde andere merckelycke sommen betaelt, die totten oorloghe mede niet en worden gheemployeert, als uyt de reckeningen can blycken.

Item, de gecommitteerden op 't Santpat vande vacatien, die somme van drie hondert seven en dertich gl. XII st. VI deniers.

Item, noch Willem Willems ende Keyser, uyt deselve middelen, *de anno* 1606 tot 1607 aen vacatien op 't selfde Santpat, betaelt met twee hondert seventien gulden.

Noch van oncosten van verschoten penningen, vanden XVI. Decembris 1607, de somme van veertien hondert vier en twintich guldens vier stuyvers.

Item, Gysbert van Voorst aen deselve middelen afgeschreven veel duysenden, d'welcke nochtans ten comptoire niet ghebrocht en syn, ende dit boven noch de somme van omtrent drie en dertich duysent gulden, die hy noch schuldich is.

Alle welcke penningen mette voorsz. ghemeene middelen nyet gemeens en syn hebbende, ende nochtans byde staten vuyt deselve gheordineert syn betaelt te worden, tot ver-

cortinge vande stadt ende defraudatie der penningen, ten oorloge gedestineert, contrarie de Unie ende instructie, als boven verhaelt is.

Item, ghebruycken de staten eene middele om eenighe van hare ontfangers te beneficeren, gantselyck streckende tot nadeel vanden lande, waer booven dat syluyden d'selve voor haer loon hebben toegeleyt den xx^en penning, soo verschryven sy dickwils eenige grote sommen van het eene comptoir op het andere, sulcx dat de ontfangers van beyde de comptoiren moeten trecken den xx^en penning ende het lant daer over dragen den x^en penning.

Voor exempel sal dienen Simon Claes van Blanckendael, uyt den ontfanghe van Ste Catryne heeft gelicht acht duysent gulden, tot betalinge vande predicanten, sulcx dat Blanckendael heeft gehadt van deselven den xx^en penning, ende Zael als ontfanger van Ste Cathryne mede den xx^en penning, ende het lant te dragen heeft gehadt den x^en penning, tot groote schade ende opeetinge van 't lants goet.

Die voorsz. Zael, rentmeester van Ste Cathrynen, heeft den XXVIII. Augusti 1604 eene ordonnantie aen hem selven betaelt de somme van achtien hondert guldens, teffens in remboursemente van penningen, by hem verstreckt ende nochtans gelevert inde staten camer, die apparentelycken onder haer gedeylt syn.

Uyt dese selve goederen heeft Tersteege dertich gulden, Causteren vier en twintich gulden ende Delken ses gulden, sonder dat men weet, uyt wat sake alsoo de expeditie by haer te doen, staen tot haeren ordinaris dienste, ende dat sy op 't stuck elcks geloont worden.

Ten selven tyde, te weeten omtrent den XXVIII. August. 1604, heeft het hooren vande voorsz. reekeningen ghecost de somme van drie hondert twee en vyftich guldens, boven acht en veertich gl., die Tersteech heeft gehadt voor 't voeren vande penne, ende twee en dertich gulden voor Causteren, wesende een seer extraordinaris somme voor soo eene reeckeninge, die men in twee ofte drie dagen soude mogen afdoen.

In dewelcke bevonden mede drie hondert ses ende negentich gl., uyt sake van vacatie by den prieur ende adjunct, boven dewelcke deselve prieur ende den rendant noch verscoten hebben de somme van vyff hondert tnegentich gl. eene stuyver, ende noch aen Tersteege ghegheven te hebben voor expeditie de somme van dertich gl.

In denselven ontfanck vanden jare 1605 tot 1606 toe, worden de reyscosten ghestelt op acht hondert ende dertich gulden voor Tersteege, over 't voeren vande penne.

Voor de vacatien ende reyscosten van kermisse 1606 tot Petri 1607, comen vyff hondert twee ende tnegentich gl. seven st. ses deniers, ende voor Tersteege vyff ende veertich.

Item, van Victoris 1607 tot Petri 1608, voor vacatien drie hondert ses gl., ende van reyscosten drie hondert veertien gl. XII st.

Item, van vacatien sedert den 1. July 1608 tot 1. Februario 1609, de somme van vyftien hondert ses ende tnegentich gl., vermogens ordinantie ende quitantie; dan alsoo dese somme hier soude te groot gescheenen hebben, is deselve doorgestreken gevonden ende daer boven gestelt maer ses hondert ende tsesennegentich, laetende de resteerende negen hondert gl., om te vinden op een ander reekeninge, brengende nyet te min voor Tersteech vyff ende veertich gl. ende voor Causteren dertich gl.

In 't welcke op het hoochste te verwonderen staet, dat den secretaris over de reckeninge ofte op eenige andere commissien, als lantmetinge ende verhuyringe van landen nimmermeer tegenwoordich synde, evenwel trekt syn vacatien, als off hy daerby geweest ware, welcke hy, by vromicheyt ghevraecht synde, nyet en sal connen ontkennen.

Ghelyck denselven secretaris van alle huyren, soo vande goederen van Ste Paulus, Cathervne, Oostbrouck ende verscheyden andere conventen t'Utrecht, Amersfoort, Wyck ende

elders, die ghemaeckt worden, syn vacatien mede is genietende, die dickwils veel op eenen dach ghescieden, oft hy daer over waer gheweest.

Sulcx dat men wel verstaen can, dat hy deur menichte van huyren, die op eenen dach ghemaeckt worden, een groote confluentie van dachgelden is treckende, ende overal wil teghenwoordich gheweest hebben, daer hy nochtans maer een lichaem emmers *naturaliter* hebbende, maer op eene plaets teffens wesen, ende eene presentie verdienen en can.

Boven 't welcke de voorsz. secretaris oock eenige jaren jaerlicx heeft ghenoten de somme van hondert guldens, van het clooster binnen Amersfoort.

Waer beneffens in de secretarye yeder ordonnantie, die de capiteynen van heur soldyen te lichten hebben, als een seker emolument ghesconcken wordt eene gratuiteyt, gelyck den capiteyn aen den ontfanger deselve moet laten corten, alvorens aen syn gelt te geraken.

Dienende tot de groote ontblotinge vande arme soldaten ende tot beroovinge van 't landt, 't welck in allen gevalle de compagnien met soo veel minder gelt soude connen betalen, streckende tegen de reputatie ende eere van 't lant.

Item, verstaet men den voorsz. secretaris boven recht ende reden te trecken d'een helft van 't loon, dat de clercquen ghenieten van 't copieeren ende schryven inde statencamere.

Want soodanige helfte niet hem, maer het lant is competeerende, alsoo men van deselve clercken, om de helft minder loons ghedient soude connen worden.

Sulcx dat hy boven syn ordinaris tractement van 't lant is treckende een merckelycke grote somme van duysenden.

Hier beneffens heeft den secretaris noch *indebite* ghenoten opte rekeningen van Hendrick Buth, de anno 1597, over de jaren 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594 ende 1595, de somme van hondert veertich gl., uyt sake als oft hy tegenwoordich geweest waer opte verpachtinge, inde cleyne steden ghedaen, daer hy nochtans in 't minste nyet geweest en is, daer nochtans de presentien datelyck betaelt worden.

Ghelyck hy oock nyet en is gheweest byde meetinge vande landeryen, behorende aen Ste Catryne ende elders, daervoor hy nochtans ghenoten heeft alle dagen binnen de provincie vier gl., ende daer buyten vyff gl. des daechs.

Welcke maniere van doen de staten soo ghewent syn geworden, dat sy nyet sien en connen daerinne te doen.

Want syluyden selven wesende inden Hage ofte op eenige andere plaetsen ende aldaer lang verblyvende, worden aldaer getracteert ghelyck andere, wesende ghesonden buyten de provincie ten dienste vanden lande, ende ghenieten evenwel haer presentien ende emolumenten dien annex, t'Utrecht vallende, als oft sy haer residentie t'Utrecht waeren houdende, welcke alsoo te gheschieden geensins en behoort noch van outs ghebruyckelyck en is gheweest.

Mits 't welcke sy de penningen, tot de ghemeene defensie ghelicht vande arme ghemeente, bekeeren tot haer particulier profyt, ende daer noch niet mede gheconsenteert wesende, hebben deselve ghenoechsaem al willens groote scade inde ghemeene sake gedaen, stellende soodanige uytmaenders van 't ghemeene gelt, die niet wys ghenoech en waeren haer selven te regeeren, ende tot borgen vandien, sulcken die men notoir wist nyet in *bonis* te hebben, als merckelick aen die persone van Dominicus de pander ende Jan van Angeren, ende andere ghebleecken is geweest, bethonende met hetselve de cleyne sorge, die sy voor 't vaderlant syn dragende.

Ende alsoo de dagelicxe ghedeputeerden in dier voegen niet en hadden haer eygen vordel prefererende het gemeene beste, achter rugge te stellen, soo en is oock haer ghedeputeerden nyet gheoorloft verscheyde geschenken te doen ofte tractementen te geven, achtervolgende

haer instructie, dan naer voorgaende beschryvingen van haere principalen, weesende de staten vanden lande van Utrecht in 't generael.

Hebben oock diversche ghedeputeerden de capittelen vanden Dom ende Oudemunster toegeleyt, tot reparatie ende onderhout vanden dyck, leggende aen de Lecke tot Hagesteyn, by maniere van subventie, sonder dat haerlieden de saecke in 't minste was aengaende, de somme van vyffhonderd drie ende dertich gulden, ghelyk sy mede verscheyde andere sommen op haer eygen authoriteyt diversche personen thoegevoecht ende ghenomen hebben.

Syn mede Nicolaes Berck goet gedaen op deselfde voet alsulcke thien hondert twyntich gl., als hy inbrochte betaelt te hebben aen scriften ende niewe jaeren, ende vuyt des bisscops thienden hem ghetelt syn sedert October 1606 tot het saisoen vande navolgende reckeninge.

Boven de niewe jaeren by Loenreslooth betaelt, bedragende ter somme van hondert zes ende tachtich gl. acht st.

Veel minder hadden de voorsz. gedeputeerden behooren te verminderen 't sleyschadt van de munte deser provincie, wesende soodanige remissie directelyck strydende tegen de ordinantie, instructie ende voet op 't stuck vande munte ghenomen, om deur dien middel 't genot vande muntmeester ende coopman te mogen advanceeren, ende het werck alleen alhier ter subversie ende ruïne vande munte in dese unie gaende.

Inde onderhoudinge van welcken werck nochtans de hoochste politie ende welvaert vande lande ghelegen is.

Welcke concessie ende remissie wesende alsoo *subreptive* vercregen ende verleent by die geene, die sulcx niet en vermochte, groote vermoeden geeft niet sonder gevoelen vergost te wesen.

Ghelyck noch onlancx de muntmeester hadde doen maken, om te verschencken, omtrent in de twintich goude medaillen, 't stuck weerdich byde hondert daelers.

Item, dat men verstaet deselve den domdecken door niewe orde hebben toegeleyt, de somme van twintich hondert gl. jaerlicx, onder pretext als of hy soude wesen 't hooft van de revisiecamer, daertoe hy noyt en is ghebruyct noch bequaem geweest, maer inder waerheyt om hem daermede te doen desisteren vande petitie, die hy was doende aen de proostye van St. Jans.

Dewelcke de heere vander Aa, weesende gemaeckt borgemeester vande stadt, tegens die rechten van deselve toe was dringende, joncheer Johan van Renes, syn broeder eensamentlick de hooge jurisdictie vandien, onaengesien de raet verstont, dat deselfde aen den gestichte van Utrecht behoorde te blyven, om door dit middel te beletten voorder scaden ende costen, deselve bevorens aenghecomen, ende voorder oppressien, die d'inwoonders vande proostye te verwachten stonden, als den E. hove daernaer meer als te veel is gebleecken.

Item, dat men verstaet, dat deselfde gedeputeerden joncheer Gerrit van Renesse, heere vander Aa, geschoncken hebbe een merckelycke somme, om van 't landt inde stadt te comen woonen ende hem aldaer als borgermeester te laten employeeren.

Boven welcke onbehoorlycke largitien by haerlieden langen tyt ghepleecht, sy evenwel soo onbeleeft syn geweest, dat sy door den scout der stadt Utrecht hebben bearbeyt te incorporeren 't surplus vande vercoopinge vande tafel van leeninge, hetwelck te samen voor de ghemeene armen ende weeskinderen deser stadt byden officier ende borgermeesters, waervan d'eene oock neffens den scout een ridderman was, selver is bedwongen gheweest, waerin een merckelicke quade wil vande staten tegen dese stadt ende armen is te considereren, alsoo deselve het accoort, byden scout dienthalven opghericht, in alles is gheapprobeert gheweest, ende nochtans de gemeene armen vande stadt daer af soeken te frustreren, dewelcke het even soo wel toecomt als de voorsz. weeshuyse, ende inde cleyne steden, te weten Amersfoort, Wyck ende Rhenen 't selve toegelaten wordt.

Item, als men verstaet, dat die vande admiraliteyt van Amsterdam grotelick sonde hebben geinsisteert, dat de betalinge vande convoyen, dewelcke aen de Vaert wordt geheven, in hare handen weder sonde moghen comen, d'welcke byde staten van Utrecht, om sekere redenen, langen tyt ghenoten waren gheweest, ende dat de sake inden jare 1601 of daeromtrent tot verdrach is gheweest, in voegen, dat sy voor al haer pretensien souden opbrengen de somme van acht dusent guldens, in twee payen, telckens vier duysent, dewelcke in handen vanden secretaris Ledenberch ghestelt soude wesen, ende dat niet bevonden is voor als noch, ende in wat reckeninge van deselve verantwoort wordt.

Gelyck nyet geblecken en is, op wat plaetse verantwoort wordt van alsulcke penningen, als die van Gelrelant by liquidatie van 't houtgelt aen die van Utrecht hebben moeten restitueeren.

Item, Nicolaes Berck in syn leste reckeninge *de anno* 1591 ghebracht heeft de somme van omtrent ses duysent guldens, by hem aen Nicolaes van Suylen ende anderen betaelt, sonder dat eenige specificatie daervan op de reckeninge overghelevert is, ofte oock, dat de auditeurs vande rekeninghen gebleecken is, aen wien de penningen verstreckt syn.

Item, wat vacatien dat Drillenborch, rentmeester van Ste Pauwels, aen syn selfs handen inden jare 1601 betaelt heeft, bedragende ter somme van negen hondert drie en vyftich gl. XII st., vermogens ordonnantie vanden XIX. Novemb. 1601.

Item, van die selfde saken de somme van hondert twee ende dertich gl. 8 st.

Ende noch uyt sake als boven twee hondert vyff gl.

Item, noch seven ende veertich gl. ende noch bovendien twee hondert vier gl.

Weesende alle vacatien ende oncosten, beloopende ter seer groote somme in een cleyne ontfang, wel weerdich om meerder ondersouck daervan te mogen doen.

Ende alsoe 't gene hiervorens is aengeraect, mitsgaders menichfuldige andere saken niet perfectelick en connen worden gededuceert, sonder de visitatie van alle de reckeningen mette verificatien vandien, onder de staten berustende, soo wordt mits desen versocht, dat de reckeningen ons onder behoorlycke *recepisse* ter handen ghestelt worden, met vry acces tot de verificatien vandien, sonder 't welcke onmogelick is pertinentelyck van alles bethoon te doen, sonderlinge in een soo corten ende precisen tyt, die tot soo een grooten werck emmers nyet suffisant en is, alsoo men oversien soude moeten wel veertich jaerlicxe reekeninghen, maekende voor den tyt van twee ende twintich jaeren, t'samen acht hondert ende tachtich reckeningen. In *margine* stont geapostilleert aldus: Het dubbel van desen is byden heere Dirck Canther ende Hendrick van Helsdingen geexhibeert inden rade vande state, tegenwoordich vergadert, den XIX. May 1610, ende was onderteeckent:

CHR. HUYGENS.

De Ed. heren Raden van State, aen de Ed. Mog. heren Staten 's lants van Utrecht, 5 July.

Edele, erentfeste, hoochgeleerde, eersame, wyse, discrete, besondere goede vrunden. Ten antwoordt van UE. schryvens vanden XXIX. deses, belangende die instantie, die byden ritmeester vander Waele gedaen wordt, om te hebben eene *nieuwe vane*, sullen UE. verstaen, dat de ordre van 't landt, die dienaengaende ordinaerlyk altyt is gebruyckt geweest, dat in 't oprichten van eenige nieuwe compagnien peerden, een ritmeester alsdan voor die reyse alleenlyck van 's lants wegen wordt gegeven vyff ende seventich guldens, tot ene vane oft cornetten ende een trompet-vane; sonder dat daer nae aende selven ritmeesters ofte syne suc-

cesseurs daertoe yet meer van 's landts wegen gegeven wordt, welcke ordre daerom alsnoch niet en mach te buyten gegaen worden. Hier medo UE. Edele, den Almogenden bevelende.

In 's Gravenhage, den x. July 1610. *Onder stont:* JONGESTALL, V[t]. *Noch leger:* UE. goede vrunden, die raden van state der vereenichde Nederlanden.

Ter ordonnantie vande selve, *was geteykent:* CHR. HUYGENS.

Opschr.: Edelen, erentfesten *etc.* staten 's lants van Utrecht ofte haer gedeputeerden.

De Gouverneur der stad, J. Ogle, aan de Ed. Mog. heeren Staten van Utrecht, 9 Aug.

Edele, vermogende, wyse, voorsienige ende zeer discrete heeren.

Myn heeren, wy hebben eenigen tyt geleden op 't aengeven vanden gewaldigen Joriaen Baecke, by seeckere onze acte verhaelt, hoe nodich dat wy dienen voorsien van een gerichtsbode, terwylen 't garnisoen binnen der stadt Utrecht tegenwoordich zwaer is, waerduer ons dagelicx veele ende zware besongens zyn voorvallende, d'welcke nyet bequaemelick zonder behoirlicken dienst van een gerichtsbode en connen worden geexploicteert, als denwelcken alle resolutien onder den volcke van oorloge, alhier in garnisoen synde, publiceert, die vanden crychsraede ten bevele vanden heere gouverneur tegens zekere uere verdaecht, ende voorts alles exploicteert, wat, zoe binnen als inden gestichte van Utrecht, van wegen den gouverneur ende die vanden crychsraede te doen valt, tot welcken eynde ons byden gewaldigen genomineert was de persoon van Adriaen van Rodenborch, denwelcken alrede eenigen tyt lang in onzen dienst geweest zynde, wy hem bequaem vynden, om den voorsz. dienst als gerichtsbode waer te nemen, ende zoe hy mitsdyen tot 't bedienen van 't selve ampte geerne nae behooren waere geauctoriseert onder zeeckere belooninge tot discretie van UE., ende dat hy ons verclaert daertoe nyet wel te connen geraecken, zonder UE. Mog. voorschryven aen de Groot Mog. heeren staten generael ofte den heeren raden van state, d'welcke wy verhoopen, dat UE. Mog. heeren hem geerne zullen mededeylen, opdat deur middel vandyen de militaire discipline in alle zyne leden volcomentlick mach worden bedient ende naer richtsbehoiren gemaintineert, soe en hebben wy nyet cunnen naelaeten desen aen UE. te depesseren ende daerby ten gesinne vanden voornoemden Rodenborch te versoucken, dat UE. Mog. gelieve denselven gratieuselyck te verleenen UE. Mog. favorabile voorschryvens aen de Groot Mog. heeren staten generael ofte de oock Mog. heeren raiden van state der vereenichde Nederlanden, ten eynde hy tot voorsz. ampte mach worden gecommitteert, geëedt ende geauthoriseert naer behoiren, waeraen ons vruntscap ende de justitie militaire vorderinghe geschieden zal, 't welcke wy geerne dienstelick willen erkennen, kenne Godt die U Edele, vermogende, wyze, voorsieninge ende zeer discrete heeren, wil nemen in zyn Goddelycke protectie. Actum Utrecht, den IX. Augusty 1610, oude styl. JH. OGLE.

Ter ordonnantie vanden gouverneur ende crychsraede voornoemt,

L. VAN LEEUWEN, *Gerechtssecret.*

Opschr.: Edele, vermogende, wyze, voorsienige ende zeer discrete heeren, myne gebiedende heeren staten vanden lande van Utrecht ofte haer E. gedeputeerden.

Cort bericht, wederleggende de calumnien, daermede de wettige overicheyt vanden lande van Utrecht by secker gedruckt fameus libell t'onrecht beschuldigd ende grotelicx geinjurieert wordt.

Alhoewel de staten vanden lande van Utrecht, die stadt, steden ende platte landen van dien, tot noch toe hebben geregiert, nae haer respective privilegien, ordonnantien, wetten, gerechticheden ende andere 's lants tractaten, sonder daerinne enyghe infractie gedaen ofte gedoocht te hebben, waer deur oock de stadt Utrecht in fleur ende prosperiteyt sedert eenige jaeren herwaerts merckelyck heeft toegenomen ende noch dagelicx voor date van dese commotie meer toenemende ende florerende was, ende dat mitsdien niemant oorsaecke en was gegeven, ofte oock toe en stonde, jegens die welstandt, prosperiteyt ende goede ordre van deselve regieringe, ietwes te machineren, nademael nochtans eenige oproerige, twistgierige ende ongeruste geesten, nu in Januario lestleden gelust heeft, de gemeene ruste te perturbeeren ende gesocht hebben die regieringe vanden lande in disordre ende confusie te stellen, omme deur middel vandien de staet vanden lande by hun gerenverseert ende heur quaet voornemen jegens den welstant van deselve lande te wege gebracht te mogen werden, tot ..... sy oock de gemeente der stadt Utrecht onder een dekmantel van verre gesochte ende ydele pretexten soo verre hebben geabuseert, dat deselve gemeente hun inde wapenen begeven ende de magistraet aldaer wettelicke genomineert ende met advis vande staten by Syne Excellencie geconfirmeert, syn gedwongen hare beroupinge buyten tyts te verlaten, ende hem hebben onderstaen contrarie die ordre opte gemaeckte ende besworene handelinge inde naeste twyntich jaeren gebruyckt, op haer eygen authoriteyt, in die magistraet in te voeren soodanige persoonen, die sy vermeynden tot vervorderinge ende uytvoeringe van haere factie bequaeme instrumenten te wesen ende instantelyck deur haer gecommitteerden daerop aengehouden, dat d'selve by Syne Excell. geapprobeert soude werden, waerinne by Syne Excell., met goetbevynden vande heeren staten generael, omme meerder swaericheyts ende inconvenienten te vermyden, doch nyet sonder grote difficulteyt, by provisie, voor de reyse, ende sonder (consequentie) belieft wesende, onder belofte, gedaen byde personen, die sulcx vorderden dat daerdeur alles geslist ende in ruste gestelt soude worden, hebben d'selve seditieuse geesten de gemeente soo verre geinstigeert, dat sy vuyten wapenen niet en hebben willen scheyden, voor ende alleer de middelen van 't huysgelt ende 't gemael, tot des lants notelycke defentie ende betalinge vanden volcke van oirloghe behoorlyck ingewillicht ende gedestineert, waeren afgestelt, omme alsoo onder een specieus pretext van afsettinge van schattingen, de gemeente tot haer te trecken ende deur middel vandien haer voornemen te volbrengen, tot welcken einde sy de personen van 't collegie vande staten niet alleenlyck gesocht hebben met erdichte injurien ende enorme calumnien te bewerpen, ende voor een yeder te denigreren, maer hebben oock d'selve openbare fortse aengedaen ende met dreygementen op haer persoonen, ende comminatie van plonderinge van haer huysen ende goederen, sulcx bejegent, dat d'selve genootsaeckt syn geweest de stadt Utrecht te verlaten ende haer daer buyten te onthouden, ende alsoe deselvige oproerige menschen, omme haer aengegrepen factien een coleur ende schyn te geven, ende omme de goede ondersaten vanden lande van Utrecht ende vande andere provincien te misleyden, alomme hebben doen divulgeeren ende verstrooyen seecker gedruckt *Vertooch*, by 't welcke sy de feytelycke attentaten jegens haer wettige overheyt aengevangen, met versierde ende onwaerachtige uitsteeckselen poogen te excuseren, soo dient tot wederlegging vandien

geconsidereert te werden, 't geene hiernae volcht: eerst, wat aengaet 't poinct van't verkiesen vande magistraet, in 't begin van 't selve *Vertooch* geroert, is te aenmercken, dat in 't creëeren vandien, werdt achtervolgt d'ordonnantie der stadt Utrecht, mitsgaders den contracte met Syne Excell. inden jaere 1590 opgerecht, vermeldende, dat tot oprechtinge ende vernieuwinge vande nieuwe magistraet alle jaer by d'oude magistraet genomineert sullen worden veertich personen, omme uyt alle deselve, tachtich in getale wesende, veertich tot de nieuwe magistraet, met advyse vande staten by Syne Excell. gestelt ende geapprobeert te werden, welcke forme van nominatie, creatie ende approbatie tot noch toe onverbreeckelycke geobserveert ende oock in reguard vande laetste oude magistraet is onderhouden geweest, sulcx dat die twee staten vande geeligeerden ende ridderschappe qualicke werde gecauseert, dat sy dienaengaende iets t'onrechte geusurpeert souden hebben, maer reguleeren hun daerinne nae de ordonnantie ende contracte hier voren aengetogen bevesticht synde, mette continuele observantie tot noch toe uniformelick daerop gevolcht, sonder dat sy eenige redenen hebben te doleren, dat den eersten borgermeester soude syn geweest een riddermatich persoon, soo niet bevonden sal worden, dat iemant riddermatich synde, vande bedieninge van't borgermeesters ampt der stadt Utrecht soude wesen uytgesloten, ofte dat eenige burgermeester riddermatich geweest synde, de stadt in eenige haere privilegien ofte gerechticheiden vercort, ofte daerinne eenich inbreuck gedaen soude hebben, maer blyct ter contrarie, dat t'allen tyden, als een riddermatige de stadt Utrecht als borgermeester heeft gedient, deselve stadt merckelyck gebeneficieert is geweest, gelyck noch onlancx gebleecken is byde verdiepingen van de verstopte rivieren ende accommodatie van wegen, sonder welck behulp de stadt apparent was te vergaen, daer nu ter contrarie deselve seer verbetert is ende toegenomen heeft, gelyck dat geblecken is byde rysinge van huysen in huyr ende coop, de residentie van verscheyde familien, die uyt diversche provintien hun tot Utrecht nedergeslagen hebben ende noch meerder hun binnen deselve stadt begeven ende hare woonplaetse aldaer gehouden souden hebben, ten ware dese commotie binnen d'selve stadt hadde ontstaen; ende omme den coopman ende neeringen binnen de stadt Utrecht te meer te locken ende te favoriseeren, hebben de voorn. staten de tollen van Utrecht doen bedienen by collectie, die anders plach te werden verpacht, alleenlyck omme te beletten de vexatien, die de pachters den coopluyden plagen aen te doen, door alle welke accommodatie ende andere gunsten, byde voorn. staten de stadt Utrecht bewesen, deselve stadt in neeringen ende welvaeren soo heeft toegenomen, dat vande meeste neeringen, coopmanschappen, ambachten ende hantwercken, corts voor dese oproerte, de helfte meer winckels gevonden werden, dan daer voor twintich jaeren te vynden waeren. Beneffens alle dese tytelycke weldaeden, hebben die staten met eene seer christelycke yver ende neersticheyt gevordert ende gehanthaeft de voortplantinge van Godts Heylige Woordt ende der Christelyke gereformeerde religie, sulcx dat men de kercke Christi onder haer regieringe inde stadt, steden ende landen van Utrecht, niet alleene en heeft gesien toenemen in ruste, vrede ende eenicheyt, maer oock in getale van godtvruchtige leeraers ende lidtmaten. Van gelycke syn de voorn. onrustige geesten t'onrecht querulleerende, dat inde magistraet mede gestelt souden syn mogen geweest sommige personen, die inden eedt vande staten ende eenige officien bedienende waeren, gemerkt soodanige persoonen van 't fungeeren vande magistraet, noch by eenige privilegien, noch byde ordonnantie der stadt Utrecht geexcludeert, noch tot den bedieninge vandien geinhabiliteert en werden, sulcx dat in dien reguart niet en can werden geseyt, in 't creëeren vande magistraet yet gedaen te wesen, dat tot verminderinge vande qualiteyt van 't lidt der stadt Utrecht soude mogen strecken, veel min dat d'selve in eenige schade geraeckt ende in aensien vande geestelicke goederen, aldaer synde, totte generaliteyt meerder soude hebben moeten geven; maer ter contrarie is waer-

achtich, dat de stadt Utrecht, tot onderhoudt vande predicanten ende schole, eenige duysende jaerlicx uytte geestelyke goederen is genietende, dat sy oock daer en boven een merckelicke capitael van deselve geestelicheyt ontfangen ende tharen oirbaer geemployeert, sonder in reguart vandien yetwes totte generaliteyt meerder te contribueeren, als haer quote is bedragende, in der voegen, dat die contrarie uytsteeckeselen ofte sonder kennisse van saecken ofte met groote calumnie uytgestrooyt werden, als oock die ridderschappe t'onrecht wert geeauseert, dat d'selve de neeringen uytte stadt getogen ende op 't platte landt gebragt soude hebben, deurdien een ider is gebleken, dat sedert eenige jaeren herwaerts die coopmanschappen ende neeringen in de stadt Utrecht meerder syn geaccresceert, als oyt voor date vandien, gelyck hier voren geseyt is, ende betreffende die erdichte ende opgeworpen uytsteeckselen by 't selve vertooch impudentelyk voortgestelt, van dat de staten die vande stadt van haere privilegien berooft, die middelen ten oorloge gedestineert, onnuttelyck ende tot haer eygen proffyt gedispendeert, die justitie onder de voet getreden ende andere mishandelingen aldaer geroert, geperpetreert souden hebben; wordt alle 't selve van openbaer calumnie achterhaelt, als men considereert dat d'voorn. seditieuse geesten niet en hebben weeten te specificeren eenige privilegien ofte gerechticheyden, daerinne byden staten die minste inbreuck gedaen soude wesen. Dat ter contrarie allomme is gebleecken, dat de staten de privilegien ende gerechticheyden vande provincie, soo in 't generael als particulier geconserveert ende daerinne d'ondersaten vandien gemainteneert hebben, dat sy de middelen van oorloghe tot fournissement van haer quote ende dienste vanden lande behoorlyck gedispenseert, ende de reckeningen van deselve middelen jaerlycx ten overstaen vande personen, daertoe geauthoriseert, hebben doen horen ende sluyten, ende des gemeene lands penningen sulcx hebben gemanieert, dat sy dienaengaende hun aen 't rapport vande Ho. Mog. heeren staten generael ende aen allen dengenen, die aen 't lant ten achteren syn geweest, seer geerne syn gedragende, gelyck sy oock de justitie sulcx gedirigeert ende gemainctineert hebben, dat allen de goeden ende liefhebbers vande gerechticheyt daerinne contentement ende goet genoegen gehadt hebben, ende in 't vergeven van ampten ende officien allomme op de qualificatien vande personen behoorlyck reguart genomen, oock in 't verhandelen vande saecken vanden lande sich sulcx hebben gecomporteert, dat noch de voorn. seditieuse geesten noch iemant anders die minste oirsaecke en cunnen hebben, omme de staten soo onredelyck te beschuldigen; dan is uyt het voorstel vande calumnien byde voorn. geesten in 't generael ende in 't wilt opgeworpen, lichtelyck af te meten, dat sy deur haren seditieusen geest ende oproerich voornemen gedreven werden, alles jegens haer ou' te enomeeren, wat haer in den sinne compt, insisteerende daerinne de voetstappen van alle de perturbateurs vande gemeene ruste, ende anders niet trachtende, dan met soodanige valsche denigratien, de gemeente jegens d'overheyt op te ritsen ende deselve *odieus* te maken, omme daer onder haer aengegrepen seditie ende factie te foveeren, daervan sy te meer worden achterhaelt, deurdien dat de oude magistraet geadverteert synde, van quaede geruchten onder de gemeente gestroyt, deselve gemeente deur de burgerhopluyden doen voorhouden hebben, dat sy haere beswaernisse *specifice* by geschrifte stellen ende overleveren souden, omme, indien bevonden werde de stadt ofte gemeente in eenige poincten beswaert ofte vercort te wesen, daerinne geremedieert ende deselve contentement gegeven te worden nae behoren, edoch deselve geesten metter daet bethonende haer oproerich dessein ende voornemen, hebben de gemeente daer toe gebracht, dat deselve alvoren eenige remonstrantien, 't zy schriftelyck ofte mondeling aen de staten ofte magistraet gedaen te hebben, haer datelyck inde wapenen begeven, de wettige magistraet gedwongen haer ampt te verlaten, andere nieuwe creaturen van haeren sinne met wapenen in de plaetse gestelt, ende aen deselve al by wegen van feyten continueerende, overgelevert zekere remon-

strantie, by dewelcke sy om de regeringe vande geheele lantschappe te renverseeren, ende haer aengeheven factie uyt te voeren, onder andere de gemeente instigeerden, omme te willen hebben veranderinge vande twee staten vanden lande, alsse de geeligeerden ende ridderschappe, daer jegens byde staten, omme de gemeente satisfactie te doen, schriftelyck was verthoont, dat soo veel aengaet den staet vande geeligeerden, daer inne werde geobserveert 't verdrach, byden lantraet met advys van Syne pr. Excell. ho. me. inden jaere 1582 gemaeckt ende byde stadt Utrecht aengenomen, ende byden ridderschappe insgel. geavoyeert, by welck contract was gedisponeert, dat de magistraet derselver stadt nomineeren sal eenige personen vande vyf collegien ende deselve presenteeren de ridderschappen ende steden, omme uyt de gepresenteerde personen eenige ofte alle de genomineerden byde ridderschappe ende steden geeligeert ende by Syne Excell. geapprobeert te werden, welcke personen alsoo genomineert, geeligeert ende geapprobeert synde, representeeren den eersten staet vanden lande van Utrecht, ende alsoo de jegenwoordige geeligeerden in conformité van 't voorsz. verdrach byde magistraet genomineert, wesende personen vande gereformeerde religie, byde staten geeligeert ende by Syne Excell. geapprobeert syn, ende mitsdien hebbende gelycke macht ende authoriteyt, als de andere twee staten van denselven lande, dat het daerom directelyck soude stryden jegens recht ende redenen, ende oock jegens de continueele observantie, tot noch toe gebruyckt, dat de magistraet alsnu eenen anderen ende nieuwen voet nopende den staet vande geeligeerden soude willen invoeren, ofte dat deselve magistraet representeerende een vyfde lith vanden derden staet soude willen pretendeeren de macht te hebben, omme deselve nae haeren appetite te mogen revoceren, merckelick soo die vande magistraet onder pretext van deselve revocatie, nae haer fantasye te doen, illusoir soude maecken ende dissolveeren, de electie ende approbatie, byde andere twee staten ende Syne Excell., in regard vande personen vande geeligeerde gedaen ende consequentelyck alleen soude hebben de dispositie over den eersten staet, 't welck oversulcx als wesende nieuwicheyt ende contrarieerende des gemeenen landts tractaten byden staten met goede redenen gecontradiceert is geweest, ende wat belangt den staet vande ridderschap, is by deselve insgelycx voorgedragen, dat die vande magistraet niet en competeert den staet ofte augmentatie vande ridderschappe, hun te intromitteren ofte designatie te doen, welcke riddermatige personen men sal hebben te beschryven ofte nyet, gemerckt die vande ridderschap vrystaet ende in langwylige possessie syn geweest, tot augmentatie van haer staet, soo wanneer sulcx nodich wert bevonden, selfs eenige riddermatige persoonen, wesende vande gereformeerde religie, te nomineeren, ende den staten te presenteeren, sonder die vande magistraet ofte eenige andere leden, ten respecte van deselve nominatie oyt geagnosceert ofte erkent te hebben, ende betreffende 't poinct van 't recolement vande reeckeningen, is byden staten geseyt, dat alle de reeckeningen tot den jaere 1609 incluys, wettelicken en nae behoren syn gehoort ende gesloten, alsse de grote reckeningen ende van importantien synde, ten overstaen van drie uytte geeligeerden, drie uytte ridderschappe ende de borgermeesters van alle die vyf steden, ende die cleyne reckeningen, ten overstaen van eenen uyt elcken staet, dat niemant sulcx competeerende, daer van visie en wert geweygert, ende dat noyt en is gebleeken, daerinne eenich erreur ofte mishandelinge gecommitteert te wesen, sulcx dat het versoeck van 't recolement vandien sonder redenen ofte fundament wort opgeworpen, behalven dat het directelyck was strydende jegens de goede ordre ende authoriteyt vande regieringe, ende oock is van quaeder consequentie voor allen princen ende republycquen, dat de gemeente 't recolement vande reckeningen byde hoghe overicheyt eens wettelick gehoort ende gesloten, haer pogen te onderwynden, ende doch ten eynde eenen yeder conde verstaen, daerinne niets anders als oprechtelyck gehandelt te wesen, hebben de staten verclaert te mogen lyden, dat d'selve

reckeningen werde gestelt in handen vande Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ofte raet van state, omme die by haer Ho. Mog. gevisiteert te werden, ende alhoewel daer mede de pretensieu vande magistraet ende gemeente cesseerende waren, dat oock die geeligeerden, ridderschap ende gedeputeerden vande vier steden 's lants van Utrecht by Syne Excell. binnen Woerden beschreven synde, haer hadden laten bewegen alle de questieuse poincten byde magistraet ende gemeente, nae het aenvangen vande voorsz. oproerte gemoveert aen de vergaderinge vande heeren ambassadeurs vande Co. M^{t}. van Vranckryck ende van Groot Brittaignen, de Ho. Mog. heeren staten generael, Syne Excell. ende raden van state, aldaer om dese saecks wille gecomen ende vergadert te submitteeren, omme by deselve vergaderinge promptelyck gedecideert ende afgedaen te mogen werden, dat nochtans de magistraet ende gemeente tot deselve submissie, niettegenstaende verscheyde vermaningen, soo mondelinge als schriftelycke byde Ho. Mog. heeren staten generael gedaen, tot noch toe mede deur instigatie vande voorsz. oproerigen, niet en hebben willen verstaen, violeerende met soodanige refuys, die naeder Unie ende fundamentale regieringe der vereenichde provincien soeckende deur middel vandien, tot ondienst vanden lande hare factie ende quaet voornemen te executeren, alle 't welcke byde Ho. Mog. heeren staten generael, beneffens de heeren ambassadeurs, Syne Excell. ende raedt van state overwegen, ende in deliberatie geleyt synde, is by deselve geresolveert, deselve feytelycke proceduren ende machinatien met autoriteyt te doen repareren ende rechten, ende die wettich regieringe te mainctineren, daeruyt dan by alle vromen lichtelyck gespoort ende verstaen can werden, dat de staten van Utrecht hun in alle gevoechlicheyt ende redelicheyt hebben laten vinden, omme alle extremiteyten, daervan sy absorveren te voorcomen, ende dat ter contrarie die voorn. magistraet niet alleenlyck de resolutie van Ho. Mog. heeren staten generael nyet en hebben willen pareren, maer by wegen van feyten getracht hebben de naerder Unie ende andere 's landts tractaten, daerop de regieringe der vereenichde Nederlanden gebouwt ende deur Goots genade assistentie vande hoogstgemelde Coningen ende goede debvoiren vande respective provincien, jegens alle gewelt, meneen ende machinatien haerder vyanden ende quaetwilligen beschermt, ende tot een seer loffelyck tractaet gebracht synde, te nyet te doen ende crachteloos te maecken, protesteerende daeromme dat de staten niet en hebben veroorsaeckt de onheylen, swarigheyden, costen ende inconvenienten, die uyt de voorsz. commotie ende onbehoorlycke proceduren alrede ontstaen syn ende noch vorder sullen mogen ontstaen. Verhopende niettemin, dat Godt almachtich eene goede uytcompste deser saecke tot syns h. naems eere, ruste, vrede ende welvaert vanden lande verleenen sal.

Extracta uit Francisci Dusseldorpii *MSS. Annales rerum Belgicarum*, aangaande de alteratie binnen Utrecht, in 1610.

Statim quasi pro strena hujus anni Catholicis Trajectensibus fuit denunciatio facta a magistratu ad omnia monasteria, ut nomina personarum professarum ederent, quae res indubitate tendebat ad separationem eorundem monasteriorum, penes quae ibi praecipuum catholicae religionis exercitium, consistebat eo, quod ex civibus fere nulli, ex Hollandis ibidem degentibus pauci admodum aedes suas ad peragendos conventus praebere vellent. Alia strena missa est a magistratu ibidem ad suos concionatores singulis enim ultra stipendium 1000 florenorum centenos numerari jusserunt.

In festo S. Agnetis mane, tota civitas Trajectensis in armis fuit contra magistratus, quos tanquam depeculatores publicos functa sua abire fecerunt, creatis novis consulibus Theodoro Lamberti Cantero et Henrico Helsdingio, cum quibus et novum magistratum constituerunt, paucis admodum ex veteri retentis. Hunc tumultum nonnulli Catholicorum utilem futurum putabant, sed egregie decepti sunt. Ut enim postea apparuit, conjuratio fuit eorum, qui rigidiores calumistae consistoriantes vocabantur, qui nihil, nisi Mauritium principem facere et Catholicam religionem funditus extirpare nitebantur. Mauritius creationem novorum consulum ratam habet, et, paucis diebus elapsis, ipse Ultrajectum aduolat, ubi aliquamdiu egit, sub praetextu, ut cives ad concordiam redigeret, revera autem, plurima novorum consulum familiaritate utebatur.

Deliberarant conjurati non solum magistratum civitatis deponere, sed etiam ordines provinciae exturbare, verum, impediente Cantero, mitius actum, nihilominus magna invidia deflagrabat Gerardus (!) Ledenbergius, ordinum Trajectensium proto-secretarius, qui ex humili conditione ad magnas divitias emerserat, et totum ordinum conventum tanquam hominum stupidorum plane regebat. Fuerat is in juventute sua minister monachorum in abbatia S. Mariae Weerdensi prope Bommelam in Batavia, unde fugatis monachis, postmodum Trajecti apud Joannitas famulum cellerarii egerat, postea vero, Florentio Thinnio syndico Trajectensi adhaeserat, a quo commendatus secretarius ab ordinibus fuerat electus, quo in statu infinitam pecuniam collegerat, palatiumque magnificum ex adverso coemeterii S. Joannis aedificarat, quod in homine sordido magnum tumultum et varia obloquia inter cives faciebat. Plerique enim erant, qui non tantum ipsum olim noverant, sed etiam patrem ejus, qui hortulanum egerat.

Divulgabant novi consules in justificatum sui tumultus magnum articulorum agmen, quibus, adhibitis legitimis probatis, detegebant furta illorum, qui civitatem et ditionem Trajectensem rexerant, praesertim Ledenbergii, Verstegii subsecretarii et aliorum, qui uno die plurimas diurnas pensiones receperant, cum tamen (saltem naturaliter sic dicebant) uno loco tantum esse possent. Arguebant eos, adjecto die et consule, quod interdixerant receptoribus bonorum ecclesiasticorum magnam summam pecuniae rationibus inferre, quam ipsi inter se diviserant; item, quod receptoribus publicorum bonorum magnas pensiones assignarent, quarum tamen non nisi dimidium ipsis cedebat, dimidium vero occulta manu Ledenbergio solvere tenebantur. Qui insuper in singula signa militaria pro habendo stipendio aliquot Rosatos menstruos recipiebat et nefanda alia, quae tamen non nisi experimentum eorum, quae probare poterant, inscribebant.

In fine Januarii ad publicum campanae sonum antiquus magistratus, qui urbe cesserat, vocatus est, ad causam dicendam, praestito salvo conductu;

(*Post pauca alia*).

Interim Hagae Comitis ingens fiebat apparatus ad obsidendum Trajectenses, sparso tamen rumore, quod miles colligebatur, iturus in Cliviam subsidio Brandenburgensi contra Leopoldum. Verumtamen Trajectenses nequaquam latebat se peti. Unde plurimi ex ditioribus, praemissis clam bonis in vicina municipia diffugerant. Erat tum temporis Trajecti in domo Teutonica Mauritius, quem dimittere a se nolebant Trajectenses, nisi praestito juramento, quod ad certum diem rediret, quod juramentum non solum consulibus praestare coactus est, sed etiam ex infima plebe nonnulli ad manum sibi promitti voluerunt, aliter portas aperire renuebant.

Die 21 Martii, Henricus et Ernestus Nassovii cum sex millibus peditum occupant villam suburbanam *Jutfaes* dictam. Adduxerunt magnum tormentorum et pulveris apparatum et Ultrajectum obsidere incipiunt. Mauritius Hagae manserat, et se infirmum causabatur.

Die 22 Martii, Trajectenses cum jam obsideri se viderent, juramentum fidelitatis a civibus et incolis suis exigunt.

Die 23 Martii, cum Monfortium discederem, praesidiarii Angli civitate pelluntur a Trajectensibus, veritis, ne cum obsidentibus sentirent.

Die 25 Martii, Ernestus Nassovius cum aliquot militum manipulis castra figit in ruinis monasterii Outwycensis.

Fuit haec obsidio decreta, communi generalium ordinum consensu, qui eo tempore, quo inducias cum archiduce fecerant, de sublevandis inter se necessitatibus invicem receperant. Unde cum nullus esset, qui se pro pace firmanda interponeret, in arctium valde deducebantur res Trajectensium, ita, ut tam privatim, quam etiam in domo civica magistratus congregatus serio tractarit de civitate tradenda in potestatem archiducis, donec 26 Martii adveniunt Amsterdamenses consules, ut pacem conficerent; ipsi enim Amsterodamenses inter caeteras Hollandiae civitates praepotentes, sed juniores, et sic minores suffragiis omnibus modis satagebant, undique amicos colligere, quo primatum inter Hollandos sibi parerent, quod avide quaerebant.

Interea, dum hi de pace agerent, Trajectenses omnes gnaviter in restaurandis moenibus laborant, mirum visu, quod unius diei spatio circum totam civitatem loricam supra moenia aggesta terra efficerent. Demum 28 Martii de pace convenit, ut magistratus recenter creatus usque ad festum S^ti Victoris, quo semper novus magistratus creari solet, continuetur, ratis arbitris Hollandis excutiantur, statimque 10 signa peditum cum gubernatore Ernesto civitatem ingrediuntur. 30 Martii tria signa militum occupant domum publicam et portarum custodias, quas hactenus mixti civibus fecerant, soli obire incipiunt; sed et consules licet primo jugarent, tandem coguntur etiam claves portarum Ernesto tradere. 28 Aprilis Henricus Nassovius amplissimo equitatu portas urbis obsidet, Ernestus vero in curiam irruit et magistratum officio discedere jubet, veteremque in integrum restituit magno murmure civium, qui Albanum prae ordinibus mitem virum fuisse dicerent, utpote qui pacta servarat, quae ordines nulla de causa violabant. 23 Aprilis R^mus Dns Sasboldus ex Brabantia rediens ad aedes meas venerat, sed commode 27 sequente Arnhemium profectus, ante exortas novas turbas discesserat. Eodem die, quo magistratus dimittitur, etiam capitanei civium exauthorantur concionatores aperte pro suggesto declamant se hujus facti conscios fuisse, unde tantum in ipsos odium conceptum, ut vix tertia pars haereticorum vellet adire conciones eorum.

Eodem die promulgatur ἀμνηστία ordinibus generalibus de fenestra despicientibus. — 3 May publicatur Trajecti, liberum esse cuivis contra ordines et magistratus de peculatu opponere et accusare, unde Brakelius, Canterus et Helsdingus accusatores se manifestant, negotium coram ordinibus generalibus ventilatum, donec 22 May publice denunciatur ordines a peculatu immunes et oppositiones per accusatores factas calumnias esse, et seditionem spectare atque ipsis et aliis omnibus silentium ea de re imponitur sub poena corporali, nomine ordinum generalium. Quoniam vero invicem se vexabant heretici, liberius agebant catholici; quapropter 24 May renovatur contra eos edictum, et arbitraria poena in sacerdotes decernitur. 20 Junii Trajecti incepit vicatim exigi juramentum fidelitatis ab omnibus incolis; jurabant autem ordinibus et magistratui tanquam suis legitimis superioribus obedientiam. Multi sacerdotes praestiterunt. Ego ter vocatus, venire nolui, et nihil molestiae sensi.

Octobris 10 Ultrajecti magistratus interdicit monialibus, ne quas deinde virgines ad professionem faciendam admittant, et jam professarum nomina intra mensem edant, quod et factum est. Conceperat Trajectensis populus ex praeterita seditione magnum odium contra haereticos concionatores, ita, ut nec ipsi haeretici conciones adirent; missus est itaque Hagam Comitis Folcardus Both, exconsul, ut Joannem Wtenbogaert, magni inter ipsos nominis, pro concionatore adducat, et populus, hoc saltem concionante, frequentaret synagogam.

Initio Decembris haeretici consistoriantes, magistratu ab ordinibus Trajecti deturbati cum pro hereticorum inquietudine nova semper meditarentur. Deni circiter in vili quadam tabernula prope pontem Bavaricum conveniunt, et juramento taciturnitatis invicem praestito et accepto, redintegrare suam seditionem constituunt. Unus ex his, proditor (sartor is erat) rem ad magistratum defert, alter qui lector synagogae ipsorum in templo S^ti Nicolai erat, negotium aperit Cantero et Helsdingo ignominiose missis consulibus. Illi leviter quidem rem detestabantur, hortantes quiescerent, verum conjurationem ad magistratum non detulerunt, unde magistratus, captis illis conjuratis, etiam utrumque exconsulem, viros sane primarios et haereticos carceri mancipat.

Pauw, uit *Aleppo*, aan Christ. Huygens, 1613.

Myn heer.

Nae dienstelycke gebiedenisse, UE. aengename missive hebbe wel ontfangen. Ick soude voor desen beantwoort hebben, dan was geresolveert personelyck over te comen, omme de Ho. Mo. H. H. staten generael mondelinge rapport te doen, 't geene tot Constantinopel in de saecken vanden heer ambass. gepasseert is. Maer considererende aen de andere syde de inconvenienten, die door myn absentie van hier aen de natie mochten overcomen, hebbe finalyken geresolveert myn herwaerts te transporteren, 't welk oorsake geweest is, dat ick aen UE. niet geschreven en hebbe. Bidde my daerinne voor geëxcuseert te houden. Ick bedancke UE. van harten, voor de geluckwenschinge in myn nu tegenwoordigen staet, daerin myn verhope alsoe te gedragen, dat de Ho. Mo. H. H. staten generael volcomen contentement aen myn persoon hebben sullen, ende UE., die ons huys soo seer geaffectioneert is, met myn lieve ouders, haer daerin sullen verblyden. Hier toe sal ick myn voor oogen stellen, de wyse instructie ende goede exempelen, die UE. my geeft, ende naer vermogen behartigen. Alsdan, myn heer, bemerkende inderdaet de groote gunste ende faveur, die UE. myn vaders huys toedraecht, ende in 't particulier aen myn persoon hebt bewesen, in 't bevorderen totten tegenwoordighen staet, come mits desen UE. myn danckbaer gemoet te betoonen ende ootmoedigen dienst te presenteren, in alle tgene UE. believen sal my te commanderen, daertoe ick willich ende bereyt ben, waermede,

Myn heer, bidde Godt Almachtich UEd. te conserveren in geluckige voorspoet ende een lanck salich leven, met myne hartgrondelyke groetenisse aen UE. ende syn nobele familie.

In Aleppo, den 13 Dec. 1613.

UE. dienstwillige,
PAUW.

Opschr.: Myn here *etc.* Chr. Huygens, secretaris vande E. heren raden van state te 's Gravenhage.

(Naar het origineel).

STAATKUNDIGE BRIEVEN,

UIT 1600 EN VOLGENDE JAREN.

I.

Edele, erentfeste, hoochgeleerde, seer wyse ende voorsienige heeren.

Op gisteren is alhier ter vergadering der heeren staten generael gecompareert den drossaert van Bueren, Steelandt, ende heeft, zoe mondelinge als by brieven van Syne Gen. van Hohenloe, aengedient, als dat 't graefschap van Bueren soude wezen een vry graefschap, sulcx dat indyen d'selve Syne G. gelycke acten, als es d'acte van sequestratie, in questie byden Keyzer toegezonden waeren geweest, hy daertegens zoude hebben geprotesteert, ende dat hy oversulcx die gerechticheyt van 't voorsz. graefschappe begeerende voor te staen ende te conserveeren, mitsgaders t'onderhouden d'verbanden, tusschen den graven van Bueren ende van Culenborch eertyts opgerecht, nyet en conde aennemen d'voorsz. acten, hem toegesonden, maer geconsidereert dat hy is in 's lands dienste, ende in regardt vandyen 't selve landt alle getrouwicheyt begeert te bewysen, dat parthyen 't versouck vande afdoeninge der sequestratie aen hem sullen mogen doen, ende dat hy de wederparthye daerop gehoort, daerover sal disponeren, sulcx men bevinden zoude te behoren, allegerende, dat de capittelen ende thesaurie van Utrecht noch diverse penningen aldaer schuldich soude wezen, zoe van den sevenden penning vande thienden, onderhoudt vande predicanten *etc.*, ende dat hy drossaert weynich daervan zoude hebben ontfangen, daertoe exhiberende zekere certificatie tot Bueren beleydt. Heeft van gelycken verthoont copie van zeekere twee missiven, by Syne G. van Hohenloe aen de staten van Utrecht eertyts overgezonden, beroerende 't different van Honswyck, sonder daer by te vougen die scriptien daer tegens gedaen, ende na diverse allegatien, heeft den voorn. drossaert mede overgeleyt ende gerestitueert die heeren staten acten vande afdoeninge der sequestratie in questie, ende alhoewel de voorn. Steelandt werde geordonneert zyn geproponeerde by gescrifte te stellen, naedemael hy ten zelven daege des avonts ter vergaderinge der heeren staten generael 't selve quam te difficulteeren, ten eynde de voorsz. zaeke met uytvluchten ende inpertinentien nyet en soude werden geinvolveert ende geprolongeert, zoe is by d'voorn. heeren staten generael, tot conservatie vande publieke authoriteyt, goetgevonden ende geresolveert, dat men aen Syne G. van Hohenloe wederomme zoude scriven, als dat haer E. gehoort ende gezien hebbende de remonstrantie ende brieven byden voorn. Steelandt gedaen ende overgebracht, verstaen, dat Syne G. d'voorgaende acten ende scryven vande heeren staten generael zall hebben t'achtervolgen, zonder te verwachten op eenich versouck by parthyen te doen, ende dat men d'selve brieven by eenen expresse wederomme soude depecheeren, 't welck is in effecte ende in somme, 't gene na onze beste memorie op gisteren alhyer inde voorsz. saeke is gepasseert, ende zoe haest wy copie vande

voorsz. stucken sullen hebben becomen, en zullen nyet naelaten d'selve terstont over te seynden. Middelretyt,

Edele, erentfeste, hoochgeleerde, zeer wyse ende voorsienige heeren, bysonder gunstige medebroeders, bidden wy den Heere almachtich uwe E. te conserveeren in voorspoedige regieringe.

Uyt 's Gravenhage, den XXIII. January XVI^c, *stilo novo.*

Uwe E. goede ende dienstwillige medebroeders,

FLORIS HERMALE, GERARDT DE RENESSE, ANTH. VAN KUYCK.

Op een blaadje apart:

Myn heere.

Alhoewel wy met goet fundament wel hadden mogen insisteeren, dat Steelandt zyn geproponeerde by gescrifte hadde te stellen, ende dat men 't geallegeerde wel specifice zoude weeten te debateeren, nochtans omme veele onnodige disputatien te verhouden, hebben de heeren staten generael, ende wy met voorraet ende aendachtelike goetgevonden, d'voorsz. excusatie van Steelandt alleenlike te doen aenteyckenen ende notitie daervan te doen houden ende te vorderen de resolutie in desen genomen.

Opschr.: Edele, erentfeste, hoochgeleerde, vrome ende voorsienige heeren, de heeren gedeputeerden vande staten vanden lande van Utrecht.

Rep^t. XV Jan. 1600. (Naar het origineel).

II.

Mogende, edele, erentfeste, wyse ende seer discrete heeren.

Myn heeren. Den secretaris van hare Ma^t., den heere Cecyll, liet my weeten by zynen brieff, op eerghisteren ten elff ueren in den nacht geschreven, die ick ontfing 's anderen daechs, 't welck was gisteren ten vyff uren inden morgenstondt, hoe dat hare Ma^t. met my eenige saecken wilde communiceeren, ende begeerde, dat ick my met den eersten t'hove soude willen vinden, dienvolgende zoo hebbe ick my eerst byden voorsz. secretaris noch voor den noene gevonden, gemerckt hy oock begeert hadde met my van te vooren te spreecken. Ick quam by hare Ma^t. naerden noene, omtrent ten twee uren, die my heeft geseyt, dat zy haer genouch in haeren zin beroert vond, vreesende, dat misschien eenige quade geesten in uwe E. landen woonende, deeze haere actien in regard vanden vrede in 't quaet souden mogen beduyden, te meer als zy souden verstaen, dat zy zeer eerlyck den gesanten (hier gesonden van d'andere syde) hadde doen ontfaen, ende hoewel 't selve gebruyckelyck by alle princen was, oock dat zy meer geneycht hadde geweest 't zelve te doen doene, gemerckt zy verstaen hadde, dat zylieder oock zeer eerlyck haeren dienaer hadden getracteert, nochtans zyde ontrust te zyne, dat 't selve eenighe verergernissen in uwe E. staet soude mogen causeren, want zy wel wiste dat den viandt ende die hem toegedaen zyn, subtyl waeren, dat zy nochtans dezen wech hadde moeten innegaen, om veel redenen, die zy my seyde meermael verclaert te hebben, insonderheyt om haer gemeente eenich contentement te geven, ende omme de christen princen (die misschien haer te verre hadden gereprocheert) te thoonen, dat zy van geen vrede vervremt en was, indien zy die tot Gods eere, haer welvaert ende vande gemeene christenheyt conde vercryghen, doch indien nyet, soo hoopte zy oock voor henl. gejustificeert te wezen, begeerde daeromme, dat ick alle goede officie aen

uwe E. soude willen continueeren, ten eynde zyl. in deze hare actien niet en souden willen verslaen, nochte eenich achterdenken van haer nemen, want zy voor Godt wederomme zeer hooge verclaerde, dat hare intentie in dese saecke suyver ende sinceer was, ende dat zy om geen zaecke ter werelt en zoude willen yet in prejudicie van uwe E. landen ende affairen met den viandt tracteeren of aengaen, dat zy begeert hadde, dat desen gesante hier soude commen, om, (eer sy haer gesanten ter plaetze vande communicatie soude senden), te verstaene, wat by naeste d'intentie vanden Spaignaert ende d'infante soude wesen, om met haer den peys te tracteeren, dat zy oock geresolveert was, hem hare intentie genouch ten principalen te doen verstaen, ende hoewel zy nochtans wel vreesde, dat hare partie hierin soo opentlyck hem niet en sal willen verclaeren, maer haer sal poogen te trecken ter plaetze vande communicatie, nochtans verhoopte zy wat te vernemen, om haer oock daernaer te beter te prepareeren; seyde dat desen gesante hier alreede vier ofte vyff dagen hadde geweest, dat zy by hem eenige hadde gesonden, ende hoewel hy hem noch gesloten hielt, nochtans hadde genouch vernomen, dat men haer meende te versoucken, tot overleveren vande cautionaire steeden, tot sluyten vande nauwe zee; dat uwe E. schepen nergens naer westen en souden mogen vaeren, tot wederroupen van haere natie, ende in effecte om uwe E. gehelyck te abandonneeren, maer seyde, indien ick vinde, dat zulcx waerachtich is, ende dat desen gesante insisteert sulcx van my te begeeren, zoo meene ick, dat hy met sulck een antwoorde wederomme thuys sal keeren, dat men der sall weeten aff te sprecken, want eer ick eenich punt vandien zoude willen doen, zoe wensche ick my van deser werelt tot noch toe, zoe hebbe ick een princesse van myn woord geweest, die liever wil sterven, dan deze goede luyden (designerende uwe Mo. E.) soe valschelyck te bedriegen, die Spaignaert en zal nimmermeer deze advantage hebben, van sulck een blame op de Coninginne van Engelandt in haere daghen noch daernaer te leggen, zeggende 't zelve (als ick uwe Mo. E. mach versekeren) met sulck een aensien ende gedaente, dat my niet en dunckt, dat mogelyck waere, dat zy haer alsoe soude connen geveynsen. Doch in 't regard van het wederbieden van haer volck, hernam 't zelve punt noch eens, ende seyde, dat het punt was, dat haer meest beswaerde, want aengaende de twee andere, soo wilde zy versekert wezen, dat de viant zoo onbeschaemt niet en zoude zyn, als 't zelve te willen peinsen, maer dat zy geloofde, dat hy op 't derde punct wel soude commen t'insteeren, 't welck, indien zy 't dede, soo soudet apparentelyck (zoo zy zeyde) uwe E. seer discommodeeren, jae discourageren, ende soude schynen, of zy henlieden soude willen verlaten, was daeromme geresolveert by 't zelve punt te blyven, want zy daertoe veel redenen hadde, oock wiste dat de Coningen van Engelant haere voorsaten, insunderheyt met de graven van Hollandt ende Zeeland, alliancen hadden gemaeckt, eer zy geunieert met d'andere provincien waeren. Haere Ma^{t}. handelde dat punt wonderlick lange, al meest een half ure geduerende, ende indien zy niet wonderlyck van 't zelve ongesteld en werd, zoe zoude ick wel derven geloven, dat zy met den Spaignaert ende d'infante eer sal breecken, dan haer engageeren, dat hare natie uwe Mo. E. niet en zullen mogen dienen ende henlieden in alle gunsten ende goede vrundschap assisteeren, seggende oock meermael, dat zy nemmermeer de vrientschap vanden Coning van Spaignien of den arch. ende d'infante en sal begeeren, alse die van uwe E. soude verliesen. In somma, het en waere niet mogelyck te wenschen, haer in beter dispositie ende humeure (naerde gelegentheyt des tyts ende de saecke) te vinden, dan ick haer op gisteren in alle haere woorden ende uyterlycken demonstratien en vond. Ick bidde Godt, dat zy daerinne hoe langer hoe meer wille continueeren, haere conclusie was, dat zy my van tyd tot tyd hadde laeten weeten, wat in deeze zaecke hadde gepasseert, selfs nu wederomme, eer sy dezen gezante hadde willen hooren, zoo hadde zy my dit voorgaende wel willen verclaeren, dat zy oock

begeerde dat ick 't zelve uwe E. soude willen laten weten, ten eynde zy op haer sonden willen betrouwen, want zy de princesse niet en was, die misschien als andere princen soude willen yet beloven of toeseggen, ende daer naer anders doen. Haere Ma[t]. seyde noch, dat, soo wanneer zy desen audiencier gehoort soude hebben, dat ick oock alsdan van haere tydinge soude vernemen, doch vermaende zy my in 't eynde wat van 't gene zy verstaen hadde van uwe E. vlote, ende toonde zeer rauwich daer omme te wesen. Ick vonde oock, dat zy zeer qualyck daervan geadverteert was, want zy verstaen hadde, dat zy wel drie weken in 't eylant van *St. Thome* hadden gebleven, ende dat uwe E. 't selve henlieden by rencharge geboden hadde, oock vermaende van ontallyck meer volck, dan ick naer de waerheyt daervan verstaen hebbe. Hebbe haer oock daerom gepoocht van alles beter t'onderrichten, ende alsoo van haere Ma[t]. oorloff genomen. Desen audiencier zoude van daghe zyn audientie gehadt hebben, maer hebben verstaen, dat men hem ontboden heeft, dat haere Ma[t]. niet en conde te passe commen, sonder dat men hem eenigen anderen dagh heeft laeten weeten; dan ick gisse, dat het op sondaghe naestcommende soude mogen wesen, ende sal hier alsdan effen acht daghen geweest hebben. Hier en is anders niet nieuws. Die grave van Essex blyft altyt ten huyse vanden zeghelbewaerder, daer hy vanden eersten heeft geweest, ende hoewel daer corts eenige goede maeren in zyn regard geloopen hebben, zoo en conde ick nochtans op gister t'hove geen ander vernemen. Hiermede bidde Godt,

Mogende, edele, erentfeste, wyse ende seer discrete heeren, uwe Mo. E. in voorspoedige regieringe lange te willen continneeren.

Uyt Claphem (!), den XXII. February 1599, oude styl.

Onder stont geschreven: Uwe Mo. E. ootmoedich ende onderdanich dienaer,

NOEL DE CARON.

Superscr.: Mogende, edele, erentfeste, wyze ende zeer discrete heeren, myn heeren de staten generael vande vereenichde Nederlantsche provincien.

R[tt] 15 Marty 1600.

In dorso stond door Fl. Hermale, Utrechtsche gecommitteerde ter generaliteit, *geschreven:*

Copie van een brief vanden heere Caron, belangende die genegentheyt van haere Ma[t]. tot onse zaecken *etc.*, oock ten respecte des vredehandel byden vyandt, zoo zeer aengesocht *etc.* In date den XXII. February 1600, *stilo antiquo*, ten tyde de audiencier Vereycken in Engelant was.

III.

Myn heeren.

Alhoewel die van Gelderlandt, ende stadt en landen van Groningen (in absentie vande heeren staten van Overyssel, die nyemant hier ter vergaderinge en hebben) verclaerden, van hun principalen hun consenten over dat loopende jaer 1600 te dragen, noch nyet ontfangen hadden, zoe hebben die andere vier provincien nyet langer willen vertrecken, die hare schriftelick over te geven, waervan copie by dezen gaet, waervan de heeren vanden rade van state mede copie gegeven is, mit versouck haer E. wilden deselve visiteeren ende die defecte vandyen te doen suppleren, of andersints daer inne te doen, als de noot vereyssehende is. UE. moegen ons van haer oordeel mede deelachtich maecken, ende anders doen, gelyck derselver goede geliefte wezende ende te rade achten zullen. Deze voorleden weke zyn hier

diverse gesanten erschenen, ende hebben audientie gehadt, als ierst den heere van Palstercamp, mit noch twee anderen van wegen 't Stift van Munster, den heere Arnold van Boeckhoudt van wegen den heere Churfurst van Coellen, ten respecte vandie van Westphalen ende 't vest van Recklichuysen. Oick zyn ten zelfden tyde mede brieven gecomen vande vorst van Cleeff, Gulyck, vander Marck *etc.*, oock andere in 't particulier vande furstinne, zyne gemaele, alle hem respectivelyck beclaegende over die schaden, gewelden ende alle te zeer exorbitante moetwillicheden by ons crychsvolck in hun lande bedreven, versouckende *etc.*, is een yeder van hem antwoordt by geschrifte gegeven, doch genouch in ene ende gewoonlycke forme. 'T schynt van bedencken te wezen, dat ze zoo allen als op eenen gezetten tyt gecomen zyn, ende dat oock de heere grave van Manderscheit ende den heere Carel Nutzel als Keyz. Mat'. gesanten herwaerts mede (hoewel sonder geobtineerde paspoort) meenden zoe aen Schenckenschans, als tot Nimmegen te passeeren, 't welck heml. byde respective gouverneurs geweygert is geweest. Dan naderhant hebben iterative hier passepoort versocht, 't welck naer verhael van eenige redenen ter materie dienende, is eyntelyck geaccordeert, stellende het comen of achterblyven thaerer belyefte. Maer wy en hebben noch nyemant van heml. vernomen. Ick heb copie van des voorsz. Keyzerl. Mat'. gesanten brieven, waerby zy paspoort versoucken, doen maecken, ende oock van het antwoort daerop gedepecheert. Salse hier by senden, indien se gereet connen wezen voor 't vertreck vanden schipper.

Die van Groningen hebben oock hun gedeputeerden hier, solliciteerende surcheance vande opbouwinge van het casteel . . . . . ., synde noch andere gecommen van stadt ende lande, tsamen versouckende moderatie vande penningen, die haer als achterstal van hun verlopen quote afgeyscht wordt *etc.*, waerop noch geen antwoordt gegeven is.

Wat in ons leger passeert, zullen UE. vanden heere Foeck verstaen hebben, ende zoe den schipper haest, zal ick UE. mits myn dienstelycke gebiedenisse,

Myne heeren, den Almogende bevelen, mit haest.

Inden Hage, desen XVIII. May 1600.

Uwe *etc.* dienstwillige medebroeder,
FLORIS HEERMALE.

Opschr.: Aen myn heeren, de heeren die staten 's landts van Utrecht ofte haer gedeputeerden.

Recepⁿ XIX May 1600.

(Naar het origineel).

IV.

Myn heeren.

By het oversenden vande resolutie, hier genomen, op de lichtinge van het nye crychsvolck, hebben wy UE. d'acceleratie vandyen ten hoochsten gerecommandeert ende insonderheyt gebeden, dat men hier zekerlick geadverteert mocht werden, tegen wat tyt UE. mitten heuren gereedt souden wezen, om dienst te doen, opdat Syne Excell. die zaecke daer nae zoude mogen dirigeren. Nu worden wy van wegen Syne Excell. alle morgen ende avondt daerom aengesprocken, ende weten nyet sekers noch anders, als ons van daer gescreven wordt, t'antwoorden, te weten, dat men alle mogelick debvoir is doende, ende zoe daer geen seker *faeit* op te maecken is, zoe is ons belast UE. aen te schryven, datze die voorsieninge willen doen, dat zoe geringe de voorsz. vendelen of een vandyen mit hondert coppen becleet kan worden, men stracx tot monsteringe ende eede procedeert ende voort gesonden worden, achtervolgende die patenten, UE. overgesonden, ende des nyettemin mit gelycke diligentie tot vorder aenneminge procedeert, ende *fil à fil*, nae hun vendelen geson-

den worden tot het volle getal toe. Wy bidden UE., dat deze zaecke beherticht mach worden, gelyck de yver van Syne Excell. ende het heerlyck voorgenomen exploict meriteert.
UE. zullen believen van gelycken zoe veel penningen byden anderen te brengen, als mogelyck, opdat deur gebreck van ons debvoir soe heerlicken exploict nyet geretardeert en worde. Ende dezen hiertoe dienende, zullen wy UE.,

Myn heeren, den Almogende beveelen ende die voorsz. acceleratie recommandeeren.

Wt 's Gravenhage, desen XI. Juny 1600.

UE. dienstwillige medebroeders,
FLORIS HEERMALE, GHERARDT DE RENESSE.

Opschr.: Aen myn heren, de heren staten 's lants van Utrecht, *etc.*

(Naar het origineel).

V.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. UE. missive vanden 12. heb ic den 13. deses ontfangen ende daer uyt verstaen, dat UE. niet mogelyck noch doenlick en vynden, de besoygne vande staten 's lants van Utrecht tegens den eersten Novembris te decerneren, maer dat UE. goet hebben gevonden, die selvige te doen op den 4. Novembris, *stilo veteri*, 't welcke ick die heeren Gilpyn ende tresaurier du Bie heb aengesegt, synde vande heren raden van state gecommitteert, om haer by UE. op de bescryvinge te laten vynden, ende sullen haer daerna reguleren.

Nieuws en is hier nyet bysonders. Mons[r]. Busenval seyde tydinge te hebben, dat den hartoch van Savoyen veel crysvolcks was lichtende, ende dat den koning van Spanje hem grote assistentie dede van alles, alsoe dattet oorloch hoe langer soe meerder daer is toenemende. Het casteel van Montmelian doet syn Ma[t]. beschieten. Het es een starke plaetse. Ware goet, dat syn Ma[t]. hetselve mochte veroveren, eer den hartoch van Savoyen syn forces byeen crycht. Hiermede, myn heren *etc.*

Inden Hage, desen 15. Oct. 1600.

UE. dienstwillige,
GHERARDT DE RENESSE.

Opschr.: Aen myn heren, de heren staten 's lants van Utrecht, *etc.*

(Naar het origineel).

VI.

Edele, erentfeste, wyse, hoochgeleerde ende seer voorsienige heeren.

Wy en hebben niet cunnen laeten UE. te verwittigen, hoe dat die heeren van Vrieslandt ende Overyssel als noch haere consenten van desen jaere niet innegebrocht en hebben, ende dat daer deur d'openinge vande consenten van d'andere provintien voor als noch opgehouden ende terugge gestelt wordt, 't welck lichtelick een oirsaeck soude cunnen geven van confusie ende nadeel van onsen staet, gelyck oock op eergisteren, wesende den XXIV. deser, *stilo veteri*, den rade van state tot dien eynde gecommitteert, den staten generael heeft doen remonstreren ende vermanen, mede becommert synde ende sorge hebbende, dat deur die langwylige retardementen vande consenten hemluyden langer niet mogelyck en soude wesen die betaelinge vande achterheden vanden voorleden jaere, als oock vande lasten deses begonnen ende jegenwoordigen jaers op te houden ende te vertrecken, ende op alles order te

houden nae behoren, ende als die dienst van 't landt dagelycx was vereysschende, sonderlinge ten regarde vanden ongerepartieerden, dewelcke nu binnen corte dagen wederom drye halve maenden soldye verschenen ende om gecommen sullen wesen, ende dat dese swaricheyt al soude commen te cesseeren hebben, soe den staet van oorloge byde provintien belieft ende aengenomen waeren geweest, daer nu geen reckeninge op gemaeckt en can worden, ende verlangen daeromme ende om alle voirder inconvenienten op 't beginsel van desen jaere te vermyden ende te voorcommen, dat by die contribueerende provintien, by provisie ende noch voor een reyse geanticipeert soude worden d'somme van IIc X duysent ponden van XL grooten Vlaems, gelyck de voirgaende reyse geaccordeert is geweest, ofte hoe die provintien hier thoe niet en souden kunnen verstaen, onder advys ende aenwysinge van sulcke middelen, daer deur die betaelinge vande ongerepartieerden noch voor eenmael soude cunnen gepractiseert ende gevonden worden, waerop byden staten generael geresolveert ende geantwoort worden, dat haer E. voir alles begeerden onderricht te zyn van 't debvoir ende d'effectueele betaelinge by die provincien gedaen, omme die drye voorgaende halve maenden ingewillicht ten behoeve vande ongerepartieerden, ende daer beneffens oft die provintien haer consenten vanden voorleden jaere ten vollen ingebracht, ende hen daervan gequeten hadden, presumeerende, dat uyt het reste noch wel een betaelinge zoude kunnen vallen, tot welcken eynde die van Hollant versocht ende gepresenteert hebben met andere provintien dies aengaende in liquidatie te treden, daer beneffens verclaerende, dat haer E. bewillicht hadden inde vyff hondert duysent gl., versocht tot furnissement vande achterstallen van den voorleden jaere, zoe d'andere provincien van meyninge souden wezen van gelycke te doen, waerop wy mede hebben laeten luyden, dat wy gelast waeren by gevolch van andere provintien, soe wel in 't een als in d'andere te condescendeeren, ende daerthoe ons bereyt te sullen laten vinden, gelyck 't selve by UE. altyts mede geurgeert ende gepresenteert is geweest, begeerende hier omme dienstelyck, zoe die egalisatie vande consenten ende liquidatie vanden voorleden jaere, soude mogen byde handt genomen worden, hoewel wy vermoeden, dat sulcx soe haest niet en sal kunnen geschieden, dat evenwel daer aen gedacht mach worden ende die reckeningen van onzer zyde (daer wy ons altyts op beroepen hebben) geprepareert mogen worden, ende oft gebeurde, dat die voorsz. liquidatie langer geprolongeert mogte worden, als die noedicheyt vande ongerepartieerden wel soude konnen lyden, dat UE. gelieve te delibereeren ende in scerpheyt te examineeren, off UE. dienlyck soude vinden, wederom te consenteren in gelycke anticipatie als voorens, ten behoeve vande ongerepartieerden, over die provintien gerepartieert is geweest, ende soe niet, dat UE. ons willen adviseeren van 't gene UE. duncken sal het beste ende oirbaerlycxte voor onze provintie te sullen wezen, opdat wy ons daernae sullen weten te reguleeren.

Wy en hebben hier cortelinge geen tydinge, noch uyt Francryck noch uyt Engelant, noch van andere quartieren vernomen, dan op gisteren is in de vergaderinge byden heere advocaet van Hollant verhaelt, hoe dat de heere Gilpin uyt Engelant brieven ontfangen ende die hem gecommuniceert hadde, dat nae d'executie vanden grave van Essex noch geexecuteert waeren met die byle den ridder Blunt ende de hoefmr. vande voorsz. grave, ende die twee van zyne secretarissen gehangen ende daer nae gevierendeelt waeren, ende hier beneffens datter daer nae noch een heere ter doot gecondemneert was, dewelcke, gaende nae de plaetze, daer by geexecuteert soude worden, gratie gedenoncieert ende terugge gebracht was geweest, ende dat de stellagien daernae, op dewelcke men gewoonlyck was personnagien ende heeren t'executeeren, afgebrocken ende verbracht waeren, zoe dat hare Mat. nu schynt meer tot genade geinclineert te wesen, dan tot rigueur van justicie, 't welck wy verhopen van Godt almachtich alsoe versien te wezen, opdat hare Mat. in haeren ouderdom in verdere swaeri-

cheyt ende verloop niet en comme te gemaecken, 't welcke hare Ma^{t}. gunnen wil d'selve Heere, die wy bidden UE. neffens onse gebiedenisse, Edele, *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen XXVI. Marti 1601, *stilo nostro.*

UE. dienstwillige vrunden ende medebroeders,
GHERARDT VAN RENESSE, NICLAES VAN BERCK.

Opschr.: Aen myn heren gedeputeerde vande staten vanden lande van Utrecht.

Recep^{t} XXVIII Marty 1601. (Naar het origineel).

VII.

Myn *etc.* heeren.

Uyt onse voorgaende hebben UE. vernomen gehadt, dat by die staten generael bevel gedaen was aen den raedt van state verclaeringe te doen, soe van 't debvoir by die provintien gedaen in de repartitie van II^{c} X^{m} L., voormals versocht tot betaelinge vanden ongerepartieerden soldaten, als oock van 't gene die provincien van haer consenten vanden voorleden jaeren noch schuldich souden mogen wezen, aleer ende voirens op haer vorder aengeven bequamelyck soude kunnen worden gedisponeert; soe nu uyt die voorsz. verclaeringe daer nae verstaen was, dat sommige vande provintien by pertinente staet daer thoe overgesonden, verthoont hadden haer voorige consenten voldaen te hebben, ende dat die anderen waeren pretendeerende van gelycken gedaen te hebben, ende te samen haer waeren beroepende tot liquidatie, ende dat daeromme die vorder betaelinge vande ongerepartieerde daer nae niet en soude kunnen uytgestelt worden; dat oock van gelycken alle die provintien haer repartitie in de vorige II^{c} X^{m} L. zonder difficulteyt aengenomen ende voldaen hadden, uitgezondert alleen die van Zeelant, die haer decharge geresuseert ende wederomme terugge gesonden hadden, als UE. breder kunnen spooren uyt de verclaeringe vanden raedt, hierby gaende, d'welcke hier deur veroorsaeckt waeren te continueeren in heur voorgaende advys, ende te versoecken, dat die provintien noch voor een reyse ende by provisie twee halve maenden voor die ongerepartieerden souden willen accordeeren, verhopende, dat middelretyt die consenten ingebracht ende den staet van oorloge by die provincien bewillicht ende geamplecteert zoude worden, geen naerder middel vindende in deze gelegenheyt, omme des landes affairen buyten confusie te houden ende tegens alle muyteryen te voorsien, die staten generael in naerder consideratie nemende, 't gene voorseyt is, hebben haer daer inne niet weynich bezwaert gevonden, sonderlinge in regarde van die van Zeelandt, d'welcke door haer refuys voorsz. oirsaeck souden geven den anderen provintien, omme te difficulteeren 't gene byden raedt voorgeslagen was, die niet meer verplicht en waeren in 't onderhouden vande ongerepartieerden, als zyluyden van Zeelandt, dan 't zelve by die gecommitteerde van Zeelandt met goede redenen geexcuseert synde, ende openinge doende vande ondrachelycke lasten, verloop ende menichfuldige schulden vande vorige ende tegenwoordige equipagie ende vanden soberen incommen ende cleyne negotiatie daer tegens, deur 't welcke sy nu hooch becommert ende in achterheden verwarret waeren, zoe wyt ende breet, dat zy besorcht waeren voor alteratien, muyteryen, verloop van matelots ende andere periculen, daer deur sy benodicht waeren alle heur middelen neffens haer bidden ende smeecken te converteeren, omme het sceepsvolck *telle quelle* contentement te geven, ende van haer quaet voornemen aftehouden, opentelyck bekennende, dat zyluyden hen hadden moeten resolveeren, geen betalinge meer boven heur ordinaris te kunnen ofte sullen doen, aleer ende voirens sy vernomen souden hebben, wat subsidie

haer admiraliteyt vande provintien te verwachten souden hebben, ende dat buyten sulcx hueren verloopen staet niet en souden wezen te redresseeren, welcke swaricheyden den staten generael hartelycke zeer bedroeft hebben, heur vindende tusschen die noodicheyt van het ongerepartieerde crychsvolck te lande te betaelen. ende van 't sceepsvolck te water t'onderhouden, ende dat d'eene soe wel als d'andere, deur faulte van betalinge lichtelyck in desordre soude konnen geraecken, ende dat sulcx ons ten beyden seyden overcommende, qualicken souden wezen te remedieeren, hebben eendrachtelyck geresolveert ende goetgevonden te consenteeren ende te bewillichen op behagen van heure principaelen, een maent soldye voor de ongerepartieerde by provisie ende voor deze reyse alleen, ende die van Zeelant ten aensien van hare lasten, voor ditmael daer inne te continueeren, ende verby te gaen, ende den raedt te belasten daervan repartitie te maecken, ende de provintien ernstelyck te vermaenen, hiervan in geen gebrecke te willen blyven, achtende beter te wezen, den staet van 't landt in versekerheyt te houden, dan 't selve deur een cleyne quetsinge in hasard ende pericule van confusie te laten commen, niet twyffelende, of die consenten sullen daer en tusschen aengenomen ende al geopent wezen, ende zoe deze saecken den gedeputeerden vande staten generael ten hoochsten is gerecommandeert, gelyck aen d'selve oock grotelicx is gelegen, soo en hebben wy niet kunnen laten, UE. hiervan t'adverteeren ende serieuselyck te willen versuecken, dat UE. gelieven sal hen met die andere provintien te conformeeren, by gevolch die genomen resolutie te aggreëren, ende die minste lesie te prefereren voor meerder quaet, 't welck UE. ons ten besten sullen afnemen, die niet te min ons sullen gedragen tot UE. goede discretie ende wille, daernae wy ons altyts geerne reguleeren sullen.

Hier is ernstelyck wederom vermaent vande reckeningen, die men begost souden hebben den 1. Marty voorleden, ende terugge gebleven is deurdien daer niemant vande provintien was gecomen, ende hoe 't selve seer by die van Hollandt worde geurgeert ende oock nodich is, dat 't selve gedaen wordt, is die provintien aengescreven, dat zy hun gecommitteerden tegens den 1. Mey toecomende, *stilo novo*, hier willen schicken, tottet hooren ende sluyten derselver geauthoriseert, oft dat anders 't selve gedaen sal worden byden genen, die daer present sullen wezen, jae al waert oock van een provintie alleen. UE. willen mede hierop verdacht wezen.

'T gene wy uyt Vranckryck, van Emden ende 't landt van Cleef vernomen hebben, sullen UE. verstaen uyt die bygaende copyen. Den agent Aerssen hadde nog een missive van x. Marty over Calais gesonden, dan men verstaet, dat d'selve ter quader hant gecommen is, ende aen Coquel, gouverneur van Hedyn, gebracht was.

Soe wy voor deze reyse wyders niet te scryven hebben, gebieden ons in alle dienstwillicheyt in de goede gratie van UE., die ons te gebieden hebben, soe in 't generael als particulier, 't welck wy niet laten en sullen met onse diensten naer te commen, als oock Godt almachtich te bidden UE., Myn heren *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen xxx. Marty 1601.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroederen,
GHERARDT VAN RENESSE, NICOLAES VAN BERCK.

Opschr.: Aen myn heeren, myn heeren gedeputeerden
vande staten vanden lande v. Utrecht, tot Utrecht.

Rep^{t}. xxxi Marty 1601.

(Naar het origineel).

VIII.

Edele, erentfeste, wyze, hoochgeleerde ende zeer voorsienige heeren.

Die staten generael bemerckende, dat by sommige vande provintien met sulcken yver ende eernste niet en werde geprocedeert, zoe in 't overbrengen van haere consenten als in 't betaelen van 't ongerepartieert crychsvolck ende andere lasten, gelyck den dienst van 't landt jegenwoordelyck wel vereysschende is, hebben nodich geacht de provincien serieuselyck te vermaenen ende te bescryven, ten eynde eens alsulcke ordre op alles gestelt soude mogen worden, dat in gheen der verthoonde swaricheyden vorder gebreck en bleve, breder vermoegens haer E. missive, daer toe wy deses aengaende ons syn refererende, edoch gevoelende ende dageliex vernemende het grote interesse, daer den staet van 't landt door dusdanige slappichheyden ende *nonchalance* in vervallen is ende geschapen zal zyn, noch wyders te verloopen, zoe in tyts daerinne niet en worde versien, soo en hebben wy mede niet kunnen laeten UE. dienstelyck te versoecken ende te bidden, ten regarde vande eere ende gemeenlyke goede genegenheyt van onze provintie ende het gemeene beste, dat UE. gelieve die missive vande staten generael ter harten te nemen ende te versorgen, voor 't eerste, dat een derde part van onse quote in de vyff hondert duysent L. tot den veltleger voor dezen jaere bewillicht, promptel mach werden gefurneert, opdat Syne Excell. eens met ordre ende goede voorsieninge te velt gebracht, ende die goede occasien, die hem daertoe dageliex presenteren, sullen moegen byde handt genomen worden; ten tweden, dat UE. mede gelieve by gevolch van d'andere provintien te bewilligen in de betaelinge van twee maenden soldye voor die ongerepartieerde, die betaelt sullen worden nae dat deselve verschenen zullen wezen. Wy hebben altyts verhoopt gehadt, dat de consenten vande provintien ingebracht ende geopent souden worden, dan zoe man voor als noch daertoe nyet en kan geraecken ende weynich apparentie is, dat 't selve haest sal kunnen geschieden, wordt proufytelicker ende zekerder voor 't lant gevonden, aentenemen die voorsz. betaelinge vande twee maenden, dan met ongerepartieert volck, wezende onbetaelt ende onversien, te velt te commen, daerdeur lichtelyck eenige muterye onder denselven soude kunnen ontstaen, die qualicken te blusschen ende te repareren soude wezen. Wy willen UE. ten hoochsten mede gerecommandeert hebben het rembourssement vande penningen, die wy haere Ma^{t}. van Engelant van 't eerste ende tweede jaer schuldich gebleven zyn, opdat hare Ma^{t}. deur ons in vorder indignatie ende . . . . . niet en worden gebracht, 't welck voor deze tyden ganz ondienlyck soude wezen, gelyck wy oock versoecken, dat UE. willen bedacht zyn op die assistentie, die nooytelick aen de collegien ter admiraliteyt zal moeten gedaen worden, ende die provintien niet langer en sullen cunnen te buyten staen, zonder merckelycke periculen van alteratie, verloop van bootsvolck ende disreputatie van onsen staet. Hier beneffens wordt UE. byden staten generael aengescreven eenen voorslach, omme in plaetze vande licenten beneffens het incommende convoy, mede te doen betaelen (ten naesten doenlyck) het convoy op deselve goederen gestelt in 't uytvaren, mits dat d'selve goederen daer nae vry uytgevoert sullen mogen worden. Hiervan en wordt geen lyste overgesonden, naedemael 't zelve relatief is tot die gemeene lyste vande convoyen, die daerinne gevolcht sal worden, uytgesondert dat die goederen, gelyck houdt, wynen ende dergelycken, die lange onder den coopluyden blyven, eer die vercoft kunnen worden, het incommende convoy *de facto* mede sullen betaelen, maer sullen termynen genieten, omme het uytvoerende met bequaemheyt te moegen betaelen; item, wordt UE. mede overgesonden een lyste vande manufacturen, die in dese landen gemaeckt worden, daerop soe veel gestelt soude mogen worden, ofte ten naesten by

als het uytgaende convoy daerop te bedragen zoude hebben, in welcken vougen mede betaelen soude, 't gene binnenslants gebruyckt ende geconsumeert wordt, ende zullen commen te cesseren alle frauden, die op 't uytgaen van deze goederen zoude mogen bedacht ende gepractiseert worden.

Men soude verhopen dat uyt deze twee voorgeslagen middelen een equivalent vande licenten zouden kunnen getoogen worden, ende dat daerdeur d'admiraliteyt tot verhael ende redres van haer achterwesen soude te brengen wesen, ende voortaen kunnen onderhouden worden, buyten support vande provintien, die nu meer als te veel beswaert zyn, met die laste vande oorloge te lande vallende, mede dat hier deur den vyandt oorsaeck gegeven zoude kunnen worden, omme die licenten weder toe te laten, siende die provintien vermogen ende middelen te hebben, omme buyten behulp vande licenten haer equipagie ende oorloch te water te mogen continueeren ende staende te houden. Sal hieromme UE. gelieven d'selve lysten ende voorslagen, wezende van sonderlinge consideratie ende gewichte, metten eersten bedachtelycke t'examineeren ende deliberatie daerop nemen, als UE. bevinden zullen, ten regarde van ons als oock die generaliteyt nutste ende oirbaerlyckste te wezen, ende UE. gedeputeerde tot desen dachfaert hier seynden, met volcomen last, omme op alle die voorsz. poincten te helpen besoigneren ende resolveeren, volgens 't versoeck, desen aengaende byden staten generael aen UE. gedaen. Ende zoe dezen tot geen anderen fyne dienende is, willen d'selve mit onze gewoonlicke gebiedenisse besluyten, ende bidden Godt almachtich UE., Edele *etc.*

Uyt 's Gravenhage, dezen XXI. Mey 1601.

UE. dw. vrunden ende medebroeders,

NICOLAES VAN BERCK, GHERARDT VAN RENESSE.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heeren staten vanden lande van Utrecht ofte haer E. gedeputeerden *etc.*, tot Utrecht.

Recep. XXII May 1601. (Naar het origineel).

IX.

Edele, erentfeste, wyze, hoochgeleerde ende zeer voorsienige heeren.

Myn heeren, den raide van state heeft verthoont, nu vier dagen geleden, specificatie ende staet vande fortificatien van Oostende, byden raetsheer Coorn, als gecommitteerde tot opsichte ende opbouwinge vande wallen ende forten, dezen voorleden wynter deur gewelt ende tempeeste vande zee aldaer afgespoelt ende gekrengt, ende dat d'selve alrede bedragende waeren ende gekost hadden over de CXXXIIII^m gl., hoewel d'selve wercken nae heuren behoiren ende eysch, als noch niet ten vollen en waren voltoogen ende opgemaeckt, ende dat sulcx noch wel een merkelyke somme te kosten soude hebben; soe dat men wel te verstaen ende te bevoelen hadde, dat die C^m gulden tot die fortificatien van Oostende versocht, daertoe niet en souden konnen souffisant ende genouch wesen, versoeckende daeromme die provintien, dat zy heur consent van II$^{c\,m}$ gl. versocht tot die fortificatien van desen tegenwoordigen jaere, souden willen elargeeren ende verhoogen tot die somme van III$^{c\,m}$ gl.; in consideratie ende ten regarde, dat die opbouwinge ende nootelycheyden wel te monteeren souden hebben, weyniger min als hondert vyftich duyzent gl., zoodat vande II$^{c\,m}$ gl. ter eerster propositie tot de fortificatien versocht, maer overblyven soude de somme van L^m gl., ende dat uyt d'selve niet en souden kunnen gedragen ende vervallen worden, alle andere fortificatien,

alrede beraempt, van noden te wezen, byde handt genomen, ende daeromme men tegenwoordich in desen propice saisoene bezich is, als te weeten, dat *Terneuse* een weeck onder handen is, dat omtrent XXIIIm gl. te kosten sal hebben, desgelycken, dat tot Axel eenige wercken geordonneert waeren, die in geender wyse uytstel en souden konnen lyden, dat oock eenige redouten gemaeckt waeren omtrent die riviere van Schelde ende Mase, om te beletten die stroop ende sluypgaet vanden vyant; item, dat mede bewillicht waeren tot die fortificatien van Lingen XIIm gl., ende dat hierop ten tyde vande petitie noeyt gelet noch gedacht en was geweest, behalven ende boven 't gene dat men tot Sutphen, Nymweegen, Doesburch ende die forten van *Schenkenschans*, *Voerne*, *Creveoceur* ende anderen in Bommelerweerdt gelegen, als oock van *St. Andries* te repareren soude wesen, 't welck in manieren 't selve geproponeert is geweest, nader byden staten generael geexamineert ende in deliberatie gestelt, hebben die gecommitteerde vande provincien, present wesende, goetgevonden, dat men haren principalen noch versoucken soude, boven die IIc m gl., voormaels tot die fortificatien versocht, tot eene subsidie ende behulp vande noodicheyt vande wercken (die middelretyt voorgecomen ende die men sonder merckelycke interesse niet en heeft konnen verby wesen), een somme van vyftich duyzent gl., ende dat diensvolgens den raedt van state geordonneert is, metten eersten petitie daervan aen de provintie te doen, ende te verscryven wes ons belangt, sal UE. gelieven te weeten verclaeringe gedaen te hebben, dat het voor onze provintie niet mogelyck en soude wesen eenige vorder penningen daerthoe te consenteeren ofte raedt daerthoe te weeten, niettemin, dat wy mogen lyden, nae het bericht ende *necessité* vander saecken ons bewesen ende als verhaelt is, dat gelycke propositie ende begeren een UE. mede overgesonden soude worden, ons vorder refererende tot deselve ende tot UE. goede geliefte ende welbehaegen, die ter eerster gelegentheyt hiervan sullen mogen disponeren, als haer E. goeden raedt kunnen lyden ende goetvinden sal.

Wy hebben uyt die missive vanden heere Coern, vanden III. Juny, *stilo novo*, mede vernomen, dat die muterie van Isabelle als noch continueert, d'welcke wy van onzer zyde laten onderhouden, met presentatien ende periculen, soe veel men te weech sal weten te brengen. Die soldaten daer binnen houden hem zeer stil, dese muterye wordt zeer gecomprobeert. Uyt verscheyden missyven, geschreven uyt Brussel, aen de cancelaer des vorstendoms van Gelderlandt, byden vyant gestelt, Wilhem Cryper (!), syne residentie houdende tot Remundt, d'welcke te samen by onse soldaten geintercipieert ende vande gecommitteerde raden neffens Syne Excell. aen ons overgesonden syn. Hieruyt hebben wy oock vernomen, dat die van het Overquartier van Gelderlandt (in 't gebiet van haer hoocheyden wezende) verdragen syn op 't stuck van haer contributien ende ter maent aen dezelve betalen zullen Xm gl., ingaende primo Juny aenstaende, met belofte, dat die vande voorsz. Overquartiere noch steden noch platte lande, verder met eenige exactien bemoeyt sullen worden. Uyt d'selve geintercipieerde brieven hebben wy oock verstaen, hoedat eenen Jan van Wees solliciteert aen haer Hoocheyden, omme gecommitteert te worden tot den ontfanck vande contributien vande Veluwe ende het Sticht van Utrecht, 't welck ons dunckt niet wel te quadreren met ons dessein. Wy vermaenen dit, opdat daerop gelet mach worden.

Wy seynden hier beneffens UE. copie van eenen brief vanden agent Aerssens, uyt Paris geschreven den XXVI. May voorleden, nieuwen styl, waer uyt UE. vernemen sullen die discoursen ende opinien vanden court aldaer, sonderlinge vande separatie van 't crychsvolck van Savoyen ende d'afcompste in deele derselver. Die voorn. geintercipieerde brieven mentioneren mede daervan, maer verscheydelyck, edoch in meerder hoope, dat die vyant meynt, datter groot secours voor haer commen sal, ende daerdeur eens tot verlossinge te zullen geraecken. Wy willen 't den almogenden heeren samentlyck bevoelen laeten, den dispositeur van alle men-

schen voornemen ende intentie, denwelcken wy bidden aeffens onse dienstelycke gebiedenisse UE., Edele *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen naestlesten May 1601.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroederen,

GHERARDT VAN RENESSE, NICLAES VAN BERCK.

Myn heer Heermale is noch welvaerende nae zyne gelegentheyt, ende gebict hem van ganscher harten in de goede gratie van alle onze heeren.

Beneden op de zijde:

Desen boode is extraordinaris ende ick hebbe hem toegescyt XV st., die UE. hem sullen gelieven te doen betaelen.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heeren gedeputeerden vande staten vanden lande van Utrecht *etc.*, tot Utrecht.

(Naar het origineel).

X.

Myn heere.

Alhier syn soo aenstont aenghecommen de capitainen Pappau ende Thomas Viller, met 18 peerden, ghelyck sy verclaeren beloeft te hebben aen de heeren ende aen monsieur du Boys, synde ghisteren afgescheyden vande troupen, omtrent Maestricht, die my verseckeren, dat de tocht naer den Rhyn af is, dat alle die cavallerie vanden esquadron met 700 man te voet, met het regiment van Assicourt ende die ruyteren nyt 's Hertogenbosch met het volck, dat tot Helmont geleghen heeft, alle trecken naer Vlaenderen, hebbende binnen Ruermondt tot hun verseckeringe gehouden den grave Herman vanden Berghe, dit selve heb ick wel willen aen UE. ende aen den generael du Boys adverteeren, UE. biddende dese bygevoechde in aller haest met eenen expresse aen syn E. af te seynden, alsoo ick achte, dat den dienste vanden lande daeraen merckelick gelegen is, gelyck ick raetsaem vinde hiervan Syne Excell. in aller haest te adverteeren, dese meynen datter wel meer ruyteren vande troupen sallen volgen, sy hebben, soo wy verclaeren, eenighe van hun volck doot geschooten ende gequetst. Ick hoope dat Syne Excell. met dese troupen, in desen quartiere gedestineert, om passagie vanden Rhyn te bewaeren, als nu sal moghen versien worden. Hiermede UE. in bewaeringe des Heeren bevelende. Met groote haest.

Tot Grave, desen VI. Aug. 1601, omtrent drie ueren des naemiddaechs

UE. dienstwillighe ende seer geaffectioneerde vrundt,

GODEUART VAN STEENHUYS.

(Naar gelijktijdige copij).

XI.

Edele, *etc.*

Uwer E. schryvens vanden XXIX. der verleden maent aen ons gedaen, nopende de resolutie ende ordonnantie by ons eendrachtelyck genomen ende gestatueert jegens de personen van

Catalyne de Montpre etc., op huyden in den rade gelesen synde, ende heeft denselven raedt nyet weyniger (voorwaer) verdocht, als uwe E. scryven, dat haer heeft gedaen onze voorgementioneerde resolutie, te meer, soe uwe E. surcheeren 't effect vandyen, tot dat wy uwe E. scriftelyck souden hebben geadverteert vande redenen, die ons totte selve resolutie hadden gemoveert, voorwaer wy hadden verhoopt, dat uwe E. ons (als haere gecreëerden) wel souden hebben toebetrout (daertoe oock onsen gedaenen eedt sich refereert) dat wy nyemant buyten recht oft reden yet te laste soude leggen, gelyck nu schynt, nyet alleen 't selve in twyffel gestelt te worden, maer daerdeur onse gebeurlicke authoriteyt vermindert ende allen qualickspreeckers, sonderlinge de voorsz. de Montpre de mont geopent ende de rugge gestyft, 't gene by ons gesamenderhant daerinne is gedaen, verhoopen wy voor Godt mit goeder conscienten te verantwoorden, ende hoewel wy (ons bedunckens ende onder correctie) voor nyemant anders daervan hadden reckenschap te geven, soe het is policy ende gedaen tot goede onderhoudinge, rust ende vrede vandyen, nochtans omme te verthoonen onze goede genegentheyt ende correspondentie tot uwer E., soe hebben wy onder expresse protestatie ende *non prejuditie* van onze voorsz. resolutie ende ordonnantie, oock dat deser gelycke oft andere saecken de politie concerneerende, nyet en sullen worden getoogen in consequentie, uwe E. by desen wel willen dienen van onze motiven totte voorsz. gegeven ordonnantie te weeten.

Dat zy is een lichte ende eerloze persone, die nyet alleen geduyrende 't leven van haer man apparentel. met Dirck Aertsz., wezende deszelfs huysvrouw oock noch in leven, familiariter heeft geconverseert, maer ooch noch met eenen Amsterdammer, gelyck 't selve by haere brieven ende attestatie van dees Amsterdammers huysfr. ende anderen, presumtivelycken genoech blyct.

Dat zy is geweest inventrice oft suggestrice van 't geschil tusschen den procr. generael vanden hove ende Gysbert van Culenborch, onsen raetsfrunt, oock vanden quaden eedt, by eene Sara in dese saecke tot Amersfoort gedaen.

Dat zy oock seer atroocelyck heeft gaen diffameeren ende injurieeren den heere president vanden hove, den heere van Drakenburch, als schout, den heere van Coninexvry, als borgermeester, ende *in genere* den gerechte deser stadt, die veele ende verscheyden geschenken soude hebben genoten, ende namentlyck den heere van Drakenborch 12000 L, den heere van Coninexvry eenen vergulden cop met goude penningen, naer dat de procr. generael deselve gepresenteert synde, hadde gerefuseert, 't welcke, soe sulcx waere, soude daerover culpabel syn, ende wesende nu onwaerachtich, soe geven wy uwe E. te bedencken, off het nyet oorsake genouch en ware, haer de stadt te doen ruymen, om soe notabele personen ende van qualité te diffameeren t'onrecht.

Jae, dat noch arger is, heeft gesocht tot meermael te willen instigeeren ende bewegen mr. Johan Bergerum, dienaer des Goddelicken Woorts alhier, omme de voorsz. heeren hyer over publice in syn predicatien te willen berispen ende straffen, blyckende van alle dit by de gedane depositie van denselven Bergero.

Dat zy mede verscheyde goede luyden mit schoone woorden ende sinisterlycke practycken het gelt wtte beursen, ende waeren wtte huysen ende kelders gepraet heeft, practiseerende dagelicx 't selve soe langer soe meer, sonder eenighe restitutie oft betaelinge daervan te doen.

Dese redenen dan, ende dat zy voorts alomme meer ende meer quade officien onder alle staten van menschen was doende, hebben ons gemoveert haer te bevelen de stad ende vryheyt vandyen te ruymen, synde voorwaer een lydelick decreet voor haer, in regardt van haere verscheyden gecommitteerde delicten, versueckende deshalve zeer vruntelick, dat uwe E. dese redenen dan overleyt, doch believe voor goet aen te sien onze gegeven ordonnantie,

ende dat d'selve zyn effect sortere, met verseeckeringe dat wy ons in alle voorvallende saeken sulcx sullen dragen ende quyten, dat wy ons ampt, eedt ende gebeurlicke plicht sullen naer behooren naercomen. Daermede dan dezen eindigende, bidden den almogende Godt,

Edele, *etc.* Geschreven t'Utrecht, desen v. Octobris 1601.

Uwer E. goede vrunden, schout, borgerm[ren], schepenen ende raedt der stadt Utrecht, J. DE LEERDAM.

Opschr.: Edele *etc.*, myne heeren de staten 's lants van Utrecht ofte haere gedeputeerden, *etc.*

Rec[e]. VII Octobris 1601. (Naar het origineel).

XII.

Edele, *etc.*

Den XVI. dezer, nae onzen styl, is die heere Gilpin omtrent den avont in de vergaderinge vande staten generael erschenen, te kennen gevende, dat hy een missive vande coeninghinne van Engelandt daechs te voeren ontfangen hadde, wesende vanden darden derselven; vermeldende dat die hispanische vlote, die tot Lisbone toegerust ende nu lange met gedreycht was, ten laetsten, ende naedat deselve XXX dagen in zee geesgareert ende versteken hadde geweest, den XXV. Septembris voorleden in Ierlandt aengecommen was, ende aldaer aengetreft hadde die haven van Kinsale, met omtrent vyftich, zoe groote als cleyne schepen, ende dat het volck gelandt zynde, terstonts het voorsz. stedeken gesommeert hadde van wegen des coninex van Spaengien, omme onder zyne gehoorsaemheyt te commen ende die roomsche religie aen te nemen, ofte zoo niet, dat zy gelast waeren, geheel Ierlandt te devasteeren ende hem allen met de zweerde om te brengen, ende zoe nu deze swaericheyt hare Ma[t]. onvermoedelick overcommen was, die zy altyts gevreest hadde, dat tegens ons gemachineert ende aengeleyt waere geweest, dat zyn E. bevel ontfangen hadde, die staten generael te remonstreren, dat hare Ma[t]. nu ettelycke jaeren in Ierlandt gestadelick een leger hadde moeten onderhouden, tot wederstant onzer algemeyne vyandt, van XVI[m] soldaeten, ende dat zy nu deur desen inval gedrongen worden, 't selve met VI[m] ofte meer te versterckeu, ende hem alle te versorgen met vivres ende nootdruften, die in Engelant gefurneert ende van daer hemluyden toegevoert moeten worden, ende dat daerdeur haer landt zoe gebloot ende behoeftich was van alderhande proviande, dat het onmogelick wezen zoude in de voorsz. onderhoudinge ende toevoeringe te continueeren, soe dat hare Ma[t]. tegenwoordelick haer benoodicht vonde, omme te versoecken aen de staten generael, geassisteert ende geholpen te worden met zeeckere quantiteyt van boter, kaes ende diergelycke provisien, ende dat tot een somme van LXXX ofte C[m] gulden, in minderinge van 't gene haer Ma[t]. aen dezelve ten achteren soude mogen wezen, verclaerende die begeerte van hare Ma[t]. te wezen, dat zy promptelick ende sonder vertreck d'intentie ende goede geliefte van haer E. hierop soude mogen verstaen, ende zoe die missive van haere Ma[t]. nu lange onderwegen was geweest, versouck doende, dat haer E. resolutie te meer geaccelereert mochte worden, versekerende hier beneffens, dat haer Ma[t]. hierdeur sonderlinge veroorsaeckt soude worden, tot volhardinge ende continuatie van hare weldaden ende gunsten, die wy voormaels beproeft ende noch dagelicx te gevoelen hadden, soe sal UE. gelieven te verstaen, dat by die gedeputeerden vande provintien, hier tegenwoordich wezende, geen swaericheyt altoos gemaeckt is geweest, omme hierinne te consenteeren ende te bewillichen, bevindende haer daertoe meer dan verobligeert, zoe ten regarde van onze schulden, d'welcke dit versoeck verre zyn excedeerende, als oock

vande danckbaerheyt, die wy van onser zyde altyts meer ende meer hadden te verthoonen voor die goede officien ende menichfuldige weldaden, by ons ontfangen van haer Ma^t., tot d'welcken wy in onsen noodt onsen toevlucht te nemen ende meermael te recurreren souden hebben, dan zoe ick my niet geauthoriseert en vonde, omme absolutelik hierinne mede t'accordeeren, hoewel die saecke haest vereyschende was, hebben by provisie verclaert, dat ick een vast vertrouwen hadde op UE. gewoonlicke goede discretie, deur d'welcke UE. haer mede hiertoe by gevolch van d'andere provintien souden bewegen laten, maer dat ick 't selve over myn niet te nemen en hadde buyten UE. voorweten ende goeden wille, daerthoe ick my was refererende ende op te verwachten hadde, biddende dienstelick mitten eersten daervan verwitticht ende versekert te mogen worden, middelertyt is die heere Gilpin, des niettegenstaende voor antwoorde aengesecht, dat hy hem wel te verlaten ende t'assureren hadde op 't gene hy versocht hadde, ende dat men 't selve metten eersten soude doen versorgen, mits dat hy alvorens overleveren soude specificatie vanden quantité van boter, kaes ende van andere vivres, ende hoe veel hy van elcx begeeren soude. Die missive van UE. aen den staten generael geschreven, nopende die gequeste ende krancke soldaten UE. toegesonden, hebbe ick op saterdach voorleden gepresenteert, ende nae dat deselve gelesen was, overeencommende met die doleancien, die by Hollandt ende Zeelandt ter zelver tyde dezes aengaende mede gedaen worden, ende zoe men niet en wist, wat ordre byden raedt van state op sulcken soldaten gemaeckt was, is die missive in haeren handen gestelt, omme advys te hebben, 't welck UE. uyt die rescriptie vande staten generael, hierby gaende, te vernemen sullen hebben, daerthoe ick myn moet gedragen, hoewel ick wel geerne anders gesien ende alle mogelycke devoir daerom gedaen hadde.

Wy en hebben voor als noch niet zekers vernomen van 't exploict, dat Syne Excell. voorheeft. Die tydinge, die wy lest van Ostende gehad hebben, hebbe ick aen den secretaris Ledenberch geschreven, daerthoe ick myn refereere. In Zeelant is noch op nieuws een vendel Engelsche ende . . . . . soldaten gearriveert, gemonstert ende nae Ostende gesonden, ende daer wordt noch een aldaer verwacht. Ende zoe ick voor deze reyse niet wyders te scryven hebbe, sal dezen besluyten met myne dienstwillige gebiedenisse, ende die Almogende bidden UE., Edele *etc.*

Uyt 's Gravenhage, dezen xx. Octobris 1601.

Uwe E. onderdanighe dienaer ende medebroeder,
NICOLAES VAN BERCK.

Opschr.: Edele *etc.* heren gedeputeerde vande staten vanden lande van Utrecht, tot Utrecht.

Recep^t. xxi. Oct. 1601. (Naar het origineel).

XIII.

MAURITZ, *geboren Prince van Oraengie, Grave van Nassau, Moers, Marquis vander Vere, etc.*

Edele, erentfeste, wyze, voorsienige ende discrete besundere goede vrunden.

Wy en twyffelen niet, ofte UE. syn genouch bericht van 't groot voornemen, 't welck de gemeyne vyanden inden loopende jaere gemeent hadden te volbrengen, tot nadeel vande vereenichde Nederlanden, met het brengen van haren principalen legher over Rhyn, opte vereenichde landen, het beleg vande stadt van Ostende ende zoo te water als te lande te

gebruycken moordadelicke ende barbarische tirannie over den goeden innegesetenen. Wy houden ons oock wel verseckert, dat UE. volcomelyck weten, dat Godt de Heere almachtich der heeren staten generael ende raeden van staten resolutie, beneffens ons beleyt sulcx belieft heeft te zegenen, dat het voorsz. principale ende grootste voornemen der vyanden over Rhyn, deur het beleg ende innemen vande stadt Rhynberck, is belet, ende dat nyttegenstaende die vyanden extraordinaris gewelt ende costen tot veroveringhe vande stadt van Oostende hebben gedaen, tot noch toe deur Godes genade ende de gedane debvoiren, die voorsz. stadt is geconserveert, ende hoewel wy althans (buyten tyts) sulcke exploicten van oorloge voorgenomen hebben, daermede wy verhoopen den vyanden met haere meeste forcen te doen trecken vande stadt van Oostende. Soo is nochtans te beduchten (terwyle zy zoo grootelycx haere reputatie mit seer veele extraordinarise costen ende wercken voor de voorsz. stadt hebben geëngageert ende aldaer soe veel tyt, volck ende behoeften geconsumeert), dat zy deselve stadt belegert sullen willen houden, weshalven soe wel voor de eere ende dienste der landen, voor de verlossinge vande belegerden, als omme de landen te ontlasten van soo groote costen, die tot defensie vande belegerde stadt moeten gedragen ende gesupporteert worden, te meer noodich is, dat de vereenichde provincien, leden ende steden vandyen, hen tydelick ende vruchtbaerlyck resolveeren opte consenten, die soo wel omme te secundeeren onze voorgenomene exploicten, ende die defensie vande stadt van Oostende noch voor den loopende jaere nodich syn, als sonderlinge 't gene byden raede van state by hare propositie voor den aenstaende jare is versocht. Wy weten wel, dat de lasten voor de provincien, leden, steden ende goede innegesetenen vandyen seer beswaerlyck vallen, ende wenschen van harten, dat die mochten vermindert worden, maer daerentusschen hebben wy nochtans een vast betrouwen, dat UE. ende alle vrome liefhebbers des vaderlants sullen oordeelen behoorlyck te wesen, de genade by Godt den Heere almachtich dese landen tot hanthoudinge van hare christelycke ende rechtveerdighe saecke tot noch toe bewesen, met danckbaerheyt aen te nemen, oock met goede debvoiren ende gedult, voorts een geluckselige uytcompste te verwachten, ende dat de swaericheden, bestaende in 't vinden van middelen ende penningen tot betalinge der lasten van oorloghe nodich, voor een zoo rechtveerdige saecke, daer voor met goet ende bloet tot noch toe zeer veel gedaen ende geleden is, ende omme af te weeren soo grouwelycke ende barbarische tirannye, als jegens deze landen in 't gemeen ende allen den goeden innegesetenen derselver over veel jaren byden gemeenen vyanden besloten ende noch seer corts over den armen visschers (die haren cost ter zee soo suerlyck ende mit soo grooten gevaeren ende peryckelen eerlyck soecken te winnen) gebruyckt syn, sullen met eene goede courage ende mannelycke resolutie overwonnen worden. Wy willen UE. 't selve ten hoochsten recommandeeren, ende deselve verseeckeren, dat aen ons nyet en zal mangelen in 't doen van 't gene in ons vermogen is tot 's lants meesten dienst, ende sullen daeromme ons vastelyck verlaten, dat UE. insiende den jegenwoordigen beswaerlicken staet der landen, nyet en sullen naerlaten vruchtbaerlyck ende tytelyck opte voorsz. consenten ende die middelen daertoe nodich, te resolveeren, andermael UE. versoeckende, dat 't selve zoe tytelyck mach geschieden, als byde voorsz. propositie versocht is, ende den hoochsten dienst vanden lande verheyst. Hiermede, Edele *etc.*

In 't legher tot Vucht, den VIII Novembris 1601.

UE. goetwillige vrunt,
MAURICE DE NASSAU.

Opschr.: Den Edelen *etc.*, heren staten van Utrecht ofte aen gecommitteerde raeden.

(Naar het origineel).

XIV.

Edele *etc.*

Ick hebbe uwe Ed. missive vanden x. deser ontfangen, ende daeruyt verstaen, dat UE. belieft heeft t'ordonneren ende myn mede op zeeckere poincten van importantie te doen beschryven tegens den xvii. desselven aenstaende, waervan ick UE. zeer dienstelyck bedancke, als oock vande eere ende gunste, die UE. jegens myn hier mede syt bethonende, myn presenterende ende gereet houdende, omme UE. bevelen onderdanichlyck nae te comen ende te gehoorsamen. Dan alsoe dese aenstaende weecke die staten van Holland in de vergaderinge vande staten generael sullen presideren, ende dat ick oock verstaen hebbe, dat terselver tyde hier erschynen sullen gecommitteerde vande staten van Zeelandt, in merckelyken getale ende staetsgewyse, ende dat ick daerdeur presumere ende te considereren staet, dat hier enige saecken van grooten gewichte souden mogen worden geproponeert ofte tusschen den twee voorsz. staten verhandelt, die de gemeyne saecke mede zouden mogen toucheren, ende daerop mede dienen souden by ons regardt genomen te worden, soe en hebbe ick niet connen laeten, UE. hiervan t'adverteren ende te versoecken, dat UE. hierop willen letten ende delibereren, of't niet dienlyck wesen sal, dat die heere vander Aa ende ick dese naestcomende weecke alhier noch vertoeven ende ons vertreck een dach, vier ofte vyff uytstellen, omme te sien, horen ende sonderen, wat hier om goude mogen gaen ofte voorgestelt worden. Myn gedragende voorder deses aengaende tot UE. gebieden, goetduncken ende naerder advertentie, daerop ick te verwachten ende myn geerne na deselve te reguleeren sal hebben.

Middelertyt Godt almachtich biddende *etc.*

Vuyt 's Hage, desen xii. November 1601. UE. dw. medebroeder ende vrundt,

Niclaes van Berck.

Wy hebben gisteren gewisse tydingen gehadt, dat een van onse scheepscapiteynen, genaempt Mooy Marten, ingeseylt, verovert ende de Maze ingebracht heeft een Duynkerker scheepken van omtrent xxv last, ophebbende 2 gotelingen ende 42 man, die volgens d'orde geexecuteert ende gehangen syn.

(Naar het origineel).

XV.

Heer secretaris.

Ick hoope UE. myn leste vanden iv. deser ontfanghen sult hebben, ende daerby verstaen de gelegentheyt van Ostende tot dier tyt, tzedert is niet besonders dan Godt lof alles goets voorgevallen. Wy verwachten nu alle daghe, met die doye weeder, het crychsvolck uyt die quartieren, om 't garnisoen te veranderen, alhier synde zesse vendelen mede gedestineert, die alle ueren van Bergen ende Tertoolen zullen commen, ende de veranderinge gedaen zynde, zal, soe men meent, den vyant van opinie mede doen muteren, men can der t'allen tyden uyt ende in de stadt comen, ende en doet mit zyne nye batterie by oosten gheen meerder schade ofte weyniger als van te voren, gelyck hy hem wel hadde ingebeelt. Den viii. dezer, oude styl, quam tydinge, dat de vyant van Nypoort mit des continuelen nevel drye schepen mit steen geladen tot aen de oude stadt gebracht hadde, ende aldaer doen in de gront geboort, meenende die in de oostgeule te sincken, omme d'invaert van onze

schepen te verhinderen, ende gefailleert hebbende, is mit jachten ende zyn volck wederom naer Nypoort vertoogen. De steen ende scheepen zullen voor de zeewercken aldaer wel te pas comen. Desen dusverre geschreven zynde, ontfangen brieven vanden ridder Veer, geschreven den XVIII. dezer, nye styl, ende regretcert zeer dat het veranderen van 't garnisoen dus lange aenloopt, waerop wy zyn Ed. geantwoort hebben, dat de continuelen vorst sulcx heeft verhindert, ende hem versekert mach houden, dat aen dezer zyde niet en zal gesuymt worden, als oock by continuatie in 't seynden van allerhande behouften, die hier te becommen zyn, ende zullen noch van daghe, wil 't Godt, zoe van 's lants behouften als vivandiers, omtrent XXV schepen derwaerts vaeren, die een groote quantiteyt van alles geladen hebben; Godt wilze behouden binnen laten commen, dien ick bidde UE., mons'. secretaire, te nemen in Zyn protectie, neffens myne vruntlicke recommandatie. Geschreven binnen Middelburg, desen X. Decembris 1601, oude styl. *Onder stont:* UE. gantswillige ende goede vrunt, ende *was onderteekent* A. FOECK. *In margine beneden aen stont aldus:* Sult believen myn dienstige gebiedenisse te doen aen alle myne E. heeren, alsmede aen de heeren uyt den Hage, indien se noch daer zyn, als oock aen den heere advocaet. *Noch lager stondt:* hier zyn onlancx twee scheepen, vol peper geladen, uyt Indie gearriveert, ende twee van Brayzill, met suycker, een van Guinea, daer oock goudt in is, ende anderen uyt Spaengen ende uyt d'eylanden, mitte wynen *etc.* geladen. De heer Veer adverteert ons oock vande drye gesoncken schepen, ende dat d'intentie vanden vyandt was, die te werpen binnen d'oude haven by westen de stadt, ende daermede t'accommodeeren syn passage naer de zandthill, ende dat ze deur de wille Godts gefailleert hadden ende zyn blyven sitten op 't strand, voor d'oude stadt.

D'opscriptie was:

Erentfeste *etc.* Gillis van Ledenberch, secretaris van myn heeren die stadt van Utrecht.

Rec'. XVII. Decemb. 1601.

(Naar gelijktijdige copie).

(*Ledenberch schreef eigenhandig hieronder:*)

Myn heer, hebbende de gelegentheid vanden schipper Voet brenger, hebbe ick nyet nagelaeten UE. te communiceeren de bovengesz. tydinge, die ick dezen avontstont vanden heere Foock ontfange. De heeren staten alhier syn geresolveert op de consenten, ende soe ick hope tot contentement vande generalité, waermede ick desen nae myne groetenisse besluyte, UE. *etc.*

Den XVII. Decembris 1601.

UE. dienstwillige,

GILLIS VAN LEDENBERCH.

Opschr.: Aen den heere Floris Heermale, thesaurier vd. gedeputeerde vd. heeren staten v. Utrecht, in 's Hage.

R^a. *penultima* Decemb., *stilo novo*, 1601.

XVI.

Edele *etc.*

Myn heer. Wy hebben uwe E. brieven vanden 22. deser wel ontfangen ende . . . . heeft daeruit verstaen, dat die vanden rade van state onlancx te voren uwe E. hadden aengescreven, vyff vande compagnien, op haer repartitie staende, te verstercken van 113 tot op 150 coppen, sonder te verclaren mit wat wapenen ende soldie deselve vermeerderinge

sonde geschieden. Dat ook capt. Greboval binnen Oostende onlancx gesonden was ende nyt mogelyck aldaer de recreute te doen, dat wy daerom dese saecke met die vanden rade souden communiceeren ende UE. de nadere intentie souden adverteren, soe sullen UE. believen te verstaen, dat de meyninge van Syn Excell. ende die vande gedeputeerden van myn heren de staten generael tot beleidt van dese saecke is, dat de wapeninge sall geschieden nae advenant vande 113 coppen, soe van roers, musquetten ende spiesen, als oock de betalinge daerna zall geschieden, waervan UE. te gelegener tyt neffens andere, acte sal worden verleent. Syn Excell. sall plaetsen designeren, waer de capiteynen, nu binnen Oostende synde, haere recreute sullen doen, om die tegens haer uitcompst gereedt te vinden.

Wat belangt de twee captⁿ vande garnisoenhoudere, en is tot noch toe nyt cunnen gedaen worden, duer dien die heeren staten van Hollant gestadich vergaderen, ende zullen 't daer nae bevorderen.

De controlleur vande artillerie, Ysbrant Ysbrandtsz. vander Dous, heeft ons belooft de twee cortouwen met het gevolch noch van daghe van Delft nae Utrecht te doen schepen, dan twyfelde oft hy 't polver mede soude moghen seynden. Nopende 't veranderen ofte verminderen vande thien compagnien, by Syn Excell. in onse quartieren gedestineert, en es tot noch toe nyet gedaen, mits de menichfuldige occupatien van Syn Excell., ende sullen 't nae onse vermogen bevorderen.

De generael Veer is desen morgenstont vuyt Oostende verschreven, synde hier aengecomen.

Ende ons hiermede *etc.* Inden Hage, den 25. Fbr. 1602, oude styl.

UE. dienstwillige,
G. van Renesse. A. Foeck.

Opschr.: Edele *etc.* myne heeren gedeputeerden vande staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

(Naar het origineel).

XVII.

Monsʳ. secretaire.

Ick sende UE. by desen een lyste vande vier oorlochschepen, gedestineert totte *voiage* naer Westen mette Engelsche armade. Als by Syn Excell. gestelt sullen wesen de captⁿ totte convoyschepen, sal ick UE. de lyste daervan oversenden, neffens de lyste vande schepen, gedestineert op de Vlaemsche custen. Nieuwe tydinge is hier nyet anders, dan dat die vanden collegie alhier huyden schryvens hebben ontfangen van voor Ostende, van date den XI. Marty lestleden, *stilo novo*, dat daechs te voren, by lichten dage, daerinne gecomen syn XIV schepen, sonder meer te verliesen als drie mannen, een deel van deselve syn daerin gecomen in de geule, ende een deel in de nieuwe haven. De vyant schoot nae hem CVIII schoten met grof geschut. Des nachts daeraen liepen daerin XIII schepen ende leden geen schade, die vyant schoot na hem XXVII schoten. Sedert den X. February totten XI. Maert, *stilo* voorsz., syn daer in als ingecomen CVIII schepen, geladen met alrehande ammunitie van oorloge ende victualie, behalven 't gene die schepen van oorloge met haere sloupen aen landt gebrocht hebben. Ende anders niet hebbende, weerdich om schryven, sal dese hiermede eindigen, ende naer myne behoorlicke recommandatie den Almogenden bidden, UE. te verleenen een voorspoedich leven ter zalicheyt.

Wt Amstelredamme, desen X. Marty 1602, *stilo veteri*.

UE. dienstw. vrundt,
..... Enghe.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gillis de Ledenberch, secretaris der E. heeren staten 's landts v. Utrecht.
Den brenger zyn loon.

(Naar het origineel).

Den xxiv. February syn in Duynkercken ingecomen twee van hare schepen, ryckelyk geladen met waeren, die sy met hun drien ontnomen hadden eenen Engelschen coopvaerder, die wt Barbarien quam.

Lyste der vier oorlogschepen, gedestineert op 't *voiage* na Westen, mette Engelsche armade.

Sal ophebben 100 man. Capn. Joachim Henricxsz. Swartenhout, voert 't schip genaempt *de Son*, ende heeft op 't navolgende geschut:

Twee halve cortouwen.
Noch twee metale stucken.
Noch vier micolvereyns, schietende . . . . 8½ ℔ ysers.
Noch acht saeckeres, schietende . . . . 5 - —
Noch twee gotelyngen, schietende . . . . 4 - —
Ende vier steenstucken.

100 man. Capiteyn Jan Ariaensz. Cant, voert 't schip genaempt *de Maen*, ende heeft op 't navolgende geschut:

Twee halve cortouwen.
Twee metale stucken.
Vier gotelinghen, schietende . . . . 8 ℔ ysers.
Noch zes gotelinghen, schietende . . . . 5 - —
Twee gotelinghen, schietende . . . . 4 - —
Ende vier steenstucken.

90 man. Capiteyn Marcus Willemsz. voert 't schip genaempt *de Consent*, ende heeft op 't navolgende geschut:

Twee halve cortouwen, oft anders twee andere metale stucken. 12 ℔ ysers.
Vier micolveryns, schietende . . . . 8 - —
Noch zes gotelinghen, schietende . . . . 5 - —
Vier gotelinghen, schietende . . . . 4 - —
Ende vier steenstucken.

Sal ophebben 80 man. Capiteyn Dierck Cuynen voert 't schip genaempt *de Zee-wolff*, ende heeft op 't navolgende geschut:

Twee metale stucken, schietende . . . . 12 ℔ ysers.
Vier micolvereyns, schietende . . . . 8½ - —
Twee stucken, schietende . . . . 8 - —
Vier stucken, schietende . . . . 5 - —
Twee stucken, schietende . . . . 4 - —
Ende vier steenstucken.

Die vier capiteynen sullen in als hebben hondert ende twyntich halve vaten buscruyt, daervan weder uytgedeelt sal worden naer rate van 't geschut dat hy voert.

XVIII.

Edele *etc*, heeren.

Den XXIII. deser, *stilo novo*, is aen den staten generael requeste gepresenteert byden here graven Ernst ende Lodewyc van Nassauwen', neffens een gunstige ende ernstige recommandatie van Syne Excell., respectivelick versouckende augmentatie van haer E. G. tractementen, met d'welcke d'selve van nu voortaen haren staet ende hofgesin, buyten verloop van schulden, nae haer qualité ende reputatie langer niet en souden weten te continueeren ende t'onderhouden, uyt oirsaecke, dat de lasten ende commandementen van haer Genaden diensten dagelicx toenemen ende vermeerdert worden, naedat de jaeren, cloecheyt, militaire vernuft, deur oeffeninge van wapenen in den voorsz. heiren aenwassen ende haer vergrooten, waer uyt volgen moet, ende het is een zonderlinge eere voor 't landt, dat princen entretenementen worden gebeneficeert ende geelargeert nae haere meriten ende goede diensten. Dese heeren plegen gestadelyck neffens Syne Excell. te wesen in zyne tente ter zyde van een leger, om te hooren, te sien ende ten oorloge geexerceert te worden; nu syn deselve opgelecht hooge beveelen, ende een partye van 't leger te gebieden; als men dese voorleden jaere in graeff Ernst gesien heeft, ende graeff Lodewyck wordt gestelt generael vande cavallerye, waer nae haer G. haeren staet ende hoffgesin moeten menageeren, ende nu meer sal moeten kosten als voormaels sulcx nodich is geweest. Ten selven tyde heeft Syn Excell. mede aen de staten generael doen verthoonen, dat 't tractement van graeff Heyndrick van Nassau, sedert syn G. vander schole gecommen is, in deselve poincten tot noch thoe gebleven was, ende zoe deselve nu versien sal worden, boven zyne colonnelschap, met meerder commandement, ende gebieden sal van nu voortaen over een derde part vanden geheelen leger, dat te velt gebracht sal worden, ende syn G. houdende is syn eygen hoffgesin, ende mede alles sal moeten dirigeren nae synen staet, heeft Syne Excell. mede versocht gelycke augmentatie voor synen voorsz. broeder. 'T welck alles byden staten generael in deliberatie geleyt ende overwogen synde, ende sonderlinge, soe die grave van Solms onlancx overleden is, ende men niet gesint en is, eenen anderen met synen staet ofte tractement te vereeren, ende dat deze versuecken wel gefundeert syn, ende buyten nieuwe lesie van 't landt souden cunnen geacoordeert worden, zoe hebben die gecommitteerden van Hollandt, Zeelandt ende eenige anderen goetgevonden, die graven Ernst ende Lodewyck van Nassauwen te vergunnen boven haer gewoonlyck tractement voor desen jaere ende voor soe veel maenden als haer G. G. in den leger wesen sullen, ter maent III^{c} gl., ende dat by provisie; ende hebben daer beneffens graef Heyndrick een ordinaris tractement gedesigneert ende verleent van vyff hondert gl. ter maent; ende zoe ick my hierthoe niet en vonde specialicken gelast, hebbe aengenomen dese saecke UE. te verwittigen ende te recommandeeren, verhoopende, dat die voorsz. resolutie by UE. mede ten besten verstaen ende geavoyeert soude worden, gelyck ick dienstelyck bidde ten aensien vanden huyse van Nassauwen, ende van die getrouwe diensten vande voorn. graven, dat UE. haer G. G. versoek in goede recommandatie willen nemen ende haer conformeeren met d'andere provintien, ende my daervan metten eersten haer bewillinge hiervan over te seynden.

Ten selven tyde is deur versoek vanden raedt van state mede geordonneert die provintien aen te schryven, dat haer gelieve op 't spoedigste over te schicken declaratien vande kosten, cledingen ende onderhout, verstreckt aen de crancken, die haer desen jaere toegesonden syn geweest, opdat den capiteynen deselve mogen afgetoogen worden op haer afreckeninge, die sy versoucken, ende dat aleer ende vorens zy wederom te velde gebruyct sullen worden.

Onze declaratien heeft Gerrit Terstege op myn laetste vertreck myn medegegeven, ende ick hebbe deselve aen den raedt over doen leveren duer myn heere Foeck, waervan notule gehouden is, ende waervan ick die *recepisse* metten eersten overseynden sal, dan soe by Terstege yet mogte vergeten wesen van cledinge ofte andersins, ofte zoe daer noch eenige erancken binnen Utrecht syn, zoe sal UE. gelieven denselven te vermanen, naerder specificatie ende pertinente lyste aen myn daervan te bestellen, ende dat metten eersten, want naemaels sal 't selve qualicken te recouvreren wesen; d'ordre van 't landt laet thoe de somme van negen gulden, tot versieninge ende cledinge voor yeder persoon vande erancken, dan of in 't maecken van onze declaratie daerop gelet is, en weet ick niet. Besluytende dese met myne dienstwillige gebiedenisse, ende biddende Godt almachtich UE., Edele *etc.* Metter haest.

Uyt 's Gravenhage, desen xv. Marty 1602.

UE. dienstw. vrundt ende medebroeder,

NICLAES VAN BERCK.

Opschr.: Edele *etc.* myne heeren gedeputeerden vande staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

Recep[t]. xvi. Marty 1602.

(Naar het origineel).

XIX.

Edele *etc.* heeren.

Die staten generael syn dese verleden weecke meest al becommert geweest, omme die stadt van Oostende van alles op nieuws te versien ende te verseeckeren tegens alle surprinse ende effort vanden vyandt, tot welcken fyne Syne Excell. verscheyden memorien ende projecten van ingenieurs hadde doen ingeven, d'welcke byden staten generael ende raeden van state ten naestenby nodich gevonden syn gevolcht te worden, verhoopende zoe in sulcken voegen die fortificatien, zeewercken ende retranchementen aldaer mochten vernieut, geholpen ende versorget worden, dat men in lange jaeren niet en soude behouven acht ofte omsyen daer nae te hebben. Hierbeneffens is goetgevonden, die magazynen mit alle provisien van ammunitien te ververschen ende redintegreren, ende die voorsieninge te doen van proviande voor vyff duyzent man, voor ses ofte ten minsten voor den tyt van vier maenden, opdat die stadt buyten sorge ende naedencken gestelt soude worden, aleer ende voorens onsen leger te velde soude mogen gebragt worden, dan, zoe die schade gemeynlick moet voor die bate gaen, zoo kunnen UE. wel bemercken, dat die aenbestedinge vande voorsz. wercken, die materialen, behoeften ende kosten, tot alles dienende, een groote somme sullen commen te bedragen. Soe sal UE. gelieven te verstaen, dat die meeste swaricheyt geweest is die penningen hierthoe te vinden, synde die comptoiren buyten eenigen voorraedt, ende die voorseyde voorsieninghe van sulcken noydt ende importantie, dat d'selve geen vertreck en diende te lyden, ende dat nae veel deliberatien alle d'andere provintien geen beter ofte bequamer middel hierthoe en hebben weten te bedencken, dan dat den raedt van state geordonneert ende geauthoriseert soude worden, zoe veel penningen op interesse te negocieeren, als tot der voorsz. provisien van doen zoude wesen, ende als oock gerequireert worden tot aenritz-, handt- ende transportgelt voor die nieuwe lichtinge van 't vuytheems crychsvolek ende versterckinge der compagnien, waervan voor als noch geen versouck aen de provintien gedaen is geweest, maer soe wy ons niet gelast en vonden soodanige negotiatie toe te staen, wel wetende dat d'andere provintien (uytgesondert Hollandt) zeer weynich van haer extraordinaris consenten ende in de negen hondert duyzent gl. in den voorleden jaere versocht, ten behoeve van

Oostende ende tot wervinge van nieuw volck betaelt ofte bygebracht hadden, soo en hebben wy ons daer met niet kunnen conformeeren, vindende beter ende billycker, dat deze voorn. penningen gevonden konden worden uyt die restanten vande provincien debitoiren, dan d'selve te doen lichten op swaere intressen. Edoch ten laetsten ende nae veel altercatien siende dat dit geheele werck ende goet voornemen door ons verachtert ende gerenverseert soude mogen worden, hebben ons laten bewegen, op UE. behagen mede daerinne te condescenderen, ten aenzien dat genen staet gemaeckt en can worden op die provincie van Zeelandt, uyt oorsake van haer lasten van admiraliteyt, noch op Vrieslandt deur haer differenten, mitsgaders oock niet op Gelderlandt ende Overyssel, deur haer onvermogen ende quade gewoonte, ende sonderlinge, dat het goet debvoir van ons weynich kan helpen ofte prousyteeren, ende dat wy evenwel niet en souden worden geindemneert ofte afgesondert vande last vande genegocieerde penningen ende d'interesse vandien, versouckende daer beneffens, dat den raedt bevel gedaen soude worden omme die restanten aen de provintien te bevorderen, sonder dilay ofte conniventie, ende dat die opgenomene hoofsom ende interessen daervan weder afgeleyt ende gerestitueert soude mogen worden, gelyck wy meynen dat UE. sulcke vermaeninge vernomen sullen hebben, onlancx aen de provincien byden raide gedaen te syn.

Hier beneffens is UE. mede wel bekent, dat alle onze gendarmerye, zoe deur d'offensive van Rhynburch ende 's Hartogenbosch, als meest oock deur die defensie van Oostende zoe zeer is verswackt ende tot zoe cleyne getale gecomen, dat wy die helft daervan niet en hebben kunnen behouden, ende dat het van noode wezen sal, voor desen jaere onze andere compagnien niet alleen te redresseeren, maer boven 't oude ende ordinaris getal te versterck en ende met die helft meer t'augmenteeren, sonderlinge die compagnien, die te velt sullen gebracht worden, ende daer beneffens een merckelicke wervinge van ruyteren ende knechten te doen van uytheemsch volck, opdat wy boven die voorsz. besettinge vande stadt van Oostende, een sensible effect op den vyant mogen brengen, ende alsoe een eynde te soecken vande periculen ende vande onverdrachelycke kosten, daerinne het landt hem gans verloopt, omme van dese stadt geassecureert te mogen blyven. Soe willen wy UE. ten hoochsten versocht hebben, tot dezen fyne in hartelycke recommandatie aen te willen nemen ende amplecteren die goede intentie, sorchfuldicheyt ende heroyque resolutie vande staten generael, ende dat UE. met eernsticheyt willen letten op haer E. begeeren ende serieuse vermaeninge, die d'selve aen UE. mede doende syn, 't welck wy oock mede uyt gronde onzes harten bidden ende begeren, dat UE. alle neersticheyt ende debvoir doen willen, ende sien met vliet te versorgen, dat die helfte vande VIII^{cm} L., tot lichtinge van nieu volck, als oeck die helfte vande V^{cm} L. tot toerustinge vanden veltleger ende oock van III^{cm} L. tot die fortificatien (ofte van 't gene daeraen noch resteert), daervan wy onze quote voor dit jaer bewillicht hebben, jegens drye weecken ofte ten langsten binnen een maent mach veerdich ende seecker wesen, opdat die nieuwe ruyterie ende infanterie, die daertegens verwacht wordt, terstont gemonstert, in eede ende effectuelen dienst gebracht ende heur betaelinge ontfangen, ende den veltleger geavanceert, van alle noetelicheyt versien ende in goede ordre gehouden mach worden, ons dezen aengaende vorders refererende tot die missive vande staten generael.

Voorts soe worden UE. mede byden staten generael versocht tot het furneren van onze quote in de hondert duyzent ponden, bewillicht tot het equiperen vande oorlochschepen, die hare Ma^{t}. van Engelandt toegeseyt ende belooft zyn, tot assistentie van hare vlote gedestineert op de kusten van Spaingien, tot afbreuck ende empechement van 't voornemen van onze gemeyne vyandt, 't welck wy in geenderley wyse sullen kunnen te buyten staen, ende zoe die respective collegien ter admiraliteyt, over denwelcken die voorsz schepen zyn gere-

particert, die toerustinge zeer difficulteeren ende rondelick verclaeren, deselve niet te wege te kunnen brengen, sonder prompt middel van subsidie, soo willen wy UE. mede ten ernstichsten versocht hebben, in geen faulte van UE. debvoir te willen wezen.

Wes belangt het opbrengen van 't derde part van IX$^{c m}$ L., bydem raide van state voor dit jaer versocht, ende daertoe UE. mede byden staten generael serieuselyck vermaent worden tot subsidie vande collegie ter admiraliteyt, tot 't welck wy om redenen van gewichte geen uytdraegende consent hebben kunnen openen noch van ons geven, zoe zouden wy nochtans verstaen, dat by UE. dienen zoude favorable achtinge daerop genomen te worden, naedemael die staeten van Zeelandt, die nu voor ettelycke tydt staetsgewyse hier geweest zyn in de vergaderinge vande staten generael, verclaert ende by maniere van protestatie gecontesteert hebben, hem onmogelyck te wezen eenige penningen op te brengen, tot die extraordinaris petitien dezes jaers, tenzy dat haer middelen by d'andere provincien gesubministreert worden, omme daer met te mogen continueeren 't onderhout van haer equipagie ende haer verloop te boven te mogen commen, ende dat sonder sulcken merckelycken bystandt het bootsvolck langer buyten confusie niet en souden te houden wesen. Jae wy hebben voor seker vernomen, ende het wordt ons dagelicx van haer E. gecommitteerden aengesecht, dat zy in poincten gestaen hebben ende lichtelyck daertoe hem begeven souden, ende alle die middelen van haere provintie te converteeren ende te trecken tot behoef van haer admiraliteyt, ende zoe dan daervan wat soude mogen overloopen, 't selve te connen laten tot behulp van den oorloge te lande. Wy souden sorgen, zoe dit eens gepractiseert worde, dat die van Hollandt mede een consequentie daervan maecken souden, 't welck in allen gevalle dient verhoedt, ende het sal raetsaemer syn, niet soe geheel precies te wesen, ende ons redenen ende persuasien een weynich te buyten te gaen, dan om scheuringe ofte swaerder inconvenient te veroorsaecken. Dus dunckt ons (onder correctie) dat wy ons in deze gelegentheyt tot alles behooren te evertueeren, dat in ons vermogen wesen sal, sonderlinge tot der voorgaende poincten, zoe wy met gelycke trauheyt ende affectie van d'andere provincien worden gesecondeert, in welcke gevallen wy oock nyet en souden twyffelen, off die almogende Heere sal syne segen daerthoe geven ende gewenste succes verleenen, waervan wy hem te dancken sullen hebben, ende Synen naeme in eewicheit groot te maecken, denwelcken wy oock bidden neffens onse dienstwillige gebiedenisse UE., Edele *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen XX. Marty 1602.

Al uwe E. dienstw. vrunden ende medebroeders,

NICOLAES VAN BERCK. GHERARDT VAN RENESSE.

Die heere Heermale doen haere gebiedenisse aen UE. Die heere Heermale heeft nu acht ofte thien dagen zyn bedt ende camer gehouden, bevangen wesende van vercoutheyt, daer met een coortse toegeslagen was, maer het harte is goet, soe dat ick hope dat hy 't selve haest overwonnen sal hebben, ende heeft my gisteren geseyt dat hy verlichtinge begint te voelen. Ick seynde hier beneffens het octroy voor den traficanten vande Oost-Indische zeevaert, met het placaet, daerop geexpedieert.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren de gedeputeerde
vande staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

Recep^{t} XXIII. Marty 1602. (Naar het origineel).

XX.

Ridderschap ende steden der lantschap van Overyssel, representerende die staten derselver lantschap, gevisiteert ende in rype deliberatie gelacht hebbende die propositie vande heeren raden van state, ter vergaderinge vande heeren staten generael den XXIV. Octobris laestleden geexhibeert, ende by gemelte heeren staten generael aen haer E. overgesonden, betreffende die consenten, soe als dezelve voor dit lopende jaer 1602 tot stuer vander oorloghe ende defensie vande vereenichde Nederlanden tegens die algemeene vyanden derselver versocht syn, verclaren dat off wel die ingesetenen derselver lantschap, vermits de hitte ende meeste lasten van oorloge in deze quartieren soe lange jaeren ende meer als in andere gevallen, brandtschattingen, exactien ende uytplonderingen vanden vyandt inlegeringe ende doortochten ende andere lasten, daer beneffens ten aensien van 't misgewas des korens als andersints nu eenige jaeren herwaerts ende voornamentlyck mede voorleden jaere gevallen, mitsgaders door de inundatie, soe vande riviere vande Ysele als vande zeewateren, daermede die best contribueerende quartieren lestleden zyn overvallen ende beswaert, in de uyterste armoede ende onvermogentheyt zyn geraden, behalven dat deze provincie van Overyssel by die gemelte propositie met een ongelycke proportie tegens die van Gelderlandt zyn verhoocht, als in plaetze daer deze landtschap niet meer dan tegens yder vier ofte vyff eene ofte oock minder plegen te contribueeren, nu tegens drie derselver op twee gequotiseert syn, begeerende niet te min, tot hanthavinge vande gemeene zaecke ende afbreuck des vyandts, haer uyterste debvoir hinvorder te bethonen ende sich soe veel eenichsins doenlyck ende mogelycken sal syn in 't contribueeren ditmael nae vereysch van saecken te esvertueren, hebben haer E. voor dit lopende jaer 1602 geconsenteert ende aengenomen, consenteeren ende aennemen mits desen te betalen die lasten, op deze provincie byden ordinaris staet van oorloge maentlycken gerepartieert, ende daer en boven voor alle andere gevorderde partyen, by die voorn. propositie nader verhaelt, voor een extraordinaris voor dit tegenwoordige jaer eens die somma vyftich duyzent L. van XL grooten Vlaems het pont, alles met conditie, dat aen dit voorschreeve extraordinaris consent in betalinge sal strecken die compaignie soldaten des drosten van Haecxbergen, soe als deselve by deser lantschapsresolutie aen die heeren staten generael in dato den 24. Aprilis lestleden overgeschreven is, aengenomen ende betaelt wordt, mitsgaders die bezoldinge vande twyntich peerden, daermede die compaignie curassiers des drosten van Sallandt lestleden ende die compaignie carabyns van Hesse Brun, al voor desen is verhoocht, wezende dezelve in den voorsz. ordinaris staet niet begrepen, dat daer beneffens aen hetselve consent gecortet sullen worden alle wagen-, scheepvrachten, vivres ende anders, soe dit jaer tot dienst vande generaliteyt uytgekeert ende verschoten sullen bygebracht worden; item, die onnodige inlegeringe, doortochten van onse eygen crychsvolck, ende voorts alle 't geene by andere provincien gecortet ende geprofiteert wordt, mits oock dat van wegen die generaliteyt die stadt Oldenzeel, die soe wel by somer- als by wintertyt mit verscheyden garnisoenen moet besettet blyven, gelyck andere frontiersteden, mit servys geassisteert, ende die nodige fortificatien van deselve soe veel doenlyck worde gedaen.

Voorts consenteeren ridderschap ende steden van Overyssel, dat den raet van state mach worden geauctoriseert, omme in tyden van noot te mogen lichten tot laste vande geunieerde provincien voor dit jaer, die somme van hondert duyzent ponden eens; item, in de continuatie vande imposten, contributien ende verdingen in de steden ende ten platten lande, ende van andere plaetsen onder den vyant gelegen; insgelycx in den generalen impost op 't sout, tot laste vanden panneman ende het recht vande paspoorten.

Lestelyck consenteert gemelte ridderschap ende steden in den opheve der convoyen ende licenten, tot steur vanden oorloge te water, mit alsulcke restrictie, dat die lyste vandyen naer behoren gedresseert, allomme een eenparige voet geobserveert, ende deze provincie indemnal worde getracteert als d'andere, ende sulcx nae die resolutie hier bevorens op 't stuck vande licenten ende convoyen gearresteert, namelyck van geen veranderinge daerinne te doene, sonder voorgaende verschryvinge vande t'samentlycken provintien, ende dat dese volgende die visite ende recherche van uytgaende coopmanschappen wt deze provincien, (den garnisoenen sonder eenparige resolutie toegestaen), voorts afgedaen wierde, ende dit alles voorbeholden deze lantschap, steden ende leden vandien haere privilegien ende gerechticheden, soe wel in 't gemeen als particulier.

Aldus gedaen ter vergaderinge van gemelte ridderschap ende steden, binnen Deventer, den 24. Aprilis 1602.

(Overgegeven den 16. July 1602.) (Naar gelijktijdige copie).

XXI.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. Alsoe Syne Excell. belieft hadde op gisteren na den noen ons by hem te ontbieden ende aen te zeggen, dat hy verstaen hadde vande waegemeester, dat veel vande wagens in Vrieslandt, mitsgaders stadt ende Ommelanden aengeteyckent, niet en souden bequaem zyn tot den veltleger gebruyckt te worden, ende datter noch een goede quantiteyt van wagens te cort comen zoude, daeromme goetgevonden hadde, den wagenmeester aen UE. afteveerdigen mit zyne brieven, ende by d'selve UE. ernstelyck te versoecken, hem alle behulp ende addres te willen doen, dat hy in 't Sticht van Utrecht noch soude mogen becommen boven die wagens, die vanden eersten aengeteyckent zyn geweest, noch andere hondert goede waegens, gelyck UE. voormaels oock vanden wagenmeester verstaen zullen hebben, soe heeft Syne Excell. ons deze zaecke nochmaels ten hoochsten gerecommandeert, belastende, dat wy ten selven fyne mede aen UE. schryven souden, deurdien den dienst van 't landt deur faulte vande voorsz. hondert waegens grotelycx verachtert ende geretardeert soude cunnen worden, hebben wy derhalven niet kunnen laten UE. hier dienstlic te bidden alle debvoir te willen doen, dat die wagemeester tot die voorsz. hondert waegens geholpen mach worden, opdat die ordre, by Syne Excell. op den veltleger genomen, geen alteratie ofte empechement deur gebreck derselvigeren comme te lyden, ende wy in geen nadencken en commen van ondienstichheyt ende tergiversatie. Over deze oportuniteyt hebben wy mede occasie gehadt omme Syne Excell. te vermanen, volgens UE. schryvens, datter te vrezen zoude wezen, dat veel vande waegens, die aengeteyckent waeren, niet en souden veerdich kunnen worden tegens den bescreven tydt, ten waere zy vande diensten des voorleden jaers eerst betaelt worden, ende dat wy ditselvige den staten generael voorgehouden ende daervan gewaerschout hebben, maer weynich hope ende apparentie daervan tot noch toe becommen hadden, niettegenstaende onse heeren ende principalen een merckelicke somme in gerede penningen hier gesonden hadden, opdat die staten generael ende raden van state te weiniger reden zoude hebben, om haer vande voorsz. betalinge der achterheyden vande wagens te excuseren ende te ontslaen, ende dat d'selve by ons geen oirsaecke gegeven soude worden, over ons te querelleeren, zoe daer onwillicheyt deur wanbetaeling onder den voirluyden soude mogen commen te ontstaen. Syne Excell. was mede van onzen advyze, ende verstaende dat die diensten vanden voorleden jaere voor als behoirden betaelt te worden, ons beloyende

die goede handt daeraen te sullen houden, ende de staten generael daerthoe te vermaenen. Voorts sal UE. gelieven te weten, hoedat wy sedert die aencompste alhier vanden heere Schade ende van Dolder met die penningen, gestadich becommert syn geweest met 't concipieren vande acte, by UE. geordonneert aen de staten generael ende raden van state te vercrygen, aleer ende voirens die voorsz. penningen overgetelt souden worden, ende dat wy nae veel moeyten, altercatien ende zwaricheyden daeroever gemaeckt, ten laetsten deselve geobtineert hebben in conformité van UE. begeerte ofte immers ten naesten by, gelyck UE. uyt dit bygevouchde extract zullen connen spoeren, ende nae dat wy met den heere Foeck deze acte naerder geexamineert hebben gehadt, souden ons beduncken laeten, dat UE. daer met genouchsaem bewaert ende versekert sullen wezen, soe men ons in sinceriteyt ende redelycheyt wil tracteeren, waerop wy ons ganselyck vertrouwen, geconsidereert, wy deze acte *bona fide* aennemen ende ons op deze belofte verlaten, niet twyffelende, of wy sullen het effect van onzen volcommen wille daerdeur genieten ende emporteeren. Wy hebben op huyden voorgenomen aen de staten generael te versoucken, dat in de acte mede aengetogen soude worden die handtgelden vande wagenluyden, waervan in dit extract geen mentie gemaeckt en wordt, ende zoe 't selve geaccordeert wordt, souden wy geraden vinden, dat die penningen aen den ontfanger getelt souden worden, sonder langer vertreck, gedragende ons altyt tot UE. goede beliefte ende welgevallen, ende zoe deze vorder niet dienende is, willen wy ons dienstelick gebieden in UE. goede gratie ende Godt almachtich bidden UE. *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen XI. Mey 1602.

UE. dw. vrunden ende medebroederen,

NICOLAES VAN BERCK, GHERARDT VAN RENESSE.

EXTRACT.

Verclaeren ende beloven by dezen, dat die heeren staten van Utrecht, eens opbrengende haer E. aenpaert in de consenten, bovendien niet meer als andere provincien sullen worden beswaert, noch vande achterstallige diensten der voerluyden van Utrecht vanden voorleden jaere, noch oock vande diensten, die zy in desen jaere sullen hebben te doen, maer dat deselve voerluyden betaelt sullen worden byden ontfanger generael, uytte burse vande generaliteyt, beneffens de voerluyden van d'andere provincien gelycke dienst gedaen hebbende.

By de staten generael is belieft, dat men die staten van Utrecht mede onbeswaert sal laten vande hantgelden vande waegenluyden, daerthoe haer E. versocht syn geweest, als d'zelve uyt die acte vernemen sullen.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heeren staten vanden lande van Utrecht ofte haer E. gedeputeerden *etc.*, tot Utrecht.

Recep^t. XIX. May 1602. (Naar het origineel).

XXII.

Edele *etc.* goede vrunden.

Alzo ons Syn Ex^tie bevolen heeft enighe ambachtslieden, als. spoormaeckers, sadelers, harnasmaeckers ende busmaeckers, ten dienste vanden lande voor dit aenstaende leger aen te nemen, ende wy dienvolgens met Dierick van Aelst, busmaecker binnen Utrecht, gesproken, ende hem om het leger te volgen, aengenomen hebben, zoo is ons vruntlick begeren

aen UE., deselve willen gemelten busmaecker verloff geven, omme ten dienste vanden lande gebruickt te mogen worden. Ende sullen UE. hiermede den Almogenden vruntlick bevelen.

Tot Arnhem, den 5. Juny 1602. UE. dienstwillige goede vrunt,

LOUYS, Comte DE NASSAU.

Opschr.: Den Edelen *etc.* staten 's lants v. Utrecht.

Rep[t]. XXVII. May 1602. (Naar het origineel).

XXIII.

Heer secretaris.

Terwylen den pas tusschen Nimwegen ende de Grave voor de passanten ende soetelaers onveylich is, ende de passagie meest valt te water, nae beneden ende deur Maese ende Waell, op Tyell, can men hier weinich zeekerheyt van onzen ende de viandes legers hoiren, 't welck oirsaecke is, dat ic UE. dagelycks nyt en can adverteren. De spraecke is, dat zy zoe nae byden anderen zyn, dat men 't met canon can belangen; ende, datter goede couragie in ons leger is, om den viandt te resisteren ende mede om de stadt te veroveren. In onsen leger compt van beneden genouch van alle soorten van vivres; ende enyghe meenen, dat deur sulcke fauten ende byzonders van gelde, den viandt aldaer nyt langhe en zall cunnen houden. Dan ick vermoede, indien der wel geldt omgaet, van boven langes de Mase, al vry wat volghen sall.

Wy hebben hier onse propositie gedaen ende syn daerop gescheyden, om in de andere weeke wederom byden anderen te comen ende ons finael antwoordt te geven, wy verhopen goet wesen sall, indien 't gheen woirden en zyn. De heer Berck is eergisteren uit het geselschap van hier nae beneden langes de dycken gereyst; vermoede, nu daer aen gecomen is.

Hiermede myn in UE. goede gracie recommanderende, bidde den Almogende, mons[r]. secretaire, UE. te verlenen langdurighe gesontheyt.

Gescreven binnen Aernhem, den VI. Augusti 1602, oude styl.

UE. gantswillige goede vrundt,

A. FOECK.

Hier nae compt tydinghe, dat die vander stadt naer gedaen zeecker signaell, zyn uytgevallen; ende ten zelven tyde heeft den vyandt een aenval gedaen op't quartier van Syne Excell. die van bevoren VI canons hadde doen planten teghens de advenues, ende tot die ure stil gehouden, waerdeur den vyandt met groot verlies terugge gedreven wort. Die vander stadt en hadden oock niet veel uytgericht. Men wil seggen, dat den ingenieur Andries de Roy geschoten soude zyn, ende dat ons volk in off opte graefven gelogiert leggen. Godt almachtich verleene ons een goede vytcompste.

(Naar het origineel).

XXIV.

Mogende, Edele *etc.* heeren.

Myne heeren. Alsoo uwe E. vice-admirael Jan Adriaensz. Cant, op 't voorschryven vanden heere secretaris Cecyll met zyn schip ende drie meer van Porsmuith vertrokken was, om met de schepen van haere Ma[t]. ende deghene, die uwe E. hebben inde nauwe zee te wach-

ten op den dienst vande Spaensche galeyen, soo heeft Godt den Heere gewildt, dat hy aldaer soo geluckkelyck gearriveert is, dat hy die heeft gemoet, ende op deselve een soo notabel dienst gedaen, als eenichsins waere te wenschen. Hy is met den commis Hoevenaer my de tydinge hier commen brengen, omme my oock te kennen te geven, in wat gestaltenisse zyn schip was, oock om met eene de voordere intentie van haere Ma^t. te verstaen, ende wat hy nu voorts soude hebben te doene. Den voorsz. heere secretaris hadde my genoech op deselve ure van 't arriveren vande voorsz. Cant, by laste van haere Ma^t. in poste by syne brieven daervan zeer goede tydingen ontboden, te weeten, dat haere Ma^t. geadverteert was, dat twee vande Spaensche galleyen gestrandt waeren op de coste van Vlaenderen, omtrent Nieupoort, een ander tusschen Duynkercken ende Grevelingen, dat er oock eene in zee gevonden was vlootende, ende dat d'andere twee gevolgt wierden van haere Ma^t. ende de schepen van uwe E. landen, daer hare Ma^t. verhoopte, dat ze goede reckeninge van soude bringen, doch soo haest als ick den voorsz. Jan Adriaensz. Cant hadde hooren spreecken, soo hebbe ick my terstont met hem ende den voorsz. Houvenaer naer 't hof t'Otland (daer haere Ma^t. noch jegenwoordich is) begeven. Haere Ma^t. heeft my terstont by haer doen commen, ende naerdien zy met my alleene gesproken hadde, soo heeft sy oock wel begeert, den voorsz. vice-admirael Cant ende Houvenaer te zien. Sy heeft heml. afgevraecht in presentie vanden grooten tresorier, grooten admirael, haeren controlleur ende den voorsz. heere secretaris met veel meer groote heeren ende vrouwen, die daer oock in haere secreete camer waeren, de particulariteyt van haerlieder ervaerentheyt, die byden voorsz. vice-admirael Cant wel verclaert werden, daer haere Ma^t. zeer groot contentement in nam, met een zoo blyde ende vrolyk gelaet, dat men wel conde mercken, dat die tydinge haer ten hoogsten behaegden. Haere Ma^t. hadde oock van te vooren haeren admirael vande nauwe zee, Sir Robert Mansfield hooren spreecken, die met Adriaensz. Cant te samen te poste van Doever was gecommen, ende die oock haere Ma^t. genouch hadde laten weeten van 't goet debvoir, 't welck uwe E. scheepen in desen dienst hadden gedaen, ende sonderlinge verhaelde dickmael van twee, onder anderen, die de galleyen hadden commen volgen, die (soe hy haer hadde geseyt) hemlieden, soe clouckelyk hadden gequeten met continueel schieten door ende op de galleyen, dat het wonder was om te hooren, soe dat hy oeck geseyt hadde, dat hy niet gerust en soude wezen, tot dat hy de namen vande capiteynen vande voorsz. twee scheepen soude hebben, daer naer haere Ma^t. verclaerde henlieden, dat al wast soo, dat deesen dienst meest voor ons lant geschiet was, doordien deeze galleyen op onsen hals quaemen, nochtans dat zy estimeerde, dat hetzelve oock voor haer was gedaen, soe dat zy daervan Godt ten hoochsten bedanckte, die haer (zoo zy seide) altyts tot noch toe, in alle haere voornemen een geluckige ende voorspoedige uytganck hadde gegeeven, uwe E. oock daer vooren seer hoochlyck bedanckende ende belast hetzelve henlieden uwe E. alsoe van haeren weghe te rapporteeren, ende hoe veele sy van haerlieder vrientschap achte, daerby noch vougende, dat zy henlieden altyts getrouwe vriendinne soude blyven, Godt tot getuychenisse nemende, dat, al wast zoe, dat men haer noch maer vier daegen geleden van 's viants weghen soo groote offerten ende conditien gepresenteert hadde, dat zy henlieden nimmermeer en soude verlaten willen, als wel weetende, dat 't selve alleenlyck geschiede, om UE daer doere te verderven, maer dat sy liever niet en soude willen leven, dan dat sy haerlieder verderf voor haer oogen souden moeten sien, somma haer woorden waeren zeer gratieus ende vol troosts, soe de bringers dezes uwe Mo. E. moer in 't breede sullen connen seggen, aen wien ick my oock dies aengaende refereeren sal, ende Godt bidden, dat hy haer conincklyk gemoed hoe lanck hoe meer daerin wil verstyven. Voorder soo riep my haere Ma^t. noch alleene by haer, my seggende, dat se wel ligtelyck konde considereren, dat dese schepen

(in desen dienst te doene) seer geramponeert mosten weezen, dat zy oock medelyden hadde op de groote costen, die uwe E. alle dit jaer hadden moeten doen, ende daeromme dat zy henlieden van voorder cost (in 't regard van deze schepen) wilde ontslaen, ende dat d'selve wel mochten naer huys keeren, als van haeren weghen deselve oock licentieerende, ende myn heeren daervan seer hoochlyck bedanckende, haer mitsdien keerende tot den voorsz. vice-admirael Cant, seyde hem, dat sy my haere resolutie hadde laten weeten, nopende 't gene hy nu met de schepen, die hy onder syn bevel hadde, soude doen, soo ick hem oock verclaert hebbe, ende soo hier jegenwoordichlyck niet anders meer en offereert, soo will ick Godt bidden dat by uwe Mo. E. *etc.*

Van Londen, den 28. Septembris 1602, oude styl.

Onder stont geschreven: Den al uw Mo. E. oitmoedich ende getrouwe dienaer,

NOEL DE CARON.

Opschr.: Mogende *etc.* myn heren de generale staten vande vereenichde Nederlantsche provintien.

Rec^{t}. 14. Octobris 1602. (Naar gelijktijdige copie).

XXV.

Edele *etc.*

(*Monsterzaken en wagens*).

Vuyt brieven van graeff Lodewyck, vanden XI. deses, *stilo novo*, hebben wy verstaen dat zyne Gen. deselven daechs S^{t}. Vit ingenomen, naerdat hy omtrent drye daghen daervoor geleghen hadden. Dit stedeken was beset vandes vyants wegen met XL ruyteren ende LX soldaten, ende dat zyne Gen. daerin gelaten hadde . . . van ruyteren ende twee compagnien soldaten, gaende sanderen daechs voorts met syn volk na Bastoigne. Ende soe wy voorders niet en hebben *etc.*

's Gravenhage, desen 10. Nov. 1602. Uwe *etc.*

NICLAES VAN BERCK, GH. DE RENESSE.

Onse voorspoedige aenslaghen van Oostvrieslandt sullen UE. verstaen vuyt die copyen, byden heere vander Aa overgesonden.

Opschr.: Edele *etc.* de gedepp. vd. stat. v. Utrecht.

R^{a}. 12. Nov. 1602. (Naar het origineel).

XXVI.

Edele *etc.* heeren.

Wy achten ootmoedich UE. te verthoenen ende te vermaenen, die swaricheyt ende becommernis, daer het landt hem tegenwoordich in vindende is, soo in regardt vande stadt van Oostende, d'welcke die viant seer hart belegert ende besloten heeft, als oock vande stadt van 's Hertogenbosch, d'welcke Syne Excell. met goede couragie aengegrepen ende hem daervoor soo wyt geengageert ende ingelaten heeft, dat het hem onmogelyck ende niet zonder merckelycke prejudicie wesen soude in syne voornemen veranderingen toe te staen ofte hem daervan te laeten disapoincteren, gelyck UE. wel cunnen considereren, hoe grotelycx die

eere, reputatie ende welvaeren, zoe van onze gemeyne saecke als oock van Syner Excell., daeraen gelegen ende debvoir vereyschende is, mitsgaders hoe nootsaecklick het wesen sal, dat die provincien hem promptelyck resolveeren, om Syne Excell. in deze heroyque entreprince mit alle vermogen te secondeeren ende de handt te bieden, als oock de stadt van Oostende te versorgen met ververschinge van garnison, het oude nu gans verswackte, ongesont ende buyten couragie weezende, 't welck den staten generael ende raede van state in deliberatie geleyt hebbende, ende bemerckende dat die voernaempste ende principaelste swaericheyt bestaende was in manquement ende gebreck van krychsvolck, ende dat daerdoer zoe wel d'een als d'andere zaecke pericule ende fortune soude moegen loopen, hebben goet ende voor 't beste remedie gevonden, terstont ende metter daet te procederen tot lichtinge ende wervinge van twee duyzent soldaten ofte borgers, sulcx best te becomen souden syn, omme ten deele daer mede neffens 't volck, dat uyt Oostende getoogen sal worden, te suppleeren die plaetsen vande guarnisoenen, die derwaerts uyt Zeelant gesonden zullen worden, ende dat ten anderen deele daer met gesupporteert ende becleet soude worden die frontierplaetzen van Brabant, daeromtrent ende elders, uyt d'welcke die guarnisoenen getoogen ende Syne Excell. sullen bygevoecht worden, tot versterckinge van zyne belegeringe, verhoopende daer mede haer Mo. E. beyde die poincten in versekerheyt ende gouden aensien ende den vyant in confusie ende verloop te brengen.

Die repartitie van deze II^m man is gemaeckt over Hollandt, Zeelant ende Utrecht, onvermits d'andere provintien wat verre ende ongereet syn geseten, ende die commoditeyt niet en hebben, omme met volck buyten vertreck ofte uytstel dese noodelicheyt te hulpe te comen. Hollant is beraempt op XIIII^c, Zeelant op III^c, Utrecht op II^c man, d'welcke by deze provintien zullen aengenomen worden voor seeckeren corten tyt als wy verhoopen, ende in voegen die soldaten, ende niet als de waertgelders aengenomen worden, ende 't zelve sal den voorsz. ende respective provintien valideren an haere consenten vande IX^{c m} gulden by haer ingewillicht, waervan wy ons wyders referreeren tot het scryven ende versoeck deser aengaende aen UE. byden staten generael gedaen. Biddende dienstelick dat UE. deze saecke ten hoochsten willen behartigen, ende buyten eenige difficulteyt ende disputen met sulcken ernst ende affectie amplecteeren, als d'importantie derselve datelyck vereysschende is, niet twyffelende soe wy die stadt vanden Bosch, door Godes genade commen te veroveren ende Oostende mogen behouden, oft die authoriteyt, reputatie ende credyt des vyants sal hierdoor verdwynen ende ten eynde gebracht worden, niet alleen byden zynen, maer by alle naem (!), die tot noch thoe den macht vande coning van Hispanien zoo hooch geestimeert hebben, datze onverwinnelyck ende niet te resisteeren en soude wezen, 't welck die almogende Heere ons gunnen wil, die wy bidden neffens onse hartgrondige gebiedenisse UE. *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen XV. Novembris 1602.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroederen,

G. VAN RENESSE, NICOLAES VAN BERCK.

Hier wordt verstaen, dat wy die II^c man souden aennemen onder eenen capitain ende een compaignie van maecken, omme de costen te vermyden: UE. sal gelieven ons metten eersten van UE. goede meyninge te verwittigen ende die zaecke spoedigen mit alder haest. Die van Hollant hebben al ordre op heure lichting gestelt en zyn daer met doende.

Opschr.: Aen myn heren gedeputeerde vande staten vanden lande van Utrecht.

(Naar het origineel).

XXVII.

Ick Steven vander Hagen, generael van deze armade, van wegen de Edele Mog. heeren staten der vereenichde provincien ende van Syne Excell. graef Maurits, prince van Oraengien, als admirael ende capn. generael te water ende te lande, door die E. M. heeren staten generael, so geve ick perdoen, liberteit ende doe verseckeringe aen den coninck van 't eylandt Oma, met alle die inwoonders van die stedekens ende vlecken van 't eylant, wesende hunne vasallen, opdat den voorseyden coninck met syne vasallen mach gerust ende versekert in syn lant wonen, ende dat de coninck met de synen met onse licentie mach vrielicken gaen ende comen, handelen ende traficqueren aen ons casteel, gelyck als goede getrouwe vasallen vande E. Mo. heeren staten generael, ende alsoo beloven wy van onsent wegen, dat den coninck van Oma met die synen niet en sullen qualicken getracteert worden, noch vande genen, welcke hier ter bewaernisse van dese forteresse sullen blyven, noch vanden genen, die namaels vande E. M. heeren staten generael souden mogen gesonden worden, maer ter contrarien so sullen se wel getracteert worden, gefavoriseert ende geholpen worden, gelyck als goede ondersaten tegen allen vyanden, die haerluyden souden willen offenderen ofte misdoen, ende datselve is met alsulcke conditie, dat die coninck van Oma met alle zyne ondersaten gehouden sal wesen, den dienst te doen, die hen den goeverneur van 't casteel ende archipelage van Amboina gebieden sal te doen, d'welck syn wercken vande fortificatie ende denselven dienst, die hy te voren aen de coningen van Portugal was verobligeert te doen, gelyck als 't wesende syn vasal, ende in teyken der waerheyt, dat den coninck van Oma 't selve begeert te voldoen, soo sal hy syn eed van getrouwicheyts doen aen die E. M. heeren staten generael ende Syn Excell. graef Mauritio, als souverayne heere van die voorsz. eylanden vanden archipelage van Amboina ende oock mede aen den gouverneur van die forteresse ende den archipelage van Amboina ende in zyn absentie ofte by versterven andere, die in syn plaetze vande E. M. heeren staten generael sullen mogen gesonden ofte geordonneert worden, ende desen eed sal hy doen in presentie vanden admirael van dese armade, Steven vander Haghen, denwelcken hem den eed sal afnemen van wegen die E. M. heeren staten generael, als haren lieutenant ofte stadthouder, in dese quartieren van herwaerts over.

Aldus gedaen in Amboina, den 25. February 1603.

Steven vander Haghen.

Opschr.: Aen myn heren, de heren staten 's lants van Utrecht *etc.*

(Naar copij, geschreven door Arn. v. Buchell).

XXVIII.

Myn heeren.

Wy seynden UE. copie van eenen brief van XIIII. Aprilis, *stilo novo*, lestelick byden gouverneur van Ostende geschreven, waeruyt UE. verstaen sullen 't gene (Godt betert) daer gepasseert is, ende wat daer vereyscht wordt ende van nooden is tot empechement van des vyandts vorder approches ende tot versekertheid vande stadt, soo veel het volck aengaet, dat daer wordt versocht, is ten deele voorsien als by seven compagnien, die op datum voorsz. daer binnen gecommen syn. Dan 't selve niet genoech wesende, is Syn Excell. versocht terstonts ende zonder vertreck derwers noch te schicken X compagnien voor 't eerst, ende noch andere thien, die dezelve op 't spoedichst sullen volgen, altezamen met goede oevericheyt geassisteert, te weten, colonells Marquette, Pyron ende Dorth, ofte in plaetze van Marquette, Ogle,

lieutenant vande generael Veer, daerinne niet gesuimt noch getardeert en wordt. Men heeft altyts staet gemaeckt, dat die vyftich compagnien, die daer binnen gelegen hebben, sterck souden geweest zyn over die vier duysent man ofte ten naesten by, gelyck die gouverneur onlancx den staten generael geadviseert hadde, het garnison bastant te wesen tot die besettinge ende bewaernisse der stadt, ende dat die lieutenant-colonel Dufort daechs voor dit ongeluck vuyt Ostende gesonden wesende, mede Syn Excell. heeft willen persuadeeren, by manne waerheyt ende zynen eedt, dat daer noch binnen waeren over 3500 weerachtige soldaeten, waermede wy bevonden hebben, dat het landt geabuseert ende schandelick bedrogen is geweest, zoe voirmaels als nu, 't welck wy gisteren avondt oock vernomen hebben vuyt den commissaris, die den XVI. dezer 's nachts daer vuyt gecommen is, die aen den staten generael verclaert heeft, dat hy oever die vier maenden daer binnen geweest was met andere commissarissen, omme 't volck alle XIIII daegen te monsteren, ende regart daerop te nemen, maer wat instantie ende induiten sy gedaen hadden, dat evenwel die capiteynen noet monsteringe noch revuen hadden willen gedoogen, ende dat hy voir secker hieldt, dat al 't volck geen XVIII^c man en soude kunnen vuytbrengen, ende een ander hiervan ondervraecht zynde, seyde van XV^c, UE. kunnen bemarcken hoe het landt gedient wordt, ende in wat periculen 't selve gestelt wordt deur die frauden ende baetsukeryen vande capiteinen ende officieren. Wes belangt het geschut andere materialen, mitsgaders het gelt, ende 't gene daer ten hoochsten gerequireert wordt, soo sal UE. gelieven te verstaen, hoe dat over ettelycke daegen derwaerts gescheept zyn geweest acht halve cortauwen, d'welcke deur contrarie wint voor Vlissingen sekeren tyt hadden blyven leggen, ende wy buyten twyffel achten, ofte sullen nu al binnen die stadt gecommen wezen, ende dat die vorder ordere, die daervan gegeven is, UE. deur den heere Ledenberch medegedeylt sal wesen, aen dewelcke dezes aengaende ende van 't gene vorders tot die conservatie deser plaetze van noode gescreven is, mitsgaders dat daerthoe genegocieert worden CL^m L., deurdien die gelegenheid niet lyden en konde, dat d'selve aen de provintien versocht ende daervan verwacht souden worden.

Wy seynden UE. neffens dezen die repartitie, die gemaeckt is over het crychsvolck, wesende buyten den staet van oorlog, bestaende in seven en dartich compagnien ende derthien van *St. Andries* ende *Crevecoeur* ende noch vier nieuwe compagnien van Vrieslandt, voetvolcx, ende drye compagnien ruyteren, mitsgaders van verscheyden tractementen, die tot noch toe geen repartitie en hebben gehadt, belopende te samen op die corte maent ter somme van LXXIIII^m CXXV L., waervan die betaelinge versocht wordt by die provincien aengenomen te worden opte versochte extraordinaris C^m L. ter maent, ende dat alleen voor den tyt van V ofte ses maenden, blyvende den staet van oorloge vande IIII^c LXXXI^m L. inden jaere XCIX gemaickt *in esse* ende in syn geheel, gelyck UE. by examinatie vande voorsz. lyste claerlick te sien sullen hebben. Waerop wy verclaert hebben dat wy den ouden staet van oorloge vorders nyet en kunnen aennemen, als den staet medebrengende is, neffens onze consenten van desen jaere overgelevert, ende sulcx wy vanden beginne aff gewoonlich syn geweest te betaelen. Ende zoe veel deze repartitie soude moegen aengaen, dat wy alvoorens begeren souden, dat die van Gelderlandt ende Overyssel daerinne gestelt soude worden op haer behoorlicke quote; dan soe wy meede sustineerden neffens 't meerendeel van die provincien specialick daerthoe niet gelast te wesen, edoch wel te verhoopen, dat UE. niet laten en soude te doen, wes mogelyck ende redelyck waere, presenteerende van onse syde, dese saecke aen d'selve ten hoochsten te recommandeeren. Dus is ons vrundelyck begeren dat UE. dese repartitie gelieve te overleggen, of wy daerinne boven onse gewoonlycke quote beswaert souden mogen wezen; als ons dunckt neen, gelyck oock of het al waere, dat het een weynich soude mogen falen, dat in dese gelegentheyt geen disputen ofte difficulteyten soude dienen gemaeckt. Die meeste swaricheyt soude

wesen, nae onsen verstande, in den tyt van V ofte VI maenden, voir d'welcke alleen dese repartitie gehouden soude worden, dan staet te considereren, als eens by die provincien desen aengenomen is, qualicken te altereren ende daer af te brengen sullen wesen; niettemin men sal ons hiermede meer noch langer kunnen beswaeren als anderen. Stellen daeromme alles tot UE. discretie ende goede believe, waervan wy ernstelicken versoeken metten eersten verwitticht te mogen worden, opdat by ons het gemeenbeste niet en worde geretardeert ofte geinteresseert. Voirts dient dese om UE. te doen weten, hoe dat tot die legatie van Engelandt op huyden versocht sullen worden die heeren graeff Hendryck van Nassau, die heere van Brederode ende die heere Oldenbarneveldt. Daer is mede gesprocken vanden tresorier Valck, dan oft hem gelegen sal wesen mede te gaen, is noch onseker. De almogende Heere wilse verleenen een geluckige reyse, ende een spoedige, vruchtbare wedercompste, denwelcken wy oock bidden, neffens onse dienstwillige gebiedenisse UE. *etc.* Metter haest.

Vuyt 's Gravenhage, desen IX. Aprilis 1603. UE. dienstwillige medebroeders,

NICLAES VAN BERCK, H. BUTH.

Die staten generael worden van alle canten gewaerschoudt, als dat den hertoch Albertus een aenslach van importantie voor handen heeft, ende dat die onder intelligentie bedectelick genegocieert wordt, door jesuiten ende coopluyden, daerop te letten staet. Onder anderen worden mede genomineert dese navolgende personen, wezende te saem Schotten, Sir Thomas Nicolsson, een coopman, pater Hey, jesuit, meester Samuel Clepperton, die anders genaempt wordt Cockburne. Daer is weder een nye verraet op Wachtendonck geweest, gepractiseert deur . . . . ende Bourgondions, die vanden vyant overgecommen waeren ende dienst onder de compagnien, daer leggende, genomen hadden, dan die almogende Heere heeft sulcx in 't openbaer gebracht, ende syn die autheurs daervan als verraders gestraft. Ende zoe 't daer noch niet claer en is, adviseert die magistraet vande stadt, dat het goet wesen soude het garnisoen te veranderen.

Die heeren Heermale ende van Hardenbroeck doen haere gebiedenisse.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heren gedeputeerden vande staten van Utrecht, *etc.*

(Naar het origineel).

XXIX.

Edele, *etc.*

Ick hebbe nyet connen laten UE. te verwittigen, hoe dat Grobbendonck dese voorleden nacht meynde tot Boechoeven over te coemen in Bommelereweert, omtrent tusschen 12 ende een ure. Ende soe tot alle gevalle den lutenant van cap' Wyssart, die tot Well gesonden zynde met 19 peerden, om wacht te houwen op den dyck, heeft syn debvoir soe wel gedaen, dat hy den vyandt gekeert heeft, tot drie reysen. Hy hadde geluck, datter waren 20 soldaten van 't garnisoen van Geertruydenberch tot Well, dewelcke hy dede halen, die hem seer wel byde ruyters gebruyckt hebben. Daer is een sergeant doot gebleven ende een peerdt 6 off 7 gequest, ende die vyandt was wel met 200 mannen oever. Grobbendonck wel sterck over de 300 peerden ende 800 mannen te voet. Dese tot egeen andere fine dienende, U hiermede, Edele, *etc.*

Actum op 't fort van *Crevecoeur*, desen 4. Juny 1603.

UE. dienst vruntwillige,
GHERAERT SPRUNCK.

Opschr.: Edele *etc.* heer Anthoni Buht, commanderende op 't fort van *St. Andries* ende ommeliggende forten.

(Naar het origineel).

XXX.

Myn heeren.

UE. missive vanden VI. mit die ingelechte copie hebben wy ontfanghen, ende daervuyt verstaen, dat UE. versuecken ende begeeren, dat wy die goede handt daemen houden ende bevorderen, dat de ritmeester Blase van Eyckenberch voor alle andere opte repartitie van onse provintie gebrocht werde, hetwelcke wy seer geerne hebben naegheecomen, maer hebben vuyt de tresaurier Du Bye verstaen, dat al over sekeren tydt de heren raden van state den ritm^r. voorn. by provisie hebben gestelt opte repartitie vande stat Grueningen ende Ommelanden, dewelcke onlancx haer E. is toegesonden, dat oversulcx daerinne geen veranderinge coste geschieden, maer dat wy met die gedeputeerde vande stadt Grueningen ende Ommelanden mochten handelen, ofte syluyden den ritm^r. Pichet in plaetse van Blase op haer repartitie wilden nemen. Is derhalve by ons goetgevonden de gedeputeerde voorn. te versuecken, datse den ritm^r. Pichet in plaetse vanden ritm^r. Blase op hare repartitie souden believen te doen stellen ende geen swaricheyt daerinne maecken, aengemerckt de betalinge vanden ritm^r. Blase over de 700 R. 's maents hoger bedraechden als vanden ritm^r. Pichet; waerop sy voor antwoordt verclaerden, dat nademael hy op hoer provincie was provisionelicken gestelt, ende dat de repartitie aen haere principalen was overgesonden, soe en begeerden sy, sonder expres beveel van haer E., dese veranderinge nyet te doen; edoch hebben tot onser requisitie aengenomen ende beloeft met den eersten diensaengaende aen haer E. principalen te scryven ende 't antwoordt ons te laten toecomen. Dit is hetgene dat wy voor desen tyt, om na te comen UE. bevel, hebben cunnen doen.

Wy en hebben oick nyet cunnen nalaten, UE. te verstendigen, dat de heren afgesandten aen de K^e. Majesteyt van Engelandt, Schotlandt ende Irlandt weder gecomen synde, opten XIV. deser maendt, aen de heren staten generael ten overstaen van hare Excell. ende G. eensamelyck de raden van state, gedaen hebben rapport van hare besoigne, soe mit Syne Co. Majesteit, als de heren van syne prive raden, op hare propositie, gedaen ende gecommitteert, ende daeruyt, mitsgaders de brieven van Syne Maj^t. by de voorsz. heren gecommitteerden mede gebracht blyckt, dat Syne Maj^t. de vereenichde Nederlanden ende den welstandt derselver wel geaffectioneert ende toegedaen is; hebben oversulcx Syne Maj^t. (nyet tegenstaende syne coronatie noch nyet en was geschiet nochte het parlement gehouden) bewillicht ende geconsenteert, dat een goed getal compagnien van syne ondersaten (boven de compagnien althans in dienst der landen wesende) onder een baron van qualiteyt, ende wel geaffectioneert tot de gemeene christelyke sake ende der landen welstandt, sullen mogen in dienste aengenomen, overgebracht ende gebruyckt worden tegens de gemeene vianden, ende dat tot betalinge derselver, ende vande andere lasten vande oorloge, van wegen Syne Maj^t. gefurneert ende verschoten sal worden de somme van vierhondert ende vyftich duysent ponden van veertich groten 't pondt.

Hier beneffens gaet de copie van Syne Maj^{ts}. missive, hiervorens gementioneert. Ende sonderling anders nyet hebbende, sullen wy dese neffens onse dienstige gebiedenisse aen UE. hier mede besluyten ende bidden *etc.*

In 's Gravenhaghe, desen IX. July, *stilo antiquo*, 1603.

UE. dienstwillige medebroeders,

Opschr.: Aen mynh. *etc.* de gedepp. staten van Utrecht *etc.*

GHERARDT VAN RENESSE, H. BUTH.

Rec^t. X. July 1603.

(Naar het origineel).

XXXI.

Edele etc. heeren,

Desen dient om UE. te verwittigen, dat Syne Excell. op Sonnendach voirleden 's namiddachs heeft doen versamelen die staten generael ende den rade van state, ende aldaer mede in persoon met graeff Wilhem van Nassauw compareerende, gecommuniceert seckere missive, aen deselve gesereven byden rade ende esquadrons vande gemutineerde, inhoudende, dat die waerschuwinge, die Syne Excell. aen deselve gedaen hadde van het marcheren vanden leger vanden archiducq, ende dat hy 't op hemluyden gemunt ende aengelecht hadde, nu waer geworden, ende den xv. deser, *stilo antiquo*, datelick gecommen was in 't dorp van Hoochstraten, om scheuringe ende dispersie onder haer te maicken, ende het fort aldaer te overvallen ende te forceeren, ende dat sy daerom geraden hadden gevonden van daer te vertrecken ende haer 's nachts daeran te logeren tot Mierloe, ende daechs daeran tot Oosterhout, in 't landt van Breda, laetende het casteel van Hoochstraten beset met omtrent duyzent goede soldaeten, bestaende in vier hondert musquettiers ende die reste in spiesen ende hellebaerden, neffens den Electo ende eenige van zynen raedt by haer, behouden hebbende het comptoir ende provisie van gelt, als een Italiaen, die langen tydt in dienste van 't landt geweest is, ende hemluyden uyt Hoochstraten tot Oosterhoudt thoe accompagneerende (genaempt *Mario ofte Homme d'arme*) verclaert heeft; soe dat zy nu resolutie genomen hadden, haer confreres, vanden vyant belegert wesende, nyet te verlaten tot der doot thoe, volgens beloste ende eedt, die zy den anderen hadden gedaen; haer sonderlinge vertrouwende op die benignite ende offres van syn E., hemluyden continuelicken toegeschreven ende gepresenteert, versouckende, dat d'selve nu gelieven soude daer an te dencken ende sulcke assistentie te doen, dat zy daer deur neffens heure forces haere medebroederen souden mogen ontsetten, ende den vyant in route brengen; hierbeneffens dat deze missive in deliberatie geleght ende in die voorsz. versamelinge geexamineert wesende, eenpaerlycke goedt ende dienstelyck bevonden is die gedaene beloften nae te commen, ende terstonts te doen versamelen alle ons crychsvolck te peerde ende te voet, ende omtrent die quartieren van Hoochstraten te destineeren; mitsgaders den gemutineerden in alder yl te adverteeren van ons secours, ende te verseeckeren, dat 't zelve binnen den tydt van acht daegen ofte ten langsten thien, veerdich souden wesen ende aldaer vernoemen worden, met vermaninge, dat zy middelretyt constant souden willen blyven, die belegerde hierop vertroosten, alles te prepareren ende een voet beraemen, daerna sy meynen souden, dat men 't onset zoude mogen doen; ende dat Syne Excell. volgens deze eendrachtige resolutie den voorsz. Italiaen in haeste met brieven ende instructie aen hemluyden heeft afgeveerdicht, mit asseurancie van alles te zullen doen, dat in syn vermogen sonde wesen. Daer sullen andere gesanten aen hemluyden gesonden worden, om naerder te ondertasten ende onderhoren haer humeuren, ende of haer dessein sincere fondament heeft, ende conditien te bespreecken van dit beleyt, ende hoe wy weder van haerent wegen verseekert sullen konnen worden. Wat nu verders tot dit secours van noode wesen sall, kunnen UE. als die verstandige wel vatten ende considereren, waerover die gedeputeerde vande provincien respectivelyck ende serieuselyck syn verzocht ende gelast, om heur principalen voor alles te vermaenen ende met alle redenen daerthoe te houden, dat die ongerepartieerde, volgens die lyste aen deselve gesonden, souden mogen aengenomen ende met een maendt betalinge voorsien worden, omme alle onwillicheyt ende confusien van 't crychsvolck voor te commen, ende dat daer beneffens een goede somme van penningen op 't spoedichste gezonden worde, tot alle noodelyckheden van waegens, munitien,

provisien ende 't gene tot den veltleger dienlyk wesen sal. Soe willen wy UE. mede dienstelyck vermaent ende gebeden hebben, alle debvoir te willen doen, die repartitie t'accommodeeren ende UE. believe ons daervan metten eersten toecommen laten, ende dese saecke de handt te bieden met een goede quantiteyt van penningen, opdat alle goede occasien, soe van die gemutineerde als anderen, die onder dit werck schulen ende daervan te verwachten staen, deur UE. nyet en worden belet ofte geretardeert, ons vertrouwende op UE. goede discretie ende gewoenlycke yever ende genegentheyt, die deselve den vaderlande altyts bewesen hebben, d'welcke wy UE. dese saecke mede syn recommandeerende, die nyet en diene versuymt ofte vande handt geslagen.

Die voorn. Italiaen heeft ons voor die waerheyt verclaert, dat die gemutineerde (boven die duysent, die op 't casteel van Hoochstraten syn) sterck waeren XIIII^c ruyteren, wel gemonteert, ende drye duysent soldaten, weerachtige mannen, wel gewapent, van goede courage ende uytgelesen, ende den vyant vyfthien ofte sesthien duyzent, als omtrent 4000 ruyteren, nyet wel in ordre, ende die reste voetvolck, qualicken gewapent ende van alle canten byden anderen gebracht, sonder gelt, ende qualick versien van habyten ende vivres, ende wat die oorloge geen half volck verstrecken can.

Wes belangt die moetwillicheyden ende insolentien vande soldaten, binnen Rhenen ende Montfoort garnisoen houdende, hebben dieselve de staten generael verthoont volgens d'informatie ende verclaeringe vanden provoost, versouckende dat uwe E. Mog. hierinne souden willen voorsien, dewelcke wy bevonden hebben daerthoe wel genegen te wesen, dan zoe die voorsz. garnisoenen op vertreck stonden, achten ongeraden te wesen jegenwoordelyck daerinne te treden, ende dat voor deze tyt genoech wesen soude, dat die twee gevangens tot Rheenen den provoost overgelevert souden worden, hem ten selven fyne brieven medegevende aen den lieutenant ende officieren van Holis (?), denselven serieuselyck vermanende, dat zy die voorsz. gevangens den provoost souden laten volgen, ofte dat haer M. E. het delict van dieverye ende andere excessen aen hemluyden souden willen verhaelen.

Wy hebben mede, volgens UE. missive, den fiscael in de vergaderinge vande staten generael aengesocht, dat die persoene, rechtevoirt hyer gevangen ter oirsaeke van verraderye, t'Utrecht voir eenigen tyt gelogeert soude syn geweest in *den Ceulschen Dom*, ende dat hy hem mede daerop soude willen ondersoecken, waer ende by wye hy daer geconverseert soude hebben, antwoordende, dat hy het minste van hen daervan nyet verstaen en hadde, niettemin alle debvoir te willen doen, dat hiertoe dienlyck soude mogen wesen.

Uyt Oostende hebben wy by verscheyde brieven van XXIIII. ende XXV. deser, dat ons volck den brandt geschoten hadde in des vyandts gabionade, aen d'oostzyde, ende groote schade gedaen, zoe dat de cavaillero mede in deele verbrant, gesackt ende soe beschadicht was, dat die qualicken in een maent souden kunnen worden gerepareert, ende dat zy den brandt mede geschoten hadden in 't suydwest carre ende goede operatie aldaer gedaen te hebben, alles soude daer noch wel syn, zoe die peste soe heftich nyet thoe en name ende vermeerderde, 't welck het volck zeer intimideert ende doet verminderen. Die almogende Heere wil hemluyden daervan verlossen, die wy bidden UE. neffens onse dienstwillige gebiedenisse, *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen XIX. July, 1603.

Uwe E. dienstwillige vrunden ende medebroeders,
NICLAES VAN BERCK, GHERARDT VAN RENESSE.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heeren gedeputeerden
vande staten van Utrecht, tot Utrecht.

(Naar het origineel).

Recep^t. XX. July 1603.

XXXII.

Mynheer.

Wy syn eergisteren namiddach met goede voerspoet alhier tot Hoochstraten in 't leger gearriveert. Syn Excell. met alle de heeren in goede dispositie vindende, alle het crychsvolck seer gecourageert, insonderheyt de gemutineerden extraordinaris . . . . . ., altemael wesende een seer uytgelesen volck ende geexperimenteerde oude soldaten, hen seer obedient toonende in alle 't geene Syn Exc. haer commandeert. Syn Excell. heeft met alle de heeren ende voerts alle de principaelste op 't casteel in haren handen geweest, also oft sy quaet in sin gehadt, hadden de schoonste occasie vander werelt, maer ter contrari seer verblydt wesende, dat men hen soo veel betrouwde, ende dat alle suspectie daermede weggenomen ware. Wy hebben dadelyck Syn Excell. gesalueert, die ons datelyck syn intentie verclaerde, gefundeert op diverse ende suffisante redenen, 't gene ons samenlicke seer wel bevyl, ende particulierlycken jugerende 't selfde te wesen tot den meesten oirbaer van onse provintie, ende also wy op dier yerste missive dattelyck na 't leger gecommitteert waren, ende Syn Excell. naderhant twee missiven een de heeren staten generael . . . ., is gisteren avont te tyen uren daer antwoerdt op gecomen, daer wy altesamen met groter devotie na verlangden, doerdien 't leger hier op excessivé costen legt ende nyet kan gevordert worden, sulcx dat de voorgenomen resolutie met aller diligentie sal geeffectueert worden, ende als UE. uit onse gecommitteerden inden Haghe d'intentie van Syn Excell. mitsgaders haer M. E. resolutie sullen verstaen hebben, sal myn daertoe gedragen, alleenlicken daerby voegende ende UE. mede ten hoochsten recommanderende den ouden ende gewoonliken iver, te meer doordien dit exploict UE. ten hoochsten mede is betreffende, ende hoewel UE. in alle occurrentien boven enige van d'andere provintien geevertueert hebben ende na mine gissinge na de gedragen consenten naby sal komen, mach men de beurse op een ander tyt meer gesloten houden, ende liberalicheydt recommanderen diegene, die hier slap in sein ende hare frontieren geerne mede gevrydt hadden. Wy syn gisteren geweest op 't huys te Hoochstraten, mitsgaders in 't dorp, ende hebben den Electo metten raedt gesalueerdt, diewelcken wonderlicken wel te vreden waren vande prompte secours ende ons mede daervan ten hoochsten bedanckende met presentatie van alle de dyensten, haer mogelick wesende. Den viant lecht noch te Herentals seer sterck met ongevestueerdt volck, ende syn daerbi gecomen omtrent vyer dusent Spanjaerden ende Italianen, ende seker advys gesyn wt Vranckryck, die se had syn passeeren, hielden 't voor rappaille ende geen volck van fatsoen daer onder wesende. Zy verlopen wonderlicken seer van dach tot dach, ende de betalinge valt mede heel sober, also dat veel het daervoor houden, dat men in cort daer wel meerder mutinatie mocht syn vallen. Monsr. de Roosne is een sondach neffens veel commandeurs, die in d'arrière guarde waren dootgeschoten van die gemutineerde, die soo verbittert waren, dat sy 't doode lichaem al evenwel op wilden hangen, ten ware Syn Excell. daervoor spraeck ende syn respect 't selfde liten volgen ende na Antwerpen geschickt; versoucken alleen, dat sy mogen eenige vaste plaets hebben, daer wyf ende kynderen mogen gelogeert worden, presenteren voor nyet te dienen ende haer opte contributien vande dorpen, die sy gereet daertoe gebracht hebben ende noch verhopen te brengen, te onderhouden.

Waerover men vast doende is ende sullen tot dien fyne noch desen dach twee gecommitteert worden, om met myn heeren staten generael 't selfde in naerder deliberatie te leggen. Syn Excell. is seer daertoe gesint, om met alle middelen henluden aen de hant te houden, ende is 't selfde oock een seer grote saecke voor 't lant, sulcken volck met soo

cleinen saeck tot haer devotie te hebben. Sal hiermede, myn heeren *etc.* den Almogende bevelen.

Wt Hoochstraten, den 16. Aug., 1603.

UE. dienstw. vrundt ende medebroeder,
JOACHIM VAN HARDENBROECK.

Opschr.: Aen myn heeren *etc.* de staten van Utrecht, tot Utrecht.

Den bode syn loon.

(Naar het origineel).

XXXIII.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. Alsoo ick desen naermiddach omtrent de clocke vieren uren, seckere tydinge becomen hebbe, als dat den marquis Spinola ende noch een camerlinck vanden Ertshertoch ende noch eenen capiteyn binnen de Grave zyn gevangen gebrocht, ende die dit zelve gedaen hebben, syn vande esquadron van Hoochstraten, diewelcke 30 oft 33 in 't getale hebben geweest, ende hebben by haer gehadt dry trompetten ende zyn geleyt geweest by eenen Italiaen, genaempt la Batailla. Spinola, met het convoy was maar eenen man stercker ende waeren die beste ruyters, uyt die vane van grave Heyndrick vanden Berch, als oock van Grobbendonck. Dit is geschiet omtrent Helmont, op gisteren. Die geene, dyer mede daerby is geweest, hebbe ick zoo straex met een schip met zekere convoy naer Syn Excell. gesonden, hebbende veele brieven als oock het protract van ons leger, als oock van 's vyants leger, ende oock alle secreten, hoe ende wat de marquis Spinola metten Eertshertoch tot Venlo gecommuniceert heeft ende oock synen last ende instructie, hoe dat men ons leger soude connen opslaen ofte doen delogeeren. Gevangen synde Spinola, boot hy stracx voor syn leven 100,000 pistoletten, vreesende dat se hem dootgeslagen souden hebben, als sy het meestendeel van het convoy, dat den voorsz. Spinola by hem hadde, gedaen hebben. Ick soude UE. Liefde wel breder geschreven hebben, dan hebbe den tyt niet. Den brenger deses sal UE. mondeling breder vertrecken, hoe dat sy se aengevallen hebben. Ick sende UE. hier bygaende eene missive, my uyt den Grave gesonden, waeruyt uwe Ed. sult connen sporen, dat het selve waeraehtich is. Spinola soude geseyt hebben: o crysluyden, dat is het gene, dat gy gesocht hebt, om u betalinge te crygen. Hiermede *etc.*

Actum op de forte van *St. Andries*, desen XIX. Spt. 1603, *stilo antiquo*, 's avonts ses uren.

Uwe Ed. onderdanighe,
ANTHONIUS BUTH.

Opschr.: Edele *etc.* myne heeren die gedeputeerden vande staten 's lants van Utrecht. *Cito. Cito. Cito.*

Rec^{t}. XX. Sept. 1603.

(Naar het origeneel).

XXXIV.

Myn heer den gouverneur Butt.

Naer myn gebiedenisse, UE. hartelyck bedanckende vande goede genegentheyt. Ick ben, Godt hebbe looff, op Sondaghe tot Grave gearriveert, ende aldaer te drye vuyre sien innebrenghen gevanghen den marquis d'Espine mit den camerlinck vanden hartoch, gehadt hebbende 45 ruytere by hem, die meest doot gesmeeten ende verdroncken; daer syn maer besich mit geweest 33 groene geuse, dewelcke maer een man hebben verloren, 2 gequest, de

rste wel te passe, daer ick mede ghoet uhier moestê maecken; het syn vremde apostelen. Indien hyer yet anders passeert, sal UE. mede delachtich maecken. Een saecke soude ick UE. wel vruntlicke begeeren, aenghesien het wat periculoes is, my te willen senden mit eenighe die . . . . . sullen coemen met de bode van Dort een passcedel op mynen naeme Jasper Pietersz van Varick, als adelborst, verloff voor een maent, om in 't landt van Cleve ende elders myn affaires te doen, off soe UE. die gewoentelick is te scriven. Ick sal UE. wederomme danckbaerheyt betoenen.

Hiermede wyl ick UE. in de gratie des Heeren bevelen.

Wt Grave, desen Maendach, mit haeste.

UE. dienstwillighe vrunt,

J. VAN VARICK.

Opschr.: Edele *etc.*, mynheer de gouverneur op 't fort van *St. Andries.*

(Naar het origineel).

XXXV.

Edele *etc.* heeren.

Wy en twyfelen nyet, of UE. sullen memorie hebben, dat deselve belieft hebben vande laetste ongerepartieerde compagnien tot haren laste onder anderen te nemen die compagnie van Caesar, ter selver tydt garnisoen houdende binnen Oostende, ende dat wy UE. daernae geadverteert hebben, dat de voorn. compagnie daer weder vuytgecomen synde, bevonden es geweest zeer swak, van capiteyn ende officieren onversien ende onbequaem gedresseert te worden, ende dat noch twee andere compagnien van Engelschen, staende tot repartitie van Hollant, in gelycken staete wezende, die staten generael goetgevonden hadden, dese voorsz. drye compagnien te reduceren ende een vendel daervan te maecken, ende dat Syn Excell. Johan Veer, *cousyn* vanden generael Veer, daerover tot capiteyn gestelt, ende die van Hollant hem tot haren lasten behouden hadden, blyvende middelretyt die provincie, soe van Hollandt als van Utrecht, elcx van een compagnie verschoent ende ontledicht. 'T is nu alsoe, dat daerna om seeckere consideration een compagnie Duytschen opgerecht es van 150 hoofden, daerover capteyn gestelt Joncker Dodo van Kniphuysen, ende daer beneffens noch een compagnie Schotten van twee hondert hoofden, boven het regiment vanden Baron van Bouclange, ende nopens d'ordre daer thoe gegeven, waerinne bewillicht ende geconsenteert is in respecte vanden grave van Northumberlandt, die daerover een vanden synen ende een vroem capiteyn gerecommandeert hadde, wesende in effecte dese 2 voorsz. compagnien buyten repartitie, dan soe die van Hollant gehouden souden wesen tot een van desen ende wy tot d'andere in plaetse van Caesar, hebben die van Hollant tot onse euere ende beliefte gestelt, eene van beyde tot onse laste te nemen, ende deuwelcken ons goet duncken soude. Soe hebben die staten generael ons instantelick versocht, onse verclaringe hiervan te willen doen, 't welck wy geexcuseert ende uytgestelt hebben, tot UE. goede behagen, ende welcke haer M. E. dit versoeck te doen souden hebben, met presentatie, dat wy geerne dese saecke souden helpen recommanderen ende bevorderen tot een spoedich ende favorabel antwoordt, tot welcken eynde wy desen aen UE. M. scryvende syn. Nyettemin souden ons laten beduncken (onder correctie) dat het eerlicker ende vorderlicker voor onsen staet wesen soude, tot suppletie van onse repartitie an te nemen de compagnie van Kniphuysen van 150, dan die andere van 200 hoofden, wesende van vreemde natie, ende als wy vermoeden onversien van wapenen ende clederen, daer die andere wel becleet is ende alrede in seer goede ordre ende volcomelycken betaelt tot den XIII. deser maent, als UE. uyt bygaende requeste sullen

vernemen. Edoch wy remitteren alles tot UE. goede discretie ende welgevallen, daervan UE. gelieven sal ous met den eersten t'adviseeren, opdat de staten generael als oock den capiteyn op 't tpoedichste moghen weten, waerthoe sy haer te verlaten sullen hebben. Besluytende dese met onse gans dienstelycke gebiedenisse, ende den almogende Heere biddende, V. D. Edele *etc.* Metter haest.

Uyt 's Gravenhage, desen IX. Novemb. 1603, *stilo novo*.

Uwe E. dienstwillige vrunden ende medebroederen,

NICLAES VAN BERCK, G. VAN RENESSE.

Soe UE. soude kunnen verstaen tottet aennemen vande compagnie van Kniphuysen, soude goed wesen dat hy met wat gelt voorsien worde, wesende tegenwoordich inden leger, ende overmits die compagnie oulancx opgerecht is, daervan seer behoeftich, tot welcken fyne synen scryver aen UE. die ryse aengenomen heeft.

Opschr.: Edele *etc.* myn heren gedepp. vd. h. staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

Rec^t. XI. Nov. 1603. (Naar het origineel).

XXXVI.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. Ick en heb vooreerst niet connen laeten UE. te kennen te gheven, dat ick den 20. deser geluckelick (God heb lof) in Oostende ben gecommen, heb daerom niet kunnen laeten UE. deelachtich te maecken, wat hier toe gepasseert is, ende in wat staet ende conditie ick die stadt van Oostende heb gevonden. Den 25. deser heeft de vyant wederom een vlot aen die oostzyde wtgebrocht, dan niet soo lanck als de voorgaende hebben geweest. Ick hebbe dese drie dagen continueelyck mit ses stucken van Peeckels bolwerck op doen schieten, die de principale gebinden gebrocken hebben, verhoopende, soe daer eenige wint opcompt, dat sy als d'anderen sullen geconsumeert worden. Sy hebben desgelycx by westen oock den 25. deser des nachts een nieu werck wtgebracht aen de noortzyde vande *Catte*, nemende synen cours naer *Porcque picque*, in gedaente van een galerye, verblint met schanscorven ende rys, lanck over die zes roeden, daer zy deze drie daegen zeer aen gearbeyt hebben. Ick hebbe daertegen aen het west-bolwerck vier stucken batteryen doen planten, maer alsoo den vyant is meester van het canon, heeft hy het ons belet, ende 't geen wy gemaeckt hadden, omveer geschoten, doch wy sullen ons beste doen in 't selve te beletten, soe veel als 't mogelyck; desgelycx in 't west-ravelyn twee stucken, maer dit is niet wel doenlyck geweest, overmits haer canon, ende soe 't doenlyck is, oock onder die *Faulsebraye*, maer sorge dat het ons sal belet worden, doordien haerlieder voornemens soe door 't faveur van haere stucken gedefendeert syn, dat wy 't naer onsen wensch niet wel sullen hebben. Het schynt, dat zy daer een corsegarde meenen te maecken, ende hoewel sy het werck seer op haer voordeel hebben geleyt, hope nochtans, dat het door het water sal wechgenomen worden. Wy hebben oock gesien, dat den vyant over vier daegen groot reforcement, soo by oosten als by westen, is aengecommen, niet wetende tot wat intentie. Ick sal sien van haere gevangenen te doen crygen, opdat wy moegen geadverteert syn, 't welck ick UE. terstont mededeelen sal. Ick heb oock de stadt in een deerlycke staet gevonden, want alle de contrescherpen bedorven ende t'eenemael verdestrueert syn. Het noordoost-ravelyn is oock heel vande see ende canon wechgenomen, doch ick heb het besteedt opgemaeckt te worden, ende

sal met het weinige, ons overgeblevene rys, die voet van die noordoost-ravelyn laeten maecken, ende alsoe UE. belieft heeft, dat ick UE. altemet soude te kennen gheven, heb ick niet cunnen laeten UE. dese mede te deelen, UE. voorts biddende de hant gelieven te houden aen myn heeren staten generael, dat zy hierin met den eersten gelieve te versien. Eindigende dan, Edele *etc.*

Actum Oostende, den XXVIII. December, anno 1603.

UE. dienstwillige dienaer,
PETER VON GHISTELLE.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren die gecomm. raden v. state van't Sticht v. Utrecht, *etc.*

(Naar het origineel).

XXXVII.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. Ick hebbe UE. scryvens, gedateert den X. January, den XXVI. deser met blyscap ontfangen. Den vyandt heeft sedert myn leste scryvens aen uwe Ed. ghedaen, syn aprochen in 't westen, gelyck oock in 't werck dat van Leest gemaeckt heeft, genaemt ......, noch seer geavanceert ende deselve versterckt met menichte van rys, in maniere van een espron, 't zelve naer de zuytzyde met een borstweer van rys ende sant verhoogende, hebben gelaeten in den punt tegens die *faulse braye* een open poorte liggende noorden in zee, wyt omtrent achttien voeten ende hooch omtrent veerthien voeten, tot wat intentie het is, oft wat zy daer meenen met uyt te richten, 't sy een sortye oft een vlot daer deur wt te brengen, is ons onbewost. Voor de poorte in de canale van d'oude haven hebben sy eerghisteren nacht menichte van palen ingeslagen, waervan de canale self alrede een deel heeft opgesmeten, dan die hebben sy wederom geplant. Ghisteren avont heb ick er noch eenige doen wttrecken, desgelycken meen ick te laeten doen de resteerende. Waertoe zy deeze poorte aldus met palen bezet hebben, oft sy 't gedaen hebben, doordien van hier een constapel overgelopen is, die haer geadverteert heeft van het brandtschip, dat ick doen maecke hebbe, om daermede haer werck in 't brant te steecken, oft dat sy met haer werck voorts willen gaen na de cateye, is onzeker, dan sullen UE. eerstdaechs, beter daeraf geinformeert synde, 't selve deelachtich maecken. In 't oosten heeft hy den 25. deser 's nachts een nieu werck wederom op een nieus wtgebrocht, alwaer ick met seven stucken deze dagen soo van Peckelsbolwerck als van Vlammenburch continueelyck op heb doen speelen. Ick soude noch wel bequaemer batteryen doen maecken daerop te flankeeren, dan moet het laeten, doordien de nodige materialen (God betert), als rys, cordewagens ende andere meer ons ontbreecken, biddende UE. zeer dienstelyck de goede handt te houden, dat wy deze toch eerstdaechs mogen becommen. Den vyant heeft niettegenstaende ons canon ende de musquettiers, die nacht ende dach op hetselve werck geschoten hebben, haer nieuwe wtgebrachte werck dese verleden vier ofte vyff nachten aen haer oude werck gesloten, ende hebben 't zelve verhoocht ende breder van achteren gemaeckt, ende meenen ons alsoo allensints aldaer te naderen. Ick bedancke UE. zeer dienstelick, dat het haer belieft heeft den sone van cap^n. Calf, slgr., by my uwe Ed. gerecommandeert t'accepteeren inde plaetze zyns vaders, verhope dat Godt almachtich hem sal verleenen wysheyt ende verstandt, daerdoor de landen schier ofte mergen goede diensten van hem sullen genieten ende trecken. Deze voorgaende heb ick niet cunnen nalaeten uwe E. seer dienstelyck te adverteeren ende sal voorts continueeren uwe Ed. van alles 't gene hier van dage tot dage passeert, deelachtich te maecken. Gebiedende my

zeer dienstelyck in uwe Ed. goede gratien, sall ick met desen eyndigen, Godt biddende, Edele *etc.* Metter haest.

In Oostende, den I. Februarius, 1604.

Uwe Ed. zeer dienstwillige dienaer,

Peter van Ghistelle.

Opschr.: Edele *etc.* gebiedende heeren die vd. landen ende van Utrecht, tot Utrecht,

Rec. XXVIII. Jan. 1604.

(Naar het origineel).

XXXVIII.

Edele *etc.* heeren.

Myn heeren. Uwer Ed. missive vanden IX. dezer is my opten XIII. derzelve behandigd, die gelesen hebbende, als oock die missive vande magistraet van Saltbommel aen uwe Ed. gesonden, in faveur van eenen soldaet van myne onderhebbende compagnie, genaempt Hansken de Clercq, waerinne zy zyn versouckende, dat uwe Ed. my zoude ordonneeren om paspoort te geven, als schryvende, dat hy hem zoude begeeren neder te stellen om zyn ambacht tot Bommel te doen, om voor zyne huysvrouw ende kinderen zyne cost te winnen, ende dat een soldaet, langh gedient hebbende, niet en hoort allen zynen leven langh in sulcken servitud te blyven, is wel waer, maer als zy aengenomen worden, en set men haer geen jaeren als men de boeren haeren knechts doen, die se met de jaeren hueren, maer zyn gehalden te dienen zoe langhe als die hooch overicheyt ende haere capiteynen tot dienst vanden lande bevinden ende sullen te behooren. Ick hebbe den voorn. soldaet door intercessie ende schryvens der scholtes tot Saltbommel, als oock die gildebroeders vande leertouwerye, aldaer verlof gegeven, om in haerluyder noot, soo sy claechden dat hare knechts waeren ontloopen, hem wolden vergonnen om aldaer voor een XIIII daghen ofte drye weecken in haeren noot te helpen aerbeyden, ende oock dat hy daerdeur een stucks gelt soude overspaeren, om zyn wyff ende kinderen daermede te cleeren, want hy wel eenen halven daelder 's daechs can winnen, maer wat batet als hy twee oft drye dagen in de weeck gearbeyt heeft, soo sidt hy de reste vande daghen op de bancken ende verdrincket. Ick hebbe hem oock zyne volle leeninghe als zyne volle maentgelt laten volgen, maer wat batet, hy is armer als doen hy noyt gearbeyt en hadde, ende is hier oock in de forten genouch schuldich, en weet oock wel verseecker, indien myn E. heeren hem paspoort geeft, dat hy nimmermeer eene maent tot Saltbommel sal syn, oft hy sal hem wederom onder eene andere capitein, daer hy weet die de straetschenders ende vrye buyterie lief heeft, want wilde ick hem sulcx consenteeren, ick verclaere uwe E. hy en soude geene passepoort aen uwe E. heeren versoucken, noch aen my, maer my is sulcx ongelegen, zulcken consent dagelicx toe te laeten, want ick wel weet wat er dagelycx uytspruyt, als zy op de baene uyt zyn, der huisman te brantschatten ende te plonderen, gelyck dezen gedaen heeft in 't leven vanden collonel Uchtenbroeck sal'. gedaen heeft, diewelcke collonel negen van dezen guarnizoenen verlof gaf, om naer Antwerpen op contschap te gaen, ten tyde zyne princel. Excell. naer Berck trock, om te belegeren, maer contrarie ginghen zy den huysman, die uyt de Langhstraete tot Heusden ter marckt waeren gegaen, in 't wederomkeeren naer huys haer gelt spolierden ende beroofde, waerover twee van die negen vande partye, byde heeren van Locres crysvolck zyn gevangen ende byden crychsraet tot Hoesden op de gallye syn gebannen geworden, dan dezen ontquam het datmael, dan verseeckere u wel, myne heeren, hadde ick doen het commandement soe wel gehadt als de collonel Uchtenbrouck zal. gedachten, doen commandeerende, en soude niet vryer hebben geweest als haer complicen, die daerdeur op galye worde gesonden, want de heeren van Locres haer delict als oock de sententie byder crychsraet genomen,

dienshalven hier over sonde, maer wat was't, het bleef voor hem als voor de overstes soldaten voor datmael ongestraft, overmits de compagnie vanden overste in ylens daer naer in Oostende tooch, is oock de oorsaecke, dat den meestendeel van myne alde soldaten versoecken haere paspoorten, terwyl zy verstaen, dat uwe E. door bevel van die E. Mog. heeren staten generael my hebt belieft doen aen te schryven, dat ick myn compagnie compleet soude maecken, vreesende daerdeur, dat zy wederom haest een beurt soude hebben, om naer Ostende te gaen, waerover ick genootsaeckt zy, als ick aen zyn princel. Excell. hebbe gedaen, ende oock aen uwe E. onderdanichlyck zy biddende, niemant en willen gehoor geven om passepoort te verwerven, want indien uwe Ed' sulcx belieft te doen, sullen dien meestedeel van myne onderhebbende compagnien vans gelycken aen uwe E. versoucken, als sy oock door haerluyder huysvrouwen aen zyne princel. Excell. in den Hage hebben versocht met requeste, maer bedancke zyne princel. Excell., die daer eenen groten *nihil* dede opstellen, voor antwoorde dede geven, dat het althans tyt was, om soldaten tot versterckinge vande vendels aen te nemen, maer niet om passepoort te geven. Het heeft my over de 500 gl. gecost dit jaer, tsint der tyt myne onderhebbende compagnie uyt Ostende is gecomen, zoe aen wapenen als costen, gehangen aen die soldaten, die ick tot versterckinge van myne compagnie hebbe doen werven, waervan ick tot noch toe niet eenen stuyver en can corten, want sy willen alle vrye wapenen ende vry gelt hebben, in vier termynen haer maent betaelinge, sonder een stuyver te laten corten, dan pressiselyck alle vier leeninghen haere volle maent gaige. Ick hadde over ettelycke maenden eenen man afgeveerdicht met acte van zyne princel. Excell., om in Sticht van Munster knechten voor my aen te nemen, d'welcke mynen schryver tot Utrecht LXXX L. aentelden, ende brachten my maer VI knechten daervoor, waerover myne E. heeren soude ick d'oude passepoort geven, die geerne paspoorten hadden, ende wederom in plaetse nieu aennemen, soude my wel eenen legen buydel maecken, dan stelle hetselfde al tot uwe E. Mog. heeren haer discretie, ende betrouwe wel, dat uwe E. die saecke dienshalven wel sult insien als tot 's lants dienst zal behoren. Ick heb den soldaet Hansken de Clercq alhier byden provoost doen setten, dat door redenen hy sonder mynen oorlof ofte consent naer Utrecht is gegaen, ende dencke hem oock te rechte te stellen, als misgrepen hebbende tegen zynen artyckel-brief, ende sal sien, wat den crychsraet daeraf wyzen zal. Nieu tydinghe en is hier nyet besunders, dan dat die saecke binnen 's Hertogenbosch noch op d'oude maniere is, dan wordt hoe langer hoe dierder, soe datter wat goets af toe wachten is; oock zoo compter die tydinge vanden Bosch, als dat die gemuytineerde Arckelens in soude hebben genomen. Oock hebbe ick op huyden veel patenten gesien, all houdende tot Nymegen ende tot Thiel, op de vooren op Lyttoyen, ende oock hier aen capitein Sonck, die in alder yle worde verscreven, om heur te vervougen voor Dordrecht, ende wat wyders vande saecke wesen zal, sal de tyt leeren. Ick ben alhier met myn compagnie guarnisoen houdende, met die compagnie van capⁿ Keyser, diewelcke swack is, ende moet noch die twee redonten van Herwaerde bezetten, want capⁿ Sonck op morgen vroech met de compagnie van hier vertreckt naer Littoyen. Ick geloeve wel zyne princel. Excell. en heeft hem niet verhoet op dezen subiten vorst, die desen avont wederom heeft aengegaen, als ick can sporen uyt die patente, daer zyne Excell. belieft heeft de *rendevous* ofte vergaderinge vande compagnie heeft doen verschryven. Edele *etc.*

Actum opte forte van *St. Andries*, desen XVI. February 1604, *stilo veteri.*

UE. onderdanighen,

ANTHONIUS BUTH.

Opschr.: Edele *etc.*, myn heeren die staten 's lants van Utrecht, ofte die heeren gedeputeerden.

(Naar het origineel).

XXXIX.

Edele *etc.* heeren.

t'Zedert mynen lesten heeft den vyandt syn approchen seer geavanceert ende versterckt, ende sall in corte daghen in ons polder ravelyn syn, daer hy allengskens vast de eerdt aftreckt, niettegenstaende ons goede debvoir ende neersticheyt, dat wy nacht ende dach alhier doen. Het is grotelycx te beclaegen, dat de compagnien, die alhier negen ende thien maenden in de beleegeringe geweest syn, niet worden verlost, alsoe sy seer gediscourageert worden ende oock gantsch swack syn. Bidde daeromme seer dienstelyck, dat UE. gelieve de goede hant te houden, dat die compagnien, die alhier soe lange geweest syn, mogen metten eersten verlost worden. Ick heb 't selve aen de Mo. heeren staten generael, alsmede aen zyn Excell. oock versocht. Ick hope, dat by syne Excell. haest yetwes sal geattenteert worden, 't welck sal strecken tot onse verlossinge alhier, ondertusschen sullen wy niet naerlaeten onse neersticheyt ende debvoir te doen, ende sall uwe Ed. veradverteeren, 't gene hier van dage tot dage passeert. Ick en heb mede niet cunnen naelaeten UE. aen te dienen, hoe dat ick den cap° Calf met syn believen ende begheren gestelt heb een lieutenant, alsoe de synen overleden was, 't welck een goet soldaet is ende in veele dingen voorsichtig, hebbende oock wel gestudeert, het is die sone van cap^n Arndt Hessels slgr., die mede de getrouwe dienaer van uwe Ed. geweest is. Ick en twyffel niet, off UE. sullen geen minder diensten van hem genieten als vanden vader, maer wel meerder, recommandeere hem uwe Mo. Ed. ten hoochsten, want hy 't selfde meriteert ende oock meerder weerdich is. Gebiedende my zeer dienstelyck in uwe E. goede gracien, sall ick Godt bidden, Edele *etc.*

Actum Oostende, den 18. Meerdt, 1604. Uwe Mo. Ed. dienstwillige dienaer,

PETER VON GHISTELLE.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren die gecommiteerde raden v. state vd. lande v. Utr. *etc.* tot Utrecht.

(Naar het origineel).

XL.

Edele *etc.* heeren *etc.*

Alsoe geresolveert is, dat men eenen generalen vasten- ende biddach over alle de vereenichde provincien soude houden van Woensdaghe naestcomende in dry weecken, dat wesen sal den 28. deses, *stilo novo*, omme Godt den Heere almachtich vierichlyck van ganscher harten te bidden voor de conservatie vande belegerde stadt Oostende, ende dat Syne Goddelyke Majest. gelieve, 't ghene wes ten selven eynde ende tot afbreuck des vyants sal mogen voorgenomen worden, mitsgaders voor de versekertheyt ende welstant vanden staet van 't lant, tot Godes eere ende verbreydinge van syn Heilich Woordt te segenen, soo versoecken ende begeeren wy vruntlyck, dat uwer E. gelieve den voorn. vasten- ende biddach allomme in de provincie van Utrecht, ter plaetse daer dat gewoonlyck is, te doen vercondigen, ende op sekere groote penen te bevelen, dat een yegelyck hem ten selven dage van alle hantwerck onthoude, sonder des te syn in ghebrecke. Hiermede *etc.* J. v. OLDENBARNEVELT, V^t.

Uyt 's Gravenhage, den v. Aprilis, 1604.

UE. goede vrunden, *De stat. gen. der vereenichde Nederl.*

Ter ordon. vd. selve, C. AERSSEN. 1604.

Opschr.: Edele *etc.* myne heeren gedepp. vd. staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

(Naar het origineel).

XLI.

Edele *etc.* heeren.

Uyt onse voorgaende sullen UE. door den heere Ledenberch vernomen hebben, 't gene hier is gepasseert tot den laetsten Aprilis nae den ouden styl incluis, zoe en hebben wy nyet willen naelaten, UE. het gevolch, ende in wat poincten onse affairen alhier tegenwoordelyck staende zyn, te verwittigen, als dat wy den eersten dezer ende nae de veroveringe van Isendyck sonderlinge becommert syn geweest, omme Syne Excell. ende graeff Wilhem te disponeeren tot progres ende aentastinge vande stadt van Aerdenburch, ende dat die staten generael ende raedt van state nae veel disputen, difficulteyten ende eernstige instantie, soe veel hadden geobtineert, ende d'Excell. soe verre gebracht, dat hy te vrede was, daegs daer aen die gelegentheid vande voorsz. stadt te gaen besichtigen, ende een merckelick getal compagnien, soe infantery als ruyteren, tot syne ende onse versekertheyt ende tot convooy met hem te nemen, naedemael den vyandt op dese pas lichtelick hadde te commen, disterende van onse leger omtrent drye ueren gaens, sonder nochtans geen gedencken te hebben, dat wy yet op die stadt souden attenteeren, wesende voorsien, (soe Syne Excell. seyde verstaen te hebben) met vyff ofte ses compagnien vanden vyandt met ettelyke ruyter, ende dat ons volck van convooy desen nyettegenstaende hem voegende omtrent de stadt, nyet vernemende, dat daer geschut binnen was, ofte veel volcx, ende datter nyet meer op die vesten hem openbaerde als thien ofte twaelf mannen ende twee peerden, van dewelcke altemet een scheut met een musquet worden gedaen, ende een trommet geblasen, naerder approcheerende, omme des vyants contenancie t'ondersoucken ende t'irritereh, ende weynich geruchte ofte crychsdevoir gewaer wordende, hebben haer verstout die wallen op te climmen ende inne te vallen, ende terstont gespoirt (tot onse grote verwonderinge ende blytschap), dat alle soldaten ende borgeren daeruyt verlopen waren, ende dat zy haere vluchtinge al ghepreparëert hadden voir onse aencompste. Dese stadt is van natuere sterck ende te water seer wel gelegen, dat men met alle schepen daeran kan commen; is van huyssen seer gebloet ende bynae vande groote der stadt Utrecht, daerinne Syne Excell. voorgenomen heeft te logeeren, het gros van onsen leger, ende kan met een cleyne cost in tamelycke defensie gebracht worden, soe dit nu aldus omtrent den middach vergangen was, ende die heeren van beyde collegien, die al te samen te peerde mede daer gecommen waeren, ende ter loep met Syne Excell. een weynich ontbeten hadden, versochten deselve eenige ruyter met een trommeter te willen schicken nae een stedeken, genaempt Middelburch in Vlaenderen, ende een ure gaens gelegen van Aerdenburch, onbemuert wesende, edoch hebbende een sterck casteel, toebehoorende den heere van Frenes, omme hem dezer gelegentheit t'informeeren, ende nae apparentie ende op avonture te sommeren, 't welck by Syne Excell. geaccordeert wesende, ende derwerts gesonden hebbende den ritm^r. Piere Pamy, soe is d'selve, geen gewach van vyandt vernemende, regelrecht daerinne gereden, ende het casteel opeyschende, terstont vande boeren, die daer op waeren, in syne macht overgegeven, ende soe die trommeter, die de sommatie doen soude, volchde ende aen 't casteel ende stadt gecommen was, vonde de ritm^r. op 't casteel ende ons volck meester vande plaetse, soe dat het schynt, dat Godt almachtich nyettegenstaende alle swaerhoofdicheyt ende periculen, die sommige hem syn inbelende, ons den pas wil maecken, sonder welcke gratie hiernae 't innemen van Casant, vorders nyet en soude syn geattenteert, omme tot ontset van Ostende te commen. Nu hebben wy noch eenige hope ende arbeydende op dese faveur ende fondament inopinaet, persen Syne Excell. ende Genaden aen, met meerdere vrymoedicheyt, omme voorts te gaen nae de stadt Damme, ofte te bevorderen die overcompste vande riviere, genaempt *de Lieve*, tusschen die voorsz. stadt

ende Middelburch, ende van daer voirts te commen tot aen de stadt Sluyse, soe 't die Almoegende toelaten sal, soe dat Syne Excell. aengenomen heeft die gelegenheyt te doen sondeeren desen voorleden nacht, ende die saecke op huyden in naedere deliberatie te leggen ende nae apparentie alsdan terstonts voort te vaeren, waervan wy naemaels UE. sullen adverteeren. Van 't esquadron hebben wy vernomen, dat het gepasseert soude syn omtrent Brussel, Loeven ende Mechelen, ende dat sy daer veel edelluyden huyssen verbrant, ende grote schade gedaen hebben, ende dat die winkelen in de voorsz. steden deur dese onversienlycke alarme ende oultrages toestaende syn, dat deserhalve veel gequalificeerde persoonen, soe geestelycke als weerlycke, aen syne alteze commen clagen, ende hem vermanen, dat hy daer tegens behoorde te voorsien ende te besorgen, dat hare goederen dus nyet en werden geruineert, ende dat hy haer geantwoordt hadde, dat nyet haer landt maer 't syne worden gefouleert, ende soe syluyden middelen hadden gefurneert nae behooren, dat hy alsdan beter ordre hadde kunnen houden. Voorts hebben wy zeekere advertentie, dat het esquadron voorts gepasseert soude syn Bergen in Henegouwen, ende nu omtrent Bins te leggen, 't welck Syne Excell. ende staten generael occasie gegeven heeft, omme 't selve te verscryven nae Aerdenburch neffens ons te commen, zoe 't in eeniger wyse practiquabel soude wesen, overmits den vyandt alle syn volck nae Vlaenderen doet marcheeren, duer welck middel wy te vertrouwen souden hebben, dat Ostende ontset ende die stadt Sluyse aen onser syde gebracht soude kunnen worden, daerthoe die Almocgende synen segen voegen wil, dien wy bidden neffens onse dienstelycke gebiedenisse U E. *etc.* Metter haest.

Uyt die vlote voor Isendyck, desen IV. May 1604, *stilo nostro.*

UE. dienstwillige vrunden,

NICOLAES VAN BERCK, G. VAN RENESSE.

Die heere van Hardenbroeck doet zyne gebiedenisse ende soude mede gescreven hebben, 't welck het onse excuseeren sal.

U E. sal believen ons scryvens secreet te houden, als ondienstich voor alle man.

Opschr.: Aen myn heren gedeputeerde vande staten vanden lande van Utrecht.

(Naar het origineel).

XLII.

Edele, *etc.* heeren.

Wat UE. te doen sullen hebben met de recrueten vande compagnien van zal. Loon, Uytenhoeve ende Grebual, die t'Utrecht aengecomen syn, ende daeromme aen den staten generael geschreven hebben, sal UE. believen te verstaen uyt die rescriptie van deselve, tot desen eynde aen UE. gevoecht, vorders vrundelyck begerende, dat UE., soe haest daer meer andere aengecomen sullen wesen, haer M. E. metten eersten daervan te willen verwittigen, opdat van gelycken op het spoedichste ordre daerinne gestelt mach worden. Voorts soe en konnen wy UE. nyet onthouden, hoe dat Syn Excell. gestadelyck is urgeerende ende versoeckende voorsien te worden met meer krychsvolck, zoe tot renforcement vande stadt van Ostende (welck in allen gevalle geen uytstel langer lyden en kan) als oock tot versekerheyt van onsen leger, mitsgaders tot die notelycke besettinge van onze conquesten, als van 't lant van Casandt, Oostburch, Aardenburch, Isendyck, verscheyden schansen van Copie, van St. Catalyne, St. Philippe ende die menichfuldige redoubten, die Syne Excell. doen leggen

heeft omtrent 't huys *ter Wellen* ende *Lapschuyr*, ende die gebrockene ende verdronckene landen, omme den vyandt synen pas ende acces te beletten tot die stadt Sluyse, daer die geheele saecke van dependeert, ende soe Syne Excell. desen noeydt wederom deur die jongen heere van Dorth den staten generael serieuselyck heeft doen remonstreren ende vlytich vermaenen, ende dat daer negen vande voorsz. redoubten, door gebreck van volck noch onbeset waeren, ende dat die staten generael die necessiteyt van renforces nyet weiniger bekent en is, ende volcomelick haer houden geinformeert van onse sobere gelegenheyt, mitsgaders dat die recruten van Engelandt tegenwoordelyck worden gedifficulteert, ende die van Vranckryck slappelyck aencommen, soe is by haer M. E. goetgevonden, datelyck te proceedeeren, tot aennemiuge van seker Duyts crychsvolck, aen deselve gepresenteert by den grave van Stirom, 't welck zyne Genade aen de handt gehouden heeft (deur behulp ende goede gunste van de grave van der Lip) van 't volck dat bescheyden ende geemployeert is geweest tot den Paterbornschen crych, ende dat die heere vander Aa ende ick, (neffens die gedeputeerde vande andere provincien) ten regarde vanden hoogen noeydt, ende d'importantie van onsen tegenwoordigen affairen, op 't behaegen van onse principalen, ende ons goet vertrouwen van UE. advis ende aggreatie, hier inne mede bewillicht hebben, ende dat die heere Bemmel, gedeputeerde van 't Sutphense quartier (ende deur denwelcken die grave van Stirom dese presentatie aen den staten generael hadde laeten doen) *stante pede* versocht ende gecommitteert soude worden, omme in alder haeste ende sonder eenich vertreck, hen aen zyne Genade te vervougen, ende met deselve te handelen, vermogens zyne commissie ende aucthorisatie, hier beneffens gaende, waerthoe wy ons om cortheids wille refereren, vruntelyck versoeckende, dat UE. ons ten besten willen houden, dat wy uyt consideratie vanden hoogdringenden noodt dese lichtinge over ons genomen ende toegestaen hebben, ende soe UE. 't selve als uyt goede genegentheyt ende ten dienste vande tegenwoordige constitutie van saecken, by ons gedaen, wel bevallen ende aggreabel wesen sal, dat UE. believen haren goeden wille ons daervan te verclaeren, ende 't gene deses aengaende over ons genomen is te approbeeren, ende met acte van verificatie te bevestigen ende ons toe te schicken. Wy verhopen wel, dat UE. hiervan geen leetwesen ofte nadeel te verwachten sullen hebben, nademael Ostende sonder continuele veranderinge ende renforcementen nyet lange te disputeren ende te houden noch van onse belegeringe van Sluys, een goede ende vruchtbare uytcompste te verwachten sal wesen, ten zy daer meer volcx toegebracht ende die compagnien compleet gemaeckt worden, waeraen UE. (soe veel den onsen aengaet) believen sal die goede handt te houden, ende te versorgen, dat sulcx geeffectueert mach worden. Den vyandt doet van alle oorden volck vorderen, soe te peert als te voet, soe dat te beduchten staet, dat hy eer yet lange in goede ordre sal wesen ende ons prevaleren, zoe verre wy ons daertegens met nyewe lichtinge nyet en voorsien. Syn Excell. adviseert ons voor secker te houden, dat de vyandt voorgenomen heeft, door behulp van 't esquadron te attenteeren oever Rhyn te commen, soe dat wy nyet en twyffelen, off het volck daerom gesonden is, sal ons wel te pas commen, al waert oock, dat die quantiteyt noch eens zoe groot waere. Syn Excell. scryft rechtevoort, dat hy negen vendelen soldaten nae Ostende schickende is, ende dat hy metten eersten noch vier vendelen derwerts laten volgen sal, edoch dat hy tselve met leetwesen ende complainte doende is, deurdien den leger hierdeur seer verswackt wordt, ende hy wel geerne met ons die defensie van Ostende soude continueren, ende die belegeringe van Sluys maintineren, 't eene te behouden ende het andere te vercrygen, waer een grote avantage ende versekertheyt van onsen staet, 't welck ons behoort te obligeren alles te doen, dat in ons vermoegen ende menschelycker wyse te doen sal wesen. Wy hebben mede vernomen vanden voorsz. heere van Dorth, dat onse batterye voor Sluyse al gereet ende heerlyck syn, ende dat die

opgehouden worden haer operatie te doen, tot dat die vlotten gemaeckt sullen syn, ende dat deselve in ses ofte seven daegen mede veerdich sullen syn. Van het revictualement, dat den vyant voorgenomen hadde binnen Sluyse te doen, en vernemen wy noch anders nyet, dan dat den archyducq alle syn volck versamelt tusschen Gent ende Damme, ende dat 't selve seer verstrooit aen alle kanten gelogeert wordt, ende soe men presumeert, omme 't voorn. revictailleren als noch te attenteeren, hetwelck wy hopen dat hen door hulpe van Godt almachtich belet sal worden, die wy bidden neffens onse dienstwillige gebiedenisse, UE. *etc.*

Uyt 's Gravenhage, desen (*de dagt. ontbrak*).

Al UE. dienstwillige vrunden ende medebroeders,

NICOLAES VAN BERCK, G. VAN RENESSE.

Wy seynden UE. hier neffens een lyste vande verdeylinge vande compagnien in 't leger voor Sluys weesende, die al te samen over ses duysent ofte weynich soldaten meer nyet en kunnen uytmaecken, synde meest die voorsz. compagnien nyet half compleet, ende deurdien die nieuwe schotten oock veel verloopen.

Die heeren Heermale ende Hardenbroeck doen haer dienstelycke gebiedenisse. 't Gene wy gisteren avont uyt Ostende vernomen hebben, sal UE. te verstaen hebben deur den heere Ledenberch, aen den welcken die heere vander Aa, als ick meyne, geschreven heeft.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren gedeputeerden vande staten vanden lande van Utrecht.

(Naar het origineel).

Rept^t. XI Juny, 1604.

XLIII.

Edele *etc.* heeren.

Ick en hebbe niet willen laeten UEd. L. t'adverteren (ende eerder gedaen sol hebben, hadde den boede kunnen wachten sondach lestleden) wy dat die van het esquadron syn vertoghen geweest naer Quelen den 8. desser, meestendeel van die ruyterye, met noch 500 voetvolck vanden Bosch, oock ettelicke van Maestricht, Venlo, Gelder ende Stralen, diewelcke al syn wederom ghecommen den 13. savonts ende 14. smorghens binnen Ruermondt, maer het voetvolck voornoempt bleef ontrent die stadt, ende Maestricht, hetwelcke al ons dede een bedencken geven, dat sy voorts wollen eenen aenslach aenvanghen, daer wy van alle canten waerschauwinck van hadden. By die van het esquadron waeren twee commissarissen vanden Eertzhartoch, die sy met gebracht hadden, de voorgaende weecke van Diest, dieselve hebben binnen Quelen gheweest ende daer doen laden ontrent tusschen 40 ende vyftich karren met buspolver, gelyck oock eenich nomber van gelt (wyl men secht) voor die van het esquadron, het pulver meestendeel is binnen Maestricht gheyoert, die van het esquadron oock een deel van gehalden hebben, ghelyck oock andere preparmenten doen commen hebben van booven den Maes, om eenighe entreprinsen ofte tochten aen te vanghen over rievieren, te meer dat sy tot Ruermundt wel 200 timmerluyden hebben doen commen vuyt het landt van Gulick ende wachten (soo het geschrey gaet) noch ettelicke ruyter ende knechten, soo dat ons allen desses oortz wel toe staet, wacker op die been te weesen, gelyck in alle neersticheyt ghedaen wort, daer gheve ons Godt die gratie, denwelcken ick bidde, Edele *etc.*

In Nymegen, desen 17. July 1604, *stilo veteri*, smorghens vrouch.

UE. Edelheyden Dienstwillige,

ARNHOLT VAN GRUNEVELT, *Alde bestalten Oversten.*

Myn heeren, soo als ick besich was met desen te sluyten, soo kreech ick voorsecker advertentie van boven, hoe dat den vyandt laet maecken te Venlo, waghens daer men schuyten ende haecken op vuert, ende dat se oock geschut veerdich maken, te Venlo ende Gelder ende verwachten twee duysent musquettiers ende eenighe ruyters, als vooren geschreven *post datum*, smorgens ten ses uren. Somma. Sy hebben groote saken voorhanden.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren gedepp.
stadt, steden ende lant van Utrecht. (Naar het origineel).

XLIV.

Myn heeren.

Nyet twyffelende of UE. sullen seer verlangen, hoe 't parlementeren van die vande Sluyse afgeloopen zyn, daervan ic den heere secretaris by de mynen van gisteren ende huyden heb veradverteert, soo en heb ic nyet connen naelaten voor goede tydinge UE. te scryven, dat op donderdach tusschen x ende xi ueren die vande Sluyse mit Syn Excell. syn veraccordeert op conditien, dattet geschut, slaven ende galeyen met de stadt ende casteel in handen van Syn Excell. sal worden gelevert, ende die van 't guarnisoen daer uyttrecken met haer geweer ende bagagie. Men heeft noyt gehoort van sulcken furieusen aenval, als de viant dede op 't quartier omtrent Oestburch over Copye, daer hy seer veele doden heeft gelaten, onder anderen den marquis van Renty, Don Philippe Taxis ende etlicke andere hoofden, den huysman comende van daer, seyde hem gemoet te syn drie hondert wagens met gequesten ende doden. Die Almogende sy van deze heerlycke uytcompste ende victorie in der ewicheyt gedanckt. Daer syn in de stadt wel hondert vyf en dartich metaele stucken. Men speurde een uytnement blytschap onder die slaven, burgeren, vrouwen ende kynderen, doet accoort was getroffen. Het is waer dat die vier schepen zyn aengecoemen, ende datse een caracke van 600 last hebben genoemen. Den brenger dezer tydinge is by den admirael afgesonden, ende alsoe syn jacht wel bezeilt was, heeft hy alle bodens voorby geseylt. De particulariteiten syn onderweg, sullen op 't spoedigste overseynden. Voorts my UE. recommandeerende hiermede *etc.* Met grote haest.

Wten Hage, desen xi. Augusti, 1604.

UE. dienstwillige medebroeder,
G. de Renesse.

Opschr.: Aen myn heeren die gedepp. vande staten 's lants van Utrecht, t'Utrecht. *Cito, cito, cito.*

(Naar het origineel).

Rec. xi Aug. 1604.

RESOLUTIEN,

GENOMEN BIJ DE VROEDSCHAP,

AANGAANDE DE

KERK- EN SCHOOLZAKEN,

GEDURENDE DE JAREN

1600—1618.

1600.

Weduwe van Jo. Concherdo. De raet der stadt van Utrecht, gehoort 't rapport vande heren gecommitteerden, in conferentie geweest synde met de weduwe van sa. Joh. (!) Concherdo, in syn leven mede-dienaer des woorts alhier, met hare geassocieerden, op de propositie by die andere mede-dienaers harenthalven onlancx in den raet gedaen, ende daerwt verstaende den seer swaren staet vande selve weduwe ende haren kynderen, van dat sy niet alleen de macht niet en heeft deser stadt te restitueeren de vierhondert ende 21 gl. 17½ st., noch aen haren sa. man, volgens syn obligatie resterende, noch oock hare crediteuren in haer duechdelyck achterwesen te contenteren, maer, dat meer is, haer ende hare kynderen de mont open te houden, oversulcx demoedelyck *subsidium* van deser stadt imploreerende.

Soe heeft den raet voorsz. uyt commiseratie ende tot soulagement vande voorsz. weduwe, deselve wed. eerst geremitteert de 421 gl. 17½ st., ende by desen gecasseert de obligatie vandien, ende voorts tot betalinge haerder duechdelyker schulden voorn. (die begroet worden omtrent 450 gl.) ende hare nootdruft uyt singulare gratie geaccordeert, continuatie van een jaer gagie hare sa. man voorsz., ingegaen synde Lichtmis lestleden, des deselve wed. onder hare hand den cameraer inder tyd overleveren sal een lyste vande namen ende schulden, die sy schuldich is, om van 3 maenden (*pro rato*) tot drie maenden van het voorsz. jaer gages voldaen te worden *etc.* Ende tselve gedaen, de reste van het voorsz. jaer haer voorts verhandtreykt worden te haerder onderhoudinge, dat sy oock opte vervaertyt van Paeschen toecomende haer tegenwoordige huisinge verlaten ende een ander huren sal moeten, ende mede dese stadt voortsaen laten ongemolesteert van eenighe alimentatie of ander onderhoudt, ende verstaet den raet dit te geschieden wt sonderlinge gracie ende mededogentheyt, welke sy verclaren, dat geensins by andere sal moegen worden getogen in consequentie. Actum 17 Feb. 1600. (Febr. 16).

Hornhovius de ministers te soulageren. By den raet geconsenteert, dat Cornelius Antonii Hornhovius, de ministers alhier op 't aenstaende hoogtyt, wat sullen (!) mogen soulageren in haren dienste. (Maart 7).

Gagie der ziekbezoekers. Is Cornelis van Leeuwen, siekbesoeker, syn gagie jaerlicx geaugmenteert van 250 tot 300 gl. ingaende Paeschen lestleden. (Maart 30).

Boekhouder van de armen. Op huyden, den 2 Juny 1600, soe is by den raet der stadt Utrecht eendrachtelyk geresolveert, dat de diaconen der kercken hoere collecte (nae der predicatien gedaen) dadelyk sullen hebben te leveren in handen vanden boeckhouder, sonder dat de ministers des woorts, daer yetwes

sullen mogen lichten, als sy oock niet en sullen mogen by hemselven aen yemandt geven eenige ordonnantie op den voorsz. boekhouder, dan met kennisse vanden kerkenraedt, opdat alles met beter order ende minder confusie, *à l'advenant* de buerse des boekhouders mach geschieden, ende om dit de ministers, diaconen ende generalyck den kerkenraet aen te dienen, syn gecommitteert, de schepen Werkhoven ende vd. Zande ende v. Ryn raden. Actum, 2 Juny, 1600. (Juny 2).

Bergerus te Bagynen. De Bagynen te ordonneren, te maken een stoefgen in hare huisinge, daer Bergerus woent, of dat die stadt dat sal laten doen ende haer dat te corten aen hare huere. (Jul. 4).

Boetius tot syne studien 250 gl. Everardo Boetio is nog tot volvoeringe van syn *studium* voor 1 jaer gegonst 250 gl., gequotiseert opte Bagynen ende Reguliers. (Jul. 21).

Vereeringe aen den Rector voor't ageren. Is belast by den gerechte ordonnantie te maken op den cameraer vander Lith, van 50 fl., omme deselve te verstrecken aen den rector ende die jongers, die geageert hebben gehadt Magdalenen voorleden. (Aug. 1).

Rectors gagie. Mitsdien tot laste vande stadt compt de gagie vanden lector *tertiae classis*, alse 300 gulden sjaers, soe is verstaen, dat de rector, diet *munus* vandien plach te laste te wesen ende nu daervan ontlast wort, nu jaerlycx hebben sal vierhondert guldens. (Aug. 4).

Om nog een predikant te hebben. Remonstrerende de minister Gerobulus, als gecommitteert vanden kerkenraedt, dat, oft Godt gave, dat yemandt van syn mede-broeders sieck worde, haren dienst alsdan ten deele soude moeten stilstaen, als maer drie sterck synde, ende versochte daerom, dat myn heren, in *conformité* van't contract, anno 1593 opgerecht, wilden versorgen, dat sy met nog een dienre mochten worden geassisteert; waerop hem ter antwoort gegeven is, datter waren *alumni civitatis*, die men verwachte, ende noch anderen, daermede men soude assisteren. (Aug. 11).

Pest-ziek-bezoeker. Is aengenomen Jo. Antonii, tot mede-sieckbesoecker der crancken, mette peste besmet, ende sal men hem loenen naer exigentie van tgene hy doen sall, ende belast den commissarissen, hem op te spueren een woninge, ofte dat hy sulcx selfs doet. (Sept. 15).

De eodem. Heeft Jo. Antonii voersz. aengebragt een huys gehuert te hebben op de *Vuerstraet*, van Corn. Schuermont, voor 1 jaer, om 54 gl. (Sept. 24).

1601.

De eodem. Gehoort het rapport vande gecommitteerden, gesproken hebbende met Joh. Antonii, tegenwoordig siekbesoeker, verclaert de raet, dat hy jaerlicx hebben sal by provisie tot wederseggens, als Corn. v. Leeuwen, mits doende ter weke een predicatie. (Jan. 12).

De eodem. Op de requeste by Jo. Antonii, siekbesoeker, overgegeven, was geapp.: De raet, gehoort het rapport vande gecommitt., nader gesproken hebbende metten suppl., vandat hy hem noch een jaer soude verbinden *etc.*; in de *qualité* als besoeker der sieken, metter geinfecteerde ofte contagieuse sieckte der peste, ende tot dien eynde binnen de stadt hueren een camer, ende aldaer resideren 6 weken of 2 maenden, oock gedurende denselven tyt hem laten gebruyken, daer men des begeert, soe es, de raet sulcx accepterende, voor alle tselve hem toegeseyt 35 gl., ende houdt denselven suppl. voorts voor alle anderen gerecommandeert tot ordinaris siekbesoeker, nae het afsterven vanden jegenw. Corn. v. Leeuwen. Act., 8 Juny, 1601. (Jun. 8).

G. Caesarius tot mede-minister aan te nemen. Omme met de vier andere vanden kerkenraet te procederen tot aenneminge van Doctor Gerardus Caesarius, tot een medeminister des woorts alhier, syn gecommitteert Bemmel, Werkhoven, schepen, ende v. Ryn ende Splinter, raden. (Jun. 15).

Clusius present voor zyn herbarium. Geordonneert den cameraer vander Lith, Carolus Clusius van stadtswegen te vereeren voor

sekere syn *herbarium*, den rayde deser stadt geoffereert met drye rosennobels. (Jul. 13).

Lector tertiae cl. *augment.* Den lector *tertiae classis* is voor syn huyshuur toegevoecht jaerlycx vyftich gulden, ingaende Victoris toecomende. (Aug. 17).

Rector voor 't ageren. Den rector ende studenten, voor het ageren vande comedie toegeleyt als voorleden jaer. (Aug. 31).

G. Caesarius uts. Omme te procederen tot absolute aenneminge van D. Ger. Caesarius, als een mede-minister deser stadt, syn gecommitteert, *uts.* (Sept. 7).

De eod. Gehoort 't rapport vande gecommitteerd., gesproken hebbende met D. Gerardus Caesarius, dien. des woorts alhier, nopende syn tract., ende dat hy tevreden was met 450 gl. jaerl., alse 400 tot tract. ende 50 tot huyshuer, mits dat hy voorts behoorlyke wordt beroupen, gelyke de andere geschiedt, ende men in gelycke gewoon is, soe heeft de raet *etc.* belieft *etc.* de beroepinge ende presentatie te doen doen *in conformité* van 't accoort met die vande kerke gemaeckt, ende is den secret. belast ordonnantie te maken vanden tyt af, dat hy in den dienst geweest is, te weten van 7 maenden, versch. Victoris. (Oct. 19).

Job Durée, fra. pred. Geconsenteert ende belieft in de aenneminge van Job Durée (!), tot minister der Walsche kercke, in plaetse van za. Johan Maesloth (!), op de gagie ende instructie, als den voorn. Maesloth, syn voersaet, gedient heeft.

De raet van Utrecht door hare gecommitt. doen horen hebbende de propositie *in theologia*, gedaen by Job Durée in Sint Jans kerke alhier, ende daerdoor verstaen hebbende de goede ervarenheyt vanden selven Durée in de Heilige Schrifture, ende dienvolgende oock by de onderlingen vande Walsche kerke, in plaetse van za. Johan Maesloth alhier voorgestelt synde, omme hem te willen aennemen tot een dienaer vande Walsche kerke, in plaetse van za. Joh. Maseloth (!), onlancx deser werelt overleden, soo heeft de raet voorsz. naer voerg. communicatie ende deliberatie daerop gehouden, aengenomen *etc.* den voorsz. Job Durée tot minister der voorsz. gemeente, op de gagie van 300 gl. sjaers, ingaende op date deses, mits dat hy hem in desen dienst draecht ende oock achtervolcht de instructie, daerop syn voersaet is aengenomen. Actum, *uts.* (Dec. 7).

1602.

Vande dedicatie der boeken. Henricus Caesarius, dienaer des Godtlyken woorts alhier, is voer seker tractaetgen, geintituleert: *Sterftroost*, by hem geedeert ende den rade deser stadt gepresenteert ende gedediceert, toegeleyt achtthien gulden, mits dat men voortsaen diergelycke boekgens, die den heeren staten te voren syn gepresenteert, niet meer en sal aennemen, gemerkt dat dese stadt *pro rato* daermede in gelt. (Febr. 1).

Augmentatie van G. Caesarii gagie. Gelast by de heren burgermrs., te vereeren Do. Gerardum Caesarium, dienaer des Goddel. woorts alhier, ende Aleyda, syn huysvrouw, tot hare jegenwoordige bruyloftfeefte met 36 cannen Rynschen wyns. (Febr. 3).

De eod. Geresolveert, dat Do. Ger. Caesarius *etc.* dewile hy hem in den echten staet heeft begeven, ende men van hem soe veele diensten als van anderen genieth, dat hy sal hebben gelycke gagie als d'andere predicanten, ingaende op Paeschen toecomende. (Febr. 8).

Rector de namen der studenten over te leveren. De raet deser stadt ordonneert by desen den rector van St. Hieronymus schole alhier, tot allen tyden des versocht of vermaent synde, den eersten cameraer deser stadt in elcker tyt over te leveren onder syn hant, pertinente registre of specificatie van allen den namen der studenten, in elcke classe der voersz. schole sittende. Actum *etc.* (Mart 18).

's Woensd. avonds te prediken, gedurende S. Exc. tocht. Op 't aengeven vande ministers deser stadt, versoekende, dat syl. alle Woensdage inder weke, gedurende den aengevangen tochte by de Mo. heren, de staten generael, door 't beleyt van zyn princel. Exc. soude moegen des avonts van 5 tot 6 uren een vermaninge in de Domkerke doen, mits dat men de gemeente hiervan by clockluy-

dinge soude doen adverteren, ende voorts ordonneren, dat een yegelyck gedurende deselve vermaninge hare wynckels ende veynsters gesloten soude houden, soe heeft de raet al tselve geconsenteert ende bevolen publicatie daervan te doen. (Jun. 14).

Siekentroosters de contagieuse, predd. andere sieken te besoeken. De raet ordonneert Corn. v. Leeuwen ende Jan Anthonisz., siekbesoekers, egeene andere sieken binnen deser stadt ende vryheydt vandyen te besoecken, ende in hare noot te troosten, dan degenen, die Godt almachtich metter peste ofte andere contagieuse sieckten besocht heeft ende noch besoecken mach, latende andere sieken visiteren ende vermanen den dienaers des Godtl. woords alhier, denwelken sulcx oock by desen wordt bevolen, ordonnerende voorts die voorn. siekbesoekers by tyde vande predikatie oft avond gebeden hun te wachten ende nyet te komen ofte gaen sitten onder de gemeente, maer op een plaetse alleen. (Jun. 21).

Avondgebeden in een uur te absolveren. T'insinueren den dienaers des Goddel. woorts, dat se van nu voortsaen hare avontgebeden ende vermaningen nyet langer en maken, dan van vyf tot ses uren, opdat sulcx den goeden toehoorders nyet te lanck ende te moeyelyck en valle. (Jul. 5).

Boetius alumnus, *uts.* Gehoort de dancksegginge by Everard Boetius den rade gedaen, voor dat sy hem tot hiertoe in syn *studium*, soe in Vrieslant als tot Leyden, t'haren cost, hebben onderhouden, mitsgaders die presentatie van hem tot dienste vande kerke Godes te willen laten gebruyken, soe heeft den raet voorn. den voorsz. Boetium noch voor dit jaer in syn *studiis* gecontinueert ende voorts belast hem te bereyden, om op Donnerdach toecomende te doen in de Domkerke een predicatie. (Jul. 26).

Siekbesoeker. Opte requeste, overgegeven by Jo. Antonii, siekbesoeker ende dienaer des Heil. Evangelii in Westbroeck, stont geapp.:

De raet verstaet, dat den suppl. weder treden sal inden dienst als siekbesoeker tot revocatie, ende sal men hem gageren *à l'advenant* des tyts jegens 300 gl. 's jaers, gelyck hy hiervorens gehadt heeft, ende sal men hem van stadswegen betalen by provisie het half jaer van syn huyshuer *etc.*, ende by de opsegginge vd. voorsz. gagie, sal cesseren syn continuele ende actuele dienst, doch van daer voortsaen sal hy evenwel genieten tot Remigii 1603 de pensie van 75 gl. 's jaers, *à l'advenant* des tyts als voren *etc.*, met toesegginge voorts vande recommandatie voor anderen totten voorsz. dienst nae 't overleiden van Corn. v. Leeuwen, ord. siekbesoecker, volg. de resol. vd. 8 Jun. 1601. (Aug. 16).

Ev. Boetius tot pred. aangenomen. De raet nader in deliberatie gelegt hebbende voorg. resol. van dat men Ev. Boetium noch een jaer in syn *studia* soude continueren, ende dat men nu volcomenlyk berigt werdt, ende oock by experientie bevonden heeft, dat hy nut ende bequaem is, omme als een mededienaer des Goddel. woords alhier de gemeente te dienen, soe heeft de raet voorsz. de voorsz. resolutie verandert ende by desen hem aengenomen als een mededienaer, op alsulcke gagie ende tract., als Doct. Ger. Caesarius gehadt heeft, te weten, soo lange hy ongehouwdt blyft 400 gl. 's jaers, ende daernae op gelyke wetten als d'andere hebben, mits dat hy behoorl. nae de kerkel. ordeninge ingelyft ende aengenomen worde. (Aug. 23).

H. Caesarius en zyne kynderen gratis burger. Op den requeste, overgegeven by Henr. Caesarius, dienaer des Goddel. woords alhier, versoeckende, dat men hem ende syn kynderen soude willen accorderen de burgerschap, stont geapp.:

De regeerders regard nemende op de goede diensten, by den suppl. gedaen ende noch te doen, accordeert, hem ende syne kynderen gratis het burgerschap deser stadt, mits doende den behoorl. eedt, daertoe staende, *uts.* (Spt. 27).

Ev. Boetius, uts. Tot het examineren ende inlyven van Ev. Boetius, onlancx by den rade tot een mede-dienaer des Goddel. woordts aengenomen, van stadtswegen, achtervolgende 't accoort met die vande kercke gemaeckt, syn gecommitteert *etc.* (Oct. 11).

Siekbesoeker. De regierders deser stadt Utrecht regardt nemende, dat Joh. Antonii, dienaer des Goddel. woordts tot Westbroeck, boven de ses weecken, die hy gehouden was, van Remigii 1601 tot Remigii 1602 binnen de stadt te resideren, ende den infecteerde vande pestilentiale sieckten als siekbesoucker te dienen, inden selven dienst gecontinueert heeft, binnen den voorsz. tyt noch twee maenden, soe ordoneren myn heren, hem ter cause van dien te betalen 50 gl., *etc.*

Boetii examen ende admissie. De raet gehoort het rapport vd. gecommitt., gestaen hebbende over het examineren van Ev. Boetius, ende daeruit verstaen, dat de voorn. Boetium in de Heil. Schrifture seer wel es ervaren, ende oversulcx bequaem, om de gemeente deser stadt als een mededienaer des Goddel. woorts te dienen, soe persisteert de raet voorsz. by de voorg. resol. ende aenneminge vanden 23 Aug. voorleden, op alsulcke gagie ende tract., als in deselve. (Dec. 1).

De eod. Alsoe Ev. Boetius nu aengenomen is tot een mededienaer des Goddel. woorts, op een gagie van 400 gl. 's jaers, ende dat syn alimentatie den XI. Aug. heeft gecesseert van 250 gl., soe heeft die raet geordonneert, dat syn tyt als minister sal innegaen ten selven daghe, *etc.* (Dec. 7).

1603.

Nachtmaal in S. Nic. en S. Geerte by beurten. De raet gehoort het aengeven van den heer burgermr. Baexen, als dat die vande kerkenraet syne E. te kennen hadden gegeven, goet gevonden te hebben, tot gerief vande gereformeerde gemeente, het heilich hoochwaardig Avontmael *per turnos*, soe in S. Geertruyt als S. Nicolaes kerke te doen uytdeylen, ende dat opt aenstaende hoochtyt van Paeschen sulcx geschieden sal in St. Nicolaes kercke, heeft, tselve voor goet kennende, geconsenteert de kerkmeesters vande voorn. kerken den wyn, die men daertoe van noode hebben sal, sullen mogen brengen ende stellen in haerl. respective rekening, ende dat hem sulcx in 't uitgeven sal worden geleden. (Apr. 2).

Reparatie aan 't school. Is den cameraer belast te doen doen de nootelycke reparatien, soo aen 't schole van St. Hieronymus als aen de huysinge vande preekers. (Mey 2).

Orde op 't boekdrukken. Van geleycke, dat geene druckers binnen dese stadt ende vryheit vandyn sullen mogen drucken eenige boeken, dan met kennisse ende behoorl. consent vanden rade voorn. (*Eod.*).

Een lesse opte speeldagen. De gecommitteerden totter opsicht v. St. Hieronymus schoole is belast den rector ende andere meesters van 't selve schoole aen te seggen, dat sy van nu voortsaen op de speel- ofte verlof-dagen des naernoens mede eene les sullen doceren, gelyck voor tyden plach te geschieden.

Zondags-morgens. Mitsgaders den rector voornoemt noch te belasten, also hy gehouden was by syne aenneminge des Sonnendaechs voornoens ten acht uren in de kerke van S. Hieronymus voorsz. openbaerlyk wt te leggen het *Evangelium*, waervan hy als nu is gedelivereert ende ontslagen, dat hy in plaetse vandien van nu voortsaen neffens d'andere meesters mede des Sonnendaechs van seven tot acht uren het *Evangelium* in 't voorsz. schole sal doceren, gelyk naer ouder gewoonte te geschieden plach. (Mey 23).

Conrector aengenomen. Symon Willemsz. is by den rade op 't rapport van hare gecommitt., aengenomen tot *conrector* ofte *preceptor*, om te doceren *in tertia classe*, in plaetse van Augustinus Lollius ab Adama, vertogen met consent utter stadt naer Campen, op de gagie als de voornoemde Lollius heeft gedient, te weten op 300 fl. jaerlicx, ingegaen Paeschen 1603 voorleden.

Orde op 't drucken. Geordonneert te insinueren den boekdruckers binnen deser stadt ende vryheyt vandyen, dat sy hun van nu voortsaen niet en onderwinden eenige boucken te drucken buyten of sonder consent vanden magistraet deser stadt, op poene van 50 gl. jegens den heere te verbeuren, op arbitrale correctie. (Jun. 6).

Pest-siekbesoeker. Op de req. Joh. Anthonii, siekbesoeker *etc.*, stont geappointeert:

De raet goet benoegen hebbende aen de diensten by den suppl. gedaen tot hier toe, ende derhalven hem noch nyet begeerde te missen, heeft hem (naer dat syn lopende tyt sal syn geexpireert) noch gecontinueert voor een jaer, ende off de Hr. Godt beliefde gedurende desen tyd hem wt deser werelt ewech te nemen, soe accordeert de raet in sulken gevalle syne wed. ende kynderen boven syn verdiende *stipendium* noch een half jaer van dien, gelyk hy hem met desen noch toeleyt, tot een nachtrock dertich gulden *etc.* (Jul. 4).

Nog een predikant te beroepen. Omme met die vanden kerkenraet te aviseren op een bequaem bedaecht persoon, om de gemeente deser stadt te dienen neffens de andere kerkendienaers, als een mede-dienaer des Goddel. woorts alhier, achtervolgende het accoort met die vanden kerkenraet voorsz. opgeregt, syn gecommitteert *etc.* (Jul. 25).

Rector's en schoolmeesters gagie. Op de requeste, gepresenteert by den rector ende meesters der schole van S. Hieronymus, versouckende *etc.* augmentatie van haer gagie, was geapostilleert:

De raet *etc.* verstaet, dat den rector sal continueren in de oude gagie van vierhondert gulden, de *tertianorum lector* voortsaen jaerlicx toevoegen drie hondert ende vyftich gl., de huyshuyr daerinne begrepen, de *quartanorum* driehondert gl., *quintanorum* tweehondert vyf en twintich gl., mits dat hy weder d'inspectie ende opsicht sal hebben op 't Pauperhuys, op alsulcke instructie, als men hem sall geven, ontlastende daervan den rector, *sextanorum* continueren mede op de oude gagie van 175 gl., augmenteren de gagie vanden *septanorum* ende *octanorum* op gelycke somme van 175 gl. jaerlicx, alles by provisie, waernaer den eersten cameraer sich sal hebben te reguleren, te beginnen Victoris toecomende, mits by den eersten cameraer van 't eerste jaer, dat wtgaen sal Remigii 1604, overleverende copie van desen ende quitantie. (Aug. 29).

Scholarchen. Hendr. v. Helsdingen, schepen, is gesurrogeert neffens de schepen Canther, in plaetse van Werckhoven, nu wt den raet synde, tot scholarchen van St. Hieronymus schole, ende syn dienvolgende voorts gecommitteert metten schepen Straten tot reauditie van 't examen, by mr. Peter Conck, *lector quintanorum*, om, daervan gehoort rapport, daer op gedisponeert te worden. Oct. 17).

1604.

Vyfde predikant. Gerenoveert voorgaende commissie, gegeven op vanden Sande *etc.*, omme wt te sien naer een ervaren vyfden kerkdienaer mette gedeputeerden vanden kerkenraet *etc.*, begerende, dat sy doch deselve commissie met alle neersticheyt willen volbrengen. (Jan. 23).

Ev. Boetii augmentatie. Op de requeste gepres. by Ev. Booth, bedienaer des Heiligen Evangelii *etc.*, versouckende *etc.*, augmentatie van syn jaerlycxe gagie, stont geapp.:

De raet *etc.* accordeert den suppl. in plaetse van 400 gl. jaerlicx voortsaen tot gagie 500 gl., ende 50 gl. tot syn huyshuer, ingaende den 2 Febr. toecomende. (Jan. 24).

Proclamatie der huwelyken. De raet heeft Jonk[r]. Laurens v. Nyhoff ende Jo[r]. Lamb. Canter, schepens, gecommitteert omme wten name vanden rade voorsz. te belasten den bedienaers des Heil. Evangelii ende kerkenraet, van nu voortsaen pertinente registre te houden ende neersteliken te bouck te stellen allen de namen dergeenen, die haer proclamatien ende solemnisatien des huwelicx in de kercke begeren van haer gedaen te worden, omme soe veel mogelyk alle swarichheyden, die hierover in toecomende tyden souden mogen verrisen, te voorcomen ende ewech te nemen, die op alsulke trouwe ende echtscap souden moegen werden gemoveert. (Jan. 30).

Costers gagie vanden Dom. De raet, reguart nemende opte requeste van Aert Andriesz., coster der geref. kerke vanden Dom ende de belofden daerby gedaen, om te sullen met alder naersticheyt syne dienst continueren,

accordeert den suppl. *ex gratia* van nu voorsaen 200 gl. 's jaers, in plaets van 150, tot hiertoe genoten. (Febr. 6).

Byscholen. Omme te doen projecteren eene ordonnantie, daerby gestatueert sy, dat d'ouders of vrunden, die hare kinderen ofte neven, om latyn te leeren, besteden willen in particuliere ofte private latynsche scholen, gehouden sullen syn, evenwel aen den rector van 't groote latynsche schole van St. Hieronymus te betalen, als andere studenten het voorsz. groote schole frequenterende, syn gecommitteert de scholarchen. (Jun. 11).

Adr. vanden Borre tot pred. te beroepen. Is Arent vd. Sande, schepen deser stadt, ouderling der geref. kerke alhier inder tyt, gecommitteerd, omme hem te transporteren binnen die stede van Schoonhoven, by den Eerw. Hoochgeleerden ende Godsalighen D. Adrianum vanden Borre, dienaer des G. woorts aldaer, ende te beproeven, off syner Eerw. niet door enigherhande gevoelyke ende gebuerlyke middelen en soude syn te bewegen, omme sich als een mede-dienaer der kerke Christi binnen Utrecht te willen laten behoorlyk beroupen ende gebruycken, gelyck de regierders voorn. syn Eerw. tot sulcke beweginge wel ernstelyck versoecken mits desen. Actum. (Jun. 15).

Tegens de byscholen. Alsoe eenige schoolmeesters, gelyk bevonden wort, hem alsnoch onderstaen, particuliere ende private Latynsche schoolen binnen deser stadt Utrecht te houden, tot groote nadeel ende verminderinge vande groote schoole van St. Hieronymus, niettegenstaende dat sulcx tot meermalen by openbaerl. publicatien is verboden geweest, soe heeft de raet deser voorsz. stadt, tot maintainement der voorsz. groote schole, ende harer voorsz. ordonnantien by desen belast, ende bevolen Adriaen van Rodenburch, haren deurwaerder, hem te vervougen by allen dengenen, dien hy eenichsins sal cunnen vernemen, dat Latynsche boucken doceren, ende deselve te bevelen daervan datelyck te desisteren ende hun te reguleren volgende de voorsz. ordonnantie, op poene als in deselve; doch soe daer eenige Latynsche schoolmeesters waren, die goeder luider kinderen in coste hadden, van buiten dese stadt by hem comen wonen, om Latyn te leeren, soe wort sodane meesters by provisie ende tot wederseggen toe gelaten, sulcke, maer egene andere kinderen, binnen dese stadt ofte de vryheit van dien thuys behorende, in't Latyn t'instrueren, mits docerende geoorloofde boucken ende *in promptis* overleverende aen den rector der voorsz. groote schole *catalogum* van alle de jongens, die sy Latyn syn leerende, mette gerechtigheyt van't schoolgelt der voorsz. groote schole voor yeder jongen daerby, ende soe voorts van half jaer tot half jaer by anticipatie, of sullen dusdanige schoolmeesters dese vryheit ende gracie niet mogen genieten, lastende den voorsz. deurwaerder voorts, van alle syne wedervaren te leveren behoorl. relatie. Actum *etc.* (Jun. 18).

Een pred. te beroepen. De raet, gehoort het aengeven van Johannes Gerobulus ende Henr. Caesarius, bedienaers des Evang. by den kerkenraet gecommitteert, hen geinformeert hebbende, neffens andere deser stads gecommitteerden, op de qualificatie ende nodige gaven vanden Eerw. ende Godsaligen, Gideon van Sonnevelt, bedienaer des G. woorts binnen Woudrichem, dat syl. deselve sulcx hebben bevonden, dat er weinich ministers in Hollant syn, die hem in't gunt voorsz. staet, te boven gaen, ende derhalve de kerkenraet voorsz. (op't behagen des raets) goetgevonden, hem te beroepen tot een mede-minister binnen deser stadt, soe heeft de raet, 't selve voor goed aennemende, daerinne belieft, ende dienvolg. heml., binnen staende, aengeseyt, met de beroepinge voorts te procederen, in *conformité* van 't accoort, tusschen deser stadt ende kerke t'anderen tyde opgericht. (Jul. 30).

Beroepinge van G. van Sonnevelt. De raet *etc.* mitsgaders de bedienaers des H. Ev., die neffens desen de regieringe ende opsicht over de kerke aldaer bevolen es, nemende in behoorlyke betrachtinge, hoe veele dat de gemeente Godts, aen de wettelinge bestellinge des predikampts ende de continuatie van dien gelegen is, hierby oock in consideratie gestadelyk voerende de gelegenheid, die het met eenighe

onder dengenen heeft ende noch crygen mach, die ons in den Heere als nu overgesech (?) syn, hebben all over jaer ende dach consent gedragen, ende ordre naer behoren gestelt, om de kerke met noch een ofte twee godsalige ende gequalificeerde dienaers te voorsien ende besorgen, tot welcken einde wyluyden tsamen ons, door het goed geruchte hiervan synde, eyndelick hebben well ende verscheidelyk doen informeren, vanden persoon, noodige gaven, ende de goede ende stichtelyke conversatie van Gideon van Sonnevelt, jegenwoordelyk in 't Woort dienende binnen Woudrichem, ende van desen allen door goet rapport, ten beyden syden by onse gedeputeerden gedaen, ende ons hierover contenteren (?), wy hebben, met voorgaende gebeden tot Godt den Heere des enget, in den name der H. ende onverdeylycke Drievuldicheyt, solemnelyk beroepen ende beroepen solemnelyk mits desen, deselven Gideon v. Sonnevelt tot een harder ende bedienaer des H. Evangelii ordinair, om de gemeenten, die den Sone Gods in onse stadt door het woordt noch dagelyks vergadert wordt, met ende neffens d'andere by ons synde harders, te helpen, beide in de woorden te bedienen, regeeren ende voor te staen, dus geheelyk betrouwende, dat hy hem in dit syn ampt alsoo dragen ende quyten sall, gelyck een goet ende getrouw dienstknecht Jesu Christi betaempt ende toestaet, verhopende daer en tegen, door des Heren genade, ons also nae onser beroepinge respectivelyk in dier voegen te quyten, dat hy sich dien aengaende met redenen niet en sal hebben van faulten, aen behoorlyke handhoudinge ende voorstant in den Heere, te misdancken off beclagen. Aldus gedaen met onderlinge bewillinge ende behoorlyk consent ten byden syden, achtervolgende d'ordre op dit stuck gemaeckt, ende in de gereformeerde kerken deser geunieerde provincien gebruyckelyck, Godt almachtich biddende, dat hem believe dese sake te segenen, tot syns naems eere, stichtinge syner kerke ende salicheyt der sielen aen allen syden, Amen. Tot Utrecht, den lest. July 1603.

Gagie van Boetius. Alsoe Ev. Bootius, bed. des H. Ev., hem onlancx nae Paeschen lestl. in den houwelyken staet heeft begeven, ende dat alhier een oud gebruyk is, dat, soe wanneer een ongehouwt minister sich in echten staet compt te begeven, alsdan mede als andere getrouwde predicanten wordt getracteerd, soe heeft de raet deser stadt Utrecht den voorn. Booth mede toegesecht gelycke gagie ende huyshuur, als Gerobulus ende Bergerus syn genietende, innegaende 1 May voorleden *etc.* (Aug. 15).

Siekbesoeker. Omme naer een bequaem siekbesoeker, den personen, besmet mette contagieuse siekte der peste, in hare noot te assisteren ende myt Godts woordt te vermanen, wt te sien, syn gecommitteert *etc.* (Spt. 17).

De eod. Jo. Anthonii, siekbesoeker der geenre die metter contagieuse siekte besmeth syn, is noch in denselven diensten op syn versoek gecontinueert den tyt van drie maenden, ende sal men hem daervan betalen *q l'advenant* des tyts *etc.* (Spt. 24).

Niellius tot Fra. pred. aengenomen. Opte requeste vande ouderlingen vande Fransoysche kerke alhier, luydende:

Geven met alle ootmoet te kennen die ouderlingen vande Fransoysche kerke alhier, onder het geboth van u staende, dat Charles de Nyel, dienaer des G. woords in de Fransoysche tale naer voorg. advertissement aen UE. gedaen, alhier binnen Utrecht ende in de plaetse van Job du Rieu (!), vermits sekere scandalen by hem Job gecommitteert te prediken gecoomen, ende oock eenige predikanten, tot groot contentement vande gemeente ende toehoorders, gelyk oock enige uyt UE. collegie hem gehoord hebbende daervan sullen verclaren, in St. Jans kerke, alhier gedaen heeft, waardoor sy suppl. aenmerkende de bequaemheyt ende de genade, ende goede gaven hem van Godt almachtich verleent, tot opbouwinge ende stichtinge vande kercke Gods, alhier vergadert, ende onder UE. protectie synde, in de laetste vergaderinge tot Amsterdam gehouden, denselven Charles om UE. dienst te doen, in de kerke alhier versocht

ende vercregen hebben; dan alsoe den voorn. Charles de Nyel, als gehoudt synde, verclaerde hem op de 300 L 's jaers, tot gagie met syne familie nyet wel te connen onderhouden, wel te vreden synde, syn behoorlyke dienst in de kerke alhier te presteren, mitsdien hem soe veel mogte volgen, daerop hy syn huisgesin ende familie eerlike onderhouden mochte, soe hebben oock sy suppl. in dese vergaderinge belooft sulcx UE. aen te dienen, nyet twyfelende vande goede wille ende affectie, die UE. syt hebbende tot de Francoysche kerke alhier binnen Utrecht onder UE. vergadert, waeromme sy suppl. in den name vande geheele gemeente der voorsz. kerke versoekende, bidden oitmoedelyk UE. gelieve tot vorderinge vanden waren godsdienst haer liberaelheyt voor den voorsz. D. Nyel te gebruiken, ende denselven soe veel te laten genieten, als de gehoude dienaers vande Duytsche kerke alhier genietende syn.

De raet, wt het goed rapport hem gedaen vanden persoon van Charles de Niel *etc.*, hebben denselven geaccepteert *etc.* tot een bedienaer van Gods woord in de Fransoysche kerke binnen deser stadt, ende accorderen hem. voor syn goede diensten, aldaer te doen, een gagie van 500 gl. 's jaers, innegaende op datum van desen *etc.* (Spt. 24).

De eod. Charles de Niel byden rade *etc.* aengenomen synde tot een bedienaer des H. Evangelium vande Fransoysche kerke, heeft op huyden, ter presentie van myn heer den substitut schout ende de burgemeesters, de rechter handt tot een teycken der gemeenschap gegeven, ende weder ontfangen vande andere ministers deser stadt in conformité vande instructie, t'andere tyden daerop gemaeckt, wiensvolgende de voorsz. Charles is geaccepteert. (Oct. 8).

Ordon. te maken voor reparatt. by den rector gedaan. Bevolen ordonnantie te maecken cameraer Someren, vanden rector van't groote schole te restitueren negen ende twintich gl., by hem, aen verscheyden gedane reparatien met kennisse vande scholarchen, aen 't voorsz. schole verschoten. (Dec. 17).

1605.

Presentatie aan Cortgeen, voor syn Cronyk. Jacob Fransz. van Cortien is by den raide toegevoecht, voor seecker cronickgen van't Sticht van Utrecht, by hem geedeert, ende de raide voorsz. gepresenteert de somme van ses ende dertich gulden. (Jan. 14).

Pest-siek-besoekers. Alsoe Joannes Antonii als een mede-sieckbesoeker der crancken ende besmetten vande contagieuse peste binnen deser stadt, van Remigii lestleden aff, noch voor 3 maenden gecontinueert geweest is, ende dat deselve tyt nu is geexpireert, dat oock Godt almachtich genadelyk believt heeft dese stadt vande voorsz. siekte genoechsaem t'ontlasten, emmers soe, dat eenen besoeker bastant is, de kranken vandyen te bedienen, soe bedanckt de raet voorsz. den voorn. Johan Antonisz. van syne arbeyt ende goeden dienst voorsz. tot hiertoe gedaen, ende 't geene hem aen syn gagie noch resteren, sall hy mogen vorderen vanden eersten camerer *etc.* (*Eod.*).

Wtenbogaert mach prediken. De raet deur de heren burgemeesteren verstaen hebbende, als dat die drie dienaers des Heiligen Evangelii ende een vande ouderlingen der kerke Christi alhier, deur speciale commissie ende in den naem vanden geheelen kerkenraet, aen haer E. seer vrundelyk versocht hadden, dat doch Johannes Wttenbogaert, medebedienaer des woorts Godts, soude moghen voor een reyse vier ofte vyff toegelaten worden, vercondigende deszelfs woords in de kerke ende onder de gemeente deser stat, allegerende verscheyden redenen, dat 't selfde tot nyet anders en soude tenderen, dat tot versterkinge, aanwas ende eenigheit vande selve kerke alhier, goede correspondentie ende crediet mette naburige kerken, tot wechneminge vande blame ende quade suspicie, die duslange by deselve van dese kerke geweest es, ende dat haer Edele noch die vanden gerechte sulcx over hun nyet en wilden nemen, maer daerop verstaen de resolutie des raets, soe heeft de raet voorsz., nae eenige

communicatie ende deliberatie, daerop gehouden, belieft in't versouck vanden kerkenraet voorsz, op vaster hoope van consequentie van 't geallegeerde ende sonder praejudicie van 't accoort, t'anderen tyden metter kerke gemaeckt. (Febr. 4).

Collecte. Goetgevonden, op Donnerdage toecomende te publiceren, dat men op Maendage daeraenvolgende door de gecommitteerden des raets metten diaconen vande gereformeerde kerke sal doen doen een generale collecte off ommeganck door dese stadt ende vryheid vandien, voor den armen huissitters binnen de voorsz. stadt. (Febr. 18).

Wtenbogaert by leeninge versocht. Op huiden is in den rade vermaent, dat in de voorleden weeke eenige vande ministers ende ouderlingen deser kerke, als gecommitteerden vanden kerkenraet erschenen waren geweest in de vergaderinge van myn heeren vanden gerechte deser stadt, ende aldaer om redenen by heml. verhaelt, insisteert hadden, dat noch voor sekeren tyt, by maniere van leeninge, Jo. Wttenbogaert, dienaer des Goddel. woorts, geroupen ende gevordert mochte worden, om de gemeente alhier met syne goede gaven op den preekstoel te dienen, ende dat de voorn. gecommitteerden ter selver tyt was geantwoort, dat daerop alsdoen nyet en conden worden geresolveert, maer sulcx geschieden moste by den rade deser stadt, de heren burgemeesteren present, daarvan de eerste of overste burgermeester toen absent was. Item, dat op huiden nochmaels aengesproken waren de voorsz. heren burgermeesteren door de voorsz. gecommitteerden des kerkenraets, die daerop insisteerden, dat haer E. doch heure voorsz. aengeven (den gerechte gedaen) den raet soude believen aen te dienen, hetwelke dan gedaen synde, soe heeft de raet goetgevonden, dat den voorn. Wttenbogaert by maniere van leeninge, voor sekeren tyt sal worden versocht, op vaster hope, dat hetselve sal strecken tot deste meer grootmakinge van Godts H. naem, tot stichtinge ende vermeerderinge vande Christelyke gemeente alhier; ende hebben dienvolgende gecommitteert die E. Ellert van Helsdingen, oudt-burgermeester van stadswegen ende goetgevonden een vande gequalificeerste wten kerkenraet mede te doen committeren, hetwelck dien vanden kerkenraet aengeseyt synde, van heurentwegen daertoe gedeputeert hebben den E. ende Hooggel. Mr. Hugo Ruysch, die met brieven van credentie aen syn Excell., den kerkenraet inden Hage ende aen Wtenbogaert afgeveerdicht syn. (Febr. 19).

Censure van Bergerus. De raet horen lesen hebbende het schriftelyck advys, gegeven byden ouderlingen der kerke, op de redenen van suspicien by Bergerum, dienaer des Goddelyken woorts alhier, jegens syne medebroeders den rade overgegeven, daerdoor hy sustineerde, dat deselve syne medebroeders nyet en behoorden te wesen over de censure syner saken, den kerkenraet bevolen, ende sy onderlingen verstaen, dat de voorsz. mededienaers daerover oock souden mogen censureren, om redenen in't voorsz. advys verhaelt, ende soe veele het versoek in de requeste aengaet, daerby sy seggen, dat sy nyet anders en cunnen verstaen, dan dat de judicaturen vandien, alleen den kerkenraet soude competeren, maer dat sy niet te min *ex superabundanti* (voor soe veele heml. aengaet) wel te vreden waren, omme alle correspondentie metten rade te houden, voor soe veele het mogelyk ende doenlyk is, dat wten raet twee gecommitteert worden, die nevens den kerkenraet present over de censure sullen moegen syn, sonder prejudicie van d'een off d'anders gerechticheyt, soe heeft de raet gecommitteert, omme den kerkenraet by te wesen, op de voorsz. censure, *in conformité* van 't voorsz. advys, de E. heren Ja. van Bemmel, schepen *etc.*, Will. van Sommeren, eerste cameraer deser stadt. (Maart 3).

1605.

Muure neffens 't schole repareren. Gelyck oock goetgevonden is, de vervallen mure neffens het schole van S. Hieronymus aen de walle, mede by den stadts meester met-

selaer in dachhuyren te doen repareren ende opmaecken, op een eenparige hoochte. (Febr. 25).

Boek gededicoert. De raet heeft op't rapport van heeren gecommitteerden, gevisiteert hebbende seecker boeck, van *Architecturen* geschreven by Jonck. Aelbrecht van Leeuwen van Groenewoude, ende by hem gedediceert den E. Magistraet deser stadt geconsenteert den voorn. van Leeuwen 't voorsz. boeck tot synen coste mogen laten doen drucken. (Maart 18).

Acte des kerkenraets. Alsoe inden jare 93, den 21 May, sekere poincten ende articulen beraempt ende besloten syn geweest, omme tot wechneminge van alle voorgaende misverstanden ende oneenicheden, naerder conditie ende gelegenheyt vandien tyt, inde regieringe ende bedieninge der kerke alhier geobserveert te worden, sonder dat de meininge oyt geweest es, deselve articulen te stellen als een gedurige weth ofte dese kerke in de forme van regieringe mette selve pointen vande nabuere kerken deser geunieerde provincien af te sonderen, maer alleen, gelyck d'articulen wtdruckelyk medebrengen, deselve t'onderhouden, by provisie ende voor eenen tyt, om door dien middel allengskens de sake te brengen tot meerder eenicheyt ende ruste deser gemeente, sonder praejudicie vande nabuerkerken, gelyck dan oock tsedert verscheiden modificatien ende interpretatien, over de onderhoudinge van sommige articulen, als namentlyk over den 2e ende 3e articule, by den raet deser stadt syn gedaen, neffens dat oock alreeds veele saken met seer goede stichtingen ende conform des raets meininge, in 't gebruik syn gebracht, anders als wel de woorden vande voorsz. articulen luyden, ende men den standt deser kerke jegenwoordelik door Godes sunderlinge genade vint gebracht tot sulcker eenicheyt, dat het meeste deel vande selve articulen, soe deselve luiden, genouch buiten observantie is, heeft de raet opt ernstich versouck des kerkenraets, met rype deliberatie goet gevonden te verclaren, gelyck deselve verclaert mits desen te verstaen, dat de kerke alhier inde predikatien van Godts woort, bedieninge ende gebruik der H. Sacramenten, ende oefeninge der kerkelijcke discipline, met alles wat daeraen cleeft, voortsaen geregiert ende bedient sal worden naer Godes woort ende de maniere van doen, die in de nabuerkerken deser geunieerde provincien gepleecht ende gebruikt wort, sonder aen de voorsz. articulen gebonden te syn, als synde alrede inder daet soe door des raets voorsz. modificatien, als de dagelicxe practique ten grooten deele verandert ende uyt den gebruike gecomen; met vasten vertrouwen, dat soe wel de bedienaers des Goddel. woorts als d'andere regierders der kerke inder tyt, naer het uytwysen van het ampt, heml. van Godt opgeleyt, sonderlinge neerstige sorge dragen sullen, dat alles inder kerke alsoe beleyt ende geregiert wordt, dat niet alleen nyemant billike oorsake van clagen gegeven en worde, maer dat oock alles, gelyk het inden huyse des Heren betaempt, met goede ordre, moderatie ende stillicheyt in de vrese des Heren geschiede, ende dat bysonder in de oefeninge der christel. discipline, de liefde ende het medeleyden met den gevallen, sonderl. soe gepleecht worde, dat eenen yegelyk spueren mach, dat alles met den geest der sachtmoedicheyt ende vrientelyke naer waerheyt beleyt worde, tot Godes eer ende des gevallen sondaers beteringe ende bekeringhe ter salicheyt; ende bysonder dat men totte laste trappe van deselve discipline nyet en come, ten sy in grooter lanchduriger hartneckicheyt ofte in seer groote, grove ende enorme delicten, nae lange duldinge, ende met voorgaende kennisse vande magistraet, ende in somma, dat de macht, hun van Godt gegeven, naer de vermaninge des Heil. Apostels Pauli, sy tot stichtinge ende niet tot verdervinge.

Ende wat aengaet het beroepen der bedienaers des Goddelyken woorts, ouderlingen ende diaconen, alsoe het noodich is, dat in 't beleyt van deselve, om alle disputen ende misverstanden te vermeyden, een sekere vaste bepaelde regel (emmers by provisie),

gevolcht worde, wort verstaen, dat daerinne geprocedeert sal worden in deser maniere:

Soe wanneer men eenen dienaer des Goddelycken woorts van noode hebben sal, sullen die vanden kerkenraet sulcx den raet der stadt aendienen, desenvolgende alsdan vier personen wt de magistraet, doende openbare professie vande gereformeerde religie by die vande magistraet ende vier personen by die vanden kerkenraet gecommitteert sullen worden, welke acht personen nae eenen bequamen ende welgequalificeerden persoon, daer de kerke wel mede gedient sy, wt sien sullen, ende denselven den raet deser stadt ende den kerkenraet presenteren, om by deselve geaccepteert off gerefuseert te worden, soe die ten beyden syden tot dienst vande gemeente bevynden sullen te behooren, ende in cas van refuys van d'een of andere syde, sullen die voorsz. acht gecommitteerden tot nyewe nominatie ende presentatie als voren procederen, ende in cas van acceptatie ten beyden syden, sall de voorsz. gepresenteerden eendrachtelik beroepen, daer naer geexamineert, die gemeente, om daerop behoorliker wyse te seggen, soe sy yet hadde, of met stilswygen te approberen, voorgestelt, ende ingelyft worden naer gewoente der gereformeerde kerken.

Ende oft gebuerde, dat yemant vande dienaeren des woorts, die alsoe aengenomen sal syn, sich soe verre (dat Godt verhueden wil) in leere of leven verliepe, dat hy der suspensie des dienst ofte depositie mochte geacht worden weerdich te syn, en sall by die vanden kerkenraet daerinne nyet worden geprocedeert, dan met voorgaende kennisse vande magistraet, ende dat op alsulken eendrachtigen voet, als alsdaer naer gelegenheit van saken, met onderlinge correspondentie sal goetgevonden worden.

Belangende het stellen vande ouderlingen ende diaconen, die vanden kerkenraet sullen alle jaers de magistraet in geschrifte presenteren, een dubbelt getal van personen, bequam, om die voorsz. ambten stichtelik te bedienen, wt welk dubbelt getal die vande magistraet het enkel verkiesen sullen, welke getal alsoe vercooren ende dienaengaende der gemeente voorgedragen synde, om daerop behoorlyker wyse te zeggen, soe yemants yets hadde, in haren dienst bevesticht sullen worden, naer ordre der voorsz. kerke.

Wordt oock verstaen, dat in syn geheel blyven sall de ordonnantie op 't stuck vande huwelycken gemacct ende tot noch toe alhier onderhouden.

Alles by provisie ende ter tyt toe, in 't stuck vande kerkelyke ordeninge by eenen Synodum Generael deser geunieerde provincien, ten overstaen ende met auctoriteyt der heren staten generael, ende die heren staten van Utrecht in 't particulier, anders sal wesen geordonneert. (Maart 25).

Borrius ende Mathisius hier by leeninge. Dienden de heeren burgemeesteren den rade aen, dat Johannes Wtenbogaert, bedienaer des Goddelycken woorts ende Aernt vander Sande, raet, als gecommitteerden geweest synde, omme te versoeken aen de magistraten ende kerkenraden der steden van Haerlem ende Leyden, in Hollant, respective, by leeninge eeninge van hare kerkendienaren, die de kerke alhier voor eenen tyt met hare gaven ende diensten mochten gerieven, haer E. gerapporteert hadden, dat de magistraten ende kerkenraden voorsz. geaccordeert hadden, dat Adrianus vanden Borre, van Leyden, den tyt van twaelf, ende Johannes Mathisius, van Haerlem, den tyt van 6 weken de gemeente en kerke Christi alhyer hare gaven opden predikstoel sullen moegen communiceren ende mededeylen, maer dat syl., vermits haren nootlike affairen, eerst op Sonnendage toecomende over acht dagen alhier sullen wesen. (Apr. 15).

Predicanten te beroepen. De raet *etc.*, gehoort *etc.* hebbende het aengeven vande gecommitteerden des kerkenraets, beroerende het wtsien ende beroupen van eenige gequalificeerde dienaers des Goddelycken woorts, heeft gecommitteert den E. Jacob van Bemmel ende Johan Gerritsz. vander Lith, schepen, mitsgaders Ellert van Helsdingen ende Willem Willemsz. vander Heyden, raden, omme nef-

fens ende met de vier gecommitteerden vanden kerkenraet voorsz. eensamentlyck naer bequame ende gequalificeerde personen, daer de kerke wel mede gedient sy, wt te sien, ende daervan rapport te doen, omme voorts daerinne geprocedeert te worden naer der forme daerop beraempt. (Apr. 22).

Bergeri afscheid. De raet verstaet, dat de gagie van Jo. Bergerus noch sall loop hebben tot prima Augusti 1605 toecomende, ende de huisinge totte vervaertyt van Victoris eerstcomende, ende daernaer cesseren, ende dat men hem sulx sal aenseggen, om sich in middel van tyden elders te voorsien. (Jun. 3).

Bergerus versoekt een dienst ten platten lande. De raet horen lesen hebbende sekere requeste, den heren staten van Utrecht gepresenteert by Johannes Mauritius Berger, van Ebersberch, tenderende om voorsien te mogen worden met een goede dienste op eene bequame plaetse ten platten lande, als oock de missive vande voorsz. heren staten *etc.*, aenschout *etc.*, ende den kerkenraet alhier, versoukende daerinne, alvorens op 't versouck in de voorsz. requeste gedaen, te disponeren, het schriftelyck advys vanden rade ende kerkenraet respectivelyck voorsz., mitsgaders het schriftelyck advys, by die vanden kerkenraet op 't voorsz. versoek gedaen, heeft naer voorgaende communicatie *etc.* haer eendrachtelick met het voorsz. advys vanden voorn. kerkenraet geconformeert, ende dienvolgende den secretaris bevolen, 't selve by missive den heren staten voorn. over te seynden. (Aug. 19).

Beroepinge Speenhovii. De raet gehoort hebbende het aengeven van Henr. Caesarius ende Gerardus Bootius, bedienaers des Heil. Evangelii, mitsgaders Bernt Wten Enge, ouderling der kerke Christi alhyer, als gecommitteerden vande selve kerkenraet, als dat de gecommitteerden deser stadt ende des kerkenraets voorsz., achtervolgende haerluyder commissie ende naer luyt der articule, daervan synde, op huyden naer den noen, nae voorgaende gebeden tot Godt almachtich eendrachtelyk, genomineert hadden, om beroepen te worden tot een ordinaris dienaer der gemeente binnen deser stadt, den persoon van Joannem Speenhovium, gewesene dienaer des Goddel. woorts binnen de stadt Lingen, diens gaven, leere ende leven hun grootelicx vanden Eerw. Jo. Wtenbogaert waren gerecommandeert, ende dat syl. dienvolgende ten fyne voorsz., presenteerden den rade den voorsz. Speenhovium, versoekende, dat haer E. soude gelieven de voorsz. nominatie ende presentatie te willen approberen ende advoyeren, soo heeft de raet voorsz. naer voorgaende communicatien ende deliberatien daerop gehouden, de voorsz. nominatie ende presentatie geapprobeert, ende daerinne belieft, ende voorts de voorsz. gecommitteerden belast mette beroepinge vanden voorsz. Speenhovium in conformite vande acte, daervan synde, op 't spoedelixte te procederen. (*eod.*).

B. Christiaensz., lect. VIII classis. Bartholomeus Christiaensz. is by den rade aengenomen tot een schoolmeester in *octava classe*, in plaetse van mr. Jan Ruerinck, onlancx deser werelt overleden, op alsulcke emolumenten ende profyten, als daer toe staen. (Spt. 16).

Subsidie voor Bergero. De raedt der stadt, regardt nemende op den inhouden der requeste van Joh. Mauritius Berger, van Ebersberch, accordeert den suppl. *ex gracia*, voor dese reyse *etc.*, soe tot vervallinge van syn schulden alhyer als andersins, 200 gl. *etc.* (Oct. 28).

Onderhoud v. Ruerincx dochter. De raet authoriseert voorgaende commissie, omme het kynt, achtergelaten by mr. Jan Ruerinck, in syn leven schoolmeester in St. Hieronymus schole, aen te besteden yemant vanden vrienden, om hetselve in cost ende clederen te onderhouden. (Dec. 15).

De eod. Op de requeste, gepresenteert by Adriaen Geritsz., als momboer over het dochterken van zal. Chr. Jan Ruerinck, in syn leven schoolmeester St. Hieronymus, nopende het onderhoudt van 't selve kint, stondt geapp.:

De voorsz. gecommitteerden naderhant gelast synde, omme met den suppleant te spreken, nopende het onderhoudt van dit kint, ende dat hy te vreden was 't selve naer hem

te nemen ende te onderhouden, daertoe hebbende eenige subventie, gelyck sy rapporteerden, ende dat sy op 't behagen des raets hem toegeseyt hadden 's jaers vyff en veertich gulden, soe hebben de regeerders deser stadt daerinne belieft, by provisie voor een jaer te betalen (volgende de gedaene presentatien) by die van Braemdolie dertich gulden, ende by die van Bethlem vysthien gulden, die den respective rentmeesters derselver conventen by desen geordonneert wort van half jaer tot half jaer te betalen ende mits een van beyden overleverende ordonnantie ende elcx quittancy, soe sall henluyden sulcx in rekening werden geleden. (Dec. 23).

1606.

Recognitie. Jan Melis, bouckvercoper, is toegevoucht voor seecker bouexken, wesende eene *Oratie*, gedaen by den coninck van Groot-Bretannien in het leste parlement van Engelant, by hem wt de Engelsche tale doen translateren in Nederduitsch ende den rade gepresenteert, de somme van vyf ende twintich gulden. (Jan. 6).

Witfelt tot zyn huishuur, lect. IV cl. Meester Symon Witfelt, *lector quartanorum*, is op syn versoeck toegeleyt jaerlicx tot syn huyshuur de somme van vyf ende veertich gulden, innegaende Victoris 1605. (*Eod.*).

Rector voor 't ageren 50 gl. Den rector ende studenten van St. Hieronymus schole, die op Magdalenen voorleden openbaerlyck voor den stadthuyse twee dagen geageert hebben, syn by den rade tot een vereeringe toegeleyt als t'anderen tyden, de somme van vyftig gulden. (July 28).

Conrector gecasseert. De raet heeft mr. Cornelis Knoop, *lector tertiae classis*, om merkelycke redenen vanden selven synen dienste gelicentieert ende ontslagen. (Aug. 4).

Witsens doceert in IIe classe. De raet gehoort het rapport van hare gecommitteerden, als dat sy versproken ende geaccordeert waren, op rapport met Wilhelmus Wirtsens, omme te doceren ende de juecht te instrueren. in *secunda classe*, in *logica*, *physica* ende *sphaera*, ende dat hy hem des noots ende versocht synde, sal laten gebruyken mede in *theologia*, des jaers voor dryehondert gulden, heeft hetselve geapprobeert ende geratificeert. (Oct. 20).

Gh. Tielmansz., siekbesoeker. Gerrit Tielmansz. Kuyper, is by den rade aengenomen op het goet rapport vande bedienaers des Heiligen Evangelii, tot een besoucker der crancken binnen deser stadt ende de vryheit vandien, 't sy oock met wat siekten yemant besocht ofte gevisiteert soude moghen worden, in plaetse van Corn. van Leeuwen, onlancx deser werelt overleden, op alsulcke gagie ende instructie, als den voorn. van Leeuwen gedient ende gehadt heeft. (*Eod.*)

Dedicatie van boeken. Andreas Oosterbeeck, bedienaer des Heiligen Evangelii binnen Montfoort, is by den rade toegevoecht voor seecker boecxken, geintituleert: *Van den oorsprong ende voortganck der Tempelen*, by hem getranslateert ende den rade voorsz. gepraesenteert de somma van 30 gulden, wt de staten inposten te betalen. (Nov. 4).

Woning vanden rector te repareren. Omme hen t'informeren ende te nemen inspectie oculaer van 't gunt notelyck dient gerepareert, in de huysingen, die den rector tegenswoordich bewoont te St. Hieronymus, worden gecommitteert Werckhoven ende Straten, schepen. (Nov. 25).

Domus pauperum. De raet heeft op versouck ende aengeven van Joᵉ. Lambert Canther, als inder tyt huysmeester van *Domus Pauperum*, geconsenteert ende den eersten camereer Anthonis de Roode geauctoriseert, te mogen lichten ten behouve van't selve huys op losrenten, jegens den penning sesthien, de hooftsomme van 600 gulden, innegaende Martini 1606. (Nov. 25).

Subsidie voor de wed. van Leeuwen. De raet, gehoort het rapport vande gecommitteerden, ende reguart nemende op de goede diensten van Corn. van Leeuwen, in syn leven siekentrooster, accordeert de weduwe op

haer requeste, jaerlyx, haer leven lanck, neffens de wooninge, die sy jegenwoordich bewoont, 50 gl. *etc.* (*Eod.*)

Huisinge vanden rector te repareren. Goetgevonden op 't rapport vande gecommitteerden te doen de notelycke reparatien in de huysinge, die den rector van St. Hieronymus schoole bewoont, ten minsten costen van deser stadt. (Dec. 1).

1607.

Beroep van Wtenbogaert. Goetgevonden te committeren, tot vervallinge van 't beroep Joannis Wten Bogaert, ende syn dyenvolgende wt den gerechte gecommitteert Duverden ende Both, schepenen. (Jan. 12).

Alimentatie voor Blokhoven's weduwe. Op de requeste, gepresenteert by de weduwe van zal. Gerrit van Blockhoven, in syn leven bedienaer des Heiligen Evangelii, versoucken een jaerlicxe alimentatie wt eenige vande Bagynen conventen goederen, tot onderhoudt van twee harer dochteren, stond geappointeert:

De raet ordonneert den vier conventen in 't geannexeerde appoinctemente verhaelt, de suppleante nochmael te verhantrycken vyftich gl., die hem in reckening sullen worden geleden, mits hierby overbrengende *recepisse* ofte quitantie. (Febr. 25).

Schoolmeester in 't spinhuis. Omme in 't vruntelycke te versoucken aen de E. heren executeuren van wylen mr. Everhardt vande Pol, in syn leven advocaet vande heeren staten 's lants van Utrecht, dat hare Edele believen te bestellen ende versorgen een goet meester in 't spinhuys, die de juecht des Sonnendaechs aldaer mochte instrueren ende onderwysen in 't schryven, lesen, als andere goede manieren, syn gecommitteert Decker, schepen, Drielens, raet. (May 18).

Rector van 't school. Op huiden syn in den rade erschenen Henricus Caesarius ende Joannes Speenhovius, bedienaers des Heiligen Evangelii, mitsgaders Lucas vande Poll, ouderling der kerke Christi, als gecommitteerden vande kerkenraet der voorsz. kerke, ende dieuden aen: eerst, dat tot kennisse vande voorsz. kerkenraet gecommen was, dat meester Johannis Lontius, rector in de grote schole van St. Hieronymus, synen dyenst jegens Victoris toecommende hadde opgeseyt ende myn heeren vanden rade daervan bedankt, die alsdan binnen de stad van Leyden met een ander conditie sou worden vorsien, ende versochten daeromme seer demoedelyck, ampts halven naer d'exempelen vande patriarchen ende outvaders, dat myn heeren voorn. souden gelieven weder wt te sien, niet alleen naer een wel ervarenen, gequalificeert ende bequaem persoon, doende professie vande ware Christelycke religie, wel geverseert inde Griecxe ende Latynsche talen, om weder als rector in 't voorsz. schole te dienen, nemaer oock daer op neerstich te letten, dat alle d'andere meesters mochten *à l'advenant* gequalificeert wesen, *etc.*; verhaelden voorts, dat syluyden eenige maenden geleden, den rade voorn. gepresenteert hadden sekere remonstrantie, daerby sy ter selver tyt versochten, dat de grouwelycke superstitien, afgoderyen, abuysen ende prophanatien vanden H. name Godts, daerinne verhaelt, die sy seyden, dat in dese stadt, meer als te veel gepleecht worden, mochten worden geweert, ende soe veel mogelyk gereformeert, ende dat syluyden tot noch toe niet en hadden cunnen spueren, dat daerop yetwes was gevolcht, ende dat sy daeromme nochmael op het alder serieuste versochten, om redenen soe wt de scrifture als andersins, by den voorn. Caesarium geallegeert ende verhaelt, dat de voorsz. remonstrantie doch by de handt genomen, daerop vruchtbare mochte worden geresolveert, deselve resolutie ter executie gestelt; daerby doende enige protestatien, waerop haer deur den heeren burgermeester vander A geantwoort is, dat syne E., synde met eenige vande gecommitteerden der heeren staten in 's Gravenhage, oock aldaer verstaen hadde, dat den voorsz. rector Lontius synen voorsz. dienste hadde opgeseyt, ende dat hy 't selve hadde gecommuniceert D. Joannem Wtenbogaert, als we-

tende, dat hy dese stadt ende schole wel geaffectioneert was, ende oock aen hem hadde versocht, naer een ander gequalificeert persoon mede te willen vernemen, ende dat die seer recommandeerden een rector van Deventer, doch en wiste niet, of hy syn plaetse soude willen verlaten, maer gepresenteert hadde, daer inne met alle neerstigheyt te sullen doen, ende dat de raet oock elcx naer eenige bequame meesters souden omhoren, als op haer gecommitteerden des kerkenraets oock 't selve worde begeert, ende dat sy daertoe by desen worden geautoriseert. Ende aengaende de voorsz. remonstrantie seyde, dat den officier alrede noch twee dienaers tot synre assistentie waren bygevoucht, om dies te beter de missen ende andere exercitie der roomscher religie te moegen verstoren: oock, dat alle de ministers oft *matres* der bagynen conventen waren in 't gerechte ontboden ende haer belast op privatie van heur alimentatien, geen missen oft andere exercitien der pauselycker religie in hare conventen toe te laten oft gedogen te geschieden, met verscheyden andere redenen meer, ende dat men deselve remonstrantie eerstdaechs in den rade soude lesen ende op allen naerder resolutien delibereren, daermede de voorsz. gecommitteerden syn vertogen ende myn heeren vanden rade hoochl. bedanckende. (Jun. 8).

Remonstrantie vanden kerkenraet. De raet autoriseert myn heeren vanden gerechte de remonstrantië, overgelevert by die vanden kerkenraet deser stadt, op huyden weder in den rade gelesen, naeder te examineren, ter presentie vanden heer vander Aa, eerste burgermeester deser stadt, nu absent geweest synde, ende daerna den rade voorsz. van alles rapport te doen. (Jun. 15).

Collegium Willebrordi. De raet consenteert den huysmeesters van 't collegie Willebrordi, op deser stadt te mogen belegen ses hondert of meer guldens. (Jun. 22).

Subsidie voor het Pauperhuis. Op de requeste, by Lambert Canther, als huysmeester inder tyt *domus pauperum*, versouckende dat het pauperhuys by de stadt soude willen aengenomen ende huyr daervoor betaelt worden, ende voorts eenige subventie wt der armenbusse voor de *pauperes*, die plagen aelmoessen voor de deuren te halen ende nu by placcate verboden is, stont geappointeert:

De raet gehoort wt het rapport vande voorsz. gecommitteerden, dat de *pauperes* getranslateert syn in het collegie Willebrordi, tot acht in 't getall, die sonder bedelen op haer innecomen nyet en conden onderhouden werden, ende dat het pauperhuys teghenwoordich ledich staet, ende gelet op den voorderen innehouden deser requeste, heeft 't voorsz. pauperhuys aen hem genomen, omme St. Hieronymus schole geannexeert te worden ende in regart van dyen als oock van den soberen staet der voorsz. *pauperes*, 't voorsz. collegie jaerlycx toegevoecht hondert gulden, alse, vyftich voor het huys, by den eersten cameraer te betalen, ende de ander vyftich wtte jaerlicxe collecte, die voor de bedelaers gedaen worde, ende alsoe men oock eenige plaetsen vacerende vande *pauperes*, jongens ten platten lande, in 't gestichte geboren, sall accepteren ende innemen, vynt de raet voor goet, in regardt van dyen, den heeren staten te versoucken, hiertoe mede haere caritët te willen bewysen, ende alsulcx hiertoe oock een jaerlicxe innecomen te mortificeren. Actum den VI. July 1607.

Hieronymus school gelicentieert. De raet in deliberatie geleyt hebbende, alsoe den rector vande groote schoole van St. Hieronymus syn dienste opgeseyt heeft, of men d'andere tsamentlicke schoolmeesters sal licentieren, of dat men deselve noch in haren dyenste, tot Paeschen toecomende sal continueren, heeft naer eenige communicatie, daerop gehouden, goetgevonden ende geresolveert, de voorsz. meesters mede te ontslaen ende licentieren vanden selven hun dienste, jegens Victoris toecomende, nemende wt deselve (naer voorgaende informatie) weder aen sulcke, als men achten sal bequaem, ende daer het voorsz. schole wel by gedient mach syn.

Tot scholarchen ende opsichters van deser stadsschole ende bibliotheque, staende op 't

choor in St. Janskerke, syn by provisie gecommitteert Werckhoven ende Straten. (*Eod.*).

Schermmeester te mogen spelen. Deser stadts schermmeester is op syn versouck geconsenteert, op woensdach ende donnersdach toecomende, des naernoens, te mogen met syn discipelen spelen in't stadthuys. (Jul. 20).

Conrector gelicentieert. Geresolveert, dat men Wilhelmus Wirtsens, docerende *physicam*, *logicam* enz., synen dienst opseggen ende daervan licentieren sall, jegens de veraertyt van Victoris toecomende. (Aug. 10).

Swaerdecroon tot rector aengenomen D. Johannes Wtenbogaert, bedienaer des Heil. Evangelii in 's Gravenhage, versocht synde, om te helpen adviseren op 't redres vande groote schoole van St. Hieronymus alhier, heeft, naer eenige communicatie daerop gehouden metten heer Eck, den heer van Sandenburch, den burgermeester Helsdingen, secretaris Ledenberch, Duverden, Westrenen, Both ende Straten, schepenen, metten nyeuwen aengenomen rector der voorsz. schole geconcipieert ende innegestelt, door last van de heeren voornoemt, dese naervolgende acte ende instructien, die oock by den rade, naerdat die opgelesen waren, syn belieft ende geapprobeert:

De raet der stadt Utrecht bemerckende, hoe nodich het is, soe tot welstant der kercken Godts als der geheele stadt, dat hare oude ende voormaels seer vermaerde schoole, genoempt: *St. Hieronymus schoole*, niet alleen in goede ordre onderhouden, maer oock soo gereguleert ende geregeert worde, dat deselve allengskens door Godes segen, tot heur oude frequentie ende welstant gebracht moege worden, heeft naer voorgaende communicatie hier over mette heren scholarchen ende andere gehouden, gehoort hebbende het goet rapport, hun gedaen vande persone ende bequaemheyt des E. ende welgeleerden Bernardi Swaerdecroon, rector tot Leyden, goetgevonden, denselven Swaerdecroon tot een rector derselver schole te beroepen ende aen te nemen, gelyck hem de raet daertoe beroupt ende aenneempt by desen, voor den tyt van 11 eerstcomende jaren, ende dat op conditie, hier naer volgende, te weten, dat de voorsz. Bernardus Swaerdecroon, t'eenenmaele ende all syn werck sall maecken vande voorsz schole, als rector, wel ende sorchvuldelyck te regeren, alles wat tot derselver schole vorderinge, eere, ornamenten ende vercierselen soude mogen dyenen, naer syn vermogen te helpen beneerstigen, op de meesters, heure manieren van leere ende leven ende andere hunne devoiren ende schuldige pligten, goede acht te nemen, op de jonge juecht, de voorsz. schole frequenterende ende in toecomende tyden comende te frequenteren, naerstelick ende sorchfuldelick letten, ten eynde deselve in de kennisse ende vrese Godts, vergeselschapt met een duechdelick, sedich ende manierlick leven, ende dan oock kennisse vande Latynsche ende Griecksche talen ende andere scientien ende wetenschappen, nae de capaciteyt ende begryp derselver juecht, ende de gesteltenisse van een goede, wel gestelde triviale schoole, opgetogen moegen worden, tot Godes eere, vorderinge syner kerken, der kynderen voordeel ende nut der ouderen vruegde ende blyscap, mitsgaders dienst ende eere deser stadt, alles volgens de instructie, desen aengaende met kennisse ende communicatie vanden voorsz. Bernardus Swaerdecroon selver gestelt ende hyer neffens gaende, voor welcke syne regieringe, sorge, moyten, arbeyt ende dienst, hy Swaerdecroon, boven de hondert ende vyftich gulden eens, om syne meublen van Leyden hyer te transporteren, toegeleyt, tot ordinaris tracktement jaerlicx hebben ende genieten sall, de voorsz. elf jaren geduyrende, de somme van thien hondert gulden, hem alle vierendeeljaers de somme van twee hondert ende vyftich guldens, innegaende den 1. Octobris toecomende, ende dit al boven de vrye woninge ende behuysinge, hem Swaerdecroon in 't clooster van St. Hieronymus voorn. geassigneert, ende by den raet in goeden raecke ende daecke t'onderhouden; mitsgaders alle de emolumenten ende profyten, die de voorgaende rectoren vande kyn-

deren der voorsz. schole frequenterende of derselver ouders eerlyck ende duechdelyck genoten hebben ende den voorsz. Swaerdecroon byden heeren scholarchen, naer particulier ondersouck, welcke ende hoedanig deselve emolumenten syn, toegekent sullen worden, sonder dat oock het voorsz. tractement van thien hondert gulden jaerlicx den voorsz. tyt van elf jaren, om eenigerhande oorsaken gediminueert of vermindert sal worden, ten ware de voorsz. Swaerdecroon door siekte, indispositie, of andersints (dat God verhoede) totte regieringe der voorsz. schoole heel onbequaem worde, in welcken gevalle men met hem handelen sal naer discretie ende gelegenheyt der saecke.

Instructie voor den E. ende Welgeleerden Bernardo Swaerdecroon, rector vande schole der stadt Utrecht, genaempt: *St. Hieronymus schole*, dewelcke hy in 't bedienen syns ampts ende regeren der voorsz. schole sal hebben t'achtervolgen.

Sall beneffens d'ordinarie ende speciale versorginge van syn eigen classe, op sich nemen de generale opsicht ende sorge vande geheele schoole, soe wel over de meesters als de discipelen.

Sall neerstelick acht nemen op het leeren, leven, manier van doceren ende leeren, die de meesters in de schoole gebruyken, ende tot dyen einde sich dickwyls in de classen laten vinden, omme deselve hare maniere van institueren aen te horen, ende indien yemant bevonden wort sich daerinne nyet wel te quyten, sall denselven syne faulten met alle discretie aenwysen ende ter beteringe vermanen.

Indien yemant soedanige syne vermaninge verwierp ende geene beteringe daernae en volgde, sall 't selve den magistraet ende scholarchen te kennen geven, om daerinne met gemeen advys geremedieert te worden.

Sall sorge dragen, dat de kynderen, de voorsz. schoole frequenterende, neffens die scientien, om dewelcke te leeren sy inder schoole gestelt worden, oock in de kennisse ende vrese Godts bequaemelyck onderwesen ende voorts tot allen duechden, goede zeden ende manieren verweckt worden, daertoe hy soe deur hemselven, als door de meesters met alle bequaemheyt arbeyden sal.

Op de Sonnedagen sullen de kinderen exponeren ende wtleggen de *epistolas* ende *evangelia dominicalia*, *grece et latine*, ofte oock yet anders, de fondamenten der Christelycke religie, naer gelegenheyt van yeder classe ende capaciteyt vande kinderen, ende volgens den voet, die daerop naerder metten voorsz. rector ende advys der heeren vande magistraet ende curateuren geraempt mach worden, ende sall op den namiddach derselver feestdagen den kynderen, ter predicatie gaende, afgeëyscht worden, 't geene sy des voormiddaechs in de predicatie van Godes woort gehoert mogen hebben.

Want oock goetgevonden, dat den rectoren de voorsz. schole leeren ende doen leeren sall, *rhetoricam Tullii*, *logicam Rami* ende *Physicam Valerii*.

De straffe vande kynderen, die hun yetwes tegen de schoolwetten verlopen, sal hem rector alleen gereserveert worden, die tot dyen eynde alle dage, is't mogelyck, door de *classes* sall gaen, om de nota's te exigeren.

Sall den rector by provisie ende voor een tyt alleen beyde de classen, te weten, *secundam et tertiam* waarnemen, tot dat op de derde classe naerdere orde gestelt sy, wanneer die tweede met een tamelic aentall studenten voorsien syn sall, om alsdan by den rector alleen waergenomen te worden.

Sall den rector alle dage vier uren leeren, wel verstaende, dat die tyt, die hem nodich sal syn, om de nota's te exigeren ende andere ampten, de generale sorge der schole betreffende, te betreden (?), daer van naer syn discretie genomen sal worden.

De *examina* ende promotien van d'eene classe in de ander, sullen geschieden tweemael sjaers, te weten, omtrent Paesschen

ende Victoris, ende dat ten overstaen vande scholarchen, die oock hun oordeel ende advys over de promotie geven sullen, indien het hun gelegen sal syn, daer toe te vaceren, tot welcken eynde sy tytelyck by den rector geinsinueert sullen worden, ende soe het hun niet gelegen en is, te compareren, sullen 't selve den *rectori* mede tytelyck verwittigen, op dat hy evenwel voortvare.

Wanneer de plaetse van eenich meester in de schole sal comen te vaceren, sullen de heeren burgemeesteren, scholarchen ende rector, tot nominatie van een ander bequamen persoon procederen, om den raet voorgestelt te worden.

Indien den rector vermerkt, dat onder de meesters eenigen twist of oneenicheyt (dat God verhoede) begonden te ontstaen, sall arbeyden, 't selve terstont met alle goede middelen ter neder te leggen, soe nyet, sonder vertoeven den Heeren scholarchen aendienen, om daerinne geremedieert te worden.

Wat swaricheyt van importantie vorder in de schoole soude mogen voorvallen, oft wat de rector vorder soude moegen achten totten welstant der scholen nodich, sal hy aen den heeren scholarchen refereren, sulcx tot nut ende profyt der schoole dienstelyck gevonden sall worden.

De raet behoudt aen haer 't vermeerderen ende verminderen van dese instructie, welverstaende, dat sulcx nyet dan met advys der scholarchen ende des rectoris selven geschieden en sall.

Instructie voor de *lectores* ofte meesters vande schole deser stadt, genaempt *St. Hieronymus schole*, om voortaen in 't bedienen van hunne ampten by een yeder in syn classe respective onderhouden ende achtervolgt te worden.

Sullen in 't aenvangen van heuren dienst den rector getrouwicheyt, eerbiedinge ende gehoorsaemheyt beloven, in tegenwoordicheyt der discipelen van hunne respective classen, ende oock datelick presteren.

Sullen geene *praecepta* ende *authores* leeren, dan die hun by den rector sullen gepraescribeert worden.

Sullen neerstelyck op hunne uren passen, ende maeken tytelyck in hunne classen te wesen.

Sullen die lessen, die hun te doen voorgeschreven syn, neerstelyck waernemen ende geensins onderlaten, ten ware om eenige nodige ende onmydelicke oorsaecken, waervan sy den rector gehouden sullen syn tytelyck te waerschouwen, opdat inder onderwysinge der kinderen voorsien worde.

Sullen t'elcker lesse ende in den aenvanck van deselve neerstelyck letten op de jegenswoordicheyt harer discipulen ende de absenten doen aenteykenen, om den rector overgelevert te worden.

Sullen neffens de scientien, daer inne sy hunne discipelen respective onderwysen, oock arbeyden om denselven by alle goede occasie de kennisse ende vrese Godts in te planten, mitsgaders tot alle duechden vermanen ende in goede seden ende manieren onderwysen; hun selven tot dien eynde neerstelyck wachtende van den kinderen met woorden ofte wercken quaet exempel te geven.

Sullen hun geene straffe, anders dan die met woorden ende berispinge geschiet, over den kinderen nemen, ten aensien vande delicten, die sy tegen die schoolwetten souden komen te perpetreren, maer deselve den rector alleen laeten bevolen syn.

Sullen hun niet onderstaen yemant van hun oorlof van absentie te geven, maer dengenen, die sulcx begeren, totten rector te remitteren.

Sullen hunne *praecepta* telckenmaele voor het examen, maecken t'eyndigen.

Sullen wtter schole nyet mogen gaen, voordat de gestelde ure geslagen sy.

Sullen buyten tyden geene discipulen mogen aennemen, om eenige repetitien te doen.

Sy sullen geene nyeuwicheden of verande-

ringe buyten des rectors consent inder schole invoeren.

Sullen onderlinge christelycke vrientschap, vrede ende eenicheyt met malcanderen onderhouden, ende d'een den anderen in 't doceren noch aendersints nyet aen te spreken.

Soe eenige swaricheyt onder hun ontstont, sullen deselve den rector aendienen ende met alle stillicheyt ende gesedicheyt hunne saecken verhandelen.

De raet reserveert aen haer d'interpretatie, vermeerderinge ende verminderinge van dese instructie te doen met advys vanden rector ende scholarchen. (Sept. 7).

Prediken in 't Barbara gasthuys. Omme de galeryen in S. Barbara gasthuys te doen approprieren, ten eynde de toehoorders vande predicatien, die aldaer gedaen worden, daerop moegen bequaemlyk verblyven, ende alsulcx de kisten ende andersints daerop staende, te doen verbrengen, worden gecommitteert Drielenborch, Schuts ende Rycx, raden.

Verzoeken, by de bedienaars des Woords gedaan. Op huyden syn in den rade erschenen Johannes Speenhovius ende Jacobus Taurinus, bedienaers des H. Evangelii binnen deser stadt, ende deden dese dry navolgende distincte versoucken:

Eerstelyck, alsoe den rade voorn. hadde doen demolieren ende ofbreken de altaren in St. Barbara ende St. Laurens gasthuys, ende dienvolgende goetgevonden in 't voorsz. gasthuis wekelyks te doen prediken, tot goet genoegen van veele vrome harten, versoekende, dat sy soedane predikatie mochten doen op Vrydach of op een anderen dach in die week buiten den Sonnendach, soe hemluyden om merkelyke redenen geallegeert, sulcx des Sonnendaechs te doen nyet wel mogelyk en es.

Ten anderen, dat syl. nu eenige jaren herwaerts met hem vieren den dienst der kerken alhier hadden bedient ende waergenomen, ende dat heml. alsnu byden heren staten van Utrecht mede opgeleyt was d'opsigt der kerken ten platten lande, ende daeromme een van hem vieren des Sonnendaechs, nootsakelyk aldaer moest wesen, ende oversulcx om hare swackheyt, nyet wel en conden continueren in de ordinarise sondaechsche predicatien, versochten derhalve, dat myn heren voorn. souden believen te verstaen, tot het beroupen van een vyfden ordinaris dienaer.

Ten derden, dat men tot gerief van een yeder, des van noode hebbende, soude willen doen maken een *catalogum* vande boucken, in deser stads bibliotheek op 't choor in S. Jans kerke, ende deselve doen drucken, ende dat sy gerne selven de moeyten daervan wilden aennemen, mits vande stadt daertoe hebbende het pampier, daertoe nodich.

Soe heeft de raet voorsz. *etc.* goetgevonden te committeren vier personen wten rade, om metten voorn. ministers te adviseren, soe op den dach om in 't voorsz. gasthuis te prediken, als op 't beroupen van een bequaem ende gequalificeert persoon, die men als een ordinaris predicant sou moegen gebruiken, in conformité vande acte, daervan synde, daerinne mede gebruikende het advys vande E. Wtenbogaert *etc.*, ende soe veel aengaet het innestellen vande versochte *catalogus*, daertoe werden de bedienaers des Goddelyk. woorts by desen geauthoriseert *etc.* (Spt. 14).

Gecasseerde schoolmeesters. De raet heeft mr. Aert Hose van Boxtel ende Andries Jansz. van Kennewech *ex gratia* sonder consequentie op haer ernstich versouck geaccordeert, nae de expiratie haers dienst noch een half jaer gagie, ende haer voorts geconsenteert de huysinge, daer inne sy tegenwoordich woonen, te mogen gebruycken tot Paeschen 1608 toecomende.

Bartholomeus Christiaensz., schoolmeester in 't groot schoole van St. Hieronymus, is op syn versouck geconsenteert by provisie ende tot revocatie, te mogen gebruyken ende bewonen de huysinge, by mr. Symon Witfelt, nu voorsien met het rectorschap van 't *Seminario Sti Pauli*, verlaten. (Sept. 28).

Lontii reysgelt. Mr. Johannis Lontius, gewesene rector van 't groote schoole van S. Hieronymus, is op syn versouck ende rapport vande gecommitteerden geaccordeert tot syn

reysgelt vyf ende tseventich gulden, omme by den eersten cameraer Anthonis de Roode betaelt te worden. (*Eod.*).

Lector IV^{ae} classis. Meester Corn. Knoop, gewesene lector *quartanorum* in St. Hieronymus schoole, is op syn ernstich versouck geaccordeert noch een half jaer gaige, naer de expiratie syns dienst, mitsgaders twee ende twintich gulden ende thien stuyvers, tot een half jaer huyshuyr, omme by den eersten cameraer betaelt te worden. (Oct. 5).

Beroep van den vyfden predikant. De raet gehoort hebbende het aengeven van Henr. Caesarius ende Jac. Taurinus, bedienaers des H. Evangelii, als gecommitteerden vanden kerkenraet deser stadt, versoekende, als daerop gehadt hebbende het schriftelyk advis van Jo. Wtenbogaert, dat myn heren vanden rade voorn. souden willen committeeren, om met die gecommitteerden des kerkenraets voorsz. te procederen tot denominatie ende beroepinge, naer voorgaende gebeden tot Godt almachtich, van een gequalificeert ende bequaem persoon, die men soude moegen gebruiken tot een vyfde ordinaris predicant alhier, in conformité van de acte, daervan synde, heeft 't selve mede hooch noodich achtende, dyen volgende ten fyne voorsz. gecommitteert Helsdingen, Sande, Werkhoven ende Someren, schepen. (Oct. 12).

Wirtsens reysgelt. Wilhelmus Wirtsens, gedoceert hebbende in de groote schoole van St. Hieronymus *physicam* ende *logicam*, is op syn versouck *ex gratia* tot reysgelt, om te moegen vertrecken, toegevoecht vyftich gulden, omme by den eersten cameraer betaelt te worden. (*Eod.*).

Jac. Bruno beroepen. De raet gehoort het rapport van heure gecommitteerden; als dat syl. op raet der gecommitt. des kerkenraets *etc.* genomineert hadden, om beroepen te worden, tot een ordinaris predicant, den persoon van Jacobum Brunonem, jegenw. bedienaer des H. Evangelii binnen Aernhem *etc.*, heeft de raet de nominatie ende presentatie *etc.* geapprobeert ende geratificeert, ende *etc.* Ellert van Helsdingen *etc.* gecommitteert, omme totte beroepinge *etc.* op 't spoedelyxte te procederen, gelyk die by den kerkenraet mede sal worden gedaen, die tot dien eynde brieven van beroep ende credentie medegegeven sullen werden. (Oct. 20).

De eod. Dede Helsdingen rapport van syn wedervaren, gecommitteert met Taurino, gedeputeert vanden kerkenraet alhier, om te reysen tot Aernhem ende aldaer te bevorderen de beroepinge van Jacobo Brunone, tot een ordinaris bedienaer des H. Evangelii binnen deser stadt, jegenwoordich aldaer in dienst synde. (Oct. 26).

Remonstrantie des kerkenraets. Op huyden syn in den rade erschenen Henr. Caesarius ende Everhardus Botius, bedienaren des H. Evangelii binnen deser stadt, als gecommitteerden vanden kerkenraet derselve stadt, ende dienden aen, eerst, hoe dat syl. nu Sonendaechs 's morgens gedaen hadden een predikatie in 't gasthuis van Sint Barbaren, ende dat heml. sulcx des Sonendaechs langer te doen nyet mogelyk en was, soe overmits haer cleyne getale, ende dat de predicanten vande Westbroek ende Maersen, die by provisie des Sonnendaechs in S. Jacob kerk een sermoen hebben gedaen, 't selve met de plaetse, daer sy staen, nyet gelykelyk naer behoren en conden bedienen, waer over de huysluiden grootelicx claechden, als oock om andere merkelyke redenen, by hem geallegeert, versochten daeromme deselve predicatie van nu voortsaen te mogen doen Vrydaechs 's morgens in elker weke; verhaelden voorts, datter onder de predicatien ende avontgebeden in de Buerkerke by de jeucht ende soldaten groote insolentie worde gepleecht, oock dat syl. tot meermalen myn heren voorn. hadden geremonstreert ende gedoleert, om in de groote prophanatie ende ontheylinge des Sabbats, dat binnen dese stadt geschiedde, in 't copen ende vercopen van allerhande waren, ende setten van gelagen onder de predicatien, nyet anders oft geen Sonendach en ware, sonder dat sy tot noch toe hebben konnen speuren, dat daerop yetwes was gevolcht, ende oversulcx alsnoch ernstich versochten, dat daerinne mochte werden voorsien; eyn-

telyk, dat sy bevonden, in 't maken vanden *catalogus* der boeken, staende in deser stads *librarie*, verscheyden onnodige boucken van een editie, die men wel soude moegen vercopen, ende de penningen, daervan comende, weder employeeren tot copinge van andere nodige boecken.

Soe heeft de raet geconsenteert, dat de voorsz. predicatie van nu voortsaen des Vrydaechs in voorsz. gasthuis werde gedaen; doch in 't vercopen vande onnodige boeken met advys ende kennisse vande scholarchen, mits dat het nyet syn boucken, by Buchel of Pollio gelegateert; ende aengaende de insolentie, die gepleecht soude worden in de Buerkerk ende het vercopen van waren des Sonnendaechs onder de predicatie, sal de raet voorsz. daerjegens met alle behoorlyke middelen voorsien, ende is dienvolgende den *scobator* of doodgraver vande voorsz. kerke in den rade ontboden, ende hem op poene van cassatie belast, de voorsz. insolentie soe veel mogelyk te weren, alle 't welke den remonstranten door den heer burgermeester vander Aa is aengeseyt. (Nov. 16).

Collegium Willebrordi. Op versouck van de huysmeesters des collegie *Willebrordi*, wort den eersten cameraer Anthonis de Roode geautoriseert, op loerenten te nemen twaelf hondert guldens hooftsoms, jegens den penning sesthien, innegaende *prima* Decembris nu aenstaende. (Nov. 30).

Twee studenten te Leyden te onderhouden. De raet der stadt Utrecht ordonneert Aelbert van Keneren ende Gerrit de Ridder, in de secretarye derselver stadt te leveren behoerlick bescheyt ende bewys van twee jongelingen, die sy gehouden syn in de Universiteit tot Leyden *in studiis* te houden, achtervolgende de sententie vanden Hove van Utrecht, in dato den lesten Februarii 1595. Actum den VIII. Dec. 1607. (Dec. 6).

1608.

Gestoelten der predikanten en lezers. Nopende het patroon van het gestoelte voor de predicanten ende leser, met Lamb. Olofsz., kistemaker, te spreken ende te doen accommoderen naer het oude werk in den Dom, syn gecommitteert *etc.* (Jan. 4).

Remonstrantie des kerkenraets. Op huiden syn in den rade erschenen Everardus Bootius ende Jacobus Taurinus, bedienaers des H. Evangelii binnen deser stadt, als gecommitteerden des kerkenraets derselver stadt, ende deden dese drye navolgende distincte versoeken:

Eerstelyk, alsoe syl. nu eenigen tydt herwaerts met consent ende door last vanden rade voorsz., des Vrydaechs morgens gedaen hebben ende noch doen een predicatie in 't S. Barbara gasthuis, niet alleen tot goed genoegen ende stichtinghe vande gemeinte, nemaer oock van veele oude mans ende vrouwen, in 't selve Gasthuis synde, ende dat sy verstonden, dat in 't Cruysgasthuis buiten de Wittevrouwenpoort noch des Vrydaechs groote superstitie worde gepleecht, ende om de voorsz. superstitien soe veel mogelyk te weeren ende reformeren, versochten ende goetvonden, dat syl. de voorsz. predicatie mochten doen Vrydaechs *alternativis vicibus* in de voorsz. gasthuisen respectivelicken.

Ten anderen, dat sy bevonden, dat by veele ende verscheidene personen groote faulten ende misbruiken in 't solempniseren der huwelyken, die haer proclamatien ofte huwelixe geboden wel in de kerke versochten ende gedaen worden, oock een cedulcken daervan quamen halen, en die haer voorts lieten trouwen by een *pape* ten platten lande, ende dat sy overbodich waren haere registers den heere officiere deser stadt te openen, omme jegens soedane symachie te justificeren, sulcx syn E. te rade vynden sal, versoekende dat daertegens, 't sy by ampliatie oft vernieuwinge van placcaten mochte worden voorsien, ende dat sy sulcx den gecommitteerden vande E. heren staten 's lants van Utrecht oock sullen remonstreren.

Ten derden ende ten laesten, dat by publicatie mochte verboden worden, op sekere poene, die wolle laken copers ende lakenbereyders des Sonnendaechs by sommertyt

egeene laekenen aen de raempten *etc.* te brengen *etc.*, daerdoor veele knechten ende booden verhindert worden te komen tot het gehoor des Goddel. woorts.

Soe heeft de raet *etc.* geresolveert, dat de voorsz. predicatien van nu voortsaen geschieden des Vrydaechs *alternatis vicibus* in de voorsz. gasthuysen, ende dyenvolgende belast den subst. schout, den voet van het altaer in het Cruysgasthuys, soe verre het daer noch staet, te doen amoveren ende ofbreken, ende aldaer te doen setten een predikstoel. Oock dat men van stadswegen mede aen de heren staten van Utrecht sal versoeken, dat soe wel ten platten lande als binnen deser stadt, de voorsz. abuysen in 't solempniseren der huwelyken, moegen worden by een goet expedient, gereformeert, ende is voorts den officier geautoriseert, de registers vande voorn. Remonstranten te visiteren ende te ondersoucken; mitsgaders te doen publicatie, daerby de lakenscoopers *etc.* geinterdiceert sy *poenaliter etc.*, egeen lakens, ten fyne voorsz., aen de raempten te brengen *etc.* (Maart 7).

Woning vanden rector. Belieft in 't maecken van een regenbak ende een washuys, oock een secreet te verlaten in de woninge vanden rector in St. Hieronymus, doch is den cameraer bevolen een bestek van dit werk te doen maeken, om openbaerlick aen te besteden. (April 18).

Meester tertiae classis. Omme te vernemen ende wt te sien naer een bequaem persoon, die men sou mogen gebruycken Victoris toecomende tot een meester in *tertia classe*, van de groote schoole van St. Hieronymus, mitsgaders te handelen met Verhaer, omme de juecht in de voorsz. schoole twee uren des daechs te leeren schryven, ende van alles rapport te doen, worden gecommitteert beyde de scholarchen. May 20).

Schryfmeester in S. Hieron. school. De raet, gehoort het rapport vande scholarchen, als dat sy op 't behagen des raets aengenomen hadden voor den tyt van een half jaer, E. Verhaer, omme de yeucht in 't groote schoole van St. Hieronymus 's daechs twee uren te leeren schryven, voor de somme van tsestich gulden, heeft daerinne belieft ende de voorsz. aenneminge geapprobeert. (May 30).

Lector septanorum. Mr. Andries Jansz. Kenneweeh, gewesene lector *septanorum* in 't groote schoole van St. Hieronymus, is op syn versouck by den raide *ex gratia*, sonder consequentie, noch toegevoucht een half jaers gaige, gelyck hy als schoolmeester te genieten plach, 't welck verschynen sall Victoris 1608 toecomende, omme by den eersten cameraer Antho. de Roode betaelt te worden, die 't selve in wtgeven sall worden geleden. (*Eod*).

Siekbesoekers gagie. De raet regardt nemende op de inhoulen vande requeste van Ger. Thielmansz., siekbesoeker, oock vertrouwende, dat den suppl. hem ten dienste vande gemeente met alle vliticheyt voorts sal laten gebruiken, accordeert hem in plaetse van 300, van nu voortsaen 350 gl. jaerlicx *etc.* (Jul. 11).

Lector quartanorum. Mr. Corn. Cnoop, gewesene lect. *quartanorum* in 't groote schoole van S. Hieronymus, is op syn ernstich schriftelyk versoek nochmaels voor de laetste reyse *ex gratia*, toegevoecht een half jaer gagie, als hy in de voorsz. *qualité* te genieten plach, mitsgaders noch 22 gl. 10 st., tot een half jaer huishuur. (Aug. 1).

Meester v. S. Hieronymus school. Meester Aert Hose, gewesene schoolmeester van 't groote schoole van S. Hieronymus, is op syn ernstich schriftelyk versouck voor de laetste reyse toegevoucht een half jaer gaiges, dat Victoris lestleden verschenen was, omme by den eersten cameraer betaelt te worden. (Nov. 14).

Schryfmr. in S. Hiero. schoole. Meester Evert Verhaer is noch op syn schriftelyk versouck gecontinueert in synen dienst, omme de joncheyt in 't groote schoole van S. Hieronymus, des middaechs ende avonts te leeren schryven den tyt van 6 maenden, innegaende den 9 Dec. toecomende, op de oude gaige van sestich gulden. (Dec. 5).

1609.

Beroepinge van een predicant etc. Stonden binnen de heeren Jo. Speenhovius, Ja..

Taurinus, ministers, mr. Hugo Ruysch ende Joh. van Dort, ouderlingen, als by den kerkenraet gecommitteert, versoekende om redenen, by hun verhaelt; 't gunt naervolcht:

Dat de raet conform het accoort, soude believen te committeren vier, omme met vier wten kerkenraet te moegen procederen tot haringe van een ander diender des Woorts, in plaetse vanden overl. godtsaligen Jacobus Bruno.

In m. Hiertoe gecommitt. Helsdingen, *etc.*

Leverde nog over req. van Emmighen Laurensdr., wed. vanden voorsz. Bruno zal., tenderende omme te hebben den jaerlicxen onderhoudt tot heur ende heurder kynderen onderhout, hetwelcke sy ten hoochsten recommandeerden, te meer, om oorsake te geven aen andere ministers, alsnoch te beroepen, hun beter tot het comen alhier te laten bewegen.

In m. De raet accordeert dese wed. eens een half jaer gagie, naer het afsterven haers zal. mans, ende daer beneffens 250 gl. 's jaers, soe lange sy leeft in desen heuren weeuwliken staet, ende houdende voorts voor eene generale resolutie, dat in deser vougen ook sullen worden getracteert alle weduwen, dyers mans als bedienaers des H. Ev. alhier komen te overlyden.

Dat men oock de predikstoel in de Buerkerk soude willen versetten ende brengen voor het choor.

In m. Omme te besien, of dit geschieden kan, ende soe 't te doen, wort last gegeven Jac. Splinter ende Dirk de Goyer, kerkmeesters.

Dat oock d'oude vrouwe, dagelicx comende in de predikatien, ende de bedienaers (sunderlinge den jongen) door haer rallen ende factien in heuren dienst turberen mochten, van daer geweert ende by de moeder op den deel in 't dolhuys, oft elders besorcht worde.

In m. De huysmr. Battus is belast deselve vrouw in 't Dolhuys te bestellen, ende haer soe te berichten, als sy emmers ter kerke wil gaen, dat sy haer dan still ende sedich draghe, ofte dat men haer anders daer binnen houde.

Welcke resolutie de voorn. gecommitteerden, weder binnen doen comen synde, aengeseyt es, die 't selve met dancksegginge aengenomen ende voorts d'overicheyt een geluksalighe regeringe gewenscht, ende daer vooren te bidden hun verclaert hebben.

Ende alsoe de ministers deser kerke verscheiden male extraordinaris syn gebruickt, ende sunderlinge seer langen tyt in 't herstellen vande boucken in St. Jans ende een *catalogum* daervan te maken, daertoe oock de minister vande Fransche kerke geemployeert es, soe heeft de raet de heren burgemeesters inder tyt geautoriseert, denselven ministers t'haerder E. discretie, daervoor te recompenseren.

De raet *etc.* accordeert de weduwe van zal. Ja. Brunno *etc.*, eerst een half jaer gagie, naer het afsterven van haren man, ende voorts jaerlicx een alimentatie van 250 gl. *uts.*, ordonneerende *etc.* (Febr. 8).

Aengaende der diaconen-bedeylinge. De raet gehoort het aengeven van Jo. Speenhovius, Ev. Boetius ende Ja. Taurinus, bedienaren des H. Evang., dat Lamb. Wernartsz. Velthuysen, boekhouder der Gereformeerde kerke inder tyt, alhyer op Donredach lestleden geweygert hadde te fourneren den diaconen d'ordinaris bourse, gelyck tot hiertoe altyt is geschiet, vermits (soe hy verclaert) dat de dagelyxe aelmoesen ende ordinaris innecomen nyet bastant noch genouchsaem syn, om d'armen binnen deser stadt daermede te connen onderhouden, ende dat hy ook, boven de generale collecte, onlancx gedaen, noch merkelyke penningen verschoten soude hebben, ende dat de diaconen voorsz. daeromme claechden, d'armen elcx in syn quartier nyet langer en conden onderhouden, genootsaakt souden syn haer cedulen neder te leggen, soe sy bevonden dat d'armoede noch dagelyx vermeerderde, versoukende derhalven ende omme andere merkelyke redenen, hy

heml. geallegeert, dat myn heren vanden rade voorn. daerinne souden believen te voorsien ende sulke ordre te stellen, soe op 't wtdeylen vande voorsz. armen, als fourneren vanden boeckhouders bourse, dat deselven armen, (d'overheyt van Godt almachtich soe hoochelyck gerecommandeert) naer behoren mochte worden onderhouden, omme allen onlust, opspraeck ende confusie te voorcomen, heeft *etc.* geresolveert, enige wten rade te committeren, omme de cedule vande voorsz. diaconen te visiteren, derselver clachte ende *gravamina* te verhoren, oock met haer t'adviseren ende een voet te beramen, hoe ende op wat wyse men voortsaen mette voorsz. dagelicxe aelmissen ende ordinaris innecomen d'armen binnen deser stadt naer behoren sou connen onderhouden, ende van alles rapport te doen op de wedercompste vanden heer burgermeester Rysenburch, ende dat middelertyt de voorsz. bouckhouder sal furneren de voorsz. ordinaris boursen, ende syn dyenvolgende ten fyne voorsz. gecommitteert de Roode *etc.* Dwelcke de voorsz. ministers weder binnen gecomen synde, is aengeseyt, die daervan myn heren voorsz. ten hoochsten bedanckt hebben. (Maart 20).

Coster vanden Dom. De raet gehoort het rapport van de gecommitteerden, accordeert Aert Andriesz., coster vande Domkerke, op syn versoek, by provisie tot vervallinge van syn huyshuur, jaerlicx 25 gl. *etc.* (Apr. 10).

Lyfpensie voor des siekentroosters weduwe. De raet regart nemende op den inhouden der requeste van Nellichen van Leeuwen, weduwe van Corn. van Leeuwen, in syn leven siekebesoeker, augmenteert hare lyfpensie by provisie van 50 op 75 gulden *etc.* (Apr. 24).

Augmentatie vd. Walschen predikants gagie. De raet regardt nemende op den inhouden vande requeste, gepresenteert by Charles de Nielles, bedienaer des Goddelyken woorts in de Fransche gemeente, oock bericht synde vande goede diensten ende stichtinge, die den suppl. in synen dienste es doende, accordeert hem in plaetse van 500, 600 gl. tot syn jaerliexe gagie, innegaende 24 Mart 1609, etc. (*Eod.*).

Beroepinge van een predicant. De raet gehoort het aengeven van Henr. Caesarius ende Joh. Speenhovius, bedienaren des Heil. Evangelii, mitsgaders Jo. Gerritsz. vander Lith, ouderling, als gecommitteerden vanden kerkenraet, versoekende, eenige wten rade gecommitteert te worden, omme *etc.* te procederen tot nominatie van een bequaem persoon *etc.*, tot een ordinaris bedienaer *etc.*, heeft gecommitteert *etc.* Helsdingen ende Someren, schepenen, Ploos ende vande Poll, raden. (May 1).

Concept vd. catechisatie der Jonckeit. Rapporteerden de E. here burgermeester Rysenburch, dat de heren staten hadden doen innestellen ende ontworpen seker concept, waernaer men voortsaen de joncheyt soude moegen instrueren in de fundamenten vande Christelyke religie, ende dat hetselve den bedienaers des H. Evangelii deser stadt, om te visiteren ende examineren, was gecommuniceert ende ter handen gestelt, dat sulcx oock de gecommitteerden tot het aenstaende synodum, alvorens te drucken, mede sullen nemen, omme aldaer mede gevisiteert ende geexamineert te worden. (*Eod.*).

Beroepinge Caroli Ryckevaert. De raet gehoort het rapport van hare gecommitteerden, als dat sy mette gecommitteerden des kerkenraets *etc.* genomineert hadden *etc.* den Eerw. Carolum Ryckewaert, jegenwoordich predicant in 't lant vanden Briel, van wiens leven, leere, nodige gaven ende stichtelike conversatie sy volcomenliken onderricht waren, ende dat syl. oversulcx den rade, den voorn. Car. Ryckewaert ten fyne voorsz. voorstelden ende presenteerden, heeft naer voorgaende communicatie *etc.*, de voorn. nominatie ende presentatie geapprobeert *etc.* (May 2).

De eod. Rapporteerden de schepen Helsdingen syn wedervaren van het beroep van Car. Ryckewaert in 't landt vanden Briel, ende dat die by de kerke ende gerecht van Oostvoorn, naer eenige weigeringe syne dimissie becomen heeft, ende daer naer oock vande classe van

het land vanden Briel, binnen de stadt beschreven, dat dit ook in den Hage, den heren, daer synde, hadde gerapporteert, ende ook neffens deselve heren begroet Jo. Wtenbogaert, versouckende dat syn Ed. sich oock wil disponeren, om syne dimissie te solliciteren, ende dat hy sulcx belooft hadde. (May 18).

Aengaende de bedeylinge der armen. Op huyden syn in den rade erschenen Henricus Caesarius ende Ja. Taurinus, bedienaers des H. Evangelii, mitsgaders Jo. Schuts ende Corn. Quint, diaconen vande Gereformeerde kerke, als gecommitteerden vanden kerkenraet derselver kerke, ende versochten eerstelyk, om merkelyke redenen, by heml. verhaelt, dat tot onderhoudt vande armen, in dese aenstaende weke, wesende kermisweke, mochte geaccordeert ende gedaen worden binnen deser stadt ende vryheyt vandien, een generale collecte ten behoeve vanden armen, die by de voorsz. diaconen onderhouden worden.

Ten anderen, alsoe mede by de voorn. kerke onderhouden worden een merckelycke getal, soe van oude mans als vrouwspersonen, dat daerop ordre mogte gestelt worden, om die in eenige gasthuysen te bestellen.

Ten derde, datter verscheyden ongeregelde manspersonen syn levende van aelmissen, deselve scandalike misbruiken ende evenwel haer vrouwen ende kynderen blyven tot laste vande kerke, versoekende, dat die gestraft mochten worden anderen ten exempel.

Soe heeft de raet *etc.*, aenscou nemende dat verscheyden personen, by den oorloch geleeft hebbende, als nu door den besloten treve niet en cunnen verdienen, ende alsulcx vande aelmissen onderhouden moeten worden, voor dese reyse sonder consequentie geconsenteert, de voorsz. collecte gedaen te worden op Manendach toecomende, ende aengaende de vordere versoeken, dat de gecommitteerden alvorens sullen overleveren de namen ende ouderdom vande voorsz. oude personen, als ook vande genen, die de aelmissen misbruycken, om daerop sulke ordre gestelt te worden, als men bevynden zal te behoren, *etc.* (July 17).

Schryfmeesters emolument. Meester Evert Verhaer aengenomen, om de juecht in 't groote schoole van St. Hieronymus te leeren schryven, is by den rade op 't rapport van heure gecommitteerden by provisie geconsenteert te moegen eyschen ende ontfangen van yeder jongen, die hy sall leeren schryven, boven de jaerlicxsche gaige, hem van stadtswegen toegevoecht, een stuver ter maent, sonder meer. (July 25).

Ordre op 't aenteekenen vande soldaten-geboden. Alsoe tot kennisse vanden rade der stadt is gecomen, dat verscheiden malen, soe voor de predicanten als gecommitteerden des kerkenraets deser stadt tot d'opteyckeninge vande huwelicken, clachten gecomen syn van burgers ende innewoonders alhier, dat hare dochters, nichten ofte bekenden, met Engelsche soldaten, onder de compagnien vanden heer collonel Cecyl, in onechte huyshoudende, nyet en conden commen te trouwen, doordien den lieutenant derselver compagnie soodane soldaten weygert attestatie, van dat sy vry waren, hoewel hy andere sulcx wel hadde verleent, waerwt ende van andere diergelyke groote confusie ende swaricheyt soude moegen ontstaen, ende dat daeromme hierop eenighe orde, soe veel mogeliken dient gestelt, soe is't, dat de raet voorn. goedgevonden ende geordonneert heeft, dat, wanneer eenige Engelsche soldaten deses gaernisoens sullen commen versoecken, om totten echten staet toegelaten te worden, deselve soldaten eerst door eenige andere soldaten van goeden name ende wel bekent synde oft oock burgers, wetenschap daeraff hebbende, voor de gecommitteerden des kerkenraets voorsz. sullen moeten doen blycken, hoe lange syluden in de compagnie gelegen hebben ende off sy vry syn, ende dat sulcx gedaen synde, tot meerdere versekertheyt van dyen, de geboden nyet alleen in de Duytsche kerken, maer oock in St. Peters kerke (alwaer d'Engelsche des Sonnendaechs alle vergaderen om den Godsdienst, by den collonel ingevoert, te oefenen, die dan segt kennisse van hun medegesellen hebben) gedaen sullen moeten worden, ende indien geene verhyndering daer-

tusschen gecomen es, sal men op 't bescheyt vanden voorleser áldaer denselven voorts in den echten staet moghen bevestighen.

Aldus gedaen by den rade voorsz., in heure vergaderinge, den 14 Augusti, 1609.

Mr. Adr. Mathysz., lect. septanorum. Op de requeste, gepresenteert by mr. Adriaen Mathysz., mr. in 't Fraterhuys, lector *septanorum* in 't groote schoole van St. Hieronymus, versouckende augmentatie van syn jaerlicxe gaige, stond geapp.:

De raet, op recommendatie van eenige der broederschappen van 't collegie Willebrordi, ende vast vertrouwende, dat den suppliant niet alleen in 't selfde collegie, maer evenwel oock in de schoole in goede officie sall continueren, augmenteert syn jegenwoordige gaige van 250 gulden op 350 gulden, innegaende Remigii toecomende, ende mits voor de eerste reyse overbrengen quitantie nevens copie van desen, ende daer naer quitantie alleen, soe sal sulcx den ...... in elcker tyt worden gepasseert. Actum, *etc.* (Sept. 4).

Kennewech, lect. van S. Hiero. school. Mr. Andries Kennewech, gewesene schoolmeester in 't grote schoole van St. Hieronymus, is by den rade nogmaels *ex gratia* ende dat voor de laetste reyse toegevoecht, een half jaer gaiges, als hy in de voorsz. qualite te genieten plach, verschynende Victoris 1609, omme by den eersten cameraer Deuverden betaelt te worden. (Sept. 25).

Jo. Wtenbogaert uit den Hage hier beroepen, sed frustra. De raet op huiden geladen *etc.*, gehoort het rapport van heure gecommitteerden, geweest synde *etc.* in 's Gravenhage, omme te vorderen ende vervolgen de gedane beroepinge des Eerw. D. Joannes Wtenbogaert, bedienaer des H. Evangelii aldaer, ende alsulks te solliciteren syn finale dimissie, oock horen lesen hebbende de schriftelyke antwoort by die vanden kerkenraet in den Hage voorsz. overgelevert aen de staten van Hollant, op 't versouck ende mondelinge propositie, gedaen by den voorsz. gecommitteerden, mitsgaders de contra-berichten ende remonstrantien, soe by denselven gecommitteerden als den voorsz. Wtenbogaert op de voorsz. antwoort des kerkenraets nu den staten van Hollant ter hand gestelt, wt dewelke blyckt de groote instantie, neerstieheyt ende yver, die syl. tot de versochte dimissie gedaen ende aengewent hebben, ende eindelyck de acte, de voorsz. gecommitteerden tot haer afgescheyt by den voorsz. staten van Hollant ende West-Vrieslant medegegeven, heeft *etc.* haer daermede (hoewel ongeerne) voor dese reyse moeten contenteren, doch met sulker intentie, om dese sake ter eerster gelegenheydt weder te urgeren ende by de handt te nemen, ende te vervolgen ter volcomene dimissie toe, ende de heere Wtenbogaert hier synde, is voorts goedgevonden, syn Eerw voor syne diensten, gave ende goede affectie, in desen bethoont, van raetswegen te bedancken, met versoeck, daerinne te willen continueren, daertoe gecommitteert Drielenborch ende Helsdingen, schepenen. (Sept. 29).

Danck-Sermoen op 't bestandt. Henricus Caesarius, bedienaer des H. Evangelii binnen deser stadt, is by den rade toegevoecht voor seker boekgen, by hem geëdeert, geintituleert: *Danck-Sermoen over het tegenwoordich gemaecte bestant van twaelf jaren*, ende den rade deser stadt gepraesenteert, de somme van vyftich gulden, omme by den ontvanger vande staten imposten betaelt te worden. (Oct. 23).

Gagie vanden Walsche predikant geaugmenteert. De heren burgemeesters, gehoort het rapport vanden secretaris Leerdam, die sy belast hadden te spreken met Charles de Nielles, Fransch predicant, als dat hy te vreden was, die van Amsterdam daer hy versocht was, af te slaen, hebben hem door denselven secretaris doen aenseggen, dat hy in plaets van 600, acht hondert gulden 's jaers soude hebben, hem recommanderende, dat de armen bours dan mocht worden ontlast van 't gene syne gemeente alle drye weken, wt de diaconye lichten, daerop hy geseyt heeft syn beste te sullen doen, dan dat de staet sulcx voor als noch nyet en conde lyden. (Nov. 6).

Gaige vanden Walschen voorleser. Dionys Laurynsz., voorleser in de Walsche gemeente, is by den rade op syn versoek, schriftelyck overgegeven, ende rapport vande scholarchen, voor syne dienst by provisie jaerlycx toegevoucht 20 gl. *etc.* (Nov. 13).

Nopende de bedeylinge der armen. Gelesen 't advys vande dienaers ende diaconen der kerke op 't redres vande abuysen ende 't verloop in de bedeylingen der armen, ende is *etc.* geresolveert, alvorens nadere resolutie te nemen, eerst te verstaen, off haer E. intentie is, dat men op de cedule der bedelaers soude overnemen de jegenwoordige lasten der vrouwen ende kynderen, dyers mans dronckaerts ende ledichgangers syn, ende voorts, die onlancx van buiten innegecomen syn ende by de diaconie afgewesen souden worden, dan oft sy menen vande toecomende, ende in gevalle gemeynt wort vande toecomende, dat men dan sulke personen by namen ende toenamen, oock de woonplaetsen derselver, den diaconen soude doen overleveren, mitsgaders de redenen daerby, waeromme sy sulke afwysen souden, omme jegens soedane versien te worden. Oock geordonneert op te soucken het project op de armen, innegestelt by den schepen Roode, eertyts boekhouder, omme op Maendach toecomende geviseert te worden. (*Eod.*).

Huyr van den huyse voor Jo. Wtenbogaert gehuyrt. Alsoe de regierders *etc.* verdragen syn met de E. heeren Robbert ende Henrick van Honthorst, gebroeders, scholaster ende canonick te Oudemunster, nopende de sess jaren hure haerder huisingen op 't Domskerkhoff, voor den Eerw. Johannes Wtenbogaert, bedienaer des H. Evangelii, gehuert, die voor als noch tot geen dimissie in 's Gravenhage can geraecken, als dat de voorsz. Honthorsten de voorsz. heren huysinge weder aen haer sullen nemen, mits dat de stadt sal betalen het jaer huere, verschenen Vict. lestl. ende noch het lopende half jaer, dat Paeschen toecomende verschynen sall, jegens 300 gl. 's jaers, makende ts. 450 gl. *etc.* (Dec. 4).

1610.

Remonstrantie des kerkenraets. Syn in den rade erschenen Henr. Caesarius ende Ev. Bootius, bedienaer des H. Evangelii, mitsg. mr. Hugo Ruysch ende B. Wteneng, ouderlingen vande Geref. kerke, daertoe specialyk gecommitteert, ende leverden over (nae gedane mondelinge propositie by den voorn. Caesario in 't lange, soe wt Godes H. woordt als andersins), sekere remonstrantie, continerende, dat binnen deser stadt verscheyden superstitien ende afgoderyen souden worden gepleecht, in 't exerceren vande paepsche Roomsche religie, nyet alleen in de cloosters ende conventen, nemaer oock in verscheyden huysen, oock de schandalike profanatie ende ontheiliginge vanden Sabbathdach, met het al te veel frequenteren vande herbergen ende dansscholen, mitsgaders het drogen vande lakenen by de lakencoopers aen de raempten ende diergelyke, breder naer inhouden der remonstrantie voorsz., versoekende seer demoedelyk, dat dese abuysen mochten worden geweert, *etc.*

Soe heeft de raet *etc.*, den gerechte geautoriseert *etc.*, omme dienvolgende een advys ende concept inne te stellen, soe naer desen bycomende, als doenlyk wesen sal, *etc.* (Mey 21).

Aengaende de bedeylinge der armen. De raet gehoort het rapport vande gecommitteerden, gevaceert hebbende over het horen, examineren ende sluiten der rekeninge van Jac. Woutersz. Lieftingh, als boukhouder vande Geref. kerke, als dat hy by het slodt van syne gedane rekeninge te cort compt, heeft den secretaris belast, alvorens ordonnantie daervan te geven, te besien op 't register ofte blaffert vander stadt los- ende lyfrenten, wat rente men alsnoch sou moegen aflossen, de kerke competerende, om daermede het sloth voorsz. te voldoen, ende heeft de raet geautoriseert den heer burgermeester, om voor hem te ontbieden eenige vande predicanten, met den diaconen, ende met deselve t'adviseren op een bequaem expedient, dat men met de dagelicxe aelmissen soude voortsaen mogen toecomen. (Juny 11).

Van de schoolmeesters der parochiescholen. De raet ordonneert den schoolmeesters vande respective parochiescholen in alles, dat hun by de bedienaers des H. Evangelii ende den kerkenraet alhyer, heuren dienst betreffende, sal worden bevolen, te obedieren ende te gehoorsamen, op privatie van heuren dienst. (Jul. 9).

Lector septanorum. Meester Andries Kennewech, gewesene lector *septanorum* in 't voorsz. schoole, is mede op syn versouck als boven toegeleyt een half jaer gaiges, dat Paeschen toecomende 1609 verschynen sall, omme mede by den voorsz. cameraer betaelt te worden. (Aug. 1).

Instructie voor de voorlesers, costers etc. Belieft by den rade in de Instructie, geconcipieert by de ministers op de voorlesers, costers ende doodenbegravers, luydende als volcht:

Instructie voor de voorlesers, kosters ende doodgravers vanden Dom ende vier andere Parochiekerken binnen Utrecht, waernaer sy haer van nu voortaen sullen hebben te reguleren, ten tyden als in haer resp. kerken den Godsdienst gepleecht wordt.

In den eersten, sullen sy gehouden syn sorge te dragen, dat haer clocke op de Sondaghen, ter ure vande predicatie, met des Domsklocke (soe veel het doenlyck es) accorderen, om dat het volck wt andere plaetsen vander stadt, aldaer ter kerken komende, ende nyet als des Domsclocke hoorende, van de rechte ure der predicatie nyet en misse.

Wyders sullen sy des Sondaechs voor, ende in de weke korts nae het tweede luyden, in hare resp. kerken compareren, ende nae 't ghetal der toehoorderen den dienst met singhen datelyck aenvangen, ende dat Psalmboeck van voren aen totten eynde toe, ordinaerlyck vervolgende, wt singen.

Item, een pause of twee, naer gelegenheyt gesongen hebbende, sullen sy eenighe capittelen, wt den Ouden ofte Nywen Testamente den volcke voorlesen, ende dat alsoe, dat sy die geheele boecken der Heiligher Schrifture vervolgens, aen malcanderen lesen, nae de ordre, die hun by de herders ende ouderlingen der kerken gewesen sal worden.

Item, op feest- ende vastdagen sullen sy den predicant, die in hare kerke leeren sal, eerst aenspreken, om met hem te beramen, wat psalmen ende wat capittelen, voor ende nae de predicatie gelesen ende gesongen sullen worden.

Alle dingen, die totten dienst der predicatie gehoren, als bybel, santlooper, briefgens van trouwen ende voorbiddingen, die sullen sy ter bequamer tyt gereet maken ende ter behoorlyker plaetse stellen.

Alsoe sullen sy oock alle 't geene tot de bedieninge der H. Sacramenten van noode is, goets tyts gereet maken ende op syn plaetse stellen, de vaten ende instrumenten, daer toe noodich, reyn ende suyver houden, ten eynde alle dingen in Godts kerke met behoorlyke stichtinge mogen geschieden.

Noch sullen sy gehouden syn die cedullen vande getrouwde personen wel te bewaren, ende alle maent aen de Doms kerkenkamer over te brengen, met rugge-teekeningen, by wien dat sy getrouwt syn.

Item, de kynderen sullen sy gehouden syn in de schoole *de psalmen* mede te leeren singen, hun te conformeren nae d'ordonnantie, by de kerkmeesteren gemaeckt.

Sy sullen oock gehouden syn den hardeven ofte bedienaren des Heyligen Evangelii te obedieren in al 't geene dat sy haer belasten sullen, haren dienst aengaende, 't sy op de gewoonlyke predikdagen ofte daer buyten, ende voorts sorghe draghen, dat nyet alleen in de kerke, maer oock buyten op de kerkhoven onder den godsdienst stilte sy.

Voorts dat de armenpotten nyet onder, maer voor 't sermoen toebereydet ende opgestelt worden, ende in gelycken dat *de orgeldeuren* voor of nae 't sermoen geopent worden.

Item, wanneer sy onder den godsdienst door 't volck gaen, 't sy om keersen te ont-

stecken, wyn aen de tafel te brengen *etc.*, alsdan sullen sy met behoorlyke reverentie, te weten met ontblooten hoofde eer gehouden syn te bewysen.

Voorts en sullen sy geen grafsteden onder de predicatie openen ofte open staen laten, ten ware de begravenisse soe cort opte predicatie volchde, dat sy 't nyet anders doen en conden.

Item, op feest- ende vastdagen, oock wanneer het Heilich Avontmael gehouden wort, tusschen beide de predicatien geen dooden laten begraven, daermede den dienst beletsel gedaen worde.

Oock en sullen sy op feest- ende vastdagen geen dooden in de kerken, daer den dienst pleecht te geschieden, overluiden, om dat den godsdienst alsdan gecontinueert wordt.

Item, dat sy, nae dat den godsdienst met singen ofte met lesen begonst is, beletten, op behoorlyke wyse. achtervolgende d'ordonnantie, by de heren vande magistraet daervan gemaeckt, dat nymants in der kerke ga wandelen ofte oock daer door gae.

Eyntelyck, dat sy de gestoelten vande mans, nae de gelegenheyt van tyden ende toehoorders, versetten.

Aldus goedgevonden ende belieft by den rade der stadt Utrecht, den 1. Sept. 1610.

Jo. Wtenbogvert by leeninge hier versocht. Rapporteerden de here schepen Volck. Both, als op Woensd. den 3 Oct. by myn heren vanden gerechte op 't ernstich versoeck vande gecommitteerden vanden kerkenraet gecommitteert geweest synde, vermits om merkelyke redenen, doenmaels by de voorn. gecommitteerden verhaelt, de sake egeen wtstel, om den rade daerop te doen laden, en konde lyden, omme in 's Gravenhage by leeninge voor sekeren tyt te versoeken den persoon van Johannes Wtenbogaert, bedienaer des Heiligen Evangelii, omme de kerke ende gemeente met syn gaven te dienen, als dat die kerkenraet van 's Gravenhaghe voorn. geaccordeert ende geconsenteert hadden, dat de voorn. Wtenbogaert alhier ten fine voorsz. sal mogen komen ende blyven den tyt van ses weken, vermogens d'acte, syne E. by den voorsz. kerkenraet mede gegeven ende in den rade neffens de missive vanden voorn. Wtenbogaert gelesen, doch dat syn compste om gewichtige oorsaken noch acht ofte tien daghen sal moeten aenstaen. (Oct. 15).

Van de kerkenordeninge deser provincie. De raet hooren lesen hebbende seker concept, by de andere twee leden der heren staten van Utrecht, op 't behagen des raets inne doen stellen, omme den kerkendienaers, gecommitteert tot resumptie van 't gene in de Synode deser provincie, in ende omtrent den jare 1606 beraempt ende besloten is geweest, mede gegeven te werden, om daerop hare besoigne by schrifte te stellen, by forme van advys, soo haest doenlyk, den voorn. heren staten overgelevert te worden, heeft naer eenige communicatie daerop gehouden (voor soo veel hun aengaet) daerinne belieft, ende 't voorsz. concept geaudeert ende geapprobeert, luydende als volcht:

Die staten vanden lande van Utrecht, aenmerkende, dat het ambt eener christelycke overicheyt van Godt almachtich opgeleyt es te versorgen, dat hare onderdanen een gerustich, stil leven lyden mogen, in alle godsalicheyt ende eerbaerheyt, ende men dagelyks gewaer wordt, dat de onrustige, satanische geest alle middelen ende practicquen aenwendt, om de godvruchtighe ruste der goede ingesetenen deser provincie te verstoren, de kerke Gods in nieuwe factien ende scheuringe te verdeylen, ende 't selve doende de christel. Geref. religie, waer hy kan te beschadigen ende den wech allenskens weder te banen tot de eens afgeworpene pauselyke tyrannie ende verworpene abusen, superstitien ende afgoderye, daeruit dan voorts nyet anders en soude te verwachten staen als de ruine ende onderganck van 't gemeene vaderlandt, waertegens nyet bequamelyker en can worden voorsien, dan met het maken ende stellen van goede kerkelyke wetten, naar des Heeren heilig Woord, al 't welck die voorn. staten in de vrese des Heren overwegende, ende aenmerkende, dat het consent van harentwegen al

voor vier jaren ter vergaderinge vande Ho. Mo. heren staten generael ingebracht, nopende het houden van een synode nationael der geunieerde Nederlanden noch geen effect en sorteert, hebben goed ende nootich gevonden (oock naer 't exemple van sommige andere provincien, in de hare soodanige provisionele ordre hebbende gestelt, als sy naer gelegenheyt harer kerken ende tot stichtinge vande selve hebben geacht te behoren) te procureren, dat oock in de provincie van Utrecht op alles, wat tot goede welstant ende voortplantinge vande Christelyke Gereformeerde religie, mitsgaders voorderinge der ware godsalicheyt nodich is, naerder werde geleth, als wel voorhenen door de sware langdurige oorlogen ende andere vele ende verscheidene voorgevallen beletselen, heeft konnen geschieden, versoeken daeromme ende dies nyet te min lasten ende ordonneren by desen den waerden ende godvruchtigen, onsen welbeminden kerkendienaren, gecommitteerden des synodi, 't gene in de synode deser provincie, in ende omtrent den jare 1606 provisionelyken ten onsen overstaen beraempt ende besloten es geweest, te resumeren, met andere goede kerkenordeningen te confereren, 't gene daerinne defectueus es, te suppleren, amplieren, vermeerderen ende verminderen, corrigeren, verbeteren, ende 't selve doende, een bequaem concept van goede kerkenordeninge te beramen, in alles voornementlyk lettende op den regel ende richtsnoer des Heren heiligen Woorts, vervattet in de Schriften der Propheten ende Apostelen, ende daer voorts in saken, die middelmatich syn, op de nabuyre aert ende conditie vande inwoonderen deses lands ende provincie, mitsgaders op de gelegenheyt vanden tegenwoordighen tyt, op dat alles geschiedde, soo Gods woort ons leert, tot opbouwinge, nyet tot destructie; ende alsoe men veel hoort van sekere differenten onder eenighe kerkendienaren in de naburighe provincien ontstaen over sekere leerpunten, die mede onder de gemeente alhier beginnen strydich te vallen, sullen mede daerop letten ende in de vrese Gods overwegen, hoe daerinne op't alder gevoechelykste ende vreedsaemste, naer Gods woort soude moghen worden voorsien, omme sonder krenkinge vande bandt der eenigheyt, die wy met onse naburen ende bontgenoten in alles ende voornamentlyck in 't stuck vande religie, willen onderhouden, ende met behoudenisse vanden voornaempsten gront der reformatie, die in 't verwerpen aller menschelycke decreten ende instellingen, mitsgaders het aennemen van Gods geschreven woort, voor den eenighen regel ende richtsnoer ons geloefs, bestaet te letten, dat de voorsz. differenten de ruste onser goeder ingesetenen der Christelyke Geref. religie toegedaen, nyet verstoort, maer behouden ende in alder godtvruchticheydt, in behoorlyke gehoorsaemheyt tot Godt ende der overheydt gevordert worde, alle hare besoigne sy by geschrifte stellen ende ons by forme van advys, soo haest doenlyck overleveren sullen, omme 't selve by ons op beschryvinge gesien, daernae wyders hierinne gedaen te worden, sulcx als tot Godes eere, der kerken stichtinge ende 's lants welvaren bevonden sal worden te behoren.

Gedaen t'Utrecht den 28 Nov. 1610.

Onderstont: Ter ord. v. myn heren de stat.

Ondert.: G. de Ledenberch.

Cassatie van mr. Andries, coster van S. Nicolaes. De raet *etc.* horen lesen hebbende sekere geschrifte ende acte, by de gecommitteerden des kerkenraets in de voorleden weeke overgelevert in den gerechte by haer E. gerenvoyeert aen den rade voorsz., innehoudende de proceduren, by den voorsz. kerkenraet gehouden tegens mr. Andries Hendriksz., coster ende schoolmeester van S. Nicolaes parochie binnen deser stadt, over de beschuldiginghe, by hem den bedienaers des H. Ev. aengeseyt ende opgeleyt, sonder nochtans eenige bestendige ende waerschynende redenen ter bewysinghe ofte justificatie van syne beschuldinghe te kunnen bybrengen, ende dat hy nyetjegenstaende verscheydene vruntelyke, beleefde ende serieuse remonstrantie aen hem, soo door de gecommitteerden des kerkenraets ende magistraets, als ook by den kerkenraet ende magistraet selve, tot verscheyden tyden

gelaen, om hem te begeven tot schultbekenninge, evenwel obstinatelyk by syn beschuldigen ende propoosten persisteert heeft (aenmerkende, dat dit een sake es, die verre siet) naer dat sy den voorsz. mr. Andries nochmael uyt overvloet binnen doen staende, gehoort hadden ende even obstinaet bleve, hem van syn dienst van coster ende schoolmeestersampt, mitsgaders van het voorsingen ende voorlesen in de voorsz. parochie gelicentieert ende ontslagen, 't welk hem door den deurwaerder Carel Pelt by acte es geinsinueert. Actum, den III. Dec., 1610.

Wederaanneminge vanden coster van S. Nicolaes. Op de requeste van Andries Henriksz., coster ende schoolmeester van S. Nicolaes parochie, versoeken weder gestelt te worden in syn vorige dienst, stont geapp.:

De raet prefererende gratie voor rigueur van justitie, restitueert ende stelt by desen den suppl. by provisie in syn vorige diensten, in de parochie van S. Nicolaes kerke, mits dat hy hem voortsaen sulcx in syn diensten draecht, dat niemandt daerover meer redenen sal hebben te clagen, datum *uts.* Dec. 24).

1611.

Jo. Wtenbogaert hier te versoeken. Op 't aengeven vande heren burgermeesteren, die versocht syn by die vanden kerkenraet, omme als noch mede te beroepen ende te versoeken tot een ordinaris dienaer des Goddel. woorts D. Johannem Wtenbogaert, heeft den raet haer daermede conformerende, gecommitteert, om neffens die vanden kerkenraet te procederen *etc.* (Jan. 7).

Predikants weduwe een half jaer gagie. Opte requeste van Aertgen Ruysch, weduwe van zal. Ev. Botius, in syn leven bedienaer des Heiligen Evangelii *etc.*, stont geapp.:

De raet *etc.*, accordeert de suppl. haer versoek, om een half jaer gagie, na afsterven van haer man zal. *etc.* (Jan. 21).

Subsidie tot onderhout van predikanten en scholen. Rapporteren de heren burgemeesteren die afdoeninge van het 5ᵉ point der beschryvinge, nopende de subsidie vanden staet, tot het onderhoudt vande predicanten ende scholen, dat by provisie hy de heeren staten geresolveert ende daertoe geaccordeert waren 4000 L, blyckt breeder als in d'acte. (Maart 11).

Jo. Wtenbogaert hier te beroepen. Gehoort het afscheyt, met den heere Wtenbogaert op syn vertreck genomen, als dat syn advys was, alvorens openinge ende verclaringe van syne opinie te doen in 't verlaten van synen dienst in 's Gravenhage ende het comen alhier, dat men hem by leeninge voor eenen sekeren tyt weder soude versoucken, omme gedurende deselve leeninge de humeuren vande gemeente te sonderen, ende off syne compste eenich voordeel soude connen doen, ende dat syn E. alvorens dan te vertrecken, sich rondelyk soude verclaren, 't ware in 't blyven in den Hage of hier te komen, soe heeft de raet hetselve advys goetgevonden, om met een vanden kerkenraet 't voorsz. versoek van leeninge te doen, is gecommitteert burgermr. Both. (Jun. 3).

Van de costers der kerken van S. Nicolai en Geerte. De raet interdiceert by desen kerkmeesters ende gemeene gebueren vande resp. parochien van S. Nicolaes ende Geertruden kerken, te procederen tot aenneminge van een coster ende schoolmeester van haerluider kerken, dan met advys ende consent vanden rade voorn. Actum, *uts.* (*Eod.*).

Speenhovii wooninge. De magistraet *etc.*, hebben D. Joannes Speenhovium, bedienaer des H. Evangelii, op syn versoek geaccordeert de huysinge ende wooninge te Brandolen, daerin zal. Ev. Bootius, in syn leven mededienaer des Goddel. woorts alhier, deser werelt is overleden, by deszelfs weduwe noch bewoont, omme die opte vervaertyt Victoris 1611 toecomende te aenvaerden, ende es dienvolgende de voorn. wed. aengeseyt de voorsz. huysinge alsdan te verlaten. (Jun. 28).

Van een predikant te beroepen in Bootii plaets. Syn in den raet erschenen Jo. Speenhovius, bedienaer des H. Evangelii ende Ger. Ter Stege, ouderling vande Gereformeerde

kerke, als by den kerkenraet vande selve kerke daer toe gecommitteert, ende versochten:

Eerst, alsoo het Godt almachtich belieft heeft, als over een jaer uit deser werelt te halen Everhardus Botius, in syn leven 'een mede-bedienaer des H. Evangelii deser stadt, dat eenige uit den rade mochten gecommitteert worden, om metten gecommitteerden vanden kerkenraet te procederen tot denominatie en haringe van een bequaem ende gequalificeert persoon *etc.*, die men soude mogen beroepen tot een ordinaris bedienaer des Goddelyken woorts, in plaetse vanden voorn, Bootium.

Ten anderen, dat deselve gecommitteerden mede gelast ende geauthoriseert mochten worden, omme te versoeken den Eerw. Jo. Wtenbogaert sich rondelyk volgens syne gedane beloften te willen verclaren, nopende syne beroepinge, soo den tyt, hem by leeninge geaccordeert van hier te mogen blyven, haest sal komen te expireren.

Ten derden, naedien Segerman ende Wilhelmus Joannis, alumnus, in den tyt van omtrent een maent den dienst van het voorlesen ende voorsingen in de respective kerken van S. Nicolaes ende S. Geertruden hadden bedient ende waergenomen, ende dat sy daertoe bequaem genoech worden bevonden, dat syl. oversulcx in deselve diensten mochten bevesticht ende gecontinneert worden; heeft de raet *etc.* goetgevonden, het eerste versoek in advys te houden tot op Maendach toecomende, ende tot het tweede te committeren voorgaende commissarissen *etc.*, omme, derselver rapport gehoort synde, verders daer inne gedaen te worden, als men bevinden sal te behoren, ende aengaende het derde versoek, dat men Segerman ende Wilh. Joannis sal ontbieden voor myn heren burgermeesteren ende kerkmeesters vande voorsz. kerken, ende hemluden doen voorlesen de instructie, op de voorsz. respective diensten gemaeckt, dat sy sullen hebben by eede te besweren *etc.* (Sept. 9).

Van de beroepinge Wtenbogaert's ende een ander. De raet op huiden vergadert wesende, rapporteerden de heren gecommitteerden, naerder met D. Jo. Wtenbogaert gesproken hebbende nopende syne beroepinge alhier, dat hy goede hope hadde gegeven, ende dat hy, alvorens sich, om redenen by hem verhaelt, rondelyk te willen verclaren, versocht, dat men soude willen beroepen een ander dienaer des Goddel. woords, in plaetse van zal. Ev. Bootius, soo heeft de raet voorsz., 'tselve mede noodich achtende *etc.* gecommitteert, om nu met de gecommitteerden des kerkenraets te procederen *etc.* (Sept. 11).

Costers van Nicolaas en Geertruida kerken. Rapporteerden de voorn. gecommitteerden mede, dat Segerman ende Joh. Wilhelmus (!), aengenomen tot schoolmeesters, costers ende dependenten vandien, in de respective kerken van S. Nicolaes ende Geertr., in plaetse vanden gebannen ende geaffigeerden, in presentie vanden kerkenraet ende met consent ende bywesens vande kerkmeesters vande voorsz. kerken in hare dienste waren bevesticht. (*Eod.*)

Beroepinge Episcopii. De raet gehoort het rapport van heure gecommitteerden, als dat syl. mette gecommitteerden des kerkenraets *etc.* genommineert hadden, omme alhier te beroepen tot een ordinaris bedienaer des Heil. Evangelii, in plaetse van zal. Ev. Bootius, den persoon vanden Eerweerdigen ende Welgel. mr. Symonem Episcopium, tegenwoordich predicant tot Bleeswyck, omtrent Rotterdam, van wiens goede conversatie, gesonde leere, nodige gaven ende stichtelyck leven sy genoechsaem onderrecht waren, ende haer E. oversulcx den voorn. Episcopium den rade ten fine voorsz. presenteerden, heeft den raet de voorsz. nominatie ende presentatie geapprobeert *etc.* (Sept. 30).

Scholarchen. Mr. Stev. van Helsdingen, schepen, is by provisie gesurrogeert neffens Jo. van Straten, tot scholarchus, in plaetse van mr. Jo. van Werkhoven. (Oct. 7).

Van D. Episcopii beroepinge. Rapporteerde de here burgemeester Drielenborch, dat de schepen Both (siekelyk aen de rose wesende) als gecommitteert geweest synde van stadswegen aen de vroetschap ende classis respective van Rotterdam, om te solliciteren ende ver-

vorderen de dimissie ende beroepinge vanden Eerw. ende Welgel. Episcopium, bedienaer des H. Evangelii tot Bleeswyck, onder de jurisdictie van Rotterdam voorsz., syn E. aengeseyt hadde, dat de sake, nae verscheyden gedane instantie ende moeyten, soo verre was gebracht, dat hy nyet en twyfelde of die voorsz. Episcopium sal eerstdaechs ontslagen ende ons toegesonden worden. (Oct. 14).

1612.

Die vanden Hage versoeken, dat men desisteert vande beroepinge Joannis Wtenbogaert. De raet vergadert wesende, hebben de heren gecommitteerden, gecomen met commissie uit 's Gravenhage vanden kerkenraet aldaer, die op gisteren hadden audientie versocht ende tot desen voornoen uitgestelt, laten aenseggen, dat den raet alsnu byden anderen was, ende, als 't beliefde, dat sy vryelyken mochten komen, wiensvolgende erschenen syn D. Bernardus Faille, dienaer des goddel. Woorts, mr. Rochus vanden Honaert, raet in den hogen rade, mitsgaders Jo. Basius, rekenmeester inde rekencamer der graeflykheyt van Hollant ende West-Vrieslant, ende nae gedane congratulatie heurer principalen aen de magistraet deser stadt, leverden over brieven van credentie des voorsz. kerkenraets, gedateert vanden 2. Febr., *stilo novo*, in 's Gravenhaghe, addresserende aen myn Ed. heren schout, burgermeesteren *etc.* der stadt Utrecht, mitsgaders die vanden kerkenraet alhier, nae lecture vande welke de here vanden Honaert in 't langhe verhaelden d'oorsake haerluider commissie ende compste, omme deselve redenen versoekende, dat de magistraet deser stadt ende kerkenraet soude willen desisteren van hun vervolch ende beroep van D. Jo. Wtenbegaert uit 's Gravenhaghe alhier, ende die laten ten dienste vande heren gecommitteerde raden van Hollant ende West-Vrieslant, syn Pr. Exc. ende den kerkenraet ende gemeente in 's Gravenhage, van welke heren raden ende syne Exc. heure E. oock zeyden, tot dit versoeck gelast te hebben, overleverende tot dien fine twee missiven, d'eene vande selve heren raden, ged. den 2., ende d'ander van syne Exc., ged. den 3. Febr., *stilo novo*, die mede inden rade syn gelesen, waerna de voorsz. heren gecommitteerden eens inde groene camer vertegen synde, op dat den raet hierop soude mogen delibereren, ende resolveren, wat men voor antwoort soude hebben te geven; es eyntelick goetgevonden, heure E., weder binnen gecomen synde, te bedanken, soe in hun privé als hunne meesteren vande vruntlike besendinge, goede affectie ende genegenheyt tot de magistraet ende kerke deser stadt, met aenbiedinge van gelycke ende voorts heure E. te verthonen, dat in dusdanighe kerkelyke saken men hier gewoon es te besoigneren, gelyckelyk door gecommitteerden vande E. Mo. heeren staten, vande magistraet ende kerkenraet van Utrecht, ende mitsdien te versoeken, dat heur E. souden believen hare vorige propositie ende versoek by geschrifte te stellen, opdat onderlinge by deser gecommitteerden daerop mochte worden gebesoigneert, ende als de gecommitteerden uit 's Gravenhage daerop hadden verclaert, dat heur E. nyet anders en wisten, of de gecommitteerden vanden kerkenraet en waren mede present op dese vergaderinge, aen dewelcke die tsamenlyke waren geaddresseert, sonder dat hun kennelyk was, dat de E. heren staten off heur gecommitteerden hierop mede souden worden geroepen, soo sy andersins gelycke brieven van credentie aen haer E. Mo. oock wel mede hebben gebracht, doch dat sy tevreden waren heure propositie noch andermael mondelinghe te doen, soo voorden heren gecommitteerden vande staten als den kerkenrade, sonder dat sy seyden by henluiden gewoon te syn, soodane kerkelyke saken schriftelyk, om train te schouwen, maer mondelinghe af te handelen, soo syn heur E. versocht geweest alleenlyk de substantie heurer propositie schriftelyk te leveren, ende dat men evenwel souden committeren by de dry cameren voorsz., om met heur E. hierop te besoigneren, hetwelk sy geerne aennamen met anderde excuse van iet schriftelyk over te

leveren, versoekende overmits heur nootsakelyke affaire ende occupatien in 's Gravenhage, doch oorte expeditie, waermede sy met behoorlyke reverentie uiten rade gescheiden synde, syn terstont daerna neffens de heren burgermeesteren, gecommitteert de heren schepenen Deuverden, Both ende Helsdingen, mitsgaders vander Heyden, raet, omme beneffens de heren gecommitteerden der Ed. Mo. heren staten voorsz. ende die vanden kerkenraet op dit stuck te besoigneren ende te persisteren tot ontsegginge der voorsz. heren gecommitteerden heur versoek, om verscheiden wettige pregnante redenen, heure E. te verhalen, ende syn de heren burgemeesteren voorts gegaen in de E. Mo. heren staten camere, medenemende de voorsz. drye brieven van credentie. (Jan. 28).

Versoek om een predikant te beroepen. De raet desen voornoen vergadert wesende, syn aldaer erschenen de heren Taurinus, minister, ende Gerrit Ter Stege, ouderling, als gecommitteerden des kerkenraets, ende dienden aen, dat vermits het afsterven D. Botii ende het cleyn getal der tegenwoordige dienaren ende de noot der kerke vereyschte meerder dienaers des woorts gehaert ende beroepen te worden, versoekende mitsdien, dat naer ouder gewoonte mochten werden gecommitteert uit den rade, omme mette gecommitteerden *etc.* te procederen tot haringhe van een bequaem persoon *etc.* (Apr. 22).

Ysaacus Frederici aengenomen etc. De raet gehoort het rapport *etc.*, als dat *etc.* de gecommitteerden *etc.* gehaert ende genomineert hadden, om *etc.* beroepen te worden Ysaack Frederiksz., jegenwoordich predikant tot Noortwyck, ende dat de raet *etc.* deselve nominatie *etc.*, insiende den noot ende jegenwoordige gelegenheyt der kerke, geapprobeert ende *etc.* die dimissie vanden voorsz. Ysaack Fredericksz. te sollicitteren *etc.* (Apr. 23).

De eod. Dede Ja. Taurinus *etc.*, in absentie van Steven van Helsdingen, gecommitteerde deser stadt, noch in 's Gravenhage gebleven synde, in 't lange rapport van syn wedervaren *etc.*, in 't sollicitteren de dimissie van Y. Frederiksz., bedienaer des Goddelyken woorts tot Noortwyck, mitsgaders oock van het besoigne, by haer E. gehouden voor de vroetschap ende gerechte tot Delft, jegens N. Dondercloot (!), over sekere fameus-boecxken, by denselven Dondercloot in druck uitgegeven. (May 18).

Walsche voorleser. Op de requeste van Denys Loureyns, voorleser in de Fransche kercke, in plaetse van 20 gl., van nu voortaen 30 gl., tot een jaerlicxe gagie toegeleyt *etc.* (Jul. 6).

Jo. Swaerdecroon, conrector van S. Hier. schoole. De raet heeft, om merckelyke redenen, hen daertoe moverende, meester Johan Swaerdecroon, conrector ofte lector *tertiae classis* in de groote schoole van St. Hieronymus, vanden selven synen dienste gelicentieert ende gedeporteert, ende voorts den rector ende andere schoolmeesters van voorsz. schoole geinterdiceert, hem in de voorsz. qualiteit meer te kennen, veel min de frequentatie vande voorsz. schoole te gedogen; oock den eersten cameraer, Jacob van Wee, bevolen, den voorsz. Swaerdecroon ofte conrector egeen gaige ofte tractement meer te betalen ofte laten volgen, ende dienvolgende goetgevonden den rector, meester Bernardus Swaerdecroon, des voorsz. conrectors vader binnen t'ontbieden ende hem, alvorens sulcx met alle soeticheyt ende beleeftheyt aen te seggen, 't welck door den eersten burgermeester, myn heere van Moersbergen, oock gedaen is. (Jul. 27).

Kerken-ordening gearresteert. Op 't darde ende laetste punt vande beschryvinge, omme te horen lesen het concept vande kerkenordeninge by de gedeputeerden des Sinodi, door expresse last vande staten innegestelt, dat het voorsz. concept, soo by de heren staten als in de vergaderinge van allen den predicanten, soo in de steden als ten platten lande, daertoe specialyck verschreven, met gemeender stemmen was geapprobeert ende goetgevonden, ende dat men 't selve terstont sal doen drucken. (Aug. 31).

Versoek tot beroep eens predicants. Syn in

den raet erschenen Joh. Speenhovius ende Isaacus Frederici, bedienaren des Heil. Evang., als daertoe by den kerkenraet gecommitteert ende versocht, om redenen, in 't lange by den voorsz. Speenhovius verhaelt, dat naer luit der acte, in de kerken ordeninge onlangs geapprobeert, daervan synde, gecommitteert mochten worden uiten rade, om met de gecommitteerden des kerkenraets te treden in communicatie, om te procederen tot benoeminge ende haringe van een bequaem persoon, die men alhier soude mogen beroepen tot een ordinaris bedienaer des H. Evangelii, ende syn ten fine voorsz. gecommitteert burgermeester Denverden, ende Helsdingen, schepen. (Sept. 7).

W. Swaerdecroon by provisie aengenomen tot conrector van S. Hieron. school. Wolphert Swaerdecroon, zoon vanden rector Swaerdecroon, is op 't rapport vande heeren burgermeesteren ende scholarchen deser stadt, by den rade by provisie, om merekelicke redenen, by den heere van Moersbergen, als eerste burgermeester, verhaelt ende naer voorgaende deliberatie, daerop genomen, aengenomen tot conrector in 't groote schoole van St. Hieronymus, ende alsulcx om te doceren in *tertia classe*, op de gaige van vyfhondert gulden jaerlicx, op alsulcken instructie, als op voorsz. school alrede gemaeckt is ende noch gemaeckt sal mogen worden. (Oct. 5).

Avontpredicatie. De raet heeft op 't versoek van Ja. Taurinus, bedienaer des Heil. Evangelii, als gecommitteert vanden kerkenraet der gereformeerde kerke deser stadt, naer deliberatie *etc.* geconsenteert, dat de avontgebeden des *'s* wynters tot noch toe des avonts in de Buurkerke gedaen, voortaen geschieden sal in den Dom, ende dat Sonnendaechs ende Vrydaechs in elker weecke. (Nov. 2).

Rakende de orde op de bedeylinge der armen. De magistraet der stadt Utrecht bericht synde, dat er merkelyke, ja groote desordre gepleecht soude worden, soo in 't uytdeylen als ontvangen vande aelmissen binnen deser stadt, committeert by desen den here Nyhoff *etc.*, omme te versoeken, om redenen by haer E. nader mondelinge te verhalen, aen de E. heren dekenen ende capittelen vande respective vyff collegien, kerkmeesters ende potmeesters vande vier parochiekerken, huysmeesteren vande gasthuysen, superintendent vande noothulp, rentmeester vanden Heiligen Geest, huyse ende kiste van Nykerken, mitsgaders de procurateurs vande particuliere broederschappen ende alle andere, die eenige publycque uitdeylinge aen arme personen doen, copie oft 't dubbelt uyt hare E. registers vande namen ende toenamen van alle arme luyden, soo wel die in godscameren als anders, ende welke hare E. eenige ordinarisse openbare uitdeylinge doen ofte laten geschieden, met expressie, wat, wanneer een yder ontfangt ende geniet, ook die plaetse daer die wonen, ten einde de magistraet voorn. de cedule daervan gesien hebbende, daeruit nadere kennisse mogen crygen, of de voorsz. aelmissen wel ofte qualyck gedistribueert ende genoten worden. Actum, *uts.* (Nov. 4).

Sylius ende Nypoort aengenomen tot ord. bedienaer des H. Evangelii. De raet, gehoort het rapport vande heeren gecommitteerden, die mette gecommitteerden des kerkenraets *etc.* tot meermalen by den anderen syn geweest, om eensamentlyk te haren een bequaem ende gequalificeert persoon, die alhier gevordert ende beroepen moghe werden tot een ordinaris bedienaer des Heil. Evangelii, als dat de gecommitteerden des kerkenraets voorsz., om merkelyke pregnante redenen by den E. here burgermeester Moersbergen (een mede-gecommitteert) naeder mondelinghe verhaelt, vermeynde ende oordeelden, dat de kerke ende gemeente binnen deser stadt met een persoon nyet genoech naer behoren soude wesen gedient, ende daeromme goetgevonden hadde, op 't behaech des raets te nomineren Rodolphus Silius ende Wilhelmus Henrici Nypoort, beyde burgersonen, jegenwoordich in dienste staende tot Maersen ende Seyst respective, die haer tot meermalen dese gemeente vanden predikstoel hadden medegedeelt (!), die naer by provisie tot een jaerlicxe gagie souden hebben elx 600 gl., tot dat een

vande jegenwoordighe predikanten deser werelt sal komen te overlyden, in welken gevalle sy alsdan sullen hebben elx negen hondert gl. 's jaers, ende dat sy gecommitteerden voorn. alsulx den voorn. Sillius ende Nypoort den rade ten fine presenteerden, soo heeft de raet voorsz., *etc.* de nominatie ende presentatie der voorn. twee personen geapprobeert ende daerinne belieft ende dienvolgende de voorn. gecommitteerden versocht, met de vordre beroepinge ende innelyvinghe derselver te willen op 't spoedelicxte procederen ende voortvaren, in conformité vande christelyke kerkenordeninghe, onlancx daerop gemaeckt. (Nov. 16).

1613.

Van de byscholen ende 't luiden voor de predicatie. Syn in den rade erschenen, de Eerw. Henr. Caesarius, Jo. Speenhovius, bedienaren des H. Evangelii, mitsgaders Willem Willemsz. vd. Heyden, als gecommitteerden vanden kerkenraet deser stadt, ende leverden over seker schriftelyk advys, by den voorn. kerkenraet doen stellen opte requeste van Peter Gysbertsz., tegenwoordich schoolmeester in den Weerde, ende versochten dienvolgende voorts, dat alle de byscholen binnen deser stadt ende de vryheit van dien, by publicatie verboden ende geweert ofte gereformeert mochten worden, in conformité vande articulen, inde Christelijke kerkenordeninge op de schoolen onlangs gearresteert, ende dat voor May toecomende; diende mede aen, dat de kerkenraet voorn. op 't behagen des raets voorsz. goetvonden, de predicatie van nu voortsaen te doen luyden, als d'eerste reyse met een, de anderde reyse met twee, de derde reyse met drie clocken, gelyck in andere naburige Hollantsche steden wort gedaen, versochten daeromme, daerop te verstaen de goede meeninge vanden raet voorsz., soo heeft den raet, *etc.* haer met het voorsz. advys geconformeert, ende versocht de voorn. gecommitteerden, soo de publicatie opte byscholen als ordre op 't luyden, by geschrifte te willen stellen, 't welck sy te doen aengenomen hebben. (Febr. 15).

Schoolmeester in de Weerdt. Opte requeste van Piet. Gysbertsz., schoolmeester in de Weerdt, om autorisatie ende consent, omme alleen de goede luiden in de Weerdt ende buitengerechte aldaer te mogen leren lesen, schryven, rekenen *etc.* als schoolmeester, stont geapp.: Sy alvoorens hierop gehoort het advys vanden kerkenraet deser stat. Act. 2 Dec. 1612. *Ondert.:* CORN. DE GOYER.

Onder stont: Naer genomen informatie *etc.* souden adviseren, *etc.* dat de suppl. syn versoek vergost soude mogen worden *etc.* Aldus gedaen in onse vergaderinge, den 3. Febr. 1613. *Onder stont:* uit last vanden kerkenraet. *Ondert.:* H. CESARIUS. *Nog lager stondt:* gesien by den rade *etc.* consenteert den suppl. by provisie *etc.*, mits achtervolgende de christelyke kerken ordeninge op de scholen, onlangs gestatueert. Actum *uts.* (*Eod.*).

Van de byschulen. De raet hebbende hooren lesen selve concept van publicatie, innegestelt by de gecommitteerden des kerkenraets deser stat, op de *byscholen*, heeft hetselve geapprobeert, ende goetgevonden desen middach te doen publiceren. (Febr. 22).

Van 't luiden in de kerk. Gelyck de raet voorsz. hem mede geconformeert heeft mette ordre, die den kerkenraet voorn. by provisie beraempt heeft op 't luyen van nu voortsaen vande predicatien in elcke kerke. (Fbr. 22).

M. Caesarius, lect. quintanorum, *v. synen dienst ontslagen.* Mattheus Caesarius, lector *quintanorum* in 't groote schoole van S. Hieronymus, is op syn ernstich versoeck naer voorgaende advys vanden kerkenraet deser stadt ende rector van 't voorsz. schoole, vanden selven synen dienst by de magistraet deser stadt gelicentieert ende ontslagen. (Apr. 1).

R. van Muyden aengenomen tot lector v. *classis.* Rodolphus van Muyden is op't rapport vanden heere burgermeester Drielenburch by provisie, met advys vanden kerkenraet by den rade aengenomen tot lector *quintae* classis in 't groote schoole van S. Hieronymus, in

plaets van Mattheus Caesarius, beroepen tot rector tot Cuylenborch, op alsulcke gagie, emolumenten ende instructie, als de voorsz. Caesarius gehad, genoten ende gedient heeft, (Apr. 26).

Een boek te drucken. Op 't versoeck van Peter Voet, boeckvercoper, om te hebben prolongatie ende continuatie van noch andere ses jaren, nae dat syne eerste ses jaren souden syn geexpireert, van te mogen alleen drucken, vercopen ende distribueren een boecxken, genaempt: *Interpretatio conjugationis verbi amo*, met verlof als in voorgaende octroy is gestelt aldus:

De raet voorsz. prolongeert ende continueert voorgaende octroy noch ses andere jaren, naerdat de voorsz. sesse sullen wesen geexpireert. Actum, 14 Juny, 1613.

1614.

Coster ende Schoolmr. S. Jacobs. Op de requeste van Corn. Albertsz., gepromoveert te worden tot schoolmeester in S. Jacobs kerke, in plaetse van Gysb. Ysbrantsz., stont geapp.:

De raet, gesien het advys vanden kerkenraet, committeert etc. Actum uts. (Fbr. 14).

Lect. VI *classis van S. Hieronymus.* Dierl. Camphuysen is by myn E. heeren burgermeesteren aengenomen tot een schoolmeester in 't groote schoole van St. Hieronymus, omme te doceren in *sexta classe*, in plaetse van mr. Peter Couck, van denselven dienste ontslagen ende gelicentieert synde, op alsulcke instructie, gagie ende emolumenten, als de voornoemde mr. Peter Couck gedient ende gehad heeft, (Fbr. 24).

Fra. schoolmeesters subsidie. Hebben myn heeren vanden gerechte op 't versoeck van mr. Dirck van Vliet, Fransche schoolmeester, om een wooninge vanden convente van Hierusalem, hem tot verval van huyshuur, voor 2 jaren gedurende jaerlicx toegeleyt uit gratie ende sonder consequentie 50 gl. (Apr. 1).

Lyfrente voor Speenhovii dochter. Op de requeste van Jo. Speenhovius, als man ende voocht van Aertgen Stevens, om eenige recompense voor de groote oncosten, by syn huisvrouwe gedaen, over het weder ophalen vanden muer voor de huysinge, staende opte Vismarct, genaempt *de Roos*, innegestort, soo hy syde, door het maken vande nieuwe vishuysgens aldaer, stont: De raet etc., accordeert den suppl. sonder eenige consequentie voor alle syne pretensien in desen een jaerlixe lyfrente, tot lyve van Elisabeths syn dochter, 6 gl. (Jul. 11).

1615.

De diaconye aengaende. Op huyden syn in den rade erschenen Henricus Caesarius ende Johannes Speenhovius, bedienaers des Evangeliums, mitsgaders meester Corn. Splinter ende Roelant Gerobulus, diaconen vande Gereformeerde kercke, als gecommitteerde vanden kerckenraet derselver kercke, ende rapporteerde, hoe dat Will. Willemsz. vd. Heyden, als boeckhouder vande voorsz. kercke, op Donredach lestleden naer de predicatie, openbaerlyck in 't choor vande Domkercke, ten overstaen soo vande gecommitteerden des raets deser stadt, als predicanten, ouderlingen ende diaconen, daertoe specialyck geladen, gedaen hadde syne reckening, by sloth vande welcke hy schuldich blyft, als meer ontfangen dan uytgegeven de somme van 2392 gulden 13 st., waerop hy presenteert datelyck te tellen 1600 gl., ende de resteerende penningen, soo haest hy metten heren burgermeesteren nopende syn gagie, hem by het aenvaerden vande voorsz. synen dienste hope gegeven, soude hebben gesprocken, 't welck ter selver tyt nyet aengenomen en worde, ende dat de voorsz. penn. alsnu ten volsten waeren gefurneert ende daeromme demoedelyck versochten, dat den E. rade voorsz. soude believen, soe de voorsz. dryeentwintich hondert tweeentnegentich gl. 13 st., als oock de vyff hondert gl. t'anderen tyde, door last vande E. heeren borgermeesteren voorn., vande voorsz. boekhouder doen lichten, mitsgaders de hondert rycxdaelders

der armen, by de zal. huysvrouwe van Hendr. van Eede gelegateert, op losrente te nemen, oock dat de jaerlicxe gagie, die den voorsz. boeckhouder sal mogen toegeleyt worden, als oock de vyfenseventich gl., jaerlycx tot noch toe aen Hendrick Gerbrants, opsichter der armen, betaelt, ende andere nieuwe jaren, nyet uyt het innecomen der armen, nemaer uyt deser stads middelen mogen betaelt worden, ende dat die namen vande personen, die den voorsz. armen alreede eenige legaten gemaeckt hebben, ofte noch sullen kommen te maecken, voortaen ter haerder memorie, op de reckeninge des boeckhouders geexpresseert ende uytgedruckt mochten worden, soo heeft den raet voorsz., naer eenige deliberatie daerop gehouden, goetgevonden ende geresolveert, hoewel tot beswaerenisse vande stadt, eerst de voorverhaelde penningen ter liefde vande armen, op losrenten tegen den penningh sestien sullen nemen, ende daervan behoorlycke brieven *in forma* te doen verlyden, ende mette selve penningen weder af te lossen eenige lyfrenten, t'anderen tyden den penningh seven gelicht, soo van buytenwoonende persoonen als anderen te seer haestich in 't maenen, ende an dese staet nyet gemeriteert hebbende, ter voorsz. somme toe, waertoe by desen den eersten cameraer, Cornelis van Deuverden, wordt geauthoriseert; ende aengaende sop de gagie des boeckhouders, als oock indien de voorsz. gecommitteerden vermeynen, dat men een naerder ende betere ordre op den armen voor den boechouder soude connen beraemen ofte stellen, is denselven gecommitteerden, als die beste kennisse van alles hebbende, versocht ende belast een schriftelyck advys daer van te formeeren, ende den rade voorsz. overleveren, eyntelyck dat de name vande legatarissen der armen op de voorsz. reckeninge, in manieren als vooren, sullen worden uytgedruct, alle 't welcke de voornoempde gecommitteerden, door den heere van Rysenborch, als eerste burgermeester aengeseyt synde, sy den rade voorsz. hebben hoochel. bedanckt. (Aug. 21).

De eod. Den raet gehoort het rapport vande E. Jo. Speenhovius, bedienaer des Heiligen Evangeliums, ende meester Steven van Helsdingen, ouderling vande Geref. kercke, daertoe specialyck vanden kerckenraet der voorsz. kercke gecommitteert, als dat deselve kerckenraet, achtervolgende de resolutie des raets voorsz. ende last, hunluyden dienvolgende, huyden 14 dagen verleden, genomen ende gegeven, van welcke resolutie sy den rade voorsz. bedancken, in consideratie genomen ende rypelyck overwogen hadden de moeyte ende goede diensten, by Willem Willemsz. vander Heyden, als boechouder inder tyt vanden armen der voorsz. kerck, den tyt van drye jaeren gehadt ende gedaen, soo de bedieninge vanden armen in 't aenvaerden vande voorsz. synen dienst, in merckelyck verloop was gecommen, ende dat de voorsz. kerckenraet adviseren ende goetvonden, op't behagen des raets voorsz., dat men voor dese reyse den voorn. boechouder daer vooren wel jaerlicx soude mogen tot gagie betaelen 125 gl., de eene helfte uyt het innekomen vande voorsz. armen, ende d'andere helfte uyt deser stadts middelen, ende dat van nu voortsaen een uyt de collegie vande rade voorsz. gecommitteert sal worden, die ter liefde vanden armen het voorsz. boechoudersehap voor den tyt van een jaer sal bedienen, gelyck voor desen te geschieden plach, ende dat men het uytdeylen aen de passanten, tot verlichtinge vanden boechouder, bequaemlyck in eene sekere plaetse, daertoe te beraemen, omtrent deser stadts plaetse, met meerder ontsich door Hendrick Garbrantsz., opsichter vanden armen, ten overstaen vanden boechouder, op seeckere uren des daechs soude konnen doen, ende syn gagie daer voren te betalen, uyt de collecte vande ambachtsjongens, verhaelden de voorn. gecommitteerden voorts, dat de diaconen, omme goede ordre te houden in de extraordinaris uytdeylinge, goetgevonden, alle ses weecken te vergaderen, ende elck anders cedullen, dien aengaende te visiteren, ten eynde die voorsz. uytdeylinge mach geschieden met soodanige discretie, als eenichsins doenlyck, soo heeft den raet, naer eenige delibe-

ratie op 't gunt voorsz. gehouden, mede voor dese reyse geconsenteert in de voorsz. jaerlycxe gagie des boechouders, omme in manieren voorsz. betaelt te worden, ende dat den voorn. boechouder de eene helfte, bedragende in drye jaeren 225 gl., sal brengen op syn laetste reckeninge, ende dat hem d'ander helfte by deser stadt sal worden betaelt uyt de middelen, daertoe te beraemen, ende *ad pios usus* gedestineert; dat oock alle jaer een uyt den rade tot boechouder sal worden gecommitteert als van outs, waervan desen tegenwoordige boechouder d'eerste wesen sal, die sulcx geerne aengenomen heeft, ende aengaende het deylen aen de passanten, waer, hoe ende wanneer *etc.*, mitsgaders d'ordre by de diaconen beraempt op de extraordinaris uytdeylinge, worden de voorn. gecommitteerden versocht 't selve in geschrifte, by forme van advys, te willen stellen, ende myne heeren vanden gerechte overleveren, omme, by haer E. gevisiteert daervan aen den rade rapport gedaen te worden. (Sept. 4).

De eod. De raet der stadt Utrecht, naer genomen advys vanden E. kerkenraet der Gereformeerde gemeente Jesu Christi alhier, heeft goetgevonden ende geordonneert, dat van nu voortaen onderhouden sal worden de navolgende ordre in 't bedienen der armen ende uytdeylinge derselver, soo by den boechouder als dyaconen.

Eerstelyck, dat alle jaer uyt de magistraet deser stadt gestelt sal worden eenen boechouder, die synen dienst (gelyck voor desen by anderen geschiet is) uit liefde sal waernemen, sonder eenige gagie daervan te genieten, dewelcke gehouden sal wesen te doen reckeninge, bewys ende reliqua van syne administratie, een maent naer syn afgang, tot welcken fyne voor desen loopende jaere alreets is gecommitteert Will. Willemsz. vander Heyden, raet.

Ende omme deselve boechouder soo veel mogelyck in syne dienst te verlichten vande moeyten, die hy gemeenlick onderworpen is met de passanten, dewyle sy gewoon syn ten huyse des boechouders te kommen, ende dat sodane boechouder altemet is een man van neeringhe, denwelcken sulcx in syn huys alle te moeyelyck ende beswaerlyck valt, soo is mede goetgevonden ende geresolveert, dat men dicht aen 't stadthuys eene plaetse sal approprieren, alwaer Hendrick Gerbrants, opsichter der voorsz. armen, tweemael daechs sal moeten compareren, omme de passanten te visiteren, te examineren ende te gerieven, alsoo, by wyntertyt, voor de middach tusschen negen ende thien uren, ende des somers, voormiddachs van acht tot neghen ueren ende des naemiddachs, soo wel by wynter- als somertyt, tusschen twee ende drye uyren, alwaer oock dickwils de voorn. boechouder sich sal hebben mede te laten vynden, ende de penningen, tot gerief van deselve passanten nodich, uyt den ontfanck vande diaconen, aen Hendrick Gerbrantsz. te leveren.

Want oock hoochnodich is, dat goet regart genomen wordt op de cedullen ende uytdeylinge der diaconen, op dat nyet door importune aenhouden der gebuyren vande behoeftige ofte andere, eenige altemet ende andere nyet te schaers uytgedeylt en wordt, ende dat oock tot dies eynde de cedullen altemet dienen gevisiteert ende verandert te worden, opdat het nyet en schyne een erfrente te wesen, ende dat mede de meeste bedieninge der diaconen is gelegen in extraordinaris uytdeylinge, nae vereysch ende noot van saecken, ende dat sulcx by den boechouder alleen nyet behoorlyck en kan worden gedaen, omme verscheyde consideratien, soo is mede geresolveert, dat die diaconen in presentie ende ten overstaen van twee uyten rade deser stadt, twee predicanten ende ouderlingen, mitsgaders den boechouder, alle ses weecken sullen hebben te compareren in den Domskercke, alwaer sy pertinentelycken sullen overleveren nyet alleene haere ontfang ende uytgeef in 't gros, nemaer oock specificeeren alle de namen ende sommen, die sy extraordinaris uytgedeylt hebben, ende aldaer weder last ontfangen, soo syluyden dan wyders hun daerinne sullen hebben te dragen.

Ter welcker vergaderinge by de voorn. diaconen ingelycx sullen worden voortgebracht

de requesten ende appoinctementen, daerby de raet soo vyndt ende accordeert voor seeckeren geprefigeerden tyt, den persoonen daerinne benoempt, extraordinarie by hemluyden in elck quartier eenige deelinge gedaen te worden, omme daervan notulen gehouden ende geleth te worden op d'expiratie desselfs tyts, ende die dan weder te doen cesseeren.

Eyntelyck is goetgevonden, omme alle opsprake soo veel mogelyck te verhoeden, dat de diaconen het gelt, dat sy in elcke kercke gecollecteert hebben, aldaer pertinentlyck oock terstont te boeck sullen stellen, ten overstaen vanden predicant, die aldaer gepredickt heeft.

Ende dit alles by provisie ende tot dat de raet nootwendich sullen vynden daerinne veranderinghe te doen, met verminderinge ofte vermeerderinge, naer gelegentheyt van tyden, en sal (saken?).

Aldus geresolveert, gearresteert ende gedaen by den raet voorsz. op den 7. Septembris.

Vermeerdering van gagie voor mr. Swaerdecroon. Meester Wolphert Swaerdecroon, conrector in 't groote schoole van S. Hieronymus, hem in echten staet begeven hebbende, is syn gagie by de heeren burgermeesters der stat, conform de toesegginge, hem gedaen by syne aenneminge, geaugmenteert met 50 gl. jaerlicx, innegaende Remigii toekomende, omme by den eersten cameraer in elcken tyt betaelt te worden. (Spt. 25).

Subsidie aan de Geref. gemeente der stad Wesel. De magistraet *etc.* heeft op 't versoek vande gecommitteerden der Geref. Christel. gemeente binnen der stadt Wesel, nu sittende onder de tiranny der Spanjaerden, tot subsidie ende onderhout vande arme lithmaten der voorsz. gemeente, toegevoecht 150 gl. *etc.* (Oct. 16).

Huiszittende armen binnen Utrecht. 'T vierde punt van beschryvinge, om te horen lesen de requeste van Jo^r^. Ernst Taets van Amerongen ende Gerit Jansz. vande Bilt, als executeurs vanden testamente van wylen Jo^r^. Johan Ruysch, Alphartz, die tot universeel erfgenaem geinstitueert heeft den rechten huyssittenden armen binnen Utrecht, voor dewelke de E. magistraet van Utrecht jaerlicx tot meermalen de collecte van aelmisse laet doen ende vorderen innehouden van dien. (Oct. 23).

1616.

Lector octanorum. Meester Bartholomeus Christiaensz., *octanorum* lector in 't groot schoole van S. Hieronymus, is syne jaerlicxe gagie *ex gratia*, sonder consequentie, in regart van syne swaere familie, als belast synde met een huysvrouwe ende thien levendige kinders, by de E. heren burgermeesteren geaugmenteert met vyftich gulden jaerl. uyt de ransoenen. (Jan. 11).

Hondeslager in den Dom. Claes Stomp is op recommendatie vande bedienaers des H. Evangelii, by provisie gecommitteert, om de kinderen ende alle anderen in de Domkerke, onder de predicatie, soo des Sondaechs als in de weeke, in stilte te houden, mitsgaders alle andere insolentien buiten de predicatie te weren, in plaetse van Jan van Groenenberch, onlangs deser werelt overleden, op een gagie van 20 gl. 's jaers. (Juny 24).

Vereering voor een boek. De raet heeft Ja. Taurinus, bedienaer des Heil. Evangelii alhier, vereert ende toegevoecht, soo voor seecker boek, geintituleert: *Onderlinghe verdraechsaemheyt, die soo wel predicanten als gemeen litmaten, niet jegenstaende verscheydenheyt van gevoelens in eenighe leerpoincten, met malcanderen in liefde behoren te onderhouden*, wesende het tweede deel by hem gedeert jegens Jacobum Triglandi, ende den rade deser stat gepresenteert, als oock andere syne extraordinaris verscheyden diensten, de stat ende kerke gedaen, de somme van 200 gl., omme by Jacob van Schendel, als ontfanger vande staten-imposten, betaelt te worden. (Jul. 15).

Predikant's woning. De raet gehoort de requeste van Charles Nyellius, bedienaer des H. Evangelii in de Fransche kerke, versoekende versien te wesen met een goede woninge

etc., authoriseert de heren burgermeesteren, om hem met een bequaem woninge ofte huysinge, 't sy Ste Pauwels ofte elders anders, tot stads costen te accommoderen ende voorsien. (Aug. 19).

Versoek om subsidie. De raet andermael horen lesen hebbende de remonstrantie, by de executoren wylen mr. Ev. vander Pol, versoekende, om redenen daerinne verhaelt, subsidie tot de groote oncosten, by haer gedaen ende gehadt van het verlaten ende transporteren van het oude werchuys, in 't convent van *S. Nicolaes*, ende in 't wederopbouwinge van een nieuwe huysinge aldaer, mitsgaders restitutie vande 1000 gl. in de jare 1610 in de alteratie deser stadt, laten volgen met den interesse van dien, tot desen dage toe, als oock betalinge van 100 gl., voor seker huysken, in den jare 1614 ten behoeve dezer stadt gecoft ende aen de *nieuwe wage* ende vleyshuis geapproprieert, *etc.* (Dec. 24).

1617.

Tegens de aparte vergaderinge, en te Vianen te kerke te gaen. In den rade gelesen synde seker project van placcaet, op den naem vanden magistraet, tegens den moetwilligen, die buiten reden oock jegens voorgaende placcate hem onderstaen, nyet alleen, heymlick conventiculen te houden, maer oock meer andere op te roeden ende daermede tot Vianen ende elders ter kerke te loopen, ende daerop mede gesien den placcate vanden jare 1590, daertoe dit is relatyff, soo is eendrachtelyck goedgevonden, 't selve placcaet also te doen publiceren. (Maart 29).

Pest-siekbesoeker. De raet heeft op 't aengeven van Jo. Speenhovius ende Ja. Taurinus *etc.*, als gecommitteert omme *etc.* te vernemen naer een bequaem persoon, voor een jaer te gebruiken, om de inwoonders *etc.*, besmet met de contagieuse siekte der peste, in haren noot als siekbesoeker te assisteren *etc.* (Mey 12).

De eod. De raet gehoort 't rapport *etc.*, heeft by desen aengenomen Reinerus van Oosterzee, minister, tot een siekbesoeker voor degenen, die met de contagieuse siekte der peste *etc.* besmet syn, voor een jaer, op een gagie van 330 gl., op sulken instructie als hem gegeven sal worden *etc.* (Mey 19).

Lector sextae classis. Op de requeste, gepresenteert *etc.*

Voorts gehoort het rapport by de heeren schepenen Lochorst ende Bor gedaen, vanden persoon ende qualificatie vanden suppliant, de raet accordeert denselven suppleant syn versoek ende neempt hem dienvolgende aen tot lector *sextae classis* in St. Hieronymus school, in plaetse van meester Diderick van Camphuysen, die hem tottet prediktampt heeft begeven, opte ordonnantie ende instructie, *etc.* (*Eod.*).

Pest-siekbesoeker. Reynerius van Oostersee *etc.*, pest-siekbesoeker, is by den rade op syn demoedich schriftelyk versoek, tot betalinge van een betstede voor dese reyse *ex gratia* toegevoecht 16 gl., mits die betstede daerna sal blyven ten behoeve der stadt. (Aug. 25).

1618.

Die van den Hage versoeken twee predicanten van hier by leeninge. Is erschenen in den rade die Eerw. en Welgeleerde heere D. Johannes Wtenbogaert, bedienaer des Goddelyken woords in 's Gravenhaghe, ende verklaerde, dat het belieft hadde de E. heren schout, burgermeesteren ende regierders van 's Gravenhaghe voorsz., volgens generale brieven van credentie, in den rade gelesen, ende oock die vanden kerkenrade aldaer, syne E. specialyken af te senden aen desen collegie, omme nae behoorlycke begroetinge, vooreerst den heren van Utrecht ten hoochsten bedancken, voor de groote vruntschap ende dienst, den regenten vanden Hage ende die kerke aldaer bewesen in 't leenen vande heeren ministers alhier, Speenhovio ende Ysaaco Fredrich, die met goede vruchten ende contentement het ministersampt aldaer eenighen tyt voor desen hadden gefungeert, met aenbiedinge om van gelycken by occasie (die doch

nyet verhoopt en werden) alhier te willen doen, met onderhoudinge van alle goede correspondentie *etc.*; ende desen volgende den heren van Utrecht voorts in 't lange voor te stellen, die jegenwoordighe gelegenheit, constitutie ende noot vande voorsz. kercke ende saken in 's Gravenhaghe, ende daeromme te versoecken, dat dit collegie, sulcks te herten nemende, doch soude believen hare E. ende kerke te subvenieren met de leeninge vande voorsz. twee stats- ende kerkdienaers, by beurte d'een nae d'ander, of een derselver, ter goeder geliefte van desen rade, ende dat voor den tyt van een jaer, ten alderminsten voor ses maenden, gelyck sulcx by syn Eerw. in 't lange ende breet seer ernstich ende vriendelyk gedaen synde.

Soe heeft de raet, nae syn vertreck, een geringe tyt hierop gedelibereert ende goet gevonden syne Eerw. voor antwoort te geven, dat syne propositie wel was gehoort ende verstaen, ende dat men danckelyk aennam, d'aenbiedinge van congratulatie ende correspondentie, ende dat van deser syde syne principalen mede alles goeds werdt toegewenscht ende goede correspondentie hadden te verwachten; dan dat dit versoek wat wyt sich strecte, daerby de kerke alhier eenighe ondienst ende interesse soude mogen lyden, doch dat men dit versoek naerders met die vanden kerkenrade alhier soude doen communiceren ende daer nae syne E. met behoorlyke antwoort daerop bejegenen, waernae syn E. vertoghen es, met verclaringhe, dat hy gelycke vertooch ende versoek oock soude doen aen die vande kerke alhier. (Jan. 19).

UTRECHTSCHE GILDE-ZAKEN.

I. GOUDSMEDEN-GILD.

(Vergel. *het Utrechtsch Stads-Plakkaatboek*, p. 729 sqq.)

1. Dit is de Ordinancie vanden Goutsmeden, opden derthien dach, 1382.

Inden eersten, dat nyemant sulver wercken en sel binnen der stadt van Utrecht, noch binnen hore vryheyt, dat meer aloeys houden sel die marc dan 14 vierendeel bi eenen koer van 2 pont, ende dat werc ontwe te slaen.

Item, van elcker marc sulvers, die si wercken mitten hamer, daer en sellen si nyet meer of nemen van lakinghe dan 5 loet.

Item, van ghegoten wercke, van metselerien, van alivuren ende van pereseringe en sellen si nyet meer van lakinge nemen, dan van der marc een loot.

Item, sel elc goutsmit syn wercke teyckenen mit sinen teyken, dat men teycken mach, eer hy 't uyt sinen huse laet dragen bi drie pont, ende dat sel hi voert leveren den weerdyn vander stat bi denselven koer, die sel het mede teyken mitter stat teyken.

Item, dat sulver dat also cleyn is, dat men nyet teyken en mach, dat sel also goet wesen van aloey, alse voerscreven is, bi enen koer van twe pont, ende dat werc ontwe te slaen.

Item, wat werc ghevonden werde ghevullet mit lode, mit yser of mit anders enyghen saken, dat men proeven mochte, dat valsch ware, die dat makede ofte maken dede met voerrade, verboerde dat werc, en dat soude men ontwe slaen, ende des soude hebben de stat d'eene helfte ende die gesworen d'ander helfte, ende die dat makede, soude men houden voer enen valscher

Voert en sel nyemant sulver werc te cope houden ofte te cope draghen, ten si also ghoet van aloey, alse voerscreven is, bi enen koer van drie pont, also dicke als men dat vonde.

Voert en sellen de goutsmeden gheen coperen werc maken te cope, ten si kercwerc, bi enen koer van drie pont.

Item, en sel men gheen valsche stenen setten in goude, noch gheen fyne steen in coper of in latoen, bi tien pont, ende waer dat saecke, dattet yemant te cope hielde mit voerrade, die verboerde dienselven koer, alsoo dicke als hi daermede bevonden worde.

Item, waer enich man, die enyghe penninghen vergulde, die op goutmunte gheslaghen waer, die sulver of coper waer, die verboerde een jaer syn ambocht, ten waer dat hi een gat daerin sloeghe, dat men bescheydelic sien mochte.

Voert en sel gheen man sulver bernen, dan openbair bider straet, mit open doere van sinen husen, bi enen koer van drie pont, also dicke als men dat proeven mochte.

Oeck en sel gheen man sulver bernen, ten si ghoet, fyn, lodich sulver, ende dat gheteykent

met sinen teyken, eer 't uyt sinen huse gaet, bi enen koer van drie pont, ende dat sulver voert leveren den weerdeyn, bi denselven koer, ende die sel 't teyken mitter stat teyken, ende waer dat saecke, dat den weerdyn dochte, dattet nyet fyn ghenoech en waer, so sou 't die goutsmit anderwerve opsetten ende fyn maken, op syn. selfs cost.

Voert, waer enych man, die sulver bernde, dies nyet en teykende, ende den weerdeyn nyet en liet teyken, ende dat sulver wech brochte, hi verboerde also vele sulvers, alse hi wech brocht ende daer en boven een jaer syn neringhe.

Voert sellen si hebben van elker marc sulvers te bernen, als het vten test coempt, twee groten, maer, wat si bernen beneden ses loden, daeraf sellen si hebben van elken lode vier duyts.

Ende op alle dese punten sel men setten twe goutsmeden, die men daertoe eden sel ende enen weerdeyn, die men daertoe oec eden sel, ende die sel hebben der stat teycken, ende die weerdyn sel hebben alle der goutsmeden teycken in een tin geslagen, ende die voergenoemde ghesworen mitten weerdeyn sellen hebben van elken stuc ghewrochts werks te teycken, is 't groot, is 't clyen l duyt, ende van elken stuc ghebernt sulvers een duyt, ende beneden vier loden, nyet.

Ende heeft yemant sulver ghewrocht, dat nyet goet ghenoech en waer, nae deser aloey, die maecs hem quyt, tusschen hier ende Sint Jacobs daghe, bi sulken koer alse daerop staet.

Voert, waer enich man, die bisschops grote vter stat voerde, daer se te vuere gebrocht worden, ofte dat hise vercofte, daer mense te vuere brochte, die verboerde vyftich pont, also dicke als hi daer mede bevonden worde.

2. Dit is de nyewe Ordinancie vanden Goutsmeden, also die raet dat overdraghen heeft, 1433.

1.

Inden iersten, dat men gheen gout ergher warken en sel, then sel houden XVIII koraet, ende dat heet toets gout, mer beter die wil, ende yemant, die hierin brueckte, die verbuerde van elken werc een onsse weghende vyf pont, ende daer en boven weghende tien pont van elken werc.

2.

Item, so en sel nyemant binnen onse stat of in onser stat vryheyde, enighe ghemunte gouden penning symenteren, om ter munte te brenghen oft anders yemant te vercopen, by enen koer van thien pont van elker reysen, ende hier moghen die vynres om eden den ghenen, die si willen, behoudelyc, dat een goutsmyt wel op syment setten mach ende fyn maken syn gout, daer hi mede vergulden woude, of dat hi verwercken woude ende anders nyet, ende yemant, die den ghesworen den eet weygherde, die verbuerde tot elke reyse tien pont.

3.

Item, soo en sellen die goutsmeden gheen coperwerc maken te coep, ten si kercwerc bi enen koer van twe pont tot elker reyse, ende dit werc ontwe te slaen.

4.

Item, so en sel men gheen valsche steen setten in goude, noch gheen fyn steen in coper of in lathoen, bi enen koer van tien pont, ende, want datter yemant te cope hielde mit voerrade, die verbeurde den koer, van elken stuc tien pont.

5.

Item, waer enich man, die enighe penninghen vergulde, die op goutmunte gheslaghen waren, die sulveren of coperen waren, die verbuerde een jaer syn neringhe of ambocht, ende den koer van vyf pont, ten waer, dat hi een gat daer in sloeghe, dat men bescheidelic sien mocht.

6.

Item, dat men gheen sulver werken en sel binnen der stat van Utrecht, noch binnen hare vryheden, dat meer aloys houden sel die coelsche marc, dan drie vierdell van een coelschen lode, bi enen koer van twe pont, ende dat werc ontwe te slaen.

7.

Item, van elc marc, dat si werken met den hamer, sellen si of nemen van lakinghe vyf loet ende nyet meer, bi enen koer van enen ponde.

8.

Item, van ghegoten werc van metselrien, van alivueren ende van peertsieringhe, en sellen si nyet meer nemen van lakinghe, vander koelschen marck enen loet, by enen koer van enen ponden.

9.

Item, in alle cleyn werc, dat men in zeeschwm ghiet, dair sel men in setten inde koelsche marck fyns sulver, een koelsch loet alloys ende niet meer by twe pont.

10.

Item, dat sulverwerck, dat also cleyn is, dat men niet teyckenen en mach, dat sel also goet wesen van aloey als voerscreven is, ende dat inden zeeschwm gegoten is bi twe pont.

11.

Item, wat werc ghevonden worde ghevullet met lode, mit yser of mit anders enighen saecken, dat men prueven mocht, dat valsch waer, die dat maeckte of maecken dede met voerrade, die verbuerde dat werc, ende dat soude men ontwe slaen, ende des souden hebben die stat die ene helfte ende die gheswórene die andere helft, ende die dat maeckede soude men houden voer enen valscher.

12.

Item, soo en sel niemant sulverwerck te cope houden of op te copen dragen, then zy alsoo goet van aloey, als voorschreven is, by eenen koir van thien pont, alzoo dick als men dit vonde.

13.

Item, so en sal gheen man sulver bernen, dan met open deuren ende openbaer in sinen huse, by enen koer van twe pont, also dicke als men dat proeven mocht; item, so sel gheen man sulver bernen, ten si goet, fyn, lodich sulver, ende dat teyckenen mit sinen ende der stat teycken, eer 't uyt sinen huse gaet, by enen koer van twe pont.

14.

Item, waer enich man, die sulver bernde, ende dat niet en teyckende, als voerscreven is, ende dat sulver wech brochte by hem ofte by yemant anders, die verbuerde also veel sulvers, als hi wech brochte, ende daer toe een jaer sinen neringhe, ende dat sulver souden hebben die coermeysters die eene helfte, ende die raet vander stat die andere helfte.

15.

Item, so sel elc goutsmyt syn werc teyckenen mit twe teycken, also dat een teycken van sinen teycken, ende dat ander teycken sal wesen der stat teycken, eer't uyt sinen handen gelevert wort, dat grof werck is, ende men gewoentlic pleech te teyckenen binnen Utrecht, ende in anderen goeden steden, bi twe pont, uytgenomen dat gebernt sulver is, sellen die ghesworen teyckenen, ende van elcken teycken sellen si hebben een oert van 'enen cromstaert.

16.

Item, dese twe ghesworen hebben volcomen moghe vanden rade vander stat, dat si tot alretyt, als 't hem ghenuecht ende oirbaer dunct wesen, gaen moghen tot alle goutsmeden huys ende besien dat gout ende dat sulver, dair si of werken.

17.

Item, oec hebben dese twe ghesworen machte, te gaen tot alle die ghenen, die gout of sulver openbair veyl houden, om dat te besien, als voerscreven is.

18.

Item, enich goutsmyt, die ghewrocht gout of sulver had, dat niet goet ghenoech en waer nae desen aloey, die maecks hem quyt tusschen dit en mitvasten nu naestcomende.

19.

Ende alle punten voorscreven wil die raet aldus ghehouden hebben, by sulken koeren, als voerscreven staen, sonder yemant daer inne te verschonen in enigherwys, ende alhier heeft die raet voerscreve bevele van ghedaen, dit te bewaeren ende die brueckighe te becoren, ende die koren sellen hebben, die ene helfte die stat, ende d'ander helfte Gysbrecht de Gruter ende Evert van Vosculen, die hiertoe, dit truwelicke te bewaeren, van onsen rade ghesworen syn.

3. Een nyewe Ordinancie, gemaict opten Goutsmeden, aengebrocht ende belieft by den rade, out ende nyewe, in manieren nabescreven. Des Woensdaghes op Sunte Lysbetten avont, 1490.

1.

Inden yersten, soe en sel gheen goutsmit, binnen onse stat ofte stat vryheyt gheseten, enich gout ergher werken, dan ten sel houden XIX kraet, ende sel heten toetsgout, op elck merck gouts het vierendeel van eenen kraet van remedien, sonder des beghrepen te syn.

2.

Ende het gout, dat sy noemen *filet gout*, sel houden XXII kraet fyns op het vierendeel van enen kraet van remedien.

3.

Ende het fyn gout sel houden XXIV kraet fyns.

4.

Ende of sy dat argher maecten dan voerscreven staet, soe sellen sy dubbelt alsoe veel verboe-

ren als dat werc is, daer dat gebreck aen ghevonden worde, ende nochtans daer en boven den parthyen ghenoech doen van het verlies, sy daerby gheleden hadden.

5.

Item, soe sellen die goutsmeden gheen penninghen, hoe sy syn, vergulden noch souderen, op het verboeren van vyf pont.

6.

Item, en sel oick gheen goutsmit enighe valsche steenen ofte contrefeyte steenen in gout noch in sulver, noch geen fyn steen in coper of latoen setten, noch oick nyemant veyl houden, by het verboeren van vyftich pont, ende daertoe tot correctie 's raets.

7.

Item, gheen goutsmith en sel oick enicherley werck van coper of van latoen vergulden oft versulveren, ten sy kerckwerck oft heeren ghesmye, bij het verboeren van vyftich pont, ende dat werck ontwe te slaen.

8.

Item, nyemant en sel oick enigherley werck van coper oft latoen maecken tot scalen, tot crucen, tot lepelen oft andersints, om dat te vergulden ofte te versulveren, noch dat en sel oick nyemant copen noch veyl houden, by het verboeren van elcken stuck vyftich pont, ende dat werck ontwe te slaen.

9.

Item, en sel oick gheen goutsmit enich sulver wercken, dat arger wesen sel, dan goet werck sulver, ende sel houden XI ende VIII greyn fyns, op IV greyn van remedien, op het gegoten, gesoudeert ende gepeertseert werck, ende twee greyn tot remedien op scalen, crucen ende lepelen, ende voert op alle werck van grosserien.

10.

Ende waer het bevonden, dat sy meer namen van remedien, dan voirscreven is, het werck soude gebrocken wesen, ende souden daertoe verboeren vyfentwintich pont, ende die gesworen op dubbelde koeren.

11.

Item, soe sellen voortaen alle goutsmeden, binnen onse stat ofte stat vryheyt geseten, alle werck, dat zy maecken ofte doen maecken van grosseryen ofte van metselryen, of alle werck dat men teyckenen mach, wegende boven een half ons, teyckenen met hoeren teyckenen, ende alsdan, eer sy dat werck op bereyden ende leveren sellen, brengen in handen der gesworen, om die dat te laten besien ende proeven, ter minster quetsing, ende wes werck dan goetgevonden wert, dat sel dan die gesworen werdeyn inder tyt teyckenen metter stads teycken, ende van elcken teycken sellen die werdeyns te samen hebben een witgen, ten waer oft lepelen waren, ende tot een dousyn oft daer onder sel men mit een teyckengelt betalen, ende wes die gesworen niet goet genoech en vynden, dat sellen sy in stucken slaen, ende die dat gemaect hadde, ofte die dat niet en teyckende ende niet teyckenen en dede, als voersz. staet, soude op elck stuck werck verbueren vyfentwintich pont, ende soe wat werck sy maecken sellen, wegende beneden een half ons, dat men niet teyckenen en mach mitten stadt teycken, dat sellen sy teyckenen mit haer selfs teycken, om te wetenen, oft soe goet niet en waer, aen wien men dat verhaelen soude by denselven koer voorscreven.

12.

Item, alle kleyne wercken, die men niet teyckenen en mach, sellen alsoe goet wesen als voorschreven staet, by denselven koer,

13.

Item, ten sel geen goutsmit syn werck onredelicken vullen mit souduer, of mit coper of latoen, of mit yzer of mit eenige saecken, dat men proeven mochte dat valsch waer, die dat maeckede of dede maken mit voerrade, die verbeurde dat werck, ende dat soude die raet nochtans rechten, naer groetheyt der misdaet.

14.

Item, soe sellen die goutsmeden mogen nemen te laken van elcker marck vyf engelsch van grosseryen, ende van anderen werck, van elcken werck een half ons, als van outs gewoenlyck is geweest.

15.

Item, enich goutsmit, die enich gemaict sulver coept, sel het enen dach op syn veynster houden staende, om te weten of ymant verloeren hadde, by het verboeren van vyf en twintich pont, dies niet en dede.

16.

Item, als vande kremers ende andere persoenen, die hem onderwynden enich sulverwerck, riemen ende ander juwelen van goude ende van sulver te vercopen by den marck, by den once, by den half once, of daer onder, is overdragen, dat die nyemant en sal moegen vercoopen, sy en syn van goude ende van sulver, sulcx in alloey van deuchden, als nu ter tyt geordineert is den goutsmeden, ende geteyckent mitten teycken, sulcx als dat ander werck syn sal, by dese ordonnancie, hetzy in vrye marckten of in andere plaetsen, by het verboeren van vyf en twintich pont op elcken once gouts, ende van tien pont op elcken marck sulvers, ende waer het by alsoe, dat sy ander sulverwerck oft ander juwelen hadden van goude ende sulver, die geteykent waren mitten ouden teykenen, daer mede men geplogen heeft te teykenen die sulvere scalen ofte andere sulverwerck, die welcke van sulcken aloey noch alsoe goet van deuchden niet en syn, in dien gevalle sellen sy dat te kennen geven denghenen, die de voorschreven sulvren scalen, juwelen ende ander sulverwerck sellen willen copen, en sellen hemluden ofslaen ende ofcorten die redelicke weerde daervan, alsoe dat die copers niet bedrogen en worden, ende waer het sake, dat sy ter contrarie deden, ende vercoften het sulverwerck, geteyckent mitten ouden teycken, soe veel als dat mitten nyewen teycken geteyckent waer, dat soude wesen by het verboeren van vyf en twintich pont op elcke marck sulvers d'eerste reyse, ende worden sy anderwerve brokich bevonden, dat waer op 't verboeren van hetselve sulver, ende op dubbelde koeren te verboeren.

17.

Item, ten sel gheen goutsmit ofte nyemant anders binnen onse stat ofte stat vryheyt enich werck van sulver ofte gout veyl houden after Sunt Jans des naestcomende, ten zy alsoe goet als voorscreven is, by 't verboeren van vyf en twintich pont, ende dat werck te brecken, ende dat sellen dan die gesworen tot alretyt mogen versuecken, als 't hem nut ende oirber dunct te wesen.

18.

Voert soe en sel nyemant sulver bernen, dan openbaer by der straet, mit open doere van synen huse, by eenen koer van vyf en twintich pont, alsoe dicke als men dat proeven

mochte, ende soo wie sulver bernt, die sel dat teyckenen mit synen teycken, eer het uyt synen huse gaet, ende het sel wesen goet, fyn, loych sulver, ende waer het saecke, dat yemandt sulver bernde, dat soe goet niet en waer, die soude dat anderwerve opsetten ende alsoe fyn maecken op synen kost, ende die dat niet en teyckende, mit zyn zelfs teycken, gelyck voorscreven is, ende dat sulver wech brochte, hy verboerde alsoo veel sulvers als hy wech brochte ofte ongeteyckent liet, en daer en boven een jaer syn neringe.

19.

Item, so sellen sy hebben van elcker marck sulvers te bernen, als 't uytten test komt, vier stuyvers.

20.

Mer wat sy bernen beneden een marck, daerof sellen sy hebben van elcker halve once eenen halven, ofte ten waer dat het sonderlinge quaet waer, dat sal men op 't nauste mogen bedingen.

21.

Item, ten sel oick nyemant van deser tyt voert binnen onse stat ende stat vryheyt, hy zy wie hy zy, hem onderwynden eenighe tafeletterye te houden, oft believen te copen oft te vercopen, dan onse stat gesworen wisselaer ende goutsmeden, want daer vele dieveryen ende gebrecken inne gelegen is, by het verboeren van vyf en twintich pont d'eerste reyse, ende die dat anderwerve dede, dat soude syn by vyftich pont, ende tot correctie 's raets.

22.

Item, dat voirtaen oock geen goutsmit noch nyemant anders wegen, copen noch vercopen en sel gout noch sulver, noch eenicherley gesteent after Sunt Jans dach te midsomer naistcomende, anders dan by troys gewicht, by het verbeuren van vyftich pont.

23.

Ende alle punten vanden gewichte voirgenoemt, sellen oick yerst ingaen t Sunte Jans misse naistkomende, dat hem een ygelyck hier en binnen van gerechten troys gewichte versien mach.

24.

Behoudelyck dat men alle erfpachten ende lyfpachten ofte huerweer, die voor dese tyt uytgeslegen syn, staende by marcken ofte loeden van sulver, betalen sal nae uytwysinge hoer brieven.

25.

Ende op alle dese punten voorschreve sel men setten twee goutsmeden, die dat ambacht doen ofte gedaen hebben mitter handt, ende hem des ambochts verstaen, mit eenen werdeyn, die men te samen daertoe eden sel, dese ordinantie voorsz. vast ende onverbreckelyck te houden, ende uyt te gaen naer hoeren vyf sinnen, ende den brockigen daervan te corrigeren, sonder yemant des te verdragen, ende die werdeyn voorschreven sel hebben der stat teycken, ende sellen oick hebben alle der goutsmeden teykenen in een tin geslagen; ende die twee gesworen goutsmeden voorschreven, sullen oick omgaen, soe dicke hem dat believen sal, tot allen husen, tot merslieden oft tot uytdraechsteren, daer men sulverwerck veyl houdt, ende bysonder totten goutsmeden, om hoer werck te besien ende hoer busse, daer hoer sulverwerck in is, intasten ende besien oft alsoe goet is, als voorschreven staet, ende voortaen toesien hebben tot alle punten voorschreven, om die t'achtervolgen, ende den brokigen daer inne te corrigeren, gelyck voorsz. is, want dat van noden wesen sal.

26.

Item, alle koeren ende broecken sellen gaen ende wesen, die eene helfte totter stadt behoef, ende die andere helfte tot behoef der gesworenen in der tyt.

Koermeysters hier of Jan de Haes, Splinter Jacobsz., werdeyn Bertelmeus van Weede.

4. Dese nabeschreve Ordinancie, gemaickt by den Goutsmeden t'Utrecht, worde belieft ende toegelaten by den Raet out ende nyewe, behoudelyck die Ordonnancie opten Goutsmeden, anno xc. lestleden gemaickt, anders in hoer werden te blyven. Des Dynsdagh na derthiendagh, 1507.

Alsoo in anderen steden, als Colen, Brug, Gent, Antwerpen *etc.*, goede ordinancien gemaickt syn, om eenen goeden, eerlicken koer te wercken van gout ende sulver, welcken koer inden steden voirschreven seer neerstelyck onderhouden wort, soo hebben die goutsmeden t'Utrecht die ordonnancie vanden koer aengenomen te onderhouden in dese manieren, te wetene: als dat die goutsmeden alle jaer onder hem selven kiesen sellen twee koermeysters, die bewaeren sellen dat teycken vander stadt hoer jaer lanck, dat daer geen gebreck in en valt, ende om gheen gebreck in hoer jaer te geschieden, daer sullen sy toe verbonden wesen by eenre poenen, die de goutsmeden onder malkanderen gemaict hebben, den brockigen hoer boeten of te nemen die daer toe staen, sonder vertreck.

Ende dese kiesinge is geraemt te wesen alle jaer, op Sunte Loeyen dach, komende 's dages na Sunte Andries dach, ende tot deese kyesinge sel een yegelyck goutsmit verbonden wesen te komen, als hy des vanden koermeysters vermaent worden, by het verboeren van vier pont statspay, nyemant te verdragen, noitsaecken uytgeseyt, ende daer dan wesende, soe sellen die gemeen goutsmeden kiesen twee koermeysters, mit loeten.

Ende die twee koermeysters sullen gehouden wesen, ten minsten alle veerthien dagen, ofte alsoe dicke als't hem belieft, om te gaen in alle goutsmeden winkelen, ende daer dan dat sulver te nemen vanden scauclye (!) ofte uyt den scootvellen, waer het hem belieft, ende dat te besien ende te steecken, of dat soo goet is, als den koer behoirt.

Item, die twee koermeysters sellen der stat teycken vueren ende letteren slaen *a. b. c. d.*, als men in andere steden doet.

Ende waer het, datter eenich gebreck in geviel, dat sellen die koermeysters schuldich wesen te verantwoorden, elck in syn jaer voor den raet.

5. De Raedt der stadt Utrecht heeft dese navolgende puncten geaddeert by de Ordonnantie, den Goutsmeden-gilde verleent, (1610.)

1.

Inden eersten, soo wie op de gildecamer Godts noame ydelyck voert, blasphemeert ofte ietwes doet, daer Godt of syn heylich Woordt mede veracht wordt, sal verbeuren ten behoeve van desen gilde, de somme van twee guldens, soo dick ende meenichwerff dat gebeuren mochte.

2.

Item, soo wie ymandt op deesen gilde camer in toornigen moede heet liegen, of met andere onnutte redenen bejegenen, sal verbeuren dartich stuyvers, ten profyte als boven.

3.

Item, dat niemandt vande gildebroeders eenige vande deeckens, keur- ende busmeesters vanden gilde en sal mogen in het stuck van haerluyder officie qualyck aenspreecken ofte injurieeren, in grammen moede, op poene van twee guldens, soo meenichmael sulcx geschiede.

4.

Niemandt en sal op de gilde camer eenige querele ofte gevegt mogen aennemen, maer eerlycke ende met alle beleeftheyt metten gildebroederen ommegaen, ende soo wie ter contrarie doet, ymant slaet, houwt, steeckt, werpt ofte onweerdelyck aengrypt, hetzy waermede dat het zy, sal verbeuren de somme van vyf guldens, te appliceren als boven, ende onvermindert de boeten van den officier.

5.

Ende soo wie sulcx gevecht, querel ofte moetwille aenneemt tegens den deeckens, keurmeesters ofte buschmeesters, in het stuck haerlieder officie, sal verbeuren dubbelde boeten.

6.

Item, of eenige vande voorschreve poincten overgetreeden worden, ende datter questie viel, wie in de breucken vervallen ware, sullen de meeste stemmen vande presente gildebroeders daervan oordeel geven, daermede een yegelyck te vreden sal moeten syn.

7.

Alle welcke poenen ende breucken, soo meenichmael die vervallen sullen in cas van wanbetalinge, realyck ende metter daet aen de persoon ende goederen vanden brueckige geexecuteert sullen worden, sonder eenige voorder recht daer over te behoeven, als waerinne een yegelyck hem is submitterende.

Ende dit al onvermindert alle voorgaende ordonnantien op desen gilde geemaneert, ende sonderlinge die geene, die op den XIX^en Septembris anno 1597 by den raade deser stadt is geëmaneert, mette geene die in het XXXe articule vandien bevat staen.

Aldus inden raade gelesen ende geapprobeert den XII^en Novembris 1610, ende was onderteeckent, Cor. de Goyer.

6. De Raedt der stadt Utrecht heeft de Ordonnantie vanden Goutsmeden-gilde geamplieert ende geaugmenteert met de naervolgende articulen, (1615.)

1.

Inden eersten, alzoo tot naerkominge ende observantie vande ordre ende placcaten op den kennisse vanden goude ende silver geemaneert, oock omme neder te leggen de geschillen ende questien, die tusschen de gildebroeders van deesen gilde ende derselver knechts komen te verrysen, dickwils vereyscht wort vergaderinge van het gildt, ende dat men by experientie bevonden heeft, dat die byeenkomste van het gantsche gildt niet anders als groote confusie ende oneenigheyt causeert, ende dat daerom geen uytterlycke resolutie kan worden genomen

op de kennisse vanden goude ende silver, noch de voorvallende questien ende geschillen nedergeleyt.

Soo is 't dat de raedt voorschreven, omme alle deselve confusien ende misverstanden ewegh te nemen, goetgevonden ende geordonneert heeft, dat de deeckens van deesen gilde in elcker tyt als het gunt voorschreven gebeuren sal mogen, niet het geheele gildt sullen doen laden, maer alleenlyck daertoe doen beroepen xx, xxv oft xxx personen, min ofte meer naer den eysch vande saecke, vande gequalificeerste, verstandigste ende vreedsamichste vanden gilde, diewelcke met den deeckens inder tyt alle voorvallende saecken sullen weerdeeren, beslichten ende nederleggen.

2.

Item, soo wie daertoe by den bode geladen ofte ontboden zynde, niet en compareert, dat die verbeuren sal, ten behoeve van het gildt, drie stuyvers.

3.

Ende soo deser ter contrarie hem ymants onderstonde of vervorderde, ongeroepen ofte ongeladen te compareeren, dat sulck een verbeuren sal twee guldens, ten profyte als boven.

4.

Ende soo hiercnboven hem ymandts verpoogde te compareeren ende belast synde te vertrecken, sulcx niet naer en quame ofte en wilde obedieeren, dat sulck eenen verbeuren sal vier gulden, half ten behoeven vanden officier, die de executie doen sal, ende half ter gilden behoef.

Aldus inden raade opgelesen ende geapprobeert den xx^en February 1615, ende was onderteeckent, CORN. DE GOYER.

7. De Raedt der stadt Utrecht heeft op het schriftelyck versoeck vande respective deeckens, gesworens, buschmeesters ende gemeenen gildebroeders vande Goudt-, Silver- en Yzersmeden-gilden binnen deser stadt, ende rapport van haere gecommitteerden by provisie, omme te verhoeden ende wegh te neemen alle misverstanden, onder den voorschreven gilden tot meermalen voor deesen ontstaen, over het coopen vande smeede- ende houtcoolen, haerlieder Gilden-ordonnantie geaugmenteert met deese naervolgende poincten ofte articulen, (1616.)

1.

Inden eersten, dat nu voortsaen, soo wanneer een vreemt coopman van buyten binnen deese stadt met smee- ofte houtskoolen sal wesen gekomen, de boden vande respective gilden gehouden sullen syn haere deeckens daervan te verwittigen ende adverteeren, ende dienvolgende voorts denselven coopman voor de voorschreve deeckens te adduceeren, sonder dat sylieden hun in het minste daer mede sullen mogen bemoeyen, maer den voorschreven deeckens daermede laten beworden, op poene van privatie haers dienst.

2.

Ende sullen deselve deeckens alsdan mit soodanigen coopman absolute coop vande voorschreve koolen maecken, voor welcke gemaeckte coop den vercooper gehouden sal syn een yder (des begeerende) hy zy gildebroeder ofte niet, de tonne te laten volgen, sonder ymant meer daer vooren te mogen eysschen ofte afnemen.

3.

De voorschreve deeckens, den coop gemaeckt hebbende, sullen door haerlieder boden terstont de samentlycke respective gildenbroeders doen verwittigen ende aenseggen den prys, daer vooren hy yder ton heeft gecoft, ten eynde eenen yegelycken, eenige koolen van noode hebbende, daermede gedient mag worden.

4.

Ende opdat den coopman van syn bedongen penningen ende verkofte koolen wel verseekert sy, sullen de respective deeckens gehouden wesen, by soo verre ymandt vande voorschreve gildebroeders haer koolen niet en betaelden, door haaren booden denselven scherpelycken belasten ende bevelen, datelyck te betalen, ende indien denselven weygerich bleve, sulcx te doen, sullen de voorschreven deeckens in sulcken gevalle den coopman moeten betaalen, ende den onwilligen ofte wanbetaalder, daar vooren by haaren boden doen sommeren, ende door een deser stadts deurwaerders t'synen costen executeeren.

5.

Niemant vande respective gildebroeders en sal vermogen den vreemden coopman te gemoete te trecken tot op de Vaert boven ende Maarssen beneden deser stadt toe, om hem syn koolen af te coopen, nemaar hem te laten komen binnen dese stadt, om den deeckens syn koolen te veylen, op poene van dartich stuyvers by den contraventeurs yder reys te verbeuren, ende dat den coop in sulcken gevalle gedaen, voor nul ende van onweerden sal worden gehouden, als of daer geen coop ware geschiet.

6

Item, off het gebeurde, dat de respective deeckens met den coopman, nopende den coop niet en conden accordeeren, ende alsulcx sonder coop te maken vanden anderen scheyden, ende dat daar ymandt vande gildebroeders de voorschreven koolen vanden coopman kofte, sal denselven gildebroeder ofte gildenbroeders (alvorens die te mogen opdoen) gehouden syn, de deeckens te verwittigen ende adverteeren van syne gedane coop, ende de rechte pryse, dair voor hy die gekoft heeft, ende oock den omslagh te doen leggen.

7.

Ende soo in sulcken gevalle ymandt vande gildebroeders waaren, die mede eenige tonnen daarvan voor denselven prys begeerden, sal den voorschreeven cooper gehouden wesen hun die te laten volgen, op poene van XX stuyvers te verbeuren.

T'appliceren alle de voorschreve pecuniele boeten, ten behoeve vanden heere officier, deeser stadt armen ende den respective gilden, elcx een dardendeel.

Actum den XXIX^en January 1616, ende was onderteeckent, COR. DE GOYER.

8. **De Vroetschap der stadt Utrecht heeft op het versoeck vande deeckens, keurmeesters ende gemeene gildebroeders van het Goutsmeden-gildt alhier, ende op het versoeck van haare gecommitteerden, de Ordonnantie vanden voorschreven gilde gealtereert ende geamplieert als volgt, (1641.)**

1.

Inden eersten, dat soo wel inwoonders als andere, van buyten alhier komende woonen, ende willende het voorschreve gildt winnen, in plaetse van ses gulden, in het I[e] articule vande voorschreve ordonnantie verhaelt, voortaen voor gildegelt sullen moeten geven negen guldens, boven het rantsoen van vier en twintich stuyvers, in het voorschreve articule geexpresseert.

2.

Item, dat elck meester, wesende vry werckman, van deesen gilde, volgens het VI[e] articule der voorschreve ordonnantie, een wettigen soone sal mogen leeren ende meester daerinne maecken, mits betalende gereet, tot behoef van deesen gilde, twee guldens voor leerkintsgeldt, ende als hy meestrye opsetten sal, half gildegeldt mit het rantsoen boven verhaelt.

3.

Item, dat voor leerkintsgeldt, in het VII[e] articule geroert, soo wel by burgerskinderen als by vreemden, voortaen betaalt sal worden drie guldens.

4.

Item, dat in plaetse vande ses stuyvers, die de vreemde gesellen, alhier werckende, volgens het X[e] articule jaerlicx aen desen gilde plachten te geven, van nu voortaen de meesters van yder geselle, die by hun leert ofte werckt, op den XV[en] Novembris in elcken jaere sullen betalen ses stuyvers, sonder daervoor eenige cortinge aen de gesellen te doen.

5.

Item, dat de aenwerpelingen voortaen gehouden sullen wesen te betalen half gildengeldt, interpreteerende hiermede het XXII[e] articule vande voorschreeve ordonnantie.

6.

Verstaende, tot verklaringe van het XXIII[e] articule, dat de deeckens voor haere diensten niet en sullen genieten.

7.

Item, dat een oudste soone van een gildebroeder, binnen 's jaers naer het overlyden van syn vader, het voorschreeve gildt verheergewaerden mach met twee gulden thien stuyvers, gelyck oock een gildebroeders oudste soon, als hy drie jaeren geleert heeft ende een proeve maecken kan, by syn vaders leven het voorschreven gildt sal mogen winnen voor drie gulden, behoudens nochtans in beyden den voorschreve gevallen de deeckens ende keurmeesters het voorverhaalde rantsoen, altereerende hiermede het XXVII[e] articule vande voorschreve ordonnantie.

8.

Item, dat alle 't silverwerck, alhier te maecken, gekeurt ende geteeckent sal moeten wor-

den op de gildecamer, by de samentlycken keurmeesters ofte het meerendeel vandien, die daertoe yder weecke twee seekere dagen sullen moeten vaceeren.

9.

Ende dat het teeckengeldt, wesende eene stuyver per marck, geemployeert sal worden tot betalinge van 's gildts nootsaackelycke onkosten, ende het overige aengeleyt worden voor de arme gildebroeders ofte haare weduwen.

Aldus gedaen ende provisionelyck gearresteert by de vroetschap voorschreve, den XI^en Decembris 1641, ende was onderteeckent, J. VANDER NYPOORT.

9. De Vroetschap der stadt Utrecht heeft op het versoeck vande deeckens ende keurmeesters van het Gout- ende Silversmeden-gilde alhier, ende rapport van haare gecommitteerden, gestatueert ende geordonneert, statueren ende ordonneren by deze, (1642.)

1.

Dat de voorschreven deeckens ende keurmeesters alle gout- ende silverwerck, hetzy binnen dese stadt ofte vryheyt vandien gewrocht, ofte van buyten ingebracht, sullen neerstelyck ondersoecken ende visiteeren of hetselve oprecht ende conform de ordonnantie ende alloy gewrocht is ofte niet.

2.

Item, dat sy de voorschreve visite ende ondersoeck sullen doen, soo dickwils als 't hem goetduncken sal, ten minsten viermaal 's jaars in alle huysen, winkelen ende kramen, daar men maakt, vercoopt ofte te coop heeft eenigh goudt- ofte silverwerck, ende nae voorgaande consent vanden Ed. gerechte, met adsistentie vanden officier, doen openen alle cofferen, kisten, kasten ende andere plaatsen, daar apparente suspicie van bedrogh ende contraventie vallen sal.

3.

Item, dat de voorschreve deckens ende keurmeesters, eenigh werck bevindende contrarie de voorschreve ordonnantie gemaakt, hetselve sullen aan stucken slaan, ende voor boete ontfangen van yder stuck wercks, voor de eerste reyse drie gulden, voor de tweede reyse ses guldens, ende voor de derde reyse twaalf guldens, mitsgaders het voorschreve stuck wercks naa haer nemen als verbeurt.

4.

Te appliceeren alle de voorschreve boeten, mitsgaders verbeurt goudt- ende silverwerck, een darde deel ten behoeve vande deeckens ende keurmeesters, een darde deel voor de armen van dezen gilde, ende een darden deel ten profyte vanden officier, die de executie doen sal.

Ende by so verre yemandt de voorsz. deeckens ende keurmeesters, doende de voorschreve visitatie, injurieerde oft qualyck bejegende met woorden ofte wercken, die sal daar over arbitralicken gecorrigeert worden, tot discretie vanden Ed. gerechte.

Aldus gedaan ende provisioneellyck gearresteert by de vroetschap voorschreve, den 11^en Augusti 1642, ende was onderteeckent, J. VANDER NYPOORT.

10. De Vroetschap der stadt Utrecht, heeft op het versoeck vande deeckens ende keurmeesters vande Goudtende Silversmeden-gilde alhier, gestatueert ende geordonneert, statueert ende ordonneert by desen:

1.

Dat diegeene, die eenigh goudt- ofte silverwerck maecken, verwercken ofte verhandelen, sonder hetselve gildt als gildebroeder ofte aanwerpelingh gewonnen te hebben, verbeuren sullen, soo menichmaal als sy daarop bevonden ofte achterhaelt worden, drie guldens.

2.

Item, dat de gildebroeders ofte aanwerpelingen van deesen gilde ofte die hetselve gildt, hetzy als gildebroeder ofte aanwerpelingh behooren te winnen, om eenige saecken, den voorschreeve gilde aangaande, voor den overluyden van denselven gilde ontboden zynde, ende niet compareerende, verbeuren sullen voor de eerste reyse vier stuyvers, voor de tweede reyse acht stuyvers ende voor de darde reyse twaalf stuyvers.

3.

Authoriseerende den eersten deeser stads letterdienre, hiertoe versocht, omme de voorschreve ende alle andere boeten ende gerechtigheden van desen gilde, met adsistentie vanden gildtsbode, naer voorgaande behoorlycke sommatie, aan de onwillige te executeeren.

Aldus gedaan ende provisioneelyck gearresteerdt op den VII^en Novembris 1642, ende was onderteeckent, J. VANDER NYPOORT.

Appoinctement. Op de requeste vande deeckens ende gemeen gildebroeders vande goutsmeeden alhier, is geappointeert: De Vroetschap gehoort het rapport van haare gecommitteerden, die partyen niet hadden connen accordeeren, verstaat ende verklaart by desen, dat de supplianten, ten regarde van het verkoopen van juweelen, de ordonnantie vander marsluyden-gilde niet onderworpen zyn. Actum, den 27. Februar 1644, was onderteekent, J. VANDER NYPOORT.

II. MARSLIEDEN-GILD.

(Vergel. *het Stads-Plakkaatboek*, p. 781 sqq.)

1. Schout, Burgermeesteren, Schepenen ende Raeden der stadt van Utrecht, hebben belieft ende toegelaten der Marsluyden-gilde te hebben ende te gebruycken dese naerbeschreven articulen ende poincten. Anno XV^c een en veertich, des Woensdaghes den ses en twintigsten dag van Octobri.

1.

Inden eersten, waer het dat ymant van buyten binnen deeser stadt metter woon quam, ende begeerden der marsluyden-gilde voorschreven te hebben ende te gebruycken, sal ge-

houden wesen het gilde voorschreve voor syn gildegelt te geven vier goude Carolus gulden ende vier stuyvers of payement haerer weerde daervoor, ende niet meer, dan wel min, tot discretie vande deeckens inder tyt, ende noch daer en boven thien stuyvers te rantsoen reedt, daervan elck deecken vier stuyvers ende die bode twee stuyvers of hebben sullen.

2.

Item, waer eenich borger ofte geboren burgerkinderen vande marsluyden-gilde, die een ander ofte meer gildt van deser stadt hebben ende gebruycken woude, die sal gehouden wesen, van het gilde, dat hy winnen wil, te geven half gildegelt, van het geene voorschreven staet ende een yegelyck syn rantsoen.

3.

Ende desgelycx, waer het, dat yemandt vanden burgeren ende geboren burgerkinderen van andere gilden, den marsluyden-gilde voorschreven winnen wouden, dat sullen sy oock mogen doen met half gildegelt, als voorsz. staet, ende een yegelyck syn rantsoen.

4.

Item, soo sullen die deekens van het voorschreven gilde in elcker tyt niemant aennemen, tenzy dat hem kennelyck is by een handschrift vander stadts secretaris, dat sy burgers zyn, by het verbeuren van dubbelt burgergelt, tot behoef vande Keyzerlycke Majesteyt ende dese stadt.

5.

Item, soo sullen die deeckens, welcke oudermans geheten plegen te worden, onderhouden de ordonnantie, die van wegen de Keyzerlicke Majesteit, onsen alregenadichsten erfheere *etc.*, anno XV^c XXIX, den XXIII^en dach van Maert gemaeckt syn op de gilden ende deeckens deser stadt, te wetene, dat die deeckens voorschreve hem geenre saecken onderwinden en sullen, dan alleen van saecken, haer gilde aengaende, ende en sullen niet mogen vergaderen, dan by consent vanden luytenant vanden stadthouder-generael van dese stadt ende landen van Utrecht, schout ende burgermeesteren, in elcker tyt wesende.

6.

Ende als den voorschreven gilde eenige vergaderinge geaccordeert wordt, soo sal altyt een daerby geschict worden, die daermede present sal wesen in haerluyder communicatie, op poene indien anders gebeurden, gestraft te worden aen lyf ende aen goet, naer gelegentheyt vander saecken, ende men sal maer een gilde consent geven, op eenen dagh vergaderinge te maeken.

7.

Item, in desen voorschreven gilde ende alle andere gilden en sal niemant mogen wesen, die vander neeringe ofte ambachten niet en syn ofte geweest en is, endo die alsulcke niet en syn, en sullen mit den voorschreven gilden ofte eenigen vandien niet mogen vergaderen, op de verbeurte als voren.

8.

Item, sullen mede die deeckens vande voorsz. marsluyden-gilde haer acht haeckbussen mit haer toebehoren, daer sy op geset syn, wel onderhouden en bewaeren, ende altoos gehoorsaem syn den bevelen vanden stadthouder ofte synen luytenant, schout, burgemeesteren ende raede deser stadt voorschreeve.

9.

Item, niemant en sal mogen der marsluyden-gilde voorschreve, ende met openen venste-

steren voordoen ofte met den marsse om neringe soecken gaen, ofte met tafelletten voorstaen, om marsseryen, speceryen ofte apothecaryen te vercoopen, tenzy dat hy burger is, ende desen voorschreven gilde voldaen ende gewonnen heeft.

10.

Item, alle gesteenten, geslepen ofte ongeslepen, diamanten, lobbe, saphiren, robynen, paerlen, corael, ende alle dat die juweliers veyl draegen, gewrocht ofte ongewrocht, allen cruyden, speceryen, droogen, apothecaryen, zyn al marsseryen, ende die dit veyl dragen ende vercopen, sullen moeten der marsluyden gilde winnen.

11.

Item, waer eenich man, die vercoft eenigh werpe, die der marsluyden-gilde niet en heeft, die moettet winnen, want sayen, sercx, worsteyn, karsay, dat is werp in werp, ende alle desgelycken dat werp in werp gewrocht is, dat hoort der marsluyden toe, als karsay, voederlaeken, bonnetten, bollettekens, die de papen dragen, deeckenen, galloenen, gemaecte kousen, doorniéks zyde laeckenen *etc.*

12.

Item, waer eenighe man ofte vrouw, die desen gilde aentasten ongewaerder handt, die verbeurde een Carolus gulden, tot behoef van Keyserlycke Mayesteyt, deser stadt ende deser gilde voorschreve, elcx een darde deel.

13.

Item, alle koeckebackers, ofte die koecken in 't openbaer vercoopen, sullen der marsluyden-gilde winnen, ende die koeckebakkers, die selver ovens setten, daer sy in backen, sullen daer en boven mede den gilde vanden backers winnen, maer die koeckebackers, die haer koecken in andere luyden ovens schieten, en sullen niet gehouden wesen der backers gilde te winnen.

14.

Item, of hier en boven ymandt voort dede, sullen die deeckens hem mogen dat verbieden met horen bode, ende ware het saecke, dat hy dat gebodt terstont binnen een uure daernae niet en verhoorde, soo sal hy verbeuren telcker reyse eenen Carolus gulden, tot behoef als voren.

15.

Item, of daer yemant ware vanden comans, die in voortyden aengenomen waer als aenworpelink, als voortyts altyt geuseert is geweest, ende dat want der marsluyden-gilde geen leerkinder en heeft, ende geen burger en waer, die sal eerst burger worden, eer hy voort doen sal, ende dan syn gilde voldoen nae dese nieuwe ordonnantie, welverstaende dat die penningen, die hy in voortyden betaelt heeft, hem tot betalinge strecken sullen, soo veer sy strecken, behoudelyck dat rantsoen als voorschreven.

16.

Item, soo wanneer eenigh gildebroeder van desen gilde sterft, die erft synen oudtsten zoon dat gilde, ende dat sal hy verheergewaden binnen 's jaers met een pont wasch, tot des gildts autaers behoef, ende indien daer gebreck in geviele, soo wair hy vervallen van alle syn recht, dat hem by dode syns vaders vanden gilde aenbestorven ware.

17.

Item, soo wie der marsluyden-gilde gewonnen heeft mit halven gilde, ofte noch winnen

sal, die sal syn gilde syn oudste soon alsoo wel erven, gelyck of hy het met vollen gilde gewonnen hadde.

18.

Item, waer eenige gildebroeders soon, die der marsluiden-gilde begeerde te winnen by syns vaders leven, die sal het mogen winnen tot discretie vande deeckens.

19.

Item, geen gildebroeder otte gildesuster en mach op der marsluyden-gilde twee toonen doen ofte twee cameren openen, om dagelycx veylinge te doen, by een keur telcker reyse te verbeuren eenen Carolus gulden, tot behoef als vooren.

20.

Item, waer eenigh gildebroeder of gildesuster ofte haeren bode, die den eenen den anderen synen coopman ontriepe ofte wencte van syne cameren ofte thoon, eer hy van hem gescheyden waer, ende men het betuygen konde, die verbeurde tien stuyvers, soo dicke hetselve geschiede.

21.

Ende soo wie olie vercoopt, die gemenget waer, dat men bewysen kan, die verbeurde telcker reyse eenen Carolus gulden, tot behoef als voorschreven.

22.

Item, soo wie boomwol slaen dede, ende die steen daer wederom in dede ofte dair in bevonden wair, die verbeurde telcker reyse, indien men het bewysen kan, eenen Carolus gulden, tot behoef voorschreven.

23.

Item, die marsluyden sullen mogen vercoopen alle vergulde ende ongestoffeerde beelden, gestoffeert ende gepinseert, ende allerley gemaect werck, alsoo als het vanden meester komt, kannen, kruyken, geleedt ofte ongeleedt, glasen, tafereelen, brieven *etc.*, ende voorts al dat die marsluyden van outs in haer marseryen geuseert hebben veyl te houden.

24.

Item, voort sullen die marsluyden mogen veyl houden alle gewrocht werck vande smeeden, als messen, alle geveylt werck, alle geslepen werck, alle vertint werck, op den marsluyden-gilde, uytgesondert alleen sweertwerck van grove smeeden, ongeveylt, onvertint ende ongeslepen.

25.

Item, die marsluyden sullen mogen veyl houden nastelen, hosveteren, rychsnoeren, buydelen, handschoenen ende ander gewrocht leder marsse.

26.

Item, soo sullen die marsluyden oock mogen vercoopen loot of tin in 't gros, ende oock alle gemaeckt werck by den pont, beneden die tien pondt wichts, als men in een marsse dragen mach.

27.

Item, sullen mede die marsluyden mogen vercoopen seep, het sy amsterdamsche, spaense, hierlantsche, hoe sy genaemt magh wesen.

28.

Item, waer eenigh gast van buyten, die goet brachte van gewichte, die en sal niet vercoopen dan in 't gros, als hy het brengt al heel onverscheyden, ende indien contrarie bevonden wort, sal hy verbeuren telcker reyse eenen Carolus gulden, tot behoef voorschreven.

29.

Item, soo wie brengt goude laakenen, fluweel, damast, camelot, samit, lindt, bandekens ofte eenigerhanden marsseryen, en sal se niet mogen vercoopen, dan met eenen gootspennink algeheel, by 't verbeuren telcker reyse van eenen Carolus gulden, tot behoef voorschreven.

30.

Item, waer der eenigh gast van buyten, die leder bracht ofte leder mars, het zy gewrocht ofte ongewrocht, sal se algeheel vercoopen mit eenen gootspenninck, by het verbeuren telcker reyse van eenen Carolus gulden, tot behoef voorschreven.

31.

Item, soo sullen alle arme ende schamele comens, die met de marsse langes der straten gaen, tafelletten uytsetten, brieven uythangen ofte eenighe marsseryen hanteeren willen, waer van alle haere marsserye ende coopmanschap eens boven drie Carolus guldens niet weerdich en is, die sullen dat mogen doen sonder openbaer winckel te houden, mits gevende tot discretie vande deeckens.

32.

Item, soo wie cameren ofte winckelen open doet, ofte met die marsse loopt ofte omgaet, tafelletten uytset ofte brieven hangt, ofte eenige marsseryen voort doet, op Sonnendaghe, Aposteldage, Ons Vrouwen dage, Sinte Martyns dage oft Sinte Nicolaes dage, die verbeurt telcker reyse, als men het bewysen kan, tien stuyvers, tot behoef voorschreve, ten waer dat se op marcktdagen quamen of inden oostmaandt, want men het dan qualyck ontbeeren magh.

33.

Item, waer het dat eenige gildebroeder vanden voorschreven gilde met denselven gedient hebbende, aflivigh worden, sal alsdan syn weduwe van hem der marsluyden-gilde, daernae een jaer lanck selver moghen gebruycken ende niet langer, ten zy dat sy den gilde op nieuw weder gewonnen hadde, op het verbeuren als vooren.

34.

Item, waer het, dat eenigh gildebroeder aflyvich worde, ende met der marsluyden-gilde niet gedient en hadde, sal die weduwe daervan nae synder doodt, het voorschreve gildt maer ses weecken langh mogen gebruycken, ende niet langer, op 't verbeuren als boven, of sy sal het gildt op nieuws moeten winnen.

35.

Item, soo en sullen die deeckens van het gilde voorschreve in elcker tyt, geen breuken van het voorschreve gilde, die gevallen in haeren tydt, mogen uythalen, dan by consent vanden schout van deser stadt, ende sullen gehouden wesen alle jaers, op Sinte Martyns avondt ofte in 't afgaen van haer officie, in schrifte den schout ende der stadt te leveren, allen dieghenen, die gebreuckt hebben, ende daer dese stadt haer deel af toecompt, het gelt daervan te leveren in handen vanden eersten cameraer van deser stadt, sonder die te mogen verhouden ende te helen, op het verbeuren van dubbelde keuren, van hetgene sy ver-

houden hebben, tot behouf vande Keyzerlycke Mayesteyt deser stadt ende den aenbrenger, elcx een dardendeel.

36.

Item, voorts is den raet overcomen, dat sy het voorschreven gilde geen andere poincten ende articulen believen ende toelaten en sullen, dan voorschreven staen, oft die noch by den raadt belieft ende toegelaten sullen mogen worden, ten ware of het voorschreven gilde met den stadts secretaris handt koste bewysen, dat by oudt raet ofte nieuwe voortyts hem andere, die by dese voorschreve articulen ende poincten niet verandert en syn, toegelaten zyn geweest, hetwelck sy den raedt toonen sullen, ende was onderteeckent, JA. VANDER VOORT.

2. Die raedt der stadt Utrecht heeft der Marsluyden-gilde geaddeert, belieft ende toegelaten te hebben ende te gebruycken dese nabeschreven poincten. Anno XVᶜLXXII, des Dingsdags den XXIIᵉⁿ Aprilis.

1.

Inden eersten, als eenigh vanden gildebroeders off susters van het voornoemde gilde aflyvich geworden sal syn, dat alsdan alle die gildebroeders ende susters, die hetselve gilde selfs metter handt doen oft gebruycken, gehouden sullen syn te groef te komen, op poene van eenen stuyver, tot onderhoudenisse van het gilde-autaer, ten ware yemants eenige nootsaeken hadde om te huys te blyven, oft dat hy sieck oft uyt de stadt ware, van hetwelck elcx gehouden wort den deckens ofte bode te adverteren.

2.

Insgelycx sullen alle die gildebroeders voorschreven gehouden wesen te kercke te komen, ende den dienst Godts te hooren op Sinte Nicolaes, haer patroon, ende oock haer kermisdagen, by het verbeuren als vooren.

3.

Sullen oock alle gildebroeders voorschreve, als er morgenspraeck geleyt is, gehouden syn op de morgenspraecke te komen, ende te aenhoren, wat die deeckens den gemeenen gildebroeders, vande stadt ende gilde wegen voorhouden sullen, by het verbeuren van een half pont wassche of drie stuyvers daer voor, tot des gilde autaers behoef, ten ware yemandt merckelycke oorsaecke hadde als boven.

4.

Item, dat van nu voortaen niemandts by de deeckens in het voorschreve gilde aengenomen en sal mogen worden, dan mits betalende het volle gildegeldt, volgende d'ordonnantie vanden marsluyden-gilde, ende al waer het dat die deeckens yemandt minder aennamen, sullen nochtans gehouden syn het volle gildegeldt te reckeninge te brengen, welverstaende nochtans, dat die deeckens discretie sullen mogen gebruycken metten geenen, die haer marsse maer hondert guldens eens waerdigh en is, ende anders noch voorder niet.

5.

Ende sullen die deeckens van het voornoemde gildt oock gehouden syn alle jaers bynnen drie maenden nae haer afganck ofte continuatie, haere reckening ende reliqua te doen, in presentie ende bywesen van twee gecommitteerden vanden raede deser stadt, die daertoe gecommitteert, ende voorts die gemeene gildebroeders, die daerby geroepen ende geladen sullen worden, ende was onderteeckent, G. VANDER VOORT, in absentie sbt. Anno 1572.

3. Different tusschen het Snyders- en het Maarsluyden-gildt.

Op het different, verresen voor den raede tusschen de deeckens ende gemeene gildebroeders vanden snyders-gilde, requiranten ter eenre, ende de deeckens ende gemeene gildebroeders vanden marsluyden-gilde gerequireerdens ter andere syde, de requiranten sustinerende, dat volgende de notoire ordonnantie van haerlieder gilde, niemant geoorlooft is, hoger ofte meer wercx te mogen snyden, maecken ende gebruycken, dan alleenlyck tot een half elle bedragende, ten ware sulcke personen voldaen hadden haerlieder gilde, op de boete, daertoe staende, versoeckende, alsoo de gerequireerdens, dagelycx infringeerende waren deselve ordonnantie, met fluweele bonetten, fluweele ende armosyne hoeyen ende diergelycken te maecken ende stofferen, ende oock jongens aen te nemen ende te stellen, dat hun geaccordeert soude mogen worden, met executie voort te varen jegens die gerequireerden.

De gerequireerdens allegeerden ter contrarie, dat het stoffeeren ende maecken vande bonnetten ende hoeyen, in 't minste niet en toucheert noch aengaet het snyders-gilde, maer een appendent is van het marsluyden-gilde ende haerlieder neeringe, ende dat de jongens hun aenbestaat worden, om vande neeringe kennisse ende wetenschap te krygen, ende niet om het ambacht van snyden te leeren, sustinerende daeromme, dat de requiranten haer versoeck ontseyt soude worden.

De raedt doen oversien hebbende de stucken, ten beyde seyden overgelevert, ende daer af rapport gehoort ende op alles rypelyck gelet, ontseyt de requiranten haer versoeck, verclarende, dat zy het maeken ende stofferen van fluweele bonnetten, fluweele ende armosyne hoeyen ende diergelycke houden voor appendent vande neeringe vande crameryе, ende niet gehouden inder snyders-gilde; compenseerende de kosten, om redenen, de raet daertoe moveerende, ende was onderteeckent, G. VANDER VOORT.

4. Ordonnantie, waernaer de twintige haer sullen hebben te reguleren in het administreren van het Marsluyden-gildt, 14 Sept., 1661.

1.

Eerstelyck, sal de regeeringe van deesen gilde weesen by twintigh personen, uyt de respective ambachten, onder 't selve gildt resorteerende, namentlyck uyt yder vande vyf capitaele neeringe vier, waer uyt de heeren burgermeesteren jaerlycx de deeckens sullen kiesen, aen welcke deeckens het alleen staen sal, extraordinaris vergaderinge te doen leggen, op saecken, het gildt raeckende, ingevalle die niet konnen worden uytgestelt tot den eersten Maendagh in yder maent, als wanneer se ordinaris sullen hebben te compareren op de gildecamer, ten vier uuren des naernoens.

2.

De voorschreven gildebroeders, op den voorschreven ordinaris dagh ofte oock extraordinaris geladen zynde, niet compareerende, sullen verbeuren ses stuyvers yder reyse, uytgesondert siecke ofte buyten vertogen zynde, die voor de eerste reyse alleen sullen betaelen, ende daer nae vry worden gekent, ende sullen de presenten, over de helft sterck, vermogen af te handelen alle voorvallende saecken, des dat van het gebesoigneerde by een vande deeckens ofte ymandt anders pertinente aanteekeninge in een resolutieboeck worden gehouden, tot genoegen vande vergaderinge.

3.

Item, sullen de voorschreve twintige, ende die in plaetse vande overledene of verlatene naderhandt verkoren sullen worden, by de heeren burgemeesteren, die het by desen wordt gerecommandeert (soo veel doenlyck), by hetselve handtwerck ofte neeringe te blyven, inden aanvangh van haaren dienst, tot een recognitie geven ses gulden yder, ende haren dienst niet vermogen neder te leggen, dan mit consent van burgemeesteren, op de boete van hondert gulden, ten behoeve van dit collegie, ten ware ymandt door hoogen ouderdom ofte andere ongelegenheyt onbequaem wierde geoordeelt, ofte uyt de stadt vertoogen, in welcken gevalle hy op syn versoeck sal worden gelicentieert, ende gevrydt vande hondert gl. voorschreeve.

4.

De deeckens, als de eerste van dit collegie, sullen alleen vermogen voorstellen ende omvragen te doen ymandt te beboeten, de poenen uyt te vorderen, voorts alles te dirigeren tot meeste rust van't collegie, sullende sylieden hetselve collegie, alsulcx geladen zynde, gehouden syn preciese te compareren, op de verbeurte van XX stuyvers, ten ware d'een den andere deecken, van hetgeen voorgestelt moet worden, hadde bericht gedaen, of sy beyde sen de twee oudste van het collegie, dewelcke by manquement ofte ongelegentheyt vande deeckens, ofte over particuliere querel tusschen deselve by desen wordt geconsenteert, particuliere vergaderinge te leggen.

5.

Geduurende de vergaderinge sal d'een den anderen niet injurieeren met woorden ofte wercken, op poene van ses guldens, veel min in toornige moede met een mes ofte ander instrument aggresseren, quetsen of slaen, in welcken gevalle het collegie de handtdadige sal slyten in een groter geldboete, naer gelegenheyt, trachtende partyen op het allergevoechelykste ende soo haest doenlyck weder te bevredigen, ende dit boven de poenen, by den placcaten gestatueert.

6.

Nemaer sullen in alle sedicheyt haer hebben te gedragen den deeckens in haer voorstellen, sonder inspraeck te horen, haer sitplaetsen naer den ouderdom te nemen, geen secreten van het gildt te reveleren, voorts helpen resolveren tot meesten dienst van het gildt, ende yets willende voordragen, daertoe alvorens consent te versoecken, mitsgaders precise op de uure te compareeren, ten uyteynde te blyven, alles op de verbeurte van drie stuyvers.

7.

Die deeckens ofte busmeesters sullen niet vermogen de penningen van het gemeene gilde te beleggen ofte huer laten aflossen, dan met consent van dit collegie, daertoe specialyck te laden, voor dewelcke oock de busmeester gehouden sal syn, jaerlycx reeckeninge te doen, op den eersten Maendagh in Maert, in elcken jaere, op poene van acht daegen daernae te verbeuren ses gulden, sonder dat hem in hes uytgeven yet sal worden gepasseert, dan daervan blycken sal by behoorlicke quitantie, welverstaende dat hy ten hoochsten wel sal mogen betalen ende uytgeven tot twee gulden incluys, sonder quitantie, hetwelck by affirmatie sal worden gepasseert.

ALPHABETISCH REGISTER.

A.

B.

G.

H.

T.

Y.

Z.

